Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa

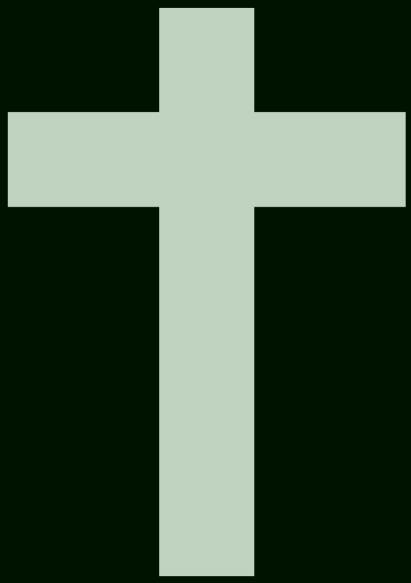

Auye: Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa (Bible)

Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa

Auye: Ogatamee Me Etokaa Gipii See Menaa (Bible)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Auye

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
84d2a441-7b56-5242-9b46-aed631255f9c

Contents

Matius 1
Markus 85
Lukas 135
Yohanes 222
Kisah Para Rasul 285
Roma 366
1 Korintus 408
2 Korintus 448
Galatia 476
Epesus 491
Pilipi 505
Kolose 515
1 Tesalonika 524
2 Tesalonika 532
1 Timotius 537
2 Timotius 548
Titus 556
Pilemon 561
Ibrani 564
Yakobus 597
1 Petrus 608
2 Petrus 619
1 Yohanes 626
2 Yohanes 636
3 Yohanes 638
Yudas 640
Wahyu 644

Matius
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Matius me Yahudi bagee okoo Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee. Matius mee ko Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena. Waa wiyaagoo to ekaa da ko Lewi. Waa Yesus sekaataa poono taa kaboo waa pajak kepee yamasegee seta mée.

Wa me yaebeamaata menaa kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba idukaa kaama wegawoo seta ebeamaata menaa kuwa Yahudi bagee yuwa okoo ipi see bagee kemaata Matius me kuwa idukaa menaa yuwa mikee Yesus Wa kaa uwa daata ii see kuwa nekeensi naadi menaa maamaa eebaa okoo paagoo yaebeamaata.

Matius me Yahudi bagee paagoo yaebeamaata kemaata mee kapogee yiba Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee gaayu ko Yahudi bagee me wegaa-wegaa doodoo yaebeamaata, ogei menaa kaa "Kerajaan Sorga" see menaa mee. Kiya apanaa kapogee yiba ogei menaa kaa "Kerajaan Allah" see menaa agoo. Kuwa mena wiya kuwa manii to ko ena mee too, mee ko Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see menaa mee.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1–2:23 Ebo Kristus mee kabata menaa ma, okadee ipi see bagee meemaata kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa ma

3:1–4:25 Yesus mee uwo yatukumeta kaama Iblis me apaadee, gaadee semaata Galilea wee kaa petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa

5:1–7:29 Yesus me maga kutuu to kaa kaama mée topeta menaa

8:1–9:38 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo omaago ma ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa

10:1–10:42 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to mena naweganaasi naadi peeyaano taa kaboo aseta menaa

11:1–14:12 Mée me Yohanes ma, Yesus ma wisintagaa seta menaa yuwa ma, Yesus me mée topeta menaa ma

14:13–16:12 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me topeta menaa si yayeesi naadi menaa ma

16:13–17:27 Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka see kuwa nekeensi naadi awee da kaa deeyaata menaa yuwa

18:1–20:34 Yoga me dimii masii, epa aaekee taai, ebo bagee naaki ou, kepe ou, kisee ou dimii kuwa ekeasii naadi menaa

21:1–23:35 Yesus mee bogaano monaa ekaapa kega naadi Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma aawegaa, aawisii seta menaa

24:1–25:46 Yesus me kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata kiya Anii wiyaagoo meeno taa kaboo daamaa nadiitoo, Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwawoo taai naadi menaa

26:1–27:66 Yesus mee peneata boosi naadi menaa yawegataata kaama booyaata menaa

28:1-20 Yesus aya andoo peeta kaama wegata menaa

Yesus Kristus mee kabaano taa miyoo bagee ekaa yuwa
Luk 3:23-38

1 Yesus Kristus mee ko Daud ma, Abraham ma asii-kaba-kaba seta bagee me kabata mée. Waa kabaano taa miyoo bagee ekaa kuwa ko kisee:
2 Abraham mee Isak ataagi, Isak mee Yakub ataagi, Yakub mee Yehuda ma okoo kenaa bagee ataagi,
3 Yehuda mee Peres ma, Zerah ma wiya ataagi (ekea baayo Tamar), Peres mee Hezron ataagi, Hezron mee Ram ataagi,
4 Ram mee Aminadab ataagi, Aminadab mee Nahason ataagi, Nahason mee Salmon ataagi,
5 Salmon mee Boas ataagi (Boas wabaayo Rahab), Boas mee Obed ataagi (Obed wabaayo Rut), Obed mee Isai ataagi,
6 Isai mee Israel bagee me eboo Daud ataagi, Daud mee Salomo ataagi (Salomo wabaayo mee Uria me api miyaa da),
7 Salomo mee Rehabeam ataagi, Rehabeam mee Abia ataagi, Abia mee Asa ataagi,
8 Asa mee Yosapat ataagi, Yosapat mee Yoram ataagi, Yoram mee Uzia ataagi,
9 Uzia mee Yotam ataagi, Yotam mee Ahas ataagi, Ahas mee Hizkia ataagi,
10 Hizkia mee Manasye ataagi, Manasye mee Amon ataagi, Amon mee Yosia ataagi,
11 Yosia mee Yekonya ma okoo kenaa bagee ataagi. Kuwa bagee yuwa toogee seta kaboo Babel bagee me Israel bagee yuwa peneata Babel magaa kaa badaa maadoo peeta.
12 Babel bagee me Israel bagee yuwa badaa maadoo peeta wodoo taa Yekonya me Sealtiel kabata. Sealtiel mee Zerubabel ataagi,
13 Zerubabel mee Abihud ataagi, Abihud mee Elyakim ataagi, Elyakim mee Azor ataagi,
14 Azor mee Zadok ataagi, Zadok mee Akim ataagi, Akim mee Eliud ataagi,
15 Eliud mee Elazar ataagi, Elazar mee Matan ataagi, Matan mee Yakub ataagi,
16 Yakub mee Yusup ataagi, Yusup me apimee ko Maria, Yesus kabata apii mee. Yesus mee Kristus see ekaa weakee.
17 See kemaata Abraham kabata yoo kaama Daud kabata yoo too yaayupii da kuwa mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta. Bedaa Daud kabata yoo kaama Israel bagee yuwa Babel magaa kaa badaa maadoo peeta yoo too yaayupii da kuwa miya mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta. Kiyoo kaama bedaa Israel bagee yuwa badaa maadoo peeta yoo kaama Kristus mee kabata yoo too pakaa-pakaa kuwa miya mée ega gaasi ma wui asii-kaba-kaba seta.

Yesus Kristus kabata menaa
Luk 2:1-7

18 Yesus Kristus kabata menaa mee ko kisee: Petamanii okooto Maria ma, Yusup ma dimi aapeegee seta kiya ekea aagoe taano taa kaboo da Maria mee Roh Kudus me pesee kaa kadapoo kega.
19 Yusup me 'Maria mee se goeapa' see dimii gaagi kiya waa Ogatamee me menaa daamaa yayeetaa see mée to kemaata 'Maria mee ekeasiino kuwa mée gii da kaa se, waa ego weda kaapa naadi wa me bagee paagoo koogo yaekeasiipa' see gaagi.

1:6 2Sam 11:3 **1:11** 2Taw 36:11-21 **1:18** Luk 1:27

20 Kuwa dimii gaagaa naadi unu kaa diino malaikat bagee ena deegi,
Tuhan me menaa eseasegee see mée. Wa me asiino, "Yusup, Daud ma
apaa kaa mée to, wae. Maria kadapoo kega mee ko Roh Kudus me pesee
kaa kadapoo yoka aa se wedaai, Maria mee goeai.
21 Waa paayogaa yogaa ena kabaata. Mee yogaa mee Yesus see ekaa
munitagaai. Yesus me Wa me bagee yuwa okoo Ogatamee ma menaa yuwa
yataa kiyaata daba daagimaa peeyaatagi yoka mee ekaa da munitagaai" see
asigi.
22 Maria kadapoo kega mee ko idukaa Tuhan me nabi bagee aseta menaa
da mikee uwa daaga yoo.
23 Mee ko "Ukuyogaa ena paayogaa ma enaataa toono taa da kaa kadapoo
keta kaama paayogaa yogaa ena kabaata. Wa ekaa da Imanuel see
ekaa weapea" see menaa ebeamaata. Imanuel see ekaa mee wegayu ko
Ogatamee inii ma enaataa mée eetupi see wegayaa mee.
24 Yusup waa anoogeeta malaikat bagee me asigi-asigi see see ukuwaano
see naadi Maria mee goegi
25 kiya yoga kabaano taa miyoo kuwa ekea enatapa toono taa. Paayogaa
yogaa ena kabamaata kaama Yusup me Yesus see ekaa munta.

2

Okadee ipi see bagee yuwa awii yaato kaama meta menaa

1 Yesus kabata mee ko Herodes mee ebo tota kaboo Yudea wee kaa
Betlehem magaa kaa kabata. Kabamaata wodoo okadee ipi see bagee mée
okoo wedo waa naa awii yaato kaama Yerusalem magaa kaa megea.
2 Meemaata kaama kiyoo bagee yuwa paagoo apaadee taano, "Yahudi
bagee yuwa paagoo ebo tootagi Mée mee kayoo kaama kabagea? Inii awii
yaato kaama Waa kabagea see nekeensi naadi okadee to epoo to kaa deeta
kaama Waa ebo ekee, yaapaagee taano see naadi mege yoka" see asegea.
3 Kuwa asegea menaa yuwa doodoota Herodes paagoo eewegagea naaki
dimi oogi, Yerusalem magaa kaa bagee yuwa uduma miya kisee.
4 Herodes me kuwa kaasee menaa naadi Yahudi kaa dimi ipi see bagee
"Meei" asigi. Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo Herodes paagoo kutuu semaagea. Kutuu semaata kaama
wa me okoo apaadee taano, "Idukaa ebeamaata menaa yiba Ebo Kristus
mee kayoo kaama kabaatagea see naa ebeamaata ya?" see asigi.
5 Okoo me asiino, "Yudea wee kaa Betlehem magaa kaa kaama
kabaatagea see menaa ebeamaata. Idukaa Ogatamee me wegata menaa
da nabi bagee me ebeamaata menaa kuwa ko kisee:
6 'Yehuda wee kaa Betlehem magaa mee ko
Yehuda wee kaa magaa yupii mee otoopa magaa se,
mee magaa to kaa kaama Israel kaa Eboo ena kabaatagea, kuwa Ni me
Israel bagee kuwa Wa me nadeewoo, namuniwoo taatagi' *Mik 5:1*
see menaa ebeamaata" see asegea.
7 Asegea naadi Herodes me asiino, "Kuwa awii yaato kaama mepea bagee
yuwa koogo badaa namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo wa me
okoo apaadee taano, "Mee okadee mee kamee kenoo kaa naa deepea ya?"
see asigi.*

1:21 1Tim 1:15 **1:23** Yes 7:14 * **2:7** "Mee okadee mee kamee kenoo kaa naa deepea ya?" see menaa mee ko Herodes me mee yogaa mee kabamaata kaama eto maadee ebo kigi naa ya naadi aseta menaa.

8 Bedaa wa me asiino, "Ikii Betlehem magaa kaa pooi. Peemaata kaama
mee yogaa mee ipiipi see niiabaai. Deemaagea kepa ko moga me-nasii,
anii miya Waa ebo ekee, yaapaagee taano see yoka" see asigi.
9 Okoo wa me menaa yeeta kaama peedoota eta mana kaa deataayaa
naaki awii yaato kaama mipi okadee to tupi. Mee okadee to wa keta peegi,
peegi kisee too Yogaa to tupi ee to dagii da kaa pe-toomaagi.
10 Okoo okadee to deeta kaama maamaa ede ketaa. Okadee to peegi,
peegi okoo miya peedoota yogaa to tupi ee to kaa.
11 Okoo ee yiba seemeta kaama deeyaa naaki mee Yogaa to ma, okooto
Maria ma topea. Okoo Wa paagoo mumo maga yaato esee-ekeata ebo
ekee, yaapaageekea. Ayaabu kea da ekegamaata kaama ebo agiyoo yuwa
mee Yogaa to mantayu, kuwa ko emas ma, moneepaa mokoo see agiyoo
ma, wunu daamaa see agiyoo ekaa da mur ma kuwa. 12 Kuwa kaboo da
Ogatamee me okoo unu kaa asiino, "Ikii Herodes paagoo se peemagaai"
see asigi. Asigi naadi okoo kutuwadoota eta ena taa okoo me magaa kaa
peegea.

Mesir magaa kaa eeoota menaa

13 Okadee ipi see bagee yuwa pe-seomegea kaboo Tuhan me menaa
eseasegee see mée ena me unu kaa Yusup asiino, "Anoogii. Herodes me
mee yogaa to patamaano see naadi me-abaapea yoka ekea seepuguu moga
badaa maadoota Mesir magaa kaa eepooi. Eepeemaata kaama Ni me
kasiipa menaa kuwa diitoo siwoo taai" see asigi.
14 Asigi naadi daatooyiba moga anoogeeta ekea seepuguu badaa
maadoota Mesir magaa kaa eepeegi.
15 Peemaata kaama Herodes mee bogaano taa kaboo kuwa uduma kiyoo
omegee, toogee seta. Mesir magaa kaa omegee, toogee seta kuwa ko idukaa
Ogatamee me nabi bagee paagoo aseta menaa kuwa uwa daaga yoo. Kuwa
ko kisee: "Niyoopaa, Mesir magaa kaa kaama pakaai" see aseta.

Betlehem magaa kaa paayogaa yogaa peedi patameepii seta menaa

16 Herodes me kuwa okadee ipi see bagee yuwa nadeebaa sepea ii naadi
kagoo kigi. Kagoo ebo kaa wa me asiino, "Betlehem magaa kaa ma, gebo
kaa magaa kaa ma kiyoo paayogaa yogaa tahun wiya ompea miyoo kuwa
uduma napatameepii taai" see asigi. Herodes me "Kuwa tahun wiya ompea
miyoo see yogaa yuwa too napatameepii taai" see aseta menaa mee ko
okadee ipi see bagee yuwa me Yesus agoo kimi kenoo kaa wa paagoo aseta
kaama tahun wiya too ompea see kuwa ipi kemaata aseta menaa mee.
17 Yoga yuwa patameepii seta kuwa ko idukaa nabi Yeremia me wegata
menaa da uwa daaga yoo, mee ko kisee:
18 "Ramah magaa kaa kaama mena yeeyaa naaki
ae-wae, sooi-wooi, mée yege ma menaa wegagea.
Rakel wa me yogaa yuwa kaa yegee segeeka,
yoga yuwa uduma taa kegea yoka
yege sikiiniino be" see menaa ebeamaata.† *Yer 31:15*

Israel magaa kaa metaki pakata menaa

2:15 Hos 11:1 † **2:18** Ramah magaa mee ko Yerusalem gebo kaa magaa ena. Idukaa yape bagee me kuwa magaa kaa bagee yuwa badaa maadoo peeta kemaata yegee seta. Mee mokoo miya Betlehem magaa kaa yogaa yuwa patameepii seta kemaata yegee seta. Rakel mee ko idukaa Yakub woga. Waa Israel bagee kuwa kabata apii ena yoka kuwa yogaa kuwa wa me yogaa yuwa mokoo. Eto kuwa yogaa yuwa patameepii seta kaboo Rakel waa boota kiya waa bogaano taa kaa yegee seta mokoo.

19 Herodes mee boogi kaboo da Tuhan me menaa eseasegee see mée ena
me Yusup unu kaa asiino,
20 "Anoogii. Yogaa to patamaano see koo semea bagee yuwa boogea yoka
ekea seepuguu badaa maadoota Israel magaa kaa metaki eepakaai" see
asigi.
21 Anoogeeta ekea seepuguu badaa maadoota Israel magaa kaa metaki
pakagea
22 kiya Herodes yoopaa Arkelaus mee nagamee komoo tupi. Waa Yudea
wee kaa ebo tupi kemaata Yusup mee kiyoo pakaano wedaagi. Tuhan me
bedaa unu kaa "Kiyoo se pooi" asigi. Asigi naadi waa Galilea wee kaa peegi.
23 Peemaata kaama maga ena ekaa da ko Nazaret magaa kaa kiyoo
omegee, toogee seta. Kiyoo omegee, toogee seta kuwa ko idukaa nabi bagee
me wegata menaa da uwa daaga yoo, mee ko kisee: "Mee mée mee ko
Nazaret magaa kaa Mée to see ekaa weapea" see menaa wegata.

3

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mrk 1:1-8, Luk 3:3-9,15-17, Yoh 1:19-28

1 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee peedoota Yudea wee kaa piya
taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa peemaata kaama weganaa seta
menaa ko
2 "Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo
taai" see menaa weganaa seta.
3 Idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena mee uwa daano yaato ko
Yohanes kaa uwa daaga, mee ko kisee:
"Ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa
'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai.*
Waa meeno see etaa da daamaa topoo yatupitagaai'" see menaa
wegata. *Yes 40:3*
4 Yohanes wa me dokaa kuwa ko unta iyuu me iyata dokaa, bedaa
epmoonee da mee woda kado me ipiipii seta. Wa me naano agiyoo kuwa
ko motaabi ma, degee kegoo uwoo ma kuwa.
5 Mée eebaa wa paagoo peegeekea, kuwa ko Yerusalem magaa kaa bagee
ma, Yudea wee kaa bagee ma, Yordan uwo gebo kaa bagee ma okoo mée
eebaa.
6 Okoo me pedeo yuwa uduma awee da kaa wegatagaa semaata kaama
Yohanes me Yordan dee kaa uwo yatukumigi.
7 Kuwa kaboo da deamaagi naaki Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee
ma okoo mée eebaa uwo natukumisi naadi megea. Wa me okoo asiino,
"Yaai, ikii otoogiyoo tomaa, kaasee kaa nakaayoo megea ya? Ogatamee me
mée wigintagaatagi naagoo 'Wa me se nakagoo kaatagi, anii daba poota'
see dimii mee gaagea ye?
8 Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoo taai. Ikii mikee kisee bagee ii see kigaasi naadi daamaa
agiyoo too ukuwawoo taai, daamaa poo ekayaabuu siwoo taai.
9 Ikii me 'Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka inii sikii'
see dimii mee se gaai. Ani me kisiino ko: Abraham me asii-kaba-kaba

---

3:2 Mat 4:17 * **3:3** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee. **3:4** 2Raj 1:8 **3:7** Mat 12:33-34

seta bagee gaayu ko Ogatamee me apuwa oma tabaa da kuwa kisee bagee
maamaa eebaa kiyaayaa yoka daamaa nekeenii.†
10 Piya manii da kaa yaka maataata eto tupi yoka daamaa poo se ekayaa
piyaa yuwa uduma kobegeeta kaama biyaa yiba tameatagi.
11 Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Anii peedi yoka Wa me bado
doko yadogaano miya anii iyo, weda. Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee
ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa kuwa Ani me
ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa ko Roh Kudus
yiba miya kitukumaatagi, biyaa yiba miya kitukumaatagi.
12 Wa me yagaa da kaa gandum poo wigineakee agiyoo miya topa. Keepa
wiginegee sepea yuwa masegeeta maagee see yoo daamaa awimaayu kiya
pedeo yaato se modeemaayaa see biyaa kaa boneasiitagi" see asigi.

Yesus mee uwo yatukumeta menaa
Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22, Yoh 1:32-34

13 Kuwa kaboo da Yesus mee Galilea wee kaa omegee naadi kaama
peedoota Yohanes me uwo natukumisi naadi Yordan dee kaa peemaayu
14 kiya Yohanes me kisee se yoka naadi kaama asiino, "Anii A me
uwo natukumaano mee too daamaa kiya kaasee kaa Aa ni paagoo uwo
natukumisi naadi mege ya?" see asigi.
15 Kiya Yesus me asiino, "Koosi, Ogatamee me kisee ede kiyaa agiyoo
kuwa yaukuwaano gaano pedeo yoka uwo natukumaai" see asigi. Daamaa
yoka naadi uwo yatukumigi.
16 Yesus maayoo kaa peanigi too ko taka ena epoo to kabaanega,
deataayaa naaki Ogatamee me Roh mee poodee see bedoo keenda Wa kaa
eseanigi.
17 Kuwa kaboo da taa epoo to yaato kaama aseeyamaata menaa ko
"Mee ko Niyoopaa. Ni me esee epa see Yogaa yoka Anii dimi wikii-wikii
nasiyaabuuki" see asigi.

4

Yesus mee Iblis me menaa si yayeeta menaa
Mrk 1:12-13, Luk 4:1-13

1 Kuwa kaboo da Roh me Yesus mee Iblis me Wa paagoo apaadeesi naadi
badaa maadoota piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa eepeegi.*
2 Yesus mee unu mée wiya, egapii mée wiya kuwa uduma naano agiyoo
tapoo omegee, toogee naadi kaama naadi ebo.
3 Mée gaadee taa see mée mee meedoota Wa paagoo asiino, "Aa
Ogatamee Yoopaa yoka kuwa omaa kuwa naano agiyoo kiyaano, daa ye?"
see asigi.
4 Kiya Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko
kisee: 'Mée tomaa omegee, toogee taano kuwa naano agiyoo kaa too se
kiya Ogatamee me wegatagaa seta menaa kuwa uduma kaa omegee, toogee
siyaa' see menaa ebeamaata yoka se kayiipa" see asigi.

---

† **3:9** Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa ko Ogatamee me dimi daamaa bagee kuwa too ede. Wa me aii bagee ede naaki oma tabaa da kuwa miya kisee bagee mokoo eebaa kiyaayaa kiya kisee bagee be yoka pedeo dimii ekeasii naadi aseta menaa mee. **3:10** Mat 7:19-20, Yoh 15:2 **3:12** Mat 13:30 **3:17** Mat 17:5 * **4:1** Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Yesus paagoo asegee seta menaa kuwa uduma Yesus me si yayeesi naadi Roh me Waa mee magaa kaa eepeegi. Mee ko kuwa Iblis me menaa uduma wisintaata kaama mée me Waa mikee Ogatamee me menaa too daamaa yayeetaa see Mée ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi kiyoo eepeegi. **4:1** Ibr 2:17-18, 4:15-16 **4:4** Ul 8:3

5 Bedaa kaawaa ena ma Iblis me Yesus badaa maadoota daamaa wa too wigintaata magaa, Yerusalem magaa kaa kiyoo eepeegi. Eepeemaata kaama Ogatamee me ee dagii da kaa asipasi yoo eepakaanigi. Yesus kiyoo yiinaageeta tuyaata kaama
6 Wa paagoo asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka Aa kagaata magaa da kaa eseande. Ogatamee me kadiipi, Wa me kapogee yiba mena ena agoo yoka, mee ko kisee:
'Ogatamee me aa se pedeo kese naadi Wa me malaikat bagee yuwa paagoo
"Waa yagaa pakaa-mokatoo taai" see kaasiipi,
aa omaa to kaa bado kepo ena miya se tukuuniipe'
see menaa mee ebeamaata yoka *Mzm 91:11-12*
dimi se gaata kagaata eseaniino, daa ye?" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee miya kisee: 'Ikii me Eboo TUHAN Ogatamee mee se gaadee taai' see menaa mee ebeamaata yoka" see asigi.
8 Bedaa kaawaa ena miya Iblis me Yesus badaa maadoota esee togoo see maga bago ena kaa eepakaamaata kaama mée tomaa-tomaa okoo paagoo ebo tookee bagee yuwa ma, okoo me senawii agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa uduma deeyaagi.
9 Wa me Yesus asiino, "Deede, kisee Aa ni paagoo mumo maga kaa esee-ekeata anii ebo naekee, naapaagee siwoo siyu ko anii kuwa agiyoo kuwa uduma Aa epoo mée kakiyaapa" see asigi
10 kiya Yesus me asiino, "Iblis, aa pooi. Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'TUHAN Ogatamee Wa too ebo ekee, Wa too yaapaagee siwoo taai' see menaa ebeamaata yoka" see asigi.
11 Iblis pe-seomigi kaboo da malaikat bagee meedoota Wa paagoo iye-iyeekea.

Galilea wee kaa Yesus me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15

12 Yohanes mee digiyoo ee yiba seemiyaagea see menaa kuwa Yesus me yeeta kaama metaki peedoota Galilea wee kaa,
13 Nazaret magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama bedaa muguu naadi Kapernaum magaa kaa Galilea piku geboo da kaa peemaata kiyoo omegee, toogee seta. Kuwa magaa kuwa ko idukaa Zebulon apaa kaa bagee ma, Naptali apaa kaa bagee ma okoo me toogee seta magaa.
14 Yesus kiyoo omegee, toogee seta kuwa ko idukaa nabi Yesaya me wegata menaa da uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee:
15 "Zebulon magaa ma, Naptali magaa ma wiya kuwa ko
uwo pikuu da doodoo da taa peegee see etaa da geboo da kaa magaa,
Yordan uwo asii yaato magaa wiya.
Kuwa uduma Galilea wee kaa magaa, apanaa tomaa kaa bagee yuwa
toogee see magaa.
16 Kiyoo digiyoo yiba toogee see bagee yuwa ebo awee agoo da deegea,
Ogatamee ewo kaa boowoo siyaa bagee yuwa paagoo agoo da
yawogaamaaga" *Yes 8:23–9:1*
see menaa ebeamaata.
17 Mee kaama wodoo Yesus me eeweganaa seta menaa ko "Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see menaa kuwa eeweganaaki.

4:7 Ul 6:16 **4:10** Ul 6:13

Doge abagee see bagee mée okoo wui Yesus sekaataa peeta menaa
Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11

18 Yesus mee Galilea piku geboo da taa peetaaka too deamaayaa naaki
doge abagee see mée wiya, ekea kenaaya uwo pikuu da yiba jala onee
tameeyamoo taakea. Ena mee ekaa da ko Simon, Petrus see ekaa miya
weakee. Ena mee ekaa da ko Andreas.
19 Yesus me asiino, "Ni sekaataa nameei. Ekea mée naabawoo see bagee
wiya kikiyaapa" see asigi.
20 Kisee ki jala onee ekeata Wa sekaataa peegea.
21 Muguu naadi amokiyoo deamaayaa naaki bedaa mée ekea kenaaya
topea, kuwa ko Zebedeus me yogaa wiya, Yakobus ma, Yohanes ma ekea
kenaaya. Nagamee ma okoo koma yiba jala onee ipiipii taakea. Yesus me
"Ekea Ni sekaataa nameei" see asigi naaki
22 kisee ki mee komaa da ma, nagamee ma ekeata Wa sekaataa peegea.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Luk 6:17-19

23 Yesus mee Galilea wee kaa magaa uduma nawenaa, peenaaka too
sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topetaa, bedaa etokaa daamaa
menaa, Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa eewegataa, bedaa
mée kaa meanee seta agiyoo tomaa-tomaa uduma miya yataa kiyaabuu
senaaki, kisee ukuwanaaki.
24 Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa Siria wee kaa magaa
uduma ogo peega. Ogo peega naadi kaama mée eebaa Wa paagoo
medaakea. Ikiyoo tomaa-tomaa meanee taa see bagee ma, boodi abaagee
see bagee ma, paa yago bagee ma, boga-bogaa yago bagee ma, oogimaata
see bagee ma okoo eebaa Wa paagoo eemegea. Kuwa okoo kaa meanee
seta agiyoo uduma Wa me yataa kiyaabuuki.
25 Mée eebaa Wa sekaataa peedaakea, kuwa ko Galilea wee kaa bagee
ma, Dekapolis wee kaa bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee ma, Yudea
wee kaa bagee ma, Yordan uwaasii yaato magaa kaa bagee ma, mée eebaa
Wa sekaataa peegea.

Yesus me maga kutuu to kaa kaama mée tupi-manee seta menaa

5

Pasal 5-7

1 Yesus me deamaagi too ko mée eebaa Wa paagoo medaakea. Medaakea
naadi maga kutuu to kaa pakaamaata kaama animaayu, Wa me topenaa
see bagee yuwa Wa paagoo pakaamaagea.
2 Wa me mée tupi-manee seta menaa kuwa ko kisee:

Ede ma, ede ma siyaa menaa
Luk 6:20-23

3 "Okoo me 'Anii daba see mée nao' naadi Ogatamee kaa dimi maayaa bagee
kuwa daamaa,
okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa
eetuyaa bagee yoka ede nao.
4 Yegee siyaa bagee kuwa daamaa,
okoo dimi mena yatamooniyaapi yoka ede nao.
5 Dimi daba, mena daba see bagee kuwa daamaa,

5:4 Yes 61:2

okoo ko uwoo to, magaa to uduma epoo bagee kaatagea yoka ede nao.
6 Okoo me 'Anii Ogatamee me gaata-gaata yuwa too yaukuwawooka naaki ou' see dimii gaayaa bagee kuwa daamaa,
okoo me ou dimii gaayaa yuwa kuwa Ogatamee me daamaa sikii yakiyaapi yoka ede nao.
7 Mée epa dimii gaayaa bagee kuwa daamaa,
Ogatamee me okoo miya epa kaapi yoka ede nao.
8 Pedeo dimii, pedeo menaa taa see bagee kuwa daamaa,
okoo Ogatamee diipea yoka ede nao.
9 Mée aaemee-emee siyaayaa bagee kuwa daamaa,
okoo Ogatamee me yogaanii see ekaa weapea yoka ede nao.
10 Ogatamee me gaata-gaata yuwa too yaukuwawoo see bagee okoo kisee bagee kemaata mée me wegee-wegee siyaa kuwa daamaa,
okoo ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yoka ede nao.
11 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée me kiwisineano ma, kipeepuu taano ma, makapaa menaa kikobaano ma kuwa koosi, ede nao.
12 Ikii koogo makii taa see kaa toowoo setaa to mokoo da mee ebo, epoo to wodoo topa yoka ede ma, ede ma siwoo taai. Mée me kisee pedeo kiukuwagee taapea kuwa ko idukaa okoo me bagee me miya nabi bagee eboo yuwa maa diya kisee pedeo yaukuwagee siwoo seta yoka dimi se nagimaai."

Dega ma, peto agoo da ma ebea-ebea menaa

13 "Ikii ko dega mokoo, magaa da kaa bagee paagoo daamaa yaekeata agiyoo mokoo. Kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa? Iyo, aii agiyoo too kemaata tameepeata kaama bado batagi-patagi too siyaa.*
14 Ikii ko peto agoo da mokoo, mée tomaa-tomaa yuwa daamaa deesi naadi wogaamagaakee agoo da mee. Maga kutuu to kaa mée eebaa toogee see magaa mee se boonemaayaa, awee da kaa deeyaa.
15 Bedaa pelita biyaa iyaata kaama otaawee me apumaakee se kiya ee yiba bagee uduma ago wogaamaasi naadi biyaa maagee yoo too pakaa-ekeasiyaa.
16 Ikii mee mokoo miya. Ikii me daamaa ukuwagee siyaa agiyoo kuwa mée me kideeta kaama epoo to wodoo Ikiitaagi yaapaageesi yoka ikii yiba ago kusi-kusii da mee booneakee se kiya mée paagoo daamaa yawogaamagaai."

Idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa uduma Yesus kaa too uwa daata menaa

17 "Musa me ebeamaata menaa yuwa ma, nabi bagee me wegawoo seta menaa yuwa ma kuwa Anii wisintagaano see naadi meta see kuwa se nagaai. Wisintagaano see naadi meta se kiya kuwa idukaa menaa kuwa uduma mani yaato awee da kaa kiyaabuu seta kaama Ani kaa uwa daasi naadi meta.
18 Anii mikee kisiino ko: Epoo to ma, magaa to ma taa kaano taa kaboo kuwa Musa me menaa kuwa uduma, mena kamu ena miya, peedi menaa ena miya se taa kaapa, kuwa menaa uduma mikee uwa daaniita.

5:5 Mzm 37:11 **5:6** Yes 55:1-2 **5:8** Ibr 12:14, Why 22:4 **5:10** 1Pet 3:14 **5:12** Kis 5:41, Yak 1:2, 1Pet 4:13-14 * **5:13** Dega mee ko naano agiyoo gii daamaa kisi naadi miya sigimeekee, naano agiyoo se dabisi naadi miya widimaakee, kisee agiyoo. **5:13** Mrk 9:50, Luk 14:34-35 **5:14** Yoh 8:12, Ep 5:8 **5:16** 1Pet 2:12 **5:18** Luk 16:17, Rom 10:4

19 See kemaata okoo kuwa menaa yiba mena kamu peedi ena ma
wisintaata apanaa bagee paagoo miya 'Taa, dagu ke, niiukuwaai' see
wegayaa bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo okoo
peedi kaapea. Kiya kuwa menaa daamaa yayeewoo, bedaa apanaa bagee
paagoo miya 'Inii daamaa niiyeewoo taai' see mée tupiwoo siyaa bagee
kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo okoo ebo bagee, ebo
apii kaapea.
20 Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo ikii
kiseemiyaayaa mee ko ikii Wa me gaata-gaata yuwa daamaa yaukuwagee
siyaa kuwa ebo gaayu too, kuwa Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo me yaukuwagee siyaa kuwa asii
eboo gaayu too ikii sikii kiyaa. Taa gaayu ko Ogatamee Wa too ebo mée
eetotaa see yoo ikii se kiseemiyaayaa, see kuwa mikee kisega."

Kagoo mee miya mée wugiyaa mokoo see topeta menaa

21 "Idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'Mée se wugii. Kuwa mée wugiyaa bagee kuwa hukuman maniino bagee
paagoo yadogeamaano gaano pedeo' see wegawoo seta menaa kuwa ikii
ipi kegea.
22 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Kagoo mee miya mée
wugiyaa mokoo. Kagoo kiyaa bagee okoo kaa miya ebo menaa agoo kiyaa.
Mee ko mée waa ena me apanaa mikee gaayaa mée paagoo 'Aa mooniino
nakaa da' see asiyu ko waa mena pekataa see bagee yuwa paagoo eepeeyaa,
bedaa 'Aa dimi taa see mée yaai' see asiyaa bagee kuwa neraka biyaa yiba
tameeyamaayaa.
23 Kisee kiyaa naadi a me Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see
yoo agiyoo maniino see koo taaka too 'Anii pedeo dimii nagaataa see mée
ena agoo' see nekeeniyu ko
24 mee maniino agiyoo da mee se manii, kiyoo eke. Ekeata kaama
peedoota mee aa ma mena agoo see mée to paagoo pooi. Kagoo sikiinta
kaama mee maniino agiyoo da Ogatamee paagoo daba pe-maniyaa.
25 Aa kakagoo kiyaa mée to me mena pekataa see bagee yuwa paagoo
kaapeeyu ko eta mana kaa kaama dimi daamaata kaama moga mena taa
kiyaai. Mena taa kaano taa kiyu ko amokiyoo mena pekataa see bagee
yuwa paagoo kadogeamaayaa. Kiyoo kaama polisi yagaa kaa kapeaniyaata
kaama digiyoo ee yiba katameamaayaa.
26 Kisee kiyaa naadi Anii mikee kisiino ko: Aa kuwa kaidimpi kepee
uduma maniyu too mee digiyoo ee yiba kaama aa daba kapeeyaayaa yoka
kuwa menaa mani taa kiyaai see kisega."

Dimi yiba kaama miya tobaaka taayaa naadi topeta menaa

27 "Idukaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee: Tobaaka se taai, see
menaa mee ikii ipi kegea.
28 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Tobaaka taano kuwa
ko api emaa daata kaama dimi yiba 'Mee apii to ou' see gaapea ko dimi
yiba mee apii ma tobaaka taagi.
29 A me dagi yagaa yaato emaa masii to mee me pedeo agiyoo
ukuwayu ko bigimegeeta tameepeasii. A me maa da uduma neraka
biyaa yiba katameano kuwa pedeo yoka a me maa da ponee ena too too
tameepeasiino kuwa daamaa.

5:21 Kel 20:13, Ul 5:17 **5:25** Luk 12:58-59 **5:27** Kel 20:14, Ul 5:18 **5:29** Mat 18:8-9

30 Bedaa a me dagi yagaa da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta
tameepeasii. A me maa da uduma neraka biyaa yiba katameano kuwa
pedeo yoka maa da ponee ena too too tameepeasiino kuwa daamaa."

Api se ekeasi naadi topeta menaa

31 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Apimee ekeasiinaka see
gaayaa mée wa me api ekeasiino kapogee mee keta apii to ebea-manii, see
wegawoo seta.
32 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Apimee ekeata kaama
apanaa bagee paagoo peeyu ko tobaaka taayaa naadi kaama kuwa tobaaka
kaa menaa kuwa api ekeasigi mée to mee kaa kaapa. Bedaa mee ekeata
apii to goeyaa mée to waa miya tobaaka taakee mée kiyaa. Apimee tobaaka
sepa gaayu too paimee me ekeasiyaa."

Ebo ekaa ma se aatabisi naadi topeta menaa

33 "Bedaa idukaa inii me bagee me wegawoo seta menaa ena miya kisee:
'Mée ena me "Taa ma taa anii kisee agiyoo ukuwaapa, Ogatamee see ekaa
weega yoka" see asiyu ko ukuwaano too, se ukuwaano ko daa' see wegawoo
seta menaa mee ikii ipi kegea.
34 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii me 'Anii kisee ekaa
weega yoka' see menaa kuwa se wegaai, se aatabi taai. Kuwa ko 'Anii epoo
to see ekaa da mee weega yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Epoo
to wodoo kiyoo ko Ogatamee Waa ebo animaayaa yoo yoka kuwa menaa
se wegaai.
35 Bedaa ikii me 'Anii uwoo to, magaa to see ekaa weega yoka' see menaa
mee miya se aatabi taai. Uwoo to, magaa to kuwa ko Ogatamee Wa me
bado esee-ekee taa see yoo yoka se wegaai. Bedaa ikii me 'Anii Yerusalem
see ekaa weega yoka' see menaa mee miya se aatabi taai. Yerusalem magaa
mee ko Se-ebo, We-ebo Ogatamee Wa me magaa yoka se wegaai.
36 Bedaa ikii me 'Ni me mumoo to yoka' see menaa mee miya se aatabi
taai. A me mumoo to kaa edooyuu apa ena miya poodee kiyaayu taano
miya iyo, digiyoo kiyaayu taano miya iyo, se ukuwamaayaa yoka se wegaai.
37 Ikii me 'Taa ma taa anii kisee ukuwaapa' see dimii gaayu ko 'Anii kisee
ukuwaapa' see menaa kuwa too wegaai, ebo ekaa ma se aatabi taai. Bedaa
ikii me 'Anii se ukuwaapa' see dimii gaayu ko 'Anii se ukuwaapa' see menaa
kuwa too wegaai. Kuwa mena ponee to kuwa too sikii. Mee wodoo eebaa
menaa kuwa manii to ko Iblis me menaa yoka se aatabi taai."

Modee se masisi naadi topeta menaa

38 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: Mée ena me emaa
kapedeo kiyaayu ko wa me emaa miya yapedeo kiyaayaa, bedaa ego
kapedeo kiyaayu ko wa me egoo to miya yapedeo kiyaayaa, see wegawoo
seta menaa mee ikii ipi kegea.
39 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Pedeo agiyoo
kiukuwayaa bagee kuwa ikii modee se masii. Dagi yagaa yaato kona
butuu to kaa yagaa kopaa katokoasiyaa bagee bedaa eka yagaa yaato miya
katokoasi yoka yaekeasii.
40 Bedaa aa ma mena agoo see mée to me mena ena too too yadaakomee
taa see bagee paagoo kaapeemaata kaama a me pedeo yakiyaage mokoo
da kamasiino see naadi a me mumaato dokaa da kaidimpi kepa ko mee

---

5:31 Ul 24:1-4, Mat 19:7 **5:32** Mat 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **5:33** Im 19:12
5:34 Mat 23:18-22, Yak 5:12 **5:38** Kel 21:24, Im 24:20 **5:39** Rom 12:17-21

kaidimpi dokaa da mee too se kiya koosi a me ebo dokaa mee miya
kamasisi yoka daamaa yaekeasii.
41 Bedaa kisee omaago see mée ena me ekaapa mokoo 'Ayaa nadogea-
maai' see kasiyu ko ekaapa mokoo se kiya bedaa mee amoo taa mokoo aii
yadogeamaai.
42 Kaidimiyaa bagee yuwa daamaa maniino too, bedaa keedaa
kaidimiyaa agiyoo miya se maneekee se, daamaa manii."

Yape kiyaa bagee miya epa kisi naadi topeta menaa

43 "Idukaa wegawoo seta menaa ena miya kisee: 'Aa kaepa kiyaa bagee
kuwa epa kaai, aa ma yape kiyaa bagee kuwa be kaai' see wegawoo seta
menaa mee ikii ipi kegea.†
44 Kiya eto ko Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Ikii ma yape kiyaa
bagee kuwa miya epa kaai, ikii kiwegee-wegee siyaa bagee yuwa miya
sembahyang yataai.
45 Ikii epoo to wodoo Ikiitaagi me yogaa yuwa kesea yoka okoo daamaa
agiyoo yaukuwawoo taai. Ogatamee Wa me dimi daamaa bagee paagoo
miya, dimi pedeo bagee paagoo miya uduma keno daamaa yamiyaabuu
segee see, bedaa Wa me menaa yayeekee bagee paagoo miya, si yayeekee
bagee paagoo miya uduma deka daamaa yawiyaabuu segee see yoka ikii
me miya okoo epa kaai.
46 Kisee ikii epa kigaayaa bagee yuwa too epa gaayu ko Ogatamee me ikii
daamaa ukuwataa to mokoo da kineeyaa ye? Taa yoka epa nagaayaa bagee
yuwa too epa see dimii mee se. Mee dimii mee ko pajak kepee yamasegee
see bagee yuwa miya kisee dimii gaayaa.
47 Bedaa kisee ikii aaepa kiyaa bagee yuwa too epao see aasee siyu ko
mee esee daamaa agiyoo ye? Taa, apanaa aii tomaa kaa bagee yuwa me
kisee aasee siyaa yoka ikii kiapaagee siyaa agiyoo ko taa, se maa?
48 Kisee kemaata epoo to wodoo Ikiitaagi mokoo see see ikii miya kisee.
Wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma pedeo ena ma taa, wa too ena yoka
ikii miya Waa see see kaai."

Daamaa agiyoo koogo-koogo see yaukuwasi naadi topeta menaa

6

6:1-18

1 "Ikii Ogatamee me menaa daamaa deewoo, yaukuwawoo siyaa kuwa ko
koogo-koogo see yaukuwawoo taai, mée me nadeeta kaama naapaageesi
naadi se ukuwaai. Ikii kisee mée me naapaageesi naadi ukuwayu ko
daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee epoo to wodoo Ikiitaagi me
ikii se kiniipi."

Maniino agiyoo maniyaa-maniyaa menaa

2 "Kisee kemaata ikii me daba bagee maniino agiyoo aii kisee manegee
siyaa kuwa ko awee da kaa se manii, mée se ipi kiyaai. Dimi daamaa
poga-poga see bagee yuwa okoo me kisee mée deebaa siyaa yoka ikii miya
okoo see see se. Okoo me daba bagee aii maniino agiyoo maniino ko

---

5:42 Luk 6:34-35 † **5:43** "Aa kaepa kiyaa bagee kuwa epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see menaa ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma epa kaa daamaa agiyoo too yaukuwasi naadi wegata menaa mee. **5:43** Im 19:18 **5:44** Luk 6:27-28, Kis 7:60 **5:48** Im 19:2, 1Pet 1:14-16

sembahyang segee see ee yuwa yiba miya, ebo etaawee miya kiyoo-kiyoo
mée me nadeeta kaama naapaageesi naadi manegee siyaa. Anii mikee
kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da mee okoo se masiipea,
mée me yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama taa.
3 Kiya ikii me daba bagee aii maniino agiyoo maniyu ko ikii me dagi
yagaa da me daamaa koo sepea yuwa kuwa eka yagaa da se ipi kiyaai,*
4 koogo-koogo see maniino too. Agaataagi mee kisee koogo ukuwata
agiyoo kuwa deetaa see Mée yoka daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da
kiniipi."

Sembahyang ukuwayaa-ukuwayaa menaa
Luk 11:2-4

5 "Bedaa kisee miya ikii me sembahyang siyaa kuwa ko dimi daamaa
poga-poga see bagee yuwa okoo me see see se ukuwaai. Okoo mée me
nadiino ou naadi kaama sembahyang segee see ee yuwa yiba miya, ebo
etaawee miya yiinaageeta sembahyang senaa siyaa yoka ikii miya okoo
see see se. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da
mee okoo se masiipea, mée me yaapaagee siyaa kuwa too masiyaa, kaama
taa.
6 Kiya ikii me sembahyang segee taano kuwa ko koogo a me ee yiba
peanta kene munitaata kaama se deeyaa Mée to Agaataagi mee paagoo
koogo sembahyang taai. Agaataagi mee kuwa koogo ukuwataa see agiyoo
kuwa uduma deetaa see Mée yoka daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da
kiniipi.
7 Ikii me sembahyang taano kuwa ko apanaa aii tomaa kaa bagee okoo
me wegayaa see see mokoo se ukuwaai. Okoo me sembahyang menaa
togoo yoka naadi nayiipi see gaayaa yoka
8 kisee dimii se gaai. Ikii me asiino taa kaboo ikii me gaano pedeo agiyoo
kuwa Ikiitaagi ipi yoka ikii miya okoo see see se ukuwaai.
9 Kisee kemaata ikii kisee sembahyang taai:
Epoo to wodoo Eboo, Iniitaagi,
A ekaa da A too ebo kaekee.
10 A too ebo mée eetoowoo taatage kuwa mani mée yamiyaai.
A me gaata-gaata kuwa too epoo to wodoo miya daamaa kaukuwa-
wookea see see,
magaa da kaa kiyoo miya kisee daamaa kaukuwawoosi yoka mée
yaagoo kiyaai.
11 Eto kenaagoo naano agiyoo sikii-sikii mée manii.
12 Inii pedeo mée kiyaata bagee yuwa inii me epa ekeasiyaa see see,
A me miya inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasii.
13 Bedaa inii mée gaadee see yoo mée peeyaakee se kiya†
paa me agiyoo kuwa beesekaa mée yaabagaai.
[Aa ko ebo too toowoo see Mée, Se-pesee, We-pesee yago Mée, asii-sege see
Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.]
14 Kisee ikii pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa ekeasiyu ko epoo to wodoo
Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipi.

---

* **6:3** "Eka yagaa da se ipi kiyaai" see mee mena nekeeniino yaato ko a me daba bagee maniino kuwa mée ena ma se ipi kiyaai naadi ebea-ebea menaa mee. **6:5** Luk 18:10-14 † **6:13** "Inii mée gaadee see yoo mée peeyaakee se" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi ae-wae siyaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi pedeo agiyoo ukuwayaa yoo mée se peeyaai, see menaa kuwa. **6:14** Mat 18:21-35, Kol 3:13

15 Kiya ikii pedeo kikiyaayaa bagee yuwa epa se ekeasiyu ko Ikiitaagi me
miya ikii me pedeo yuwa epa se kiekeasiipi."

Naano agiyoo tapoo toogee siyaa see kaa menaa

16 "Ikii naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo ebeyuma moumau senaa
see se. Dimi daamaa poga-poga see bagee okoo kisee ukuwagee senaa
siyaa. Apanaa bagee me 'Waa naano agiyoo tapoo toogeeki ii' see kuwa
nanekeenta naapaageesi naadi okoo ebeyuma gakademaaii siyaa bagee
yoka ikii okoo see see se. Anii mikee kisiino ko: Daamaa agiyoo ukuwataa
to mokoo da mee okoo se masiipea, mée me yaapaagee siyaa kuwa too
masiyaa, kaama taa.
17 Kiya ikii naano agiyoo tapoo toogee siyaa kaboo ebeyuma daamaa uwo
wetogetaa, edooyuu daamaa gekeetaa, kisee agiyoo ukuwagee taai.
18 Ikii kisee ukuwayu ko mée me 'Aa naano agiyoo tapoo toogeeke ii' see
kuwa se kanekeeniyaa, se deeyaa Mée Agaataagi Wa me too kisee kadeeta
kaama kanekeeniyaa. Waa ko mée me koogo-koogo ukuwayaa agiyoo
deetaa see Mée. A me daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da kaniipi."

Epoo to wodoo kiyoo too ebo agiyoo daamaa maawoosi naadi topeta menaa

19 "Magaa da kaa agiyoo-pagiyoo kuwa se kutuu taai, se maawoo taai.
Magaa da kaa kiyoo dene-dene, wege-wege, kisee agiyoo agoo yoka pedeo
kiyaa, oma maseekee bagee miya agoo see magaa yoka
20 ikii me ebo agiyoo kuwa magaa da kaa magaakee se kiya epoo to
wodoo kiyoo too daamaa magaai. Kiyoo ko dene-dene, wege-wege, kisee
agiyoo taa yoka se pedeo kiyaa, oma maseekee bagee miya taa see yoo
yoka kiyoo too maawoo taai.
21 A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa yoka daamaa
nekeenii."‡

Má yiba awee kisi naadi topeta menaa
Luk 11:34-36

22 "Emaa masii to mee ko peto agoo da mokoo. A me emaa miya daamaa
kiyu ko a me maa da yiba miya daamaa awee da kaa kiyaa.
23 Emaa miya pedeo kiyu ko má yiba miya digiyoo kiyaa. See kemaata
ikii yiba awee mee miya digiyoo too kepa ko esee digiyoo aatakii umina
ayaakogo-ayaakogo maadaa siyaa."

Gaano pedeo agiyoo kaa dimi se gaagaa taai naadi topeta menaa
Luk 12:22-31, 16:13

24 "Agiyoo yaokagee see mée ena me gaano, 'Mee ko ni me eboo, bedaa
mee miya ni me eboo, ekea paaya' see gaayaa kiya taa, iyo. Ebo too see
ekea wiya kiyu ko ebo ena mee be, ena mee epa, bedaa mena yayiino ko
ebo ena mee mena yayeetaa, ena mee otoopa tayu. Mee mokoo miya ikii
me 'Ogatamee mee miya ebo, kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa miya
ebo, ekea paaya ebo, ekea paaya ou' see gaayaa kiya taa, iyo.§

6:19 Luk 12:21, Yak 5:2-3 ‡ **6:21** "A me ebo agiyoo epoo to wodoo kiyoo too maawoo taai" see mee mena nekeeniino yaato ko kepe, apanaa magaa da kaa agiyoo kuwa kaa dimi magaakee se kiya Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi ebea-ebea mee. Bedaa "A me ou see gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa" see aseta menaa kuwa ko mée me ou gaayaa agiyoo kuwa ko magaa da kaa agiyoo gaayu ko magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kiya Ogatamee mee ou gaayu ko Ogatamee kaa dimi maayaa, see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **6:21** Luk 12:33-34 § **6:24** Magaa da kaa agiyoo mee ko Yunani menaa kaa Mamon see ekaa weeyaa. Mamon see wegayu ko kepe, kisee mée me ou gaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa. **6:24** Rom 6:16

25 Ebo ena too too yoka Ani me kisiino ko: Ikii me gaano pedeo agiyoo
kaa se gaagaa taai. 'Inii maagiyoo naapea, inii maa da kaa maagiyoo
magaapea?' see kuwa dimi se nagimaai. Kuwa agiyoo kuwa ebo agiyoo
se. Naano agiyoo kuwa ebo maa diya peedi, dimi menaa da mee too ebo,
bedaa doka kuwa ebo maa diya peedi, maa da mee too ebo, se maa?
26 Epaawee peenaa see bedoo kuwa deeweei. Okoo keepa weeno miya
taa, poo ota daageeta kaama maagee ee yiba kutuu taano miya taa kiya
epoo to wodoo Ikiitaagi me naano agiyoo daamaa manegeeki. Bedo kuwa
peedi, ikii ma endagii taa see agiyoo kiya Wa me kisee daamaa manegeeki
kemaata ikii miya daamaa kineewoo taapi, se maa?
27 Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa
bagee naa ena agoo ye?*
28 Bedaa 'Anii doka taa kega yaai' see kuwa ikii kaasee kaa dimi gaagaa
siyaa? Boo uwaa da kaa boo pui kuwa deeweei. Kuwa boo pui kuwa
ukuwaano agiyoo miya taa, doka iyaakee miya taa
29 kiya kuwa diino yago. Ani me kisiino ko: Salomo waa senawii ebo, wa
me maagee seta dokaa kuwa diino daamaa kiya kuwa boo pui kuwa esee
diino daamaa, Salomo me dokaa see see se.
30 Kuwa boo kuwa ebo agiyoo se, eto kenaagoo iyata kaama tokoma
mee da badegeeta biyaa kaa yuwitaayaa agiyoo kiya Ogatamee me diino
daamaa yakiyaabuu see. Kisee kemaata Wa me ikii me dokaa kuwa miya
kuwa boo kuwa asii esee daamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi, se maa?
Ikii dimi gaagaa naadi Ogatamee kaa dimi se maageekea bagee kuwa naa
yaai.
31 See keta yoo 'Inii maagiyoo naapea, inii maagiyoo magaapea?' see
kuwa se gaagaa taai.
32 Kuwa dimii kuwa ko mée tomaa-tomaa uduma kisee gaagaa siyaa
dimii yuwa. Ikii me gaano pedeo agiyoo uduma epoo to wodoo Ikiitaagi
mee ipi yoka dimi gaagaa see se
33 kiya ikii me 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ou, Wa me gaata-
gaata yuwa too yaukuwawoo taano kuwa ou' see dimii kuwa too gaawoo
taai. Mee kaama ikii me gaano pedeo agiyoo uduma Wa me kineewoo
taapi.
34 See kemaata 'Tokoma kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea' see
kuwa se gaagaa taai. Tokoma taano kuwa tokoma too gaagaa siyaa. Egapii
gakata dimi nagii-nagii siyaa agiyoo kuwa sikii yoka tokoma gaagaa siyaa
yuwa kuwa eto kenaagoo se masii."

7

Pedeo-pedeo see si yawegasi naadi topeta menaa
Luk 6:37-38,41,42

1 "Ikii me 'Waa kisee mée to, waa kisee apii to' see pedeo-pedeo see kuwa
aseekee se. Ogatamee me ikii miya 'Aa kisee mée to, aa kisee apii to' see
pedeo-pedeo see kuwa se kisisi naadi kisee se asii.
2 Mee ko ikii me miya pedeo-pedeo see asiyaa see see Ogatamee me miya
pedeo-pedeo see kisiitagi, bedaa ikii me miya mée wiginiyaa-wiginiyaa see
see Ogatamee me miya kisee kiwigineatagi yoka daamaa nekeenii.

---

* **6:27** Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee ena ma taa. Mee mokoo miya mée me dimi gaagaa see kaa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa se agoo kiyaayaa yoka dimi se gaagaa seta Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi aseta menaa mee. **6:31** Plp 4:6-7, 1Pet 5:7 **7:1** Rom 2:1, Yak 4:11-12

3 Ikii me apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to yadeetaa see
kiya kaasee kaa aa ekaato emaa togoo piya tukuu to ebo mee nekeeniino
taa ya?
4 Kaasee a me apanaa bagee ena asiino, 'Meede, a me emaa togoo maga
ponee peedii to mee kamaseepeasiinaka' see asiyaa kiya aa ekaato emaa
togoo ebo mee piya tukuu to mee topa ya?
5 Yaai, aa mée deebaa see mée to, aa ekaato emaa togoo piya tukuu to
mee keta badeepeasii, kaama too aa diino keago kaape yoka apanaa bagee
emaa togoo maga ponee peedii to mee yamaseepeasiyaa.*
6 Ogatamee kaa agiyoo kameno se manii, nakaa-me naadi kago kigoe-
maayaa yoka, bedaa a me mutiara keepa yuwa, kisee daamaa agiyoo kuwa
miya ekena yumaa to kaa si yadogeamaai, bado me batagi-patagi taapea
yoka nekeenii."†

Sembahyang kaa menaa
Luk 11:9-13

7 "Idimiweei, ikii masiipea nao. Abaweei, ikii deemagaapea nao. Kenee
to kaa tugu-tugu siweei, kene kikabaapi nao.
8 Kuwa ko idimiyaa bagee yuwa uduma masiyaa, abayaa bagee yuwa
deemaayaa, kenee to kaa tugu-tugu siyaa bagee yuwa kene yakabataayaa.
9 Kisee ikii me yogaa me namo kiidimiyu ko omaa to maniyaa ye?
10 Doge kiidimiyu ko doge se kiya otoogiyoo maniyaa ye?
11 Kisee taa. Ikii dimi pedeo see bagee kiya ikii me yogaa yuwa kisee
daamaa agiyoo manegee siyaa. Ikii me yogaa yuwa daamaa agiyoo
maniino ipi maa diya epoo to wodoo kaama Ikiitaagi me kineewoo siyaa
agiyoo kuwa mee asii esee daamaa, Waa idimiyaa bagee yuwa mikee
daamaa agiyoo too maniyaa.
12 Ikii me mée me kisee naukuwagea naaki ou see gaayaa agiyoo kuwa
ikii miya apanaa bagee yuwa paagoo daamaa pee-yaukuwaai. Mee mena
kamuu da mee ko Musa me ebeamaata menaa ma, nabi bagee me menaa
ma uduma semoo to ko mee mena kamuu da mee too."

Sipi see kenee to taa pakaanii naadi menaa
Luk 13:24

13 "Ikii sipi see kenee to taa pakaaniweei. Pedeo kiyaa yoo peegee see
kenee to mee ebo, etaa da miya kapo ebo yoka mee etaawee poono bagee
mée eebaa
14 kiya iminoo miya, iminoo miya toono yoo pakaaniino kenee to mee
sipi, etaa da miya kapo peedi yoka mée peenaa too deemaayaa."

Makapaa menaa weganaa see bagee kuwa gaai naadi menaa
Luk 6:43-44

15 "Nabi poga-poga bagee meepea yoka ipiipi dii. Okoo domba ebeyuma
mokoo dimi dabaa poga-poga siyaa see deeyaa kiya dimi yiba mée daano
see naadi kiikii siyaa kamenoo mokoo.

---

* **7:5** "Aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta badeepeasii" see mee mena nekeeniino yaato ko a me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa keta ekeasii naadi ebea-ebea menaa mee. Ekeata kaama too a me apanaa bagee paagoo "A me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasii" see pe-asiyaa. † **7:6** Ogatamee kaa agiyoo see mee mena nekeeniino yaato ko Ogatamee me menaa ma, Wa me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see agiyoo apanaa yuwa ma kuwa. Mutiara keepa yuwa kuwa miya kisee agiyoo ebea-ebea. **7:8** 1Yoh 5:14-15 **7:12** Rom 13:8-10 **7:14** Mzm 16:11 **7:15** Kis 20:29-30

16 Okoo me koo siyaa agiyoo yuwa deeyaa naaki mikee, kisee dimii yago
bagee ii see kuwa awee da kaa yanekeeniyaa. Takuu yago piyaa kaa anggur
poo daayaa ye? Takuu yago boo kaa ara poo daayaa ye?
17 Taa. Daamaa piya wodoo to kaa daamaa poo ekayaa, pedeo piya
wodoo to kaa pedeo poo ekayaa.
18 Daamaa piya wodoo to kaa pedeo poo se ekayaa, pedeo piya wodoo to
kaa daamaa poo se ekayaa.
19 Daamaa poo se ekayaa piyaa yuwa kuwa uduma kobegeeta kaama
biyaa kaa yuwitaayaa.
20 Kisee kemaata kuwa nabi poga-poga bagee okoo me ekayaa poo kuwa
daamaa ye, pedeo ye see yanekeeniino kuwa okoo me koo siyaa agiyoo
yuwa kaa yanekeeniyaa."

Mena me too se pakaaniyaa naadi menaa
Luk 13:25-27

21 "Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo seemiyaayaa kuwa ko
'Tuhan, Tuhan' see ekaa nawee-wee see bagee kuwa uduma se kiya epoo
to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa yaukuwawoo siyaa bagee kuwa
too seemiyaayaa.
22 Wodopasi naagoo mée eebaa me Ni paagoo nasiitagea menaa ko
'Tuhan, Tuhan, inii A ekaa da kawee-wee naadi A me menaa kaweganaa
seke, se maa? Inii A ekaa da kawee-wee siyaa naaki paa yuwa peedaa
sekea, se maa? Bedaa inii A ekaa da kawee-wee siyaa naaki dimi nagii-
nagii agiyoo eebaa agoo kedaa seka, se maa?' see nasiitagea kiya
23 Ani me awee da kaa asiita menaa ko 'Anii ikii kiewo see bagee yuwa,
pedeo ukuwagee see bagee yuwa too kideega yoka peeweei' see asiita."

Ee kabo toma wiya ebea-ebea menaa
Luk 6:47-49

24 "Ni me menaa daamaa nayeewoo, naukuwawoo siyaa bagee kuwa ko
dimi ipi see bagee me oma dagii da kaa ee daamaa maataayaa mokoo.
25 Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo boo wuupu-
waapu naadi ee to kaa meanega naaki ee to oma dagii da kaa daamaa
maataata yoka bogoa se peeyaa.
26 Kiya Ni me menaa yeegea kiya se ukuwayaa bagee kuwa ko dimi taa
bagee me ea dagii da kaa ee maataayaa mokoo.
27 Ee maataata kaama ebo dekaa wega, uwo degaga, ebo boo wuupu-
waapu naadi ee to kaa meanega ko ee to umina bogoata peega siyaa, see
kuwa" see asigi.

Yesus me mée topeta menaa kaa mée yuwa dimi nagimeta menaa

28 Yesus me kuwa mée topeta menaa yuwa uduma wegataayaa naaki
kiyoo yiitookea bagee yuwa dimi nagimegea,
29 Wa me mée tupiino ko omaago yoka, Musa me menaa mée topetaa
see bagee me mée topetaa siyaa see see se.

8

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mrk 1:40-45, Luk 5:12-16

1 Yesus maga kutuu to kaa kaama eseemaayaa naaki mée eebaa Wa
sekaataa peegea.

7:19 Mat 3:10 **7:20** Mat 12:33 **7:21** Mat 12:49-50, 1Yoh 3:18 **7:25** Yak 1:22-25

2 Kuwa kaboo da mée ena, bado yagaa kuwa esee pedeo abuu me daa-
noota see mée Yesus paagoo meemaata kaama mumo maga kaa esee-
ekeasigi. Wa me asiino, "Neataagi, Aa ede kepa ko ni me abuu kuwa A
me nataa kiyaayaa yoka" see asigi.
3 Yesus me wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa, a me abuu kuwa
taa kaai" asigi naaki taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi.
4 Yesus me asiino, "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa
koogo peedoota imam bagee paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi kadeesi
ke. Abuu kuwa mikee taa kega ii see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo
kupi-maniino agiyoo kamanisi naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee
ukuwaai' see wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii' see
kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see asigi.

Okaa yago bagee me eboo ena me Yesus mikee gaata menaa
Luk 7:1-10, Yoh 4:46-53

5 Yesus peedoota Kapernaum magaa kaa peemaagi too ko Roma kaa
bagee eboo ena, okaa yago bagee me eboo tupi. Waa Yesus paagoo
meemaata kaama maamaa aseekee kaa
6 "Neataagi, ni me agiyoo naokagee see mée waa ee yiba komoo da kaa
oogimaata boodi ebo ketaaki" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Daamaa, yataa kiyaano see naadi meenaka" see asigi.
8 Kiya mee mée to me asiino, "Neataagi, anii sikii taa yoka Aa ni me ee
yiba nameekee se. A me mena ena too too nawegatagaai, mee ikiyoo mikee
taa kaapi.
9 Mee ko ani asii eboo miya agoo. Okoo me menaa anii yayiino too, bedaa
ani miyoo okaa yago bagee miya topea. Ni me menaa okoo miya nayiino
too. Kisee ani me mée waa ena 'Pooi' see asiyu ko waa peeyaa, bedaa mée
ena ma 'Meei' see asiyu ko miyaa. Anii ni me agiyoo naokagee see bagee
paagoo miya 'Kuwa agiyoo kuwa naukuwaai' see asiyu ko naukuwataa see.
Aa miya kisee asiyaa see Mée yoka A me mena me too sikii" see asigi.
10 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimaano ebo kaa Wa
sekaataa bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee mée mee wa
too esee miya nao see nagaataa see mée. Israel bagee kuwa mee see see
mée ena ma Anii diino taa, Anii ewo.
11 Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taatagi yoo apanaa tomaa kaa bagee yuwa mée eebaa ede ma, ede ma
noogee taano see naadi meetagea. Okoo awii yaato kaama miya, uwaa
yaato kaama miya medaa naadi kaama Abraham ma, Isak ma, Yakub ma
epo enaataa naano agiyoo noogee yoo animaaii taatagea.
12 Israel bagee okoo miya kiyoo epo enaataa noogee siyaa kiya okoo mée
eebaa kuwa maayoo kaa digiyoo yiba tameeyamoo taatagea. Kiyoo ko yege
ma, gaagaa ma too totaa see yoo" see asigi.
13 Kiyoo kaama Yesus me mee okaa yago bagee me eboo asiino, "Aa koogo
pooi, a me mikee gaape-gaape ukuwaaniipa yoka" see asigi. Taka ena kuwa
kaboo da taa ko wa me agiyoo yaokagee see mée to wa kaa meanta agiyoo
taa keepeasigi.

Yesus me mée kaa meanee seta agiyoo eebaa yataa kiyaabuu seta menaa
Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41

14 Yesus peedoota Petrus me ee kaa peemaata kaama deamaagi too ko
Petrus me apimee baayo wa me omegee yoo tani ma ikiyoo meanta topa.

8:4 Im 14:1-32 **8:12** Luk 13:28-29 **8:13** Mat 9:22,29

15 Mee apii yagaa da kaa peneasigi naaki ikiyoo taa keepeasega. Taa kega
naadi anoogeeta naano agiyoo mée yuwa manega.
16 Uwaataa da yaato paa yago bagee mée eebaa Yesus paagoo
eemedaakea. Wa me mena kamu ena too too wegataagi naaki paa
yuwa peegea, bedaa ikiyoo meanta bagee yuwa uduma miya ikiyoo yataa
kiyaabuuki.
17 Wa me ikiyoo yataa kiyaabuuki mee ko idukaa nabi Yesaya me wegata
menaa uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee: "Inii dabaa mée
kiyaayaa agiyoo kuwa Wa me mée yadogeamoo siyaa, bedaa inii kaa
meanee siyaa yuwa kuwa miya Wa me mée yataa kiyaayaa" see menaa
ebeamaata.

Yesus sekaataa poono see naadi aseta menaa
Luk 9:57-62

18 Yesus mee Wa geboo da kaa mée eebaa Waa bobetaata topea see deeta
kaama Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Piku asii yaato pookee" see
asigi.
19 Poono see kaboo Musa me menaa mée topetaa see mée ena migi. Wa
me Yesus asiino, "Guru, A me peenaa, omenaa taape kuwa uduma anii
miya A sekaataa too peenaa, omenaa taapa" see asigi.
20 Kiya Yesus me asiino, "Woda miya umiino yoo agoo, bedo miya geka
agoo kiya Mée Yogaa mee omegee see yoo taa yoka" see asigi.
21 Kiyoo kaama Wa me topetaa see bagee waa ena me asiino, "Tuhan,
neataagi mee boota kaama daamaa ogo maataata asii too A sekaataa
meekee naa daamaa ye?" see asigi
22 kiya Yesus me asiino, "Eto kiipaa Ni sekaataa nameei, boota bagee
kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see asigi.*

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25

23 Yesus mee komaa da kaa pakaanta kaama Wa me topenaa see bagee
yuwa ma epo enaataa peedoota
24 uwo pikuu da taa peetaaki too ko bo ebo mega. Biku-biku miya ebo
kega naaki komaa da kaa wogeedapiika kiya Yesus Waa toomoo umpi.
25 Wa me topenaa see bagee yuwa yaai naadi Yesus maanegea. "Ei,
Tuhan, inii uwo poonakea yoka Aa mée eedii" see asegea.
26 Yesus me asiino, "Ikii dimi Ni kaa namagaano taa see bagee yuwa nao,
kaasee kaa wedaagea ya?" see asigi. Waa anoogeeta "Koogo sikiinii" asigi
naaki bo siki, biku-biku taa kega.
27 Okoo dimi nagimaano ebo kegea. "Mee kaasee Mée? Biku-biku, bo
kisee agiyoo kuwa Wa me menaa yayiino too" see aaseekea.

Paa agoo see bagee wiya Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39

28 Piku asii yaato Gadara magaa kaa peemaaga too ko paa agoo see bagee
wiya topea. Ekea omaago yoka mée kitaa poono wedaagea. Ekea mée
ogopa beapa kaama Yesus paagoo meemaagea.
29 Ekea me mena ebo kaa asiino, "Ei, Ogatamee Yoopaa, Aa ma inii
mapea menaa agoo? Ogatamee me mée wigintagaatagi monaa da kaa

---

8:17 Yes 53:4 * **8:22** "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see menaa mee ko apanaa bagee yuwa me ogo maasi yoka ee kaa bagee ou see dimii mee ekeata eto kiipaa kaama Ni sekaataa too nameei naadi aseta menaa. **8:26** Mat 14:25-33

pakaamagaano taa kaa kiya A me inii yaai-yaai ma, boodi ma mée kiyaano see naadi mege ye?" see asegea.
30 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa ekena eebaa ebo etaa maga notaakea.
31 Paa yuwa me maamaa aseekee kaa "A me mée abagaano see dimii gaape ko inii kuwa ekenaa kuwa yiba pakaa-seemaanake yoka kitaa mée peeyaai" see asegea.
32 Yesus me "Peeweei" asigi naaki paa yuwa kuwa mée wiya yiba kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa taa pakaa-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama ekena yuwa egoowee gidumedoota piku yiba dugumedaakea.
33 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa yaai naadi kuwa ekenaa yuwa ukuwaanega menaa yuwa ma, kuwa paa yago bagee wiya ukuwaanega menaa yuwa uduma doodoota mee magaa kaa bagee paagoo eewegagea.
34 Mee magaa kaa bagee uduma Yesus diino see naadi medaakea. Yesus paagoo meemaata kaama maamaa aseekee kaa "Inii me magaa kaa kiyoo Aa se naatooi" see asegea.

9

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26

1 Yesus peedoota komaa taa naadi piku asii yaato Wa me magaa kaa peemaayu.
2 Kuwa kaboo da oogimaata bagee ena wa me omegee see keagee da ma doodoota Yesus paagoo doomegea. Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino, "Niyoopaa, dimi se gaagaa taai. A me pedeo yuwa uduma epa kaekeasega. Eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi.
3 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa kuwa menaa yuwa yiitookea. 'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see koogo dimi yiba gaagea.*
4 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me nekeenta kaama asiino, "Ikii koogo dimi yiba pedeo see dimii nagaagea kuwa kaasee kaa ya?
5 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo yuwa epa kaekeasega yoka eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa' see menaa mee miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta daamaa peenaa taai' see menaa mee miya wegayaa, ekea paaya.
6 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa okoo Ogatamee ma menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see kuwa ikii nanekeensea naadi agiyoo ena kideeyaanaka" see asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino, "Eto ko anoogeeta a me ometaa see keagee da masegeeta ee kaa pooi" see asigi.
7 Mee mée to anoogeeta wa me ee kaa peegi.
8 Kiyoo deegea bagee yuwa uduma wedaagea. Ogatamee Wa me mée tomaa yuwa paagoo kisee pesee see agiyoo mée manigi nao naadi Ogatamee yaapaageekea.

Matius mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mrk 2:13-17, Luk 5:27-32

9 Yesus peedoota amo kaa naa kaa deamaagi too ko mée ena ekaa da ko Matius mee tupi. Waa pajak kepee yamasegee see mée. Wa me kepe

* **9:3** 'Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa' see dimii gaagea mee ko okoo me gaano, 'Mée tomaa Ogatamee ma menaa kuwa Ogatamee Wa me too yataa kiyaayaa, Yesus me se, Waa aii bagee yoka Ogatamee ma ena doodoo see weegi kuwa yaai' see gaagea.

masegee yoo animaata totaaki. Yesus me "Ni sekaataa nameei" asigi naaki
yiinaageeta Wa sekaataa peegi.
10 Wa me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi. Eepeemaata
kaama naano agiyoo epo eenotaaki too ko mée eebaa megea. Pajak kepee
yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa dimi pedeo bagee yuwa ma okoo
mée eebaa animaaii naadi Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma
naano agiyoo epo enaataa notaakea.
11 Parisi kaa bagee okoo noonaa me okoo kisee notaakea see kuwa
deegea. Okoo me Yesus me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mena
kitopetaa see Mée mee pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi
pedeo see bagee ma okoo paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa yaai,
kaasee kaa ya?" see asegea.
12 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Ikiyoo taa see bagee kuwa
ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee kuwa
too peeyaa.†
13 Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa ena mee ko kisee:
'Ikii mée epa kaano kuwa Anii ede, agiyoo nakupi-manee taano kuwa be'
see menaa ebeamaata yoka ikii me 'Mee menaa mee mena nekeeniino
yaato kaasee, kaasee?' see daamaa ipiipi gaagaa taai. Anii meta mee ko
Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa mena ogaano see naadi se
kiya dimi pedeo bagee kuwa Ni sekaataa misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39

14 Kuwa kaboo da Yohanes me topetaa see bagee yuwa Yesus paagoo
meemaata kaama asiino, "Naano agiyoo tapoo toogee siyaa kuwa inii miya
ukuwagee see, Parisi kaa bagee okoo miya ukuwageekea kiya A me topenaa
see bagee yuwa se ukuwageekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
15 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo
paimee ma enaataa tuyaa bagee yuwa naano agiyoo se nota yegee siyaa
ye? Taa kiya mee api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo
kaama wodoo too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea"
see asigi.‡

Yesus me mée topeta menaa ma, apanaa topeta menaa ma kuwa enaataa se ekeasii naadi ebea-ebea menaa

16 "Gipii dokaa ponee to, uwo wetogeano taa see doka ponee to mee
masegeeta kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiyaa. Kisee
kiwiyu ko mee nuku see dokaa da mee geanta tokogoo ebo kedaa siyaa.§
17 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa
miya kisee. Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se
wogeawee siyaa. Kisee wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee
kipuunta kaama anggur poo uwoo miya goedoo peeyaa, otaawee da miya
pedeo kiyaa. Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa gipii see

---

9:11 Luk 15:1-2 † **9:12** "Ikiyoo yago bagee too ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee kuwa Ogatamee ewo yoka ikiyoo yago bagee mokoo ebea-ebea. **9:13** Hos 6:6, Mat 12:7, 1Tim 1:15 ‡ **9:15** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. § **9:16** Mee dokaa da uwo wetogemaata kaama gee kega kaboo mee gipii dokaa ponee to peenaa peedi keepeasega naaki tokogoo ebo kedaa naadi kaama dokaa da pedeo kiyaa.

otaawee yiba too wogeawee siyaa. Kisee ukuwayu ko uwo miya, otaawee
da miya ekea paaya daamaa kiyaa" see wegagi.*

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mrk 5:21-43, Luk 8:40-56

18 Yesus kuwa menaa wegataaki too ko sembahyang segee see ee kaa
eboo ena Yesus paagoo migi. Waa mumo maga kaa esee-ekeata kaama
asiino, "Niyoopane eto kenaagoo booga kiya A me wa kaa yagaa pee-
yamaataata kaama aya andoo peesi yoka meei" see asigi.
19 Yesus yiinaageeta Wa me topenaa see bagee yuwa ma mee mée to
sekaataa peetaaka too ko
20 api ena, tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa too peegee see apii Yesus
oko yaato kaama Wa me doka otoo to pee-yaadeega.
21 Wa me dimi yiba gaano, 'Kisee anii Wa me dokaa da pee-yaadeega
kepa ko mee agiyoo taa kaapa yoka' see gaaga.
22 Yayaadeega naadi Yesus me ikigi pe-maataata kaama deeyaa naaki apii
to topa. "Niyoopane, aa se gaagaa taai. A me mikee nagaano dimii mee
me a kaa meanee taa see agiyoo taa kega, daba daagimaa peege" see asigi
naaki kisee ki mee agiyoo taa kega.
23 Muguu naadi sembahyang segee see ee kaa eboo me ee kaa peemaata
deamaagi too ko mée eebaa yoga bootaa da kaa puusee, yegee seamoo
taakea.
24 Yesus me asiino, "Ikii uduma amoo maa kaa pooi. Mee yogaa mee
boopa se, toomoo ompa ke" see asigi kiya okoo yakeakea.
25 Yesus me kuwa bagee yuwa yoo da kaa abagakomeeta kaama yogaa
to topa komoo to kaa pakaanta wa me yagaa da pe-peneasigi naaki aya
andoo peega.
26 Mee menaa da kiyoo-kiyoo eeweganaa seta.

Emaa digiyoo see bagee ekea wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa

27 Yesus muguu naadi peetaaka too ko emaa digiyoo see bagee ekea wiya
Waa peegi-peegi uuto ebo menaa kaa asiino, "Ei, Daud ma apaa kaa Mée,
Aa epa mée gaai, epa mée gaai" see asepegeekea.
28 Yesus ee ena yiba pakaaniyaa naaki kuwa mée wiya miya pakaanegea.
Yesus me asiino, "Ani me ekea emaa daamaa kikiyaayaa kuwa mikee
nagaagea ye?" asigi naaki "Tuhan, enaa mikee kagaage" see asegea.
29 Wa me ekea emaa masii to kaa yagaa yamaataata kaama asiino,
"Ekea me mikee nagaano dimii mee me ekea me ou see gaagea yuwa
ukuwaaniipa" see asigi naaki
30 emaa diino keago kegea. Wa me asiino, "Kuwa Ani me emaa daamaa
kikiyaaga kuwa mée se asii" see asigi
31 kiya ekea me kuwa kisee mée yakoo sipi menaa kuwa mee magaawee
da uduma kiyoo-kiyoo ogo peeyaagea.

Mena wegaano naka see mée ena Yesus me mena daamaa wegayaata menaa

---

* **9:17** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee.

32 Kuwa mée wiya pe-seomegea kaboo mée ena Yesus paagoo eemegea,
paa me peneata kaama mena wegaano naka see mée to.
33 Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena wegaano keago kigi. Kiyoo
bagee mée eebaa dimi nagimegea. "Sooi, kisee agiyoo kuwa inii Israel
magaa kaa diino taa agiyoo" see wegagea
34 kiya Parisi kaa bagee yuwa me wegaano, "Taa, Waa paa me eboo
tawata kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.

Yesus me mée epa nao see gaata menaa

35 Yesus mee ebo magaa kaa miya, peedi magaa kaa miya peenaa naadi
kaama sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topetaa, Wa me daamaa
etokaa doometa menaa, Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa
eewegataa, bedaa ikiyoo meanee see agiyoo tomaa-tomaa eebaa kuwa
miya yataa kiyaabuu see, kisee agiyoo ukuwanaa segeeki.
36 Wa me kuwa mée eebaa deeta kaama epa nao see gaagi. Domba wodaa
tabaa da domba munitaa see mée taa kaa domba weda, gaagaa siyaa see
see okoo miya kisee bagee yuwa yoka naadi okoo epaagi.
37 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Bugi kaa agiyoo
kapoo, maamaa pudii kiya abaano bagee eebaa taa yoka†
38 bugi epoo Mée me Wa me bugi kaa agiyoo abaano bagee eebaa
peeyaasi naadi asegee taai" see asigi.

Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to mena naweganaasi naadi peeyaano taa kaboo aseta menaa

10

10:1-42

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei" asigi.
Meemaagea kaboo Wa me pesee agiyoo mantayu, kuwa ko paa yuwa
yaabagaapeasi naadi ma, bedaa mée kaa meanee see agiyoo tomaa-tomaa
yuwa yataa kiyaabuusi naadi miya mantayu.

Yesus Wa me menaa yadoonaa taano bagee mée gaasi ma wiya wiginta menaa

Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16

2 Kuwa mena yadoonaa taano bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ko
kisee: petamanii Simon, Petrus see ekaa miya muntaata mée, menaamee
Andreas, Zebedeus yoopaa Yakobus, menaamee Yohanes,
3 Pilipus, Bartolomeus, Tomas, pajak kepee yamasegee see mée Matius,
Alpeus yoopaa Yakobus, Tadeus,
4 yape tukuu mée Simon, bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe
masiipi mée.

Yesus me topenaa see bagee "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see aseta menaa

Mrk 6:6-13, Luk 9:1-6, 10:4-12

5 Kuwa mée gaasi ma wiyaa to kuwa Yesus me peenaa siyaano taa kaboo
aseta menaa kuwa ko kisee: "Ikii apanaa tomaa kaa bagee me magaa kaa
taa se pooi, Samaria bagee me magaa kaa taa miya se pooi.
6 Israel bagee yuwa, egadaa seta domba wodaa mokoo bagee okoo
paagoo too pooi.

9:36 Yeh 34:5-6 † **9:37** "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa yiino taa bagee kuwa eebaa see ebea-ebea menaa mee. **9:38** Yoh 4:35

7 Ikii peenaaki too 'Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ekaapa
yoka' see asenaa taai.
8 Ikiyoo meanta bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu taai, boota bagee
yuwa aya andoo peeyaabuu taai, esee pedeo abuu meanee see bagee yuwa
abuu yataa kiyaabuu taai, paa yago bagee yuwa paa yaabagaapii taai. Ikii
miya aii masegea yoka ikii me miya aii kisee manii.*
9 Emas, perak, tembaga, kisee kepee toma ena ma se dogaai.
10 Ayaabu kea, doka kapo wiya, bado doko, tamo, kisee agiyoo kuwa
miya se dogaai. Ikii agiyoo tapoo peenaa taapea kuwa ko agiyoo yaokagee
see bagee okoo me gaano pedeo agiyoo daamaa masiyaa see see ikii miya
daamaa masiipea yoka se gaagaa taai.
11 Ikii mée tuyaa magaa kaa peemaata kaama kiyoo ikii daamaa badaa
kimaayaa bagee abaai. Abamaata kaama mee ee kaa too eeomegee, toogee
taai, apanaa magaa kaa peeyaa naagoo too pooi.
12 Kiyoo magaa kaa ee yuwa yiba pe-seemaano kaboo 'Epao, ikii
Ogatamee ma emee-emee kisiyaasi yoka' see keta asii.
13 Okoo me daamaa badaa kimaayu ko kuwa ikii me okoo Ogatamee ma
emee-emee siyaasi naadi menaa kuwa mee ee kaa bagee paagoo daamaa
toopa. Kiya ikii badaa se kimaayu ko mee menaa bedaa ikii yaato metaki
meepa.
14 Kisee ee ena kaa bagee me ikii badaa kimagaano miya be, ikii me
eewegayaa menaa miya be kiyu ko poono kaboo ikii badoo da kaa maga
ponee yuwa takadekumii.
15 Anii mikee kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee
magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa mikee ebo
kaata, apanaa magaa kaa bagee yuwa see see se. Mee naagoo Sodom
magaa kaa bagee ma, Gomora magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo
yadootagaatagi agiyoo ebo kaata kiya kuwa eto ikii kibe kaapea bagee
kuwa okoo kaa pedeo yadootagaano kuwa ko mee asii esee ebo kaata."

Ikii kibe kiyaa bagee meepea yoka gaai naadi menaa
Mrk 13:9-13, Luk 12:2-9, 21:12-19

16 "Daamaa yii. Domba wodaa yuwa woda nookee kamenoo yuwa
paagoo peeyaa mokoo Anii ikii pooi see kisega yoka okoo paagoo peemaata
kaama ipiipi gaamagaai, dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii.
Deme see bedoo mokoo miya okoo paagoo dimi adumaai, kuwa dimii ekea
paaya doonaa taai.†
17 Ikii kibe kiyaa bagee agoo kaata yoka gaai, nekeenii. Okoo me
ikii yagaa kipeneata kaama mena pekataa see bagee yuwa paagoo
kidogeamoo taatagea, sembahyang segee see ee yuwa yiba miya pepeaduu
me kidakamaatagea.
18 Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa
paagoo kiipootagea. Kisee ikii kiipeeyaa kaboo okoo ma, Ogatamee ewo
see tomaa kaa bagee yuwa ma okoo uduma paagoo Ni me menaa daamaa
eewegaai.

---

* **10:8** "Ikii miya aii masegea yoka" see menaa mee ko Yesus me Ni me menaa ma, Ni me pesee agiyoo ma kuwa Ni me aii kineega yoka ikii miya apanaa bagee aii kisee ase-manee, daamaa agiyoo aii kisee yaukuwagee, kisee yaukuwawoosi naadi aseta menaa mee. **10:10** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:15** Kej 19:1-29 † **10:16** Woda nookee kamenoo mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma be, Wa me menaa ma be see bagee ebea-ebea mee. "Dimi ipi see otoogiyoo mokoo daamaa nekeenii" see aseta menaa kuwa ko Yahudi bagee me gaano ko 'Otoogiyoo kuwa dimi ipi see agiyoo mokoo' see gaata kaama aseta menaa.

19 Okoo me ikii kipeneata kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee menaa wegaapa,
kaasee menaa wegaapa?' see dimii kuwa se abaai. Ikii mena wegaano
kaboo 'Kisee wegaai, kisee wegaai' see dimii kuwa ikii daamaa ipi kaapea.
20 Ikii me wegaapea menaa kuwa ikii me wegaapea se kiya Ikiitaagi Wa
me Roh me ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai.
21 Bedaa kuwa kaboo da taa miya kisee ukuwaaniita: Ekea kenaaya
kiya ena mee wugimaasi naadi ekegatagaatagi, nagamee me wa me yogaa
to ekegatagaatagi, bedaa yogaanii yuwa me okonaka wugimaasi naadi
ekegatagaatagea.
22 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée uduma kibe kaatagea kiya ikii makii
taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa
pootagea.
23 Kisee maga ena kaa bagee me ikii kibe kegea gaayu ko maga ena kaa
oogaai. Anii mikee kisiino ko: Israel magaa uduma peenaa semagaano taa
see kaboo Mée Yogaa mee meetagi."

Mée me Yesus mee be kiyu ko Wa sekaataa bagee kuwa miya be kaapea see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa
Luk 12:2-9

24 "Mena topetaa see bagee kuwa ebo, okoo me mena topetaa siyaa mée
to mee peedi see kuwa taa, bedaa agiyoo yaokagee see bagee yuwa ebo,
okoo me eboo mee peedi see kuwa miya taa.
25 Mena topetaa see bagee yuwa me gaano, 'Ni me mena topetaa siyaa
mée to mee anii waa see see naaki daamaa' see gaayaa. Bedaa agiyoo
yaokagee see bagee yuwa miya kisee gaayaa. 'Ni me eboo mée me daamaa-
daamaa kookea kuwa anii miya kisee nakookea naaki daamaa' see gaayaa.
Kiya ikii gaayu ko mée me pedeo-pedeo kitaapea. Kuwa ko mée tukuguu to
nagamee ebo maa diya kisee mée me nagamee paa ekeata Beelzebul see
ekaa muntaagea kepa ko wa me yogaa yuwa uduma ekaa muniino mee
asii esee pedeo see ekaa munitagaapea.‡
26 Kisee kemaata kisee bagee kuwa ikii se wedaai. Eto dapimemaata
menaa kuwa uduma awee da kaa kedaa taapa, bedaa koogo boonemaata
menaa yuwa uduma miya ipi kiyaabuu taapea yoka ikii weda taa.
27 Ani me digiyoo yiba kaama kisiyaa menaa kuwa egapi yaato awee da
kaa naweganaa taai. Bedaa Anii koogo ebe kaa menaa, poko kaa menaa
kaa kisiyaa yuwa kuwa miya mena ebo kaa awee da kaa nawegakumii.
28 Má yaato wugimaayaa bagee kuwa dimi mena yaato se wugimaayaa
yoka okoo se wedaai. Wedaano ko Ogatamee Wa too wedaai. Waa
ko dimi mena yaato ma, má yaato ma enaataa neraka biyaa yiba mée
tameepeasiyaa see Mée yoka mée kuwa wedaakee se.
29 Mugipo daaya see bedoo mee aii agiyoo, esee peedi, imi wiya waa
naa enaataa kepe peedi masiyaa agiyoo da, se maa? Mikee kiya bedo ena
booyaa mee Ikiitaagi Wa me gaata-gaata doodoo too booyaa.
30 Bedaa ikii edooyuu apa uduma miya Wa me daamaa kiegamaata.
31 Kisee kemaata se wedaai. Ikii ebo, apanaa agiyoo see see se, mugipo
daaya see bedoo maamaa eebaa kiyaa miya ikii ma endagii se, kisee Wa
me ikii kigaataa see yoka mée se wedaai.

10:22 Mat 24:9-13, Yak 1:12 ‡ **10:25** "Nagamee paa ekeata Beelzebul see ekaa muntaagea" see mee mena nekeeniino yaato ko mée me Yesus be kaa paa ekeata pedeo ekaa muntaagea see ebea-ebea mee. Kuwa menaa kuwa ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma okoo ena tukuguu to mokoo kiyaata kemaata "Ikii miya mée me pedeo ekaa kimunitagaapea" see kuwa nekeensi naadi menaa.
10:25 Yoh 15:20

32 Okoo mée paagoo weda taa ma 'Anii Yesus sekaataa bagee' see asiyaa
bagee kuwa Ani me miya epoo to wodoo Neataagi paagoo 'Waa ko Ni
sekaataa nameeno weda taa see mée yoka' see yawegaata.
33 Kiya okoo mée paagoo Anii nawisintaata 'Yesus mee anii ewo' see
nawegayaa bagee kuwa Ani me miya wisintaata epoo to wodoo Neataagi
paagoo 'Mee ko Anii ewo see mée yoka' see yawegaata."

"Mée aaemee-emee siyaano see naadi meta se" see gaasi naadi menaa
Luk 12:51-53, 14:26-27

34 "Anii magaa da kaa mée tomaa uduma aaemee-emee siyaano see naadi
meta see dimii mee se nagaai. Anii mée aaemee-emeesi naadi menaa
doomega se kiya mée aapekadaasi naadi meta.§
35 Mee ko paayogaa to ma, nagamee ma ekea aawisii taapea, ukuyogaa
to ma, okooto ma ekea aawisii taapea, apimee ma, paimee baayo ma ekea
aawisii taapea, kisee aapekadaasi naadi meta.
36 Mikee, yape masiyaa bagee kuwa apanaa bagee se kiya ena ee kaa
bagee yuwa miya aayape kaapea.
37 Ni sekaataa nameeno kuwa ko okonaka epa kaano kuwa ebo, Anii
naepa mee peedi see gaayaa bagee kuwa sikii taa, Ni sekaataa se namiyaa.
Bedaa yogaanii yuwa okoo epa kaano mee ebo, Anii naepa mee peedi see
gaayaa bagee kuwa miya Ni sekaataa nameeno iyo, sikii taa.
38 Bedaa piya boko ma dootaata Anii naobeedoota booyaa yoo poono be
see bagee kuwa miya Ni sekaataa bagee kaano iyo, sikii taa.
39 Okoo ekaato koogo daba toono see naadi okoo me gaayaa-gaayaa
yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo
kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee
kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea" see asigi.

Ogatamee me bagee yuwa daamaa badaa maasi naadi menaa

40 Bedaa Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mena
naweganaa taapea kaboo ikii daamaa badaa kimaayaa bagee kuwa okoo
me Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo, bedaa Anii miya daamaa
badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa
badaa maayaa mokoo.
41 Nabi bagee badaa maayaa bagee kuwa nabi bagee badaa maataa to
mokoo da masiitagea, bedaa Ogatamee me menaa yayeewoo see bagee
badaa maayaa bagee kuwa miya Ogatamee me menaa yayeewoo see bagee
badaa maataa to mokoo da masiitagea.
42 Bedaa peedi, daba see bagee yuwa okoo Ni sekaataa poono bagee
kemaata okoo paagoo agiyoo maniyaa bagee kuwa miya kisee. Uwo peenaa
too miya nusi naadi maniyaa bagee kuwa taa ma taa daamaa agiyoo
yaukuwataa to mokoo da masiitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

11

1 Kuwa menaa yuwa Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya paagoo
asemaata kaama Waa peedoota mee magaa gebo kaa bagee paagoo Wa me
doometa menaa mée topenaa, eeweganaa segee seta.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me Yesus apaadeeta menaa
Luk 7:18-35

10:33 2Tim 2:12 § **10:34** "Mée aapekadaasi naadi meta" see menaa mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kuwa mée me wigintaata kaama wugiyaa yoka see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **10:39** Yoh 12:25-26 **10:40** Luk 9:48, Yoh 13:20

2 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee digiyoo ee
yiba tupi. Kristus me koo senaa seta menaa yuwa doodoota wa paagoo
eewegagea. Yohanes me Yesus apaadiino menaa ena agoo naadi wa me
topetaa see bagee yuwa me kuwa menaa doodoota Yesus paagoo asiino,
3 "Yohanes me kasiino ko 'Idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée
mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata ye?' see kasigi" see asegea.
4 Yesus me okoo asiino, "Ikii me yeetaa, deetaa see yuwa kuwa Yohanes
pe-asii.
5 Kuwa ko emaa digiyoo bagee diino keago kedaakea, oogimaata bagee
bado petooniyaata daamaa peenaakea, esee pedeo abuu meanee see bagee
yuwa abuu taa kedaakea, apa takiinta bagee mena daamaa yeegea, boota
bagee aya andoo peegea, daba bagee yuwa paagoo daamaa etokaa menaa
kuwa eeweganaakea.
6 Dimi wiya taa, Anii mikee nao naadi se naekeasiyaa bagee kuwa
daamaa, ede nao. Kuwa menaa uduma Yohanes paagoo pe-asii" see asigi.*
7 Yohanes me menaa yadoopea bagee yuwa pe-seomegea kaboo Yesus me
mée yuwa paagoo Yohanes kaa menaa eewegaano see naadi asiino, "Ikii
ebo mee maga ugii da kaa Yohanes paagoo peegee semea kuwa maagiyoo
diino see naadi peegee semea ya? Aii boo kabagaa da bo me maki-makaa
taaka see kuwa diino see naadi peegee semea ye?
8 Taa yoka maagiyoo diino see naadi peegee semea ya? Diino disi see
dokaa maanaa see mée ena diino see naadi peegee semea ye? Taa, kisee
daamaa dokaa maanaa see bagee kuwa ebo tookee bagee me ebo see ee
kaa too toogee siyaa yoka
9 ikii maagiyoo diino see naadi peegee semea? Nabi bagee diino see
naadi ye? Mikee, waa nabi bagee kiya nabi bagee asii eboo.
10 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba Yohanes kaa uwa daata menaa
ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
'Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see kaasiita,
A me poono etaa da wa me daamaa kamasiitagi' see menaa ebeamaata.
Mal 3:1
11 Anii mikee kisiino ko: Idukaa kaama eto too mée tomaa-tomaa kuwa
uduma uwo mée yatukumeta mée Yohanes wa too ebo kiya eto kaama
wodoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo daba tuyaayaa bagee
kuwa uduma ebo. Okoo uduma, esee daba see bagee miya, esee daba see
apii miya Yohanes asii esee ebo kegea.
12 Yohanes me petamanii mena weganaa seta yoo kaama eto too mée
yuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo anii ma se toga ou naadi
omaago ma medaakea, bedaa dimi pedeo bagee me miya be kaa omaago
ma wisintagaa segeekea.
13 Kisee ukuwaandaaka menaa kuwa ko idukaa Musa me menaa yiba
ma, nabi bagee me menaa yiba ma kuwa menaa wegawoo seta, kisee too
Yohanes agoo keta yoo too.
14 Eto ko idukaa kaama wegawoo seta menaa ena ma kisiinaka yoka
masiyaa bagee yuwa daamaa masii. Mee ko idukaa kaama nabi Elia waa

---

11:5 Yes 35:5-6, 61:1 * **11:6** "Dimi wiya taa see bagee kuwa ede nao" see menaa mee ko 'Idukaa kaama Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee too yoka' see gaayaa bagee kuwa. Yohanes waa digiyoo ee yiba totaaki too wa me gaano, 'Wodopasi yaato ukuwaandaa taata yuwa kuwa Yesus me moga ukuwaaniyaano taa yoka Waa mikee Ebo Kristus ye, taa ye?' see dimii gaagi. Kiya Yesus me kisee dimi wiya kuwa ekeata mikee nagaawoo taai naadi aseta menaa mee. **11:13** Luk 16:16

meetagi see wegawoo seta menaa da kuwa uwa daano yaato ko Yohanes
wa kaa kega.
15 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.
16 Bedaa Yesus me asiino, "Etokaa bagee kuwa kaasee bagee yuwa naa
ya? Anii okoo kaa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Okoo ko yoga tabaa
da pasar kaa animaata ebaa-ebaa siyaa mokoo. Yoga peedi noonaa me
apanaa yogaa yuwa paagoo asiyaa menaa ko
17 'Inii ikii paagoo kaado kiibaa-baa sepe kiya ikii ede ma, ede ma mée
eewasiino miya be, otoo-otoo taano miya be. Bedaa "Niiyegee taai" see
kisiyaa miya ikii inii ma epo enaataa yegee taano be, ikii me kisee mée
wisinegea' see asiyaa.†
18 Mee mokoo miya etokaa bagee yuwa me wisineekee too. Mee ko uwo
mée yatukumeta mée Yohanes waa naano agiyoo naano dimii too see mée
se kiya, anggur poo uwoo miya se notaa kiya mée me wisinegee semea.
'Waa paa yago mée to' see yawegagee semea.
19 Mée Yogaa mee miya wisinegeekea. Waa ede ma naano agiyoo
eenotaa, anggur poo uwoo miya eenotaa see kuwa okoo dimi nagimaakee
kaa wegaano, 'Mee Mée mee deeweei. Naano agiyoo naano dimii
too, uwo miya naano omaago. Pajak kepee yamasegee see bagee ma,
apanaa dimi pedeo see bagee ma epo eenotaa see Mée to yaai' see
yawegageekea. Etokaa bagee me kisee wisinegeekea kiya mée ena wa me
daamaa ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa kaa kaama mée me 'Mikee, kuwa ko
Ogatamee me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii' see kuwa
yanekeeniyaa" see asigi.‡

Mikee gaano taa bagee yuwa kaa yawegata menaa
Luk 10:13-15

20 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo-kiyoo ukuwanaa segeeki
kiya kuwa magaa kaa bagee okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa
ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa taa see bagee kemaata Wa
me kagoo kaa wegaano,
21 "Korazim magaa kaa bagee ma, Betsaida magaa kaa bagee ma ikii
pedeo kaatagea yoka yaai. Dimi nagii-nagii agiyoo kuwa Anii ikii paagoo
koo senaa sepa kiya ikii me pedeo yuwa ekeasiino taa. Kuwa dimi nagii-
nagii agiyoo kuwa apanaa bagee me magaa kaa ukuwapa naaki okoo mikee
nao see nagaayaa. Kuwa ko idukaa Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon
magaa kaa bagee ma okoo Ni me ukuwanaa sepa agiyoo kuwa diino taa.
Okoo deeta naaki Waa mikee nao see nagaayaa, okoo me pedeo dimii,
pedeo agiyoo kuwa yaai naadi ekeata karung see see ponee yuwa maataata
kaama aguu miya okoo ekaato kaa widimiyaa.§
22 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Tirus
magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo

11:14 Mal 4:5, Mat 17:10-13, Luk 1:17 † **11:17** "Ikii inii ma epo enaataa ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, yegee taano miya be" see aseta menaa mee ko Israel bagee noonaa miya kisee. Okoo me Yesus ede ma, ede ma epo eenaano kuwa miya be, Yohanes ma epo enaataa naano agiyoo tapoo toono kuwa miya be, ekea paaya be. Kuwa me kemaata Yohanes me menaa miya be, Yesus me menaa miya be, ekea paaya be. **11:19** Luk 15:1-2, 19:7 ‡ **11:19** "Ogatamee me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yohanes ma, Yesus ma ekea me daamaa ukuwanaa seta agiyoo kuwa kaa kaama ekea aii ewo see bagee wiya se kiya mikee Ogatamee yaato bagee ii see kuwa nekeensi naadi menaa mee. § **11:21** Korazim magaa ma, Betsaida magaa ma wiya kuwa Yahudi bagee me magaa kiya Yesus mikee nao see dimii mee gaano taa. Tirus magaa ma, Sidon magaa ma wiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me magaa, Yahudi bagee se.

yadootagaatagi agiyoo kuwa peedi kaata kiya ikii kaa pedeo kidootagaatagi agiyoo kuwa esee ebo kaata.
23 Bedaa ikii Kapernaum magaa kaa bagee yuwa miya yaai. Ikii me 'Ogatamee me inii epoo to wodoo mée yagaatoo taatagi' see dimii mee gaagea ye? Kisee taa kaata. Ikii gaayu ko boota bagee toogee yoo kitamekumiitagi. Kisee kuwa ikii paagoo dimi nagii-nagii agiyoo koo senaa sepa kuwa idukaa Sodom magaa kaa kiyoo ukuwanaa seta naaki okoo mikee nao see gaayaa, okoo me magaa pedeo se kiyaata eto kenaagoo miya tuyaa.
24 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Sodom magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa ebo kaata kiya ikii kaa pedeo kidootagaano kuwa ko mee asii esee ebo kaata" see asigi.

Yesus me Nagamee yaapaagee seta menaa
Luk 10:21-22

25 Kuwa magaa kaa bagee mikee gaano taa naadi kaama Yesus me wegaano, "Neataagi, Anii kiiboo, paamee see kasega. Aa ko epoo to wodoo Eboo miya, magaa da kaa Eboo miya. Okoo 'Anii ipi yoka' see gaayaa bagee ma, dimi yago see bagee ma okoo paagoo mikee menaa nekeensi naadi dimii mee A me yaboonemaage kiya dimi peedi see bagee yuwa paagoo A me daamaa awee da kaa ipi kiyaabuuke.
26 Mikee, Neataagi A me kisee daamaa, ede nao naadi yaukuwayaage" see asigi.
27 "Se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma Neataagi A me Ani kaa naekeata. Yogamee ipi see bagee mée ena ma taa, Nagamee me too ipi. Nagamee ipi see bagee gaayu ko Yogamee me miya Nagamee ipi, bedaa Yogamee me ipi kiyaabuu see bagee okoo miya Nagamee ipi" see asigi.

Yesus me "Ni paagoo miweei" see aseta menaa

28 Bedaa Yesus me asiino, "Ikii kana kegea bagee kuwa kana opeesea yoka Ni paagoo miweei.
29 Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa daamaa dogaai, Ni me dimi menaa daamaa tupii. Anii ko dimi daba, mena daba see Mée yoka ikii Ni paagoo kana opeapea.
30 Mikee, Ni me ikii kaa kidootaayaa menaa kuwa ede ma doomaayaa, bedaa Ni me kitupiino menaa kuwa miya daamaa ukuwamaayaa, kana see taa" see asigi.

12

Sabat naagoo Parisi kaa bagee me Yesus kagoo keta menaa
Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee gandum poo uwaa da taa peetaaki too Wa me topenaa see bagee yuwa me naadi kaa gandum poo ukuu yuwa daageeta kaama noopegeekea.
2 Daagea-daagea kuwa Parisi kaa bagee me deegea. Okoo me Yesus asiino, "A me topenaa see bagee kuwa deede. Sabat naagoo yoka okoo me kuwa ukuwagea kuwa daa" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa bagee yuwa ma okoo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?

11:24 Kej 19:1-29 **11:27** Mat 28:18, Yoh 1:18 **11:30** 1Yoh 5:3

4 Mee ko Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee
paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta nota, waa ma bagee miya
eenota. Kuwa roti kuwa naano ko imam bagee me too noogee siyaa roti
yuwa, apanaa bagee yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa.*
5 Mena ena miya kisee: Imam bagee yuwa okoo Sabat naagoo miya
ukuwaano agiyoo ukuwagee siyaa. Ogatamee me ee yiba okoo me
ukuwagee see agiyoo yuwa ukuwageekea naadi Sabat naagoo tuunuu
segeekea kiya okoo kaa kisee taa. Kuwa Musa me menaa yiba ebeamaata
menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?
6 Ani me kisiino ko: Ogatamee me ee mee ebo maa diya mee asii Eboo
ena eto kiipaa nakaayoo tupi see kuwa daamaa nekeenii.
7 Ogatamee me kapogee yiba Wa me wegata menaa ena mee ko kisee:
'Ikii me mée epa kaano kuwa Anii ede, agiyoo nakupi-manee taano kuwa
be' see menaa topa kiya ikii se nekeenegea. Nekeenegea naaki pedeo taa
see bagee kuwa pedeo see se asiyaa.
8 See kemaata Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see asigi.†

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11

9 Yesus muguu naadi kiyoo bagee me sembahyang segee see ee yiba
seemetaa.
10 Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo tupi. Mée noonaa
peedoota Yesus paagoo asiino, "Sabat naagoo mée kaa meanee see agiyoo
yataa kiyaano kuwa dagu ye, daa ye?" see asegea. Okoo me Yesus kaa
pedeo menaa yaweganaa taano see naadi kisee apaadeegea.
11 Yesus me asiino, "Ikii me domba wodaa komo yiba eseaniyu ko Sabat
naagoo miya peneata kaama maseageeyaa, se maa?
12 Domba mee ebo agiyoo maa diya mée tomaa mee ko mee asii esee ebo
yoka Sabat naagoo miya kisee daamaa agiyoo yaukuwaano kuwa dagu" see
asigi.
13 Kiyoo kaama Yesus me mee yagaa boota see mée to asiino, "A me yagaa
da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi naaki daamaa keepeasigi, naato see
see.
14 Parisi kaa bagee yuwa kagoo ebo kaa peedaakea, Yesus wugiino see
menaa koogo wegapegeekea.

Yesus mee kaa wegawoo seta menaa

15 Parisi kaa bagee me wugiino dimii mee Yesus nekeenta kaama
peedoota apanaa magaa kaa, mée eebaa Wa sekaataa peegea. Wa me
okoo kaa meanee seta agiyoo uduma yataa kiyaabuu semaata okoo paagoo
asiino,
16 "Anii mée paagoo se naipi kiyaai" see asigi.
17 Wa me ukuwata-ukuwata kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi Yesaya
paagoo eewegata menaa da uwa daaga yoo. Kuwa menaa kuwa ko kisee:
18 "Mee ko Ni me daamaa wigintaata Mée, Ni me asiyaa menaa daamaa
naukuwataa see Mée.
Waa ko Ni me epa see Mée, Anii dimi wikii-wikii nasiyaayaa Mée.
Ni me Roh mee Wa kaa tuyaata,

---

* **12:4** Daud mee imam bagee se kiya kuwa roti kuwa naadi ebo kaa nota mee ko Yesus me topenaa see bagee yuwa miya okoo naadi kaa Sabat naagoo gandum poo ukuu yuwa daageegea kuwa miya daa see taa see kuwa nekeensi naadi menaa. **12:4** 1Sam 21:1-6, Im 24:5-9 **12:5** Bil 28:9-10 **12:7** Hos 6:6, Mat 9:11-13 † **12:8** "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see aseta menaa mee ko Sabat naagoo yoka see kaa menaa kuwa Yesus Wa too mena pekatagaa see Mée, apanaa bagee me se, see aseta menaa mee.

mée tomaa-tomaa Ogatamee me okoo kaa menaa kuwa daamaa
yadaakomee taatagi yoka, see menaa kuwa okoo paagoo nawegaku-
miitagi.
19 Waa aawisi-maawisi menaa se wegaatagi, ebo menaa-menaa miya taa,
bedaa ebo bagee okoo me etaawee ebo menaa wegapegee siyaa see
see kuwa miya taa see Mée.
20 Ituunta koto usii to mee miya Wa me se dukuuniyaapi,
biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se deeyaapi.‡
Waa kisee daba see dimii kaa mena mée yadaakomee siwoo taapi, kisee
too mée tomaa mikee menaa too yayeewoo taatagea yoo too.
21 Mée tomaa-tomaa Wa kaa too dimi kotopiwoo taatagea" see menaa
ebeamaata. *Yes 42:1-4*

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa
Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23

22 Kiyoo kaama mée ena badaa maadoota Yesus paagoo eemegea. Waa
paa me peneata kaama emaa miya pedeo, mena miya wegaano naka. Yesus
me paa yaabagaapeasigi naaki mena miya wegaano keago, emaa miya
awee keepeasigi.
23 Mée uduma dimi nagimegea. "Sooi, idukaa kaama Daud ma apaa kaa
Mée to meetagi see wegawoo seta Mée mee ye?" see wegagea
24 kiya kuwa menaa Parisi kaa bagee yuwa yeeta kaama asiino, "Kisee se.
Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa paa me eboo Beelzebul mee tawata
kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.
25 Okoo me gaayaa dimii kuwa Yesus me ipi kemaata kaama ebea-ebea
menaa kaa asiino, "Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko mée
ukubaanta kaama asii se pesee kiyaa, okoo pedeo kiyaa. Kota kaa bagee
yuwa miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama se pesee
kiyaa, kisee dabaa kiyaa. Ee ena kaa bagee miya kisee kiyaa.
26 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko mee asii se
pesee kiyaa. Kisee Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa abagaapeasiyu
ko kuwa paa yuwa kaasee pesee kiyaa? Iyo, ebo se tuyaa. Paa yuwa uduma
ukubaanta kaama dabaa kedaa siyaa.§
27 Ikii me Anii 'Beelzebul mee tawata kaama too paa yaabagaapii siyaa'
see menaa naweganaakea kiya ikii yaato bagee yuwa me mapeagiyoo
pesee kaa paa yaabagaapii siyaa ya? Ikii yaato bagee okoo me miya Anii
see see Ogatamee me pesee kaa paa yuwa yaabagaapii siyaa, se maa?
Mikee yoka ikii me nakobanaakea menaa kuwa makapaa menaa too see
kuwa ikii yaato bagee me too kisiyaa.
28 Eto ko Anii paa yuwa yaabagaapii siyaa mee ko Ogatamee me Roh
pesee kaa kemaata kaama eto kiipaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoono
kuwa ikii paagoo ukuwaandaa taaka ii see kuwa daamaa nekeenii.
29 Mena ena ma kisee: Omaago kiyaa mée wa me agiyoo yuwa mée
me oma yamasiino see gaayu ko wa me ee yiba seemeta kaama wa me

‡ **12:20** "Biyaa otooguu to diino see koo taaka kiyaa miya se deeyaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa dimi daba see Mée kemaata daba bagee kiyaa miya epa kaapi, pedeo see se asiipi, se wisintagaapi see ebea-ebea. Ituunta koto usii to ebea-ebea mee miya kisee. § **12:26** Kuwa menaa kuwa ko Yesus me paa tawata kaama paa yaabagaapeasiyaa se. Waa paa yaato bagee naaki Wa me paa yuwa si yaabagaapeasiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.

agiyoo yuwa kaasee yamasiyaa? Mee omaago kiyaa mée wa keta one gadimemaata kaama too wa me agiyoo yuwa daba yamasegeeyaa.*
30 Anii ma epo enaataa eeukuwaano be see bagee kuwa ko Anii nawisintaa see bagee yuwa too, bedaa Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee kuwa miya mée peeda-paada nasiyaayaa bagee yuwa too.†
31 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Mée me pedeo ukuwayaa agiyoo yuwa ma, pedeo see yawegaa-wegaa siyaa yuwa ma uduma Ogatamee me epa yaekeasiyaa kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se ekeasiyaa.
32 Bedaa Mée Yogaa mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa uduma epa ekeasiyaa kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa se ekeasiyaa, eto miya, iminookaa miya kisee too yoka daamaa nekeenii."‡

Poo ota ekayaa-ekayaa ebea-ebea menaa
Luk 6:43-45

33 "Piya wodoo to daamaa kiyu ko poo yuwa miya daamaa ekayaa, bedaa piya wodoo to pedeo kiyu ko poo yuwa miya pedeo kiyaa. Piya wodoo to daamaa see piyaa miya, pedeo see piyaa miya kuwa poo ota yuwa deeta kaama too yanekeeniyaa.
34 Yaai, ikii otoogiyoo tomaa da miya kisee. Ikii dimi pedeo bagee yoka kaasee daamaa menaa wegamaayaa? Iyo, ebe kaa wegayaa menaa kuwa dimi yiba gaata-gaata yuwa me too mena wegayaa yoka ikii iyo.
35 Dimi daamaa bagee gaayu ko dimi yiba daamaa menaa eebaa maataata kemaata daamaa menaa too wegayaa. Dimi pedeo bagee gaayu ko dimi yiba pedeo menaa eebaa maataata kemaata pedeo menaa too wegayaa.
36 Ani me kisiino ko: Iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mée gakata okoo me otoopa wegata menaa yuwa uduma okoo ekaato dogaatagea.
37 Mee ko ikii me wegata menaa kuwa me kemaata aa dimi topoo see mée yoka naadi pe-kiwigintagaatagi miya, bedaa aa dimi pedeo see mée yoka naadi pe-kiwigintagaatagi miya, kisee kiyaa yoka daamaa nekeenii" see asigi.

Yesus "Aa dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see aseta menaa
Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32

38 Kiyoo kaama Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma okoo wedo waa naa Yesus paagoo asiino, "Guru, Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena inii diinake yoka mée deeyaai" see asegea.
39 Kiya Yesus me asiino, "Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena

---

* **12:29** Mee omaago kiyaa mée mee mena nekeeniino yaato ko Iblis mee ebea-ebea. Oma yamasetaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Waa paa yaabagaapeasiyaa yoka Wa too ebo, Iblis ma, paa yuwa ma kuwa dabaa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **12:30** "Anii ma epo enaataa niikutumeeii taano be see bagee" see mee mena nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee ebea-ebea mee. Okoo Yesus ma epo enaataa mée yuwa Ogatamee paagoo niikutumeeii taano be see bagee yuwa. ‡ **12:32** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Yesus me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa. **12:33** Mat 7:20 **12:34** Mat 15:18, 23:33 **12:38** Mat 16:1-4

mée deeyaai' see nasegeekea kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee
Mée ii see nanekeensea naadi Anii idukaa nabi Yunus wa me ukuwata
peeta menaa mee too kiiwegaanaka.
40 Mee ko Yunus waa unu wedo, egapii wedo doge damaa to yibaa taa
toogee seta. Mee see see miya Mée Yogaa mee unu wedo, egapii wedo
maga yiba tootagi.
41 Iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Niniwe bagee
yuwa ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama okoo
me ikii kaa kiwegaatagea menaa ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko pedeo
dimii, pedeo menaa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa se
toowoo see bagee yuwa too' see menaa kuwa ikii kaa kiwegaatagea. Idukaa
kuwa Niniwe bagee me Yunus me weganaa seta menaa kuwa mikee nao
naadi kaama okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Ogatamee ma
dimii menaa kaa too toowoo seta. Okoo me kisee ukuwata kiya ikii ko taa
yoka kuwa menaa kiwegaatagea. Yunus mee ebo kiya eto kiipaa Yunus
mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi.§
42 Bedaa idukaa api ena, yamuyaato maga ena kaa ebo tookee apii
beesekaa magaa kiya Salomo wa me dimi ipi kaa menaa kuwa si yeega
ou naadi pakata. Si yeega ou dimii gaata kemaata iminookaa Ogatamee
me mée wigintagaatagi naagoo mee apii to ma, ikii etokaa bagee yuwa ma
aya andoo peedaa seta kaama wa me ikii kaa kiwegaata menaa mee ko
kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko A me menaa se kayeetaa see bagee yuwa' see
menaa kiwegaata. Salomo wa me ipi see dimii mee mikee ebo kiya eto
kiipaa Salomo mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see asigi.

Paa yaabagaapeata kaama bedaa mée yiba metaki miyaa naadi aseta menaa
Luk 11:24-26
43 Bedaa Yesus me wegaano, "Paa kuwa mée yiba kaama yaabagaapeata
kaama uwo taa see maga ugii da taa ometaa, totaa see yoo abanaa siyaa
kiya se deemaayaa.
44 Deemagaano taa naadi kaama 'Bedaa ni me toogee sepa yoo metaki
poonaka' see gaayaa. Peedoota mee ee kaa peemaaga naaki mée taa,
daamaa gekedeepeata kaama kuwa ee kaa agiyoo daamaa wiginemaata
topa see deeyaa.*
45 Daamao, imi taa naadi kaama peedoota apanaa esee pedeo see paa
petoo waa naa badaa maageeta kaama mee mée to yiba toogee siyaa.
Kiyoo toogee naadi kaama mee mée to pedeo kiyaayaa. Petamanii paa
yaabagaapeasiino taa kaboo wa me umiino, toono pedeo too kiya eto mee
kaama asii wa me umiino, toono kuwa mee asii esee pedeo kedaa siyaa.
Etokaa bagee yuwa miya kisee. Okoo pedeo dimii, pedeo menaa kaa too
umiwoo see bagee yoka okoo pedeo kaano kuwa ko kisee too pedeo kega,
pedeo kega siwoo siyaa" see asigi.

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21

12:40 Yun 1:17 § **12:41** "Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi" see aseta menaa mee ko Niniwe bagee kuwa okoo apanaa tomaa kaa bagee kiya Yunus me pe-eewegata menaa kuwa mikee gaata. Yesus me Anii ko Yunus mee asii eboo kiya etokaa Ni me eewegata menaa kuwa kaasee kaa Israel bagee yuwa mikee nagaano taa ya naadi aseta menaa. **12:42** 1Raj 10:1-10 * **12:44** "Mee ee yiba mée taa" see menaa mee ko paa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama mée to daamaa kiyaa kiya Yesus me menaa si yayeeyu ko Roh mee mee mée to yiba se tuyaa, waa bedaa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

46 Yesus kuwa menaa yuwa mée eebaa eewegataaki too ko okooto ma,
menaanii yuwa ma kuwa meemaagea. Yesus ma mena eewegaano see
naadi yoo da kaa yiinaageeta toomuu taakea.
47 Mée ena me Yesus asiino, "Deede, abaayo ma, agaabee nokaa yuwa ma
kuwa meemaata mena kaawegaano see naadi yoo da kaa kadiitoo taakea"
see asigi.
48 Yesus me asiino, "Nibaayo mee maapii naa ya? Anii ma kenaa bagee
kuwa maamee nuwaa naa ya?" see asigi.
49 Wa me topenaa see bagee yuwa kepo tamo omeeta kaama asiino,
"Deede, nibaayo nokaa yuwa ma, Anii ma kenaa bagee yuwa ma kuwa.
50 Mikee, epoo to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa daamaa
yaukuwataa see bagee kuwa ko Anii ma kenaa bagee ma, nibaayo nokaa
ma kuwa yoka" see asigi.

Yesus me ebea-ebea menaa kaa wegata menaa

13

13:1-52

1 Mee naagoo Yesus mee ee kaa kaama peedoota piku geboo da kaa
animaata toomuu taaki too ko
2 mée eebaa Wa paagoo kutuukea. Mée eebaa naadi kaama uwo dagii da
kaa koma ena kaa pakaanta animaayu, mée yuwa ea da kaa yiinaageeta
totaakea.

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8

3 Wa me topetaa see menaa kuwa ebea-ebea menaa kaa eebaa mée yuwa
topetaa. Wa me wegaano, "Mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano
see naadi peegi.
4 Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa
me nootaagea. 5 Bedaa noonaa oma agoo see magaa kaa, maga eebaa taa
see yoo eseaneeka. Maga eebaa taa kaa moga iyadaaka
6 kiya mani yuwa maga yiba daamaa poono taa kemaata keno mega ko
kuwa iyapa yuwa denadaa naadi wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga kiya boo
aatakiika naaki egaapeasega.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa eseaneeka. Iyata
kaama poo ekaga naaki poo ukuu noonaa ogei me badoo, noonaa bado
ena, noonaa amaamo, kisee ekadaaka.
9 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

Yesus me mée yuwa ebea-ebea menaa kaa topegee seta kuwa kaa menaa
Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10

10 Yesus me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "A me
mée yuwa topegeeke kuwa kaasee kaa ebea-ebea menaa kaa topegeeke?"
see asegea.
11 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa
kaama awee da kaa kiyaano taa. Eto ikii kuwa menaa daamaa nekeeniino
dimii mee kineegi kiya apanaa bagee ipi kiyaano taa.

12:50 Mat 7:21, Luk 11:27-28

12 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Okoo
koga eebaa kedaa taapea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa
yuwa miya yamasegeeyaa.*
13 Anii ebea-ebea menaa kaa mée yuwa paagoo eewegageeka mee ko
okoo deegea kiya se deegea mokoo, mena yeegea kiya si yeegea mokoo,
se nekeenegea. Kisee kemaata Anii ebea-ebea menaa kaa okoo paagoo
eewegageeka.†
14 Idukaa nabi Yesaya me wegawoo seta menaa kuwa okoo kaa uwa
daaga yoo, kuwa ko kisee:
Ogatamee me wegata menaa ko
'Ikii kisee too yeewoo taapea kiya se nekeeniipea,
kisee too deewoo taapea kiya se gaamagaapea.
15 Mee ko okoo dimi eboo kegea,
apa miya takiinegea,
emaa miya sibuunegea kuwa me okoo dimi ewo kedaa seta.
Kuwa ko okoo emaa me se deesi naadi,
apa me si yeesi naadi,
dimi me se nekeensi naadi dimi ewo kedaa seta.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa kuwa Ani me yataa kiyaayaa'
see menaa ebeamaata. *Yes 6:9-10*
16 Okoo kisee bagee kiya ikii ko dimi ipi see bagee. Emaa miya diino keago,
apa miya mena yeeyaa yoka daamaa, ede nao.
17 Anii mikee kisiino ko: Eto ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea,
ipi kegea kiya idukaa nabi bagee yuwa ma, Ogatamee me menaa yayeewoo
seta bagee yuwa ma okoo mée eebaa diino taa. Ikii me deegeekea agiyoo
kuwa okoo miya deega naaki ou see dimii gaata kiya diino taa, bedaa ikii
me yeegeekea menaa kuwa okoo miya yeega naaki ou see dimii gaata kiya
yiino taa see kuwa mikee kisega."

Poo keepa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15

18 "Kisee kemaata poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa mee
mena nekeeniino yaato kuwa daamaa yii, mee ko kisee:
19 Etaa da kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko Ogatamee Wa too ebo mée
eetuyaa menaa da yeegea kiya dimi se nekeeniyaa bagee yuwa mokoo.
Okoo gaamagaano taa naadi pedeo yago mée Iblis meedoota okoo dimi
yiba sigimpea yuwa yamasedoo peeyaa, see ebea-ebea mee.
20 Oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama
moga ede ma, ede ma masiyaa bagee yuwa mokoo
21 kiya okoo manii da taa yoka okoo ae-wae siyaa kaboo makii taa see
kaa maamaa se toowoo siyaa. Mée me kuwa menaa peneata bagee yuwa
wegee-wegee siyaa kaboo okoo kuwa menaa ekeata peeyaa see ebea-ebea
mee.
22 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeegea kiya
mée me dimi-pami kuwa me mee menaa da dapimeekee. Kuwa ko okoo
me umiino, toono yiba gaagaa dimii mee ma, kepe, kisee mée deebaa siyaa

---

* **13:12** "Agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **13:12** Mat 25:29, Luk 8:18, 19:26 † **13:13** Yesus me "Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

agiyoo ou dimii mee ma kuwa dimii yuwa me mee menaa da egadaa naadi
kaama okoo poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-ebea.
23 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta
kaama daamaa nekeeniyaa bagee yuwa ebea-ebea. Okoo me poo ekawoo
siyaa yuwa kuwa ko mée noonaa poo ukuu ena kaa ogei me badoo, noonaa
bado ena, noonaa amaamo kisee eebaa kedaa siyaa bagee kuwa, see ebea-
ebea menaa mee" see asigi.

Gandum yupii má boo iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

24 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano, "Ogatamee Wa
too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée ena daamaa keepa yuwa wa me
bugii da kaa sigimemaayu.
25 Kiya daatooyiba yaato mée uduma toomoo ompea kaboo waa ma
aawisii taa see mée to meedoota mee gandum bugii da kaa má boo yuwa
koogo yasigimenaa naadi peegi.
26 Gandum kabaga yuwa iyadaaka kaboo má boo yuwa miya iyadaaka.
27 Bugi epoo mée wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa wa paagoo
meemaata kaama asiino, 'Neataagi, a me bugii da kaa daamaa keepa yuwa
too sigimenaa seme kiya kuwa yupii má boo yuwa miya iyadaaka kuwa
kaasee kaa ya?' see asegea naaki
28 'Anii ma aawisii naataa see mée wa me nakoo simi kepa ke' see asigi.
Okoo me asiino, 'Má boo kuwa badeepii taano naa daamaa ye?' see asegea
naaki
29 'Kisee se, se badii. Má boo kuwa badiyu ko gandum kabaga yuwa miya
badeendaa taapa yoka ekeasii.
30 Kuwa boo kuwa enaataa ekeasii, poo daayaa naagoo too daayaa. Mee
naagoo ani me poo nadaaii taa see bagee yuwa paagoo "Daaii semaata
má boo kuwa keta biyaa kaa yuwitaasi yoka kutumeeii semaata pugi
taamemagaai. Kiyoo kaama gandum poo yuwa kutumeeii semaata ni me
maagee yoo namagaai" see asiita' see kuwa. Mee mokoo miya Ogatamee
Wa too ebo mée eetoowoo siyaa kuwa kisee kaata" see asigi.

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:30-32, Luk 13:18-19

31 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya okoo eewegaano, "Ogatamee
Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Mée ena sesawi poo keepa ena
masegeeta wa me bugii da kaa weetayu.
32 Sesawi poo keepaa to mee umina peedi kiya iyata ko piya wodoo to
ebo kiwooka siyaa. Kago ebo peeda-paada naadi kaama bedo yuwa kiyoo
geka daamaa maagee siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée
eetoono kuwa" see asigi.

Ragi see agiyoo iyadoo pakayaa-pakayaa ebea-ebea menaa
Mrk 4:33-34, Luk 13:20-21

33 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa ena miya mée eewegaano,
"Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Api ena ragi yeeyee
peenaa masegeeta kaama gandum yeeyee eebaa mokoo ebo otaawee yiba
sigimekomeeyu. Kuwa agiyoo daamaa enaataa me-gokataga, pe-gokataga
naadi kaama eke. Peenaa tookomeeta kaama deeyaa naaki uduma iyadoo
pakapa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa"
see asigi.

13:22 1Tim 6:9-10 **13:30** Mat 3:12

34 Kuwa Yesus me mée topetaa see menaa kuwa uduma ebea-ebea menaa
kaa topegee seta. Wa me mée yuwa paagoo ebea-ebea menaa ma taa see
menaa kuwa eewegaano taa.
35 Wa me topegee seta kuwa idukaa nabi bagee me menaa da uwa daaga
yoo, kuwa ko kisee:
"Anii ebea-ebea menaa kaa wegaapa,
epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too boonemaata menaa
yuwa kuwa Anii wegakumiipa" see menaa ebeamaata. *Mzm 78:2*

Gandum yupii má boo iyayaa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa

36 Yesus kuwa menaa eewegamaata kaama amo kaa naa kaa ee ena
yiba seemetaa. Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo
asiino, "Kuwa gandum yupii má boo iyayaa ebea-ebea menaa mee mena
nekeeniino yaato daamaa mée ase-manee taai" see asegea.
37 Wa me asiino, "Daamaa keepa sigimenaa taano mée mee ko Mée Yogaa
mee ebea-ebea.
38 Bugii da mee ko uwoo to, magaa to kuwa ebea-ebea. Daamaa keepa
kuwa ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa
bagee yuwa ebea-ebea. Má boo kuwa ko pedeo yago mée Iblis wa yaato
bagee yuwa ebea-ebea.
39 Aawisii taa see mée to mee, má boo sigimenaa sipi mée mee ko Iblis
mee ebea-ebea. Poo daaii semaata kutumeeii siyaa kuwa ko iminookaa
mée tomaa-tomaa yuwa Ogatamee paagoo kutumeeii taatagea kuwa ebea-
ebea. Kuwa poo daaii taano bagee kuwa ko malaikat bagee yuwa ebea-
ebea.
40 Má boo yuwa kutumeeii naadi biyaa kaa yuwitaayaa kuwa see see
iminookaa miya mée tomaa kutumeeii naadi ukuwaaniita kuwa ebea-ebea.
41 Mee naagoo Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa "Pooi" see
asiyaa naaki peedoota se-magaa, we-magaa uduma, Wa too ebo tuyaa
magaa kaa okoo mée deebaa naadi kaama pedeo agiyoo ukuwayaabuu taa
see bagee yuwa ma, pedeo dimii kaa umiwoo see bagee yuwa ma uduma
kutumeeii naadi kaama
42 ebo biyaa yiba tameatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa
see yoo.
43 Kiyoo kaama Wa me menaa daamaa yayeetaa see bagee yuwa
Okootaagi Wa too ebo mée eetoowoo siyaa yoo keno agoo da wogaamaayaa
mokoo see see okoo miya kisee daamaa umiwoo, toowoo taatagea. Apa
agoo see bagee daamaa yii."

Maga yiba boonemaata agiyoo masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

44 "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Esee ebo agiyoo,
maga yiba boonemaata agiyoo kuwa mée ena me deemaayu, moga bedaa
maga yiba boontayu. Esee ede kaa yiibaga wa me agiyoo-pagiyoo kuwa
uduma pe-doogeeyu, kepe masegeeta kaama mee magaa to edaamaayu.
Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa."

Mutiara keepa masega naaki ou see gaayaa ebea-ebea menaa

45 "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee: Agiyoo-
pagiyoo pe-doogee taa see mée ena daamaa see mutiara keepa edaano see
naadi abataa.
46 Esee diino daamaa see keepa ena deemaata kaama yiibaga wa me
agiyoo-pagiyoo kuwa uduma pe-doogeeyu, kepe masegeeta kaama mee

mutiara keepaa to edaamaayu. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo
mée eetoono kuwa."‡

Jala goemaayaa-goemaayaa ebea-ebea menaa

47 "Bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko kisee kaata: Piku
yiba jala onee tameeyamaayaa naaki doge tomaa-tomaa seemedaakea.
48 Jala pudii kega kaboo maayoo kaa pakaa-goemaayu. Kiyoo animaata
kaama daamaa dogee yuwa wa too kutumeeii naadi pakaa-awimaayu,
pedeo dogee yuwa tameepii.
49 Mee mokoo miya wodopasi naagoo ukuwaaniita. Malaikat bagee yuwa
me Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa ma, mena si yayeetaa
see bagee yuwa ma okoo uduma wa too, wa too wigintagaatagea.
50 Wigintaata kaama dimi pedeo bagee yuwa ebo biyaa yiba tameatagea.
Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo" see asigi.

Idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeeniyaa ebea-ebea menaa

51 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Kuwa kisega menaa
kuwa uduma ikii nekeenegea ye?" asigi naaki "Ei, nekeenege" asegea.
52 Wa me asiino, "Kisee gaayu ko mena ena ma kisiinaka, mee ko kisee:
Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa mée topetaa see bagee kuwa okoo
Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa daamaa peneata tupiwoo siyu
ko okoo uduma esee ipi see bagee too kiyaa. Mee ko ee epoo mée wa me
ebo agiyoo maagee yoo kaama gipii agiyoo ma, idukaa magata agiyoo ma
ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa mee mokoo see see okoo miya mena
uduma awee da kaa nekeeniyaa" see asigi.§

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus wisintaata menaa
Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30

53 Yesus Wa me kuwa ebea-ebea menaa yuwa eewegamaata kaama
peedoota Wa me magaa kaa,
54 Nazaret magaa kaa peemaata kaama kiyoo sembahyang segee see ee
yiba seemetaa. Wa me mée topetaa see menaa yuwa kuwa mée uduma
dimi nagimegea. Okoo me aawegaa taano, "Waa kuwa dimi ipi kigi kuwa
kaasee kaa kisee dimi ipi kigi? Bedaa kuwa Wa me dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa maagiyoo naa tawapi naa ya?
55 Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa? Wabaayo Maria mee, se
maa? Waa ma kenagaa yuwa kuwa Yakobus ma, Yusup ma, Simon ma,
Yudas ma kuwa, se maa?*
56 Bedaa ukuyogaa yuwa miya nakaayoo inii paaya enaataa topea. Kuwa
pesee agiyoo kuwa kayoo kaama naa masimi naa ya?" see wegagea,
57 kisee Waa wisinegea. Yesus me okoo asiino, "Nabi bagee kuwa ko mée
me ebo ekeasiyaa kiya okoo me magaa kaa bagee ma, okoo me ee kaa
bagee ma kuwa me too ebo se ekeasiyaa" see asigi.

---

‡ **13:46** Maga yiba boonemaata agiyoo ou kaa menaa ma, mutiara keepa ou kaa menaa ma wiya kuwa mena nekeeniino yaato ko 'Ni me agiyoo-pagiyoo kuwa ebo se, Yesus A too ebo, Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo anii miya epo enaataa totaaka naaki ou' naadi ebea-ebea menaa kuwa.

13:50 Mat 25:31-46 § **13:52** "Gipii agiyoo ma, idukaa magata agiyoo ma ekea paaya awee da kaa ekeasiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo idukaa menaa ma, etokaa gipii see menaa ma ekea paaya daamaa nekeenta kaama mée tupiwoo siyaa see ebea-ebea mee. * **13:55** "Waa piya kapataa see mée yoopaa, se maa?" see yawegata menaa mee ko Yesus Waa inii see see bagee, nabi bagee se. Waa aii bagee keenda naadi yawegata menaa yuwa. Yusup waa piya kapataa see mée.

58 Kisee okoo Yesus mikee gaano taa kemaata Wa me dimi nagii-nagii
agiyoo eebaa kiyoo ukuwaaniyaano taa.

14

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee boota menaa
Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9

1 Kuwa kaboo da Yesus mee ogo peega naadi kaama Galilea wee kaa eboo
Herodes me Wa kaa menaa yuwa yeegi.
2 Yeeta kaama wa kaa tabogetaa see bagee yuwa asiino, "Mee mée mee
ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi mee. Waa boota kaama aya
andoo peepi kemaata kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa ukuwamaayaa"
see asigi.
3-4 Yohanes boota-boota menaa mee ko kisee: Petamanii Herodes me
waebee Pilipus woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi. Oma yagoemi
kemaata Yohanes me "Aa goeano ko daa" see asegeeki. Kisee asegeeki naadi
Herodes me "Yohanes mee digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi. Digiyoo
ee yiba dogeamaata kaama
5 Herodes me Yohanes wugiino dimii agoo kiya mée yuwa me Yohanes
mee nabi kaa eboo see ekaa peetaa see mée see gaagea kemaata waa
wugiino wedaagi.
6 Mee wodoo kaawaa ena Herodes mee kabata naagoo kenoo kaa naano
agiyoo naano see naadi waa ma bagee yuwa kutuu semaagea. Kuwa kaboo
da Herodias yoopane mee Herodes ikigii to taa waanena-peena senaaka.
Herodes waa esee ede kigi.
7 Wa me mee ukuyogaa to asiino, "A me ede kiyaa agiyoo kuwa taa ma
taa kaniipa, se kaniino ko daa" see asigi.
8 Okooto me ukuyogaa to paagoo "Kisee idimaai, kisee idimaai" see koogo
ase-maneega. Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me Herodes asiino, "Uwo mée
yatukumeta mée Yohanes mumoo to mee nadaageeta piring kaa ekeata
nadoomeei see kaidimega" see asega.*
9 Herodes mee menaa da yaai, dimi nagimigi kiya mée uduma gii da kaa
"A me ede kiyaa agiyoo se kaniino ko daa" see asigi kemaata wa geboo da
kaa bagee asiino, "Wa me wegapa-wegapa kuwa pee-yaukuwagii" see asigi.
10 Peedoota digiyoo ee yiba kaama Yohanes mumoo to daageegea.
11 Mumoo to piring kaa ekeata doodoota mee ukuyogaa to paagoo goo-
maneegea. Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me okooto paagoo dooga.
12 Yohanes me topetaa see bagee yuwa bootaa da masegeeta kaama ogo
maagea. Kuwa ukuwapea-ukuwapea menaa yuwa doodoota Yesus paagoo
pe-asegea.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14

13 Yohanes mee wugimaagea see menaa da eewegagea naadi Yesus
komaa da kaa pakaanta kaama uwaasii yaato mée taa see yoo Wa too
toono see naadi peetaa. Mée eebaa Yesus mee kitaa peegi naadi wa me
magaa kaa, wa me magaa kaa kaama maayoo kaa taa peegea.
14 Yesus uwaasii yaato peemaata kaama deamaagi too ko mée eebaa. Epa
nao naadi ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuuki.

---

* **14:8** "Yohanes mumoo to daageeta piring kaa ekeata nadoomeei" see idimeta menaa kuwa Yohanes mikee boogi ii see kuwa nekeeniino see naadi idimeta menaa, naano see naadi se. Yohanes me ego-tago seta menaa kuwa apimee Herodias me kagoo kaa idimeta menaa.

15 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota
Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa
yoka kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa
naano agiyoo edaasi ke" see asegea.
16 Wa me asiino, "Peekee se, naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" asigi
naaki
17 "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya too topa" see asegea.
18 "Daamaa ke, nadoomeei" see asigi.
19 Kiyoo topea bagee yuwa "Boo dagi kaa animaaii taai" see asigi. Roti
magu idibi ma, doge imi wiya ma kuwa masegeeyu naadi epoo to yaato
pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi.
Kuwa roti magu yuwa kabatagaa naadi kaama Wa me topenaa see bagee
yuwa goo-maneeyu, mée yuwa yawudikomeegea.
20 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti ma, doge ma koga
topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meeii
naadi kaama iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.
21 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see,
paayogaa too lima ribu.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mrk 6:45-52, Yoh 6:16-21

22 Kuwa nota bagee yuwa Yesus me "Koogo peedaa taai" asiino see naadi
Wa me topenaa see bagee yuwa "Ikii keta koma kaa pakaanta piku asii
yaato pooi" see asigi.
23 Kuwa nota bagee yuwa "Koogo peedaa taai" see aseta kaama Wa too
sembahyang taano see naadi pakadoota maga kutuu ena kaa pakaamaayu.
Digiyoo takiinega see kaboo Wa too totaa.
24 Kuwa kaboo da taa Wa me topenaa see bagee yuwa komaa da piku
semoo to kaa peemaagea ko bo ebo okoo poono yaato taa kaama mega,
biku-biku koma kaa wogeedapiika.
25 Aweato yaato kaboo Yesus mee uwo dagii da taa peedoota okoo paagoo
peemaayu.
26 Waa bado me uwo dagii da taa peetaaki see deegea. Yaai naadi ebo
menaa kaa "Apee paao" see asegea
27 kiya Wa me moga asiino, "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
28 Petrus me asiino, "Aa mikee Tuhan mee gaayu ko anii miya uwo dagii
da taa meeno see yoka meei see nasii" asigi naaki
29 "Meei" asigi. Komaa da kaa kaama eseanta uwo dagii da taa Yesus
paagoo bado me peegi
30 kiya bo ebo, biku-biku weda nao naadi uwo yiba seemaano see kooki.
Ebo menaa kaa "Tuhan, nayaagii!" asigi.
31 Taka ena Yesus me yagaa esee-goekeata maseageeyu. "Sooi, aa daamaa
mikee nagaano taa see mée kadeega. Aa kaasee kaa dimi wiya kege?" see
asigi.
32 Koma kaa pakaanegea naaki bo taa keepeasega.
33 Kuwa komaa da kaa topea bagee yuwa me Waa ebo ekee, yaapaagee
see kaa "Aa ko mikee Ogatamee Yoopaa ii" see asegea.

Yesus me Genesaret magaa kaa mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mrk 6:53-56

34 Okoo uwaasii yaato Genesaret magaa kaa peemaayu.

14:31 Mat 8:25-26

35 Kiyoo bagee yuwa me Yesus mee nekeenta kaama kiyoo magaa kaa,
kiyoo magaa kaa mena ogo peeyaagea. Ikiyoo yago bagee yuwa uduma
Wa paagoo eemegea.
36 Wa me doka otoo to "Peenaa nayaadee siyaape ye?" see asegea. Waa
yaadee sepea bagee yuwa kuwa uduma okoo kaa meanee seta agiyoo taa
kedaa seta.

15

Mée me otoopa asii-wega-wega siyaa menaa
Mrk 7:1-13

1 Kaawaa ena Parisi kaa bagee noonaa ma, Musa me menaa mée topetaa
see bagee noonaa ma okoo Yerusalem magaa kaa kaama peedoota Yesus
paagoo asiino,
2 "A me topenaa see bagee kuwa okoo me Yahudi bagee me asii-wega-
wega menaa yuwa wisintagaa segeekea. Kuwa ko okoo naano agiyoo
naano taa kaboo yagaa keta uwo se wetogetaa see kuwa. Kaasee kaa se
deewoo siyaa ya?" see asegea.*
3 Kiya Yesus me asiino, "Bedaa Ani me miya ikii kisiino ko: Ikii me
asii-wega-wega menaa yuwa deewoo segeekea naadi kaama Ogatamee me
menaa wisintagaakee kuwa kaasee kaa ya?
4 Kuwa ko Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee: 'Okonaka ebo
ekeasii' see aseta. Bedaa mena ena miya kisee: 'Okonaka wisineekee kaa
pedeo menaa asiyaa bagee kuwa wogeepeasii' see aseta menaa mee miya
agoo.
5 Kiya ikii me wegawoo seta menaa kuwa wa too ena, mee ko kisee: 'Mée
ena me okonaka paagoo "Ekea me gaano pedeo agiyoo kuwa kineeyaa kiya
Ogatamee paagoo manega keekee" see asiyu ko
6 wa me okonaka se maniino miya daamaa' see menaa kuwa ikii
me asiyaa. Ogatamee me 'Okonaka ebo ekeasii' see aseta kiya ikii me
otoopa asii-wega-wega menaa kuwa me Ogatamee me aseta menaa mee
wisintagaakee.
7 Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, idukaa Ogatamee me
nabi Yesaya paagoo wegata menaa da ikii kaa uwa daaga yoo, kisee:
8 'Kuwa bagee kuwa ebee to me too Anii ebo naekee segeekea,
dimi menaa da me taa,
okoo dimi mena yaato beesekaa.
9 Okoo me Anii naapaageekea kuwa makapaa,
bedaa okoo me mée tupiwoo siyaa menaa kuwa miya
mée me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa too'
see wegata menaa kuwa" see asigi. *Yes 29:13*

Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kaa menaa
Mrk 7:14-23

10 Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa "Meei" asigi. Wa me okoo asiino,
"Daamaa nayii, nekeenii.
11 Ogatamee me otoopa bagee mée diino kuwa ko ebeawee seemiyaa
agiyoo kuwa me se. Kuwa agiyoo kuwa me mée se pedeo kiyaayaa
kiya ebeawee kaama pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me too mée pedeo
kiyaayaa" see asigi.

---

* **15:2** Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asii-wega-wega menaa ena mee ko "Daa seta agiyoo ewo kaa yaadee sepa ye naadi naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano gaano pedeo" see menaa kuwa deewoo seta kiya kuwa okoo me menaa too. **15:4** Kel 20:12, 21:17, Im 20:9

12 Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "A me
wegape menaa kuwa kaa Parisi kaa bagee kakagoo kegea see kuwa Aa
nekeenege ye?" see asegea.
13 Wa me asiino, "Okoo ko epoo to wodoo Neataagi Wa me weeno taa see
iyoo yuwa yoka mani ma badeepeasiipi.
14 Okoo taano ke emaa se wugii. Okoo ewo, emaa digiyoo see bagee ena
wa keta eepeeyaa mokoo. Emaa digiyoo see mée gaayu ko wa keta bedaa
emaa digiyoo see mée ena ma eepeeyu ko ekea paaya enaataa komo yiba
peeyaa" see asigi.†

15 Petrus me asiino, "Mee yumakaa ebea-ebea menaa da mee mena
nekeeniino yaato mée ase-manee taai" see asigi.
16 Yesus me asiino, "Yaai, ikii se nekeenegea ye?
17 Mée me ebeawee seemiyaa agiyoo uduma kadapoo yiba seemeta
kaama daba tameepeasiyaa yoka mée se pedeo kiyaayaa see kuwa ikii
ewo ye?
18 Ebeawee kaama pakayaabuu siyaa yuwa kuwa dimi yiba kaama yoka
mée pedeo kiyaayaa.
19 Dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa yuwa kuwa ko kisee: mée wugiino
ma, tobaaka taano ma, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa taano ma,
oma masiino ma, mena kobaano ma, mée badiino ma
20 kuwa dimii kuwa me mée pedeo kiyaayaa kiya yagaa da keta uwo
wetogeano taa kaa naano agiyoo nuyaa kuwa me mée se pedeo kiyaayaa"
see asigi.

Kanaan kaa apii ena me Yesus mikee gaata menaa
Mrk 7:24-30

21 Muguu naadi Tirus magaa ma, Sidon magaa ma mee magaawee da
kaa peemaagi too ko
22 apanaa tomaa kaa apii ena topa, Kanaan kaa apii. Waa ebo menaa kaa
Yesus mena ugiwooka mega. "Ei, Daud ma apaa kaa Mée, niyoopane mee
paa me peneata kaama gaagaa ebo nao, epa nagaape ye?" see asepegeeka
23 kiya Yesus me mena peenaa ma asiino taa. Wa me topenaa see bagee
yuwa meedoota Wa paagoo asiino, "Mee apii mee waa uuto mena ma
pakataaka kuwa be yoka pooi see naasii" see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ogatamee me nasiino, 'Israel kaa egadaa seta domba
yuwa paagoo pooi' see naseta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo pooi see
nasiino taa yoka" see asigi.
25 Mee apii to meedoota Yesus paagoo mumo maga kaa esee-ekeata
asiino, "Neataagi, anii esee gaano pedeo yoka nayii" asega naaki
26 Wa me asiino, "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kaama kameno
maniino ko pedeo yoka" see asigi.‡

---

† **15:14** "Ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Parisi kaa bagee okoo Ogatamee me menaa ewo kemaata okoo me topetaa see bagee yuwa miya ewo keta kaama okoo paaya pedeo kiyaa see ebea-ebea menaa mee. **15:14** Luk 6:39 **15:18** Mat 12:34-35, Luk 6:44-45 ‡ **15:26** "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kameno maniino ko pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko yoga yuwa kuwa Israel bagee ebea-ebea. Kameno kuwa apanaa tomaa kaa bagee ebea-ebea. Yesus mee Israel bagee paagoo eepeenaa taano see naadi meta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiipaa se, see kuwa mee apii to nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

27 Apii to me asiino, "Neataagi, A me wegage kuwa mikee kiya kameno
epoo mée me naano agiyoo noogee yoo kaama eseanee siyaa ponee-panaa
yuwa kuwa kameno me nuyaa" see asega.§
28 Yesus me asiino, "Keapii nao, a me mikee nagaano dimii mee esee ebo
yoka a me ou see gaage agiyoo mee ukuwaaniipa" see asigi. Kuwa kaboo
da wa me yogaa to mee agiyoo taa keepeasega.

Yesus me okoo mée eebaa okoo kaa meanta agiyoo yuwa yataa kiyaabuu seta menaa

29 Yesus muguu naadi Galilea piku geboo da kaa peemaata kaama
pakadoota maga kutuu to kaa kiyoo animaayu naadi
30 mée eebaa Wa paagoo eemegea. Kuwa ko oogimaata bagee ma, emaa
digiyoo see bagee ma, poono naka see bagee ma, mena wegaano naka
see bagee ma, apanaa kisee agiyoo meanta bagee eebaa miya Wa paagoo
eemegea. Okoo kaa meanta agiyoo kuwa uduma yataa kiyaabuu seta.
31 Kuwa ko mena wegaano naka see bagee mena wegayaayu, poono
naka see bagee yatamooniyaayu, oogimaata bagee daamaa peenaa siyaayu,
emaa digiyoo see bagee diino keago yakiyaayu. Kiyoo tuyaa bagee yuwa
uduma dimi nagimeamoo naadi Israel bagee me Eboo Ogatamee mee
yaapaagee seta.

Yesus me mée empat ribu naano agiyoo manta menaa
Mrk 8:1-10

32 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Meemaagea
kaboo Wa me asiino, "Kuwa bagee kuwa okoo unu wedo Ni paagoo niitopea
kiya naano agiyoo taa yoka epa nao. Okoo naadi ma peeweei see asiino
be, okoo eta mana kaa naadi kaa boomagaa taapea yoka" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Sooi, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa. Okoo
mée eebaa yoka naano agiyoo naano sikii-sikii see kuwa kayoo kaama
masiipea?" see asegea.
34 Yesus me "Ikii roti magu magoo topa?" asigi naaki "Roti magu petoo
ma, doge peedi wiya waa naa ma topa" see asegea.
35 Kuwa bagee yuwa "Animaaii taai" see asigi.
36 Kiyoo kaama roti magu petoo to ma, doge yuwa ma masegeeta kaama
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Aseta kaama roti
kabatagaa naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeta kaama mée
yuwa uduma yawudikomeegea.
37 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti koga opa topa
yuwa meeii naadi iduunee ayaa petoo pudii aweamaagea.
38 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see,
paayogaa too empat ribu.
39 Yesus me kuwa bagee yuwa "Pooi" aseta kaama koma kaa pakaanta
kaama peedoota piku asii yaato Magadan wee kaa peeta.

16

Yesus "Aa dimi nagii-nagii see agiyoo mée deeyaai" see aseta menaa
Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56

1 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo Yesus
paagoo meemaagea. Okoo me Yesus mee kaasee mée to gaadee taano

§ **15:27** "Naano agiyoo eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kameno me nuyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mee apii to me kuwa A me Israel bagee maniino agiyoo kuwa peenaa too neeta kaama ni me yogaa to kaa agiyoo mee nataa kiyaape ye naadi ebea-ebea menaa mee.

see naadi kaama asiino, "Inii Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo ena, epoo to wodoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see asegea.
2 Kiya Wa me asiino, "Ikii uwaataa da epoo to kaa kogeei maadaaka see deeyu ko 'Awee kaapa yoka' see nekeeniyaa.
3 Bedaa pedeo komaa miya epoo to kaa kapoo pakaga, sinu aatakii see deeyu ko 'Kenaagoo ko deka weepa' see wegayaa. Ikii epoo to kaa deeta kaama 'Kisee kaapa, kisee ukuwaaniipa' see kuwa ikii ipi see bagee kiya eto kiipaa ukuwaandaa taaka ii see nekeensi naadi agiyoo kuwa ikii deegea kiya se nekeenegea.
4 Yaai, Ogatamee ma dimii ekeata esee pedeo dimii, pedeo menaa kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai' see nasegeekea kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanekeensea naadi idukaa nabi Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too daamaa nekeenii see kisega" see asigi. Aseta kaama apanaa magaa kaa peeta.*

Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me topeta menaa yuwa si yayeesi naadi menaa

Mrk 8:14-21

5 Yesus me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa koma kaa pakaanta piku asii yaato peemaata kaama deeyaa naaki naano agiyoo gaabuu, roti dogaano taa.
6 Yesus me asiino, "Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma kuwa okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai, nekeenii" see asigi.
7 Kisee asigi naadi kaama okoo me aawegaa taano, "Mee kaasee menaa? Inii roti dogaano taa naadi mée asigi menaa da yoka" see asegea.
8 Okoo dimi abanaakea kuwa Wa me nekeenta kaama asiino, "Ikii daamaa mikee nagaano taa bagee yuwa nao. Roti dogaano taa menaa mee kaasee kaa aawegaakea ya?
9 Kuwa miyoo taa ukuwaandaa seta yuwa kuwa ikii nekeeniino taa ye? Kuwa roti magu idibii to kuwa Anii kabatagaa naadi kaama mée lima ribu nusi naadi maamaa eebaa yakiyaama kuwa ikii nekeeniino taa ye? Noomaata kaama koga topa yuwa meeii naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya aweamaamea kuwa ikii gaabuu sepea ye?
10 Bedaa kuwa roti magu petoo to miya Anii kabatagaa naadi mée empat ribu nomea. Noomaata kaama koga topa yuwa iduunee ayaa petoo miya awemaamea, se maa?†
11 Kuwa ragi yeeyee kaa ebea-ebea menaa kuwa ikii gaamagaano taa ye? Roti dogaano taa naadi kisega menaa se kiya 'Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma kuwa gaai, okoo ragi yeeyee agoo see bagee yoka' see menaa kuwa too kisega" see asigi.
12 Mee kaama too okoo nekeenegea. 'O, mikee, roti iyadoo pakayaayaa agiyoo kuwa gaai naadi menaa se kiya Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma okoo me mée tupiino menaa kuwa koopoo yoka see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa ii' see kuwa nekeenegea.

---

* **16:4** "Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too daamaa nekeenii" see aseta menaa mee ko Yunus waa doge damaa to yibaa taa unu wedo toogee seta see see Yesus mee miya unu wedo maga yiba ometa kaama aya andoo pootagi kaata see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **16:6** Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 † **16:10** "Roti koga topa yuwa iduunee ayaa petoo awemaamea, se maa?" see aseta menaa kuwa ko Yesus mee naano agiyoo maamaa eebaa agoo kiyaabuu taa see Mée yoka 'Naano agiyoo dogaano taa yaai' see kuwa se gaai naadi aseta menaa yuwa. **16:10** Mat 15:34-38

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21

13 Yesus peedoota Kaisarea Pilipi magaa kaa peemaata kaama Wa me
topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Mée me Mée Yogaa mee maamee
see gaageekea?" see asigi.

14 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée yatukumeta mée
Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée noonaa me idukaa nabi Elia
mee, mée noonaa me nabi Yeremia boota mee yee, apanaa nabi bagee
boota kuwa mée ena aya andoo peemi mee yee, see kagaageekea" see
asegea.

15 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see nagaagea?" see
asigi.

16 Simon Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose naadi
kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee, toono too Mée Ogatamee Wayoopaa
mee" see asigi.

17 Yesus me asiino, "Daamaa, Simon, Yunus yoopaa, ede nao. A me
wegage kuwa mée me kasegea menaa se kiya epoo to wodoo Neataagi
me aa kaipi kiyaagi menaa.

18 Ani me kasiino ko: Aa mee ko Petrus, omaa to mokoo see see. Oma
dagii da kaa ee maataayaa mokoo Ni me bagee yuwa a kaa kamaatagaapa.‡
Maataata wodoo Ni me bagee yuwa kisee too pesee kiwoo taapea. Paa,
bogaano, kisee agiyoo kuwa me miya ikii daba, peedi se kiekeasiyaa.

19 Ogatamee Wa too ebo mée eetotaaki too mena ena too too mée
yadaakomee siwoo taano kuwa Ani me a kaa too kaekeasega, kunci a
paagoo kaekeasiyaa mokoo. Magaa da kaa a me yadaakomee siyaa menaa
kuwa ko epoo to wodoo Ogatamee me yadaakomee seta menaa doodoo too
kaapa. Kuwa ko a me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee siyaa
menaa kuwa ko Ogatamee me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee
seta menaa yuwa doodoo too kaapa. Bedaa a me 'Kuwa mikee menaa,
kuwa makapaa menaa' see yadaakomee siyaa menaa kuwa miya Ogatamee
me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee seta
menaa yuwa doodoo too kaapa" see asigi.

20 Aseta kaama bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa omaago ma asiino,
"Mee ko Ebo Kristus mee see kuwa mée ena ma se naasii" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa
Mrk 8:31–9:1, Luk 9:22-27

21 Mee kaama wodoo Yesus Waa poono etaa agoo naadi kaama Wa me
topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii Yerusalem magaa kaa poono gaano
pedeo. Peemaata kaama Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam ebo yuwa
ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Ni kaa
ae-wae nasiyaayaa agiyoo kuwa maamaa naukuwamaata kaama mée me
nabooyaatagea. Nabooyaata kaama wedaagoo to naagoo Ogatamee me
Anii aya andoo napeeyaatagi" see asigi.

22 Kiya Petrus me Yesus monaa eepeegi. Wa me ego-tago see kaa asiino,
"Tuhan, kuwa agiyoo kuwa Ogatamee me kaabagaapeasiipi, A kaa se
kadeeyaapi yoka kisee menaa se wegaai" see asigi.

16:16 Yoh 6:68-69 **16:17** Gal 1:11-12 ‡ **16:18** Yunani menaa kaa Petrus see ekaa ma, omaa to see ekaa ma ena keenda, ena keenda naadi kisee ekaa munta. **16:19** Mat 18:18, Yoh 20:23

23 Kiya Yesus ikigi pe-maataata kaama asiino, "Iblis, aa pooi. Anii
taamege-taamege se nataai. A me gaage dimii kuwa Ogatamee me dimii
se, mée me dimii too" see asigi.
24 Kiyoo kaama Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ni sekaataa
nameeno see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too
ede see dimii mee wisintaata kaama piya boko ma doowoo see bagee kuwa
too Ni sekaataa namiyaa.
25 Kuwa ko okoo ekaato koogo daba toono see naadi umiwoo, toowoo
siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato
ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa okoo booyaa miya
okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
26 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa gaayu ko wa
me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo
mée kiyaayaa miya kiya waa boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa
daamaa ye? Waa umina pedeo kiyaata wodoo bedaa daamaa nakiyaasi
naadi maniino agiyoo ena ma agoo ye?§
27 Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma epo enaataa
meetagea. Waa Nagamee me pesee ma meetagi, Wa disii to ebo kaatagi.
Kuwa kaboo da Ogatamee me mée gakata okoo me ukuwagee seta yuwa
doodoo daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya maniitagi.
28 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa noonaa bogaano
taa kaa Mée Yogaa mee ebo mée eetoono see naadi migi see kuwa diitagea"
see asigi.

17

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36

1 Unu bedimi omemaata Yesus me Wa me topenaa see bagee Petrus ma,
Yakobus ma, waebee Yohanes ma, kuwa wedoo to okoo too eepakadoota
maga kutuu to kaa. Pakaamaata kaama
2 deamaagea ko Yesus Waa epoo ena gakademaagi. Ebeyumaa da keno
kusi-kusii da keenda, Wa me dokaa da miya esee poodee wikiindaaka.
3 Taka ena Musa ma, nabi Elia ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus
ma mena eewegagea.
4 Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, inii nakaayoo epo enaataa kiitoono
daamaa yoka kisee Aa ede kiyu ko anii nakaayoo ee peedi wedo
kimaatagaanaka, Aa taano ena, Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi.
5 Kuwa menaa da wegataaki naaki taka ena sinu yuwa, poodee
wikiindaaka see sinuu okoo dagii da kaa esee-takiinega. Sinu uwaa da
yibaa taa kaama mena wuu da yeegea. "Mee ko Ni me esee epa see Yogaa.
Anii Waa dimi wikii-wikiika. Wa me menaa too yayeewoo taai" see wegagi.
6 Kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yuwa yaai naadi
se gaata magaa da kaa esee-gapumedaakea.
7 Kiya Yesus meedoota okoo paagoo yagaa pe-peneata kaama "Anoogii,
se wedaai" see asigi.
8 Okoo deamaagea ko mée taa, Yesus Wa too.

16:25 Yoh 12:25-26, Kis 20:24, Ibr 11:24-26 § **16:26** Agiyoo tabaa da eebaa agoo kiyaa miya waa daamaa se toowoo siyaayaa yoka wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ede see dimii mee ekeata mée me nabooyaapea miya Yesus sekaataa poopa' see gaasi naadi aseta menaa. **16:27** Rom 2:6-8, 2Kor 5:10, Why 22:12 **17:5** 2Pet 1:17-18

9 Kuyee da kaa kaama esetaaki too Yesus me pesee ma menaa asiino, "Ikii
me deepea-deepea yuwa kuwa mée se asii. Mée Yogaa mee boota kaama
aya andoo peeyaata kaama asii too mée eewegaai" see asigi.
10 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Musa me menaa mée
topetaa see bagee okoo me 'Nabi Elia mee keta meetagi' see wegawoo seta
menaa mee kaasee menaa?" see asegea.
11 Yesus me asiino, "Elia wa keta meemaata kaama mée yuwa ipiipii
taano see naadi tupiitagi, see wegawoo seta menaa kuwa mikee menaa.
12 Kiya Ani me kisiino ko: Elia mee mikee meemaami kiya mée me
nekeeniino taa kemaata okoo me gaata-gaata dimii kaa waa otoopa taagea.
Mée Yogaa mee miya mée me kisee be kaa otoopa wisintagaapea see kuwa
mikee kisega" see asigi.
13 Mee kaama too Wa me topenaa see bagee yuwa nekeenegea. 'O, mikee
maa, Elia mee meemaami mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee
kaa menaa yoka' see nekeenegea.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43

14 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee wedoo to ma okoo eseemaagi too
ko mée eebaa topea. Mée ena Yesus paagoo mumo maga yaato esee-ekeata
asiino,
15 "Tuhan, Aa niyoopaa mee epa nagaai. Waa boga-bogaa yago yogaa,
deei-deei ebo. Deemaayaa kaboo biyaa yiba peantaa, uwo yiba miya
eseantaa, kisee too koo segeeki.
16 A me topenaa see bagee yuwa paagoo eepeepa kiya iyo, si yataa
kiyaagea" see asigi.
17 Yesus me asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see bagee, dimi
koopoo see bagee yuwa nao. Anii ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii bedaa
unu magoo kisee too dimi apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee
yogaa to mee nadoomeei" see asigi.
18 Yogaa to eemeemaagea kaboo Yesus me omaago ma "Paa aa pooi" see
asigi naaki mee paa da peega, gaayaa naaki yogaa to kaa deemaata agiyoo
yuwa taa keepeasigi.
19 Mée yuwa pe-seomegea kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa okoo
too toomuu taakea kaboo okoo me Yesus asiino, "Inii me 'Paa pooi' see
asiyaa naaki se peega kuwa kaasee kaa naa ya?" see asegea.
20 Wa me asiino, "Ikii me mikee gaano dimii mee sikii taa kuwa me paa
poono taa. Anii mikee kisiino ko: Ikii Ogatamee mikee gaano dimii mee
peenaa too kiyaa miya ebo agiyoo ukuwaaniyaayaa. Kuwa ko ikii me mikee
gaano dimii mee sesawi poo keepa peedi ena mee keta kiyaa miya ikii me
mee maga bagoo to 'Getadoota woo maa kaa pakaanii' see asiyu ko woogeta
siyaayaa. Ikii me se ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa kiyaa.
21 [Ikii me yaabagaapii sedee sepea paa tomaa mee gaayu ko sembahyang
taano ma, naano agiyoo tapoo toogee taano ma kuwa koo semaata kaama
too abagaapeasiyaa, see paa tomaa mee]" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mrk 9:30-32, Luk 9:43-45

22 Yesus me topenaa see bagee yuwa Galilea wee kaa Wa paagoo
aadee semaata Wa me asiino, "Mée Yogaa mee omaago see bagee paagoo
yaekegatagaapea.

17:10 Mal 4:5 **17:12** Mat 11:14 **17:20** Mat 21:21, 1Kor 13:2

23 Yaekegataata kaama wugimagaapea kiya wedaagoo to naagoo
Ogatamee me aya andoo peeyaatagi" see asigi naaki Wa me topenaa see
bagee yuwa dimi gaagaa ebo.

Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa edaayaa ye naadi aseta menaa

24 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Kapernaum magaa
kaa peemaata kaama kiyoo toomuu taaka too ko mée ena Petrus paagoo
meemaagi. Waa ko Ogatamee me ee kaa pajak kepee yamasetaa see mée.*
Wa me Petrus asiino, "Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa ikii me Guru
me edaayaa ye, se edaayaa ye?" see asigi naaki
25 "Mikee, edaayaa" asigi. Petrus ee kaa peemaata kaama mena
eewegaano taa kaboo Yesus Wa me keta Petrus paagoo asiino, "Simon, Ani
me kaapaadiinaka, mee ko magaa to kaa tookee eboo gaayu ko pajak kepee
mee wa me maamee taano kepee yamasiyaa? Waa ma tomaa kaa bagee
yuwa me kepee yamasiyaa ye, apanaa tomaa kaa bagee yuwa me kepee
too yamasiyaa ye? Aa kaasee gaage?" see asigi naaki
26 Petrus me asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee kuwa me kepee too
yamasiyaa" see asigi. Yesus me asiino, "Mikee, Waa ma tomaa kaa bagee
yuwa okoo se edaayaa†
27 kiya inii mée se kagoo kisi yoka pajak kepee kuwa naaedaai. Aa
peedoota uwo pikuu da kaa peemaata kaama kago magaai. Maataata
kaama doge petamanii kaapa mee mee ebeawee kitaa pose kepee ena
toopa. Mee kepee mee masegeeta enaa taano pajak kepee naaedaai" see
asigi.

18

Ebo bagee kuwa maamee kiyaa naadi apaadeeta menaa
Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48

1 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa meedoota Wa paagoo
asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo kiyoo esee ebo kiyaa
bagee kuwa maamee naa kaata naa ya?" see asegea.
2 Yesus me yoga peedi ena "Meei" asigi. Mee yoga peedii to okoo yupii
da kaa ekeata kaama asiino,
3 "Anii mikee kisiino ko: Ikii ebo dimii, ebo menaa ekeata yoga me dimii,
yoga me menaa se masiyu ko ikii taa ma taa Ogatamee Wa too ebo mée
eetotaa see yoo se kiseemiyaayaa.
4 See kemaata okoo ekaato dimi peedi ekeata kaama mee yoga peedii to
mee mokoo kiyaa bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo
okoo esee ebo kiyaa.
5 Mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa maayaa bagee
kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo, see kuwa mikee kisega."

Mée deebaa siyaa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
Mrk 9:42-48, Luk 17:1-2

---

* **17:24** Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa ko tahun gakata Israel bagee mée uduma Ogatamee me ee daamaa yadeetaa, yaipiipii taa see bagee kuwa maniino see naadi maagee seta kepee. **17:24** Kel 30:13, 38:26 † **17:26** Idukaa bagee gaayu ko okoo ma tomaa kaa bagee yuwa paagoo pajak kepee se idimiyaa, okoo me oma takeata magaa kaa bagee yuwa paagoo too pajak kepee idimegee seta kemaata Yesus me kuwa menaa aseta. "Magaa to kaa tookee eboo waa ma tomaa kaa bagee pajak kepee se edaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me topenaa see bagee kuwa okoo Ogatamee me bagee yoka Ogatamee me ee kaa pajak kepee kuwa se edaayaa see ebea-ebea menaa mee. **18:1** Luk 22:24-27 **18:3** Luk 18:17

6 "Yoga me dimii masiyaa bagee kuwa Anii mikee nagaayaa bagee okoo
mée waa ena too too miya mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo
ukuwayu ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo omaa
gadeata maakaa piku yiba tamekumiino daamaa.
7 Magaa da kaa mée pedeo kisi naadi deebaa siyaa menaa eebaa. Mée
deebaa see menaa weganaa naadi kaama mée me pedeo agiyoo maamaa
ukuwaandaa siwoo taapa kuwa mikee kaapa kiya kuwa mée deebaa see
menaa weganaa see bagee kuwa yaai, okoo umina pedeo kaatagea.
8 A me yagaa da me yee, a me badoo da me yee kuwa me pedeo agiyoo
ukuwayu ko daageeta tameepeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see
yoo seemaano ko yagaa, bado enaato boota see seemaano miya daamaa.
Kiya aa yagaa wiya ma, bado wiya ma se modeemaayaa see biyaa yiba
katameamaatagi kuwa pedeo.*
9 Bedaa a me emaa mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko bigimegeeta
tameapeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko emaa
keepa enaato taa see seemaano miya daamaa. Kiya aa emaa keepa ekea
paaya neraka biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo yoka."

Egata domba wodaa ena kaa ebea-ebea menaa
Luk 15:3-7

10 "Kuwa yoga me dimii masiyaa bagee ena ma daba, peedi se ekeasii.
Ani me kisiino ko: Okoo malaikat bagee agoo. Kuwa okoo me malaikat
bagee yuwa epoo to wodoo Neataagi paagoo epo enaataa toogeekea yoka
daamaa nekeenii.
11 [Mée Yogaa mee egata bagee yuwa daba daagimaa peeyaano see naadi
meta yoka kisega.]
12 Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea? Daamaa gaagaa taai.
Mee ko mée ena wa me domba wodaa eebaa, ogei me badoo ena agoo kiya
ena mee egayu ko waa kaasee ukuwayaa? Woda eebaa yaato sembilan
puluh sembilan kuwa maga kutuu to kaa aii ekeata egapi mee mee abaano
see naadi peeyaa, se maa? 13 Anii mikee kisiino ko: Mee domba wodaa mee
deemaayu ko esee ede kiyaa. Wa me ede kiyaa kuwa ko kuwa sembilan
puluh sembilan egaano taa yuwa kuwa kaa ede kiyaa see see se kiya mee
domba wodaa ena too too mee kaa too esee ede kiyaa.
14 Mee mokoo miya epoo to wodoo Ikiitaagi mee kuwa yoga me dimii
masiyaa bagee yuwa ena ma umina egaano kuwa Waa be."

Yesus mikee gaata bagee ekea wiya mena agoo see kaa menaa

15 Bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Anii mikee
nagaayaa bagee ena me pedeo kakiyaagi gaayu ko kuwa menaa da wa
paagoo ekea too daamaa koogo aawegaa taai. Waa a me menaa da daamaa
kayeeyu ko mena taa keta kaama wodoo ekea daamaa dimii, daamaa
menaa kaa umiwoo, toowoo siyaa.
16 Kiya waa a me menaa se kayeeyu ko ekea me menaa kiyeetaa, kideetaa
see bagee mée ena, wiya badaa maadoota wa paagoo bedaa daamaa
aawegaa taai, Ogatamee me menaa yiba kisee bagee badaa magaai see
ebeamaata see see.
17 Mena aawegaa semaata kaama mee mée to kuwa bagee me menaa da
miya si yayeeyu ko peedoota Anii mikee nagaayaa bagee uduma paagoo

* **18:8** "A me yagaa, bado, kisee agiyoo kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameai" see mee mena nekeeniino yaato ko yagaa, bado kuwa se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata kaama too Ogatamee paagoo daba peeyaa, see kuwa gaamaasi naadi ebea-ebea menaa mee. **18:8** Mat 5:29-30 **18:15** Luk 17:3 **18:16** Ul 19:15

eewegaai. Kuwa mikee nagaayaa bagee okoo eebaa kuwa me menaa kuwa miya si yayeeyu ko waa kisee yaekeasii. Mikee, waa ko Ogatamee ewo see bagee mokoo, pajak kepee yamasegee see bagee mokoo, waa kisee bagee ena yoka yaekeasii.

18 Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa ikii me mena ena too too yadaakomee siyaa menaa kuwa ko epoo to wodoo Ogatamee me yadaakomee seta menaa doodoo too kaapa. Kuwa ko ikii me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee siyaa menaa kuwa ko Ogatamee me 'Kisee daamaa, kisee pedeo' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa. Bedaa ikii me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee siyaa menaa kuwa miya Ogatamee me 'Kuwa mikee menaa, kuwa makapaa menaa' see yadaakomee seta menaa yuwa doodoo too kaapa.

19 Bedaa Anii mikee kisiino ko: Magaa da kaa kiyoo ikii mée wiya ena dimii, ena menaa kaa 'Kisee mée yaukuwaai, kisee mée yaukuwaai' see asiyu ko mikee Neataagi me kiyiipi, kiukuwaapi.

20 Mikee, mée wiya yee, wedo yee okoo Ani ekaa yiba kutuu taa siyaa yoo kiyoo Anii okoo yupii da kaa eetuyaa" see asigi.

Mée epa se ekeasiyaa ebea-ebea menaa

21 Kiyoo kaama Petrus me Yesus asiino, "Tuhan, Aa mikee kagaayaa bagee apanaa ena me anii pedeo agiyoo naukuwayaabuu segee siyu ko mee mée to ani me kaagaa magoo naa epa yaekeasiino gaano pedeo naa ya? Pedeo agiyoo kaagaa petoo waa naa naukuwayaa kiyaa miya ani me waa epa yaekeasiyaa ye, epa si yaekeasiyaa ye?" see asigi.

22 Yesus me asiino "Taa, kaagaa petoo too epa yaekeasiyaa see se kiya kaagaa bado bado see petoo kiyaa miya epa yaekeasiyaa.

23 See kemaata Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Magaa to kaa tookee eboo ena me wa me agiyoo yaokagee see bagee okaayoo okoo kaa agoo see bagee yuwa nakade-maneesi see dimii agoo.

24 Kuwa okaayoo yuwa kadi-maniino see kaboo wa me agiyoo yaokagee see mée ena, wa kaa okaayoo kepe eebaa, se egamaayaa. Waa ma okaayoo agoo naadi mee eboo paagoo badaa maageegea.

25 Waa kepe sikii taa, si yakademaayaa. Kepe sikii taa naadi mee eboo me wa kaa tabogetaa see bagee yuwa asiino, 'Mee mée to wa kaa okaayoo yuwa nakade-maneesi yoka waa ma, wa me api, yogaa yuwa ma, wa me agiyoo-pagiyoo yuwa uduma pe-nadoogii' see asigi.†

26 Mee agiyoo yaokagee see mée mee moga wa paagoo kagu maga kaa sebaata kaama asiino, 'Yaai, ebo bagee, anii kana, epeekaa deemagaapa naagoo kakadiita yoka eto kiipaa koogo tooi' see asigi.

27 Mee eboo me waa epa nao naadi wa kaa okaayoo yuwa uduma yawisintaata daba peeyaagi.

28 Mee agiyoo yaokagee see mée to peedoota agiyoo yaokagee see mée apanaa ena paagoo, waa ma okaayoo agoo see mée to ma aadookea. Okaayoo peedi kiya mee mée to kaakaa da taa peneata omaago ma asiino, 'Ni me okaayoo nakadii' see asigi.

18:18 Mat 16:19, Yoh 20:23 **18:22** Luk 17:3-4 † **18:25** Idukaa bagee me ukuwata-ukuwata kuwa ko okaayoo yakadiino see kepee masiino see naadi okaayoo agoo see bagee yuwa apanaa bagee paagoo pe-doogee seta. Waa kisee hamba see bagee ena kiyaata kaama wodoo apanaa bagee me agiyoo aii yaukuwagee seta.

29 Mee mée to moga kagu maga kaa sebaata kaama asiino, 'Mée yogaa
to, anii kana, epeekaa kakadiita yoka eto kiipaa koogo tooi' see asigi.
30 Kiya wa me si yayeeta kaama kagoo kaa mee mée to peneata digiyoo
ee yiba nadogeamaasi naadi eepeegi. Eepeemaata kaama digiyoo ee yiba
dogeamaagea. Mee mée to wa me okaayoo yuwa uduma yakadetagaatagi
naagoo too daba peeyaayaa.
31 Wa me kuwa yaukuwagi yuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa
yuwa me deeta kaama epa nao naadi mee magaa to kaa tookee eboo
paagoo pe-eewegagea.
32 Mee eboo me kagoo kaa mee agiyoo yaokagee see mée to 'Badaa
namaagii' asigi. Badaa maageegea kaboo wa me asiino, 'Yaai, aa dimi
pedeo see mée. A me maamaa nasege mee me anii a me okaayoo uduma
kaepa kaa kawisintaaga.
33 Ani me aa kaepa kepa kuwa see see a me miya aa ma epo enaataa
ukuwagee see mée to mee epa kaano, daa ye?' see asigi.
34 Waa kagoo ebo kaa mee mée to digiyoo ee yiba tameamaagi, wa me
okaayoo yuwa uduma mantaata kaama wodoo too waa daba peeyaayaa,
see koo siyaa" see asigi.
35 Yesus me mee ebea-ebea menaa da eewegamaata kaama asiino, "Mee
mokoo miya ikii uduma, ikii esee dimi menaa da me Tuhan mikee gaayaa
bagee apanaa yuwa epa se ekeasiyu ko epoo to wodoo Neataagi me miya
kisee kiukuwaatagi" see asigi.

19

1 Yesus kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama Galilea wee kaa kaama
peedoota Yordan dee kaa uwaasii yaato Yudea wee kaa.
2 Mée eebaa Wa sekaataa peegea. Peemaata kaama ikiyoo yago bagee
yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu seta.

Api ekeasiino kaa menaa
Mrk 10:1-12

3 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee yuwa noonaa Wa paagoo meemaagea.
Yesus me koopoo see menaa wegasi naadi okoo me Waa apaadiino, "Api
ekeasiino gaayu ko api aii be kaa ekeasiino kuwa naa dagu ye, daa ye?"
see asegea.
4 Yesus me asiino, "Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: 'Petamanii
mée tomaa ogaataata Mée me paayogaa ma, api ma ogaataata' see
ebeamaata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?
5 Mena ena miya topa, mee ko kisee: 'Kuwa me kemaata paayogaa gakata
waataagi ma, wabaayo ma kuwa ekeata kaama wa me goeyaa apii to ma
ekea bogaa má ena too too mokoo kiyaa, kisee too umiwoo, toowoo siyaa'
see menaa ebeamaata.
6 Ekea bogaa keta kaama dimi ena-ena see se kiya dimi ena too too see
kiyaa. Kisee kemaata Ogatamee me ena too too kiyaata agiyoo kuwa mée
me aapataga see se siyaai" see asigi.
7 Parisi kaa bagee me asiino, "Aapataga see se siyaai see gaayu ko kaasee
kaa Musa me ebeamaata menaa yiba api ekeasiino ko api ekeasiyaa ya?
Wa me menaa mee ko kisee: 'Apimee ekeasiino see gaayu ko api ekeasiino
kapogee mee keta apimee ebea-maneeta kaama ekeasiyaa' see menaa da
ebeamaata" see asegea.

18:35 Mat 6:14-15, Yak 2:13 **19:4** Kej 1:27 **19:5** Kej 2:24 **19:7** Ul 24:1-4, Mat 5:31

8 Yesus me asiino, "Musa me api ekeasiyaa menaa mee ko ikii dimi pesee,
se kitupimaayaa bagee yuwa kemaata kaama api ekeasiino ko ekeasiyaa,
see menaa ebeamaata. Kiya petamanii mée tomaa ogaataata naagoo
kaama kisee api ekeasiino menaa mee taa.
9 Ani me kisiino ko: Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii goeyu
ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa. Apimee tobaaka sepa gaayu too
paimee me ekeasiyaa" see asigi.
10 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Paimee ma, apimee ma
aapataga see dimii agoo kiyaa naadi api se geano too daamaa" see asegea.
11 Yesus me asiino, "Mikee, mée eebaa api tapoo kuwa kana, se
toomaayaa. Api se goeyaa bagee mée eebaa taa, Ogatamee me pesee
kiyaata bagee yuwa too api tapoo toomaayaa.
12 Kuwa ko mée noonaa agoo keta yoo kaama edo pedeo kaa api se
goeyaa, mée noonaa edo daapeata kaama api se goeyaa, bedaa mée noonaa
ko 'Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see Mée yoka Wa me agiyoo too
yaukuwawoo, umiwoo taapa' see dimii gaayaa bagee kuwa miya api se
goeyaa. Kuwa menaa masemaayaa bagee yuwa daamaa masii" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17

13 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa yagaa daamaa
yamaataata kaama sembahyang yaukuwasi naadi Wa paagoo eemegea.
Kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me kuwa bagee yuwa kagoo kaa
"Yaai, kisee se" see asegea.
14 Yesus me asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si
yawasii. Okoo kuwa see see yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee
yuwa yoka okoo Ni paagoo miyaai" see asigi.
15 Yoga yuwa kaa yagaa yamaataata kaama apanaa magaa kaa peeta.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mrk 10:17-31, Luk 18:18-30

16 Egaa ena naagoo mée ena Yesus paagoo meemaata kaama asiino,
"Guru, anii iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi naadi daamaa
ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see asigi.
17 Yesus me asiino, "Daamaa see agiyoo maagiyoo naa see menaa mee
kaasee kaa nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too,
kaama taa. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yaato seemaano ou see
dimii gaape ko Wa me menaa ipiipi yadeewoo taai" see asigi.
18 Mee mée to me asiino, "Ogatamee me menaa yiba mapea menaa naa
ya?" see asigi. Yesus me asiino, "Ikii mée se wugii, tobaaka se taai, oma se
masii, kobaakee menaa si yakobaai,
19 okonaka ebo ekeasii, bedaa aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa
bagee miya epa kaai, see menaa kuwa" see asigi.
20 Mee egaanaa da me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii daamaa
ipiipi deewoo segeeka yoka mee kaama amoo menaa naa agoo kiyaa ye
naadi kaapaadeeka" see asigi.
21 Yesus me asiino, "Kisee aa Ogatamee me menaa uduma sikii, uduma
daamaa yayeetaa see mée kaano see dimii gaape ko a me agiyoo yuwa
uduma pe-doogeeta kaama masiipe kepee kuwa daba bagee aii manii. Aa
kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo kiyaata

19:9 Mat 5:32, Mrk 10:11-12, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **19:14** Mat 18:3 **19:18** Kel 20:13-16
19:19 Kel 20:12, Im 19:18

kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta
kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.
22 Kiya mee egaanaa da me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa
me agiyoo tabaa da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo kaa peegi.
23 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino
ko: Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo
seemaano ko esee kana.
24 Bedaa Ani me kisiino ko: Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa
mikee pakaa-seomiyaa kiya kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaa see yoo seemaano ko kana" see asigi.
25 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yeeta kaama esee dimi
nagimaakee kaa asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana
kiyu ko maamee naa daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asegea.*
26 Wa me okoo maamaa pe-deeta kaama asiino, "Mée daba daagimaa
poono mee ko mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee Wa me too
uduma agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka" see asigi.
27 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata kaama A
sekaataa metaake kuwa Aa mée deege. Inii maagiyoo naa masiitage?" see
asigi.
28 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Iminookaa Ogatamee uwoo
to, magaa to gipii kiyaatagi naagoo Mée Yogaa mee Wa me ebo animagaano
yoo animaata ebo toowoo taatagi, diino esee ebo. Ikii Ni sekaataa bagee
yuwa miya ebo animagaano yoo gaasi ma wiya animaata kaama Israel
bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa mena ena too too yadaakomee siwoo
taatagea.
29 Eto ko okoo Ni sekaataa nameeno see naadi okoo me ee, okoo ma kenaa
bagee yuwa, okonaka, yogaanii yuwa, bugi, kisee ekeata bagee kuwa okoo
me kuwa ekeata yuwa bedaa apanaa miya maamaa masegee taapea, bedaa
iminoo miya, iminoo miya kisee too umiwoo, toowoo taatagea.
30 Kiya eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato
peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa
iminookaa yaato ebo kedaa taatagea" see asigi.

20

Anggur poo bugii yagayaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ebea-ebea
menaa ena mee ko kisee: Bugi epoo mée waa esee pedeo komaa kaama
wa me anggur poo bugii yayagaano bagee abaano see naadi peegi.
2 Deemaata kaama wa me okoo asiino, 'Egapii ena ko kepe ena-ena
kiniipa yoka bugi pe-nayagaai' see asigi.
3 Keno eboo-taboo see kaboo bedaa waa bugi yayagaano bagee apanaa
miya abaano see naadi peedoota agiyoo edaagee yoo pasar kaa peemaagi
too ko mée noonaa aii toomuu taakea.
4 Wa me asiino, 'Ikii miya ni me bugii pe-nayagaai, ikii me ukuwaapea
doodoo kiniipa yoka' see asigi.

19:21 Mat 6:20, Luk 12:33-34 * **19:25** "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee daba daagimaa peeyaa?" see asegea menaa mee ko okoo me gaano, 'Kepe yago bagee okoo me agiyoo-pagiyoo eebaa kuwa ko Ogatamee me okoo kaa manta agiyoo yuwa kemaata Wa me ede kiyaa see bagee yoka okoo daba daagimaa peeyaa' see dimii gaata kaama asegea menaa kiya kisee taa. **19:28** Luk 22:28-30 **19:30** Mat 20:16, Luk 13:30

5 Okoo bugi kaa peegea. Keno mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo
waa bedaa yumakaa asigi-asigi pe-asigi. Bedaa keno ese-kotoonigi see
kaboo miya pe-asigi.
6 Bedaa uwaataa da peedoota mée topea yoo peemaagi too ko mée
noonaa aii toomuu taakea. Wa me asiino, 'Ikii kaasee kaa kenaagoo egapii
aii toomuu taakea ya?' see asigi naaki
7 'Agiyoo naukuwaai see mée asiino bagee taa kaa' see asegea. Wa me
asiino, 'Kisee gaayu ko ni me bugii pe-nayagaai' see asigi.
8 Sege menaa da bugi epoo mée me wa me bugii yadiitoo taa see mée
to asiino, 'Kuwa bugi nayagapea bagee yuwa uduma mena naogaai. Okoo
uuto mepea bagee kuwa keta naedaai. Kuwa edaamaata kaama keno ese-
kotoonigi see kaboo mepea bagee yuwa naedaai, kisee-kisee petamanii
mepea bagee yuwa kaa too' see asigi.
9 Okoo wodopasi uwaataa mepea bagee yuwa kepe ena-ena masegea.
10 Mee doodoo, mee doodoo kepe masegea, kisee too pedeo komaa kaama
bugi yayagapea bagee yuwa. Kuwa bagee yuwa me gaano, 'Inii kepe ebo
masiipea yoka' see gaagea kiya okoo miya kepe ena-ena too masegea.
11 Okoo kepe maseta kaama bugi epoo mée kagoo kegea.
12 Okoo me asiino, 'Kuwa uuto uwaataa mepea bagee kuwa keno ena too
too bugi kayagapea kiya inii ko pedeo komaa kaama, kana ma tani aweta
peetaa sepe kiya okoo ma, inii ma endagii see mée manege' see asegea.
13 Kiya bugi epoo mée me okoo waa ena paagoo asiino, 'Mée yogaa to,
nayeede. Anii kadeebaa taano taa. Anii yumakaa "Egapii ena gaayu ko
kepe ena-ena see kiniipa" see kisiyaa naaki a me "Daamaa" see nasege
kuwa mikee, se maa?
14 Mikee yoka a me bugi nayaataa to mokoo da mee dogaai. Ani me aa
kaneega see see anii kuwa uuto mepea bagee miya kisee maneekee ede.
15 Kuwa ni nekee agiyoo yoka ni me mée maniyaa-maniyaa kuwa ni me
gaayaa-gaayaa doodoo too maniyaa, se maa? Anii kabu see dimii taa, mée
uduma maniino too see mée kemaata nakagoo kegea ye?' see aseta, see
kuwa" see asigi.
16 Bedaa Yesus me asiino, "Mee mokoo miya eto kiipaa ebo kiyaa bagee
kuwa iminookaa yaato peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa
bagee kuwa iminookaa yaato ebo kedaa taatagea" see asigi.*

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34

17 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakataaki too eta mana kaa Wa me
topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to okoo too peenaa eepeanta kaama
asiino,
18 "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea. Pakaa-
maata kaama wodoo Mée Yogaa mee imam ebo yuwa ma, Musa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa ma okoo paagoo mée me yaekegatagaapea.
Ekegataata kaama 'Waa bogaano gaano pedeo' see menaa yadaakumiipea.
19 Kiyoo kaama apanaa tomaa kaa bagee paagoo yaekegatagaapea. Okoo
me wisineekee menaa wisineapea, pepeaduu me dakameamoo taapea.
Dakameamoo semaata piya bokoo to kaa booyaapea kiya wedaagoo to
naagoo Ogatamee me Waa aya andoo peeyaatagi" see asigi.

---

* **20:16** "Eto kiipaa ebo kiyaa bagee yuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko 'Anii apanaa bagee ma endagii see se' see gaayaa bagee kuwa, pedeo komaa kaama bugi yayaata bagee me gaayaa dimii kuwa ebea-ebea. **20:16** Mat 19:30, Luk 13:30

Yakobus ma, Yohanes ma okooto me yaidimeta menaa
Mrk 10:35-45

20 Kuwa kaboo da Zebedeus me apimee wa me yogaa Yakobus ma,
Yohanes ma wiya Yesus paagoo eemega. Okooto wa me idimaano menaa
ena agoo naadi kaama Yesus paagoo kagu maga kaa sebaata toga.
21 Yesus me asiino, "Aa maagiyoo naidimaano see mege?" see asigi naaki
"A too ebo mée eetoowoo siyaa yoo kiyoo kuwa ni me yogaa wiya kuwa
miya Aa ma epo enaataa ebo toowoosi yoka A geboo da kaa ebo natuyaai.
Ena mee A me dagi yagaa yaato naekeasii, ena mee eka yagaa yaato
naekeasii, see menaa kuwa kasiino see naadi mega" see asega.
22 Yesus me okoo asiino, "Ikii me naidimegea kuwa dimi ipiipi see
gaamagaano taa kaa naidimegea. Anii boodi abaano gaano pedeo, boodi
abaakee uwoo otaawee yiba kaama nuyaa mokoo see see yoka Anii miya
naapa mokoo ekea miya nuyaa ye?" asigi naaki "Mikee, nuyaa" see asegea.
23 Yesus me asiino, "Mikee, ekea miya naapea kiya Ni me dagi yagaa
yaato 'Aa', bedaa eka yagaa yaato 'Waa' see asiyaa kuwa Ni me se asiyaa.
Neataagi me too kuwa asiitagi bagee yuwa kiyoo ebo tuyaatagi keekee" see
asigi.
24 Wa me topenaa see bagee apanaa gaasi yuwa me kuwa kenaaya kaasee
menaa idimegea naadi kagoo kegea.
25 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Uduma meei" asigi. Wa me
okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa okoo me eboo yuwa gaayu
ko dimi mena pesee, okoo anii ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see
bagee yuwa, see kuwa ikii miya ipi.
26 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii. Ikii yupii ebo
kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii yupii daba bagee me agiyoo aii
yaukuwaai,
27 bedaa ikii yupii ekaa pege-pege see mée kaano see dimii gaayaa bagee
kuwa ko ikii me kana see agiyoo aii kiokagee siyaa mée to mee see see
kaai.
28 Mée Yogaa mee miya kisee. Anii meta mee ko 'Ni me agiyoo
naukuwaai' see aseekee mée kaano see naadi se kiya 'Ni me kana see
agiyoo naukuwaai' see yayeekee mée mokoo kaano see naadi meta. Kuwa
ko Anii ekaato ekegataata mée kaa yaboogiino see naadi meta, bedaa
mée eebaa okoo Ogatamee ma menaa kuwa yataa kiyaata daba daagimaa
peeyaano see naadi meta" see asigi.

Emaa digiyoo see bagee wiya Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa
Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43

29 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yeriko magaa kaa kaama
peetaaki too mée eebaa Wa sekaataa peegea.
30 Kuwa kaboo da taa eta geboo da kaa emaa digiyoo see bagee ekea wiya
animaata totaakea. "Yesus mee amoo-segeki" see menaa yeeta kaama ekea
ebo menaa-menaa kaa "Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée Aa epa mée gaai,
epa mée gaai" see aseamookea.
31 Kiyoo topea bagee yuwa me kagoo kaa "Ekea koogo tooi" asegea kiya
ekea bedaa maamaa mena ogegea. "Tuhan, Daud ma apaa kaa Mée, epa
mée gaai, epa mée gaai" see asegea.
32 Yesus mee kiyoo tuguunta kaama kuwa mée wiya asiino, "Ekea
maagiyoo naidimegea?" asigi naaki
33 "Tuhan, enaa emaa diino keago see ede" see asegea.

20:22 Kis 12:1-2 **20:27** Mat 23:11, Luk 22:25-27 **20:28** Yoh 10:14-15, Tit 2:14, Ibr 9:28, Why 5:9

34 Wa me epa kaa ekea emaa yuwa kaa yagaa yamaataagi naaki taka ena
emaa awee keepeata kaama kisee ki Wa sekaataa peegea.

21

Mée eebaa me Yesus mee ede ma, ede ma Yerusalem magaa kaa badaa maageeta menaa
Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19

1 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Yerusalem geboo da
kaa magaa ena kaa pakaamaayu, Zaitun Kutuu to kaa Betpage see magaa
kaa. Kiyoo pakaamaata kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee mée
ekea wiya asiino,
2 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata kaama keledai
wodaa oka ena opeemaata topa, pooduu to ma enaataa see kuwa ekea
diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama ekea paaya Ni paagoo nadoomeei.
3 Mena kisiyaa bagee agoo kepa ko 'Tuhan me gaano pedeo yoka' see
naasii. Okoo me 'Daamaa, moga dogaai' see kisiipea yoka" see asigi.
4 Yesus me kuwa aseta menaa kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi bagee
paagoo aseta menaa kuwa uwa daasi naadi aseta, kuwa ko kisee:
5 "Sion magaa kaa bagee paagoo kisee naasii:
'Deeweei, ikii me Eboo mee ikii paagoo migi.
Waa dimi daba kaa keledai wodaa dagii da kaa animaata migi,
keledai poodu to wodoo taa ikii paagoo migi' see naasii" see menaa
ebeamaata. *Zak 9:9*
6 Kuwa topenaa see bagee wiya Yesus me asigi menaa da yaasiino see
naadi peegea.
7 Peemaata kaama keledai wodaa okooto ma, pooduu to ma doodoota
Wa paagoo eemegea. Okoo me dokaa yuwa keledai wodaa dagii da kaa
sekeetaata kaama wodaa da dagii da kaa Yesus animaayu.
8 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa okoo me tapaato
dokaa yuwa beagee naadi etaawee daamaa yasekeepegeekea, mée noonaa
me piya ukuu yuwa taageeta kaama etaawee daamaa yamagapegeekea.
9 Okoo keta peetaakea bagee yuwa ma, uuto peetaakea bagee yuwa
ma kuwa ebo menaa-menaa kaa "Hosana, Daud ma apaa kaa Mée mee
niiyaapaagee taai! Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage!
Hosana, Asii-sege see Mée mee niiyaapaagee taai!" see wegapegeekea.*
10 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaagi too ko kiyoo toogee see
bagee yuwa dimi oogea. "Mee maamee naa ya?" see asegea naaki
11 "Mee ko Nabi eboo Yesus mee, Galilea wee kaa Nazaret magaa kaa
Mée mee" see asegea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa
Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22

12 Kiyoo kaama Yesus peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ee
geboo da kaa kiyoo agiyoo pe-doogee taa see bagee uduma abagakomeeyu.†
Kepe aapeka taa see bagee yuwa ma, poodee see bedoo pe-doogee taa see
bagee yuwa ma okoo me keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.

---

* **21:9** "Tuhan ekaa yadoopi Mée" see menaa kuwa ko "Tuhan Wa me okaa da ebo menaa nawegasi naadi peeyaagi Mée mee" see menaa mee mokoo. **21:9** Mzm 118:26 † **21:12** Agiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo pe-doogee taa see bagee yuwa. Kiyoo kepe masegee yoo se yoka naadi abagakomeeta.

13 Wa me okoo asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Ni me ee mee ko sembahyang taa see ee see ekaa weewoo taapea' see
ebeamaata kiya ikii me ko oma masetaa see bagee totaa see yoo mokoo
yakiyaagea" see asigi.
14 Waa Ogatamee me ee geboo da kaa toomuu taa siyaa naaki emaa
digiyoo see bagee yuwa ma, bado pedeo poono naka see bagee yuwa ma
okoo Wa paagoo megea. Wa me daamaa yakiyaabuu taaki kemaata
15 kiyoo yoga tabaa da Yesus yaapaagee senaakea menaa ko "Daud ma
apaa kaa Mée, kiiboo, magiyaage" senaakea. Kiya imam ebo yuwa ma,
Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma kuwa kagoo kegea. Kuwa
Wa me dimi nagii-nagii agiyoo yuwa miya be, kuwa Waa yaapaageekea
menaa kuwa miya be.
16 Okoo me kagoo kaa Yesus asiino, "Yaai, kuwa kaapaageekea menaa
kuwa Aa yeege ye?" asegea naaki "Ei, Anii yeega. Idukaa Ogatamee me
menaa yiba mena ena mee ko kisee: 'Yoga peedi yuwa ma, ama kaa yogaa
yuwa miya okoo me Ogatamee Aa kaapaagee siyaa menaa kuwa A me agoo
kiyaage' see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?" see asigi.
17 Kuwa menaa asemaata kaama peedoota Betania magaa kaa kiyoo pe-
ometa.

Yesus me ara piya wodoo to kaa pedeo menaa yadootaata menaa
Mrk 11:12-14, 20-34

18 Omemaayu tokoma mee da pedeo tokomaa da Yesus mee pakadoota
Yerusalem magaa kaa eta mana kaa naano agiyoo naadi kaa.
19 Deamaagi too ko eta geboo da kaa ara see piyaa wodoo ena kiyoo
agoo. Peedoota piya manii da kaa peemaata deeyaa naaki poo taa, iye too
agoo. Wa me mee piya wodoo to asigi menaa ko "Eto kaama wodoo poo
ota ena ma se ekaape" see asetaagi naaki taka ena kisee ki wii keepeasega,
iye yuwa denaagooga.
20 Wa me topenaa see bagee yuwa dimi nagimaakee kaa asiino, "Mee
piyaa wodoo to taka ena kiipaa ki iye denaagoota kaama wii kega kuwa
naa kaasee ukuwaanega naa ya?" see asegea.
21 Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii dimi wiya taa, mikee
gaano dimii mee too kiyu ko ikii miya kisee agiyoo ukuwaaniyaayaa. Ani
me mee ara piyaa wodoo to wii kiyaaga kuwa ikii miya ukuwaaniyaayaa.
Kiya mee too se. Ikii me 'Mee maga bagoo to mee bikimedoota maakaa
piku yiba tamekumii' see asiyaa kiyaa miya kisee ukuwaaniyaayaa.
22 Ikii me sembahyang menaa kaa idimiyaa agiyoo kuwa Tuhan mikee
nao see gaakee kaa idimiyu ko ikii mikee masiipea" see asigi.

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa
Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8

23 Yesus mee Ogatamee me ee kaa peemaata kaama mée yuwa topetaaka
too ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa paagoo
meemaagea. Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko
maamee me 'Aa kisee naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke?
Maamee me Aa ebo kaekeata kaama ukuwanaa segeeke?" see asegea.
24 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka. Ikii me miya
Anii mena daamaa nasegea kepa ko ikii me 'Maamee me kaseta kaama A

21:13 Yes 56:7, Yer 7:11 **21:16** Mzm 8:3 **21:21** Mat 17:20, 1Kor 13:2 **21:22** Yoh 15:7, 1Yoh 5:14-15

me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see naapaadeekea menaa mee Anii miya daamaa kisiipa.
25 Ni me kiapaadee see menaa mee ko kisee: Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee gaayu ko wa paagoo 'A me mée yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee me aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa da ye? Aii mée me aseta menaa da ye? Kaasee? Nasii" see asigi. Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee menaa asiipea? Inii me 'Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me weganaa seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?' see mée asiipi.
26 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii bagee me aseta menaa' see asiino miya pedeo, mée yuwa me mée kagoo kaapea. Okoo me 'Yohanes mee nabi bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea ya?' see mée asiipea menaa kuwa inii weda yoka kuwa asiino menaa wiya kuwa ekea paaya iyo" see menaa kuwa aawegaakea.
27 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus asiino, "Yohanes paagoo maamee me aseta menaa see kuwa inii ewo keekee" see asegea. Yesus me asiino, "Ikii me daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me 'Maamee me Aa kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

Yoga wiya kaa ebea-ebea menaa

28 Bedaa Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kaasee gaagea? Daamaa gaagaa taai. Mee ko kisee: Mée ena waa paayogaa yogaa wiya agoo. Nagamee me yoga yagamee asiino, 'Eto kenaagoo aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki
29 'Be' asigi kiya kaama too dimi daamaata bugi kaa peegi.
30 Bedaa nagamee me menaamee asiino, 'Eto kenaagoo aa anggur poo bugii pe-nayagaai' asigi naaki 'Daamaa, neataagi' see asigi kiya se peegi. See kuwa.
31 Eto ko kuwa yogaa wiya kuwa kamee me nagamee me menaa daamaa yayeeta pe-ukuwagi? Ikii kaasee gaagea ya?" see asigi.‡
Okoo me asiino, "Yagamee mee" see asegea. Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee mokoo miya pajak kepee yamasegee see bagee ma, otoopa kepe masenaa see apii ma kisee bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo okoo keta kiyoo seemaatagea yoka nekeenii.
32 Kuwa ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee ikii paagoo umiino, toono kuwa topoo see etaa kiomeetagaano see naadi meta kiya ikii yayiino taa kemea. Kiya pajak kepee yamasegee see bagee ma, otoopa kepe masenaa see apii ma kisee bagee kuwa mikee nao see gaagea. Okoo mikee gaagea kuwa ikii miya deemea kiya ikii dimi daamaata kaama mikee nao see gaano taa" see asigi.

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19

33 Yesus me asiino, "Ebea-ebea menaa ena miya yeeweedeei, mee ko kisee: Bugi epoo mée anggur poo bugii ena yaatayu. Yaataata kaama wagee uduma aanakitayu. Mee bugii kaa oma ena, ebo omaa masegeeta

‡ **21:31** "Yagamee dimi daamaata bugi kaa peegi" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo bagee yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Yesus me menaa yayeetaa see kuwa ebea-ebea. Menaamee gaayu ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ebea-ebea. Okoo Ogatamee me menaa ipi kiya si yaukuwataa see bagee yuwa ebea-ebea.

oma togaawee anggur poo tagimemaata uwo yuwa kitaa isisi naadi
denemaata eke, bedaa bugii da diitoo taa see ee miya maatayu. Maataata
kaama apanaa bagee me bugi nayaagee segeesi naadi yaekeata kaama
apanaa magaa kaa peegi.
34 Maamaa omegee naadi kaama kuwa poo kapoo kega kaboo bugi epoo
mée me wa paagoo agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Peedoota ni
me bugii nayaagee see bagee yuwa paagoo ni me see yuwa namasigii' see
asigi.
35 Peedoota bugi kaa peemaagea naaki bugi yayaagee see bagee yuwa me
okoo peneata kaama waa ena mee aii dakamegea, ena mee wogeepeasegea,
ena mee oma kamu me wogeepeasegea.
36 Mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see bagee eebaa
peeyaagi kiya bedaa petamanii yuwa ukuwata-ukuwata see see ukuwagea.
37 Kaama too wa me yogaa to 'Pooi' asigi. Wa me gaano, 'Niyoopaa yoka
Wa me menaa kuwa okoo me daamaa yayiipea' see gaata kaama peeyaagi.
38 Kiya okoo me yogamee beesekaa kaama migi see deeta kaama koogo
aawegaa taano, 'Mee ko yogamee. Nagamee me bugii da mee yogamee
me masiitagi yoka niiwogeepeasii, wa me bugii da inii takeasiino ke' see
aawegaakea.
39 Yogamee peneata wagee amoo yaato dogeamaata kaama wogeep-
easegea, see koo seta" see asigi.
40 Yesus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Mee bugi epoo
mée metaki meedoota bugi kaa meemaata kaama kuwa bugi yayaagee see
bagee yuwa kaa maagiyoo yaukuwaapi? Ikii kaasee gaagea?" see asigi.
41 Okoo me asiino, "Kuwa dimi pedeo bagee yoka mikee wogeepii
naadi kaama mee bugii da apanaa bagee me daamaa nayagageesi naadi
yaekeasiipi. Poo daayaa kaboo wa me see yuwa okoo me daamaa
maniipea" see asegea.
42 Yesus me asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee daamaa
nekeenii. Mee ko kisee:
'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa
mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daamaa pee-yaekeata.
Ekeata kaama inii me TUHAN, kiiboo nao naadi yaapaagee seta' *Mzm*
118:22-23
see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?§
43 See kemaata Ani me kisiino ko: Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa
see yoo ikii me komoo taa kaapa. Ogatamee me ikii me komoo yuwa
apanaa tomaa kaa bagee yuwa me poo daamaa naekayaabuu siwoosi naadi
maniipi.
44 [Mee pee-yaekeata omaa mee kaa okaayaa bagee yuwa daada-paada
siyaa, bedaa mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa miya tagiindaa
siyaa]" see asigi.
45 Imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo kuwa ebea-ebea
menaa yuwa yeemaata kaama okoo 'Wa me inii mée gaataata kaama mée
asigi menaa ii' see kuwa nekeenegea.
46 Kagoo kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée yuwa wedaagea.
Mée yuwa me Yesus Waa nabi bagee ena see gaagea kemaata peneasiino
kuwa wedaagea.

21:33 Yes 5:1-2 **21:39** Ibr 13:11-13 § **21:42** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea.

22

Api goeano naagoo naano agiyoo nuyaa ebea-ebea menaa
Luk 14:15-24

1 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa kiyoo bagee yuwa asiino,
2 "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko ebea-ebea menaa ena mokoo, mee ko kisee: Magaa to kaa tookee eboo ena wa me yogaa api goeano naagoo mée yuwa naano agiyoo epo enaataa ede ma eenaano see naadi
3 wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa paagoo asiino, 'Ikii peedoota anii miyoo taa mona asenaa sema bagee yuwa paagoo kisee pe-naasii: "Eto ko naano agiyoo naano ke meei see kisigi" see pe-naasii' see asigi. Kuwa menaa doodoota okoo paagoo yaasenaakea naaki be kegea.
4 Bedaa mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa asiino, 'Ikii peedoota kuwa miyoo taa meei see asema bagee yuwa kisee pe-naasii: "Naano agiyoo ipiipii semaagea. Sapi wodaa yuwa ma, degaatoo yago wodaa yuwa ma kuwa wugimaata kaama gapemaagea yoka moga meei" see pe-naasii' see asigi.
5 Peedoota kuwa menaa yaasenaakea naaki wisintaata okoo me ukuwataa see agiyoo yiba seemegea. Waa ena bugi kaa peegi, noonaa apanaa agiyoo ukuwaano see naadi peedaakea.
6 Okoo noonaa me kuwa pee-yaasenaakea bagee yuwa peneata kopaa dakamemaata kaama wogeepeasegea.
7 Mee eboo kagoo ebo. Wa me okaa yago bagee yuwa me kuwa mée wogepea bagee yuwa uduma wogeepeata kaama okoo me ee yuwa biyaa yaiyaasegea.
8 Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Naano agiyoo noogee yoo ipiipii semaagea kiya kuwa miyoo taa meei see asema menaa nawisintaata bagee kuwa anii ma epo enaataa naano ko pedeo, be.*
9 Eto ko peedoota ebo etaawee kitaa aadee taapea yuwa uduma "Naano agiyoo naano ke meei" see niiasenaa taai' see asigi.
10 Okoo peedoota etaa da kaa aadookea bagee yuwa uduma, dimi daamaa bagee miya, dimi pedeo bagee miya uduma badaa maageeta kiyoo kutuukea, mee ee kaa mée maamaa pudii.
11 Kuwa kaboo da mee eboo me mée yuwa diino see naadi peedoota naano agiyoo noogee yoo peemaata deamaagi too ko mée ena, api goeano naagoo magaakee dokaa magaano taa bagee ena tupi.†
12 Mee eboo me asiino, "Ei, mée yogaa to, api goeano naagoo magaakee dokaa mee aa magaano taa kaa kaasee seemege naa ya?" see asigi naaki waa koogo, mena taa.
13 Mee eboo me wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, 'Mee mée mee yagaa bado one gadimemaata maayoo kaa yaato digiyoo yiba dogeamaai. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo' see aseta, see kuwa" see asigi.

---

* **22:8** Kuwa miyoo taa meei see asema menaa wisintaata bagee kuwa ko Israel bagee yuwa okoo me idukaa nabi bagee yuwa me menaa yayiino be kaa noonaa patameepii seta, bedaa etokaa miya Ogatamee Yoopaa mee yayiino be kaa patamaapea, see kuwa ebea-ebea. † **22:11** Api goeano naagoo magaakee dokaa magayu too seemiyaa see mee mena nekeeniino yaato ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata daamaa dimii, daamaa menaa doonaa, maanaa segee siyaa ebea-ebea.
22:12 Why 19:7-8, 22:14 **22:13** Mat 25:30, Why 22:14-15

14 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Mee mokoo miya okoo mée eebaa paagoo
'Eto meei' see asiyaa kiya Ogatamee me mée daamaa wigintaata yaato ko
mée eebaa taa" see asigi.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa
Mrk 12:13-17, Luk 20:20-26

15 Kuwa wodoo Parisi kaa bagee yuwa kutuu semaata Yesus deebaa taano
see naadi aawegaa taano, "Yesus me koopoo see menaa wegasi naadi inii
mapea menaa apaadeekee naa ya?" see aawegaakea.
16 "Kisee-kisee apaadiino daamaa" see wegamaata kaama pe-apaadiino
bagee wiginegea. Parisi kaa bagee me topetaa see bagee yuwa ma, Herodes
yaato bagee ma wiginegeeta kaama "Ikii peedoota Yesus paagoo kisee-
kisee niiapaadee taai" see asegea. Okoo peedoota Yesus paagoo asiino, "Aa
ko dimi topoo see Mée to ii see kagaage, bedaa Ogatamee me etaa yaato
menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa topoo see menaa kaa too mée
topetaa see Mée to ii kagaage. A me mée tupiino kuwa mée me kakagoo
kiyaa miya mée tupiino too, bedaa ebo bagee me menaa miya Aa weda taa
kaa mikee menaa too topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka
17 inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak kepee Kaisar
maniino kuwa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage? Mée
asii" see asegea.‡
18 Kiya okoo me pedeo dimii mee Wa me nekeenta kaama asiino, "Yaai,
ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, kaasee ikii me Anii nadeebaa
taano see naadi nasegea menaa naa ya?
19 Pajak kepee edaano see naadi pose kepee ena Anii nadeeyaai" see asigi.
Doomaagea kaboo
20 Yesus me asiino, "Mee kepee mee kaa maamee ebeyumaa da, maamee
ekaa da ebeamaata naa ya?" asigi naaki
21 "Kaisar mee" asegea. Yesus me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino
agiyoo yuwa kuwa Kaisar manii, bedaa Ogatamee maniino agiyoo yuwa
kuwa Ogatamee manii" see asigi.
22 Wa me asigi menaa da okoo dimi nagimegea. Waa esee ipi yoka naadi
peedaakea.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa
Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40

23 Bedaa mee naagoo miya Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo
meemaagea. Okoo me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa
kuwa ko umina bogaakee, aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see.
24 Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee
ko kisee: 'Mée ena yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api
miyaa da goeano gaano pedeo. Petamanii booyaa mée me yoga yakabayaa
mokoo yakabasi yoka tuyaa mée me mee apii goeai' see ebeamaata.
25 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa
bagee okoo petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo
boogi. Mee api miyaa da ipuugamee me goegi.

‡ **22:17** Yesus me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee daamaa" see asiyu ko Yahudi bagee me kagoo kiyaa. Bedaa Wa me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee pedeo" see asiyu ko Kaisar yaato bagee me kagoo kiyaa. Parisi kaa bagee me 'Mena ekea paaya Wa me kisee asiino iyo, mée eebaa me Waa kagoo kiyaa yoka' kisee gaata kaama Waa deebaa taano see naadi apaadee seta. **22:23** Kis 23:8 **22:24** Ul 25:5

26 Ipuugamee miya yoga taa kaboo boogi, bedaa mabeimee miya kisee.
Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too.
27 Kaama too apii to miya booga.
28 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu
ko iminookaa mée aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo
to kuwa mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see
asegea.
29 Yesus me asiino, "Ikii ewo kaa naapaadeekea. Ikii Ogatamee me
ebeamaata menaa miya ewo, Wa me pesee kuwa miya se nekeenegea.
30 Kuwa ko Ogatamee me boota bagee yuwa aya andoo peeyaabuu taatagi
naagoo api goeano miya taa, api mée maniino miya taa. Okoo epoo to
wodoo malaikat bagee mokoo kaatagea.
31 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see kuwa nekeeniino menaa agoo.
Ikii diino taa, ewo ye?
32 Ogatamee me Musa paagoo aseta menaa kuwa ko kisee: 'Anii ko
Ogatamee, Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me Eboo' see aseta.
Ogatamee Waa okoo me Eboo see wegayu ko umina boota bagee kuwa
kaa kisee se wegayaa, aya tuyaa bagee kuwa kaa too see wegayaa" see
asigi.§
33 Kiyoo topea bagee yuwa Yesus me topeta menaa kuwa ipi yaai naadi
dimi nagimegea.

Mena tukuu to mee kamee naadi apaadeeta menaa
Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28

34 Yesus me Saduki kaa bagee paagoo mena taa kiyaagi see menaa
kuwa doodoota Parisi kaa bagee paagoo eewegagea naaki 'Yaai, inii kaasee
ukuwaapea, kaasee menaa wegaapea' naadi kutuu semaagea. Mena
aawegaa semaata
35 okoo mée ena, Musa me menaa mée topetaa see bagee ena peedoota
Yesus paagoo Waa ipi ye, ewo ye naadi apaadee taano see naadi apaadiino,
36 "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa yiba ebo menaa, mena tukuu
to mee kamee naa ya?" see asigi.
37 Yesus me asiino, "Mena ena mee ko kisee: 'A me Eboo TUHAN
Ogatamee mee dimi menaa da uduma me esee ou gaai, bedaa a me gaayaa
dimii yuwa uduma me miya Waa esee epa kaai' see mee mena ena.
38 Mee menaa da esee ebo, kaama asii taa.
39 Bedaa mee mokoo miya wiyaagoo to menaa mee ko kisee: 'Aa ekaato
miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai' see ebeamaata.*
40 Ogatamee me menaa yiba mena tukuu to ko kuwa menaa wiya too.
Kuwa ko Musa me menaa yuwa miya, nabi bagee me menaa yuwa miya
manii to ko kuwa mena wiya kuwa too" see asigi.

---

§ **22:32** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. **22:32** Kel 3:6 **22:37** Ul 6:5 * **22:39** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **22:39** Im 19:18

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa
Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44
41 Parisi kaa bagee yuwa okoo kiyoo enaataa kutuu semaata toomuu taakea kaboo Yesus me okoo asiino,
42 "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee ko maamee me asii-kaba-kaba seta bagee kaa agoo kaatagi? Ikii kaasee gaagea?" see asigi naaki "Mee gaayu ko Daud me asii-kaba-kaba seta bagee kaa agoo kaatagi" see asegea.
43 Yesus me asiino, "Mikee kiya Ebo Kristus mee Daud me Tuhan see ekaa weeta. Daud waa Ogatamee me Roh mee ma enaataa kemaata wegata. Tuhan see ekaa weeta mee kaasee kaa ya? Daud me wegata menaa kuwa kisee:
44 'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa ebeamaata. *Mzm 110:1*
45 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee' see wegata yoka Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see asigi.†
46 Kiyoo topea bagee me mena kamu ena ma asiino taa. Mee naagoo kaama wodoo mée me Waa apaadee taano wedaagea.

23

Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma kuwa gaai naadi aseta menaa
Mrk 12:38-40, Luk 11:37-54, 20:45-47
1 Kiyoo kaama Yesus me kiyoo kutuukea bagee yuwa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo asiino,
2 "Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee ma kuwa okoo Musa me ebeamaata menaa yuwa mée tupiwoosi naadi wiginta bagee yoka
3 okoo me kisiyaa menaa uduma yayii. Kiya okoo me ukuwaa-ukuwaa, poo-poo kuwa se obeai. Okoo me 'Kisee niideewoo taai, kisee niiukuwawoo taai' see wegagee siwoo siyaa kiya mena me too wegataa see bagee, ukuwaano yaato se ukuwataa see bagee yuwa yoka ikii gaai, nekeenii.
4 Okoo me mée paagoo 'Kisee ukuwaai, kisee ukuwaano gaano pedeo' see menaa-panaa kuwa ukuwaano kana. Okoo me kuwa menaa-panaa kuwa mée kaa yadootaata kaama mée yuwa ma epo enaataa eeukuwaano be kegeekea.
5 Okoo me ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa uduma mée me nadeesi naadi too ukuwanaa, peenaa segeekea. Kuwa ko Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa okoo me one gakee kapo peedi see kuwa be, ebo see onee kaa too maanaa siyaa.* Bedaa doka otoo to kaa one opeekomee naadi maanaa

† **22:45** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa. * **23:5** Ogatamee me menaa ebeamaata kapogee siki yuwa one kaa opeetagaa naadi maanaa taano kuwa ko mée noonaa etaguu to kaa maanaa seta, mée noonaa yagaa da kaa one gadeata maanaa seta.

taano kuwa miya okoo me katu see onee kuwa be, togoo see onee kuwa too maanaa siyaa.
6 Ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo miya okoo woopasi ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too animagaano ede, sembahyang segee see ee yiba miya mée me nadeesi naadi woopasi animaayu taa see yoo kiyoo too okoo animagaano ede.
7 Bedaa okoo mée kutuu taa see yoo kiyoo okoo peenaa siyaa kaboo mée me 'Epao, inii me eboo' see naapaagee taano miya ede, 'Kiiboo, Ebo Guru' see naekeasiino too kuwa miya ede see bagee yuwa.
8 Okoo kisee bagee kiya ikii miya kisee se. Mée me ikii 'Ebo Guru' see kiseekee se. Ikii me Ebo Guru mee ena too too, bedaa ikii paaya uduma ena doodoo, ikii Wa yiba ena kenaa bagee yoka Ebo Guru see kiseekee se.
9 Bedaa ikii me magaa da kaa bagee paagoo 'Neataagi' see kuwa miya se asii. Ikiitaagi mee ko ena too too, epoo to wodoo Ikiitaagi mee yoka mée paagoo 'Neataagi' see aseekee se.
10 Bedaa mée me ikii 'Ni me eboo' see kiseekee miya se. Ikii me Eboo ena too too, mee ko Ebo Kristus mee.
11 Ikii yupii mikee ebo kiyaa bagee kuwa ko okoo ekaato dimi peedi ekeata kaama ikii me agiyoo aii kiokagee see bagee kuwa too mikee ebo kiyaa.
12 Okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.
13 Bedaa Yesus me asiino, "Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai. Ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Mée yuwa okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano kuwa ikii be kegea. Ikii kenee to kaa yatakeata taamege-taamege taa see bagee yuwa. Ikii miya keneawee se pakaaneekea, bedaa pakaaniinaka ou see gaayaa bagee yuwa miya ikii me taamege-taamege yasegeekea.
14 [Yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa, api miyaa yuwa ikii me deebaa naadi kaama okoo me ee yuwa oma yatakimiyaa bagee yuwa, bedaa ikii mée me naapaageesi naadi sembahyang siyaa yuwa togoo-togoo see too taa see bagee yuwa. Ikii me kisee ukuwanaa see bagee yuwa yoka ikii esee pedeo kaatagea.]
15 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai. Ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea. Ikii mée ena waa naa ikii yaato kiyaano see naadi uwoo to, magaa to peenaa, nawenaa segee siyaa kiya ikii me waa dimi pedeo see bagee yuwa too kiyaayaa. Mee ko ikii neraka magaa kaa pedeo kaatagea kuwa waa kaagaa wiyaagoo to ma mee asii esee pedeo kaatagi see mee ikii me waa kisee kiyaayaa.
16 Yaai, ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo see bagee mokoo.† Ikii me mée tupiino menaa ena mee ko kisee: Mée waa ena me wegaano ko 'Anii taa ma taa kisee ukuwaapa, Ogatamee me ee mee yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano miya daamaa. Kiya mée waa ena me wegaano, 'Ogatamee me ee yiba emas kaa

---

23:5 Bil 15:38, Ul 6:8, Mat 6:1 **23:11** Mat 20:26-27, Luk 22:26 **23:12** Luk 14:11, 18:14 † **23:16** "Ikii keta mée eepeetaa see kiya ikii emaa digiyoo see bagee mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo Ogatamee me menaa ewo kemaata okoo me mée topetaa see menaa kuwa miya koopoo yoka yeekee bagee yuwa miya ewo kedaa seta pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

ukuwata agiyoo-pagiyoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano ko daa. Ikii kisee menaa mée tupiwookea.
17 Yaai, ikii dimi taa, emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa mokoo. Emas kaa ukuwata agiyoo-pagiyoo kuwa ebo agiyoo se kiya Ogatamee me ee mee too ebo. Kuwa emas kaa agiyoo-pagiyoo kuwa Ogatamee me ee yiba topa kuwa me ebo kiyaa. Kuwa agiyoo kuwa Ogatamee me ee yiba toono taa naaki aii agiyoo mokoo kiyaa yoka Ogatamee me ee mee too ebo.
18 Bedaa ikii me mée tupiino menaa ena mee ko kisee: Mée waa ena me wegaano, 'Anii taa ma taa kisee ukuwaapa, Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano miya daamaa. Kiya wa me 'Anii kupi-manee taa see yoo kiyoo kupi-manee taano agiyoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka' see menaa kuwa wa me wegayu ko wa me 'Anii kisee ukuwaapa' see wegapi agiyoo mee se ukuwaano ko daa see menaa kuwa ikii me kisee mée topegeekea.
19 Ikii emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa yaai. Ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa ebo se kiya Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo mee ebo.
20 See kemaata mée waa ena me 'Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo yoka see menaa mee ma enaataa wegaga yoka taa ma taa ukuwaapa' see menaa wegayu ko kiyoo too se kiya kiyoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa ma enaataa wegayaa. Wa too, wa too see se.
21 Bedaa mée waa ena me 'Ogatamee me ee mee yoka see menaa mee wegaga yoka taa ma taa ukuwaapa' see menaa wegayu ko mee ee to too se kiya kiyoo tuyaa Mée Ogatamee ma enaataa wegayaa.
22 Bedaa mée waa ena me 'Epoo to wodoo yoka see menaa mee wegaga yoka' see wegayu ko epoo to wodoo too se kiya Ogatamee me ebo animaayaa yoo ma, kiyoo animaayaa Mée to ma enaataa wegayaa.
23 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii ipi poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Ikii me agoo kiyaa agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee Ogatamee paagoo manegee siyaa kiya Musa me menaa yiba yawegawoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo menaa kuwa ikii otoopa eke-bake segee siyaa. Kuwa ko ikii ogei me poo, wedakamu, kisee peedi-paadi agiyoo yuwa miya gaaseagoo to mee dimi-dimi Ogatamee paagoo manegeekea kiya Musa me menaa yiba ebo menaa yuwa kuwa wisintagaa segeekea. Kuwa ko mée yupii da taa mena mée yadaakomee siyaa yuwa topoo see menaa kaa too mée yadaakumiino kuwa ikii se ukuwageekea, bedaa mée epa kaano ma, Ogatamee me menaa se daata yayeewoo taano ma kuwa miya ikii ko taa see bagee yuwa. Kuwa gaaseagoo to mee Ogatamee manegee taano kuwa daamaa manegee taai kiya kuwa ebo menaa yuwa, kuwa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo see menaa apanaa yuwa kuwa se gaabuu taai.
24 Yaai, ikii emaa digiyoo kiya ikii keta mée eepeeyaa see bagee yuwa mokoo. Ikii otaawee yiba uwo nuyaa kaboo sikinu-sikinu peedii to dimi-dimi tameepeasiyaa kiya ikii me unta wodaa nookomee siyaa mokoo.
25 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma yaai, ikii daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo kaatagea nao. Otaawee tapaato yaato ikii dimi-dimi uwo wetogetaa see.

23:23 Im 27:30

Ikii mee see see miya ikii tapaato yaato dimi-dimi deegee see bagee yuwa
kiya ikii semoo yiba yaato daa see agiyoo maamaa agoo. Ikii dimi omaago,
kepe ou, agiyoo ou see dimii kuwa miya maamaa pudii.
26 Yaai, ikii emaa digiyoo see bagee yuwa nao. Otaawee semoo yiba yaato
keta daamaa wetogeai, mee kaama too tapaato yaato miya daamaa kiyaa.
27 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee
yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo
kaatagea nao. Ikii ko mée ogo maayaa yoo daamaa disi-disii siyaa mokoo.
Tapaato yaato deeyaa naaki poodee agiyoo daamaa widimeta, daamaa
dimi nagi see kiya semoo yiba yaato ko mée boota metoo tagi, dabeta
wunuu maamaa pudii.
28 Mee mokoo miya mée me ikii tapaato yaato kideeyaa naaki daamaa
bagee yuwa keenda kiya semoo yiba yaato pedeo dimii, pedeo menaa
maamaa pudii, mée deebaa see bagee yuwa too.
29 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee
yuwa ma yaai, ikii dimi daamaa poga-poga see bagee yuwa too yoka pedeo
kaatagea nao. Idukaa nabi bagee boota yuwa ma, Ogatamee me menaa
yayeewoo seta bagee boota yuwa ma kuwa ikii epa poga-poga see dimii
kaa okoo me ogo maagee yoo daamaa oma kutumeeii naadi kaama dimi-
dimi asii-maga-maga siyaa. Ikii me wegayaa menaa ko kisee:
30 'Idukaa bagee me nabi bagee yuwa wogeepii seta kuwa pedeo. Inii
idukaa okoo ma epo enaataa toogee seta naaki inii okoo ma epo se wugiyaa,
okoo me too wugiyaa' see wegageekea
31 kiya kuwa makapaa menaa. Ikii miya nabi bagee wugiino dimii agoo
see bagee yuwa yoka ikii okoo me yogaa yuwa mokoo.
32 See kemaata kuwa nabi bagee wogeepii seta menaa kuwa ikii kaa miya
maamaa eebaa kesea yoka kuwa idukaa bagee yuwa me pedeo ukuwata-
ukuwata kuwa ikii miya ukuwawoo taai.
33 Yaai, ikii otoogiyoo tabaa da, mée daakee otoogiyoo me asii-kaba-kaba
bagee yuwa. Ikii biyaa piku yiba se peesi naadi ekaato daba daagimaa
peeyaano agiyoo ena agoo ye?
34 Kisee kemaata daamaa nayii. Nabi bagee yuwa Anii ikii paagoo pooi
see asiita, bedaa ipi kiyaata bagee yuwa ma, mikee menaa kitopetaa see
bagee yuwa miya kipeeyaabuu taata. Kuwa bagee noonaa ikii me wogeepii
taatagea, noonaa piya bokoo to kaa ekeasiitagea, noonaa sembahyang
segee see ee yuwa yiba kaama pepeaduu me dakameamoo taatagea,
noonaa be kaa maga ena kaa kaama maga ena kaa too kisee too abaganaa,
peenaa taatagea.
35 Ikii me kisee ukuwaatagea yoka idukaa kaama kuwa pedeo taa see
bagee wogeepii siwoo seta kuwa uduma petamanii kaama eto too ikii kaa
too kaapa, ikii pedeo dogaapea. Petamanii wugimaata mée mee ko dimi
topoo see mée Habel mee. Wodopasi wugimaata mée mee ko Berekya
yoopaa Zakaria mee. Waa Ogatamee me ee to yupii, Ogatamee paagoo
agiyoo kupi-manee taa see yoo yaayupii da kaa kiyoo wogeta. Habel ma,
Zakaria ma kuwa yaayupi bagee uduma wogeepii siwoo seta menaa kuwa
uduma ikii kaa too kaata.
36 Anii mikee kisiino ko: Kuwa wogeepii seta menaa kuwa uduma ikii
etokaa tuyaa bagee yuwa kaa too kaata yoka daamaa nekeenii" see asigi.

Yesus me Yerusalem magaa mee epa nao naadi wegata menaa
Luk 13:34-35

23:33 Mat 3:7 **23:34** Mat 21:33-39 **23:35** Kej 4:8, 2Taw 24:20-22

37 Bedaa Yesus me wegaano, "Sooi, Yerusalem, Yerusalem, idukaa nabi
bagee yuwa miya ikii me wogeepii siwoo seta, bedaa Ogatamee me ikii
paagoo kimiyaata bagee yuwa miya oma kamu me wogeepii seta. Ayam
poodu yuwa kidikaa da me dapimemaata kaama daamaa eetuyaa see see
Ani me miya kisee maamaa ikii daamaa enaataa kikutumemagaano see
dimii agoo kiya ikii me nabe kegeekea.
38 Kisee kemaata daamaa nekeenii: Eto kaama wodoo Ogatamee ikii ma
enaataa se kiitoopi.
39 Mikee, Ani me kisiino ko Anii peeta kaama wodoo ikii se nadiipea,
kisee too Anii bedaa meeta. Mee naagoo ko ikii me 'Tuhan ekaa yadoopi
Mée mee migi yoka magiyaage!' see naapaagee taatagea" see wegagi.

Yesus me "Wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata" see aseta menaa

24

Pasal 24-25

1 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama peetaaki too ko Wa me topenaa
see bagee yuwa Wa paagoo meemaagea. Okoo Ogatamee me ee mee ma,
gebo kaa ee yuwa kuwa miya dimi nagimaakee kaa asiino, "Tuhan, kuwa
ee kuwa deede" see asegea.
2 Kiya Yesus me asiino, "Kuwa ee yuwa kuwa diino esee daamaa kiya Anii
mikee kisiino ko: Epeekaa kuwa uduma kabaapi-paapi taatagea, oma ena
ma wa me mokataata yoo kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa
taata" see asigi.

Yesus peeta kaama bedaa wiyaagoo meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa

Mrk 13:3-13, Luk 21:7-19

3 Kiyoo kaama Yesus peedoota Zaitun Kutuu to kaa peemaata kaama
animaata toomuu taaki too ko Wa me topenaa see bagee yuwa okoo too
Waa ma mena eewegaano see naadi meemaagea. "A me kuwa yumakaa
mée eewegape menaa kuwa maadee moga ukuwaaniita naa ya? Wodopasi
yaato Aa wiyaagoo meeno see kooke ii see nekeeniyaa agiyoo kuwa
maagiyoo ukuwaandaa taata naa ya? Mée asii" see asegea.
4 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka daamaa
nekeenii.
5 Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo me Ani ekaa
naweakee kaa 'Anii ko Ebo Kristus yoka' see menaa weganaa naadi mée
eebaa deebaa siwoo taapea.
6 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa kaa kaama miya
yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya yiipea kiya se wedaai. Kuwa
uduma mikee agoo kedaa siwoo taata kiya wodopasi naagoo se.
7 Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taapea. Amokiyoo magaa kaa
bagee me yamokiyoo magaa kaa bagee ma yape aawogee taatagea. Kiyoo-
kiyoo naano agiyoo taa uwaa miya medaa taata, maga pigii miya medaa
taata.
8 Kisee yaai-yaai agiyoo yuwa eebaa kedaa taata kiya kuwa uduma
petamanii ukuwaandaa taata yuwa too, api me yoga kabaano see naadi
boodi meege-meege siyaa mokoo.
9 Kuwa kaboo da mée me ikii kiwegee-wegee taano ma, kiwugimagaano
ma, kisee kiukuwasi naadi kiekegatagaapea. Ikii Ni yaato bagee kemaata
mée tomaa uduma kibe kaatagea.

23:39 Mzm 118:26

10 Kuwa kaboo da taa miya Ni sekaataa bagee kuwa mée eebaa
nawisintagaapea. Nawisintaata aawegenee naadi kaama mée ena me mée
ena yaekegatagaapi, kisee aabe kaa aaekegatagaa taapea.
11 Nabi poga-poga bagee eebaa agoo kedaa naadi kaama mée eebaa
deebaa senaa taapea.
12 Pedeo dimii, pedeo menaa eebaa agoo kedaa naadi kaama mée eebaa
okoo me mée epa dimii kuwa taa kedaa taapa.
13 Kiya okoo makii taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee
kuwa daba daagimaa pootagea.
14 Etokaa doomega menaa kuwa naweganaa siwoo taapea. Kuwa ko
'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi yoka' see menaa kuwa uwoo to, magaa
to mée tomaa yuwa uduma yeesi naadi okoo paagoo wegakumiitagea.
Wegakomeeta kaama wodopasi naagoo kaata."

"Ae-wae siyaa agiyoo yuwa ma, Ebo Kristus poga-poga bagee yuwa ma kuwa agoo kaatagea" see aseta menaa
Mrk 13:14-23, Luk 21:20-24

15 "Esee pedeo see agiyoo eboo ena Ogatamee me ee yiba yiinaageeta
totaaki see kuwa ikii diitagea. Kisee ukuwaaniita menaa kuwa idukaa nabi
Daniel me wegawoo seta menaa yuwa. (Ikii eto kiipaa mee kapogee mee
deetaakea bagee daamaa nekeenii.)*
16 Ikii me waa kisee kiyoo totaaki see deeta kaama Yudea wee kaa toogee
see bagee kuwa moga oodoota kuye kaa pakadaa taai.
17 Yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii, se gaata oogaai.
18 Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya doka, kisee ou agiyoo kuwa ee kaa
pakaa-maseekee se.
19 Kisee yaai-yaai oodaa naadi kaama kadapoo yago apii yuwa ma, yoga
baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi, yaai.
20 Ikii oogaapea kuwa ko dekaanta kiyaa naagoo miya, Sabat naagoo
miya se oosea naadi sembahyang taai.
21 Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko apanaa agiyoo, yaai-yaai
ebo, petamanii epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too miya
ukuwaaniino taa agiyoo yuwa, bedaa kuwa wodoo taa epeekaa yaato miya
kaagaa ena ma se ukuwaaniita agiyoo.
22 Ogatamee me Wa me wiginta bagee yuwa epa nao naadi kuwa yaai-
yaai, gaagaa siyaa agiyoo kuwa mani yataa kiyaatagi. Maamaa kisee too
naaki mée ena ma se tuyaa.
23 Kuwa kaboo da mée me 'Deede, Ebo Kristus mee nakaayoo tupi' see
kisiyu ko emaa se wugii, bedaa okoo me 'Waa amokiyoo tupi' see kisiyaa
miya wisintayu.
24 Ebo Kristus poga-poga bagee ma, nabi poga-poga bagee ma kuwa agoo
kaatagea yoka okoo wisintagaai. Mée deebaa taano see naadi dimi nagii-
nagii agiyoo ukuwaaii taatagea. Ogatamee me wiginta bagee yuwa miya
deebaa sedee taano see kiya iyo, se deebaa semaayaa.
25 Ipiipi dii. Kuwa agiyoo uduma ukuwaandaa taano taa da kaa Ani me
kisi-maneega yoka daamaa nekeenii.
26 Mée me 'Ei, deede, ebo mee maga ugii da kaa kiyoo Ebo Kristus mee
tupi' see kisiyu ko pe-si dii, bedaa okoo me 'Ei, waa ee yiba kitaa tupi' see
kisiyaa miya emaa se wugii.

24:13 Mat 10:22, Yak 1:12 * **24:15** "Eto kiipaa mee kapogee mee deetaakea bagee" kuwa ko kuwa eto mee Matius kapogee yiba menaa kuwa deetaakea bagee yuwa. **24:15** Dan 9:27, 2Tes 2:3-4 **24:18** Luk 17:31-32 **24:21** Why 7:14

27 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko bego-bego apaa to deeyaa mokoo
kaata. Bego-bego apaa to awii yaato kaama masegeeta maga kapii to kaa
too seke-wasii peega see deeyaa mokoo Mée Yogaa mee meetagi naagoo
miya mée uduma kisee Waa diitagea.
28 Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa."†

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mrk 13:24-27, Luk 21:25-28

29 "Kuwa yaai-yaai, ebo gaagaa uwaa kuwa omekomeeta wodoo taa kisee
ki kenoo to digiyoo aatakii taata, agoo to mee miya se wikiiniita, okadee
yuwa epoo to kaa kaama kigimedaa taata, bedaa epoo to kaa pesee agiyoo
yuwa miya maki-makaa naadi wodeda-peeda sedaa taata.
30 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee meenaki ii see kuwa nekeensi naadi
agiyoo epoo to kaa agoo kaata. Uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa yuwa
uduma kuwa agiyoo yuwa deeta kaama yegee taatagea. Mée Yogaa mee
sinu dagii da taa migi see diitagea. Waa pesee, Waa asii-sege, Wa disii to
esee ebo see diitagea.
31 Puusee too-too da ebo peeyaata kaama Wa me malaikat bagee yuwa
'Pooi' asiyaa naaki peedoota maga otoo to kaa kaama kisee too maga otoo to
kaa too peenaa naadi Wa me daamaa wiginta bagee yuwa uduma enaataa
yakutumeeii senaa taatagea."

Yesus wiyaagoo meeno see kooki ii see kuwa nekeensi naadi menaa
Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33

32 "Eto ko ebea-ebea menaa ena yeeweei. Ara piyaa mee kagoo da iye
mugumedaa naadi iye taki kega gaayu ko mikee, poo ekaano see kooka ii
see kuwa ikii nekeeniyaa.
33 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa uduma ukuwaandaa taaka
see kuwa ikii deeyu ko monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii see
kuwa ikii nekeeniitagea.‡
34 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma
eto mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa da kaa diitagea.
35 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se
taa kaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa
Mrk 13:32-37, Luk 17:26-30,34-36

36 "Monaa da mee ko mee naagoo, mee jam kaa see kuwa mée ena ma
ewo. Malaikat bagee miya ewo, Ogatamee Yoopaa miya ewo, Nagamee Wa
too ipi.
37 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko idukaa Nuh mee tota kaboo magaa
da kaa bagee me ukuwanaa, peenaa siwoo segee seta see see iminookaa
miya okoo kisee agiyoo daba ukuwataaka too meetagi.

---

† **24:28** "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko kuwa bedoo kutuu siyu ko bootaa da kiyoo mikee topa ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Mee mokoo miya Yesus meetagi naagoo mée me awee da kaa nekeeniitagea see ebea-ebea mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko Yesus meetagi naagoo magaa da kaa yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata see ebea-ebea mee. **24:28** Luk 17:37 **24:29** Yes 13:10, 34:4, Why 6:12-13 **24:30** Dan 7:13 ‡ **24:33** "Monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Waa meeno see kooki ii, kenee to kaa yiinaageeta totaaki yoka" see menaa mee. **24:37** Kej 6:5-8

38 Kuwa ko idukaa uwo ebo degaano taa kaboo mée tomaa yuwa okoo
naano agiyoo noogee, api aamanee, api goegee, kisee daba ukuwawoo
segee seta, kisee too Nuh mee kapal see komaa yiba seemeta yoo too.
39 Okoo me kisee kaapa, kisee kaapa see kuwa okoo ewo kaa ebo uwoo
me okoo uduma dapimeta. Mée Yogaa mee meetagi naagoo miya kisee
kaata.
40 Mee naagoo mée ekea wiya bugi yagataaki too ko mée ena mee badaa
maageeyu, ena mee kisee eke.
41 Api ekea wiya enaataa namo kupitaaka too ko ena mee badaa
maageeyu, ena mee kisee eke, see kaata.
42 Kisee kaata yoka ikii ipiipi see diitoo siwoo taai, ikii epoo Mée Tuhan
mee meetagi naagoo ikii ewo yoka.
43 Daamaa nekeenii: Oma masetaa see mée daatooyiba yaato mee kenoo
kaa, mee kenoo kaa meepi see kuwa ee epoo mée ipi naaki waa toomoo se
umiyaa, ee se nakabasi naadi ipiipi see diitoo siyaa.
44 Mee mokoo miya Mée Yogaa mee meetagi mee ikii se nekeeniyaa
kaboo meetagi yoka ikii daamaa ipiipi diitoo siwoo taai."

Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kaa ebea-ebea menaa
Luk 12:41-48

45 "Agiyoo yaokagee see bagee yuwa dimi daamaa bagee gaayu ko waa
kaasee mée? Mee ko wa me eboo me menaa uduma daamaa yayeewoo see
mée, waa dimi ipi kaa too yaukuwagee see mée. Kisee mée to gaayu ko
mee eboo me wa paagoo asiino, 'Kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa
yuwa kuwa a me daamaa nadiitoo taai, bedaa naano agiyoo eewudiino
kuwa miya a me too' see asiyaa.
46 Mee eboo maga nawigeeta ee kaa meemaata deeyaa naaki mee mée to
me kuwa agiyoo yuwa daamaa yaukuwataaki yoka mee mée to daamaa,
ede nao.
47 Anii mikee kisiino ko: Mee kaama wodoo wa me agiyoo-pagiyoo
uduma 'A me too nadeewoose yoka' see asiyaa.
48 Agiyoo yaokagee see mée dimi pedeo gaayu ko waa dimi yiba ni me
eboo mee moga se meepi yoka naadi kaama
49 kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa kopaa dakamegee
taano ma, boomagaa see uwoo noogee see bagee yuwa ma epo enaataa
eenoogee taano ma, kisee ukuwagee siyaa.
50 Wa me eboo meepi naagoo ewo yoka waa miyaa naagoo
51 mee mée to kopaa dakamemaata kaama dimi daamaa poga-poga naadi
mée deebaa see bagee yuwa dogeamaayaa yoo kiyoo dogeamaapi. Kiyoo
ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo."

25

Ukuyogaa gaasi kuwa noonaa dimi ipi, noonaa dimi ewo see kaa ebea-ebea menaa

1 "Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo mée
me diitoo siwoo siyaa ebea-ebea kuwa ko kisee: Api goeano naagoo
ukuyogaa gaasi okoo pelita biyaa doodoota api goeano yoo peemaata
kaama api goeano mée to diitoo siyaa.
2 Okoo idibi yaato dimi ewo, okoo idibi yaato dimi ipi.
3 Dimi ewo idibii to kuwa pelita biyaa doopea kiya biyaa uwoo eebaa
dogaano taa.

24:39 Kej 7:6-24 **24:44** Luk 12:39-40

4 Dimi ipi yuwa gaayu ko otaawee ma, biyaa uwoo yuwa ma uduma sikii.
5 Api goeano see mée to meemagaano epee naadi kaama kuwa ukuyogaa gaasii to okoo uduma toomoo ontokaa peegea.
6 Daatooyiba yupigapi maanegea. "Anoogeeweei, waa migi" see asegea.
7 Okoo anoogeeta pelita biyaa yuwa ipiipii naadi kaama
8 dimi ewo see idibii to okoo me amo kuwa dimi ipi see idibii to asiino, 'Inii me pelita biyaa deega-deega taaka nao, ikii me biyaa uwoo peenaa mée maniipea ye?' asegea naaki
9 'Iyo, inii uduma se sikii kaapa. Ikii peedoota biyaa uwoo edaagee yoo pe-edaai' see asegea.
10 Kiya okoo pe-edaano see peegea kaboo mee api goeano see mée to meemaagi. Kuwa biyaa uwoo agoo see idibi yuwa mee mée to ma api goeyaa ee yiba seemeta kaama kene moneewaagea.
11 Kene munitaata wodoo kuwa dimi ewo idibii to meemaata kaama asiino, 'Neataagi, apee kene mée yakabatagaai, kene mée yakabatagaai' see asegea.
12 Kiya wa me asiino, 'Anii mikee kisiino ko anii ikii kiewo see bagee yuwa' see asiyaa, see kuwa" see asigi.
13 Bedaa Yesus me asiino, "Kisee kiyaa naadi ikii ipiipi see diitoo, umiwoo taai, mee naagoo, mee jam kaa meepi see kuwa ikii ewo yoka" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee okoo wedo kaa ebea-ebea menaa
Luk 19:11-27

14 "Mee naagoo diitoo siwoo siyaa bagee kuwa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Mée ena waa beesekaa magaa kaa poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa 'Meei' asigi. Okoo uduma meemaagea kaboo kepe okoo ena-ena mantayu, kuwa ko iminookaa koga ma eebaa mokoo namasisi naadi yaeke.
15 Okoo mée dimi ipi yuwa mee doodoo, mee doodoo yawuditayu. Kuwa ko dimi ipi see mée ebo kepee idibi mantayu. Kiyoo kaama dimi ipi mokoo see mée ebo kepee wiya mantayu. Wodopasi mée ebo kepee ena mantayu. Kepe yawuditaata kaama waa apanaa magaa kaa peegi.
16 Kepe idibi masipi mée me moga pe-doogeeta kaama kepe koga idibii to ma yatabeasigi.
17 Kepe wiya masipi mée waa miya kisee kepe koga wiya ma yatabeasigi.
18 Kiya kepe ena masipi mée mee ko peedoota maga ekegamaata kaama wa me eboo me kepee ena mee maga yiba yaboontaagi.
19 Maamaa omegee, toogee naadi kaama okoo me eboo meemaagi. Kuwa kepee yuwa egaano see naadi 'Meei' asigi.
20 Kepe idibi maseta mée wa me kepee gaasi kuwa doodoota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee idibii to naekeaseme kuwa eto koga kepee idibi yaato ma kamasemaaga yoka kuwa deede' see asigi.
21 Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni me agiyoo daamaa naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee segeeke see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa miya a me too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma epo enaataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni paagoo pakaanii' see asigi.
22 Kiyoo kaama kepe wiya maseta mée waa miya meedoota wa paagoo asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee wiya naekeaseme kuwa eto koga kepee wiya yaato ma kamasemaaga yoka kuwa deede' see asigi.

25:12 Luk 13:25-27 **25:21** Luk 16:10

23 Wa me eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko dimi ipi, ni me agiyoo daamaa
naokagee see mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi
naukuwagee segeeke see kadeega yoka ni me apanaa ebo agiyoo kuwa
miya a me too nadeewoose naadi a kaa kaekeasiipa. Eto ko aa anii ma epo
enaataa ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano yoka ni paagoo pakaanii'
see asigi.
24 Bedaa kiyoo kaama kepe ena maseta mée mee miya wa paagoo
meemaata kaama asiino, 'Neataagi, aa dimi pesee see mée see kuwa anii
kaipi. Aa kepe se masemaayaa agiyoo kuwa miya aa kepe masemaayaa.
Kuwa ko a me weeno taa agiyoo miya ota yadaakee, bedaa aa poo keepa
sigimaano taa agiyoo kuwa miya beo yadogaakee, aa kisee koo taa see mée.
25 Kisee kemaata anii kaweda kaa a me kepee maga yiba kaboonemaama.
Eto ko a me kepee mee topa yoka masii' see asigi.
26 Wa me eboo me asiino, 'Yaai, aa ko ni me agiyoo dimi pedeo
kaa naokagee see mée, paayaa see mée. Anii weeno taa agiyoo miya
ota yadaakee, bedaa poo keepa sigimaano taa agiyoo kuwa miya beo
yadogaakee, kisee dimi pesee see mée yoka see kuwa a me nadeege.
27 A me anii kisee mée see nadeeyu ko ni me kaekeasema kepee mee aa
bank kaa bagee paagoo namagame naaki daamaa, anii epeekaa masiyaa
naagoo koga ma masiyaa yoka' see asigi.
28 Wa me gebo kaa bagee paagoo asiino, 'Mee wa me kepee mee
masegeeta kaama kepe gaasi agoo see mée to namanii.
29 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Okoo
koga eebaa kedaa taapea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa
yuwa miya yamasegeeyaa.
30 Mee mée to ni me menaa nayiino taa yoka maayoo kaa digiyoo yiba
yaato tameai. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo' see kuwa
mee eboo me aseta menaa" see asigi.

Wodopasi naagoo mée wigintagaatagi menaa

31 "Mée Yogaa mee ebo mée eetoono see naadi malaikat bagee yuwa ma
uduma enaataa meetagi. Mee naagoo Wa disii to ebo kaatagi. Wa me ebo
animaayaa yoo kaama ebo mée eetoowoo taatagi, diino esee ebo kaatagi.
32 Magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa uduma Wa ikigii to kaa
kutumeeii naadi kutuu wiya ekeasiitagi, domba wodaa munitaa see bagee
me domba ma, kambing ma wigintaayaa mokoo.
33 Domba kuwa Wa me dagi yagaa yaato ekeasiitagi, bedaa kambing
yuwa miya Wa me eka yagaa yaato ekeasiitagi.
34 Kisee wuditaata kaama mee Eboo me kuwa dagi yagaa yaato yuwa
asiitagi menaa ko 'Kiiboo, Neataagi me ede kiyaa bagee yuwa ikii Ogatamee
ebo mée eetuyaa yoo pakaaniweei. Anii idukaa uwoo to, magaa to
uduma ogaataata kaboo ikii me tuyaa magaa mee kiipiipii semaata yoka
pakaaniweei.
35 Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano agiyoo neesekea, Anii uwo
naadi ketaaka too uwo neesekea, Anii meedaa, peenaaka too ikii me ee
yiba badaa namaasekea,
36 Anii doka taa kaboo ikii me doka neesekea, Anii ikiyoo kusitaaka too
ikii naiye-iyee sekea, Anii digiyoo ee yiba totaaka too ikii nadeegee sekea
yoka pakaaniweei' see asiitagi.
37 Kuwa daamaa, dimi topoo see bagee yuwa me asiitagea menaa ko
'Tuhan, Aa naadi ketaaka too inii kadeeta kaama naano agiyoo kaneeseke

25:29 Mat 13:12, Luk 8:18

kuwa inii ewo, kame naagoo kaneeseke naa ya? Aa uwo naadi ketaaka too
inii kame naagoo uwo kaneeseke?
38 Aa meedaa, peenaaka too inii kame naagoo inii me ee yiba badaa
kamaaseke? Aa doka taa kaboo inii kame naagoo doka kaneeseke?
39 Aa ikiyoo kusitaaka too inii kame naagoo kaiye-iyee seke? Aa digiyoo
ee yiba totaaka too inii kame naagoo kadeegee seke? Inii kisee kadiino taa,
se maa?' see asiitagea.
40 Mee Eboo me asiitagi menaa ko 'Anii mikee kisiino ko: Ikii me
kuwa esee daba bagee yuwa kuwa Nii ma ena kenaa bagee yuwa mokoo
naadi kaama kisee agiyoo yaukuwagee sekea kuwa Anii naukuwagee sekea
mokoo yoka' see asiitagi.
41 Kiyoo kaama Wa me eka yagaa yaato bagee yuwa miya asiitagi menaa
ko 'Mba, pedeo ayaa kidootaata bagee yuwa peeweei, se modeemaayaa
biyaa yiba pooi. Kiyoo ko Iblis ma, wa me malaikat bagee yuwa ma okoo
paaya umiwoo, toowoosi naadi yaipiipii semaata yoo.
42 Mee ko Anii naadi ketaaka too ikii naano agiyoo miya niino taa, Anii
uwo naadi ketaaka too ikii uwo miya niino taa.
43 Anii meedaa, peenaa seta kiya ikii me ee yiba badaa namagaano taa,
Anii doka taa kiya ikii me doka niino taa, Anii ikiyoo kusitaaka too ikii me
naiye-iyee taano taa, bedaa Anii digiyoo ee yiba totaaka too miya nadiino
taa yoka peeweei' see asiitagi.
44 Okoo me asiitagea menaa ko 'Tuhan, Aa naadi kaa yee, uwo naadi
kaa yee, meedaa, peenaaka too yee, doka taa kaboo yee, ikiyoo kusitaaki
too yee, digiyoo ee yiba totaaki too yee, kisee Aa gaano pedeo kaa totaake
kiya inii epa kagaano taa see kuwa inii ewo, kame naagoo naa ya?' see
asiitagea.
45 Wa me asiitagi menaa ko 'Anii mikee kisiino ko: Ikii me kuwa esee
daba bagee yuwa kuwa kisee agiyoo miya yaukuwaano taa kuwa Anii miya
naukuwaano taa mokoo yoka' see asiitagi.
46 Okoo boodi abaagee see yoo pootagea kiya kuwa daamaa, dimi topoo
see bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea" see
asigi.

26

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53

1 Yesus me kuwa menaa yuwa wegamaata kaama Wa me topenaa see
bagee yuwa asiino,
2 "Unu wiya omemaata Paskah naapea naagoo naapea see kuwa ikii ipi.
Mée Yogaa mee piya bokoo to kaa boosi naadi ekegatagaapea" see asigi.
3 Kuwa kaboo da taa ko imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa
ma okoo Ebo Imam me ee yiba kutuu semaagea. Ebo Imam ekaa da ko
Kayapas.
4 Okoo me "Yesus mee inii kaasee koogo peneasiipea, kaasee patamaa-
pea?" see menaa kuwa aawegaakea.
5 "Kiya kiipaa se, mée yuwa uduma kagoo ebo kaapea yoka Paskah
noomaata kaama too Waa peneasiino daamaa" see menaa aawegaakea.

Wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa
Mrk 14:3-9, Yoh 12:1-8

25:42 Yak 2:15-17, 1Yoh 3:16-18 **25:46** Yoh 5:28-29

6 Betania magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee tupi. Waa idukaa
kado kaa meanee see agiyoo meanta mée to. Wa me ee kaa Yesus mee
toomuu taaki too ko
7 api ena meemaaga. Waa wunu daamaa see uwoo, kepe edaano ebo see
uwoo, oma otaawee peedi ena yiba doopa. Yesus naano agiyoo notaaki too
ko Wa me mumoo to kaa yakabagekomeega.
8 Yakabagekomeega naadi Wa me topenaa see bagee yuwa kagoo kaa
koogo aawegaa taano, "Yaai, kaasee kaa aii peepuuka naa ya?
9 Kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama kepe ebo masiyaa. Kuwa kepee
kuwa daba bagee aii maniino, daa ye?" see koogo aawegaakea.
10 Kiya okoo me aawegaakea menaa yuwa Yesus Waa ipi keta kaama
asiino, "Ikii me mee apii mee kaasee kaa pedeo see yawegagea ya? Wa me
naukuwaga kuwa esee daamaa agiyoo.
11 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea
kiya Anii ikii ma enaataa eebaa se kiiumiipa.
12 Wa me nakoo sepa mee ko Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii
siyaa agiyoo mokoo yoka pedeo see si yawegaai.*
13 Anii mikee kisiino ko: Ni me doomega menaa kuwa uwoo to, magaa to
kiyoo-kiyoo eewegakomeegea kaboo mee apii to me daamaa naukuwapa
agiyoo mee miya eeweganaa taapea, bedaa asii yaato miya kuwa menaa
neke-nekee siwoosi naadi yadoonaa taapea, see kuwa mikee kisega" see
asigi.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6

14 Kiyoo kaama Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena
ekaa da ko Yudas Iskariot mee peedoota imam ebo yuwa paagoo peemaata
kaama asiino,
15 "Kisee anii Yesus mee kiekegataaga kepa ko ikii me anii maagiyoo
niipea ya?" see asigi naadi okoo kepe egamaata kaama amaamo manegea.
16 Mee kaama wodoo wa me 'Yesus mee yaekegatagaano kuwa kayoo
daamaa, kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenota menaa
Mrk 14:12-21, Luk 22:7-14,21-23, Yoh 13:21-30

17 Yesus me topenaa see bagee yuwa peedoota Wa paagoo asiino, "Paskah
kaa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii taano daamaa naa ya?" see asegea.
Mee naagoo ko ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo
noogee siyaa yiba petamanii naagoo.
18 Yesus me asiino, "Peedoota kota kaa mée ena paagoo kisee naasii:
'Guru me kasiino, "Anii bogaano monaa katu keegooga yoka a me ee yiba
kiyoo kaama Ni me topenaa see bagee yuwa ma inii epo enaataa Paskah
kaa agiyoo eenaape" see kasigi' see pe-naasii" see asigi.
19 Okoo peedoota kota kaa peemaata kaama Wa me aseta-aseta pee-
yaasegea. Yaasemaata kaama Paskah kaa agiyoo uduma daamaa eeipiipii
semaagea.
20 Digiyoo takiinega see kaboo Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma
wiyaa to ma epo enaataa naano see naadi animaayu.
21 Okoo notaaki too Yesus me asiino, "Anii mikee kisiino ko: Ikii mée ena
me Anii naekegatagaapi" see asigi.

---

* **26:12** "Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa mokoo" see menaa mee ko Yahudi bagee me mée boota yuwa kaa mee see see uwoo yakabagekomeeta kaama ogo magaakee.

22 Okoo dimi nagimeamookea, gaagaa ebo. Okoo uduma mée ena-ena
me Waa asiino, "Sooi, Tuhan, anii ye, ani me ye?" see asegea.
23 Yesus me asiino, "Roti ponee to mee otaawee yiba Anii ma enaataa
tukume-nootaaki mée to wa me Anii naekegatagaapi.
24 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see
bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi. Mee mée mee
kabaano taa naaki daamaa" see asigi.
25 Aseta kaama wudikaa ekegatagaapi mée Yudas me asiino, "Ei, Guru,
ani me ye?" asigi. Yesus me asiino, "A me wegage kuwa" see asigi.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mrk 14:22-26, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25

26 Okoo epo notaaki too Yesus mee roti masegeeta kaama Ogatamee
paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama
Wa me topenaa see bagee yuwa goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to.
Masegeeta nuweei" see asigi.
27 Kiyoo kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu naadi
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama otaawee da okoo
goo-maneeyu. "Ikii uduma nuweei.
28 Mee ko Ni me tadaa uwoo. Mée yuwa ma, Ogatamee ma, Wa me aseta
menaa ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi yapeeyaapa tadaa, mée
eebaa okoo me pedeo yuwa epa yaekeasi naadi yakabageapa tadaa mee.
29 Ani me kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii anggur poo uwoo
se naapa, Neataagi Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too Anii bedaa
gipii see anggur poo uwoo ikii ma epo enaataa naatagea" see asigi.
30 Kiyoo kaama okoo Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa see menaa ena
yaayaa semaata Zaitun Kutuu to kaa peegea.

Yesus me Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38

31 Kiyoo kaama Yesus me okoo asiino, "Eto mee digiyoo yiba ikii uduma
maki-makaa naadi Anii naekeata oodaa taapea, idukaa Ogatamee me
menaa yiba ebeamaata see see, mee ko kisee:
'Domba munitaa see mée mee Ani me wugimagaapa,
wugimaata kaama domba wodaa yuwa ena kitaa peega, ena kitaa
peega sedaa taapea' *Zak 13:7*
see menaa ebeamaata.
32 Kisee kaapa kiya Anii aya andoo peeta kaama Ani keta Galilea wee
kaa poota, ikii uuto" see asigi.
33 Petrus me asiino, "Okoo uduma weda kaa A too kaekeata poopea miya
anii Aa se kaekeasiipa" see asigi.
34 Kiya Yesus me waa asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto mee digiyoo yiba
aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata
kaama ayam ena menaa taapi" see asigi.
35 Petrus me asiino, "Anii Aa ma enaataa bogaapea miya daamaa, anii
mée paagoo ewo poga-poga see se kakoo taapa yoka" see asigi. Apanaa
yuwa me "Anii miya kisee, anii miya kisee" see wegagea.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46

36 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota maga ena kaa
ekaa da ko Getsemani magaa kaa peemaata kaama Wa me okoo asiino, "Ikii

26:23 Mzm 41:10 **26:28** Kel 24:8, Ibr 8:8-13 **26:32** Mat 28:16

nakaayoo animaata niitooi, Anii woo kaa naa kaa sembahyang taano see
naadi pakaanaka" see asigi.
37 Petrus ma, Zebedeus me yogaa wiya ma kuwa okoo too Yesus me badaa
maadoota amo kaa naa kaa eepeemaata kaama Waa gaagaa ebo naadi dimi
nagimeamooki.
38 Wa me okoo wedo asiino, "Sooi, Anii esee gaagaa ebo, booyaa mokoo.
Ikii miya nakaayoo Anii ma epo enaataa ipiipi niidiitoo taai" see asigi.
39 Waa pakadoota woo kaa naa kaa kisee ki magaa da kaa esee-gapuunta
kaama sembahyang menaa ko "Neataagi, A me miya daamaa ede gaayu ko
kuwa Ni me boodi abaapa kuwa se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa
dimii too se kiya A me gaata-gaata dimii too" see asigi.
40 Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to
paagoo eseemaagi too ko okoo toomoo ompea. Wa me Petrus asiino, "Ikii
peenaa kuwa miya Anii ma epo enaataa niidiitoo taano kana kegea ye?
41 Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi
ikii ipiipi see diitoo taai, sembahyang taai. Ikii me 'Kisee ukuwaanaka' see
gaayaa dimii agoo kiya má yaato ko dabaa" see asigi.†
42 Yesus Waa bedaa wiyaagoo to ma pakadoota woo kaa naa kaa Wa me
sembahyang menaa mee ko "Neataagi, kuwa Anii boodi abaapa kuwa Aa
boodi abaano too daamaa see nagaayu ko koosi, A me gaata-gaata too yoka"
see asigi.
43 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee
wedoo to paagoo eseemaagi too ko bedaa toomoo ometaakea, okoo esee
toomoo ebo kaa emaa pakaa-wikiiniino naka.
44 Yesus Waa bedaa wedaagoo to ma pakadoota sembahyang menaa asigi,
yumakaa see see.
45 Sembahyang semaata esedoota Wa me topenaa see bagee wedoo to
paagoo eseemaata kaama asiino, "Ikii kisee too toomoo too ometaakea
ye? Deeweei, Mée Yogaa mee dimi pedeo see bagee yuwa yagaa kaa
yaekegatagaano see monaa kaa kega.
46 Anoogeeweei, inii poono. Ikii deeweei, Anii naekegatagaano mée mee
migi yoka" see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12

47 Kuwa menaa wegataaka too ko Yudas mee, Yesus me topenaa see bagee
gaasi ma wiyaagoo to mee mee meemaagi. Waa ma mée ebo etaa mowai
ma, kopaa ma doodoota eemeemaagi. Kuwa bagee kuwa ko imam ebo
yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me "Niipeneasea yoka pooi"
see asegea naadi meemaagea bagee yuwa.
48 Miyoo taa meemagaano taa kaa Yudas me kuwa bagee yuwa paagoo
mee Yesus yoka see kuwa nekeensi naadi menaa ena ase-maneegi, mee ko
kisee: "Ani me ebe duuduu taapa mée to mee yoka peneasii" see menaa
mee ase-maneegi.
49 Yudas meemaata kaama kisee ki peedoota Yesus paagoo "Guru, epao"
aseta kaama Yesus ebe duuduuki.
50 Yesus me asiino, "Mée yogaa to, a me ukuwaano see mege agiyoo mee
moga ukuwaai" see asigi naaki kuwa eemipi bagee yuwa me Yesus me-
peneasegea.

---

† **26:41** "Má yaato dabaa" see aseta menaa mee ko inii pedeo ukuwasi naadi mée gaadee siyaa kaboo inii ipiipi nekeenta maamaa diitoo, maamaa sembahyang taano kuwa ukuwaano gaano pedeo. Taa gaayu ko toomoo umiyaa mokoo see see kiyaa naadi aseta menaa.

51 Peneasegea naadi Yesus ma enaataa bagee okoo mée waa ena me posee
da masegeeta mée ena kaa kobeasigi naaki apa kamuu da yadaakomeegi,
Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée.
52 Yesus me waa asiino, "A me posee da koogo awetagaai. Kuwa okoo
pose masegeeta mée daageeyaa bagee kuwa uduma okoo miya pose me
daageeta booyaayaa yoka posee da ekeasii.
53 Anii Neataagi paagoo 'Yaai, Anii nadii' see asiyu ko nayeeyaa yoka,
daa ye? Neataagi me malaikat bagee ebo etaa gaasi ma wiya mokoo kuwa
pedeo bagee yuwa naabagasi naadi naisiyaayaa, se maa?
54 Kiya kisee taa. Anii eto napeneasegea kuwa idukaa Ogatamee me
menaa yiba ebeamaata see see ukuwaaniino gaano pedeo yoka kuwa
bagee yuwa naabagaapeasiyu ko kuwa ebeamaata menaa yuwa kaasee
uwa daayaa?" see asigi.
55 Kiyoo kaama Yesus me kuwa mée yuwa asiino, "Ikii me dimi pedeo
omaago see bagee ena mokoo peneasiino see naadi mowai, kopaa, kisee
agiyoo doopea ye? Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa
mée topegeeka kiya ikii me napeneasiino taa kemea.
56 Kiya kuwa eto ukuwaanega kuwa ko idukaa nabi bagee me ebeamaata
menaa yuwa uwa daasi naadi ukuwaanega" see asigi. Kiyoo kaama Wa me
topenaa see bagee yuwa uduma wa too ekeata oodaakea.

Yesus mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo eepeeta menaa
Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55,63-71, Yoh 18:13-14,19-24

57 Yesus peneata bagee yuwa me Ebo Imam Kayapas me ee kaa eepeegea.
Kiyoo Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma okoo kutuu semaata toomuu taakea.
58 Petrus mee koogo deega se deega see uuto obeegi. Ebo Imam me
ee kaa peemaata kaama kiwitaa to yiba seemigi. Kaasee ukuwaapea,
kaasee kaapa naadi kiyoo ee yadiitoo taa see bagee yuwa ma epo enaataa
animaata diitooki.
59 Mee ee yiba imam ebo yuwa ma, mena pekataa see bagee apanaa
yuwa ma okoo uduma Yesus mee patamaano dimii agoo naadi kaama Wa
me kisee pedeo agiyoo ukuwapi see deepea bagee yuwa abagea. Kiya kisee
makapaa menaa Wa kaa yawegasi naadi deeta bagee ena ma deemagaano
taa.
60 Mée eebaa okoo me makapaa menaa yakobagea kiya iyo, Wa kaa
pedeo menaa ena ma taa. Kaama too mée ekea wiya okoo paagoo
pakaamaata kaama
61 asiino, "Mee Mée mee me miyoo taa wegaano, 'Ani me Ogatamee me
ee mee umiyaata kaama unu wedo kaa too bedaa tota-tota maataayaa' see
wegami" see asegea.
62 Ebo Imam mee yiinaageeta kaama Yesus asiino, "Ekea me A kaa
kawegapea menaa kuwa Aa mena ena ma se asiipe ye?" see asigi
63 kiya Yesus mena taa, koogo totaaki. Bedaa Ebo Imam me asiino,
"Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus, Ogatamee Yoopaa mee Aa
ye, taa ye? Toono Too Mée Ogatamee me A me menaa kayeetaaki yoka
mikee menaa kuwa too naawegatagaai" see asigi.
64 Yesus me asiino, "A me wegage kuwa. Ani me kisiino ko: Eto kaama
wodoo Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee yago Mée Wa me dagi yagaa
yaato animaata ebo tupi see kuwa ikii diitagea, sinu dagii da taa migi see
miya diitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

26:61 Yoh 2:19 **26:64** Dan 7:13

65 Ebo Imam me mee menaa da yeeta kaama kagoo kaa waa ekaato dokaa
da geakomeeta kaama asiino, "Wa me Ogatamee me be kiyaa menaa kuwa
wegagi yaai. Wa me pedeo menaa kuwa ikii miya yeemaagea yoka eto ko
sikii, Wa me kisee pedeo ukuwapi see deepea bagee apanaa se abaai.
66 Eto ko ikii me kaasee ukuwaakee gaagea ya?" asigi naaki "Waa bogaano
gaano pedeo" see asegea.
67 Kiyoo kaama okoo me Yesus ebeyumaa da kaa dabeedi taaweekea,
yagaa kopaa dakamegea, mée noonaa me yagaa kopaa ebeyumaa da kaa
dakameamoo naadi kaama
68 asiino, "Aa Ebo Kristus nao, maamee me kadakamigi, maamee me
kadakamigi see kuwa A me duya kaa mée deede" see menaa asegea.‡

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18,25-27

69 Petrus mee Ebo Imam me ee yoo da kaa animaata toomuu taaki too
ko kiyoo agiyoo yaokagee see apii ena wa paagoo meemaaga. "Ei, aa miya
Galilea wee kaa mée Yesus mee ma epo peenaa see mée to, se maa?" see
asega.
70 Kiya Petrus me kiyoo kutuukea bagee yuwa uduma gii da kaa ewo
poga-poga naadi asiino, "Taa, kisee menaa kuwa anii ewo" see asigi.
71 Waa peedoota wagee kenee to kaa peemaagi too ko agiyoo yaokagee
see apii ena miya topa. Wa me Petrus deeta kaama kiyoo topea bagee
yuwa asiino, "Mee mée mee ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee ma epo
enaataa peenaa see mée" see asega.
72 Petrus bedaa ewo poga-poga naadi asiino, "Ataagi yoogi, mee Mée mee
anii ewo see Mée" see baato maa-maneegi.
73 Peenaa toomaata kaama kiyoo topea bagee yuwa Petrus paagoo
meemaagea. "Ei, a me menaa da wa too see kuwa inii kanekeenege yoka
mikee aa miya okoo yaato bagee ena" see asegea.
74 Petrus me baato maata ma baato maataa naadi kaama asiino, "Ataagi
yoogi, mee Mée mee anii ewo see Mée" see asetaagi naaki taka ena ayam
menaaki.
75 Mee kaama too Yesus me yumakaa asigi menaa da nekeenigi, mee ko
'Aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata
kaama ayam ena menaa taapi' see nasigi mee ii naadi kaama peedoota
amokiyoo mokoo peanta kaama ebo yegee yegeeki.

27

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yoh 18:28-32

1 Tokoma mee da, pedeo komaa da imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma okoo me Yesus mee wugimaasi naadi menaa daakomeegea.
2 Yesus yagaa da taa one gadimemaata eepeedoota Gubernur Pilatus
paagoo pe-ekeasegea.

Yudas mee boota menaa
Kis 1:18-19

3 Kuwa kaboo da Yudas mee, Yesus ekegataata mée mee okoo me "Yesus
mee bogaano gaano pedeo yoka" see menaa daakomeegea kuwa waa ipi
keta kaama dimi gaagaa ebo kigi. Waa kepe amaamo masipi yuwa kuwa

26:66 Im 24:16 ‡ **26:68** "Maamee me kadakamigi ya?" see aseta menaa mee ko petamanii okoo me Yesus emaa masii to taa doka me yabebenataata kaama dakamegea naadi aseta menaa. (Luk 22:64)

metaki maniino see naadi doodoota imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma okoo paagoo peegi.
4 Peemaata kaama wa me asiino, "Anii pedeo ukuwaga nao. Ni me
kiekegataaga Mée mee dimi pedeo taa see Mée kiya niibooyaapea" see
asigi. Kiya okoo me asiino, "Kuwa menaa kuwa inii taano se, aa taano
naadi" see asegea.
5 Yudas wa me masipi kepee yuwa doodoota Ogatamee me ee yiba pe-
tameamaagi. Tameamaata kaama peedoota amo kaa naa kaa peemaata
kaama waa ekaato kaakaa da taa one gadeata opeekomeegi.
6 Kiyoo kaama imam ebo yuwa me kuwa kepee yuwa meeii naadi kaama
wegaano, "Kuwa kepee kuwa mée wugisi naadi edaata kepee yoka kisee
kepee kuwa Ogatamee me ee yiba kepe awetaa see yoo kiyoo awiino ko
daa" see wegagea.
7 Okoo me kaasee ukuwayaa naadi kisee yoka, kisee yoka see aawegaa
semaata kuwa kepee yuwa masegeeta maga ena edaagea, ekaa da ko
Otaawee Ipiipii Taa See Bagee Me Magaa. Apanaa tomaa kaa bagee me
okoo booyaa yuwa kiyoo ogo maageesi naadi edaagea.
8 Edaamaata kaama wodoo mee magaa mee Tadaa Magaa see ekaa miya
weewoo seta, kisee too eto kenaagoo miya kisee ekaa weegea.*
9 Kisee kemaata idukaa nabi Yeremia me wegata menaa uwa daaga yoo,
mee ko kisee:
"Tuhan me nasiino, 'Israel bagee me waa edaano sikii-sikii, kepe amaamo
kuwa
10 masegeeta kaama Otaawee Ipiipii Taa See Bagee Me Magaa mee edaai'
see naseta.
Kiyoo kaama mee magaa mee edaata" *Zak 11:12-13*
see menaa ebeamaata.

Yesus me Gubernur Pilatus paagoo aseta menaa
Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yoh 18:33-38

11 Kuwa kaboo da Yesus mee badaa maadoota Gubernur ikigii to kaa
ekeasegea. Gubernur me apaadiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee
ye, taa ye?" see asigi naaki Yesus me "A me wegage kuwa" see asigi.
12 Imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Pilatus
paagoo Yesus "Kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo menaa wegapi"
see menaa yakobagea naaki Yesus mee koogo, mena ena ma se asigi.
13 Pilatus me Waa asiino, "Okoo me A kaa kawegataakea menaa kuwa
Aa yiino taa ye?" see asigi
14 kiya Yesus me mena ena ma asiino taa. Gubernur mee dimi nagimigi.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yoh 18:39–19:16

15 Paskah Naagoo tahun gakata digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee
kuwa mée ena Gubernur me daba yapeeyaabuu segee seta. Kuwa ko mée
yuwa me Gubernur paagoo "Mee mée mee daba mée yapeeyaai" see kuwa
tahun gakata asiwoo segee seta.
16 Kuwa kaboo da dimi pedeo naadi ogo pege-pege see mée ena ekaa da
ko Yesus Barabas mee digiyoo ee yiba tupi.
17 Mée eebaa Pilatus paagoo kutuu semaagea kaboo wa me okoo
apaadiino, "Eto mee tahun kaa anii daba kipeeyaapa mée mee maamee

* **27:8** Tadaa Magaa see ekaa mee ko mée wugisi naadi kaama edaata kepee me edaata magaa naadi Tadaa Magaa see ekaa munta.

naa kipeeyaapa naa ya? Yesus Barabas mee ye? Yesus Ebo Kristus see
ekaa weegeekea Mée mee ye?" see asigi.
18 Pilatus me aseta menaa mee ko mée yuwa me Yesus ebo ekeasegea
kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me 'Anii miya kisee ebo naekeasegea naaki
ou' naadi kagoo kaa Yesus yaekegataagea ii, see kuwa Pilatus me nekeenta
kaama aseta menaa mee.
19 Pilatus wa me mena ena too too yadaakomee taa see yoo animaata
totaaki kaboo apimee me menaa doodoota wa paagoo eewegagea. "Mee
Mée mee Wa kaa pedeo menaa taa see Mée yoka emaa se wugii.
Anii Wa kaa unuu deepa kemaata dimi nagimeamoo taaka yoka kuwa
wugimagaano dimii kuwa okoo too yaekeasii, aa ma se, see kasega" see
menaa eewegagea.
20 Kiya imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me
kiyoo topea bagee yuwa koogo eewegaanaa taano, "Barabas mee daba mée
yapeeyaai, Yesus mee wugimagaai, see niiasii" see eewegaanaakea.
21 Bedaa Gubernur me okoo asiino, "Kuwa mée wiya kuwa kamee daba
kipeeyaano ede kegea naa ya?" see asigi naaki "Barabas mee daba mée
yapeeyaai" see asegea.
22 Pilatus me asiino, "Kisee gaayu ko Yesus mee, Ebo Kristus see ekaa
weegeekea Mée mee anii Wa kaa maagiyoo yaukuwayaa naa ya?" see asigi.
Okoo uduma ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii"
see asegea.
23 Kiya Pilatus me asiino, "Sooi, Wa me pedeo ukuwapi agiyoo maagiyoo
naa ya?" see asigi kiya okoo bedaa esee ebo menaa kaa asiino, "Waa piya
bokoo to kaa paku wugii" see asegea.
24 Kuwa bagee yuwa kagoo kaa omaago-omaagoo taano see kookea.
Pilatus me kagoo taa kisi naadi menaa ena ma se wegamaayaa yoka
uwo peenaa masegeeta mée yuwa gii da kaa yagaa uwo wetogigi. Yagaa
wetogemaata kaama Wa me okoo asiino, "Eto ko mee Mée mee bogaapi
kuwa anii ma se, ikii kaa too doosea" see asigi.
25 Kuwa bagee yuwa uduma me asiino, "Waa bogaapi kuwa inii ma, inii
me yogaa yuwa ma inii kaa too kisi yoka daamaa, koosi" see asegea.
26 Mee kaama Pilatus me Barabas mee daba yapeeyaagi kiya Yesus mee
pepeaduu me dakameamoo semaata piya bokoo to kaa paku wugitaasi
naadi okaa yago bagee paagoo yaekeasigi.

Okaa yago bagee me Yesus wisineamoo seta menaa
Mrk 15:16-20, Yoh 19:2-3

27 Kuwa okaa yago bagee yuwa me Yesus badaa maadoota Gubernur me
ee yiba eepakaamaagea. Kiyoo apanaa okaa yago bagee topea yuwa ma
uduma Yesus paagoo kutuu semaagea. Waa bobetaata kaama
28 Wa me dokaa da yabeageeta kaama dadi poo epoo da see see dokaa
ena Wa kaa yamaataagea.
29 Kiyoo kaama takuu yago onee ena bakane yaidimitaata kaama mumoo
to kaa yamaataagea. Aii piya tamo ena Wa me dagi yagaa yaato yagaa da
kaa yaogoata kaama Wa ikigii to kaa kagu maga kaa sibu naadi wisineekee
kaa asiino, "Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea.†
30 Wa kaa dabeedi taawee naadi Wa me yagaa da kaa yaogoasegea tamoo
da mee masegeeta kaama Wa me mumoo to kaa dakamegea.

---

† **27:29** Dadi poo epoo da see see dokaa ma, emas topi ma, emas tamoo da ma, kisee ebo agiyoo kuwa ko magaa to kaa tookee eboo me magaakee agiyoo yuwa too yoka Yesus deebaa see agiyoo Wa kaa yamaataagea kuwa ko Aa ebo ye naadi wisineekee kaa yamaataagea.

31 Kisee wisineamoo semaata mee dadi poo epoo da see dokaa da
yabeageeta kaama bedaa Wa me petamanii dokaa da yamaataagea. Kiyoo
kaama piya bokoo to kaa paku wugiino see naadi badaa maadoo peegea.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mrk 15:21-32, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27

32 Okoo peetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon
mee aadoo seta kaama Yesus me piya bokoo to mee "Aa yadogaai" see
asegea.
33 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Golgota magaa kaa eepakaamaagea.
Golgota see ekaa mee wegayu ko Mumo Metoo Kutuu to see ekaa mee.
34 Kiyoo pakaamaata kaama anggur poo uwoo ma, gii pedeo see uwoo ma
aatogo-maatogo semaata Waa nusi naadi manegea. Uwo noodeegi naaki
gii pedeo naadi se nugi.
35 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama Wa me dokaa
yuwa maamee me masiipi, maamee me masiipi naadi okoo me agiyoo
iyagideekea.
36 Kuwa agiyoo iyagideeta kaama kiyoo animaaii naadi diitookea.
37 Wa dagii da kaa Wa kaa menaa yuwa yaebeamaata kaama pakaa-
tabeasegea. Mee menaa da mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yahudi bagee
me Eboo Yesus mee" see menaa yaebeamaagea.
38 Oma masetaa see bagee wiya miya Yesus ma enaataa piya bokoo to
kaa paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato
mée ena.
39 Kitaa peetaakea bagee yuwa me mumo wagii-wagii naadi wisineekee
kaa Yesus asiino,
40 "Ei, Ogatamee me ee mee umiyaata kaama bedaa unu wedo yiba
too maataata tota-tota siyaayaa see wegame Mée, Aa ko mikee Ogatamee
Yoopaa gaayu ko Aa ekaato daba peese yoka eto kiipaa apiyoo piya bokoo
to kaa kaama magaa da kaa eseanii" see asegea.
41 Kisee miya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me Yesus wisineekee
kaa asiino,
42 "Wa me apanaa bagee se boosi naadi daba daagimaayaabuu segee simi
kiya Waa ekaato iyo. Waa Israel bagee me Eboo mee mikee ki Waa kepa
ko mee piya bokoo to kaa kaama eseaniino too daamaa. Eseanta kaama
too inii mikee nao see gaayaa.
43 Waa Ogatamee kaa dimi maataa see Mée, bedaa Wa me 'Anii ko
Ogatamee Yoopaa' see wegageeki yoka eto ko Ogatamee me Waa epa gaapi
ko Waa daba daagimaa peeyaasi" see asegea.
44 Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea bagee wiya ekea
me miya Waa wisinegea.

Yesus boota menaa
Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30

45 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo kuwa magaa
uduma digiyoo aatakiika, kisee too keno wedo kaa too pakaa-pakaa.
46 Keno wedo kaa pakaamaaga kaboo da Yesus ebo menaa-menaa kaa
"Eli, Eli, lama sabaktani?" see wegagi. Mena nekeeniino yaato ko "Ni me
Eboo Ogatamee, Ni me Eboo Ogatamee, Aa kaasee kaa naekeasege?" see
mee.

27:35 Mzm 22:19 **27:40** Yoh 2:19 **27:43** Mzm 22:9 **27:46** Mzm 22:2

47 Kiyoo topea bagee yuwa noonaa me kuwa menaa yeeta kaama asiino,
"Waa Elia mee mena ogetaaki" see asegea.
48 Kiyoo topea bagee mée ena me Yesus uwo nusi naadi doka ponee to
see see agiyoo moga masegeeta geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-
tokoata gokoo da kaa yokoata manigi.
49 Kiya mée noonaa me asiino, "Wisintayu. Elia mee esedoota Wa paagoo
daba daagimaa peeyaapi ye, taa ye see niidiitoo taai" see asegea.
50 Bedaa Yesus Waa ebo menaa-menaaki naaki taka ena dimi noogaa da
pe-seomigi.
51 Kuwa kaboo da taa ko taka ena Ogatamee me ee semoo yiba yaato
kenee to kaa wasitaata dokaa da mee usii to kaa kaama pegadoota manii
to kaa too wiya wodeenega. Maga pigii miya mega, maga kutu-patu kaa
omaa yuwa miya kabaandaaka.
52 Mée ogo yuwa miya kabaandaa naadi kaama Ogatamee me bagee
yuwa mée eebaa aya andoo peedaakea.
53 (Kuwa bagee kuwa gaayu ko Yesus aya andoo peeta wodoo taa okoo
Yerusalem magaa kaa, daamaa wa too wigintaata magaa kaa kiyoo peenaa
seta. Okoo deeta bagee yuwa mée eebaa.)
54 Digiyoo, maga pigii, kisee agiyoo ukuwaandaa taaka yuwa kuwa kiyoo
Yesus diitoo taa see bagee yuwa dimi nagimegea. Okaa yago bagee me eboo
ma, apanaa okaa yago bagee yuwa ma okoo me "Mee Mée mee ko mikee
Ogatamee Yoopaa ii" see aawegaakea.
55 Kiyoo api eebaa miya beesekaa mokoo kaama diitookea. Okoo ko Yesus
me agiyoo yaukuwataa see apii, petamanii Galilea wee kaa kaama Waa ma
epo enaataa peenaa seta apii yuwa.
56 Kuwa apii yuwa yupii Maria Magdalena mee ma, Yakobus ma, Yusup
ma ekea baayo Maria mee ma, Zebedeus me yogaa wiya ekea baayo ma
kuwa topea.

Yesus ogo maata menaa
Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42

57 Uwaataa da ayayaa takiinega see kaboo kepe yago bagee ena migi.
Waa ekaa da ko Yusup, Arimatea magaa kaa mée. Waa miya Yesus mikee
gaayaa see mée.
58 Waa Yesus bootaa da idimaano see naadi peedoota Pilatus paagoo
peemaata idimigi naaki Pilatus me kiyoo gebo kaa bagee yuwa asiino,
"Bootaa da mee wa me masisi yoka yaekeasii" see asigi.
59 Bootaa da masegeeta daamaa poodee see doka gipii da kaa bebe-
nataata kaama
60 doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma ena togaawee ogo
maatayu. Mee oma togaawee mee ko Yusup boota kaama ogo maasi naadi
yadenamaata oma gipii da mee. Ogo maataata kaama ebo omaa ena
bikimedoota kenee to kaa pe-takeata kaama ee kaa peegi.
61 Maria Magdalena ma, apanaa Maria ena ma ekea Yesus ogo da doodoo
da kaa kiyoo animaata toomuu taakea.

Okaa yago bagee yuwa Yesus ogoo da kaa yuumaantoo seta menaa

62 Tokoma mee da Sabat naagoo imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee
yuwa ma enaataa peedoota Pilatus paagoo kutuu semaagea.
63 Okoo me Pilatus asiino, "Ei, inii me Eboo. Mee makapaa menaa
weganaa simi Mée to Waa bogaano taa kaa Wa me wegaano ko 'Anii

27:48 Mzm 69:22 **27:51** Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21

boota kaama wedaagoo to naagoo aya andoo poopa' see wegami kuwa
inii nekeenege yoka
64 ogoo da kaa yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaai. Wedaagoo to
naagoo kaama wodoo wisintayu. Wa me topenaa see bagee yuwa me
Wa bootaa da koogo doodoo peeyaa naadi kasege. Doodoo peeta kaama
'Waa aya andoo peegi nao' see weganaa taapea menaa kuwa yaai. Wa
me petamanii mée deebaa senaa simi menaa kuwa mikee ebo kiya okoo
me 'Waa aya andoo peegi nao' see mée deebaa taapea kuwa mee asii
eboo kaapa naadi kaama kiyoo yuumaantoo taano bagee kiyoo tuyaai" see
asegea.
65 Pilatus me asiino, "Daamaa, okaa yago bagee badaa maadoota pooi.
Ogoo da kaa daamaa pe-yuumaantoo taai" see asigi.
66 Okaa yago bagee peedoota oma kenee to kaa peemaata kaama mee
takeata omaa to mée me kabaano wedaasi naadi agiyoo omaa to kaa pe-
tabeasegea. Mee kaama kiyoo yuumaantookea.

28

Yesus aya andoo peeta menaa
Mrk 16:1-10, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10

1 Sabat naagoo esegekomeeta mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo
komaa da Maria Magdalena ma, apanaa Maria ma wiya Yesus ogoo da
diino see naadi peegea.
2 Taka ena maga pigii ebo mega, Tuhan me menaa eseasegee see mée
ena epoo to wodoo kaama eseanigi yoo. Eseanta kaama Waa ogoo da kaa
takeata oma damaa to amaa kaa bikimeamaata kaama oma dagii da kaa
animaagi.
3 Wa me ebeyumaa da bego-bego see see mokoo, wa me dokaa da sinu
poodee da keenda.
4 Kiyoo yuumaantoo taa see bagee yuwa okoo weda kaa totomoo naadi
boota bagee mokoo kedaakea.
5 Mee malaikat see mée to me kuwa api wiya asiino, "Ekea se wedaai.
Piya bokoo to kaa paku wugitaamea Mée Yesus mee ekea me abagea see
kuwa anii ipi.
6 Waa nakaayoo toono taa, aya andoo peepi, Wa me 'Anii aya andoo
poopa yoka' see kisimi see see. Ekea meedoota Wa bootaa da ogo
maataamea taa kitaa me-deeweei.
7 Eto ko moga peedoota Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo kisee
pe-naasii: 'Waa boota kaama aya andoo peepi. Wa keta Galilea wee kaa
pe-seomigi yoka kiyoo ikii me Waa diipea' see kisigi, see pe-naasii. Anii
kuwa menaa mikee kisi-maneega yoka" see asigi.
8 Asigi naadi kuwa apii wiya weda dimii ma, ede dimii ma Wa me
topenaa see bagee yuwa kuwa menaa asiino see naadi yiibaga peegea.
9 Taka ena Yesus kuwa apii wiya ma aadoo seta kaama "Epao" asigi.
Ekea meedoota Wa paagoo Wa me badoo da pe-podamaata kaama maamaa
yaapaagee, ebo ekeekea.
10 Yesus me ekea asiino, "Se wedaai. Peedoota Nii ma kenaa bagee yuwa
paagoo kisee naasii: 'Ikii Galilea wee kaa pooi see kisigi' see pe-naasii.
Kiyoo okoo me nadiipea" see asigi.

Yuumaantoo seta bagee me ase-maneeta menaa

27:63 Mat 16:21

11 Kuwa apii wiya pe-seomegea kaboo kiyoo yuumaantoo sepea bagee
okoo wedo waa naa Yerusalem magaa kaa peegea. Imam ebo yuwa paagoo
peemaata kaama kuwa ukuwapea-ukuwapea yuwa eewegagea.
12 Kiyoo kaama imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma
okoo kutuu semaata kaama "Kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea?"
see aawegaakea. Mena aawegaa semaata kuwa yuumaantoo sepea bagee
yuwa kepe eebaa manegea.*
13 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me okoo asiino, "Mee wodoo kisee
menaa niiwegawoo taai, kuwa ko: 'Daatooyiba yaato inii toomoo ompe
kaboo Yesus me topenaa see bagee yuwa me Wa bootaa da oma masedoo
peepea' see niiwegawoo taai.
14 'Bootaa da masedoo peepea' see menaa da Gubernur paagoo yeeyaagea
kepa ko dimi se nagimaai, inii me waa mena me keedapuu-dapuu taape"
see asegea.
15 Kuwa yuumaantoo sepea bagee yuwa kepe masegeeta kaama "Wa
bootaa da oma masedoo peemea yoka" see menaa wegawoo seta. Eto miya
Yahudi bagee me "Wa bootaa da oma masedoo peemea yoka" see menaa
kuwa aawegaa siwookea.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo aseta menaa
Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8

16 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa peedoota Galilea
wee kaa maga kutuu to kaa peegea, Yesus me "Kiyoo nadiipea yoka pooi"
see asimi yoo.
17 Maga kutuu to kaa pakaamaata kaama deamaagea ko Yesus tupi. Okoo
me Waa yaapaagee, ebo ekeekea kiya okoo noonaa me dimi wiya kegea.
18 Yesus meedoota okoo geboo da kaa kaama aseta menaa ko "Se-pesee,
we-pesee, se-menaa, we-menaa uduma, epoo to wodoo kaa miya, magaa
da kaa miya kuwa uduma Ni kaa too naekeata topa.
19 Kisee kemaata ikii peedoota uwoo to, magaa to mée tomaa-tomaa
yuwa uduma paagoo pooi. Okoo miya Ni me topenaa see bagee yuwa
nakiyaabuu senaa taai. Ikii kuwa bagee yuwa uwo yatukumaano kuwa ko
Nagamee ekaa yiba ma, Yogamee ekaa yiba ma, Roh Kudus ekaa yiba ma
kuwa ekaa yiba uwo yatukumaai.
20 Ni me kiseta-kiseta menaa yuwa uduma okoo miya daamaa nadeewoo,
naukuwawoosi yoka tupiwoo taai. Mikee, Anii ikii ma epo enaataa
kiitoowoo taapa, kisee too wodopasi naagoo too see kuwa daamaa
nekeenii" see aseta. Kiyoo too.

* **28:12** Yahudi bagee me kepe eebaa manegea kuwa ko Yesus aya andoo peepi see menaa kuwa mée se eewegasi naadi kepe manta. **28:16** Mat 26:32 **28:18** Ep 1:20-22

Markus
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Markus waa Yahudi bagee kiya wa me apanaa tomaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko kuwa idukaa kaama Ebo Kristus mee daamaa wigintaata ebo toowoo taatagi see wegawoo seta menaa kuwa Yesus Wa kaa uwa daata kemaata Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa ma, Wa me mée topenaa seta menaa ma kuwa ebeamaata. Wa me ebeamaata menaa kuwa eebaa yaato Matius kapogee yiba miya topa, Lukas kapogee yiba miya topa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-13 Yesus mee uwo yatukumeta kaama petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
1:14–6:6 Yesus mee Galilea wee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa
6:7–8:30 Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo omaago ma ukuwaaniyaabuu senaa seta menaa
8:31–10:52 Yesus bogaano monaa da ekaapa kega naadi mée topenaa, ukuwanaa seta menaa
11:1–12:44 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama mée topenaa, ukuwanaa seta menaa
13:1-37 Yesus me Anii wiyaagoo meeno taa kaboo kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata kiya daamaa nadiitoo taai, Ni me menaa daamaa nayeewoo, nawegawoo taai naadi menaa
14:1–15:47 Mée me Yesus mee peneata kaama booyaata menaa
16:1-20 Yesus aya andoo peeta kaama wodopasi wegata menaa

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mat 3:1-6,11-12, Luk 3:3-6,15-17, Yoh 1:19-28

1 Ebo Kristus Yesus mee, Ogatamee Yoopaa Wa kaa daamaa petamanii menaa kuwa ko kisee:
2 Idukaa Ogatamee me kapogee yiba nabi Yesaya me menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:
"Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see kaasiita,
A me poono etaa da wa me daamaa kamasiitagi. *Mal 3:1*
3 Piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa 'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai.*
Waa meeno see etaa da daamaa topoo yatupitagaai'" see menaa ebeamaata. *Yes 40:3*
4 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes waa piya taa, one taa see ebo mee maga ugii da kaa peemaata kaama eeweganaa seta menaa ko "Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa Ogatamee me epa kiekeasiipi yoka eto ko ekeata kaama uwo tukumaai" see menaa weganaaki.
5 Mée eebaa wa paagoo peegeekea, kuwa ko Yudea wee kaa bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee ma okoo mée eebaa. Okoo me pedeo yuwa

* **1:3** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee.

uduma awee da kaa wegatagaa semaata kaama Yohanes me Yordan dee
kaa uwo yatukumigi.
6 Yohanes wa me dokaa kuwa ko unta iyuu me iyata dokaa, bedaa
epmoonee da mee woda kado me ipiipii seta. Wa me naano agiyoo kuwa
ko motaabi ma, degee kegoo uwoo ma kuwa.
7 Wa me wegata menaa mee ko kisee: "Waa uuto meepi Mée mee ko esee
ebo. Anii peedi yoka anii esee-kodeata kaama Wa me bado doko yabeano
kuwa miya weda, iyo.
8 Ani me ikii uwo yiba kitukumpa kiya Wa me kitukumaano kuwa ko Roh
Kudus yiba miya kitukumaatagi" see asigi.

Yesus mee uwo yatukumeta menaa
Mat 3:13-17, Luk 3:21-22, Yoh 1:32-34

9 Kuwa kaboo da Yesus mee Galilea wee kaa omegee naadi kaama
peedoota Yordan dee kaa peemaata kaama Yohanes me Waa uwo yatuku-
migi.
10 Yesus maayoo kaa peanta kaama deataayaa naaki taka ena epoo to
kabaanta kaama wiya wodeenega. Kisee wodeenta kaama Roh mee poodee
see bedoo eseaniyaa mokoo see see Wa kaa eseanigi.
11 Kuwa kaboo da taa epoo to yaato kaama aseeyamaata menaa ko "Aa ko
Ni me esee kaepa see Yogaa yoka A me Anii dimi wikii-wikii nasiyaabuuke"
see asigi.

Iblis me Yesus pedeo ukuwasi naadi asegee seta menaa
Mat 4:1-11, Luk 4:1-13

12 Kuwa kaboo da Roh Kudus me Yesus mee piya taa, one taa see ebo
mee maga ugii da kaa eepeegi.
13 Peemaata kaama Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Waa apaadee
segee see egapii mée wiya. Yesus Waa mee magaa to kaa yago tookee
agiyoo yupii omegee, toogeeka too malaikat bagee yuwa me Waa iye-iyee
seta.

Doge abagee see bagee mée okoo wui Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11

14 Kuwa kaboo da Yohanes mee digiyoo ee yiba seemiyaagea. Waa
seemiyaata kaama Yesus mee peedoota Galilea wee kaa peemaata kaama
Ogatamee me etokaa daamaa menaa kuwa eeweganaaki.
15 Wa me menaa mee ko kisee: "Eto ko monaa da kaa kega. Ogatamee
Wa too ebo mée eetoono see kooki yoka ikii me pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa ekeata Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai, bedaa
kuwa etokaa daamaa menaa kuwa mikee gaawoo taai" see menaa kuwa
eeweganaaki.
16 Yesus mee Galilea piku geboo da taa peetaaka too deamaayaa naaki
doge abagee see bagee mée ekea wiya uwo pikuu da yiba jala onee
tameeyamoo taakea. Ena mee ekaa da ko Simon, ena mee Simon ebee
ekaa da ko Andreas.
17 Yesus me asiino, "Ni sekaataa nameei. Ekea mée naabawoo see bagee
wiya kikiyaapa" see asigi.
18 Kisee ki jala onee ekeata Wa sekaataa peegea.
19 Bedaa peedoota peenaa amoo maa kaa mokoo peemaata deamaayaa
naaki mée ekea wiya topea, kuwa ko Zebedeus me yogaa wiya, Yakobus
ma, Yohanes ma ekea kenaaya. Ekea koma yiba jala onee ipiipii taakea.

1:6 2Raj 1:8 **1:11** Mzm 2:7, Yes 42:1

20 Yesus me "Ekea Ni sekaataa nameei" see asigi naaki kisee ki mee komaa
da ma, nagamee Zebedeus ma, wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ma
kuwa uduma ekeata Wa sekaataa peegea.

Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Luk 4:31-37

21 Yesus ma okoo peedoota Kapernaum magaa kaa peemaayu. Sabat
naagoo Waa sembahyang segee see ee yiba seemeta kaama mée topetaaka
too ko
22 kiyoo yiitookea bagee yuwa dimi nagimegea, Wa me mée tupiino ko
omaago yoka, Musa me menaa mée topetaa see bagee me mée topetaa
siyaa see see se.
23 Kuwa kaboo da taa ko mee ee yiba paa agoo see mée ena tupi. Wa me
mena ebo kaa
24 "Ei, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Aa ma inii mapea menaa agoo?
Inii mée umina pedeo kiyaano see naadi mege ye? Aa mee ko anii
kanekeenega. Aa ko Ogatamee me kawigintaata pedeo ena ma taa see
Mée mee ii" see asigi.
25 Yesus me omaago ma asiino, "Aa koogo tooi, wa kaa kaama pooi" asigi
naaki
26 paa me mee mée to maa da totomo yasiyaata kaama ebo menaa-menaa
kaa wa kaa kaama peegi.
27 Kuwa deegea bagee uduma dimi nagimegea. Okoo me wegaano, "Mee
kaasee agiyoo? Wa me mée tupiino menaa kuwa gipii see menaa ii. Wa
me menaa kuwa esee pesee, omaago. Paa yuwa 'Pooi' see asigi naaki Wa
me menaa yayiino too" see aawegaakea.
28 Kuwa Wa me koo sipi menaa yuwa doodoota Galilea wee kaa magaa
kaa kiyoo-kiyoo uduma eeweganaa seta.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mat 8:14-17, Luk 4:38-41

29 Yesus mee sembahyang segee see ee kaa paa yaabagaapeata kaama
peedoota Simon ma, Andreas ma ekea me ee kaa, Yakobus ma, Yohanes
ma ekea miya peegea.
30 Ee kaa peemaaga too ko Simon me apimee baayo wa me ometaa see
yoo tani ma ikiyoo meanta totaaka. Okoo moga peedoota Yesus paagoo
pe-asegea.
31 Waa peedoota mee apii to paagoo yagaa da peneata anoogeeyaagi
naaki ikiyoo taa keepeasega. Taa kega naadi anoogeeta naano agiyoo mée
yuwa manega.
32 Keno seomigi kaboo ikiyoo yago bagee yuwa ma, paa yago bagee yuwa
ma okoo uduma Yesus paagoo eemedaakea.
33 Mee magaa kaa bagee uduma mee ee kaa kenee to kaa kutumeeiikea.
34 Okoo me deei-deei, meanee see agiyoo tomaa-tomaa yuwa eebaa Wa
me yataa kiyaagi, paa eebaa miya yaabagaapeasigi. Paa yuwa me 'Mee ko
Ebo Kristus yoka' see kuwa ipi kemaata Yesus me okoo mena peenaa ma
se wegayaagi.

Yesus me daamaa doometa menaa eeweganaa seta menaa
Luk 4:42-44

35 Omemaayu pedeo tokomaa, pe-aweeniino taa see kaboo da Yesus mee
peedoota mée taa see yoo peemaata kaama sembahyang taaki.
36 Simon ma, waa ma bagee yuwa ma okoo epo Yesus abanaakea.

37 Okoo me Waa deemaata kaama asiino, "Mée uduma kaabanaakea" see
asegea.
38 Wa me asiino, "Anii mena eeweganaa taano see naadi meta yoka gebo
kaa apanaa magaa kaa bagee yuwa paagoo niipooi" see asigi.
39 Waa Galilea wee kaa magaa uduma nawenaa, peenaaka too sem-
bahyang segee see ee yuwa yiba Wa me menaa daamaa eewegageeki, paa
seemeta bagee yuwa miya paa yaabagaapii segeeki, kisee ukuwanaa segee
seta.

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mat 8:1-4, Luk 5:12-16

40 Kuwa kaboo da mée ena, bado yagaa kuwa esee pedeo abuu me
daa-noota see mée Yesus paagoo meemaata kaama mumo maga kaa esee-
ekeasigi. Wa me maamaa aseekee kaa "Aa ede kepa ko ni me abuu kuwa
A me nataa kiyaayaa yoka" see asigi.
41 Yesus me waa epa nao naadi wa kaa yagaa pe-maataata kaama
"Daamaa, a me abuu kuwa taa kaai" see asigi.
42 Taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi.
43 Yesus me waa koogo pooi see aseta kaama bedaa Wa me pesee kaa
asiino,
44 "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa koogo peedoota
imam bagee paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi kadeesi ke. Abuu kuwa
mikee taa kega ii see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo kupi-maniino
agiyoo kamanisi naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee ukuwaai' see
wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii' see kuwa
kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see asigi.
45 Kisee asigi kiya mee mée to me kuwa Wa me kisee daamaa nakoo sipi
see menaa kuwa awee da kaa kiyoo-kiyoo eewegakomeegi. Mee kaama
wodoo Waa kota magaa kaa awee da kaa peenaa taano iyo. Waa gebo kaa
magaa kaa mée eebaa taa see yoo kiyoo too toogeeki. Kisee kiya kiyoo-
kiyoo bagee mée eebaa Wa paagoo medaakea.†

2

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mat 9:1-8, Luk 5:17-26

1 Unu wedo waa naa omemaata kaama Waa metaki peedoota Kapernaum
magaa kaa peemaayu. Peemaata kaama mée me "Waa meemaata ee kaa
tupi" see menaa kuwa weganaakea.
2 Waa tupi yoka naadi mée eebaa medaakea. Ee yiba mée sipi, kenee to
kaa kiyoo miya toono naka. Wa me menaa kuwa okoo daamaa eewegataa.
3 Kuwa kaboo da taa ko okoo mée wui me oogimaata bagee ena Yesus
paagoo dogaano see kookea.
4 Kiya mée sipi naadi Wa paagoo doomagaano iyo yoka doodoota ee
to wodoo taa pakagea. Pakaamaata kaama Yesus doodoo da taa ee
kabataagea. Kabataata kaama mee oogimaata mée to wa me ometaa see
keagee da ma yadookomeegea. 5 Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee
ebo ii naadi kaama Wa me mee oogimaata mée to asiino, "Niyoopaa, a me
pedeo yuwa uduma epa kaekeasega. Eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa
taa" see asigi.

1:44 Im 14:1-32 † **1:45** Yesus Waa kota magaa kaa awee da kaa peenaa taano iyo see menaa mee ko ikiyoo yago bagee yuwa ma, aii kisee deetaa see bagee yuwa ma okoo mée maamaa eebaa Wa paagoo yigimeeii taapea naadi kaama Waa mée eebaa tuyaa magaa kaa awee da kaa peenaa taano iyo, see menaa mee.

6 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa miya kiyoo animaata
totaakea. Okoo me kuwa menaa yeeta kaama dimi yiba gaano,
7 'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa.
Mée tomaa okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiino kuwa Ogatamee Wa me
too koo semaayaa, se maa?' see koogo dimi yiba gaagea.
8 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me dimi yiba moga nekeenta kaama
asiino, "Ikii koogo dimi yiba 'Kaasee mée to yaai' see nagaagea kuwa kaasee
kaa ya?
9 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo yuwa epa
kaekeasega yoka eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa' see menaa mee
miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta a me ometaa see keagee da masegeeta
daamaa peenaa taai' see menaa mee miya wegayaa, ekea paaya.
10 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa okoo Ogatamee
ma menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see kuwa ikii nanekeensea naadi
agiyoo ena kideeyaanaka" see asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata
mée to asiino,
11 "Ani me kasiino ko: Anoogeeta a me ometaa see keagee da masegeeta
ee kaa pooi" see asigi.
12 Kiyoo topea bagee yuwa deegea kaboo waa kisee ki anoogeeta kaama
wa me ometaa see keagee da masedoota ee kaa peegi. Kiyoo diitookea
bagee yuwa uduma dimi nagimaano ebo, Ogatamee yaapaageekea. "Ebo
ae see agiyoo mee see see inii ewo, se deetaa see agiyoo" see wegagea.

Lewi mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 9:9-13, Luk 5:27-32

13 Kiyoo kaama Yesus mee kaagaa ena ma peedoota Galilea piku geboo
da kaa peemaata kaama mée eebaa Wa paagoo medaakea. Wa me okoo
daamaa topetaa.
14 Waa peetaaki too deeyaa naaki mée ena, Alpeus yoopaa ekaa da ko
Lewi mee kiyoo tupi. Wa me pajak kepee masegee yoo animaata totaaki.
Yesus me "Ni sekaataa nameei" asigi naaki yiinaageeta Wa sekaataa peegi.
15 Wa me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi. Yesus sekaataa
bagee kuwa okoo mée eebaa kemaata pajak kepee yamasegee see bagee
yuwa ma, apanaa dimi pedeo see bagee yuwa ma okoo mée eebaa animaaii
naadi Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma naano agiyoo epo
enaataa notaakea.
16 Kuwa kaboo da Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa
me diitookea. Okoo ko Parisi kaa bagee. Okoo me Yesus Waa pajak
kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma okoo
paaya enaataa naano agiyoo notaakea kuwa deeta kaama Wa me topenaa
see bagee yuwa asiino, "Ikii mena kitopetaa see Mée mee pajak kepee
yamasegee see bagee ma, apanaa dimi pedeo see bagee ma okoo paaya
enaataa naano agiyoo notaakea kuwa yaai, kaasee kaa ya?" see asegea.
17 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama okoo asiino, "Ikiyoo taa see bagee
kuwa ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee
kuwa too peeyaa. Anii meta mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see
bagee yuwa mena ogaano see naadi se kiya dimi pedeo bagee kuwa Ni
sekaataa misi naadi meta" see asigi.

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mat 9:14-17, Luk 5:33-39

2:17 1Tim 1:15

18 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes wa me topetaa
see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo naano agiyoo
tapoo toogeekea. Mée noonaa Yesus paagoo meemaata kaama asiino,
"Yohanes me topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo
naano agiyoo tapoo toogee siyaa kiya A me topenaa see bagee yuwa se
ukuwageekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
19 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo
paimee ma enaataa tuyaa bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee siyaa ye?
Taa, mee api goeyaa mée to epo enaataa tuyaa kaboo naano agiyoo tapoo
se toogee siyaa.
20 Api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama wodoo
too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea" see asigi.*

21 Bedaa Yesus me wegaano, "Gipii dokaa ponee to, uwo wetogeano taa
see doka ponee to mee masegeeta kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa
pee-se kiwiyaa. Kisee kiwiyu ko mee nuku see dokaa da mee geanta
tokogoo ebo kedaa siyaa.†
22 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa
miya kisee. Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se
wogeawee siyaa. Kisee wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee
kipuunta kaama anggur poo uwoo miya pedeo kiyaa, otaawee da miya
pedeo kiyaa. Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa gipii see
otaawee yiba too wogeawee siyaa" see wegagi.‡

Sabat naagoo Parisi kaa bagee me Yesus kagoo keta menaa
Mat 12:1-8, Luk 6:1-5

23 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus Waa gandum poo uwaa da taa
peetaaka too Wa me topenaa see bagee yuwa gandum poo ukuu yuwa
naano see naadi daapegeekea.
24 Kiya Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Yaai, Sabat naagoo yoka okoo
me kuwa ukuwagea kuwa daa. Kaasee kaa ukuwagea ya?" see asegea.
25 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa bagee yuwa ma
okoo naano agiyoo taa kaboo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee ikii
diino taa, ewo ye?
26 Mee ko idukaa Abiyatar waa Ebo Imam tota kaboo Daud waa
Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee paagoo manegee seta roti
magu yuwa masegeeta nota, waa ma bagee miya eenota. Kuwa roti kuwa
naano ko imam bagee me too noogee siyaa roti yuwa, apanaa bagee yuwa
naano ko daa kiya kisee-kisee taa" see asigi.

---

* **2:20** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. † **2:21** Mee dokaa da uwo wetogemaata kaama gee kega kaboo mee gipii dokaa ponee to peenaa peedi keepeasega naaki tokogoo ebo kedaa naadi dokaa da pedeo kiyaa. ‡ **2:22** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee. **2:26** 1Sam 21:1-6

27 Bedaa Yesus me asiino, "Sabat naagoo mee ko mée tomaa yuwa okoo
kaa daamaa yaagoo kiyaata, mée tomaa me mee naagoo kana ma, kana
ma deewoosi naadi agoo kiyaata se.§
28 Kisee kemaata Mée Yogaa mee Sabat naagoo mee miya epoo Mée" see
asigi.

3

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mat 12:9-14, Luk 6:6-11

1 Sabat naagoo kaawaa ena ma Yesus mee sembahyang segee see ee yiba
seemetaa. Mée ena, yagaa enaato boota see mée to kiyoo tupi.
2 Parisi kaa bagee miya kiyoo topea. Okoo me Yesus kaa pedeo menaa
yaweganaa taano see dimii agoo yoka Sabat naagoo Wa me mée kaa
meanee see agiyoo yataa kiyaapi ye naadi tamaata maamaa diitookea.
3 Wa me mee yagaa enaato boota see mée to asiino, "Aa mée uduma dagii
da kaa yiinaageeta tooi" see asigi.
4 Yesus me okoo asiino, "Musa me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko
maagiyoo ukuwaano dagu see ebeamaata ya? Daamaa agiyoo ukuwaano
mee dagu ye? Pedeo agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Mée daamaa kiyaano
mee dagu ye? Mée booyaano mee dagu ye?" see asigi. Kiya okoo mena taa,
koogo togea.
5 Wa me kagoo kaa okoo uduma emaa wugitaga-wugitaga naadi kaama
sooi, dimi eboo see bagee yuwa nao naadi dimi boodi ebo. Kiyoo kaama
Wa me mee yagaa boota see mée to asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi.
Yagaa peto asigi naaki daamaa keepeasigi.
6 Parisi kaa bagee yuwa pudumeta kaama Herodes yaato bagee ma
enaataa Yesus mee wugiino see menaa koogo aawegaa seta.

Yesus me mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa

7 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma enaataa Galilea pikuu
da kaa peetaaka too mée eebaa Wa sekaataa peedaakea, kuwa ko Galilea
wee kaa bagee ma, Yudea wee kaa bagee ma,
8 Yerusalem magaa kaa bagee ma, Idumea wee kaa bagee ma, Yordan
uwaasii yaato magaa kaa bagee ma, Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon
magaa kaa bagee ma, okoo mée eebaa. Okoo Wa me ukuwanaaki menaa
yuwa yeeta kaama Wa paagoo medaakea.
9 Okoo mée eebaa kemaata uwo piku geboo da kaa Wa paagoo naayaato-
naayaato nasipintagaapea yoka naadi Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Koma ena nadoomeei" see asigi.
10 Mee ko deei-deei meanee seta bagee mée eebaa Wa me daamaa
yakiyaabuu sipi kemaata deei-deei meanee seta bagee apanaa mée eebaa
okoo miya Waa yaadeega naaki ou naadi Wa paagoo sipintagaano see
kookea.
11 Paa agoo see bagee yuwa miya Wa paagoo medaakea. Kuwa paa yuwa
me Waa deegea kaboo paa yago bagee yuwa Wa me badoo da kaa mumo
esee-kudiinta asiino, "Aa ko Ogatamee Yoopaa" see asegea.
12 Kiya Wa me kuwa paa yuwa maamaa aseekee kaa "Anii mée paagoo
se naipi kiyaai" see asigi.

§ **2:27** Sabat naagoo mee ko Ogatamee me mée tomaa yuwa mee naagoo daamaa ede ma, ede ma toogeesi yoka naadi mee naagoo okoo kaa yaagoo kiyaata. Kisee kemaata Yesus me topenaa see bagee me naadi kaa Sabat naagoo gandum poo daageegea kuwa daa see taa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

Yesus Wa me menaa yadoonaa taano bagee mée gaasi ma wiya wiginta menaa
Mat 10:1-4, Luk 6:12-16

13 Yesus mee pakadoota maga kutuu to kaa pakaamaata kaama Wa me
ede gaata bagee yuwa "Meei" asigi. Okoo Wa paagoo megea.
14 Wa me okoo gaasi ma wiya kuwa wigintaata kaama kuwa bagee
yuwa Ni me menaa nadoonaasi naadi peeyaata bagee yuwa see ekaa mee
muntayu. Kuwa ko okoo Nii ma epo enaataa peenaa naadi Ni me menaa
naweganaa taapea,
15 bedaa Ni me pesee da kaa paa yuwa mée yiba kaama yaabagaapii
taapea, kisee ukuwanaasi yoka naadi okoo wigintayu.
16 Kuwa Wa me wigintaata bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa ko
kisee: Simon, Petrus see ekaa Yesus me muntaata mée mee ma,
17 Zebedeus me yoga wiya kuwa ko Yakobus ma, menaamee Yohanes
ma Yesus me Boanerges see ekaa muntaata bagee wiya. Mena nekeeniino
yaato ko dimi mena keemuu mokoo see bagee see ekaa mee.
18 Kiyoo kaama Andreas, Pilipus, Bartolomeus, Matius, Tomas, Alpeus
yoopaa Yakobus, Tadeus, yape tukuu mée Simon,
19 bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe masiipi mée.

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa
Mat 12:22-32, Luk 11:14-23

20 Yesus mee peedoota ee kaa peemaata kaama bedaa mée eebaa Wa
paagoo medaakea. Mée eebaa medaakea naadi Waa ma, Wa me topenaa
see bagee yuwa ma okoo naano agiyoo nuyaa kaboo taa.
21 Kuwa Wa kaa menaa kuwa Waa ma kenaa bagee yuwa miya yeegea.
Okoo me yeeta kaama wegaano, "Yesus mee taki-takii meanigi yoka" see
wegagea. Okoo me Waa badaa maadoo poono see naadi megea.
22 Kuwa kaboo da Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa kuwa
Yerusalem magaa kaa kaama megea. Okoo me wegaano, "Waa ko Beelzebul
mee tawata mée" see wegagea. Bedaa "Waa paa me eboo tawata kaama
too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa kuwa miya yawegagea.
23 Yesus me okoo "Meei" see asigi. Meemaagea kaboo Wa me ebea-
ebea menaa kaa okoo asiino, "Kaasee kaa Iblis me Iblis mee ekaato
abagaapeasiyaa? Wa kaa tabogetaa see paa yuwa kuwa se abagaapeasiyaa,
se maa? Ebea-ebea menaa ena kisee:
24 Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko mée ukubaanta
kaama asii se pesee kiyaa, okoo dabaa kiyaa.
25 Bedaa ee ena kaa bagee miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga
naadi kaama se pesee kiyaa.
26 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko mee asii se
pesee kiyaa. Kisee Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa abagaapeasiyu
ko okoo uduma ukubaanta kaama wa me ebo toono kuwa taa kedaa siyaa.
27 Mena ena ma kisee: Omaago kiyaa mée wa me agiyoo yuwa mée me
oma yamasiino see gaayu ko wa me ee yiba seemeta kaama wa keta one
gadimemaata kaama too wa me agiyoo yuwa daba yamasegeeyaa.*
28 Anii mikee kisiino ko: Mée me pedeo ukuwayaa agiyoo yuwa ma,
pedeo see yawegaa-wegaa siyaa yuwa ma kuwa uduma Ogatamee me epa
yaekeasiyaa

* **3:27** Mee omaago kiyaa mée mee mena nekeeniino yaato ko Iblis mee ebea-ebea. Oma yamasetaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Wa me paa abagaapii siyaa yoka Wa too ebo, Iblis ma, paa yuwa ma kuwa dabaa see kuwa nekeensi naadi menaa.

29 kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa epa
se ekeasiyaa. Mee ko esee pedeo ukuwayaa agiyoo yoka iminoo miya,
iminoo miya epa se ekeasiyaa" see asigi.†
30 Wa me okoo kisee asigi menaa mee ko okoo me "Waa paa agoo see
mée to kemaata kisee agiyoo ukuwanaa segeeki" see menaa kuwa me asigi
menaa.

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mat 12:46-50, Luk 8:19-21

31 Kuwa kaboo da Yesus Wa me okooto ma, menaanii yuwa ma kuwa
megea. Okoo meemaata kaama yoo da kaa toomuu taaki too mée waa ena
paagoo asiino, "Waa misi yoka mena naogaai" see asegea.
32 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus gebo naayaato-naayaato toomuu
taakea. Mée me Wa paagoo pe-asegea menaa ko "Deede, abaayo ma,
agaabee nokaa yuwa ma kuwa yoo da kaa kadiitoo taakea" see asegea.
33 Yesus me okoo asiino, "Nibaayo mee maapii naa ya? Anii ma kenaa
bagee kuwa maamee nuwaa naa ya?" see asigi.
34 Wa me kuwa Waa naayaato-naayaato toomuu taakea bagee yuwa
iiyaga-yaga naadi kaama asiino, "Deede, kuwa ko nibaayo nokaa yuwa
ma, Anii ma kenaa bagee yuwa ma kuwa.
35 Mikee, epoo to wodoo Neataagi me gaata-gaata yuwa too daamaa
yaukuwataa see bagee kuwa ko neawaagi nokaa yuwa ma, neebee nokaa
yuwa ma, Ni me ukuyogaa yuwa ma, nibaayo nokaa yuwa ma kuwa yoka"
see asigi.

4

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mat 13:1-17, Luk 8:4-10

1 Bedaa kaawaa ena ma Yesus mee piku geboo da kaa mée yuwa
topetaaka too ko mée eebaa Waa naayaato-naayaato kutuu semaagea.
Okoo mée eebaa naadi Waa uwo dagii da kaa koma ena kaa pakaanta
animaayu, mée yuwa uduma ea da kaa totaakea.
2 Wa me mée topetaa see menaa kuwa ebea-ebea menaa kaa eebaa
topetaa. Wa me mée topeta menaa ena mee ko kisee:
3 "Yeede, mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi.
4 Keepa sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa
me nootaagea.
5 Bedaa noonaa oma agoo see magaa kaa, maga eebaa taa see yoo
eseaneeka. Maga eebaa taa kaa moga iyadaaka kiya
6 mani yuwa maga yiba daamaa poono taa kemaata keno mega ko kuwa
iyapa yuwa denadaa naadi wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga kiya boo
aatakiika naaki egaapeasega yoka poo ekaano taa.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa eseaneeka. Iyata
kaama poo ekaga naaki poo ukuu noonaa amaamo, noonaa bado ena,
noonaa ogei me badoo, kisee ekadaaka, see kuwa" see asigi.
9 Bedaa Wa me asiino, "Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.

---

† **3:29** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa. **3:35** Luk 11:27-28

10 Yesus Wa too toomuu taaka too ko Wa sekaataa bagee yuwa ma, Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa ma epo enaataa peedoota Wa paagoo asiino, "Kuwa A me ebea-ebea menaa kuwa nekeeniino yaato kuwa kaasee?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa. Eto kuwa menaa kuwa ikii paagoo daamaa awee da kaa kikiyaagi kiya Ni yaato taa see bagee kuwa gaayu ko Ni me okoo paagoo eewegaano menaa kuwa uduma ebea-ebea menaa kaa too eewegageeka.
12 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Okoo deegea kiya se deesi naadi,
bedaa okoo mena yeegea kiya se nekeensi naadi
Ani me kisee yakiyaabuu taapa.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
Anii okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiyaa' see menaa ebeamaata. *Yes 6:9-10*
Kisee ukuwaandaasi naadi Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa too eewegageeka" see asigi.*

Poo keepa ebea-ebea menaa da mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mat 13:18-23, Luk 8:11-15
13 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii mee ebea-ebea menaa mee nekeeniino taa ye? Kisee gaayu ko ikii kaasee apanaa ebea-ebea menaa kuwa nekeeniyaa ya?
14 Mee ko kisee: Poo keepa sigimenaa see mée me Ogatamee me etokaa menaa sigimenaa siyaa ebea-ebea mee.
15 Kuwa menaa etaa da kaa eseanee siyaa ebea-ebea mee gaayu ko mée me yeeyaa kiya kisee ki Iblis me okoo me dimii yiba sigimpea yuwa yamasedoo peeyaa, see ebea-ebea mee.
16 Bedaa oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama moga ede ma, ede ma masiyaa bagee yuwa mokoo
17 kiya okoo manii da taa yoka okoo ae-wae siyaa kaboo makii taa see kaa maamaa se toowoo siyaa. Mée me kuwa menaa peneata bagee yuwa wegee-wegee siyaa kaboo okoo kuwa menaa moga ekeata peeyaa see ebea-ebea mee.
18 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeegea kiya
19 mée me dimi-pami kuwa me mee menaa da dapimeekee. Kuwa ko okoo me umiino, toono yiba gaagaa dimii mee ma, kepe, kisee mée deebaa siyaa agiyoo ou dimii mee ma, apanaa ou dimii yuwa ma kuwa me mee menaa da egadaa naadi kaama okoo poo ekaano taa see wodoo yuwa ebea-ebea.
20 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama daamaa masiyaa bagee yuwa ebea-ebea. Okoo me poo ekawoo siyaa yuwa kuwa ko mée noonaa poo ukuu ena kaa amaamo, noonaa bado ena, noonaa ogei me badoo kisee eebaa kedaa siyaa bagee kuwa, see ebea-ebea menaa mee" see asigi.

Yesus me menaa daamaa yeesi naadi topeta menaa
Luk 8:16-18

---

* **4:12** Yesus me "Ani me okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa too eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

21 Bedaa Wa me okoo asiino, "Pelita biyaa iyaata kaama doodoota
otaawee me apumaakee se kiya, mée me ometaa see keagee da miyoo
taa aii ekeasiyaa mee miya se kiya biyaa maagee yoo pakaa-ekeasiyaa, se
maa?
22 Mee mokoo miya idukaa kaama booniwoo seta menaa uduma awee
da kaa kedaa taapa, bedaa mée paagoo eewegaano taa menaa kuwa miya
ipi kiyaabuu taapea.
23 Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.
24 Bedaa Wa me asiino, "Ikii me yeetaa see menaa kuwa daamaa ipiipi
dii. Ikii me daamaa yeewoo siyaa doodoo ikii daamaa masiwoo taapea.
Bedaa mee asii miya ikii maamaa eebaa daamaa kineeyaa.
25 Kuwa ko agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea. Kiya taa
kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa" see
asigi.†

Poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa

26 Bedaa Yesus me wegaano, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa ko
kisee: Mée ena poo keepa bugi kaa sigimenaa naadi kaama ee kaa peetaa.
27 Omemaayu tokoma mee da anoogeeta bugi yaataa, daatooyiba yaato
toomoo ometaa, kisee too wa me ukuwagee see. Poo keepa yuwa kuwa
daamaa iyataa see kiya 'Kisee kaa iyaga, kisee kaa iyadaaka' see kuwa waa
ewo.
28 Magaa to mee me kaama poo keepa waadibaa iyawoo naadi kaama poo
ota ekadaa siyaa. Iyaano ko petamanii kabagaa da pakaamaaga, iyawoo
naadi kaama ukuu ekadaaka, kaama too poo ota yuwa kuwa miya ukuu
kaa eebaa kedaaka, kisee iyawoo see.
29 Poo ota yuwa kapoo kega naaki poo daano kaboo yoka bugi epoo mée
me poo ota yuwa moga daataa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee Wa too
ebo mée eetoono kuwa."

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa
Mat 13:31-35, Luk 13:18-19

30 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa inii ebea-
ebea menaa kaa kaasee wegayaa?
31 Eto ko kisee: Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii
da kaa weetayu. Sesawi poo keepaa to mee umina peedi, magaa da kaa
poo keepa apanaa yuwa see see se.
32 Kiya weetaata kaama daamaa iyawoo naadi kaama piya wodoo to ebo
kiwooka siyaa, bugi kaa weta agiyoo apanaa yuwa see see se. Kago ebo
peeda-paada naadi kaama bedo yuwa kiyoo geka daamaa maagee siyaa.
Mee mokoo miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
33 Ebea-ebea menaa kuwa see see Yesus me mée yuwa paagoo okoo me
nekeeniyaa dimii doodoo too eewegageeki.
34 Wa me mée yuwa paagoo ebea-ebea menaa ma taa see menaa kuwa
eewegaano taa. Kiya Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo kuwa menaa
nekeeniino yaato daamaa ase-manee segeeki.

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mat 8:23-27, Luk 8:22-25

4:21 Mat 5:15, Luk 11:33 **4:24** Mat 7:2, Luk 6:38 † **4:25** "Kuwa menaa daamaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **4:25** Mat 13:12, 25:29

35 Mee naagoo uwaataa da Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Piku asii yaato pookee" see asigi.
36 Okoo kuwa kiyoo topea bagee yuwa ekeata kaama Yesus mee tupi see
komaa da kaa pakaanta kaama okoo paaya epo enaataa peetaa, apanaa
bagee miya okoo me komaa yuwa kaa pakaanta kaama epo peegea.
37 Uwo pikuu da taa peetaaka too ko bo ebo mega, biku-biku miya ebo
kega. Uwo komaa da yiba seemedaaka naaki uwo pudii taano see kooka.
38 Kiya Yesus Waa koma babu yaato mumo paga kaa toomoo ometaaki.
Wa me topenaa see bagee yuwa me Waa maanegea. "Ei, Guru, inii uwo
poonakea kuwa A me wisintaage ye?" see asegea.
39 Waa anoogeeta kaama bo ma, piku ma kuwa "Koogo sikiinii" asigi
naaki bo siki, biku-biku umina taa kega.
40 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee wedaagea? Ikii me kaasee Ni kaa dimi
namagaano taa kepea ya?" see asigi.
41 Okoo weda kaa dimi nagimeamookea. "Mee kaasee Mée? Biku-biku,
bo kisee agiyoo kuwa Wa me menaa yayiino too" see aaseekea.

5

Paa agoo see mée ena Yesus me paa eebaa yaabagaapii seta menaa
Mat 8:28-34, Luk 8:26-39

1 Okoo piku asii yaato Gerasa magaa kaa peemaayu.
2 Koma yiba kaama maayoo kaa eseanigi too ko paa agoo see mée ena
ogo maataa see beapa yuwa kaa kaama migi.
3 Waa kiyoo omegee, toogee see mée. Waa omaago yoka mée me one
gadimaano iyo, pose onee me miya iyo.
4 Mée me pose onee me wa me yagaa bado kaagaa eebaa gadimegeekea
kiya wa me kuwa onee yuwa, yagaa kaa miya, bado kaa miya daataga-
paataga naadi ekeasigi. Waa peneasiino bagee ena ma taa, se ukuwa-
maayaa.
5 Waa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kataa-kataa ma menaa
weganaa, peenaa segee see mée. Waa mée ogo maataa see yoo kiyoo miya
peenaa segeeki, kuyee da taa miya nawenaa segeeki, bedaa waa ekaato
maa to oma uguu me geemegee taa see, waa kisee mée to.
6 Waa beesekaa mokoo kaama Yesus deeta kaama yiibaga Wa paagoo
meemaata kaama mumo maga kaa ekeasigi.
7 Wa me mena ebo kaa asiino, "Ei, Yesus, Asii-sege see Mée Ogatamee
Yoopaa. Aa ma anii mapea menaa agoo? Eto ko A me Ogatamee ekaa
weekee kaa yaai-yaai ma, boodi ma kuwa aa se kakiyaapa see nasii" see
asigi.
8 Wa me Yesus kisee asigi mee ko Yesus Wa me keta "Aa paa aa, mee mée
to ekeata kaama pooi" see asigi yoo.
9 Yesus me "A ekaa da maamee naa ya?" see asigi naaki "Anii ekaa da ko
Legion, Paa Ebo Etaa see ekaa mee, inii paa maamaa eebaa yoka" see asigi.
10 Wa me Yesus paagoo maamaa aseekee kaa "Apanaa magaa kaa peedaa
taai see mée se asii" see asigi.
11 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa kuyee da kaa ekena eebaa ebo etaa
maga notaakea.
12 Paa yuwa me maamaa aseekee kaa "Inii kuwa ekenaa kuwa yiba
pakaa-seemaanake yoka kitaa mée seemiyaai" see asegea.
13 Yesus me "Daamaa, peeweei" asigi naaki paa yuwa mee mée to yiba
kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa taa pe-seemedaakea. Seemedaa

naadi kaama egoowee gidumedoota piku yiba dugumedaakea. Kuwa ekenaa kuwa maamaa eebaa, dua ribu waa naa mokoo.
14 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa yaai naadi kuwa ukuwaanega menaa yuwa doodoota mee magaa kaa bagee ma, gebo kaa bagee ma kiyoo-kiyoo eeweganaakea. Mée yuwa okoo miya mee ukuwaanega kotoo diino see naadi medaakea.
15 Okoo Yesus paagoo meemaata deamaagea naaki mee paa ebo etaa seemeta see mée to mee aii toomuu taaki. Waa doka maataata totaaki, taki-takii miya taa kega. Okoo wedaagea.
16 Kuwa yumakaa ukuwaanega kotoo deepea bagee yuwa me "Wa me kisee paa yaabagaapeasigi, bedaa ekena yuwa miya kisee ukuwaanega" see menaa kuwa eewegagea.
17 Okoo me kuwa menaa yeeta kaama Yesus paagoo maamaa aseekee kaa "Inii me magaa kaa kiyoo Aa se naatooi" see asegea.
18 Yesus mee bedaa mee komaa kaa pakaanigi too ko mee yumakaa paa agoo see mée to me Wa paagoo asiino, "Anii miya meenaka" see menaa maamaa asigi.
19 Kiya Yesus me waa asiino, "Taa, ee kaa pooi. Tuhan me aa kaepa kaa daamaa kaukuwapi menaa kuwa a me epa see bagee yuwa paagoo pe-eewegaai" see asigi.
20 Kisee asigi naadi waa peedoota Dekapolis wee kaa bagee yuwa paagoo eewegaano, "Yesus me kisee daamaa naukuwapi" see menaa kuwa eewegaaki naaki mée uduma dimi nagimegea.

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mat 9:18-26, Luk 8:40-56

21 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo uwo asii yaato bedaa metaki peemaaga too ko mée okoo eebaa topea. Waa maayoo kaa eseanta toomuu taaki too ko okoo Wa paagoo yigimeeiikea.
22 Kuwa kaboo da mée ena, mee magaa kaa sembahyang segee see ee kaa eboo mee Yesus paagoo migi. Wa ekaa da ko Yairus. Yesus paagoo meemaata kaama Wa me badoo da kaa esee-kudiinigi.
23 Wa me maamaa aseekee kaa "Niyoopane mee bogaano see koo taaka yoka meei, wa kaa yagaa yamaatagaai. Mee ikiyoo taa keta kaama waa aya toogeesi ke" see asigi.
24 Kisee asigi naadi Yesus Waa mee mée to sekaataa peetaa, mée eebaa miya eta ma me-yigimeeiikea.

25 Kuwa epo peegea bagee tabaa da api ena miya kitaa peega. Waa tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa too peegee see apii.
26 Dokter bagee mée eebaa waa kisee too yadeetaa see kiya iyo, taa kaano taa. Wa me kepee uduma mee agiyoo kaa tameepeata kiya mee agiyoo ebo kega, ebo kega siwooka.
27 Yesus Wa me ukuwanaaki yuwa kuwa waa yeepa kemaata Yesus oko yaato kaama Wa me dokaa da pee-yaadeega.
28 Wa me gaano, "Anii Wa me dokaa mee too yaadeeyaa miya mee agiyoo taa kaapa" see gaaga.
29 Wa me dokaa pee-yaadeega naaki taka ena tadaa sikiinega. Wa me 'Mikee, eto ko ni me maa da kaa meanee taa see agiyoo mee taa kega ii' see gaaga.

30 Yesus me Ni me pesee agiyoo kuwa noonaa peega ii see kuwa nekeenta
kaama kiyoo bagee yuwa paagoo asiino, "Ni me maapa dokaa da mee
maamee me nayaadeegea naa ya?" see asigi.
31 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Mée maamaa eebaa
A paagoo yigimeeii naadi sipintaagea kuwa Aa miya deege yoka A me
'Maamee me nayaadeegea naa ya' see kuwa kaasee ya?" see asegea.
32 Yesus me maamee me nayaadeegea ya naadi kaama Wa gebo iiyaga-
yaga.
33 Mee apii to me mee agiyoo nataa kiyaagi ii see nekeenta kaama weda
ebo kaa totomo ma Yesus paagoo esee-kudiinta toomuuka. Wa me "Ani me
kisee koo sepa" see menaa kuwa ase-maneega.
34 Yesus me waa asiino, "Niyoopane, a me mikee nagaano dimii mee me
aa daba daagimaa peege. Koogo pooi, a kaa meanee taa see agiyoo kuwa
kataa kiyaaga yoka" see asigi.
35 Yesus me kuwa menaa asetaaka too ko mée noonaa Yairus me ee kaa
kaama meemaagea. Okoo me Yairus asiino, "Ayoopane mee booga yoka
wisintagaai, Guru mee a me ee kaa badaa se magaai, Waa gaagaa siyaakee
se" see asegea.
36 Kuwa menaa yuwa Yesus yeemaata kaama Yairus asiino, "Aa se
wedaai, mikee nao see dimii mee too gaai" see asigi.
37 Mée eebaa Wa sekaataa peegea kiya Wa me "Petrus ma, Yakobus ma,
Yohanes ma kuwa too meei, ikii apanaa yuwa nakaayoo toomuu taai" see
asigi.
38 Yairus me ee kaa peemaata kaama deeyaa naaki mée okoo uduma
mena ebo kaa maamaa yege ma, yii-yii ma seamoo taakea.
39 Ee yiba pakaanta kaama Wa me asiino, "Ikii kaasee kaa mena ebo kaa
yege ma, yii-yii ma taakea ya? Waa boopa se, toomoo ompa ke" see asigi.
40 Kiya okoo yakeakea. Yesus me okoo uduma yoo da kaa abagakomeeta
kaama Wa me mee yogaa to me okonaka ma, Waa ma enaataa bagee wedoo
to ma kuwa uduma badaa maadoota yogaa to topa kiwisii to kaa
41 peemaata kaama mee yogaa to yagaa da pe-peneasigi. Wa me "Talita
kum" asigi. Mena nekeeniino yaato ko "Ukuyogaa peedii to Ani me aa
kasiino ko anoogii" see mee.
42 "Anoogii" asigi naaki taka ena mee ukuyogaa to anoogeeta peenaaka.
Kiyoo topea bagee uduma dimi nagimaano ebo. Waa ko tahun gaasi ma
wiya ometa see ukuyogaa.
43 Yesus me okoo maamaa asiino, "Kuwa ukuwapa-ukuwapa kuwa mée
se eewegaai" see asigi. Bedaa "Yogaa to naadi kaapa yoka naano agiyoo
manii" see asigi.

6

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus wisintaata menaa
Mat 13:53-58, Luk 4:16-30

1 Kiyoo kaama peedoota Wa me magaa kaa, Wa me topenaa see bagee
yuwa miya Wa sekaataa peegea.
2 Peemaata kaama Sabat naagoo Waa kiyoo sembahyang segee see ee
yiba seemeta kaama mée topetaa. Wa me mée topetaa see menaa yiitoo
see bagee mée eebaa dimi nagimegea. Okoo me wegaano, "Kuwa menaa
kuwa kayoo kaama naa masipi ya? Wa me esee dimi ipi kigi kuwa kaasee?
Wa me yagaa da me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa
maagiyoo naa tawapi naa ya?

3 Waa piya kapataa see mée, se maa? Maria yoopaa mee, se maa? Waa
ma kenagaa yuwa kuwa Yakobus ma, Yoses ma, Yudas ma, Simon ma kuwa,
se maa? Bedaa ukuyogaa yuwa miya nakaayoo inii paaya enaataa topea
yoka" see wegagea, kisee Waa wisinegea.
4 Yesus me okoo asiino, "Nabi bagee kuwa ko mée me ebo ekeasiyaa kiya
okoo me magaa kaa bagee ma, okoo ma kenagaa ma, okoo me ee kaa bagee
ma kuwa me too ebo se ekeasiyaa" see asigi.
5 Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo agoo kiyaano iyo. Ikiyoo
yago bagee ekea wiya, wedo waa naa too okoo kaa yagaa yamaataata
kaama ikiyoo yataa kiyaagi.*
6 Yesus me okoo me mikee nagaano dimii mee taa yaai naadi dimi
nagimaano ebo.

Yesus me topenaa see bagee "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see asemanee seta menaa
Mat 10:5-15, Luk 9:1-6, 10:4-11

Kiyoo kaama Yesus Waa kiyoo-kiyoo maga nawenaa, mée topenaa, kisee
ukuwanaa, peenaa segeeki.
7 Kuwa kaboo da Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya
"Meei" asigi. Meemaagea kaboo okoo me paa yuwa yaabagaapeasi naadi
pesee da okoo kaa mantayu. Mantaata kaama okoo mée ekea wiya maga
ena kaa pooi, mée ekea wiya maga ena kaa pooi, kisee Wa me okoo
yawuditaata peeyaano see kaboo
8 Wa me okoo asiino, "Ikii peenaaka too agiyoo se dogaai. Naano agiyoo,
ayaa, kepe ayaabu, kisee agiyoo kuwa ekeasii. Tamoo da mee too daamaa
dogaai,
9 bado doko miya magaai kiya doka wiyaagoo to mee se dogaai.
10 Ee ena kaa peemaata kaama okoo me ikii daamaa badaa kimaapea
kepa ko mee ee kaa too eeomegee, toogee taai, apanaa magaa kaa peeyaa
naagoo too pooi.
11 Maga ena kaa bagee me ikii badaa kimagaano miya be, ikii me
eewegayaa menaa miya be kiyu ko ikii poono kaboo okoo gaamaasi naadi
ikii badoo da kaa maga ponee yuwa takadekumii" see asigi.
12 Asigi naadi okoo peedoota mée yuwa paagoo "Ikii uduma ikii me pedeo
yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai" see
menaa kuwa eeweganaakea.
13 Paa maamaa eebaa miya yaabagaapeasegea, bedaa mée eebaa okoo
kaa minyak uwoo miya yawidimegea naaki okoo kaa meanee seta agiyoo
kuwa taa kedaakea, kisee agiyoo kuwa okoo me ukuwanaa seta.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee boota menaa
Mat 14:1-12, Luk 9:7-9

14 Kuwa kaboo da Yesus Wa ekaa da ogo peega naadi kaama Galilea
wee kaa eboo Herodes mee Wa kaa menaa yuwa yeegi. Mée noonaa me
wegaano, "Mee mée mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes boomi
mee. Waa boota kaama aya andoo peepi kemaata kuwa dimi nagii-nagii
agiyoo kuwa ukuwamaayaa" see wegagea.

---

* **6:5** "Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa kiyoo agoo kiyaano iyo" see menaa mee ko mee magaa kaa Yesus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwayaa kiya kiyoo bagee yuwa me mikee gaano dimii mee taa kuwa me eebaa ukuwaaniyaano taa, see menaa mee. **6:13** Yak 5:14

15 Kiya mée noonaa me wegaano, "Mee ko nabi Elia mee" see we-
ganaakea. Bedaa mée noonaa me "Waa ko nabi bagee ena, idukaa nabi
bagee ena mokoo" see weganaakea.
16 Kiya Herodes me kuwa menaa yeeta kaama wegaano, "Okoo se. Mee
ko Yohanes. Idukaa ani me 'Wa me mumoo to nadaakumii' see asema yoka
waa boota kaama aya andoo peepi" see wegagi.
17-18 Yohanes boota-boota menaa mee ko kisee: Petamanii Herodes me
waebee Pilipus woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi. Oma yagoemi
kemaata Yohanes me Herodes paagoo "Agaabee woga mee aa goeano ko
daa" see asegeeki. Kisee asegeeki naadi Herodes me "Yohanes mee pe-
peneata digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi. Asigi naadi digiyoo ee
yiba dogeamaagea.
19 Yohanes me "Aa kisee goeano ko daa" see asigi menaa kuwa me
Herodias mee kagoo ebo, Yohanes mee patamaano dimii agoo kiya iyo.
20 Mee ko Herodes me 'Yohanes mee dimi topoo, daamaa wigintaata
pedeo taa see mée ii' see gaagi kemaata Yohanes mee wedaagi. Waa digiyoo
ee yiba toogeeki kaboo Herodes me taamege-taamege segeeki. Wa me
Yohanes me menaa yiitoo taaki too waa dimi abaano ebo kiya waa yiitoo
taano ede.
21 Kisee kemaata Herodias me Yohanes mee patamaano iyo kiya kaawaa
ena waa patamaano etaa da agoo kega. Mee ko kisee: Herodes mee kabata
naagoo kenoo kaa naano agiyoo naano see naadi ekaa yago bagee yuwa
ma, tentara ebo-ebo yuwa ma, Galilea wee kaa tuku-tuku bagee apanaa
yuwa ma okoo uduma kutuu semaagea.
22 Kuwa kaboo da Herodias yoopane mee Herodes ikigii to taa waanena-
peena senaaka. Herodes waa esee ede kigi, waa ma epo notaakea bagee
yuwa miya ede kegea. Wa me mee ukuyogaa to asiino, "A me ede kiyaa
agiyoo kuwa kaniipa.
23 Mikee, A me naidimiyaa agiyoo kuwa taa ma taa kaniipa, se kaniino ko
daa. Ni me ebo totaa see magaa kuwa yupigapi wigintaata kaama naayaato
kuwa miya kaneeyaa" see asigi.
24 Mee ukuyogaa to peedoota okooto paagoo asiino, "Ani me maagiyoo
idimaano daamaa naa ya?" see asega naaki "Uwo mée yatukumeta mée
Yohanes mumoo to mee anii nii see asii" see asega.
25 Ukuyogaa to moga peedoota Herodes paagoo asiino, "Uwo mée
yatukumeta mée Yohanes mumoo to mee nadaageeta piring kaa ekeata
eto kiipaa neekee ede" see asega.
26 Herodes mee menaa da yaai, dimi boodi ebo kiya wa me mée uduma
gii da kaa "A me ede kiyaa agiyoo se kaniino ko daa" see asigi kemaata iyo.
Wa me "Aa kaniino be" see kuwa se wegamaayaa yoka
27 okaa yago bagee ena paagoo asiino, "Wa me mumoo to daageeta
doomeei" see asigi. Asigi naadi peedoota digiyoo ee kaa Yohanes ogo
daageeta kaama
28 mumoo to piring kaa ekeata doodoota mee ukuyogaa to paagoo manigi.
Kiyoo kaama mee ukuyogaa to me okooto manega.
29 Yohanes me topetaa see bagee yuwa me kuwa menaa yeeta kaama
bootaa da masegeeta kaama mée ogopa beapa yiba ogo maagea.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mat 14:13-21, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-13

30 Yesus me topenaa see bagee yuwa Wa me miyoo taa kiyoo-kiyoo
peedaa siyaata kaama bedaa okoo Wa paagoo metaki meemaagea. Okoo

me "Kisee agiyoo ukuwanaa sepe, kisee menaa mée topenaa sepe" see
menaa kuwa uduma Wa paagoo eewegagea.
31 Kuwa kaboo da mée maamaa eebaa Wa paagoo metaa, peetaa
segeekea naadi kaama Waa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
naano agiyoo naano iyo. Kisee kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa
asiino, "Meei, inii too keedaa koogo toomuu taano see yoka Anii ma epo
enaataa peedoota mée taa see yoo niipooi" see asigi.
32 Okoo too koma kaa pakaanta kaama peedoota mée taa see yoo
33 kiya mée eebaa Yesus mee kitaa peegi naadi wa me magaa kaa, wa
me magaa kaa kaama yiibaga peedoota maayoo kaa taa Yesus peemagaapi
yoo kiyoo okoo keta peemaagea.
34 Yesus mee uwo yaaguu da kaa peemaata kaama deamaagi too ko mée
eebaa totaakea. Wa me epa nao see gaagi. Okoo domba wodaa tabaa da
domba munitaa see mée taa see bagee yuwa mokoo yoka naadi Waa mena
eebaa okoo topetaa.
35 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa meedoota
Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa see magaa
yoka
36 kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa magaa kaa
naano agiyoo edaasi ke" see asegea.
37 Kiya Wa me okoo asiino, "Naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" see
asigi. Okoo me asiino, "Sooi, perak kepee ogei me badoo wiya kuwa miya
iyo kiya naano agiyoo pee-yaedaageeta manii ye?" see asegea.†
38 Wa me asiino, "Ikii roti magu magoo topa? Pe-dii" see asigi. Okoo
pe-deegeeta kaama "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya topa"
see asegea. 39 Wa me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii uduma wa too
kutuu, wa too kutuu naadi boo dagi kaa animaaii taai" see asigi.
40 Mée noonaa ko mée wiya ma gaasi wa too kutuu, mée noonaa ogei
me badoo ena wa too kutuu, kisee wa too kutuu, wa too kutuu semaata
kaama animaaiikea.
41 Wa me kuwa roti magu idibii to ma, doge imi wiya ma kuwa
masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo
kiiboo, paamee see menaa asigi. Kuwa roti magu yuwa kabatagaa semaata
kaama mée yuwa paagoo yawudikomeesi naadi Wa me topenaa see bagee
yuwa goo-maneeyu. Bedaa doge imi wiya kuwa miya kisee kiyoo topea
bagee yuwa uduma yawudikomeeyu.
42 Okoo uduma naano sikii, bekataa.
43 Kiyoo kaama roti ma, doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa
me topenaa see bagee yuwa me meeii naadi kaama iduunee ayaa gaasi ma
wiya pudii aweamaagea.
44 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see,
paayogaa too lima ribu.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mat 14:22-33, Yoh 6:16-21

45 Kuwa nota bagee yuwa Yesus me "Koogo peedaa taai" asiino see naadi
kaama Wa me topenaa see bagee yuwa "Ikii keta koma kaa pakaanta piku
asii yaato Betsaida magaa kaa pooi" see asigi.

---

† **6:37** Perak kepee mee ko mée ena me egapii ena ukuwayaa yuwa kaa perak kepee ena masiyaa. Perak kepee ogei me badoo wiya kuwa gaayu ko mée ena me egapii gakata keno petoo yiba ukuwagee seta doodoo maseta kepee kuwa.

46 Kuwa nota bagee yuwa "Koogo peedaa taai" see aseta kaama
sembahyang taano see naadi pakadoota maga kutuu ena kaa pakaamaayu.
47 Digiyoo takiinega see kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa piku
semoo to kaa komaa da kaa topea. Yesus mee kuyee da kaa Wa too totaaki
too
48 deeyaa naaki Wa me topenaa see bagee yuwa bo ebo okoo poono yaato
kaama mega yoka poono kana. Aweepegeeka see kaboo Yesus mee uwo
dagii da taa peedoota okoo paagoo peemaata kaama amoo-sege taano see
koo taaki too ko
49 okoo me Waa bado me uwo dagii da taa peetaaki see deeta kaama paa
yaai naadi ebo menaa-menaakea.
50 Okoo uduma kisee deeta kaama esee wedaagea kiya Wa me moga
asiino, "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
51 Waa okoo paagoo komaa da kaa pakaanigi naaki bo taa keepeasega.
Okoo dimi nagimaano ebo.
52 Mee ko yumakaa Yesus me roti maamaa eebaa yakiyaabuu sipi mee
okoo daamaa nekeeniino taa, okoo dimi eboo yoka dimi nagimaano ebo.‡

Yesus me Genesaret magaa kaa mée kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaabuu seta menaa
Mat 14:34-36

53 Okoo uwaasii yaato Genesaret magaa kaa peemaata kaama komaa da
one opeetaata eke.
54 Okoo koma yiba kaama maayoo kaa peanigi too ko kiyoo bagee yuwa
me Yesus mee moga nekeenegea.
55 Okoo peedoota mee magaa kaa, mee magaa kaa mena ogo peeyaagea.
Ikiyoo yago bagee yuwa uduma okoo me ometaa see keagee yuwa ma Wa
paagoo doomegea. Mée me "Eto Waa amokiyoo tupi, eto Waa yamokiyoo
tupi" see asenaa see yoo kiyoo-kiyoo Wa paagoo doomegea.
56 Wa me peenaa, nawenaa see magaa uduma, ebo magaa kaa miya,
peedi magaa kaa miya, boba kaa magaa kaa miya kiyoo-kiyoo ikiyoo yago
bagee yuwa mée kutuu taa see yoo kiyoo eemedaakea. Okoo me Wa me
doka otoo to kuwa "Peenaa nayaadee siyaape ye?" see asegea naaki Waa
yaadee sepea bagee yuwa kuwa uduma okoo kaa meanee seta agiyoo kuwa
taa kedaakea.

7

Mée me otoopa asii-wega-wega siyaa menaa
Mat 15:1-20

1 Kaawaa ena Parisi kaa bagee noonaa ma, Musa me menaa mée topetaa
see bagee noonaa ma okoo Yerusalem magaa kaa kaama peedoota Yesus
paagoo kutuu semaata
2 deamaagea naaki Wa me topenaa see bagee noonaa diiyoo se deeta
yagaa keta uwo wetogeano taa kaa naano agiyoo notaakea.
3 Parisi kaa bagee yuwa ma, apanaa Yahudi bagee yuwa ma kuwa gaayu
ko okoo me bagee yuwa me idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa
okoo me miya peneata deewoo siyaa, kuwa ko kisee: Yagaa da keta uwo
wetogemaata kaama too naano agiyoo naano dagu.

‡ **6:52** "Yesus me roti maamaa eebaa yakiyaabuu sipi mee okoo daamaa nekeeniino taa" see menaa mee ko Yesus Waa kisee agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée to kemaata Wa me bo taa kiyaano mee miya ukuwamaayaa yoka dimi se nagimisi naadi nekeeniino menaa mee.

4 Bedaa kisee miya okoo pasar kaa peegeeta ee kaa meemaata kaama
diiyoo deekee kaa okoo ekaato uwo wetogemaata kaama too naano agiyoo
nuyaa. Okoo me kisee ipiipi see deewoo siyaa menaa kuwa maamaa eebaa,
kuwa ko mooki, otaawee, totaano, kisee agiyoo kuwa miya diiyoo deekee
kaa uwo kaa wetogetaa siyaa.*
5 Kisee kemaata Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa
see bagee yuwa ma okoo me Yesus asiino, "A me topenaa see bagee kuwa
okoo me Yahudi bagee me asii-wega-wega menaa kuwa diiyoo se deegea.
Okoo naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo se wetogetaa see kuwa
kaasee kaa ya?" see asegea.
6 Wa me okoo asiino, "Ikii dimi daamaa poga-poga bagee kuwa yaai. Nabi
Yesaya me wegata menaa mee mikee ikii kaa miya kiwegata, mee ko kisee:
'Kuwa bagee kuwa ebee to me too Anii ebo naekee segeekea,
dimi menaa da me taa,
okoo dimi mena yaato beesekaa.
7 Okoo me Anii naapaageekea kuwa makapaa,
bedaa okoo me mée tupiwoo siyaa menaa kuwa miya mée me otoopa
asii-wega-wega menaa yuwa too'
see menaa kuwa ikii kaa miya kiwegata. *Yes 29:13*
8 Ogatamee me mée aseta menaa kuwa ikii me eke-bake segeekea, mée me
asii-wega-wega menaa kuwa too peneata deewookea" see asigi.
9 Bedaa Wa me asiino, "Ikii ko ikii me asii-wega-wega menaa yuwa deewoo
taano see naadi Ogatamee me menaa kuwa wisintagaa segeekea. Ikii kisee
ukuwaano ipi see bagee yuwa.
10 Kuwa ko Musa me aseta menaa ena mee ko kisee: 'Okonaka ebo ekeasii'
see aseta. Bedaa mena ena miya kisee: 'Okonaka wisineekee kaa pedeo
menaa asiyaa bagee kuwa wogeepeasii' see aseta menaa mee miya agoo.
11 Kiya ikii me wegawoo seta menaa kuwa wa too ena, mee ko kisee: 'Mée
ena me okonaka paagoo "Ekea me gaano pedeo agiyoo kuwa kineeyaa kiya
Ogatamee paagoo manega keekee" see asiyu ko
12 Ogatamee paagoo manta agiyoo yoka okonaka paagoo se maniyaa' see
menaa kuwa ikii me asiyaa. Ikii me asiyaa menaa kuwa me wa me
okonaka paagoo agiyoo ena ma se maniyaa.
13 Kisee ikii me asii-wega-wega menaa kuwa me Ogatamee me mée aseta
menaa peedi naadi eke-bake segeekea. Ogatamee me aseta menaa apanaa
eebaa kuwa miya ikii me kisee eke-bake segeekea" see asigi.
14 Yesus me bedaa kiyoo kutuukea bagee yuwa "Meei" asigi. Wa me okoo
asiino, "Ikii uduma daamaa nayii, nekeenii.
15 Ogatamee me otoopa bagee mée diino kuwa ko mée yiba seemiyaa
agiyoo kuwa me se. Kuwa agiyoo yuwa me mée se pedeo kiyaayaa kiya
mée semoo yiba kaama pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me too mée pedeo
kiyaayaa.
16 [Apa agoo see bagee daamaa yii" see asigi.]
17 Kuwa menaa okoo paagoo eewegadoota ee yiba pakaanigi kaboo Wa
me topenaa see bagee yuwa me Waa asiino, "A me ebea-ebea menaa mee
nekeeniino yaato mee kaasee ya?" see asegea.

---

* **7:4** Parisi kaa bagee me diiyoo deekee kaa uwo kaa wetogetaa see kuwa ko okoo me gaano, 'Daa seta agiyoo ewo kaa yaadee sepa ye naadi naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano gaano pedeo. Anii kisee uwo kaa ipiipi se wetogiyu ko Ogatamee me anii otoopa, pedeo see mée to see nadiipi' see gaata. Kiya Ogatamee me menaa yiba kisee uwo kaa wetogeai see menaa kuwa ebeano taa yoka kuwa menaa kuwa okoo me otoopa asii-wega-wega menaa yuwa too. **7:10** Kel 20:12, 21:17

18 Wa me asiino, "Ikii miya se nekeenegea ye? Mée yiba seemiyaa agiyoo
kuwa uduma mée se pedeo kiyaayaa agiyoo, see kuwa ikii ewo ye?
19 Kuwa agiyoo kuwa dimi mena yiba se seemiyaa kiya kadapoo yiba
seemeta kaama daba tameepeasiyaa, se maa?" see asigi. Wa me kisee
asetaagi naaki naano agiyoo uduma naano dagu kiyaata.
20 Bedaa Wa me asiino, "Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa ko mée semoo
yiba kaama pakayaabuu siyaa yuwa kuwa too.
21 Dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa yuwa kuwa ko kisee: pedeo dimii
ma, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa taano ma, oma masiino ma, mée
wugiino ma,
22 tobaaka taano ma, kepe ou, agiyoo ou dimii ma, pedeo ukuwaano ou
dimii ma, mée deebaa taano ma, otoopa ou dimii kaa ukuwanaa taano ma,
anii naaki ou see dimii ma, mée badiino ma, ebo poga-poga dimii ma, dimi
taa kaa ukuwanaa, peenaa taano ma
23 kuwa uduma dimi yiba kaama agoo kedaa siyaa. Kuwa pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa me mée pedeo kiyaayaa" see asigi.

Siro-Penisia kaa apii ena me Yesus mikee gaata menaa
Mat 15:21-28

24 Kiyoo kaama Yesus peedoota Tirus magaa kaa peemaata kaama ee ena
yiba seemetaa. Mée me Waa mee ee yiba tupi see ipi kegea kuwa Waa be
kiya iyo, okoo ipi kegea.
25 Kuwa kaboo da api ena Yesus tupi see menaa yeedoota moga Wa me
badoo da kaa esee-kudiinega. Wayoopane paa agoo.
26 Mee apii mee ko Siro-Penisia magaa kaa Yunani tomaa kaa apii.
Wa me Yesus paagoo asiino, "A me mee paa mee niyoopane kaa kaama
yaabagaapeasiipe ye?" see asega.
27 Yesus me waa asiino, "Yoga yuwa okoo keta naano agiyoo sikii-sikii
nuyaakee, okoo me naano agiyoo masegeeta kaama kameno maniino ko
pedeo" see asigi.†
28 Apii to me asiino, "Neataagi, A me wegage kuwa mikee kiya yoga yuwa
me naano agiyoo noogee yoo kaama eseanee siyaa ponee-panaa yuwa
kuwa kameno me nuyaa" see asega.‡
29 Yesus me waa asiino, "Kuwa a me daamaa wegage menaa kuwa me
aa koogo pooi, mee paa mee ayoopane ekeata peega yoka" see asigi.
30 Asigi naadi waa peedoota ee kaa peemaata kaama deeyaa naaki mee
paa da pe-seomega, yogaa to komoo da kaa daamaa ometaaka.

Yesus me apa takiinta bagee ena daamaa yakiyaata menaa

31 Kuwa kaboo da Yesus mee Tirus magaa kaa kaama peedoota Sidon
magaa doodoo Galilea piku geboo da kaa Dekapolis wee kaa magaa ena
kaa peemaayu.
32 Peemaata kaama apa takiinta mée ena Wa paagoo eemegea. Mee mée
to mena wegaano kana. Yesus me yagaa wa kaa yamaasi naadi maamaa
asegea.

7:19 Kis 10:15 **7:23** Mat 12:34-35 † **7:27** "Yoga yuwa me naano agiyoo masegeeta kameno maniino ko pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko yoga yuwa kuwa Israel bagee ebea-ebea. Kameno kuwa apanaa tomaa kaa bagee ebea-ebea. Yesus mee Israel bagee paagoo eepeenaa taano see naadi meta, apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiipaa se, see kuwa mee apii to nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. ‡ **7:28** "Naano agiyoo eseanee siyaa ponee-panaa yuwa kuwa kameno me nuyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mee apii to me kuwa A me Israel bagee maniino agiyoo kuwa peenaa too neeta kaama ni me yogaa to kaa agiyoo mee nataa kiyaape ye naadi ebea-ebea menaa mee.

33 Yesus me waa badaa maadoota amoo maa kaa mée taa see yoo
eepeemaata kaama yagaa kepo wiya mee mée to apa togo wiya kaa pe-
sebaata eke. Kiyoo kaama dabeedi taakomeeta kaama mee mée to dabegea
da pe-yaadeeyu.
34 Yesus me emaa epoo to yaato deataata kaama aa-waa ma "Epata" see
asigi. Mee ko "Wodaanii" see menaa mee.
35 Asigi naaki taka ena mee mée to apa miya wodaanigi, dabegea da miya
gakadeenigi naadi kaama mena daamaa wegagi.
36 Yesus me kiyoo bagee yuwa maamaa aseekee kaa "Ani me ukuwaga
kuwa mée se asii" see asigi. Wa me omaago ma mée se asii see asigi kiya
kuwa menaa yuwa maamaa eeweganaakea.
37 Mée uduma dimi nagimaano ebo kaa asiino, "Wa me ukuwayaa
agiyoo uduma daamaa too. Apa takiinta bagee miya mena daamaa
yeeyaayu, bedaa mena wegaano naka see bagee yuwa miya mena daamaa
wegayaayu, kisee daamaa ukuwayaabuu taa see Mée" see asegea.

8

Yesus me mée empat ribu naano agiyoo yaagoo kiyaata menaa
Mat 15:32-39

1 Kaawaa ena ma mée maamaa eebaa Yesus paagoo kutumeeiikea. Kiya
naano agiyoo kiyoo taa yoka Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei"
asigi. Meemaagea kaboo Wa me asiino,
2 "Kuwa bagee kuwa okoo unu wedo Ni paagoo niitopea kiya naano
agiyoo taa yoka epa nao.
3 Okoo naadi ma peeweei see asiyu ko okoo eta mana kaa naadi kaa
boomagaa taapea. Okoo mée noonaa beesekaa bagee yoka" see asigi.
4 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Sooi, nakaayoo ee taa, bugi
taa see magaa. Okoo mée eebaa yoka naano agiyoo naano sikii-sikii see
kuwa kayoo kaama masiipea?" see asegea.
5 Yesus me "Ikii roti magu magoo topa?" asigi naaki "Roti magu petoo"
see asegea.
6 Kuwa bagee yuwa "Animagaai" see asigi. Kiyoo kaama roti magu petoo
to masegeeta kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi.
Aseta kaama roti kabatagaa naadi Wa me topenaa see bagee yuwa goo-
maneeta kaama mée yuwa uduma yawudikomeegea.
7 Doge imi wiya waa naa miya agoo. Wa me kuwa kaa Ogatamee paagoo
kiiboo, paamee see menaa aseta kaama "Ikii me kuwa miya mée yuwa
paagoo eewudii" see asigi.
8 Okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo kaama roti koga opa topa
yuwa meeii naadi iduunee ayaa petoo pudii aweamaagea.
9 Kiyoo okoo nota bagee yuwa mée eebaa, empat ribu waa naa.
Noomaata kaama Wa me okoo "Koogo peedaa taai" see asigi.
10 Kiyoo kaama Waa ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa
koma kaa pakaanta kaama piku asii yaato Dalmanuta wee kaa peeta.

Parisi kaa bagee me Yesus "Aa dimi nagii-nagii see agiyoo mée deeyaai"
see aseta menaa
Mat 16:1-4

11 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa meemaata kaama Yesus ma
aawisiikea. Okoo me Yesus mee kaasee mée to gaadee taano see naadi
kaama asiino, "Inii Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi agiyoo
ena, epoo to wodoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai" see
asegea.

12 Yesus me gaagaa see dimii mee ebo kaa asiino, "Eto mee begaa kaa
bagee okoo me Waa mikee kisee Mée ii see kuwa nekeensi naadi dimi
nagii-nagii agiyoo naidimetaakea kuwa kaasee kaa ya? Anii mikee kisiino
ko: Anii mikee kisee Mée ii see nanekeensi naadi agiyoo mee eto mee
begaa kaa bagee yuwa si yaukuwaapa" see asigi.
13 Aseta kaama bedaa koma kaa pakaanta kaama Wa me topenaa see
bagee yuwa ma epo enaataa piku asii yaato peeta.

Parisi kaa bagee ma, Herodes ma okoo me menaa yuwa si yayeesi naadi menaa
Mat 16:5-12

14 Okoo pikuu da taa komaa taa peetaaka too Wa me topenaa see bagee
yuwa deegea naaki naano agiyoo gaabuu, dogaano taa, roti magu ena too
too koma yiba topa.
15 Yesus me okoo gaamaasi naadi asiino, "Parisi kaa bagee yuwa ma,
Herodes mee ma okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai, nekeenii" see asigi.*
16 Kisee asigi naadi kaama okoo me aawegaa taano, "Mee kaasee menaa?
Inii roti dogaano taa naadi mée asigi menaa da yoka" see asegea.
17 Okoo dimi abanaakea kuwa Wa me nekeenta kaama asiino, "Roti
dogaano taa menaa mee kaasee kaa aawegaakea ya? Ikii nekeeniino taa
ye, ikii dimi ewo ye? Ikii dimi mena eboo ye?
18 Ikii emaa agoo kiya se deegea ye? Ikii apa agoo kiya mena si yeegea
ye? Kuwa miyoo taa ukuwaandaa seta yuwa kuwa ikii gaabuu sepea ye?
19 Kuwa roti magu idibii to kuwa Anii kabatagaa naadi kaama mée lima
ribu nomea. Noomaata kaama ikii koga topa yuwa meeii naadi iduunee
ayaa magoo aweamaamea ya?" asigi naaki "Iduunee ayaa gaasi ma wiya"
asegea.
20 "Bedaa kuwa roti magu petoo to kuwa miya Anii kabatagaa naadi mée
empat ribu nomea. Noomaata kaama ikii koga topa yuwa meeii naadi
iduunee ayaa magoo aweamaamea ya?" asigi naaki "Iduunee ayaa petoo"
asegea.
21 Wa me okoo asiino, "Ikii eto miya se nekeenegea ye?" see asigi.†

Yesus me Betsaida magaa kaa emaa digiyoo see mée ena emaa daamaa yakiyaata menaa

22 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Betsaida magaa
kaa peemaaga too ko emaa digiyoo see mée ena agoo naadi Yesus paagoo
eemegea. "Wa kaa yagaa yamagaape ye?" see asegea.
23 Yesus me mee mée to yagaa peneata badaa maadoota mée toogee
yoo kaama amaa kaa eepeemaata kaama mee mée to emaa masii to kaa
dabeedi taakomeeyu. Wa me mee mée to kaa yagaa pe-ekeata kaama
asiino, "Aa agiyoo naa deege ye?" see asigi.
24 Mee mée to iiyaata kaama asiino, "Mée yuwa deega kiya piya wodo
yuwa peenaaka keenda" see asigi.
25 Bedaa Yesus me kaagaa ena ma wa me emaa masii to kaa yagaa
yamaataagi. Waa emaa wikiinta kaama maamaa iiyaagi naaki emaa diino
keago, agiyoo-pagiyoo uduma daamaa deegi.

---

* **8:15** "Okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa gaai naadi ebea-ebea menaa mee. **8:15** Luk 12:1 **8:19** Mrk 6:41-43 **8:20** Mrk 8:8-9 † **8:21** "Ikii eto miya se nekeenegea ye?" see aseta menaa mee ko Yesus mee roti maamaa eebaa agoo kiyaabuu taa see Mée yoka 'Naano agiyoo dogaano taa yaai' see kuwa se gaai naadi aseta menaa yuwa.

26 Yesus me waa asiino, "Koogo ee kaa pooi kiya amokomee magaa mee
kaa metaki se pooi" see asigi.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mat 16:13-20, Luk 9:18-21

27 Kiyoo kaama Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota
Kaisarea Pilipi magaa kaa. Eta mana kaa Wa me topenaa see bagee yuwa
paagoo asiino, "Mée me Anii maamee see nagaageekea?" see asigi.
28 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée yatukumeta mée
Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée noonaa me idukaa nabi Elia
mee, mée noonaa me apanaa nabi bagee ena, see kagaageekea" see asegea.
29 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see nagaagea?" see
asigi. Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose naadi
kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see asigi.
30 Wa me okoo omaago ma asiino, "Anii kisee Mée see kuwa mée ena ma
se naasii" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa
Mat 16:21-28, Luk 9:22-27

31 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa tupiino see naadi asiino,
"Mée Yogaa mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam ebo yuwa ma,
Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Wa kaa
ae-wae siyaayaa agiyoo kuwa maamaa yaukuwamaata kaama mée me
booyaatagea kuwa gaano pedeo. Kiya wedaagoo to naagoo Waa aya andoo
pootagi" see asigi.
32 Wa me kuwa menaa awee da kaa eewegagi. Kiya Petrus me Yesus
monaa eepeegi. Wa me ego-tago see kaa "Kisee menaa se wegaai" see asigi.
33 Kiya Yesus ikigi pe-maataata Wa me topenaa see bagee apanaa yuwa
deeta kaama Petrus ego-tago see kaa asiino, "Iblis, aa pooi. A me gaage
dimii kuwa Ogatamee me dimii se, mée me dimii too" see asigi.
34 Kiyoo kaama Wa me kiyoo topea bagee yuwa ma, Wa me topenaa see
bagee yuwa ma okoo uduma "Meei" asigi. Wa me okoo asiino, "Okoo Ni
sekaataa nameeno see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata
yuwa too ede see dimii mee wisintaata kaama piya boko ma doowoo see
bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa.
35 Kuwa ko okoo ekaato koogo daba toono see naadi umiwoo, toowoo
siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo kaatagea. Kiya okoo ekaato
ekegataata kaama Anii ma, Ni me doometa menaa ma kuwa napeneata
kemaata Ni kaa nabooyaa bagee kuwa okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
36 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa gaayu ko wa
me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo
mée kiyaayaa miya kiya waa boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa
daamaa ye?
37 Waa umina pedeo kiyaata wodoo bedaa daamaa nakiyaasi naadi
maniino agiyoo ena ma agoo ye?
38 Kuwa kisega kuwa ko Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma
epo enaataa meetagi naagoo Waataagi me pesee da ma enaataa meetagi,
Wa disii to ebo kaatagi. Eto mee begaa kaa Ogatamee ma dimii menaa
kuwa ekeata esee pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoo
see bagee maamaa eebaa. Kuwa bagee yuwa paagoo Anii ma, Ni me menaa

8:35 Yoh 12:25-26, Kis 20:24

ma kuwa kaa ego weda see bagee yuwa gaayu ko Mée Yogaa mee meetagi naagoo Waa miya okoo kaa ego weda kaatagi yoka daamaa nekeenii.

9

1 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa noonaa bogaano taa kaa Ogatamee pesee da kaa Wa too ebo mée eetotaaki see kuwa diitagea" see asigi.

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mat 17:1-13, Luk 9:28-36

2 Unu bedimi omemaata Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma kuwa wedoo to okoo too eepakadoota maga kutuu to kaa. Pakaamaata kaama deamaagea ko Yesus Waa epoo ena gakademaagi.
3 Wa me dokaa da esee poodee wikiindaaka, magaa da kaa doka wetogeano ipi see bagee miya mee see see poodee da se kiyaayaa.
4 Kuwa kaboo da nabi Elia ma, Musa ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus ma mena eewegagea.
5 Petrus me Yesus asiino, "Ei, Guru, inii nakaayoo epo enaataa kiitoono daamaa yoka kisee Aa ede kiyu ko inii nakaayoo ee peedi wedo kimaata-gaanake, Aa taano ena, Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi.
6 Petrus me menaa mee ko okoo weda ebo, inii mapea menaa wegaape yoka naadi ewo kaa aii kisee wegagi menaa.
7 Kuwa kaboo da sinu yuwa okoo dagii da kaa esee-takiinega. Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu da yeegea. "Mee ko Ni me esee epa see Yogaa. Wa me menaa too yayeewoo taai" see wegagi.
8 Taka ena iiyaagea naaki mée taa, Yesus Wa too.
9 Kuyee da kaa kaama esetaaki too Yesus me pesee ma menaa asiino, "Ikii me deepea-deepea yuwa kuwa mée se asii. Mée Yogaa mee boota kaama aya andoo peeta kaama asii too mée eewegaai" see asigi.
10 Okoo me deepea-deepea yuwa mée eewegaano taa, okoo me too "Kuwa Waa boota kaama aya andoo poono menaa kuwa kaasee menaa naa ya?" see koogo aawegaakea.
11 Okoo me Waa asiino, "Musa me menaa mée topetaa see bagee okoo me 'Nabi Elia mee keta meetagi' see wegawoo see menaa mee kaasee menaa?" see asegea.
12 Wa me asiino, "Elia wa keta meemaata kaama mée yuwa ipiipii taano see naadi tupiitagi, see wegawoo seta menaa kuwa mikee menaa. Kiya Mée Yogaa mee kaa yaebeamaata menaa kuwa kaasee? Waa maamaa boodi, ae-wae segee taatagi, bedaa mée me Waa daba, peedi ekee segee taatagea, see menaa kuwa ebeamaata, se maa?
13 Kiya Ani me kisiino ko: Elia mee mikee meemaami kiya mée me okoo me gaata-gaata dimii kaa waa otoopa taagea. Idukaa Ogatamee me menaa yiba wa kaa kisee yaukuwaatagea see ebeamaata see see okoo me wa kaa yaukuwamea, see kuwa mikee kisega" see asigi.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mat 17:14-21, Luk 9:37-43

14 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee wedoo to ma okoo kuwa apanaa topenaa see bagee yuwa paagoo eseemaata kaama deamaagi too ko mée eebaa topea. Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa okoo Wa me

9:2 2Pet 1:17-18 **9:11** Mal 4:5

topenaa see bagee yuwa ma omaago ma mena aawegaa taakea, mée eebaa miya okoo bobetaata yiitookea.
15 Kuwa mée tabaa da okoo me Yesus deeta kaama dimi nagimegea. Okoo yiibaga peedoota Wa paagoo peemaata kaama epao see asegea.
16 Wa me okoo asiino, "Ikii mapea menaa okoo ma aawegaakea ya?" see asigi.
17 Okoo mée waa ena me asiino, "Guru, wae. Niyoopaa mee paa agoo naadi kaama A paagoo eemega. Paa mee me waa mena wegaano naka.
18 Paa tawayaa kaboo paa me waa magaa to kaa sepegeata kaama waa dabeedi epogee uditaa, ego dakagetaa, maa da uduma miya eboo keepeasiyaa, kisee too koo segeeki. Anii A me topenaa see bagee yuwa paagoo "Paa yaabagaapeasii" see asega kiya okoo iyo, se ukuwamaayaa" see asigi.
19 Yesus me okoo asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see bagee yuwa nao. Anii ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii bedaa unu magoo kisee too dimi apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee yogaa to mee nadoomeei" see asigi.
20 Yogaa to Wa paagoo badaa maadoo megea. Paa me Yesus deeta kaama mee yogaa to totomo yasiyaagi naaki yogaa to maga kaa esee-gapuunta me-gapine, pe-gapine taaki, dabeedi epogee uditaaki.
21 Yesus me nagamee asiino, "Mee agiyoo meanta kaama unu magoo ompea?" asigi naaki "Waa peedi kaa kaama kisee too meanee segeeki.
22 Paa me waa pedeo kiyaano see naadi kaagaa eebaa waa biyaa yiba peeyaayu, uwo yiba miya eseaniyaayu, kisee too koo segeeki. Kiya A me yataa kiyaayaa agiyoo ena yaukuwamaayaa kepa ko epa mée gaai, yataa kiyaai" see asigi.
23 Yesus me asiino, "A me nasiino, 'A me yaukuwamaayaa kepa ko' see nasege mee kaasee menaa ya? Mikee nao see gaayaa bagee yuwa okoo kaa yaukuwaaniyaano iyo see agiyoo mee ena ma taa yoka" see asigi.
24 Nagamee me mena ebo kaa asiino, "Anii mikee nao see kagaaga. Ni me mikee gaano dimii mee ebo nakiyaai" see asigi.
25 Kuwa kaboo da Yesus me deamaagi too ko mée eebaa Wa paagoo me-yigimeeiikea yoka Wa me mee paa da peesi naadi omaago ma asiino, "Aa paa aa, mée mena wegaano naka, mena yiino naka see yakiyaabuu see paa aa mee yogaa to kaa kaama pooi. Eto kaama wodoo wa yiba se seemaai" see asigi.
26 Kisee asigi naaki mee paa me ebo menaa-menaa kaa yogaa to maamaa totomo yasiyaata kaama peegi. Mee yogaa to mee bootaa da mokoo keepeasigi. Mée eebaa me "Waa boogi yoka" see wegagea.
27 Kiya Yesus me mee yogaa to yagaa peneata yagaataagi naaki yiinaageeta daamaa totaaki.
28 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo ee ena yiba seemeta kaama okoo too toomuu taakea kaboo okoo me Waa asiino, "Inii me paa pooi see asiyaa naaki se peega kuwa kaasee kaa naa ya?" see asegea.
29 Wa me asiino, "Mee paa tomaa da mee gaayu ko sembahyang see kaa too abagaapeasiyaa" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mat 17:22-23, Luk 9:43-45

30 Kiyoo kaama Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Galilea wee kaa peetaaka too Yesus Waa tupi yoo mée me ipi see kuwa Waa be.

31 Wa me topenaa see bagee yuwa tupitaaki yoka okoo too see kuwa
Waa ede. Wa me okoo asiino, "Mée Yogaa mee omaago see bagee paagoo
yaekegatagaapea. Yaekegataata kaama booyaapea. Booyaata kaama
wedaagoo to naagoo aya andoo pootagi" see asigi.
32 Kiya okoo mee menaa se nekeenegea. Okoo me "Kuwa menaa da
kaasee? Mée asii" see asiino kuwa wedaagea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa
Mat 18:1-5, Luk 9:46-48

33 Muguu naadi Kapernaum magaa kaa peemaayu. Ee yiba seemeta
kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Ikii yumakaa eta
mana kaa aawegaa sepea menaa kuwa mapea menaa naa ya?" see asigi.
34 Kiya okoo koogo togea. Yumakaa eta mana kaa okoo me inii maamee
naa ebo bagee kepa naadi kaama "Aa naa ebo ye, nii naa ebo ye?" kisee
aawegaa sepea yoka okoo me mena ena ma asiino taa.
35 Yesus mee animaata kaama Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" see
asigi. Wa me okoo asiino, "Ebo bagee kaano see dimii gaayaa bagee kuwa
ko okoo ekaato esee peedi kiyaano gaano pedeo, apanaa bagee okoo uduma
ebo yoka naadi okoo me agiyoo aii yaokagee see bagee mokoo kaano gaano
pedeo" see asigi.
36 Kiyoo kaama Waa yoga peedi ena yaageeta kaama okoo yupii da taa
tuyaata eke. Wa me mee yoga peedii to yagaa bokaageeta kaama okoo
asiino,
37 "Mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa maayaa
bagee kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo. Bedaa Anii miya
daamaa badaa namaayaa kuwa Anii naisiyaata Mée Waa miya daamaa
badaa maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Ikii se kiwisiniyaa bagee kuwa ikii yaato bagee yoka" see aseta menaa
Luk 9:49-50

38 Kuwa kaboo da Yohanes me Yesus asiino, "Guru, yumakaa mée ena me
paa yaabagaapeasiino see naadi A ekaa da kaweepi see kuwa inii deepe.
Waa inii sekaataa see mée se yoka inii me 'Aa kisee se ukuwaai' see asege"
see asigi.
39 Kiya Yesus me asiino, "Waa se taamege-taamege taai. Mée waa ena
me Ni ekaa yiba dimi nagii-nagii agiyoo ukuwamaata kaama wodoo wa
me pedeo menaa Ni kaa nawegaano ko iyo.
40 Kisee inii mée se wisiniyaa bagee kuwa okoo inii yaato bagee yoka
okoo se taamege-taamege taai.
41 Anii mikee kisiino ko: Mée me ikii Ebo Kristus sekaataa poono bagee
kemaata uwo peenaa too miya nusi naadi kineeyaa bagee kuwa taa ma taa
daamaa agiyoo ukuwataa to mokoo da masiitagea, see kuwa mikee kisega"
see asigi.

Mée deebaa siyaa bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
Mat 18:6-9, Luk 17:1-2

42 Bedaa Yesus me asiino, "Yoga me dimii masiyaa bagee kuwa Anii mikee
nagaayaa bagee okoo mée waa ena too too miya mée me deebaa naadi
kaama waa pedeo agiyoo ukuwayu ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa
kaakaa da taa ebo omaa gadeata maakaa piku yiba tamekumiino daamaa.

9:34 Mat 20:26-27, Luk 22:24-26 **9:41** Mat 10:42

43 A me yagaa da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daapeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko yagaa naayaato taa see seemaano miya daamaa. Kiya aa yagaa wiya ma se modeemaayaa see biyaa neraka yiba katameamaatagi kuwa pedeo.
44 [Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se deeyaa.]
45 A me badoo da me pedeo agiyoo ukuwayu ko daapeasii. Aa kisee too umiwoo, toowoo taa see yoo seemaano ko bado naayaato taa see seemaano miya daamaa. Aa bado wiya ma neraka biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo.
46 [Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se deeyaa.]
47 Bedaa a me emaa mee me pedeo agiyoo ukuwayu ko bigimeepeasii. Aa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko emaa keepa naayaato taa see seemaano miya daamaa. Kiya aa emaa keepa ekea paaya neraka biyaa yiba katameamaatagi kuwa pedeo.*
48 Kiyoo ko pepese miya se booyaa, biyaa miya se deeyaa.
49 Ani me kuwa kisega menaa kuwa ko dega sigimiyaa mokoo mée uduma kaa miya biyaa sigimeamaapea.†
50 Dega mee ko daamaa agiyoo kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo kaasee bedaa gii kiyaayaa? Iyo. Ikii dimi yiba dega agoo see bagee mokoo daamaa dimii kaa umiwoo, toowoo taai, bedaa ikii aaemee-emee see dimii kaa umiwoo, toowoo taai."

10

Api ekeasiino kaa menaa
Mat 19:3-9

1 Kiyoo kaama Yesus mee peedoota Yordan dee kaa uwaasii yaato Yudea wee kaa peemaata kaama mée eebaa Wa paagoo yigimeeiikea. Wa me okoo mena daamaa topetaa, Wa me ukuwageeki see see.
2 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee yuwa noonaa Wa paagoo meemaagea. Yesus me koopoo see menaa wegasi naadi okoo me Waa apaadiino, "Api ekeasiino kuwa naa dagu ye, daa ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.
3 Wa me okoo asiino, "Idukaa Musa me ikii mapea menaa kiseta ya?" see asigi.
4 Okoo me asiino, "Musa me menaa mee ko kisee: 'Apimee ekeasiino see gaayu ko api ekeasiino kapogee mee keta apimee ebea-maneeta kaama ekeasiyaa' see menaa da ebeamaata" see asegea.
5 Yesus me asiino, "Musa me api ekeasiyaa menaa mee ko ikii dimi pesee, se kitupimaayaa bagee yuwa kemaata kaama api ekeasiino ko ekeasiyaa, see menaa ebeamaata.
6 Kiya petamanii mée tomaa ogaataata naagoo kaama kisee api ekeasiino menaa mee taa. Idukaa ebeamaata menaa mee ko kisee: 'Ogatamee me paayogaa ma, api ma ogaataata.

---

* **9:47** "A me yagaa, bado, emaa masi kisee agiyoo kuwa me pedeo agiyoo ukuwayu ko daageeta tameai" see mee mena nekeeniino yaato ko yagaa bado se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata kaama too Ogatamee paagoo daba peeyaa, see kuwa gaamaasi naadi ebea-ebea menaa mee.
9:48 Yes 66:24 † **9:49** "Mée uduma kaa biyaa sigimeamaapea" see mee mena nekeeniino yaato ko pedeo bagee yuwa okoo pedeo kaatagea see kuwa too se kiya Yesus yaato bagee yuwa miya mée me okoo wegee-wegee taapea yoka naadi ebea-ebea menaa mee. Mee ko idukaa Yahudi bagee me Ogatamee paagoo ekega-manee see agiyoo kuwa biyaa kaa dega miya ekega-manee seta. Mee mokoo miya Yesus yaato bagee uduma okoo dimi mena daamaa too kisi naadi ekaato Ogatamee paagoo ekegataata kaama ae-wae, gaagaa taapea, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.
9:50 Mat 5:13, Luk 14:34-35 **10:4** Ul 24:1-4, Mat 5:31 **10:6** Kej 1:27, 2:24

7 Kuwa me kemaata paayogaa gakata waataagi ma, wabaayo ma kuwa
ekeata kaama
8 wa me goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena too too mokoo kiyaa, kisee
too umiwoo, toowoo siyaa' see menaa ebeamaata. Mee kaama wodoo ekea
bogaa dimi ena-ena see se kiya dimi ena too too see kiyaa.
9 Kisee kemaata Ogatamee me ena too too kiyaata agiyoo kuwa mée me
aapataga see se siyaai" see asigi.
10 Peedoota ee yiba pakaanta kaama Wa me topenaa see bagee yuwa me
Wa paagoo "Kuwa menaa kuwa kaasee, mée asii" see asegea.
11 Wa me okoo asiino, "Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii
goeyu ko waa tobaaka taakee mée to kiyaa.
12 Bedaa apimee miya wa me pai to ekeata kaama apanaa bagee ena kaa
peeyu ko waa miya tobaaka taakee apii kiyaa" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mat 19:13-15, Luk 18:15-17

13 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa yagaa daamaa
yamaasi naadi Wa paagoo eemegea. Kiya Wa me topenaa see bagee yuwa
me kuwa bagee yuwa kagoo kaa "Yaai, kisee se" see asegea.
14 Kiya Yesus me kisee deeta kaama kagoo kaa Wa me topenaa see bagee
yuwa asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo
kuwa see see yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa
too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo
Ni paagoo daamaa miyaai.
15 Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao
naadi kaama yoga me dimii, yoga me menaa kuwa se masiyaa bagee
kuwa ko okoo taa ma taa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo se
seemiyaayaa" see asigi.
16 Aseta kaama kuwa yoga peedi yuwa kaa yagaa bokaageeta kaama
daamaa agiyoo yaukuwaaniyaasi naadi okoo kaa yagaa yamaatayu.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mat 19:16-26, Luk 18:18-27

17 Yesus mee eta poono see koo taaki too ko mée ena yiibaga Yesus paagoo
kagu maga kaa sebaata kaama asiino, "Ei, Guru daamaa see Mée. Anii
iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi naadi ukuwayaa agiyoo naa
maagiyoo ukuwayaa naa ya?" see asigi.
18 Yesus me asiino, "Aa daamaa see Mée see menaa mee kaasee kaa
nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too, kaama taa.
19 A me 'Anii maagiyoo ukuwayaa naa ya?' see nasege mee ko Ogatamee
me menaa kuwa aa miya ipi. Kuwa ko 'Ikii tobaaka se taai, mée se wugii,
oma se masii, kobaakee menaa si yakobaai, mée deebaa naadi oma si
yanaai, okonaka ebo ekeasii' kisee menaa kuwa aa miya ipi yoka" see asigi.
20 Mee mée to me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii peedi kaa
kaama daamaa ipiipi deewoo segeeka yoka" see asigi.
21 Yesus me waa maamaa pe-deeta kaama epa dimii kaa asiino, "A me
ukuwaano gaano pedeo agiyoo ena ma topa. Mee ko a me agiyoo yuwa
uduma pe-doogeeta kaama masiipe kepee yuwa daba bagee aii manii. Aa
kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo kiyaata
kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta
kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.

10:12 Mat 5:32, Luk 16:18, 1Kor 7:10-11 **10:15** Mat 18:1-3 **10:19** Kel 20:12-16, Ul 5:16-20
10:21 Luk 12:33

22 Kiya mee mée to kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa me
agiyoo tabaa da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo kaa peegi.
23 Yesus Wa gebo Wa me topenaa see bagee yuwa iiyaga-yaga naadi
kaama asiino, "Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa
see yoo seemaano ko esee kana" see asigi.
24 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa yeeta kaama dimi
nagimegea. Kiya bedaa Wa me okoo asiino, "Kepe yago bagee kuwa
Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee kana.
25 Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-seomiyaa
kiya kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo
seemaano ko kana" see asigi.
26 Wa me topenaa see bagee yuwa kuwa menaa da esee dimi nagimaakee
kaa asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko
maamee naa daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asegea.
27 Wa me okoo maamaa pe-deeta kaama asiino, "Mée daba daagimaa
poono mee ko mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee me ko kisee
iyo see taa. Wa me too uduma agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka"
see asigi.
28 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata kaama A
sekaataa metaake kuwa Aa mée deege" see asigi.
29 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Okoo Anii ma, Ni me
doometa menaa ma kuwa kaa okoo me ee, okoo ma kenaa bagee yuwa,
okooto, nagamee, yogaanii yuwa, bugi, kisee ekeata bagee kuwa
30 okoo eto mee begaa kaa miya okoo me kuwa ekeata yuwa bedaa
apanaa miya esee maamaa eebaa masegee taapea. Kuwa ko ee yuwa,
okoo ma kenaa bagee yuwa, oko yuwa, yogaanii yuwa, bugi, kuwa uduma
maamaa masiipea. Bedaa mée me okoo wegee-wegee naadi ae-wae siyaa
agiyoo kuwa miya masiipea. Bedaa kaama mee begaa kaa miya iminoo
miya, iminoo miya kisee too umiwoo, toowoo taatagea.
31 Kiya eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato
peedi kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa
iminookaa yaato ebo kedaa taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mat 20:17-19, Luk 18:31-34

32 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yerusalem magaa kaa
peetaaka too Yesus mee Wa keta, apanaa yuwa uuto. Wa me topenaa see
bagee yuwa dimi gaagaa ebo, apanaa obeetaakea bagee yuwa okoo miya
wedaagea. Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to okoo too peenaa
eepeanta kaama Wa kaa ukuwaaniita menaa kuwa ase-maneegi, mee ko
kisee:
33 "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea. Pakaa-
maata kaama wodoo Mée Yogaa mee imam ebo yuwa ma, Musa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa ma okoo paagoo mée me yaekegatagaapea.
Ekegataata kaama 'Waa bogaano gaano pedeo' see menaa yadaakumiipea.
Kiyoo kaama apanaa tomaa kaa bagee paagoo yaekegatagaapea.
34 Okoo me Waa wisineekee menaa wisineapea, dabeedi taaii taapea,
pepeaduu me dakameamoo taapea. Dakameamoo semaata booyaapea kiya
wedaagoo to naagoo aya andoo pootagi" see asigi.

Yakobus ma, Yohanes ma ekea me idimeta menaa
Mat 20:20-28

10:31 Mat 20:16, Luk 13:30

35 Kuwa kaboo da Zebedeus me yogaa Yakobus ma, Yohanes ma wiya
Yesus paagoo megea. Ekea me asiino, "Guru, enaa me kasiinake menaa
mee A me enaa mée yaukuwase naadi mege" see asegea.
36 Yesus me asiino, "Ekea me kisee mée yaukuwaano ede see gaayaa
agiyoo mee maagiyoo naa ya?" see asigi.
37 Ekea me asiino, "A me asii-sege ebo mée eetoowoo siyaa yoo kiyoo
enaa A geboo da kaa mée animaayaai. Ena mee A me dagi yagaa yaato
mée ekeasii, ena mee eka yagaa yaato mée ekeasii, see kaidimege" see
asegea.
38 Yesus me ekea asiino, "Ekea me naidimegea kuwa dimi ipiipi see
gaamagaano taa kaa naidimegea. Anii boodi abaano gaano pedeo, boodi
abaakee uwoo otaawee yiba kaama nuyaa mokoo see see yoka Anii miya
naapa mokoo ekea miya nuyaa ye? Bedaa uwo tukumiyaa mokoo Anii
ae-wae siyaa agiyoo yiba tukumaapa. Anii kisee tukumaapa mokoo ekea
miya tukumiyaa ye?" see asigi.
39 Ekea me asiino, "Mikee, enaa miya kisee ukuwayaa" see asegea. Yesus
me asiino, "Mikee, Ani me naapa see see ekea miya naapea, bedaa Anii
tukumaapa see see ekea miya tukumaapea, kisee ae-wae taapea.
40 Kiya Ni me dagi yagaa yaato 'Aa', bedaa eka yagaa yaato 'Waa' see
asiyaa kuwa Ni me se asiyaa. Neataagi me too kuwa asiitagi bagee yuwa
kiyoo ebo tuyaatagi keekee" see asigi.
41 Wa me topenaa see bagee apanaa gaasi yuwa me Yakobus ma, Yohanes
ma ekea kaasee menaa idimegea naadi kagoo kegea.
42 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Uduma meei" asigi. Wa me
okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa okoo me eboo yuwa gaayu
ko dimi mena pesee, okoo anii ebo yoka naadi omaago ma ebo totaa see
bagee yuwa, see kuwa ikii miya ipi.
43 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii. Ikii yupii ebo
kaano see dimii gaayaa bagee kuwa ko ikii yupii daba bagee me agiyoo aii
yaukuwaai,
44 bedaa ikii yupii ekaa pege-pege see mée kaano see dimii gaayaa bagee
kuwa ko ikii uduma paagoo ikii me kana see agiyoo aii kiokagee siyaa mée
to mee see see kaai.
45 Mée Yogaa mee miya kisee. Anii meta mee ko 'Ni me agiyoo
naukuwaai' see aseekee mée kaano see naadi se kiya 'Ni me kana see
agiyoo naukuwaai' see yayeekee mée mokoo kaano see naadi meta. Kuwa
ko Anii ekaato ekegataata mée kaa yaboogiino see naadi meta, bedaa
mée eebaa okoo Ogatamee ma menaa kuwa yataa kiyaata daba daagimaa
peeyaano see naadi meta" see asigi.

Emaa digiyoo see bagee ena Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa
Mat 20:29-34, Luk 18:35-43

46 Muguu naadi Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma Yeriko
magaa kaa peemaayu. Toomuu naadi kaama Yeriko magaa kaa ekeata
apanaa magaa kaa poono see kaboo mée eebaa okoo sekaataa peegea.
Peetaaka too ko eta geboo da kaa kepe idimetaa see mée ena animaata
tupi, emaa digiyoo see mée ekaa da ko Bartimeus, Timeus yoopaa mee.
47 Kiyoo topea bagee yuwa me "Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee
amoo-segeki" see wegagea menaa kuwa wa me yeeta kaama ebo menaa-
menaa kaa "Yesus, Daud ma apaa kaa Mée Aa epa nagaai, epa nagaai" see
aseamooki.

10:44 Mat 23:11, Luk 22:25-27 **10:45** Yoh 10:14-15, Tit 2:14, Ibr 9:28, Why 5:9

48 Kiyoo topea bagee yuwa mée eebaa kagoo kaa "Aa koogo tooi" asegea
kiya waa bedaa maamaa mena ugigi. "Daud ma apaa kaa Mée, epa nagaai,
epa nagaai" see asigi.
49 Yesus mee kiyoo tuguunta kaama "Mee mée to mena naogaai" see asigi.
Mee emaa digiyoo see mée to mena ogegea. "Ei, dimi se nagimaai, mena
kaogetaaki yoka mani anoogii" see asegea.
50 Wa me tapaato dokaa da beamaata kaama moga anoogeeta Yesus
paagoo peegi.
51 Yesus me waa asiino, "Aa maagiyoo naidimege?" see asigi naaki "Guru,
anii emaa diino keago see ede" see asigi.
52 Yesus me asiino, "A me mikee nagaano dimii mee me aa emaa daamaa
kege, daba daagimaa peege" see asigi naaki taka ena emaa awee keepeata
kaama kisee ki Wa sekaataa etaawee peegi.

11

Mée eebaa me Yesus mee ede ma, ede ma Yerusalem magaa kaa badaa maageeta menaa

Mat 21:1-9, Luk 19:28-38, Yoh 12:12-15

1 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo Yerusalem geboo
da kaa magaa wiya kaa pakaamaayu, Zaitun Kutuu to kaa kiyoo Betpage
see magaa ma, Betania see magaa ma wiya kaa. Kiyoo pakaamaata kaama
Yesus me Wa me topenaa see bagee mée ekea wiya asiino,
2 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata kaama keledai
wodaa pooduu ena, mee wodaa da dagii da kaa mée me animaata toodiino
taa see wodaa ena ekea diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama Ni paagoo
nadoomeei. 3 'Kaasee ope nagokataagea ya?' see kisiyaa bagee agoo kepa
ko 'Tuhan me gaano pedeo. Woda mee bedaa nakaayoo badaa maadoota
doomeepea see kasigi' see naasii" see asigi.
4 Ekea peedoota kaama peemaagea naaki mikee, keledai wodaa poodu
ena eta geboo da kaa ee ena kaa kenee to kaa opeemaata topa.
5 Ope gokataagea kaboo kiyoo topea bagee me asiino, "Kaasee kaa ope
gokataagea ya?" asegea naaki
6 Yesus me asigi-asigi see asegea. Asegea naadi "Daamaa, dogaai" see
asegea.
7 Keledai wodaa pooduu to doodoota Yesus paagoo eemegea. Okoo me
tapaato dokaa yuwa mee keledai wodaa dagii da kaa sekeetaata kaama
Yesus mee wodaa dagii da kaa animaayu.
8 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa okoo me tapaato
dokaa yuwa beagee naadi etaawee daamaa yasekeepegeekea, mée noonaa
me piya ukuu yuwa taageeta kaama etaawee daamaa yamagapegeekea.
9 Okoo keta peetaakea bagee yuwa ma, uuto peetaakea bagee yuwa ma
kuwa ebo menaa-menaa kaa "Hosana, Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi
yoka niiyaapaagee taai!
10 Idukaa Daud mee ebo mée eetoogee seta see see eto miya inii paagoo
ebo mée eetoowoo taapi Mée mee magiyaage! Hosana, Asii-sege see Mée
mee niiyaapaagee taai!" see wegapegeekea.
11 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama peedoota
Ogatamee me ee kaa kiyoo peemaata deenaa, peenaa naadi kaama
uwaapeasega yoka Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Betania
magaa kaa peegea.

11:9 Mzm 118:26

Yesus me ara piya wodoo to kaa pedeo menaa yadootaata menaa
Mat 21:18-19

12 Betania magaa kaa omegeeta kaama tokoma mee da Yesus mee
pakadoota Yerusalem magaa kaa eta mana kaa naano agiyoo naadi kaa.
13 Deamaagi too ko ara see piya wodo ena kiyoo agoo. Poo agoo ye, taa ye
naadi peedoota piya manii da kaa peemaata kaama deeyaa naaki poo ota
peedi ena ma ekaano taa. Ara piya poo ekaano uwaa kaa pakaamagaano
taa kaboo yoka iye too agoo.
14 Wa me mee piya wodoo to asigi menaa ko "Eto kaama wodoo poo ota
ena ma se ekaape, a me poo yuwa kuwa mée me se kanaapea" see asigi.
Wa me topenaa see bagee yuwa miya kuwa menaa yeegea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa
Mat 21:12-13, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-16

15 Okoo Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama Yesus mee peedoota
Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ee geboo da kaa kiyoo agiyoo pe-
doogee taa see bagee uduma abagakomeeyu. Kepe aapeka taa see bagee
yuwa ma, poodee see bedoo pe-doogee taa see bagee yuwa ma okoo me
keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.
16 Okoo me kisee agiyoo kuwa ena ma Ogatamee me ee geboo da taa
kitaa se dogaai naadi omaago ma asigi.
17 Wa me okoo tupiyaa menaa asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa
ena mee ko kisee: 'Ni me ee mee ko mée tomaa-tomaa uduma sembahyang
taa see ee see ekaa weewoo taapea' see menaa ebeamaata, se maa? Kiya
ikii me ko oma masetaa see bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea" see
asigi.
18 Imam bagee me eboo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma okoo Yesus me ukuwapi-ukuwapi yuwa yeeta kaama Waa
patamaano see dimii agoo kegea. Kiya mée eebaa Wa me topeta menaa
kuwa ebo nao naadi dimi nagimegea kuwa me kuwa ebo-ebo yuwa me
Yesus wedaagea. "Waa kaasee wogeekee, kaasee patamaakee" see menaa
aawegaakea.
19 Uwaataa da ayayaa takiinega see kaboo Yesus ma, Wa me topenaa
see bagee yuwa ma mee kota magaa mee ekeata gebo kaa magaa ena kaa
peegea.

Ara piya wodoo to mee wii keta menaa
Mat 21:20-22

20 Tokoma mee da pedeo tokomaa Yesus ma, Wa me topenaa see bagee
yuwa ma eta peetaaka too deeyaa naaki mee ara piya wodoo to mee mani
kaa kaama uduma wii keepeasega.
21 Petrus me nekeenta kaama Yesus asiino, "Guru, mee ara piya wodoo to
mee deede. A me pedeo kisi naadi menaa aseme mee me wii keepeasega"
see asigi.
22 Yesus me okoo asiino, "Ogatamee mee mikee gaai.
23 Anii mikee kisiino ko: Mée waa ena me waa dimi wiya taa kaa
'Mee maga bagoo to mee bikimedoota maakaa piku yiba tamekumii' see
asiyu ko kiyoo tamekomeeyaa. Wa me 'Ni me wegaga menaa mee mikee
ukuwaaniipa ii' see gaapi ko daamaa yaukuwaaniyaayaa.

11:17 Yes 56:7, Yer 7:11 **11:23** Mat 17:20, Yoh 14:12-14

24 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Ikii me sembahyang menaa kaa
idimiyaa agiyoo kuwa 'Ni kaa naukuwaaniyaagi ii' see gaai, ikii kaa
daamaa kiukuwaaniyaapi.
25 Ikii yiinaageeta sembahyang taa see kaboo ikii apanaa bagee ena ma
mena agoo kiyu ko epa yaekeasii. Epoo to wodoo Ikiitaagi me miya ikii me
pedeo yuwa epa kiekeasi naadi mée me pedeo yuwa epa yaekeasii.
26 [Kiya ikii me okoo me pedeo yuwa epa si yaekeasiyu ko epoo to wodoo
Ikiitaagi me miya ikii me pedeo yuwa epa se kiekeasiipi]" see asigi.

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa
Mat 21:23-27, Luk 20:1-8

27 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota Yerusalem
magaa kaa peemaata kaama Ogatamee me ee geboo da taa peenaaka too
ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma,
Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa paagoo meemaagea.
28 Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee
me 'Aa kisee naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke? Maamee
me Aa ebo kaekeata kaama ukuwanaa segeeke?" see asegea.
29 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka. Ikii me miya
Anii mena daamaa nasegea kepa ko ikii me 'Maamee me kaseta kaama A
me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see naapaadeekea menaa mee Anii
miya daamaa kisiipa.
30 Ni me kiapaadee see menaa mee ko kisee: Uwo mée yatukumeta mée
Yohanes mee gaayu ko wa paagoo 'A me mée yuwa uwo natukumaai' see
menaa kuwa maamee me aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama
Ogatamee me aseta menaa da ye? Aii mée me aseta menaa da ye? Kaasee?
Nasii" see asigi.
31 Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee menaa asiipea?
Inii me 'Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa yoka' see asiyu
ko Yesus me mée asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me
weganaa seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?' see mée asiipi.
32 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii bagee
me aseta menaa' see asiino miya iyo" see aawegaakea. Okoo me kisee
aawegaakea menaa kuwa ko okoo me mée yuwa me "Yohanes mee nabi
bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea ya?"
see mée asiipea yaai naadi aawegaakea menaa kuwa.
33 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus asiino, "Yohanes
paagoo maamee me aseta menaa see kuwa inii ewo keekee" see asegea.
Yesus me asiino, "Ikii me daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me
'Maamee me Aa kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see
nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

12

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mat 21:33-46, Luk 20:9-19

1 Yesus me ebea-ebea menaa kaa okoo asiino, "Bugi epoo mée anggur poo
bugii ena yaatayu. Yaataata kaama wagee uduma aanakitayu. Mee bugii
kaa oma ena, ebo omaa masegeeta oma togaawee anggur poo tagimemaata
uwo yuwa kitaa isisi naadi denemaata eke, bedaa bugii da diitoo taa see ee

11:26 Mat 18:21-35, Kol 3:12-13

miya maatayu. Maataata kaama apanaa bagee me bugi nayaagee segeesi
naadi yaekeata kaama apanaa magaa kaa peegi.
2 Maamaa omegee naadi kaama kuwa poo yuwa kapoo kega kaboo
bugi epoo mée me wa paagoo agiyoo yaokagee see bagee ena asiino, 'Aa
peedoota ni me bugii nayaagee see bagee yuwa paagoo ni me see yuwa
namasigii' see asigi. Peedoota bugi kaa peemaagi naaki
3 bugi yayaagee see bagee yuwa me waa peneata kaama aii dakamegea.
Okoo me bugi epoo mée me see yuwa se manegea naadi bedaa metaki
peegi.
4 Mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma
peeyaagi kiya bedaa okoo me kisee mumoo to kaa dakamegea, badeekee
menaa badegea.
5 Bedaa wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma peeyaagi kiya okoo me
waa wogeepeasegea. Kisee wa me apanaa bagee miya peeyaabuu segeeki
kiya okoo me mée noonaa aii dakamegea, noonaa wogeepeasegea.
6 Kaama too bugi epoo mée wa paagoo mée ena too too tupi, wayoopaa
mee. Wa me gaano, 'Niyoopaa yoka Wa me menaa kuwa okoo me daamaa
yayiipea' see gaata kaama 'Pooi' asigi.
7 Kiya okoo me waa migi see deeta kaama koogo aawegaa taano, 'Mee
ko yogamee. Nagamee me bugii da mee yogamee me masiitagi yoka
niiwogeepeasii, wa me bugii da inii takeasiino ke' see aawegaakea.
8 Waa meemaata kaama okoo me waa peneata patamegea. Patamemaata
kaama bootaa da wagee amoo yaato tameeyamaagea, see koo seta" see
asigi.*
9 Bedaa Yesus me asiino, "Mee bugi epoo mée me maagiyoo ukuwaapi?
Waa meemaata kaama kuwa wa me bugii yayaagee see bagee yuwa pedeo
kiyaapi. Pedeo kiyaata kaama mee bugii da apanaa bagee me daamaa
nayagageesi naadi yaekeasiipi.
10 Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee daamaa nekeenii. Mee ko
kisee:
'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa
mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daamaa pee-yaekeata.
11 Ekeata kaama inii me TUHAN, kiiboo nao naadi yaapaagee seta' *Mzm 118:22-23*
see ebeamaata menaa kuwa ikii diino taa, ewo ye?" see asigi.†
12 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me kuwa ebea-ebea menaa yuwa yeemaata
kaama okoo 'Wa me inii mée gaataata kaama mée asigi menaa ii' see kuwa
nekeenegea. Kagoo kaa Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée yuwa
me mée kagoo kaapea yoka naadi Waa peneasiino kuwa wedaagea. Kisee
gaata kaama Waa yaekeata peegea.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:15-22, Luk 20:20-26

12:1 Yes 5:1-2 **12:8** Ibr 13:11-13 * **12:8** Mee ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Bugi epoo mée mee ko Ogatamee ebea-ebea. Bugi epoo mée me see yuwa namasegeesi naadi peeyaagi bagee kuwa ko nabi bagee ebea-ebea. Bugi yayaagee see bagee kuwa ko Israel kaa ebo-ebo yuwa ebea-ebea. Bugi epoo mée yoopaa mee ko Yesus ebea-ebea. † **12:11** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea.

13 Kuwa kaboo da Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus mee koopoo see
menaa wegasi naadi Parisi kaa bagee noonaa ma, Herodes yaato bagee
noonaa ma kuwa wiginegeeta kaama "Yesus paagoo pooi" asegea.
14 Okoo Wa paagoo peemaata kaama asiino, "Aa ko dimi topoo see Mée
to ii see kagaage, bedaa Ogatamee me etaa yaato menaa mée tupiino kuwa
miya A me daamaa topoo see menaa kaa too mée topetaa see Mée to
ii kagaage. A me mée tupiino kuwa mée me kakagoo kiyaa miya mée
tupiino too, bedaa ebo bagee me menaa miya Aa weda taa kaa mikee
menaa too topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka inii kaapaadee see menaa
ena agoo. Mee ko inii pajak kepee Kaisar maniino kuwa dagu ye, taa ye?
Waa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage?" see asegea.
15 Kiya Yesus me okoo me daamaa poga-poga dimii mee yadeemaata
kaama asiino, "Yaai, kaasee ikii me Anii nadeebaa taano see naadi nasegea
menaa naa ya? Pose kepee ena nadoomeei, diinaka yoka" see asigi.
16 Doomaagea kaboo Yesus me asiino, "Mee kepee mee kaa maamee
ebeyumaa da, maamee ekaa da ebeamaata naa ya?" asigi naaki "Kaisar
mee" asegea.
17 Yesus me asiino, "Kisee gaayu ko Kaisar maniino agiyoo yuwa kuwa
Kaisar manii, bedaa Ogatamee maniino agiyoo yuwa kuwa Ogatamee
manii" see asigi. Wa me asigi menaa da okoo dimi nagimegea.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:23-33, Luk 20:27-40

18 Kuwa kaboo da Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo
meemaagea. Okoo me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa
kuwa ko umina bogaakee, aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see.
Okoo me Yesus asiino,
19 "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Mée ena
yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api miyaa da goeano
gaano pedeo. Petamanii booyaa mée me yoga yakabayaa mokoo yakabasi
yoka tuyaa mée me mee apii goeai' see ebeamaata.
20 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa
bagee okoo petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo
boogi.
21 Mee api miyaa da ipuugamee me goegi kiya waa miya yoga taa kaboo
boogi. Bedaa mabeimee miya kisee.
22 Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too. Kaama too apii to miya
booga.
23 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu
ko iminookaa mée aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo
to kuwa mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see
asegea.
24 Yesus me asiino, "Ikii ewo kaa naapaadeekea. Ikii Ogatamee me
ebeamaata menaa miya ewo, Wa me pesee kuwa miya se nekeenegea.
25 Kuwa ko Ogatamee me boota bagee yuwa aya andoo peeyaabuu taatagi
naagoo api goeano miya taa, api mée maniino miya taa. Okoo epoo to
wodoo malaikat bagee mokoo kaatagea.
26 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see nekeeniino menaa kuwa gaayu
ko idukaa Musa me menaa yiba topa, see kuwa ikii diino taa, ewo ye? Mee
ko Ogatamee me katu see piya ena yibaa taa kaama Musa paagoo aseta

12:18 Kis 23:8 **12:19** Ul 25:5-6

menaa ko kisee: 'Anii ko Abraham me Eboo, Isak me Eboo, Yakub me Eboo
Ogatamee mee' see aseta.
27 Ogatamee Waa okoo me Eboo see wegayu ko umina boota bagee kuwa
kaa kisee se wegayaa, aya tuyaa bagee yuwa kuwa kaa too see wegayaa.‡
Kisee kemaata ikii me mée tomaa umina bogaakee, aya se andoo peeyaa
see wegayaa menaa kuwa mikee see taa" see asigi.

Mena tukuu to mee kamee naadi apaadeeta menaa
Mat 22:34-40, Luk 10:25-28

28 Kuwa Saduki kaa bagee yuwa Yesus ma mena aawegaakea kaboo da
Musa me menaa mée topetaa see mée ena migi. Yesus mee dimi ipi kaa
mena wegagi ii see deeta kaama wa me Yesus asiino, "Musa me ebeamaata
menaa yiba ebo menaa, mena tukuu to mee kamee naa ya?" see asigi.
29 Yesus me asiino, "Mena tukuu to mee ko kisee: 'Ikii Israel bagee yuwa
nayeeweei. Inii me Eboo TUHAN Ogatamee mee ko TUHAN ena too too.
30 A me Eboo TUHAN Ogatamee mee dimi menaa da uduma me esee ou
gaai, bedaa a me gaayaa dimii yuwa ma, a me pesee da ma kuwa uduma
me miya Waa esee epa kaai' see menaa mee.
31 Bedaa wiyaagoo to menaa ko kisee: 'Aa ekaato miya epa kiyaa see see
apanaa bagee miya epa kaai' see menaa mee. Kuwa menaa wiya kuwa
esee ebo, kuwa asii eboo see menaa ena ma taa" see asigi.§
32 Mee Musa me menaa mée topetaa see mée to me Yesus asiino, "Guru,
A me wegage kuwa mikee menaa. Ogatamee mee ena too too, Waa see see
bagee ena ma taa, Wa too.
33 Mikee, inii dimi menaa da uduma me Waa esee ou gaano ma, bedaa inii
me pesee da ma, inii me gaayaa dimii yuwa ma kuwa uduma me miya Waa
esee epa kaano kuwa esee ebo menaa. Bedaa inii ekaato miya epa kiyaa see
see apanaa bagee miya epa kaano mee miya mikee ebo menaa. Kuwa tuku
menaa wiya kuwa esee ebo, Ogatamee paagoo biyaa kaa yuweepeasiyaa
agiyoo yuwa ma, apanaa Wa paagoo ekega-manee siyaa agiyoo yuwa ma
kuwa uduma peedi" see asigi.
34 Yesus me mee mée to me asigi menaa kuwa daamaa ipi kaa wegagi
yoka naadi asiino, "Aa ko Ogatamee Wa too ebo totaa see yoo seemeta
kaama epo eetuyaa see mée to kaano see koo taake" see asigi. Mee kaama
wodoo mée me Waa apaadee taano wedaagea.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa
Mat 22:41-46, Luk 20:41-44

35 Yesus mee Ogatamee me ee kaa mena tupitaaki too Wa me asiino, "Mée
me wegaano, 'Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee ko Daud
me asii-kaba-kaba seta bagee ena kaatagi' see menaa wegayaa kiya kuwa
kaasee?

12:26 Kel 3:6 ‡ **12:27** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. **12:30** Ul 6:4-5 § **12:31** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **12:31** Im 19:18 **12:33** Hos 6:6

36 Idukaa Daud mee Roh Kudus wa yiba esee-awigi naadi kaama wa me
wegata menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa
wegata. *Mzm 110:1*
37 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee' see wegata yoka
Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?"
see asigi.* Yesus me topeta menaa kuwa okoo mée eebaa esee ede ma
yiitookea.

Ebo poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa
Mat 23:5-7, Luk 20:45-47

38 Yesus me topeta menaa ena ma kisee: "Musa me menaa mée topetaa
see bagee kuwa okoo me mée me anii ebo naekeasiino too ede see gaayaa
bagee yoka gaai. Okoo togoo dokaa maatagaa naadi peenaa-paanaa taa
see too ede, mée kutuu taa see yoo okoo peenaa siyaa kaboo 'Epao, inii me
eboo' see naapaagee taano miya ede.
39 Bedaa okoo sembahyang segee see ee yiba mée me nadeesi naadi ebo
bagee me animaayu taa see yoo too animagaano miya ede, ebo naagoo
naano agiyoo nuyaa yoo miya ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo
too okoo animagaano miya ede.
40 Okoo ko api miyaa yuwa deebaa naadi kaama okoo me ee yuwa oma
yatakimiyaa see bagee. Okoo mée me naapaageesi naadi sembahyang
menaa yuwa togoo kaa too asetaa see bagee yuwa. Okoo me kisee too
ukuwagee see bagee yuwa yoka okoo esee pedeo kaatagea" see asigi.

Api miyaa ena wa me kepee uduma Ogatamee kaa yaekegataata menaa
Luk 21:1-4

41 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kepe awegee see yoo doodoo animaata
diitoo siyaa naaki mée yuwa me kepe awegee see yoo kepe aweeii taakea,
kepe yago bagee yuwa miya kepe eebaa awetaakea.
42 Kuwa kaboo da daba see api miyaa ena me pose kepee wiya, esee
peedi see kepee awetaaga.
43 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Wa me okoo
asiino, "Anii mikee kisiino ko: Mee daba see api miyaa da wa me kepe
awegee see yoo awetaaga kepee wiya kuwa ko kepe peedi kiya peedi se,
apanaa bagee okoo me awegea kepee kuwa asii eboo.
44 Kuwa kepe yago bagee kuwa okoo me koga kepee yuwa awegea kiya
mee apii miyaa da wa me gaano pedeo agiyoo edaano see kepee yuwa
uduma ki awetaaga kuwa me mikee esee ebo kepee mokoo awetaaga" see
asigi.

Yesus me "Wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata" see aseta menaa

13

Pasal 13

---

* **12:37** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

Yesus me "Ogatamee me ee mee pedeo kaata" see aseta menaa
Mat 24:1-2, Luk 21:5-6

1 Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama peetaaka too ko Wa me topenaa
see bagee ena me Waa asiino, "Guru, deede. Ogatamee me ee ma, gebo kaa
ee yuwa ma kuwa diino esee ebo, oma ee magaano esee daamaa yaai" see
asigi.
2 Yesus me waa asiino, "Kuwa a me deetaake ee kuwa diino esee daamaa,
se maa? Kiya epeekaa kuwa uduma kabaapi-paapi taatagea, oma ena ma
wa me mokataata yoo kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa taata"
see asigi.

Yesus peeta kaama bedaa wiyaagoo meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:3-14, Luk 21:7-19

3 Kiyoo kaama Yesus mee Zaitun Kutuu to kaa Ogatamee me ee doodoo
animaata toomuu taaki too ko Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma,
Andreas ma okoo too peedoota Yesus paagoo asiino,
4 "A me kuwa yumakaa mée eewegape menaa kuwa maadee moga
ukuwaaniita naa ya? Kuwa agiyoo ukuwaaniino see kooka ii see
nekeeniyaa agiyoo kuwa maagiyoo ukuwaandaa taata naa ya? Mée asii"
see asegea.
5 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka daamaa
nekeenii.
6 Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo me Ani ekaa
naweakee kaa 'Anii ko Waa yoka' see menaa weganaa naadi mée eebaa
deebaa siwoo taapea.
7 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa kaa kaama miya
yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya yiipea kiya se wedaai. Kuwa
uduma mikee agoo kedaa siwoo taata kiya wodopasi naagoo se.
8 Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taapea. Amokiyoo magaa kaa
bagee me yamokiyoo magaa kaa bagee ma yape aawogee taatagea. Kiyoo-
kiyoo naano agiyoo taa uwaa miya medaa taata, maga pigii miya medaa
taata. Kisee yaai-yaai agiyoo yuwa eebaa kedaa taata kiya kuwa uduma
petamanii ukuwaandaa taata yuwa too, api me yoga kabaano see naadi
boodi meege-meege siyaa mokoo.
9 Ikii kibe kiyaa bagee agoo kaata yoka gaai, nekeenii. Okoo me
ikii yagaa kipeneata kaama mena pekataa see bagee yuwa paagoo
kidogeamoo taatagea, sembahyang segee see ee yuwa yiba miya pepeaduu
me kidakamaatagea. Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee
bagee yuwa paagoo kiipootagea. Kisee ikii kiipeeyaa kaboo Ni me menaa
okoo paagoo daamaa eewegaai.
10 Kiya wodopasi kaano taa kaboo kuwa etokaa daamaa menaa kuwa
mée tomaa-tomaa uduma paagoo eewegaanaa taano mee keta ukuwaano
gaano pedeo.
11 Okoo me ikii kipeneata kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee menaa wegaapa,
kaasee menaa wegaapa?' see dimii kuwa se abaai. Ikii mena wegaano
kaboo 'Kisee wegaai, kisee wegaai' see dimii kuwa ikii daamaa ipi kaapea.
Ikii me wegaapea menaa kuwa ikii me wegaapea se kiya Roh Kudus me
ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai.
12 Bedaa kuwa kaboo da taa miya kisee ukuwaaniita: Ekea kenaaya
kiya ena mee wugimaasi naadi ekegatagaatagi, nagamee me wa me yogaa
to ekegatagaatagi, bedaa yogaanii yuwa me okonaka wugimaasi naadi
ekegatagaatagea.

13 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée uduma kibe kaatagea kiya ikii makii
taa, kisee too wodopasi yaato toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa
pootagea."

"Ae-wae siyaa agiyoo yuwa ma, Ebo Kristus poga-poga bagee yuwa ma kuwa agoo kaata" see aseta menaa
Mat 24:15-28, Luk 21:20-24

14 "Esee pedeo see agiyoo eboo ena waa toono daa see yoo kiyoo
yiinaageeta totaaki see kuwa ikii diitagea. (Ikii eto kiipaa mee kapogee
mee deetaakea bagee daamaa nekeenii.) Ikii me waa kisee kiyoo totaaki
see deeta kaama Yudea wee kaa toogee see bagee kuwa moga oodoota kuye
kaa pakadaa taai.
15 Yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii, se gaata oogaai.
16 Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya doka, kisee ou agiyoo kuwa ee kaa
pakaa-maseekee se.
17 Kisee yaai-yaai oodaa naadi kaama kadapoo yago apii yuwa ma, yoga
baayee yiba kepaa apii yuwa ma kuwa sooi, yaai.
18 Kuwa yaai-yaai see agiyoo ukuwaandaa taata kuwa gemoo see uwaa
kega kaboo se ukuwaandaasi naadi sembahyang taai.
19 Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko apanaa agiyoo, yaai-yaai
ebo, petamanii epoo to, magaa to ogaataata yoo kaama eto too miya
ukuwaaniino taa agiyoo yuwa, bedaa kuwa wodoo taa epeekaa yaato miya
kaagaa ena ma se ukuwaaniita agiyoo.
20 Ogatamee me Wa me wiginta bagee yuwa epa nao naadi kuwa yaai-
yaai, gaagaa siyaa agiyoo kuwa mani yataa kiyaatagi. Maamaa kisee too
naaki mée ena ma se tuyaa.
21 Kuwa kaboo da mée me 'Deede, Ebo Kristus mee nakaayoo tupi' see
kisiyu ko emaa se wugii, bedaa okoo me 'Deede, Waa amokiyoo tupi' see
kisiyaa miya wisintayu.
22 Ebo Kristus poga-poga bagee ma, nabi poga-poga bagee ma kuwa agoo
kaatagea yoka okoo wisintagaai. Mée deebaa taano see naadi dimi nagii-
nagii agiyoo ukuwaaii taatagea. Ogatamee me wiginta bagee yuwa miya
deebaa sedee taano see kiya iyo, se deebaa semaayaa.
23 Ipiipi dii. Kuwa agiyoo uduma ukuwaandaa taano taa da kaa Ani me
kisi-maneega yoka daamaa nekeenii."

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:29-36, Luk 21:25-33

24 "Kuwa yaai-yaai, ebo gaagaa uwaa kuwa omekomeeta wodoo taa kisee
ki kenoo to digiyoo aatakii taata, agoo to mee miya se wikiiniita,
25 okadee yuwa epoo to kaa kaama kigimedaa taata, bedaa epoo to kaa
pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa naadi wodeda-peeda sedaa taata.
26 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee sinu uwaa da yibaa taa migi see kuwa
diitagea. Waa pesee, Waa asii-sege, Wa disii to esee ebo see diitagea.
27 Wa me malaikat bagee yuwa 'Pooi' asiyaa naaki peedoota maga otoo to
kaa kaama kisee too maga otoo to kaa too peenaa naadi Wa me daamaa
wiginta bagee yuwa uduma enaataa yakutumeeii senaa taatagea.
28 Eto ko ebea-ebea menaa ena yeeweei. Ara piyaa mee kagoo da iye
mugumedaa naadi iye taki kega gaayu ko mikee, poo ekaano see kooka
ii see kuwa ikii nekeeniyaa.

13:14 Dan 9:27, 2Tes 2:3-4 **13:15** Luk 17:31-32 **13:25** Yes 13:10, Why 6:12-13 **13:26** Dan 7:13

29 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa ukuwaandaa taaka see kuwa
ikii deeyu ko monaa da mee katu, ukuwaaniino see kooka ii see kuwa ikii
nekeeniitagea.
30 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma eto
mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa da kaa diitagea.
31 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se taa
kaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa

32 "Monaa da mee ko mee naagoo, mee jam kaa see kuwa mée ena ma
ewo. Malaikat bagee miya ewo, Ogatamee Yoopaa miya ewo, Nagamee Wa
too ipi.
33 Mona naagoo ko ikii ewo yoka ipiipi see diitoo siwoo taai.
34 Mee naagoo diitoo siwoo siyaa bagee kuwa ebea-ebea menaa ena mee
ko kisee: Mée ena waa beesekaa magaa kaa poono taa kaboo wa me agiyoo
yaokagee see bagee yuwa mée waa ena kisee agiyoo naokageesi naadi
yaekeasigi, mée waa ena kisee agiyoo naokageesi naadi yaekeasigi. Bedaa
kenee to kaa diitoo taa see mée to miya 'Aa ipiipi nadiitoo siwoo taai' see
asigi, see ebea-ebea menaa mee.
35 Mee see see ikii miya ipiipi see diitoo siwoo taai. Ee epoo Mée
Waa meetagi naagoo ikii ewo. Uwaataa yee, daatooyiba yupigapi yee, pe-
aweeniino taa see kaboo yee, esee pedeo komaa yee, ikii ewo yoka diitoo
siwoo taai.
36 Taa gaayu ko Waa kisee ki meemaata kaama deeyaa naaki ikii toomoo
ometaakea, see kideeyaa.
37 Eto ko Ni me kisega menaa kuwa Ani me mée uduma asiino menaa
ko: Daamaa ipiipi see diitoo siwoo taai, see menaa mee" see asigi.

14

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mat 26:1-5, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53

1 Kuwa kaboo da Paskah ma, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti unu
petoo noogee siyaa yuwa kuwa ma unu wiya omemaata naapea see naagoo
imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma
okoo me "Yesus mee inii kaasee koogo peneasiipea, kaasee patamaapea?"
see menaa kuwa aawegaakea.
2 Kiya bedaa okoo me wegaano, "Kiipaa se, mée yuwa uduma kagoo ebo
kaapea yoka Paskah noomaata kaama too Waa peneasiino daamaa" see
menaa aawegaakea.

Wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa
Mat 26:6-13, Yoh 12:1-8

3 Betania magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee tupi. Waa idukaa
kado kaa meanee see agiyoo meanta mée to. Wa me ee kaa Yesus mee
animaata naano agiyoo notaaki too ko api ena meemaaga. Waa wunu
daamaa see uwoo, kepe edaano ebo see uwoo, oma otaawee peedi ena
yiba doopa. Otaawee da ebee to yaato taapeata kaama uwo yuwa Yesus
mumoo to kaa yakabagekomeega.
4 Yakabagekomeega naadi Wa me topenaa see bagee yuwa kagoo kaa
koogo aawegaa taano, "Yaai, kuwa uwoo kuwa kaasee kaa aii peepuuka
naa ya?

13:34 Luk 12:36-38

5 Kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama ebo kepee ogei me badoo wedo
asii masemaata kaama daba bagee aii maniino daamaa yoka" see koogo
aawegaakea. Okoo me mee apii to kagoo ma menaa asegea.
6 Kiya Yesus me asiino, "Ikii me mee apii mee si yawegaai. Kaasee kaa
pedeo see yawegagea ya? Wa me naukuwaga kuwa esee daamaa agiyoo.
7 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea
yoka ikii me aii kaboo miya okoo kaa daamaa agiyoo yaukuwayaa. Kiya
Anii gaayu ko ikii ma enaataa eebaa se kiiumiipa.
8 Mee apii to me 'Anii daamaa agiyoo ena yaukuwamaayaa yoka
yaukuwaanaka' see nagaata kaama nakoo sepa. Wa me Anii ogo
namagaano taa kaboo naipiipii siyaa agiyoo mokoo yoka pedeo see si
yawegaai.*
9 Anii mikee kisiino ko: Ni me doomega menaa kuwa uwoo to, magaa to
kiyoo-kiyoo eewegakomeegea kaboo mee apii to me daamaa naukuwapa
agiyoo mee miya eeweganaa taapea, bedaa asii yaato miya kuwa menaa
neke-nekee siwoosi naadi yadoonaa taapea, see kuwa mikee kisega" see
asigi.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mat 26:14-16, Luk 23:3-6

10 Kuwa kaboo da Yudas Iskariot mee, Yesus me topenaa see bagee gaasi
ma wiya kuwa mée ena mee Yesus yaekegatagaano see naadi peedoota
imam ebo yuwa paagoo mena eewegagi.
11 Wa me Yesus mee ikii paagoo kiekegatagaapa see asigi menaa kuwa
okoo me yeeta kaama ede kaa "Kepe kisuwa kaniipe" see asegea. Mee
kaama wodoo wa me 'Yesus mee yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa,
kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenota menaa
Mat 26:17-25, Luk 22:7-14,21-23, Yoh 13:21-30

12 Ebo naagoo, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo
noogee siyaa yiba petamanii nuyaa naagoo, domba wodaa wugiyaa naagoo
ko Yesus me topenaa see bagee yuwa peedoota Wa paagoo asiino, "Paskah
kaa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii taano daamaa naa ya?" see asegea.
13 Wa me topenaa see bagee wiya paagoo asiino, "Ekea kota kaa pooi.
Peemaata kaama mée ena, uwo otaawee doopegeeki see mée ena ma aadee
taapea. Aadee seta kaama waa ma epo enaataa pooi.
14 Wa me seemaapi ee yiba seemaai. Ee epoo mée mee kisee naasii:
'Guru me kasiino, "A me ee yiba Ni me topenaa see bagee yuwa ma inii
epo enaataa Paskah kaa agiyoo eenaape yoo naa kayoo ya?" see kasigi' see
naasii.
15 Ee epoo mée wa me ee asii mee kakadee kaa ebo komoo kaa badaa
kimagaataapi. Kiyoo inii me animagaapea yoo daamaa mée yaipiipii
semaata topa see kuwa ekea diipea. Inii kiyoo naano agiyoo naapea yoka
agiyoo-pagiyoo pe-niiipiipii taai" see asigi.
16 Asigi naadi ekea peedoota kota kaa peemaagea naaki mikee, Yesus me
asigi-asigi uduma ukuwaanega naadi Paskah kaa agiyoo uduma daamaa
eeipiipii semaagea.
17 Digiyoo takiinega see kaboo Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma
wiyaa to ma enaataa peedoota mee ee kaa peemaayu.

---

* **14:8** "Anii ogo namagaano taa kaboo naipiipii siyaa mokoo" see menaa mee ko Yahudi bagee me mée boota yuwa kaa mee see see uwoo yakabagekomeeta kaama ogo magaakee.

18 Animaata kaama naano agiyoo notaaki too Yesus me asiino, "Anii
mikee kisiino ko: Ikii Anii ma epo enaataa notaakea bagee kuwa mée ena
me Anii naekegatagaapi" see asigi.
19 Okoo dimi boodi ebo. Okoo uduma mée ena-ena me Waa asiino, "Sooi,
anii ye, ani me ye?" see asegea.
20 Yesus me asiino, "Ikii mée gaasi ma wiya kuwa mée ena me, roti ponee
to mee otaawee yiba Anii ma enaataa tukume-nootaaki mée to wa me Anii
naekegatagaapi.
21 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see
bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi. Mee mée mee
kabaano taa naaki daamaa" see asigi.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mat 26:26-29, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25

22 Okoo epo notaaki too Yesus mee roti masegeeta kaama Ogatamee
paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama okoo
paagoo goo-maneeyu. "Mee ko Ni me maa to yoka masii" see asigi.
23 Kiyoo kaama anggur poo uwoo otaawee da masegeeyu naadi
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama otaawee da okoo
goo-maneeyu, okoo uduma mee otaawee yiba kaama nogea.
24 Wa me asiino, "Mee ko Ni me tadaa uwoo. Mée yuwa ma, Ogatamee
ma, Wa me aseta menaa ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi
yapeeyaapa tadaa, mée eebaa okoo kaa yakabageapa tadaa mee.
25 Anii mikee kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii anggur poo
uwoo se naapa, Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too
Anii bedaa gipii see anggur poo uwoo naata" see asigi.

Yesus me Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mat 26:30-35, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38

26 Okoo Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa see menaa ena yaayaa
semaata peedoota Zaitun Kutuu to kaa peemaata kaama
27 Yesus me okoo asiino, "Ikii uduma maki-makaa naadi Anii naekeata
oodaa taapea, idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see, mee
ko kisee: 'Domba munitaa see mée mee Ani me wugimagaapa. Wugimaata
kaama domba wodaa yuwa ena kitaa peega, ena kitaa peega sedaa taapea'
see menaa ebeamaata.
28 Kisee kaapa kiya Anii aya andoo peeta kaama Ani keta Galilea wee
kaa poota, ikii uuto" see asigi.
29 Petrus me asiino, "Okoo uduma weda kaa A too kaekeata poopea miya
anii Aa se kaekeasiipa" see asigi.
30 Yesus me waa asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto mee digiyoo yiba
ayam ena kaagaa wiya menaa taano taa kaboo aa kaagaa wedo mée paagoo
ewo poga-poga nataape" see asigi.
31 Petrus me asiino, "Anii Aa ma enaataa bogaapea miya daamaa, anii
mée paagoo ewo poga-poga see se kakoo taapa yoka" see asigi. Apanaa
yuwa me "Anii miya kisee, anii miya kisee" see wegagea.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mat 26:36-46, Luk 22:39-46

32 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma peedoota maga ena kaa
ekaa da ko Getsemani magaa kaa peemaata kaama Wa me okoo asiino, "Ikii
nakaayoo animaata niitooi, Anii sembahyang taanaka yoka" see asigi.

14:18 Mzm 41:10 **14:24** Kel 24:8, Ibr 8:8-13 **14:27** Zak 13:7

33 Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma kuwa okoo too Yesus me badaa
maadoota amo kaa naa kaa eepeemaata kaama Waa gaagaa ebo naadi dimi
nagimeamooki.
34 Wa me okoo wedo asiino, "Sooi, Anii esee gaagaa ebo, booyaa mokoo.
Ikii nakaayoo ipiipi diitoo taai" see asigi.
35 Waa pakadoota woo kaa naa kaa pakaamaata kisee ki magaa da kaa
esee-gapuunigi. Wa me sembahyang menaa kaa kuwa yaai-yaai agiyoo
nakoo taapea monaa da mee nataa kiyaano daamaa gaayu ko nataa kiyaai
naadi menaa asigi.
36 Wa me asigi menaa ko "Abba, Neataagi, kuwa Ni me boodi abaapa
kuwa se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa dimii too se kiya A me
gaata-gaata dimii too" see asigi.
37 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee
wedoo to paagoo eseemaagi too ko okoo toomoo ompea. Wa me Petrus
asiino, "Simon, aa toomoo ometaake ye? Aa peenaa kuwa miya diitoo taano
kuwa kana ye?
38 Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi
ikii ipiipi see diitoo taai, sembahyang taai. Ikii me 'Kisee ukuwaanaka' see
gaayaa dimii agoo kiya má yaato ko dabaa" see asigi.†
39 Yesus Waa kaagaa ena ma pakadoota woo kaa naa kaa bedaa yumakaa
sembahyang sipi menaa kuwa asigi.
40 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee
wedoo to paagoo eseemaagi too ko bedaa toomoo ometaakea, okoo esee
toomoo ebo kaa emaa pakaa-wikiiniino naka. Okoo me Yesus asiino menaa
peenaa ma taa, ewo.
41 Bedaa kaagaa wedaagoo to ma sembahyang segeeta Wa me topenaa
see bagee wedoo to paagoo eseemaata kaama asiino, "Ikii kisee too toomoo
too ometaakea ye? Kuwa sikii. Deeweei, Mée Yogaa mee dimi pedeo see
bagee yuwa yagaa kaa yaekegatagaano see monaa kaa kega.
42 Anoogeeweei, inii poono. Ikii deeweei, Anii naekegatagaano mée mee
migi yoka" see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Luk 22:47-53, Yoh 18:1-11

43 Kuwa menaa wegataaka too ko taka ena Yudas mee, Yesus me topenaa
see bagee gaasi ma wiyaagoo to mee mee meemaagi. Waa ma mée ebo etaa
mowai ma, kopaa ma doodoota eemeemaagi. Kuwa bagee kuwa ko imam
ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me "Niipeneasea yoka pooi" see asegea naadi
meemaagea bagee yuwa.
44 Miyoo taa meemagaano taa kaa Yudas me kuwa bagee yuwa paagoo
mee Yesus yoka see kuwa nekeensi naadi menaa ena ase-maneegi, mee ko
kisee: "Ani me ebe duuduu taapa mée to mee yoka peneata eepooi" see
menaa mee.
45 Yudas meemaata kaama kisee ki peedoota Yesus paagoo "Guru, epao"
aseta kaama Yesus ebe duuduuki.
46 Wa me kisee ukuwagi naaki kuwa eemipi bagee yuwa me Yesus me-
peneasegea.

---

† **14:38** "Má yaato dabaa" see aseta menaa mee ko inii pedeo ukuwasi naadi mée gaadee siyaa kaboo inii ipiipi nekeenta maamaa diitoo, maamaa sembahyang siwoo taano kuwa ukuwaano gaano pedeo. Taa gaayu ko toomoo umiyaa mokoo see see kiyaa naadi aseta menaa.

47 Peneasegea naadi kiyoo topea bagee mée waa ena me posee da
masegeeta mée ena kaa kobeasigi naaki dagi yagaa yaato apa kamuu da
yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo yaokagee see mée.
48 Yesus me okoo asiino, "Ikii me dimi pedeo omaago see bagee ena
mokoo peneasiino see naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye?
49 Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka,
ikii miya kiyoo topea kiya ikii me napeneasiino taa kemea. Kiya kuwa eto
ukuwaanega kuwa ko idukaa ebeamaata menaa yuwa uwa daasi naadi
ukuwaanega" see asigi.
50 Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee yuwa uduma Wa too ekeata
oodaakea.
51 Kuwa kaboo da egaanaa ena, Yesus ma epo peenaa see mée ena kiyoo
tupi. Waa tapaato dokaa da mee too maataata peenaaki kaboo kuwa bagee
yuwa me waa miya peneasiino see kookea.
52 Kiya okoo me wa me dokaa da mee too peneasegea naaki dokaa da
okoo me yagaa da kaa ekeata waa má tago kisee peegi.

Yesus mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo eepeeta menaa
Mat 26:57-68, Luk 22:54-55,63-71, Yoh 18:12-14,19-24

53 Okoo me Yesus peneata kaama Ebo Imam me ee kaa eepeegea. Kiyoo
imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Musa me menaa mée
topetaa see bagee yuwa ma okoo kutuu semaata toomuu taakea.
54 Petrus mee koogo deega se deega naadi Yesus doogea taa obeegi. Ebo
Imam me ee kaa peemaata kaama kiwitaa to yiba seemigi. Waa mee ee
yadiitoo taa see bagee yuwa ma epo enaataa animaata biyaa to kaa yabi
kiitaaki.
55 Mee ee yiba kaama imam ebo yuwa ma, mena pekataa see bagee
apanaa yuwa ma okoo uduma Yesus mee patamaano dimii agoo. Mee
dimii agoo naadi kaama Wa me kisee pedeo agiyoo ukuwapi see deepea
bagee yuwa abagea. Kiya kisee deeta bagee ena ma deemagaano taa.
56 Mée eebaa okoo me makapaa menaa yakobagea kiya okoo me anii
kisee deepa, kisee deepa see wegagea menaa kuwa mée waa ena me wa
too menaa wegagi, mée waa ena me wa too menaa wegagi, mena ena too
too menaa wegaano taa yoka koopoo see menaa yuwa too.
57 Kuwa kaboo da mée wiya, wedo waa naa yiinaageeta kaama Wa kaa
mena ena yawegagea, mee ko kisee:
58 "Mee Mée mee me miyoo taa wegaano, 'Ani me Ogatamee me ee
mee, mée me yagaa me maataata ee mee umiyaata kaama unu wedo
kaa too bedaa apanaa ee ena, mée me yagaa me magaano taa see ee ena
maatagaapa' see wegami menaa kuwa inii yeeme" see asegea.
59 Kiya kuwa bagee yuwa me menaa kuwa miya mée ena me wa too
menaa wegagi, mée ena me wa too menaa wegagi, mena ena too too menaa
wegaano taa.
60 Ebo Imam mee okoo yaayupii da kaa yiinaageeta kaama Yesus asiino,
"Kuwa bagee me A kaa kawegapea menaa kuwa Aa mena ena ma se asiipe
ye?" see asigi.
61 Kiya Yesus mena taa, koogo totaaki. Bedaa Ebo Imam me asiino,
"Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee, inii me yaapaagee
see Mée Wayoopaa mee Aa ye, taa ye?" see asigi.

14:58 Yoh 2:19

62 Yesus me asiino, "Mee ko Anii. Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee yago
Mée Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo tupi see kuwa ikii diitagea, sinu
uwaa yupii da taa migi see miya diitagea, see kuwa mikee kisega" see asigi.
63 Ebo Imam me mee menaa da yeeta kaama kagoo kaa waa ekaato dokaa
da geakomeeta kaama asiino, "Eto ko Wa me kisee pedeo ukuwapi see
deepea bagee apanaa se abaai.
64 Wa me Ogatamee me be kiyaa menaa wegagi. Ikii miya yeemaagea
yoka sikii. Eto ko ikii me kaasee ukuwaakee gaagea ya?" asigi naaki "Waa
bogaano gaano pedeo" asegea.
65 Kiyoo kaama okoo me Yesus kaa dabeedi taaweekea, Wa me ebeyumaa
da kaa dapimemaata kaama yagaa kopaa dakamegea. Okoo me asiino, "Ei,
duya yago mée, Aa kadakamegea bagee kuwa maamee nuwaa naa ya?
Mée asii" see asegea. Ee diitoo taa see bagee yuwa me miya Waa yagaa
kopaa dakamegea.

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18,25-27

66 Petrus mee Ebo Imam me ee yoo da kaa toomuu taaki too ko kiyoo
Ebo Imam me agiyoo yaokagee see apii ena wa paagoo meemaaga.
67 Wa me Petrus mee biyaa geboo da kaa yabi kiitaaki see deega. Wa me
Petrus maamaa tamaata kaama asiino, "Ei, aa miya Nazaret magaa kaa
mée Yesus mee ma epo peenaa see mée to" see asega.
68 Kiya Petrus me ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, kisee menaa kuwa
anii ewo, nekeeniino taa" see asigi. Petrus waa peedoota wagee kenee to
kaa peemaagi too ko [ayam menaaki].
69 Mee agiyoo yaokagee see apii to bedaa Petrus deeta kaama kiyoo bagee
yuwa asiino, "Mee mée mee miya okoo yaato bagee ena" see asega.
70 Kiya Petrus me "Taa, kisee se" see asigi. Egaaniino taa kaboo ko bedaa
kiyoo topea bagee yuwa me Petrus asiino, "Aa mikee okoo yaato bagee ena,
aa miya Galilea wee kaa mée yoka" see asegea.
71 Petrus me baato maata ma baato maataa naadi kaama asiino, "Ataagi
yoogi, mee ikii me wegataakea Mée mee anii ewo see Mée" see asetaagi
naaki
72 ayam mee kaagaa wiyaagoo to ma menaaki. Mee kaama too Yesus me
yumakaa asigi menaa da nekeenigi, mee ko 'Ayam ena kaagaa wiya menaa
taano taa kaboo aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape' see
nasigi mee ii naadi kaama ebo yegee yegeeki.

15

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-26, Luk 23:1-5,13-25, Yoh 18:28–19:16

1 Tokoma mee da, pedeo komaa da imam ebo yuwa ma, Musa me menaa
mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa ma,
kuwa mena pekataa see bagee yuwa kuwa uduma okoo kutuu semaata
kaama mena aawegaakea. Mena daakomeeta kaama Yesus yagaa da taa
one gadimegea. One gadimemaata kaama badaa maadoota Gubernur
Pilatus paagoo pe-ekeasegea.
2 Pilatus me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa
ye?" asigi naaki "A me wegage kuwa" see asigi.
3 Imam ebo yuwa me Pilatus paagoo Yesus "Kisee pedeo agiyoo ukuwapi,
kisee pedeo menaa wegapi" see menaa maamaa yakobagea.

14:62 Dan 7:13

4 Pilatus me Waa asiino, "A me asiino menaa taa ye? Yeede, okoo me 'Wa me kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo menaa wegapi' see kawegagea menaa kuwa maamaa eebaa" see asigi.
5 Kiya Yesus mena ena ma asiino taa. Pilatus mee dimi nagimigi.
6 Paskah Naagoo tahun gakata digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee kuwa mée ena Gubernur me daba yapeeyaabuu segee seta. Kuwa ko mée yuwa me Gubernur paagoo "Mee mée mee daba mée yapeeyaai" see kuwa tahun gakata asiwoo segee seta.
7 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Barabas mee digiyoo ee yiba tupi. Waa ma, apanaa bagee yuwa ma okoo mee magaa kaa kiyoo mée yuwa aakago-maakago naadi kaama mée wugita kemaata okoo digiyoo ee yiba dogeamaata topea.
8 Kuwa kaboo da mée yuwa me Pilatus paagoo asiino, "A me ukuwata-ukuwata see see digiyoo ee yiba dogeamaamea bagee ena mee daba mée yapeeyaai" see asegea.
9 Wa me asiino, "Ikii Yahudi bagee me Eboo Yesus mee daba kipeeyaa ye?" see asigi.
10 Pilatus me aseta menaa mee ko mée yuwa me Yesus ebo ekeasegea kuwa imam bagee yuwa me 'Anii miya kisee ebo naekeasegea naaki ou' naadi kagoo kaa Yesus yaekegataagea ii, see kuwa Pilatus me nekeenta kaama aseta menaa mee.
11 Kiya imam ebo yuwa me kiyoo topea bagee yuwa koogo eeweganaa taano, "Barabas mee daba mée yapeeyaai, Yesus mee se, see niiasii" see eeweganaakea.
12 Pilatus me kaagaa ena ma asiino, "Kisee gaayu ko ikii me Yahudi bagee me Eboo see ekaa weegeekea Mée mee anii Wa kaa maagiyoo yaukuwayaa naa ya?" see asigi.
13 Okoo uduma bedaa ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea.
14 Pilatus me asiino, "Kiya yaai, Wa me pedeo ukuwapi agiyoo maagiyoo naa ya?" see asigi. Kiya okoo me bedaa esee ebo menaa kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea.
15 Pilatus me okoo kisee ede kegea yoka naadi Barabas mee daba yapeeyaagi kiya Yesus mee pepeaduu me dakameamoo semaata piya bokoo to kaa paku wugitaasi naadi okaa yago bagee paagoo yaekeasigi.

Okaa yago bagee me Yesus wisineamoo seta menaa
Mat 27:27-31, Yoh 19:2-3

16 Kuwa okaa yago bagee yuwa me Yesus badaa maadoota Gubernur me ee yiba eepakaamaagea. Kiyoo apanaa okaa yago bagee topea yuwa ma uduma meei naadi kaama Yesus paagoo kutuu semaagea.
17 Okoo doka ena, dadi poo epoo da see see dokaa Wa kaa yamaataagea. Kiyoo kaama takuu yago onee ena bakane yaidimitaata kaama mumoo to kaa yamaataagea.*
18 Kisee yamaataata kaama wisineekee kaa asiino, "Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea.
19 Wa me mumoo to kaa tamoo da me dakamegea, Wa kaa dabeedi taaweekea, Wa paagoo kagu maga kaa sebaata Waa ebo ekeasiyaa poga-poga kaa menaa asegea.

---

* **15:17** Dadi poo epoo da see see dokaa ma, emas topi ma kisee ebo agiyoo kuwa ko magaa to kaa tookee eboo me magaakee agiyoo yuwa too yoka Yesus deebaa see agiyoo Wa kaa yamaataagea kuwa Aa ebo ye naadi wisineekee kaa yamaataagea.

20 Kisee wisineamoo semaata mee dadi poo epoo da see dokaa da yabeageeta kaama bedaa Wa me petamanii dokaa da yamaataagea. Kiyoo kaama piya bokoo to kaa paku wugiino see naadi badaa maadoo peegea.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-44, Luk 23:26,33-43, Yoh 19:17-24

21 Okoo peetaaka too ko Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon mee kota gebo kaa magaa kaa kaama meemaagi. Waa ko Aleksander ma, Rupus ma ekeataagi. Okoo waa ma aadee seta kaama Yesus me piya bokoo to mee "Aa yadogaai" see asegea.
22 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Golgota magaa kaa eepakaamaagea. Golgota see ekaa mee wegayu ko Mumo Metoo Kutuu to see ekaa mee.
23 Kiyoo pakaamaata kaama anggur poo uwoo ma, mur see agiyoo ma kuwa aatogo-maatogo semaata Waa nusi naadi manegea kiya se nugi.
24 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama Wa me dokaa yuwa maamee me masiipi, maamee me masiipi naadi okoo me agiyoo iyagideekea.
25 Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaagea mee ko pedeo komaa yaato, keno iyee see kaboo ukuwagea.
26 Wa kaa menaa yuwa yaebeamaata kaama piya bokoo to kaa pakaa-tabeasegea. Mee menaa da mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yahudi bagee me Eboo mee" see menaa mee.
27 Oma masetaa see bagee wiya miya Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena.
28 [See ukuwata mee ko idukaa Ogatamee me menaa ena uwa daaga, mee ko kisee: "Mée me 'Waa miya mena si yayeetaa see Mée ena ii' see gaatagea" see ebeamaata menaa da mee uwa daaga yoo.]
29 Kitaa peetaakea bagee yuwa me mumo wagii-wagii naadi wisineekee kaa Yesus asiino, "Ei, Ogatamee me ee mee umiyaata kaama bedaa unu wedo yiba too maataata tota-tota siyaayaa see wegame Mée
30 Aa ekaato daba peese yoka eto kiipaa apiyoo piya bokoo to kaa kaama magaa da kaa eseanii" see asegea.
31 Kisee miya imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me Yesus wisineekee kaa aawegaa taano, "Wa me apanaa bagee se boosi naadi daba daagimaayaabuu segee simi kiya Waa ekaato iyo.
32 Waa Ogatamee me wigintaata Mée Ebo Kristus mee, Israel bagee me Eboo mee mikee ki Waa kepa ko mee piya bokoo to kaa kaama eseansi ke. Inii me kisee deeta kaama too Waa mikee nao see gaayaa" see asegea. Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea bagee wiya ekea me miya Waa wisinegea.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-56, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30

33 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo kuwa magaa uduma digiyoo aatakiika, kisee too keno wedo kaa too pakaa-pakaa.
34 Keno wedo kaa pakaamaaga kaboo da Yesus ebo menaa-menaa kaa "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" see wegagi. Mena nekeeniino yaato ko "Ni me Eboo Ogatamee, Ni me Eboo Ogatamee, Aa kaasee kaa naekeasege?" see mee.

15:24 Mzm 22:19 **15:34** Mzm 22:2

35 Kiyoo topea bagee yuwa noonaa me kuwa menaa yeeta kaama asiino,
"Yeede, Waa Elia mee mena ogetaaki yoka" see asegea.
36 Kiyoo topea bagee mée ena me Yesus uwo nusi naadi doka ponee to
see see agiyoo moga masegeeta geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-
tokoata gokoo da kaa yokoata kaama asiino, "Elia me Waa piya bokoo to
kaa kaama dookumiino see naadi isiipi ye, taa ye see niidiitoo taai" see
asigi.
37 Kuwa kaboo da Yesus Waa ebo menaa-menaaki naaki taka ena dimi
noogaa da pe-seomigi.
38 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee to kaa
wasitaata dokaa da mee usii to kaa kaama pegadoota manii to kaa too
wiya wodeenega.
39 Okaa yago bagee me eboo mee Yesus ikigii to kaa yiinaageeta Waa
boopi-boopi kuwa deeta kaama asiino, "Mee Mée mee ko mikee Ogatamee
Yoopaa ii" see wegagi.
40 Kiyoo api eebaa miya beesekaa mokoo kaama diitookea. Kuwa apii
yuwa yupii ko Maria Magdalena mee ma, Yakobus ma, Yoses ma ekea
baayo Maria mee ma, Salome ma okoo wedo topea.
41 Kuwa apii kuwa ko Yesus Waa Galilea wee kaa kaama peenaa seta
kaboo Waa ma epo enaataa peenaa, Wa me agiyoo yaukuwanaa segee seta
apii yuwa. Apanaa apii okoo eebaa miya kiyoo topea. Okoo ko Yesus ma
epo enaataa peenaa seta, kisee too Waa Yerusalem magaa kaa pakaamaagi
yoo too, kisee epo peenaa seta apii yuwa.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42

42 Uwaataa da ayayaa takiinega. Mee naagoo ko tokoma Sabat naagoo
kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo.
43 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Yusup mee, Arimatea magaa kaa
mée tupi. Waa ko Yahudi kaa mena pekataa see bagee ena. Mée me waa
maamaa ebo ekeasegea, apanaa yuwa see see se. Wa me Ogatamee Wa
too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo mee moga migi naaki ou see dimii
maamaa gaawoo see mée. Waa Yesus bootaa da ogo magaano see naadi
weda taa kaa peedoota Pilatus paagoo pe-idimigi.
44 Pilatus me Yesus mee boopi menaa da yeeta kaama moga boopi nao
naadi dimi nagimigi. Wa me okaa yago bagee me eboo mee "Meei" see
asigi. Waa meemaagi kaboo Pilatus me "Waa mikee boopi ye?" asigi naaki
45 "Mikee, boopi" see asigi. Kisee asigi naadi bootaa da mee Pilatus me
Yusup masisi naadi yaekeasigi.
46 Yusup me daamaa poodee see doka gipii ena edaageeta kaama Yesus
bootaa da masegeeyu. Masegeeta kaama mee daamaa poodee see doka
gipii da kaa bebenataata kaama doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma
ena togaawee ogo maatayu. Mee oma togaagoo da mee ko mée bootaa da
ogo maasi naadi yadenamaata oma togaagoo da mee. Mee oma togaawee
ogo maataata kaama ebo omaa ena bikimedoota kenee to kaa pe-takeata
eke.
47 Kuwa kaboo da Maria Magdalena ma, Yoses baayo Maria mee ma ekea
me Yesus ogo maapea yoo deegea.

15:36 Mzm 69:22 **15:38** Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21

16

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10

1 Sabat naagoo esegekomeeta kaama Maria Magdalena ma, Yakobus
baayo Maria ma, Salome ma wedo Yesus bootaa da wunu daamaa peesi
naadi agiyoo edaagea.
2 Kiyoo kaama mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo komaa da
Yesus ogoo da kaa peegea.
3 Eta mana kaa okoo me aawegaa taano, "Waa ogoo da kaa takeata omaa
to mee maamee me mée yabikimeamaapi naa ya?" see menaa aawegaakea.
4 Okoo peemaata kaama deamaagi too ko Waa ogoo da kaa takeata omaa
to mee bikeata amoo maa kaa peanta topa, esee ebo see oma damaa to mee.
5 Okoo beapa semoo yiba peanta kaama deamaayaa naaki egaanaa
mokoo see mée ena, togoo dokaa poodee da maataata tupi, beapa yiba
dagi yagaa yaato kiyoo animaata totaaki. Okoo me waa deeta kaama dimi
oogea.
6 Kiya wa me okoo asiino, "Ikii se wedaai. Piya bokoo to kaa paku
wugitaamea Mée, Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee ikii me abagea. Waa
aya andoo peepi, nakaayoo toono taa. Deede, kiyoo ko Wa bootaa da
maataamea yoo.
7 Eto ko ikii moga peedoota Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo pooi.
Petrus ma okoo paagoo kisee pe-naasii: 'Yesus Wa keta Galilea wee kaa pe-
seomigi yoka kiyoo ikii me Waa diipea, Wa me ikii kisimi see see' see kisigi
see pe-naasii" see asigi.
8 Kuwa apii yuwa me yaai, dimi nagimaano ebo kaa beapa yiba kaama
yiibaga peegea. Okoo weda ebo kegea yoka kuwa menaa mée ena ma
eewegaano taa.

*Yesus mee awee da kaa keta kaama epoo to wodoo pakata menaa**

9 [Mee daa yiba petamanii naagoo Yesus mee aya andoo peeta kaama
Maria Magdalena wa paagoo keta Waa ekaato awee da kaa deeyaagi.
Idukaa waa paa petoo agoo kiya Yesus me yaabagaapeasimi, waa kisee
apii to.
10 Waa peedoota kuwa Yesus ma epo peenaa seta bagee yuwa paagoo
peemaaga naaki okoo yege ma, yii-yii ma taakea. Wa me kuwa Yesus kaa
menaa kuwa okoo eewegaga.
11 Mee apii to me "Yesus aya andoo peepi, ani me kisee deepa" see asega
menaa kuwa okoo me yeeta kaama mikee menaa yoka see se gaagea.
12 Kiyoo kaama Yesus mee Waa epoo ena mée ekea wiya paagoo awee
da kaa Waa ekaato deeyaagi. Ekea me magaa kaa peetaakea kaboo Waa
awee da kaa kigi.

---

* **16:8** Kuwa ayat yiba menaa kuwa ko Markus boota kaama wodoo apanaa bagee me ebeamaata menaa keenda, Markus me ebeamaata menaa se. Kisee kemaata Yesus me kuwa menaa mikee aseta ye, taa ye see kuwa inii ewo. Bedaa kuwa see see menaa apanaa bagee me miya ebeamaata, kuwa ko kisee: "Mee mée to me kuwa apii yuwa paagoo 'Kisee pe-naasii, kisee pe-naasii' see asigi menaa kuwa uduma okoo doodoota Petrus ma, waa ma bagee yuwa paagoo pe-eewegagea. Mee kaama wodoo Yesus Wa me miya Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, 'Mée daba daagimaa peeyaata kaama iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa kuwa awii yaato miya, keno seomigi yaato miya kiyoo-kiyoo naweganaa taai. Kuwa menaa kuwa ko daamaa wa too wigintaata menaa, se taa kaata menaa kuwa' see aseta. Kiyoo too" see ebeamaata menaa kuwa.

13 Ekea paagoo awee da kaa keta kaama ekea peedoota Yesus ma epo
peenaa seta bagee apanaa yuwa paagoo eewegagea naaki okoo me kuwa
ekea me menaa kuwa mikee yoka see se gaagea.
14 Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena okoo naano
agiyoo notaakea kaboo Waa ekaato okoo paagoo deeyaagi. Deeyaata
kaama Wa me okoo ego-tago see kaa asiino, "Ikii dimi eboo see bagee
yuwa. Kuwa Anii aya andoo peeta kaama nadeepea bagee yuwa okoo me
kiiwegamea menaa kuwa ikii mikee nao see nagaano taa yaai" see asigi.
15 Bedaa Wa me okoo asiino, "Ikii peedoota uwoo to, magaa to
mée tomaa-tomaa uduma paagoo Ni me daamaa doometa menaa kuwa
eewegaanaa taai.
16 Okoo me mikee nao see nagaata kaama uwo yatukumeta bagee kuwa
daba daagimaa pootagea. Kiya Anii mikee see se nagaayaa bagee kuwa
pedeo kaatagea.
17 Waa mikee gaayaa bagee yuwa ii see kuwa nekeensi naadi ukuwayaa
agiyoo kuwa ko kisee: Okoo me paa yuwa Ani ekaa naweeta kaama
yaabagaapeasiipea, bedaa okoo me ewo see menaa kiya mena tomaa-
tomaa kaa wegaapea miya,
18 bedaa okoo me mée daakee otoogiyoo yuwa yagaa me peneasiipea
miya, bedaa okoo me mée booyaa uwoo nuyaa miya se bogaapea. Bedaa
okoo me ikiyoo yago bagee yuwa kaa yagaa yamaataagea naaki ikiyoo taa
kaapea miya, okoo me kisee agiyoo ukuwaapea" see asigi.
19 Tuhan Yesus Wa me kuwa menaa okoo paagoo eewegamaata kaama
Waa badaa maadoota epoo to wodoo Ogatamee paagoo pakaamaata kaama
Wa me dagi yagaa yaato animaagi.
20 Waa pakaa-seometa kaama Wa me topenaa see bagee yuwa Wa me
menaa kiyoo-kiyoo yaweganaa seta, bedaa okoo me weganaa see menaa
kuwa mikee menaa yoka see gaasi naadi agiyoo kuwa miya Tuhan me okoo
doodoo yaukuwaaniyaabuu senaa seta, see koo seta. Kiyoo too.]

Lukas
Yesus me Ukuwata Peeta Menaa

Mee kapogee mee ko Lukas me ebo bagee ena ekaa da ko Teopilus paagoo petamanii yaebeamaata kapogee. Lukas me wiyaagoo to kapogee mee ko Kisah Para Rasul mee.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Yesus mee mikee idukaa kaama meetagi see wegawoo seta Mée, mée tomaa-tomaa uduma paagoo ebo tookee Mée, Ebo Kristus ii see kuwa nekeensi naadi ebeamaata. Bedaa daba bagee yuwa okoo Wa kaa too dimi maatagaa siwoo see kuwa Ogatamee Waa ede, kepe yago bagee yuwa okoo magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kuwa Waa be see kuwa nekeensi naadi menaa miya ebeamaata. Mée tomaa okoo me kepe ou, agiyoo ou dimii kuwa uduma ekeata Yesus Wa too ou, Wa sekaataa too peesi naadi menaa kuwa miya ebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 65 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Teopilus paagoo petamanii yaebeamaata menaa yuwa
1:5–2:52 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes ma, Yesus ma ekea me kabata menaa
3:1–4:13 Yohanes ma, Yesus ma ekea me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
4:14–9:50 Yesus me Galilea wee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa
9:51–19:44 Yesus Waa Yerusalem magaa kaa peetaaki too mée topepegee seta menaa
19:45–21:38 Yesus mee Yerusalem magaa kaa peemaata kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa
22:1-38 Yesus Wa me topenaa seta bagee yuwa ma epo enaataa Paskah nota menaa
22:39–23:56 Yesus mee peneata boosi naadi menaa yawegataata kaama booyaata menaa
24:1-53 Yesus aya andoo peeta kaama wodopasi wegata menaa

Petamanii menaa

1 Teopilus eboo aa epao. Mee kapogee kaebeaga menaa kuwa ko kisee:
Idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa Yesus Wa kaa uwa daata. Yesus
mee inii ma enaataa kaboo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa apanaa
bagee mée eebaa me ebeamaamea.
2 Kuwa menaa yuwa petamanii kaama deeta bagee yuwa daamaa
yaweganaa siwoo seta, inii paagoo miya mée eewegata.
3 Kisee kemaata anii miya kuwa Yesus me ukuwanaa, peenaa seta menaa
yuwa kapoge kaa ebeano ko daamaa yoka naadi kuwa menaa yuwa mée
paagoo ipiipi apaadee senaa seta mani kaa kaama dimi-dimi kaebeaga.
4 Mée me "Yesus me kisee ukuwata, kisee peeta" see katopegee seta
menaa kuwa a me 'Mikee, mee menaa too' see kuwa daamaa nekeense
naadi eto mee kapogee mee kaebeaga.

Zakaria paagoo "Yohanes see yogaa agoo kaatagi" see aseta menaa

5 Petamanii Herodes mee Yudea wee kaa ebo eetotaaki kaboo da imam
bagee ena ekaa da ko Zakaria mee tupi. Imam bagee kutuu yuwa kuwa
ko Waa ma kutuu ekaa da ko Abia see kutuu. Apimee ekaa da ko Elisabet.

Waa miya idukaa petamanii Ebo Imam Harun mee kaa kaama kabawoo
seta apii.
6 Ekea bogaa Tuhan me menaa uduma daamaa ipiipi yayeewoo,
yaukuwawoo taa see too kemaata dimi topoo, Ogatamee emaa dagii da
kaa ekea kisee bagee wiya ii see deetaa see.
7 Elisabet waa pai keta apii, ekea adama yaato miya yoga taa.
8 Kuwa kaboo da kaawaa ena Ogatamee me ee kaa imam bagee me
agiyoo-pagiyoo ukuwagee siyaa kuwa "Abia see kutuu kaa bagee ikii me
ukuwaai" see asegea. Zakaria peedoota imam bagee me agiyoo-pagiyoo
ukuwagee yoo peemaata kaama
9 Ogatamee me ee yiba wunu daamaa peesi naadi agiyoo yeeyee biyaa
iyee taapi mée to mee maamee kaapa naadi kaama okoo me ukuwaakee
agiyoo iyagideekea, imam bagee me ukuwaa-ukuwaa. Iyagideekea naaki
Zakaria kaa kega.
10 Wunu daamaa agiyoo yabonee segee see kaboo kega naadi Tuhan
me ee yiba peegi, mée yuwa yoo da kaa sembahyang taakea.* 11 Biyaa
iyee semaata kaama deamaagi too ko Tuhan me menaa eseasegee see mée
ena tupi, mee biyaa kaa yabonee segee yoo dagi yagaa yaato yiinaageeta
totaaki.
12 Zakaria yaai naadi esee weda ebo
13 kiya mee malaikat see mée to me asiino, "Zakaria, aa se wedaai. A
me idimegee see menaa kuwa Ogatamee me kayeegeeki yoka a me apii
paayogaa yogaa ena agoo kaata. Mee yogaa mee ekaa da ko Yohanes see
ekaa munitagaai.
14 Mee yogaa mee kaa aa esee ede kiwoo taape, yoga kabaape naagoo
mée maamaa eebaa miya ede kaapea.
15 Mee yogaa mee Tuhan me esee ebo bagee kiyaatagi. Waa anggur poo
uwoo ma, boomagaa see uwoo ma kuwa se naapi. Okooto kadapoo yiba
kaama asii Roh Kudus me pesee kaa umiwoo, toowoo taapi.
16 Israel bagee yuwa okoo me Ogatamee ekeata bagee yuwa okoo mée
eebaa kuwa miya waa okoo me Eboo Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoosi naadi tupiitagi.
17 Idukaa nabi Elia me Roh pesee da kaa ukuwanaa, peenaa seta see
see waa miya kisee ukuwanaa, peenaa taatagi. Tuhan me ukuwanaa,
peenaa taano see kooki kaboo mée yuwa topegee taatagi, kuwa ko nagaanii
yuwa me yogaanii yuwa epa kisi naadi menaa ma, Ogatamee me menaa
si yayeetaa see bagee yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo ekeata
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoosi naadi menaa ma
kuwa mée topegee taatagi. Mée me Tuhan mee daamaa badaa maasi naadi
wa me kisee okoo yaipiipii taatagi" see kuwa malaikat see mée to me asigi
menaa.
18 Zakaria me asiino, "Kisee kabaata, kisee ukuwaaniita ii see kuwa anii
kaasee nekeeniyaa? Anii miya adama, ni me apii miya adama yoka" see
asigi.
19 Malaikat see mée to me asiino, "Anii ko Gabriel, Ogatamee me agiyoo
yaukuwaano see naadi Wa paagoo eetotaa see mée. Ogatamee me 'Kuwa
daamaa menaa pe-naasigii' see nasigi naadi kasega.

---

* **1:10** Wunu daamaa agiyoo yabonee segee seta kuwa ko egapii gakata domba wodaa Ogatamee paagoo kupi-maniino taa kaboo wunu daamaa agiyoo keta yabonee segee seta, see kuwa Israel bagee me ukuwagee seta agiyoo ena. **1:15** Bil 6:1-3 **1:17** Mal 4:5-6, Mat 11:14 **1:18** Kej 18:10-14

20 Eto yeede. Ni me kasega menaa kuwa mona naagoo mikee ukuwaani-
ita kiya aa mikee se nagaage kemaata eto kaama asii aa mena wegaano
naka, kisee koogo toogee see mée to kaape. Kuwa menaa da ukuwaaniita
naagoo too aa mena wegaano keago kaatage" see asigi.
21 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee yoo da kaa topea bagee maamaa
diitookea. Epee yaai, maagiyoo masigi naadi dimi nagimegea.
22 Waa pudumeta kaama mena peenaa ma wegaano naka. Yagaa me too
kisee-kisee see ase-maneeki naaki 'Waa mee kooki mee ko dega-dega kaa
agiyoo ena deepi' see kuwa nekeenegea.
23 Ogatamee me ee yiba agiyoo-pagiyoo yaukuwagee see egapii yuwa taa
kega kaboo peedoota ee kaa.
24 Omegee naadi kaama wa me apii Elisabet mee kadapoo kega. Keno
idibi ee kaa koogo toogee naadi kaama
25 wa me wegaano, "Tuhan me nadeegi nao. Mée me 'Kaasee yoga taa see
apii to ya?' see nagaataa see dimii kuwa nataa kiyaagi nao" see wegaga.

Maria paagoo "Aa Yesus see yogaa kabaatage" see aseta menaa

26 Elisabet kadapoo keta kaama keno bedimi omemaata mee kenoo kaa
malaikat see mée to Gabriel mee Ogatamee me menaa doodoota Galilea
wee kaa, Nazaret magaa kaa
27 kiyoo ukuyogaa ena paagoo isigi. Waa goeano see mée to mee ko Daud
ma apaa kaa mée wa ekaa da ko Yusup. Mee ukuyogaa ekaa da ko Maria.
28 Gabriel mee Maria paagoo eseemaata kaama asiino, "Epao, Tuhan me
esee kaepa kigi see ukuyogaa aa" asigi. "Tuhan mee aa ma enaataa daamaa
kaatoogeeki yoka" see asigi naaki
29 dimi ooga. Mee kaasee menaa nasigi naadi dimi abaga.
30 Malaikat see mée to me asiino, "Maria, wae, Tuhan me kaepa kigi yoka
aa se wedaai.
31 Aa kadapoo keta kaama paayogaa yogaa ena kabaatage. Wa ekaa da
Yesus see ekaa munitagaai.
32 Waa esee ebo kaatagi. Ebo Wodoo Eboo Ogatamee Wayoopaa see ekaa
weatagea. Idukaa Waa ma apaa kaa mée Daud mee ebo eetoogee seta see
see Tuhan Ogatamee me Waa miya ebo tuyaatagi.
33 Waa Israel bagee paagoo ebo mée eetoono kuwa ko usiyaato ko ewo,
kisee too iminoo miya, iminoo miya ebo mée eetoowoo taatagi" see asigi.
34 Maria me asiino, "Anii ko ukuyogaa yoka, pai taa. Anii kaasee kadapoo
kaapa ya?" see asega.
35 Malaikat see mée to me asiino, "Roh Kudus mee a kaa isiitagi, Ebo
Wodoo Eboo Ogatamee Wa me pesee a kaa kaisiyaapi. Kuwa me kemaata
a me kabaatage yogaa mee Ogatamee me Wa too wigintaata Yogaa kaatagi,
Ogatamee Yoopaa see ekaa weatagea.
36 Mikee, a kaa apii Elisabet mee pai keta apii see ekaa weegee semea
kiya eto too adama yaato yoga kadapoo keta kaama keno bedimi ompea.
37 Ogatamee me se ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa yoka" see asigi.
38 Maria me asiino, "Mikee, anii ko Tuhan me agiyoo aii yaokagee see
ukuyogaa. A me nasege menaa kuwa ni kaa naukuwatagaano kuwa
daamaa" see asega. Kiyoo kaama malaikat see mée to peegi.

Maria mee kadapoo keta kaama Elisabet paagoo pakata menaa

39 Egaa ena Maria mee moga pakadoota Yudea wee kaa, boba kaa magaa
ena kaa,

1:32 2Sam 7:10-12, Yes 9:5-6, Yeh 34:23-24 **1:37** Kej 18:14

40 Zakaria me ee kaa pakaamaata kaama Elisabet paagoo "Epao" asega.
41 Mee epao see menaa yeega naaki wa me kadapoo yiba yogaa to maki-makaaki, Roh Kudus mee Elisabet yiba esee-awigi.
42 Esee-awigi naadi kaama wa me mena ebo kaa asiino, "Neebee, a too daamaa agiyoo kakiyaagi see apii nao, bedaa a me kadapoo yiba yogaa mee miya kisee.
43 Ni me Eboo Tuhan wabaayo mee aii apii dabaa to paagoo nameemaage.
44 Mikee, a me epao nasege menaa da mee ni me kadapoo yiba yogaa to miya yeeta kaama ede kaa maki-makaa sipi.
45 Tuhan me kasimi menaa da kuwa a me 'Mikee naukuwaaniyaapi ii' see dimii mee gaage yoka daamaa, ede nao" see asega.

Maria me Ogatamee yaapaagee seta menaa

46 Maria me wegata menaa kuwa ko kisee:
"Nii dimi keepaa to me Tuhan yaapaageeka,
47 bedaa nii dimi menaa da me anii daba nadaagimaa peeyaano Mée Ogatamee mee kaa ede ma, ede ma taaka,
48 anii Wa me agiyoo aii yaokagee see dabaa to kiya anii nadeemaagi.
Mikee, eto kaama wodoo mée uduma me 'Mee ko Tuhan me epa kiyaa see apii to yoka' see nawegawoo taapea.
49 Pesee Wodoo Pesee Wa me ebo agiyoo naukuwataagi kemaata mée me kisee nawegawoo taapea.
Wa ekaa da ko Wa too, pedeo ena ma taa see Mée see ekaa mee.
50 Wa me mée epa dimii mee ko Wa too weda, Wa too ebo see gaayaa bagee yuwa epa kiyaa,
bedaa okoo me asii-kaba-kaba bagee yuwa miya kisee too epa kiwoo siyaa.
51 Wa me pesee ma ukuwataa see agiyoo kuwa mée deeyaabuu taa see,
okoo dimi yiba 'Anii omaago, ni too ipi' kisee ebo poga-poga bagee yuwa Wa me ketaa-ketaa abagaapii taa see too.
52 Magaa to kaa tookee eboo yuwa daba bagee kiyaabuu see,
bedaa daba bagee yuwa daamaa ebo kiyaabuu siyaa.
53 Naadi kiyaa bagee yuwa daamaa agiyoo me pesee kiyaabuu see,
kiya kepe yago bagee yuwa imi taa aii peeyaayaa.
54 Inii Israel tomaa kuwa daamaa mée deewoo see,
inii Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa epa mée gaawoo siyaa.
55 Wa me idukaa Abraham paagoo 'Ani me kisee daamaa kiukuwawoo taapa' see aseta menaa kuwa
Waa gaabuu taano taa, kisee too daamaa doowoo see,
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa Wa me epa kaa deewoo see, kisee too iminoo miya, iminoo miya"
see kuwa Maria me yaapaagee seta menaa.
56 Kiyoo kaama waa Elisabet ma epo enaataa keno wedo waa naa omemaata kaama wa me ee kaa peega.

Yohanes kabata menaa

57 Elisabet yoga kabaano keno kaa yoga kabamaaga naaki paayogaa yogaa.

1:46 1Sam 2:1-10 **1:52** Mzm 113:6-8, Luk 14:11 **1:53** Luk 6:21-25 **1:55** Kej 17:4-7

58 Yoga kabamaata kaama "Tuhan me Elisabet mee esee epa nao" see
menaa weganaakea naaki wa me bagee ma, apanaa gebo kaa bagee uduma
waa ma epo enaataa ede ma, ede ma segeekea.
59 Yoga kabamaata kaama unu wagaagoo to naagoo mée noonaa me
yogaa to kado ponee yadaapeasiino see naadi megea. Kado ponee to
yadaapeata kaama ekaa muniino see kaboo "Nagamee ekaa da Zakaria
see ekaa mee yugumee miya ekaa munitagaano daamaa" see asegea
60 kiya okooto me "Kisee se, Yohanes see ekaa munitagaai" see asega.
61 Okoo me asiino, "Kiya a me bagee kisee ekaa muniino taa yoka" see
asegea.†
62 Yogaa to maamee ekaa muniipea naadi nagamee yagaa begoata
apaadeegea.
63 Nagamee piya gakee ena nadoomisi naadi idimigi. Piya gakee da
kaa ko "Wa ekaa da ko Yohanes yoka" see ebeamaagi. Okoo uduma dimi
nagimegea.
64 Kisee ki taka ena mena wegaano keago kigi, Ogatamee yaapaageeki.
65 Kiyoo bagee uduma wedaagea. Kuwa menaa doodoota Yudea wee kaa
boba kaa magaa kaa uduma eeweganaakea naaki
66 mée uduma dimi gaagaa naadi wegata menaa ko "Mee yogaa mee
kaasee yogaa kaatagi naa ya?" see wegagea, Tuhan me pesee kuwa wa kaa
ii see gaagea yoo.

Zakaria me Ogatamee yaapaagee seta menaa

67 Yohanes ataagi Zakaria mee Roh Kudus wa yiba esee-aweta kaama
Ogatamee me menaa yawegagi, kuwa ko kisee:
68 "Inii Israel bagee epoo Mée Tuhan Ogatamee,
Wa me bagee yuwa daba mée daagimaa peeyaabuu taano see naadi
inii paagoo isigi yoka niiyaapaagee taai.
69 Wa me agiyoo yaokagee seta mée Daud mee wa me asii-kaba-kaba bagee
ena,
inii omaago ma daba mée daagimaa peeyaabuu taapi Mée mee mée
yaagoo kiyaapi.
70 Idukaa Wa me daamaa wiginta bagee yuwa me menaa,
Wa me nabi bagee yuwa me wegawoo seta menaa kuwa uduma eto
uwa daano see kooka,
71 kuwa ko inii ma yape kiyaa bagee yuwa,
inii mée be kiyaa bagee kuwa mée yaabagaapii taapi,
72 bedaa inii me idukaa bagee okoo Wa me epa dimii mee deeyaano see
naadi
Wa me okoo aseta menaa yuwa se gaabuu seta,
73 Abraham paagoo "Anii taa ma taa kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
siwoo taapa" see aseta menaa kuwa Waa neke-nekee siwoo taa see,
74 kuwa ko inii ma yape kiyaa bagee yuwa mée yaabagageeta kaama
inii weda dimii taa kaa Waa yaapaageesi naadi menaa,
75 inii me umiino, toono begaa kuwa Wa emaa dagii da kaa pedeo taa, dimi
topoo see kaa too umiwoosi naadi menaa,
kisee menaa kuwa Wa me Abraham paagoo aseta kaama daamaa
doowoo see.

---

† **1:61** Okoo me "Kiya a me bagee kisee ekaa muniino taa yoka" see asegea kuwa ko Zakaria wa kaa bagee ena ekaa munta doodoo yogaa to miya kisee ekaa muniino daamaa, Israel bagee me ekaa muniyaa-muniyaa see see kuwa kaa asegea menaa yuwa. **1:68** Gal 4:4-5 **1:69** 2Sam 7:10-12, Yes 9:5-6, Yeh 34:23-24 **1:73** Kej 12:3

76 Bedaa ei, niyoopaa, aa gaayu ko Asii-sege see Mée Ogatamee Wa me ebo
nabi bagee see ekaa aa kaweatagea.
Tuhan meeno etaa da a keta daamaa yamasiitage,
77 kuwa ko Ogatamee me bagee yuwa okoo me pedeo yuwa epa yaekeata
kaama
daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa daamaa nekeensi naadi a
me yaweganaa taatage.
78 Inii me Eboo Ogatamee me inii mée epa dimii mee ebo.
Pedeo komaa keno mée yamiyaayaa mokoo see Mée
Waa epoo to wodoo kaama inii paagoo isiipi.
79 Digiyoo yiba toogee see bagee yuwa,
bogaano weda ma omegee see bagee yuwa
okoo paagoo awee yakiyaata kaama Waa ma emee-emee siyaayaa etaa
da taa eepeegee siwoo taapi"
see kuwa Zakaria me yaapaagee seta menaa.
80 Yohanes see yogaa to kabamaata ebo kiwoo naadi kaama dimi mena miya pesee kiwoo seta. Waa Israel bagee yuwa paagoo poono taa kaboo da ebo mee maga ugii da kaa wa too omegee, toogee seta.

2

Yesus kabata menaa
Mat 1:18-25

1 Kuwa kaboo da Kaisar Agustus wa me mée uduma ebo menaa da asiino, "Waa ena wa me magaa kaa, waa ena wa me magaa kaa ekaa yuwa kapoge kaa maagiino see naadi pooi" see asigi.
2 Kuwa mée ekaa yuwa kapoge kaa maageeta mee ko petamanii etaa kaa. Kuwa kaboo da taa ko Kirenius mee Siria wee kaa magaa uduma gubernur eetotaaki too.
3 Kuwa menaa yuwa doodoota maga uduma wegakomeeta kaama waa ena wa me magaa kaa, waa ena wa me magaa kaa ekaa yuwa kapoge kaa maagiino see naadi peegea.
4 Yusup miya Galilea wee kaa magaa ena, Nazaret magaa kaa kaama peedoota Yudea wee kaa magaa ena Betlehem magaa kaa peegi. Betlehem magaa mee idukaa Daud kabata magaa. Yusup mee Daud ma apaa kaa mée to kemaata Betlehem magaa kaa peegi.
5 Waa ma dimi aapeegee see ukuyogaa Maria mee kadapoo ma ekea ekaa maagiino see naadi peedoota
6 Betlehem magaa kaa peemaayaa naaki yoga kabaano see kenoo kaa kega.
7 Kuwa kaboo da waa petamanii yogaa, paayogaa yogaa ena kabamaata kaama doka ponee me bebenamaayu naadi moneekee agiyoo me boobaa noogee see agiyoo dokoo da kaa eke, meekee bagee me omeekee ee komo sipi mee me.
8 Betlehem gebo magaa kaa boo uwaa da kaa daatooyiba yaato domba wodaa eetoogee see bagee yuwa domba yuwa eetoomuu taa siyaa naaki
9 Tuhan me menaa eseasegee see mée ena kiyoo eseemaagi. Tuhan me asii-sege siyaa agiyoo agoo da okoo uduma wogaamaaga naadi wedaagea
10 kiya mee mée to me asiino, "Taa, ikii se wedaai" asigi. "Anii daamaa menaa eboo, mée uduma ede see menaa kisiino see mega yoka" asigi.
11 "Mee ko eto kenaagoo Daud mee kabata magaa kaa kaama ikii daba kidaagimaa peeyaano Mée Ebo Kristus, Tuhan kabagea" asigi.

1:76 Luk 3:4 **1:79** Mat 4:16, Kis 26:18

12 "Amokiyoo kisee nekeensea naadi agiyoo ukuwaandaa taapa yuwa ikii
diipea kisee: Baayee yiba yogaa ena doka ponee me bebenamaata kaama
moneekee agiyoo me boobaa noogee see agiyoo dokoo da kaa ometaaki
diipea" see asigi.
13 Taka ena mee mée to geboo da kaa apanaa malaikat bagee eebaa ebo
etaa eseemaata kaama Ogatamee yaapaagee see menaa:
14 "Kiiboo, paamee, magiyaage, Ogatamee,
epoo to wodoo Asii-sege see Mée.
Bedaa magaa da kaa kiyoo,
Tuhan me ede kiyaa bagee yuwa
Waa ma emee-emee siyaayaa" see asegea.
15 Kuwa malaikat bagee yuwa epoo to wodoo metaki pakadaakea kaboo
da domba eetoogee see bagee yuwa me aawegaa taano, "Ei, Betlehem
magaa kaa ukuwaanega kotoo Tuhan me mée asegeegi yoka pe-diino,
niipooi" see wegagea.
16 Okoo moga peedoota Maria ma, Yusup ma bogaa paagoo peemaata
kaama deamaayaa naaki mikee, baayee yiba yogaa to moneekee agiyoo
me boobaa noogee see agiyoo dokoo da kaa ometaaki.
17 Okoo yogaa to deeta kaama "Kristus mee kabagea yoka see mée
asegeegi" menaa da kuwa asenaa siyaa naaki
18 mée uduma dimi nagimegea.
19 Maria mee kuwa menaa yuwa uduma dimi yiba daamaa ipiipi neke-
nekeeka.
20 Kuwa domba eetoogee see bagee okoo me deepea-deepea yuwa
malaikat bagee me asigi-asigi see see mikee ukuwaanega naadi Ogatamee
yaapaagee, ebo ekee ma metaki domba toogee yoo peegea.
21 Yogaa to kabamaata kaama wagaagoo to naagoo ko Waa kado ponee
yadaapeasegea. Yadaapeata kaama ekaa da ko okooto kadapoo kaano taa
kaboo malaikat see mée to me ekaa munta ekaa da Yesus see ekaa mee
muntaagea.

Yesus mee Ogatamee me ee kaa doota menaa

22 Yoga kabamaata kaama unu mée wiya ee kaa too toogee setaa to
sikii kega kaboo Yusup ma, Maria ma ekea Tuhan paagoo agiyoo kupi-
maneeta kaama mee yogaa to yaekegatagaano see naadi Yerusalem magaa
kaa peegea, idukaa Musa me menaa yiba kisee ukuwaai see ebeamaata see
see,
23 kuwa ko kisee: "Paayogaa yogaa yagaaboo to gaayu ko Tuhan Waa
nekee yoka Wa paagoo yaekegatagaano gaano pedeo" see menaa da
ebeamaata.
24 Bedaa Musa me menaa yiba mena ena miya kisee: "Yoga kabayaa apii
yuwa deme see bedoo wiya yee, ugimagu see bedoo poodu mokoo wiya
yee Tuhan paagoo kupi-manii" see menaa ebeamaata. Kuwa menaa wiya
yaukuwagiino see naadi peegea.
25 Kuwa kaboo da taa ko Yerusalem magaa kaa mée ena ekaa da ko
Simeon mee tupi. Waa Ogatamee me menaa yayeewoo, Waa ma dimii
menaa kaa too umiwoo see mée. Roh Kudus mee waa ma eetotaaki. Waa
Israel bagee yuwa daba daagimaa peeyaabuu taatagi see wegawoo seta
Mée mee maamee kaapi naadi maamaa diitoo segee see mée.

2:14 Yes 9:5-6, Luk 19:37-38 **2:21** Luk 1:31 **2:23** Kel 13:2 **2:24** Im 12:6-8

26 Roh Kudus me Simeon paagoo miyoo taa asimi menaa ko "Tuhan me wigintaata ebo toowoo see Mée Ebo Kristus mee aa deeta wodoo too bogaape" see asimi.
27 Kisee asimi kemaata Roh Kudus me Simeon mee Ogatamee me ee geboo da kaa eepeegi. Kuwa kaboo da Yesus see yogaa to mee okonaka kuwa Musa me menaa yiba yoga kaa kisee ukuwaai see menaa ebeamaata yuwa yaukuwagiino see naadi Ogatamee me ee kaa doo-peegea.
28 Aadeekea ko Simeon me mee yogaa to wa me yagaa da kaa yaageeta kaama Ogatamee yaapaagee seta menaa ko
29 "O, Tuhan, A me naseme menaa da mee uwa nadaayaage,
kisee deega yoka eto ko anii koogo bogaano daamaa,
30 mee ko A me inii daba mée daagimaa peeyaano Mée mee anii emaa me deega,
31 mée tomaa-tomaa uduma Waa kisee Mée to ii see nekeensi naadi A me awee da kaa yakiyaage.
32 Waa ko mée tomaa-tomaa uduma mikee menaa ipi kisi naadi agoo da mokoo see Mée.
Waa agoo kemaata mée tomaa-tomaa yuwa me A me bagee, inii Israel bagee kuwa mée yaapaagee taapea" see asigi.
33 Kuwa Simeon me mee Yogaa to kaa asigi menaa kuwa okooto ma, nagamee ma dimi nagimegea.
34 Kiyoo kaama Simeon me Ogatamee me pesee kuwa ekea kaa kisi naadi daamaa yaasigi. Yaasemaata kaama okooto Maria wa too asiino, "Yeede, mee yogaa mee ko Israel bagee yuwa mée eebaa aapekadaasi naadi Ogatamee me Wa too wigintaata Yogaa. Mée noonaa daamaa kaatagea, mée noonaa pedeo kaatagea. Okoo mikee menaa nekeensi naadi migi kiya okoo me be kaatagea,
35 okoo me kisee dimi yiba koogo gaayaa menaa yuwa awee da kaa too kedaa taata. Okooto aa kiyu ko dimi boodi ebo kaatage, mowai me dimi menaa da nokogiyaa mokoo kaatage" see asigi.
36 Kuwa kaboo da nabi apii ena, esee pedeo adamaa da topa. Wa ekaa da ko Hana, Panuel yoopane, Asyer apaa kaa apii. Waa miyaa apii to, paimee ma tahun petoo too omemaata kaama boomi.
37 Waa miyaa keta kaama wodoo tahun bado asii mée oga ma wui (84) omegee, toogee naadi mée me goeano taa, Ogatamee me ee kaa too egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya sembahyang ma, naano agiyoo tapoo toogee taano ma, kisee Ogatamee ebo ekee see agiyoo yaukuwageeka, amaa kaa se peetaa see apii.
38 Yusup bogaa kiyoo topea kaboo da waa peedoota ekea paagoo "Ogatamee kiiboo, paamee, magiyaage" see yaapaageeka, bedaa okoo Yerusalem kaa bagee daba mée daagimaa peeyaabuu taatagi Mée mee mani migi naaki ou see dimii gaawoo see bagee yuwa paagoo mee yogaa to kaa menaa eeweganaaka.
39 Kiyoo kaama Yusup bogaa ekea Tuhan me menaa yiba yoga kaa ukuwaa-ukuwaa uduma daamaa yaukuwataata kaama Galilea wee kaa, ekea me magaa kaa Nazaret magaa kaa metaki peegea.
40 Kiyoo kaama yogaa to ebo kiwoo naadi kaama pesee, dimi ipi, Ogatamee me Waa epa nao, ede nao see gaawoo seta.

Yesus peedi kaa kaboo Ogatamee me ee kaa peeta menaa

2:32 Yes 42:6, 49:6 **2:34** Luk 12:51

41 Yesus me okonaka tahun gakata Paskah naano see naadi Yerusalem
magaa kaa pakagee segee see bagee yuwa.
42 Egaa ena Yesus mee tahun gaasi ma wiya ometa see kepaa kaboo
okonaka ma eepeegea, okoo me ukuwaa-ukuwaa.
43 Okoo Paskah noogeeta kaama metaki Nazaret magaa kaa peetaaki too
Yesus mee Yerusalem magaa kaa goetaagea. Waa meeno taa see kuwa
okonaka se nekeenegea.
44 Ekea me gaano, 'Yesus mee apanaa bagee ma okoo keta peepea' see
gaata kaama peegea. Eta mana kaa omemaayu, tokoma mee da yogaa to
abanaakea. Okoo kenaa bagee yuwa paagoo ma, apanaa peepea bagee
yuwa paagoo ma abanaakea
45 kiya kiyoo diino taa naadi Yerusalem magaa kaa pakaa-abaano see
naadi metaki pakagea.
46 Pakaamaata kaama unu wedo abanaa naadi Ogatamee me ee kaa pe-
deegea naaki tupi, mée topetaa see bagee yuwa paagoo animaata okoo me
menaa yiitooki, bedaa Wa me miya okoo pe-apaadee taaki see deegea.
47 Yesus esee dimi ipi naadi mikee menaa too asetaaki kuwa kiyoo bagee
yuwa uduma dimi nagimegea.
48 Okonaka me deemaata kaama sooi, dimi nagimegea. Okooto me
asiino, "Ei, niyoopaa, agaataagi ma enaa dimi nagii-nagii mée siyaage kuwa
kaasee kaa ya? Aa kaewo naadi kagaaga kaa kaabanaake yoka" see asega.
49 Yesus me asiino, "Kaasee kaa kiyoo-kiyoo naabanaa sepea? Neataagi
me ee kaa kiyoo Anii toono gaano pedeo see kuwa ekea se nanekeenegea
ye?" see asigi.
50 Kiya Wa me asigi menaa kuwa ekea se nekeenegea.
51 Kiyoo kaama Waa ma okoo paaya enaataa peedoota Nazaret magaa
kaa peemaata kaama Wa me okonaka me aseta menaa yayeewoo seta.
Kuwa ukuwaandaa sepa menaa yuwa kuwa uduma okooto daamaa dimi
yiba neke-nekee siwoo seta.
52 Yesus mee ebo kiwoo, ipi kiwoo, Ogatamee me miya Waa epa kaa ede
ketaa, mée me miya epa kiwoo, kisee umiwoo seta.

3

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me wegata menaa
Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Yoh 1:19-28

1 Kuwa kaboo da Roma kaa eboo ena ekaa da ko Kaisar Tiberius ebo
tota. Waa ebo toogee seta kuwa petamanii kaama tahun gaasi ma idibi ebo
toogee seta kaboo da taa ko apanaa Roma kaa eboo ena ekaa da ko Pontius
Pilatus mee Yudea wee kaa magaa uduma gubernur ebo tota. Galilea
wee kaa magaa kuwa Herodes mee ebo tota, bedaa waawaagi Pilipus mee
Iturea wee kaa magaa ma, Trakonitis wee kaa magaa ma ebo tota. Apanaa
eboo ena ekaa da ko Lisanias mee Abilene wee kaa magaa kaa ebo tota.
2 Israel kaa Ebo Imam wiya agoo, ekaa yuwa ko Hanas ma, Kayapas ma
wiya. Kuwa kaboo da taa ko Zakaria yoopaa Yohanes mee piya taa, one
taa see ebo mee maga ugii da kaa tupi. Kiyoo Ogatamee me wa paagoo
mena ase-maneegi.
3 Kuwa menaa doodoota Yordan wee kaa bagee uduma paagoo eewe-
ganaa seta menaa ko "Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa Ogatamee
me epa kiekeasiipi yoka eto ko ekeata kaama uwo tukumaai" see menaa
weganaaki.

4 Idukaa nabi Yesaya me ebeamaata menaa ena mee uwa daano yaato
ko Yohanes kaa uwa daaga, mee ko kisee:
"Ebo mee maga ugii da taa mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa
'TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai,
Waa meeno see etaa daamaa topoo yatupitagaai.*
5 Debaa yuwa uduma meandaa taata,
maga bago yuwa ma, maga kutuu yuwa ma uduma miya endagii kedaa taata,
koopoo kiyaa yuwa topoo-topoo tagaa taata,
bedaa kutu-patu kiyaa yuwa miya endagii kedaa taata.
6 Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa naadi kaama Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaabuu taatagi kuwa mée tomaa uduma diitagea'" *Yes 40:3-5*
see menaa ebeamaata.†
7 Kisee kemaata okoo mée eebaa uwo natukumisi naadi megea. Wa me
okoo asiino, "Yaai, ikii otoogiyoo tomaa, kaasee kaa nakaayoo megea ya?
Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo 'Wa me se nakagoo kaatagi, anii
daba poota' see dimii mee gaagea ye?
8 Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoo taai. Ikii mikee kisee bagee ii see kigaasi naadi daamaa
agiyoo too ukuwawoo taai, daamaa poo ekayaabuu siwoo taai. Ikii me 'Inii
ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka inii sikii' see dimii mee se
gaai. Ani me kisiino ko: Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee gaayu
ko Ogatamee me apuwa oma tabaa da kuwa kisee bagee maamaa eebaa
kiyaayaa yoka daamaa nekeenii.‡
9 Piya manii da kaa yaka maataata eto tupi yoka daamaa poo se ekayaa
piyaa yuwa uduma kobegeeta kaama biyaa yiba tameatagi" see asigi.
10 Kuwa mée yuwa me Yohanes asiino, "Kisee kiyu ko inii maagiyoo naa
ukuwaakee daamaa?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Doka wiya kiyaa bagee kuwa doka taa see mée ena
manii, bedaa naano agiyoo agoo kiyaa bagee kuwa miya tapoo totaaki mée
eenaai" see asigi.
12 Kuwa kaboo da pajak kepee yamasegee see bagee miya uwo natuku-
misi naadi megea. Okoo me asiino, "Ei, guru, inii maagiyoo naa ukuwaakee
daamaa?" see asegea.
13 Wa me asiino, "Pajak kepee kuwa koga ma si yamasii, 'Kisuwa namasii'
see kisiyaa yuwa kuwa too yamasii" see asigi.
14 Okaa yago bagee yuwa me asiino, "Inii gaayu ko maagiyoo naa
ukuwaakee daamaa?" asegea naaki "Oma kepee se idimaai, se masii, bedaa
kepe neesi naadi mée wedaa-wedaa see kuwa miya se ukuwaai, mena si
yakobaai. Ikii me ukuwataa to kaa maseekee kepee kuwa too sikii see gaai"
see asigi.

---

* **3:4** "TUHAN me etaa da ipiipi yawuditagaai" see menaa mee ko TUHAN mee moga meenaki yoka ikii me pedeo yuwa ekeata kaama maamaa diitoo taai naadi ebea-ebea menaa mee. Nabi Yesaya me menaa yiba TUHAN see ekaa mee ko YAHWEH see ekaa mee. † **3:6** Idukaa nabi Yesaya me "Kisee ukuwaandaa taata" see ebeamaata menaa kuwa ko mena noonaa Yesus meeno petamanii yaato uwa daata, mena noonaa Waa wiyaagoo meetagi yaato uwa daadaa taata. ‡ **3:8** Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa ko Ogatamee me dimi daamaa bagee kuwa too ede. Wa me aii bagee ede naaki oma tabaa da kuwa miya kisee bagee mokoo eebaa kiyaayaa kiya kisee bagee be yoka pedeo dimii ekeasii naadi aseta menaa mee. **3:8** Luk 13:28-30, Yoh 8:39 **3:9** Mat 7:19, Luk 13:6-9 **3:11** Yes 58:7, Yak 2:15-16, 1Yoh 3:17

15 Kuwa kaboo da mée yuwa me Ebo Kristus mee migi naaki ou naadi
kaama 'Mee ko Yohanes mee ye?' see dimii gaagea.
16 Kisee gaagea naadi wa me okoo uduma asiino, "Apanaa bagee ena
meepi, mee ko esee ebo see Mée. Anii peedi yoka Wa me bado doko
yabeano mee miya anii weda, iyo. Ani me ikii uwo yiba kitukumpa kiya
Wa me kitukumaano kuwa ko Roh Kudus yiba miya kitukumaatagi, biyaa
yiba miya kitukumaatagi.
17 Wa me yagaa da kaa gandum poo wigineakee agiyoo miya topa. Keepa
wiginegee sepea yuwa masegeeta maagee see yoo daamaa awemagaano
see kiya pedeo yaato se modeemaayaa see biyaa kaa boneasiitagi" see asigi.
18 Kisee kuwa menaa ma Yohanes me etokaa daamaa menaa eebaa
eeweganaaki.
19 Kiya mee magaa to kaa tookee eboo Herodes me Yohanes kagoo kigi.
Mee ko Herodes me waebee woga ekaa da ko Herodias mee oma yagoemi,
bedaa apanaa pedeo agiyoo eebaa ukuwami kemaata Yohanes me waa
ego-tagoki. Kuwa me kemaata
20 Herodes me "Yohanes mee digiyoo ee yiba nadogeamaai" see asigi.
Kisee kemaata Herodes wa me pedeo ukuwataa see agiyoo ena ma
ukuwagi.

Yohanes me Yesus uwo yatukumeta menaa
Mat 3:13-17, Mrk 1:9-11, Yoh 1:32-34

21 Yohanes mee digiyoo ee yiba dogeamaano taa kaboo mée yuwa uduma
uwo yatukumemaata kaama Yesus mee miya uwo yatukumigi. Yesus
sembahyang taaka too ko epoo to kabaanega.
22 Kuwa kaboo da taa Roh Kudus mee poodee see bedoo keenda Wa kaa
eseanigi. Eseanigi kaboo epoo to yaato kaama aseeyamaata menaa ko "Aa
ko Niyoopaa. Ni me esee kaepa see Yogaa yoka A me Anii dimi wikii-wikii
nasiyaabuuke" see asigi.

Yesus kabata miyoo bagee ekaa yuwa
Mat 1:1-17

23 Yesus mee petamanii mena weganaa taano see kaboo Waa tahun
amaamo mokoo ometa see Mée. Wa miyoo kabata bagee ekaa yuwa kuwa
ko kisee: Nagamee mee ko Yusup, mée me kisee wegawoo seta. Yusup mee
Eli yoopaa,
24 Eli mee Matat yoopaa, Matat mee Lewi yoopaa, Lewi mee Malki
yoopaa, Malki mee Yanai yoopaa, Yanai mee Yusup yoopaa,
25 Yusup mee Matica yoopaa, Matica mee Amos yoopaa, Amos mee
Nahum yoopaa, Nahum mee Hesli yoopaa, Hesli mee Nagai yoopaa,
26 Nagai mee Maat yoopaa, Maat mee Matica yoopaa, Matica mee Simei
yoopaa, Simei mee Yosek yoopaa, Yosek mee Yoda yoopaa,
27 Yoda mee Yohanan yoopaa, Yohanan mee Resa yoopaa, Resa mee
Zerubabel yoopaa, Zerubabel mee Sealtiel yoopaa, Sealtiel mee Neri
yoopaa,
28 Neri mee Malki yoopaa, Malki mee Adi yoopaa, Adi mee Kosam yoopaa,
Kosam mee Elmadam yoopaa, Elmadam mee Er yoopaa,
29 Er mee Yesua yoopaa, Yesua mee Eliezer yoopaa, Eliezer mee Yorim
yoopaa, Yorim mee Matat yoopaa, Matat mee Lewi yoopaa,
30 Lewi mee Simeon yoopaa, Simeon mee Yehuda yoopaa, Yehuda mee
Yusup yoopaa, Yusup mee Yonam yoopaa, Yonam mee Elyakim yoopaa,

---

3:16 Yoh 1:33, Kis 1:5 **3:17** Mzm 1:4, Mat 13:30 **3:20** Mat 14:3-4, Mrk 6:17-18 **3:22** Yes 42:1, Luk 9:35

31 Elyakim mee Melea yoopaa, Melea mee Mina yoopaa, Mina mee Matata
yoopaa, Matata mee Natan yoopaa, Natan mee Daud yoopaa,
32 Daud mee Isai yoopaa, Isai mee Obed yoopaa, Obed mee Boas yoopaa,
Boas mee Salmon yoopaa, Salmon mee Nahason yoopaa,
33 Nahason mee Aminadab yoopaa, Aminadab mee Admin yoopaa,
Admin mee Arni yoopaa, Arni mee Hezron yoopaa, Hezron mee Peres
yoopaa, Peres mee Yehuda yoopaa,
34 Yehuda mee Yakub yoopaa, Yakub mee Isak yoopaa, Isak mee Abraham
yoopaa, Abraham mee Terah yoopaa, Terah mee Nahor yoopaa,
35 Nahor mee Serug yoopaa, Serug mee Rehu yoopaa, Rehu mee Peleg
yoopaa, Peleg mee Eber yoopaa, Eber mee Salmon yoopaa,
36 Salmon mee Kenan yoopaa, Kenan mee Arpaksad yoopaa, Arpaksad
mee Sem yoopaa, Sem mee Nuh yoopaa, Nuh mee Lamek yoopaa,
37 Lamek mee Metusalah yoopaa, Metusalah mee Henok yoopaa, Henok
mee Yared yoopaa, Yared mee Mahalaleel yoopaa, Mahalaleel mee Kenan
yoopaa,
38 Kenan mee Enos yoopaa, Enos mee Set yoopaa, Set mee Adam yoopaa,
Adam mee Ogatamee yoopaa.

4

Yesus mee Iblis me menaa si yayeeta menaa
Mat 4:1-11, Mrk 1:12-13

1 Yesus mee Roh Kudus esee-aweta kaama Yordan dee kaa kaama
peetaaki too ko Roh me Waa badaa maadoota piya taa, one taa see ebo
mee maga ugii da kaa eepeegi.*
2 Peemaata kaama Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Waa apaadee
segee see egapii mée wiya. Kuwa egapii yuwa uduma Yesus naano agiyoo
peenaa ma naano taa kemaata naadi ebo.
3 Iblis me Waa asiino, "Aa Ogatamee Yoopaa yoka mee omaa to mee
naano agiyoo kiyaano, daa ye?" see asigi.
4 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko kisee:
'Mée tomaa omegee, toogee siyaa kuwa naano agiyoo kaa too se' see menaa
ebeamaata yoka se kayiipa" see asigi.
5 Bedaa kaawaa ena miya Iblis me Yesus badaa maadoota togoo see yoo
ena kaa eepakaamaata kaama mée tomaa-tomaa okoo paagoo ebo tookee
bagee yuwa ma, okoo me senawii agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa uduma
taka ena deeyaagi.
6 Wa me Yesus asiino, "Deede, kuwa esee ebo agiyoo kuwa uduma anii
ebo toowoosi naadi ni kaa naekeata, bedaa ni me ede gaayaa bagee yuwa
kaa miya anii yaekeata ebo tuyaayaa yoka
7 A me anii ebo naekee, naapaagee siwoo siyu ko anii kuwa uduma Aa
epoo mée kakiyaapa" see asigi.
8 Kiya Yesus me asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko
kisee: 'TUHAN Ogatamee Wa too ebo ekee, Wa too yaapaagee siwoo taai'
see menaa ebeamaata yoka" see asigi.
9 Bedaa kaawaa ena ma Iblis me Yesus badaa maadoota Yerusalem
magaa kaa eepeegi. Eepeemaata kaama Ogatamee me ee dagii da kaa

* **4:1** Iblis me ni me menaa nayeesi naadi Yesus paagoo asegee seta menaa kuwa uduma Yesus me si yayeesi naadi Roh me Waa mee magaa kaa eepeegi. Mee ko kuwa Iblis me menaa uduma wisintaata kaama mée me Waa mikee Ogatamee me menaa too daamaa yayeetaa see Mée ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi kiyoo eepeegi. **4:4** Ul 8:3, Yoh 6:27 **4:8** Ul 6:13

asipasi yoo eepakaanigi. Yesus kiyoo yiinaageeta tuyaata kaama asiino,
"Aa Ogatamee Yoopaa yoka Aa kagaata magaa da kaa eseande. Ogatamee me kadiipi,
10 Wa me kapogee yiba mena ena agoo yoka, mee ko kisee:
'Ogatamee me aa se pedeo kese naadi Wa me malaikat bagee yuwa paagoo
11 "Waa yagaa pakaa-mokatoo taai" see kaasiipi,
aa omaa to kaa bado kepo ena miya se tukuuniipe'
see menaa mee ebeamaata yoka *Mzm 91:11-12*
dimi se gaata kagaata eseaniino, daa ye?" see asigi.
12 Yesus me asiino, "Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee miya kisee: 'Ikii me Eboo TUHAN Ogatamee mee se gaadee taai' see menaa mee ebeamaata yoka" see asigi.
13 Iblis me Waa kisee gaadee semaata wodoo 'Kaagaa ena ma gaadee taapa' see gaagi kiya kenaagoo taa, kenaagoo taa wisintaata peegi.
14 Kiyoo kaama Yesus mee Roh pesee kaa peedoota Galilea wee kaa peemaaga too ko Wa me ukuwanaa, peenaa see menaa yuwa doodoota gebo kaa magaa uduma wegakomeegea.
15 Sembahyang segee see ee yuwa yiba mée topenaa siyaa naaki mée uduma Waa yaapaageekea.

Nazaret magaa kaa bagee me Yesus be keta menaa
Mat 13:53-58, Mrk 6:1-6

16 Kiyoo kaama Yesus peedoota Nazaret magaa kaa, Waa ebo keta magaa kaa peemaata kaama Sabat naagoo Wa me ukuwageeki-ukuwageeki see see sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Waa Ogatamee me kapogee kaa menaa ena eewegaano see naadi yiinaageeyu,
17 kapoge ena, idukaa nabi Yesaya me menaa manegea. Wa me mee kapogee kegataata kaama mena ena deemaata kaama eewegaano ko kisee:
18 "Tuhan me Roh mee Nii ma naatupi,
daba bagee yuwa paagoo daamaa menaa eewegaanaasi naadi
Roh pesee da mee Nii neegi, Ni kaa nakabagekomeegi.
19 'Mée paagoo pooi' see nasimi mee ko
one me gadimeta bagee yuwa paagoo 'Ikii daba kiekegataaga yoka koogo pooi' see asenaasi naadi ma,
emaa digiyoo see bagee yuwa emaa daamaa yakiyaasi naadi ma,
mée me yadaimekomee seta bagee yuwa daba peeyaabuusi naadi ma,
Yes 61:1-2
bedaa 'Tuhan me epa dimii kuwa eto mee tahun yiba mée paagoo agoo kedaa siyaapi' see menaa kuwa yaweganaasi naadi miya
Wa me 'Mée paagoo pooi' see nasimi"
see ebeamaata menaa kuwa Yesus me eewegakomeegi.
20 Kapogee da bebenataata kaama kapoge penee taa see mée to paagoo metaki goo-maneeta kaama animaayu. Mee ee yiba topea bagee uduma Wa kaa too pe-deegea.
21 Wa me okoo asiino, "Eto kenaagoo ikii nayiitoo sepea kaboo kuwa nabi bagee me menaa yuwa uwa daaga" see asigi.
22 Okoo Wa me eewegagi menaa kuwa esee daamaa naadi dimi nagimegea. "Kaasee? Yusup me yogaa kiya" see wegagea.
23 Bedaa Yesus me asiino, "Mée me aawegaa siyaa menaa ena mee taa ma taa ikii me nasiipea, mee ko kisee: 'Aa ko ikiyoo mée yataa kiyaano mée yoka Aa ekaato naa ikiyoo taa kiyaade' see nasiipea, bedaa mena ena

4:12 Ul 6:16 **4:19** Im 25:8-13

mee ko 'Kuwa Aa Kapernaum magaa kaa ukuwanaa seme agiyoo yuwa
mée eewegagea kuwa see see nakaa kiyoo, A me magaa kaa miya mée
yaukuwaaniyaade' see miya nasiipea.
24 Anii mikee kisiino ko: Nabi bagee yuwa okoo me magaa kaa bagee me
ebo se ekeasiyaa.
25 Bedaa Anii mikee kisiino ko: Idukaa nabi Elia waa tota kaboo da deka
taa, awee too, kisee too tahun wedo ma ebe mee magaa uduma naano
agiyoo taa uwaa ebo meta. Kuwa kaboo da Israel magaa kaa kiyoo miyaa
apii yuwa eebaa naano agiyoo tapoo omegee, toogee seta kiya,
26 Ogatamee me Elia mee Israel kaa miyaa apii waa ena paagoo pooi see
asiino taa kiya apanaa tomaa kaa miyaa apii ena paagoo, Israel gebo kaa
magaa, Sidon wee kaa Zarpat magaa kaa kiyoo miyaa apii to mee paagoo
too pooi see aseta.
27 Bedaa idukaa miya nabi Elisa tota kaboo da Israel magaa kaa kiyoo
pedeo abuu yago bagee mée eebaa tota kiya, kuwa bagee yuwa mée ena
ma abuu yataa kiyaano taa kiya apanaa tomaa kaa bagee ena, Siria wee
kaa mée Naaman mee too abuu yataa kiyaata, see kuwa daamaa nekeenii"
see asigi.
28 Wa me asigi menaa kuwa kaa kiyoo sembahyang segee see ee yiba
yiitookea bagee kuwa uduma esee kagoo ebo kegea.†
29 Okoo yiinaageeta kaama Waa mee magaa kaa kaama amoo-tapu-tapu
sedoota egoo tamekumiino see naadi peegea
30 kiya Waa koogo mée yupii da taa daba pe-seomigi.

Yesus me paa yaabagaapeata menaa
Mrk 1:21-28

31 Yesus peedoota Galilea wee kaa magaa ena, Kapernaum magaa kaa
peemaata kaama Sabat naagoo yoka sembahyang segee see ee yiba kaama
mée tupiino menaa eewegagi naaki
32 okoo dimi nagimegea. "Sooi, mée tupiino ko omaago ma mée tupigi"
see wegagea.
33 Kuwa kaboo da taa ko mee ee yiba paa agoo see mée ena tupi. Wa me
mena ebo kaa
34 "Ei, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Aa ma inii mapea menaa agoo?
Inii mée umina pedeo kiyaano see naadi mege ye? Aa mee ko anii
kanekeenega. Aa ko Ogatamee me kawigintaata pedeo ena ma taa see
Mée mee ii" see asigi.
35 Yesus me omaago ma asiino, "Aa koogo tooi, wa kaa kaama pooi" asigi
naaki kiyoo topea bagee paagoo kisee ki paa me mee mée to magaa da kaa
sepegeata kaama mee mée to kaa kaama peegi. Peegi kaboo mée to boodi
kiyaano taa.
36 Kuwa deegea bagee uduma dimi nagimegea. "Mee kaasee agiyoo? Waa
esee pesee, omaago ma menaa. Paa yuwa 'Pooi' see asigi naaki poono too"
see aawegaakea.
37 Wa me koo sipi menaa yuwa doodoota gebo kaa magaa kaa uduma
kiyoo-kiyoo eeweganaakea.

Yesus me mée eebaa okoo kaa meanee seta agiyoo yataa kiyaata menaa
Mat 8:14-17, Mrk 1:29-34

4:24 Yoh 4:44 **4:26** 1Raj 17:8-16 **4:27** 2Raj 5:1-14 † **4:28** Yesus me menaa yiitookea bagee kagoo kegea mee ko Ogatamee me apanaa tomaa kaa bagee miya epa, Israel bagee too se, see kuwa yaai, kaasee menaa naadi Yesus kagoo kegea.

38 Yesus mee sembahyang segee see ee kaa paa yaabagaapeata kaama
peedoota Simon me ee kaa peemaaga too ko Simon me apimee baayo tani
see ikiyoo meanee taaka. Yesus me yadiipi ye naadi asegea.
39 Mee apii to geboo da kaa kaama mena ena wegataagi naaki mee ikiyoo
taa keepeasega. Kisee ki anoogeeta naano agiyoo mée yuwa manega.
40 Kenoo to maga kaboo da yibaa taa seomaano see koo taaki see kaboo
da ikiyoo tomaa-tomaa meanee taakea bagee mée eebaa Yesus paagoo
eemedaakea. Okoo mée ena-ena okoo kaa yagaa pe-maataagi naaki ikiyoo
uduma taa kegea.
41 Paa maamaa eebaa miya mée yiba kaama peedaakea, gaayaa naaki
paa yuwa me mena ebo kaa "Aa ko Ogatamee Yoopaa" see asegea. Okoo
me 'Mee ko Ebo Kristus yoka' see kuwa ipi kemaata Yesus me okoo mena
peenaa ma se wegayaagi.

Yesus me doometa menaa eeweganaa seta menaa
Mrk 1:35-39

42 Omemaayu pedeo tokomaa Yesus peedoota mée taa see yoo peemaata
toomuu taaka too ko mée yuwa abanaa naadi meemaagea. Okoo me asiino,
"Aa pookee se, nakaayoo too naatooi" see maamaa asegea.
43 Kiya Wa me asiino, "Etokaa daamaa doomega menaa, Ogatamee Wa
too ebo mée eetuyaa menaa kuwa Anii apanaa magaa kaa bagee paagoo
miya eeweganaa taano gaano pedeo. Kuwa menaa yuwa naweganaa taai
see nasimi yoka poonaka" see asigi.
44 Peedoota Yudea wee kaa sembahyang segee see ee yuwa yiba kisee
eeweganaa seta.

5

Doge abagee see bagee yuwa Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 4:18-22, Mrk 1:16-20

1 Kaawaa ena Yesus mee Genesaret piku geboo da kaa yiinaageeta totaaki
too ko mée eebaa Ogatamee me menaa yiino see naadi Wa paagoo naato-
naato aabobee naadi kaama sipintaagea.
2 Deamaagi too ko koma wiya piku kapaa to kaa topa. Doge abagee see
bagee yuwa ea da kaa eseanta kaama jala onee yuwa wetogetaakea.
3 Mée eebaa naadi kaama Yesus koma ena kaa, Simon me komaa da
kaa pakaanta kaama "Peenaa uwo semoo yaato naadogeamaade" see asigi.
Koma kaa animaata kaama tupiino menaa mée yuwa eewegataa.
4 Mena eewegamaata kaama Simon paagoo asiino, "Doge abaano see
yoka piku semoo to kaa naadogeamaai. Peemaata kaama jala onee
dooyamaai" see asigi.
5 Simon me asiino, "Guru, inii yumakaa kuwa uduma doge abadee taa
see awiyaage kiya peedi ena ma, ena ma imi taa kepa kiya A me nasege
yoka daamaa, jala onee dooyamaanaka" see asigi.
6 Koma uwo semoo to kaa dogeamaata kaama jala onee dooyamaagea
naaki doge maamaa eebaa seemedaa naadi kaama one geaniino see kooka.
7 Koma ena mee kaa okoo epo abagee see bagee kuwa miya okoo paaya
goekii taano see yoka moga meei naadi yagaa begoasegea. Meemaata
kaama okoo paaya goekii naadi kaama koma wiya pudii, uwo yiba
dugumaano see kooka.

5:4 Yoh 21:6

8 Simon Petrus mee kuwa ukuwaanega yuwa deeta kaama Yesus paagoo
kagu sebaata kaama asiino, "Tuhan, Aa ebo, anii pedeo ukuwataa see mée
yoka naekea pooi" see asigi.
9 Simon waa ma enaataa bagee okoo uduma kuwa doge tabaa da eebaa
masemaagea kuwa deeta kaama dimi nagimeamookea,
10 bedaa waa ma epo doge abagee see bagee wiya, Zebedeus me yogaa
Yakobus ma, Yohanes ma ekea miya kisee dimi nagimegea. Yesus me Simon
asiino, "Aa se wedaai. Eto kaama wodoo aa mée naabawoo taape" see asigi.
11 Okoo kuwa komaa wiya ea da kaa goemaata kaama okoo me agiyoo-
pagiyoo uduma ekeata Wa sekaataa too peegea.

Yesus me mée ena esee pedeo abuu yuwa yataa kiyaata menaa
Mat 8:1-4, Mrk 1:40-45

12 Kaawaa ena Yesus maga ena kaa peenaaka too ko bado yagaa kuwa
esee pedeo abuu me daa-noota see bagee ena tupi. Yesus deeta kaama
Wa paagoo mumo maga kaa esee-ekeata kaama maamaa aseekee kaa
"Neataagi, Aa ede kepa ko ni me abuu kuwa A me nataa kiyaayaa yoka"
see asigi.
13 Yesus me wa kaa yagaa pe-maataata kaama "Daamaa, a me abuu kuwa
taa kaai" asigi naaki taka ena abuu kisee ki taa keepeasigi.
14 Yesus me asiino, "Ani me abuu kataa kiyaaga kuwa mée se asii. Aa
koogo peedoota imam bagee paagoo pooi, okoo me daamaa ipiipi kadeesi
ke. Abuu kuwa mikee taa kega ii see kadeegea kaboo Ogatamee paagoo
kupi-maniino agiyoo kamanisi naadi doo-pooi, idukaa Musa me 'Kisee
ukuwaai' see wegata see see. Mée me 'Aa mikee eto abuu taa kega ii' see
kuwa kanekeensi naadi kuwa uduma pe-ukuwaai" see asigi.
15 "Kuwa menaa yuwa mée se asii" see asigi kiya kuwa menaa da
doodoota kiyoo-kiyoo eewegakomeegi. Mée eebaa Wa me topeekee menaa
yiino see naadi medaakea, okoo me ikiyoo deei-deei agiyoo miya nataa
kiyaasi naadi megea.
16 Kiya Yesus me Wa too sembahyang taano see naadi mée taa see yoo
peegee segee seta.

Yesus me oogimaata bagee ena daamaa yakiyaata menaa
Mat 9:1-8, Mrk 2:1-12

17 Kaawaa ena Yesus me mée yuwa topetaaka too ko Parisi kaa bagee ma,
Musa me menaa mée topetaa see bagee miya kiyoo topea. Okoo Galilea
wee kaa magaa ma, Yudea wee kaa magaa ma, Yerusalem magaa miya
kuwa maga uduma kaa kaama medaa naadi animaagea. Yesus me mée
kaa meanee siyaa agiyoo yataa kiyaasi naadi Tuhan me pesee da Wa kaa
topa.
18 Kuwa kaboo da taa ko oogimaata bagee ena wa me omegee see
keagee da ma doomegea. Ee yiba Yesus paagoo pe-ekeasiino see naadi
'Ee yiba kametaa seemaakee daamaa, kametaa seemaakee daamaa' kisee
abanaakea naaki iyo,
19 ee yiba mée sipi naadi seemaano naka. Ee to wodoo taa pakaamaata
kaama ee kabataagea. Kabataata kaama mee oogimaata mée to wa me
ometaa see keagee da ma mée eebaa okoo yaayupii da kaa Yesus Waa tupi
yoo yadookomeegea.

5:11 Luk 18:28-30 **5:14** Im 14:1-32 **5:16** Mat 14:23, Luk 6:12

20 Yesus me okoo mikee nagaano dimii mee ebo ii naadi kaama Wa me
mee oogimaata mée to asiino, "Mée yogaa to, a me pedeo yuwa uduma epa
kaekeasega. Eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa" see asigi.
21 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee ma okoo
kuwa menaa yuwa yiitookea. 'Yaai, kaasee menaa weegi ya? Mée tomaa
me pedeo yuwa epa yaekeasiino kuwa Ogatamee Wa me too koo semaayaa,
se maa? Wa me wegagi menaa kuwa Ogatamee me be kiyaa menaa yaai'
see koogo dimi yiba gaagea.
22 Okoo me gaagea dimii kuwa Yesus me nekeenta kaama asiino, "Ikii
koogo dimi yiba 'Kaasee mée to yaai' see nagaagea kuwa kaasee kaa ya?
23 Ani me mee oogimaata mée to paagoo 'A me pedeo yuwa epa
kaekeasega yoka eto ko aa Ogatamee ma menaa kuwa taa' see menaa mee
miya wegayaa, bedaa 'Anoogeeta daamaa peenaa taai' see menaa mee miya
wegayaa, ekea paaya.
24 Kiya Mée Yogaa mee Wa me magaa da kaa bagee yuwa okoo Ogatamee
ma menaa yuwa mikee yataa kiyaayaa ii see kuwa ikii nanekeensea naadi
agiyoo ena kideeyaanaka" see asigi. Kiyoo kaama Wa me mee oogimaata
mée to asiino, "Ani me kasiino ko: Anoogeeta a me ometaa see keagee da
masegeeta ee kaa pooi" see asigi.
25 Kisee ki taka ena kiyoo topea bagee yuwa deegea kaboo anoogeeta
kaama wa me ometaa see keagee da masedoota ee kaa ede ma, ede ma
Ogatamee yaapaagee sepegeeki.
26 Kiyoo diitookea bagee yuwa uduma dimi nagimaano ebo, Ogatamee
yaapaageekea. "Eto kenaagoo ebo ae see agiyoo ukuwaandaaka see kuwa
deegea" see wegagea.

Lewi mee Yesus sekaataa peeta menaa
Mat 9:9-13, Mrk 2:13-17

27 Kiyoo kaama Yesus peedoota amo kaa naa kaa deamaagi too ko mée
ena ekaa da ko Lewi mee kiyoo tupi. Waa pajak kepee yamasegee see
mée. Wa me kepe masegee yoo animaata totaaki. Yesus me "Ni sekaataa
nameei" see asigi naaki
28 yiinaageeta kaama kuwa agiyoo uduma ekeata Wa sekaataa peegi.
29 Lewi me Yesus badaa maadoota wa me ee kaa eepeegi. Eepeemaata
kaama naano agiyoo eebaa masemaata kaama eenugi. Pajak kepee
yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa bagee yuwa miya okoo mée eebaa
animaaii naadi okoo paaya naano agiyoo epo enaataa notaakea.
30 Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee ma okoo
me kisee be kaa mena dukumeaweekea. Okoo me Yesus me topenaa see
bagee yuwa asiino, "Ei, kuwa pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa
dimi pedeo see bagee ma kuwa ikii paaya enaataa naano agiyoo notaakea
kuwa yaai, kaasee kaa ya?" see asegea.
31 Yesus me okoo asiino, "Ikiyoo taa bagee kuwa ikiyoo yadeetaa see
bagee paagoo se peeyaa kiya ikiyoo yago bagee too peeyaa.*
32 Anii meta mee ko Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee yuwa mena
ogaano see naadi se kiya dimi pedeo bagee okoo me pedeo yuwa ekeata
kaama Ni sekaataa misi naadi meta" see asigi.

5:20 Luk 7:48-49 **5:28** Luk 5:11 **5:30** Luk 15:1-2, 19:7 * **5:31** "Ikiyoo yago bagee too ikiyoo yadeetaa see bagee paagoo peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi pedeo see bagee kuwa Ogatamee ewo yoka ikiyoo yago bagee mokoo ebea-ebea. **5:32** Luk 19:10, 1Tim 1:15

Yesus mee tupi yoka Wa sekaataa bagee yuwa naano agiyoo tapoo se toogee siyaa naadi ebea-ebea menaa
Mat 9:14-15, Mrk 2:18-20

33 Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Naano agiyoo tapoo toogee taano ma, sembahyang ma, kisee ukuwagee siyaa kuwa Yohanes me topetaa see bagee yuwa me ukuwageekea, Parisi kaa bagee me topetaa see bagee okoo miya ukuwagee see kiya A me topenaa see bagee kuwa se ukuwageekea, naano agiyoo too noogeekea kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Api goeano naagoo naano agiyoo notaa siyaa kaboo paimee ma enaataa tuyaa bagee yuwa paagoo 'Naano agiyoo tapoo niitooi' see asiyaa ye? Taa
35 kiya mee api goeyaa mée to waa amoo-doge-doge taapea naagoo kaama wodoo too wa me bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taatagea" see asigi.†

Yesus me topeta menaa ma, apanaa topeta menaa ma kuwa enaataa se ekeasii naadi menaa
Mat 9:16-17, Mrk 2:21-22

36 Yesus me ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: "Gipii dokaa ponee ena geageeta kaama nuku see dokaa tokogoo da kaa pee-se kiwiyaa. Kisee kiwiyu ko mee gipii dokaa da mee pedeo kiyaa, bedaa aatabi semaata gipii ponee to miya epo ena, nuku dokaa da miya epo ena see kuwa diino pedeo kiyaa.
37 Bedaa anggur poo uwoo kuwa otaawee yiba wogeawee siyaa kuwa miya kisee. Gipii see anggur poo uwoo gaayu ko nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa. Kisee wogeawee siyu ko mee nuku see otaawee da mee kipuunta kaama anggur poo uwoo miya goedoo peeyaa, otaawee da miya pedeo kiyaa.‡
38 Kisee kiyaa naadi gipii see anggur poo uwoo kuwa gipii see otaawee yiba too wogeawee taano gaano pedeo.
39 Anggur poo uwoo unu eebaa maagee naadi kaama gii daamaa yoka kuwa uwoo noomaata kaama kuwa unu eebaa taa maagee see anggur poo uwoo, gipii see uwoo kuwa naano be kiyaa. 'Unu eebaa maagee seta uwoo kuwa too daamaa, sikii' see wegayaa" see wegagi.§

6

Sabat naagoo Parisi kaa bagee yuwa me Yesus kagoo keta menaa
Mat 12:1-8, Mrk 2:23-28

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee gandum poo uwaa da taa peetaaki too Wa me topenaa see bagee yuwa gandum poo ukuu yuwa daageeta kaama yagaa da kaa ikii amoo-be naadi noopegeekea.

---

† **5:35** "Paimee ma enaataa tuyaa bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma, Wa sekaataa bagee yuwa ma ebea-ebea kuwa. Yesus mee Ogatamee me badaa maageeta kaama wodoo Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo tapoo toogee taapea yoka naadi aseta menaa. ‡ **5:37** "Nuku see otaawee yiba se wogeawee siyaa" see menaa mee ko otaawee kuwa kambing wodaa kado ipiipii seta yoka gipii see anggur poo uwoo wogeawee siyu ko uwo uu kega kaboo uwo ebo kega, ebo kega naadi kaama kado nuku yoka kipuuniyaa. Gipii dokaa ponee to ma, anggur poo uwoo ma kuwa mena nekeeniino yaato ko Yesus me etokaa gipii see menaa ma, mée me wegawoo siyaa menaa ma kuwa se aatabi taai naadi ebea-ebea menaa mee. § **5:39** "Unu eebaa maagee seta uwoo kuwa sikii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa kuwa mée noonaa me be kiyaa, 'Idukaa menaa kuwa sikii' see gaayaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

2 Kiya Parisi kaa bagee me Yesus asiino, "Yaai, Sabat naagoo yoka ikii me
kuwa ukuwagea kuwa daa. Kaasee kaa ukuwagea ya?" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Idukaa Daud ma, waa ma enaataa bagee yuwa ma
okoo naadi ebo kaa eeukuwata menaa mee ikii diino taa, ewo ye?
4 Mee ko Daud waa Ogatamee me ee yiba seemeta kaama Ogatamee
paagoo manegee seta roti magu yuwa masegeeta nota, waa ma bagee miya
eenota. Kuwa roti kuwa naano ko imam bagee me too noogee siyaa roti
yuwa, apanaa bagee yuwa naano ko daa kiya kisee-kisee taa" see asigi.*
5 Bedaa Yesus me asiino, "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see
asigi.†

Yagaa enaato boota see mée to daamaa yakiyaata menaa
Mat 12:9-14, Mrk 3:1-6

6 Omegee naadi Sabat naagoo kaawaa ena ma Yesus mee sembahyang
segee see ee yiba seemeta kaama mée yuwa topetaa. Mée ena, yagaa
enaato boota see mée to kiyoo tupi.
7 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee miya kiyoo
topea. Okoo me Yesus kaa pedeo menaa yaweganaa taano see dimii agoo
yoka Yesus mee Sabat naagoo mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaapi
ye naadi tamaata maamaa diitookea.
8 Okoo me dimii mee Yesus Waa ipi. Wa me mee yagaa enaato boota see
mée to asiino, "Aa anoogeeta nakaayoo meei" asigi. Anoogeeta Wa paagoo
peegi.
9 Yesus me okoo asiino, "Anii kiapaadee see menaa ena agoo. Musa
me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko maagiyoo ukuwaano dagu see
ebeamaata ya? Daamaa agiyoo ukuwaano mee dagu ye? Pedeo agiyoo
ukuwaano mee dagu ye? Mée daamaa kiyaano mee dagu ye? Mée pedeo
kiyaano mee dagu ye?" see asigi.
10 Wa me okoo uduma emaa wugitaga-wugitaga naadi kaama mee yagaa
boota see mée to asiino, "A me yagaa da petaasede" asigi. Yagaa peto asigi
naaki daamaa keepeasigi.
11 Parisi kaa bagee yuwa kagoo ebo. "Yesus mee inii kaasee naa
ukuwaakee?" see koogo aawegaa seta.

Yesus me menaa yadoonaa taano bagee gaasi ma wiya wiginta menaa
Mat 10:1-4, Mrk 3:13-19

12 Kuwa kaboo da Yesus mee sembahyang taano see naadi pakadoota
maga kutuu to kaa Ogatamee paagoo daatooyiba yaato uduma sembahyang
taa see.
13 Aweepeasega kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa "Meei" asigi. Okoo
gaasi ma wiya kuwa wigintaata kaama Wa me menaa yadoonaa see bagee
yuwa see ekaa muntayu.
14 Okoo ekaa yuwa ko Simon, Wa me Petrus see ekaa munta, menaamee
Andreas, Yakobus, Yohanes, Pilipus, Bartolomeus,
15 Matius, Tomas, Alpeus yoopaa Yakobus, yape tukuu mée Simon,
16 Yakobus yoopaa Yudas, bedaa Yudas Iskariot, Yesus ekegataata kepe
masiipi mée.

6:3 1Sam 21:1-6 **6:4** Im 24:9 * **6:4** Daud mee imam bagee se kiya kuwa roti kuwa naadi ebo kaa nota mee ko Yesus me topenaa see bagee yuwa miya okoo naadi kaa Sabat naagoo gandum poo ukuu yuwa daageegea kuwa miya daa see taa see kuwa nekeensi naadi menaa. † **6:5** "Mée Yogaa mee Sabat naagoo epoo Mée" see aseta menaa mee ko Sabat naagoo yoka see kaa menaa kuwa Yesus Wa too mena pekatagaa see Mée, apanaa bagee me se, see aseta menaa mee.

Yesus me mée yuwa tupiino ma, ikiyoo yataa kiyaano ma kuwa ukuwata menaa
Mat 4:23-25

17 Kuwa bagee wigintaata kaama Waa okoo ma epo enaataa esedoota
tadii da kaa eseemaagi too ko mée eebaa topea. Noonaa Wa sekaataa
bagee, noonaa má bagee. Okoo maga eebaa kaa bagee. Yudea wee kaa
bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee ma, maakaa piku gebo kaa magaa
wiya Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma
18 okoo Yesus me menaa yiino see naadi ma, ikiyoo nataa kiyaasi naadi
ma kiyoo yigimemaagea. Paa yago bagee miya topea. Wa me paa yuwa
"Pooi" asiyaa naaki peegea.
19 Wa kaa pesee agiyoo kuwa me okoo kaa meanee seta agiyoo
uduma yataa kiyaabuuki yoka mée uduma Waa yaadeega naaki ou naadi
peneasiino see kookea.

Yesus me ede ma menaa ma, yaai-yaai menaa ma kuwa topeta menaa
Mat 5:1-12

20 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa emaa wugitaata kaama aseta
menaa da kisee:
"Ikii daba see bagee kuwa daamaa,
ikii ko Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa
bagee yoka ede nao.
21 Ikii eto kiipaa naadi kegea bagee yuwa daamaa,
ikii bekataa, pesee kaatagea yoka ede nao.
Ikii eto yegee taakea bagee yuwa daamaa,
ikii kea seamoo taatagea yoka ede nao.
22 Ikii Mée Yogaa mee yaato bagee kemaata mée me kibe kaano ma,
kiwigintagaano ma, kiwisineano ma, ikii pedeo ekaa yago bagee yoka
naadi kibadiino ma kuwa kikoo taapea kuwa koosi, ede nao.
23 Mikee, ikii koogo makii taa see kaa toowoo setaa to mokoo da mee ebo,
epoo to wodoo topa yoka mée me ikii pedeo kikiyaayaa naagoo ede ma,
ede ma wanea-wanea, otoo-otoo taai. Mée me kisee pedeo kiukuwagee
taapea kuwa ko idukaa okoo me bagee me miya nabi bagee eboo yuwa
maa diya kisee pedeo yaukuwagee siwoo seta yoka dimi se nagimaai.
24 Kiya ikii eto kiipaa kepe yago bagee kuwa yaai,
ikii me ede kiyaa agiyoo kuwa masemaagea yoka sikii, kaama taa.
25 Ikii eto kiipaa naano agiyoo bekataa, pesee see bagee kuwa yaai,
epeekaa ko ikii naadi kiwoo taatagea.
Ikii eto kiipaa kea segee see bagee kuwa yaai,
ikii dimi gaagaa, yegee siwoo taatagea.
26 Mée uduma ikii kiapaagee taa see kuwa yaai. Kuwa kiapaagee taa see
bagee kuwa idukaa okoo me bagee yuwa miya nabi poga-poga bagee yuwa
yaapaagee seta yoka yaai, daamaa nekeenii."

Yape bagee miya epa kisi naadi topeta menaa
Mat 5:38-48

27 "Kiya ikii Ni me menaa nayiitookea bagee kuwa Ni me kisiino menaa
mee ko kisee: Ikii ma yape kiyaa bagee kuwa miya epa kaai, ikii be
kigaayaa bagee kuwa miya daamaa agiyoo yaukuwaai.
28 Pedeo ayaa kidootaayaa bagee yuwa emaibo ebo masisi naadi yaasii,
bedaa kiwegee-wegee siyaa bagee yuwa miya sembahyang yataai.

6:21 Luk 1:53 **6:23** Kis 5:41, 1Pet 4:14 **6:24** Luk 12:16-21, 16:19-25 **6:28** Luk 23:34, Rom 12:14, 1Pet 3:9

29 Naato yaato kona butuu to kaa yagaa kopaa katokoasiyaa bagee kuwa
bedaa naato yaato miya katokoasi yoka yaekeasii. Bedaa a me ebo dokaa
da kamasiyaa bagee paagoo a me mumaato dokaa da miya daamaa masisi
yoka yaekeasii.
30 Kaidimiyaa bagee yuwa uduma daamaa maniino too, mée me
kimasiyaa agiyoo kuwa bedaa neesi naadi se asii.
31 Ikii me mée me kisee naukuwagea naaki ou see gaayaa agiyoo kuwa
ikii me miya apanaa bagee yuwa paagoo daamaa pee-yaukuwaai.
32 Ikii epa kigaayaa bagee yuwa too epa gaayu ko Ogatamee me kiapaagee
siyaa agiyoo da ye? Taa, epa nagaayaa bagee yuwa too epa see dimii mee
ko dimi pedeo see bagee miya kisee dimii gaayaa yoka ikii kiapaagee siyaa
agiyoo se.
33 Bedaa ikii daamaa agiyoo kiukuwagee siyaa bagee yuwa too ikii me
okoo daamaa agiyoo yaukuwagee see kuwa miya kiapaagee siyaa agiyoo
da ye? Taa, dimi pedeo see bagee yuwa miya kisee aaukuwagee siyaa yoka
ikii kiapaagee siyaa agiyoo se.
34 Bedaa ikii me kepe keedaa maniyaa kuwa ko 'Waa bedaa nakadiipi
yoka maniipa' see gaata kaama maniyaa mee miya kiapaagee siyaa agiyoo
da ye? Taa, dimi pedeo see bagee miya waa bedaa nakadiipi yoka naadi
kaama aamanee siyaa yoka ikii miya kisee dimii se gaai.
35 Okoo kisee bagee kiya ikii gaayu ko ikii ma yape kiyaa bagee kuwa
epa kaai, daamaa agiyoo yaukuwaai. Keedaa maniyaa agiyoo kuwa bedaa
se niipi miya koosi yoka naadi daamaa maniino too. Ogatamee Waa dimi
pedeo bagee miya, Waa paamee dimi taa see bagee miya kuwa uduma Wa
me epa yoka ikii miya kisee mée epa kiyu ko daamaa ukuwataa to mokoo
da ebo masiipea, ikii Asii-sege see Mée me yogaanii yuwa kaapea.
36 Ikiitaagi me mée epa kegeeki see see ikii miya mée epa kaai."

Mée si wigineai naadi topeta menaa
Mat 7:1-5

37 "Ikii me 'Waa kisee mée to, waa kisee apii to' see pedeo-pedeo see
kuwa se asii. Ikii kisee se asiyu ko Ogatamee me 'Aa kisee mée to, aa kisee
apii to' see kuwa pedeo-pedeo see kuwa se kisiitagi. Bedaa 'Waa pedeo
kaano daamaa' see kuwa miya si yawegaai. Ikii kisee si yawegayu ko ikii
miya 'Pedeo kaano daamaa' see kuwa miya se kiwegaatagi. Mée me pedeo
kikiyaayaa agiyoo kuwa yawisintagaai, epa yaekeasii. Ikii kisee ukuwayu
ko ikii me pedeo ukuwata agiyoo yuwa kuwa miya kiwisintaata kaama epa
kiekeasiitagi.
38 Mée okoo miya daamaa manii. Ikii kisee maniyu ko ikii miya daamaa
masiipea. Ikii me masiipea yuwa kuwa ko ayaa pudii awemaata yuku-
yuku naadi bedaa opa topa yuwa miya segea peeyaa mokoo ikii daamaa
masiipea. Mee ko ikii miya mée okoo kaa yaukuwayaa see see Ogatamee
Wa me miya ikii kaa kisee kiukuwaapi yoka daamaa nekeenii" see asigi.
39 Yesus me ebea-ebea menaa ena miya wegagi, mee ko kisee: "Emaa
digiyoo see mée gaayu ko wa keta bedaa emaa digiyoo see mée ena ma
eepeeyaa ye? Kisee eepeeyu ko ekea paaya enaataa komo yiba peeyaa, se
maa?‡

6:31 Mat 7:12 **6:37** Mat 18:21-35, Luk 17:3 **6:38** 2Kor 9:6-8, Plp 4:19 ‡ **6:39** "Ekea paaya komo yiba peeyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Ogatamee me menaa ewo see mée wa me topetaa see menaa yuwa miya pedeo yoka wa me topetaa see mée ma ekea paaya pedeo kiyaa see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa. **6:39** Mat 15:14

40 Mena topetaa see bagee kuwa ebo, okoo me topetaa siyaa mée to mee
peedi see kuwa taa. Kiya okoo daamaa tupiwoo naadi kaama sikii, ipi
kiyaa wodoo too okoo me topetaa siyaa mée to see see kiyaa.
41 Ikii me apanaa bagee emaa togoo maga ponee peedii to yadeetaa see
kiya kaasee kaa aa ekaato emaa togoo piya tukuu to ebo mee nekeeniino
taa ya?
42 Kaasee a me apanaa bagee ena asiino, 'Meede, a me emaa togoo maga
ponee peedii to mee kamaseepeasiinaka' see asiyaa kiya aa ekaato emaa
togoo ebo mee piya tukuu to mee topa see kuwa nekeeniino taa ya? Yaai,
aa mée deebaa see mée to, aa ekaato emaa togoo piya tukuu to mee keta
badeepeasii, kaama too aa diino keago kaape yoka apanaa bagee emaa
togoo maga ponee peedii to mee yamaseepeasiyaa.§
43 Daamaa piya wodoo to kaa pedeo poo se ekayaa, bedaa pedeo piya
wodoo to kaa daamaa poo se ekayaa.
44 Piya wodoo to daamaa see piyaa miya, pedeo see piyaa miya kuwa
poo ota yuwa deeta kaama too yanekeeniyaa. Takuu yago piyaa kaa ara
poo se daayaa, takuu yago boo kaa anggur poo se daayaa.
45 Mee mokoo miya ebe kaa wegayaa menaa kuwa dimi yiba gaata-gaata
yuwa me too mena wegayaa. Dimi daamaa bagee gaayu ko dimi yiba
daamaa menaa eebaa maataata kemaata daamaa menaa too wegayaa.
Dimi pedeo bagee gaayu ko dimi yiba pedeo menaa eebaa maataata
kemaata pedeo menaa too wegayaa."

Ee kabo toma wiya ebea-ebea menaa

46 "Ikii me Anii 'Tuhan, Tuhan' see ekaa naweegeekea kiya Ni me kisiyaa
menaa kuwa ikii se naukuwataa see kuwa kaasee kaa ya?
47 Kuwa Ni paagoo meemaata kaama Ni me menaa daamaa nayeewoo,
naukuwawoo siyaa bagee kuwa okoo kaa ebea-ebea menaa mee ko kisee:
48 Kuwa bagee yuwa ee maayaa bagee mokoo. Maga semoo yiba
ekegakomeeta kaama oma dagii da kaa ee daamaa maataayaa. Ee
maataata kaama ebo uwoo ee to kaa degaaweega naaki ee to daamaa
maataata yoka makii taa, bogoa se peeyaa.
49 Kiya Ni me menaa yeegea kiya se ukuwayaa bagee kuwa ko okoo kaa
ebea-ebea menaa mee ko kisee: Okoo kabo magaano taa, aii magaa da kaa
ee maataayaa bagee yuwa mokoo. Ebo uwoo ee to kaa degaaweega naaki
ee to moga kabadoo peeyaa, umina pedeo kiyaa, see kuwa" see asigi.

7

Okaa yago bagee me eboo ena me Yesus mikee gaata menaa
Mat 8:5-13, Yoh 4:46-53

1 Yesus me kuwa menaa kuwa mée yuwa eewegamaata kaama peedoota
Kapernaum magaa kaa peemaagi too ko
2 Roma kaa bagee eboo ena, okaa yago bagee me eboo tupi. Wa me
agiyoo yaokagee see mée ena, wa me esee epa gaataa see mée waa ikiyoo
kaa bogaano see koo taaki.
3 Kuwa kaboo da wa me Yesus kaa kaama menaa yeeta kaama wa me
Yahudi kaa ebo bagee wiya, wedo paagoo asiino, "Ikii peedoota Yesus

§ **6:42** "Aa ekaato emaa togoo ebo mee piya tukuu to mee keta badeepeasii" see mee mena nekeeniino yaato ko a me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa keta ekeasii naadi ebea-ebea menaa mee. Ekeata kaama too a me apanaa bagee paagoo "A me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasii" see pe-asiyaa. **6:45** Mat 7:16-20, 12:33-34 **6:46** Mat 7:21-23 **6:49** Yak 1:22-25

paagoo kisee pe-naasii: 'Ni me agiyoo naokagee see mée mee ikiyoo yataa kiyaase yoka meei see kasigi' see pe-naasii" see asigi.
4 Okoo Yesus paagoo peemaata kaama omaago ma yaasiino, "Wa me kasigi menaa kuwa A me yaukuwaano daamaa.
5 Waa ko inii Israel bagee epa mée gaataa see mée yoka, bedaa inii me sembahyang segee see ee mee maataame kuwa miya wa me mée tabogetaa see mée yoka daamaa yaukuwaai" see asegea.
6 Yesus ma okoo paaya epo peedoota kaama ekaapa see yoo peemaaga too ko mee okaa yago eboo me wa me epa see bagee yuwa wa me menaa yadoosi naadi "Yesus paagoo pooi" see asigi. Okoo Wa paagoo peemaata kaama asiino, "Eto ko wa me kasigi menaa kuwa ko kisee: 'Neataagi, Aa ko ebo, anii peedi yoka Aa ni me ee yiba nameekee se.
7 Kisee kemaata anii A paagoo kameekee miya pedeo yoka A me mena ena too too nawegatagaai, mee ikiyoo mikee taa kaapi.
8 Mee ko ani asii eboo miya agoo. Okoo me menaa anii yayiino too. Bedaa ani miyoo okaa yago bagee miya topea. Ni me menaa okoo miya nayiino too. Kisee ani me mée waa ena "Pooi" see asiyu ko waa peeyaa, bedaa mée ena ma "Meei" see asiyu ko miyaa. Anii ni me agiyoo naokagee see bagee paagoo miya "Kuwa agiyoo kuwa naukuwaai" see asiyu ko naukuwataa see. Aa miya kisee asiyaa see Mée yoka A me mena me too sikii' see kasigi" see asegea.
9 Yesus me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimaano ebo kaa ikigi maataata kaama Wa sekaataa bagee yuwa asiino, "Ani me kisiino ko: Mee mée mee wa too esee miya nao see nagaataa see mée. Israel bagee kuwa mee see see mée ena ma Anii diino taa, Anii ewo" see asigi.
10 Kuwa yaasegea bagee yuwa metaki peedoota ee kaa peemaagea naaki mee agiyoo yaokagee see mée to ikiyoo taa keepeasigi.

Yesus me api miyaa ena me yogaa mee boota kaama aya andoo yapeeyaata menaa

11 Omegee naadi kaawaa ena Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma, apanaa bagee eebaa kuwa miya okoo paaya epo peedoota Nain magaa kaa
12 wagee kenee to kaa peemaagi too ko kiyoo bagee yuwa mée bootaa da doopegeekea. Mee bootaa da ko api miyaa ena me ena too too yogaa, paayogaa yogaa. Okoo kiyoo bagee okoo mée eebaa okooto ma epo enaataa peetaakea.
13 Tuhan me mee apii epa nao naadi "Aa si yegee taai" asigi.
14 Waa peedoota amoo, bootaa da dootaakea keagee da kaa pe-yaadeegi naaki dootaakea bagee yuwa tuguunegea. Wa me asiino, "Egaanaa da aa eto kiipaa aya andoo pooi" asigi naaki
15 taka ena bootaa da anoogeeta kaama mena wegagi. Yesus me okooto paagoo pee-yaekeasigi.
16 Kiyoo topea bagee yuwa uduma dimi oogea naadi Ogatamee yaa-paageekea. "Sooi, ebo nabi bagee ena inii paagoo meemaagi nao" see asegea. "Ogatamee inii Wa me bagee daba mée daagimaa peeyaabuu taano see naadi migi nao" see asegea.
17 Yesus me kuwa ukuwapi-ukuwapi menaa doodoota Yudea wee kaa magaa ma, mee gebo kaa magaa ma uduma eewegakomeegea.

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me Yesus apaadeeta menaa
Mat 11:2-19

18 Kuwa kaboo da uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee wa me topetaa
see bagee yuwa Yesus me koo senaa seta menaa yuwa doodoota wa paagoo
eewegagea.
19 Wa me topetaa see bagee wiya "Meei" asigi. Wa me Tuhan apaadiino
menaa ena agoo naadi kaama ekea asiino, "Ekea peedoota Yesus paagoo
kisee pe-naasigii: 'Yohanes me kasiino ko "Idukaa kaama meetagi see
wegawoo seta Mée mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata ye?" see kasigi'
see menaa kuwa pe-naasigii" see asigi.
20 Ekea kuwa menaa doodoota Yesus paagoo peemaata kaama asiino,
"Neataagi, wae. Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me mena ena 'Pe-
naasigii' see mée asigi naadi A paagoo mege. Wa me kasiino ko 'Idukaa
kaama meetagi see wegawoo seta Mée mee Aa ye, apanaa bagee ena kaata
ye?' see kasigi" see asegea.
21 Kuwa kaboo da Yesus me ukuwaaniyaabuu taaki agiyoo yuwa eebaa,
kuwa ko kisee: ikiyoo deei-deei taa see agiyoo yuwa eebaa yataa kiyaabuu
sipi, paa yuwa yaabagaapii sipi, emaa digiyoo bagee miya emaa daamaa
yakiyaabuu sipi, see kuwa.
22 Kisee kemaata Wa me asiino, "Ekea me yeetaa, deetaa see yuwa kuwa
Yohanes pe-asii. Kuwa ko emaa digiyoo bagee diino keago kedaakea,
oogimaata bagee bado petooniyaata daamaa peenaakea, esee pedeo abuu
meanee see bagee yuwa abuu taa kedaakea, apa takiinta bagee mena
daamaa yeegea, boota bagee aya andoo peegea, daba bagee yuwa paagoo
daamaa etokaa menaa kuwa eeweganaakea.
23 Dimi wiya taa, Anii mikee nao naadi se naekeasiyaa bagee kuwa
daamaa, ede nao. Kuwa menaa uduma Yohanes paagoo pe-asii" see asigi.*
24 Yohanes me menaa yadoopea bagee yuwa pe-seomegea kaboo Yesus
me mée yuwa paagoo Yohanes kaa menaa eewegaano see naadi asiino,
"Ikii ebo mee maga ugii da kaa Yohanes paagoo peegee semea kuwa
maagiyoo diino see naadi peegee semea ya? Aii boo kabagaa da bo me
maki-makaa taaka see kuwa diino see naadi peegee semea ye?
25 Taa yoka maagiyoo diino see naadi peegee semea ya? Diino disi see
dokaa maanaa see mée ena diino see naadi peegee semea ye? Taa, kisee
daamaa dokaa maanaa see bagee kuwa ebo tookee bagee me ebo see ee
kaa ede ma, ede ma too omegee, toogee siyaa yoka
26 ikii maagiyoo diino see naadi peegee semea? Nabi bagee diino see
naadi ye? Mikee, waa nabi bagee kiya nabi bagee asii eboo.
27 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba Yohanes kaa uwa daata menaa
ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
'Ni me menaa naweganaa taano mée ena wa keta pooi see kaasiita,
A me poono etaa da mee wa me daamaa kamasiitagi' see menaa
ebeamaata. *Mal 3:1*
28 Ani me kisiino ko: Idukaa kaama eto too mée tomaa-tomaa kuwa
uduma Yohanes wa too ebo kiya eto kaama wodoo Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaa see yoo daba tuyaayaa bagee kuwa uduma ebo. Okoo uduma,
esee daba see bagee miya, esee daba see apii miya kuwa uduma Yohanes
asii esee ebo kegea" see asigi.

7:22 Yes 61:1 * **7:23** "Dimi wiya taa see bagee kuwa ede nao" see menaa mee ko 'Idukaa kaama Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee ko Yesus mee too yoka' see gaayaa bagee kuwa. Yohanes waa digiyoo ee yiba totaaki too wa me gaano, 'Wodopasi yaato ukuwaandaa taata yuwa kuwa Yesus me moga ukuwaaniyaano taa yoka Waa mikee Ebo Kristus ye, taa ye?' see dimii gaagi. Kiya Yesus me kisee dimi wiya kuwa ekeata mikee nagaawoo taai naadi aseta menaa mee.

29 Kuwa bagee uduma kuwa menaa yeegea, pajak kepee yamasegee see
bagee miya yeegea. Okoo ko Yohanes me uwo yatukumeta bagee yuwa,
Ogatamee me ukuwayaa agiyoo yuwa uduma mikee topoo too see kuwa
gaayaa bagee yuwa.
30 Kiya Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see
bagee yuwa ma kuwa Yohanes me uwo yatukumaano taa see bagee
yuwa. Uwo natukumaano kuwa be kemaata Ogatamee me kisee daamaa
kiukuwaapa, kisee daamaa kikiyaapa see menaa kuwa miya okoo be.

31 Bedaa Yesus me asiino, "Etokaa bagee kuwa kaasee bagee yuwa naa
ya? Anii okoo kaa ebea-ebea menaa ena mee ko kisee:
32 Okoo ko yoga tabaa da pasar kaa animaata ebaa-ebaa siyaa mokoo.
Yoga peedi noonaa me apanaa yogaa yuwa paagoo asiyaa menaa ko 'Inii
ikii paagoo kaado kiibaa-baa sepe kiya ikii ede ma, ede ma mée eewasiino
miya be, otoo-otoo taano miya be. Bedaa "Niiyegee taai" see kisiyaa miya
ikii inii ma epo enaataa yegee taano be, ikii me kisee mée wisinegea' see
asiyaa.†
33 Mee mokoo miya etokaa bagee yuwa me wisineekee too. Mee ko uwo
mée yatukumeta mée Yohanes waa naano agiyoo naano dimii too see mée
se kiya, anggur poo uwoo miya se notaa kiya ikii me wisinegee semea.
'Waa paa yago mée to' see yawegagee semea.
34 Mée Yogaa mee miya wisinegeekea. Waa ede ma naano agiyoo
eenotaa, anggur poo uwoo miya eenotaa see kuwa ikii dimi nagimaakee
kaa wegaano, 'Mee mée mee deeweei. Naano agiyoo naano dimii too, uwo
miya naano omaago. Pajak kepee yamasegee see bagee ma, apanaa dimi
pedeo see bagee ma epo eenotaa see mée to yaai' see yawegageekea.
35 Etokaa bagee me kisee mée wisinegeekea kiya mée ena me daamaa
ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa kaa kaama mée me 'Mikee, kuwa ko
Ogatamee Wa me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii' see
kuwa yanekeeniyaa" see asigi.‡

Pedeo see apii ena me wunu daamaa uwoo Yesus kaa yakabagekomeeta menaa

36 Parisi kaa bagee ena ekaa da ko Simon wa me Yesus asiino, "Aa ni me
ee kaa meei, mée yuwa ma epo enaataa naano agiyoo kaanaanaka yoka"
see asigi. Yesus peedoota ee kaa peemaata kaama okoo ma epo naano see
naadi animaayu.
37 Kuwa kaboo da mee magaa kaa pedeo ukuwanaa see apii ena topa.
Mée me "Yesus mee Parisi kaa mée to me ee kaa naano agiyoo okoo paaya
notaakea" see wegagea menaa kuwa wa me yeeta kaama mee ee kaa wunu
daamaa see uwoo otaawee ena doomaaga.
38 Yesus okoo to kaa meemaata kaama yiinaageeta yegeeka. Yegee uwoo
yuwa Yesus me badoo da kaa eseaneeka. Edooyuu yuwa me Wa me
badoo da kaa yegee uwoo yuwa yawonakomeeta kaama badoo da kaa

---

7:29 Mat 21:32 † **7:32** "Ikii inii ma epo enaataa ede ma, ede ma mée eewasiino miya be, yegee taano miya be" see aseta menaa mee ko Israel bagee noonaa miya kisee. Okoo me Yesus ede ma, ede ma epo eenaano kuwa miya be, Yohanes ma epo enaataa naano agiyoo tapoo toono kuwa miya be, ekea paaya be. Kuwa me kemaata Yohanes me menaa miya be, Yesus me menaa miya be, ekea paaya be kegea. **7:34** Luk 15:1-2, 19:7 ‡ **7:35** "Ogatamee Wa me ipi dimii kaa yaukuwanaa segeeki agiyoo yuwa ii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yohanes ma, Yesus ma ekea me daamaa ukuwanaa seta agiyoo kuwa kaa kaama ekea aii ewo see bagee wiya se kiya mikee Ogatamee yaato bagee ii see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **7:37** Mat 26:7, Yoh 12:3

ebe duuduuka, wunu daamaa uwoo doompa yuwa miya badoo da kaa
yakabagekomeega.
39 Mee Parisi kaa mée to, Yesus meei aseta mée to mee wa me mee apii to
me ukuwaga yuwa deegi. Wa me dimi yiba gaano, 'Yaai, Yesus mee mikee
nabi bagee naaki mee Waa yaadeeka apii mee ko pedeo ukuwanaa see apii
to yaai see nekeeniyaa' see gaagi.
40 Yesus me asiino, "Simon, aa mena ena kasiinaka" asigi naaki "Guru,
daamaa naawegaai" asigi.
41 Yesus me ebea-ebea menaa kaa asiino, "Mée ena me mée ekea wiya
kaa okaayoo ekea kaa agoo see menaa kasiinaka. Kuwa mée wiya kuwa
ena ko ebo kepee, ogei me badoo idibi masigi, ena mee gaasi taa badoo
(50) too.
42 Omegee naadi ekea wiya okaayoo yatakeasiino kana, si yakademaayaa
yoka kuwa okaayoo ekea paaya wa me yawisintayu, see kuwa. Eto ko mee
ebea-ebea menaa yiba kuwa mée wiya ekea me mee okaayoo yawisintaagi
mée to mee paamee, epa dimii agoo kiya maamee me paamee, epa dimii
mee ebo kiyaa? Aa kaasee gaage?" see asigi.
43 Simon me asiino, "Mee okaayoo eebaa agoo see mée to me okaayoo
ebo nawisintaagi nao naadi paamee, epa dimii mee ebo kiyaa" see asigi.
Yesus me asiino, "A me wegage kuwa mikee wegage" see asigi.
44 Yesus me mee apii emaa wugitaata kaama Simon asiino, "Mee apii mee
deede. Anii yumakaa a me ee kaa meemaaga kaboo Ni me badoo yuwa
nawetogeano uwoo aa nawugimagaano taa kepe kiya mee apii wa me
yegee uwoo yuwa me Ni me badoo yuwa nawetogemaata kaama edooyuu
yuwa me nawonakomee sepa.
45 Bedaa Anii meemaaga kaboo a me ebe naduuduu taano miya taa kepe
kiya wa me too Anii meemaata kaama kisee too Ni me badoo yuwa kaa se
daata maamaa ebe naduuduu sepa.
46 Bedaa a me Ni me mumoo to kaa minyak uwoo peenaa miya
nakabageano taa kepe kiya wa me too Ni me badoo yuwa kaa wunu
daamaa see uwoo nakabagepa.
47 Kisee kemaata Anii mena ena kasiino ko: Wa me pedeo ukuwanaa seta
agiyoo eebaa yawisintaaga kuwa kaa wa me epa nagaano dimii mee ebo.
Kiya pedeo agiyoo peenaa too ukuwata see bagee kuwa gaayu ko kuwa
peenaa too ukuwata agiyoo yawisintaata kaama wa me paamee naadi epa
dimii mee ebo se, peenaa too kiyaa, see kuwa naadi kasega" see asigi.§
48 Yesus me mee apii to asiino, "A me pedeo ukuwanaa segee sepe agiyoo
kuwa umina kawisintaata epa kaekeasega" see asigi.
49 Kiyoo Waa ma epo enaataa animaa totaakea bagee yuwa me koogo
aawegaa taano, "Mée me pedeo ukuwata agiyoo yuwa yawisintaata epa
yaekeasiino kuwa Wa me se. Waa kaasee mée?" see aawegaakea.
50 Yesus me mee apii to asiino, "A me mikee nao see nagaano dimii mee
me eto ko a kaa menaa kuwa taa, daba daagimaa peege yoka koogo pooi"
see asigi.

8

Yesus sekaataa peenaa see apii ekaa yuwa

7:42 Mzm 32:1-2 § **7:47** Yumakaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa okaayoo eebaa yawisintaata mée to me paamee, epa dimii ebo kiyaa. Mee mokoo miya mee apii to me pedeo ukuwanaa sepa agiyoo eebaa kuwa Yesus me yawisintaagi kuwa kaa wa me Yesus paamee, epa dimii mee ebo kega.
7:49 Luk 5:20-21

1 Omegee naadi Yesus mee ebo magaa kaa miya, peedi magaa kaa miya
Wa me daamaa etokaa doometa menaa, Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
menaa kuwa eeweganaaki. Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya miya
Wa sekaataa peenaakea,
2 api noonaa miya epo enaataa peenaakea. Kuwa apii kuwa ko Wa me
paa yuwa ma, ikiyoo, kisee okoo kaa meanee seta agiyoo kuwa miya yataa
kiyaata. Ena mee ekaa da ko Maria, waa Magdalena see ekaa miya munta
mee. Wa kaa paa petoo yaabagaapeata apii.
3 Ena mee ekaa da ko Yohana, waa Herodes me ee kaa agiyoo yadeetaa
see mée Kusa me apimee. Bedaa ena mee ekaa da ko Susana. Apanaa apii
noonaa miya agoo. Kuwa apii yuwa okoo me kepee yuwa Yesus ma, Wa
me topenaa see bagee yuwa ma okoo me gaano pedeo agiyoo edaasi naadi
kepe aii manegee siwoo segee seta.

Poo keepa sigimenaa siyaa ebea-ebea menaa
Mat 13:3-9, Mrk 4:1-9

4 Kuwa kaboo da mee magaa gebo kaa bagee okoo mée eebaa Yesus
paagoo kutuukea. Wa me ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee:
5 "Mée ena gandum poo keepa sigimenaa taano see naadi peegi. Keepa
sigimenaaka too ko noonaa etaa da kaa eseaneeka. Eseanta kaama mée
me bado batagi-patagi naadi bedo yuwa me nootaagea. 6 Bedaa noonaa
oma agoo see magaa kaa eseaneeka. Iyaga naaki maga gee kaa kemaata
wii kedaaka.
7 Bedaa noonaa miya takuu uwaa yiba eseaneeka. Iyaga kiya boo
aatakiika naaki egaapeasega.
8 Mee kaama too noonaa yuwa daamaa magaa kaa eseaneeka. Iyata
kaama poo ekaga naaki poo ukuu ogei me badoo ekadaaka, see kuwa" see
wegagi. Kuwa menaa wegamaata kaama bedaa mena ebo kaa "Apa agoo
see bagee daamaa yii" see asigi.

Poo keepa ebea-ebea menaa mee mena nekeeniino yaato ase-maneeta menaa
Mat 13:10-23, Mrk 4:10-20

9 Yesus me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Kuwa A me ebea-ebea
menaa kaa wegape menaa kuwa nekeeniino yaato kaasee?" see asegea.
10 Wa me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa idukaa
kaama awee da kaa kiyaano taa. Eto ikii kuwa menaa daamaa nekeeniino
dimii mee kineegi kiya apanaa bagee ipi kiyaano taa. Anii okoo paagoo
ebea-ebea menaa kaa eewegageeka mee ko
Okoo deegea kiya se deesi naadi, bedaa okoo mena yeegea kiya se nekeensi
naadi *Yes 6:9-10*
Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka.*
11 Mee yumakaa ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Poo
keepa kuwa ko Ogatamee me menaa ebea-ebea mee.
12 Etaa da kaa eseanee naadi bedo yuwa me nootaagea kuwa gaayu ko
Ogatamee me menaa yeeyaa bagee kiya Iblis me okoo mikee nao see gaata
kaama daba daagimaa poopea yoka naadi okoo me dimii yiba sigimpea
yuwa yamasedoo peeyaa, see ebea-ebea mee.
13 Oma dagi kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeeta kaama
moga ede ma, ede ma masiyaa bagee yuwa mokoo kiya okoo manii da taa

* **8:10** Yesus me "Anii okoo paagoo ebea-ebea menaa kaa eewegageeka" see asigi menaa mee ko okoo Ni yaato taa see bagee yuwa yoka naadi mani menaa kuwa awee da kaa si yakiyaayaa, see menaa mee.

yoka okoo maamaa mikee se gaawoo siyaa. Gaadee siyaa agiyoo miyaa
kaboo okoo kuwa menaa moga ekeata peeyaa, see ebea-ebea mee.
14 Takuu uwaa yiba eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da yeegea
kiya omegee, toogee naadi mée me dimi-pami kuwa me mee menaa da
dapimeekee. Kuwa ko okoo me umiino, toono yiba gaagaa dimii mee ma,
kepe ou, agiyoo ou dimii mee ma, otoopa ede ma, ede ma segee see dimii
mee ma kuwa me mee menaa da egadaa naadi kaama okoo poo ekaano
taa see wodoo yuwa ebea-ebea.
15 Daamaa magaa kaa eseanee siyaa yuwa gaayu ko menaa da dimi
daamaa kaa yeemaata kaama dimi yiba maamaa peneata umiwoo, toowoo
siyaa bagee yuwa ebea-ebea. Okoo makii taa, kuwa menaa kisee too
doowoo naadi kaama poo daamaa ekadaa siwoo siyaa bagee kuwa, see
ebea-ebea menaa mee."

Yesus me menaa daamaa yeesi naadi topeta menaa
Mrk 4:21-25

16 "Pelita biyaa iyaata kaama otaawee me apumaakee se, mée me ometaa
see keagee da miyoo taa aii ekeasiyaa mee miya se kiya mee ee yiba
seemiyaa bagee uduma daamaa awee da kaa deesi naadi biyaa maagee
yoo pakaa-ekeasiyaa.
17 Mee mokoo miya idukaa kaama booniwoo seta menaa kuwa uduma
awee da kaa kedaa taapa, bedaa mée paagoo eewegaano taa menaa kuwa
ipi kiyaabuu taapea.
18 Kisee kemaata ikii me nayeetaa see menaa kuwa daamaa ipiipi
nekeenii. Kuwa menaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma
masiipea kiya taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya
yamasegeeyaa" see asigi.†

Yesus ma ena kenaa bagee kuwa maamee nuwaa see kuwa nekeensi naadi menaa
Mat 12:46-50, Mrk 3:31-35

19 Kuwa kaboo da Yesus me okooto ma, menaanii yuwa ma kuwa
meemaagea kiya mée sipi naadi Wa paagoo poono naka.
20 Mée me Yesus asiino, "Deede, abaayo ma, agaabee nokaa yuwa ma
kuwa meemaata mena kaawegaano see naadi yoo da kaa kadiitoo taakea"
see asegea.
21 Kiya Wa me asiino, "Nibaayo nokaa yuwa ma, neebee nokaa yuwa ma
kuwa ko Ogatamee me menaa yayeemaata kaama daamaa yaukuwataa see
bagee kuwa" see asigi.

Yesus me Galilea pikuu da kaa bo taa kiyaata menaa
Mat 8:23-27, Mrk 4:35-41

22 Kaawaa ena Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo koma
kaa pakaanta kaama "Piku asii yaato pookee" asigi. Peedoota
23 uwo pikuu da taa peetaaki too Yesus Waa toomoo umpi. Kuwa kaboo
da taa ko bo ebo mega. Biku-biku miya ebo kega naaki komaa da uwo
pudii sepegeeka.
24 Wa me topenaa see bagee yuwa yaai naadi Yesus maanegea. "Ei,
Tuhan, inii uwo poonakea yoka" see asegea. Waa anoogeeta kaama "Koogo
sikiinii" asigi naaki bo siki, biku-biku taa kega.

8:16 Mat 5:15, Luk 11:33 † **8:18** "Kuwa menaa daamaa agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea" see menaa mee ko okoo kuwa yeetaa see menaa daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa bedaa maamaa agoo kedaa taapea, maamaa ipi kedaa taapea yoka naadi aseta menaa. **8:18** Luk 19:26, Yoh 15:2 **8:21** Luk 11:27-28, Yoh 15:14-15

25 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee dimi Ni kaa namagaano taa kepea ya?"
see asigi. Okoo weda kaa dimi nagimeamookea. "Mee kaasee Mée? Wa
me omaago ma asigi naaki biku-biku, bo kisee agiyoo kuwa Wa me menaa
daamaa yayiino too" see aaseekea.

Paa agoo see mée ena Yesus me paa eebaa yaabagaapii seta menaa
Mat 8:28-34, Mrk 5:1-20

26 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Galilea
piku asii yaato Gerasa magaa kaa peemaata kaama
27 maayoo kaa eseanigi too ko paa agoo see mée ena migi. Waa idukaa
kota kaa bagee kiya eto ee kaa se ometaa, mée ogopa beapa yuwa yiba
waa má tago see omegee see mée.
28-29 Wa kaa paa maamaa tawagee segee naadi kaama mee mée to
omaago kiyaata. Mée me pose onee me gadimeeii naadi diitoo segee see
kiya kuwa onee yuwa daatagaa naadi mée taa magaa kaa paa me abaganaa
see, waa kisee mée to.
Wa me Yesus deeta kaama kataa-kataa sedoota Wa paagoo mumo maga
kaa ekeasigi. Yesus me "Mee mée to ekeata kaama pooi" asigi naaki mena
ebo kaa asiino, "Ei, Yesus, Asii-sege see Mée Ogatamee Yoopaa. Aa ma anii
mapea menaa agoo? Anii yaai-yaai ma, boodi ma kuwa se nakiyaai naadi
kasega" see asigi.
30 Yesus me "A ekaa da maamee ya?" asigi naaki "Inii ekaa da ko Legion,
Paa Ebo Etaa see ekaa mee" see asigi. Waa paa maamaa eebaa kemaata
kisee asigi.
31 Okoo me asiino, "Paa yuwa dooyamoo taa see komoo yiba kitaa
seemedaa taai see mée se asii" see maamaa asegea.
32 Kuwa kaboo da woo kaa naa kaa kuyee da kaa ekena eebaa ebo etaa
maga notaakea. Paa yuwa me maamaa aseekee kaa "Inii kuwa ekenaa
kuwa yiba pakaa-seemaanake yoka kitaa mée seemiyaai" see asegea. Yesus
me "Daamaa, peeweei" asigi naaki
33 paa yuwa mee mée to yiba kaama peedaa naadi ekena yuwa yibaa taa
pe-seemedaakea. Seemedaa naadi kaama egoowee gidumedoota piku yiba
dugumedaakea.
34 Kiyoo ekena munitaa see bagee yuwa me kisee deegea. Okoo yaai
naadi kuwa menaa yuwa doodoota mee magaa kaa bagee ma, gebo kaa
bagee ma kiyoo-kiyoo eeweganaakea.
35 Mee magaa kaa bagee kaasee ukuwaanega naadi medaakea. Yesus
paagoo peemaagea naaki mee paa yaabagaapeasigi mée to doka maataata
kaama Yesus me badoo da kaa aii toomuu taaki, taki-takii miya taa kega.
Okoo wedaagea.
36 Yumakaa ukuwapi-ukuwapi yuwa deepea bagee yuwa me "Wa me
kisee paa yaabagaapeasigi, kisee daamaa yakiyaagi" see menaa kuwa
eewegagea.
37 Kuwa Gerasa magaa kaa bagee uduma wedaagea yoka Yesus paagoo
"Aa kiyoo se naatooi" see asegea. Yesus bedaa mee komaa da kaa pakaanta
kaama poono see kaboo
38 mee paa yaabagaapeasigi mée to me "Anii miya meenaka" see menaa
maamaa asigi.
39 Kiya Yesus me asiino, "Ee kaa pooi. Ogatamee me daamaa kaukuwapi
menaa kuwa pe-eeweganaa taai" see asigi. Kisee asigi naadi waa peedoota

8:25 Mat 14:31

mee magaa kaa bagee yuwa paagoo kiyoo-kiyoo "Yesus me kisee daamaa naukuwapi" see menaa eeweganaa segee seta.

Yesus me tadaa too pege-pege see apii ena tadaa yataa kiyaata kaama yoga ena miya aya andoo peeyaata menaa
Mat 9:18-26, Mrk 5:21-43

40 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa uwo asii yaato metaki peemaaga too ko mée okoo eebaa topea. Okoo me Yesus mee mani meepi ye naadi maamaa diitookea. Waa meemaagi nao naadi ede kaa Wa paagoo yigimeeiikea.
41 Kuwa kaboo da mée ena, mee magaa kaa sembahyang segee see ee kaa eboo mee Yesus paagoo migi. Wa ekaa da ko Yairus. Yesus paagoo meemaata kaama Wa me badoo da kaa esee-kudiinta maamaa aseekee kaa "Ni me ee kaa moga meei" asigi.
42 Wayoopane mee, tahun gaasi ma wiya mokoo ometa see yogaa, wa me ena too too yogaa mee bogaano see kooka yoka moga misi naadi asigi.

Kisee asigi naadi Yesus Wa me ee kaa peetaa, mée eebaa miya Wa paagoo me-yigimeeii naadi sipintaagea.
43 Kuwa epo peegea bagee tabaa da api ena miya kitaa peega. Waa tahun gaasi ma wiya kisee too tadaa peegee see apii. [Mee meanee see agiyoo kaa kepe uduma dokter paagoo tameepeata kiya mee agiyoo taa kaano taa.]
44 Yesus oko yaato kaama Wa me doka otoo to pee-yaadeega naaki taka ena tadaa sikiinega.
45 Mee agiyoo taa kega kaboo Yesus me asiino, "Maamee me nayaadeegea naa ya?" asigi kiya okoo me "Anii se, anii se" see wegagea. Petrus me asiino, "Mée maamaa eebaa A paagoo yigimeeii naadi sipintaagea kuwa me" see asigi.
46 Kiya Yesus me asiino, "Ni me pesee agiyoo kuwa noonaa peega yoka mée me Anii nayaadeegea ii see kuwa Anii nekeenega" see asigi.
47 Mee apii me Yesus yaadee sepa mee koogo se boonemaayaa naadi weda ebo kaa totomo ma Yesus paagoo esee-kudiinta toomuuka. Wa me mée uduma paagoo asiino, "Anii kisee agiyoo meanee taaka yoka Yesus yaadeega. Yesus yaadeeyaa naaki taka ena tadaa kuwa sikiinega" see menaa kuwa ase-maneega.
48 Yesus me waa asiino, "Niyoopane, a me mikee nagaano dimii mee me a kaa meanee taa see agiyoo kuwa taa kega, daba daagimaa peege yoka koogo pooi" see asigi.
49 Yesus kuwa menaa asetaaka too ko mée waa ena Yairus me ee kaa kaama meemaagi. Wa me Yairus asiino, "Ayoopane mee booga yoka wisintagaai, Guru mee a me ee kaa badaa se magaai" see asigi.
50 Kuwa menaa yuwa Yesus yeeta kaama Yairus asiino, "Aa se wedaai, mikee nao see dimii mee too nagaai. Mikee nagaata kaama waa daamaa kaapa" see asigi.
51 Muguu naadi Yairus me ee kaa peemaata kaama "Petrus ma, Yakobus ma, Yohanes ma, okonaka yuwa ma kuwa too ee yiba meei, ikii apanaa yuwa nakaayoo toomuu taai" see asigi.
52 Mée okoo uduma yegee seamoo taakea kiya Yesus me asiino, "Si yegee taai. Waa boopa se, toomoo ompa ke" see asigi kiya
53 okoo me waa umina boopa naadi wisinegea yoo yakeakea.
54 Wa me mee yogaa to yagaa da pe-peneata kaama "Ukuyogaa peedii to aa anoogii" asigi naaki

55 taka ena dimi noogaa da seemeta kaama aya andoo peega. Yesus me
asiino, "Yogaa to naadi kaapa yoka naano agiyoo manii" see asigi.
56 Okonaka dimi nagimegea kiya Yesus me asiino, "Kuwa ukuwapa-
ukuwapa kuwa mée se asii" see asigi.

9

Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa "Ikii kisee ukuwanaa, peenaa taai" see aseta menaa

Mat 10:5-15, Mrk 6:7-13

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya "Meei" asigi.
Meemaagea kaboo Wa me pesee agiyoo mantayu, kuwa ko paa yuwa
yaabagaapeasi naadi ma, bedaa mée kaa meanee see agiyoo tomaa-tomaa
kuwa yataa kiyaabuusi naadi miya mantayu.
2 Yesus me okoo asiino, "Ikii peedoota mée paagoo Ogatamee Wa too ebo
mée eetuyaa menaa eeweganaa taai, ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo
yataa kiyaabuu senaa taai.
3 Tamo, ayaa, naano agiyoo, kepe, doka wiya, kisee agiyoo kuwa se
dogaai.
4 Ee ena kaa peemaata kaama okoo me ikii daamaa badaa kimaapea
kepa ko mee ee kaa too eeomegee, toogee taai, apanaa magaa kaa peeyaa
naagoo too pooi.
5 Maga ena kaa bagee yuwa me ikii badaa se kimaayu ko ikii poono kaboo
okoo gaamaasi naadi ikii badoo da kaa maga ponee yuwa takadekumii" see
asigi.
6 Kisee asigi naadi okoo maga wodegea. Okoo Yesus me daamaa doometa
menaa kiyoo-kiyoo eeweganaa seta, ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo
yataa kiyaabuu senaa seta.

Herodes me dimi abaa-abaa naadi aseta menaa

Mat 14:1-12, Mrk 6:14-29

7 Kuwa kaboo da Galilea wee kaa eboo Herodes mee Yesus me dimi nagii-
nagii agiyoo ukuwanaa segeeki see menaa yuwa yeegi. Yeeta kaama wa me
'Mee mée mee maamee naa ya?' naadi dimi abaa-abaaki. Kuwa kaboo da
mée noonaa me wegaano, "Mee mée mee ko uwo mée yatukumeta mée
Yohanes boomi mee. Waa boota kaama aya andoo peepi kemaata kuwa
agiyoo koo senaaki" see menaa weganaakea.
8 Mée noonaa me wegaano, "Mee ko nabi Elia mee. Waa bedaa mée
paagoo meemaagi yoka" see menaa weganaakea. Bedaa mée noonaa me
wegaano, "Waa ko idukaa nabi bagee boota kuwa aya andoo peepi mée
waa ena" see weganaakea kemaata
9 Herodes kuwa menaa dimi nagimigi. "Idukaa ani me 'Yohanes mumoo
to nadaakumii' see asema yoka eto mee kisee agiyoo ukuwanaaki see
niiwegagea Mée mee maamee naa ya?" see asigi. Waa Yesus ma aadeeka
naaki ou see dimii gaageeki.

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa

Mat 14:13-21, Mrk 6:30-44, Yoh 6:1-14

10 Yesus me topenaa see bagee okoo Wa me menaa yadoonaa segee
naadi kaama meemaagea. Okoo me ukuwanaa sepea agiyoo uduma Yesus
eewegagea. Kiyoo kaama Yesus ma okoo yuwa too wiginedoota maga ena
ekaa da ko Betsaida magaa kaa peetaaka too ko

9:3 Luk 10:4-11

11 mée eebaa Yesus kitaa peegi naadi obeegea. Yesus me daamaa meei
naadi kaama Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa daamaa eewegagi,
ikiyoo yago bagee yuwa miya ikiyoo yataa kiyaabuuki.
12 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa gaasi ma wiya
meedoota Wa paagoo asiino, "Uwaapeasega ke, nakaayoo ee taa, bugi taa
see magaa yoka kuwa bagee kuwa 'Peedaa taai' see asii, okoo gebo kaa
magaa kaa umiino ee ma, naano agiyoo ma kuwa abasi ke" see asegea.
13 Kiya Wa me okoo asiino, "Naano agiyoo kuwa ikii me okoo manii" see
asigi. Okoo me "Nakaayoo inii roti magu idibi, doge imi wiya too topa.
Okoo mée eebaa yoka inii apanaa ma pe-edaageeyu too sikii kiyaa" see
asegea.
14 Kiyoo kutuukea bagee kuwa mée eebaa, api, yoga se egaa see,
paayogaa too lima ribu. Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino,
"Kuwa bagee kuwa kisee naasii: 'Ikii mée wiya ma gaasi kuwa wa too
kutuu, mée wiya ma gaasi kuwa wa too kutuu, kisee wa too kutuu, wa too
kutuu semaata kaama animagaai' see naasii" see asigi.
15 Kuwa menaa yaasenaakea naaki kisee kutuu wuditaagea.
16 Wa me kuwa roti magu idibii to ma, doge imi wiya ma kuwa
masegeeyu naadi epoo to yaato pakaa-deeta kaama Ogatamee paagoo
kiiboo, paamee see menaa asigi. Wa me kuwa roti magu yuwa kabatagaa
semaata kaama mée yuwa paagoo yawudikomeesi naadi Wa me topenaa
see bagee yuwa goo-maneeyu.
17 Yawudikomeeta kaama okoo uduma naano sikii, bekataa. Kiyoo
kaama roti ma, doge ma koga topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me
topenaa see bagee yuwa me meeii naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii
aweamaagea.

Petrus me "Yesus Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée, Ebo Kristus mee" see aseta menaa
Mat 16:13-20, Mrk 8:27-30

18 Kaawaa ena Yesus Wa too sembahyang taaki too Wa me topenaa see
bagee yuwa miya Wa paagoo topea. Wa me okoo asiino, "Mée me Anii
maamee see nagaageekea?" see asigi.
19 Okoo me asiino, "Mée noonaa me Aa ko uwo mée yatukumeta mée
Yohanes boomi mee see kagaageekea, mée noonaa me idukaa nabi Elia
mee, mée noonaa me idukaa nabi bagee boota kuwa mée ena aya andoo
peemi, see kagaageekea" see asegea.
20 Wa me asiino, "Kiya ikii gaayu ko Anii maamee see nagaagea?" see
asigi.
Petrus me asiino, "Aa ko Ogatamee me Aa ebo toowoose naadi kawigin-
taata Mée, Ebo Kristus mee" see asigi.
21 Yesus me okoo omaago ma asiino, "Mee ko Ebo Kristus mee see kuwa
mée ena ma se naasii" see asigi.

Piya boko ma doogee see bagee yuwa too Yesus sekaataa miyaa naadi menaa
Mat 16:21-28, Mrk 8:31–9:1

22 Yesus me asiino, "Mée Yogaa mee Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, imam
ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma okoo me
Wa kaa ae-wae siyaayaa agiyoo kuwa maamaa yaukuwaatagea, kisee Waa
be kaa wisintaata kaama mée me booyaatagea see kuwa gaano pedeo kiya
wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaatagi" see asigi.

9:20 Yoh 6:68-69

23 Wa me kiyoo topea bagee uduma asiino, "Okoo Ni sekaataa nameeno
see dimii agoo see bagee kuwa ko okoo me gaata-gaata yuwa too ede
see dimii mee wisintaata kaama unu gakata, egapii gakata piya boko ma
doowoo see bagee kuwa too Ni sekaataa namiyaa.
24 Kuwa ko okoo ekaato daba toono see naadi okoo me gaayaa-gaayaa
yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo
kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee
kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea.
25 Magaa da kaa agiyoo ou see gaawoo siyaa bagee kuwa gaayu ko wa
me agiyoo tabaa da eebaa, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo
mée kiyaayaa miya kiya waa boota kaama umina pedeo kaatagi see kuwa
daamaa ye?*
26 Kuwa kisega kuwa ko Mée Yogaa mee Wa me malaikat bagee yuwa ma
epo enaataa meetagi naagoo Nagamee me pesee da ma enaataa meetagi,
Wa disii to ebo kaatagi. Mee naagoo ko okoo Anii ma, Ni me menaa ma
kuwa kaa mée paagoo ego weda see bagee yuwa gaayu ko Mée Yogaa
mee meetagi naagoo Waa miya okoo kaa ego weda kaatagi yoka daamaa
nekeenii.
27 Anii mikee kisiino ko: Nakaayoo topea bagee yuwa noonaa bogaano
taa kaa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaaki see kuwa diitagea" see asigi.

Maga kutuu to kaa kaama Yesus epoo ena gakademaata menaa
Mat 17:1-8, Mrk 9:2-8

28 Kuwa menaa wegamaata kaama unu wagoo waa naa omemaata Yesus
mee sembahyang taano see naadi Wa me topenaa see bagee yuwa Petrus
ma, Yohanes ma, Yakobus ma kuwa wedoo to eepakadoota maga kutuu to
kaa.
29 Pakaamaata kaama Waa sembahyang taaka too ko Waa epoo ena
gakademaagi. Ebeyumaa da keno kusi-kusii da keenda, Wa me dokaa da
miya esee poodee wikiindaaka.
30 Taka ena Musa ma, nabi Elia ma wiya awee da kaa keta kaama Yesus
ma mena eewegagea.
31 Ekea disii to ebo kedaakea. Ekea me Yesus mee Yerusalem magaa kaa
peemaata kaama bogaatagi see wegawoo seta menaa kuwa eewegagea.
32 Kuwa kaboo da Petrus ma, waa ma enaataa see bagee wiya ma okoo
paaya toomoo ompea kiya antukiinta kaama deegea naaki Yesus Wa kaa
diino ebo see agiyoo yuwa wikiindaaka, bedaa kuwa mée wiya miya Wa
paagoo yiinaageeta topea see deegea.
33 Kuwa mée wiya poono see koo taakea kaboo Petrus me Yesus asiino,
"Ei, Neataagi, inii nakaayoo epo enaataa kiitoono daamaa yoka kisee Aa
ede kiyu ko anii nakaayoo ee peedi wedo kimaatagaanaka, Aa taano ena,
Musa taano ena, Elia taano ena" see asigi. Petrus kisee wegagi kiya
nekeeniino taa kaa aii kisee menaa wegagi.
34 Kuwa menaa da wegataaki naaki taka ena sinu yuwa okoo dagii da
kaa esee-takiinega, okoo weda ebo kegea.
35 Sinu uwaa da yibaa taa kaama mena wuu da yeegea. "Mee ko
Niyoopaa, Ni me daamaa wigintaata Mée. Wa me menaa too yayeewoo
taai" see wegagi.

9:24 Yoh 12:25-26, Kis 20:24 * **9:25** Agiyoo tabaa da eebaa agoo kiyaa miya waa daamaa se toowoo siyaayaa yoka wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ede see dimii mee ekeata mée me nabooyaapea miya Yesus sekaataa poopa' see gaasi naadi aseta menaa. **9:25** Luk 12:16-21 **9:35** 2Pet 1:17-18

36 Kuwa menaa wegataagi ko mée taa, Yesus Wa too. Okoo me deepea-
deepea yuwa kuwa mée se asegea.

Yesus me egaanaa ena paa yaabagaapeata menaa
Mat 17:14-21, Mrk 9:14-29

37 Tokoma mee da okoo maga kutuu to apaapa eseemaagi too ko mée
eebaa Wa paagoo meemaagea.
38 Mée ena me mena ebo kaa asiino, "Guru, Aa niyoopaa nadii, waa ni
me ena too too yogaa.
39 Paa tawayaa kaboo yogaa to kataa-kataa taa see, maa da boga-bogaa
deemaata kaama dabeedi epogee uditaa, kisee too koo segeeki. Paa me
kaagaa eebaa wegee-wegee kisee too se peetaa.
40 Anii A me topenaa see bagee yuwa paagoo paa yaabagaapeasi naadi
maamaa asega kiya okoo iyo" see asigi.
41 Yesus me asiino, "Yaai, ikii mikee gaano dimii taa see bagee, dimi
koopoo see bagee yuwa nao. Anii ikii ma eebaa kiiompa kiya Anii bedaa
unu magoo kisee too dimi apaanta ikii ma kiiomegee taapa naa ya? Mee
yogaa to mee nadoomeei" see asigi.
42 Yogaa to eemeemaagea kaboo paa me mee yogaa to magaa to kaa
sepegeata kaama me-gapine, pe-gapine siyaagi kiya Yesus me omaago
ma "Paa aa pooi" asigi naaki yogaa to kaa deemaata agiyoo yuwa taa
keepeasigi. Yogaa to badaa maadoota nagamee paagoo pe-ekeasigi.
43 Kuwa deegea bagee yuwa Ogatamee me pesee agiyoo kuwa ebo nao
naadi dimi nagimegea.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wiyaagoo to ma aseta menaa
Mat 17:22-23, Mrk 9:30-32

Kuwa bagee yuwa Yesus me koo sipi agiyoo yuwa uduma dimi nag-
imeamoo taakea kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa asiino,
44 "Eto ko Ni me kisiinaka menaa kuwa ikii daamaa yeemaata kaama
ipiipi nekeenii, mee ko Mée Yogaa mee omaago see bagee paagoo
yaekegatagaapea" see asigi.
45 Kiya okoo kuwa menaa da se nekeenegea, mena nekeeniino yaato
awee da kaa yakiyaano taa kemaata nekeeniino taa, bedaa "Kuwa menaa
da kaasee? Mée asii" see apaadiino kuwa miya wedaagea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa
Mat 18:1-5, Mrk 9:33-37

46 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo me inii
maamee naa ebo bagee kepa naadi kaama "Aa naa ebo ye, nii naa ebo
ye?" kisee aawisi-maawisikea.
47 Kiya Yesus me okoo me ebo kaano dimii kuwa ipi kemaata yoga peedi
ena yaageeta Wa geboo da kaa ekeata kaama
48 Wa me okoo asiino, "Ikii yoga me dimii masiyaa bagee kuwa mikee ebo
kiyaa bagee yoka mee see see yoga peedii to Ni ekaa yiba daamaa badaa
maayaa bagee kuwa Anii miya daamaa badaa namaayaa mokoo. Bedaa
Anii miya daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii naisiyaata Mée Waa
miya daamaa badaa maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Ikii se kiwisiniyaa bagee kuwa ikii yaato bagee yoka" see aseta menaa
Mrk 9:38-40

9:46 Luk 22:24 **9:48** Yoh 13:20

49 Kuwa kaboo da Yohanes me Yesus asiino, "Guru, yumakaa mée ena me
paa yaabagaapeasiino see naadi A ekaa da kaweepi see kuwa inii deepe.
Waa inii sekaataa see mée se yoka inii me 'Aa kisee se ukuwaai' see asege"
see asigi.
50 Kiya Yesus me asiino, "Waa mee ko ikii kiwisiniyaa mée se yoka kisee
bagee kuwa ekeasii, ikii yaato bagee yoka se taamege-taamege taai" see
asigi.

Samaria magaa kaa bagee me Yesus be keta menaa

51 Yesus mee epoo to wodoo badaa maagiino see naadi monaa mee
ekaapa yoka Waa Yerusalem magaa kaa pakaano ou see dimii mee ebo.
52 Waa eta mana kaa pakaamagaapi magaa yuwa kaa "Yesus meepi yoka
ipiipii taai" see menaa doonaasi naadi bagee yuwa keta pakayaayu. Okoo
pakadoota Samaria magaa kaa pakaamaata kaama kisee menaa eewegagea
naaki
53 okoo Yesus meepi see kuwa be kegea. Waa Yerusalem magaa kaa
pakaanaki kuwa be kemaata "Nakaa kitaa se pakaai" see asegea.†
54 Wa me topenaa see bagee Yohanes ma, Yakobus ma wiya me yaai,
kaasee bagee yuwa naadi Yesus asiino, "Tuhan, kuwa bagee kuwa biyaa
peesi yoka epoo to wodoo kaama 'Biyaa yadookumii, biyaa yadookumii'
see kuwa inii aseekee daamaa ye?" see asegea.
55 Kiya Yesus me ekea yaato ikigi maataata kaama ego-tagoki.
56 Kiyoo kaama okoo epo enaataa apanaa magaa kaa peeta.

Yesus sekaataa poono see naadi aseta menaa
Mat 8:19-22

57 Okoo eta pakataaka too ko mée ena Yesus paagoo asiino, "A me peenaa,
omenaa taape kuwa uduma anii miya A sekaataa too peenaa, omenaa
taapa" see asigi.
58 Kiya Yesus me asiino, "Woda miya umiino yoo agoo, bedo miya geka
agoo kiya Mée Yogaa mee omegee see yoo taa yoka" see asigi.
59 Bedaa Yesus me mée waa ena asiino, "Ni sekaataa nameei" see
asigi kiya wa me asiino, "Tuhan, neataagi mee boota kaama daamaa ogo
maataata asii too A sekaataa meekee naa daamaa ye?" see asigi.
60 Kiya Yesus me asiino, "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo
aamagaasi yoka ekeasii. Aa gaayu ko Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa
menaa kuwa pe-eeweganaa taai" see asigi.‡
61 Bedaa mée ena me asiino, "Tuhan, anii A sekaataa meepa kiya ni me
ee kaa bagee paagoo anii poonaka yoka see menaa da keta asigiinaka yoka
daba napeeyaai" see asigi.
62 Kiya Yesus me waa asiino, "Agiyoo ukuwapegeeka too okaato yaato
deetaa see bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo epo
enaataa toono iyo, sikii taa" see asigi.§

---

† **9:53** Yahudi bagee ma, Samaria bagee ma okoo ko be aagaa seta bagee. Yerusalem magaa mee Yahudi bagee me magaa. **9:54** 2Raj 1:9-16 ‡ **9:60** "Boota bagee kuwa boota bagee me ogo aamagaasi yoka" see menaa mee ko apanaa bagee yuwa me ogo maasi yoka a me ee kaa bagee ou see dimii mee ekeata Ogatamee me menaa yaweganaa taai naadi menaa mee. § **9:62** "Okaato yaato deetaa see bagee" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus sekaataa peetaaka too ee kaa ou dimii mee. Ee kaa ou dimii ma, Yesus sekaataa poono ou dimii ma kuwa enaataa iyo see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **9:62** Luk 17:31-32, Plp 3:12-14

10

Yesus me mée bado wodoo taa gaasi kuwa peeyaano taa kaboo aseta menaa

1 Kiyoo kaama Yesus Wa me peenaa taano see magaa yuwa kaa apanaa
bagee okoo bado wodoo taa gaasi kuwa okoo keta pakasi naadi wigintayu.
Maga ena kaa mée wiya, maga ena kaa mée wiya kisee wigintaata kaama
okoo pooi see asiino taa kaa
2 aseta menaa ko kisee: "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii kiya
abaano bagee eebaa taa yoka bugi epoo Mée me Wa me bugi kaa agiyoo
abaano bagee eebaa peeyaasi naadi asegee taai.*
3 Domba wodaa pooduu yuwa woda nookee kamenoo yuwa paagoo
peeyaa mokoo Anii ikii pooi see kisega.†
4 Ayaa, kepe ayaabu, bado doko, kisee agiyoo kuwa se dogaai. Eta mana
kaa aadee taapea bagee ma mena se aawegaa taai.
5 Peemaata kaama kiyoo ee yuwa yiba pe-seemaano kaboo 'Epao, mee
ee kaa bagee Ogatamee ma emee-emee kisiyaasi yoka' see keta asii.
6 Mee ee kaa okoo me anii Ogatamee ma naemee-emee siyaano ou gaayaa
bagee agoo kiyu ko kuwa ikii me okoo Ogatamee ma emee-emee siyaasi
naadi menaa kuwa okoo paagoo daamaa toopa. Kiya kisee menaa kuwa
be see bagee gaayu ko mee menaa bedaa ikii yaato metaki meepa.
7 Ikii daamaa badaa kimaayu ko mee ee kaa too eeomegee taai. Mee
ee epoo mée wa me kiinuyaa agiyoo kuwa noogee taai. Mee ko agiyoo
yaokagee see bagee okoo me yaukuwataa to mokoo da daamaa masiyaa
see see ikii miya daamaa masesea yoka mee ee kaa noogee taai, ee ena
kaa, ee ena kaa se omenaa taai.
8 Ikii mée tuyaa yoo peemaata kaama kiyoo bagee me ikii daamaa badaa
kimaayu ko okoo me kiinuyaa agiyoo daamaa naai.
9 Kiyoo ikiyoo yago bagee yuwa ikiyoo yataa kiyaabuu taai, 'Ogatamee
Wa too ebo kiitoono see kooki' see menaa kuwa eeweganaa taai.
10 Kiya ikii maga ena kaa peemaata kaama kiyoo bagee me ikii badaa se
kimaayu ko ee yaayupii da kaa kaama ebo menaa-menaa kaa
11 'Deeweedeei, ikii me mee magaa to mee enaa badoo da kaa tabiinega
maga ponee kuwa kitakadekomeege. Kiya Ogatamee Wa too ebo mée
eetoono see kooki see kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa wegakumii.
12 Ani me kisiino ko: Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee
magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa mikee ebo
kaata, apanaa magaa kaa bagee yuwa see see se. Mee naagoo Sodom
magaa kaa bagee okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa ebo kaata
kiya kuwa eto ikii kibe kaapea bagee kuwa okoo kaa pedeo yadootagaano
kuwa ko mee asii esee ebo kaata" see asigi.

Mikee gaano taa bagee yuwa kaa yawegata menaa
Mat 11:20-24

13 Bedaa Yesus me asiino, "Korazim magaa kaa bagee ma, Betsaida magaa
kaa bagee ma ikii pedeo kaatagea yoka yaai. Dimi nagii-nagii agiyoo kuwa
Anii ikii paagoo koo senaa sepa kiya ikii me pedeo yuwa ekeasiino taa.
Kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa apanaa bagee me magaa kaa ukuwapa
naaki okoo mikee nao see nagaayaa. Kuwa ko idukaa Tirus magaa kaa

---

* **10:2** "Bugi kaa agiyoo kapoo, maamaa pudii" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa yiino taa bagee kuwa eebaa see ebea-ebea menaa kuwa. † **10:3** Woda nookee kamenoo mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma be, Wa me menaa ma be see bagee ebea-ebea.

10:4 Luk 9:3-5 **10:7** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:12** Kej 19:24-28

bagee ma, Sidon magaa kaa bagee ma okoo Ni me ukuwanaa sepa agiyoo
kuwa diino taa. Okoo deeta naaki Waa mikee nao see nagaayaa, okoo me
pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa yaai naadi ekeata karung see see ponee
yuwa maataata kaama aguu miya okoo ekaato kaa widimiyaa.‡
14 Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Tirus magaa kaa bagee ma,
Sidon magaa kaa bagee ma okoo kaa pedeo yadootagaatagi agiyoo kuwa
peedi kaata kiya ikii kaa pedeo kidootagaatagi agiyoo kuwa esee ebo kaata.
15 Bedaa ikii Kapernaum magaa kaa bagee yuwa miya yaai. Ikii me
'Ogatamee me inii epoo to wodoo mée yagaatoo taatagi' see dimii mee
gaagea ye? Kisee taa kaata. Ikii gaayu ko boota bagee toogee yoo
kitamekumiitagi" see asigi.
16 Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii mena naweganaa
taapea kaboo ikii me menaa kiyeeyaa bagee kuwa okoo me Ni me menaa
miya nayeeyaa mokoo, bedaa ikii miya kiwisiniyaa bagee kuwa Anii
miya nawisiniyaa mokoo, bedaa Anii miya nawisiniyaa bagee kuwa Anii
naisiyaata Mée Waa miya wisiniyaa mokoo" see asigi.

Mée bado wodoo taa gaasi kuwa maga nawigeeta kaama aseta menaa

17 Kuwa mée bado wodoo taa gaasi kuwa maga nawigeeta kaama
meemaaiikea. Okoo ede ma, ede ma Yesus paagoo asiino, "Tuhan, inii A
ekaa kaa 'Paa yuwa pooi' asiyaa naaki mée yayiino too peedaa sepea" see
asegea.
18 Yesus me asiino, "Iblis mee bego-bego miyaa-miyaa mokoo epoo to
wodoo kaama patagaata eseanigi see kuwa Anii deema.
19 Yeede, ikii otoogiyoo, kidimisi, kisee paa me agiyoo kuwa bado
batagimesea naadi Ni me pesee kuwa ikii kaa kineema, bedaa inii ma
yape see mée Iblis me pesee agiyoo kuwa daba, peedi yaekeasi naadi pesee
kikiyaama. Ikii pedeo kikiyaayaa agiyoo ena ma taa kaapa.
20 Kuwa mikee menaa kiya paa yuwa me ikii me menaa kiyiino too
kuwa kaa ikii ede kaakee se kiya epoo to wodoo ikii ekaa yuwa kapoge
kaa kiebeamaata topa kuwa kaa ikii ede ma, ede ma siwoo taai" see asigi.

Yesus me Nagamee yaapaagee seta menaa
Mat 11:25-27, 13:16-17

21 Kuwa kaboo da Yesus mee Roh Kudus me esee ede kiyaata kaama Wa
me asiino, "Neataagi, Anii kiiboo, paamee see kasega. Aa ko epoo to wodoo
Eboo miya, magaa da kaa Eboo miya. Okoo 'Anii ipi yoka' see gaayaa bagee
ma, dimi yago see bagee ma okoo paagoo mikee menaa nekeensi naadi
dimii mee A me yaboonemaage kiya dimi peedi see bagee yuwa paagoo
A me daamaa awee da kaa ipi kiyaabuuke. Mikee, Neataagi, A me kisee
daamaa, ede nao naadi yaukuwayaage" see asigi.
22 "Se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma Neataagi A me
Ani kaa naekeata. Yogamee ipi see bagee mée ena ma taa, Nagamee me
too ipi. Nagamee ipi see bagee gaayu ko Yogamee me miya Nagamee ipi,
Yogamee me ipi kiyaabuu see bagee okoo miya Nagamee ipi" see asigi.
23 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa yaato ikigi maataata kaama
okoo too asiino, "Kuwa ikii me deeyaa yuwa kuwa ikii daamaa deegea yoka
daamaa, ede nao.

---

‡ **10:13** Korazim magaa ma, Betsaida magaa ma wiya kuwa Yahudi bagee me magaa kiya Yesus mikee nao see dimii mee gaano taa. Tirus magaa ma, Sidon magaa ma wiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me magaa, Yahudi bagee se. **10:15** Yes 14:13-15 **10:18** Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 **10:19** Mzm 91:13 **10:20** Why 21:27 **10:21** 1Kor 1:19-27 **10:22** Mat 28:18, Yoh 1:18, 17:26

24 Ani me kisiino ko: Eto ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea, ipi
kegea kiya idukaa nabi bagee yuwa ma, magaa da kaa ebo tookee bagee
yuwa ma okoo mée eebaa diino taa. Ikii me deegeekea agiyoo kuwa okoo
miya deega naaki ou see dimii gaata kiya diino taa, bedaa ikii me yeegeekea
menaa kuwa okoo miya yeega naaki ou see dimii gaata kiya yiino taa" see
asigi.

Samaria kaa mée ena me mée epa gaata ebea-ebea menaa

25 Kaawaa ena Musa me menaa mée topetaa see mée ena me Yesus
mee ipi ye, ewo ye naadi yiinaageeta apaadiino, "Guru, anii iminoo miya,
iminoo miya kisee too toowoosi naadi ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo
ukuwayaa naa ya?" see asigi.
26 Yesus me asiino, "Kuwa kaa menaa kuwa Musa me menaa yiba
ebeamaata yoka kuwa menaa aa kaasee gaage? Naawegade" see asigi.
27 Mee mée to me asiino, "Musa me menaa yiba ko 'A me Eboo TUHAN
Ogatamee mee dimi menaa da uduma me esee ou gaai, bedaa a me pesee
da ma, a me gaayaa dimii yuwa ma kuwa uduma me miya Waa esee epa
kaai' see menaa mee ebeamaata. Bedaa mena ena ma kisee: 'Aa ekaato
miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai' see menaa mee miya
ebeamaata" see asigi.§
28 Yesus me asiino, "A me wegage menaa mee mikee wegage yoka aa
kuwa mena kamu wiya kuwa daamaa pe-ukuwawoo siyu ko aa iminoo
miya, iminoo miya toowoo taatage" see asigi.
29 Yesus me kisee asigi kiya mee mée to me 'Kuwa menaa uduma waa
sikii, waa miya nao' see nagaasi naadi wa me Yesus paagoo mena ena ma
apaadiino, "Kuwa Musa me menaa yiba 'Apanaa bagee miya epa kaai' see
menaa kuwa ko anii maamee nuwaa see see bagee epa kiyaa naa ya?" see
asigi.
30 Yesus me asiino, "Mée ena Yerusalem magaa kaa kaama esedoota
Yeriko magaa kaa esetaaki too eta mana kaa peemaagi naaki mée me
yuumaanemaata wa me agiyoo-pagiyoo uduma yamasegeegea, mée to
miya kopaa dakameamoo naadi boota mokoo ekeata peegea.
31 Kuwa kaboo da imam bagee ena etaawee migi kiya mee dakampea
mée to deeta kaama geboo da taa kutuwadoota yamoo-segeki.
32 Bedaa kiyoo kaama Lewi apaa kaa mée ena kitaa migi. Waa miya mee
mée to deeta kaama kisee geboo da taa kutuwadoota yamoo-segeki.
33 Kaama too Samaria kaa mée ena peetaaka too kitaa migi. Mee mée to
deeta kaama epa nao see gaagi.
34 Peedoota mee mée to paagoo kuwa kopaa dakampea ebee yuwa
wetogeano see naadi minyak uwoo ma, anggur poo uwoo ma kuwa
yakabagekomeeta kaama abuu yuwa iye me daamaa yapodatagaa naadi
wa me keledai wodaa dagii da kaa eke. Doodoota meekee bagee me
omeekee ee ena kaa peemaata kaama mee mée to ee yiba dogeamaata
kaama daamaa kosetaa, eetotaa, omemaayu
35 tokoma mee da waa poono taa kaboo da ee epoo mée mee ebo kepee
wiya mantaata kaama asiino, 'Mee mée to daamaa nadii. Anii bedaa kitaa

§ **10:27** "Apanaa bagee miya epa kaai" see menaa mee ko idukaa Ibrani menaa kaa "A gebo kaa bagee epa kaai" see ebeamaata. Gebo kaa bagee see wegayu ko Israel bagee apanaa yuwa. Kiya Yesus me topeta menaa kuwa gaayu ko Israel bagee yuwa too se kiya apanaa tomaa kaa bagee miya, aa ma yape kiyaa bagee kuwa miya okoo uduma aa ekaato daamaa deewooke mee see see okoo miya epa kaa daamaa agiyoo yaukuwaai naadi wegata menaa mee. **10:27** Im 19:18, Ul 6:5 **10:28** Im 18:5

meeta naagoo a me koga ma yatameape kepee kuwa kakadiita yoka dimi
se nagimaai' see aseta" see kuwa Yesus me ebea-ebea menaa kaa asigi.
36 Yesus kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama mee Musa me menaa
mée topetaa see mée to paagoo asiino, "Anii kaawegapa bagee okoo wedo
me mee eta mana kaa dakampea mée to deegea kiya mikee epaagi mée
mee maamee naa ya? Aa kaasee gaage?" see asigi naaki
37 wa me asiino, "Mee mée to epa kaa daamaa iye-iyee sipi mée to mee"
see asigi. Yesus me waa asiino, "Mikee yoka eto ko pooi, waa see see aa
miya ukuwanaa siwoo taai" see asigi.

Yesus mee Marta ma, Maria ma ekea me ee kaa eetota menaa

38 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa peedoota
maga ena kaa peemaayu. Mee magaa kaa api ena ekaa da ko Marta topa.
Yesus mee "Ni me ee kaa meei" see asega.
39 Waebee ekaa da ko Maria. Maria mee Yesus me badoo da kaa animaata
Wa me topetaa see menaa yuwa daamaa yayiitooka.
40 Kiya Marta mee meekee bagee nusi naadi ipiipii taano agiyoo kuwa
eebaa yaai naadi ukuwaano dimii too. Wa me Yesus asiino, "Ei, Tuhan,
kuwa ukuwaano agiyoo kuwa ni me too ukuwaano kana, neebee se
ukuwataa see kuwa aa diino taa ye? 'Abaaba kaa pe-tabogeai' see naasii"
see asega.
41 Kiya Yesus me asiino, "Marta, Marta, aa ukuwaano agiyoo eebaa naadi
dimi gaagaake
42 kiya agiyoo ena too too ukuwaano gaano pedeo. Mee agiyoo mee Maria
me eto Ni paagoo ukuwataaka. Ni me menaa nayiino ou dimii mee esee
daamaa yoka si yadaayaapa" see asigi.

11

Sembahyang tupiino menaa
Mat 6:9-13, 7:7-11

1 Yesus maga ena kaa kaama sembahyang semaata toomuu taa siyaa
naaki Wa me topenaa see bagee ena me asiino, "Tuhan, sembahyang taano
mee Yohanes me wa me topetaa see bagee yuwa tupimi see see inii miya
kisee daamaa mée tupii" see asigi.
2 Yesus me okoo asiino, "Ikii me sembahyang taano kuwa ko kisee:
Iniitaagi, A ekaa da A too ebo kaekee.
A too ebo mée eetoowoo taatage begaa kuwa mani mée yamiyaai.
3 Egapii gakata naano agiyoo sikii-sikii mée manii.
4 Inii pedeo mée kiyaata bagee yuwa uduma inii me epa ekeasiyaa see see
A me miya inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasii.
Bedaa inii mée gaadee see yoo mée se peeyaai, see kuwa" see asigi.*
5 Kiyoo kaama Yesus me okoo ebea-ebea menaa ena asiino, "Ikii waa ena
daatooyiba yupigapi peedoota gebo kaa ee kaa kenee to kaa kaama mee ee
epoo mée paagoo mena ogaano, 'Mée yogaa to wae, anii roti kemo wedo
waa naa kaidimaano see naadi mega.
6 Ni me epa see bagee ena beesekaa kaama meemaata naaumigi kiya
eenaano agiyoo ko ena ma, ena ma taa keekee' see asiyaa naaki

---

10:38 Yoh 11:1 **10:42** Mzm 27:4, Luk 11:31, Yoh 6:27 * **11:4** "Inii mée gaadee see yoo mée se peeyaai" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi ae-wae siyaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko inii mée gaadee naadi pedeo agiyoo ukuwayaa yoo mée se peeyaai, see menaa mee.

7 ee yiba kaama wa me asiino, 'Mée yogaa to, anii se namaaneai. Kene
muntaata ni me yogaa yuwa ma enaataa koogo toomoo ometaake yoka
anii anoogeeta kaniino be' see asiyaa.
8 Mee ee epoo mée me kisee asiyaa kiya mikee, waa kiipaa ki anoogeeta
kuwa idimpi agiyoo maniyaa. Wa me maniino kuwa ko ekea epa aagaa see
bagee wiya kuwa kaa se kiya wa me uu ma idimpi mee me waa anoogeeta
wa me gaano pedeo agiyoo yuwa uduma mase-maneeyaa, see kuwa mikee
kisega.
9 Kisee kemaata Ani me kisiino ko: Idimiweei, ikii masiipea nao.
Abaweei, ikii deemagaapea nao. Kenee to kaa tugu-tugu siweei, kene
kikabaapi nao.
10 Kuwa ko idimiyaa bagee yuwa uduma masiyaa, abayaa bagee yuwa
deemaayaa, kenee to kaa tugu-tugu siyaa bagee yuwa kene yakabataayaa.
11 Ikii nagaanii yuwa ikii me yogaa me doge kiidimiyu ko doge se kiya
otoogiyoo maniyaa ye?
12 Bedo misi kiidimiyu ko kidimisi maniyaa ye?
13 Kisee taa. Ikii dimi pedeo see bagee kiya ikii me yogaa yuwa daamaa
agiyoo manegee siyaa. Ikii me yogaa kisee daamaa agiyoo maniino ipi
maa diya epoo to wodoo kaama Ikiitaagi me kineewoo siyaa agiyoo kuwa
mee asii esee daamaa, Waa idimiyaa bagee yuwa Roh Kudus mee daamaa
maniyaa" see asigi.

"Yesus mee paa tawata kaama too paa yaabagaapeasiyaa" see yawegata menaa
Mat 12:22-30, Mrk 3:22-27

14 Kaawaa ena mée ena, paa me peneata kaama mena wegaano naka
see mée agoo. Yesus me paa yaabagaapeasigi naaki mena wegaano keago.
Kiyoo bagee yuwa dimi nagimegea
15 kiya mée noonaa me wegaano, "Waa paa me eboo Beelzebul mee
tawata kaama too paa yuwa yaabagaapeasiyaa" see menaa yawegagea.
16 Bedaa mée noonaa miya Yesus mee kaasee mée to gaadee taano see
naadi kaama Wa paagoo asiino, "Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi
naadi agiyoo ena, epoo to wodoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo ena mée
deeyaai" see asegea.
17 Kiya okoo me gaayaa dimii kuwa Yesus me ipi kemaata kaama ebea-
ebea menaa kaa asiino, "Maga ena kaa bagee okoo aawisi-maawisi siyu ko
mée ukubaanta kaama asii se pesee kiyaa, okoo pedeo kiyaa. Bedaa ee
ena kaa bagee miya okoo aawisi-maawisi siyu ko aapataga naadi kaama
se pesee kiyaa.
18 Mee mokoo miya paa tabaa da aawisi-maawisi siyu ko mee asii se
pesee kiyaa. Ikii me Anii 'Paa me eboo Beelzebul mee tawata kaama
paa yaabagaapii siyaa' see menaa nawegageekea yoka Anii kiapaadee
see menaa ena agoo, mee ko Iblis me wa kaa tabogetaa see paa yuwa
abagaapeasiyu ko kuwa paa yuwa kaasee pesee kiyaa? Iyo, ebo se tuyaa.
Paa yuwa uduma ukubaanta kaama dabaa kedaa siyaa.†
19 Ikii me Anii 'Beelzebul mee tawata kaama too paa yaabagaapii siyaa'
see menaa naweganaakea kiya ikii yaato bagee yuwa me mapeagiyoo
pesee kaa paa yaabagaapii siyaa ya? Ikii yaato bagee okoo me miya Anii
see see Ogatamee me pesee kaa paa yuwa yaabagaapii siyaa, se maa?

11:8 Luk 18:1-8 **11:13** Yoh 7:37-39 † **11:18** Kuwa menaa kuwa ko Yesus me paa tawata kaama paa yaabagaapeasiyaa se. Waa paa yaato bagee naaki Wa me paa yuwa si yaabagaapeasiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.

Mikee yoka ikii me nakobanaakea menaa kuwa makapaa menaa too see
kuwa ikii yaato bagee me too kisiyaa.
20 Eto ko Anii paa yuwa yaabagaapii siyaa mee ko Ogatamee me kepo
tamo me, Wa me pesee kaa kemaata kaama eto kiipaa Ogatamee Wa too
ebo mée eetoono kuwa ikii paagoo ukuwaandaa taaka ii see kuwa daamaa
nekeenii" see asigi.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Pesee see bagee ena me ni me agiyoo-
pagiyoo yuwa mée me namasiipea naadi okaa, mowai kisee agiyoo eebaa
masegeeta kaama wa me ee kaa diitoo siyu ko wa me agiyoo yuwa se
masemaayaa, daamaa tuyaa.
22 Kiya esee pesee see mée ena meemaata kaama mee mée to daba,
peedi ekeasiyu ko kuwa okaa, mowai kisee agiyoo yuwa ma, wa me ee kaa
agiyoo-pagiyoo yuwa miya uduma yamasegeeta kaama wodeepi-wadaapi
siyaa.‡
23 Anii ma epo enaataa eeukuwaano be see bagee kuwa ko Anii
nawisintaa see bagee yuwa too, bedaa Anii ma epo enaataa niikutumeeii
taano be see bagee kuwa miya mée peeda-paada nasiyaayaa bagee yuwa
too" see asigi.§

Paa yaabagaapeata kaama bedaa mée yiba metaki miyaa naadi aseta menaa
Mat 12:43-45

24 Bedaa Yesus me wegaano, "Paa kuwa mée yiba kaama yaabagaapeata
kaama uwo taa see maga ugii da taa ometaa, totaa see yoo abanaa siyaa
kiya se deemaayaa. Deemagaano taa naadi kaama 'Bedaa ni me toogee
sepa yoo metaki poonaka' see gaayaa.
25 Peedoota mee ee kaa peemaaga naaki mée taa, daamaa gekedeepeata
kaama kuwa ee kaa agiyoo daamaa wiginemaata topa see deeyaa.*
26 Daamao, imi taa naadi kaama peedoota apanaa esee pedeo see paa
petoo waa naa badaa maageeta kaama mee mée to yiba kiyoo toogee siyaa.
Kiyoo toogee naadi kaama mee mée to pedeo kiyaayaa. Petamanii paa
yaabagaapeasiino taa kaboo wa me umiino, toono pedeo too kiya eto mee
kaama asii wa me umiino, toono kuwa mee asii esee pedeo kedaa siyaa"
see menaa eewegagi.
27 Yesus me kuwa menaa mée yuwa eewegataaki too ko kiyoo apii ena
me ebo menaa kaa asiino, "Aa kakabata apii mee, Aa ama kaneeseka apii
mee daamaa, ede nao" see asega.
28 Kiya Yesus me asiino, "A me kisee wegage kiya Ogatamee me menaa
yayeeta kaama daamaa pee-yaukuwataa see bagee kuwa ki mee asii esee
daamaa, ede nao see yaapaagee taano daamaa" see asigi.

Yunus ma, Yesus ma ekea kaa menaa
Mat 12:38-42

29 Mée eebaa Yesus bobetaata kaama toomuu taakea kaboo Wa me
eewegaano, "Yaai, etokaa tuyaa bagee kuwa esee pedeo dimii, pedeo menaa

‡ **11:22** "Esee pesee see mée ena me daba, peedi kiyaano" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me Iblis ma, wa me paa tabaa da ma kuwa uduma omaago ma abagaapeata daba, peedi kiyaayaa see ebea-ebea menaa mee. § **11:23** "Anii ma epo niikutumeeii taano be see bagee kuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ma epo enaataa mée yuwa niikutumeeii taano be see bagee yuwa, mée yuwa Yesus sekaataa se peesi naadi peeda-paada yasiyaayaa bagee yuwa mokoo see see ebea-ebea. * **11:25** "Mee ee yiba mée taa" see menaa mee ko paa mée yiba kaama yaabagaapeata kaama mée to daamaa kiyaa kiya Yesus me menaa si yayeeyu ko Roh mee mee mée to yiba se tuyaa, waa bedaa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. **11:28** Luk 8:20-21

kaa too umiwoo, toowoo see bagee yuwa. Ikii me Ni paagoo 'Aa mikee kisee Mée ii see kanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ena mée deeyaai' see nasegeekea kiya se kiukuwaapa. Ikii me Aa mikee kisee Mée ii see nanekeensea naadi Anii idukaa nabi Yunus wa me ukuwata peeta menaa mee too kiiwegaanaka.

30 Mee ko Yunus mee Ogatamee me wa kaa daamaa yaukuwata agiyoo kuwa kaa Niniwe bagee yuwa dimi nagii-nagii seta. Mee see see mokoo miya Mée Yogaa mee Ogatamee me kisee agiyoo Wa kaa yaukuwaapi naagoo eto kiipaa tuyaa bagee yuwa dimi nagii-nagii taatagea.†

31 Bedaa idukaa api ena, yamuyaato maga ena kaa ebo tookee apii beesekaa magaa kiya Salomo wa me dimi ipi kaa menaa kuwa si yeega ou naadi pakata. Si yeega ou dimii gaata kemaata iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mee apii to ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama wa me ikii kaa kiwegaata menaa mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko A me menaa se kayeetaa see bagee yuwa' see menaa kiwegaata. Salomo wa me ipi see dimii mee mikee ebo kiya eto kiipaa Salomo mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi.

32 Bedaa iminookaa Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo Niniwe bagee yuwa ma, ikii etokaa bagee yuwa ma aya andoo peedaa seta kaama okoo me ikii kaa kiwegaatagea menaa mee ko kisee: 'Kuwa bagee kuwa ko pedeo dimii, pedeo menaa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa too se toowoo see bagee yuwa too' see menaa kuwa ikii kaa kiwegaatagea. Idukaa kuwa Niniwe bagee me Yunus me weganaa seta menaa kuwa mikee nao naadi kaama okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too toowoo seta. Okoo me kisee ukuwata kiya ikii ko taa yoka kuwa menaa kiwegaatagea. Yunus mee ebo kiya eto kiipaa Yunus mee asii eboo Mée ena nakaayoo tupi.‡

33 Pelita biyaa iyaata kaama ee miyoo taa se ekeasiyaa, otaawee me apumaakee miya se kiya mee ee yiba seemiyaa bagee uduma daamaa awee da kaa deesi naadi biyaa maagee yoo pakaa-ekeasiyaa.

34 Emaa masii to mee ko peto agoo da mokoo. A me emaa miya daamaa kiyu ko a me maa da yiba miya daamaa awee da kaa kiyaa. Emaa miya pedeo kiyu ko maa da yiba miya digiyoo kiyaa.

35 Dimi menaa da mee miya kisee yoka gaai. Aa dimi menaa da digiyoo kiyaa naadi dimi menaa da awee da kaa too umiwoo, toowoo taai.

36 Kisee kemaata a yiba awee too, ponee ena ma digiyoo see taa kiyu ko a yiba uduma awee da kaa too kedaa siyaa. Peto agoo da kawogaamaata aa uduma awee da kaa too kawogaamaayaa see see aa miya kisee daamaa awee da kaa too kedaa siyaa" see asigi.

Parisi kaa bagee ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma kuwa gaai naadi aseta menaa

Mat 23:1-36, Mrk 12:38-40, Luk 20:45-47

37 Yesus me kuwa menaa wegamaata kaama toomuu taaki too ko Parisi kaa bagee ena meemaata kaama asiino, "Ni me ee kaa naano ke meei"

---

† **11:30** Ogatamee me Yunus wa kaa daamaa yaukuwata agiyoo mee ko Yunus mee unu wedo doge damaa to yiba omegee naadi kaama mee doge damaa to yibaa taa kaama Ogatamee me daamaa odeewaata mee. **11:30** Yun 3:4-5 **11:31** 1Raj 10:1-10 ‡ **11:32** Niniwe bagee kuwa okoo apanaa tomaa kaa bagee kiya Yunus me pe-eewegata menaa kuwa mikee gaata. Yesus me Anii ko Yunus mee asii eboo kiya Ni me etokaa eewegata menaa kuwa kaasee kaa Israel bagee yuwa mikee nagaano taa ya naadi aseta menaa. **11:33** Mat 5:15, Luk 8:16-17

see asigi. Yesus mee ee yiba seemeta kaama naano agiyoo noogee yoo animaayu.

38 Waa naano agiyoo naano taa kaboo yagaa keta uwo wetogeano taa kemaata Parisi kaa mée to me kuwa daa yaai naadi dimi nagimigi.

39 Kiya Tuhan me asiino, "Ikii Parisi kaa bagee yuwa me otaawee ma, piring ma kuwa tapaato yaato dimi-dimi uwo wetogetaa see. Ikii mee see see miya ikii kado yaato dimi-dimi deegee see bagee yuwa kiya ikii semoo yiba yaato daa see agiyoo maamaa agoo. Ikii kepe ou, agiyoo ou see dimii mee ebo, apanaa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa miya maamaa pudii.

40 Ikii dimi ewo see bagee yuwa yaai. Tapaato yaato ogaataata Mée me semoo yiba yaato miya enaataa daamaa ogaataata, se maa?

41 Ikii semoo yiba yaato yaku taa, daba bagee daamaa aii manii. Kisee manegee siyu ko ikii yiba pedeo kikiyaayaa dimii yuwa uduma taa kiyaa.

42 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii me agoo kiyaa agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee Ogatamee paagoo manegee siyaa kiya Musa me menaa yiba yawegawoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo menaa kuwa ikii otoopa eke-bake segee siyaa. Kuwa ko ikii ogei me poo, wedakamu, kisee peedi-paadi agiyoo yuwa miya gaaseagoo to mee dimi-dimi Ogatamee paagoo manegeekea kiya Musa me menaa yiba ebo menaa yuwa kuwa wisintagaa segeekea, kuwa ko mée yupii da taa mena mée yadaakomee siyaa yuwa topoo see menaa kaa too mée yadaakumiino kuwa miya ikii se ukuwageekea, bedaa Ogatamee epa dimii mee miya ikii ko taa see bagee yuwa. Kuwa gaaseagoo to mee Ogatamee manegee taano kuwa daamaa manegee taai kiya kuwa ebo menaa yuwa, kuwa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo taano esee gaano pedeo see menaa apanaa yuwa kuwa se gaabuu taai.

43 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii ko mée me ebo naekeasiino too ede see gaayaa bagee yuwa. Sembahyang segee see ee yiba mée me nadeesi naadi woopasi ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too ikii animagaano ede. Bedaa ikii mée kutuu taa see yoo peenaa siyaa kaboo 'Epao, inii me eboo' see naapaagee taano kuwa miya ede see bagee yuwa yaai.

44 Ikii Parisi kaa bagee yuwa pedeo kaatagea nao. Ikii mée ogoo da mokoo. Kuwa ko boota bagee ogo maataagea kiya semoo yiba boota bagee agoo see kuwa nekeensi naadi agiyoo magaano taa kemaata mée yuwa ewo kaa kitaa peegee naadi pedeo kiyaa" see asigi.§

45 Kisee asigi naadi Musa me menaa mée topetaa see bagee ena me Yesus asiino, "Ei, Guru. A me kuwa Parisi kaa bagee yuwa pedeo menaa asege kuwa A me inii miya pedeo menaa mée asiyaa mokoo yoka" see asigi.

46 Yesus me asiino, "Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ikii miya pedeo kaatagea nao. Ikii me mée paagoo 'Kisee-kisee ukuwaano gaano pedeo' see menaa-panaa kuwa ukuwaano kana. Ikii me kuwa menaa-panaa kuwa mée kaa yadootaata kaama mée yuwa ma epo enaataa eeukuwaano be kegeekea.

11:38 Mat 15:17-20 **11:39** Luk 12:1, 16:15 **11:41** Yes 58:7-11 **11:42** Mik 6:8 **11:44** Mat 23:27-28 § **11:44** Musa menaa ena mee ko kisee: Mée ogopa yaadee siyu ko tuunuu siyaa. Kisee tuunuu sepea bagee yuwa unu petoo Ogatamee me ee kaa toono daa. Unu petoo omemaata kaama bedaa daba tuyaayaa, see menaa ebeamaata. Mee mokoo miya mée me Parisi kaa bagee yuwa semoo yiba yaato kuwa nekeeniino taa kaa okoo sekaataa peeyu ko okoo miya pedeo kiyaa, kisee Parisi kaa bagee yuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa.

47 Yaai, ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa pedeo kaatagea
nao. Ikii idukaa nabi bagee me menaa kuwa daamaa poga-poga naadi okoo
me ogo maagee yoo daamaa ipiipii segee siyaa. Kuwa nabi bagee kuwa
idukaa ikii me bagee yuwa me be kaa wogeepeata yoka
48 ikii me idukaa bagee ma ikii paaya ena dimii, ena menaa see bagee
yuwa too. Ikii me bagee yuwa me nabi bagee wogeepii seta, bedaa nabi
bagee ogo magagee yoo ikii me ipiipii seta, ikii kisee ukuwawookea yoka
ikii miya 'Kuwa nabi bagee wogeepii seta kuwa daamaa yoka' see dimii
agoo see bagee yuwa.
49 Kisee kemaata idukaa Ogatamee me ipi kaa wegata menaa mee ko
kisee: 'Anii nabi bagee yuwa ma, Ni me menaa nadoonaa siyaa bagee yuwa
ma kuwa Israel bagee paagoo yapeeyaapa. Yapeeyaata kaama noonaa okoo
me wogeepii taatagea, noonaa wegee-wegee taatagea' see wegata.
50 Ikii me kisee ukuwaatagea yoka idukaa kaama kuwa pedeo taa see
bagee wogeepii siwoo seta menaa kuwa uduma petamanii kaama eto too
ikii kaa too kaapa, ikii kaa pedeo dogaapea.
51 Petamanii wugimaata mée mee ko Habel mee. Wodopasi wugimaata
mée mee ko Zakaria mee. Waa Ogatamee me ee to yupii, Ogatamee paagoo
agiyoo kupi-manee taa see yoo yaayupii da kaa kiyoo wogeta. Habel ma,
Zakaria ma kuwa yaayupi bagee uduma wogeepii siwoo seta menaa kuwa
uduma ikii kaa too kaata. Ani me kisiino ko: Kuwa wogeepii seta menaa
kuwa uduma ikii etokaa tuyaa bagee yuwa kaa too kaata yoka daamaa
nekeenii.
52 Ikii Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa pedeo kaatagea nao.
Ogatamee ipi kisi naadi menaa kuwa ikii me mée tupiino taa. Mikee, kunci
mee ikii paagoo ekeata kiya ikii kenee to kaa taamege-taamege taa see
bagee yuwa too. Ikii miya keneawee se pakaaneekea, bedaa pakaaniinaka
ou see gaayaa bagee yuwa miya ikii me taamege-taamege yasegeekea" see
asigi.*
53 Kuwa menaa asemaata kaama apanaa magaa kaa peeta kaama wodoo
kuwa Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee
yuwa ma okoo me Yesus maamaa wisiniwookea. Okoo me Yesus paagoo
mena maamaa eebaa omaago ma apaadee segeekea.
54 Mee ko okoo me "Yesus me kisee pedeo menaa mée eewegagi yaai" see
menaa kuwa yaweganaa taano see naadi mena maamaa apaadee segeekea.

12

Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo gaamaasi naadi aseta menaa
Mat 10:26-27

1 Kuwa kaboo da mée eebaa, se egamaayaa kutuu naadi mée sipi kaa
aabatagi-maabatagikea. Yesus me mée topetaa see menaa kuwa Wa me
topenaa see bagee yuwa keta asiino, "Parisi kaa bagee okoo me ragi yeeyee
kuwa ikii gaai. Okoo tapaato yaato ena, semoo yiba yaato ena see bagee
yuwa.*

11:51 Kej 4:8, 2Taw 24:20-25 * **11:52** Kunci mee ko Ogatamee ipi kisi naadi topeta menaa ebea-ebea. Kenee to mee ko Ogatamee daamaa ipi kaano ebea-ebea. * **12:1** "Parisi kaa bagee kuwa okoo me ragi yeeyee kuwa ikii gaai" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko ragi yeeyee roti semoo yiba kaama roti uduma iyadoo pakayaayaa see see okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me mée eebaa deebaa siyaa yoka gaai naadi ebea-ebea menaa kuwa. **12:1** Mat 23:25-28

2 Mée me koogo maapetaa see menaa uduma awee da kaa kedaa taapa,
bedaa koogo boonemaata menaa yuwa uduma miya ipi kiyaabuu taapea.
3 Kisee kemaata ikii me daatooyiba yaato wegayaa menaa kuwa bedaa
egapi yaato awee da kaa yiipea, bedaa ikii ee yiba koogo ebe kaa menaa,
poko kaa menaa aasee siyaa menaa kuwa yoo da kaa mena ebo kaa
wegakumiipea.

Ogatamee mee too wedaasi naadi menaa
Mat 10:19-20,28-33, 12:32

4 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Ani me kisiino ko: Mée se wedaai.
Okoo má yaato too wugimaayaa, mee kaama asii agiyoo ena ma se
ukuwamaayaa yoka se wedaai.
5 Wedaano ko Ogatamee Wa too wedaai. Waa ko má yaato wugimaata
kaama neraka biyaa yiba mée tameepeasiyaa see Mée. Mikee, Wa too
wedaai, mée kuwa wedaakee se.
6 Mugipo daaya see bedoo mee aii agiyoo, esee peedi see bedoo, imi idibi
waa naa enaataa kepe peedi wiya too masiyaa agiyoo da, se maa? Mikee
kiya bedo ena too too mee miya Ogatamee me se gaabuu siyaa.
7 Bedaa ikii edooyuu apa uduma miya Wa me daamaa kiegamaata ipi.
Ikii ebo, apanaa agiyoo see see se, mugipo daaya see bedoo maamaa eebaa
kiyaa miya ikii ma endagii se, kisee Wa me ikii kigaataa see yoka mée se
wedaai.
8 Ani me kisiino ko: Okoo mée paagoo weda taa ma 'Anii Yesus sekaataa
bagee' see asiyaa bagee kuwa Mée Yogaa mee me miya Ogatamee me
malaikat bagee yuwa paagoo 'Waa ko Ni sekaataa nameeno weda taa see
mée yoka' see yawegaata.
9 Kiya okoo mée paagoo Anii nawisintaata 'Yesus mee anii ewo see Mée'
see nawegayaa bagee kuwa Ani me miya wisintaata Ogatamee me malaikat
bagee paagoo 'Mee ko Anii ewo see mée yoka' see yawegaata.
10 Mée Yogaa mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa bagee kuwa uduma
Ogatamee me epa ekeasiyaa kiya Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-
wegaa siyaa bagee kuwa epa se ekeasiyaa.†
11 Mée me ikii kipeneata sembahyang segee see ee kaa eboo yuwa paagoo
miya kiipootagea, apanaa eboo yuwa paagoo miya kiipootagea kiya ikii
kiipeeyaa kaboo 'Anii kaasee menaa wegaapa, kaasee menaa wegaapa?'
see dimii kuwa se abaai.
12 Ikii mena wegaano kaboo 'Kisee wegaai, kisee wegaai' see dimii kuwa
Roh Kudus me ikii kisi-manee taapi yoka se gaagaa taai" see asigi.

Dimi taa see senawii mée ena kaa ebea-ebea menaa

13 Kiyoo kutuukea bagee yuwa mée waa ena me Yesus asiino, "Guru wae,
neawaagi mee enaataagi me daa kepee, daa agiyoo kuwa wa me naawudisi
yoka A me nawegaai" see asigi.
14 Kiya Yesus me asiino, "Mée yogaa to, ekea yupii da kaa mena kiwegataa
see mée mee Anii se" see asigi.
15 Aseta kaama bedaa kiyoo topea bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii kepe
ou, agiyoo ou kisee ou dimi-pami kuwa nekeenii. Agiyoo tabaa da eebaa
kiyaa miya umiino, toono begaa da kuwa daamaa too kaapa se yoka gaai"
see asigi.

12:2 Luk 8:16-17 **12:4** Why 2:10 **12:7** Luk 12:24 **12:9** Luk 9:26 † **12:10** Roh Kudus mee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa ko "Yesus Wa me paa yaabagaapii segeeki kuwa Roh Kudus me pesee kaa se kiya paa tawata kaama too yaabagaapii siyaa" kisee pedeo see yawegaa-wegaa siyaa kuwa. **12:15** 1Tim 6:6-11, Ibr 13:5

16 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee:
"Kepe yago mée ena wa me weekee agiyoo yuwa maamaa eebaa iyaga.
17 Wa me dimi yiba gaano, 'Ni me weta agiyoo eebaa kiya maagee yoo
sikii taa yoka kaasee naa ukuwaapa?' see gaagi.
18 Bedaa wa me gaano, 'Ni me ukuwaanaka agiyoo eto nekeenega, mee
ko ni me daaii, yigimeeii taa see ee kuwa peedi yoka anii kabamaata kaama
bedaa wiyaagoo ebo-ebo taanaka. Ebo-ebo taata kaama ni me gandum poo
yuwa ma, apanaa agiyoo yuwa ma uduma kuwa ee yuwa yiba magaapa.
19 Anii kuwa agiyoo uduma awemaata kaama ni me gaawoo taapa dimii
mee ko kisee: Ni me maagee sepa agiyoo tabaa da eebaa yoka eto kaama
wodoo anii pesee too umiwoo, toowoo taapa, se gaagaa siwoo taapa. Ani
me umiino, toono kuwa ede ma, ede ma too noowoo, toowoo siwoo taapa'
see gaagi. Wa me kisee gaagi
20 kiya Ogatamee me asiino, 'Ei, dimi taa see mée, eto mee digiyoo mee
aa bogaape yoka a me ekaato noowoo taano see naadi maagee sepe agiyoo
kuwa aa se naape, se maa?' see aseta" see kuwa Yesus me eewegagi.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Okoo agiyoo-pagiyoo okoo ekaato kaa too
yigimeeii taa see bagee kuwa kisee kaata. Kisee bagee kuwa Ogatamee
me 'Okoo daba kiyaa bagee yuwa too' see gaayaa" see asigi.

Gaano pedeo agiyoo kaa dimi se gaagaa taai naadi topeta menaa
Mat 6:25-34

22 Yesus me mee ebea-ebea menaa da eewegamaata kaama Wa me
topenaa see bagee yuwa paagoo asiino, "Kisee kemaata ikii me gaano pedeo
agiyoo kaa se gaagaa taai. 'Inii maagiyoo naapea, inii maa da kaa maagiyoo
magaapea?' see kuwa dimi se nagimaai.
23 Kuwa agiyoo kuwa ebo agiyoo se. Naano agiyoo kuwa ebo maa diya
peedi, dimi menaa da mee too ebo, bedaa doka kuwa ebo maa diya peedi,
maa da mee too ebo.
24 Epaawee peenaa see bedoo kuwa deeweei. Okoo keepa weeno miya
taa, daaii, yigimeeii taa see ee miya taa kiya Ogatamee me naano agiyoo
daamaa manegeeki. Bedo kuwa peedi, ikii ma endagii taa see agiyoo
kiya Wa me kisee daamaa manegeeki kemaata ikii miya daamaa kineewoo
taapi.
25 Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa
bagee naa ena agoo ye?‡
26 Kisee kemaata ikii dimi gaagaa see kaa peedi agiyoo ena miya se agoo
kiyaayaa gaayu ko kaasee kaa apanaa agiyoo kaa dimi gaagaa siyaa?
27 Boo pui kuwa ikii deeweei. Kuwa boo pui kuwa ukuwaano agiyoo
miya taa, doka iyaakee miya taa kiya kuwa diino yago. Ani me kisiino ko:
Salomo waa senawii ebo, wa me maagee seta dokaa kuwa diino daamaa
kiya kuwa boo pui kuwa esee diino daamaa, Salomo me dokaa see see se.
28 Kuwa boo kuwa ebo agiyoo se, eto kenaagoo iyata kaama tokoma
mee da badegeeta biyaa kaa yuwitaayaa agiyoo kiya Ogatamee me diino
daamaa yakiyaabuu see. Kisee kemaata Wa me ikii me dokaa kuwa miya
kuwa boo kuwa asii esee daamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi, se maa?
Ikii dimi gaagaa naadi Ogatamee kaa dimi se maageekea bagee kuwa naa
yaai.

12:18 Luk 12:24 **12:21** Luk 6:24, 16:19-31, Yak 5:1-3 ‡ **12:25** Dimi gaagaa see kaa waa ekaato umiino, toono begaa togoo kiyaayaa bagee ena ma taa. Mee mokoo miya mée me dimi gaagaa see kaa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa se agoo kiyaayaa yoka dimi se gaagaa seta Ogatamee kaa too dimi maawoo taai naadi aseta menaa mee. **12:27** 1Raj 10:4-7

29 See keta yoo 'Inii maagiyoo naapea, mapea uwoo naapea?' see kuwa
se gaagaa taai.
30 Kuwa dimii kuwa ko mée tomaa-tomaa uduma kisee gaagaa siyaa
dimii yuwa. Ikii me gaano pedeo agiyoo uduma Ikiitaagi mee ipi yoka
dimi gaagaa see se
31 kiya ikii me Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa ou see dimii
mee gaawoo taai. Mee kaama ikii me gaano pedeo agiyoo kuwa Wa me
kineewoo taapi.
32 Ei, Ni me domba tabaa da ikii se wedaai. Ikii kuwa ko eebaa taa kiya
Ikiitaagi Wa me ebo totaa see yoo kiyoo ikii ebo toono komoo kiniino ede
kigi yoka se wedaata
33 ikii me agiyoo-pagiyoo pe-doogeeta kaama masiipea kepee yuwa daba
bagee yuwa manii, kisee ikii nekee kepe ayaabu ena agoo kiyaai. Mee
kepe ayaabuu to se nuku kiyaa, epoo to wodoo agiyoo ikii masegee siwoo
siyaa, kisee too se taa kiyaa. Kuwa agiyoo oma maseekee bagee se masiyaa,
dene-dene kuwa miya se nuyaa.
34 Ikii me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa yoka daamaa
nekeenii."§

Yesus mee ikii se nekeeniyaa kaboo meetagi yoka ipiipi deewoo taai naadi ebea-ebea menaa

35 "Ikii me eboo me agiyoo yaokagee see kaa magaakee dokaa kuwa
maawoo, peto wakimiwoo, kisee ikii me eboo miyaa mee maamaa diitoo
siwoo taai.
36 Mee ko kisee: Agiyoo yaokagee see bagee kuwa okoo me eboo waa
mée me api goetaa see yoo naano agiyoo pe-noogiino see naadi peegi.
Waa peeta kaama wodoo okoo me eboo moga meepi ye, epee meepi ye
naadi maamaa diitoo, kisee too mee eboo meemaagi. Waa kene tugu-tuguki
kaboo okoo moga kene yakabataagea. Mee see see ikii miya kisee daamaa
yaukuwaano see naadi maamaa diitoo, ekaato ipiipii siwoo, umiwoo taai.
37 Kisee agiyoo yaokagee see bagee kuwa daamaa, ede nao. Anii mikee
kisiino ko: Mee eboo meemaata kaama 'Ikii ko paayaa see dimii taa,
daamaa ipiipi nadiitoo siwoo see bagee yuwa yoka naano ke, animaayu
taai' see asiipi. Kiyoo kaama agiyoo yaokagee see bagee me magaakee
dokaa kuwa wa too maataata kaama naano agiyoo okoo paagoo yawudiipi,
kisee yaukuwaapi.*
38 Mee eboo mee daatooyiba yupigapi yee, awiino taa kaboo yee
meemaata kaama wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa agiyoo daamaa
ipiipii semaata nadiitoo taakea see deeyu ko kuwa bagee yuwa daamaa,
ede nao, see kuwa mikee kisega.
39 Daamaa nekeenii: Oma masetaa see mée daatooyiba yaato mee kenoo
kaa, mee kenoo kaa meepi see kuwa ee epoo mée ipi naaki ee se nakabasi
naadi ipiipi see diitoo siyaa.

12:32 Luk 22:29 **12:33** Luk 6:38, 11:41, 18:22 § **12:34** "Ikii me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maayaa" see aseta menaa kuwa ko mée me ou gaayaa agiyoo kuwa ko magaa da kaa agiyoo gaayu ko magaa da kaa agiyoo kaa dimi maayaa kiya Ogatamee mee ou gaayu ko Ogatamee kaa dimi maayaa see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **12:36** Mat 25:1-13, 1Pet 1:13 * **12:37** Mee eboo meemagaano taa kaboo kuwa agiyoo yaokagee see bagee yuwa waa daamaa nadiitoo, ni me agiyoo daamaa naukuwawookea yoka naadi waa meemaata kaama waa ekaato dimi peedi ekeata kaama kuwa wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ebo ekeata okoo paagoo naano agiyoo yawudiitagi, kisee aapeka siyaa mokoo. **12:37** Luk 22:27, Yoh 13:4-5

40 Mee mokoo miya Mée Yogaa mee meetagi mee ikii se nekeeniyaa
kaboo meetagi yoka ikii daamaa ipiipi diitoo siwoo taai" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee yuwa kaa ebea-ebea menaa
Mat 24:45-51

41 Petrus me asiino, "Tuhan, kuwa ebea-ebea menaa kuwa inii too
gaamaasi naadi mée asege menaa ye, mée uduma asege menaa ye?" see
asigi.
42 Bedaa Yesus me ebea-ebea menaa kaa eewegaano, "Agiyoo yaokagee
see bagee yuwa kuwa dimi daamaa bagee gaayu ko waa kaasee mée? Mee
ko wa me eboo me menaa uduma daamaa yayeewoo see mée, waa dimi
ipi kaa too yaukuwagee see mée. Kisee mée to gaayu ko mee eboo me wa
paagoo asiino, 'Kuwa agiyoo yaokagee see bagee apanaa yuwa kuwa a me
daamaa nadiitoo taai, bedaa naano agiyoo eewudiino kuwa miya a me too'
see asiipi.
43 Mee eboo maga nawigeeta ee kaa meemaata deeyaa naaki mee mée to
me kuwa agiyoo yuwa daamaa yaukuwataaki yoka mee mée to daamaa,
ede nao.
44 Anii mikee kisiino ko: Mee kaama wodoo wa me agiyoo-pagiyoo
uduma 'A me too nadeewoose yoka' see asiyaa.
45 Agiyoo yaokagee see mée dimi pedeo gaayu ko waa dimi yiba ni me
eboo mee moga se meepi yoka naadi kaama kuwa agiyoo yaokagee see
bagee apanaa yuwa, paayogaa miya, api miya kuwa kopaa dakamegee
taano ma, naano dimii kaa too omegee taano ma, boomagaa see uwoo
noogee taano ma, kisee ukuwagee siyaa.
46 Wa me eboo meepi naagoo ewo yoka waa miyaa naagoo mee mée
to kopaa dakamemaata kaama Ogatamee si yayeetaa see bagee yuwa
dogeamaayaa yoo kiyoo dogeamaapi.
47 Kuwa agiyoo yaokagee see bagee okoo me eboo me aseta menaa yuwa
yeegea, ipi kiya waa meeno taa kaboo ipiipii taano taa, wa me menaa kuwa
si yaukuwagee siyu ko okoo kopaa dakamaano kuwa ebo kaata.
48 Mée noonaa ko mee eboo me aseta menaa kuwa ewo, yiino taa. Mee
eboo meeno taa kaboo okoo miya kopaa dakamiyaa agiyoo ukuwagee seta
kiya kopaa dakamaano mee ko peenaa too kaata. Kuwa me kemaata
Ogatamee me aseta menaa maamaa yeetaa, maamaa ipi see bagee kuwa
okoo paagoo 'Kuwa Ni me kiseta menaa kuwa daamaa naokagee sepea
ye' naadi apaadee taatagi, bedaa Wa me agiyoo eebaa naokageesi naadi
kaama yaekeata bagee kuwa paagoo miya 'Kuwa Ni me kiekeata agiyoo
kuwa koga ma nakiyaagea ye?' see asiitagi" see asigi.

Yesus me "Anii mée aapekadaasi naadi meta" see aseta menaa
Mat 10:34-36

49 "Anii meta mee ko magaa da kaa biyaa uwaakumiino see naadi meta.
Eto kiipaa miya biyaa peega naaki esee daamaa see gaaga.†
50 Anii boodi abaano ebo kaata, ae-wae siyaa agiyoo yiba natukumiyaa
mokoo. Kuwa agiyoo yuwa Anii boodi abaamaata eto totaaka naaki
daamaa, ede. Boodi abaano taa kaa Anii be, Anii dimi gaagaa segeeka.

12:44 Luk 19:15-19 **12:46** Luk 21:34, Why 16:15 **12:47** Yak 4:17 † **12:49** "Magaa da kaa biyaa uwaakumiino" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me doometa menaa kuwa me mée tomaa yuwa aapekadaa naadi kaama mena si yayeetaa see bagee kuwa wigintagaa siyaa ebea-ebea menaa mee. **12:50** Mrk 10:38

51 Anii magaa da kaa mée tomaa uduma aaemee-emee siyaano see naadi
meta see nagaagea ye? Anii mée aaemee-emeesi naadi menaa doomega se
kiya mée aapekadaasi naadi meta.
52 Kuwa ko eto kaama wodoo ee ena kaa mée okoo idibi waa naa tuyaa
yoo aawisii taapea. Kisee mée okoo wedo ma apanaa mée ekea wiya ma
aawisii taapea.‡
53 Nagamee ma, paayogaa to ma ekea aawisii taapea, okooto ma,
ukuyogaa to ma ekea aawisii taapea, paimee baayo ma, apimee ma ekea
aawisii taapea, kisee aapekadaa taapea" see asigi.
54 Bedaa Wa me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii uwaataa da keno
seomigi yaato sinu pakaga see deeyu ko 'Deka weepa yoka' see kuwa
wegayaa, kaama too mikee deka wiyaa.
55 Bedaa ikii yamuyaato kaama bo pakaga see deeyu ko 'Kenaagoo ko
awee kaapa' see kuwa miya wegayaa, kaama too mikee awee kiyaa.
56 Ikii ipi poga-poga naadi mée deebaa see bagee yuwa yaai. Sinu, bo,
kisee agiyoo deeta kaama 'Kisee kaapa, kisee ukuwaaniipa' kuwa ikii ipi
see bagee kiya eto kiipaa ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa ikii deegea kiya
kaasee kaa se nekeenegea ya?
57 Kisee agiyoo ukuwaandaa taaka yoka ikii me 'Kuwa mikee menaa ii'
see kuwa kaasee kaa se pekataayaa ya?
58 Daamaa nekeenii: Aa kakagoo kiyaa mée to me mena pekataa see
bagee yuwa paagoo kaapeeyu ko eta mana kaa kaama dimi daamaata
kaama moga mena taa kiyaai. Mena taa kaano taa kiyu ko amokiyoo mena
pekataa see bagee paagoo kadogeamaayaa. Kiyoo kaama polisi yagaa kaa
kapeaniyaata kaama digiyoo ee yiba katameamaayaa.
59 Kisee kiyaa naadi Ani me kasiino ko: Aa kuwa kaidimpi kepee uduma
maniyu too mee digiyoo ee yiba kaama aa daba kapeeyaayaa yoka kuwa
menaa mani taa kiyaai" see asigi.§

13

Pedeo dimii, pedeo menaa ekeasi naadi menaa

1 Kuwa kaboo da kiyoo topea bagee yuwa me Yesus asiino, "Galilea wee
kaa bagee noonaa Ogatamee me ee kaa Wa paagoo agiyoo kupi-manee
taakea kaboo Pilatus wa me okaa yago bagee yuwa me wugimaagea" see
asegea.
2 Yesus me asiino, "Kuwa Galilea wee kaa bagee wugimaagea kuwa ko
ikii me gaano, 'Okoo me pedeo ukuwagee seta agiyoo esee eebaa, apanaa
Galilea wee kaa bagee kuwa see see se, kisee kemaata okoo wugimaagea
daa' see kuwa ikii gaagea ye?
3 Kisee se gaai. Ani me kisiino ko: Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee
ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo see kuwa se ukuwayu ko okoo
see see ikii miya pedeo kaatagea yoka daamaa nekeenii.
4 Bedaa kuwa miyoo taa Yerusalem gebo kaa magaa, Siloam yaato magaa
kaa bagee okoo mée gaasi ma wagoo boomea kuwa miya kisee. Mee magaa
kaa asii-maga-maga seta ee mee ometa kaama mée tagimeta bagee kuwa

12:51 Luk 2:34 ‡ **12:52** "Ee ena kaa bagee aawisii taapea" see aseta menaa mee ko 'Yesus yaato bagee yuwa okoo too, Waa be kiyaa bagee yuwa okoo too, kisee aapekadaasi naadi meta' see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **12:56** Mat 16:2-3 § **12:59** "Aa kakagoo kiyaa yuwa mani taa kiyaai" see aseta menaa mee ko Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo mée pedeo kiyaayaa naadi Ogatamee ma menaa kuwa eto kiipaa mani taa kiyaai naadi ebea-ebea menaa mee. **12:59** Mat 5:25-26 **13:2** Yoh 9:2

naa ikii me gaano, 'Kuwa bagee kuwa esee dimi pedeo bagee, apanaa
Yerusalem magaa kaa bagee kuwa see see se, kisee kemaata ukuwaanega
daa' see kuwa ikii gaagea ye?
5 Ikii kisee se gaai. Ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa
kaa too umiwoo, toowoo see kuwa se ukuwayu ko okoo see see ikii miya
pedeo kaatagea yoka daamaa nekeenii" see asigi.

Daamaa poo ekawoo taano taa yaai naadi ebea-ebea menaa

6 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa kaa eewegaano, "Bugi epoo
mée wa me anggur poo bugii da kaa ara piyaa wodoo ena weemaayu.
Iyawoo naadi kaama kaawaa ena poo daano see naadi peedoota piya
wodoo to kaa peemaata kaama iiyaga-yaga siyaa naaki poo ota ena ma,
ena ma taa.
7 Wa me bugi yayaagee see mée to paagoo asiino, 'Anii eto miyoo tahun
wedo kuwa mee piyaa mee poo ekapa ye, taa ye naadi kaama deege-
deege segeeka kiya poo ota ena ma ekaano taa yoka kaasee ukuwaano
see ekeasiino? Maga tuwo kaapa yoka nakubikumii' see asigi.
8 Kiya bugi yayaagee see mée to me asiino, 'Neataagi, eto mee tahun
mee too ekeasede. Anii mani yuwa maga daamaa meamaata kaama poo
daamaa ekasi naadi agiyoo magaapa.
9 Magamaata kaama mee tahun mee kaa poo ekadaa siyu ko daamaa,
ekeasii kiya poo se ekayu ko koosi, kobeepeasii' see asigi" see kuwa Yesus
me eewegagi.

Sabat naagoo Yesus me doogaa ituunta see apii ena daamaa yatopeeniyaata menaa

10 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee sembahyang segee see ee yiba
mée topetaaka too ko
11 api ena kiyoo topa. Waa paa me peneata kaama tahun gaasi ma wagoo
omegee naadi doogaa da ituunega, topoo petooniino naka.
12 Yesus me waa deeta kaama "Meei" asigi. Meemaaga kaboo da Wa me
asiino, "A kaa meanta agiyoo mee eto kiipaa ki taa kega" see asigi.
13 Yagaa da mee apii kaa peneasigi naaki taka ena topoo yiinaageega,
Ogatamee yaapaageeka.
14 Kisee kiya kiyoo sembahyang segee see ee kaa eboo me Yesus kagoo
kigi. Yaai, Sabat naagoo kiya mee agiyoo yataa kiyaagi naadi kaama wa
me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Mée kaa meanee siyaa agiyoo yataa
kiyaano kuwa Sabat naagoo se. Kisee agiyoo yataa kiyaano egapii kuwa
bedimi topa yoka kuwa egapii kuwa kaa too ikii kaa meanee see agiyoo
kuwa kitaa kiyaasi naadi meei" see asigi.
15 Tuhan me waa asiino, "Ikii dimi ipi poga-poga see bagee yuwa yaai.
Ikii me moneekee agiyoo yuwa Sabat naagoo miya ope gokataata uu dee
kaa uwo nusi naadi eepeegeekea, se maa?
16 Mee apii mee miya Abraham me asii-kaba-kaba seta apii, Iblis me
gadimetaata tahun gaasi ma wagoo omegee seta apii yoka Sabat naagoo
yagokataaga kuwa miya daamaa, se maa?" see asigi.
17 Kuwa asigi menaa kuwa kaa Yesus kagoo kegea bagee yuwa uduma ego
weda kegea kiya apanaa kiyoo topea bagee yuwa okoo Yesus me ukuwanaa
see agiyoo kuwa uduma ebo nao naadi esee ede kegea.

13:6 Yes 5:1-4, Mat 21:19-20 **13:15** Luk 14:5

Sesawi poo keepa iyayaa-iyayaa ebea-ebea menaa ma, ragi see agiyoo iyadoo pakayaa-pakayaa ebea-ebea menaa ma
Mat 13:31-33, Mrk 4:30-32

18 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa Anii ebea-
ebea menaa kaa kaasee kiiwegayaa? Eto ko kisee:
19 Mée ena sesawi poo keepa ena masegeeta wa me bugii da kaa weetayu.
Iyaga naaki wodoo to ebo kiwooka siyaa. Kago ebo peeda-paada naadi
kaama bedo yuwa kiyoo geka daamaa maagee siyaa. Mee mokoo miya
Ogatamee Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.
20 Bedaa Yesus me asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa kuwa Anii
ebea-ebea menaa kaa kaasee kiiwegayaa? Eto ko kisee:
21 Api ena ragi yeeyee peenaa masegeeta kaama gandum yeeyee eebaa
mokoo ebo otaawee yiba sigimekomeeyu. Kuwa agiyoo daamaa enaataa
me-gokataga, pe-gokataga naadi kaama eke. Peenaa tookomeeta kaama
deeyaa naaki uduma iyadoo pakapa siyaa. Mee mokoo miya Ogatamee
Wa too ebo mée eetoono kuwa" see asigi.

Sipi see kenee to taa pakaanii naadi menaa
Mat 7:13-14,21-23

22 Yesus mee Yerusalem magaa kaa taa peetaaki too eta mana kaa ebo
magaa kaa miya, peedi magaa kaa miya kiyoo bagee yuwa topepegeeki.
23 Mée ena me asiino, "Ei, Tuhan, mée peenaa too daba daagimaa
pootagea ye?" see asigi.
24 Yesus me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii sipi see kenee to taa esee
omaago ma pakaandee siweei. Ani me kisiino ko: Mée eebaa pakaanega
naaki ou naadi pakaandee taatagea kiya pakaaniino ko iyo.
25 Ee epoo mée me yiinaageeta kenee to muntaata kaama wodoo ikii yoo
da kaa too kenee to kaa tugu-tugu naadi maamaa aseekee kaa 'Neataagi,
apee kene mée yakabatagaai, mée yakabatagaai' see asiitagea. Ee epoo
mée me 'Ikii kayoo bagee yuwa? Anii ikii kiewo see bagee yoka' see
kisiitagi.
26 Bedaa ikii me asiitagea menaa ko 'Inii ko Aa ma epo naano agiyoo
noogee seme bagee yuwa, bedaa A me inii me magaa kaa mée topegee
seme, se maa?' see asiitagea.
27 Kiya Wa me 'Ikii kayoo bagee, Anii ikii kiewo see bagee, pedeo
ukuwagee see bagee yuwa too kideega yoka peeweei' see kisiitagi.
28 Iminookaa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo
Abraham ma, Isak ma, Yakub ma, nabi bagee yuwa ma kuwa uduma
ikii me diitagea kiya ikii ma epo se tootagea, maayoo kaa kitameeyamoo
taatagea. Kiyoo ko yege ma, gaagaa ma too totaa see yoo.
29 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi yoo
apanaa tomaa kaa bagee yuwa mée eebaa ede ma, ede ma noogee taano
see naadi meetagea. Okoo awii yaato kaama miya, uwaa yaato kaama
miya, wuyaato kaama miya, yamuyaato kaama miya medaa naadi kaama
naano agiyoo noogee yoo animaaii taatagea.
30 Mikee, eto kiipaa peedi kiyaa bagee mée eebaa kuwa iminookaa yaato
ebo kedaa taatagea, bedaa eto kiipaa ebo kiyaa bagee mée eebaa kuwa
iminookaa yaato peedi kedaa taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii Yerusalem magaa kaa bogaano gaano pedeo" see aseta menaa
Mat 23:37-39

13:25 Mat 25:10-12 **13:27** Mat 7:22-23 **13:30** Mat 19:30, 20:16

31 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa Yesus paagoo megea. Okoo me asiino, "Herodes mee kawugiino see dimii agoo yoka Aa apanaa magaa kaa pooi" see asegea.
32 Yesus me asiino, "Ikii peedoota mee peeda-paada siyaabuu see kamenoo* mee paagoo peemaata kaama kisee naasii: 'Anii eto kenaagoo ma, tokoma miya paa yaabagaapii taano ma, ikiyoo yataa kiyaabuu taano ma kisee agiyoo ukuwapegee taapa. Wedaagoo to naagoo ko Ni me ukuwagee see agiyoo yuwa uduma sikii, ukuwatagaapa, see kasigi' see penaasii.
33 Nawugiino dimii agoo kiya eto kenaagoo, tokoma, tokoma mee da miya Anii Yerusalem magaa kaa pakaapa. Nabi bagee wugimagaano mee ko apanaa magaa kaa kaama wugiino iyo, be. Anii mee magaa kaa kiyoo too bogaano gaano pedeo" see asigi.
34 Bedaa Yesus me wegaano, "Sooi, Yerusalem, Yerusalem, idukaa nabi bagee yuwa miya ikii me wogeepii siwoo seta, bedaa Ogatamee me ikii paagoo kimiyaata bagee yuwa miya oma kamu me wogeepii seta. Ayam poodu yuwa kidikaa da me dapimemaata kaama daamaa eetuyaa see see Ani me miya kisee maamaa ikii daamaa enaataa kikutumemagaano see dimii agoo kiya ikii me nabe kegeekea.
35 Kisee kemaata daamaa nekeenii: Eto kaama wodoo Ogatamee ikii ma enaataa se kiitoopi. Ani me kisiino ko: Anii peeta kaama wodoo ikii se nadiipea kisee too Anii bedaa meeta. Mee naagoo ko ikii me 'Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage!' see naapaagee taatagea" see wegagi.

14

Sabat naagoo Yesus me mée ena ikiyoo yataa kiyaata menaa

1 Kaawaa ena Sabat naagoo Yesus mee Parisi kaa bagee me eboo ena me ee kaa naano agiyoo notaaka too ko apanaa kiyoo topea bagee yuwa me Yesus mee tuunuu see agiyoo ukuwaapi ye naadi tamaata maamaa diitookea.
2 Kuwa kaboo da mée ena, wa me yagaa bado yuwa agidaa naadi boodi meanee taa see mée ena meemaata kaama Yesus ikigii to kaa totaaki.
3 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo paagoo Yesus me asiino, "Musa me menaa yiba Sabat naagoo gaayu ko mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaano mee dagu ye, daa ye?" see asigi.
4 Kiya okoo uduma mena taa, koogo togea. Yesus me mee ikiyoo yago mée to kaa yagaa peneasigi naaki ikiyoo taa kega. Ikiyoo yataa kiyaata kaama "Koogo pooi" asigi.
5 Yesus me kiyoo topea bagee yuwa asiino, "Ikii me yogaa yee, moneekee agiyoo yee, komo yiba eseaniyu ko Sabat naagoo miya se gaata kaama kisee ki maseageeyaa, se maa?" see asigi.
6 Kiya okoo me asiyaa menaa ena ma taa, iyo.

Dimi daba kaa umiwoo, toowoosi naadi topeta menaa

---

* **13:32** Peeda-paada siyaabuu see kamenoo mee ko Herodes mee ebea-ebea. Wa me Yohanes wugimaata see see Yesus mee miya wugiino dimii agoo. Mikee menaa yaweganaa see bagee kuwa wa me be see mée yoka peeda-paada siyaabuu see kamenoo mokoo. **13:35** Mzm 118:26 **14:5** Luk 13:15

7 Mee ee kaa naano see naadi mepea bagee kuwa okoo anii ebo bagee
yoka naadi kaama ebo bagee me woopasi animagaano komoo yuwa kaa pe-
animaaii naadi totaakea. Yesus me kisee deeta kaama okoo tupiino menaa
ena asiino ko kisee:
8 "Api goeano naagoo 'Naano ke meei' see kasiyu ko aa peemaata kaama
ebo bagee me animagaano komoo yuwa wisintayu, kiyoo se animagaai.
Aa kiyoo animaayu ko ee epoo mée me apanaa bagee a asii eboo bagee
ena 'Naano ke meei' see asiyaa mée ena wa me animagaano komoo a me
yaanimaayaa.
9 Ee epoo mée me ekea paaya 'Naano ke meei' see kisimi yoka waa
peedoota a paagoo 'Wae, kiyoo ko wa me animagaakee yoo yoka' see kasigi
naaki aa ego weda ma gebo kaa aii bagee me animagaakee yoo kiyoo pe-
animaayaa.
10 Kisee kiyaa naadi 'Naano ke meei' see kasiyu ko aa ee kaa peemaata
kaama gebo kaa aii bagee me animagaakee yoo pe-animagaai. Aa kiyoo
animaata kaama ee epoo mée mee peedoota a paagoo kasiino, 'Mée
yogaa to, kiyoo se. Woo maa kaa ebo bagee me animagaakee yoo pakaa-
animagaai' see kasiipi. Mee kaama kiyoo topea bagee yuwa me aa ebo
bagee yoka see kagaayaa.
11 Mee ko okoo ekaato ebo ekee taa see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa
okoo ekaato peedi ekee taa see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.

12 Kiyoo kaama bedaa mee "Yesus Aa naano agiyoo naano ke meei" see
aseta mée to paagoo Yesus me asiino menaa ko kisee: "A me apanaa bagee
paagoo, egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya 'Naano agiyoo naano ke
meei' see asenaa taano see gaayu ko a me epa see bagee se asii, aa ma
kenagaa miya, a gebo kaa ekaa yago bagee kiyaa miya okoo misi naadi se
asii. Okoo me bedaa 'Naano ke meei' see kasiipea, kisee too aa ma ikii too
aanoo siwoo taapea yoka okoo aseekee se
13 kiya a me 'Naano ke meei' see asiyaa bagee kuwa ko kisee: daba bagee
yuwa ma, bagaa-kagaa see bagee yuwa ma, oogimaata bagee yuwa ma,
emaa digiyoo see bagee yuwa ma kisee bagee kuwa 'Naano ke meei' see
asii.
14 Okoo me aa miya kaanaano iyo kiya koosi, daamaa, ede nao. Ogatamee
me menaa daamaa yayeewoo see bagee aya andoo peeyaatagi naagoo a me
kisee daba bagee epa gaataa to mokoo da kaniitagi" see asigi.

Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa yoo naano agiyoo eenuyaa ebea-ebea menaa
Mat 22:1-10

15 Kuwa Yesus me asigi menaa kuwa Waa ma enaataa nogea bagee ena
me yeeta kaama Yesus asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi
naagoo naano agiyoo nuyaa yoo kiyoo eenuyaa bagee kuwa esee daamaa,
ede nao" see asigi.

16 Kiya Yesus me mee mée to asiino, "Mée ena me mée eebaa naano
agiyoo epo enaataa ede ma eenaano see naadi 'Mee naagoo, mee naagoo
naano ke meei' see asenaa seta.
17 Mona naagoo ko wa me agiyoo yaokagee see mée paagoo asiino,
'Aa peedoota kuwa miyoo taa mona asenaa sema bagee yuwa paagoo
peemaata kaama kisee naasii: "Naano agiyoo-pagiyoo uduma ipiipii
semaage yoka meei see kisigi" see pe-naasii' see asigi.

14:7 Luk 11:43, 20:46 **14:8** Ams 25:6-7 **14:11** Luk 18:14 **14:14** Mat 25:34-40

18 Peedoota okoo paagoo kuwa menaa yaasenaaki naaki okoo uduma
'Se meepa, gaano pedeo agiyoo agoo yoka epa naekeasii see pe-naasii' see
asegea. Kuwa ko petamanii asigi mée me asiino, 'Anii etokaa maga ena
edaamaaga yoka pe-diino gaano pedeo yoka se meepa, epa naekeasii see
pe-naasii' see asigi.
19 Bedaa apanaa ena me asiino, 'Anii sapi wodaa gaasi edaamaaga kuwa
pe-diinaka yoka se meepa, epa naekeasii see pe-naasii' see asigi.
20 Bedaa apanaa ena me asiino, 'Anii eto api goemaaga yoka se meepa'
see asigi.
21 Mee agiyoo yaokagee see mée kuwa menaa doodoota wa me eboo
paagoo pe-eewegagi naaki kagoo ebo. Wa me agiyoo yaokagee see mée to
asiino, 'Aa moga peedoota eta kegaa-pagaa kuwa peenaa naadi kiyoo daba
bagee yuwa ma, bagaa-kagaa see bagee yuwa ma, emaa digiyoo see bagee
yuwa ma, oogimaata bagee yuwa ma kisee bagee kuwa aii badaa namaagii'
see asigi.
22 Wa me kuwa bagee yuwa badaa maageeta kaama mee eboo paagoo
asiino, 'Neataagi, a me badaa namaagii see nasege menaa da kuwa
kaukuwataaga kiya naano agiyoo notaa see yoo eebaa topa' see asigi.
23 Mee eboo me asiino, 'Ni me ee kaa mée eebaa pudiisi yoka aa bedaa
peedoota yamoo maa kaa mokoo eta kegaa-pagaa yuwa uduma peenaa-
paanaa naadi kiyoo tuyaa bagee yuwa paagoo omaago ma "Naano agiyoo
naano ke meei, naano ke meei" see pe-naaasenaa taai.
24 Ani me kisiino ko: Ani me miyoo taa "Naano ke meei" see asema bagee
kuwa be kega yoka okoo mée ena ma epo eenaano ko be, se naapea' see
aseta" see kuwa Yesus me asigi menaa.*

Yesus sekaataa bagee okoo me ee kaa bagee ou, agiyoo ou, kisee dimii ekeasi naadi menaa

25 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus sekaataa megea. Waa okoo yaato
ikigi maataata kaama asiino,
26 "Ni sekaataa nameeno see naadi Ni paagoo namiyaa bagee kuwa ko
okoo me okonaka, apimee, yogaanii yuwa, okoo kenaa bagee, waa ekaato
miya uduma be kaano taa bagee kuwa Ni sekaataa nameeno ko iyo,
27 bedaa piya boko ma dootaata Anii naobeedoota booyaa yoo poono be
see bagee kuwa miya Ni sekaataa bagee kaano iyo.
28 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Ikii mée ena asii-maga-maga see ee
magaano see gaayu ko ee magaano taa kaboo mee ee magatagaano ko
ni me kepee sikii kaapa ye, se sikii kaapa ye naadi animaata kaama 'Ee
magaano see agiyoo-pagiyoo edaano ko magoo edaayaa, magoo edaayaa?'
see keta dimi daamaa gaagaa siyaa, se maa?
29 Kisee daamaa se gaagaa siyu ko ee kaboo da too maataata kaama kepe
sikii taa kaa mee asii se maayaa, wisintaayaa. Mee ee kisee aii totaaka
kaboo da kuwa kitaa peeyaa bagee yuwa kisee yadeeta kaama wisineekee
kaa
30 'Deede, mee mée mee ebo ee magaano see kiya iyo, se maamaayaa'
see yawegayaa.

---

* **14:24** Yesus me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: 'Naano ke meei' see asigi mée mee ko Yesus ebea-ebea. 'Naano ke meei' yaasenaa see bagee gaayu ko Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa ebea-ebea. 'Anii se meepa' see asegea bagee gaayu ko Yesus me doometa menaa be kiya 'Iminookaa anii miya naata' see gaayaa bagee yuwa ebea-ebea kuwa. **14:24** Kis 13:46 **14:26** Mat 10:37-38 **14:27** Yoh 12:25-26, Kis 20:24

31 Bedaa ebea-ebea menaa ena miya kisee: Magaa da kaa ebo tookee
mée ena apanaa magaa da kaa ebo tookee mée ena ma yape aawogee
taano see naadi yape paagoo poono taa kaboo waa animaata kaama dimi
gaagaa taano ko 'Ni yaato okaa yago bagee mée bado gaasi kuwa me yape
bagee yaato okaa yago bagee bado mée oga kuwa daba, peedi kiyaano see
naadi mée sikii ye, sikii taa ye?' see keta dimi daamaa gaagaa siyaa, se
maa?
32 Mée sikii taa gaayu ko yape bagee meemagaano taa kaboo emee-emee
taano see menaa keta doodoota yape bagee paagoo pe-eewegayaa.
33 Mee mokoo miya ikii me agiyoo-pagiyoo uduma se ekeasiyaa bagee
kuwa Ni sekaataa nameeno ko iyo.†
34 Dega mee ko daamaa agiyoo kiya dega gii taa keegoota kaama wodoo
kaasee bedaa gii kiyaayaa?
35 Magapugu mantagaa siyaa miya iyo, apanaa gaadee siyaa miya iyo,
má agiyoo mokoo naadi tameano too. Apa agoo see bagee daamaa yii" see
asigi.‡

15

Egata domba wodaa deemaayaa ebea-ebea menaa
Mat 18:12-14

1 Kuwa kaboo da pajak kepee yamasegee see bagee yuwa ma, apanaa
dimi pedeo see bagee yuwa ma okoo mée eebaa Yesus me menaa yiino see
naadi medaakea.
2 Parisi kaa bagee yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo me kisee deeta kaama mena dukumeawee taano ko "Mee
mée mee me dimi pedeo see bagee yuwa badaa maata kaama okoo ma
enaataa naano agiyoo epo eenoogeeki, yaai" see menaa yawegagea.
3 Yesus me ebea-ebea menaa kaa okoo asiino,
4 "Ikii mée ena wa me domba wodaa eebaa, ogei me badoo ena agoo kiya
ena mee egayu ko waa kaasee ukuwayaa? Woda eebaa yaato sembilan
puluh sembilan kuwa boo uwaa da kaa aii ekeata egapi mee mee abaano
see naadi peeyaa. Abagee siwoo naadi kaama deemaayaa yoo too, kisee
ukuwayaa, se maa?
5 Deemaata kaama kadeemaaga nao naadi ede kaa weka tapa doodoota
ee kaa. 6 Peemaata kaama waa ma bagee yuwa ma, wa gebo kaa bagee
yuwa ma kuwa uduma mena ogegeeta asiino, 'Wae, ni me egapa domba
wodaa mee deemaata eto mee yagadoo mega yoka ikii anii ma epo enaataa
ede ma, ede ma niisiweei' see asiyaa, see kuwa.
7 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya dimi topoo see bagee mée eebaa
yaato sembilan puluh sembilan kuwa kaa epoo to wodoo bagee yuwa ede
ma, ede ma segee siyaa. Kiya dimi pedeo bagee waa ena too too kiyaa miya
wa me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo,

† **14:33** Kuwa ebea-ebea menaa wiya kuwa nekeeniino yaato ko kisee: "Anii maagiyoo ukuwamaata kaama anii sikii kiyaa, anii Yesus sekaataa peeyaa?" see gaasi naadi ebea-ebea menaa kuwa. Mée me "Ee kaa bagee miya ou, agiyoo miya ou see dimii kuwa ma enaataa Yesus sekaataa peeyaa" see dimii gaayaa kiya taa, kisee ou-ou dimii ekeata kaama too sikii naadi kaama Yesus sekaataa peeyaa see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa yuwa. **14:33** Luk 18:28 ‡ **14:35** Dega gii taa kemaata tameano too see mee mena nekeeniino yaato ko gii taa yoka má agiyoo too. Mee see see mée noonaa Yesus sekaataa meenaka see dimii agoo kiya Yesus ou dimii mee peedi, apanaa bagee, apanaa agiyoo kuwa ou dimii mee ebo naadi kaama ekeasiino be. Kisee bagee kuwa miya má bagee yuwa too naadi ebea-ebea. **15:2** Luk 5:29-30, 19:7

toowoo see kuwa kaa epoo to wodoo bagee yuwa me mee asii esee ede ma, ede ma segee siyaa."*

Egata kepee deemaayaa ebea-ebea menaa

8 "Bedaa mena ena ma kisee: Api ena ebo kepee gaasi agoo kiya ena egayu ko waa kaasee ukuwayaa? Waa peto moga iyaata kaama maga ponee dimi-dimi gekedegee, ipiipi abagee, kisee abadee, kisee abadee naadi kaama deemaayaa yoo too, kisee ukuwayaa, se maa?
9 Deemaayaa kaboo waa ma bagee yuwa ma, wa gebo kaa bagee yuwa ma kuwa uduma mena ogegeeta asiino, 'Wae, ni me egapa kepee mee deemaaga yoka ikii anii ma epo enaataa ede ma, ede ma niisiweei' see asiyaa, see kuwa.
10 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya dimi pedeo bagee waa ena too too kiyaa miya wa me pedeo yuwa ekeata kuwa kaa Ogatamee me malaikat bagee yuwa esee ede ma, ede ma segee siyaa" see asigi.

Egata yogaa deemaayaa ebea-ebea menaa

11 Bedaa Yesus me asiino, "Mée ena paayogaa yogaa wiya agoo. Yoga ebo kaboo da
12 menaamee me nagamee asiino, 'Neataagi, neawaagi ma enaa yoga me masiyaa agiyoo kuwa aa bogaano taa kaboo anii nekee eto kiipaa nii' see asigi. Nagamee wa me agiyoo yuwa uduma yoga wiya yawuditayu.
13 Unu wiya waa naa omemaata menaamee wa me see yuwa pe-doogeeta kaama beesekaa magaa kaa peegi. Peemaata kaama wa me kepee yuwa ede ma, ede ma too otoopa agiyoo kaa too tameepeasigi.
14 Kepe uduma taa kega kaboo mee magaa kaa naano agiyoo uduma wii keegooga. Mee kaama waa esee dimi nagimaano ebo.
15 Yaai naadi peedoota mee magaa kaa bagee ena paagoo 'A me agiyoo kaukuwaa ye?' asigi naaki 'Aa ni me ekenaa yuwa namunii' see asigi.
16 Waa naadi ebo kigi, ekena me namo poonta yuwa 'Mee-noo taanaka' dimii mee gaawooki. Naano agiyoo eenaano bagee ena ma taa.
17 Kuwa kaboo da waa dimi gaagaa naadi kaama wegaano, 'Neataagi me agiyoo yaokagee see bagee yuwa kuwa naano agiyoo naano kana-kanaa segeekea kiya anii nakaayoo naadi kaa bogaano see kooka.
18 Eto ko anii pakadoota neataagi paagoo kisee asiipa: "Neataagi, anii dimi pedeo see mée. Anii Ogatamee kaa miya pedeo yaukuwama, a kaa miya pedeo kaukuwama.
19 Anii a me yogaa kiya má bagee keenda yoka a me agiyoo aii kaokagee see mée to too naekeasii" see asiipa' see gaagi.
20 Waa yiinaageeta nagamee paagoo ki pakagi. Peenaa beesekaa mokoo see yoo pakaamaagi ko nagamee me deeta kaama esee epa nao naadi dimi se gaata yiibaga sedoota yogamee paagoo epoo pe-toomegeeta ebe nuunuuki, kisee ede ma, ede ma see kooki.
21 Yogamee me asiino, 'Neataagi, anii dimi pedeo see mée. Anii Ogatamee kaa miya pedeo yaukuwama, a kaa miya pedeo kaukuwama. Anii a me yogaa kiya má bagee keenda' see asigi.

---

* **15:7** Wa me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Domba se deemaaga ou naadi abanaa see mée mee ko Yesus ebea-ebea. Domba mee ko dimi pedeo bagee yuwa ebea-ebea. Parisi kaa bagee yuwa me "Yesus mee dimi pedeo bagee yuwa ma enaataa naano agiyoo epo eenoogeeki, yaai" see aseta menaa kuwa kaa Yesus me ebea-ebea menaa mee aseta. **15:7** Luk 5:32, 15:32

22 Kiya nagamee wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa paagoo asiino,
'Esee daamaa dokaa moga masegeeta yamaatagaai. Kepo kaa bako ma,
bado doko miya moga yamaatagaai.
23 Sapi poodu pakuu to, pakuu to see kepaa mee niiwugii. Inii ede ma,
ede ma epo enaataa naano ke.
24 Niyoopaa mee boota mokoo ewo kiya aya tupi, waa egata mokoo ewo
kiya deemaaga yoka' see wegagi. Okoo paaya ede ma, ede ma notaa.
25 Kuwa kaboo da taa ko yagamee mee bugi kaa tupi. Meedoota eepa
geboo da kaa meemaagi ko mée eebaa ede ma, ede ma taakea, kisee menaa
yeegi.
26 Agiyoo yaokagee see mée ena mena ogegeeta asiino, 'Kuwa mapea
menaa ya?' asigi naaki
27 'Agaabee mee eto meemaagi yoka agaataagi me "Sapi poodu pakuu to,
pakuu to see kepaa mee niiwugii, inii epo enaataa ede ma, ede ma naano
ke. Niyoopaa mee boota mokoo ewo kiya ni paagoo pakaamaata daamaa
tupi yoka" see mée asigi' see asigi.
28 Yagamee esee kagoo kigi, ee yiba pakaano be. Nagamee pudumedoota
yagamee paagoo mena maamaa yamonaagi naaki
29 wa me asiino, 'Neataagi, nayeede. Anii peedi kaa kaama kisee too kana
ma, kana ma a me agiyoo kaukuwawoo segeeka. A me menaa peedi ena
ma kaemeseano taa kiya anii epo peenaa see bagee yuwa ma enaataa ede
ma, ede ma nusi naadi aa kambing woda peedi ena waa naa ma niino taa
keme.
30 Kiya a me yogaa mee, a me yawodeme agiyoo kuwa tobaaka taagee
see ee yuwa kaa too otoopa tameepi-tamaapi see mée to kiya a paagoo
meemaagi ko "Sapi poodu pakuu to, pakuu to see kepaa mee niiwugii" see
kuwa be keekee' see asigi.
31 Nagamee me asiino, 'Niyoopaa, aa ni paagoo daamaa naatoogee
segeeke, bedaa ni me agiyoo uduma miya aa nekee too topa ke.
32 Agaabee mee boota mokoo ewo kiya aya tupi, waa egata mokoo ewo
kiya deemaaga yoka inii eto ede ma, ede ma notaake kuwa gaano pedeo
keekee' see aseta" see kuwa Yesus me asigi menaa.†

16

Dimi ipi kiya dimi topoo see taa see mée to kaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee paagoo ebea-ebea menaa ena
eewegaano ko kisee: "Kepe yago bagee waa ena me wa me agiyoo tabaa
da koga ma namagasi naadi mée ena paagoo yaeke. Omegee, toogee naadi
kaawaa ena mée me wa paagoo pe-asiino, 'A me agiyoo koga ma kamaataa
see mée wa me a me agiyoo yuwa otoopa katameepii segeeki' see asegea.
2 Kisee asegea naadi mee eboo me waa 'Meei see pe-naasii' see asigi.
Meemaagi kaboo wa me asiino, 'Mée me aa ni me agiyoo kisee natameepii
segeeke see nasegea kuwa kaasee menaa? Eto kaama wodoo aa ni me
agiyoo koga ma namaagee taano kuwa anii be. Eto ko okaayoo ni paagoo
agoo see bagee yuwa kuwa aa koga kepee magoo namaagee sepe, bedaa
kepe magoo nakade-maniino taa, see kuwa anii ipi kaano see yoka kuwa
menaa a me kapoge kaa ebeagee sepe yuwa kuwa nii' see asigi.

† **15:32** Yesus me ebea-ebea menaa mee nekeeniino yaato ko kisee: Nagamee mee ko Yesus ebea-ebea. Menaamee gaayu ko dimi pedeo see bagee yuwa ebea-ebea. Yagamee gaayu ko Parisi kaa bagee yuwa ebea-ebea, see kuwa.

3 Mee mée to me kuwa yaai naadi dimi yiba gaano, 'Sooi, wa me nabe kigi
yoka eto kaama wodoo anii kaasee ukuwaapa naa ya? Anii bugi yagaano,
kisee agiyoo kuwa anii kana, bedaa mée paagoo idimaano kuwa miya ego
weda keekee' see gaagi.
4 Dimi gaagaa naadi kaama kisee ki nekeenigi. 'Daamaa, eto ni me gaano
dimii mee ko kisee: Ni me eto yaukuwagee see agiyoo kuwa taa keta wodoo
apanaa bagee okoo me naepa kaa okoo me ee yiba badaa namaasi naadi
agiyoo mee ukuwaanaka' see gaagi.
5 Kiyoo kaama wa me eboo me agiyoo wa paagoo okaayoo agoo see bagee
yuwa mée ena-ena 'Meei' asigi. Petamanii mipi mée paagoo wa me asiino,
'Ni me eboo me agiyoo kuwa okaayoo a paagoo magoo topa?' see asigi
naaki
6 'Minyak otaawee ogei me badoo ena masema' see asigi. Kisee asigi
naadi wa me asiino, 'Idukaa a me okaayoo mikee anii minyak otaawee
ogei me badoo ena kuwa masega ii see ipi kisi naadi ebeamaame kapogee
mee masii. Eto ko moga animaata ogei me badoo ena wonataata kaama
minyak uwoo mée wiya ma gaasi kuwa too masema see ebeai' see asigi.
7 Kiyoo kaama okaayoo yago bagee wiyaagoo to mee meemaagi kaboo wa
me asiino, 'A paagoo okaayoo magoo topa?' see asigi naaki 'Gandum poo
otaawee ogei me badoo gaasi masema' see asigi. Kisee asigi naadi wa me
asiino, 'Idukaa a me okaayoo mikee anii kisuwa masega ii see ipi kisi naadi
ebeamaame kapogee mee masii. Animaata ogei me badoo wagoo kuwa too
masema see ebeai' see asigi. Mee mée to me kisee-kisee wa me eboo me
okaayoo agoo see bagee yuwa kuwa okaayoo yuwa peedi yaekeasigi, kisee
koogo yaukuwagi.*
8 Waa dimi topoo taa see mée kiya wa me eboo me 'Waa dimi esee ipi
kaa ukuwagi' kisee yaapaageeki, see ebea-ebea menaa kuwa. Mikee, kuwa
magaa da kaa bagee yuwa okoo kisee gokoo-gokoo taano kuwa dimi ipi
kaa aaukuwagee siwoo siyaa kiya awee yaato toogee see bagee kuwa dimi
ewo.
9 Ani me kisiino ko: Mee mokoo miya ikii kepe, kisee magaa da kaa mée
deebaa see agiyoo yuwa me ikii epa kigaayaa bagee agoo kiyaai. Ikii kisee
ukuwayu ko kepe taa kiyaa naagoo Ogatamee Wa me ee kaa ikii daamaa
badaa kimagaapi, kisee too iminoo miya, iminoo miya.†
10 Apanaa bagee me agiyoo yaukuwaano mee ko peedi agiyoo miya
daamaa-daamaa see yaukuwagee siyaa bagee kuwa okoo ebo agiyoo miya
daamaa naukuwasi naadi yaekeasiyaa. Bedaa peedi agiyoo miya pedeo-
pedeo see yaukuwagee siyaa bagee kuwa okoo ebo agiyoo kuwa miya
pedeo-pedeo see naukuwaapea naadi si yaekeasiyaa.
11 Kisee kiyaa yoka ikii kepe, kisee magaa da kaa mée deebaa see agiyoo
kuwa otoopa tameepi-tamaapi segee siyu ko mikee ebo see agiyoo yuwa
ikii daamaa nadiitoo taai naadi ikii paagoo kiekeasiyaa bagee ena agoo ye?
12 Bedaa apanaa bagee me agiyoo yuwa ikii yatameepi-tamaapi segee
siyu ko ikii nekee agiyoo kuwa maamee me kineeyaa?
13 Agiyoo yaokagee see mée ena me gaano, 'Mee ko ni me eboo, bedaa
mee miya ni me eboo, ekea paaya' see gaayaa kiya taa, iyo. Ebo too see

* **16:7** Wa me eboo me okaayoo agoo see bagee yuwa okoo me naepa kaa ee yiba badaa namaasi naadi kuwa okaayoo yuwa peedi yaekeasigi. † **16:9** "Ikii kepe me epa kigaayaa bagee agoo kiyaai" see mee mena nekeeniino yaato ko daba bagee kepe aii maniyaa bagee yuwa okoo miya kepe taa kiyaa naagoo Ogatamee me ee kaa daamaa badaa namaawoosi naadi ukuwayaa ebea-ebea menaa mee. Kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa ko Yunani menaa kaa Mamon see ekaa weeyaa. **16:9** Luk 12:33, 18:22,28-30 **16:10** Luk 19:17

ekea wiya kiyu ko ebo ena mee be, ena mee epa, bedaa mena yayiino ko
ebo ena mee mena yayeetaa, ena mee otoopa tayu. Mee mokoo miya ikii
me 'Ogatamee mee miya ebo, kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa miya
ebo, ekea paaya ebo, ekea paaya ou' see gaayaa kiya taa, iyo" see asigi.
14 Parisi kaa bagee yuwa kuwa menaa uduma yiitookea. Okoo kepe ou
gaayaa bagee yoka Yesus Waa wisineekee kaa yakeakea.
15 Yesus me okoo asiino, "Ikii ko 'Mée me waa sikii, waa miya nao' see
nagaasi naadi dimii mee agoo see bagee kiya ikii me koogo gaayaa dimii
kuwa Ogatamee me kinekeenigi. Mikee, mée me ou naadi ebo ekee see
agiyoo kuwa Wa me esee be.
16 Idukaa Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa kisee
too wegawoo naadi Yohanes mee toogee seta yoo too. Yohanes wa kaa
kaama asii 'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi yoka miweei' see menaa
kuwa eewegakomee naadi kaama mée yuwa omaago ma medaakea. Kuwa
etokaa daamaa menaa yuwa eewegakomee senaakea
17 kiya kuwa idukaa kaama wegawoo seta menaa kuwa umina taa kaata
see se. Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kiyaayaa maa diya kuwa idukaa
menaa yuwa, peedi see mena kamu ena miya uwa se daaniino ko iyo.
18 Paimee me apimee ekeata kaama apanaa apii goeyu ko waa tobaaka
taakee mée to kiyaa. Bedaa ekeata apii to goeyaa mée to waa miya tobaaka
taakee mée to kiyaa" see asigi.

Kepe yago bagee ena ma, daba see mée ena ma ekea boota kaama ukuwaanta menaa

19 Yesus me bedaa mena ena ma eewegaano ko "Kepe yago bagee waa
ena kaagaa gakata kepe edaano ebo see agiyoo kaa too omegee, toogee
see mée agoo. Waa daamaa see dokaa too maagee, daamaa agiyoo too
maamaa noogee, kisee ede ma, ede ma too umiwoo, toowoo segeeki.
20 Daba see mée ena ekaa da ko Lazarus miya agoo. Wa me maa da kaa
pedeo abuu maamaa pudii. Kepe yago mée to me ee kenee to kaa totaaki.
21 Kepe yago mée to me notaaka too eseanee see ponee-panaa yuwa
naanugi naaki ou see dimii gaataa see, bedaa kameno yuwa miya meedoota
wa paagoo wa me abuu yuwa yatakadenoo segee see, kisee umiwoo,
toowoo see mée to.
22 Kisee omegee, toogee naadi kaama mee daba see mée to boota kaama
malaikat bagee yuwa me badaa maageeta Abraham paagoo daamaa toogee
yoo pakaa-ekeasegea.
23 Kiyoo kaama kepe yago mée to miya boogi, ogo maagea. Waa boota
bagee toogee yoo peemaagi naaki ae-wae, boodi dimi nagi. Deewoo ko
Abraham mee beesekaa mokoo tupi, bedaa wa geboo da kaa Lazarus waa
miya kiyoo totaaki.
24 Waa ebo menaa kaa 'Neataagi, Abraham wae. Nakaayoo biyaa tani
ebo yoka epa nagaai. Lazarus mee wa me kepoo to uwo tokoata ni me
dabegea da kaa nadabiyaasi yoka naisiyaai' see asigi.
25 Kiya Abraham me asiino, 'Ei, mée yogaa to, aa bogaano taa kaboo
daamaa agiyoo too masegee seme, bedaa Lazarus mee pedeo see kaa too
omegee, toogee simi, see kuwa aa daamaa gaagaa taai. Eto mee waa
nakaayoo kaama ede ma, ede ma too toogeeki, bedaa aa ko ae-wae, boodi
abaagee segeeke.
26 Kuwa too se kiya enaa ma, aa ma yaayupii da taa ko egoo ebo kiyaata
yoka nakaayoo kaama a paagoo isiino ko isiino naka, bedaa apiyoo kaama

16:16 Mat 11:12-13 **16:17** Mat 5:18 **16:18** Mat 5:32, 19:9, Mrk 10:11-12, 1Kor 7:10-11

nakaayoo pakaano miya iyo, esetaa, pakataa see se ukuwamaayaa' see asigi.
27 Kepe yago mée to me asiino, 'Neataagi, kisee kiyu ko Lazarus mee neataagi me ee kaa napeeyaano kuwa esee gaano pedeo.
28 Neataagi me ee kaa kiyoo neebee nokaa idibi topea yoka okoo miya nakaayoo ae-wae, boodi too abaagee see yoo kiyoo miyaa naadi Lazarus me pe-naasegeesi naadi napeeyaai see kasega' see asigi.
29 Kiya Abraham me asiino, 'Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa yiba gaamaasi naadi menaa topa, kuwa menaa yuwa okoo yeesi yoka' see asigi.‡
30 Kepe yago mée to me asiino, 'Neataagi, Abraham, wae, a me kuwa mikee wegage kiya taa. Mée ena nakaayoo boota bagee toogee yoo kaama peedoota nii ma kenaa bagee idibii to paagoo mena pe-ase-maneegi gaayu too okoo me pedeo yuwa ekeasiyaa' see asigi.
31 Abraham me asiino, 'Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa yiba gaamaasi naadi menaa kuwa okoo me si yayeeyu ko mée waa ena boota kaama aya andoo peeyaa miya wa me pe-asiyaa menaa kuwa si yayiipea, mikee menaa yoka see se gaapea' see aseta" see kuwa Yesus me asigi menaa.

17

Mée deebaa siyaa bagee kuwa gaamaasi naadi menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Mée deebaa see menaa weganaa naadi kaama mée me pedeo agiyoo maamaa ukuwaandaa siwoo taapa kuwa mikee kaapa kiya kuwa mée deebaa see menaa weganaa see bagee kuwa yaai, okoo umina pedeo kaatagea.
2 Okoo kisee menaa weganaa naadi kaama yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo mée waa ena too too miya mée me deebaa naadi kaama waa pedeo agiyoo ukuwayu ko mee deebaa sipi mée to yaai. Waa kaakaa da taa ebo omaa gadeata maakaa piku yiba tamekumiino daamaa.
3 Ikii ekaato ipiipi dii. Anii mikee nagaayaa bagee waa ena me pedeo agiyoo ukuwayu ko ego-tago taai. Waa mee agiyoo ekeasiyu ko aa miya waa epa yaekeasii.
4 Waa miya pedeo kakiyaagi kiya bedaa waa a paagoo 'Epa naekeasii' see kasiyu ko aa miya waa epa ekeasiino gaano pedeo. Bedaa waa mee naagoo too kaagaa petoo pedeo kakiyaabuu segee seta kaama bedaa mee naagoo kaagaa gakata, kaagaa petoo a paagoo meegee naadi 'Epa naekeasii' see kasiyu ko aa miya waa epa ekeasiino gaano pedeo" see asigi.
5 Kuwa Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Tuhan asiino, "Inii me Ogatamee mikee gaano dimii mee ebo mée yakiyaai" see asegea.
6 Tuhan me asiino, "Ikii me Ogatamee mikee gaano dimii mee peenaa too kiyaa miya ebo agiyoo ukuwaaniyaayaa. Kuwa ko ikii me mikee gaano dimii mee sesawi poo keepa peedi ena mee keta kiyaa miya ikii me apee ebo piyaa wodoo to mee 'Badegeeta maakaa piku yiba weeniyaai' see asiyu ko ikii me asiyaa menaa kuwa kiyeeyaa" see asigi.

‡ **16:29** Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma kuwa yiba gaamaasi naadi menaa kuwa ko daba bagee paagoo, Lazarus see see bagee paagoo daamaa aii manii. Okoo wisintayu ko Ogatamee ma, Wa me menaa ma kuwa miya wisintaayaa mokoo, see kuwa gaamaasi naadi menaa yuwa.
17:3 Mat 18:15-17 **17:4** Mat 18:21-22 **17:6** Mat 21:21

Agiyoo yaokagee see bagee me yaukuwataa see agiyoo yaukuwaano too see dimii gaawoosi naadi topeta menaa

7 Yesus me eewegaano, "Ikii me agiyoo-pagiyoo kiokagee see mée
waa bugi kiyaataaki yee, domba wodaa kimunitaaki yee kisee agiyoo
ukuwadoota ee kaa meemaagi kaboo ikii me wa paagoo 'Anii naano agiyoo
kakupimaaga yoka moga nakaayoo me-naai' see asiyaa ye?
8 Taa, mée me kisee wa paagoo se asiyaa. Wa me eboo me wa paagoo
asiyaa menaa mee ko kisee: 'Eto ko anii naano agiyoo naanaka yoka aa
daamaa dokaa maataata kaama naano agiyoo nakopemaata nii. Ani keta
naapa, kaama too aa nose' see kuwa too asiyaa.
9 Mee agiyoo yaokagee see mée to me wa me eboo me asiyaa menaa
kuwa yaukuwaano too see mée yoka wa me eboo me paamee see menaa
kuwa wa paagoo se asiyaa, se maa?
10 Ikii miya kisee. Ikii me Eboo me kiseta menaa kuwa daamaa
yaukuwamaata kaama ikii me wegayaa menaa kuwa ko kisee: 'Inii ko
peedi, inii me Eboo me mée asiyaa menaa yuwa koogo yaukuwagee taano
too see bagee yuwa yoka paamee see menaa mée se asiyaa miya daamaa'
see menaa kuwa ikii me wegaano daamaa" see asigi.

Yesus me esee pedeo abuu yago bagee mée gaasi abuu yataa kiyaata menaa

11 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakataaka too Galilea wee kaa magaa
ma, Samaria wee kaa magaa ma kuwa yaayupii da taa woosege.
12 Maga ena kaa pakaamaaga too ko esee pedeo abuu yago bagee okoo
mée gaasi topea. Okoo meedoota beesekaa mokoo see yoo kaama yiinaagee
naadi
13 ebo menaa-menaa kaa asiino, "Ei, Yesus, Guru, inii kuwa epa mée gaai,
epa mée gaai" see asegea.
14 Yesus me okoo deeta kaama asiino, "Ikii peedoota imam bagee paagoo
ikii ekaato pe-deeyaai" see asigi. Etaawee peetaakea naaki abuu yuwa taa
keepeasega.
15 Okoo mée ena ni me abuu yuwa taa kega nao naadi metaki meedoota
Yesus paagoo ebo menaa-menaa kaa Ogatamee yaapaageeki.
16 Yesus me badoo da kaa mumo maga kaa esee-ekeata kiiboo, paamee
see menaa asigi. Mee mée mee ko Samaria kaa mée.
17 Yesus me wegaano, "Okoo abuu taa kedaa sepea bagee okoo mée gaasi,
se maa? Mée okoo iyee kuwa kayoo topea naa ya?
18 Mee apanaa tomaa kaa mée to wa too Ogatamee yaapaagee taano see
naadi metaki migi ye?" see wegagi.
19 Yesus me mee mée to asiino, "Yiinaageeta koogo pooi. A me Anii mikee
nagaano dimii mee me eto aa daamaa kege, daba daagimaa peege" see
asigi.

"Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo naa maadee mani kaata naa ya?" see aseta menaa

Mat 24:23-28,37-41

20 Parisi kaa bagee yuwa me Yesus asiino, "Ogatamee Wa too ebo mée
eetoowoo taatagi naagoo naa maadee mani kaata naa ya?" see asegea naaki
Wa me asiino, "Kisee se. Ogatamee Wa too ebo mée eetupi ii see nekeensi
naadi agiyoo kuwa mée me ipiipi deena-deena see kaa se deemaayaa.
21 Mée me 'Miweei, deede, nakaayoo Wa too ebo mée eetupi nao' see
asiyaa kuwa se, bedaa 'Amokiyoo deede' see kuwa miya taa. Ogatamee

17:14 Im 14:1-32

Wa too ebo mée eetoono kuwa ikii paagoo eto ukuwaandaa taaka yoka
daamaa nekeenii" see asigi.

22 Kiyoo kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Mée
Yogaa mee meetagi naagoo ikii me moga deega naaki ou see gaatagea kiya
se diitagea.
23 Mée me 'Ei, deede, Waa amokiyoo tupi' see kisiipea kiya pe-si dii, bedaa
'Ei, Waa nakaayoo tupi' see kisiyaa miya se pooi.
24 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko bego-bego apaa to deeyaa mokoo
kaata. Bego-bego apaa to epoo to kaa uduma, naayaato kaama masegeeta
naayaato too seke-wasii peega see deeyaa mokoo Mée Yogaa mee meetagi
naagoo miya mée uduma kisee Waa diitagea.
25 Kisee diitagea kiya eto mee begaa kaa bagee yuwa me Waa be kaa
wisinegee naadi kaama Waa boodi maamaa abaagee taapi, kisee keta
ukuwaaniino gaano pedeo.
26 Mée Yogaa mee meetagi naagoo ko idukaa Nuh mee tota kaboo magaa
da kaa bagee me ukuwanaa, peenaa siwoo segee seta see see iminookaa
miya okoo kisee agiyoo daba ukuwataaka too meetagi.
27 Mee ko mée tomaa yuwa okoo naano agiyoo noogee, api aamanee,
api goegee, kisee daba ukuwawoo segee seta, kisee too Nuh mee kapal see
komaa yiba seemeta yoo too. Seemeta kaama kuwa bagee okoo uduma
uwo me dapimeta.
28 Bedaa idukaa Lot mee tota kaboo da miya mée me kisee ukuwawoo
segee seta. Okoo naano agiyoo noogee, agiyoo-pagiyoo pe-doogee, pe-
edaagee, bugi yaagee, ee maagee, kisee agiyoo daba ukuwagee, omegee,
toogee seta.
29 Kiya Lot mee Sodom magaa kaa kaama peeta naagoo epoo to kaa
kaama biyaa ma, pedeo noogaa peeyaa see biyaa patagu ma kuwa bekea
esedaa naadi mee magaa kaa bagee yuwa uduma biyaa peeyaata.
30 Mée Yogaa mee awee da kaa kaatagi naagoo miya kisee kaata.
31 Mee naagoo ko yoo da kaa tuyaa bagee yuwa ee yiba agiyoo se masii,
se gaata oogaai. Bugi kaa tuyaa bagee yuwa miya ee kaa agiyoo ou naadi
pakaa-maseekee se.
32 Lot woga me kisee ukuwata kuwa ikii daamaa nekeenii.*
33 Kuwa ko okoo ekaato daba toono see naadi okoo me gaayaa-gaayaa
yuwa kaa too umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa usiyaato ko umina pedeo
kaatagea. Kiya okoo ekaato ekegataata kaama Ni sekaataa namiyaa bagee
kuwa okoo booyaa miya okoo usiyaato ko daamaa kaatagea, okoo daba
daagimaa pootagea.
34 Ani me kisiino ko: Mee naagoo daatooyiba mée ekea wiya enaataa
toomoo ometaaka too ko mée ena mee badaa maageeyu, ena mee kisee
eke.
35 Api ekea wiya enaataa namo kupitaaka too ko ena mee badaa
maageeyu, ena mee kisee eke.
36 [Paayogaa ekea wiya bugi yaataaka too ko mée ena badaa maageeyu,
ena mee kisee eke,] kisee kaata" see asigi.

17:26 Kej 6:5-8 **17:27** Kej 7:6-24 **17:29** Kej 19:24-25 * **17:32** "Lot woga me kisee ukuwata" see menaa mee ko Ogatamee me Sodom magaa ma, Gomora magaa ma kuwa pedeo kiyaata naagoo Lot tukuguu oodaa seta kaboo "Okaato se deeyamoo taai" see aseta kiya Lot woga me ee kaa agiyoo ou naadi okaato yaato deeyamaata kemaata waa pedeo keta, dega omaa to gakadeta yoka, see kuwa nekeensi naadi menaa. **17:32** Kej 19:17,26 **17:33** Luk 9:24-25, Yoh 12:25

37 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Tuhan, kuwa agiyoo kuwa
kayoo naa ukuwaaniita naa ya?" asegea naaki "Bootaa da tuyaa yoo boota
notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see asigi.†

18

Api miyaa ena me maamaa pe-asegee siyaa ebea-ebea menaa

1 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa okoo ae-wae, gaagaa siyaa
kaboo miya sembahyang se ekeata kisee too ukuwageesi naadi kaama
ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee:
2 "Maga ena kaa mena ena too too mée yadaakomee taa see mée ena
agoo. Waa Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo se ekee see mée, mée miya
epa taa see mée.
3 Mee magaa kaa api miyaa ena miya topa. Wa me mee mena
yadaakomee taa see mée to me anii mena nadaakomeesi naadi maamaa pe-
asegee taano ko 'Ei, anii mée ma mena agoo yoka a me mena nadaakumii'
kisee maamaa pe-asegeeka.
4 Mee mena yadaakomee taa see mée to me mee apii miyaa da me kisee
too nasegeeka kuwa be naadi yawisintagaa segeeki. Kisee ukuwagee naadi
kaama kaagaa ena wa me gaano, 'Anii Ogatamee mee miya wedaano taa,
mée miya epa taa
5 kiya mee api miyaa da me ni paagoo kisee nasegee segeeka kuwa
kana yoka kisee too se nameegeesi naadi wa me menaa da anii daamaa
yadaakumiipa' see gaagi, see kuwa" see asigi.
6 Tuhan Yesus me mee ebea-ebea menaa eewegamaata kaama bedaa
okoo paagoo asiino, "Mee mena yadaakomee taa see mée waa dimi topoo
taa see mée kiya wa me 'Mee api miyaa da wa me menaa da anii daamaa
yadaakumiipa' see menaa kuwa ikii daamaa nekeenii.
7 Mee api miyaa da me idimeta menaa kuwa wa me yayeegi kiya
Ogatamee me kisee Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa me menaa
kuwa si yayiipi ye? Okoo me kisee too egapi yaato miya, daatooyiba yaato
miya ae-wae segee siyaa menaa kuwa Wa me yayiino be kegee segee taapi
ye?
8 Taa, okoo me ae-wae segee siyaa menaa kuwa Waa moga yayeeta
kaama mena ena too too daamaa yadaakomee taapi. Kisee Wa me daamaa
okoo kaa yaukuwawoo taapi kiya Mée Yogaa mee meetagi naagoo okoo me
Waa mikee gaawoo taakea see kuwa diitagi ye, taa ye?" see asigi.

Parisi kaa bagee ena ma, pajak kepee yamasegee see bagee ena ma ekea kaa ebea-ebea menaa

9 Okoo 'Anii dimi topoo, apanaa bagee kuwa dimi ewo see bagee yuwa
too' see dimii gaayaa bagee kuwa kisee dimii ekeasi naadi Yesus me apanaa
ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee:
10 "Mée ekea wiya Ogatamee me ee kaa sembahyang taano see naadi
peetaa. Ena mee Parisi kaa mée, ena mee pajak kepee yamasegee see
mée.

---

† **17:37** "Bootaa da tuyaa yoo boota notaa see bedoo yuwa kiyoo kutuu siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko kuwa bedoo kutuu siyu ko bootaa da kiyoo mikee topa ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa. Mee mokoo miya Yesus meetagi naagoo mée me awee da kaa nekeeniitagea see ebea-ebea mee. Bedaa mena kegaa ena mee ko Yesus meetagi naagoo magaa da kaa yaai-yaai agiyoo eebaa kedaa taata see ebea-ebea mee. **18:1** Luk 11:5-8 **18:9** Luk 5:30-32, 15:1-2

11 Peemaata kaama Parisi kaa mée to yiinaageeta dimi yiba sembahyang
menaa ko 'Ogatamee, anii apanaa bagee see see se yoka anii paamee dimii
mee ebo. Oma masetaa see bagee yuwa ma, dimi koopoo see bagee yuwa
ma, tobaaka taagee see bagee yuwa ma, amokomee pajak kepee yamasegee
see mée waa miya uduma okoo too, anii taa yoka paamee, magiyaage
kasega.
12 Anii gaayu ko daa gakata egapii wiya naano agiyoo tapoo toogee
segeeka, bedaa ni me masiyaa agiyoo yuwa uduma gaaseagoo to mee
kaneegeeka yoka' kisee sembahyang menaa dimi yiba koogo asigi.
13 Kiya pajak kepee yamasegee see mée to mee beesekaa mokoo kaama
yiinaageeta epoo to yaato deataano weda kaa kisee sooi-wooi naadi kaama
ekaato bokoo to kaa yagaa kopaa toko-tokoki. Wa me wegaano, 'Ogatamee,
wae, anii ko dimi pedeo see mée yoka epa nagaai, epa nagaai' kisee menaa
wegagi, see kuwa" see asigi.
14 Bedaa Yesus me wegaano, "Ani me kisiino ko: Ekea paaya sembahyang
semaata ee kaa peegea kiya Ogatamee me mee mée to 'Wa too sikii, wa too
miya nao' see gaagi. Parisi kaa mée to kisee taa. Mee ko okoo ekaato ebo
ekee taa see bagee kuwa peedi kaatagea, bedaa okoo ekaato peedi ekee taa
see bagee kuwa ebo kaatagea" see asigi.

Yesus me yoga yuwa kaa yagaa yamaata menaa
Mat 19:13-15, Mrk 10:13-16

15 Kuwa kaboo da yoga peedi yuwa Yesus me okoo kaa yagaa yamaasi
naadi Wa paagoo eemegea. Wa me topenaa see bagee yuwa kisee deeta
kaama kagoo kegea. "Yaai, kisee se" see asegea.
16 Kiya Yesus me kuwa yogaa yuwa "Uduma meei" see asigi. Bedaa Wa
me asiino, "Kuwa yogaa yuwa Ni paagoo daba misi yoka si yawasii. Okoo
kuwa see see yoga me dimii masetaa see bagee kuwa okoo Ogatamee Wa
too ebo mée eetotaa see yoo epo enaataa eetuyaa bagee yuwa yoka okoo
Ni paagoo daamaa miyaai.
17 Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao
naadi kaama yoga me dimii, yoga me menaa kuwa se masiyaa bagee
kuwa ko okoo taa ma taa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo se
seemiyaayaa" see asigi.

Kepe yago bagee ena me Yesus apaadeeta menaa
Mat 19:16-30, Mrk 10:17-31

18 Egaa ena naagoo Yahudi kaa ebo tota bagee ena Yesus paagoo
meemaata kaama asiino, "Ei, Guru daamaa see Mée, Anii iminoo miya,
iminoo miya kisee too toowoosi naadi ukuwayaa agiyoo naa maagiyoo
ukuwayaa naa ya?" see asigi.
19 Yesus me asiino, "Aa daamaa see Mée see menaa mee kaasee kaa
nasege? Mikee daamaa see Mée mee ko Ogatamee Wa too, kaama taa.
20 A me 'Anii maagiyoo ukuwayaa naa ya?' see nasege mee ko Ogatamee
me menaa kuwa aa miya ipi. Kuwa ko 'Ikii tobaaka se taai, mée se wugii,
oma se masii, kobaakee menaa si yakobaai, okonaka ebo ekeasii' kisee
menaa kuwa aa miya ipi yoka" see asigi.
21 Mee mée to me asiino, "Kuwa menaa kuwa uduma anii peedi kaa
kaama daamaa ipiipi deewoo segeeka yoka" see asigi.
22 Kisee asigi naadi Yesus me asiino, "A me ukuwaano gaano pedeo agiyoo
ena ma topa. Mee ko a me agiyoo yuwa uduma pe-doogeeta kaama masiipe

18:13 Mzm 51:1-5 **18:14** Luk 16:15 **18:17** Mat 18:3-4 **18:20** Kel 20:12-16, Ul 5:16-20

kepee kuwa daba bagee aii manii. Aa kisee ukuwamaata kaama epoo to wodoo agiyoo yuwa kaagoo kiyaata kaama kisee too masiwoo siyaa. A me kepee kuwa uduma wudikomeeta kaama Ni sekaataa nameei" see asigi.
23 Kiya mee mée to me kuwa menaa yeeta kaama dimi nagimigi. Wa me agiyoo tabaa da eebaa kemaata dimi gaagaa ebo.
24 Wa me dimi gaagaaki yuwa Yesus me deeta kaama asiino, "Kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko esee kana.
25 Unta wodaa mee abi tokogoo da yibaa taa mikee pakaa-seomiyaa kiya kepe yago bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemaano ko kana" see asigi.
26 Kuwa menaa yeegea bagee yuwa me asiino, "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee naa daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asegea.*
27 Wa me asiino, "Mée daba daagimaa poono mee ko mée me se ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee Wa me too uduma agiyoo uduma ukuwamaayaa see Mée yoka" see asigi.
28 Petrus me asiino, "Inii me agiyoo-pagiyoo uduma ekeata kaama A sekaataa metaake kuwa Aa mée deege" see asigi.
29 Wa me okoo asiino, "Anii mikee kisiino ko: Okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao naadi okoo me ee, apimee, okoo ma kenaa bagee yuwa, okonaka, yogaanii yuwa, kisee ekeata bagee kuwa
30 eto mee begaa kaa miya okoo me kuwa ekeata yuwa bedaa apanaa miya maamaa masegee taapea, bedaa kaama mee begaa kaa miya iminoo miya, iminoo miya kisee too umiwoo, toowoo taatagea" see asigi.

Yesus me "Anii bogaata" see menaa wedaagoo to ma aseta menaa
Mat 20:17-19, Mrk 10:32-34

31 Yesus Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiyaa to okoo too amo kaa naa kaa eepeanta kaama asiino, "Ikii daamaa nayii. Inii Yerusalem magaa kaa pakataakea. Pakaamaata kaama wodoo nabi bagee me Mée Yogaa mee kaa ebeamaata menaa yuwa uduma uwa daapa.
32 Kuwa ko Waa apanaa tomaa kaa bagee paagoo yaekegatagaapea. Okoo me wisineekee menaa wisineapea, mée badeekee menaa asiipea, dabeedi taaii taapea.
33 Pepeaduu me dakameamoo semaata booyaapea kiya wedaagoo to naagoo Waa aya andoo pootagi" see asigi.
34 Kiya Wa me asigi menaa nekeeniino yaato okoo yaboonemaata kemaata se nekeenegea.

Emaa digiyoo see bagee ena Yesus me emaa daamaa yakiyaata menaa
Mat 20:29-34, Mrk 10:46-52

35 Yesus mee Yeriko magaa kaa peetaaka too ko eta geboo da kaa emaa digiyoo see bagee ena animaata kepe idimetaaki.
36 Mée eebaa etaawee amoo-segekea kaboo wa me asiino, "Kuwa maagiyoo?" asigi naaki
37 "Mee ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee amoo-segeki" see asegea.

18:22 Luk 12:33-34 * **18:26** "Kepe yago bagee kuwa daba daagimaa poono kana kiyu ko maamee daba daagimaa peeyaa?" see asegea menaa mee ko okoo me gaano, 'Kepe yago bagee okoo me agiyoo-pagiyoo eebaa kuwa ko Ogatamee me okoo kaa manta agiyoo yuwa kemaata Wa me ede kiyaa see bagee yoka okoo daba daagimaa peeyaa' see dimii gaata kaama asegea menaa kiya kisee taa. **18:31** Yes 53:1-12

38 Wa me ebo menaa-menaa kaa asiino, "Yesus, Daud ma apaa kaa Mée
Aa epa nagaai, epa nagaai" see asigi.
39 Okoo keta amoo-segekea bagee yuwa me kagoo kaa "Aa koogo tooi"
asegea kiya waa bedaa maamaa mena ugigi. "Tuhan, Daud ma apaa kaa
Mée, Aa epa nagaai, epa nagaai" see maamaa asigi.
40 Yesus kiyoo tuguunta kaama "Mee mée to badaa namaagii" see asigi.
Badaa maageegea kaboo Wa me asiino,
41 "Aa maagiyoo naidimege?" see asigi naaki "Tuhan, emaa diino keago
see ede" see asigi.
42 Yesus me asiino, "A me mikee nagaano dimii mee me aa emaa daamaa
kege, daba daagimaa peege" see asigi naaki
43 taka ena emaa diino keago kigi. Waa Yesus sekaataa peegi, Ogatamee
yaapaagee see menaa wegapegeeki. Kiyoo deegea bagee uduma miya
Ogatamee yaapaageekea.

19

Yesus mee Zakeus me ee kaa badaa maata menaa

1 Yesus mee Yeriko magaa kaa pakaamaata kaama peetaaki too ko
2 pajak kepee yamasegee see bagee me eboo ena ekaa da ko Zakeus mee
tupi. Waa kepe yago mée.
3 Waa Yesus mee kaasee mée to, kaasee mée to naadi kaama kisee dii-dii,
kisee dii-dii see deegi naaki mée taki, waa katu yoka diino naka.
4 Se deega ou naadi kaama moga peedoota etaawee Yesus peemagaapi
yoo ara piya ena kaa pakaa-seke.
5 Yesus mee piya manii da kaa peemaata kaama deataata asiino, "Zakeus,
moga isii, eto kenaagoo Anii a me ee kaa kaatoono gaano pedeo yoka" see
asigi.
6 Zakeus moga maga kaa eseemaata kaama ede ma, ede ma Yesus badaa
maadoota ee kaa.
7 Kiya kuwa deegea bagee yuwa mena dukumeaweekea. "Yaai, dimi
pedeo bagee me ee kaa eetoono see naadi peegi" see wegagea.
8 Ee kaa peemaata kaama toomuu taakea kaboo Zakeus yiinaageeta
kaama asiino, "Ei, Tuhan, ni me kepee, ni me agiyoo tabaa da kuwa uduma
yupigapi wuditaata naato yaato daba bagee paagoo yawudiipa. Bedaa anii
mée paagoo pajak kepee koga yuwa ma yamasema bagee kuwa anii kuwa
koga yuwa kuwa too se kiya kepe kaawaa wui bedaa pe-mantagaa taapa"
see asigi.
9 Yesus me waa asiino, "Aa miya Abraham ma ena tomaa kadeega yoka
eto kenaagoo Ogatamee me mée daba daagimaa peeyaano menaa kuwa
mee ee kaa bagee paagoo nakimega.
10 Mée Yogaa mee meta mee ko egata bagee yuwa abamaata kaama okoo
daba daagimaa peeyaano see naadi meta yoka" see asigi.

Agiyoo yaokagee see bagee okoo wedo kaa ebea-ebea menaa
Mat 25:14-30

11 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamagaano see koo taaki yoka
mée yuwa me gaano, 'Waa pakaamaata kaama kisee ki Ogatamee Wa too
ebo mée eetoowoo taapi' see dimii gaagea. Kisee kemaata Yesus Wa me
menaa yiitookea bagee paagoo ebea-ebea menaa ena eewegaano ko kisee:
12 "Ekaa yago mée ena waa magaa to kaa tookee eboo natuyaasi naadi
beesekaa magaa ena kaa peegiino see.

19:7 Luk 5:30, 15:1-2 **19:10** Luk 5:31-32, 15:4-7

13 Waa poono taa kaboo wa me agiyoo yaokagee see bagee okoo gaasi
'Meei' asigi. Okoo uduma meemaagea kaboo ebo kepee okoo ena-ena
yawuditaata kaama asiino, 'Kuwa kineega kepee kuwa ipiipi agiyoo-
pagiyoo kaa kepe koga ma eebaa mokoo namasegee siwoo taai, kisee too
anii bedaa meemagaata yoo too' see asigi.
14 Mee magaa kaa bagee apanaa yuwa me waa be kegea yoka waa
ebo mée se eetuyaasi naadi menaa pe-asiino bagee peeyaagea. Peemaata
kaama okoo me asiino, 'Mee mée mee inii be yoka inii me magaa to kaa
waa ebo mée se niituyaai' see asegea.
15 Kisee asegea kiya waa ebo tuyaagea. Waa metaki meedoota mee
magaa kaa meemaata kaama wa me kepee yawuditaata bagee yuwa koga
kepee magoo namaapea naadi 'Meei' see asigi.
16 Petamanii meemaagi mée to me asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee
naekeaseme mee eto koga kepee gaasi kamasemaaga' see asigi.
17 Mee eboo me asiino, 'Kiiboo, aa ko ni me agiyoo daamaa naokagee see
mée. Kuwa peedi agiyoo kuwa miya a me daamaa dimi-dimi naukuwagee
segeeke see kadeega yoka maga gaasi kaa bagee kuwa paagoo a too ebo
toowoose yoka ebo katuyaaga' see asigi.
18 Wiyaagoo to meemaagi mée to me asiino, 'Neataagi, a me ebo kepee
naekeaseme mee eto koga kepee idibi kamasemaaga' see asigi.
19 Mee eboo me asiino, 'Aa gaayu ko maga idibi kaa bagee yuwa paagoo
a too ebo toowoose yoka ebo katuyaaga' see asigi.
20 Bedaa mée ena ma wa paagoo meemaata kaama asiino, 'Neataagi, a
me naekeaseme kepee mee deede. Ani me doka sikii to yiba kapodamaata
kaama topa.
21 Kuwa ko aa dimi pesee see mée kemaata kaweda kaa. A me ukuwaano
taa agiyoo miya a me yamasiyaa see mée, bedaa a me weeno taa agiyoo
kuwa miya aa ota yadaayaa see mée, aa kisee omaago see mée to kadeega
kemaata' see asigi.
22 Mee eboo me asiino, 'Yaai, aa ko ni me agiyoo dimi pedeo kaa naokagee
see mée. A me nasege menaa kuwa doodoo a me pedeo ukuwataa to
mokoo da kaneega. Anii ukuwaano taa agiyoo miya yamasiyaa see mée,
bedaa weeno taa agiyoo miya ota yadaayaa see mée, kisee dimi pesee see
mée see kuwa a me nadeege.
23 A me waa kisee mée yoka weda nao see nagaayu ko kaasee kaa ni me
kaekeasema kepee mee aa bank kaa bagee paagoo namagaano taa ya? A
me kisee namagame naaki anii epeekaa masiyaa naagoo koga ma masiyaa'
see asigi.
24 Kiyoo kaama wa me gebo kaa bagee paagoo asiino, 'Mee wa me kepee
mee masegeeta kaama kepe gaasi agoo see mée to namanii' see asigi.
25 Okoo me asiino, 'Neataagi, waa kepe gaasi agoo yoka sikii' see asegea
naaki
26 wa me asiino, 'Agoo kiyaa bagee yuwa bedaa noonaa ma masiipea kiya
taa kiyaa bagee yuwa okoo me peenaa kiyaa yuwa miya yamasegeeyaa.
27 Eto ko anii okoo me eboo naatoono kuwa be see nagaagea bagee kuwa
nii ma yape kiyaa bagee mokoo yoka badaa namaageeta ni paagoo kaama
niiwogeepii taai' see aseta, see ebea-ebea menaa kuwa" see asigi.

Mée eebaa me Yesus mee Yerusalem magaa kaa ede ma, ede ma badaa maageeta menaa
Mat 21:1-9, Mrk 11:1-10, Yoh 12:12-15

19:17 Luk 16:10

28 Kuwa menaa yuwa eewegamaata kaama Yerusalem magaa kaa
peetaaka too Yesus mee Wa keta, apanaa yuwa uuto.
29 Muguu naadi gebo kaa magaa wiya kaa pakaamaayu, Zaitun Kutuu
to kaa kiyoo Betpage see magaa ma, Betania see magaa ma wiya kaa.
Pakaamaata kaama Yesus me Wa me topenaa see bagee mée ekea wiya
asiino,
30 "Peedoota nakaayoo doodoo magaa kaa peemaata kaama keledai
wodaa pooduu ena, mee wodaa da dagii da kaa mée me animaata toodiino
taa see wodaa ena ekea diipea. Mee wodaa ope gokataata kaama Ni paagoo
nadoomeei.
31 'Kaasee ope nagokataagea ya?' see kisiyaa bagee agoo kepa ko 'Tuhan
me gaano pedeo yoka' see naasii" see asigi.
32 Ekea peedoota kaama peemaagea naaki mikee, keledai wodaa poodu
ena kiyoo opeemaata topa, Yesus me asigi-asigi.
33 Ope gokataagea kaboo epoo bagee me asiino, "Kaasee kaa ope
nagokataagea ya?" asegea naaki
34 "Tuhan me gaano pedeo yoka" see asegea.
35 Ope gokataata kaama Yesus paagoo eemegea. Okoo me tapaato dokaa
yuwa mee keledai wodaa dagii da kaa sekeetaata kaama wodaa da dagii
da kaa Yesus yagaataagea.
36 Yerusalem magaa kaa peegee see etaawee mée eebaa okoo me tapaato
dokaa yuwa beagee naadi etaawee daamaa yasekeepegeekea.
37 Etaawee peedoota Zaitun kutuu to kaa kaama esetaaka too Yerusalem
magaa mee ekaapa see kaboo Yesus Wa sekaataa bagee mée eebaa ede ma,
ede ma Ogatamee yaapaagee sepegeekea. Yesus me pesee ma ukuwanaa
segee seta agiyoo yuwa okoo uduma dimi nagimeekee kaa
38 ebo menaa-menaa kaa "Kiiboo, paamee, inii paagoo ebo mée eetookee
Mée mee. Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi yoka magiyaage! Ogatamee
ma emee-emee mée yasiyaano Mée, epoo to wodoo Asii-sege see Mée mee
niiyaapaagee taai" see asepegeekea.
39 Kuwa ukuwataakea yuwa diitoo taa see bagee yuwa noonaa Parisi
kaa bagee. Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru, kuwa A sekaataa bagee kuwa
'Kisee se, koogo tooi' see asii, kisee ego-tago taai" see asegea.
40 Kiya Wa me asiino, "Kisee iyo. Ani me kisiino ko: Okoo koogo tuyu ko
oma kuwa miya naapaagee see kaa ebo menaa-menaa taapea" see asigi.*

Yerusalem magaa mee yape bagee me yapedeo kiyaabuu taatagea naadi Yesus me yegee seta menaa

41 Kuwa mée tabaa da muguu naadi Yerusalem deetaa see yoo pakaa-
maata kaama Yesus me yege ma menaa ko kisee:
42 "Sooi, ikii Yerusalem magaa kaa bagee yuwa, eto kenaagoo ikii
Ogatamee ma emee-emee siyaa menaa kuwa ikii nekeenegea naaki ikii
daamaa umiwoo, toowoo siyaa kiya eto ko ikii kuwa menaa kiboonemaagi.
43 Kuwa kisega kuwa ko yape bagee yuwa kiyoo degaatagea. Mee naagoo
ko okoo ikii me magaa mee kibobetaata kaama ikii me peegee see etaa
yuwa uduma kitakeasiitagea. Kitakeata kaama apanaa kitaameekee agiyoo
magaatoo taatagea, kiyoo-kiyoo aataki naadi kidegaawiitagea.
44 Ikii apa kibadikumiitagea. Ikii me magaa kaa oma wagee weatoo
seta yuwa kuwa bogomedaa siyaabuu semaata ikii ma, ikii me yogaa

---

19:38 Mzm 118:26 * **19:40** "Oma kuwa miya naapaagee taapea" see menaa mee ko Yesus si yaapaagee see kuwa iyo. Mée me Waa si yaapaagee siyu ko aii omaa yuwa me yaapaagee see kaa menaa taapea mokoo see kuwa nekeensi naadi menaa. **19:42** Luk 13:34-35

yuwa ma kipatamaatagea, bedaa oma ena ma, ena ma se ekeasiitagea, uduma kabaapi-paapi taatagea. Kuwa yaai-yaai taatagea agiyoo kuwa ko 'Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaano see naadi migi' see kuwa ikii me eto nekeeniino taa kaa ukuwaaniita agiyoo" see asigi.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa
Mat 21:12-13, Mrk 11:15-18, Yoh 2:13-16

45 Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ee geboo da kaa kiyoo agiyoo pe-doogee taa see bagee uduma abagakomeeyu.†
46 Wa me okoo asiino, "Ogatamee me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Ni me ee mee ko sembahyang taa see ee yoka' see ebeamaata kiya ikii me ko oma masetaa see bagee totaa see yoo mokoo yakiyaagea" see asigi.
47 Yesus mee egapii gakata Ogatamee me ee kaa mée yuwa topegeeki. Imam bagee me eboo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, apanaa ebo bagee yuwa ma kuwa Yesus patamaano see dimii agoo
48 kiya iyo, mée yuwa me Wa me menaa ebo nao naadi maamaa ipiipi yayiitoo siwookea kemaata Waa kaasee patamaakee, ewo.

20

Yesus me ukuwanaa seta agiyoo kuwa 'Maamee me Aa kaseta kaama ukuwanaa segeeke?' naadi aseta menaa
Mat 21:23-27, Mrk 11:27-33

1 Kaawaa ena Yesus mee Ogatamee me ee kaa kaama kuwa daamaa etokaa doometa menaa mée yuwa topetaaka too ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo Wa paagoo meemaagea.
2 Okoo me asiino, "Yaai, A me ukuwanaa see agiyoo kuwa ko maamee me 'Aa kisee naukuwaai' see kaseta kaama ukuwanaa segeeke? Maamee me Aa ebo kaekeata kaama ukuwanaa segeeke? Mée asii" see asegea.
3 Yesus me asiino, "Ani me miya ikii kiapaadee taanaka.
4 Mee ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee gaayu ko wa paagoo 'A me mée yuwa uwo natukumaai' see menaa kuwa maamee me aseta menaa naa ya? Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa da ye? Aii mée me aseta menaa da ye? Kaasee? Nasii" see asigi.
5 Okoo too koogo aawegaa taano, "Yaai, inii Waa kaasee menaa asiipea? Inii me 'Epoo to wodoo kaama Ogatamee me aseta menaa yoka' see asiyu ko Yesus me mée asiipi menaa ko 'Mikee yoka ikii kaasee kaa Yohanes me weganaa seta menaa kuwa mikee nao see gaano taa ya?' see mée asiipi.
6 Bedaa inii me 'Ogatamee me Yohanes aseta menaa se, aii bagee me aseta menaa' see asiino miya pedeo, mée yuwa me inii mée kagoo kaapea. Okoo me 'Yohanes mee nabi bagee eboo yoka ikii kaasee kisee pedeo menaa wa kaa yawegagea' naadi oma kamu me mée wogeepii siyaa yoka kuwa asiino menaa wiya kuwa ekea paaya iyo" see menaa kuwa aawegaakea.
7 Okoo me kuwa menaa aawegaa semaata kaama Yesus asiino, "Yohanes paagoo maamee me aseta menaa see kuwa inii ewo keekee" see asegea.

---

† **19:45** Agiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-maniino agiyoo pe-doogee taa see bagee yuwa. Kiyoo kepe masegee yoo se yoka naadi abagakomeeta. **19:46** Yes 56:7, Yer 7:11

8 Yesus me asiino, "Ikii me daamaa nasiino taa yoka Ani me miya ikii me
'Maamee me Aa kaseta kaama A me kisee agiyoo ukuwanaa segeeke?' see
nasegea menaa kuwa se kisiipa" see asigi.

Bugi epoo mée kaa ebea-ebea menaa
Mat 21:33-46, Mrk 12:1-12

9 Kiyoo kaama Yesus me ebea-ebea menaa ena mée yuwa paagoo
eewegaano ko kisee: "Bugi epoo mée anggur poo bugii ena yaatayu.
Yaataata kaama apanaa bagee me bugi nayaagee segeesi naadi yaekeata
kaama apanaa magaa kaa peegi. Maamaa omegee naadi kaama
10 kuwa poo yuwa kapoo kega kaboo bugi epoo mée me wa paagoo
agiyoo yaokagee see bagee ena asiino, 'Aa peedoota ni me bugii nayaagee
see bagee yuwa paagoo ni me see yuwa namasigii' see asigi. Peedoota bugi
kaa peemaagi naaki bugi yayaagee see bagee yuwa me waa peneata kaama
aii dakamegea. Okoo me bugi epoo mée me see yuwa se manegea naadi
bedaa metaki peegi.
11 Bedaa mee asii kaawaa ena ma wa me agiyoo yaokagee see bagee ena
ma peeyaagi kiya okoo me kisee dakamegea, badeekee menaa badegea.
Bugi epoo mée me see yuwa maniino taa naadi metaki peegi.
12 Eta wedaagoo to mee bedaa wa me agiyoo yaokagee see bagee ena ma
peeyaayu kiya waa miya dakameamoo naadi kaama abagaapeasegea.
13 Kaama too bugi epoo mée me asiino, 'Anii kaasee ukuwaapa naa ya?
Eto ko niyoopaa, ni me esee epa see yogaa mee peeyaapa. Wa me menaa
kuwa okoo me daamaa yayiipea gaaga' see asigi.
14 Yogamee beesekaa kaama migi see deeta kaama okoo me koogo
aawegaa taano, 'Mee ko yogamee. Nagamee me bugii da mee yogamee
me masiitagi yoka niiwogeepeasii, wa me bugii da inii takeasiino ke' see
aawegaakea.
15 Yogamee peneata wagee amoo yaato dogeamaata kaama wogeep-
easegea, see koo seta" see asigi. Bedaa Yesus me asiino, "Mee bugi epoo
mée me kuwa bugi yayaagee see bagee yuwa kaa maagiyoo yaukuwaapi?
16 Waa meemaata kaama kuwa wa me bugii yayaagee see bagee yuwa
pedeo kiyaapi. Pedeo kiyaata kaama mee bugii da apanaa bagee me
daamaa nayagageesi naadi yaekeasiipi" see asigi. Kuwa menaa yiitookea
bagee me asiino, "Yaai, kisee ukuwaaniino pedeo" see asegea
17 kiya Wa me okoo maamaa tamaata kaama asiino, "Ikii me 'Yaai, kisee
se' see gaagea kiya Ogatamee me kapogee yiba menaa ena mee nekeeniino
yaato kaasee? Ikii nekeenegea ye? Mee ko kisee:

'Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa
mee ko
TUHAN me masegeeta kaama tuku omaa to mee daamaa pee-yaekeata.
Mzm 118:22

18 Mee pee-yaekeata omaa mee kaa okaayaa bagee yuwa daada-paada
siyaa, bedaa mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa miya tagiindaa
siyaa' see ebeamaata" see asigi.*
19 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, imam ebo yuwa
ma okoo kuwa ebea-ebea menaa yuwa yeemaata kaama okoo 'Wa me inii
mée gaataata kaama mée asigi menaa ii' see kuwa nekeenegea. Kagoo kaa

---

20:9 Yes 5:1 **20:15** Ibr 13:11-13 * **20:18** Bugi epoo mée yoopaa patameepeata see see kuwa ee maataa see bagee me miya mee tuku omaa to mee be kaa tameepeata. Mee omaa mee ko Yesus ebea-ebea. Mee omaa to me pe-dapimiyaa bagee yuwa tagiindaa siyaa see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus wisintaata bagee yuwa pedeo kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee.

Yesus peneasiino see dimii agoo kiya mée yuwa me mée kagoo kaapea yoka naadi Waa peneasiino kuwa wedaagea.

Pajak kepee edaano kuwa edaakee daamaa ye, pedeo ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:15-22, Mrk 12:13-17

20 Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, imam ebo yuwa
ma okoo me Yesus mee maamaa tamaata kaama Waa koopoo see menaa
wegasi naadi inii kaasee ukuwaakee naa daamaa naa ya naadi dimi
abagea. Kiyoo kaama koogo deena-deena see bagee Wa paagoo peeyaagea.
Okoo ko dimi daamaa poga-poga see kaa Wa paagoo mena apaadeesi naadi
peeyaagea bagee yuwa. Mee ko Yesus me koopoo see menaa ena wegayu
ko Waa Gubernur paagoo yaekegataata kaama pedeo kiyaasi naadi okoo
me kuwa bagee yuwa Wa paagoo peeyaagea.
21 Kuwa peeyaagea bagee Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Aa ko
mikee menaa too mée topetaa see Mée to ii see kagaage. A me mée tupiino
kuwa ebo bagee yuwa miya aa weda taa kaa mée tupiino too, bedaa
Ogatamee me etaa yaato menaa mée tupiino kuwa miya A me daamaa
topoo see kaa too mée topenaa segeeke kuwa inii kaipi yoka
22 inii kaapaadee see menaa ena agoo. Mee ko inii pajak kepee Kaisar
maniino kuwa maneekee daamaa ye, pedeo ye? Aa kaasee gaage?" see
asegea.†
23 Kiya okoo me Waa deebaa taano see dimii mee Wa me nekeenta kaama
asiino,
24 "Pose kepee ena Anii nadeeyaai" see asigi. Doomaagea kaboo "Mee
kepee mee kaa maamee ebeyumaa da, maamee ekaa da ebeamaata naa
ya?" asigi naaki "Kaisar mee" asegea. 25 Wa me asiino, "Kisee gaayu ko
Kaisar maniino agiyoo yuwa kuwa Kaisar manii, bedaa Ogatamee maniino
agiyoo yuwa kuwa Ogatamee manii" see asigi.
26 Wa me asigi menaa mee ipi nao naadi okoo dimi nagimegea, pe-asiino
mena ena ma taa naadi koogo togea. Okoo me Yesus me mée yuwa paagoo
koopoo see menaa wegasi naadi apaadeegea kiya iyo.

Boota bagee kuwa aya andoo pootagea ye, taa ye naadi apaadeeta menaa
Mat 22:23-33, Mrk 12:18-27

27 Kuwa kaboo da Saduki kaa bagee mée noonaa Yesus paagoo
meemaagea. Okoo me wegawoo see menaa ena mee ko kisee: "Mée booyaa
kuwa ko umina bogaakee, aya se andoo peeyaa" see menaa wegawoo see.
28 Okoo me Yesus asiino, "Ei, Guru. Musa me ebeamaata menaa ena mee
ko kisee: 'Mée ena yoga taa kaa booyu ko waa ma kenagaa ena me mee api
miyaa da goeano gaano pedeo. Petamanii booyaa mée me yoga yakabayaa
mokoo yakabasi yoka tuyaa mée me mee apii goeai' see menaa ebeamaata.
29 Kisee ebeamaata yoka mena ena kasiinake, mee ko kisee: Okoo kenaa
bagee okoo petoo. Yagamee yagaaboo to api ena goegi. Waa yoga taa kaboo
boogi. Mee api miyaa da ipuugamee me goegi.
30 Ipuugamee miya yoga taa kaboo boogi
31 bedaa mabeimee miya kisee. Kisee too petaagoo to amaadii to kaa too.
32 Kaama too apii to miya booga.

---

† **20:22** Yesus me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee daamaa" see asiyu ko Yahudi bagee me kagoo kiyaa. Bedaa Wa me "Kaisar paagoo pajak kepee maniino kuwa maneekee pedeo" see asiyu ko Kaisar yaato bagee me kagoo kiyaa. Parisi kaa bagee me 'Mena ekea paaya Wa me kisee asiino iyo, mée eebaa me Waa kagoo kiyaa yoka' kisee gaata kaama Waa deebaa taano see naadi apaadee seta. **20:28** Ul 25:5

33 Eto inii kaapaadee taano ko kisee: Boota bagee mikee aya andoo peeyu
ko iminookaa mée aya andoo peeyaa naagoo kuwa okoo kenaa bagee petoo
to kuwa mee apii to too goeta yoka kamee me apii kaata naa ya?" see
asegea.
34 Yesus me asiino, "Eto magaa da kaa toogee see begaa kaa mée me api
goetaa, api mée mantaa, kisee ukuwagee see
35 kiya iminookaa yaato Ogatamee me okoo sikii, ede yoka naadi aya
andoo peeyaatagi bagee kuwa ko api goeano miya taa, api mée maniino
miya taa.
36 Okoo wiyaagoo to se booyaa, malaikat bagee yuwa mokoo umiwoo,
toowoo siyaa. Okoo Ogatamee me aya andoo peeyaabuu see bagee yoka
okoo Wa me yogaa kiyaa.
37 Boota bagee aya andoo peeyaa ii see nekeeniino menaa kuwa agoo.
Mee ko idukaa Musa paagoo katu see piyaa ena biyaa gada peeta kiya
pooneano taa keta see menaa yiba mena ena ko kisee: TUHAN mee ko
'Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me Eboo' see menaa kuwa Musa
me ebeamaata.
38 Ogatamee Waa okoo me Eboo see wegayu ko umina boota bagee kuwa
kaa kisee menaa se wegayaa, aya tuyaa bagee kuwa kaa too wegayaa.‡
Okoo uduma Wa paagoo aya toono too yoka" see asigi.
39 Musa me menaa mée topetaa see bagee noonaa me asiino, "Guru, A
me daamaa wegage" see asegea.
40 Mee kaama wodoo mée me Waa apaadee taano wedaagea.

Yesus me "Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see aseta menaa
Mat 22:41-46, Mrk 12:35-37

41 Yesus me okoo asiino, "Mée me wegaano, 'Idukaa kaama wegawoo seta
Mée Ebo Kristus mee ko Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kaatagi'
see menaa wegayaa kiya kuwa kaasee?
42 Daud me idukaa Mazmur kapogee yiba ebeamaata menaa ena kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
43 Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi
kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa
ebeamaata. *Mzm 110:1*
44 Daud me Ebo Kristus mee ko 'Ni epoo Mée Tuhan mee' see wegata yoka
Ebo Kristus mee kaasee Daud me asii-kaba-kaba seta bagee ena kiyaa?" see
asigi.§

Ebo poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa
Mat 23:5-7, Mrk 12:38-40

45 Mée yuwa uduma yiitoo taakea kaboo Yesus me Wa me topenaa see
bagee asiino,

20:37 Kel 3:6 ‡ **20:38** "Umina boota bagee kuwa kaa kisee se wegayaa" see menaa mee ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo boota kaama wodoo aya toono taa naaki Ogatamee mee okoo me Eboo se kiyaa, Waa ebo se ekee siyaa yoka okoo boota kaama aya topea ii see kuwa nekeeniyaa. Kisee kemaata mée tomaa boota kaama aya andoo peeyaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. § **20:44** Yahudi bagee me menaa ko 'Ebo Kristus mee kabata kaama ebo tootagi' see menaa kuwa wegawoo seta kiya kisee se. Idukaa Yesus kabaano taa miyoo Daud me Waa Tuhan see ekaa weeta kemaata Waa idukaa miya tota, Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. Waa mée me kabata yogaa naaki Daud me Waa Tuhan see ekaa mee se weeyaa.

46 "Musa me menaa mée topetaa see bagee kuwa okoo me 'Mée me
anii ebo naekeasiino too ede' see gaayaa bagee yoka gaai. Okoo daamaa
togoo dokaa maatagaa naadi peenaa-paanaa taa see too ede, mée kutuu
taa see yoo okoo peenaa siyaa kaboo mée me 'Epao, inii me eboo' see
naapaagee taano kuwa miya ede. Bedaa okoo sembahyang segee see ee
yiba mée me nadeesi naadi ebo bagee me animaayu taa see yoo kiyoo
too animagaano miya ede, ebo naagoo naano agiyoo nuyaa yoo miya ebo
bagee me animaayu taa see yoo kiyoo too okoo animagaano miya ede.
47 Okoo me api miyaa yuwa deebaa naadi kaama okoo me ee yuwa oma
yatakimiyaa see bagee. Okoo mée me naapaageesi naadi sembahyang
menaa yuwa togoo kaa too asetaa see bagee yuwa. Okoo me kisee too
ukuwagee see bagee yuwa yoka okoo esee pedeo kaatagea" see asigi.

21

Api miyaa ena wa me kepee uduma Ogatamee kaa yaekegataata menaa
Mrk 12:41-44

1 Yesus mee deamaagi too ko Ogatamee me ee kaa kepe yago bagee yuwa
me kepe awegee see yoo kepe awetaakea.
2 Daba see api miyaa ena me miya pose kepee peedi wiya kuwa too
awetaaga.
3 Yesus me Wa me topenaa see bagee yuwa asiino, "Anii mikee kisiino
ko: Mee daba see api miyaa da wa me awetaaga kepee wiya kuwa ko kepe
peedi kiya peedi se, apanaa bagee okoo me awegea kepee kuwa asii eboo.
4 Kuwa kepe yago bagee kuwa okoo me koga kepee yuwa awegea kiya
mee apii miyaa da wa me gaano pedeo agiyoo edaano see kepee yuwa
uduma ki awetaaga kuwa me mikee esee ebo kepee mokoo awetaaga" see
asigi.

Yesus me "Ogatamee me ee mee pedeo kaata" see aseta menaa
Mat 24:1-14, Mrk 13:1-13

5 Kuwa kaboo da Wa me topenaa see bagee noonaa me wegaano,
"Ogatamee me ee mee diino esee ebo, oma ee magaano daamaa yaai, ee
daamaa deesi naadi mée me manta agiyoo kuwa miya dimi nagimega"
kisee menaa wegagea. Yesus me asiino,
6 "Kuwa ikii me deegea agiyoo kuwa uduma kabaapi-paapi taatagea, oma
ena ma wa me mokataata yoo kaama kisee se ekeasiitagea, uduma pogadaa
taata" see asigi.
7 Okoo me asiino, "Guru, kuwa agiyoo kuwa maadee moga ukuwaaniita
naa ya? Kuwa agiyoo ukuwaaniino see kooka ii see nekeeniyaa agiyoo
kuwa maagiyoo ukuwaandaa taata naa ya?" see asegea.
8 Wa me asiino, "Mée deebaa see bagee agoo kaata yoka daamaa
nekeenii. Anii poga-poga see bagee mée eebaa meetagea. Okoo me Ani
ekaa naweakee kaa 'Anii ko Waa yoka' see menaa weganaa taapea, bedaa
'Ogatamee me monaa da kaa kega yoka' kisee menaa kuwa miya weganaa
taapea kiya ikii emaa se wugii, okoo sekaataa se pooi.
9 Kuwa kaboo da taa ko ikii yape menaa ekaapa magaa kaa kaama miya
yiipea, beesekaa magaa kaa kaama miya yiipea kiya se wedaai. Kuwa
uduma mikee agoo kedaa siwoo taata kiya wodopasi naagoo se" see asigi.
10 Bedaa Wa me asiino, "Mée tomaa-tomaa yape aawogee senaa taatagea.
Amokiyoo magaa kaa bagee me yamokiyoo magaa kaa bagee ma yape
aawogee taatagea.

20:46 Luk 11:43 **21:4** 2Kor 8:1-3

11 Kiyoo-kiyoo maga pigii miya medaa taata. Naano agiyoo taa uwaa
miya medaa taata, ikiyoo uwaa da miya medaa taata, kisee yaai-yaai agiyoo
eebaa kedaa taata. Epoo to kaa miya yaai-yaai, dimi nagii-nagii agiyoo agoo
kedaa taata.
12 Kiya kuwa agiyoo ukuwaaniino taa kaboo mée me ikii kiwegee-
wegee taatagea, bedaa ikii kibe kaa yagaa kipeneata sembahyang segee
see ee yuwa yiba kidogeamoo taatagea, digiyoo ee yiba miya kidogeamoo
taatagea. Ikii Ni yaato bagee kemaata magaa da kaa ebo tookee bagee
paagoo kiipootagea.
13 Ikii okoo paagoo kiipootagea kuwa ko ikii Ni me menaa daamaa
eewegasi naadi kiekeasiyaa kaboo yoka daamaa eewegaai.
14 Kisee kemaata okoo me kiipeeyaa kaboo ikii me 'Anii kisee menaa
wegaapa, kisee menaa wegaapa' see dimii kuwa se gaagaa taai.
15 Ikii okoo paagoo mena eewegaapea kaboo Ani me ikii 'Kisee wegaai,
kisee wegaai' see menaa kuwa ikii dimi yiba kisi-manee taapa. Kuwa
menaa kuwa esee ipi see menaa kaapa yoka apanaa bagee me pedeo
menaa ena ma kisiino kana kaapea, ikii ma aawisii taano miya iyo yoka
dimi se gaagaa taai.
16 Bedaa kuwa kaboo da taa miya ikii me okonaka ma, ikii ma kenaa
bagee yuwa ma, ikii epo peenaa see bagee yuwa ma okoo me ikii mée
noonaa boosea naadi kiekegatagaatagea.
17 Ikii Ni yaato bagee kemaata mée tomaa uduma kibe kaatagea
18 kiya ikii umina se pedeo kaatagea, ikii me mumoo to kaa edooyuu ena
mee miya umina se egaata.
19 Ikii makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa daba daagimaa
pootagea" see asigi.

Yesus me "Yerusalem magaa mee bugumeepeasiitagea" see wegata menaa
Mat 24:15-21, Mrk 13:14-19

20 Bedaa Yesus me asiino, "Yerusalem magaa mee yape bagee me
bobetaata topea kuwa ikii deepea ko mee magaa mee bugumeepeasiino
kuwa ekaapa ii see kuwa ikii nekeenii.
21 Kuwa kaboo da Yudea wee kaa toogee see bagee yuwa moga oodoota
kuye kaa pakadaa taai. Yerusalem magaa kaa toogee see bagee yuwa miya
peedaa taano gaano pedeo, bedaa mee magaa gebo kaa topea bagee yuwa
miya kiyoo se pakaai.
22 Kuwa kaboo ukuwaandaa taata agiyoo kuwa ko idukaa kapoge yiba
ebeamaata menaa yuwa uduma uwa daasi naadi Ogatamee me pedeo
yamiyaabuu taatagi agiyoo yuwa.
23 Kuwa kaboo da Ogatamee me mee magaa to kaa bagee kagoo ebo
kemaata kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa apanaa agiyoo, yaai-yaai
ebo kaatagea. Kadapoo yago apii yuwa ma, yoga baayee yiba kepaa apii
yuwa ma kuwa sooi, yaai.
24 Mée noonaa yape bagee me mowai daapii taatagea, noonaa yagaa
goedoota kaama mée tomaa-tomaa se-magaa, we-magaa kaa doodoo
peedaa taatagea. Ogatamee ewo see tomaa kaa bagee kuwa okoo me
Yerusalem magaa mee batagi-patagi segee naadi pedeo kiyaabuu taatagea,
kisee too okoo me ebo toono monaa mee sikii yakiyaatagi naagoo too."

Yesus meetagi naagoo ukuwaandaa taata menaa
Mat 24:29-31, Mrk 13:24-27

21:15 Luk 12:11-12 **21:20** Luk 19:43-44 **21:22** Hos 9:7

25 "Epoo to kaa kiyoo dimi nagii-nagii agiyoo agoo kedaa taata. Kenoo to
ma, agoo to ma, okadee yuwa miya apanaa agiyoo keenda kisee diitagea.
Magaa da kaa kiyoo maakaa pikuu da biku-biku ebo kedaa naadi kaama
tukuu da miya ebo kedaa taata. Kuwa me kaama mée tomaa yuwa uduma
kuwa kaasee agiyoo yaai naadi wedaatagea.
26 Epoo to kaa pesee agiyoo yuwa miya maki-makaa naadi wodeda-peeda
sedaa taata kuwa kaa mée me weda ebo kaa yaai, magaa to kaa kaasee
agiyoo ukuwaandaa taaka naadi boomaga-baamaga taatagea.
27 Kuwa kaboo da Mée Yogaa mee sinu uwaa da yibaa taa migi see kuwa
diitagea. Waa pesee, Wa disii to esee ebo ma migi see diitagea.
28 Kuwa uduma ukuwaaniino see kooka kaboo mikee, ikii daba kidaagi-
maa peeyaano naagoo mee ekaapa kega yoka yiinaageeta weda see dimii
mee ekeata pesee ma tooi" see asigi.

Yesus wiyaagoo meeno see kooki ii see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa
Mat 24:32-35, Mrk 13:28-31

29 Kiyoo kaama Yesus me okoo ebea-ebea menaa ena asiino, mee ko kisee:
"Ara piyaa wodoo to miya, apanaa piya wodoo yuwa miya kuwa nekeenii.
30 Iye mugumedaaka see deeyu ko mikee, poo ekaano see kooka ii see
kuwa ikii nekeeniyaa.
31 Mee mokoo miya kuwa kisega menaa yuwa ukuwaandaa taaka see
kuwa ikii deeyu ko Ogatamee Wa too ebo mée eetoono see kooki ii see
kuwa ikii nekeeniitagea.
32 Anii mikee kisiino ko: Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa uduma
eto mee begaa kaa bagee yuwa bogaano taa kaa diitagea.
33 Epoo to ma, magaa to ma kuwa taa kaata kiya Ni me menaa mee se
taa kaata, kisee too iminoo miya, iminoo miya toota."

Monaa da mee ewo yoka daamaa diitoo taai naadi menaa

34 "Woda tamoo to kaa booyaa kaboo dimi ooyaa see see ikii miya kisee
kiyaa naadi ikii ekaato daamaa ipiipi deewoo taai. Ikii boomagaa see uwoo
noogee naadi kaama ede ma, ede ma too otoopa pege taano ma, ikii me
umiino, toono yiba gaagaa dimii ma kuwa gaawoo, umiwoo see kaa ikii
ipiipii semagaano taa kaboo mee naagoo kisee ki miyaa yoka ikii ekaato
daamaa deewoo taai.
35 Mee naagoo ukuwaandaa taata agiyoo kuwa magaa da kaa mée tomaa-
tomaa yuwa uduma kaa dogeeniita yoka
36 ikii maamaa ipiipi diitoo segee taai. Kuwa ukuwaandaa taata agiyoo
yuwa ikii makii taa, pesee ma toogee naadi kaama Mée Yogaa mee ikigii
to kaa daba toomaasea naadi sembahyang siwoo segee taai" see asigi.
37 Yesus mee egapi yaato Ogatamee me ee kaa kaama mée yuwa
topemaata kaama bedaa daatooyiba yaato Zaitun kutuu to kaa umiino see
naadi peegee segeeki.
38 Esee pedeo tokomaa mée yuwa uduma Wa me topetaa see menaa yuwa
yiino see naadi Ogatamee me ee kaa meegee segeekea.

22

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa
Mat 26:1-5, Mrk 14:1-2, Yoh 11:45-53

21:25 Yes 13:10, Why 6:12-13 **21:27** Dan 7:13 **21:36** Luk 12:37-40

1 Kuwa kaboo da ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti unu petoo
noogee siyaa kuwa eebaa umiino taa kaboo naapea. Paskah noogee siyaa
see mee miya wegayaa.
2 Kuwa kaboo da taa ko imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée
topetaa see bagee yuwa ma okoo me Yesus patamaano dimii agoo kiya
Waa epa see bagee eebaa kuwa wedaagea. Okoo me wegaano, "Yesus
mee inii kaasee koogo peneasiipea, kaasee patamaapea?" see menaa kuwa
aawegaakea.

Yudas me Yesus ekegatagaano see naadi aseta menaa
Mat 26:14-16, Mrk 14:10-11

3 Kiyoo kaama Iblis mee Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa
mée ena ekaa da ko Yudas Iskariot yiba seemigi.
4 Seemigi naadi peedoota imam ebo yuwa ma, Ogatamee me ee diitoo taa
see bagee me eboo yuwa ma okoo paagoo peemaata kaama wa me "Yesus
mee Anii kaasee kiekegatagaapa naa ya?" see menaa eewegagi.
5 Okoo ede kaa "Kepe kisuwa kaniipe" see asegea naaki
6 "Daamaa" asigi. Mee kaama wodoo wa me 'Yesus Waa mée taa see yoo
yaekegatagaano kuwa kayoo daamaa, kayoo daamaa?' see gaawooki.

Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma epo enaataa Paskah eenaano see naadi ipiipii seta menaa
Mat 26:17-19, Mrk 14:12-16

7 Ebo naagoo, ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo
noogee siyaa yiba petamanii nuyaa naagoo, domba wodaa wugiyaa naagoo
ko
8 Yesus me Petrus ma, Yohanes ma ekea paagoo asiino, "Paskah kaa
agiyoo naano see yoka naano agiyoo nuyaa yoo pe-niiipiipii taai" see asigi.
9 Ekea me asiino, "Kuwa agiyoo naano yoo kayoo naa ipiipii taano
daamaa naa ya?" asegea naaki
10 "Ekea peedoota kota kaa peemaata kaama mée ena, uwo otaawee
doopegeeki see mée ena ma aadee taapea. Aadee seta kaama waa ma
epo enaataa pooi. Wa me seemaapi ee yiba seemaai.
11 Ee epoo mée mee kisee naasii: 'Guru me kasiino, "A me ee yiba Ni me
topenaa see bagee ma inii epo enaataa Paskah kaa agiyoo eenaape yoo naa
kayoo ya?" see kasigi' see naasii.
12 Ee epoo mée wa me ee asii mee kakadee kaa ebo komoo kaa badaa
kimagaataapi. Kiyoo inii me animagaapea yoo daamaa mée yaipiipii
semaata topa see kuwa ekea diipea. Inii kiyoo naano agiyoo naapea yoka
agiyoo-pagiyoo pe-niiipiipii taai" see asigi.
13 Asigi naadi ekea peedoota kota kaa peemaagea naaki mikee, Yesus me
asigi-asigi uduma ukuwaanega naadi Paskah kaa agiyoo uduma daamaa
eeipiipii semaagea.

Perjamuan roti ma, uwo ma nota menaa
Mat 26:20-29, Mrk 14:17-25, Yoh 13:21-30, 1Kor 11:23-25

14 Naano agiyoo naano see kaboo Yesus mee Wa me menaa yadoonaa
see bagee yuwa ma epo enaataa animaata kaama
15 Wa me okoo asiino, "Eto mee Paskah mee Anii boodi abaano taa kaa
ikii ma enaataa keenoga kuwa esee ede kega.
16 Eto kenaagoo kaama wodoo Anii bedaa Paskah se naata, iminookaa
Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too bedaa naata. Mee

naagoo ko Paskah nuyaa-nuyaa wegawoo seta menaa yuwa uwa daaniita
naagoo yoka" see asigi.*
17 Kiyoo kaama Waa anggur poo uwoo otaawee da masegeeta kaama
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Kiyoo kaama bedaa
Wa me okoo asiino, "Otaawee da masegeeta uwo kuwa ikii eewudii.
18 Ani me kisiino ko: Eto kenaagoo kaama wodoo Anii anggur poo uwoo
se naapa, Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo too Anii
bedaa naata" see asigi.
19 Kiyoo kaama roti masegeeyu, Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see
menaa asigi. Roti kabatagaa naadi kaama okoo paagoo goo-maneeyu. "Mee
ko Ni me maa to, Ni me ikii kaa kiekegatagaapa maa to mee. Ikii masegeeta
nuweei. Anii naneke-nekee see kaa noogee siwoo taai" see asigi.
20 Naano agiyoo noomaata kaama anggur poo uwoo otaawee da
masegeeyu. "Mee ko Ni me tadaa uwoo, ikii ma, Ogatamee ma, Wa me gipii
see aseta menaa ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi kikabageapa
tadaa mee.
21 Yeede, Anii naekegatagaapi mée to mee nakaayoo Anii ma epo enaataa
totaaki.
22 Mée Yogaa mee mikee Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see
bogaapi kiya Waa ekegatagaapi mée mee esee pedeo kaapi" see asigi.
23 Wa me topenaa see bagee yuwa "Inii maamee me kisee ukuwaapi,
maamee me kisee ukuwaapi?" see menaa aawegaakea.

Ebo bagee kuwa maamee naa ya naadi aseta menaa

24 Kuwa kaboo da Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo me inii
maamee naa ebo bagee kepa naadi kaama "Aa naa ebo ye, nii naa ebo
ye?" kisee aawisi-maawisikea.
25 Wa me okoo asiino, "Apanaa tomaa kaa bagee yuwa okoo me eboo
yuwa gaayu ko dimi mena pesee, okoo anii ebo yoka naadi omaago ma
ebo totaa see bagee yuwa, okoo mée me 'Waa ko inii me dimi maataa see
eboo' see naapaagee taano ede see dimii gaayaa bagee yuwa
26 kiya ikii gaayu ko kisee dimii se masii. Ikii yupii ebo bagee gaayu ko
peedi see bagee mokoo kemagaano gaano pedeo, bedaa ikii ebo kiitotaa
see bagee gaayu ko agiyoo aii yaokagee see mée to mokoo kaai.
27 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Noogee yoo animagaakee mée mee
ebo ye, naano agiyoo yamase-manee siyaa mée mee ebo ye? Naano see
naadi animaayaa mée waa ebo, se maa? Mikee kiya Anii kisee dimii taa.
Anii ko agiyoo aii yaokagee see mée mokoo ikii paagoo kiitoogeeka.
28 Anii nagaadee naadi ae-wae siyaa kaboo ikii me Anii naekeasiino taa,
Anii ma enaataa niitoogee see bagee kemaata
29 Neataagi me Anii ebo natuyaata see see Ani me miya ikii ebo
toowoosea naadi ebo kituyaaga.
30 Anii ebo kiitoowoo taata kaboo ikii miya Anii ma epo enaataa naano
agiyoo noowoo segee taatagea, bedaa ikii ebo animagaano yoo animaata
kaama Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa mena ena too too
yadaakomee siwoo taatagea."

---

* **22:16** "Paskah nuyaa-nuyaa wegawoo seta menaa yuwa uwa daaniita naagoo" see aseta menaa mee ko idukaa Israel bagee Mesir magaa kaa kaama daba peeyaano taa kaboo Paskah nota see see iminookaa miya Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo Wa me daba peeyaabuu taatagi bagee yuwa ma epo enaataa eenaatagi see kuwa nekeensi naadi aseta menaa mee. **22:20** Ibr 8:8-13 **22:24** Mat 18:1, Luk 9:46 **22:27** Mat 20:25-28, Luk 12:37 **22:29** Luk 12:32

Yesus me Simon Petrus "Aa weda kaa ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Yoh 13:36-38

31 "Simon, Simon, nayii. Iblis me ikii uduma kigaadeesi naadi idimigi.
Gandum poo kipii yuwa ikii beedaasi naadi tagimiyaa mokoo kisee
kiukuwaapi
32 kiya a me mikee nagaano dimii mee se taa kisi naadi Anii sembahyang
kasegeeka. Aa kisee kagaadee semaata kaama dimi mena gepeenta bedaa
Ni kaa namaatagaape kaboo kuwa apanaa mikee nagaayaa bagee yuwa
miya okoo me dimi mena daamaa pesee kiyaabuu siwoo taai" see asigi.
33 Petrus me asiino, "Tuhan, anii Aa ma epo enaataa digiyoo ee yiba mée
peeyaayaa miya daamaa, enaataa booyaa miya koosi" see asigi.
34 Kiya Yesus me asiino, "Petrus, Ani me kasiino ko: Eto mee digiyoo yiba
aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata
kaama ayam ena menaa taapi" see asigi.

Yesus me "Eto kaama wodoo mée me ikii kibe kaa badaa se kimagaapea" see kuwa nekeensi naadi aseta menaa

35 Kiyoo kaama Yesus me okoo asiino, "Idukaa Anii ikii paagoo kisema
menaa ko 'Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao see menaa eeweganaasea
naadi pooi, kepe ayaabu, ayaa, bado doko kisee agiyoo se dogaai' see
kisema. Kisee kisema naadi ikii peenaa semea kaboo ikii agiyoo ena waa
naa gaagaa semea ye?" see asigi naaki "Taa, inii agiyoo ena ma gaagaa
taano taa" see asegea.
36 Wa me asiino, "Mikee kiya eto kaama wodoo ko kepe ayaabu agoo
see bagee doonaa taano daamaa, ayaa miya dogaai. Bedaa mowai taa see
bagee kuwa miya okoo me ebo dokaa pe-doogeeta kaama mowai edaakee
kuwa daamaa.
37 Kuwa kisega menaa kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata
menaa ena Ni kaa uwa daasi naadi kisega, mee ko 'Waa miya mena si
yayeetaa see Mée ena ii see gaatagea' see ebeamaata menaa mee Ni kaa
uwa daano gaano pedeo. Mee see see menaa kuwa uduma eto Ni kaa uwa
daataaka yoka naadi kisega" see asigi.
38 Wa me topenaa see bagee me asiino, "Tuhan, nakaayoo mowai wiya
agoo" asegea naaki "Sikii" see asigi.

Getsemani bugii da kaa Yesus me sembahyang seta menaa
Mat 26:36-46, Mrk 14:32-42

39 Kiyoo kaama Yesus peedoota Wa me peegee see yoo Zaitun Kutuu to
kaa, bedaa Wa me topenaa see bagee yuwa miya Wa sekaataa peegea.
40 Peemaata kaama Wa me okoo asiino, "Ikii kigaadee siyaa kaboo pedeo
dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi sembahyang taai" see asigi.
41 Waa pakadoota woo kaa naa kaa oma kamu pakaaniyaa see yoo mokoo
pakaamaata kaama kagu maga kaa sebaata sembahyang menaa ko
42 "Neataagi, A me miya daamaa ede gaayu ko kuwa Ni me boodi abaapa
kuwa A me se naekeasii see kasega kiya Ni me gaayaa dimii too se kiya A
me gaata-gaata dimii too" see asigi.
43 [Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama malaikat bagee ena Yesus pesee
kiyaano see naadi Wa paagoo eseemaagi.
44 Yesus mee esee dimi gaagaa ebo kaa maamaa sembahyang taaka too
Wa me aweta kopa yuwa tadaa kopa daata eseanee siyaa mokoo see see
magaa da kaa eseaneeka.]

22:31 Ayb 1:8-11, 2:3-6 **22:32** Yoh 17:15 **22:37** Yes 53:12

45 Sembahyang semaata kaama esedoota Wa me topenaa see bagee yuwa
paagoo eseemaagi too ko okoo ae-wae, dimi nagimeamoo naadi kaama
toomoo ompea.
46 Wa me asiino, "Ikii kaasee kaa toomoo too ometaakea ya? Ikii kigaadee
siyaa kaboo pedeo dimii, pedeo menaa wisintaasea naadi anoogeeta
sembahyang taai" see asigi.

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Yoh 18:1-11

47 Kuwa menaa wegataaka too ko taka ena mée ebo etaa meemaagea.
Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiyaagoo to mee Yudas mee ma
enaataa eemeemaagi. Yesus mee ebe duuduu taano see naadi peedoota
Wa paagoo peemaagi ko
48 "Ei, Yudas, Mée Yogaa mee yaekegataage kuwa kaa ebe naduuduuke
ye?" see asigi.
49 Yesus ma enaataa topea bagee yuwa me Yesus peneasiipea yaai naadi
kaama "Ei, Tuhan, inii pe-daakumii ye?" see asegea.
50 Okoo mée waa ena me posee da me mée ena kaa kobeasigi naaki
dagi yagaa yaato apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa me agiyoo
yaokagee see mée.
51 Yesus me "Kisee se" see asigi. Apa kamuu da daakomeegi mée to apa
kamuu da yagaa yapeneasigi naaki daamaa kigi.
52 Kiyoo kaama okoo me Waa peneasiino see naadi mepea bagee tabaa
da, kuwa ko imam ebo yuwa ma, Ogatamee me ee diitoo taa see bagee
me eboo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo paagoo Yesus me
asiino, "Ikii me dimi pedeo omaago see bagee ena mokoo peneasiino see
naadi mowai, kopaa, kisee agiyoo doopea ye?
53 Anii egapii gakata Ogatamee me ee kaa awee da kaa mée topegeeka,
ikii miya kiyoo topea kiya ikii me napeneasiino taa kemea. Kiya eto kiipaa
ikii miya omaago kegea, digiyoo yaato pesee da mee miya omaago kega"
see asigi.

Petrus me Yesus mee ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:57-58,67-75, Mrk 14:53-54,65-72, Yoh 18:12-18,25-27

54 Yesus mee peneata kaama Ebo Imam me ee kaa eepeegea kiya Petrus
waa koogo deega se deega see uuto obeegi.
55 Mee ee kaa peemaagi ko yoo da kaa mée yuwa biyaa yuwitaata toomuu
taakea. Petrus waa miya okoo paagoo pe-animaagi.
56 Animaata toomuu taaki too ko agiyoo yaokagee see apii ena me Petrus
maamaa tamaata kaama asiino, "Ei, mee mée mee miya Yesus ma epo
peenaa see mée to, se maa?" see asega.
57 Kiya Petrus me ewo poga-poga naadi asiino, "Taa, mee mée to anii
ewo" see asigi.
58 Egaaniino taa kaboo apanaa bagee me Petrus deeta kaama asiino, "Aa
miya okoo yaato bagee ena" see asigi kiya Petrus me "Taa, kisee se" see
asigi.
59 Peenaa toomaata kaama bedaa mée ena me asiino, "Ei, mee mée mee
mikee Waa ma enaataa see mée to, waa miya Galilea wee kaa mée yoka"
see asigi.
60 Kiya Petrus me "Taa, kisee menaa anii ewo" see asetaagi naaki taka
ena ayam menaaki.

22:53 Ep 6:12

61 Tuhan mee Petrus yaato ikigi maataata kaama emaa pe-wugitaagi
naaki Tuhan me yumakaa asigi menaa da taka ena nekeenigi, mee ko 'Eto
kenaagoo Aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee
naekeata kaama ayam ena menaa taapi' see nasigi mee ii naadi kaama
62 peedoota amokiyoo mokoo peanta kaama ebo yegee yegeeki.
63 Kuwa kaboo da Yesus peneata bagee yuwa me Aa ebo ye naadi yagaa
kopaa dakameamookea.
64 Yesus Wa me emaa masii to kaa doka me yabebenataata kaama asiino,
"Aa maamee me kadakamigi, maamee me kadakamigi see kuwa A me duya
kaa mée deede" see asegea.
65 Mée badeekee menaa apanaa miya maamaa asegea.

Yesus mee Yahudi kaa mena pekataa see bagee paagoo eepeeta menaa
Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Yoh 18:19-24

66 Tokoma mee da, pedeo komaa da Yahudi kaa mena pekataa see bagee
yuwa ma, Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee
yuwa ma okoo kutuu semaagea kaboo Yesus mee okoo paagoo eemegea.
67 Okoo me asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee
Aa gaayu ko mée asii" see asegea. Kiya Yesus me asiino, "Kisee Ani me
kisiipa miya ikii mikee see se nagaapea keekee.
68 Bedaa kisee Anii mena ena kiapaadiipa kuwa miya ikii me se nasiipea.
69 Kiya eto kaama wodoo Mée Yogaa mee Se-pesee, We-pesee yago Mée
Ogatamee Wa me dagi yagaa yaato animaata ebo toowoo taapi" see asigi.
70 Okoo me asiino, "Kisee gaayu ko A me 'Anii ko Ogatamee Yoopaa' see
mée asege mee ye?" asegea naaki "Ikii me wegagea kuwa" see asigi.
71 Okoo me asiino, "Yaai, Wa me wegagi menaa da inii yeemaagea yoka
eto ko sikii, Wa me kisee pedeo ukuwapi, kisee pedeo koo sipi see deeta
bagee kuwa wisintayu, se abaai" see aaseekea.

23

Yesus mee Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-14, Mrk 15:1-5, Yoh 18:28-38

1 Kuwa mena pekataa see bagee yuwa uduma yiinaageeta Yesus badaa
maadoota Pilatus paagoo
2 peemaata kaama okoo me yakobaakee menaa kuwa ko kisee: "Mee Mée
mee ko inii tomaa kaa bagee paagoo makapaa menaa eeweganaa see Mée.
Wa me wegaano menaa ko 'Pajak kepee kuwa Ebo Kaisar se manii' bedaa
Wa me 'Anii ko Ebo Kristus mee' kisee inii ebo mée eetookee mée see ekaa
Waa ekaato munigi, kisee mée deebaa segeeki" see asegea.
3 Pilatus me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo mikee ye, taa
ye?" asigi naaki "A me wegage kuwa" see asigi.
4 Pilatus me imam ebo yuwa ma, apanaa bagee yuwa ma uduma asiino,
"Ani me ko mee Mée mee kaa pedeo ena ma si yadeega yoka" see asigi.
5 Kiya okoo me omaago ma asiino, "Taa, mee Mée mee Yudea wee kaa
magaa uduma Wa me topenaa see menaa kuwa me mée aakago-maakago
siyaabuu segeeki. Petamanii Galilea wee kaa kaama masegeeta kisee too
nakaayoo too kisee menaa eeweganaa segeeki" see asegea.
6 Pilatus me mee menaa da yeeta kaama asiino, "Waa Galilea wee kaa
mée to ye?" asigi naaki

22:61 Luk 22:34 **22:69** Mzm 110:1, Dan 7:13-14

7 "Ei" asegea. Pilatus me kuwa ni me menaa se, Galilea wee kaa ebo totaa
see mée wa me menaa yoka naadi kaama "Herodes mee paagoo eepooi"
see asigi. Kuwa kaboo da Herodes mee miya Yerusalem magaa kaa kiyoo
totaaki.

Herodes me Yesus apaadeeta menaa

8 Yesus mee badaa maadoota Herodes paagoo eepeemaagea ko Herodes
ede kigi. Yesus me ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa yeegi yoka Waa
deega naaki ou see dimii gaawoo segeeki, bedaa Yesus Wa me dimi nagii-
nagii agiyoo ena waa naa nadeeyaagi naaki ou see dimii mee miya ebo.
9 Wa me Yesus mee mena maamaa apaadeeki kiya Waa mena ena ma se
asigi.
10 Imam ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma
okoo me Yesus mee yakobaakee menaa yuwa eebaa omaago ma Herodes
asegea.
11 Herodes ma, wa me okaa yago bagee yuwa ma okoo miya Yesus
wisineekee menaa eebaa. Aa ebo ye naadi wisineekee kaa magaa to kaa
ebo tookee bagee me disi-disii see dokaa yuwa yamaataagea. Kea seamoo
naadi kaama "Bedaa Pilatus paagoo metaki eepooi" see asigi.
12 Idukaa kaama Herodes ma, Pilatus ma ekea aabe ketaa see kiya mee
naagoo kaama wodoo ekea aaepa kiwookea.

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mat 27:15-26, Mrk 15:6-15, Yoh 18:38–19:16

13 Imam ebo yuwa ma, apanaa ebo bagee yuwa ma, aii bagee yuwa ma
kuwa Pilatus me "Uduma meei" asigi.
14 Meemaagea kaboo wa me asiino, "Ikii me mee Mée mee ko mée yuwa
paagoo deebaa see menaa too eeweganaa segeeki yoka naadi kaama ni
paagoo eemegea. Ikii paagoo ani me Waa ipiipi apaadee sepa kiya ikii me
Wa kaa pedeo see yawegagea menaa kuwa anii ena ma yadiino taa.
15 Herodes wa me miya pedeo menaa yadiino taa naadi kaama bedaa
inii paagoo mée yamiyaagi yoka yeeweei, Waa bogaano gaano pedeo see
agiyoo ena ma ukuwaano taa.
16 See kemaata 'Pepeaduu me dakameamoo semaata daba peeyaai' see
asiipa" see asigi.
17 [Pilatus me aseta menaa kuwa ko Paskah Naagoo tahun gakata Yahudi
bagee ena, digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee kuwa mée ena Wa me
daba yapeeyaabuu segee seta kemaata Yesus mee daba peeyaano see naadi
aseta menaa yuwa.]
18 Kisee asigi kiya kiyoo topea bagee okoo uduma enaataa ebo menaa kaa
asiino, "Mee Mée mee wogeepeasii, Barabas mee too daba mée yapeeyaai"
see asegea.
19 Mee Barabas see mée to mee ko mee magaa kaa kiyoo mée yuwa
aakago-maakago naadi kaama mée ena wugita kemaata digiyoo ee yiba
dogeamaata mée to.
20 Pilatus me Yesus mee daba peeyaano see naadi kaama bedaa okoo
paagoo wiyaagoo to kuwa menaa eewegagi
21 kiya okoo uduma mena ebo kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa paku
wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see menaa maamaa asegea.
22 Pilatus me wedaagoo to menaa ko "Sooi, Wa me pedeo ukuwapi agiyoo
maagiyoo naa ya? Waa bogaano gaano pedeo see agiyoo ena ma ukuwaano
taa yoka 'Pepeaduu me dakameamoo semaata daba peeyaai' see asiipa" see
asigi.

23 Kiya okoo me bedaa mena ebo kaa asiino, "Waa piya bokoo to kaa
paku wugii" see asegea menaa mee too pesee kegea,
24 kaama too Pilatus me okoo me menaa yayeeta kaama Yesus wugima-
gaai see menaa daataagi.
25 Okoo me daba mée yapeeyaai see idimegea mée to mee daba
yapeeyaagi. Waa ko mée yuwa aakago-maakago naadi kaama mée ena
wugita kemaata digiyoo ee yiba dogeamaata mée to kiya daba yapeeyaagi.
Kiya Yesus mee okoo me ede gaagea dimii kaa too yaekeasigi.

Yesus piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-44, Mrk 15:21-32, Yoh 19:17-27

26 Yesus mee badaa maadoota paku wugiino yoo eepeetaaka too ko
Kirene magaa kaa mée ena ekaa da ko Simon waa kota kaa meemaagi.
Aadee seta kaama Yesus me piya bokoo to mee uuto yadoosi naadi
peneasegea. Piya bokoo to wa kaa yadootaata kaama uuto yadoopegeeki.
27 Mée eebaa obeepegeekea. Api yuwa miya yege ma, yii-yii ma uuto
obeepegeekea.
28 Yesus mee oko maataata kaama asiino, "Ikii Yerusalem magaa kaa apii
yuwa, Anii bogaapa kuwa kaa nayegee see se kiya ikii ma, ikii me yogaa
yuwa ma ikii kaa aayegee taai.
29 Weda see agiyoo agoo kaata naagoo ko 'Pai keta apii yuwa ma, yoga
kabaano taa see apii yuwa ma, ama taa see apii yuwa kuwa uduma
daamaa, ede nao' kisee menaa kuwa wegaatagea yoka ikii ekaato kaa too
aayegee siwoo taai.*
30 Kuwa yaai-yaai taatagea kaboo mée me 'Maga bago yuwa kuwa inii
kaa mée tagimeeii taai, maga kutuu yuwa kuwa inii mée dapimeeii taai'
see asiitagea.
31 Eto kiipaa mée me ukuwataakea agiyoo kuwa piya wii kaano taa kaboo
kisee ukuwayu ko piya wii keta kaama wodoo kuwa kaasee ukuwaaniita
naa ya?" see asigi.†
32 Pedeo agiyoo ukuwata bagee wiya miya Yesus ma enaataa piya bokoo
to kaa boosi naadi eepeegea.
33 Muguu naadi maga ena ekaa da ko Mumo Metoo Kutuu to kaa
eepakaamaata kaama Waa piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Pedeo
agiyoo ukuwata bagee wiya miya kisee paku wugitaagea. Wa me dagi
yagaa yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena.
34 Yesus wugitaakea bagee yuwa kaa Wa me sembahyang yaasiino,
"Neataagi, okoo nekeeniino taa kaa ukuwagea yoka epa ekeasii" see asigi.
Kiyoo kaama okaa yago bagee me Wa me dokaa yuwa maamee me masiipi,
maamee me masiipi naadi okoo me agiyoo iyagideekea.
35 Kuwa kaboo da mée yuwa koogo diitookea. Yahudi kaa ebo-ebo yuwa
me Yesus wisineekee kaa asiino, "Wa me apanaa bagee se boosi naadi
daba daagimaayaabuu segee simi kiya Waa ekaato iyo. Waa Ogatamee

---

* **23:29** Yoga kabaano taa apii gaayu ko Yerusalem magaa mee pedeo kaata naagoo yoga agoo see apii yuwa okoo me yogaa yuwa boogea naadi yegee taapea kiya yoga taa see apii kuwa si yegee taapea yoka naadi daamaa, ede nao see wegaatagea. Yesus mee wugimaagea mee ko yaai-yaai ebo kiya Yerusalem magaa mee pedeo kaata naagoo yaai-yaai agiyoo ebo kedaa taata see kuwa nekeensi naadi aseta menaa. **23:29** Luk 21:23-24 **23:30** Hos 10:8, Why 6:16 † **23:31** "Piya wii kaano taa kaboo" see aseta menaa mee ko eto mee pedeo taa see Mée wugimagaapea mee ebea-ebea. "Piya wii keta kaama wodoo" see menaa mee ko epeekaa yaai-yaai taatagea naagoo Yerusalem magaa kaa bagee mée eebaa wugiitagea kaata mokoo, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **23:34** Luk 6:27-28, Mzm 22:19

me wigintaata Mée Ebo Kristus mee mikee ki Waa kepa ko Waa ekaato
daba daagimaa peesi" see asegea.
36 Okaa yago bagee yuwa me miya Waa wisinegea. Geebagi see anggur
poo uwoo goo-maneeta kaama asiino,
37 "Aa ko mikee Yahudi bagee me Eboo gaayu ko Aa ekaato daba peedee
taai" see asegea.
38 Wa dagii da kaa mena ena yaebeamaata kaama pakaa-tabeasegea.
Mee menaa da mee ko kisee: "Mee mée mee ko Yahudi bagee me Eboo
mee" see menaa yaebeamaagea.
39 Yesus ma enaataa piya bokoo to kaa paku wugitaagea bagee wiya
kuwa mée ena mee me Yesus wisineekee kaa asiino, "Aa ko Ogatamee me
kawigintaata Mée Ebo Kristus mee, se maa? Aa se boose yoka piya bokoo
to kaa kaama daba pooi, bedaa enaa miya daba mée peeyaai" see asigi.
40 Kiya ena mee me ego-tago see menaa kaa asiino, "Aa Ogatamee uu ye?
Aa miya Waa see see bogaape yoka Ogatamee mee wedaano, daa ye?
41 Enaa ko pedeo agiyoo ukuwata kuwa me bogaapea kiya mee Mée mee
pedeo ukuwaano taa" see asigi.
42 Bedaa wa me asiino, "Yesus, Aa ebo mée eetoono see naadi meetage
naagoo anii miya nanekeenii" see asigi.
43 Yesus me asiino, "Anii mikee kasiino ko: Eto kenaagoo aa Anii ma epo
enaataa Pirdaus magaa kaa toopea" see asigi.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-56, Mrk 15:33-41, Yoh 19:28-30

44 Kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo kuwa magaa
uduma digiyoo aatakiika, kisee too keno wedo kaa too pakaa-pakaa,
45 kuwa uduma keno taa. Kuwa kaboo da Ogatamee me ee semoo yiba
yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee usii to kaa kaama pegadoota
manii to kaa too wiya wodeenega.
46 Kuwa kaboo da taa ko Yesus me ebo menaa-menaa kaa asiino,
"Neataagi, Ni me dimi noogaa da A me yagaa da kaa kaekeasega" asigi
naaki taka ena dimi noogaa da pe-seomigi.
47 Kuwa ukuwaanega kotoo yuwa Roma kaa okaa yago bagee me eboo
deeta kaama Ogatamee yaapaageeki. "Mee Mée mee ko mikee pedeo
ukuwaano taa see Mée to ii" see wegagi.
48 Kuwa ukuwaanega kotoo yuwa diino see naadi me-yigimeeiikea bagee
kuwa okoo mée eebaa. Okoo kuwa agiyoo deegeeta kaama peedaa
naadi dimi nagimeekee kaa yagaa kopaa okoo ekaato bokoo to kaa
dakamepegeekea.
49 Yesus ipi see bagee yuwa ma, Waa ma enaataa Galilea wee kaa kaama
epo peenaa see apii yuwa ma okoo beesekaa mokoo kaama yiinaageeta
kuwa ukuwaanega kotoo yuwa diitookea.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Yoh 19:38-42

50 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Yusup tupi. Waa dimi topoo,
Ogatamee me menaa yayeetaa see mée. Waa Yahudi kaa mena pekataa
see bagee ena kiya
51 kuwa Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa me Yesus wugimaasi naadi
mona daagea kuwa waa be, okoo me mena daata kaama pedeo kotoo Wa
kaa yaukuwagea kuwa miya be. Waa Yahudi bagee me magaa ena ekaa

23:35 Mzm 22:7-9 **23:45** Kel 26:31-33, Ibr 10:19-21 **23:46** Mzm 31:6

da Arimatea magaa kaa mée. Waa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taatagi naagoo mee moga migi naaki ou see dimii maamaa gaawoo see
mée.
52 Waa Yesus bootaa da ogo magaano see naadi peedoota Pilatus paagoo
pe-idimigi.
53 Kiyoo kaama bootaa da dookomeeta kaama daamaa poodee see doka
gipii da kaa bebenataata kaama doodoota mée ogo magaano yoo kiyoo oma
ena togaawee ogo maatayu. Mee oma togaawee mee ko mée me denamaata
kaama mée ogo magaano taa see oma gipii da.
54 Mee naagoo ko Sabat kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo. Sabat
naagoo kaano see kooka.
55 Galilea wee kaa kaama Yesus ma epo enaataa peenaa seta apii yuwa
Yusup obeedoota mée ogoo da deegea, Yesus bootaa da ogo maagea-
maagea kuwa miya diitookea.
56 Okoo peedoota ee kaa peemaata kaama Yesus bootaa da wunu daamaa
peesi naadi sigimaano agiyoo ma, wunu daamaa uwoo ma kuwa ipiipii
semaata ekeasegea. Sabat naagoo yoka Ogatamee me wegata-wegata see
see okoo koogo togea.

24

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Yoh 20:1-10

1 Mee daa yiba petamanii naagoo esee pedeo komaa, pe-aweeniino taa
kaboo da api yuwa me kuwa miyoo taa wunu daamaa peesi naadi agiyoo
ipiipii semea yuwa doodoota Yesus ogoo da kaa peemaata kaama
2 deamaagi too ko Waa ogoo da kaa takeata oma damaa to mee bikeata
amoo maa kaa peanta topa.
3 Okoo semoo yiba peanta kaama deeyaa naaki Tuhan Yesus bootaa da
toono taa.
4 Kisee dimi nagimeamoo taaki too ko taka ena okoo geboo da kaa mée
wiya, kusi-kusi peega see dokaa maataa see bagee wiya yiinaageeta topea.
5 Api yuwa weda kaa maga yaato mumo esee-ekeasegea kiya kuwa mée
wiya me asiino, "Ikii kaasee kaa boota bagee ogo maagee yoo aya totaaki
Mée mee abagea?
6 Waa nakaayoo toono taa, aya andoo peepi. Galilea wee kaa kiitoogee
simi kaboo ikii kisimi menaa kuwa ikii gaagaa taai.
7 Kuwa ko kisee: 'Mée Yogaa mee pedeo bagee paagoo yaekegataata
kaama piya bokoo to kaa bogaano gaano pedeo. Bogaapi kiya wedaagoo
to naagoo aya andoo pootagi' see kisimi" see asegea.
8 Kisee asegea naadi kuwa apii yuwa me Wa me kuwa menaa da mée
asimi ii see kuwa nekeenegea.
9 Esedoota ee kaa okoo me deepea-deepea menaa yuwa uduma Yesus me
topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa ma, apanaa bagee yuwa ma okoo
paagoo eewegagea.
10 Kuwa apii ekaa yuwa ko Maria Magdalena ma, Yohana ma, Yakobus
baayo Maria ma, apanaa epo enaataa peenaa see apii yuwa miya. Okoo
me kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa pe-eewegagea naaki
11 okoo aii menaa keenda naadi mikee menaa yoka see se gaagea.
12 Kiya Petrus mee yiinaageeta kaama yiibaga peedoota mée ogopa
peemaata kaama peenaa kagu esee-ituunta mokoo kaama ogo wogaa-
wogaa see deamaagi naaki Wa kaa yabebenamaata dokaa yuwa too topa.

23:56 Kel 20:10, Ul 5:14 **24:7** Luk 9:22

Peedoota ee kaa 'Kuwa kaasee kotoo ukuwaanega naa ya?' see dimii gaapegeeki.

Emaus magaa kaa peegee see etaa da kaa Yesus me mée wiya paagoo ekaato awee da kaa deeyaata menaa
Mrk 16:12-13

13 Mee naagoo Yesus sekaataa peenaa seta bagee ekea mée wiya maga ena ekaa da ko Emaus magaa kaa peetaakea. Yerusalem magaa kaa kaama Emaus magaa kaa poo-poo kilometer gaasi ma ena.
14 Kuwa ukuwaandaa sepa menaa yuwa aawegaa sepegeekea.
15 Kuwa menaa aawega-maawega sepegeekea naaki Yesus mee ekea geboo da kaa keta kaama okoo paaya enaataa peetaa.
16 Yesus mee deegea kiya mee ko Yesus yoka see kuwa ekea nekeeniyaano taa.
17 Wa me asiino, "Ekea mapea menaa aawegaa sepegeekea naa ya?" see asigi. Ekea tuguunegea, dimi boodi kegea.
18 Ekea wiya ena ekaa da ko Kleopas me asiino, "Ei, eto miyoo ukuwadaa sema agiyoo kuwa Yerusalem magaa kaa mepea bagee kuwa uduma A too ewo ye?" asigi naaki
19 "Mapea menaa naa ya?" see asigi.
Ekea me asiino, "Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee kaa kaama ukuwaanega menaa kuwa. Waa ko nabi bagee eboo, Ogatamee emaa dagii da kaa miya, inii mée uduma me miya kisee deege. Wa me ukuwaaniyaabuu segee simi agiyoo kuwa miya pesee, Wa me weganaa segee simi menaa kuwa miya omaago.
20 Imam ebo yuwa ma, inii me ebo-ebo apanaa yuwa ma okoo me Waa wugimaasi naadi ekegataamea. Ekegataata kaama piya bokoo to kaa booyaamea.
21 Inii Israel bagee yuwa daba mée daagimaa peeyaabuu taapi Mée mee Wa me too ii see kuwa inii gaagee sepe kiya Waa wugimaata kaama wedaagoo to naagoo kega.*
22 Bedaa yumakaa inii ma enaataa apii okoo wedo waa naa me inii dimi mée ooyaakee menaa mée asegea. Okoo pedeo komaa mée ogo maata yoo peepea
23 kiya bootaa da diino taa. Okoo meedoota inii paagoo mée asiino, 'Malaikat bagee yuwa inii paagoo awee da kaa keta kaama "Yesus mee aya andoo peepi yoka" see mée asegea' see menaa kuwa niiwegapea.
24 Kiyoo kaama inii ma enaataa bagee yuwa noonaa mée ogopa diino see naadi peegea. Peemaata kaama api yuwa me wegapea see see okoo me miya deegea kiya Yesus mee okoo diino taa" see kuwa ekea me asegea menaa yuwa.
25 Yesus me asiino, "Yaai, ekea kaasee dimi ewo see bagee wiya. Idukaa nabi bagee me wegawoo seta menaa kuwa ekea mikee gaano epee yaai.
26 Kuwa menaa yiba Ebo Kristus mee boodi ma boomaata kaama Waa asii-sege ebo too toowoo see yoo pakaamagaano gaano pedeo keekee, see menaa ebeamaata, se maa?" see asigi.
27 Kiyoo kaama Ogatamee me menaa yiba idukaa kaama Wa kaa wega-woo seta menaa kuwa ekea paagoo daamaa ipiipi eewegagi. Petamanii Musa me menaa mee kaa kaama masegeeta nabi bagee me menaa yuwa

* **24:21** "Inii Israel bagee yuwa mée daba daagimaa peeyaabuu taapi Mée mee Wa me too ii" see aseta menaa mee ko Israel bagee yuwa me gaano, 'Ebo Kristus mee meemaata kaama kuwa Roma kaa bagee yuwa mée yaabagaapii semaata inii Israel bagee yuwa too ebo toowoo taapea' see gaata kemaata aseta menaa.

kaa too kuwa uduma Waa ekaato kaa ebeamaata menaa yuwa nekeeniino
yaato daamaa ase-manee sepegeeki.
28 Ekea peetaakea magaa geboo da kaa peemaata kaama Yesus etaawee
yamoo-sege taano see kooki.
29 Kiya ekea me "Ei, Aa enaa ma enaataa mée eetooi, keno seomigi ke,
digiyoo takiiniinaka yoka" kisee maamaa asegea. Waa ma okoo paaya
enaataa ee yiba seemetaa.
30 Okoo enaataa naano see naadi animaata kaama Waa roti masegeeyu,
Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama roti kabatagaa
naadi ekea paagoo yawuditaayaa naaki
31 ekea taka ena kisee ki Waa nekeeniino see dimii medaaka. 'Mikee,
Yesus ii' see dimii nekeenegea. Kuwa kaboo da taa ko taka ena Waa peanigi
taa ewo.
32 Ekea me "Sooi, yumakaa etaa da kaa kaama Wa me Ogatamee me
menaa yuwa nekeeniino yaato daamaa mée ase-manee sepegee sipi kaboo
enaa dimi mena esee ede ma, ede ma kedaa sepegee sepea, se maa?" see
aawegaakea.
33 Ekea kisee ki anoogeeta Yerusalem magaa kaa metaki pakagea.
Pakaamaagea ko Wa me topenaa see bagee gaasi ma ena kuwa ma, apanaa
mée noonaa ma okoo enaataa topea.
34 Okoo me asiino, "Tuhan mee mikee aya andoo peepi ii, Simon paagoo
Waa ekaato awee da kaa deeyaagi" see asegea.
35 Kiyoo kaama kuwa mée wiya ekea me eta mana kaa kaama ukuwapea-
ukuwapea menaa yuwa eewegagea, bedaa ee kaa kaama Yesus me roti mée
eekabatagaaki naaki mikee Aa Yesus ii see dimii nekeenege see menaa
kuwa miya eewegagea.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato awee da kaa deeyaata menaa

Mat 28:16-20, Mrk 16:14-18, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8

36 Kuwa menaa yuwa eewegataakea naaki taka ena Yesus mee okoo
paagoo awee da kaa keta kaama "Epao, ikii Ogatamee ma emee-emee
kisiyaayaa bagee yuwa" see asigi†
37 kiya okoo dimi oodaakea. Senee to nao naadi okoo weda ebo kegea.
38 Wa me okoo asiino, "Ikii kaasee kaa weda kegea? Kaasee kaa dimi
wiya kegea?
39 Ni me yagaa bado kuwa nadeeweei. Anii yoka, nayaadee siweei. Sene
gaayu ko Anii see see se, baboo mogee taa see agiyoo yoka" see asigi.
40 Kuwa menaa da aseta kaama Wa me yagaa bado yuwa deeyaayu.
41 Okoo esee ede kaa dimi nagimegao naadi 'Mee mikee Yesus ye, taa ye?'
kisee dimii gaataakea kaboo Yesus me asiino, "Ikii nakaayoo naano agiyoo
naa agoo ye?" asigi naaki
42 peeta dogee ponee ena goo-maneegea.
43 Wa me masegeeta okoo paagoo kaama nugi see deegea.
44 Wa me okoo asiino, "Anii ikii ma epo enaataa kiitoogee sema kaboo Ni
me kisi-manee sema menaa kuwa ko kisee: Idukaa Musa me ebeamaata
menaa ma, nabi bagee me ebeamaata mena ma, Mazmur kaa menaa ma
kuwa menaa kuwa yiba Ni kaa wegawoo seta menaa yuwa uduma Ni kaa
uwa daano gaano pedeo see kisi-manee sema" see asigi.

24:27 Kej 12:3, Yes 7:14, 9:5-6, 53:1-11, Dan 7:13-14, Mik 5:1-4 † **24:36** "Ikii Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa bagee yuwa" see mee mena manii to ko Ibrani menaa kaa syalom see mee. Mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Koogo adumeta dimii masii" see mee. **24:44** Mzm 16:9-11, 22:1-19, 110:1-7

45 Kiyoo kaama okoo kuwa Ogatamee me menaa nekeensi naadi Yesus me ipi see dimii yamiyaabuu semaata
46 aseta menaa ko "Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa da kisee: Ebo Kristus mee Waa boodi ma boomaata kaama wedaagoo to naagoo aya andoo pootagi see menaa da ebeamaata.
47 Bedaa Wa ekaa yiba 'Ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipi yoka uduma ekeasii' see menaa kuwa Yerusalem magaa kaa kaama masegeeta mée tomaa-tomaa yuwa uduma paagoo yawegakumiino gaano pedeo, see menaa kuwa miya ebeamaata.
48 Ikii ko Ni me ukuwata-ukuwata kuwa uduma nadeewoo seta kaama naweganaa siwoo taano bagee yuwa.
49 Yeede, Neataagi me Waa ikii paagoo kiniita see kiseta Mée mee Anii kimiyaata kiya Wa me pesee da ikii kaa kidootagaano taa kaboo kuwa ikii mee magaa kaa kiyoo too toogee taai" see asigi.

Yesus epoo to wodoo pakata menaa
Mrk 16:19-20, Kis 1:9-11

50 Kiyoo kaama Yesus me okoo badaa maadoota Betania magaa geboo da kaa eepeemaata kaama Waa yagaa yagaataata kaama okoo kaa daamaa pesee kisi naadi menaa yaasigi.
51 Kuwa menaa wegataaki too ko Waa badaa maageeta kaama epoo to wodoo pakaa-seomigi.
52 Okoo kagu maga kaa sibumedaa seta Waa yaapaagee, ebo ekee naadi kaama metaki esedoota Yerusalem magaa kaa esee ede ma, ede ma eseemaata kaama
53 Ogatamee me ee kaa kaama Ogatamee yaapaagee segee siwoo seta. Kiyoo too.

24:47 Kis 1:8 **24:49** Yoh 14:16-17

Yohanes
Yesus me ukuwata peeta menaa

Mee kapogee yiba menaa kuwa yaebeamaata mée mee ko Yohanes mee, Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena, uwo mée yatukumeta mée Yohanes mee se. Mee kapogee yiba Yesus me topenaa seta bagee kuwa esee epa see mée see wegayu ko Yohanes see mee.

Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Yesus mee ko Ogatamee Yoopaa, Ogatamee me magaa da kaa isiyaata Mée, Ebo Kristus mee yoka see kuwa mée me mikee gaawoosi naadi ebeamaata. Bedaa Yesus Waa Ogatamee ma endagii kemaata Waa miya ebo, Waa miya Asii-sege see Mée ii see kuwa miya nekeensi naadi ebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun bado ena waa naa omemaata kaama tahun 90 mee yiba mokoo Yohanes me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-18 Menaa Da see ekaa munta Mée Waa magaa da kaa eseta menaa
1:19-51 Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me "Yesus mee ko Ebo Kristus mee yoka" see menaa yawegata kemaata mée yuwa Yesus sekaataa peeta menaa
2:1–5:47 Yesus me petamanii ukuwanaa, peenaa seta menaa
6:1-71 Yesus me mée lima ribu naano agiyoo yaagoo kiyaabuu seta kaama "Anii ko mée kisee too tuyaabuu siwoosi naadi roti mee" see aseta menaa
7:1–8:59 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus me menaa be kaa wisinegee seta menaa
9:1-41 Yesus mee ko magaa da kaa bagee paagoo awee yawogaamaasi naadi Agoo da mee kemaata emaa digiyoo see mée ena emaa awee yakiyaata menaa
10:1-42 Yesus mee ko domba wodaa munitaa see Mée kaa menaa
11:1-57 Yesus mee ko mée aya toowoo siyaabuu taano Mée kemaata Lazarus mee aya andoo peeyaata menaa
12:1-50 Yesus bogaano see naadi Yerusalem magaa kaa pakaamaata kaama wegata menaa
13:1-30 Yesus mee Wa me topenaa see bagee yuwa ma Paskah epo enaataa nota menaa
13:31–16:33 Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa topeta menaa yuwa
17:1-26 Yesus me Waa mikee gaayaa bagee yuwa kaa sembahyang yaaseta menaa
18:1–19:42 Yesus boosi naadi menaa yawegataata kaama piya bokoo to kaa booyaata menaa
20:1–21:25 Yesus aya andoo peeta kaama wodoo ukuwanaa, peenaa seta menaa

Menaa Da mée keta menaa

1 Esee petamanii ko Menaa Da see ekaa munta Mée mee tota. Menaa Da
see ekaa munta Mée mee Ogatamee ma epo enaataa tota. Menaa Da mee
miya Ogatamee.*
2 Esee petamanii agiyoo-pagiyoo uduma taa kaboo Waa Ogatamee ma
epo enaataa tota.

---

* **1:1** Menaa Da see ekaa munta Mée mee ko Yesus Kristus mee. Yunani menaa kaa Logos see ekaa mee. **1:1** Why 19:13

3 Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata kuwa Menaa Da
doodoo ogaataata. Wa me ogaatagaano taa agiyoo ena ma taa.
4 Mée tomaa daamaa tuyaabuu siwoo siyaa kuwa manii to ko Wa kaa
too. Wa me mée tomaa daamaa tuyaabuu siwoo siyaa menaa kuwa mée
paagoo ago yawogaamaayaa mokoo.
5 Agoo Da mee digiyoo yiba daamaa yawogaamaayaabuu siwoo siyaa,
digiyoo mee me peedi se ekeasiyaa.
6 Mée ena, Ogatamee me mée yuwa paagoo pooi see aseta mée mee meta,
wa ekaa da ko Yohanes.
7 Waa meta mee ko Agoo Da Wa me menaa yaweganaa taano see naadi,
bedaa kuwa menaa mée uduma mikee nao see gaasi naadi meta.
8 Yohanes waa Agoo Da mee se, Agoo Da kaa menaa kuwa too yaweganaa
taano see naadi meta.
9 Kuwa menaa yaweganaa seta kaboo da mikee okaa da ebo Agoo Da
mee, Waa mée tomaa uduma awee da kaa yawogaamaasi naadi Agoo Da
mee, Waa mée paagoo meeno see koo taaki.
10 Waa magaa da kaa omegee, toogee seta, bedaa uwoo to, magaa to
uduma Wa me ogaataata kiya magaa da kaa bagee yuwa me Waa ewo,
nekeeniino taa.
11 Wa me magaa kaa Waa ma tomaa kaa bagee paagoo meta kiya Waa
be kaa badaa magaano taa.
12 Okoo kisee koo seta kiya kuwa Waa daamaa badaa maata bagee yuwa,
okoo Wa ekaa da ebo, Waa mikee gaata bagee kuwa uduma Ogatamee me
daamaa yoka naadi Wa me yogaa kiyaata.
13 Okoo Wa me yogaa kiyaata kuwa ko mée me yoga agoo kiyaayaa
mokoo se, mée me yoga agoo kaano ede gaayaa dimii mee kaa miya se,
bedaa paimee me yoga agoo kaanaka gaayaa dimii doodoo kaama miya se
kiya Ogatamee Wa me edee, Wa me gaayaa-gaayaa doodoo kaama Wa me
yogaa kiyaata.
14 Menaa Da see ekaa munta Mée mee ko Waa mée ena keta. Mée ena
keta kaama inii mée paagoo epo enaataa mée eeomegee, toogee seta. Waa
ebo, Waa asii-sege see kuwa inii deemea. Kuwa asii-sege siyaa agiyoo kuwa
Nagamee me Wa me ena too too Yogaa kaa manta. Wa me mée epa dimii
mee ebo, Wa too esee mikee dimi yago Mée ii see kuwa inii mée deeyaami.
15 Mée me Waa ipi kisi naadi menaa kuwa Yohanes me yaweganaa simi.
Wa me ebo menaa-menaa kaa "Wae, ni me miyoo taa kisema menaa ko
'Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Waa anii taa kaa miya tota yoka
anii peedi' see kisema. Eto ko mee Mée mee ki see kuwa anii bedaa
kiiwegaga" see asigi.
16 Ogatamee Wa me mée epa dimii mee ebo kemaata inii kaa esee
daamaa mée manegee siyaa agiyoo kuwa inii uduma daamaa maseeii
siwoo see.
17 Diiyoo deewoo seta menaa kuwa Ogatamee me Musa doodoo mée
manta kiya Wa me inii mée esee epa dimii mee gaayu ko Yesus Kristus
mee doodoo mée yamiyaabuu simi, Wa too esee mikee dimi yago Mée ii
see kuwa inii mée deeyaami.
18 Ogatamee Waa deetaa see mée ena ma taa kiya Wa me ena too too
Yogaa Wa me inii Ogatamee mée ipi kiyaabuu seta. Waa miya Ogatamee,
Waa Nagamee ma epo enaataa totaa see Mée mee.

1:3 Kol 1:16-17 **1:4** Luk 1:78-79, Yoh 8:12 **1:5** Yoh 3:19 **1:9** Yoh 12:46 **1:12** 1Yoh 3:1-2
1:14 Plp 2:6-8, Ibr 2:14 **1:17** Rom 5:20-21 **1:18** Yoh 14:9-11, Kol 1:15

Uwo mée yatukumeta mée Yohanes me "Anii Ebo Kristus mee se" see aseta menaa
Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Luk 3:3-6,15-17

19 Kuwa kaboo da taa ko Yerusalem magaa kaa kiyoo Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa me Yohanes mee kaasee mée to, kaasee mée to naadi kaama pe-
apaadee taano bagee yuwa "Pe-niiyeegii" see asegea. Okoo noonaa imam
bagee, noonaa Lewi apaa kaa bagee. Okoo Wa paagoo peemaata kaama
asiino, "Aa maamee naa ya?" asegea.
20 Waa booneano menaa ena ma taa, wa me awee da kaa asiino, "Anii
Ogatamee me wigintaata wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee se" see asigi.
21 Okoo me asiino, "Aa Ebo Kristus mee se gaayu ko aa maamee naa ya?
Aa nabi Elia mee ye?" asegea naaki "Taa" asigi. Bedaa okoo me asiino,
"Idukaa kaama Nabi eboo ena inii paagoo miyaatagi see wegawoo seta
Mée mee naa aa ye?" asegea naaki "Taa" asigi.
22 Okoo me asiino, "Taa gaayu ko aa maamee naa ya? Kuwa a paagoo
inii pe-niideegii see mée asegea bagee yuwa inii bedaa okoo paagoo mena
daamaa pe-asiino see yoka a me too 'Anii kisee mée to, kisee mée to' see
kuwa mée asii" see asegea.
23 Wa me asiino, "Idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena mee ko
kisee: Mée waa ena me ebo menaa-menaa kaa 'TUHAN me meeno see
etaa daamaa topoo yatupitagaai' see menaa mee piya taa, one taa see ebo
mee maga ugii da kaa wegaatagi, see menaa wegawoo seta. Mee mée mee
ko anii" see asigi.
24 Kuwa wa paagoo mena pe-yeegiino see naadi mepea bagee kuwa
noonaa Parisi kaa bagee.
25 Okoo me asiino, "Aa ko Ebo Kristus mee miya taa, aa nabi Elia mee
miya taa, aa idukaa kaama Nabi eboo ena meetagi see wegawoo seta Mée
mee miya taa gaayu ko aa kaasee kaa mée uwo yatukumetaake naa ya?"
see asegea.
26 Wa me asiino, "Ani me uwo yiba mée yatukumetaaka kiya Mée Waa
ena, ikii me ewo see Mée mee ikii paagoo kiitotaaki.
27 Ani keta ikii paagoo mepa kiya anii peedi. Waa uuto meepi Mée mee
ko esee ebo. Wa me badoo doko onee peedii to mee miya ni me yaekagaano
iyo, anii sikii taa" see asigi.
28 Kuwa menaa aawegaakea kuwa ko Yordan uwoo asii yaato Betania
magaa kaa wa me mée uwo yatukumetaa see yoo kaama asegea menaa.

"Yesus mee Ogatamee me Domba Pooduu To" see aseta menaa

29 Tokoma mee da Yohanes me Yesus mee wa paagoo migi see deeta
kaama asiino, "Ikii deeweei. Mee ko Ogatamee me Domba Pooduu To,
magaa da kaa bagee me pedeo yuwa yawonakomeeta kaama Ogatamee
ma menaa yataa kiyaano Mée mee.†
30 Waa ko ani me miyoo taa kisema Mée mee. Kuwa ko 'Waa uuto meepi
Mée mee esee ebo. Waa ko anii taa kaa tota yoka anii peedi' see kuwa
kisema.
31 Waa kisee Mée see kuwa idukaa anii miya ewo kiya eto ko Israel
bagee yuwa miya Waa daamaa ipi kiyaabuu taano see naadi anii meemaata
kaama mée uwo yatukumetaaka" see asigi.

1:21 Mal 4:5, Ul 18:15-18 **1:23** Yes 40:3 † **1:29** Israel bagee kuwa okoo me domba wodaa wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee seta see see Yesus Wa me inii Ogatamee ma menaa mée yataa kiyaasi naadi Waa ekaato mée yaekegataata kaama bogaatagi kemaata Yohanes me aseta menaa. **1:29** Kel 12:1-13

32 Bedaa Yohanes me deeta-deeta yuwa eewegaano menaa mee ko kisee:
"Anii deataayaa naaki poodee see bedoo eseaniyaa mokoo see see Roh mee
epoo to wodoo kaama Wa kaa eseanigi. Eseanta kaama kisee toomuu taaki
see kuwa deema.
33 Idukaa anii miya Waa ewo, nekeeniino taa kiya mée uwo natukumese
yoka pooi see naseta Mée Wa me nasimi menaa mee ko kisee: 'Roh Waa
Mée ena kaa eseanta kaama Wa kaa toomuu taapi, see kuwa a me diipe.
Mee Mée mee ko Roh Kudus yiba mée yatukumaapi Mée mee' see nasimi.
34 Anii kuwa mikee kisee deema yoka mee Mée mee Waa mikee
Ogatamee Yoopaa yoka see menaa kuwa anii yaweganaaka" see asigi.

Yesus me topenaa see bagee petamanii yuwa Wa sekaataa peeta menaa

35 Tokoma mee da Yohanes mee wa me topetaa see bagee ekea wiya ma
kiyoo yiinaageeta toomuu taakea.
36 Wa me Yesus kitaa peegi see deeta kaama asiino, "Deeweedeei. Mee
ko Ogatamee me Domba Pooduu To" see asigi.
37 Wa me topetaa see bagee wiya ekea me kuwa menaa yeeta kaama
Yesus obeegea.
38 Yesus Waa ikigi pe-maataata kaama deamaayaa naaki ekea mée wiya
Wa sekaataa obeewookea. Wa me asiino, "Ekea maagiyoo abawookea?"
asigi naaki "Rabi, wae" asegea. (Rabi see wegayu ko mena mée topetaa see
mée to mee.) Ekea me "Aa kayoo omegeeke?" asegea naaki
39 "Ekea me diipea yoka meei" see asigi. Epo peedoota kaama uwaataa
da Wa me ometaa see yoo peemaata kaama kiyoo epo enaataa toomuu
naadi digiyoo takiinega.
40 Kuwa Yohanes me menaa yeeta kaama Yesus obeewookea bagee wiya
kuwa mée ena ekaa da ko Andreas, Simon Petrus ebee.
41 Andreas mee kisee ki peedoota yagamee Simon deemaata kaama
asiino, "Ebo Mesias see Mée mee deemaage nao" see asigi. (Ebo Mesias
see ekaa mee wegayu ko Ibrani menaa kaa Ebo Kristus see ekaa mee.)
42 Wa me yagamee badaa maadoota Yesus paagoo eepeegi. Yesus me waa
deeta kaama asiino, "Aa ko Simon, Yohanes yoopaa mee kiya Kepas see
ekaa kamuntaaga yoka eto kaama wodoo mee ekaa da kaweewoo taapea"
see asigi. (Kepas see ekaa mee wegayu ko Petrus see ekaa mee.)‡
43 Tokoma mee da Yesus Waa Galilea wee kaa poonaka see gaagi. Kiyoo
peemaata kaama Pilipus see mée to mee deemaata kaama "Ni sekaataa
nameei" see asigi.
44 Pilipus waa Betsaida magaa kaa mée, Andreas ma, Petrus ma okoo
paaya enaataa totaa see magaa.
45 Kiyoo kaama Pilipus me Natanael see mée to mee pe-deemaata kaama
asiino, "Idukaa kaama wegawoo seta Mée mee, Musa me menaa yiba miya,
nabi bagee me menaa yiba miya kisee wegawoo seta Mée mee ma inii
aadee sepe. Waa ko Yesus mee, Yusup Yoopaa, Nazaret magaa kaa Mée
mee" see asigi.
46 Natanael me asiino, "Nazaret magaa kaa bagee kuwa daamaa bagee
ena ma agoo ye?" asigi naaki Pilipus me "Me-dii" asigi.
47 Ekea epo peedoota kaama Yesus paagoo peemaagea kaboo Yesus me
Natanael migi see deeta kaama Natanael paagoo asiino, "Deeweei. Mee ko
esee mikee Israel kaa mée to. Wa yiba mée deebaa see dimii peenaa ma
taa" see asigi.

1:36 1Pet 1:18-19 ‡ **1:42** Kepas see ekaa mee wegayu ko Ibrani menaa kaa oma see mee. Petrus see ekaa mee Yunani menaa kaa ekaa. **1:42** Mat 16:18

48 Natanael me asiino, "Aa kaasee kaa naipi kege?" asigi naaki Wa me
asiino, "Pilipus waa a paagoo badaa kamaagiino taa kaboo aa ara piyaa
manii da kaa toomuu taake see kuwa kadeepa" see asigi.
49 Natanael me asiino, "Ei, Guru. Aa ko Ogatamee Yoopaa, Aa ko Israel
bagee me Eboo mee" see asigi.
50 Yesus me asiino, "Ni me aa ara piyaa manii da kaa toomuu taake kuwa
kadeepa see kasega menaa da mee kaa too a me 'Aa mikee kisee Mée to
yoka' see nagaage ye? Aa Ni me kisee kadeepa see kasega menaa da kuwa
kaa dimi nagimege kuwa peedi, esee ebo see agiyoo yuwa a me deewoo
taape" see asigi.
51 Bedaa Wa me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Epoo to kabaanta
kaama Ogatamee me malaikat bagee yuwa Mée Yogaa mee paagoo esetaa,
pakataa segeekea see kuwa miya ikii diipea" see asigi.§

2

Yesus me aii uwoo yuwa anggur poo uwoo gakadiyaata menaa

1 Unu wiya omemaata kaama wedaagoo to naagoo Galilea wee kaa Kana
magaa kaa kiyoo mée waa ena me api goeano naagoo. Naano agiyoo
noogee yoo kiyoo Yesus baayo miya topa,
2 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo paagoo "Naano ke
meei" asegea naadi okoo miya enaataa eenotaa.
3 Noogee naadi kaama anggur poo uwoo imi taa. Imi taa naadi okooto
me Waa asiino, "Okoo anggur poo uwoo kuwa taa keepeasega yoka" see
asega.
4 Yesus me asiino, "Ei, nibaayo, kaasee kaa nasege? Anii nanekeensi
naadi agiyoo ukuwanaa see monaa kaa kaano taa yoka" see asigi.
5 Okooto me kiyoo agiyoo yaokagee see bagee yuwa asiino, "Wa me
kisiipi-kisiipi kuwa daamaa pee-yaukuwaai" see asega.
6 Amokiyoo ebo otaawee bedimi agoo, Yahudi bagee me tuunuu sepea
yuwa wetogekumiino uwoo wugiino see naadi oma otaawee yuwa.
Otaawee noonaa uwo delapan puluh liter wugiyaa, noonaa seratus dua
puluh liter wugiyaa see otaawee yuwa. 7 Yesus me kuwa agiyoo yaokagee
see bagee yuwa asiino, "Kuwa otaawee yuwa uwo pudiisi yoka kabageawee
taai" see asigi. Uwo kabageawee naadi ebeatoo da kaa kega kaboo
8 Wa me asiino, "Eto ko simu ena wugidoota pesta tuku see mée paagoo
yadoo-pooi" see asigi naadi kisee yadoogea.
9 Kuwa uwoo yuwa anggur poo uwoo keepeasega naadi kaama pesta
tuku see mée to peenaa noodeegi naaki esee gii daamaa. Kuwa uwoo
wogepea yoo waa ewo, kuwa yawogedoo peepea bagee yuwa okoo too
ipi. Wa me kisee ewo kaa mee api goeano mée to mena ogegeeta kaama
asiino,
10 "Ei, anggur poo uwoo gaayu ko gii daamaa see yuwa kuwa keta mée me
nusi naadi mée paagoo maniyaa. Kuwa uwo daamaa kiyaa yuwa noogee
naadi kaama gii peenaa too kiyaa yuwa mée maniyaa, se maa. Kiya aa
gaayu ko kisee taa. Eto wodopasi yaato too a me kuwa daamaa kiyaa
yuwa mée manege" see asigi.

1:51 Kej 28:10-15 § **1:51** Malaikat bagee esetaa, pakataa segee seta kuwa ko idukaa miya Yakub me unu kaa kisee deeta. Unu kaa deeta kaama 'Ogatamee me ni me asii-kaba-kaba bagee yuwa Wa me bagee kisi naadi anii nawigintaagi' see nekeenta. Mee see see mokoo Yesus me topenaa see bagee yuwa me miya 'Yesus mee mikee Ogatamee me wigintaata Mée to ii' see nanekeeniipea yoka naadi aseta menaa.

11 Kuwa aii uwoo kuwa anggur poo uwoo gakadiyaata mee ko Yesus
Waa kisee Mée to ii see kuwa nekeensi naadi dimi nagii-nagii see agiyoo
petamanii mee, Galilea wee kaa Kana magaa kaa kiyoo ukuwaaniyaagi.
Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa kisee daamaa awee da kaa deeyaata
kaama Wa me topenaa see bagee yuwa Waa mikee nao see gaagea.

Yesus me kepe masetaa see bagee yuwa Ogatamee me ee kaa kaama abagaapeata menaa

Mat 21:12-13, Mrk 11:15-17, Luk 19:45-46

12 Kiyoo kaama Yesus ma, Wabaayo ma, Waa ma kenaa bagee yuwa ma,
Wa me topenaa see bagee yuwa ma kuwa uduma epo enaataa esedoota
Kapernaum magaa kaa eseemaata kaama kiyoo unu wiya waa naa ometa.
13 Yahudi bagee me ebo naagoo Paskah naano mee ekaapa kega naadi
Yesus Waa pakadoota Yerusalem magaa kaa
14 kiyoo Ogatamee me ee kaa pakaamaata kaama deamaagi too ko kepe
masetaa see bagee yuwa topea. Sapi wodaa ma, domba wodaa ma, poodee
see bedoo ma kuwa pe-doogee taa see bagee miya agoo, kepe aapeka taa
see bagee miya kiyoo animaata toomuu taakea.*
15 Okoo kiyoo totaakea naadi Yesus me one poo yuwa masegeeyu, uduma
enaataa bebenataata kaama kiyoo topea bagee yuwa ma, okoo me domba
wodaa yuwa ma, sapi wodaa yuwa ma okoo uduma Ogatamee me ee kaa
kaama yoo da kaa abagakomeeyu. Kuwa kepe aapeka taa see bagee okoo
me kepee yuwa aii magaa da kaa eseaniyaabuu naadi kaama okoo me
keagee yuwa yagepeepi-paapi semaata eke.
16 Wa me kuwa poodee see bedoo doogee taa see bagee yuwa asiino,
"Kuwa nakaayoo se, uduma dogaai. Neataagi me ee mee agiyoo maataa,
edaataa see ee si yakiyaai" see asigi.
17 Kisee asigi kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa me idukaa
ebeamaata menaa ena nekeenegea, mee ko kisee: "Ogatamee, A me ee mee
anii esee ou, biyaa napooniyaayaa mokoo" see ebeamaata menaa mee.†
18 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus kagoo kaa asiino, "Kuwa A me kisee
abagaapeasege kuwa Ogatamee me Aa naukuwaai see kasigi gaayu ko inii
me kisee ii see kagaano see yoka A me dimi nagii-nagii agiyoo maagiyoo
inii mée deeyaape naa ya?" see asegea.
19 Yesus me asiino, "Ni me ikii kideeyaapa agiyoo mee ko ikii me
Ogatamee me ee mee umiyaaweei. Umiyaata kaama unu wedo kaa too
Ani me bedaa daamaa maatagaapa" see asigi.
20 Okoo me asiino, "Sooi, Ogatamee me ee mee ko tahun mée wiya
ma bidimi maagee seta ee kiya A me too unu wedo kaa too daamaa
maatagaapa see wegage ye?" see asegea.
21 Kiya Yesus me mikee maa ee mee naadi kaama wegagi menaa mee se
kiya Ogatamee me ee mee Wa me maa to ebea-ebea naadi asigi menaa.
22 Yesus Waa boota kaama aya andoo peeta kaama wodoo Wa me
topenaa see bagee yuwa Wa me aseta menaa da mee daamaa nekeenegea.

2:11 Yoh 1:14 * **2:14** Okoo me agiyoo-pagiyoo pe-doogee, edaagee see yoo kiyoo ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taa see yoo. Okoo me pe-doogee, edaagee see agiyoo kuwa ko Ogatamee paagoo kupi-manee taano agiyoo. Kepe aapeka taano kuwa ko mée me Ogatamee me ee kaa pajak kepee edaasi naadi kepe aapeka taa see, ogei me kepee kuwa me edaano daa, okoo Yahudi bagee me kepee kuwa too edaayaa naadi kaama kepe aapeka segee see. **2:17** Mzm 69:10 † **2:17** "Biyaa napooniyaayaa mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus me kuwa bagee yuwa abagaapeata kemaata mée me nabe kaa nawugimagaapea naadi ebea-ebea menaa kuwa. Mee wegawoo seta menaa da Wa kaa uwa daaga yoo ii see nekeenegea.

"Mikee, Wa me kisee wegami ii" see nekeenta kaama kuwa Ogatamee me ebeamaata menaa da ma, Yesus me wegata menaa da ma kuwa mikee nao see gaagea.

Mée me dimii kuwa Yesus Waa ipi naadi okoo paagoo dimi yaekegatagaano taa kaa menaa

23 Yesus Waa Paskah Naagoo naano see naadi Yerusalem magaa kaa omegeeka too Waa kisee Mée ii see nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo kuwa okoo mée eebaa deegea. Okoo kuwa agiyoo deeta kaama Waa ebo ekaa yago Mée nao naadi mikee gaagea.
24 Okoo me kisee gaagea kiya mée uduma okoo me dimii kuwa Waa ipi kemaata kaama Waa ekaato okoo paagoo dimi yaekegatagaano be.
25 Mée me iyee-payee kuwa uduma Waa ipi yoka mée me dimi yiba gaayaa yuwa kuwa Waa ipi kisi naadi ase-manee siyaa bagee ena ma taa.

3

Yesus mee Nikodemus ma mena aawegaa seta menaa

1 Parisi kaa mée ena ekaa da ko Nikodemus mee, Yahudi bagee tuku see mée ena,
2 waa daatooyiba yaato peedoota Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Guru, Aa inii mena mée topegeesi naadi Ogatamee me kapeeyaagi ii see kuwa inii ipi. Ogatamee Waa Aa ma epo enaataa kaatoono taa naaki A me dimi nagii-nagii see agiyoo ukuwanaa segeeke kuwa iyo, mée me se ukuwamaayaa agiyoo yoka" see asigi.
3 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kasiino ko: Okoo wiyaagoo to ma kabaano taa bagee kuwa Wa too ebo mée eetotaa see yoo kiyoo se deemaayaa" see asigi.
4 Nikodemus me asiino, "Kiya mée ebo kiyaa wodoo kaasee kabamaayaa ya? Wabaayo togaawee pakaa-seometa kaama bedaa wiyaagoo to ma kabamaayaa ye?" see asigi.
5 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kasiino ko: Okoo uwo kaa ma, Roh kaa ma kabaano taa bagee kuwa Wa too ebo mée eetotaa see yoo kiyoo se seemiyaayaa.*
6 Mée me kabayaa-kabayaa mee ena, Roh me kabayaa-kabayaa mee ena. Kabaano ena mee ko má yaato, ena mee dimi mena yaato.
7 Ani me 'Ikii wiyaagoo to ma kabaano gaano pedeo' see kasega menaa kuwa dimi se nagimaai.
8 Roh me kabayaa mee ko bo pupu mokoo.† Bo pupu wa me gaayaa-gaayaa taa too peenaa siyaa. Tukuu da aa yeetaa see kiya kiyoo kaama mega, kiyoo kaama peega see kuwa aa ewo. Mee mokoo miya Roh me mée wiyaagoo to ma kabayaa-kabayaa mee kisee kemaata kasega" see asigi.
9 Nikodemus me asiino, "Kuwa agiyoo kuwa kaasee ukuwaaniyaa ya?" see asigi.
10 Yesus me asiino, "Aa Israel bagee mena mée topetaa see mée kiya kuwa agiyoo yuwa aa ewo ye?

3:1 Yoh 7:50, 19:39 **3:3** Tit 3:5, 1Pet 1:3 * **3:5** Uwo kaa kabaano see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wedo waa naa agoo. Mena kegaa ena mee ko uwo mée yatukumaano ebea-ebea. Mena kegaa ena mee ko mée me yoga kabaano mee petamanii mee, Roh me kabaano mee wiyaagoo to mee naadi ebea-ebea. Bedaa mena kegaa ena mee ko dimi mena uwo wetogeano ebea-ebea, see kuwa. **3:5** Yeh 36:25-27 **3:6** Yoh 1:13, 1Kor 15:50 † **3:8** Ibrani menaa kaa ma, Yunani menaa kaa miya bo see menaa ma, Roh see ekaa ma kuwa mee menaa too. **3:8** Yeh 37:9

11 Anii esee mikee kasiino ko: Inii me ipi see menaa yuwa miya mée
eeweganaake, inii me deepe-deepe yuwa miya mée eewegageeke kiya inii
me menaa kuwa ikii yaato bagee me se masegea.
12 Anii kuwa magaa da kaa ebea-ebea menaa kisega kuwa ikii me kuwa
mikee menaa yoka see dimii mee taa kiyu ko Anii epoo to yaato menaa
kiiwegayaa miya ikii me kuwa menaa kuwa mikee menaa yoka see se
nagaapea.
13 Asiyoo epoo to wodoo pakageeta bagee ena ma taa. Epoo to wodoo
kaama magaa da kaa eseta Mée mee ena too too, mee ko Mée Yogaa mee.
14 Idukaa Musa mee ebo mee maga ugii da kaa otoogiyoo ebea-ebea da
yagaataata mokoo see see Mée Yogaa mee miya mée me yagaataano gaano
pedeo.‡
15 Kisee yagaataata kaama Waa mikee gaayaa bagee kuwa uduma iminoo
miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea.
16 Ogatamee me magaa da kaa bagee yuwa esee epa kemaata Wa me ena
too too Yogaa mée manta. Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma se pedeo
keta iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo segeesi naadi mée manta.
17 Ogatamee Wa me Yogaa magaa da kaa bagee paagoo isiyaata mee ko
mée tomaa pedeo kiyaabuu taano see naadi se kiya Wa me Yogaa me mée
tomaa daba daagimaa peeyaabuusi naadi isiyaata.
18 Waa mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me pedeo kiyaano see naadi
wigintaata se. Yogamee mikee gaano taa bagee kuwa too Ogatamee me
wigintagaa seta bagee yuwa. Okoo Ogatamee me ena too too Yogaa Wa
ekaa da ebo, Waa mikee nao see gaano taa bagee yuwa.
19 Mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa ko kisee: Agoo Da mee magaa da
kaa eseta kiya mée tomaa kuwa okoo me ukuwagee seta agiyoo kuwa
pedeo too naadi kaama okoo digiyoo yiba too toono ede, okoo awee yaato
be.
20 Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa uduma awee kuwa be, okoo
me pedeo ukuwagee see agiyoo awee da kaa nadiipea naadi awee yaato
Agoo da paagoo se miyaa.
21 Kiya mikee daamaa see agiyoo ukuwagee see bagee kuwa gaayu ko
okoo awee yaato miyaa. Okoo me daamaa ukuwagee see agiyoo kuwa
mikee, Ogatamee me too daamaa yaagoo kiyaabuu taaki agiyoo yuwa ii see
kuwa awee da kaa daamaa nekeensi naadi okoo Agoo da paagoo medaa
siyaa" see asigi.

Yohanes me Yesus ebo ekeasiino see naadi waa ekaato peedi ekeata menaa

22 Mee kaama wodoo Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma
epo peedoota Yudea wee kaa peemaata kaama kiyoo bagee ma enaataa
eeometaa, uwo mée yatukumetaa.
23 Kuwa kaboo da Yohanes mee Ainon magaa kaa, Salim gebo kaa magaa
kaa kiyoo tupi. Kiyoo uwo eebaa agoo naadi mée yuwa Yohanes paagoo
medaakea, wa me okoo uwo yatukumegeeki.
24 Yohanes mee digiyoo ee yiba dogeamaano taa kaboo kuwa kisee
ukuwageeki.

---

‡ **3:14** "Musa me otoogiyoo ebea-ebea da yagaataata" see menaa mee ko idukaa Musa me mee ebea-ebea da piya setoo to kaa weetaata kaama Israel bagee yuwa otoogiyoo me daata bagee yuwa mee otoogiyoo ebea-ebea da deataayu ko se booyaa. Mee mokoo mée me Yesus miya piya bokoo to kaa yagaataapea naadi aseta menaa. **3:14** Bil 21:9 **3:16** Rom 5:8, Ep 2:4-7, 1Yoh 4:9-10 **3:17** Mat 1:21, Luk 19:10 **3:18** Yoh 5:24 **3:24** Mat 14:3

25 Kuwa kaboo da taa ko Yohanes me topetaa see bagee yuwa ma, apanaa
Yahudi bagee ena ma mena aawegaa taakea. Kuwa ko Yahudi bagee yuwa
me tuunuu siyaa yuwa kisee uwo yawetogekomee see daamaa, kisee uwo
yawetogekomee see pedeo, see menaa kaa aawisi-maawisikea.
26 Mena aawegaa semaata kaama peedoota Yohanes paagoo asiino,
"Guru, wae. Idukaa Yordan uwo asii yaato kiyoo a paagoo kaatoomuu
taa simi Mée, a me mée paagoo ipi yakiyaage Mée mee eto Waa miya mée
uwo yatukumetaaki kemaata mée uduma Wa paagoo too peedaakea" see
asegea.
27 Yohanes me asiino, "Inii me masiyaa agiyoo kuwa epoo to wodoo
kaama Ogatamee Wa me inii kaa mée yadootaagi gaayu too masiyaa.§
28 Ni me kisema menaa kuwa ko kisee: 'Anii ko Ogatamee me wigintaata
kaama wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee se kiya Ogatamee me ani keta
napeeyaami mée to mee too' see kisema menaa kuwa ikii naipi.
29 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Api goeano mée to gaayu ko apii
to wa paagoo peeyaa, wa me apii kiyaa. Mee mée mee waa ma epo peenaa
see mée to gaayu ko api goeano mée to me menaa daamaa yayiitoo taano
see naadi wa paagoo eetotaa siyaa. Api goeano mée to me menaa kuwa
waa esee ede ma, ede ma yayiitoo siyaa. Mee mokoo miya ni me ede dimii
mee esee ebo.*
30 Wa too ebo kiwoo, anii peedi kiwoo, kisee too siwoo taano gaano
pedeo" see asigi.

Yesus Wa too ebo, Wa too asii-sege see kaa menaa

31 Asiyoo kaama magaa da kaa eseta Mée Waa Ebo Wodoo Eboo. Magaa
da kaa bagee kuwa ko maga yaato kaama bagee kemaata magaa da kaa
menaa too aawegaa siyaa. Epoo to wodoo kaama eseta Mée Waa Ebo
Wodoo Eboo.
32 Wa me deeta-deeta, yeeta-yeeta kuwa eewegayaa kiya daamaa
peneasiino bagee taa.
33 Wa me menaa daamaa masemaayu see bagee kuwa ko okoo me
"Ogatamee mee mikee menaa epoo Mée yoka" see wegayaa.
34 Ogatamee Wa me isiyaata Mée mee Wa kaa Roh mee maamaa manta
kemaata Wa me wegataa see menaa kuwa uduma Ogatamee me menaa
too.
35 Nagamee me Yogamee esee epa, bedaa se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee,
we-pesee uduma Wa kaa manta.
36 Yogamee mikee gaayaa bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee
too toogee taatagea kiya Yogamee wisintaata si yayeetaa see bagee kuwa
kisee too se toogee taapea. Ogatamee me kagoo kuwa okoo kaa topa, kisee
too kagoo yadootagaa siwoo see bagee yuwa.

4

Yesus ma, Samaria kaa apii ma ekea aawegaa seta menaa

§ **3:27** Yohanes me "Ogatamee Wa me inii kaa mée yadootaagi gaayu too masiyaa" see aseta menaa mee ko Ogatamee me Yesus me naukuwasi naadi Wa kaa ebo agiyoo yadootaata kuwa me Waa ebo, anii see see se kiya koosi, anii ede yoka naadi aseta menaa. **3:28** Mal 3:1 * **3:29** Api goeano mée to mee ko Yesus ebea-ebea. Apii to mee ko okoo Yesus paagoo peedaakea bagee yuwa ebea-ebea. Eto ko mée yuwa Yesus paagoo too peedaakea kuwa Yohanes waa ede ma, ede ma too naadi aseta menaa. **3:35** Mat 11:27, 28:18

1 Kuwa kaboo da Yesus Wa me mée eebaa topetaa, mée eebaa uwo
yatukumetaa kiya Yohanes me mée eebaa taa, see menaa kuwa Parisi kaa
bagee yuwa yeegea. Okoo me kisee yeegea see kuwa Yesus Waa ipi.
2 Okoo kisee menaa yeegea kiya taa. Yesus me mée uwo yatukumetaa
see kuwa se kiya Wa me topenaa see bagee yuwa me too.
3 Parisi kaa bagee kuwa menaa yuwa yeemaagea see kuwa Yesus me ipi
keta kaama Yudea wee kaa kaama metaki peedoota Galilea wee kaa. Kiyoo
peetaaka too
4 Samaria magaawee mee kotowataayaa kiya kitaa poono gaano pedeo
naadi kitaa peedoota
5 Samaria wee kaa magaa ena ekaa da ko Sikar magaa kaa kiyoo
peemaayu. Sikar magaa mee ko idukaa Yakub me wayoopaa Yusup manta
magaa mee ekaapa see magaa.
6 Yakub wa me uwo wogegeesi naadi ekegata komoo ena kiyoo agoo.
Yesus kana peano see naadi mee komoo to geboo da kaa animaayu. Kenoo
to mée mumoo to kaa kaboo
7-8 Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo edaano see naadi mée
kutuu taa see yoo pe-seomegea. Wa too kiyoo toomuu taaka too ko api ena
uwo wugiino see naadi mega. Meemaaga kaboo Yesus me asiino, "Ei, Anii
uwo nawugi-manii" see asigi.
9 Mee Samaria kaa apii to me asiino, "Aa ko Yahudi kaa mée to kadeega,
bedaa anii ko Samaria kaa apii yoka A me 'Uwo nawugi-manii' nasege
kuwa kaasee kaa ya?" see asega. Wa me kisee asega mee ko Yahudi bagee
ma, Samaria bagee ma kuwa aabe kaa mena se aawegaa, se aadee, see
kuwa kaa asega menaa.
10 Yesus me asiino, "Ogatamee Wa me too aii kaniino agiyoo mee aa ipi
naaki, bedaa 'Uwo nawugi-manii' see kasega Mée Waa miya ipi naaki a me
'Uwo nii' see asiyaa. Asiyaa naaki Wa me aya tuyaabuu siyaa uwoo mee
aii aa kaneeyaa" see asigi.
11 Apii to me asiino, "Neataagi, Aa otaawee imi taa, uwo wogegee see
komoo to mee miya togoo. Kuwa aya tuyaabuu siyaa uwoo kuwa A me
kayoo kaama wugiipe naa ya?
12 Idukaa inii mée kabawoo seta mée Yakub wa me mee uwo komoo to
kaa kaama uwo daamaa noogee seta, bedaa wayoopaa nokaa yuwa ma, wa
me moneekee agiyoo yuwa ma kuwa uduma kuwa uwoo daamaa noogee
siwoo naadi kaama mee komoo to mee eto inii paagoo mée yaekeata. A
me uwoo kuwa too daamaa naadi A too ebo, Yakub waa peedi see kuwa
Aa gaage ye?" see asega.
13 Yesus me asiino, "Kuwa aii uwoo kuwa nuyaa bagee uduma bedaa
uwo naadi kaapea
14 kiya Ni me maniyaa uwoo mee too noomaata kaama kisee too peenaa
ma uwo naadi taa kiyaa. Uwo mumaa to mokoo okoo yiba kaama kuwa
uwoo kabaata peedaa naadi kaama okoo iminoo miya, iminoo miya kisee
too toogee taapea" see asigi.
15 Apii to me asiino, "Neataagi, mee uwoo mee anii nii, anii uwo naadi
taa see kuwa ede, anii kisee too nakaayoo uwo me-wogegee segee see kuwa
be" see asega.
16 Yesus me asiino, "Peedoota a me pai to mena ugidoota nakaayoo epo
enaataa meei" asigi naaki "Anii pai taa" asega.
17 Yesus me asiino, "A me 'Anii pai taa' see nasege kuwa mikee menaa.

4:14 Yoh 7:37-39, 1Kor 10:4, Why 7:16-17, 22:17

18 Eto miyoo a me mée idibi, bedaa eto kiipaa miya aa mée ena paagoo
aii eetoogeeke kiya mee miya a me pai to se, yoka aa mikee menaa too
wegage" see asigi.
19 Apii to me asiino, "Neataagi, Aa nabi bagee ena ii see kadeega.
20 Anii mena ena kaapaadiinaka, mee ko idukaa kaama inii Samaria
bagee kuwa mee kuyee da kaa too Ogatamee ebo ekee, yaapaagee siwooke.
Kiya ikii Yahudi bagee gaayu ko Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano
kuwa Yerusalem magaa kaa kiyoo kaama too gaano pedeo see menaa kuwa
kaasee kaa ya?" see asega.
21 Yesus me asiino, "Apii to, aa daamaa nekeenii. Epeekaa ikii Samaria
bagee me Nagamee ebo ekee, yaapaagee siyaa kuwa ko maga ena kaa
kaama too taa, nakaayoo mee kuyee da kaa kaama too miya taa, Yerusalem
magaa kaa kaama too miya taa, see kasega kuwa mikee menaa yoka see
nagaai.
22 Ikii Samaria bagee gaayu ko ikii me ebo ekee, yaapaagee taa see Mée
mee ikii ewo kiya inii Yahudi bagee kuwa Waa ipi. Ogatamee me daba mée
daagimaa peeyaano menaa kuwa manii to ko Yahudi bagee paagoo kaama
kemaata inii me Waa ipi.
23 Kisee Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taatagea kuwa eto kiipaa miya
koo segeekea. Okoo mikee Ogatamee ebo ekee, yaapaagee siyaa bagee
uduma okoo esee dimi menaa da me ebo ekee taapea, mikee see dimii
kaa yaapaagee taapea. Mikee, Nagamee me kuwa see see naapaagee taa
see bagee kuwa ede, kuwa ou see gaataa see.
24 Ogatamee Waa dimi noogaa da too see Mée kemaata Waa ebo ekee,
yaapaagee see bagee kuwa esee dimi menaa da me too ebo ekee, esee
mikee see kaa yaapaagee, kisee ukuwawoo taano gaano pedeo" see asigi.*
25 Apii to me asiino, "Ebo Mesias mee, Ebo Kristus see ekaa weetaa see
Mée mee meepi. Waa meepi naagoo menaa-panaa uduma daamaa mée
ase-manee taapi see kuwa anii ipi" asega naaki
26 "Mee ko mena kaawegataaka Mée Anii" see asigi.
27 Kuwa menaa eewegataaka too ko Wa me topenaa see bagee yuwa
meemaagea. Waa apii to ma mena aawegaa taakea yuwa okoo deeta
kaama dimi nagimegea kiya okoo me "Aa maagiyoo abage naa ya?" see
kuwa mée ena ma asiino taa, bedaa "Aa kaasee kaa mee apii to mee mena
eewegataake?" see miya asiino taa.
28 Mee apii to wa me uwo wugitaa see otaawee da mee kiyoo ekeata
peedoota kota kaa kiyoo bagee paagoo asiino,
29 "Ei, amokomee ko Mée Waa ena ani me ukuwata-ukuwata uduma
awee da kaa naawegapi. Waa Ebo Kristus mee ye, taa ye naadi ikii deesea
yoka meei" see asega.
30 Okoo mee magaa to amoo yaato Waa pe-diino see naadi peegea.
31 Okoo Wa paagoo meemagaano taa kaboo da taa Wa me topenaa see
bagee yuwa me Waa asiino, "Guru, agiyoo naai" asegea.
32 Kiya Wa me asiino, "Anii naano agiyoo agoo, ikii miya ewo see agiyoo"
see asigi.
33 Okoo me "Waa nusi naadi agiyoo naa yadoopea ye?" see aaseekea.
34 Yesus me asiino, "Ni me nuyaa agiyoo kuwa ko Anii naisiyaata Mée
Wa me gaayaa-gaayaa yuwa too Ani me yaukuwanaa siyaa kuwa. Wa me

* **4:24** "Ogatamee mee dimi noogaa da too see Mée" see wegayu ko Waa maa da taa see Mée yoka mee kuyee kaa, mee kuyee kaa kisee se omegee, toogee siyaa, inii dimi menaa da me too Waa ebo ekee, yaapaagee siyaa see kuwa nekeensi naadi menaa.

gaayaa-gaayaa yuwa uduma Anii daamaa yaukuwataata sikii kiyaano ou
dimii mee ko Ni me naano agiyoo.
35 Ikii me wegayaa menaa ena mee ko kisee: 'Bugi kaa agiyoo weemaayu
naadi keno wui omemaata masiyaa' see kuwa ikii me wegayaa, se maa?
Kiya Ani me kisiino ko: Deeweedeei, eto kiipaa miya weta agiyoo maamaa
eebaa kapoo kedaaka yoka daamaa masiyaa.†
36 Masiino bagee kuwa okoo me yaukuwataa to mokoo da maseeii
segeekea, bedaa okoo me kutumeeii taa see agiyoo kuwa miya iminoo
miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea. Kisee naadi kaama wetaa
see mée to ma, masetaa see mée to ma ekea paaya daamaa epo enaataa
ede ma, ede ma segee siyaa.
37 'Mée ena me weenaa siyaa, mée ena me maseeii senaa siyaa' see
wegayaa menaa mee mikee menaa.
38 Ani me ikii kuwa yuwa daamaa namasesea yoka pooi see kisega mee
ko ikii me masii masiino miya taa, weeno miya taa, kisee magaa kaa Anii
kipeeyaabuu see. Kiyoo apanaa bagee okoo keta kana ma, kana ma masii
masegee sepea, kaama too ikii uuto agiyoo maseeii taa see" see asigi.‡
39 Mee apii to wa me "Mee Mée mee ni me ukuwata-ukuwata kuwa
uduma awee da kaa naawegapi" see eeweganaa sepa menaa kuwa kaa
mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee eebaa kedaakea.
40 Okoo Yesus paagoo meemaata kaama "Inii paagoo mée eeomegee,
eetoogee taai" see menaa maamaa asegea. Waa kiyoo unu wiya eeumitaaki
too ko
41 apanaa bagee mée eebaa miya Wa me wegataa see menaa kuwa me
Waa mikee nao see gaagea.
42 Okoo me mee apii to asiino, "Inii a me mée eewegape menaa kuwa
kaa too inii Waa mikee nao see gaage se kiya eto ko Wa me mée eewegapi
menaa kuwa inii daamaa yayeemaage. Waa ko esee mikee uwoo to, magaa
to mée tomaa-tomaa daba daagimaa peeyaano Mée mee ii see kuwa inii
miya ipi" see asegea.

Yesus mee Galilea wee kaa peeta menaa

43 Unu wiya omemaata Yesus peedoota Galilea wee kaa.
44 Wa me miyoo taa aseta menaa ena mee ko kisee: "Nabi bagee gaayu
ko wa me magaa kaa bagee yuwa me ebo se ekeasiyaa" see asimi.§
45 Waa Galilea wee kaa peemaata kaama kiyoo bagee me Waa ede kaa
badaa maagea. Okoo me ede kaa badaa maagea mee ko okoo miyoo taa
Yerusalem magaa kaa Paskah noogiino see naadi peemaata kaama Wa me
ukuwata agiyoo kuwa uduma kiyoo deemea kemaata eto daamaa badaa
maagea.

Yesus me ebo bagee ena wa me yogaa to ikiyoo yataa kiyaata menaa

---

† **4:35** "Eto kiipaa miya weta agiyoo maamaa eebaa kapoo kedaaka yoka daamaa masiyaa" see menaa mee ko okoo mée eebaa Yesus paagoo medaakea yoka okoo daamaa badaa maasi naadi ebea-ebea menaa kuwa, Samaria bagee Wa paagoo medaakea kuwa see see. **4:35** Mat 9:37-38
‡ **4:38** "Apanaa bagee okoo keta kana ma, kana ma masii masegee sepea" see mee mena nekeeniino yaato ko uwo mée yatukumeta mée Yohanes ma, apanaa waa see see bagee yuwa ma okoo keta mée paagoo mena topenaa sepea, kaama too Yesus me topenaa see bagee yuwa me kuwa topeta bagee yuwa kutumeeii siyaa see ebea-ebea. § **4:44** Yesus me "Nabi bagee gaayu ko wa me magaa kaa bagee yuwa me ebo se ekeasiyaa" see aseta menaa mee ko Samaria bagee me Waa ebo ekeata kiya Yahudi bagee gaayu ko Waa ma tomaa kaa bagee kiya kisee dimii taa, okoo dimi nagii-nagii agiyoo kuwa too aii diino ede see bagee yoka naadi aseta menaa.

46 Waa bedaa peedoota Galilea wee kaa Kana magaa kaa, Wa me miyoo
taa aii uwoo yuwa anggur poo uwoo gakadiyaami magaa kaa. Kiyoo
peemaagi too ko gebo kaa magaa kaa bagee ena, Kapernaum magaa kaa
kiyoo ebo tookee mée wa kaa tabogetaa see mée wa me yogaa ikiyoo ebo,
47 bogaano see koo taaki yoka Yesus Waa Yudea wee kaa kaama Galilea
wee kaa meemaagi yoka see menaa kuwa yeeta kaama Wa paagoo peegi.
Wa paagoo peemaata kaama "Ni me yogaa ikiyoo nataa kiyaase yoka meei"
see menaa maamaa asigi.
48 Yesus me asiino, "Sooi, ikii nekeensea naadi agiyoo ma, apanaa dimi
nagii-nagii agiyoo ma kuwa deeyu too mikee nao see nagaayaa, ikii se
deeyu ko kisee taa" see asigi.
49 Mee eboo me asiino, "Neataagi, ni me yogaa mee bogaanaki yoka meei"
see asigi.
50 Yesus me "Ee kaa pooi, a me yogaa mee se bogaapi yoka" see asigi.
Yesus me asigi menaa kuwa wa me mikee nao see gaata kaama ee kaa
peegi.
51 Waa eta mana kaa peemaagi too ko wa me agiyoo yaokagee see bagee
yuwa ma aadeekea. "A me yogaa mee ikiyoo taa kigi nao" see asegea.
52 Wa me asiino, "Yogaa to ikiyoo taa kipi kenoo mee mapea keno kaa
naa ya?" asigi naaki "Etoomanaa keno mée mumoo to kaa kaama peenaa
ese-betokeenigi see kaboo wa me tani see ikiyoo mee taa kipi" see asegea.
53 Kuwa asegea naadi wa me mikee, Yesus me "A me yogaa mee se
bogaapi" see nasimi kuwa mee kenoo kaa kaboo nasimi ii see nekeenigi.
Kuwa kaa kaama nagamee ma, wa me ee kaa bagee ma kuwa uduma Yesus
mikee gaagea.
54 Mee Wa me kisee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee ko Waa
Yudea wee kaa kaama Galilea wee kaa peemaata kaama wodoo wiyaagoo
to ukuwaaniyaata mee.

5

Betesda uwo komoo to kaa Yesus me bado pedeo see mée ena daamaa yakiyaata menaa

1 Kuwa wodoo taa Yahudi bagee me ebo naagoo ena Yesus miya naano
see naadi pakadoota Yerusalem magaa kaa.
2 Yerusalem magaa kaa kiyoo oma wagee kenee ena ekaa da ko Domba
Wodaa Peetaa See Kenee to geboo da taa uwo komoo ena agoo. Ibrani
menaa kaa mee uwo komoo to ekaa da ko Betesda. Mee uwo komoo to
geboo da kaa eeda-eeda ee idibi agoo.
3 Kuwa ee yiba ikiyoo yago bagee maamaa toomuu taakea, kuwa ko emaa
digiyoo see bagee ma, bado pedeo poono naka see bagee ma, oogimaata
bagee ma okoo maamaa eebaa kitaa aii ometaakea. [Okoo mee uwoo bega-
bega taapa ye naadi diitoo taakea.
4 Kuwa ko kaagaa ena-ena malaikat bagee ena esedoota mee uwo komoo
to kaa uwo yuwa bega-bega siyaabuu segee see. Uwo bega-bega taaka see
kaboo mée waa ena wa keta mee uwoo yiba moga eseanigi naaki wa kaa
meanta agiyoo yuwa taa keepeasiyaa yoka naadi okoo kiyoo diitoo segee
see.]
5 Kuwa kaboo da kiyoo mée waa ena, wa kaa meanta agiyoo tahun
amaamo ma wagoo kisee too umiwoo seta kiya taa kaano taa see mée
ena agoo.

6 Yesus me waa kiyoo ometaaki see deeta kaama mikee kisee meanta
kaama maamaa eebaa omegeeki yoka naadi wa paagoo "A kaa meanta
agiyoo mee taa kega see aa ede kege ye?" see asigi.
7 Wa me asiino, "Neataagi, uwo bega-bega taaka kaboo anii uwo yiba
nadooyamaano bagee taa. Anii uwo yiba eseaniino kaboo mée waa ena
keta uwo yiba eseanigi, see ukuwagee see" see asigi.
8 Yesus me asiino, "Eto ko aa anoogii, a me omegee see opee to masegeeta
peenaa taai" see asigi.
9 Kisee asigi naaki taka ena wa kaa meanta agiyoo taa keepeasigi, wa me
opee to masegeeta kaama daamaa peenaaki.

Mee naagoo ko Sabat naagoo yoka

10 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me mee daamaa yakiyaagi mée to asiino,
"Ei, kenaagoo ko Sabat naagoo yoka a me opee to ma kisee peenaa see
kuwa daa" see asegea.
11 Wa me asiino, "Anii daamaa nakiyaagi Mée Wa me 'A me opee to
masegeeta peenaa taai' see nasigi yoka" see asigi.
12 Okoo me asiino, "A paagoo 'A me opee to masegeeta peenaa taai' see
kasigi Mée mee maamee naa ya?" asegea naaki
13 waa ewo. Kiyoo mée maamaa eebaa kemaata Yesus me mee agiyoo
yataa kiyaata kaama peanigi taa ewo.
14 Toomuu naadi kaama Ogatamee me ee kaa Yesus me mee mée to
deemaata kaama asiino, "Eto ko a me meanta agiyoo taa, daamaa kemaage.
Eto kaama wodoo pedeo agiyoo se ukuwagee taai, a kaa meanta agiyoo mee
asii esee pedeo agiyoo meaniyaa yoka daamaa nekeenii" see asigi.
15 Mee mée to peedoota Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo "Anii daamaa
nakiyaagi Mée mee ko Yesus mee" see asigi.
16 Yesus me kuwa agiyoo yuwa Sabat naagoo ukuwageeki naadi kaama
kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus maamaa wisinegeekea.
17 Kiya Yesus me okoo asiino, "Neataagi mee idukaa kaama kisee too eto
kiipaa miya Wa me agiyoo ukuwagee siwooki, bedaa Ani me miya kisee
agiyoo ukuwageeka" see asigi.*
18 Kisee asigi naadi kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Waa patamaano
see dimii mee ebo kegea. Sabat naagoo tuunuuki yaai naadi kaama too
patamaakee se kiya Wa me "Ogatamee mee Neataagi yoka" kisee Waa
ekaato Ogatamee ma ena doodoo ekee see menaa kuwa kaa miya esee
be kegea.

Yesus me "Anii kisee Mée yoka" see aseta menaa

19 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Yogamee
Wa me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa. Nagamee me ukuwataa see
agiyoo kuwa deeta kaama too ukuwamaayaa. Nagamee me ukuwataa see
agiyoo kuwa Yogamee me miya ukuwataa see.
20 Nagamee me Yogamee esee epa yoka Wa me ukuwataa see agiyoo
kuwa uduma Yogamee paagoo daamaa deeyaabuu see. Nagamee me
deeyaabuu see agiyoo kuwa ko mée kaa agiyoo yataa kiyaano kuwa too se
kiya mee asii esee ebo see agiyoo kuwa miya. Yogamee me kuwa agiyoo
yuwa yaukuwaaniyaabuu naadi kaama ikii dimi nagimeamoo taapea.

---

* **5:17** "Neataagi Wa me agiyoo daamaa ukuwagee siwooki" see aseta menaa mee ko egapii gakata, Sabat naagoo miya Ogatamee Wa me agiyoo ukuwageeki see see Ani me miya egapii gakata ukuwageeka see nanekeensi naadi aseta menaa. **5:18** Yoh 10:30-33

21 Kuwa ko Nagamee me boota bagee aya andoo peeyaata kaama
tuyaayaa mokoo Yogamee me miya Wa me ede kiyaa bagee yuwa kisee
too aya tuyaabuu segee siyaa.
22 Nagamee me mée ena ma se wigintaayaa. Yogamee me mée tomaa
wigintaasi naadi Wa kaa too yaekeata.
23 Mée me Nagamee ebo ekee segee see mokoo Yogamee miya kisee ebo
ekee segeesi naadi mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa Yogamee paagoo
yaekeata. Yogamee ebo se ekeasiyaa bagee kuwa Yogamee isiyaata Mée
Nagamee mee miya ebo se ekeasiyaa.
24 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa daamaa nayeeta kaama
Anii naisiyaata Mée mee mikee gaayaa bagee kuwa se wigintaata kisee too
iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea. Okoo se pedeo kaatagea, mée
umina bogaano yaato ekeata iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo
see yaato peanta totaa see bagee yuwa kiyaa.
25 Bedaa Anii esee mikee kisiino ko: Iminookaa boota bagee yuwa
Ogatamee Yoopaa Wa me mena wuu da yiitagea. Iminookaa too se kiya
eto miya boota bagee yuwa okoo Wa me mena wuu da yeeta kaama kisee
too toowoo taapea.†
26 Nagamee mee ko aya toono epoo Mée. Kisee kemaata Wa me Yogamee
miya mée aya tuyaabuu taano Mée kiyaata.
27 Waa ko Mée Yogaa kemaata mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa miya
Wa kaa too yaekeata.
28 Ni me kisega menaa kuwa dimi se nagimaai. Ogo maata bagee yuwa
uduma epeekaa Yogamee me mena wuu da yiitagea. Kuwa yiitagea bagee
uduma
29 okoo ogo maata yoo kaama pakaanee taatagea. Daamaa agiyoo
ukuwagee seta bagee kuwa aya andoo peeyaata kaama kisee too toowoo
taatagea. Pedeo agiyoo ukuwagee seta bagee kuwa aya andoo peeyaata
kaama wa too pe-wigintaata pedeo kaatagea.
30 Ni me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa. Ni me gaayaa-gaayaa
yuwa too ukuwageeka se kiya Anii Wa me gaayaa-gaayaa kuwa too ou
naadi yaukuwageeka. Ni me mée tomaa wigintagaa siyaa kuwa ko Anii
naisiyaata Mée Wa me kisee-kisee naawigintagaai see menaa yuwa Anii
daamaa yayeeta kaama too mée wigintagaa siyaa. Kisee kemaata Ni me
mée wigintagaa siyaa kuwa topoo too.
31 Anii kisee Mée, kisee Mée see menaa kuwa Ani me too weganaa siyu
ko kuwa aii menaa too, mikee see menaa see taa.
32 Ni kaa menaa nawegataa see Mée ena agoo. Wa me Ni kaa nawegataa
see menaa kuwa mikee menaa too see kuwa Anii ipi.
33 Ikii me Yohanes paagoo asedee taano see naadi mée noonaa pooi see
asemea. Wa me Ni kaa "Waa kisee Mée yoka" see nawegami menaa kuwa
mikee menaa too.
34 Wa me mikee menaa Ni kaa nawegami kiya mée me kisee Ni kaa
menaa nawegaano kuwa Anii gaano pedeo see taa.‡ Kiya kuwa wa me Ni

---

5:21 Yoh 11:25 **5:24** Yoh 8:51 † **5:25** Yesus me "Eto miya boota bagee Wa me mena wuu da yeeta kaama kisee too toowoo taapea" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko okoo Yesus mikee gaano taa bagee kuwa boota bagee mokoo yoka okoo Yesus mikee gaata kaama umina bogaano yaato ekeata kisee too toowoo siyaa yaato peaniyaa, see menaa mee. **5:25** Yoh 10:27-28 **5:29** Mat 25:45-46 **5:30** Mat 26:39 **5:33** Yoh 1:19-27 ‡ **5:34** "Mée me kisee Ni kaa menaa nawegaano kuwa Anii gaano pedeo see taa" see menaa mee ko Yohanes waa magaa da kaa bagee yoka wa me yawegata menaa kuwa peedi, Yesus me kisee nanekeensi naadi ukuwanaa seta agiyoo kuwa ebo naadi aseta menaa.

kaa nawegami menaa kuwa ikii me mikee gaata kaama daba daagimaa peesea naadi kiiwegaga.
35 Yohanes mee ko peto iyaata kaama ago kusi-kusi peeyaayaa mokoo see mée. Mee agoo da wogaamaata kuwa ko eebaa umiino taa kiya wa me menaa yuwa ikii esee ede kemea.
36 Anii gaayu ko Anii kisee Mée yoka see nanekeensi naadi ukuwanaa see agiyoo kuwa ebo, Yohanes me Ni kaa nawegami menaa kuwa mee asii esee ebo agiyoo. Nagamee me kuwa agiyoo yuwa naukuwataata sikii kiyaasi naadi Ni kaa naekeata yoka Ani me eto yaukuwataaka. Kuwa agiyoo kuwa ko Nagamee me mikee isiyaata Mée ii see nanekeensi naadi agiyoo yuwa yoka esee ebo.
37 Anii naisiyaata Mée Nagamee Wa me Ni kaa menaa nawegawoo segeeki. Ikii Wa me menaa miya yiino taa, ebeyumaa da miya diino taa, ewo.
38 Wa me isiyaata Mée mee ikii mikee gaano taa kemaata ikii Wa me menaa yuwa miya dimi yiba yamagaano taa.
39 Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya aya tuyaabuu segee siyaa menaa kuwa ikii Ogatamee me kapogee yiba agoo yoka naadi kitaa ipiipi abawoo segeekea. Mikee, kuwa ebeamaata menaa yiba Anii kisee Mée ii see nanekeensi naadi menaa agoo.
40 Ikii miya kisee too toogee siwoo siyaa kiya Ni paagoo nameeno be kegea.
41 Mée me Anii ebo naekeasegea naaki ou see dimii mee Anii taa
42 kiya ikii me dimii kuwa Anii keipi. Ikii Ogatamee mee ou dimii mee taa see bagee kideega.
43 Neataagi me Anii naisiyaata yoka Anii Wa ekaa da yadoonaaka kiya ikii me Anii nawisintaagea, Anii badaa namagaano be. Kiya aii bagee ena, anii ekaa yago bagee yoka naadi waa ekaato ekaa da doonaa see mée gaayu ko ikii me waa daamaa badaa maayaa.
44 Mée me anii naapaagee, ebo naekee taano ede see dimii mee ikii agoo, kisee dimii ikii aagaa segeekea kiya ena too too Mée Ogatamee mee Wa me too naapaagee taano ou see dimii mee ikii taa. Ikii kisee bagee yoka ikii me kaasee Anii mikee nao see nagaayaa? Iyo.
45 Nagamee paagoo 'Okoo kisee bagee yuwa too yoka' see menaa ikii kaa kiwegaatagi mée mee ko Anii se, kisee se nagaai. Ikii kaa kisee menaa kiwegaatagi mée mee ko Musa. Ikii wa me menaa wegawookea, ikii wa kaa dimi maawookea kiya wa me ikii kaa kisee pedeo menaa kiwegaatagi.
46 Idukaa Wa me Ni kaa menaa kuwa naebeamaata. Ikii kuwa Musa me menaa kuwa mikee menaa yoka see gaapea naaki ikii me Anii miya mikee nao see nagaayaa.
47 Kiya kuwa wa me Ni kaa naebeamaata menaa kuwa ikii me mikee menaa yoka see dimii mee taa kiyu ko Ni me menaa kuwa ikii kaasee mikee menaa yoka see nagaayaa? Iyo" see asigi.

6

Mée lima ribu naano agiyoo Yesus me maamaa eebaa yaagoo kiyaata menaa
Mat 14:13-21, Mrk 6:32-44, Luk 9:10-17

1 Mee wodoo taa Yesus peedoota Galilea uwo piku asii yaato. Galilea uwo pikuu da see ekaa mee ena, Tiberias uwo pikuu da see ekaa miya weeyaa.

5:43 Mat 24:5 **5:44** Yoh 12:43, 1Tes 2:4-6 **5:46** Ul 18:15

2 Kiyoo peemaata kaama ikiyoo yago bagee yuwa Wa me ikiyoo yataa
kiyaabuusi naadi dimi nagii-nagii agiyoo yuwa kuwa mée maamaa eebaa
deeta kaama Waa obeegea.
3 Waa kuye ena kaa pakaamaata kaama Wa me topenaa see bagee ma
epo animaata totaa.
4 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me ebo naagoo Paskah mee ekaapa.
5 Yesus me deamaagi naaki mée maamaa eebaa Wa paagoo megea. Wa
me Pilipus asiino, "Apee kuwa bagee yuwa eenaano agiyoo inii kayoo
kaama edaapea naa ya?" see asigi.
6 Mee ko Yesus me 'Anii kisee-kisee ukuwaanaka' see dimii agoo kiya
Pilipus mee gaadee taano see naadi apaadeegi menaa.*
7 Pilipus me asiino, "Sooi, perak kepee ogei me badoo wiya kuwa miya
sikii taa, naano agiyoo kuwa sikii-sikii se edaamaayaa. Kuwa bagee yuwa
mée gakata roti ponee ena too too masiyaa miya iyo" see asigi.
8 Wa me topenaa see mée ena, Andreas, Simon Petrus ebee wa me Yesus
asiino,
9 "Nakaayoo yoga peedii to waa roti magu idibi, doge imi wiya kuwa topa
kiya mée maamaa eebaa yoka se sikii kaapa naadi kaasee ukuwaapea naa
ya?" see asigi.
10 Yesus me asiino, "Mée yuwa animaaii taai see pe-niiasii" asigi naadi
pe-asegea. Kiyoo boo uwaa da agoo yoka mée yuwa kiyoo animaagea.
Kuwa bagee yuwa kuwa api, yoga se egaa see, paayogaa too lima ribu waa
naa.
11 Kiyoo kaama Yesus kuwa roti magu idibi masegeeta kaama Ogatamee
paagoo kiiboo, paamee see menaa asigi. Aseta kaama roti magu yuwa
kiyoo animaaii sepea bagee yuwa paagoo yawuditayu. Roti yawuditaata
kaama bedaa doge yuwa miya okoo uduma sikii-sikii yawuditayu.
12 Yawuditaata kaama naano sikii, bekataa see kaboo Yesus me asiino,
"Kuwa naano taa koga topa ponee-panaa yuwa otoopa tameakee se yoka
daamaa enaataa yigimeeii taai" see asigi.
13 Kuwa roti magu idibi kuwa kaa kaama eebaa kedaa siyaabuu sipi koga
topa ponee-panaa yuwa kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa me meeii
naadi iduunee ayaa gaasi ma wiya pudii aweamaagea.
14 Kuwa mée tabaa da okoo me Yesus me nekeensi naadi dimi nagii-nagii
agiyoo mee deeta kaama wegaano, "Mee Mée mee ko esee mikee idukaa
kaama nabi bagee eboo ena meetagi see wegawoo seta Mée mee yoka" see
wegagea.
15 Okoo me omaago ma Yesus mee 'Wa too inii paagoo ebo mée eetusi
yoka inii Waa badaa maageeta ebo niituyaai' see dimii mee Waa nekeenta
kaama bedaa pakadoota mee maga kuyee da kaa koogo Wa too pakaa-seke.

Yesus piku dagii da taa bado me peeta menaa
Mat 14:22-33, Mrk 6:45-52

16 Mee naagoo uwaataa da Wa me topenaa see bagee yuwa uwo geboo
da kaa esegea.
17 Kiyoo toomuu naadi kaama digiyoo takiinega. Yesus mee eseemagaano
taa kaa okoo too koma ena kaa pakaanta uwo asii yaato Kapernaum magaa
kaa peegea.
18 Peetaakea kaboo bo, biku-biku ebo mega.

---

* **6:6** Yesus me Pilipus gaadee taano see naadi apaadeeta menaa mee ko Pilipus me Yesus 'A me kuwa naano agiyoo sikii yakiyaayaa yoka' see kuwa awee da kaa wegasi naadi apaadeeta menaa mee. **6:14** Ul 18:15-19

19 Kisee kega, kisee kega naadi mee komaa da kilometer idibi waa naa
piku semoo to kaa peemaata kaama deamoo ko Yesus Waa bado me uwo
dagii da taa komaa da doodoo metaaki. Okoo wedaagea
20 kiya Wa me "Taa, Anii yoka ikii se wedaai" see asigi.
21 Asigi naadi okoo ede kaa Waa komaa da kaa yaageegea, kaboo da taa
ko taka ena okoo me peetaakea magaa kaa keepeasega.

Mée yuwa me Yesus abanaa seta menaa

22 Tokoma mee da uwo piku asii yaato okoo koma kaa pakaanee semea
yoo kiyoo kuwa mée tabaa da Yesus mee kayoo peepi naadi kaama
deamaagea ko koma taa. Okoo me gaano, 'Ei, etoomanaa koma ena too
too agoo, Yesus me topenaa see bagee yuwa okoo too mee komaa da kaa
pakaanta peemea, Yesus ma epo enaataa poono taa' see gaagea.
23 Kuwa kaboo da taa ko apanaa komaa yuwa Tiberias magaa kaa kaama
megea. Tuhan Wa me roti masegeeta "Ogatamee paamee, magiyaage" see
aseta kaama nomea yoo magaa ekaapa see yoo kiyoo kuwa komaa yuwa
meemaagea.
24 Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma kuwa kiyoo toono taa
naadi okoo me kuwa komaa kaa pakaanta kaama Yesus abanaa taano see
naadi Kapernaum magaa kaa peegea.

Yesus mee ko mée aya tuyaabuu siwoo siyaa roti see ebea-ebea menaa

25 Yesus abanaakea bagee yuwa uwo asii yaato peemaata kaama Yesus
deemaagea. Okoo me Waa asiino, "Guru, nakaayoo tope kuwa Aa kame
kepaa mpi ya?" see asegea.
26 Wa me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Ikii me Anii naabanaakea
kuwa ko Ani me mee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo mee ikii
me nadeemea kuwa me se kiya kuwa roti yuwa ikii maamaa nomea, ikii
bekamea kuwa me too naabanaakea.
27 Naano agiyoo abawoo see mee ko aii nookee agiyoo kuwa se, moga
dabiyaa see agiyoo too yoka se abaai. Mée Yogaa Wa me ikii nosea
naadi kineeyaa agiyoo kuwa too abaai, ikii me anii noga naaki ou see
dimii kaa ukuwawoo taai. Kuwa agiyoo se dabiyaa, mée kisee too iminoo
miya, iminoo miya aya tuyaabuu segee siyaa. Wa me kuwa nuyaa agiyoo
kineegeesi naadi Nagamee Ogatamee me daamaa, ede kaa Wa kaa too
yaekeata yoka kuwa agiyoo too abaai" see asigi.
28 Okoo me asiino, "Ogatamee Waa ede kisi naadi yaukuwaano gaano
pedeo agiyoo kuwa inii maagiyoo naa yaukuwayaa naa ya?" see asegea.
29 Wa me asiino, "Ogatamee ede kisi naadi yaukuwaakee agiyoo mee ko
kisee: Wa me isiyaata Mée mee mikee nao see gaawoo siyaa see mee" see
asigi.
30 Okoo me asiino, "Kisee gaayu ko Aa kisee Mée ii see kanekeensi naadi
dimi nagii-nagii agiyoo mee maagiyoo mée yaukuwaape naa ya? Inii me
kisee kadeeta kaama Aa mikee nao see kagaasi naadi agiyoo mee maagiyoo
naa mée yaukuwaape naa ya?
31 Idukaa inii me bagee kuwa gaayu ko okoo ebo mee maga ugii da kaa
manna see agiyoo mee noogee siwoo seta. Kuwa ko 'Wa me epoo to wodoo
kaama roti mee okoo daamaa nusi naadi manegee seta' see menaa mee
ebeamaata yoka" see asegea.
32 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Idukaa kuwa roti kuwa
epoo to wodoo kaama ikii me bagee paagoo kineegee seta mée mee Musa

---

6:27 Luk 10:40-42 **6:31** Kel 16:4, Mzm 78:23-25

se kiya Neataagi Wa me too. Waa ko epoo to wodoo kaama esee mikee okaa da roti mee ikii eto kineetaa see Mée mee.
33 Mikee, Ogatamee Wa me roti mee ko epoo to wodoo kaama esedoota mée tomaa yuwa paagoo okoo aya tuyaabuu see roti mee" see asigi.
34 Okoo me asiino, "Neataagi, Aa mee roti mee inii mée manegee siwoo taai" see asegea.
35 Yesus me asiino, "Mée aya tuyaabuu siyaa roti mee ko Anii. Ni paagoo namiyaa bagee kuwa kisee too peenaa ma naadi se kaapea, bedaa Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa kisee too peenaa ma uwo naadi se kaapea.
36 Kiya Ani me kisema see see ikii me nadeegea kiya Anii mikee nao see dimii nagaano taa.
37 Neataagi Wa me Anii neetaa see bagee kuwa uduma Ni paagoo nameepea. Bedaa Ni paagoo namiyaa bagee kuwa Anii mée ena ma se abagayaa.
38 Anii kuwa kisega kuwa ko Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too ukuwaano see naadi epoo to wodoo kaama eseta se kiya Anii naisiyaata Mée Wa me gaayaa-gaayaa kuwa too yaukuwaano see naadi eseta yoka kisega.
39 Wa me gaayaa-gaayaa mee ko kisee: Wa me Anii neeta bagee yuwa mée ena ma si yaegayaata okoo uduma wodopasi naagoo Ani me daamaa aya andoo peeyaabuu taata see mee.
40 Mikee, Neataagi Wa me gaayaa-gaayaa mee ko kisee: Okoo me Yogamee mee dimi-dimi deeta kaama mikee nao see gaayaa bagee kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee siwoo siyaa, bedaa wodopasi naagoo Ani me okoo aya andoo peeyaabuu taata, see mee Wa me gaayaa-gaayaa" see asigi.
41 Yesus me "Anii ko epoo to wodoo kaama eseta roti mee" see asigi menaa kuwa kiyoo topea Yahudi bagee yuwa me yayiino be kaa mena dukumeaweekea.
42 Okoo me wegaano, "Mee Mée mee ko Yesus, Yusup yoopaa, se maa? Okonaka inii ipi yoka eto ko Wa me 'Anii epoo to wodoo kaama eseta' see wegagi menaa mee kaasee menaa?" see aawegaakea.
43 Yesus me asiino, "Kuwa ikii me mena nadukumeaweekea kuwa ekeasii.
44 Mée Ni paagoo nameeno mee ko Neataagi Anii naisiyaata Mée Wa me dimi mena goekeata bagee kuwa too Ni paagoo namiyaa. Kuwa bagee kuwa Anii wodopasi naagoo aya andoo peeyaabuu taata.
45 Idukaa nabi bagee me menaa ena mee ko kisee: 'Okoo uduma Ogatamee me tupiitagi' see menaa ebeamaata. Nagamee Wa me menaa daamaa yayeeta tupiyaa bagee kuwa Ni paagoo nameepea.
46 Mee kisega menaa mee ko Nagamee Waa deetaa see bagee agoo, see kisega se. Wa paagoo kaama eseta Mée Wa me too, Wa me Nagamee deetaa.
47 Anii esee mikee kisiino ko: Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taatagea.
48 Anii ko mée aya tuyaabuu siyaa roti mee.
49 Idukaa ikii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa manna see agiyoo mee noogee seta kiya okoo boogee seta.
50 Eto mee epoo to wodoo kaama eseta roti mee ko kisee taa. Mee roti mee nuyaa bagee kuwa uduma okoo umina se bogaapea.
51 Anii ko epoo to wodoo kaama mée aya tuyaabuusi naadi eseta roti mee. Mee roti mee nuyaa bagee kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya kisee

6:37 Yoh 10:27-29 **6:40** Yoh 11:25 **6:45** Yes 54:13

too toogee taatagea. Ani me mée tomaa aya tuyaabuusi naadi maniipa roti
mee ko Ni me mogee yuwa kuwa" see asigi.
52 Mee asigi menaa da Yahudi bagee yuwa okoo too omaago ma aawisii
naadi wegaano, "Wa me mogee kuwa inii nusi naadi kaasee mée maniyaa
ya?" see aawegaakea.
53 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Mée Yogaa mee Wa me
mogee yuwa ma, Wa me tadaa yuwa ma kuwa ikii se nuyu ko ikii daamaa
se toowoo siyaa.
54 Ni me mogee yuwa ma, Ni me tadaa yuwa ma kuwa nanoowoo siyaa
bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee siyaa, bedaa
wodopasi naagoo Ani me okoo aya andoo peeyaabuu taata.
55 Kuwa ko Ni me mogee kuwa mikee okaa da nookee agiyoo, bedaa Ni
me tadaa kuwa miya mikee okaa da nookee uwoo.
56 Ni me mogee yuwa ma, Ni me tadaa yuwa ma kuwa nanoowoo siyaa
bagee kuwa Ni yiba niitoogee siyaa, bedaa Anii okoo yiba eetoogee siyaa.
57 Aya toono epoo Mée Nagamee Wa me Anii naisiyaata. Anii Wa kaa
too umiwoo, toowoo taaka. Mee mokoo miya Anii nanoowoo siyaa bagee
kuwa okoo Ani kaa too toowoo taapea.
58 Mee epoo to wodoo kaama eseta roti mee ko ena, kuwa idukaa bagee
yuwa me noogee seta roti kuwa see see se. Okoo kuwa roti noogee seta
kiya okoo uduma boogee seta. Eto mee roti mee noowoo siyaa bagee kuwa
iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taapea" see asigi.
59 Kuwa menaa kuwa ko Waa Kapernaum magaa kaa kiyoo sembahyang
segee see ee yiba kaama eewegata menaa.

Yesus sekaataa peenaa seta bagee mée eebaa yaekea peeta menaa

60 Wa sekaataa peenaa see bagee okoo eebaa kuwa Wa me asigi
menaa yeeta kaama "Kuwa menaa kuwa nekeeniino kana, maamee me
yayeemaayaa?" see asegea.
61 Okoo me mena dukumeaweekea kuwa Yesus me nekeenta kaama
asiino, "Ni me menaa kuwa kaa ikii pedeo dimii nagaagea ye?
62 Mée Yogaa mee Wa me petamanii toogee seta yoo asiyoo bedaa metaki
pakagi see kuwa ikii me deeta kaama kaasee gaayaa naa ya?
63 Mée aya tuyaabuu siyaa mee ko Roh me too ukuwamaayaa, mée me
pesee kaa iyo, se agoo kiyaayaa. Ni me kiiwegaga menaa kuwa ko Roh me
menaa, Wa me mée aya tuyaayaa menaa yuwa.
64 Kiya ikii mée noonaa me Aa mikee nao see dimii mee nagaano taa" see
asigi. Kuwa ko Yesus me Waa mikee gaano taa bagee yuwa ma, Waa mée
paagoo ekegatagaapi mée to ma okoo uduma Wa me idukaa petamanii
kaama ipi keta.
65 Wa me asiino, "Ikii kisee mikee nagaano taa bagee agoo naadi kaama
Ani me yumakaa 'Nagamee me daba miyaata bagee kuwa too Ni paagoo
namiyaa' see kisega" see asigi.
66 Yesus me kuwa menaa eewegamaata kaama Wa sekaataa peenaa sepea
bagee mée maamaa eebaa kuwa Waa wisintaata Wa sekaataa se peegea.

Petrus me Yesus paagoo "Aa ko mée toowoo siyaa menaa epoo Mée" see aseta menaa

67 Kuwa bagee yuwa yaekea peeta kaama Yesus Wa me topenaa see bagee
gaasi ma wiya kuwa paagoo asiino, "Ikii miya Anii naekea poopea ye?" see
asigi.

6:51 Luk 22:19 **6:63** Yoh 3:5-8

68 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, inii maamee paagoo peeyaa? Aa ko
mée kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa epoo Mée,
69 Aa ko Ogatamee me A too kawigintaata Mée see kuwa inii mikee nao
see kagaage, inii esee kaipi kege" see asigi.
70 Yesus me asiino, "Mikee, Ani me ikii kuwa gaasi ma wiya kuwa
kiwiginema, taa ye? Kiya ikii waa ena ko Iblis" see asigi.
71 Mee menaa mee ko kuwa mée gaasi ma wiya kuwa mée waa ena,
Yudas Iskariot see mée to wa me Anii naekegatagaapi yoka naadi wegagi
menaa.

7

Yerusalem magaa kaa Yahudi bagee me ee peedi maatagaa seta naagoo naano see naadi peeta menaa

1 Mee kaama wodoo Yudea wee kaa kiyoo Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
Yesus patamaano dimii agoo naadi Waa kiyoo peenaa taano taa, Galilea
wee kaa too peenaa seta.
2 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me ebo naagoo ena, Ee Peedi Maataata
Kiyoo Noogee, Omegee Siyaa mee ekaapa yoka*
3 Yesus Waebee nokaa yuwa me Waa asiino, "Aa nakaayoo se tooi. A me
ukuwanaa segee siyaa agiyoo kuwa A me topenaa see bagee yuwa kadeesi
yoka peedoota Yudea wee kaa peenaa taai.
4 Waa ekaato ogo peeyaano see dimii agoo see mée to gaayu ko wa me
ukuwanaa see agiyoo kuwa koogo-koogo see se ukuwanaa siyaa. Kisee
bagee taa yoka Aa kisee ebo agiyoo ukuwageeke gaayu ko mée tomaa
uduma kadeesi yoka Aa ekaato awee da kaa mée paagoo deeyaai" see
asegea.
5 Kuwa okoo me asegea menaa kuwa ko okoo Waa ma ena kenaa bagee
yuwa kiya Waa mikee nao see dimii mee gaano taa kemaata asegea menaa.
6 Yesus me okoo asiino, "Anii kiyoo poono monaa kaa kaano taa kiya ikii
gaayu ko aii kaboo peeyaa.
7 Magaa da kaa bagee okoo me ikii se kibe kiyaa kiya Anii nabe kegea.
Anii okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa pedeo see asegeeka kemaata nabe
kegea.
8 Ikii too pakaa-naai. Anii pakaano monaa kaa kaano taa yoka se
pakaapa"
9 see aseta kaama Waa Galilea wee kaa toomaayu.
10 Waebee nokaa yuwa naano see naadi pakaa-seomegea kaboo Waa
miya pakataa, awee da kaa se kiya koogo-koogo see
11 pakaamaata kaama toomuu taaka too ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
Waa abanaakea. "Mee Mée mee kayoo?" see asenaakea.
12 Kiyoo mée tabaa da okoo me ebe kaa menaa, poko kaa menaa kaa
yawegagea. Mée noonaa me "Waa dimi daamaa see Mée" see yawegagea
kiya noonaa me "Taa, Wa me mée yuwa deebaa segeeki yoka" see
yawegagea.

---

* **7:2** Ee Peedi Maataata Kiyoo Noogee, Omegee Siyaa mee ko idukaa Israel bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa okoo kuwa see see ee peedi yuwa yiba maanaa, omenaa seta kaboo Ogatamee me okoo daamaa deegee seta, bedaa etokaa miya tahun gakata poo maamaa daageeta kaama Ogatamee kiiboo, paamee see dimii kaa okoo Yerusalem magaa kaa ebo naagoo noogiino see naadi peegee seta. Okoo Ogatamee kiiboo, paamee dimii ma kuwa see see peedi ee yuwa maataata kaama kiyoo unu wagoo omegee, noogee seta. **7:2** Kel 34:22

13 Kisee aaseekea kiya kuwa Yesus kaa menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa me nakagoo kaapea yoka naadi weda kaa mée ena ma awee da kaa
se wegagea.

Yesus me Ogatamee me ee kaa mée topeta menaa

14 Ebo naagoo noogee siyaa yuwa unu wui omekomeeyu see naagoo
Yesus Waa Ogatamee me ee kaa pakaamaata kaama mée yuwa topetaa.
15 Wa me mée topetaa see menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
dimi nagimegea. "Waa sekolah tupiino taa yoka Waa kuwa dimi ipi kigi
kuwa kaasee kaa ya?" see asegea.
16 Wa me okoo asiino, "Ni me mée topetaa see menaa kuwa Ni me menaa
se kiya Anii naisiyaata Mée Wa me menaa too.
17 Wa me gaayaa-gaayaa yuwa yaukuwaano ou gaayaa bagee kuwa okoo
me too kisee nanekeeniyaa. Kisee bagee kuwa Ni me mée topetaa see
menaa kuwa mikee Ogatamee me menaa yee, Ni me aii wegataa see menaa
too yee see kuwa okoo me ipi kaapea.
18 Okoo mée me ebo naekeasiino ou see dimii gaayaa bagee kuwa gaayu
ko okoo me aii dimi kaa menaa too wegataa siyaa kiya mée waa ena, waa
peeyaata mée wa too mée me ebo ekeasi naadi menaa yawegataa see mée
mee gaayu ko waa mikee, dimi topoo, makapaa dimii, makapaa menaa
kuwa peenaa ma taa.
19 Musa mee gaayu ko ikii me bagee yuwa deewoosi naadi menaa kuwa
kineeta, se maa? Kiya ikii kuwa menaa daamaa yadeewoo, yayeewoo see
bagee ena ma taa. Kuwa me kemaata ikii me kaasee kaa Waa tuunuu see
Mée yoka naadi kaama napatamaano dimii nagaagea ya?" see asigi.
20 Kiyoo mée tabaa da me asiino, "Aa paa yago mée see kadeege. Aa
kapatamaano bagee maamee naa ya?" see asegea.
21 Yesus me asiino, "Anii agiyoo ena too too ukuwama naadi kaama ikii
uduma dimi nagimemea.†
22 Musa me paayogaa yogaa yuwa kado ponee daapii taano menaa
mee deewoosi naadi ikii me bagee paagoo kiekeata. (Musa me kuwa
menaa okoo paagoo ekeata see wegayaa kiya petamanii kuwa menaa kuwa
Ogatamee me Musa miyoo bagee paagoo aseta.) Kuwa menaa kiekeata
kemaata ikii me Sabat naagoo miya paayogaa yogaa yuwa kado ponee
yadaapii segee siyaa.
23 Kisee kuwa Musa me kiekeata menaa kuwa ikii me se ekeata deewoo
taano see naadi Sabat naagoo miya kado ponee yadaapii segee see.‡ Ikii me
kado ponee ena too too yadaapeasiino kuwa dagu gaayu ko Ani me mée
waa ena wa me maa da kuwa uduma Sabat naagoo daamaa yakiyaama
kuwa ikii kaasee kaa nakagoo kegea ya?
24 Ikii ewo kaa otoopa tapaato yaato too deeta kaama wegaakee se kiya
mée waa ena kaa 'Waa kisee mée yoka' see menaa yawegaano see gaayu
ko ipiipi nekeenta kaama daamaa topoo see menaa kaa too yawegaai" see
asigi.§

7:18 Yoh 5:41-44, 1Tes 2:6 † **7:21** Yesus me mee oogimaata mée daamaa yakiyaata kaama okoo dimi nagimemea. Yesus me Sabat naagoo mee agiyoo yaukuwami. **7:21** Yoh 5:1-9 **7:22** Kej 17:10-14 ‡ **7:23** "Ikii Musa me menaa se ekeata deewoo taano see naadi Sabat naagoo miya kado ponee yadaapii siyaa" see menaa mee ko paayogaa yogaa ena kabamaata kaama unu wagaagoo to naagoo Sabat naagoo kega kaboo miya ikii kado ponee yadaapeasiino dagu yoka naadi asigi menaa. § **7:24** "Ikii ewo kaa otoopa tapaato yaato too deeta kaama wegaakee se" see asigi menaa mee ko okoo me 'Mee ko Sabat naagoo ukuwagi agiyoo da yaai' see dimii mee too gaagea, tapaato yaato too deeyaa mokoo. Okoo me 'Yesus Wa me mée ena daamaa yakiyaagi nao' see dimii mee nanekeeniino taa yoka naadi aseta menaa.

Yesus mee mikee Ebo Kristus ye, taa ye naadi aseta menaa

25 Kiyoo kaama Yerusalem magaa kaa bagee noonaa me wegaano, "Mee
Mée mee ko okoo me patamaano ou see gaataa see Mée mee, se maa?
26 Deeweei, Waa mée paagoo awee da kaa mena eeweganaa segeeki kiya
inii me ebo-ebo yuwa me Waa ma aawisii siyaa menaa ena ma taa kegea.
Okoo me 'Waa ko mikee Ebo Kristus ii' see gaagea kepa ye?
27 Kiya taa, Ebo Kristus gaayu ko Waa mee magaa to kaa Mée, Waa mee
magaa to kaa kaama mipi see kuwa ipi kiyaa bagee ena ma taa. Kiya mee
Mée mee Waa kabata magaa mee inii ipi yoka" see wegagea.
28 Yesus Waa Ogatamee me ee kaa mée tupitaaki too ebo menaa-menaa
kaa asiino, "Ikii me Anii mikee naipi kegea ye? Anii mee magaa kaa kaama
meta see kuwa miya ikii mikee naipi kegea ye? Anii meta mee ko Ni me
gaayaa-gaayaa kaa too aii meta se kiya Wa too mikee menaa yago Mée Wa
me too naisiyaata. Ikii Waa ewo kegea.
29 Anii Wa paagoo kaama meta, Wa me Anii naisiyaata yoka Anii Waa
ipi" see asigi.
30 Kisee asigi naadi okoo me Waa peneasiino see kookea kiya iyo, Waa
peneasiino monaa kaa pakaaniino taa kemaata se peneasegea.
31 Kiya kuwa mée tabaa da mée eebaa Waa mikee nao see gaagea. Okoo
me wegaano, "Ebo Kristus mee ko Waa meemaata kaama dimi nagii-nagii
agiyoo eebaa ukuwaaniyaabuu taatagi kiya Mee Mée mee ko kisee agiyoo
maamaa eebaa ukuwaaniyaabuu taaki yoka Waa, se maa?" see wegagea.
32 Okoo me kisee aasee taakea menaa kuwa Parisi kaa bagee me yeegea.
Yeeta kaama imam bagee yuwa ma epo enaataa peedoota Ogatamee me ee
yadiitoo taa see bagee paagoo "Ikii Waa pe-niipeneasii" see asegea.
33 Kuwa kaboo da Yesus me asiino, "Anii ikii paagoo eebaa taa kiiomegee
naadi kaama bedaa Anii naisiyaata Mée paagoo metaki poota.
34 Pe-seometa kaama wodoo ikii me Anii naabanaa taapea kiya se
nadeemagaapea. Anii peemaata toogee taata yoo ikii se nameemaayaa"
see asigi.
35 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me aawegaa taano, "Waa peemaata kaama
inii Waa se deemaayaa yoo kayoo naa ya? Inii me bagee yuwa Yunani
bagee ma epo totaa see magaa kaa kiyoo Yunani bagee yuwa Wa me pe-
tupiipi ye?
36 Wa me 'Ikii naabanaa taapea kiya se nadeemagaapea. Anii peemaata
kaama toogee taata yoo ikii se nameemaayaa' see wegagi menaa mee
kaasee menaa naa ya?" see aawegaakea.

Uwo naadi kiyaa bagee Yesus Wa paagoo uwo me-nusi naadi menaa

37 Kuwa noogee, omegee siyaa yuwa wodopasi ebo naagoo Yesus
yiinaageeta kaama ebo menaa-menaa kaa wegaano, "Uwo naadi kiyaa
bagee yuwa uwo nusi yoka Ni paagoo medaa siweei.
38 Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa Ogatamee me kapogee yiba
mena ena mee mokoo okoo miya kisee kaapea, mee ko kisee: 'Uwo anoo da
peeyaa mokoo okoo miya dimi yiba kaama daamaa toowoosi naadi uwoo
kuwa pakadaa segee siwoo taapea' see menaa ebeamaata" see wegagi.
39 Wa me wegagi menaa kuwa ko Roh mee ebea-ebea menaa yuwa. Yesus
Waa aya andoo peeta kaama ebo ekeasiino taa kaboo yoka Roh mee miya
mée paagoo maniino taa. Epeekaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Roh
mee masiitagea naadi ebea-ebea menaa kuwa.

7:37 Mzm 42:2-3, 63:2, Yes 55:1, Why 22:17 **7:38** Yoh 4:14, 1Kor 10:4

40 Wa me menaa yiitookea bagee yuwa noonaa me asiino, "Mee Mée mee
ko mikee idukaa kaama Nabi eboo ena inii paagoo miyaatagi see wegawoo
seta Mée mee ii" see asegea.
41 Bedaa mée noonaa me asiino, "Waa ko Ogatamee me wigintaata Mée
Ebo Kristus mee yoka" see asegea. Kiya apanaa bagee me asiino, "Taa, Waa
Galilea wee kaa Mée to. Ebo Kristus mee Galilea wee kaa kaama meetagi
see menaa kuwa wegawoo taano taa, se maa?
42 Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee ko kisee: 'Ebo
Kristus mee ko Daud me asii-kaba-kaba seta kaa Mée ena kaatagi, bedaa
Daud kabata magaa, Betlehem magaa kaa kaama meetagi' see menaa
ebeamaata, se maa?" see asegea.
43 Okoo me 'Yesus mee kisee Mée, kisee Mée' see aawisi-maawisi naadi
kaama ukuu wiya baataagea.
44 Mée noonaa me Waa peneasiino dimii agoo kiya pe-peneasiyaa see
taa.

Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus mikee gaano taa see kaa menaa

45 Kuwa Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee okoo Yesus paagoo
peegeeta metaki imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo
paagoo megea. Meemaagea kaboo okoo me "Yaai, ikii kaasee kaa Yesus
mee peneata doomeeno taa naa ya?" see asegea.
46 Kuwa yadiitoo taa see bagee yuwa me asiino, "Wa me wegataa see
menaa kuwa wa too, mée ena ma kisee menaa wegaano taa yoka" see
asegea.
47 Parisi kaa bagee me asiino, "Yaai, Wa me ikii miya kideebaa seta kaama
mikee menaa yuwa kiewo kedaa siyaagi ye?
48 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma inii mée ena
ma Waa mikee nao see gaano taa, se maa?
49 Kiya kuwa mée tabaa da okoo Wa me menaa too peneata Musa me
menaa kuwa ewo, kisee ekeata bagee yuwa yoka okoo kaa pedeo menaa
ayaa to mantaata bagee yuwa too" see asegea.
50 Kuwa Parisi kaa bagee ena ko Nikodemus, miyoo taa Yesus paagoo
peemi mée to. Wa me asiino,
51 "Musa me menaa yiba inii me deewoo siyaa menaa ena mee ko kisee:
Mée waa ena, wa kaa mena agoo see mée to gaayu ko kuwa wa me koo
taaki agiyoo yuwa inii ewo, wa me menaa daamaa yeemagaano taa kaa
hukuman se maniyaa, see menaa da mee inii deewoo siyaa, se maa?" see
asigi.
52 Okoo me asiino, "Aa miya Galilea wee kaa mée to ye? Aa kapoge yiba
ipiipi dii. Nabi bagee gaayu ko Galilea wee kaa kaama mée ena ma se
meepi see kuwa a me diipe" see asegea.

Tobaaka taata apii ena Yesus me mena yawegata menaa

53 [Kiyoo kaama mée gakata okoo wa me ee kaa, wa me ee kaa
peedaakea.

8

1 Kiya Yesus Waa pakadoota Zaitun kuyee da kaa kiyoo omemaayu
tokoma mee da
2 peenaa aweepeasega kaboo Waa bedaa peedoota Ogatamee me ee kaa
peemaagi too ko mée uduma Wa paagoo medaakea. Waa animaata kaama
mée topetaaka too ko

7:40 Ul 18:15-18 **7:42** Mik 5:1 **7:50** Yoh 3:1-2

3 Musa me menaa mée topetaa see bagee ma, Parisi kaa bagee ma kuwa
api ena, tobaaka sepa apii to pe-peneata badaa maadoota Wa paagoo
eemegea. Okoo me mee apii to kiyoo topea bagee yuwa yaayupii da kaa
yiinaageeyaata kaama asiino,
4 "Ei, Guru. Mee apii mee ko tobaaka taaka too deemaata kaama
peneasege.
5 Idukaa Musa me 'Kisee apii gaayu ko boosi yoka oma kamu me
wogeepeasii' see mée aseta. Kisee kemaata A me naa kaasee gaage? Mée
asii" see asegea.
6 Okoo me asegea menaa mee ko Yesus koopoo see menaa ena wegasi
naadi asegea. Okoo me "Yaai, Wa me wegapi menaa da mee pedeo yoka"
see yawegaano see naadi asegea menaa.* Kiya Yesus Waa kodeata kaama
kepo me magaa to kaa mena ebeataa.
7 Okoo me kisee mée asii, mée asii see maamaa asegea naadi kaama Waa
yiinaageeta kaama asiino, "Ikii waa ena, pedeo dimii, pedeo menaa ena ma
taa see mée wa me keta mee apii to oma kamu me wugisi" see asigi.
8 Aseta kaama bedaa kodeata magaa to kaa mena ebeataa.
9 Okoo Wa me menaa kuwa yeeta kaama waa ena koogo peegi, waa ena
koogo peegi. Ebo bagee yuwa okoo keta peedaakea, kaama too apanaa
yuwa miya uduma peedaa naadi Yesus mee apii to ma ekea too totaa.
10 Yesus yiinaageeta kaama mee apii to asiino, "Okoo kayoo? Aa boose
naadi kawegapea bagee kuwa ena ma toono taa ye?" asigi naaki
11 "Ei, Neataagi, mée ena ma taa" see asega. Yesus me asiino, "Anii miya
kisee pedeo menaa se kawegaapa. Eto ko aa pooi. Eto kaama wodoo pedeo
agiyoo se ukuwaai" see asigi.]

Yesus mee wogaamaayaa Agoo da ebea-ebea menaa

12 Bedaa Yesus me mée yuwa asiino, "Anii ko magaa da kaa bagee paagoo
yawogaamaayaa Agoo da. Ni sekaataa namiyaa bagee kuwa digiyoo yiba se
peenaa taapea. Mee agoo da okoo kaa agoo naadi kaama daamaa toowoo
taapea" see asigi.
13 Parisi kaa bagee me asiino, "Kuwa menaa kuwa A me too wegage. Aa
'Mikee kisee Mée to ii' see kuwa Aa mikee kaipi naadi kawegaano bagee
ena ma taa yoka kuwa makapaa menaa too kadeege" see asegea.
14 Yesus me asiino, "Anii kisee Mée yoka see kuwa Anii ekaato kaa
wegayaa miya Anii mikee menaa wegayaa. Ni me meta yoo miya Anii
ipi, Ni me poopa yoo miya Anii ipi yoka Ni me menaa kuwa mikee menaa
too. Kiya ikii Ni me meta yoo miya ewo, Ni me poopa yoo miya ikii ewo.
15 Ikii ko mée me gaayaa-gaayaa dimii me too 'Aa kisee mée yoka, kisee
mée yoka' see pe-wigintagaa siyaa bagee. Anii mée ena ma se wigintaayaa.
16 Ani me mée wigintaayaa miya Ani me too wigintaayaa se kiya
Nagamee, Anii naisiyaata Mée ma Enaa paaya epo enaataa mée wigintagaa
siyaa yoka Ani me mée wigintagaano kuwa mikee, topoo too.
17 Ikii me deewoo siyaa menaa yiba mena ena ko kisee: 'Mée ekea
wiya, ekea paaya "Anii kisee deepa, kisee deepa" see kuwa mee menaa too
wegayu ko ekea me menaa mikee menaa yoka naadi daamaa yayeeyaa'
see menaa ebeamaata.

8:5 Im 20:10 * **8:6** Okoo me Yesus paagoo asegea menaa mee ko Wa me "Oma kamu se wugii" see asiyu ko okoo me Yesus Waa ko Musa me menaa kuwa si yayeetaa see Mée to yaai naadi kaama Wa me asigi menaa doodoota hukuman maniino bagee paagoo pe-asiino see naadi asegea menaa.
8:7 Rom 2:1-3 **8:12** Yes 9:1, Yoh 9:5, 12:35 **8:17** Ul 19:15

18 Mee mokoo miya Anii kisee Mée ii see nanekeensi naadi nawegaano
bagee wiya agoo. Ena mee ko Anii, bedaa ena mee Nagamee, Anii
naisiyaata Mée, Enaa paaya yoka" see asigi.
19 Kuwa bagee yuwa me asiino, "Agaataagi mee kayoo?" asegea naaki
Yesus me asiino, "Ikii Anii esee naipi see taa, Neataagi Waa miya ewo see
bagee yuwa. Ikii me Anii miya naipi naaki Neataagi Waa miya ipi kiyaa"
see asigi.
20 Wa me asigi menaa kuwa ko Ogatamee me ee kaa kepe awetaa see
yoo geboo da kaa Wa me mée tupitaaki too asigi menaa. Waa peneasiino
bagee ena ma taa, mee monaa kaa pakaaniino taa kemaata.

Yesus me Anii magaa da kaa mée to se naadi aseta menaa

21 Bedaa Yesus me okoo asiino, "Anii poota naagoo ikii me naabanaa
taatagea kiya ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa bogaatagea.
Anii poota yoo ikii miya meeno iyo" see asigi.
22 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me aawegaa taano, "Wa me 'Anii poota yoo
ikii miya meeno iyo' see wegagi menaa mee Waa ekaato wugimagaapa
naadi kaama wegagi menaa kepa" kisee aaseekea.
23 Yesus me asiino, "Ikii ko yamuyaato magaa da kaa bagee. Anii mee ko
asiyaato kaama Mée. Ikii manii to ko magaa da kaa kaama, ikii kisee dimi
yago bagee. Anii mee ko magaa da kaa kaama se.
24 Kisee kemaata 'Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa bo-
gaatagea' see kisega. Anii kisee Mée, kisee Mée see kisega menaa kuwa
ikii me mikee nao see dimii mee taa kiyu ko ikii me pedeo yuwa kaa umina
bogaatagea" see asigi.
25 Okoo me asiino, "A me 'Anii kisee Mée yoka' see mée asege kuwa Aa
maamee naa ya?" asegea naaki Wa me asiino, "Yaai, Anii petamanii kaama
mapea menaa kisiwoo segeeka ya?
26 Ikii Ogatamee ma menaa eebaa kuwa Ani me kisee yoka, kisee yoka
see maamaa kisiyaa, Anii kisee ikii kiwigintaayaa kiya Anii naisiyaata Mée
Wa me menaa too Anii yawegagee see. Waa ko mikee menaa too wegataa
see Mée yoka Anii Wa me menaa yeeta kaama magaa da kaa yaweganaa
segeeka" see asigi.
27 Wa me 'Nagamee gaamaata kaama mée asigi menaa yoka' see kuwa
okoo se nekeenegea.
28 See kemaata Yesus me okoo asiino, "Mée Yogaa mee ikii me yagaataata
kaama 'Mikee, Wa me Anii kisee Mée yoka see wegami ii' see kuwa ikii me
nanekeeniitagea.† Bedaa 'Ani me too ukuwamaayaa agiyoo ena ma taa,
Nagamee me Ni paagoo natopetaa see menaa kuwa too yawegataaka yoka'
see wegami ii, see kuwa miya ikii naipi kaatagea.
29 Anii naisiyaata Mée Waa Anii ma epo enaataa naatupi. Waa dimi
wikii-wikii siyaayaa agiyoo kuwa Ani me kisee too yaukuwanaa segeeka
yoka Waa Ani too naekeasiino taa" see asigi.
30 Kuwa menaa wegataaki too ko mée eebaa Waa mikee nao see gaagea.

Mikee menaa kuwa me mée daba peeyaayaa see kaa menaa

31 Kuwa Yahudi bagee yuwa okoo Yesus mikee gaagea bagee yuwa paagoo
Wa me asiino, "Ikii Ni me menaa kuwa daamaa peneata doowoo, umiwoo
siyu ko ikii mikee Ni me kitopetaa see bagee yuwa.

8:19 Yoh 1:18, 14:7-9 † **8:28** Mée Yogaa mee yagaataapea mee ko Yesus piya bokoo to kaa yagaataata booyaapea see mee. **8:28** Yoh 12:32 **8:31** Yoh 15:4-8

32 Ikii mikee menaa daamaa ipi kaapea, bedaa kuwa mikee menaa kuwa
me ikii daba kipeeyaabuu taapa" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Inii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee.
Idukaa kaama eto too apanaa tomaa kaa bagee me okoo me agiyoo aii
yaokagee taano see naadi inii hamba bagee mée kiyaano taa. Kisee taa
yoka A me 'Ikii daba kipeeyaabuu taapa' see mée asege menaa kuwa kaasee
menaa naa ya?" see asegea.
34 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Pedeo dimii gaataa, pedeo
agiyoo ukuwataa see bagee kuwa uduma kuwa pedeo dimii, pedeo agiyoo
kuwa too ukuwageesi naadi hamba kiyaata bagee yuwa mokoo kiyaa.
35 Mée me ee kaa agiyoo yaokageesi naadi hamba kiyaata mée to gaayu
ko waa mee ee kaa kisee too epo se eeumiwoo, toowoo siyaa. Mee ee epoo
mée wa me yogaa to wa too mee ee kaa iminoo miya, iminoo miya kisee
too eeumiwoo, toowoo siyaa.‡
36 Kisee kemaata Yogamee me ikii daba kipeeyaagi kepa ko ikii miya esee
mikee daba kipeeyaata toowoo see bagee kiyaa.
37 Ikii ko Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee see kuwa Anii miya ipi.
Ikii kisee bagee kiya Ni me menaa yuwa ikii dimi yiba daamaa magaano
taa kemaata Anii napatamaano ou see dimii ikii agoo.
38 Ni me Nagamee paagoo deeta-deeta yuwa Anii kiiwegataaka. Ikii miya
ikiitaagi me menaa yuwa yayeeta kaama kisee yaukuwageekea" see asigi.
39 Okoo me asiino, "Iniitaagi mee ko Abraham" see asegea. Yesus me
asiino, "Ikii mikee Abraham me yogaa naaki wa me daamaa ukuwagee
seta yuwa kuwa ikii me miya ukuwagee siyaa.
40 Anii Ogatamee paagoo mikee menaa yuwa yayeeta kaama ikii paagoo
daamaa kiiwegageeka kiya ikii me Anii napatamaano dimii nagaataakea.
Kisee agiyoo kuwa Abraham me ukuwaano taa.
41 Ikii ikiitaagi me ukuwagee siyaa agiyoo kuwa too ukuwageekea" see
asigi. Okoo me asiino, "Inii gaayu ko tobaaka kaa mée kabata yogaa yuwa
se. Iniitaagi Waa ena too too, Ogatamee mee too" see asegea.
42 Yesus me asiino, "Ikiitaagi mee Ogatamee naaki ikii me Anii naepa
kiyaa. Anii Ogatamee paagoo kaama meta. Anii meta mee ko Ni me gaayaa-
gaayaa kaa too meta see se kiya Wa me Anii naisiyaata kemaata meta.
43 Ni me menaa kuwa kisee too kiiwegageeka kiya ikii me Anii se
nanekeenegea kuwa kaasee kaa? Ikii Ni me menaa yuwa se nayeemaayaa.
44 Ikii ko ikiitaagi Iblis yaato kaama bagee. Kisee kemaata ikiitaagi me
ou gaayaa-gaayaa yuwa too ikii me yaukuwaano ede. Waa petamanii
kaama kisee too mée wugitaa see mée. Wa yiba mikee menaa ena ma
taa kemaata mikee menaa yaato taa see mée. Waa ko makapaa menaa
wegataa see mée, makapaa menaa epoo mée yoka kisee waa makapaa
menaa wegayu ko wa me iyee-payee kaa kaama too wegataa see. Ikii wa
me menaa yayeetaa see bagee yuwa
45 kiya Anii mikee menaa too kiiwegageeka. Kisee kemaata ikii mikee
nao see dimii mee nagaano taa.
46 Ikii me Ni kaa 'Waa kisee pedeo agiyoo ukuwapi yoka' see menaa
kuwa nawegayaa bagee ena ma agoo ye? Anii mikee menaa too daamaa
kiiwegageeka gaayu ko ikii kaasee kaa mikee nao see nagaano taa ya?

8:34 Rom 6:12-23, 2Pet 2:19 ‡ **8:35** Mena nekeeniino yaato ko okoo me 'Anii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yoka anii sikii, anii Ogatamee me ee kaa epo eetoogee see bagee mokoo' see gaagea kiya okoo pedeo dimii, pedeo agiyoo ukuwagee, omegee see bagee yoka okoo aii bagee yuwa too naadi Yesus me kuwa ebea-ebea menaa kaa aseta. **8:36** Rom 8:1-2 **8:44** Kej 3:4-5, 2Kor 11:14-15, 1Yoh 3:8, Why 12:9

47 Ogatamee yaato bagee gaayu ko Wa me menaa daamaa yayeetaa siyaa.
Ikii ko Ogatamee yaato taa see bagee yoka Wa me menaa si yayeetaa" see
asigi.

Abraham mee agoo kaano taa kaboo Yesus tota see kaa menaa

48 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Yesus asiino, "Aa ko Samaria kaa mée,
paa yago mée see kasege kuwa mikee menaa too, se maa?" see asegea.
49 Yesus me asiino, "Anii paa yago mée se. Anii Neataagi mee ebo ekee
segeeka kiya ikii me Anii peedi naekee segeekea.
50 Mée me Anii ebo naekeasegea naaki ou see dimii mee Anii taa. Anii
ebo naekeasiino ou see Mée ena agoo, Wa me too mena Ni kaa daamaa
nadaakomee taa see Mée.
51 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa daamaa peneata nadeewoo
siyaa bagee kuwa umina se boota iminoo miya, iminoo miya kisee too
toowoo taatagea" see asigi.
52 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Aa ko mikee paa yago mée to
ii see kuwa inii eto kanekeenege. Mee ko idukaa Abraham mee miya
boota, nabi bagee kuwa miya boota. Uduma boota kiya A me wegaano, 'Ni
me menaa daamaa peneata nadeewoo siyaa bagee kuwa umina se boota
iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea' see wegage.
53 Abraham mee miya boota, nabi bagee miya boota, okoo toowoo taano
taa kemaata okoo peedi, Ni too ebo see kuwa Aa gaage ye?" see asegea.
54 Yesus me asiino, "Anii ekaato kisee ebo ekee see naaki Anii ebo naekee
see menaa kuwa otoopa imi taa menaa too kiyaa. Anii ebo naekee see Mée
mee ko Neataagi mee, ikii me 'Inii me Eboo Ogatamee' see wegageekea Mée
mee.
55 Waa ko ikii me ewo see Mée kiya Anii Waa ipi. Kisee Anii 'Waa ewo'
see wegayu ko Anii makapaa menaa wegataa see mée kiyaa, Anii miya
ikii see see kiyaa. Kiya taa, Anii mikee Waa ipi, Anii Wa me menaa kuwa
daamaa peneata yadeewoo segeeka.
56 Idukaa kaama Anii meeta monaa da mee ikiitaagi Abraham me anii
kadiipa nao naadi esee ede ma, ede ma nadiitoo siwoo seta. Mikee, Anii
meemaama mee wa me nadeeta kaama esee ede kimi" see asigi.
57 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Aa tahun mée wiya ma gaasi
kuwa umiino taa see Mée kiya Abraham mee Aa deeme ye?" see asegea.
58 Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Abraham mee agoo kaano
taa kaboo Anii toono too" see asigi.§
59 Kisee asigi naadi okoo me Waa oma kamu wugitagaano see naadi
masegeegea kiya Waa ekaato boonemaata Ogatamee me ee kaa kaama pe-
seomigi.

9

Yesus me emaa digiyoo see mée ena emaa daamaa yakiyaata menaa

1 Yesus Waa peetaaka too deeyaa naaki mée ena, idukaa kabata yoo
kaama emaa digiyoo keta see mée ena tupi.
2 Wa me topenaa see bagee me Yesus asiino, "Guru, mee mée mee kisee
emaa digiyoo keta mee gaayu ko maamee me pedeo ukuwamaata kaama

---

8:47 Yoh 10:25-27 § **8:58** Yesus me "Abraham mee miya agoo kaano taa kaboo Anii toono too" see asigi menaa mee ko Keluaran 3:14 yiba Ogatamee me miya "Anii toono too" see menaa mee aseta. "Anii toono too" see wegayu ko Anii taa kaboo taa see menaa mee. Yesus me Anii miya Ogatamee ma ena doodoo naadi asigi menaa kuwa. **8:58** Kel 3:14, Yoh 1:1, Kol 1:17

kisee kabata ya? Waa ekaato me pedeo kaa ye, okonaka me pedeo kaa ye?"
see asegea.
3 Yesus me asiino, "Waa emaa digiyoo keta mee ko waa ekaato pedeo kaa
miya taa, okonaka me pedeo kaa miya taa kiya Ogatamee Wa me mee mée
to kaa pesee yakiyaayaa agiyoo kuwa mée uduma awee da kaa deeyaano
see naadi ukuwaanta.
4 Digiyoo takiiniipa yoka Anii naisiyaata Mée Wa me agiyoo yuwa inii
awee see yaato yaukuwagee taano gaano pedeo. Digiyoo takiinta kaama
wodoo mée ena ma agiyoo se koo semaayaa.*
5 Anii magaa da kaa totaa see kaboo kuwa Anii magaa da kaa bagee
paagoo awee yawogaamaayaa Agoo da mee" see asigi.
6 Aseta kaama magaa to kaa dabeedi taakomeeta tapaa-tapaa naadi
kaama mee mée to emaa yuwa kaa widimemaayu.
7 Widimemaata kaama "Eto ko aa peedoota Siloam pikuu da kaa kiyoo
pe-wetogeai" see asigi. Siloam see ekaa mee wegayu ko Peeyaata see ekaa
mee. Kisee asigi naadi waa peedoota mee pikuu da kaa uwo wetogemaata
kaama ee kaa peetaaki naaki emaa diino keago kigi.
8 Ee kaa peemaagi ko wa me ee geboo da kaa bagee kiyoo toomuu taakea,
waa kepe neesi naadi idimegee sipi kaboo waa ipi see bagee yuwa miya
kiyoo topea. Okoo me asiino, "Mee mée mee ko kepe idimegee see mée
mee, se maa?" asegea naaki
9 mée noonaa me "Mikee waa" asegea kiya noonaa me "Taa, mee waa
keenda see mée ena" see asegea. Kaama too mee mée to me asiino, "Mikee,
Anii ke" see asigi.
10 Okoo me asiino, "Kisee kiya aa emaa diino keago kege kuwa kaasee
kaa naa ya?" see asegea.
11 Wa me asiino, "Mee Yesus see Mée to me tapaa-tapaa semaata kuwa ani
me emaa yuwa kaa nawidimpi. Nawidimemaata kaama 'Peedoota Siloam
pikuu da kaa uwo pe-wetogeai' see nasigi. Kisee nasigi naadi anii peedoota
mee pikuu da kaa uwo pe-wetogiyaa naaki emaa diino keago keepeasega"
see asigi.
12 Okoo me "Mee Mée to kayoo?" asegea naaki "Ewo" asigi.
13 Mee idukaa kaama emaa digiyoo keta see mée mee Parisi kaa bagee
yuwa paagoo badaa maagea.
14 Yesus Wa me kuwa tapaa-tapaa semaata mee mée to emaa daamaa
yakiyaabuu sipi naagoo mee ko Sabat naagoo.
15 Badaa maamaagea kaboo Parisi kaa bagee yuwa me apaadiino, "Aa
kaasee diino keago kege naa ya?" asegea naaki wa me asiino, "Mée Waa
ena me ni me emaa yuwa kaa tapaa nawidimetaata kaama anii uwo kaa
wetogiyaa naaki diino keago kepa" see asigi.
16 Kuwa Parisi kaa bagee noonaa me wegaano, "Mee Mée mee Sabat
naagoo diiyoo deeyaa menaa kuwa daamaa se deewooki yoka Waa
Ogatamee me mée yamiyaano taa see Mée" see asegea. Kiya apanaa bagee
me wegaano, "Waa aii dimi pedeo see mée naaki Wa me dimi nagii-nagii
agiyoo kuwa kaasee koo semaayaa?" see asegea. Kisee aawisi-maawisi
naadi ukuu wiya baataagea.
17 Kaama too okoo me mee idukaa kaama emaa digiyoo keta see mée to
kaagaa ena ma asiino, "Wa me aa emaa masii kuwa daamaa kakiyaabuu

---

9:3 Yoh 11:4 * **9:4** "Digiyoo takiinta kaama wodoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa magaa da kaa wogaamaasi naadi Agoo da yoka Waa pe-seometa kaama wodoo digiyoo takiiniyaa mokoo see ebea-ebea menaa mee. **9:4** Yoh 11:9-10, 12:35-36

sipi kemaata a me naa Waa kaasee Mée to see gaage ya?" asegea naaki
"Waa nabi bagee ena" see asigi.

18 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me mee mée to mikee idukaa kaama
emaa digiyoo kiwoo seta kiya eto diino keago kigi ii see kuwa okoo me
mikee menaa yoka see dimii mee gaano taa kemaata "Wa me okonaka
kuwa mena niiogaai" see asegea.
19 Meemaagea kaboo okoo me ekea asiino, "Mee mée mee ekea me yogaa,
se maa? Waa idukaa ekea me kabata yoo kaama kisee too emaa digiyoo
kiwoo seta ii see kuwa ekea miya mikee see asiyaa ye? Kisee gaayu ko waa
kaasee kaa eto emaa diino keago kigi naa ya?" see asegea.

20 Okonaka me asiino, "Mee ko mikee enaa me yogaa. Waa mikee kabata
yoo kaama emaa digiyoo kiwoo seta see kuwa miya ipi.
21 Kiya maagiyoo yaukuwamaata kaama waa eto diino keago kigi see
kuwa enaa ewo. Waa emaa daamaa yakiyaagi Mée mee miya ewo. Waa
ebo yoka wa too asedee taai, wa me daamaa kisiipi" see asegea.
22 Okonaka me kisee asegea menaa kuwa ko ekea Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa weda kaa asegea menaa. Kuwa ko okoo me miyoo taa wegaano,
"Yesus 'Waa mikee idukaa wigintaata wegawoo seta Mée Ebo Kristus mee'
see wegayaa bagee kuwa inii me okoo paagoo 'Sembahyang ee kaa epo
enaataa se niitota pooi' see asiipe" see wegamea.
23 Okonaka me okoo me kisee mée asiipea yaai naadi "Waa ebo yoka wa
too asedee taai" see asegea.

24 Kiyoo kaama kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa bedaa kaagaa ena ma
mee idukaa kaama emaa digiyoo keta see mée to mee "Mena niiogaai"
asegea. Meemaagi kaboo okoo me waa asiino, "Ogatamee me a me menaa
kuwa kayeegi yoka mikee menaa too mée asii. Mee Yesus see Mée to mee
pedeo, Waa tuunuu segee see Mée see kuwa inii ipi yoka" see asegea.

25 Wa me asiino, "Mee Mée to pedeo agiyoo ukuwanaa see mée ye, taa ye
see kuwa anii ewo. Anii mena ena mee too ipi, mee ko kisee: Anii miyoo
taa emaa digiyoo too kiwoo sepa kiya eto ko anii diino keago kega, see
kuwa too ipi" see asigi.

26 Okoo me asiino, "Wa me maagiyoo kakoo sipi ya? A me emaa kuwa
maagiyoo kaukuwamaata kaama daamaa kakiyaagi naa ya?" asegea naaki
27 wa me asiino, "Anii kuwa menaa kuwa yumakaa kisega kiya ikii
daamaa nayiino taa kepea. Kuwa menaa yuwa ikii kaasee kaa wiyaagoo
to ma nayiinakea ya? Ikii miya Wa me kitopenaa see bagee yuwa kaano
see naadi naapaadeekea ye?" see asigi.

28 Kisee asigi naadi okoo me waa maamaa wisinegea. "Aa ko Wa me
menaa katopenaa see mée to kiya inii gaayu ko inii Musa me menaa too
topetaa see bagee yuwa.
29 Idukaa Ogatamee Wa me menaa kuwa Musa daamaa ase-maneeta see
kuwa mikee, inii ipi kiya mee Mée to meta yoo kayoo? Inii ewo" see asegea.

30 Wa me asiino, "Sooi, Waa ko anii emaa daamaa nakiyaabuu sipi Mée
to maa diya Waa kayoo kaama bagee ikii ewo see kuwa kaasee kaa? Anii
dimi nagimega.
31 Pedeo agiyoo ukuwanaa see mée gaayu ko wa me Ogatamee paagoo
idimaano menaa kuwa si yayeeyaa. Kiya Ogatamee me menaa daamaa
yayeetaa, Wa me gaayaa-gaayaa yuwa daamaa yaukuwataa, kisee Waa ebo
ekee taa see mée gaayu too Ogatamee me wa me idimaano menaa daamaa
yayeeyaa.

32 Mée waa ena kabata yoo kaama emaa digiyoo kiwoo naadi kaama
emaa daamaa yakiyaagi see menaa mee ko idukaa esee petamanii kaama
eto too mée ena ma ewo see menaa.
33 Kisee kemaata mee Mée to Ogatamee me miyaano taa naaki kisee
agiyoo ena ma se ukuwamaayaa" see asigi.
34 Okoo me asiino, "Aa ko mikee pedeo dimii, pedeo menaa ma enaataa
kakabata see mée kiya a me kisee yoka, kisee yoka see kuwa inii mée
topetaake ye?" see aseta kaama waa eto kaama wodoo sembahyang segee
see ee kaa epo enaataa se naatoogee taai naadi abagaapeasegea.

Emaa agoo kiya dimi mena yaato emaa digiyoo kiyaa mokoo naadi aseta menaa

35 Mee mée to okoo me sembahyang segee see ee kaa epo enaataa se
naatoogee taai naadi abagaapeasegea see menaa mee Yesus me yeeta
kaama mee mée to ma aadee seta kaama asiino, "Mée Yogaa mee a me
mikee nao see gaage ye?" see asigi.
36 Wa me asiino, "Neataagi, anii Waa mikee nao see gaano see yoka Waa
maamee naa ya? Nasii" see asigi.
37 Yesus me asiino, "Mee ko a me deege Mée, mena kaawegataaki Mée
mee" see asigi.
38 Wa me asiino, "Tuhan, Aa mikee nao see kagaaga" see aseta kaama
kiiboo, paamee see dimii kaa Wa paagoo mumo esee-kudiinta ebo ekeasigi.
39 Yesus me asiino, "Anii mée tomaa wigintagaano see naadi magaa da
kaa meta. Mee ko emaa digiyoo kiyaa bagee kuwa emaa daamaa diino
keago kedaasi naadi miya, bedaa emaa diino keago kiyaa bagee kuwa emaa
digiyoo kedaasi naadi miya, kisee yakiyaabuu taano see naadi meta" see
asigi.
40 Parisi kaa bagee noonaa kiyoo topea. Okoo me kuwa menaa yeeta
kaama asiino, "Inii miya emaa digiyoo see bagee mokoo see mée deege
ye?" see asegea.
41 Yesus me asiino, "Ikii ko emaa digiyoo see bagee naaki ikii Ogatamee
ma menaa yuwa taa kiyaa kiya eto ko ikii me 'Inii diino keago see bagee
yoka' see wegageekea kemaata ikii Ogatamee ma menaa kuwa taa kaano
taa topa" see asigi.†

10

Yesus mee ko domba wodaa munitaa see Mée see ebea-ebea menaa

1 Yesus me wegaano, "Anii esee mikee kisiino ko: Domba wodaa kiwitaa
to yiba seemaano see naadi kenee to taa se peeta apanaa taa seemiyaa
bagee kuwa ko oma maseekee bagee, oma yagaakee bagee too.
2 Kiya kenee to taa seemiyaa mée mee ko domba wodaa munitaa see
mée. 3 Seemaano see kaboo kenee to kaa yadiitoo taa see mée to me kenee
to daamaa yakabataayaa. Seemeta kaama wa me domba wodaa yuwa wa
ekaa, wa ekaa weetagaa siyaa naaki wa me mena wuu da yayeeta kaama
medaakea. Meemaagea kaboo badaa maadoo peetaa.

† **9:41** "Ikii ko emaa digiyoo see bagee naaki ikii Ogatamee ma menaa kuwa taa kiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me 'Mikee see poono etaa da mee anii ewo yoka Yesus me doometa menaa ou' see gaayaa bagee kuwa dimi mena diino keago kedaa siyaa mokoo, okoo Ogatamee ma menaa kuwa taa keta see bagee kiyaa naadi ebea-ebea menaa mee. Kiya okoo me 'Anii ipi see bagee, anii diino keago yoka Yesus me menaa kuwa wisintayu' see gaayaa bagee kuwa okoo dimi mena digiyoo, okoo Ogatamee ma menaa kuwa taa kaano taa see bagee yuwa too naadi ebea-ebea menaa mee.

4 Wa me domba wodaa yuwa uduma badaa maadoota kaama wa keta
eepeetaa. Domba wodaa yuwa wa me mena wuu da yayeeta kaama ipi
kaa wa sekaataa obeegea.
5 Apanaa bagee gaayu ko se obeeyaa. Okoo me mena wuu da ewo
kemaata oodaa siyaa" see asigi.
6 Yesus me mee ebea-ebea menaa da asigi kiya kuwa Yahudi bagee yuwa
nekeeniino taa. Okoo me 'Wa me menaa kuwa kaasee mée tupitaaki menaa
ya?' see dimii gaagea.
7 Bedaa Yesus me asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Anii ko domba
wodaa seemetaa see kenee to.
8 Idukaa Anii meeno taa miyoo meta bagee kuwa uduma oma maseekee
bagee yuwa, oma yagaakee bagee yuwa too yoka domba wodaa yuwa me
okoo me menaa yayiino taa.
9 Anii ko kenee to. Ni doodoo da taa seemiyaa bagee kuwa daba
daagimaa poopea, bedaa okoo Ni doodoo da taa meegee, peegee naadi
kaama naano agiyoo noogee yoo daamaa deemagaapea.
10 Oma maseekee bagee gaayu ko oma masiino ma, mée wugiino ma,
mée wegee-wegee taano ma kuwa too ukuwaano see naadi miyaa. Kiya
Anii meta mee ko mée daamaa tuyaabuu siwoo taano see naadi meta, okoo
daamaa toowoo naadi kaama ede dimii mee maamaa eebaa kedaasi naadi
meta.
11 Anii ko domba wodaa munitaa see Mée, daamaa mee. Domba wodaa
munitaa see Mée, daamaa mee Wa me kuwa domba wodaa yuwa kaa
yabogaano see naadi Waa ekaato yaekegataayaa.
12 Aii kisee domba wodaa yamunitaa see mée to gaayu ko waa kisee dimii
taa. Waa domba wodaa epoo mée taa kemaata waa domba wodaa yuwa
yamunitaaki too deamoo ko piya yiba woda nookee kamenoo damaa to
migi. Yaai naadi kaama kuwa domba wodaa yuwa wisintaata moga ooyaa.
Oogi naadi kaama kameno me domba wodaa pekageeta kaama apa yuwa
peeda-paada siyaabuu siyaa.
13 Mee mée to domba wodaa epoo mée taa, domba wodaa yamunitaa
see mée to too yoka domba wodaa daamaa diitoo taapa see dimii mee taa
kemaata moga ooyaa.
14-15 Anii ko domba wodaa munitaa see Mée, daamaa mee. Nagamee
Anii naipi, bedaa Anii miya Nagamee ipi. Mee mokoo miya Ni me domba
yuwa Anii ipi, bedaa domba yuwa miya Anii naipi. Ni me domba yuwa
kaa Anii yabogaano see naadi ekaato yaekegataayaa.
16 Anii apanaa domba miya agoo. Okoo eto mee kiwita yiba toono taa.
Kuwa miya Anii badaa magaano gaano pedeo. Ni me mena wuu da okoo
daamaa nayiipea. Okoo ma uduma aatapi taata kaama domba wodaa
kutuu ena too too kaapa, bedaa okoo munitaa see Mée miya ena too too
kaapi.
17 Anii okoo kaa yabogaano see naadi ekaato yaekegataayaa kemaata
Nagamee me naepa kigi. Ni me dimi noogaa da bedaa masiino see naadi
Anii ekaato yaekegataayaa.*
18 Ni me dimi noogaa da mée ena ma se namasemaayaa, Anii aii se
nabooyaayaa. Ni me gaayaa-gaayaa kuwa kaa too ekaato yaekegataata
mée kaa yabooyaa. Ni me dimi noogaa da yaekegatagaano mee miya, Anii

10:7 Yoh 14:6, Ep 2:18 **10:8** Yeh 34:2-5 **10:11** Yeh 34:23, Mik 5:2 **10:14-15** Tit 2:14, Why 5:9 **10:16** Yoh 17:20-21, Ep 2:13-14 * **10:17** Yesus Wa me dimi noogaa da mee bedaa masiipa see menaa mee ko Waa boota mee too se kiya Waa aya andoo peeta kaama Wa me dimi noogaa da bedaa masiipa yoka naadi aseta menaa.

bedaa masemagaano mee miya ekea paaya Ni me too koo semaayaa. Ekea
paaya Neataagi me 'Kisee ukuwaai' see naseta mee me Anii ekea paaya
ukuwaapa" see asigi.
19 Kuwa Wa me menaa kuwa me Yahudi bagee bedaa aawisi-maawisi
naadi kutuu wiya wuditaagea.
20 Okoo mée eebaa me wegaano, "Waa paa agoo naadi taki-takii meanee
taaki yoka ikii kaasee kaa Wa me menaa yayeetaakea naa ya?" see wegagea.
21 Kiya mée noonaa me wegaano, "Taa, Wa me wegayaa menaa kuwa
paa yago bagee me menaa ko taa. Paa me kaasee emaa digiyoo keta see
mée emaa daamaa yakiyaayaa? Iyo, se maa?" see asegea.

Yahudi bagee me Yesus wisintaata menaa

22 Kuwa kaboo da Yerusalem magaa kaa Yahudi bagee me ebo naagoo
ena, idukaa Ogatamee me ee mee bedaa daamaa yakiyaata kemaata
noowoo see naagoo kega.† Kuwa kaboo ko gemoo see uwaa.
23 Yesus Waa Ogatamee me ee kaa Salomo see ee bapi yaato peegee see
etaa da taa peetaaka too ko
24 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa Wa paagoo bobetaata kaama asiino, "Inii
dimi abage yoka A me 'Anii Ebo Kristus yoka' see menaa mee mikee gaayu
ko A me mée asiino maadee mani kaapa naa ya? Eto ko awee da kaa mée
asii" see asegea.
25 Yesus me asiino, "Anii kisee menaa kisegee sepa kiya ikii me mikee
nao see dimii nagaano taa. Anii Neataagi Wa ekaa da ebo ekeasiino see
naadi agiyoo yaukuwanaa segeeka. Kuwa uduma Anii kisee Mée ii see
kinekeeniyaabuu taano see naadi agiyoo yuwa.
26 Kiya ikii ko Ni me domba yuwa se kemaata Anii mikee nao see dimii
nagaano taa.
27 Ni me domba yuwa kuwa Ni me mena wuu da daamaa nayeegee see.
Ani me okoo ipi, bedaa okoo miya Anii naobeegea.
28 Ani me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo siyaa bagee
kiyaayaa yoka okoo se pedeo kaatagea. Okoo Ni me yagaa da kaa kaama
mée ena ma se napekagiipea.
29 Neataagi mee, okoo Ni paagoo neeta Mée mee ko Ebo Wodoo Eboo see
Mée yoka Nagamee Wa me yagaa kaa kaama yapekagiino bagee ena ma
taa.
30 Anii ma, Nagamee ma Enaa ko ena too too, ena mee too" see asigi.
31 Kaagaa ena ma Yahudi bagee yuwa me Waa wogeepeasiino see naadi
oma kamu masegeegea.
32 Oma kamu wugiino see kookea kaboo Wa me asiino, "Nagamee me
naukuwasi naadi daamaa see agiyoo yuwa esee maamaa eebaa Ani me
ikii paagoo kideeyaabuu sepa. Ikii me kuwa agiyoo ena mee pedeo yoka
naadi kaama oma kamu me nawugiino see kookea mee ko kamee agiyoo
naa ya?" see asigi.
33 Okoo me asiino, "Kuwa daamaa ukuwataa see agiyoo kuwa kaa se kiya
Aa ko mée tomaa ena kiya Aa ekaato Ogatamee ma ena doodoo see wegage
menaa kuwa Wa me kisee be kemaata oma kamu me kawugitagaanake"
see asegea.

---

† **10:22** Idukaa Ogatamee me ee mee yape bagee me oma takeata kaama pedeo yakiyaata kiya Yahudi bagee me yape bagee yuwa abagaapeata kaama Ogatamee me ee bedaa daamaa yakiyaata. Daamaa yakiyaata kaama kene kabamea naagoo tahun gakata okoo ede kaa ebo naagoo noowoo segee seta. **10:28** Rom 8:35-36 **10:30** Yoh 5:18, 17:11

34 Yesus me asiino, "Ikii me deewoo siyaa menaa yiba Ogatamee Wa me
aseta menaa ena mee ko kisee: 'Ikii ko Ogatamee mokoo see bagee see
kisega' see aseta, see menaa ebeamaata, se maa?‡
35 Ogatamee me ebeamaata menaa ena ma si yataa kiyaayaa yoka mikee
menaa too. Kisee kemaata kuwa bagee kuwa Ogatamee mokoo see bagee
see yawegata yoka
36 Ani me 'Anii ko Ogatamee Yoopaa yoka' see kisega menaa kuwa me ikii
me pedeo menaa nasegea kuwa kaasee kaa ya? Nagamee me daamaa Wa
too wigintaata kaama magaa da kaa isiyaata Mée mee kiya ikii me 'Kisee
Aa Ogatamee wisinege' see nasegea.
37 Anii Neataagi me agiyoo kuwa si yaukuwayaabuu segeeka naaki Anii
mikee nao see se nagaai see kisiyaa.
38 Kiya Anii kuwa Wa me agiyoo mikee yaukuwageeka gaayu ko Ni me
menaa kuwa ikii mikee nao see nagaano dimii taa miya kuwa agiyoo yuwa
mikee Ogatamee me too ukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo ii see dimii mee
gaai. Ikii me kuwa agiyoo mikee nao see gaata kaama Nagamee Waa miya
Ni yiba tupi, bedaa Anii miya Wa yiba topa see kuwa ikii daamaa naipi
kaapea, kisee daamaa nanekeeniipea" see asigi.
39 Kisee asigi naadi okoo me Waa bedaa peneasiino see kookea kiya
peneasiino taa, daba pe-seomigi.
40 Kiyoo kaama Yesus peedoota Yordan uwoo asii yaato, idukaa Yohanes
waa petamanii mée uwo yatukumegee seta yoo kiyoo peemaata kaama
omegeeka too ko
41 mée maamaa eebaa Wa paagoo medaakea. Okoo me wegaano,
"Yohanes wa me dimi nagii-nagii agiyoo ena ma ukuwaano taa kiya wa
me Yesus mee 'Kisee Mée, kisee Mée' see yawegata menaa kuwa uduma
mikee menaa too" see wegagea.
42 Kuwa kaboo da mée eebaa Yesus mikee nao see gaagea.

11

Lazarus mee boota menaa

1 Kuwa kaboo da mée ena ekaa da ko Lazarus mee Betania magaa kaa
ikiyoo meanee taaki. Wa me ukuyogaa ekea wiya miya mee magaa kaa
toogeekea. Ena mee ekaa da ko Maria, wabaaba ekaa da ko Marta.
2 Maria mee ko wunu daamaa see uwoo Tuhan badoo da kaa yak-
abagekomeeta kaama wa me edooyuu yuwa me daamaa yawidimeta see
apii to mee. Paayogaa mee Lazarus mee ikiyoo meanee taaki naadi kaama
3 ekea me kuwa menaa nadoosi naadi bagee yuwa Yesus paagoo
peeyaagea. Wa paagoo peemaata kaama "Tuhan, A me epa see mée to
waa ikiyoo meanee taaki see kasegea" see yaasegea.
4 Wa me kuwa menaa yeeta kaama asiino, "Mee ikiyoo mee ko waa
bogaano ikiyoo se kiya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa mée
deeyaasi naadi ikiyoo mee, bedaa mee ikiyoo kaa kaama Ogatamee Yoopaa
miya Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa mée me daamaa diipea" see asigi.
5 Yesus me Marta ma, waebee ma, Lazarus ma kuwa uduma epa ebo.
6 Lazarus mee meanee taaki see menaa da yeeta kaama wodoo okoo me
ee kaa se peeta Wa me ometaa see yoo kiyoo bedaa unu wiya omemaayu.
7 Unu wiya omemaata Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo asiino,
"Inii bedaa metaki Yudea wee kaa niipooi" see asigi.

‡ **10:34** "Ikii ko Ogatamee mokoo see bagee" see aseta mee ko idukaa Ogatamee Wa me magaa da kaa ebo tuyaata bagee paagoo aseta menaa. **10:34** Mzm 82:6 **11:2** Yoh 12:3 **11:4** Yoh 9:3

8 Okoo me asiino, "Guru, Yudea wee kaa kiyoo kuwa Yahudi bagee yuwa
me Aa oma kamu me kawogeepeasiino see koo sepea yoo kiyoo Aa poonake
ye?" see asegea.
9 Yesus me asiino, "Egapi yaato ko awee kuwa keno gaasi ma wiya topa, se
maa? Egapi yaato peenaa siyaa bagee gaayu ko magaa da kaa bagee paagoo
wogaamaayaa agoo da mee me okoo daamaa deepegee naadi kaama badoo
da kaa se kepoto-kapato siyaa.
10 Kiya daatooyiba yaato peenaa siyaa bagee gaayu ko okoo yiba agoo da
taa yoka badoo da kaa kepoto-kapato siyaa" see asigi.
11 Kuwa aseta kaama bedaa Wa me asiino, "Inii me epa see mée Lazarus
mee toomoo umpi kiya waa anoogeeyaano see naadi poonaka" see asigi.
12 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Tuhan, waa toomoo umpi
gaayu ko ikiyoo taa kaapi yoka" see asegea.
13 Yesus me "Waa toomoo umpi" see asigi mee ko Lazarus mee boopi
naadi ebea-ebea kiya okoo me 'Waa mikee toomoo umpi naadi asigi menaa
too' see gaagea.
14 Wa me okoo nekeensi naadi awee da kaa asiino, "Lazarus mee boopi.
15 Ikii me mikee nao see nagaasea naadi Anii pe-diino taa kuwa daamaa,
ede. Eto ko inii wa bootaa da paagoo poono" see asigi.
16 Kisee asigi naadi Tomas mee, Didimus see ekaa miya weetaa see mée
to wa me kuwa topenaa see bagee apa yuwa asiino, "Mée me Yesus mee
wogeepeasiino see koo sepea magaa kiya inii miya Waa ma epo enaataa
bogaakee yoka niipooi" see asigi.

Yesus me "Anii ko mée aya andoo peeyaabuu taano ma, mée aya tuyaabuu siwoo taano ma kuwa koo taa see Mée" see aseta menaa

17 Yesus peedoota mee magaa kaa peemaagi too ko Lazarus bootaa da
ogo maataata kaama unu wui ompea.
18 Betania magaa mee Yerusalem magaa ekaapa see yoo magaa, kilome-
ter wedo waa naa too see magaa yoka
19 Yerusalem magaa kaa kaama Yahudi bagee mée eebaa Marta ma,
Maria ma ekea me paayogaa mee kaa dimi gaagaa taakea kuwa taa kisi
naadi pe-eetoogeekea.
20 Yesus mee migi see menaa mee Marta yeeta kaama Waa ma aadee
taano see naadi peega. Kiya Maria mee ee kaa totaaka.
21 Marta waa Yesus paagoo peemaata kaama asiino, "Tuhan, Aa nakaayoo
mée eetope naaki ni paayogaa mee mee se booyaa.
22 Kiya eto kiipaa miya A me Ogatamee paagoo 'Kisee naukuwaai, kisee
nakiyaai' see asiyaa menaa kuwa Wa me daamaa kaukuwaaniyaapi see
kuwa anii kaipi" see asega.
23 Yesus me asiino, "A paayogaa mee waa aya andoo poopi" see asigi.
24 Marta me asiino, "Mikee, epeekaa wodopasi naagoo Ogatamee Wa me
mée uduma aya andoo peeyaabuu taatagi naagoo waa miya epo aya andoo
pootagi see kuwa anii ipi" see asega.
25 Yesus me asiino, "Anii ko mée aya andoo peeyaabuu taano ma, mée
aya tuyaabuu siwoo taano ma kuwa koo taa see Mée. Anii mikee nao see
nagaayaa bagee kuwa okoo booyaa miya kisee too toowoo taatagea.
26 Kisee toowoo siyaa bagee kuwa Anii mikee nao see nagaawoo naadi
kaama umina se bogaapea. Aa kuwa menaa kuwa mikee menaa yoka see
nagaage ye?" see asigi.

11:9 Yoh 9:4, 12:35, 1Yoh 2:10-11 **11:25** Yoh 6:40

27 "Mikee, Tuhan, Aa ko Ogatamee me kawigintaata Mée Ebo Kristus,
Ogatamee Yoopaa, magaa da kaa meetagi see wegawoo seta Mée ii see
kuwa anii mikee nao see kagaaga" see asega.
28 Kisee aseta kaama peedoota ee kaa waebee Maria paagoo mena koogo
goeamaaga. "Guru mee amokiyoo meemaagi. Mena kaawegaanaka see
kasigi" see asega.
29 Maria kuwa menaa yeemaata kaama mani anoogeeta kaama Yesus
paagoo peega.
30 Kuwa kaboo da Yesus Waa mée topea yoo pakaamagaano taa, Marta
ma ekea aadee sepea yoo tupi.
31 Maria mee peega kaboo da kuwa waa gaagaa taa kisi naadi eetoomuu
taakea bagee yuwa me waa mani anoogeeta peega kuwa deeta kaama okoo
me gaano, 'Ogopa kiyoo yege magaamoo taano see naadi peega yoka' naadi
obeegea.
32 Maria waa Yesus tupi yoo peemaata Yesus deeta kaama Wa me badoo
da kaa mumo esee-kudiinta kaama asiino, "Tuhan, Aa nakaayoo mée
eetope naaki ni paayogaa mee mee se booyaa" see asega.
33 Yesus me Maria ma, wa sekaataa mepea bagee yuwa ma uduma
enaataa yegeekea kuwa deeta kaama Waa dimi boodi, gaagaa ebo.
34 Wa me asiino, "Wa bootaa da kayoo ogo maapea naa ya?" asigi naaki
"Tuhan, Aa pe-diino ke meei" see asegea.
35 Yesus Waa yegeeki.
36 Yahudi bagee me wegaano, "Ikii deeweei. Waa Lazarus esee epa nao
see dimii gaata kaama yegeeki" see asegea.
37 Kiya mée noonaa me asiino, "Waa emaa digiyoo see mée emaa daamaa
yakiyaami kiya kaasee Lazarus waa se boosi naadi agiyoo yaukuwaano taa
naa ya?" see asegea.

Yesus me Lazarus aya andoo peeyaata menaa

38 Yesus Waa bedaa dimi gaagaa ebo kaa peedoota ogo maapea yoo. Mee
ko oma beapa, bedaa kenee to kaa ebo omaa ena kiyoo takeata topa.
39 Yesus me asiino, "Omaa to mee dogeamaai" asigi. Boopi mée to wa
ukuyogaa mee Marta me asiino, "Tuhan, waa boota kaama unu wui ompea
yoka eto wunu ebo" see asega.
40 Yesus me asiino, "A me Anii mikee nao see nagaayu ko Ogatamee Waa
ebo, Waa asii-sege see kuwa a me daamaa diipe see kasiino taa ye?" see
asigi.
41 Omaa to dogeamaagea kaboo da Yesus epoo to yaato deataata kaama
asiino, "Neataagi, wae. Ni me kasega menaa kuwa Aa daamaa nayeege
kuwa paamee see kasega.
42 Ni me kasiyaa menaa uduma A me nayeegee see kuwa Anii kaipi kiya
nakaayoo yiinaageeta toomuu taakea bagee yuwa Anii A me isiyaata Mée
to ii see kuwa mikee nao see nagaasi naadi awee da kaa kasega" see asigi.
43 Kisee aseta kaama ebo menaa-menaa kaa "Lazarus, aa awee da kaa
meanii" see wegataagi naaki
44 boopi mée to awee da kaa meanigi. Wa me yagaa bado uduma
doka ponee me bebenamaata topa, bedaa wa me ebeyumaa da taa miya
doka ena me bebenamaata topa. Yesus me asiino, "Daamaa peesi yoka
yaekegatagaai" see asigi.

Yesus patamaano see naadi koogo aawegaa seta menaa

45 Yahudi bagee yuwa okoo Maria paagoo eetoogee taano see naadi
mepea bagee mée eebaa kuwa Yesus me ukuwapi-ukuwapi yuwa deeta
kaama Waa mikee nao see gaagea.
46 Kiya mée noonaa me kuwa Wa me ukuwapi-ukuwapi menaa yuwa
doodoota Parisi kaa bagee paagoo pe-asegea.
47 Kisee asegea naadi kaama imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa
ma okoo me "Mena pekataa see bagee uduma meei" see asegea. Uduma
meemaagea kaboo da okoo me asiino, "Yaai, mee Mée mee me dimi nagii-
nagii agiyoo eebaa ukuwanaa segeeki yoka inii maagiyoo ukuwaapea naa
ya?
48 Inii me Waa aii wisintaata kisee daba peenaa, ukuwanaa siyaagea kepa
ko mée uduma Waa mikee nao see gaapea, bedaa Roma kaa bagee yuwa
me Ogatamee me ee ma, inii tomaa kaa bagee ma mée wegee-wegee taano
see naadi meepea" see aaseekea.*

49 Okoo paagoo mée ena, ekaa da ko Kayapas mee tupi. Waa ko mee
tahun kaa Ebo Imam. Wa me asiino, "Ikii dimi ewo see bagee yuwa too.
50 Mée ena too too inii mée yabogaakee daamaa, inii se. Inii tomaa kaa
bagee yuwa uduma kisee mée me mée wegee-wegee naadi kaama inii mée
taa kiyaayaa kuwa pedeo yoka Waa bogaano kuwa daamaa, see kuwa ikii
peenaa ma se nekeenegea" see asigi.
51 Wa me asigi menaa mee ko wa me too dimii kaa menaa se. Waa ko
mee tahun kaa Ebo Imam totaaki yoka Yesus mee Yahudi tomaa kaa bagee
yuwa kaa yabogaapi mee kisee uwa daaniita ii see menaa kuwa wa me
ewo kaa yawegagi.
52 Yesus mee Yahudi tomaa kaa bagee yuwa kaa too yabogaapi se kiya
Ogatamee me yogaa yuwa uduma, uwoo to, magaa to kaa kiyoo-kiyoo
wudidaa seta bagee uduma okoo enaataa kutumeeii naadi tukuguu ena
too too kisi naadi yabogaapi.
53 See kemaata mee naagoo kaama wodoo kuwa Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa me Yesus wugimagaano see naadi menaa koogo aawegaa siwookea.

54 Kisee kemaata Yesus Waa kiyoo Yahudi bagee paagoo awee da kaa
peenaa taano taa. Waa peedoota ebo mee maga ugii da gebo kaa magaa ena
ekaa da ko Epraim see magaa kaa kiyoo peemaata kaama Wa me topenaa
see bagee yuwa ma epo enaataa kiyoo ometaa, totaa.
55 Kuwa kaboo da Yahudi bagee me Paskah noogee see naagoo ekaapa
yoka mée eebaa okoo me magaa kaa kaama Yerusalem magaa kaa
pakadaakea. Naano agiyoo naano taa kaboo okoo me tuunuu sepea yuwa
wetogekumiino see naadi ukuwaa-ukuwaa kuwa keta ukuwaano see naadi
pakagea.
56 Pakaamaata kaama Yesus abagea. Okoo Ogatamee me ee kaa
yiinaageeta toomuu taaka too aasee taano, "Waa naano see naadi meepi
ye, se meepi ye? Ikii kaasee gaagea?" see aaseekea.
57 Mee ko miyoo taa imam ebo yuwa ma, Parisi kaa bagee yuwa ma okoo
me Yesus peneasiino see naadi mée yuwa paagoo "Ikii Yesus Waa tupi yoo
ipi kiyu ko moga mée asii" see omaago ma wegakomee sepea kemaata Waa
meepi ye naadi aaseekea.

---

* **11:48** "Roma kaa bagee yuwa me mée wegee-wegee taapea" see aseta menaa mee ko mée me Yesus Wa too ebo ekeasiyu ko Roma kaa bagee me Waa se, inii too ebo yoka naadi Yahudi bagee yuwa wegee-wegee taapea yaai naadi aseta menaa.

12

Wunu daamaa uwoo Yesus me badoo da kaa yakabagekomeeta menaa
Mat 26:6-13, Mrk 14:3-9

1 Paskah naano taa kaboo unu idibi omemaata bidimeagoo to naagoo
naatagea see naagoo Yesus peedoota Betania magaa kaa, Lazarus mee,
Yesus me boota kaama aya andoo peeyaami mée wa me toogee see magaa
kaa.
2 Peemaata kaama mee ee kaa bagee ede kaa naano agiyoo yakopegea.
Marta waa naano agiyoo yawuditaaka. Kiyoo notaakea bagee yuwa paagoo
Lazarus waa miya tupi.
3 Kuwa kaboo da taa ko Maria waa wunu daamaa see uwoo, kepe edaano
esee ebo see uwoo ekaa da ko narwastu see uwoo mee masegeeta kaama
Yesus me badoo da kaa daamaa yakabagekomeega. Yakabagekomeeta
kaama wa me edooyuu yuwa me daamaa yawidimega. Mee daamaa uwoo
wunuu da mee ee to uduma peemaaga.
4 Kiya Wa me topenaa see bagee mée ena, Yudas Iskariot see mée to,
Yesus ekegatagaapi mée
5 wa me asiino, "Yaai, kuwa uwoo kuwa pe-doogeeta kaama ebo kepee
ogei me badoo wedo masemaata kaama daba bagee aii maniino daamaa
yoka kaasee kaa kisee ukuwaano taa ya?" see asigi.
6 Wa me kuwa asigi menaa kuwa ko wa me daba bagee yuwa epa nao
see dimii gaata kaama asigi se kiya waa oma masetaa see mée kemaata
asigi menaa. Mee ko Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa ma okoo
epo enaataa kepee kuwa wa me too eedoonaa see kiya kepe noonaa wa
me koogo oma masegee see kemaata asigi menaa.
7 Kisee asigi naadi Yesus me asiino, "Mee apii mee si yawegaai. Wa me
nakoo sepa agiyoo mee ko Anii ogo namagaapea naagoo nakoo taapea
yuwa kuwa wa me pe-nekeenta kaama nakoo sepa agiyoo yoka pedeo see
si yawegaai.
8 Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea
kiya Anii ikii ma enaataa eebaa se kiiumiipa yoka" see asigi.*

Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me Lazarus mee miya wugimagaano see naadi koogo aawegaa seta menaa

9 Kuwa kaboo da taa ko Yahudi bagee mée eebaa Yesus Waa Betania
magaa kaa tupi see menaa mee yeeta kaama medaakea. Okoo Yesus Wa
too diino see naadi se kiya Wa me boota kaama aya andoo peeyaami mée
Lazarus waa miya diino see naadi megea.
10-11 Lazarus mee aya andoo peepi naadi kaama Yahudi bagee mée eebaa
Yesus mikee nao see gaata kaama Wa yaato peedaakea. Kuwa me kaama
imam ebo yuwa me Lazarus waa miya wugimagaano see naadi menaa
koogo aawegaakea.

Yesus mee Yerusalem magaa kaa pakata menaa
Mat 21:1-11, Mrk 11:1-10, Luk 19:28-38

12 Tokoma mee da Paskah naano see naadi mepea bagee yuwa me Yesus
Waa Yerusalem magaa kaa pakataaki see menaa yeegea.

---

* **12:8** Yesus me "Daba bagee gaayu ko ikii paagoo kisee too kiiumiwoo, toowoo taapea" see aseta menaa mee ko daba bagee kepe aii maniino gaayu ko ikii me kisee too daamaa maniwoo siyaa kiya Anii bogaano katu yoka Maria me Ni kaa daamaa nakoo sepa agiyoo mee see see eebaa se naukuwaapea yoka naadi aseta menaa.

13 Okoo palem see piyaa kagoo yuwa daageeta kaama Yesus ma aadee
taano see naadi Wa paagoo peegea. Aadee seta kaama okoo me ebo
menaa kaa wegaano, "Hosana! Tuhan ekaa yadoopi Mée mee migi
yoka niiyaapaagee siweei! Israel bagee ebo mée eetotaa see Mée mee
magiyaage!" see wegapegeekea.
14 Yesus mee keledai wodaa peedi ena deemaata kaama mee wodaa dagii
da kaa animaayu, idukaa ebeamaata menaa ena mee mokoo see see, mee
ko kisee:
15 "Ikii Sion magaa kaa bagee se wedaai.
Deeweei, ikii me Eboo mee migi.
Waa keledai wodaa peedi ena dagii da kaa animaata ikii paagoo migi"
see menaa yaebeamaata. *Zak 9:9*
16 Kuwa menaa yuwa uwa daano yaato eto Wa kaa kega yoka see
kuwa Wa me topenaa see bagee yuwa nekeeniino taa. Yesus Wa me asii-
sege see yoo pakaamaata kaama wodoo too okoo me mikee, kuwa Wa
kaa yaebeamaata menaa yuwa mée me kisee yaukuwamea ii see kuwa
nekeendaa seta.
17 Yesus me Lazarus mee ogo maata yoo kaama awee da kaa meanii see
aseta kaama wa bootaa da aya andoo peeyaami naagoo deeta bagee yuwa
me kuwa menaa weganaa segeekea.
18 Mée eebaa kuwa Yesus me kisee dimi nagii-nagii agiyoo ukuwapi nao
see menaa yeeta kaama Waa pe-diino see naadi peegea.
19 Mée tabaa da Wa paagoo peegea kaboo Parisi kaa bagee yuwa me
aawegaa taano, "Yaai, deeweei, eto ko magaa da kaa bagee uduma Wa
sekaataa too peedaakea nao. Inii me okoo taamege-taamege, wasege-
wasege see agiyoo ena ma si yaukuwamaayaa" see aawegaakea.

Yunani kaa bagee Yesus ma aadee taano see naadi aseta menaa

20 Ebo see naagoo kemaata kuwa Yerusalem magaa kaa Ogatamee ebo
ekee, yaapaagee taano see naadi pakagea bagee kuwa noonaa Yunani kaa
bagee.
21 Okoo Pilipus paagoo peegea. Pilipus waa ko Galilea wee kaa Betsaida
magaa kaa mée. Wa paagoo peemaata kaama okoo me asiino, "Ei, neataagi,
inii Yesus ma aadee taano see yoka" see asegea.
22 Kisee asegea naadi Pilipus peedoota Andreas paagoo pe-asigi. Pe-aseta
kaama ekea paaya peedoota Yesus paagoo pe-asegea.
23 Yesus me asiino, "Eto ko Mée Yogaa mee asii-sege ebo ekee see monaa
kaa kega.
24 Anii esee mikee kisiino ko: Gandum poo keepaa to maga yiba eseanta
se booyu ko mee keepaa to ena mee too tuyaa. Kiya mee poo keepaa to
booyu ko poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siyaa.†
25 Okoo ekaato okoo me gaayaa-gaayaa dimii kuwa too obeewoo, umiwoo
taano ou see bagee kuwa usiyaato ko umina bogaatagea. Kiya okoo magaa
da kaa umiino, toono begaa kuwa okoo me gaayaa-gaayaa yuwa be kaa
ekaato ekegatagaa siwoo see bagee kuwa okoo usiyaato ko daamaa toowoo
taatagea, kisee too iminoo miya, iminoo miya.
26 Ni me agiyoo naokagee siyaa bagee yuwa Anii peeyaa taa uduma Ni
sekaataa nameeno gaano pedeo. Ni me tuyaa yoo kiyoo Ni me agiyoo

---

12:13 Mzm 118:26 † **12:24** Yesus me "Mee poo keepaa to booyu ko poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yunani kaa bagee me Yesus abawookea see see mokoo Wa paagoo medaa naadi mikee nao see gaayaa bagee okoo mée eebaa kedaasi naadi bogaano gaano pedeo naadi ebea-ebea menaa mee. **12:24** 1Kor 15:36 **12:25** Luk 14:26-27, Kis 20:24

naokagee siyaa bagee yuwa miya daamaa epo enaataa niitoopea. Ni me agiyoo naokagee siyaa bagee kuwa Nagamee me ebo ekeasiipi."‡

Yesus me "Anii bogaata" see aseta menaa

27 "Eto ko Anii dimi mena esee gaagaa ebo. Anii mapea menaa wegayaa? Neataagi, kuwa yaai-yaai agiyoo nakoo taapea monaa da mee A me Anii daba nadaagimaayaai, see kasiyaa ye? Kiya taa, kuwa agiyoo yuwa naukuwasi naadi Anii meta yoka kuwa kisee se kasiyaa.
28 Neataagi, A ekaa da asii-sege siyaai" see asigi. Kisee asigi naadi epoo to wodoo kaama mena wuu ena aseeyamaano ko "Ni ekaa da asii-sege siyaabuu siwooka, bedaa kisee too asii-sege siyaabuu siwoo taapa" see aseeyamooki.
29 Kiyoo topea bagee yuwa miya mee mena wuu da yeegea. Okoo me wegaano, "Keemuu yoka" see wegagea. Kiya mée noonaa me "Taa, malaikat bagee me Waa ma eewegagi menaa da kuwa" see wegagea.
30 Yesus me okoo asiino, "Mee mena wuu da mee ko Anii yiino gaano pedeo menaa se kiya ikii yeesea naadi menaa da mee.
31 Eto ko magaa da kaa mée tomaa wigintagaa siyaa monaa kaa kega. Eto ko magaa da kaa bagee me eboo mee Ni me daba, peedi ekeata abagaapeasiino see monaa kaa kega.
32 Mée me Anii magaa da kaa kaama kisee nayagaataapea kaboo mée se-tomaa, we-tomaa uduma Ni paagoo miyaabuu taapa" see asigi.
33 Mee Wa me asigi menaa mee ko Waa kisee piya bokoo to kaa bogaapa see ebea-ebea mee naadi asigi menaa.
34 Kiyoo topea bagee yuwa me asiino, "Inii me deewoo siyaa menaa yiba mena ena mee ko kisee: 'Ebo Kristus mee iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee taapi, se bogaatagi' see menaa ebeamaata yoka A me 'Mée Yogaa mee kisee yagaataano gaano pedeo' see wegage menaa kuwa kaasee menaa? Mée Yogaa mee maamee naa ya?" see asegea.
35 Yesus me asiino, "Mée paagoo yawogaamaayaa Agoo da mee ikii paagoo eebaa se kiitoowoo taapi. Agoo da mee ikii paagoo daamaa wogaamaayaa kaboo da daamaa peenaa taai. Digiyoo mee ikii kaa miya kitakiiniyaa yoka nekeenii. Digiyoo yiba peenaa see bagee kuwa okoo poono yoo ewo kaa amoka peenaa siyaa.
36 Agoo da mee ikii paagoo kiituyaa kaboo ikii miya dimi mena awee da kaa toogee see yogaa kesea yoka Agoo da mee mikee nao see gaai" see asigi. Aseta kaama peedoota mée me se deemaayaa see yoo koogo pe-sekeenigi.

Yahudi bagee yuwa me Yesus mikee gaano taa kuwa kaasee kaa naadi aseta menaa

37 Yahudi bagee yuwa Yesus me kisee nanekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo eebaa deegea kiya Waa mikee nao see dimii mee gaano taa.
38 Okoo me mikee gaano taa kuwa ko idukaa nabi Yesaya me wegata menaa ena uwa daaga yoo kemaata ukuwaanega, mee ko kisee:
"Tuhan, inii me kadoota menaa kuwa daamaa eewegamaage kiya maamee me mikee nao see gaayaa?
Bedaa Tuhan me pesee see agiyoo kuwa maamee me daamaa deeyaa naa ya?" see wegata. *Yes 53:1*

‡ **12:26** "Anii peeyaa taa uduma Ni sekaataa nameeno gaano pedeo" see mee mena nekeeniino yaato ko 'Yesus boota see see anii booyaa miya Wa sekaataa poono gaano pedeo' see kuwa nekeensi naadi menaa. **12:27** Yes 53:4-5, Mat 20:28, Ibr 9:28 **12:31** Yoh 16:11, Kol 2:15, 1Yoh 3:8 **12:34** Yes 9:6, Yeh 37:25, Dan 7:14 **12:35** Yoh 11:9-10, Ep 5:8, 1Tes 5:4-5

39 Kisee menaa wegawoo seta kemaata kuwa bagee yuwa me Yesus mikee
nao see dimii mee iyo. Mikee, nabi Yesaya me okoo kaa yawegata menaa
ena ma kisee:
40 "Wa me okoo emaa diino naka see bagee yakiyaata,
okoo dimi menaa da miya eboo yakiyaata.
Kuwa ko okoo emaa me se deesi naadi,
dimi menaa da me se nekeensi naadi,
Ni paagoo se namisi naadi okoo dimi ewo kedaa siyaata.
Kisee taa naaki okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa Ani me yataa
kiyaayaa" see wegata. *Yes 6:10*
41 Kuwa nabi Yesaya me menaa kuwa ko wa me idukaa kaama Yesus Waa
esee ebo, Waa asii-sege see Mée kaatagi see deeta kaama wegata menaa.
42 Nabi Yesaya me Yahudi bagee yuwa kaa kisee yawegata kiya Yahudi
kaa ebo-ebo yuwa miya okoo mée eebaa Waa mikee nao see gaagea. Mikee
gaagea kiya kisee awee da kaa se asegea. Parisi kaa bagee me 'Sembahyang
ee kaa epo enaataa se naatooi' see nasiipea yaai naadi Yesus mikee nao see
kuwa koogo dimi yiba too maageekea.
43 Okoo mée me naapaagee taano ou dimii mee ebo, Ogatamee me
naapaagee taano ou see dimii mee peedi naadi kaama Yesus mikee nao
see kuwa awee da kaa mée asiino weda.

Mée tomaa wigintagaatagi yoka see kuwa gaai naadi aseta menaa

44 Yesus me ebo menaa kaa wegaano, "Anii mikee nagaayaa bagee kuwa
Ani too se kiya Anii naisiyaata Mée Waa miya mikee gaayaa.
45 Bedaa Anii nadeetaa see bagee kuwa okoo me Anii naisiyaata Mée
mee miya deetaa see.
46 Anii magaa da kaa meta mee ko Anii mikee nagaayaa bagee
kuwa uduma digiyoo yiba se toogee seta okoo paagoo agoo da daamaa
yawogaamagaano see naadi meta.
47 Ni me wegayaa menaa yuwa yeegea kiya daamaa se peneasiyaa
bagee kuwa Ani me okoo si yawigintaayaa. Anii magaa da kaa bagee
yuwa wigintaata kaama pedeo kiyaano see naadi meta se kiya okoo daba
daagimaa peeyaano see naadi meta.
48 Anii miya nawisintaa, Ni me menaa miya se namasetaa see bagee
kuwa wa too wigintagaatagea. Mikee, wodopasi naagoo okoo wigintaata
pedeo kiyaasi naadi yawegaano menaa kuwa ko eto Ni me okoo paagoo
eewegawooka menaa kuwa too kaata.
49 Ni me eewegageeka menaa kuwa ko Ni me too wegataa see menaa se
kiya Nagamee, Anii naisiyaata Mée Wa me 'Kisee naasii, kisee nawegaai'
see menaa kuwa Ni paagoo daamaa nase-manee naadi kaama yaweganaa
segeeka.
50 Wa me nase-manee see menaa kuwa ko mée kisee too iminoo miya,
iminoo miya tuyaabuu siwoo siyaa menaa, see kuwa Anii ipi. Kisee
kemaata Ni me yawegayaa menaa kuwa Nagamee me nasegeeki doodoo
too yawegageeka" see asigi.

13

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa okoo me badoo yuwa uwo yawetogeta menaa

1 Paskah naano taa kaboo Yesus Waa magaa da kaa omegee, toogee
seta yuwa kuwa sikii, bedaa Nagamee paagoo metaki pakaano monaa kaa

---

12:43 Yoh 5:44 **12:45** Yoh 1:18 **12:46** Luk 1:78-79 **12:47** Luk 19:10, 1Tim 1:15

kaano see koo taaka yoka, see kuwa Waa ipi. Waa magaa da kaa bagee
paagoo omegee, toogee seta yuwa uduma Wa me bagee yuwa epa gaawoo
see too, kisee too wodopasi.
2 Daatooyiba yaato Wa me topenaa see bagee yuwa naano agiyoo
notaakea. Yudas Iskariot mee, Simon see mée to me yogaa mee Iblis me
Yesus mee yaekegatagaano dimii mee daa-maneegi.
3 Yesus Waa Nagamee me se-agiyoo, we-agiyoo, se-pesee, we-pesee
uduma Ni kaa naekeata ii see kuwa Waa ipi, bedaa Anii Ogatamee paagoo
kaama eseemaata bedaa Wa paagoo pakaapa, see kuwa miya Waa ipi.
4 Waa kisee ipi kemaata okoo me naano agiyoo notaakea yoo kaama
yiinaageeta Wa me togoo dokaa da beamaata eke, peedi dokaa ena
masegeeta yupigapii da taa baametayu.
5 Uwo wugigeeta kaama otaawee yiba kabageamoo naadi Wa me topenaa
see bagee ena-ena okoo me badoo yuwa daamaa yawetogetaa, Wa me
yupigapii da taa baametaata dokaa peedii to me daamaa yawonakomeeki.*
6 Kisee okoo me badoo yuwa kaa uwo yawetogedoota Simon Petrus
totaaki yoo peemaayaa naaki "Yaai, Tuhan, A me ni me badoo yuwa uwo
nawetogeanake ye?" see asigi.
7 Yesus me asiino, "Ani me kaukuwataaka agiyoo mee eto kiipaa aa se
nanekeenege, epeekaa too aa daamaa nanekeeniipe" see asigi.
8 Petrus me asiino, "A me ni me badoo yuwa kaa uwo peenaa ma se
kawetogiyaapa" see asigi.
Yesus me asiino, "Anii uwo se kawetogiyu ko aa Ni yaato bagee see taa
kiyaa" see asigi.
9 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, kisee gaayu ko ni me badoo yuwa
kuwa too se kiya ni me yagaa yuwa ma, ni me mumoo to ma kuwa miya
daamaa uwo nawetogeai" see asigi.
10 Yesus me asiino, "Maa to mee uwo daamaa wetogemaata kaama peena-
paana naadi badoo da kuwa too uwo wetogiyaa, maa to wiyaagoo to ma
uwo se wetogiyaa. Mee mokoo miya ikii daamaa kiwetogemaata kaama
pedeo taa, daamaa topea kiya ikii uduma kisee se" see asigi.†
11 Waa yaekegatagaapi mée to Wa me ipi kemaata "Ikii pedeo taa see
kuwa uduma se" see asigi.
12 Okoo me badoo yuwa yawetogemaata kaama bedaa Wa me togoo
dokaa da maataata kaama naano agiyoo notaakea yoo Wa me komoo
da kaa animaayu. Wa me asiino, "Ani me kikoo sepa agiyoo mee ikii
nekeenegea ye?
13 Anii daamaa kisi-maniinaka, mee ko ikii me Anii 'Guru' see ekaa
naweetaa, 'Tuhan' see ekaa miya nasetaa. Anii mikee kisee Mée yoka kisee
ekaa nasiino miya daamaa.

13:3 Mat 11:27, 28:18 * **13:5** Yesus me togoo dokaa da beamaata kaama peedi dokaa yupigapii da taa baametayu see mee ko agiyoo yaokagee see bagee yuwa me ukuwaa-ukuwaa kuwa. Bado yawetogeano mee ko okoo me too yaukuwaakee agiyoo, ebo bagee me si yaukuwayaa kiya Yesus me dimi peedi ekeata kaama yaukuwagi. Kisee yaukuwagi kemaata Wa me topenaa see bagee yuwa weda, dimi nagimegea. † **13:10** "Badoo da kuwa too uwo wetogiyaa, maa to wiyaagoo to ma uwo se wetogiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko inii petamanii Yesus mikee gaata kemaata inii Ogatamee ma menaa mée yataa kiyaata kaama Wa me bagee mée kiyaata yoka kuwa miyoo taa pedeo ukuwagee seta yuwa kaagaa ena ma mée si yawetogiyaa, inii me egapii gakata pedeo ukuwagee segee siyaa agiyoo kuwa kaa too mée yawetogegee siyaa naadi ebea-ebea menaa kuwa. **13:13** Mat 20:26-28, Luk 22:26-27

14 Anii ko ikii me Tuhan, Anii ikii me Guru maa diya ikii me badoo
yuwa kisee uwo kiwetogepa. Kisee kemaata ikii miya ikii me badoo yuwa
daamaa aawetogee siwoo taano gaano pedeo.
15 Ni me daamaa kikoo sepa agiyoo mee see see ikii me miya daamaa
aaukuwagee siwoosea naadi kideeyaaga.
16 Anii esee mikee kisiino ko: Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa
me eboo mee peedi see kuwa taa. Bedaa mena yadoonaa see mée waa ko
ebo, waa peeyaagi mée mee peedi see kuwa miya taa.‡
17 Kuwa uduma ikii nekeenta kaama daamaa aaukuwagee siyu ko ikii
ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taapea.
18 Kuwa Ni me kisega menaa kuwa Anii ikii uduma kisega se. Ikii mée
ena-ena Anii kinekeenta kaama kiwiginema kiya Ogatamee me kapogee
kaa menaa ikii mée ena kaa uwa daasi naadi Anii waa miya wiginema.
Mee menaa mee ko kisee: 'Anii ma enaataa roti naanotaa see mée wa me
Anii nawisintaagi' see ebeamaata menaa mee.
19 Kuwa menaa ukuwaaniino taa kaa kisega. Kuwa menaa ukuwaaniipa
kaboo Ani me 'Anii kisee Mée, kisee Mée' see kisegeeka menaa kuwa ikii
me mikee nao see nagaasea naadi eto kiipaa kiiwegaga.
20 Anii esee mikee kisiino ko: Ni me menaa nadoonaasi naadi peeyaata
bagee kuwa daamaa badaa maayaa bagee Anii miya badaa namaayaa
mokoo. Bedaa Anii miya daamaa badaa namaayaa bagee kuwa Anii
naisiyaata Mée Waa miya daamaa badaa maayaa mokoo" see asigi.

Yesus me "Mée ena me naekegatagaapi" see aseta mena
Mat 26:20-25, Mrk 14:18-21, Luk 22:21-23

21 Yesus kuwa menaa asemaata kaama dimi gaagaa ebo. Waa dimi awee
da kaa ekegataata kaama asiino, "Anii esee mikee kisiino ko: Ikii mée ena
me Anii naekegatagaapi" see asigi.
22 Wa me topenaa see bagee yuwa me emaa aawoge-woge naadi 'Maamee
naa ya? Maamee naa ya?' see dimii gaagea.
23 Wa me topenaa see bagee ena, Yesus me esee epa see mée to waa Yesus
geboo da kaa dagi yagaa yaato animaata totaaki.
24 Simon Petrus me Yesus me mee wegapi mée to mee maamee naa ya,
see kuwa Yesus paagoo naase-maneesi naadi mumoo to me pe-omeetaagi.
25 Mee Yesus me esee epa see mée to Yesus kaa pe-gebaanta kaama asiino,
"Tuhan, mee maamee naa ya?" see asigi.
26 Yesus me asiino, "Anii mee roti ponee to mee otaawee yiba tokoata
kaama maniipa mée to mee" see asigi. Aseta kaama roti ponee to otaawee
yiba tokoata kaama Yudas Iskariot goo-maneegi.
27 Roti ponee to masegeegi, gaayaa naaki taka ena Iblis wa yiba seemigi.
Yesus me Yudas asiino, "A me ukuwaano see kooke agiyoo mee mani pe-
ukuwaai" see asigi.
28 Wa me Yudas asigi menaa mee Waa ma enaataa animaata agiyoo
notaakea bagee apa yuwa me 'Kaasee menaa wegagi naa ya?' see kuwa
okoo nekeeniino taa.
29 Yudas waa ko okoo me kepe ayaabu eedoonaa see mée yoka okoo
noonaa me gaano, 'Yesus me wa paagoo "Paskah kaa agiyoo mée eeedaagii"

‡ **13:16** "Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa" see menaa mee ko Yesus Waa ebo maa diya Waa ekaato dimi peedi ekeata kaama apanaa bagee me badoo yuwa yawetogipi. Kisee kemaata Wa me topenaa see bagee kuwa 'Anii ebo yoka apanaa bagee me badoo yuwa yawetogeano be' see dimii mee pedeo see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.
13:18 Mzm 41:10 **13:20** Mat 10:40-42

see asigi yee, "Daba bagee paagoo kepe aii manii" see asigi yee' see dimii gaagea.
30 Yudas mee roti ponee to masegeeta kaama kisee ki peegi. Kuwa kaboo da digiyoo takiinta daatooyiba yaato.

Yesus me gipii see menaa ena ase-maneeta menaa

31 Yudas pe-seomigi kaboo Yesus me asiino, "Eto ko Mée Yogaa mee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa mée me diipea, bedaa Waa doodoo Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege see kuwa miya diipea.§
32 Waa doodoo Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege, kisee Wa me deeyaabuu siyu ko Ogatamee me miya Mée Yogaa mee ebo, Waa asii-sege, kisee deeyaabuu taapi, kisee mani-mani mée paagoo deeyaabuu taapi.
33 Ni me yogaa yuwa, wae. Anii ikii paagoo eebaa se kiiumiipa. Ikii me Anii naabanaa taapea kiya Ani me kuwa Yahudi bagee yuwa asema menaa kuwa bedaa eto kiipaa ikii miya kisiinaka, mee ko: 'Anii poota yoo ikii miya meeno iyo' see menaa mee.
34 Eto ko Anii gipii see menaa ena kisi-maniinaka, mee ko: Ikii epa aagaa taai. Ani me ikii epa kigaawooka see see ikii epa aagaa taano gaano pedeo.
35 Kisee ikii daamaa epa aagaa siyu ko ikii 'Mikee, Wa me topenaa see bagee yuwa ii' see kuwa mée uduma me daamaa kinekeeniipea" see asigi.

Yesus me Petrus "Aa Anii ewo poga-poga nataape" see aseta menaa
Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34

36 Simon Petrus me asiino, "Tuhan, Aa kayoo poope?" asigi naaki Yesus me asiino, "Anii poopa yoo aa eto kiipaa se naobeemaayaa kiya aa epeekaa too Anii naobeatage" see asigi.
37 Petrus me asiino, "Tuhan, anii eto kiipaa aa se kaobeemaayaa see kuwa kaasee kaa ya? Anii ekaato ekegataata A kaa kabooyaa yoka" see asigi.
38 Yesus me asiino, "A me Ni kaa nabogaano dimii mee aa mikee agoo ye? Anii esee mikee kasiino ko: Wudikaa aa kaagaa wedo mée paagoo ewo poga-poga nataape. A me kisee naekeata kaama ayam ena menaa taapi" see asigi.

14

Yesus me "Neataagi me ee kaa kiyoo umiwoo, toowoo taano yoo maamaa eebaa" see aseta menaa

1 Yesus me asiino, "Ikii dimi se gaagaa taai, Ogatamee kaa dimi magaai, Ni kaa miya dimi namagaai.
2 Neataagi me ee kaa kiyoo umiwoo, toowoo taano yoo maamaa eebaa. Anii ikii me umiwoo, toowoo taano yoo kuwa kiipiipii taano see naadi poopa. Kisee taa naaki Anii kuwa menaa se kisiyaa.
3 Anii peemaata kaama ikii me umiwoo, toowoo taano yoo kiipiipii semaata kaama epeekaa bedaa metaki kimeeta. Ni me toogee yoo kiyoo ikii miya Anii ma epo enaataa niiumiwoo, toowoosea naadi badaa kimaagiita.
4 Ani me poopa etaa da mee ikii miya ipi" see asigi.
5 Tomas me asiino, "Tuhan, A me poope yoo inii ewo yoka A me poope etaa da mee inii kaasee ipi kiyaa?" see asigi.

---

§ **13:31** Yesus doodoo "Ogatamee mee ebo, Waa asii-sege see kuwa miya diipea" see aseta menaa mee ko Ogatamee Yoopaa me mée tomaa yuwa kaa yabogaapi mee me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see diipea yoka naadi aseta menaa. **13:31** Yoh 17:1-5, Plp 2:10-12 **13:34** Yoh 15:12-13, Ep 5:2 **14:1** Yoh 14:27, Plp 4:6-7

6 Yesus me asiino, "Anii ko etaa da ma, mikee menaa ma, mée aya
tuyaabuu siyaa menaa ma kuwa epoo Mée. Anii doodoo too Nagamee
paagoo peemaayaa, apanaa etaa ena taa se peemaayaa.
7 Ikii me Anii esee naipi kegea naaki Neataagi miya ipi kiyaa. Eto kaama
wodoo ikii Waa ipi see bagee, eto ikii Waa daamaa deegea" see asigi.
8 Pilipus me asiino, "Ei, Tuhan. Nagamee mee inii daamaa mée deeyaai,
mee kaama too sikii, ede kaape" see asigi.
9 Yesus me asiino, "Anii ikii paagoo maamaa eebaa kiiomegee, toogee
sepa kiya Pilipus a me Anii naewo kege ye? Anii nadeetaa see kiyu ko
Nagamee miya deetaa see yoka A me 'Nagamee mee daamaa mée deeyaai'
see kuwa kaasee menaa nasege naa ya?
10 Anii Nagamee yiba miya eetotaa, bedaa Nagamee Ani yiba miya
naatotaa see kuwa a me mikee nagaano dimii mee taa ye? Ni me
kiiwegataa see menaa kuwa Ni me menaa too se kiya Nagamee Waa Ani
yiba naatotaa see kemaata Wa me agiyoo Anii yaukuwaaniyaabuu see.
11 Anii Nagamee yiba eetotaa, bedaa Waa Ani yiba naatotaa see kuwa
ikii mikee nao see nagaai. Ikii kisee mikee see nagaano kana kiyu ko Wa
me agiyoo yuwa Ani me daamaa yaukuwanaa segeeka kuwa me Aa mikee
nao see nagaai.
12 Anii esee mikee kisiino ko: Anii mikee nagaayaa bagee kuwa Ani me
ukuwagee see agiyoo yuwa okoo miya ukuwaapea. Bedaa kuwa too se kiya
Anii Nagamee paagoo poopa yoka okoo me kuwa asii esee ebo agiyoo miya
ukuwaapea.
13 Anii Wa paagoo peemaata kaama ikii me Ni ekaa yiba naidimiyaa
agiyoo uduma kiukuwaapa. Yogamee me Nagamee Waa ebo, Waa asii-sege
see kuwa deeyaano see naadi kiukuwaapa.
14 Ikii me Ani ekaa yiba naidimiyaa agiyoo kuwa uduma kiukuwaapa."

Roh Kudus mee Nagamee me kiniitagi see aseta menaa

15 "Ikii me Anii naepa kiyu ko Ni me kisiyaa menaa yuwa ikii me daamaa
peneata nadeewoo taapea.
16 Anii Nagamee paagoo mée ma tabogetaa see Mée apanaa ena manii
see kiidimeta kaama ikii kiniitagi. Waa ikii ma epo enaataa iminoo miya,
iminoo miya kisee too kiiomegee, toogeesi naadi kiniitagi,
17 mee ko mikee menaa yawegataa see Mée Roh mee. Magaa da kaa
iyee-payee agoo see bagee okoo me Waa se deemaayaa, Waa ewo see bagee
yuwa yoka okoo me Waa masiino naka. Kiya ikii gaayu ko Waa ikii ma epo
enaataa kiitotaa see, bedaa kisee too ikii yiba kiitoogee siwoo taapi yoka
ikii Waa ipi kegea.
18 Anii ikii dimmee yogaa mokoo se kiekeasiipa, Anii bedaa ikii paagoo
metaki kimeepa.
19 Eebaa umiino taa kaa magaa da kaa bagee yuwa me Anii se nadiipea
kiya ikii me bedaa nadiipea. Anii bedaa aya toopa kemaata ikii miya kisee
too toowoo taatagea.
20 Ikii me Anii nadiipea naagoo Anii Neataagi yiba totaaki ii see kuwa
nanekeeniipea, bedaa ikii Ani yiba miya niitotaa, bedaa Anii miya ikii yiba
kiitotaa siyaa ii see kuwa ikii daamaa nekeeniipea.
21 Ni me asiyaa menaa daamaa peneata naukuwawoo siyaa bagee kuwa
ko Anii naepa see bagee yuwa. Anii naepa see bagee kuwa Neataagi me

14:6 Yoh 10:9-10, 11:25, Kis 4:12 **14:9** Yoh 1:18, 12:44-45 **14:13** Yoh 15:7, 1Yoh 5:14 **14:15** Yoh 15:10, 1Yoh 5:2-3

daamaa epa kaapi, bedaa Anii miya okoo epa kaapa, Anii ekaato okoo
paagoo daamaa deeyaabuu taapa" see asigi.
22 Yudas mee, Yudas Iskariot mee se kiya Yudas ena mee me asiino,
"Tuhan, A me Aa ekaato inii paagoo too mée deeyaabuu taape kiya magaa
da kaa bagee apanaa yuwa paagoo se deeyaabuu taape see kuwa kaasee
kaa naa ya?" see asigi.
23 Yesus me asiino, "Anii naepa kiyaa bagee yuwa Ni me asiyaa menaa
yuwa daamaa peneata naukuwawoo taapea. Neataagi me okoo epa kaapi,
bedaa Waa ma Enaa okoo paagoo meepe, epo enaataa daamaa eeomegee,
toogee taape.
24 Anii se naepa kiyaa bagee kuwa Ni me menaa se peneasiyaa. Ikii
me nayeeyaa menaa kuwa Ni me menaa too se kiya Anii naisiyaata Mée
Nagamee Wa me menaa yuwa.
25 Kuwa menaa kuwa Anii eto ikii ma epo enaataa kiiomegee, toogeeka
too kiiwegaga.
26 Kiya Roh Kudus mee, mée ma tabogetaa see Mée mee Nagamee me
Ni ekaa yiba Waa ikii paagoo 'Pooi' see asiitagi. Roh Wa me menaa kuwa
uduma ikii daamaa kitupiwoo taatagi, bedaa Ani me kiiwegawoo segeeka
menaa yuwa uduma miya Wa me daamaa kinekeeniyaabuu taatagi.
27 Ikii koogo adumeta dimii mee Anii ikii paagoo kiekeasega, Ni me
adumeta dimii mee ikii kineega. Ni me kineega dimii mee ena, magaa
da kaa bagee me aamanee siyaa mokoo see see se. Ikii dimi se gaagaa taai,
ikii se wedaai.
28 Ni me kiiwegapa menaa ena mee ko kisee: 'Anii poonaka, bedaa ikii
paagoo metaki kimeepa' see menaa mee ikii me nayeegea. Anii Nagamee
paagoo poonaka. Waa ko Ani asii eboo see Mée yoka ikii me Anii naepa
kegea naaki Anii Wa paagoo poonaka see menaa mee kaa ikii ede ma, ede
ma siyaa.
29 Kuwa kisega menaa kuwa uduma ukuwaandaa semaata kaama ikii
me mikee nao see nagaasea naadi Anii kuwa menaa eto ukuwaaniino taa
kaa kisega.
30 Eto ko magaa da kaa bagee me eboo mee migi yoka mena eebaa se
kiiwegaapa. Waa peedi, pesee taa, nasiyaa menaa ena ma taa.
31 Ani me Nagamee esee epa ii see kuwa magaa da kaa bagee me nagaasi
naadi Anii Nagamee me nasiyaa menaa uduma daamaa yaukuwanaa
segeeka.
Eto ko anoogeeta poono" see asigi.

15

Yesus mee ko anggur poo onee da ebea-ebea menaa

1 Yesus me wegaano, "Anii ko mikee see anggur poo onee da, bedaa
Neataagi Waa bugi yaataa see Mée.
2 Ani kaa takumiyaa kagoo kuwa poo se ekayaa yuwa kuwa Wa me
daapii siyaa. Poo ekayaa see kagoo yuwa kuwa poo bedaa maamaa eebaa
ekadaasi naadi pedeo kiyaa yuwa maseepii siyaa.
3 Ikii gaayu ko Ani me kiiwegataa see menaa kuwa me ikii me pedeo
kiyaa yuwa kimaseepeasega.
4 Ikii Anii ma dimii menaa kaa aagadi-maagadi naadi niitoowoo taai,
bedaa Anii miya ikii ma dimi aagadi-maagadi naadi kiitoowoo taapa.

14:21 1Yoh 2:4-6, 5:3 **14:26** Yoh 16:13 **14:27** Yoh 16:33, Plp 4:6-7 **14:30** Yoh 12:31, 1Yoh 3:8
15:3 Yoh 17:17

Kagoo da mee onee da kaa takuuniino taa see gaayu ko wa too poo se
ekayaa, daamaa takuunta kagoo da gaayu too poo daamaa ekadaa siyaa.
Mee mokoo miya ikii Anii ma dimii menaa kaa aagadi-maagadi naadi se
niitoogee siyu ko ikii daamaa poo ena ma se ekayaayaa.
5 Anii ko anggur poo onee da, ikii ko kago yuwa. Okoo Anii ma dimii
menaa kaa aagadi-maagadi naadi niitoogee, bedaa Anii okoo ma dimi
aagadi-maagadi naadi eetoogee, kisee aatoo siwoo see bagee kuwa daamaa
poo maamaa eebaa ekadaa siyaa. Ikii Anii ma enaataa taa kiyu ko agiyoo
ena ma se ukuwamaayaa.
6 Okoo Ni kaa se takuuniyaa bagee kuwa okoo poo se ekayaa kagoo yuwa
mokoo yoka tameepii naadi wii keepeasiyaa. Kisee kagoo kuwa kutumeeii
naadi biyaa yiba tameeyamaata poonooga siyaa.
7 Ikii Anii ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama niitoogee, bedaa Ni me
menaa ikii yiba daamaa kiitoogee, kisee omegee, toogee siyu ko ikii me
Nagamee paagoo idimiyaa yuwa uduma daamaa kiukuwaaniyaapi.
8 Ikii poo maamaa eebaa daamaa ekadaa siwoo naadi kaama Neataagi
mee ebo ekeasiipea, bedaa mée me ikii 'Mikee Wa me topenaa see bagee
yuwa ii' see kuwa kidiipea.
9 Nagamee me Anii naepa kegeeki see see Ani me miya kisee ikii kiepa
kegeeka. Eto ko Ni me epaa mee ma omegee, toogee taai.
10 Neataagi me nasegee see menaa yuwa Anii daamaa peneata
yaukuwageeka kemaata Anii Wa me epaa mee ma daamaa omegee,
toogeeka. Mee mokoo miya ikii Ni me kisiyaa menaa yuwa daamaa
peneata naukuwagee siyu ko ikii Ni me epaa mee ma daamaa omegee,
toogee taapea.
11 Anii kuwa menaa kisega kuwa ko Ni me ede ma, ede ma see dimii mee
ikii yiba miya agoo kesea naadi kisega, bedaa ikii me ede ma, ede ma dimii
mee maamaa eebaa kedaa siwoosea naadi kisega.
12 Ni me kisiyaa mena ena mee ko kisee: Ani me epa kigaataa see mokoo
ikii miya epa aagaa taai.
13 Esee epa kaano mee ko mée ena wa me epa see bagee yuwa kaa
yabogaano see naadi waa ekaato ekegatagaakee mee. Epa kaano mee asii
epaa mee ena ma taa.
14 Ikii Ni me kisiyaa menaa yuwa daamaa naukuwagee siyu ko ikii mikee
Ni me epa see bagee yuwa.
15 Ikii ko Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa see ekaa mee eto kaama
wodoo Anii kisee ekaa se kiweapa. Agiyoo yaokagee see bagee gaayu ko
ebo bagee me ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa ewo. Kiya ikii ko kisee ewo
see bagee mokoo taa. Anii Neataagi me menaa uduma yayeeta kaama ikii
paagoo daamaa keipi kiyaabuu segeeka yoka ikii naipi see bagee yuwa.
Kisee kemaata ikii ko Ni me epa see bagee yuwa see ekaa mee too Anii
kiweega.
16 Ani me ikii kiwiginema, ikii me Anii nawiginemea se. Anii kiwiginta
kaama ikii daamaa poo pe-ekayaabuusea naadi kisega. Kuwa poo kuwa se
taa kaapa, kisee too daamaa toowoo taapa. Ikii kisee poo kuwa daamaa
ekawoo, toowoo naadi kaama ikii me Nagamee paagoo Ni ekaa yiba
idimiyaa yuwa uduma kiniipi.
17 Ani me kisega menaa mee ko kisee: Ikii epa aagaa taai see mee."

Yesus me "Mée me ikii kibe kaapea" see aseta menaa

15:6 Mat 3:10, 7:19 **15:7** 1Yoh 5:14 **15:9** Yoh 14:21, 1Yoh 2:5 **15:12** Ep 5:2, 1Yoh 4:7-11

18 "Magaa da kaa mée tomaa-tomaa okoo me ikii kibe kegea gaayu ko
Ani keta nabe kemea see kuwa ikii daamaa nekeenii.
19 Ikii ko magaa da kaa mée tomaa-tomaa okoo me iyee-payee kaa bagee
naaki okoo me ikii inii see see bagee yoka naadi ikii daamaa kiepa kiyaa.
Kiya ikii magaa da kaa mée tomaa okoo me iyee-payee kaa bagee yuwa se.
Anii ikii Ni yaato kiwiginegeema kemaata okoo me ikii kibe kegea.
20 Ani me kisema menaa ena mee daamaa neke-nekee taai, mee ko kisee:
Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa
taa. Mee mokoo miya magaa da kaa bagee me Anii nawegee-wegee siyaa
bagee kuwa ikii miya kiwegee-wegee taapea.* Bedaa okoo Ni me menaa
yuwa daamaa nayeeyaa bagee kuwa ikii me menaa yuwa miya daamaa
kiyiipea.
21 Kiya Anii naisiyaata Mée mee okoo ewo, bedaa ikii Ni yaato bagee
kemaata kibe kaa kiwegee-wegee taapea.
22 Anii okoo paagoo mena pe-eewegaano taa naaki okoo kaa pedeo
menaa taa kiyaa. Kiya Anii okoo paagoo daamaa eeweganaa sepa menaa
kuwa okoo me nayiino be kiwookea kemaata eto ko okoo kaa pedeo menaa
agoo. Okoo me 'Wa me menaa kuwa naawegami naaki ni me pedeo yuwa
ekeasiyaa' see menaa kuwa asiino yaato iyo.
23 Anii nabe kiyaa bagee kuwa Neataagi mee miya be kiyaa.
24 Anii okoo paagoo ukuwagee sepa agiyoo kuwa wa too, mée me peenaa
ma ukuwaano taa see agiyoo yuwa kiya okoo me kuwa agiyoo nadeeta
kaama Anii miya nabe, Neataagi miya be kegea. Anii okoo paagoo kisee
agiyoo ukuwaaniyaano taa naaki okoo kaa pedeo menaa taa kiyaa.
25 Kiya okoo me deewoo siyaa menaa kuwa kaa ebeamaata menaa ena
uwa daasi naadi ukuwaanega, mee ko kisee: 'Anii pedeo see agiyoo kuwa
ukuwaano taa kiya okoo aii kisee nabe kegea' see ebeamaata menaa mee.
26 Epeekaa Roh mee, mée ma tabogetaa see Mée mee Anii Waa ikii
paagoo 'Pooi' see kiasiita. Waa ko Nagamee paagoo kaama mikee menaa
esee-yawegataa see Mée. Waa Nagamee paagoo kaama esedoota ikii
paagoo eseemaata kaama Ni kaa menaa yuwa daamaa nawegaatagi,
27 bedaa ikii me miya kuwa menaa naweganaa taatagea. Ikii idukaa
petamanii kaama eto too kuwa Ni paagoo too niitoogee see bagee yuwa
yoka kuwa menaa naweganaa taatagea" see asigi.

16

Dimi se makii taai naadi menaa

1 "Anii kuwa kiiwegaga menaa kuwa uduma ikii se naekeata dimi mena
makii taa see kaa toowoosea naadi kiiwegaga.
2 Epeekaa mée me 'Ikii sembahyang segee see ee kaa inii ma epo
enaataa se niitota pooi' see kisiitagea, bedaa ikii miya kiwugiitagea kaata.
Okoo me ikii kiwugimaata kaama 'Daamaa, Ogatamee me ede kisi naadi
yaukuwayaa agiyoo yoka' see gaatagea.
3 Okoo Nagamee miya ewo, Anii miya naewo see kemaata kuwa agiyoo
yuwa kiukuwaatagea.

15:19 Yoh 17:14-16 * **15:20** "Agiyoo yaokagee see mée waa ko ebo, wa me eboo mee peedi see kuwa taa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus Waa ebo maa diya mée me wegee-wegee segee seta yoka Wa me topenaa see bagee yuwa 'Anii ebo yoka mée me se nawegee-wegee taapea' see dimii mee iyo naadi ebea-ebea menaa mee. **15:20** Mat 10:24-25 **15:25** Mzm 69:5 **15:26** Yoh 16:13-14 **16:2** Kis 26:9-11

4 Epeekaa okoo me kisee agiyoo kiukuwaatagea kaboo ikii me 'Mikee,
kisee kiukuwaatagea see mée eewegami menaa mee ii' see kuwa ikii me
nekeensea naadi eto kisega."

Roh me ukuwayaa agiyoo yuwa kaa menaa

"Anii petamanii kaama ikii ma kiitoogeeka yoka kuwa mée me kisee
kiukuwaatagea see menaa kuwa Anii kisi-maniino taa.
5 Kiya eto ko Anii naisiyaata Mée paagoo poopa. Anii kisee kisega kiya
ikii me 'Aa kayoo poope naa ya?' see nasiino bagee taa.
6 Ani me kuwa kisega menaa kuwa me ikii dimi boodi gaagaa ebo kegea.
7 Kiya Anii esee mikee kisiino ko: Anii poono mee daamaa. Kisee Anii se
peeyu ko mée ma tabogetaa see Mée Roh mee ikii paagoo se meetagi. Anii
peeyu too Waa ikii paagoo pooi see kiasiita.
8 Waa meemaata kaama mée tomaa-tomaa yuwa okoo kisee pedeo yago
bagee yuwa ii see menaa kuwa Wa me awee da kaa yakiyaatagi. Bedaa
Anii dimi topoo too see Mée ii see menaa kuwa miya mée paagoo awee
da kaa naipi kiyaatagi. Bedaa Ogatamee me mée tomaa wigintagaa siyaa
menaa kuwa miya Roh me awee da kaa yakiyaatagi.
9 Kuwa ko magaa da kaa bagee okoo me Anii mikee nao see dimii
nagaano taa kemaata okoo pedeo yago bagee yuwa ii see kuwa Wa me
awee da kaa yakiyaatagi.
10 Bedaa Anii Nagamee paagoo poopa kemaata Anii topoo too see Mée ii
see kuwa Wa me mée paagoo awee da kaa naipi kiyaatagi. Anii Wa paagoo
peemaata kaama wodoo ikii me se nadiitagea.
11 Bedaa magaa da kaa bagee okoo me eboo mee Ogatamee me wig-
intaata pedeo kiyaagi kemaata Wa me mée tomaa miya kisee wigintaata
ukuwaaniyaatagi ii see kuwa Roh me okoo awee da kaa ipi kiyaabuu
taatagi, see kuwa.
12 Anii apanaa menaa maamaa eebaa kiiwegaano dimii agoo kiya eto
kiipaa ikii masemagaano kana kegea.
13 Kiya epeekaa mikee menaa yawegataa see Mée Roh mee meemaata
kaama ikii mikee menaa uduma ipi see etaawee kiipootagi. Wa me dimi
kaa menaa too kiiwegaatagi se kiya Wa me yeetaa see menaa kuwa too
ikii kiiwegaatagi, epeekaa ukuwaandaa taata agiyoo kuwa miya daamaa
kisi-manee taatagi.
14 Wa me Anii ebo, Anii asii-sege nasiyaano see naadi Ni me menaa kuwa
yeedoota kaama ikii paagoo kisi-manee taatagi.
15 Nagamee me agiyoo kuwa uduma Anii miya epoo Mée kemaata Ni me
menaa kuwa Roh me yeeta kaama kisi-manee taatagi see kisega."

Dimi boodi, gaagaa mee keta deemaata kaama ede see dimii kedaa taapa see aseta menaa

16 "Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea kiya bedaa
wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea" see asigi.*
17 Wa me topenaa see bagee noonaa me aawegaa taano, "Kuwa kaasee
menaa? Wa me 'Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea
kiya bedaa wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea' see menaa
mee ma, bedaa Wa me 'Anii Nagamee paagoo poono see yoka' see menaa
mee miya kaasee menaa?" see aawegaakea.

16:11 Kol 2:15, 1Yoh 3:8 * **16:16** Yesus me "Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii se nadiipea" see menaa mee ko tokoma mee da Anii boomaata kaama ikii me se nadiipea kiya eebaa umiino taa kaboo Anii aya andoo peeta kaama ikii me nadiipea yoka naadi aseta menaa.

18 Bedaa okoo me "Wa me 'Eebaa toono taa kaboo' see mee kaasee menaa? Inii Wa me mée eewegagi menaa kuwa nekeeniino kana" see aaseekea.
19 Yesus me okoo kuwa menaa kuwa kaasee naadi nasedee taanakea see kuwa Waa nekeenta kaama okoo asiino, "Ani me 'Peenaa eebaa toono taa kaboo ikii me Anii se nadiipea kiya bedaa wiyaagoo eebaa umiino taa kaboo Anii nadiipea' see kisega menaa mee ikii me kaasee menaa naadi kaama aawegaakea ye?
20 Anii esee mikee kisiino ko: Ikii yege ma, yii-yii ma taatagea kiya magaa da kaa bagee okoo ede ma, ede ma taatagea.† Ikii mikee dimi boodi kaatagea kiya ikii me dimi gaagaa taapea kuwa sikiinta kaama wodoo ede ma, ede ma dimii mee ebo kedaa taata.
21 Yoga kabayaa kuwa ko yoga kabaano see kaboo apii to boodi ebo abaayaa. Kiya yoga kabamaata kaama wodoo wa me boodi abaapa dimii mee ekeata yogaa to daamaa kabamaaga nao naadi ede ma, ede ma siyaa.
22 Mee mokoo miya eto kiipaa ikii dimi boodi gaagaa taakea kiya Anii bedaa ikii kidiita yoka mee naagoo ikii ede ma, ede ma taatagea. Kuwa ikii me ede ma, ede ma taatagea kuwa mée ena ma se sikiiniyaayaa.
23 Mee naagoo ko ikii me naapaadee see menaa kuwa ena ma taa kaata. Anii esee mikee kisiino ko: Ikii me Ni ekaa yiba Nagamee paagoo idimiyaa yuwa uduma Wa me kiniitagi.
24 Idukaa kaama eto too ikii Ni ekaa yiba idimaano taa. Ikii me ede see dimii mee esee eebaa kedaasea yoka daamaa idimegee taai, ikii daamaa masiipea.
25 Kuwa menaa kuwa Anii ebea-ebea see menaa kaa kiiwegaga kiya epeekaa kisee taa. Ikii Nagamee daamaa nekeeniino menaa kuwa Anii awee da kaa kisi-manee taapa yoka Anii ebea-ebea menaa kaa se kiiwegaapa.
26 Mee naagoo ikii Ni ekaa yiba idimegee taatagea. Ikii me idimiyaa menaa kuwa Ani me Nagamee paagoo kiasiipa see kisega se.
27 Nagamee Wa me miya ikii esee kiepa kigi yoka se kiasiipa. Ikii me Anii naepa kegea, bedaa Anii mikee Ogatamee paagoo kaama meta ii see kuwa ikii me mikee nagaagea kemaata Wa me kiepa kigi.
28 Anii Nagamee paagoo kaama magaa da kaa meta, bedaa Anii magaa da kaa kaama Nagamee paagoo poopa" see asigi.
29 Wa me topenaa see bagee yuwa me asiino, "Eto ko Aa kanekeeniino awee see menaa kaa A me daamaa mée eewegataake, ebea-ebea menaa kaa se.
30 Aa se-menaa, we-menaa kuwa uduma ipi too, bedaa mée me kaapaadee taanakea menaa yuwa kasiino taa kaboo miya A me ipi too see kuwa inii eto kanekeenege. Kuwa me kemaata Aa Ogatamee paagoo kaama meta see kuwa inii mikee nao see kagaage" see asegea.
31 Yesus me asiino, "Ikii eto Anii mikee nagaagea ye?
32 Kiya daamaa yii: Eebaa umiino taa kaa mée me ikii peeda-paada kisiyaapea. Mikee, eebaa umiino taa kaa se kiya eto ukuwaaniinaka. Ikii mée gakata ikii me ee kaa peedaa naadi Ani too naekeasiipea. Kisee naekeasiipea kiya Nagamee Ni paagoo naatupi yoka Ani too toopa se.
33 Ani me kiiwegataaka menaa kuwa ko ikii Anii ma dimi aagadi-maagadi naadi koogo adumeta dimii mee ikii miya masesea naadi kiiwegaga. Ikii magaa da kaa omegee, toogee taapea kaboo yaai-yaai, gaagaa ebo see

† **16:20** "Magaa da kaa bagee ede ma, ede ma taatagea" see menaa mee ko Yesus boogi naadi ede kaatagea see menaa mee. **16:23** Yoh 14:13-14, 15:7, 1Yoh 5:14 **16:32** Mat 26:31

agiyoo agoo kedaa taapa kiya magaa da kaa se-pesee, we-pesee uduma Ani me daba, peedi yaekeasega yoka se wedaai, dimi pesee kaai" see asigi.

17

Yesus me Wa sekaataa bagee yuwa kaa sembahyang yaaseta menaa

1 Yesus kuwa menaa wegataata kaama epoo to yaato deataata aseta menaa ko "Neataagi, wae. Eto ko monaa da kaa kega. Aa ebo, Aa asii-sege see kuwa Ayoopaa me mée paagoo daamaa kadeeyaabuusi yoka Ayoopaa mee ebo, Waa asii-sege see kuwa daamaa deeyaabuu taai.*
2 A me Yogamee paagoo manta bagee kuwa uduma Wa me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too tuyaabuu siwoosi naadi A me Yogamee ebo ekeasege, magaa da kaa mée tomaa-tomaa uduma Wa too Ebo Wodoo Eboo see Mée kiyaage.
3 Mée iminoo miya, iminoo miya kisee too toogee siwoo siyaa mee ko kisee: Aa ko mikee A too Eboo Ogatamee mee see kuwa okoo me kaipi, bedaa A me isiyaata Mée Yesus Kristus Waa miya ipi, kisee bagee kuwa kisee too toogee siwoo siyaa.
4 A me naukuwase naadi naseta menaa kuwa uduma sikii, Anii daamaa kaukuwataaga yoka Aa ebo, Aa asii-sege see kuwa Anii kisee magaa da kaa mée paagoo daamaa kadeeyaabuu senaa segee sepa.
5 Neataagi, eto ko A me Anii A paagoo ebo naekeasii. Idukaa uwoo to, magaa to uduma ogaatagaano taa miyoo Anii A paagoo kaatoogee naadi kaama Enaa ebo, Enaa asii-sege see kuwa see see bedaa eto miya kisee nakiyaai.
6 A me mée tomaa-tomaa yuwa yupii kaama wigintaata neeta bagee kuwa Anii okoo paagoo Aa daamaa kaipi kiyaabuu segee sepa. Okoo A me bagee yuwa, A me okoo kuwa Anii neeta. Okoo A me menaa daamaa peneasegea.
7 A me neeta agiyoo kuwa uduma okoo me 'Mikee, Wa paagoo uduma manta ii' see menaa kuwa ipi kegea.
8 A me naseta menaa kuwa bedaa Anii okoo miya ase-manee sepa. Kuwa menaa okoo daamaa masemaagea. Okoo me Anii mikee A paagoo kaama meta ii, bedaa A me mikee naisiyaata ii see kuwa miya nanekeenegea.
9 Anii okoo kaa sembahyang yataaka. Anii magaa da kaa mée tomaa-tomaa uduma kaa sembahyang yataaka se kiya A me neeta bagee kuwa okoo A me bagee yoka okoo kaa too sembahyang yataaka.
10 Anii nekee kuwa uduma Aa nekee, bedaa Aa nekee kuwa uduma Anii nekee. Kuwa A me neeta bagee yuwa doodoo Anii ebo, Anii asii-sege see kuwa mée deeyaabuu segeekea.
11 Eto ko Anii A paagoo meeno see kooka yoka magaa da kaa se toopa kiya A me neeta bagee kuwa okoo magaa da kaa omegee, toogee taapea. Neataagi, pedeo ena ma taa see Mée, A me pesee see ekaa da mee, A me Anii neeta ekaa da mee me okoo daamaa deewoo taai. Aa ma Enaa ena dimii, ena menaa segee siwoo siyaa see see mokoo okoo miya kisee ena dimii, ena menaa segee siwoosi yoka okoo daamaa deewoo taai.
12 Anii okoo ma epo eetoogee siyaa kuwa uduma A me Anii neeta ekaa da mee, esee pesee see ekaa mee me Ani me okoo daamaa kadeewoo naadi

---

16:33 Yoh 12:31, 1Yoh 3:8 * **17:1** "Eto ko monaa da kaa kega" see menaa mee ko Yesus Waa boota kaama aya andoo poopi monaa kaa kega see menaa mee. Wa me kisee ukuwaapi kuwa ko Nagamee ma, Yogamee ma, Ekea paaya ebo, Ekea paaya asii-sege see kuwa nekeensi naadi agiyoo kuwa. **17:2** Mat 28:18, Yoh 6:39-40 **17:4** Yoh 1:1

kaama egata bagee taa, pedeo kaatagi mée wa too. Idukaa ebeamaata
menaa ena wa kaa uwa daaga kemaata egagi.
13 Eto ko Anii A paagoo meeno see kooka. Kuwa wegataaka menaa kuwa
Anii magaa da kaa topa kaboo da wegataaka. Ni me ede ma, ede ma see
dimii mee okoo yiba miya esee eebaa kedaasi naadi wegaga.
14 Anii A me menaa yuwa okoo manegeeka kemaata magaa da kaa bagee
me okoo be kegea. Anii magaa da kaa iyee-payee taa see Mée. Mee mokoo
okoo miya magaa da kaa iyee-payee taa see bagee kemaata mée tomaa
yuwa me okoo be kegea.
15 Okoo magaa da kaa kaama badaa maagii see kasega se kiya okoo pedeo
yago mée Iblis mee A me yataamegeese naadi kasega.
16 Anii magaa da kaa iyee-payee taa see Mée. Mee mokoo okoo miya
magaa da kaa iyee-payee taa see bagee.
17 Kisee iyee kuwa okoo taa kisi yoka A me mikee menaa too okoo yiba
yamaatagaa siwoo naadi okoo daamaa wa too wigintagaai. A me menaa
mee ko mikee menaa.
18 A me Anii magaa da kaa pooi see naseta see see mokoo Ani me miya
okoo kisee magaa da kaa kiyoo-kiyoo pooi see asetaa see.
19 Okoo miya A paagoo kaekegataata kaama mikee menaa doodoo kuwa
pedeo iyee-payee wigintagaa siwoosi naadi Anii miya okoo kaa kisee
ekaato A paagoo kaekegataaga.

20 Anii okoo kaa too sembahyang yataaka se kiya okoo mena weganaa
naadi kaama Anii mikee nao see nagaatagea bagee yuwa kaa miya
sembahyang yataaka.
21 Neataagi, Aa miya Ani yiba epo naatoogeeke, bedaa Anii miya A
yiba epo kaatoogeeka, kuwa mokoo okoo uduma daamaa ena dimii, ena
menaa kaa kisi naadi sembahyang yataaka, bedaa okoo Enaa yiba mée
eetoowookea kemaata magaa da kaa bagee me 'Mikee, Ogatamee me Waa
isiyaata ii' see kuwa nekeensi naadi Anii okoo kaa miya sembahyang
yataaka.
22 Anii ebo, Anii asii-sege see nadeesi naadi A me kisee naekeata. Mee
see see mokoo okoo miya ebo, okoo asii-sege see deesi naadi Ani me okoo
kisee yaekeasega. Aa ma Enaa ena dimii, ena menaa kaa too toowoo see
mokoo okoo miya ena dimii, ena menaa kaa too toowoosi naadi Anii kisee
okoo yaekeasega.
23 Anii okoo yiba epo eetoogeeka, bedaa Aa miya Ani yiba epo
naatoogeeke, kisee too toogee siwoo naadi kaama okoo miya esee mikee
ena dimii, ena menaa kaa too kaapea. Kisee okoo ena dimii, ena menaa
kaa too toowoo naadi kaama magaa da kaa bagee me 'Mikee, Ogatamee
me Waa isiyaata ii' see kuwa nekeeniipea, bedaa A me Anii naepa kegee
segeeke mokoo A me bagee kuwa miya A me epa kegee segeeke ii see kuwa
miya mée me Aa kanekeeniipea.

24 Neataagi, wae. A me neeta bagee yuwa okoo Ni me tuyaa yoo okoo
miya kiyoo niitoowoo siyaa kuwa Anii ede. Uwoo to, magaa to ogaatagaano
taa miyoo A me naepa kaa Anii ebo, Anii asii-sege nakiyaata. Okoo miya
kisee nadeesi naadi niitoono kuwa daamaa, ede.
25 Neataagi, dimi topoo too see Mée wae, magaa da kaa bagee kuwa okoo
me Aa kaewo kegea kiya Anii Aa kaipi, bedaa A me neeta bagee yuwa okoo
me Anii mikee Ogatamee me Waa isiyaata ii see kuwa miya ipi kegea.

17:12 Mzm 41:10 **17:14** Yoh 15:18-19 **17:15** Luk 22:31-32 **17:17** Yoh 15:3 **17:20** Ep 4:3-6

26 Aa kisee ekaa, Aa kisee Mée see kuwa Anii okoo paagoo daamaa ipi
kakiyaabuu segeeka, bedaa kisee too kaasegee taapa. A me Anii naepa
dimii mee okoo yiba miya toowoo, bedaa Anii okoo yiba epo eetoowoo,
kisee kiyaano see naadi Ani me okoo paagoo Aa daamaa ipi kakiyaabuu
segee taapa" see kuwa Wa me okoo kaa sembahyang menaa yuwa.

18

Yesus mee peneata menaa
Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53

1 Yesus me kisee sembahyang semaata Wa me topenaa see bagee yuwa
ma epo peedoota Kidron uwoo debaa asii yaato peemaata kaama kiyoo
bugi ena agoo naadi kitaa peegea.
2 Mee bugii da kaa kiyoo ko Yesus ma, Wa me topenaa see bagee yuwa
ma kaagaa eebaa epo enaataa toogee segee see yoo kemaata Yudas mee,
Yesus yaekegatagaapi mée waa miya ipi.
3 Yudas waa ipi kemaata mée noonaa kiyoo badaa maadoota eepeegi.
Kuwa bagee kuwa ko noonaa Roma kaa okaa yago bagee, noonaa
Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee. Okoo ko ebo imam bagee ma,
Parisi kaa bagee ma okoo me peeyaagea bagee yuwa. Okoo peto ma, biyaa
ma, mée patamaano see naadi agiyoo miya doopea.
4 Yesus me Wa kaa ukuwaaniipa agiyoo kuwa uduma ipi kemaata
peedoota okoo paagoo "Ikii maamee abanaakea naa ya?" asigi naaki
5 "Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee" see asegea. "Mee gaayu ko Anii
yoka" see asigi. Yesus yaekegataagi mée Yudas mee okoo ma enaataa tupi.
6 Wa me "Mee Anii yoka" see asigi naaki okoo kisee metaki peanta kaama
magaa da kaa mogoata eseanegea.
7 Bedaa Yesus me egaa ena ma "Ikii maamee abanaakea naa ya?" asigi
naaki "Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee" see asegea.
8 Yesus me asiino, "Mee ko Anii yoka see kisega yoka ikii me Ni too
naabanaakea gaayu ko kuwa Nii ma bagee kuwa daba napeeyaai" see asigi.
9 Wa me okoo "Daba napeeyaai" see asigi menaa mee ko Wa me yumakaa
sembahyang kaa asigi menaa ena mee uwa daasi naadi asigi, mee ko "A
me neeta bagee kuwa Ani me kadeewoo naadi egata bagee ena ma taa" see
menaa mee uwa daaga yoo.
10 Kuwa kaboo da Simon Petrus waa pose ena agoo yoka masegeeta mée
waa ena kaa dagi yagaa yaato apa kamuu da yadaakomeegi, Ebo Imam wa
me agiyoo yaokagee see mée, ekaa da ko Malkus.
11 Yesus me Petrus asiino, "A me posee da doko yiba koogo awetagaai.
Nagamee me boodi abaakee uwoo otaawee da neegi mokoo yoka Anii
naano, daa ye?" see asigi.

Yesus mee Anas paagoo eepeeta menaa

12 Kiyoo kaama kuwa okaa yago bagee tabaa da ma, okoo me eboo ma,
bedaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me peeyaabuu sepea bagee yuwa
ma okoo me Yesus pe-peneata kaama one gadimegea.
13 One gadimetaata kaama Anas see mée to wa paagoo keta eepeegea.*
Anas mee wayoopane Kayapas me goeta. Kayapas waa mee tahun yiba
Ebo Imam eetotaaki.

18:9 Yoh 17:12 **18:11** Mat 20:22 * **18:13** Anas see mée to wa paagoo keta eepeegea mee ko Anas waa miya ebo, waa miyoo taa Ebo Imam keta yoka wa paagoo Yesus eepeegea.

14 Kayapas mee ko miyoo taa wa me Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo
gaamaasi naadi menaa ena asimi, mee ko kisee: "Inii tomaa kaa bagee
yuwa uduma kisee mée me pedeo mée kiyaabuu taapea naadi kaama Mée
ena too too mée yabogaakee mee too daamaa, koosi" see asimi mée to mee.

Petrus me Yesus ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:69-70, Mrk 14:66-68, Luk 22:55-57

15 Yesus mee Anas paagoo eepeegea kaboo Simon Petrus ma, apanaa
topenaa see mée ena ma obeegea. Mee topenaa see mée to mee Ebo
Imam me waa ipi kemaata Yesus mee Ebo Imam me ee kiwitaa to yiba
eeseemegea kaboo waa miya Yesus ma epo seemigi
16 kiya Petrus waa yoo da kaa kiwita kenee to kaa totaaki. Mee topenaa
see mée ena mee, Ebo Imam me ipi see mée waa bedaa esedoota kiwita
kenee to kaa kiyoo yadiitoo taa see apii to paagoo mena yaasigi naaki
Petrus miya "Daamaa meei" asega naadi badaa maageegi.
17 Badaa maageegi kaboo mee kiwita kenee to kaa yadiitoo taa see apii
to me Petrus asiino, "Aa miya mee Mée to Wa me topenaa see mée ena, se
maa?" asega naaki "Taa" asigi.
18 Kiwita kenee to yiba seemeta kaama agiyoo yaokagee see bagee ma,
yadiitoo taa see bagee ma kiyoo yiinaageeta toomuu taakea. Okoo okomoo
yuwa moometaata kaama biyaa dee da kaa kiyoo yabi kiitaakea. Petrus
waa miya okoo ma enaataa yiinaageeta yabi kiitaaki.

Anas me Yesus apaadee seta menaa
Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Luk 22:66-71

19 Kuwa kaboo da taa ko Ebo Imam me Yesus paagoo A me topenaa see
bagee kuwa maamee, maamee, bedaa A me topenaa see menaa kuwa miya
kaasee menaa, kaasee menaa, kisee apaadee taaki.
20 Kisee mena apaadee naadi kaama Yesus me asiino, "Ni me menaa
kuwa uduma Ani me mée uduma paagoo awee da kaa eewegageeka.
Ogatamee me ee kaa miya, sembahyang segee see ee kaa miya, Yahudi
bagee uduma okoo me kutumeeii taa see yoo kiyoo Anii kisee too awee
da kaa mée topegee siwooka. Anii mée paagoo kaama boonemaayu see
menaa ena ma taa.
21 See kemaata aa kaasee kaa kisee menaa kuwa naapaadee taake naa
ya? Ni me weganaa seta menaa yeeta bagee kuwa okoo paagoo too apaadee
taano, daa ye?" see asigi.
22 Kiyoo yadiitoo taa see bagee ena Yesus geboo da kaa tupi. Yesus kuwa
menaa asigi yoka naadi Wa me ebeyumaa da kaa yagaa kopaa tokoata
kaama asiino, "Mee mée mee ko Ebo Imam yoka wa me mena kaapaadeeki
naaki A me kisee omaago ma menaa asiyaa ye?" see asigi.
23 Yesus me waa asiino, "Anii pedeo menaa ena wegayu ko mee menaa
mee pedeo yoka see nasii. Kiya Anii mikee menaa too wegayu ko kaasee
kaa yagaa kopaa natokoasege?" see asigi.
24 Kiyoo kaama Anas me Yesus kaa gadimetaata onee da mee si
yaekegataata Ebo Imam Kayapas paagoo "Eepooi" see asigi.

Kaagaa wiya ma Petrus me Yesus ewo poga-poga seta menaa
Mat 26:71-75, Mrk 14:69-72, Luk 22:58-62

25 Kuwa kaboo da taa Simon Petrus waa biyaa geboo da kaa yiinaageeta
yabi kiitaaki. Kiyoo mée waa ena me asiino, "Aa miya Wa me topenaa see
mée ena, se maa?" asigi naaki "Taa" asigi.

18:14 Yoh 11:49-50

26 Kiyoo kaama Ebo Imam me agiyoo yaokagee see mée ena, Petrus wa me apa kamuu da yadaakomeegi mée to mee waa ma ena tomaa see mée to me Petrus asiino, "Apee yumakaa bugii da kaa aa Waa ma epo toomuu taa sepea see kuwa kadeepa, se maa?" asigi naaki
27 bedaa wa me "Taa, kisee anii ewo" see asigi. Kisee asigi naaki taka ena ayam menaaki.

Yesus mee Gubernur Pilatus paagoo eepeeta menaa
Mat 27:1-2,11-14, Mrk 15:1-5, Luk 23:1-5

28 Esee pedeo komaa da Yesus mee Kayapas me ee kaa kaama badaa maadoota Gubernur me ee kaa eepeegea. Kuwa Yahudi bagee yuwa me apanaa tomaa kaa bagee me ee kaa seemaano ko tuunuu siyaa agiyoo yoka Paskah Naagoo daba naano see naadi okoo Gubernur me ee yiba seemaano taa.
29 Kisee kemaata Pilatus mee peedoota yoo da kaa okoo paagoo asiino, "Mee Mée mee Wa kaa mapea menaa agoo naadi eemegea naa ya?" see asigi.
30 Okoo me asiino, "Mee Mée mee Wa kaa pedeo menaa taa naaki a paagoo se kaekeasiyaa" see asegea.
31 Pilatus me asiino, "Ikii me deewoo siyaa menaa kaa ikii me too hukuman manii" see asigi kiya Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Inii me kisee mée ena ma wugimagaai see menaa kuwa ikii me inii kaa mée yaekeasiino taa naadi eemege" see asegea.
32 Kisee asegea naadi Yesus Wa me miyoo taa "Anii kisee bogaapa, mée me kisee nawugiipea" see wegami menaa mee uwa daasi naadi asegea menaa.†
33 Pilatus mee wa me ee yiba seemeta kaama Yesus mena ugigi. Wa me Yesus asiino, "Aa ko Yahudi bagee me Eboo ye?" asigi naaki
34 Yesus me asiino, "A me kisee nanekeenta kaama nasege ye, apanaa bagee me naa kasegea ye?" see asigi.
35 Pilatus me asiino, "Anii Yahudi bagee se yoka ewo kaa kasega, se maa? Imam ebo yuwa ma, Aa ma tomaa kaa bagee yuwa apanaa yuwa ma okoo me too ni paagoo Aa kaekegataagea kuwa. Aa maagiyoo ukuwape naa ya?" see asigi.
36 Yesus me asiino, "Ani me ebo mée eetuyaa mee ko ena, magaa da kaa bagee me ebo tuyaa kuwa see see se. Anii magaa da kaa ebo tookee mée naaki Ni yaato bagee me Ni kaa yape namasiyaa, Anii Yahudi kaa ebo-ebo yuwa paagoo naekegatagaano be kaa kuwa bagee yuwa ma yape eetaa siyaa. Kiya Ni yaato bagee me kisee yape se namasiyaa yoka Ani me ebo mée eetuyaa mee ena" see asigi.
37 Pilatus me asiino, "A me wegage menaa kuwa me Aa ebo tookee mée ena ye?" asigi naaki Yesus me asiino, "A me 'Aa ko ebo tookee mée' see nasege. Anii mikee menaa daamaa mée paagoo eeweganaa taano see naadi magaa da kaa eseemaata nakabata. Mikee menaa too peneasiyaa bagee kuwa uduma Ni me menaa daamaa nayiino too" see asigi.
38 Pilatus me asiino, "Mikee menaa mee kaasee menaa naa ya?" see asigi.

† **18:32** Yesus me miyoo taa "Anii kisee bogaapa" see wegami menaa mee ko "Anii magaa da kaa kaama kisee nayagaataapea" see menaa mee. Yahudi bagee me mée boosi naadi hukuman maniino mee ko Roma kaa bagee me okoo kaa yaekeasiino taa, Roma kaa bagee me too ukuwamaayaa. Okoo me mée booyaano see gaayu ko piya bokoo kaa wugiyaa naadi Yesus me wegata menaa da uwa daasi naadi asegea menaa. **18:32** Yoh 3:14, 12:32 **18:36** Mat 26:52-53 **18:37** 1Yoh 5:20

"Yesus mee wugimagaai" see wegata menaa
Mat 27:15-31, Mrk 15:6-20, Luk 23:13-25

Pilatus me kisee aseta kaama waa bedaa peedoota yoo da kaa kuwa Yahudi bagee paagoo asiino, "Anii Wa kaa pedeo menaa ena ma, ena ma agoo see kuwa yadiino taa.
39 Kiya ikii me too nasii. Mee ko anii tahun gakata Paskah Naagoo digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee mée ena mee daba mée yapeeyaai see nasegeekea. Eto mee tahun yiba ikii Yahudi bagee me Eboo Yesus mee daba kipeeyaa ye?" asigi naaki
40 okoo me omaago ma asiino, "Taa, Waa se. Barabas see mée to mee daba mée yapeeyaai" see asegea. Barabas mee ko mée me agiyoo oma yamasenaa see mée.

19

1 Kiyoo kaama Pilatus me Yesus pepeaduu me dakameamoosi naadi yaekeasigi.
2 Dakameamoo semaata okaa yago bagee me takuu yago onee ena bakane yaidimitaata kaama mumoo to kaa yamaataagea, dadi poo epoo da see see dokaa ena miya Wa kaa yamaataagea.
3 Kuwa agiyoo yuwa yaukuwamaata kaama Wa ikigii to kaa wisineekee kaa asiino, "Yahudi bagee me Eboo, kiiboo, magiyaage" see asegea, bedaa Wa me ebeyumaa da kaa miya dakamegea.
4 Pilatus mee bedaa peedoota kuwa Yahudi bagee yuwa paagoo asiino, "Ikii daamaa nekeenii. Anii Wa kaa pedeo menaa ena ma yadiino taa kega yoka see kuwa ikii kisee nanekeensea naadi Waa yoo da kaa ikii paagoo badaa kimaawaanaka" see asigi.
5 Yesus mee takuu yago onee yaidimitaata bakanee to ma, dadi poo epoo da see see yamaataata dokaa da ma, kisee yamaataata kaama yoo da kaa eepeanegea kaboo Pilatus me asiino, "Eto ko mee Mée mee deeweedeei" see asigi.
6 Imam ebo yuwa ma, Ogatamee me ee yadiitoo taa see bagee yuwa ma okoo me Yesus deeta kaama "Piya bokoo to kaa paku wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see menaa too asegea. Pilatus me asiino, "Anii Wa kaa pedeo menaa peenaa ma yadiino taa yoka ikii me too piya bokoo to kaa paku wugii" see asigi.
7 Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Inii me deewoo siyaa menaa yiba kisee bagee bogaano gaano pedeo see menaa ebeamaata. Wa me 'Anii Ogatamee Yoopaa' see wegagi yoka Waa booyaano gaano pedeo" see asegea.
8 Pilatus me mee menaa yeeta kaama waa esee wedaagi.
9 Wa me ee yiba pakaanta kaama Yesus asiino, "Aa kayoo bagee naa ya?" asigi naaki Yesus me mena ena ma asiino taa.
10 Asiino taa kemaata Pilatus me asiino, "Aa mena naawegaano be ye? Anii pesee see mée yoka Aa daba peeyaai see miya kawegayaa, piya bokoo to kaa booyaai see miya kaasiyaa, see kuwa Aa nanekeeniino taa ye?" see asigi.
11 Yesus me asiino, "A me Ani kaa kisee-kisee yaukuwaai see nawegayaa mee ko asiyoo epoo to wodoo kaama aa kisee kaukuwaaniyaagi gaayu too kisee nawegayaa. Taa gaayu ko a me agiyoo ena ma se naukuwamaayaa.

19:2 Mat 27:27-30 **19:7** Yoh 5:18, 10:30-33 **19:11** Kis 2:23, 4:28

A me mikee pedeo nakiyaape kiya Anii a paagoo naekegataagi mée wa me
pedeo mee asii esee pedeo" see asigi.
12 Kisee asigi naadi Pilatus me Yesus daba peeyaano see dimii mee ebo.
Kisee dimii agoo kiya kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me asiino, "Mee Mée
mee a me daba peeyaage kepa ko aa Ebo Kaisar ma epa see mée se. Mée
waa ena me 'Anii magaa da kaa ebo tookee mée yoka' kisee ekaato ebo
ekeasigi gaayu ko waa Kaisar ma aayape kiyaa see mée yoka" see asegea.
13 Pilatus waa kuwa menaa yeeta kaama Yesus mee badaa maadoota
kaama yoo da kaa wa me mena ena too too mée yadaakomee taa see yoo
animaagi. Kiyoo ko Oma Keagee da see ekaa mee weakee, Ibrani menaa
kaa Gabata see ekaa mee weakee.
14 Mee naagoo ko Paskah Naagoo miyoo taa naagoo, ebo naagoo naano
see agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo, kenoo to mée mumoo to kaa
pakaamaagi see kaboo. Pilatus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino,
"Ikii deeweei. Ikii me Eboo mee" asigi naaki
15 okoo me "Wugii, wugii, piya bokoo to kaa paku wugii" see asegea.
Pilatus me asiino, "Ikii me Eboo mee piya bokoo to kaa paku wugii ye?"
asigi naaki imam ebo yuwa me asiino, "Inii me eboo mee ko Ebo Kaisar
wa too" see asegea.
16 Kisee asegea naadi Waa piya bokoo to kaa paku wugitaasi naadi
yaekeasigi.

Yesus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa
Mat 27:32-38, Mrk 15:21-27, Luk 23:26,33-43

Yesus kisee ekeasigi naadi badaa maadoota eepeegea.
17 Waa ekaato mee piya bokoo to doodoota maga ena ekaa da ko Mumo
Metoo Kutuu to kaa. Mee magaa mee ko Ibrani menaa kaa Golgota see
ekaa weakee.
18 Kiyoo peemaata kaama piya bokoo to kaa paku wugitaagea. Wa
paagoo mée ekea wiya miya kisee paku wugitaagea. Wa me dagi yagaa
yaato mée ena, eka yagaa yaato mée ena, Yesus Waa yupii da kaa
ekeasegea. 19 Kisee ekeata kaama Pilatus me yaebeapi menaa ena Yesus
Wa me piya bokoo to kaa pakaa-tabeasegea. Wa me yaebeapi menaa mee
ko kisee: "Mee mée mee ko Yesus, Nazaret magaa kaa Mée, Yahudi bagee
me Eboo mee" see menaa mee.
20 Kuwa menaa yuwa Ibrani menaa kaa ma, Latin menaa kaa ma, Yunani
menaa kaa miya yaebeapi. Yesus mee piya bokoo to kaa paku wugitaagea
magaa mee kota ekaapa see magaa yoka kuwa yaebeapi menaa yuwa
Yahudi bagee maamaa eebaa me-deegeekea.
21 Yahudi kaa imam ebo yuwa me Pilatus pe-asiino, "A me 'Waa ko Yahudi
bagee me Eboo mee' see ebeape menaa kuwa be, kisee se ebeai. Yaebeano
ko 'Mee Mée mee me "Anii ko Yahudi bagee me Eboo" see menaa kuwa Wa
me too wegapi' see menaa kuwa too yaebeano daamaa" see asegea.
22 Kiya Pilatus me asiino, "Ni me yaebeapa menaa kuwa too sikii yoka
toono too" see asigi.
23 Okaa yago bagee me Yesus piya bokoo to kaa paku wugimaata kaama
Wa me dokaa yamasegea. Wa me maata dokaa kuwa okoo wui gakata
wuditaagea. Wuditaata kaama Wa me semoo yiba yaato maata dokaa mee
miya agoo. Mee dokaa da kapo ena too too, asipasi kaama yamuyaato otoo
to kaa uduma one me kiwiino taa see dokaa.
24 Okoo me "Mee dokaa mee se daaii taai. Maamee me masiipi, maamee
me masiipi naadi niiiyagidee taai" see aaseekea. Okoo me kisee ukuwagea

mee ko idukaa Ogatamee me ebeamaata menaa ena uwa daasi naadi ukuwagea, mee ko
"Ni me dokaa kuwa yawuditaagea, Ni me dokaa masiino see naadi okoo me agiyoo iyagideekea" see menaa ebeamaata. *Mzm 22:19*
25 Kuwa kaboo da Waa paku wugitaagea piya boko manii to geboo da kaa Wabaayo ma, Wabaayo ma kenagaa apii ma, Klopas me apii Maria ma, Maria Magdalena ma kuwa kiyoo toomuu taakea.
26 Wabaayo ma, Wa me topenaa see bagee ena, Wa me epa see mée ma ekea kiyoo yiinaageeta toomuu taakea see deeta kaama okooto paagoo asiino, "Wae, deede. Eto kaama wodoo mee ko ayoopaa" see asigi.
27 Mee kaama Wa me topenaa see mée to paagoo asiino, "Wae, deede. Eto kaama wodoo mee ko abaayo" see asigi. Mee kaama wodoo Wa me topenaa see mée to me Yesus baayo badaa maadoota wa me ee kaa epo enaataa eeomegee, toogee seta.

Yesus boota menaa
Mat 27:45-50, Mrk 15:33-37, Luk 23:44-46

28 Kuwa kaboo da Yesus me 'Eto ko kuwa uduma yaukuwataaga yoka sikii' see gaata kaama Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa ena uwa daasi naadi Wa me "Anii uwo naadi kega" see asigi.*
29 Kiyoo otaawee ena, geebagi see anggur poo uwoo awemaata pudii see otaawee ena agoo yoka kiyoo topea bagee me doka ponee to see see agiyoo masegeeta kuwa geebagi see anggur poo uwoo yiba esee-tokoata hisop see piyaa gokoo da kaa yokoata Wa me ebee to kaa pakaa-yaekeasegea.
30 Waa uwo noodeeta kaama "Uduma ukuwataaga, sikii yoka" see asigi. Aseta kaama mumo kodeata dimi noogaa da pe-seomigi.
31 Mee naagoo ko Sabat miyoo taa naagoo, Sabat naagoo kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa see naagoo. Mee Sabat naagoo mee ko Paskah miya naapea yoka esee ebo naagoo. Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me kuwa boota yuwa Sabat naagoo kisee piya bokoo to kaa tookee kuwa pedeo yoka naadi peedoota Pilatus paagoo asiino, "Kuwa piya bokoo to kaa ekeata bagee yuwa okoo moga boota kaama masekomeesi yoka okoo me bado metoo yuwa yadukumetagaa taai see kaidimege" see asegea.
32 Aseta kaama okaa yago bagee noonaa peedoota kuwa piya bokoo to kaa ekeata bagee wedoo to paagoo peemaata kaama petamanii mée wa me bado metoo yuwa kaa dakamegea, bedaa naato mée miya kisee dakamegea.
33 Kiya Yesus paagoo peemaata kaama deegea naaki boopi naadi Wa me bado metoo yuwa dakamaano taa.
34 Kiya okaa yago bagee ena me wa me pose wuya me Wa pamee da taa pakaa-nokogetaagi naaki taka ena tadaa ma uwoo peega.†
35 Kuwa ukuwaandaa seta yuwa deeta mée mee wa me kuwa menaa eto kiebeataaki. Kuwa menaa kuwa mikee see menaa too see kuwa waa ipi. Ikii miya Yesus mikee nao see gaasea naadi wa me mikee menaa too kiebeataaki.
36 Kuwa agiyoo ukuwaanega kuwa ko idukaa ebeamaata menaa ena uwa daasi naadi ukuwaanega, mee ko kisee: "Wa me metoo ena ma si yadukuuniyaapea" see menaa mee.

---

* **19:28** Kuwa idukaa menaa kuwa ko kisee: "Anii nusi naadi geebagi see anggur poo uwoo neegea" see menaa mee. **19:28** Mzm 69:22 † **19:34** Tadaa ma uwoo peega see mee ko Yesus mikee boogi ii see kuwa nekeensi naadi agiyoo. **19:36** Kel 12:46, Mzm 34:21

37 Bedaa idukaa Wa kaa yaebeamaata menaa ena miya kisee: "Okoo me
nokogegea Mée to mee emaa me diitoo taapea" see menaa mee.

Yesus ogo maata menaa
Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56

38 Kiyoo kaama mée waa ena ekaa da ko Yusup, Arimatea magaa kaa
mée, Yesus bootaa da daba masiino see naadi Pilatus paagoo pe-idimigi.
Yusup mee Yesus mikee gaayaa see mée ena kiya waa Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa weda kaa kisee koogo maapetaa see mée. Wa me Pilatus paagoo pe-
idimigi naaki "Daamaa, masii" asigi. Asigi naadi Yesus bootaa da pe-masigi.
39 Nikodemus mee, miyoo taa daatooyiba yaato Yesus paagoo peemi mée
waa miya epo enaataa peegea. Waa wunu daamaa see agiyoo ekaa da ko
mur ma, gaharu ma kuwa enaataa aatabu-maatabu naadi doopi. Kuwa
uduma enaataa gaayu ko kilo amaamo waa naa.
40 Yesus bootaa da masegeeta kaama Yahudi bagee me mée bootaa da
kaa ukuwaa-ukuwaa ukuwagea. Kuwa wunu daamaa see agiyoo-pagiyoo
kuwa bootaa da kaa ekeata kaama daamaa dokaa yuwa kaa podamaagea.
41 Waa piya bokoo to kaa paku wugitaagea yoo geboo da kaa kiyoo bugi
ena agoo. Mee bugii da kaa ogo magaano yoo agoo, mée ogo maadiino taa
see beapa.
42 Mee naagoo ko Yahudi bagee me Sabat kaa agiyoo-pagiyoo ipiipii taa
see naagoo. Sabat naagoo ekaapa kega yoka, bedaa ogo magaano yoo
ekaapa miya agoo yoka naadi Yesus bootaa da kiyoo ogo maagea.

20

Yesus aya andoo peeta menaa
Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Luk 24:1-12

1 Mee daa yiba petamanii naagoo pedeo komaa, pe-aweeniino taa kaboo
da Maria Magdalena mee Yesus ogoo da kaa peega. Peemaata kaama
deamaagi too ko Wa ogoo da kaa takeata oma damaa to geboo da kaa
dogeamaata topa.
2 Kisee deeta kaama mani yiibaga peedoota Simon Petrus ma, Yesus me
topenaa see bagee kuwa Wa me esee epa gaataa see mée mee ma ekea
paagoo peemaata kaama asiino, "Tuhan bootaa da ogo maataamea yoo
kaama mée me masedoo peegea. Okoo me doodoota pe-ekeasegea yoo inii
ewo" see asega.
3 Kisee asega naadi Petrus ma, mee apanaa topenaa see mée to ma ekea
paaya Yesus ogo maataamea yoo peegea.
4 Ekea paaya epo enaataa yiibaga peegea kiya ena mee moga yoka wa
keta peemaagi.
5 Peemaata kaama peenaa kagu esee-ituunta mokoo kaama ogo wogaa-
wogaa see deamaagi naaki Wa kaa bebenataata dokaa yuwa topa. Kisee
deegi kiya kitaa seemaano taa.
6 Simon Petrus mee uuto kaama peemaata mee ogo maapea taa kisee ki
seemigi. Seemeta kaama deamaagi ko bootaa da kaa bebenataata dokaa
yuwa kuwa wa too,
7 bedaa mumoo to taa bebenataata dokaa da mee daamaa wa too
denemaata topa.
8 Kiyoo kaama Wa me topenaa see mée ena mee, wa keta peemaagi mée
waa miya seemigi. Kuwa yuwa deeta kaama Yesus mikee aya andoo peepi
ii see gaagi.

19:37 Zak 12:10, Why 1:7 **19:39** Yoh 3:1-2

9 Aya andoo peepi kiya Ogatamee me menaa yiba "Waa boota kaama
aya andoo poono gaano pedeo" see ebeamaata menaa mee ekea miya
nekeeniino taa.

Yesus mee Maria Magdalena paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

10 Kuwa topenaa see bagee wiya kuwa ee kaa peegea
11 kiya Maria mee se peega. Yesus ogo maataamea yoo geboo da kaa
kiyoo yiinaageeta yegeeka. Yegee taaka too peenaa kagu ituunta mokoo
kaama ogo maapea taa deamaaga naaki
12 malaikat bagee ekea wiya Yesus bootaa da ekeasemea yoo kiyoo topea,
ena mee mumo yaato, ena mee badaato yaato, kisee animaata toomuu
taakea.
13 Ekea me asiino, "Apii to, wae. Aa kaasee kaa yegee taake?" asegea
naaki Maria me asiino, "Ni epoo Mée Tuhan Wa bootaa da maseageeta
kaama pe-ekeasegea yoo anii ewo yoka" see asega.
14 Kisee aseta kaama waa oko maataata kaama deamaaga naaki Yesus
tupi. Wa me kisee deega kiya 'Mee Yesus yoka' see kuwa se nekeenega.
15 Yesus me asiino, "Apii to, aa kaasee kaa yegee taake? Aa maamee
abanaake naa ya?" see asigi. Maria me gaano, 'Waa ko mee bugii yaagee
see mée to' see gaata kaama asiino, "Neataagi, aa Wa bootaa da mee doope
kepa ko a me ekeasege yoo mee nasii, anii masigiinaka yoka" see asega.
16 Yesus me "Maria, wae" asigi naaki Maria mee ikigi pe-maataata kaama
"Rabuni" asega. Rabuni see menaa mee wegayu ko Ibrani menaa kaa mée
topetaa see mée see mee.
17 Yesus me asiino, "Anii Neataagi paagoo pakaamagaano taa yoka Anii se
napeneasii. Eto ko peedoota Nii ma kenaa bagee paagoo kisee pe-naasii:
'Anii Neataagi paagoo, bedaa ikii miya Ikiitaagi paagoo pakaanaka, mee
ko Ni me Eboo Ogatamee paagoo, bedaa ikii miya ikii me Eboo Ogatamee
paagoo pakaanaka' see kisigi see pe-naasii" see asigi.
18 Maria Magdalena mee peedoota Yesus me topenaa see bagee yuwa
paagoo peemaata kaama asiino, "Anii Tuhan ma aadee sepa nao" see asega.
Wa me asigi menaa yuwa miya eewegaga.

Yesus Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

Luk 24:36-39,47-49

19 Mee naagoo, mee daa yiba petamanii naagoo, uwaapeata digiyoo
takiinega see kaboo Wa me topenaa see bagee yuwa me Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa weda kaa okoo me toogee see ee to kaa kutuu semaata kene
yuwa munitaata koogo totaakea. Taka ena Yesus mee okoo paagoo awee
da kaa keta kaama "Epao, koogo adumeta dimii masii" see asigi.*
20 Aseta kaama Wa me yagaa ma, Wa me pamee da ma kuwa deeyaagi
naaki okoo Tuhan nao naadi esee ede kegea.
21 Bedaa Yesus me asiino, "Koogo adumeta dimii masii. Neataagi Wa me
'Aa mée paagoo pooi' see naseta mokoo kisee Ani me miya ikii mée paagoo
pooi see kisega" see asigi.
22 Kiyoo kaama Waa okoo kaa ebe noogaa da puu aseta kaama asiino,
"Roh Kudus mee ikii daamaa masii.
23 Eto ko mée waa ena wa me pedeo yuwa ikii me epa yaekeasiyu ko
Ogatamee Wa me miya waa epa ekeasiyaa, bedaa wa me pedeo yuwa ikii
me epa si yaekeasiyu ko Ogatamee Wa me miya waa epa se ekeasiyaa,

* **20:19** "Koogo adumeta dimii masii" see menaa mee ko Ibrani menaa kaa syalom see mee. Mena kegaa ena ma agoo, mee ko Ogatamee ma emee-emee kisiyaayaa see mee.

kuwa waa Ogatamee ma menaa yuwa si yataa kiyaayaa, kisee toopa" see asigi.

Yesus mee Tomas paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

24 Yesus Waa okoo paagoo meemaata kaama eetoomuu sipi kaboo Yesus me topenaa see mée ena, mee ko Tomas mee, Didimus see ekaa miya weakee mée waa okoo ma enaataa eetoono taa.
25 Wa me topenaa see bagee apa yuwa me Tomas asiino, "Tuhan mee inii aadee sepe nao" see asegea naaki wa me asiino, "Anii Wa me yagaa da kaa kuwa paku wogeta ebee yuwa deeyu too, bedaa kuwa paku wogeta ebee yuwa taa ni me kepoo to me yaadee sepa gaayu too, bedaa ni me yagaa da me Wa me pamee da kaa abuu yobee da taa miya yaadee sepa gaayu too anii mikee nao see gaayaa, taa gaayu ko mikee se gaayaa" see asigi.
26 Unu petoo omemaata kaama wagaagoo to naagoo Wa me topenaa see bagee yuwa kaagaa ena ma ee yiba koogo toomuu taakea, Tomas waa miya tupi. Kene yuwa munitaata kaama ee yiba toomuu taakea kaboo Yesus mee okoo paagoo meemaata kaama asiino, "Epao, koogo adumeta dimii masii" see asigi.
27 Bedaa Wa me Tomas asiino, "A me kepoo to me nakaayoo mee-nayaadee sede, Ni me yagaa kuwa daamaa nadeede, bedaa A me yagaa da me Ni me pamee da taa daamaa nayaadee taai. A me mikee se nagaano dimii mee ekeata mikee nao see dimii mee too nagaai" see asigi.
28 Tomas me asiino, "Mikee, Ni epoo Mée Tuhan, ni me Eboo Ogatamee" see asigi.
29 Yesus me asiino, "A me Anii nadeege kemaata Anii mikee nao see nagaage. Okoo Anii nadiino taa kiya Anii mikee nao see nagaayaa bagee kuwa daamaa, ede nao" see asigi.

Kuwa ebeamaata menaa kuwa mikee gaasi naadi menaa

30 Yesus me kisee nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo apanaa miya maamaa eebaa Wa me topenaa see bagee emaa dagii da kaa ukuwanaa segee seta kiya mee kapogee yiba ebeano taa.
31 Kiya mee kapogee kaa ikii kiebeamaaga menaa kuwa ko Yesus Waa mikee Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée Ebo Kristus mee, Ogatamee Yoopaa ii see kuwa ikii mikee gaawoosea naadi kiebeamaaga, bedaa ikii Waa mikee nao see gaawoo naadi kaama Wa ekaa yiba daamaa umiwoo, toowoosea naadi kuwa menaa yuwa kiebeamaaga.

21

Yesus me Wa me topenaa see bagee petoo to paagoo Waa ekaato deeyaata menaa

1 Kuwa wodoo taa Yesus Waa Tiberias uwo pikuu da kaa bedaa egaa ena ma Wa me topenaa see bagee yuwa paagoo Waa ekaato deeyaata menaa mee ko kisee:
2 Simon Petrus ma, Tomas, Didimus see ekaa miya weakee mée ma, Galilea wee kaa magaa ena Kana magaa kaa mée Natanael ma, Zebedeus see mée to wa me yogaa wiya ma, apanaa topenaa see bagee ekea wiya ma okoo paaya enaataa totaakea.
3 Kuwa kaboo da Simon Petrus me "Doge abaano see poonaka" asigi naaki apa yuwa me "Inii miya meenake" asegea. Okoo uduma komaa da kaa pakaanta kaama daatooyiba yaato uduma doge abanaakea naaki peenaa ma imi taa.

20:23 Mat 16:19, 18:18 **20:29** 1Pet 1:8

4 Awega see kaboo Yesus Waa ea da kaa anoogeeta totaaki kiya Wa me
topenaa see bagee yuwa me 'Mee ko Yesus yoka' see kuwa se nekeenegea.
5 Yesus me "Ni me yogaa yuwa, wae. Doge imi taa ye?" asigi naaki "Mikee,
imi taa" see asegea.

6 Yesus me asiino, "Ikii me jala onee mee koma dagi yagaa yaato
tameeyamaai, doge deemagaapea ke" see asigi. Jala kisee tameeyamaagea
naaki doge esee maamaa eebaa seemedaa naadi goekeasiino kana.
7 Kuwa kaboo da Wa me topenaa see bagee kuwa Wa me epa see mée to
me Petrus asiino, "Ei, mee Mée mee ko Tuhan yoka" see asigi. Simon Petrus
me "Mee ko Tuhan yoka" see menaa da yeeta kaama waa doka magaano taa
kemaata wa me tapaato yaato maanaa see dokaa da masegeeta maataata
kaama uwo dagii da kaa kagaa peanigi.
8 Yesus paagoo peegi see kaboo kuwa apa yuwa mee komaa taa megea,
jala onee mee doge maamaa pudii naadi kaama komaa da ma goepegeekea.
Okoo ea kaa kaama beesekaa se, seratus meter waa naa too.
9 Ea da kaa peemaata kaama deegea naaki biyaa dee da kaa doge ena
topa, bedaa roti miya kiyoo topa.

10 Yesus me asiino, "Ikii me booyaagea dogee kuwa noonaa nakaayoo
niidoomeei" see asigi.
11 Simon Petrus me jala onee mee maayoo kaa goekeasigi. Jala mee pudii,
doge yuwa miya ebo, kuwa uduma egataayaa naaki seratus lima puluh tiga.
Doge maamaa eebaa kiya jala onee mee geaniino taa.

12 Yesus me "Naano ke meei" asigi. Okoo me 'Mee ko Tuhan yoka' see
kuwa nekeenegea kemaata "Aa maamee naa ya?" see asedee taano uu see
bagee ena ma taa.
13 Yesus me roti masegeeta okoo goo-maneeyu, doge miya kisee
masegeeta kaama mantaa.
14 Yesus Waa boota kaama aya andoo peeta wodoo Wa me topenaa see
bagee yuwa paagoo Waa ekaato awee da kaa deeyaabuu simi yuwa kuwa
eto mee wedaagoo to mee.

Yesus me Petrus mee Ni sekaataa too nameei see aseta menaa

15 Naano agiyoo noomaata kaama Yesus me Simon Petrus asiino,
"Yohanes yoopaa, Simon Petrus, wae. A me naepa kege mee ko kuwa
apanaa yuwa me Anii naepa kegea kuwa asii naepa kege ye?" asigi naaki
wa me asiino, "Tuhan, mikee, ni me epa kagaaga dimii mee Aa naipi" see
asigi. Yesus me asiino, "Ni me domba pooduu yuwa naano agiyoo daamaa
nanuyaabuu siwoo taai" see asigi.

16 Bedaa wiyaagoo to ma asiino, "Simon, Yohanes yoopaa, aa naepa kege
ye?" asigi naaki "Tuhan, mikee, anii Aa kaepa kega see kuwa Aa naipi" see
asigi. Yesus me asiino, "Ni me domba yuwa daamaa namuniwoo taai" see
asigi.

17 Bedaa wedaagoo to ma asiino, "Simon, Yohanes yoopaa, aa naepa kege
ye?" asigi naaki Petrus me 'Sooi, aa naepa kege ye see menaa kuwa kaagaa
wedo ma nasedeeki yoka' naadi dimi boodi, gaagaa ebo. Wa me asiino,
"Tuhan, Aa mena uduma ipi see Mée yoka anii kaepa kega see kuwa

---

21:6 Luk 5:4-6

Aa naipi" see asigi. Yesus me asiino, "Ni me domba yuwa naano agiyoo
daamaa nanuyaabuu siwoo taai.*
18 Anii esee mikee kasiino ko: Aa peedi yaato doka ena masegeeta kaama
aa ekaato daamaa maataata a me ede kiyaa taa daba peenaa segee seme
kiya aa adama yaato ko aa yagaa petaasiyaa naaki apanaa bagee me one
kagadimemaata kaama a me be kiyaa yoo kadogeamaatagea" see asigi.
19 Wa me kisee asigi mee ko 'Petrus, a kaa kisee kaukuwaaniyaata kaama
aa bogaatage' see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa kuwa. Petrus
mee kisee booyaata kaama wodoo mée me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-
sege nao see yaapaagee taatagea. Yesus me mee menaa wegamaata kaama
"Anii naobeewoo taai" see asigi.
20 Petrus me oko maataata kaama deeyamaagi naaki Yesus Wa me
topenaa see bagee kuwa Wa me epa see mée to mee uuto migi. Mee mée
mee miyoo taa Paskah nomea naagoo Yesus Wa kaa pe-gebaanta kaama
"Tuhan, Aa kaekegatagaapi mée mee maamee naa ya?" see asimi mée to
mee.
21 Petrus me waa uuto migi see deeta kaama wa me Yesus asiino, "Tuhan,
mee mée mee naa kaasee ukuwaaniipi mée naa ya?" see asigi.
22 Yesus me asiino, "Waa gaayu ko waa se boota kaama kisee too umiwoo,
toowoo naadi bedaa Anii meeta naagoo too see kuwa Ani me ede kiyu ko
kisee yaukuwaaniyaayaa yoka kuwa a me wegaakee se. Aa gaayu ko Anii
naobeewoo taai see kasega" see asigi.
23 Kisee aseta kaama wodoo mee topenaa see mée to se bogaapi see
menaa mee Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa aawegaa siwoo seta. Kiya
Yesus me waa se bogaapi see menaa mee wegaano taa. Wa me wegata
menaa ko kisee: "Waa gaayu ko waa se boota kaama kisee too umiwoo,
toowoo naadi bedaa Anii meeta naagoo too see kuwa Ani me ede kiyu ko
kisee yaukuwaaniyaayaa yoka kuwa a me wegaakee se" see menaa mee
too wegata.

Wodopasi menaa

24 Mee topenaa see mée to mee wa me kuwa deeta-deeta yuwa daamaa
ebeamaagi. Kuwa ebeamaata menaa kuwa uduma mikee menaa too see
kuwa inii ipi.
25 Yesus mee Wa me apanaa agiyoo esee maamaa eebaa miya ukuwanaa
segee seta. Kuwa menaa yuwa uduma kapoge kaa ebeamaayu ko kuwa
ebeamaata kapogee yuwa esee maamaa eebaa naadi kaama kapoge
magaano yoo ko iyo, uwoo to, magaa to uduma miya peedi, magaano yoo
se sikii kiyaa. Kiyoo too.

---

* **21:17** Yesus me kaagaa wedo Petrus paagoo "Aa naepa kege ye?" see asigi menaa kuwa ko Petrus me miyoo taa kaagaa wedo Yesus mee ewo poga-poga menaa awee da kaa wegami kemaata eto ko Petrus me kaagaa wedo Yesus Aa kaepa kega see menaa kuwa awee da kaa wegasi naadi Yesus me waa asigi menaa. Bedaa Yesus me Petrus paagoo "Ni me domba yuwa naano agiyoo daamaa nanuyaabuu siwoo taai" see asigi menaa mee mena nekeeniino yaato ko domba wodaa munitaa see mée mokoo Petrus me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa muniwoosi naadi ebea-ebea menaa mee. **21:19** 2Pet 1:13-14 **21:20** Yoh 13:25

Kisah Para Rasul
Yesus me menaa yadoonaa seta bagee yuwa me Roh pesee kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa

Mee kapogee mee ko Lukas me Teopilus see mée to paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee. Lukas me petamanii kapogee mee ko Yesus kabata yoo kaama epoo to wodoo pakaa-seometa yoo too yaayupii da kuwa Wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa uduma yaebeamaata.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko Yesus pakaa-seometa kaama wodoo Wa me topenaa seta bagee yuwa Roh Kudus okoo yiba esee-aweta kaama omaago ma ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa. Yesus me topenaa seta bagee kuwa eto mee kapogee yiba Yesus me menaa yadoonaa seta bagee see ekaa mee ebeamaata, ogei menaa kaa rasul see ekaa weeyaa.

Pasal 1-12 yiba ko okoo me Israel magaa kaa petamanii yadoonaa seta menaa agoo, kuwa ko Yerusalem magaa ma, Yudea wee kaa magaa ma, Samaria wee kaa magaa ma kuwa magaa kuwa kaa yadoonaa segee seta menaa topa. Pasal 13-28 yiba ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me magaa kaa yadoonaa segee naadi kaama beesekaa Roma magaa kaa too yadoonaa seta menaa topa. Okoo me kuwa menaa yadoonaa segee seta kuwa Yahudi bagee yuwa me be, Musa me menaa kuwa sikii yoka naadi okoo wegee-wegee seta. Kiya okoo Roh pesee kaa makii taa, Yesus mee mikee Ebo Kristus ii see menaa mee kisee too yaweganaa segee seta. Lukas waa miya Paulus ma epo peenaa seta. Kuwa epo peenaa seta menaa kuwa ko pasal 16, 20, 21, 27, 28 kuwa yiba agoo.

Paulus wa me kuwa menaa yadoonaa seta kuwa ko eta wedo. Eta wedo yadoogeeta kaama mée me Yesus me doometa menaa be kaa Paulus mee peneata Roma magaa kaa Ebo Kaisar paagoo badaa maata. Mee kaama asii menaa kuwa mee kapogee yiba ebeano taa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata tahun 63 mee yiba mokoo Lukas me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-26 Petamanii menaa ma, Roh mee diitoo taai see aseta menaa ma
2:1–8:3 Roh mee eseta kaama Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa seta menaa
8:4–12:25 Yudea wee kaa magaa kaa ma, Samaria magaa kaa ma Yesus me menaa yadoonaa seta menaa
13:1–14:28 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa petamanii etaa kaa menaa
15:1-35 Yerusalem magaa kaa ebo menaa daakomeeta menaa
15:36–18:22 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa wiyaagoo to etaa kaa menaa
18:23–21:16 Paulus me Yesus me menaa yadoonaa seta kuwa wedaagoo to etaa kaa menaa
21:17–26:32 Yahudi bagee me Paulus peneata Yerusalem magaa kaa ma, Kaisarea magaa kaa ma kiyoo digiyoo ee yiba dogeamaata kaama wa me wegagee seta menaa
27:1–28:31 Paulus mee Roma magaa kaa badaa maata menaa

1 Epao, Teopilus. Eto mee kapogee mee ko ni me wiyaagoo to kapogee kaebeataaka. Ni me petamanii kaebeamaama kapogee mee ko Yesus me

ukuwanaa, peenaa seta menaa yuwa ma, Wa me mée topenaa seta menaa
yuwa ma kuwa uduma petamanii kaama kisee too
2 epoo to wodoo badaa maageemi yoo too kuwa menaa yuwa uduma
daamaa kaebeamaama. Kuwa ko Waa epoo to wodoo badaa magaano taa
kaboo Wa me menaa nadoonaasi naadi wiginta bagee yuwa paagoo "Kisee
ukuwaai, kisee ukuwaai" see menaa eebaa kuwa Roh Kudus me pesee kaa
daamaa ase-manee seta.
3 Waa boodi ma boota kaama aya andoo peemi wodoo Wa me menaa
yadoonaa seta bagee yuwa paagoo peenaa seta. Okoo me Waa mikee
aya andoo peepi ii see gaasi naadi agiyoo miya okoo paagoo maamaa
deeyaabuu seta. Unu mée wiyaa to kuwa okoo me Waa deege-deege seta,
bedaa Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa miya Wa me okoo
paagoo eewegagee seta.

Yesus me Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa eewegata menaa

4 Kaawaa ena Yesus ma okoo paaya enaataa naano agiyoo notaaki too
Wa me asiino, "Eto kiipaa Yerusalem magaa kaa too toogee taai, apanaa
magaa kaa se peenaa taai. Nagamee me ikii paagoo kiniita see kiseta Mée
mee kiniitagi, Ani me kisema see see yoka nakaayoo diitoo segee taai.
5 Mee ko idukaa Yohanes wa me uwo yiba mée yatukumeta kiya bedaa
eebaa umiino taa kaa ikii Roh Kudus yiba kitukumaatagi yoka nakaayoo
too diitoo segee taai" see asigi.
6 Kaawaa ena ma Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa Waa ma
enaataa kutuu semaata kaama okoo me asiino, "Tuhan, idukaa Israel
magaa kaa inii Israel bagee yuwa too ebo toogee seta see see Aa eto kiipaa
miya inii ebo mée tuyaape ye?" see asegea naaki
7 Wa me asiino, "Kuwa ko Nagamee Wa me too ukuwaaniyaayaa agiyoo
da. Mee naagoo, mee naagoo kuwa Wa too ipi yoka koogo tooi.
8 Kiya eebaa umiino taa kaa Roh Kudus mee ikii kaa eseanta kaama pesee
kikiyaatagi. Pesee kikiyaata kaama ikii Yerusalem magaa ma, Yudea wee
kaa magaa ma, Samaria wee kaa magaa ma kuwa magaa kuwa kaa Ni me
menaa nadoonaa taatagea, bedaa kisee too uwo otoo to kaa, maga otoo to
kaa bagee paagoo miya naweganaa segee taatagea" see asigi.

Yesus epoo to wodoo pakata menaa

9 Kuwa menaa eewegamaata kaama Ogatamee me Waa epoo to wodoo
pakayaagi. Pakagi, pakagi kisee deatookea naaki sinu yuwa yibaa taa
pakaa-booneenigi, ewo.
10 Epoo to yaato maamaa pakaa-diitoo taakea naaki taka ena okoo geboo
da kaa poodee see dokaa maata see bagee wiya yiinaageeta topea.
11 Kuwa mée wiya me asiino, "Ei, Galilea wee kaa bagee yuwa, ikii kaasee
kaa aii epoo to yaato pakaa-diitoo taakea ya? Yesus mee epoo to wodoo
pakapi see deepea see see Waa bedaa kisee metaki isiitagi" see asegea.

Yudas mee boopi naadi wa me komoo mée waa ena wiginta menaa

12 Yesus mee Zaitun kutuu to kaa kaama epoo to wodoo pakaa-seometa
kaama Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa esedoota Yerusalem
magaa kaa ekaapa see yoo esegea.
13 Eseemaata kaama okoo me omegee see ee kaa asii mee kakadee kaa
pakagea. Kuwa bagee ekaa yuwa ko Petrus, Yohanes, Yakobus, Andreas,
Pilipus, Tomas, Bartolomeus, Matius, Yakobus ena mee, Alpeus yoopaa

---

1:5 Luk 3:16, Yoh 1:33 **1:6** Yeh 37:24-27 **1:8** Luk 24:47-49

mee, kiyoo kaama Simon, yape tukuu mée, bedaa Yudas ena mee, Yakobus
yoopaa mee wodopasi.
14 Api noonaa miya kiyoo topea. Yesus baayo Maria mee miya topa, Yesus
ebee nokaa yuwa miya topea. Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa epo
enaataa sembahyang segeekea.
15 Kiyoo topea bagee okoo eebaa, mée seratus dua puluh mokoo. Kaawaa
ena Petrus mee yiinaageeta asiino,
16 "Neawaagi nokaa, neebee nokaa ikii nayii. Kuwa Yesus peneasiino see
bagee eemimi mée Yudas mee, wa me ukuwata peeta yuwa kuwa idukaa
Roh Kudus me Daud paagoo 'Wa me kisee ukuwaatagi, kisee ukuwaatagi'
see menaa kuwa aseta. Kuwa menaa wegawoo naadi kaama mikee eto
uwa daaga.
17 Yudas mee inii epo peenaa see mée, Yesus me menaa epo yaweganaasi
naadi wiginta mée kiya" see asigi.
18 Yudas me pedeo agiyoo ukuwataa to kaa maseta kepee kuwa me
maga ena edaamea. Mee magaa kaa waa okaamaata kaama eseanigi naaki
yoogaa yuwa pagimedaa simi.
19 Kuwa menaa yuwa Yerusalem magaa kaa bagee uduma yeemaata
kaama mee magaa mee okoo me menaa kaa Akeldama see ekaa
muntaamea. Akeldama see ekaa mee wegayu ko Tadaa Magaa see ekaa
mee.
20 Bedaa Petrus me asiino, "Idukaa Mazmur kapogee yiba Daud me
ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Mee pedeo agiyoo ukuwata mée wa me omegee sipi ee mee
mée ena ma se umii, aii kisee too ekeasii' see menaa ebeamaata. *Mzm 69:26*
Bedaa mena ena ma kisee:
'Wa me komoo apanaa bagee agoo kiyaano daamaa' see menaa miya
ebeamaata. *Mzm 109:8*
21 Kisee ebeamaata yoka eto ko Yudas wa me komoo toono mée ena
niiwigineai. Mee mée mee gaayu ko waa idukaa petamanii kaama Tuhan
Yesus inii paagoo omegee seta kaboo kaama waa miya inii ma epo enaataa
peenaa segee seta mée waa ena inii wigineano daamaa.
22 Mee mée mee waa miya Yesus mee Yohanes me uwo yatukumemaata
kaama asii kisee too epoo to wodoo badaa maageemi yoo too kuwa
yaayupii kuwa uduma deepi mée gaayu too daamaa. Waa ma inii 'Yesus
mee aya andoo peepi see kuwa deepe yoka' see menaa epo weganaasi
naadi niiwigineai" see asigi.
23 Okoo me maamee daamaa, maamee daamaa naadi kaama mée ekea
wiya ekaa maagea. Ena mee ekaa da ko Yusup Barsabas, ena mee ekaa da
ko Matias. Barsabas wa ekaa da ena mee ko Yustus see ekaa mee.
24 Okoo me sembahyang taano, "Tuhan, mée me dimi menaa ipi see Mée
mee A too yoka kuwa mée wiya kuwa A me wigintaata mée mee ii see
kuwa inii daamaa mée deeyaai.
25 Yudas mee A me menaa kadoonaa, A me agiyoo kaukuwanaa see kuwa
wa me be kaa kaekeasimi. Wa me pedeo ukuwataa to masigi yoka sikii.
Wa me wisintaami yuwa kuwa apanaa bagee me kaukuwageesi yoka A me
wigintaata mée to mee inii mée deeyaai" see asegea.
26 Kisee aseta kaama Ogatamee me wigintaata mée to 'Mee ii' see ipi
kaano see naadi agiyoo ena maadeekea naaki Matias kaa kega. Mee kaama
wodoo Yesus me menaa yadoonaa see mée gaasi ma wiyaagoo to mée mee
ko Matias mee.

1:19 Mat 27:6-8

2

Roh mee mée paagoo eseta menaa

1 Pentakosta naagoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo uduma ee ena kaa
kutuu semaata
2 toomuu taaka too ko taka ena epoo to kaa kaama tukuu damaa to esega,
yiino ebo, ebo boo tukuu see see okoo topea ee yiba uduma seemega.
3 Kuwa kaboo da biyaa gada see see agiyoo kuwa eseanega, dabegea da
keenda see agiyoo. Wudidaa naadi kiyoo topea bagee yuwa mée ena-ena
okoo kaa peaneeka.
4 Roh Kudus mee kuwa bagee yuwa yiba esee-awedaa naadi kaama okoo
uduma apanaa tomaa kaa bagee me menaa ipi kedaakea, Roh pesee kaa
mena tomaa-tomaa yuwa kaa wegataakea.
5 Kuwa kaboo da Yahudi bagee mée eebaa okoo kiyoo-kiyoo maga uduma
kaa kaama Yerusalem magaa kaa meemaaii naadi kiyoo omegeekea. Okoo
Ogatamee me menaa ipiipi yadeetaa see bagee yuwa.
6 Okoo mée eebaa mee tukuu damaa to mee kaasee agiyoo naadi moga
peedoota mee ee kaa peemaagea naaki kiyoo topea bagee yuwa me wa
me menaa kaa, wa me menaa kaa wegataakea see yeegea. Okoo dimi
nagimegea.
7 Okoo dimi nagimeamoo naadi kaama aasee taano, "Kuwa uduma
Galilea wee kaa bagee, se maa?
8 Kiya inii me menaa gakata okoo ipi kaa wegataakea yaai, mee kaasee
agiyoo ya?
9 Inii ko noonaa Partia magaa kaa bagee, noonaa Media bagee, noonaa
Elam bagee, noonaa Mesopotamia bagee, noonaa Yudea wee kaa bagee,
noonaa Kapadokia bagee, noonaa Pontus bagee, noonaa Asia bagee,
10 noonaa Prigia bagee, noonaa Pampilia bagee, noonaa Mesir bagee,
noonaa Libia magaa kaa Kirene bagee, noonaa miya Roma magaa kaa
kaama mepea bagee,
11 noonaa Kreta bagee, noonaa Arab bagee. Inii noonaa Yahudi bagee,
noonaa apanaa tomaa kaa bagee kiya Ogatamee yaapaagee see bagee
yuwa. Inii mena tomaa-tomaa maamaa eebaa kiya okoo kisee inii ena me,
ena me menaa kaa wegataakea. Okoo Ogatamee me omaago ma ukuwagee
seta agiyoo wegaaiikea kuwa inii daamaa yeegea.
12 Yaai, mee kaasee agiyoo naa ya?" see menaa aaseekea.
13 Kiya apanaa bagee yuwa me wisineekee kaa asiino, "Okoo anggur poo
uwoo maamaa noomaata kaama boomagaa see kaa wegataakea see deega"
see asegea.

Petrus me Ogatamee me Roh mee isiyaagi ii see kuwa nekeensi naadi wegata menaa

14 Kuwa kaboo da Petrus mee Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaasi
ma ena kuwa ma enaataa yiinaageeta kaama wa me wegaano, "Ei, ikii
Yahudi bagee ma, Yerusalem magaa kaa bagee miya ikii uduma kuwa
ukuwadaaka agiyoo yuwa daamaa nekeensea yoka ni me menaa nayiitoo
taai.
15 Ikii me gaano, 'Okoo anggur poo uwoo maamaa noomaata kaama
boomagaa see kaa wegataakea menaa too' see se ke. Eto pedeo komaa
yaato, keno iyee see kaboo, poo uwoo se notaa see kaboo yoka
16 uwo noomaata boomagaa see kaa se kiya idukaa nabi Yoel me
ebeamaata menaa ena wegawoo naadi kaama eto kiipaa uwa daaga yoo.
Wa me menaa mee ko kisee:

17 'Ogatamee me wegaano, "Epeekaa wodopasi yaato*
Ni me Roh mee ko mée tomaa okoo uduma kaa yakabagekumiita.
Kisee yakabagekomeeta kaama ikii me yogaa yuwa, paayogaa miya, ukuyogaa miya Ni me kisi-manee siyaa menaa naweganaa taatagea,
ikii egaanaa yuwa miya dega-dega kaa diitagea,
ikii ebo bagee yuwa miya unu kaa diitagea.
18 Wodopasi yaato Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa, paayogaa miya, api miya okoo uduma kaa
Ni me Roh mee yakabagekomeeta kaama Ni me ase-manee siyaa menaa kuwa naweganaa taatagea.
19 Asiyoo epoo to yaato miya Anii dimi nagii-nagii see agiyoo agoo kiyaabuu taata,
bedaa magaa da kaa kiyoo miya apanaa kisee nekeensi naadi agiyoo agoo kedaa taata,
tadaa ma, biyaa ma, utuu ebo miya kisee diitagea.
20 Kenoo to mee digiyoo takiiniita,
bedaa agoo to mee miya tadaa epoo da kaata.
Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa taata wodoo esee ebo see naagoo kaata,
Tuhan Wa too ebo, Wa too asii-sege see diitagea naagoo mee.
21 Kuwa kaboo da Tuhan nao naadi mena naugiyaa bagee uduma daba daagimaa peeyaabuu taata" see aseta'
see kuwa idukaa wegata menaa. *Yl 2:28-32*
22 Eto ko Israel bagee yuwa, ikii nayiitoo taai. Yesus mee, Nazaret magaa kaa Mée mee Ogatamee me pesee kiyaata kaama ikii me 'Mee ko Ogatamee me isiyaata Mée to ii' see kuwa nekeensea naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo maamaa eebaa ikii paagoo ukuwanaa segee simi. Kuwa uduma ikii miya ipi.
23 Yesus mee Waa aii kisee boomi se kiya idukaa ko 'Kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see kuwa Ogatamee me ebeataata. Apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma ikii epo enaataa kisee Yesus peneata piya bokoo to kaa booyaamea
24 kiya Waa boota kaama kisee eke see kuwa ko taa, iyo. Kuwa bogaano yaato pesee da kuwa Ogatamee me yataa kiyaata aya andoo peeyaami.
25 Mikee, idukaa Daud me Yesus kaa wegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN Waa ni paagoo kisee too naatoowoo segeeki,
Waa ani me dagi yagaa yaato anii ma enaataa kemaata
anii weda taa, se makii taapa.
26-27 Kisee kemaata anii dimi menaa da ede ma, ede ma toogeeka,
Wa too yaapaagee siwoo segeeka.
Anii boota kaama boota bagee toogee yoo Aa se naekeasiipe,
Anii ko Aa ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée yoka
ni me boota maa to mee A me dabiino be naadi kiyoo se naekeasiipe,
má yaato miya daamaa-daamaa toowoo taapa.
28 Anii daamaa umiwoo, toowoo taano etaa da mee A me nadeeyaage,
Aa anii ma enaataa kemaata ni me umiwoo, toowoo siyaa kuwa A me ede ma, ede ma too see nakiyaage' see menaa ebeamaata. *Mzm 16:8-11*

---

* **2:17** Idukaa nabi Yoel me "Epeekaa wodopasi yaato kisee kaata, kisee ukuwaaniita" see wegata menaa kuwa ko mena noonaa mikee wodopasi yaato uwa daata, mena noonaa eto mee Roh mée kaa eseanigi naagoo miya uwa daaga naadi kaama Petrus me nabi Yoel me wegata menaa da okoo ase-maneegi.

29 See kuwa mée yogaa yuwa eto ko kuwa inii awee da kaa nekeeniino
menaa kuwa kiiwegaanaka, mee ko kisee: Kuwa idukaa inii ma tomaa
kaa mée Daud wa me ebeamaata menaa kiya ukuwaaniino yaato kuwa
waa ekaato kaa se. Waa idukaa mikee boomaata kaama wa bootaa da ogo
maata yoo amoo maa kaa topa. Wa me maa to mikee dabeta yoka kuwa
'Ni me boota maa to se dabiipa' see wegata menaa kuwa Daud waa ekaato
kaa menaa se.
30 Daud waa nabi bagee yoka ukuwaaniino yaato kuwa apanaa bagee
kaa yadoowoosi naadi menaa ebeamaata. Mee ko idukaa Ogatamee me
Daud aseta menaa ko 'Taa ma taa a me asii-kaba-kaba bagee ena mee Waa
miya aa see see Ani me ebo tuyaata, Anii kisee se kaukuwaano ko daa' see
aseta.
31 Kisee aseta kemaata Daud me gaano, 'Kuwa menaa kuwa ko Ebo
Kristus kaa menaa yoka Waa boota kaama aya andoo pootagi ii' see
nekeenta kaama kuwa menaa ebeamaata. Ogatamee me Ebo Kristus mee
boota kaama boota bagee toogee yoo ekeasiino taa, Wa bootaa da miya
dabiino taa see kuwa idukaa kaama Daud waa ipi kemaata kuwa menaa
yuwa ebeamaata.
32 Mee Yesus mee mikee boomaata kaama Ogatamee me aya andoo
peeyaami see kuwa inii deeme.
33 Waa asiyoo epoo to wodoo pakaamaata kaama Ogatamee me Wa me
dagi yagaa yaato esee ebo tuyaami. Idukaa Ogatamee me Yesus asiino, 'Roh
Kudus mee epeekaa mée paagoo isiyaata' see aseta kuwa me Yesus me Roh
mee inii kaa mée yakabagekomeegi. Eto kuwa ikii me yeetaa, deetaa see
agiyoo kuwa mee kaama too.
34 Daud waa epoo to wodoo pakaano taa yoka kuwa menaa kuwa waa
ekaato kaa menaa se. Daud me yawegawoo seta menaa ena mee ko kisee:
'TUHAN me ni epoo Mée Tuhan mee paagoo asiino,
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too
35 Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa Ani me daba, peedi kaekeata A me
badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta' see menaa ebeamaata.
Mzm 110:1
36 Kisee kemaata ikii daamaa nekeenii: Yesus mee, ikii me piya bokoo to
kaa paku wugitaata Mée mee, Ogatamee me Wa too wigintaata Mée Tuhan,
Ebo Kristus mee ebo tuyaagi ii see kuwa Israel bagee ikii uduma daamaa
nekeensea naadi kiiwegaga" see asigi.
37 Kuwa menaa yiitookea bagee yuwa esee dimi boodi, gaagaa ebo kegea.
"Yaai, inii eto kaasee ukuwaakee daamaa naa ya?" see asegea naaki
38 Petrus me asiino, "Ikii mée gakata ikii me pedeo yuwa uduma
Ogatamee me epa kiekeasi yoka ikii kuwa uduma ekeata Waa ma dimii
menaa kaa too umiwoo, toowoo taai, bedaa Yesus Kristus ekaa yiba uwo
tukumaai. Mee kaama Ogatamee me inii aii mée maniyaa Mée Roh Kudus
mee ikii daamaa aii masiipea.
39 Ogatamee me 'Roh mee kiniita' see mée asimi yoka eto ko ikii ma, ikii
me asii-kaba-kaba bagee yuwa ma, beesekaa toogee siyaa bagee miya ikii
uduma, inii epoo Mée Tuhan Ogatamee Wa me Ni paagoo nameei see asiipi
bagee yuwa uduma paagoo Roh mee maniipi" see asigi.
40 Bedaa Petrus me apanaa gaamaasi naadi menaa eebaa miya eewegagi,
kuwa ko kisee: "Eto begaa kaa bagee kuwa dimi pedeo yoka ikii okoo ma
enaataa se kipedeo kiyaasi yoka okoo me iyee-payee kuwa wisintagaai" see
maamaa asigi.

2:30 2Sam 7:12-13

41 Kiyoo kaama wa me menaa mikee nao naadi dimi yiba awegea bagee
yuwa uduma uwo tukumegea. Kuwa bagee egataayaa naaki mée tiga ribu.
Apanaa mikee gaamea bagee ma aatabi siyaa naaki mee asii mée eebaa.
42 Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa too omegee, toogeekea. Yesus
me menaa yadoonaa see bagee okoo me mée topegee seta menaa yuwa
okoo daamaa yayeegee, roti magu kabataata epo noogee, sembahyang epo
koo segee, kisee epo ukuwagee see.
43 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Yesus mikee nao see
gaasi naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo miya maamaa eebaa
ukuwayaabuu naadi kaama mée uduma dimi nagimegee see too.
44 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo ena dimii, ena menaa kaa too
omegee, toogee naadi kaama kabu see bagee peenaa ma taa, okoo me
agiyoo-pagiyoo uduma epo agiyoo too see gaataa see.
45 Agiyoo yago bagee yuwa me kepe taa see bagee kepe maniino see naadi
kaama okoo me agiyoo ena waa naa ekaa montaa. Kuwa masiyaa kepee
yuwa kepe taa bagee goo-maneeyu, kisee aaukuwanaa segee see bagee
yuwa.
46 Okoo egapii gakata Ogatamee me ee kaa miya kutuu segee see, bedaa
okoo me omegee see ee kaa miya kutuu segee naadi kaama ede ma, ede ma
naano agiyoo epo noogee taa see. Egaa ena waa ena me ee kaa, egaa ena
waa ena me ee kaa dimi peedi kaa kisee too epo enaataa agiyoo noogee
segee see,
47 okoo Ogatamee mee epo enaataa yaapaagee see, okoo kisee ukuwanaa
segee see. Kuwa me kaama apanaa bagee me kuwa daamaa bagee yoka
naadi epa kegea. Egapii gakata Yesus mikee gaayaa bagee yuwa eebaa
kega, eebaa kega, Ogatamee me kisee too yaukuwaaniyaabuu segeeki.

3

Bado oogimaata see mée ena daamaa yakiyaata menaa

1 Kaawaa ena Petrus ma, Yohanes ma ekea uwaataa da keno wedo see
kaboo, sembahyang segee see kaboo yoka ekea miya peedoota Ogatamee
me ee kaa
2 peemaaga too ko bado oogimaata see mée ena kiyoo tupi. Waa agoo
keta yoo kaama kisee too poono naka see mée. Ogatamee me ee mee
tapa yaato kene ena mee ekaa da ko Diino Disi See Kenee To kaa kiyoo
pakaaneekea bagee paagoo wa me kepe idimisi naadi kaama egapii gakata
mée me kiyoo dogeamoo segee see, waa kisee too ukuwagee see mée.
3 Mee mée to me Petrus ma, Yohanes ma ekea Ogatamee me ee mee tapa
yaato pakaaniino see kookea kuwa deeta kaama asiino, "Kepe nii" asigi.
4 Ekea me waa emaa wugitaata kaama Petrus me asiino, "Aa enaa too
mée diitoo taai" see asigi.
5 Wa me gaano, 'Kepe niinakea ye' naadi ekea too deatooki.
6 Petrus me asiino, "Kepe mee ko imi taa kiya ni me agoo see agiyoo
kuwa kaniinaka. Kuwa ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus, Ebo Kristus Wa
too pesee see ekaa mee me aa anoogeeta peenaa taai" see asigi.
7 Dagi yagaa yaato yagaa pe-peneata goekeasigi naaki kisee ki bado,
ekepea kaguu kuwa uduma pesee keegoogi.
8 Mani-mani see anoogeeta kaama daamaa too peenaaki. Waa ma
okoo wedo Ogatamee me ee kaa epo peetaaki too mee mée to Ogatamee
yaapaageeki, esee ede kaa yuku-yuku sepegeeki.

2:45 Kis 4:32-37

9 Ogatamee kisee yaapaageeki, kisee peenaaki yuwa kuwa okoo kiyoo
topea bagee yuwa miya deegea.
10 Mee mée mee ko mikee egapii gakata Diino Disi See Kenee To kaa
animaata "Kepe nii" see asegee see mée ii see nekeenegea. Waa daamaa
yakiyaagea kuwa kaa okoo sooi, esee dimi nagimegea.

Petrus me mée yuwa eewegata menaa

11 Kuwa bagee yuwa dimi nagimeamoo naadi kaama moga peedoota
Ogatamee me ee bapi yaato peegee see etaa kaa kiyoo okoo wedo paagoo
peemaagea naaki mee mée to epa kaa Petrus ma, Yohanes ma yagaa
peneata totaaki. Mee ee bapi yaato peegee see etaa ekaa da ko Salomo
see ekaa mee ee bapi yaato peegee see etaa see ekaa muntaata.
12 Petrus me kuwa mée tabaa da deeta kaama asiino, "Israel bagee yuwa,
wae. Ikii kaasee kaa dimi nagimetaakea ya? Ikii kaasee kaa enaa mée
maamaa deetaakea ya? Enaa me pesee kaa waa daamaa peeyaage se, enaa
dimi topoo see bagee kemaata kaama waa daamaa yakiyaage miya taa.
13 Idukaa inii ma tomaa kaa bagee Abraham ma, Isak ma, Yakub ma
okoo me yaapaagee see Mée Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokagee
see Mée Yesus mee Ogatamee me Waa ebo, Waa asii-sege, kisee yaekeasigi.
Ikii me Yesus mee patamisi naadi Pilatus paagoo yaekegataata kaama be
kaa wigintaamea. Pilatus me 'Waa pedeo agiyoo ukuwaano taa yoka daba
peeyaapa' see kisimi
14 kiya ikii me kisee be. Mikee, Yesus Waa pedeo ena ma taa see Mée,
dimi topoo too see Mée kiya ikii me Pilatus paagoo 'Apiyoo mée wugitaa
see mée wa too daba mée yapeeyaai' see asemea.
15 Yesus mee ko mée daamaa aya tuyaayaa Mée kiya ikii kisee
booyaamea. Ikii me booyaamea kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami,
see kuwa enaa me deeta kaama weganaake.
16 Yesus Wa ekaa da pesee see Mée ii see gaataa to kaa mee mée bado
yuwa pesee yakiyaagi. Mee mée mee ikii uduma ipi, waa poono naka see
kuwa ikii idukaa kaama deegee sepea. Yesus mikee nao see gaataa to kaa
bado yuwa pesee yakiyaagi see kuwa ikii miya deegea.
17 Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, Yesus booyaamea kuwa
ikii ma, ikii me ebo bagee yuwa ma kuwa uduma Waa Ebo Kristus ii see
kuwa nekeeniino taa, ewo kemaata kaama booyaamea.
18 Mikee kiya Waa aii boopi se. Ikii me booyaamea kuwa ko idukaa nabi
bagee yuwa me 'Ebo Kristus mee kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see
menaa wegawoo naadi kaama uwa daaga.
19 See keta yoo ikii me pedeo yuwa kiwonaapeasi yoka uduma ekeata
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai.
20 Ikii kisee ukuwayu ko ikii dimi menaa da mee Tuhan me daamaa kiad-
umiyaabuu siwoo taapi, bedaa Ebo Kristus mee ikii paagoo kiisiyaatagi,
mee ko ikii paagoo ebo kiitoowoosi naadi daamaa wigintaata Mée Yesus
mee.
21 Eto kiipaa Waa epoo to wodoo tupi. Uwoo to, magaa to uduma
petamanii pedeo ena ma taa kaboo see see, iminookaa Ogatamee me kuwa
uduma bedaa esee daamaa too kiyaano see naagoo isiyaatagi. Idukaa
Wa me nabi bagee daamaa wigintaata yuwa doodoo Wa me kuwa menaa
wegawoo seta.
22 Idukaa Musa me Israel bagee yuwa aseta menaa ena mee ko kisee:
'Ikii me Eboo Ogatamee Waa iminookaa ikii me asii-kaba-kaba bagee ena,

3:12 2Kor 3:5 **3:14** Luk 23:18-19 **3:18** Yes 53:1-11, Luk 24:26-27

anii see see nabi bagee ena kiagoo kiyaatagi. Mee Mée mee Wa me menaa too daamaa yayeewoo taai.
23 Wa me menaa si yayeetaa see bagee kuwa uduma Ogatamee me bagee yuwa se yoka wigintaata pedeo kiyaabuu taatagi' see kuwa Musa me aseta.
24 Idukaa apanaa nabi bagee yuwa me miya Ebo Kristus me ukuwata peeta yuwa kuwa 'Kisee kaata, kisee ukuwaaniita' see aseta. Samuel waa ma, wa asii nabi bagee yuwa ma okoo uduma kisee wegawoo seta.
25 Kuwa nabi bagee me menaa kuwa ikii kaa ki daamaa uwa daaga. Idukaa Ogatamee me ikii me bagee yuwa paagoo aseta menaa miya kisee. Wa me Abraham paagoo 'A me asii-kaba-kaba bagee doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma daamaa kiyaabuu taata' see aseta menaa kuwa miya mikee eto inii kaa daamaa uwa daaga.
26 Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokagee see Mée Yesus Waa magaa da kaa isiyaami mee ko ikii me pedeo yuwa ekeata kaama Ogatamee me ikii daamaa kikiyaabuu taano see naadi Yesus mee Israel bagee paagoo keta 'Pooi' see asimi" see kuwa Petrus me aseta menaa.

4

Petrus ma, Yohanes ma ekea digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

1 Petrus ma, Yohanes ma ekea kuwa mée tabaa da mena eewegataaka too ko Yahudi kaa ebo-ebo yuwa meemaagea, noonaa imam bagee, noonaa Saduki kaa bagee. Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo miya epo meemaagea.
2 Petrus ma, Yohanes ma ekea me "Ogatamee me Yesus boota kaama aya andoo peeyaami mee me inii miya kisee mée aya andoo peeyaatagi" see menaa kuwa mée topetaakea. Kiya kuwa menaa kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me be, esee kagoo kaa
3 ekea peneata kaama apaadee taano see kiya digiyoo takiinega yoka tokoma too naadi digiyoo ee yiba aii kisee dogeamaagea.
4 Kisee dogeamaagea kiya ekea me eewegapea menaa mikee gaagea bagee kuwa eebaa. Kuwa bagee yuwa ma, miyoo taa Yesus mikee gaamea bagee yuwa ma kuwa uduma, paayogaa yogaa yuwa too egataayaa naaki mée lima ribu mokoo.
5 Tokoma mee da Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma, Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, apanaa ebo bagee miya okoo uduma Yerusalem magaa kaa kutuu semaagea.
6 Okoo paagoo Ebo Imam ekaa da ko Hanas see mée to tupi, Ebo Imam bagee apanaa miya topea. Okoo ekaa yuwa ko Kayapas, Yohanes, Aleksander, apanaa miya topea.
7 Okoo kutuu semaata kaama Petrus ma, Yohanes ma ekea digiyoo ee yiba kaama badaa maageeta okoo yupii da kaa ekeasegea. Kuwa bagee yuwa me ekea asiino, "Etoomanaa ekea me mee bado oogimaata see mée to daamaa yakiyaamea mee ko maamee me pesee kaa, maamee ekaa yiba kisee ukuwaaniyaamea ya?" see asegea.
8 Kuwa kaboo da Roh Kudus mee Petrus yiba esee-awigi naadi kaama wa me asiino, "Ebo yuwa, ikii daamaa nayeeweei.
9 Enaa me bado oogimaata mée ena daamaa yaukuwame agiyoo mee kaa kaama ikii me eto kenaagoo mée asedeekea, mee ko 'Ekea me kaasee pesee kaa daamaa yakiyaamea ya?' see kuwa ikii nekeeniino taa yoka

3:23 Ul 18:15-19 **3:25** Kej 22:18

10 ikii ma, Israel bagee apanaa yuwa miya uduma daamaa nekeensea
yoka kisiinaka, kuwa ko Nazaret magaa kaa Mée Yesus, Ebo Kristus mee
Wa too pesee see ekaa da mee me mee bado oogimaata mée to daamaa
yakiyaami kemaata eto kiipaa waa ikii paagoo daamaa yiinaageeta toomuu
taaki see ikii deegea. Mee Yesus mee ko ikii me piya bokoo to kaa
booyaamea kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami Mée mee.
11 Ogatamee me menaa yiba Wa kaa wegawoo seta menaa ena mee ko
kisee:
'Ikii oma ee maataa see bagee me be kaa tameepeata omaa mee ko
TUHAN me masegeeta tuku omaa mee daamaa pee-yaekeata' see
menaa ebeamaata. *Mzm 118:22*
Tuku omaa to mee ko Yesus mee ebea-ebea.
12 Wa kaa too mée daba daagimaa peeyaa. Epoo to miyoo, magaa da kaa
kiyoo apanaa ekaa yago mée ena ma mée maniino taa, kisee inii daba mée
daagimaa peeyaano Mée ena ma taa" see asigi.
13 Kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa dimi nagimegea. 'Yaai, ekea kuwa ebo
bagee se, sekolah miya taa see bagee kiya Yesus sekaataa peenaa semea
mee me kisee omaago ma menaa wegataakea' see dimii gaagea.
14 Okoo me "Ekea pedeo ukuwagea" see wegaano see kiya iyo, apiyoo mee
daamaa yakiyaamea mée to kiyoo yiinaageeta toomuu taaki yoka pedeo
menaa ena ma se asegea.
15 Okoo yuwa too mena aawegaa taano see naadi kaama "Petrus ma,
Yohanes ma ekea yoo da kaa pooi" see asegea. Peegea naadi kuwa bagee
yuwa me aawegaa taano,
16 "Inii naa kaasee ukuwaapea naa ya? Ekea mikee dimi nagii-nagii
agiyoo ukuwamea. Mee agiyoo da mee Yerusalem magaa kaa bagee kuwa
uduma ipi kegea yoka inii me 'Ekea kisee ukuwaano taa, kisee taa' see
menaa kuwa wegaano iyo.
17 Ekea me kuwa Yesus kaa menaa weganaa segee siyu ko mee magaa
kaa bagee apanaa yuwa miya ipi kaapea naadi inii me ekea paagoo kisee
niiasii: 'Ekea Yesus kaa menaa bedaa egaa ena ma se weganaa taai.
Weganaa siyu ko bedaa kipeneata kaama kidogeamaape' see kuwa niiasii"
see kuwa okoo me aawegaakea.
18 Kuwa menaa aawegaa semaata kaama Petrus ma, Yohanes ma paagoo
"Ekea bedaa meei" see asegea. Okoo me asiino, "Eto ko Yesus kaa menaa
apanaa bagee se eewegaai, se tupii" see omaago ma asegea.
19 Kiya ekea me asiino, "Ikii me kuwa mée asiyaa menaa kuwa naa ebo
naadi kiyiino daamaa ye, Ogatamee me mée asiyaa menaa kuwa ebo naadi
yayiino daamaa ye see kuwa ikii me too gaai
20 kiya enaa me too gaayu ko enaa ebo menaa yeemaame, ebo agiyoo
deemaame yoka apanaa bagee se eewegaakee kuwa iyo" see asegea.
21 Mee bado oogimaata mée to daamaa yakiyaagea kuwa deegea bagee
mée eebaa. Ogatamee me mee dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaagi nao
naadi yaapaageekea. Kisee kemaata kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa me
Petrus ma, Yohanes ma hukuman maniino iyo, mée yuwa wedaagea yoka
okoo me omaago ma asiino, "Ekea kipeneasiyaa yoka gaai" see maamaa
aseta kaama ee kaa daba peeyaagea.
22 Mee daamaa yakiyaagea mée wa me poono naka see omegee seta yuwa
eebaa, uduma tahun mée wiya yoka kiyoo kutuukea bagee yuwa Ogatamee
yaapaageekea.

4:12 Yoh 14:6, 1Tim 2:5 **4:13** Luk 10:21 **4:19** Kis 5:29 **4:20** 1Yoh 1:1-3

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me sembahyang menaa

23 Petrus ma, Yohanes ma ekea daba peeyaata kaama ekea peedoota
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo peemaata kaama imam ebo yuwa
ma, Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma okoo me asegea menaa yuwa eewegagea.
24 Okoo kuwa menaa yeeta kaama epo enaataa Ogatamee paagoo
sembahyang menaa ko "Ebo Wodoo Eboo Tuhan, A me epoo to ma, epoo
to kaa agiyoo-pagiyoo miya, magaa to ma, magaa da kaa agiyoo-pagiyoo
miya, uwo ma, uwo kaa tookee agiyoo-pagiyoo miya kuwa uduma A me
too ogaataata.
25 Idukaa inii ma tomaa kaa mée Daud mee, A me agiyoo daamaa
kaokagee see mée wa yiba Roh Kudus mee esee-aweta kaama wa me
ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
'Kuwa mée tomaa-tomaa yuwa okoo kaasee kaa kagoo too koo taakea ya?
Okoo me otoopa dimi daakee menaa kuwa kaasee kaa ya?
26 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa okoo me TUHAN mee miya
wisintaakea,
Wa me ebo tusi naadi wigintaata Mée to Waa miya wugiino see naadi
kutumeeii taakea' see menaa ebeamaata. *Mzm 2:1-2*
27 Mikee, kuwa menaa yuwa uwa daaga. Mee ko magaa da kaa ebo
tookee bagee yuwa Herodes ma, Pilatus ma, Israel bagee yuwa miya,
apanaa tomaa kaa bagee yuwa miya okoo uduma yigimemaata kaama A
me ebo tusi naadi daamaa wigintaata Mée, pedeo ena ma taa see Mée,
A me agiyoo daamaa kaokagee see Mée Yesus mee patamaano see naadi
menaa koogo weganaa naadi kisee booyaamea.
28 Mée me booyaamea kiya Ogatamee A me 'Waa kisee bogaatagi, kisee
booyaatagea' see kuwa A me idukaa ebeataata yoo boomi. A me kisee
ebeataata yoka A me pesee kaa ukuwaaniyaame.
29 Eto ko okoo me inii mée kagoo too koo taakea yuwa deede. Okoo me
'Ikii kipeneasiyaa yoka gaai' see mée omaago ma asegea kiya inii ko A
me agiyoo daamaa kaokagee see bagee yuwa yoka inii A me menaa kuwa
weda taa see kaa too kaweganaa taano uu see dimii mée manii.
30 A me yagaa petaata kaama mée kaa meaniyaa agiyoo miya yataa
kiyaabuu taai, bedaa Yesus mikee nao see gaasi naadi agiyoo ma, apanaa
dimi nagii-nagii agiyoo miya mée yaukuwaaniyaabuu taai. A me agiyoo
daamaa kaokagee see Mée mee, A me daamaa wigintaata pedeo ena ma
taa see Mée Yesus Waa ebo ekaa mee me kisee mée yaukuwaaniyaabuuse
naadi kasege" see kuwa okoo me sembahyang menaa.
31 Sembahyang semaata kaama kisee ki okoo me epo totaakea ee to kaa
kiyoo maki-makaaka. Kuwa kaboo da taa ko Roh Kudus mee okoo mée
uduma yiba esee-awedaa naadi kaama Ogatamee me menaa uu see dimii
ma yaweganaakea.

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma ena dimii, ena menaa kaa too ukuwagee seta menaa

32 Okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoo naadi kaama
okoo me agiyoo-pagiyoo uduma epo agiyoo too, 'Mee ni me, mee wa me'
see gaayaa bagee ena ma taa.
33 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Tuhan Yesus mee aya
andoo peepi nao, kisee menaa omaago ma weganaakea. Kiyoo toogeekea
bagee uduma Ogatamee Wa me esee epaakee kaa

4:28 Kis 2:23 **4:32** Kis 2:44-46

34 agiyoo sikii taa see bagee okoo yupii ena ma taa. Mee ko ebo agiyoo
agoo see bagee yuwa me pe-doogeeta kaama maseta see kepee yuwa
doodoota
35 Yesus me menaa yadoonaa see bagee paagoo pe-eke. Kiyoo kaama
kuwa kepee yuwa bedaa kepe taa see bagee yuwa paagoo yawudikomee
taa see. Kisee too ukuwagee naadi kaama okoo yupii kepe taa see bagee
ena ma taa.
36 Mée ena miya kisee ukuwagi. Waa Siprus magaa kaa kabata mée to,
ekaa da ko Yusup, Lewi apaa kaa mée, wiyaagoo to ekaa da ko Barnabas.
Ibrani menaa kaa apanaa bagee dimi mena daamaa pesee kiyaabuusi
naadi menaa weganaa see mée see wegayu ko Barnabas see mee.
37 Wa me maga okogoo ena apanaa bagee ena me edaamaagi. Wa me
kuwa edaata kepee yuwa masedoota Yesus me menaa yadoonaa see bagee
paagoo pe-ekeasigi.

5

Ananias ma, Sapira ma bogaa me koo seta menaa

1 Kuwa bagee yuwa kisee daamaa ukuwageekea kiya mée ena ekaa da ko
Ananias tupi. Wa me apii Sapira ma ekea me maga okogoo to naa apanaa
bagee me edaata kaama kepe masegea.
2 Kuwa kepee yuwa noonaa paimee me enaa taano yoka naadi kaama
koogo maataagi. Apanaa yuwa doodoota Yesus me menaa yadoonaa see
bagee paagoo pe-ekeasigi. Wa me deebaa sipi kuwa apii to miya ipi.
3 Petrus me asiino, "Ananias, wae. Iblis me aa dimi mena kapesee kiyaata
kaama a me Roh Kudus deebaa taano see agiyoo mee kaasee kaa naa ya?
Aa kepe noonaa yaato koogo maataage kuwa kaasee kaa ya?
4 Mee maga okogoo to mee petamanii a me kepe masiino taa kaboo a me
magaa too see kuwa mikee, se maa? Kepe maseta kaama kuwa masepe
kepee kuwa miya a me kepee too, se maa? Mikee, a me kepee yoka a
me ede kiyaa agiyoo pe-edaano miya daamaa yoka kaasee kaa mee pedeo
agiyoo ukuwape? A me deebaa taano see agiyoo mee ko inii mée deebaa
siyaa agiyoo se kiya a me Ogatamee mee deebaa taano see naadi koo sepe"
see asigi.*
5 Ananias kuwa menaa yeemaata kaama magaa da kaa kisee ki bekea
eseanigi ye gaayaa naaki boogi. Kuwa menaa yeegea bagee yuwa uduma
esee wedaagea.
6 Boogi naadi kaama egaanaa noonaa megea. Bootaa da bebenataata
kaama doogea, ogo maataagea.
7 Egaaniino taa kaboo keno wedo waa naa toomaata kaama apimee
mega. Paimee boopi see kuwa ewo.
8 Meemaaga kaboo Petrus me asiino, "Maga kaa kepee ko ekea kisuwa
kuwa too masepea ye?" asigi naaki "Mikee, kisuwa masepe" see asega.
9 Petrus me asiino, "Ekea kaasee kaa Tuhan me Roh me mée se nekeeniipi
naadi deebaa taano see koo sepea ya? A me pai to ogo maapea bagee kenee
to taa megea. A bootaa da miya kadogaanakea" asetaagi naaki
10 kisee ki apii to magaa da kaa bekea eseanega ye gaayaa naaki booga.
Egaanaa yuwa meemaata kaama bedaa api bootaa da doodoota paimee
ogo maapea yoo pe-maataagea.

---

* **5:4** Ananias wa me kepee uduma se maniino miya daamaa kiya mée me 'Wa me kuwa kepee uduma manigi, apanaa bagee me manegea see see' kisee nagaasi naadi manigi yoka kepe uduma manega poga-poga naadi deebaa taano see kooki agiyoo.

11 Kuwa me kemaata kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, apanaa
aii yeegea bagee yuwa miya uduma esee weda kegea.

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwaaniyaabuu seta menaa

12 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me Yesus mikee gaasi
naadi agiyoo ma, apanaa dimi nagii-nagii agiyoo miya maamaa eebaa
ukuwaaniyaabuu segeekea. Kuwa kaboo da Yesus mikee gaayaa bagee
uduma Ogatamee me ee to kaa, Salomo see ee bapi yaato peegee see etaa
da kaa kiyoo kutumeeii segeekea.
13 Apanaa bagee yuwa me okoo ma epo toono kuwa wedaagea kiya okoo
daamaa bagee yoka naadi ebo ekeasegea.
14 Umiwoo, toowoo naadi Yesus mikee gaayaa bagee mée eebaa,
paayogaa miya, api miya eebaa kedaaka.
15 Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa me dimi nagii-nagii
agiyoo ukuwanaakea kaboo Petrus waa ayayaa da ikiyoo yago bagee kaa
pe-baasi naadi okoo me ometaa see opee to ma doodoota etaa da kaa
yadogeamaagea.
16 Yerusalem magaa geboo da kaa bagee miya ikiyoo meanta bagee yuwa
ma, paa yago bagee yuwa ma uduma yadogeamaagea. Okoo kuwa agiyoo
uduma yataa kiyaabuukea.

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

17 Kuwa kaboo da Ebo Imam ma, waa ma enaataa Saduki kaa bagee
yuwa ma okoo me Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo yaato
mée eebaa peedaakea kuwa be.
18 Okoo me kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa peneata
kaama ebo mee digiyoo ee yiba dogeamaagea.
19 Digiyoo ee yiba dogeamaata toomuu naadi digiyoo takiinega. Daatooy-
iba yaato Tuhan paagoo kaama malaikat bagee ena mee digiyoo ee yiba
koogo eseemaagi. Kene moneewaagea kiya kene yakabataata kaama yoo
da kaa koogo eepeegi.
20 Wa me okoo asiino, "Eto ko ikii peedoota Ogatamee me ee to kaa
peemaata kaama kuwa mée daamaa tuyaabuu siwoo siyaa menaa kuwa
pe-eewegaai" see asigi.
21 Kisee asigi naadi peedoota keno awega see kaboo Ogatamee me ee kaa
peemaata kaama kiyoo topea bagee yuwa tupi-maneekea.

Kuwa kaboo da taa ko apanaa ee kaa Ebo Imam ma, waa ma enaataa see
bagee yuwa ma okoo kutuu semaata kaama "Israel kaa mena pekataa see
bagee yuwa uduma meei" see asegea. Meemaagea kaboo digiyoo ee diitoo
taa see bagee yuwa paagoo asiino, "Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see
bagee yuwa digiyoo ee yiba kaama badaa namaagii" see asegea.
22 Peedoota digiyoo ee yiba seemegea ko ewo. Toono taa naadi metaki
ebo bagee paagoo peemaata kaama asiino,
23 "Inii digiyoo ee yiba peemaata kaama deeyaa naaki okoo toono taa,
ewo. Kene uduma daamaa muntaata topa, diitoo taa see bagee miya kiyoo
toomuu taakea kiya toono taa" see asegea.
24 Kuwa menaa yuwa Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo ma,
Israel kaa ebo-ebo yuwa ma okoo uduma yaai. "Mee kaasee agiyoo ya?
Kaasee ukuwaaniipa naa ya?" dimi nagimegea.

25 Kuwa kaboo da mée waa ena meemaata kaama asiino, "Ikii me digiyoo
ee yiba dogeamaamea bagee kuwa eto kiipaa Ogatamee me ee kaa mée
topetaakea, pe-dii" see asigi.
26 Kiyoo kaama Ogatamee me ee diitoo taa see bagee me eboo ma,
apanaa diitoo taa see bagee ma okoo peedoota Yesus me menaa yadoonaa
see bagee yuwa paagoo peemaata kaama peneasegea. Kiyoo mena yiitoo
taakea bagee yuwa me oma kamu mée wugiipea yoka naadi omaago ma
se peneasegea. Badaa maadoota ebo bagee paagoo eepeegea.
27 Eepeemaagea kaboo Ebo Imam me asiino,
28 "Ei, inii me ikii 'Kuwa Yesus kaa menaa kuwa se topenaa taai' see
kiseme kiya mée yayiino taa. Yerusalem magaa kaa bagee uduma ipi
kiyaagea yaai. Bedaa Yesus mee 'Yahudi kaa ebo yuwa me booyaamea
yoka' see mée yaweganaakea menaa kuwa miya be keekee" see asigi.
29 Kiya Petrus ma, mena yadoonaa see bagee apanaa yuwa ma okoo me
asiino, "Ikii me mée asegea menaa kuwa mée me menaa too. Inii Ogatamee
me menaa yayiino kuwa too gaano pedeo naadi kisege.
30 Ikii me Yesus mee piya bokoo to kaa booyaamea kiya inii me bagee
yuwa me idukaa kaama yaapaagee siwoo seta Mée Ogatamee Wa me aya
andoo peeyaami.
31 Mee Mée mee ko Ogatamee me Wa me dagi yagaa yaato asii-sege see
yoo kiyoo mumo magaakee Mée kiyaami, bedaa inii Israel bagee yuwa inii
me pedeo yuwa ekeata kaama Wa me epa mée yaekeasiino see naadi Waa
inii daba mée daagimaa peeyaano Mée kiyaami.
32 Kuwa ukuwaaniyaabuu seta yuwa uduma inii miya deeta kaama
yaweganaake, Roh Kudus me kisee miya mée paagoo ase-manee segeeki.
Roh mee Ogatamee me menaa daamaa yayeetaa see bagee yuwa paagoo
maniyaa yoka" see asigi.
33 Kuwa ebo bagee yuwa me Petrus me menaa yeeta kaama esee be kaa
okoo patamaano see kookea
34 kiya kuwa mena pekataa see bagee yupii Parisi kaa eboo ena ekaa da
ko Gamaliel mee tupi. Waa ko Musa me menaa mée topetaa see mée to,
mée uduma me waa ebo ekee see mée. Waa yiinaageeta kaama asiino,
"Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa yoo da kaa peenaa
eepooi" see asigi.
35 Yoo da kaa eepeanegea see kaboo Wa me kuwa mena pekataa see
bagee yuwa asiino, "Israel bagee yuwa, daamaa nayeeweei. Ikii me kuwa
bagee yuwa yaukuwaano see agiyoo kuwa daamaa gaagaa taai.
36 Eto kuwa bagee kuwa mokoo idukaa miya kisee bagee agoo, kuwa
ko aii kisee mée ena ekaa da ko Teudas wa me 'Anii ebo bagee yoka'
see wegataa see mée kemaata mée maamaa eebaa, empat ratus waa
naa wa sekaataa peenaa semea. Kiya waa booyaata kaama wodoo wa
sekaataa bagee uduma wodeda-peeda semea, wa me menaa miya aii kisee
yawisintaamea.
37 Bedaa kiyoo kaama aii kisee mée ena miya agoo, ekaa da ko Yudas,
Galilea wee kaa mée ena. Mée ekaa yuwa uduma kapoge kaa maageemi
kaboo da taa ko wa me menaa weganaa naadi mée noonaa wa sekaataa
peenaa semea. Waa miya booyaata kaama wa sekaataa bagee uduma miya
wodeda-peeda semea.
38 Eto ko kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa miya kisee
kiyaa yoka emaa se wugii, kisee-kisee se ukuwaai. Okoo me menaa ma,

5:29 Kis 4:19-20

okoo me gaanaa, peenaa see yuwa ma kuwa manii to ko aii mée kaa too
gaayu ko kuwa uduma ketaa-ketaa taapa
39 kiya manii to ko Ogatamee kaa gaayu ko ikii okoo me menaa
se weganaasi naadi taameekee agiyoo ena ma se ukuwamaayaa. Ikii
Ogatamee ma aawisii naadi Waa ma yape bagee kiyaa yoka daamaa gaagaa
taai" see asigi. Wa me menaa kuwa kiyoo yiitookea bagee yuwa daamaa
yoka see gaata kaama
40 okoo me "Kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ee yiba
eemeei" see asegea. Eemeemaagea kaboo "Kuwa bagee yuwa pepeaduu
me dakamaai" see asegea. Dakamemaata kaama okoo paagoo omaago ma
asiino, "Eto kaama wodoo Yesus kaa menaa kuwa ekeata Wa ekaa da se
weganaa taai" see aseta kaama daba peeyaagea.
41 Okoo kuwa mena pekataa see bagee yuwa paagoo mena wegamaata
kaama ee kaa peetaaka too aawegaa sepegeekea menaa ko "Kuwa bagee
yuwa me kisee mée dakamegea, kisee mée ekeasegea kuwa daamao.
Yesus Wa too ebo, inii peedi kiya Yesus ekaa ebo kisi naadi inii kaa
mée yaukuwaanega agiyoo yoka kiiboo, paamee" see ede ma, ede ma
sepegeekea.
42 Egapii gakata okoo Ogatamee me ee kaa miya, okoo me ee yuwa
kaa miya Yesus me menaa mée yuwa topenaakea, bedaa "Yesus mee ko
Ebo Kristus see wegawoo seta Mée mee yoka" see menaa kuwa miya
weganaakea, kisee too koo senaa segee seta.

6

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo naano agiyoo eewodegeesi naadi mée petoo wiginta menaa

1 Kuwa kaboo da Yesus mikee gaayaa bagee maamaa eebaa kedaakea.
Okoo Yahudi bagee kiya noonaa Yunani menaa wegataa see bagee. Egapii
gakata naano agiyoo mée uduma paagoo eewodegeekea kiya kaawaa ena
kuwa Yunani menaa wegataa see bagee yuwa me Ibrani menaa wegataa
see bagee yuwa asiino, "Yaai, inii me api miyaa yuwa naano agiyoo mée si
yamanegeekea" see asegea.
2 Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaasi ma wiya okoo me
kuwa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa "Uduma meei" asegea.
Meemaagea kaboo okoo me asiino, "Inii Ogatamee me menaa kiiwegageeke
yoka naano agiyoo kiiwudiino kuwa miya enaataa kana. Inii Ogatamee me
menaa kiiwegaano gaano pedeo yoka
3 eto ko naano agiyoo mée eewudiino bagee wigineai. Kuwa bagee
wigineano kuwa ko aii bagee se kiya mée me okoo dimi daamaa bagee
yuwa yoka see yawegayaa bagee too, dimi ipi, Roh mee pudii, kuwa see
see bagee okoo petoo wigineai. Wiginemaata kaama inii me 'Ikii mée
eewodegee taai' see asiipe.
4 Inii gaayu ko sembahyang ukuwagee taape, Ogatamee me menaa miya
kiiwegagee taape yoka" see asegea.
5 Kuwa menaa yiitookea bagee uduma daamao naadi kaama mée petoo
wiginegea. Ena mee ekaa da ko Stepanus. Wa me Yesus mikee gaano dimii
mee ebo, Roh Kudus mee miya pudii see mée. Kiyoo kaama Pilipus ma,
Prokorus ma, Nikanor ma, Timon ma, Parmenas ma, Nikolaus ma kuwa.
Nikolaus mee ko Antiokia kaa bagee, apanaa tomaa kaa bagee kiya Yahudi
bagee me see see Ogatamee yaapaagee see mée keta.

5:41 Luk 6:22-23, 2Tim 1:8, 1Pet 4:13-16 **6:2** 1Tim 3:8-13

6 Kuwa mée petoo to wiginemaata kaama badaa maadoota Yesus me
menaa yadoonaa see bagee yuwa paagoo peemaata kaama kuwa agiyoo
daamaa eeukuwageesi naadi sembahyang yaukuwagea, yagaa okoo petoo
to kaa yamaagea.
7 Kuwa kaboo da Ogatamee me menaa yadoonaa segee naadi kaama
Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee eebaa kedaakea. Imam
bagee eebaa miya Yesus mikee nao naadi Wa me menaa yayeetaa see bagee
kegea.

Mée me Stepanus mee be kaa yaukuwata menaa

8 Stepanus mee Ogatamee Wa me pesee agiyoo daamaa wa kaa maamaa
aii yadootagaa see mée kemaata wa me mée yuwa paagoo dimi nagii-nagii
agiyoo eebaa ukuwaaniyaabuuki
9 kiya mée noonaa me kisee be kegea. Okoo Yahudi bagee me
sembahyang segee see ee ena kaa peegee taa see bagee yuwa. Okoo me
sembahyang segee see ee ekaa da ko Daba Peeyaata Bagee Me Sembahyang
Ee see ekaa munta.* Okoo noonaa Kirene bagee, noonaa Aleksandria
bagee, noonaa Kilikia magaa kaa bagee, noonaa Asia wee kaa bagee. Okoo
me Stepanus be kaa pesee menaa asegea
10 kiya Roh me waa mena ipi kiyaata kaama kuwa bagee yuwa waa ma
se aawisii semaayaa.
11 Kuwa me kemaata okoo me mée noonaa paagoo koogo-koogo see
asiino, "Stepanus waa mée me be kisi naadi mena yakobaai" see asegea.
Kuwa bagee yuwa me yakobanaa taano, "Stepanus mee Musa ma,
Ogatamee ma wisinigi kuwa inii yeepe" see yaweganaakea naaki
12 mée eebaa Stepanus kagoo kegea. Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma,
Musa me menaa mée topetaa see bagee yuwa ma, Yahudi bagee apanaa
miya okoo uduma Stepanus pe-peneata kaama doodoota Yahudi kaa mena
pekataa see bagee yuwa paagoo dogeamaagea.
13 Mena pekataa see bagee yuwa paagoo kaama okoo wa kaa makapaa
menaa eebaa yawegagea. "Mee mée mee me Ogatamee me daamaa
wigintaata pedeo ena ma taa see ee to mee wisinigi, Musa me menaa yuwa
miya kisee too wisinegeeki.
14 Wa me pedeo wegapi menaa ena mee ko kisee: 'Nazaret magaa kaa
Mée Yesus me Ogatamee me ee to mee umiyaatagi' see wegapi. Bedaa kiyoo
kaama 'Musa me wegawoo seta menaa kuwa Yesus me apanaa menaa ma
aapeka taapi' see kuwa miya wegapi" see menaa yakobamaagea.
15 Kuwa kaboo da kuwa mena pekataa see bagee uduma Stepanus
diitookea naaki ebeyumaa da diino ebo, malaikat bagee me ebeyumaa da
keenda see deegea.

7

Stepanus me Yahudi kaa ebo yuwa aseta menaa

1 Ebo Imam me Stepanus asiino, "Okoo me a kaa 'Wa me Musa ma,
Ogatamee ma kuwa wisinegeeki' see kawegagea menaa kuwa mikee ye,
taa ye?" see asigi naaki
2 Stepanus me asiino, "Neataagi nokaa yuwa, neawaagi nokaa yuwa,
neebee nokaa yuwa, ikii daamaa nayeeweei. Idukaa Abraham mee, inii
mée tomaa asii-kaba-kaba seta mée waa Haran magaa kaa poono taa kaa

* **6:9** Kuwa bagee yuwa okoo idukaa mée me agiyoo yaokageesi naadi hamba kiyaata bagee kiya mee kaama asii daba peeyaata bagee yuwa keta. **6:10** Luk 21:14-15

Mesopotamia magaa kaa omegee, toogee seta kaboo Wa too ebo, Wa too
asii-sege see Mée Ogatamee me Abraham paagoo mena esee-eewegata.
3 Wa me asiino, 'A me magaa ma, a me bagee ma ekeata Ni me kasiipa
magaa kaa pooi' see asigi.
4 Asigi naadi waa Kasdim magaa kaa kaama peedoota Haran magaa kaa
peemaata kaama kiyoo omegee, toogee naadi waataagi boota. Boota kaama
Ogatamee me waa badaa maadoota nakaayoo, inii me magaa kaa.
5 Kuwa kaboo da Ogatamee me waa maga peenaa ma maniino taa kiya
Wa me asiino, 'Mee magaa mee epeekaa aa ma, a me asii-kaba-kaba bagee
ma ikii kiniita' see aseta. Kuwa ko Abraham waa yoga taa kaa aseta menaa
yuwa.
6 Bedaa Ogatamee me asiino, 'Mee magaa mee a me asii-kaba-kaba bagee
ikii kiniino taa kaboo da okoo apanaa bagee me magaa kaa omegee, toogee
taatagea. Kiyoo maga epoo bagee me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma a me
asii-kaba-kaba bagee yuwa me kana ma yaokagee taatagea, kisee too tahun
empat ratus. Kuwa bagee yuwa me a me asii-kaba-kaba bagee yuwa pedeo
daba ekee siwoo taatagea
7 kiya Ani me kuwa bagee yuwa kaa pedeo agiyoo yadootagaata. Ani me
pedeo agiyoo yadootaata kaama a me asii-kaba-kaba bagee uduma daba
pootagea. Okoo nakaayoo meemaata kaama Anii ebo naekee, naapaagee
siwoo taatagea' see aseta.
8 Bedaa Ogatamee me Abraham asiino, 'Ikii ko Ni me bagee yoka Anii
miya daamaa kiukuwagee siwoo taapa, ikii me miya ikii paayogaa yuwa
kado ponee yadaapeasiyaa ebea-ebea da mee nadeewoo taai' see aseta.
Omegee, toogee naadi kaama Abraham me Isak see yogaa kabamaata
kaama wagaagoo to naagoo nagamee me yugumee kado ponee yadaapeata.
Kiyoo kaama Isak me Yakub kabata, bedaa Yakub me yoga gaasi ma wiya
kabata. Kuwa mée gaasi ma wiyaa to kuwa ko inii mée tomaa asii-kaba-
kaba seta bagee yuwa.
9 Kuwa kaboo da nagamee me Yusup too esee epa kigi kuwa yagaanii
yuwa me be kegea naadi Mesir magaa kaa esetaakea bagee paagoo Yusup
pe-doogeeta kepe maseaweegea. Mesir magaa kaa yadoodoo peegea kiya
Ogatamee mee Yusup ma enaataa kemaata
10 wa me yaai-yaai agiyoo yuwa uduma yataa kiyaabuu segee seta, bedaa
Yusup dimi ipi kiyaata kaama Mesir kaa eboo Ebo Piraun me waa ede
kigi. Mee Mesir kaa eboo me 'Yusup aa ebo kakiyaaga yoka ni me ee ma,
Mesir magaa ma kuwa uduma aa nadiitoo segee taai' see asigi naaki kisee
ukuwaanega.
11 Kuwa kaboo da Mesir magaa ma, nakaayoo Kanaan magaa ma kuwa
uduma naano agiyoo taa uwaa mega yoka inii me bagee yuwa ae-wae segee
seta. Naano agiyoo imi taa kega
12 kiya Mesir magaa kaa kiyoo gandum poo agoo see menaa yeeta kaama
nagamee Yakub me wa me yogaanii yuwa, inii mée tomaa asii-kaba-kaba
seta bagee yuwa asiino, 'Ikii mani naano agiyoo niimasigii' see asigi. Mee
naano agiyoo masegeemea mee petamanii etaa kaa masegeemea.
13 Okoo wiyaagoo to etaa kaa Mesir magaa kaa eseemaata kaama Yusup
me okoo paagoo 'Anii ko Yusup mee yoka' see asigi. Kuwa menaa yuwa
doodoota Ebo Piraun paagoo eewegagea naaki Yusup me bagee yuwa ipi
kigi.

7:3 Kej 12:1 **7:5** Kej 13:14-15 **7:7** Kej 15:13-14 **7:8** Kej 17:10, 21:2-4, 35:23-26 **7:9** Kej 37:3-28 **7:10** Kej 41:41-43 **7:11** Kej 42:1-5 **7:13** Kej 45:1-11

14 Yusup wa me yagaanii yuwa asiino, 'Nagamee ma, ikii tukuguu uduma
Mesir magaa kaa nakaayoo isii see pakaa-naasii' see asigi. Asigi naadi mée
tujuh puluh lima kuwa okoo wa paagoo esegea.
15 Yakub ma okoo tukuguu to uduma Mesir magaa kaa eseemaata kaama
omegee, toogee naadi kaama kuwa eseta bagee yuwa boogee seta.
16 Okoo boota yuwa doodoota nakaayoo meta. Meemaata kaama ogo
magata. Okoo noonaa Sikem magaa to kaa beapa ena kaa kiyoo magata.
Mee beapa mee ko idukaa Hemor bagee me beapa kiya Abraham me edaata
beapa mee.

17 Maamaa omegee naadi kaama Ogatamee me Abraham paagoo
"Anii taa ma taa kisee kiukuwaata, kisee kiniita" see aseta menaa
yaukuwaaniyaano see kaboo Mesir magaa kaa inii tomaa kaa bagee kuwa
mée eebaa kedaa siwoo seta.
18 Kuwa kaboo da Mesir magaa to kaa tookee eboo apanaa ena agoo,
Yusup mee kiyoo ebo toogee seta see kuwa ewo see mée.
19 Wa me inii tomaa kaa bagee yuwa deebaa naadi pedeo daba ekee
siwoo seta. Okoo mée eebaa kaapea yoka naadi yogaanii yuwa uduma
boosi naadi wa me omaago ma asiino, 'Ikii me yogaa yuwa kabamaata
kaama tameai' see asigi.
20 Kuwa kaboo da kiyoo api ena me Musa see yogaa kabamaaga,
Ogatamee me epa see yogaa mee. Kabamaata kaama okonaka me ee yiba
koogo boonegee kisee too keno wedo omemaata kaama
21 yogaa to yoo da kaa ekeasegea naaki Mesir kaa eboo wayoopane me
pee-yaageega. Eto ni me yogaa yoka naadi muniwoo ebo.
22 Musa waa Mesir kaa bagee me ipi see menaa uduma topegee naadi
kaama waa mena wegaano miya omaago, agiyoo ukuwaano miya ipi see
mée keta.
23 Waa tahun mée wiya omemaata wodoo 'Ni me bagee yuwa, Israel
bagee kuwa pe-diinaka' naadi peegi.
24 Peemaata kaama deamaagi too ko Mesir bagee ena me Israel bagee
ena aii kisee dakametaaki. Musa me kisee pedeo yaai naadi kaama Mesir
kaa mée to patamemaata boogi.
25 Musa me gaano, 'Israel bagee yuwa me Mesir bagee me agiyoo kana
ma, kana ma yaokagee see kuwa Ogatamee me inii daba mée peeyaano
see naadi Musa wigintaagi ii see kuwa Israel bagee me nanekeeniipea' see
gaagi kiya kuwa Israel bagee me kisee se nekeenegea.
26 Tokoma mee da Musa peedoota Israel bagee paagoo peemaagi too ko
mée ekea wiya aadakamee taakea. Emee-emee taano see naadi 'Ekea ena
tomaa yoka kaasee kaa aadakamee taakea naa ya?' see asigi.
27 Kiya ena mee, dakametaaki mée wa me Musa wisineekee kaa asiino,
'A me kisee mée asiyaa mée to se.
28 A me etoomanaa Mesir kaa mée to patameepeaseme mee see see bedaa
naukuwaano see naadi mege ye?' see asigi.
29 Kuwa menaa yuwa Musa yaai naadi oodoota Midian magaa kaa
peemaata kaama kiyoo omegee, toogee naadi api ena goemaata kaama
yoga wiya kabagea.

30 Maamaa omegee naadi kaama tahun mée wiya omemaata kaama
Musa waa Sinai bagoo to kaa ebo mee maga ugii da kaa kiyoo pakagi.
Sinai bagoo to apaapa peetaaki too ko malaikat bagee ena kiyoo katu see

7:15 Kel 1:6-18 **7:20** Kel 2:1-10 **7:23** Kel 2:11-15

piyaa wodoo to yibaa taa kitaa awee da kaa kigi. Kitaa biyaa gada peetaaka
kiya se poonooga.
31 Musa me mee kaasee agiyoo yaai, pakaa-diinaka naadi pakaamaagi
too ko mee piyaa yibaa taa kaama Tuhan me asiino,
32 'Anii ko idukaa aa ma tomaa kaa bagee Abraham ma, Isak ma, Yakub
ma kuwa me ebo naekee, naapaagee see Mée' see asigi. Musa esee wedaagi
naadi totomooki, diino weda kaa.
33 Ogatamee me asiino, 'Anii topa yoka aa yiinaageeta totaake yoo
kiyoo ko daamaa wigintaata pedeo ena ma taa see yoo yoka bado doko
beamagaai.
34 Israel bagee kuwa Ni me bagee yoka okoo me ae-wae, sooi-wooi
segeekea kuwa Anii mikee deegeeka. Anii okoo daba daagimaa peeyaano
see naadi eseemaaga yoka eto ko aa Mesir magaa kaa pooi' see asigi.
35 Musa mee ko waa idukaa mée me wisinta mée to. Okoo me 'A me
kisee mée asiyaa mée to se' see kuwa wa paagoo asemea kiya Ogatamee
me Israel bagee okoo me eboo yakiyaami. Wa me okoo daba daagimaa
peeyaano see naadi mee piyaa yiba kaama malaikat see mée to me Musa
mee 'Israel bagee paagoo pooi' see asigi.
36 Asigi naadi mee Musa see mée to me Israel bagee yuwa Mesir magaa
kaa kaama daba eepeegi. Mesir magaa kaa miya, Kapoo See Uwo Pikuu da
kaa miya, ebo mee maga ugii da kaa miya dimi nagii-nagii agiyoo eebaa
ukuwaaniyaabuu senaa segeeki kisee too tahun mée wiya.
37 Mee Musa see mée to mee wa me Israel bagee aseta menaa ena mee
ko kisee: 'Iminookaa Ogatamee me ikii me asii-kaba-kaba bagee ena, anii
see see nabi bagee ena kiagoo kiyaatagi' see asigi.
38 Musa waa kuwa Israel bagee yuwa ma enaataa ebo mee maga ugii da
kaa epo omegeeka too ko Sinai bagoo to kaa malaikat see mée to me kisee
too toowoo see menaa kuwa wa paagoo ase-maneeki. Ase-maneeta kaama
Musa me kuwa menaa yuwa inii me bagee yuwa maamaa ase-manee siyaa
naaki
39 si yeegea, aii wisinegeekea. Okoo me 'Nakaayoo be, inii Mesir magaa
kaa metaki pookee naaki ou' naadi kaama
40 Musa waa Sinai bagoo to kaa pakaa-seomigi kaboo da okoo me Harun
asiino, 'Musa see mée to waa Mesir magaa kaa kaama nakaayoo mée
eepeepi kiya waa maga bagoo to kaa kaama bedaa eseemagaapi ye, se
eseemagaapi ye ewo, wisintayu. Inii dimi magaakee eboo ena ma daamaa
mée eepeesi yoka mee ebea-ebea ipiipii mée eetaai' see asegea.
41 Okoo sapi ebea-ebea ena ipiipii semaata kaama ede ma, ede ma mee
ebea-ebea da inii me eboo yoka naadi yaapaageekea, kupi-maniino agiyoo
miya mee ebea-ebea da paagoo biyaa kaa yapooniyaagea.
42 Ogatamee me okoo Anii naapaagee taano dimii taa yoka epoo to kaa
agiyoo-pagiyoo yuwa aii yaapaagee segeesi yoka naadi okoo yaekeata.
See ukuwata mee ko Ogatamee me wegata menaa ena nabi bagee me
ebeamaata, mee ko

'Israel bagee, ikii tahun mée wiya ebo mee maga ugii da taa omenaa,
peenaa seta kaboo ikii kupi-manee taano agiyoo eebaa patamegee
segee seta kuwa
Anii naapaageesi naadi agiyoo se, Ani kaa biyaa kaa napooniyaabuu
segee seta agiyoo se, se maa?

7:30 Kel 3:1-10 **7:36** Kel 7:3, 14:21, Bil 14:33 **7:37** Ul 18:15 **7:38** Kel 20:18-21 **7:39** Kel 16:2-3 **7:41** Kel 32:1-6

43 Ikii makapaa ogatamee Molok mee ma, Repan mee ma ekea yaapaagee see kaa Molok me doka ee to yadoonaa seta,
bedaa okadee ebea-ebea da miya yaipiipii semaata kaama mee ko Repan see eboo yoka naadi yadoonaa seta.
Ikii kisee makapaa ogatamee yaapaagee see bagee yoka Babel bagee me magaa kaa woo maa kaa pe-kidogeamaapa' see menaa ebeamaata. *Am 5:25-27*
44 Inii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da taa peenaa, omenaa semea kaboo Ogatamee me doka ee ena namaasi naadi mee ee ebea-ebea da Musa deeyaagi. Mee doka ee mee ko Ogatamee mee inii ma epo enaataa tupi ii see kuwa nekeensi naadi ee mee. Mee doka ee maataata kaama kiyoo pe-maataa, pogataa, kisee ukuwanaa segee naadi kisee too
45 Yosua me nakaayoo magaa to kaa Israel bagee yuwa eepeegi. Ogatamee me nakaayoo maga epoo bagee yuwa yaabagagee naadi inii me bagee yuwa kuwa magaa yuwa takeata mee doka ee to nakaayoo maatagaa sepegee seta. Omegee, toogee naadi kisee too Daud mee ebo mée eetoogee seta.
46 Daud waa Ogatamee me esee epa see mée. Wa me Ogatamee asiino, 'Yakub me yaapaagee seta Mée, A me inii paagoo mée eetoogee taano esee ebo ee ena naa kamagaano daamaa ye?' see asigi
47 kiya wa me yogaa Salomo wa me Ogatamee me ee yamaataagi.
48 Ee yamaataagi kiya Ogatamee Waa ko Ebo Wodoo Eboo Asii-sege see Mée yoka mée me magaakee ee yiba Waa se tuyaa Mée. Ogatamee me kisee aseta menaa kuwa nabi bagee ena me yaebeamaata, mee ko kisee:
49 'Epoo to kaa kiyoo ko Ni me ebo animagaano yoo,
bedaa magaa to kuwa uduma Ni me badoo dookumiino yoo.
See kuwa naadi kaama ikii kaasee ee Anii namaayaa ya?
Ni me toomuu taano yoo kaasee namagaapea naa ya?
50 Anii ko se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Ogaataata Mée, se maa?' *Yes 66:1-2*
see menaa kuwa ebeamaata" see asigi.
51 Bedaa Stepanus me kuwa Yahudi kaa ebo-ebo yuwa asiino, "Ikii kisee bagee tabaa da kideega. Ikii dimi eboo, aii tomaa kaa bagee me dimi gaayaa-gaayaa mokoo, apa taa bagee yuwa too. Idukaa ikii me bagee yuwa me Roh Kudus mee si yayeegee seta see see ikii miya kisee Waa wisinegeekea.
52 Idukaa ikii me bagee me nabi bagee yuwa wegee-wegee taano taa bagee ena agoo ye? Kuwa nabi bagee me 'Topoo too see Mée mee meetagi' see wegawoo seta bagee yuwa kiya idukaa ikii me bagee yuwa me okoo miya patamemea, bedaa mee topoo too see wegawoo seta Mée Waa miya ikii me yaekegataamea, ikii me booyaamea.
53 Ogatamee mee idukaa Israel bagee me daamaa nadoowoosi naadi menaa kuwa malaikat bagee yuwa me doodoota ikii me bagee yuwa paagoo daamaa kisi-manee seta kiya ikii si yayeewookea" see asigi.

Stepanus mee wogeepeata menaa

54 Kuwa Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa kuwa menaa yeemaata kaama Stepanus mee esee kagoo ebo kegea, ego dakagegea.
55 Kiya Stepanus waa Roh Kudus mee pudii naadi epoo to wodoo pakaa-diitoo taaki naaki Ogatamee tupi, diino esee ebo. Ogatamee me dagi yagaa yaato Yesus Waa yiinaageeta ebo totaaki.

7:44 Kel 25:8-9 **7:45** Yos 21:43-45 **7:46** 2Sam 7:2-3 **7:47** 1Raj 8:15-21 **7:48** 1Raj 8:27, Kis 17:24-25 **7:52** Mat 23:34-37

56 Stepanus me asiino, "Ikii deataaweei. Asiyoo epoo to kabaanta
Ogatamee me dagi yagaa yaato Mée Yogaa mee yiinaageeta ebo totaaki
deega nao" see asigi.
57 Kuwa yiitookea bagee yuwa apa takimegea, ebo menaa dabeata kaama
yiibaga Stepanus paagoo epo enaataa peegea.
58 Waa ma amoo-tapu-tapu sedoota kota amoo pe-dogeamaagea. Wa me
menaa yeepea bagee yuwa oma kamu me wugitagaano see naadi okoo me
tapaato dokaa yuwa beageegea. Beageeta kaama kiyoo bagee ena ekaa da
ko Saulus wa paagoo ekeasegea.
59 Oma kamu wugitaakea kaboo Stepanus me ebo menaa-menaa kaa
asiino, "Tuhan Yesus, wae. Ni me dimi menaa da namasii" see asigi.
60 Kaguu to magaa to kaa weetaata ebo menaa kaa "Tuhan, wae. Kuwa
okoo me nabooyaagea kuwa okoo kaa pedeo si yadootagaai" see aseta
kaama boogi.

8

1 Stepanus mee booyaagea kuwa Saulus waa miya ede kigi.

Saulus me Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee wegee-wegee seta menaa

Mee naagoo Yerusalem magaa kaa kiyoo Stepanus booyaata kaama Yesus
mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya wegee-wegee senaakea. Noonaa
Yudea wee kaa oodaakea, noonaa Samaria wee kaa oodaakea, Yesus me
menaa yadoonaa see bagee gaasi ma wiya kuwa too se oota Yerusalem
magaa kaa too toomuukea.
2 Ogatamee me menaa ipiipi yadeetaa see bagee noonaa me Stepanus
bootaa da masegeeta ogo maataata kaama ebo yegee aamagaakea.
3 Kiya Saulus me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma wegee-
wegee taano see naadi abanaaki. Okoo me ee yuwa omaago ma kene
yakabanaaki, ee yiba seemeta kaama paayogaa miya, api miya uduma pe-
peneata doodoota digiyoo ee yiba seemiyaabuuki, kisee ukuwanaa segeeki.

Pilipus me Yesus me menaa Samaria magaa kaa yaweganaa seta menaa

4 Kuwa wegee-wegee naadi oodaa seta bagee yuwa okoo peanee sepea
magaa kaa kiyoo-kiyoo Yesus me doometa menaa daamaa yaweganaakea.
5 Pilipus see mée to miya Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata
Mée Ebo Kristus kaa menaa kuwa doodoota Samaria magaa kaa pee-
yaweganaaki.
6 Kiyoo bagee uduma daamaa esee yiitookea, wa me dimi nagii-nagii see
ukuwayaabuuki agiyoo miya daamaa diitookea, kisee koo segeekea.
7 Kuwa ko paa yago bagee yuwa Pilipus me "Paa pooi" asigi naaki paa
yuwa ebo menaa-menaa kaa peedaakea, bedaa bado pedeo bagee miya,
oogimaata bagee yuwa miya bado daamaa kedaakea.
8 Mee kaama kiyoo magaa kaa bagee yuwa esee ede kegea.
9 Mee magaa kaa mée ena agoo, ekaa da ko Simon. Wa me duya kaa
deetaaki yuwa kuwa Samaria bagee okoo dimi nagimegeekea. Waa "Anii
ebo bagee yoka" see weganaa see mée.
10 Mée uduma, peedi bagee miya, ebo bagee miya okoo me "Sooi, waa
esee ebo, Ogatamee me pesee kiyaata mée to ii" see asegeekea.
11 Waa idukaa kaama kisee too duya kaa deegee naadi mée eebaa dimi
nagimaakee kaa wa me menaa maamaa yeegeekea.

7:58 Kis 22:20 **7:60** Mat 5:44, Luk 23:34

12 Kuwa kaboo da taa ko Pilipus me "Ogatamee mee ebo mée eetotaaki,
Wa me wigintaata Mée Yesus, Ebo Kristus mee Wa me menaa yayeeweei"
kisee weganaaki naaki kiyoo bagee, paayogaa miya, api miya Yesus mikee
nao see gaagea, uwo tukumegea.
13 Simon waa miya Yesus mikee nao see gaagi. Uwo tukumemaata kaama
kisee ki Pilipus sekaataa peegi. Pilipus me mée me mikee gaasi naadi
ukuwaaniyaabuu senaa see agiyoo ma, apanaa diino ebo kaa dimi nagii-
nagii agiyoo ma kuwa uduma Simon waa dimi nagimigi.
14 Kuwa kaboo da "Samaria bagee miya Ogatamee me menaa mikee nao
see gaagea" see menaa kuwa doodoota Yerusalem magaa kaa Yesus me
menaa yadoonaa see bagee yuwa paagoo eewegagea. Okoo me Petrus ma,
Yohanes ma asiino, "Ekea kuwa pe-diino see yoka Samaria magaa kaa pooi"
see asegea.
15 Ekea peedoota kuwa bagee yuwa paagoo peemaata kaama Roh Kudus
mee okoo miya masisi naadi sembahyang yaasegea.
16 Mee ko Roh mee kuwa Samaria bagee yuwa kaa eseaniino taa, okoo
Tuhan Yesus ekaa yiba uwo tukumeta kuwa too kemaata Roh mee okoo
kaa isisi naadi yaidimegea.
17 Kiyoo kaama ekea me kuwa Samaria bagee kaa yagaa yamaagea naaki
Roh Kudus mee masegea.
18 Yagaa yamaataata kaama Roh mee masegea kuwa Simon waa miya
deegi. Wa me 'Anii miya kisee ukuwaga naaki ou' see gaata kaama ekea
asiino, "Anii kiedaanaka yoka
19 anii miya yagaa yamaataa siyaa bagee yuwa okoo Roh Kudus mee
masisi naadi pesee da mee anii miya nii" see asigi.
20 Kiya Petrus me asiino, "Ogatamee me inii mée aii maniyaa Mée Roh
mee ko kepe me se edaayaa. A me kisee edaano see dimii gaape yoka aa
ma, a me kepee ma epo enaataa pedeo kaano daamaa.
21 Ogatamee me aa dimi koopoo see mée kadeegi yoka Wa me menaa
yadoonaa, Wa me agiyoo yaukuwanaa see kuwa aa peenaa ma epo
yaukuwaano iyo, be.
22 Kuwa me kemaata a me pedeo dimii mee ekeasii, Tuhan paagoo
maamaa idimaai, a me pedeo dimii mee epa kaekeasiipi kepa.
23 A me 'Anii naaki ou' see dimii mee esee ebo. Mee pedeo dimi mee me
aa kagadimetaata kaama kisee dimii gaawoo see mée kadeega" see asigi.
24 Simon me asiino, "Yaai, kuwa ekea me pedeo see nasegea menaa ena
ma Tuhan me ni kaa se nadootaasi yoka Wa paagoo naidimaai" see asigi.
25 Kiyoo kaama mee magaa kaa Petrus ma, Yohanes ma ekea me "Enaa
me Tuhan mee kisee deeme, bedaa Wa me kisee mée asimi" see menaa
kuwa eeweganaakea. Yerusalem magaa kaa metaki peetaaki too Samaria
bagee me magaa kaa ekea Yesus me doometa menaa eewegapegee seta.

Pilipus me Yesus kaa menaa Etiopia magaa kaa mée to paagoo eewegata menaa

26 Kuwa kaboo da malaikat bagee ena Tuhan me menaa doodoota Pilipus
paagoo asiino, "Yerusalem magaa kaa kaama Gaza magaa kaa peegee see
etaa da mee etaawee Gaza magaa doodoo pooi" see asigi. Mee etaa da mee
ebo mee maga ugii da taa peegee see etaa da.
27 Etaawee peetaaka too ko eta mana kaa Etiopia kaa mée ena kiyoo tupi.
Waa ko Etiopia magaa kaa ebo tookee apii ekaa da ko Kandake wa me
agiyoo-pagiyoo yadiitoo taa see mée. Waa Ogatamee ebo ekee, yaapaagee
taano see naadi Yerusalem magaa kaa peegeeta

28 metaki Etiopia magaa kaa kuda wodaa me doonaa see komaa da taa
peetaaki. Waa nabi Yesaya me idukaa ebeamaata menaa ena deepegeeki.
29 Kuwa kaboo da Roh me Pilipus asiino, "Kuda komaa da taa kitaa pooi"
see asigi.
30 Yiibaga komaa da kaa peemaagi too ko nabi Yesaya me ebeamaata
menaa ena wegataaki. Pilipus me "Kuwa menaa yuwa aa naa nekeenege
ye?" asigi naaki 31 "Yaai, mena nase-manee taano bagee taa yoka anii
kaasee nekeeniyaa? Iyo yoka ni paagoo pakaanii" see asigi.
32 Mee mée to me deetaa sipi menaa mee ko kisee:
"Domba wodaa ena patamaano see yoo eepeeyaa mokoo,
bedaa domba pooduu to iyuu daayaa kaboo se menaa siyaa mokoo
miya,
mee mée mee koogo mena ena ma wegaano taa.
33 Waa pedeo agiyoo ukuwaano taa kiya Waa daba, peedi kiyaagea, pedeo
agiyoo Wa kaa yadootaagea.
Wa me magaa da kaa omegee, toogee seta yuwa sikiiniyaata yoka Wa me
asii-kaba-kaba seta bagee yuwa miya ewo, se wegayaa" *Yes 53:7-8*
see menaa ebeamaata.
34 Mee Etiopia kaa mée to me Pilipus asiino, "Kuwa menaa yiba mee
mée mee maamee ya? Nabi Yesaya waa ekaato kaa ebeamaata menaa ye,
apanaa bagee kaa menaa ye?" see asigi naaki
35 Pilipus me mee ebeamaata menaa da ipiipi eewegamaata kaama Yesus
kaa menaa daamaa tupi-manee sepegeeki.
36 Etaawee peetaa siyaa naaki uwo piku ena agoo. Etiopia kaa mée to me
asiino, "Aa naa deede. Apiyoo uwo piku ena agoo yoka uwo tukumaano
daa ye?" see asigi.
37 [Pilipus me "Aa Yesus esee mikee nao see gaayu ko aa uwo tukumese"
see asigi naaki "Yesus Waa mikee Ogatamee me wigintaata Mée, Ogatamee
Yoopaa see kuwa anii mikee nao see gaaga" see asigi.]
38 Mee Etiopia kaa mée to me wa me komaa yadoonaa see mée to asiino,
"Nakaayoo tuguunii" see asigi. Pilipus ma ekea magaa da kaa eseanta ekea
paaya uwo yiba seemegea. Kiyoo kaama Pilipus me waa uwo yatukumigi.
39 Maayoo kaa pakaanegea naaki Tuhan me Roh me Pilipus mee
maseageeyu. Etiopia kaa mée to me Pilipus mee ewo, se deegi kiya wa
me peetaaki magaa kaa ede ma, ede ma sepegeeki.
40 Pilipus waa Ogatamee me maseageeta doodoota amoo Asdod magaa
kaa pe-ekeata kaama waa peedoota Kaisarea magaa kaa peetaaka too maga
gakata Yesus me doometa menaa yawegapegeeki.

9

Yesus me Saulus paagoo eewegata menaa

1 Kuwa kaboo da taa ko Saulus me Yesus sekaataa peetaa see bagee yuwa
wugiino see menaa omaago ma weganaaki. Waa Ebo Imam paagoo mena
ena idimaano see naadi peegi.
2 Mee ko Damsik magaa kaa kiyoo Yesus me etaa yaato peetaa see bagee,
paayogaa miya, api miya kuwa wa me peneata Yerusalem magaa kaa
dogeamoo taano see yoka wa me Ebo Imam paagoo asiino, "Anii kisee
daba ukuwaano see naadi Damsik magaa kaa sembahyang segee see ee
yuwa kaa eboo yuwa me anii naipi kiyaasi naadi kapoge ena naebeai" see
asigi.

9:1 Kis 22:4-16, 26:9-18

3 Kapoge yaebeamaata kaama peedoota Damsik magaa kaa peenaa
ekaapa see yoo peemaagi too ko kisee ki taka ena epoo to wodoo
kaama wikimedoota magaa da kaa wa paagoo esee-baaga, uduma kisee
wikimegooga.
4 Waa magaa to kaa esee-gapuunta kaama mée mena wuu da yeegi.
"Saulus, Saulus wae. Aa kaasee kaa nawegee-wegee taake?" see asigi.
5 Saulus me "Tuhan, Aa maamee ya?" asigi naaki "Anii ko a me nawegee-
wegee taa see Mée, Yesus mee.
6 Eto ko anoogeeta a me peetaake magaa kaa pooi. Kiyoo peemaata
kaama 'Aa kisee ukuwaai, kisee ukuwaai' see kasiipea yoka" see asigi.
7 Kuwa Saulus ma epo peetaakea bagee yuwa mee menaa da yeegea
kiya mée imii da ewo, se deegea yoka mena ena ma se asegea, kisee koogo
toomaagea.
8 Saulus waa yiinaageeta emaa wikiinigi kiya agiyoo ena ma diino naka.
Okoo ma enaataa bagee yuwa me wa me yagaa da peneata kaama badaa
maadoota Damsik magaa kaa eepeegea.
9 Peemaata kaama kiyoo unu wedo kuwa uduma peenaa ma diino naka,
naano agiyoo miya, uwo miya uduma peenaa ma noodee taano taa.

10 Damsik magaa kaa kiyoo Tuhan Yesus sekaataa peetaa see mée ena
agoo, ekaa da ko Ananias. Tuhan me dega-dega kaa asiino, "Ananias wae"
asigi naaki "Tuhan, nakaayoo topa" see asigi.
11 Tuhan me asiino, "Peedoota eta ena ekaa da ko Topoo See Etaa da kaa
kiyoo pooi. Peemaata kaama Yudas see mée to me ee kaa kiyoo Tarsus
magaa kaa kabata mée to Saulus mee abaai. Waa eto kiipaa sembahyang
taaki.
12 Waa miya dega-dega kaa kadeepi. Kuwa ko waa bedaa diino keago kisi
naadi Ananias see mée to me meedoota ni paagoo yagaa ni kaa namaagi
see kuwa kadeepi yoka pooi" see asigi kiya
13 Ananias me asiino, "Tuhan, mee mée to me Yerusalem magaa kaa
A me bagee kiyoo maamaa wegee-wegee simi menaa kuwa mée eebaa
niiwegamea.
14 Bedaa Saulus me inii nakaayoo A ekaa kaweegee taa see bagee
yuwa wa me daba peneasi naadi kapogee ena imam ebo yuwa me
yaebeamaamea kuwa miya anii wedaaga yoka" see asigi.
15 Tuhan me asiino, "Waa ko Ni ekaa da nadoonaasi naadi wigintaata
mée yoka dimi se nagimaai. Israel bagee paagoo miya, mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa paagoo miya, magaa da kaa ebo tookee bagee paagoo miya
kuwa uduma Ni me menaa naweganaa taapi mée yoka wa paagoo pooi.
16 Waa Ni ekaa da nadoonaa see mée kemaata mée me waa maamaa
wegee-wegee taapea. Waa kisee maamaa ae-wae taano gaano pedeo see
kuwa Ani me waa deeyaapa" see asigi.
17 Asigi naadi Ananias peedoota Saulus tupi ee yiba seemigi. Saulus kaa
yagaa yamaata kaama asiino, "Saulus, enaa Yesus yiba ena kenaa bagee,
aa nakaayoo metaaki too etaa da kaa a paagoo awee da kaa agoo kipi Mée
Tuhan Yesus Wa me 'Saulus paagoo pooi' see nasigi. Wa me aa bedaa diino
keago kese naadi, bedaa Roh Kudus mee a yiba kaawisi naadi kaama a
paagoo namiyaagi" see asigi.
18 Asigi naadi taka ena kipii see see agiyoo kuwa Saulus me emaa masii
to kaa kaama oseata eseanega naaki diino keago kigi. Waa anoogeeta uwo
yatukumegea.
19 Naano agiyoo noomaata kaama pesee kigi.

Waa Damsik magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa paagoo
unu wiya waa naa omemaata
20 kisee ki peedoota sembahyang segee see ee yuwa yiba Yesus kaa menaa
eeweganaa taano ko "Yesus Waa mikee Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa
weganaaki.
21 Wa me menaa yiitookea bagee dimi nagimegea. "Mee mée mee
Yerusalem magaa kaa Yesus ekaa weegee see bagee yuwa wegee-wegee taa
see mée, se maa? Nakaayoo miya kuwa bagee yuwa peneata kaama imam
ebo yuwa paagoo dogeamoo taano see naadi migi, se maa?" see asegea.
22 Kiya Saulus me Yesus kaa menaa yaweganaa taano kuwa pesee kega,
pesee kega naadi kaama apanaa bagee yuwa okoo apaa-apaa siyaagi.
"Yesus mee ko idukaa kaama Ogatamee me wigintaata see wegawoo seta
Mée mee yoka" see menaa kuwa ipi kaa omaago ma weganaaki kuwa
Damsik magaa kaa Yahudi bagee yuwa me pe-asiino menaa ena ma taa.

Saulus mee oota menaa

23 Omegee naadi Yahudi bagee yuwa me Saulus wugiino see menaa koogo
aawegaakea
24 kiya kuwa wugiino menaa yuwa Saulus waa ipi kigi. Kuwa bagee
yuwa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya mee magaa kaa peegee see
etaa da kaa waa patamaano see naadi yuumaanegeekea.
25 Kiya daatooyiba yaato Saulus wa me topenaa see bagee yuwa me mee
magaa kaa oma wagee to tokogoo da taa kitaa Saulus mee iduunee ayaa
yiba awemaata kaama togoo one me maga kaa koogo isiyaagea.
26 Magaa da kaa eseanta peedoota Yerusalem magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee paagoo peemaagi naaki okoo wedaagea. Waa 'Yesus mikee
gaayaa see mée se' see gaagea
27 kiya Barnabas mee kisee dimii taa. Wa me Saulus badaa maadoota
Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa paagoo mena yawegagi. Kuwa
ko Saulus me etaa da kaa Tuhan deepi see menaa ma, Tuhan me waa
asimi menaa ma, wa me Damsik magaa kaa Yesus kaa menaa omaago ma
yaweganaa sipi kuwa miya uduma wa me okoo paagoo daamaa eewegagi.
28 Saulus mee okoo paagoo omegee taaki too Yerusalem magaa kaa Tuhan
kaa menaa omaago ma yaweganaaki.
29 Saulus waa wugiino see bagee kiyoo agoo. Okoo Yahudi bagee kiya
Yunani menaa wegataa see bagee yuwa. Okoo Saulus ma omaago ma mena
aawegaakea kiya waa wugiino see naadi kaama koogo dimi daagea.
30 Kuwa wugiino menaa yuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me
ipi keta kaama Saulus koogo badaa maadoota Kaisarea magaa kaa
eepeemaata kaama "Aa Tarsus magaa kaa pooi" see asegea.
31 Kuwa kaboo da taa ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Yudea wee kaa
miya, Galilea wee kaa miya, Samaria wee kaa miya kuwa uduma mée me
wegee-wegee taano taa kemaata okoo uu see dimii pesee kiwookea. Okoo
Tuhan Wa too ebo, Wa too wedaagea, bedaa Roh Kudus me okoo dimi mena
pesee kiyaabuu segee naadi kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa mée
eebaa kedaaka.

Petrus me dimi nagii-nagii agiyoo ukuwata menaa

32 Petrus waa kiyoo-kiyoo peenaa naadi egaa ena peedoota Lida magaa
kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee paagoo peemaagi too ko
33 kiyoo oogimaata mée ena agoo, ekaa da ko Eneas. Waa tahun wagoo
kuwa peenaa ma se peenaa, opee to kaa too ometaa see mée.

9:23 2Kor 11:32-33

34 Petrus me waa asiino, "Eneas, wae. Yesus Kristus me aa poono daamaa
kakiyaagi yoka anoogeeta a me opee to bebenamagaai" see asigi naaki taka
ena anoogeegi.
35 Kuwa Lida magaa kaa bagee ma, Saron magaa kaa bagee miya uduma
mee mée to daamaa peenaaki kuwa deeta kaama Tuhan Yesus mikee nao
see gaagea.
36 Kiyoo kaama maga ena ekaa da ko Yope magaa kaa kiyoo Yesus mikee
gaayaa apii ena agoo, ekaa da ko Tabita, Yunani menaa kaa ekaa gaayu ko
Dorkas see ekaa mee. Mee apii waa daamaa agiyoo aii yaukuwagee, daba
bagee yuwa aii manegee, kisee ukuwagee see apii.
37 Kuwa kaboo da ikiyoo meanta kaama booga. Bootaa da uwo
wetogemaata kaama ee asii mee kakadee kaa pakaa-ekeasegea.
38 Pakaa-ekeata kaama kuwa Yesus sekaataa peetaa see bagee yuwa me
"Petrus waa Lida magaa kaa tupi" see menaa yeegea. Lida magaa kaa
kaama Yope magaa mee ekaapa yoka okoo me "Mée wiya waa pe-dii" see
asegea. Ekea Petrus paagoo peemaata kaama "Nakaayoo moga meei see
kasegea" see asegea.
39 Petrus ekea ma epo peedoota ee to kaa asii mee kakadee kaa
eepakaamaagi too ko bootaa da paagoo api miyaa uduma yege aamagaa
taakea. Dorkas waa bogaano taa kaboo mée yaiyagee seta dokaa yuwa,
ebo miya, peedi miya deeyaagea.
40 Petrus me okoo uduma "Yoo da kaa eseanii" see aseta kaama kagu
keagee da kaa sebaata kaama sembahyang yaidimigi. Kiyoo kaama bootaa
da yaato ikigi maataata kaama asiino, "Tabita aa anoogii" asigi naaki kisee
ki emaa wikiinega. Petrus deeta kaama anoogeeta toomuu taaka.
41 Petrus me wa me yagaa da peneata goekeasigi naaki yiinaageega.
Kiyoo kaama Petrus me mena ugigi naaki kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa ma, api miyaa yuwa ma kuwa uduma pakaamaagea ko mikee, apii
to anoogeeta totaaka.
42 Kuwa menaa yuwa doonaa segee naadi kaama Yope magaa kaa bagee
uduma yeegea, mée eebaa Tuhan mikee nao see gaagea.
43 Petrus mee kiyoo bagee ena ekaa da ko Simon, wa me ee kaa maamaa
eeomegee seta. Simon waa woda kado gukumemaata ipiipii taa see mée.

10

Malaikat bagee ena me Kornelius paagoo aseta menaa

1 Kuwa kaboo da Kaisarea magaa kaa mée ena agoo, ekaa da ko
Kornelius. Waa ko Roma kaa okaa yago bagee me eboo ena. Wa me okaa
yago bagee kutuu ekaa da ko Italia kaa kutuu.
2 Kornelius waa ma, wa me ee kaa bagee ma uduma dimi topoo see
bagee yuwa. Okoo Yahudi bagee se kiya Ogatamee Wa too weda, Wa too
ebo ekee taa see bagee yuwa. Kepe waa, agiyoo waa imi taa see bagee
yuwa wa me agiyoo yawuditaa, Ogatamee paagoo maamaa sembahyang
ukuwataa, kisee ukuwagee see mée.
3 Egaa ena uwaataa, keno ese-kotoonigi kaboo dega-dega kaa Ogatamee
me menaa eseasegee see bagee ena wa paagoo migi see kuwa mikee deegi.
Wa me "Kornelius, wae" asigi naaki
4 mee mée to maamaa diitooki, esee weda kaa asiino, "Ei, ebo
bagee, maagiyoo?" asigi. Mee malaikat see mée to me asiino, "A me
sembahyang menaa kuwa Ogatamee me kayeegeeki, bedaa a me apanaa
bagee aii manegeeke kuwa miya Waa daamaa kadeegeeki. Kuwa agiyoo

uduma Ni paagoo daamaa naekega-manee siyaa agiyoo mokoo, kisee Waa
kanekeenigi.
5 Eto ko mée ena ekaa da Simon mee badaa maagiino bagee peeyaai.
Waa ekaa ena mee Petrus,
6 eto kiipaa Yope magaa kaa, maakaa pikuu da geboo da kaa magaa kaa
tupi. Waa kiyoo apanaa Simon, woda kado ipiipii taa see mée me ee kaa
omegeeki" see asigi.
7 Mee malaikat see mée to kuwa menaa asemaata kaama pe-seomigi
kaboo Kornelius wa me agiyoo yaokagee see bagee wedo "Ikii meei" asigi.
Ena mee okaa yago mée, Ogatamee mikee gaayaa see mée.
8 Kornelius wa me deepi yuwa uduma eewegamaata kaama "Yope magaa
kaa Petrus mee badaa pe-namaagii" see asigi.

Ogatamee me Petrus dega-dega kaa deeyaata menaa

9 Tokoma mee da kuwa bagee yuwa Petrus badaa maagiino see naadi
Yope magaa kaa peetaakea. Kuwa kaboo da taa ko Petrus waa sembahyang
taano see naadi kenoo to mée mumoo to kaa pakaamaagi see kaboo ee
dagii da kaa pakaamaata kaama
10 sembahyang taaka too ko naano agiyoo naadi dimii mega. Kuwa ee kaa
bagee yuwa naano agiyoo eeyuwitaakea kaboo waa dega-dega kaa deegi.
11 Wa me deegi kuwa ko epoo to kabaanta kaama ebo dokaa ena mokoo
otoo yuwa peneata kaama magaa da kaa esee-sekeetaata toga. 12 Eseanta
kaama agiyoo-pagiyoo eebaa topa. Bado wui see agiyoo ma, bogaa yiba
agiyoo-pagiyoo ma, bedo woda tomaa-tomaa ma, magaa da taa peenaa-
paanaa see agiyoo tomaa-tomaa miya mee dokaa da kaa topa.
13 Kuwa kaboo da mena wuu ena yeegi, mee ko "Petrus, aa anoogeeta
kaama kuwa agiyoo yuwa patameeii naadi naai" see asigi.
14 Petrus me asiino, "Yaai, Tuhan, kuwa uduma daa see agiyoo. Kisee
agiyoo ena ma anii noodiino taa" see asigi.
15 Bedaa mee mena wuu da asiino, "Ni me 'Daamaa, dagu' see wegataayaa
agiyoo yuwa 'Kuwa daa, pedeo' see kuwa se wegaai" see asigi.
16 Petrus me kuwa agiyoo yuwa emaa taka wedo deamaagi too ko taka
ena dokaa da mee bedaa epoo to wodoo metaki pakaa-seomega.
17 "Mee kaasee agiyoo deepa naa ya? Kaasee menaa nasigi naa ya?" see
dimi nagii-nagii taaki too ko yamokiyoo Kornelius me pooi see asigi bagee
yuwa megea. Okoo Simon wa me ee abanaa naadi wa me ee kaa peemaata
kaama wagee kenee to kaa kaama asiino,
18 "Wae, Simon mee nakaayoo omegeeki ye? Petrus see ekaa miya
weeyaa see mée mee abanaake" see asegea.
19 Kuwa kaboo da Petrus wa me yumakaa deepi yuwa gaagaa taaki too
ko Roh me asiino, "Yamokiyoo aa kaabanaakea bagee okoo wedo topea.
20 Kuwa Ni me kamiyaaga bagee yoka aa dimi se gaagaa taai, okoo paagoo
eseemaata okoo sekaataa pooi" see asigi.
21 Esedoota okoo paagoo "Wae, ikii me abanaakea mée mee anii yoka
maagiyoo kaa megea ya?" see asigi.
22 Okoo me asiino, "Kornelius see mée to me 'Petrus pe-nadii' see mée
asigi naadi mege. Waa ko Roma kaa okaa yago bagee yuwa me eboo. Waa
dimi topoo, Ogatamee Wa too weda see mée, Yahudi bagee uduma waa
dimi daamaa see yawegataa see mée. Wa paagoo malaikat bagee ena me
asiino, 'Petrus me aa kaawegaano see menaa kuwa aa yeese yoka badaa
pe-maagii' see asimi naadi mege" see asegea.

10:14 Im 20:25 **10:15** Mrk 7:15-19

23 Petrus me "Daamaa, pakaanii, niiumii" see asigi.
Omemaayu tokoma mee da Petrus ma, Yope magaa kaa Yesus yiba ena
kenaa bagee noonaa ma epo enaataa peedoota eta mana kaa omemaayu,
24 tokoma mee da Kaisarea magaa kaa peemaayu. Kuwa kaboo da
Kornelius wa me okoo mani megea naaki ou naadi maamaa diitoo taaki.
Waa ma kenaa bagee miya, epa see bagee apanaa miya uduma Petrus me
menaa daamaa yeesi naadi "Ee kaa meei" see asenaa sipi yoka kuwa bagee
miya wa me ee kaa diitoo taakea. Petrus nuwaa Kornelius me ee kaa
peemaata kaama
25 pakaanigi too ko Kornelius peedoota Petrus paagoo yaapaagee taano
see naadi wa me badoo da kaa mumoo to esee-ekeasigi.
26 Kiya Petrus me "Anii miya mée yoka anoogii" see aseta kaama yagaa
da peneata anoogeeyaagi.
27 Waa Kornelius ma mena aawegaa naadi kaama bedaa peedoota ee yiba
kiwisi ena kaa peemaagi too ko mée eebaa kiyoo kutumemaata totaakea.
28 Petrus me okoo asiino, "Anii Yahudi kaa mée to yoka ikii apanaa tomaa
kaa bagee ma kiitoono kuwa daa, ikii me ee yiba seemaano mee miya daa
see kuwa Yahudi bagee kisee menaa wegawoo siyaa kiya Ogatamee me
'Kisee menaa se wegaai' see nasimi. Kuwa bagee kuwa daa kiyaa yoka
pedeo, see kuwa taa see nadeeyaami.*
29 Kisee kemaata ikii me 'Meei' see nasemea naagoo anii dimi nagimaano
taa, mani nakaayoo daba mepa. Eto ko ikii kaasee kaa nakaayoo badaa
namaapea ya?" see asigi.
30 Kornelius me asiino, "Unu wedo ompea mee naagoo eto see see keno
ese-kotoonigi kaboo anii ee kaa sembahyang taaka too ko taka ena apiyoo
mée ena yiinaageeta totaaki, wa me dokaa kuwa uduma wisidaaka.
31 Wa me nasiino, 'A me sembahyang menaa kuwa Ogatamee me
kayeegeeki, bedaa a me apanaa bagee aii manegeeke kuwa miya Waa
daamaa kadeegeeki. Kuwa agiyoo uduma Waa kanekeenigi yoka
32 eto ko mée ena ekaa da Simon mee badaa maagiino bagee peeyaai.
Waa ekaa ena mee Petrus, eto kiipaa Yope magaa kaa kiyoo apanaa Simon,
woda kado ipiipii taa see mée me ee kaa maakaa pikuu da geboo da kaa
omegeeki' see kuwa nasegeemi.
33 Kuwa me kemaata aa mese naadi 'Moga badaa pe-namaagii' see asema.
Aa dimi ekegataata nameemaage, paamee. Tuhan me aa 'Pe-eewegaai' see
kasigi menaa yuwa inii uduma yiino see naadi yigimemaage. Eto ko inii
paaya Wa emaa dagii da kaa nakaayoo topea yoka daamaa naawegaai" see
asigi.

Petrus me eewegata menaa

34 Petrus me eewegata menaa kuwa ko kisee: "Ogatamee me magaa
da kaa mée tomaa-tomaa kuwa toma ena mee epa, toma ena mee be
see gaataa see se, kisee mée se pekataayaa, se wigintaayaa, okoo uduma
endagii see deeyaa, see kuwa anii eto too nekeenega. Magaa da kaa bagee
toma ena too too epa see kuwa se kiya
35 mée tomaa gakata uduma okoo Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo
ekee naadi kaama daamaa, topoo see dimii kaa yaukuwagee see bagee
kuwa uduma Wa me epa kiyaa.

---

* **10:28** Petrus me "Kuwa bagee kuwa daa kiyaa yoka pedeo see kuwa taa see nadeeyaami" see aseta menaa mee ko miyoo taa Petrus paagoo Ogatamee me dega-dega kaa Yahudi bagee me naano daa see agiyoo kuwa dagu see deeyaami yoka apanaa tomaa kaa bagee eetoono daa see taa see gaasi naadi aseta menaa mee. **10:28** Kis 10:15 **10:34** Gal 3:28, Kol 3:11

36 Yesus Kristus mee, inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaano Mée
Wa me menaa kuwa Ogatamee me inii Israel bagee yuwa paagoo mée
wegayaabuu taaki see kuwa ikii miya ipi. Yesus Waa ko mée tomaa-tomaa
uduma epoo Mée Tuhan mee.
37 Yudea wee kaa magaa uduma kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa
kuwa miya ikii ipi. Kuwa ko petamanii Galilea wee kaa kaama Yohanes
me mée yuwa uwo tukumisi naadi menaa weganaa seta.
38 Kiyoo kaama Nazaret magaa kaa Mée Yesus mee Ogatamee me Roh
Kudus ma, Wa me pesee agiyoo ma kuwa Wa kaa yadootaata. Ogatamee
Waa ma enaataa kemaata daamaa agiyoo ukuwanaa, peenaa seta, paa yago
bagee miya paa yaabagaapii seta, kisee koo senaa seta yuwa kuwa miya
ikii ipi.
39 Yahudi bagee me magaa kaa uduma, Yerusalem magaa kaa miya Yesus
me ukuwanaa, peenaa seta kuwa anii ma, apanaa bagee miya inii deeta
kaama yaweganaake. Yesus mee piya bokoo to kaa booyaamea
40 kiya wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo peeyaata kaama
mée yuwa paagoo deeyaami.
41 Mée uduma Waa diino taa, inii Ogatamee me kuwa menaa yawe-
ganaasi naadi mée wiginta bagee yuwa me too Waa deeme. Waa aya andoo
peeta kaama inii paagoo agiyoo epo noogee seme.
42 Inii Yesus me doometa menaa kuwa pe-eewegana taai see mée asimi,
bedaa iminookaa mée tomaa-tomaa wigintagaasi naadi wigintaata Mée Wa
me boota bagee yuwa miya wigintagaatagi, bogaano taa bagee yuwa miya
wigintagaatagi yoka, see gaamaasi naadi menaa kuwa miya pe-eewegana
taai see mée asimi.
43 Idukaa nabi bagee uduma okoo me wegawoo seta menaa kuwa ko
kisee: 'Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma okoo me pedeo yuwa Wa
me epa yaekeasiitagi' see menaa wegawoo seta" see asigi.

Apanaa tomaa kaa bagee miya Roh Kudus maseta menaa

44 Petrus me kisee wegataaki too ko kuwa menaa yiitookea bagee yuwa
okoo kaa Roh Kudus mee esedaa naadi kaama
45-46 okoo mena tomaa-tomaa kaa wegagea, kisee Ogatamee yaa-
paageekea. Petrus ma epo mepea bagee yuwa miya kisee yeegea. Okoo
Yahudi kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa. Okoo me sooi, Roh Kudus
mee kuwa apanaa tomaa kaa bagee kuwa kaa miya yakabagekomeegi nao
naadi dimi nagimegea. Petrus me asiino,
47 "Roh Kudus mee inii masemaame see see okoo miya masemaagea yoka
okoo uwo tukumaano kuwa taameekee iyo.
48 Okoo Yesus Kristus ekaa yiba uwo yatukumaai" see asigi. Kuwa bagee
yuwa uwo yatukumemaata kaama okoo me "Petrus aa nakaayoo peenaa
naaomegee taai" see asegea.

11

Petrus me Yerusalem magaa kaa pe-eewegata menaa

1 Kuwa apanaa tomaa kaa bagee me Ogatamee me menaa mikee nao
naadi masemaagea see menaa kuwa doodoota Yudea wee kaa eewegana
naadi kaama Yesus me menaa yadoonaa see bagee ma, Yesus yiba ena
kenaa bagee apanaa yuwa miya yeemaagea.

10:36 Ep 2:13-18, Kol 1:20-22 **10:42** Yoh 5:22-24, Kis 17:31

2 Petrus waa Yerusalem magaa kaa metaki peemaaga too ko Yahudi kaa
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me waa kagoo kaa asiino,
3 "Yaai, aa apanaa tomaa kaa bagee paagoo eetoogee sepe, okoo paagoo
naano agiyoo epo noogee sepe" see asegea.
4 Petrus wa me petamanii deepi-deepi yuwa kaama asii kuwa uduma
okoo daamaa nekeensi naadi eewegata menaa kuwa ko kisee:
5 "Anii Yope magaa kaa omegeeki too egaa ena sembahyang siyaa naaki
dega-dega kaa nadeeyaagi. Ebo dokaa ena mokoo epoo to kaa kaama otoo
yuwa peneata kaama esee-sekeetaata ni paagoo eseemaaga.
6 Eseemaaga kaboo deeyaa naaki bado wui see agiyoo ma, bogaa yiba
agiyoo ma, bedo woda tomaa-tomaa miya, magaa da taa peenaa-paanaa
see agiyoo tomaa-tomaa miya mee dokaa da kaa topa.
7 Anii mena wuu ena yeetaa. 'Petrus, aa anoogeeta kaama kuwa agiyoo
yuwa patameeii naadi naai' see nasigi naadi
8 ani me 'Yaai, Tuhan, kuwa uduma daa see agiyoo. Kisee agiyoo ena ma,
ena ma anii noodiino taa yoka' see asetaa.
9 Kiya bedaa mee mena wuu da me nasiino, 'Ni me "Daamaa, dagu" see
wegataayaa agiyoo yuwa "Kuwa daa, pedeo" see kuwa se wegaai' see nasigi.
10 Anii kuwa agiyoo yuwa kaagaa wedo deepa, mee kaama too dokaa da
mee bedaa epoo to wodoo metaki pakaa-seomega.
11 Kuwa kaboo da taa ko kisee ki Kaisarea magaa kaa bagee okoo wedo
anii nadiino see naadi ni me omegee see ee kaa meemaagea.
12 Roh me anii nasiino, 'Se gaagaa taai, okoo sekaataa pooi' see nasigi
yoka anii ma, apuwa Yesus yiba ena kenaa bagee okoo bidimi kuwa ma
inii okoo sekaataa peedoota mee mée to me ee yiba seemetaa.
13 Wa me mée asiino, 'Anii miyoo taa ni me ee kaa kaama malaikat bagee
ena deepa. Mee mée to me nasiino, "Eto ko mée ena ekaa da ko Simon mee
Yope magaa kaa tupi yoka badaa maagiino bagee peeyaai. Waa ekaa ena
mee ko Petrus.
14 Wa me kiiwegaapi menaa kuwa me aa ma, a me ee kaa bagee ma ikii
uduma daba daagimaa poopea" see kuwa malaikat see mée to me nasigi
menaa da' see kuwa wa me kisee naawegagi.
15 Anii wa me ee kaa kaama mena eewegataaka too ko mikee Roh Kudus
mee okoo kaa esedaa sipi, petamanii inii kaa eseanee seta see see okoo
kiyoo bagee kaa miya kisee eseaneeka.
16 Kisee ukuwadaaka naadi anii Tuhan me asimi menaa ena nekeenega.
Mee ko 'Yohanes me uwo yiba mée yatukumeta kiya Ogatamee me ikii Roh
Kudus yiba miya kitukumaatagi' see asimi ii see kuwa nekeenema.
17 See kemaata Roh mee, inii Tuhan Yesus Kristus mikee nao naadi kaama
Ogatamee me Waa aii mée manimi see see Wa me okoo miya aii manigi
yoka ani me Ogatamee mee taamegee siyaa ye?" see asigi.
18 Kisee asigi naadi kuwa yiitookea bagee yuwa me Petrus kagoo kepea
yuwa sikiinega. Okoo Ogatamee yaapaagee see kaa asiino, "Kisee kemaata
apanaa tomaa kaa bagee miya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa
ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoosi naadi Wa me
yaukuwaaniyaagi ii see kuwa eto too nekeenege yoka kiiboo, paamee" see
asegea.

Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa menaa

19 Idukaa Stepanus mee booyaata kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
miya wegee-wegee senaa naadi oodaa seta bagee kuwa ko noonaa Penisia

---

11:2 Gal 2:12-14 **11:16** Kis 1:5

magaa kaa, noonaa Siprus maga okogoo to kaa, noonaa Antiokia magaa
kaa oodaa seta. Kuwa magaa yuwa kaa peemaata kaama kiyoo Yahudi
bagee yuwa paagoo too Yesus kaa menaa eeweganaa seta.
20 Kiya Siprus kaa bagee noonaa ma, Kirene kaa bagee noonaa ma
okoo peedoota Antiokia magaa kaa peemaata kaama kiyoo apanaa tomaa
kaa bagee yuwa paagoo miya Tuhan Yesus me daamaa doometa menaa
eeweganaa seta.
21 Tuhan Wa me pesee yagaa okoo ma enaataa kemaata mée eebaa Tuhan
mikee nao naadi okoo me pedeo yuwa ekeata Wa kaa too dimi maataagea.
22 Kuwa ukuwaandaa seta menaa yuwa doodoota Yerusalem magaa kaa
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo pe-eewegagea. Okoo me kuwa
menaa yeeta kaama Barnabas paagoo "Kuwa ukuwaandaa seta yuwa aa
pe-naadeegii" see asegea naadi waa Antiokia magaa kaa peegi.
23 Peemaata kaama deenaa naadi mikee, Ogatamee me epaa mee apanaa
tomaa kaa bagee paagoo miya Wa me maamaa yadootagaa segeeki nao
naadi esee ede kigi. Wa me okoo paagoo "Ikii makii taa, kisee too Tuhan
nao naadi Wa kaa too dimi maawoo, umiwoo taai" see menaa eeweganaaki.
24 Barnabas waa dimi daamaa, Roh Kudus mee pudii see mée, Yesus
mikee gaano dimii mee ebo see mée. Kuwa wodoo taa Tuhan mikee gaayaa
bagee mée eebaa kedaakea.
25 Kiyoo kaama Barnabas me Saulus pe-diino see naadi peedoota Tarsus
magaa kaa peemaata kaama
26 Saulus ma aadoo naadi kaama metaki Antiokia magaa kaa badaa
maadoo peegi. Antiokia magaa kaa peemaata kaama ekea tahun ena
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa mée eebaa topegee seta. Antiokia magaa
kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Kristen bagee see ekaa mee
petamanii munta.

"Naano agiyoo taa uwaa meepa" see wegata menaa

27 Kuwa kaboo da taa ko nabi bagee noonaa Yerusalem magaa kaa kaama
Antiokia magaa kaa peegea.
28 Ena mee ekaa da ko Agabus. Roh me Agabus mena ena ase-maneegi
naadi waa yiinaageeta kaama asiino, "Ikii nayeeweei. Eebaa umiino taa
kaa maga uduma naano agiyoo taa uwaa meepa yoka" see asigi. (Mikee,
Kaisar Klaudius mee ebo tota kaboo ukuwaanta.)
29 Naano agiyoo taa uwaa mega naadi kiyoo Antiokia magaa kaa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa me amokiyoo Yudea wee kaa Yesus yiba ena
kenaa bagee yuwa "Okoo naano agiyoo edaasi naadi inii me agoo see kepee
yuwa niidogaai" see asegea. Okoo ena-ena kepe agoo kiyaa yuwa doodoo
kuwa sikii-sikii kutuu segee naadi kaama
30 Barnabas ma, Saulus ma "Ekea kuwa kepee pe-niimanii" asegea. Ekea
kepe doodoota kaama Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
tuku-tuku yuwa paagoo pe-manegea.

12

Yesus mikee gaayaa bagee wegee-wegee seta menaa

1 Kuwa kaboo da Israel magaa to kaa ebo tookee mée Herodes me Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa noonaa "Pe-peneata kaama digiyoo ee yiba
nadogeamaai" see asigi.
2 Dogeamaata kaama Yohanes awaagi Yakobus mee mowai me daa-
peasegea.

11:19 Kis 8:1-4 **12:2** Mrk 10:35-39

3 Yakobus boogi naadi Yahudi bagee okoo ede kegea. Ede kegea yoka
Herodes me "Petrus mee miya pe-peneasii" see asigi. Wa me kuwa koo
seta kuwa ko ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti kuwa unu petoo
noogee siyaa kaboo ukuwagi.
4 Petrus mee peneata kaama digiyoo ee yiba dogeamaagea. Digiyoo ee
yiba kiyoo okaa yago bagee eebaa waa diitookea. Kuwa bagee uduma mée
kutuu wui aapeka-peka see diitoo segeekea. Herodes me gaano, 'Paskah
noomaata kaama Petrus waa mée yuwa paagoo wa kaa pedeo menaa yeesi
naadi badaa yamagaapa' see gaagi.
5 Petrus mee digiyoo ee yiba omegeeki kiya Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa Ogatamee paagoo maamaa sembahyang yasegeekea.

6 Herodes me Petrus wa kaa pedeo menaa yeesi naadi mée yuwa paagoo
badaa yamagaano see naagoo daatooyiba yaato Petrus waa digiyoo ee yiba
kiyoo okaa yago bagee wiya yaayupii da kaa toomoo ometaaki. Pose onee
wiya wa me yagaa yuwa gadimetaata kaama okaa yago bagee ekea me
yagaa da kaa pe-opeetaagea. Kenee to kaa apanaa bagee wiya miya kiyoo
diitoo taakea.
7 Taka ena Tuhan me menaa eseasegee see bagee ena kiyoo eseemaagi,
digiyoo ee yiba kusi-kusii da wogaamaaga. Petrus pamee da taa peenaa
yagaamoo asigi naaki anoogeegi. "Mani anoogii" see asigi naaki kuwa
yagaa da kaa gadimetaagea pose onee yuwa waadibaa kisee beanega.
8 Bedaa wa me asiino, "A me dokaa ma, bado doko miya maatagaai" asigi
naaki kisee maataagi. "Ebo mee dokaa da maataata ni sekaataa meei" see
asigi.
9 Petrus mee malaikat see mée to sekaataa peegi. Malaikat see mée to
me ukuwagi agiyoo yuwa nekeeniino taa. "Dega-dega kaa deega kepa" see
gaagi kiya taa, uduma awee da kaa ukuwagi agiyoo.
10 Peedoota kiyoo diitoo taa see bagee kutuu ena kaa peemaaga too ko
taameenega keenda, se deemaagea. Kiyoo kaama amoo-sege bedaa apanaa
diitoo taa see bagee wiyaagoo to kutuu mee kaa miya kisee se deemaagea.
Kisee peedoota mee magaa kaa peegee see etaa da kaa kiyoo pose kenee to
kaa peemaayaa naaki kene waadibaa kisee kabaanega. Etaawee peetaaka
too taka ena malaikat see mée to kisee egaapeasigi, ewo.

11 Kuwa kaboo da Petrus mee dimi meemaata kaama daamaa nekeenigi.
"Mikee, Herodes ma, Yahudi bagee ma okoo anii napatamaapea naadi
Tuhan me malaikat see mée to ni paagoo naisiyaata daba napeeyaagi ii
see kuwa eto nekeenega" see gaagi.
12 Kisee nekeenta kaama peedoota Yohanes Markus baayo Maria me
ee kaa peemaagi too ko mee ee yiba kiyoo mée eebaa kutuu semaata
sembahyang taakea.
13 Mee ee geboo da kaa ebo wagee kenee to kaa kiyoo peemaata kaama
kenee to kaa tugu-tugu siyaa naaki Maria me agiyoo yaokagee see apii ena
ekaa da ko Rode mee kene yakabaano see naadi mega.
14 Petrus me mena ugiyaa naaki mee apii to esee ede kaa se gaata kenee
to si yakabata kaama yiibaga metaki ee yiba peega. "Petrus waa nakaayoo,
wagee kenee to kaa tupi nao" see asega.
15 Ee yiba bagee me "Taa, Petrus se. Aa taki-takii meanege ye?" see asegea
kiya wa me "Taki-takii se, waa wagee kenee to kaa tupi" see maamaa asega
naadi okoo me "Kisee gaayu ko Petrus se kiya waa diitoo segee see malaikat
see mée to kepa ke" see asegea.

16 Yoo da kaa Petrus kisee kenee to kaa maamaa tugu-tuguki naadi okoo
uduma megea. Kenee to kabataata kaama deeyaa naaki kiyoo tupi. Okoo
dimi nagimaano ebo.
17 Petrus okoo uduma koogo toomaasi naadi mena se ogeta aii yagaa
da me too koogo-koogo see asigi. Tuhan me digiyoo ee yiba kaama daba
naapeepi see menaa uduma eewegagi. "Kuwa menaa yuwa Yakobus* ma,
Yesus yiba ena kenaa bagee apa yuwa miya uduma pe-eewegaai" see asigi.
Kiyoo kaama maga ena kaa peegi.
18 Tokoma mee da digiyoo ee kaa kiyoo diitoo taa see bagee yuwa me
yaai, Petrus kayoo peepi ya naadi dimi gaagaa ebo.
19 Kisee yaai-yaai taakea kaboo Herodes meemaagi. Wa me "Petrus mee
niiabaai" see asigi kiya se deemaagea yoka wa me kuwa diitoo taa see
bagee yuwa paagoo apaadeeki. Okoo ewo naadi kaama Herodes me "Kuwa
bagee yuwa patameepeasi yoka badaa magaai" see asigi. Aseta kaama
waa Yudea wee kaa kaama peedoota Kaisarea magaa kaa peemaata kiyoo
omegee, toogeeki.

Ogatamee me Herodes booyaata menaa

20 Kuwa kaboo da Herodes waa Tirus magaa kaa bagee ma, Sidon magaa
kaa bagee ma okoo kagoo kigi. Wa me kuwa magaa wiya kaa bagee me waa
ebo toogee see magaa kaa bagee paagoo naano agiyoo pe-edaano be kaa
"Kuwa bagee paagoo si yaedaai" see asigi. Kuwa me kemaata kuwa maga
wiya kaa bagee me naano agiyoo daba mée edaayaasi naadi epo enaataa
Herodes paagoo peegea. Okoo Herodes wa kaa tabogetaa see eboo ena
ekaa da ko Belastus paagoo keta peemaata kaama asiino, "Herodes me inii
mée kagoo ketaa see kuwa taa kisi yoka mée yaasii" see asegea.
21 Kuwa menaa aawegaa taano see naagoo Herodes waa magaa da kaa
ebo tookee bagee me dokaa yuwa maatagaa naadi wa me ebo animagaano
yoo kiyoo animaata kaama ebo menaa wegakomeeki.
22 Kiyoo yiitookea bagee me mena ebo kaa "Mée me mena wuu da se
kiya Ogatamee waa mena wegagi keenda" see asegea.
23 Herodes me "Anii Ogatamee se, Ogatamee mee Wa too Eboo yoka" see
menaa wegaano taa, kisee Ogatamee ebo ekeasiino taa kemaata taka ena
Tuhan me menaa eseasegee see bagee ena me pedeo agiyoo yadootaagi
naaki patoodii deemaata boogi.
24 Kuwa kaboo da Ogatamee me menaa maga eebaa wudidaa, peedaaka
naaki Yesus mikee gaayaa bagee eebaa kedaaka.
25 Barnabas ma, Saulus ma ekea me Yerusalem magaa kaa pe-ukuwaano
see agiyoo yuwa ukuwamaata kaama Yohanes Markus see mée to mee
badaa maadoota okoo wedo Antiokia magaa kaa peegea.

13

Barnabas ma, Saulus ma ekea mena doonaasi naadi wiginta menaa

1 Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo paagoo nabi
bagee ma, Ogatamee me menaa mée topetaa see bagee miya agoo, kuwa ko
Barnabas ma, Simeon ma, Kirene magaa kaa mée to Lukius ma, Menahem
ma, Saulus ma kuwa agoo. Simeon mee ko wiyaagoo to ekaa da ko Niger
see ekaa miya weeyaa. Menahem mee ko idukaa Herodes Antipas ma ekea
enaataa muniwoo seta yogaa to mee.

---

* **12:17** Yakobus see mée to mee ko Yesus Waebee, Yesus mikee gaata bagee yuwa tuku see mée ena.

2 Okoo Tuhan Wa too ebo ekee, naano agiyoo tapoo toogee, kisee
yaukuwageekea kaboo Roh Kudus me asiino, "Barnabas ma, Saulus ma
ekea Ni me asiipa agiyoo pe-naukuwanaasi yoka nawigineai" see asigi.
3 Okoo naano agiyoo tapoo omegee, sembahyang ukuwagee naadi kaama
Barnabas ma, Saulus ma ekea kaa yagaa yamaata kaama "Eto ko pooi" see
asegea.
4 Kisee Roh Kudus me ekea pooi see aseta kaama ekea peedoota Seleukia
magaa kaa peemaata kaama bedaa kapal komaa taa Siprus see maga
okogoo to kaa peegea.
5 Kiyoo maga ena ekaa da ko Salamis magaa kaa peemaata kaama mee
magaa kaa Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yuwa yiba Ogatamee
me menaa eeweganaakea. Yohanes waa miya epo weganaa, peenaaki.
6 Mee maga okogoo to kaa Ogatamee me menaa yadoonaa segee
naadi wodopasi magaa ena ekaa da ko Papos magaa kaa kiyoo mena
eeweganaaka too ko Yahudi bagee ena ekaa da ko Bar-Yesus tupi. Waa
duya yago bagee ena, nabi poga-poga see mée to,
7 mee magaa kaa Gubernur wa kaa tabogetaa see mée. Gubernur mee
ekaa da ko Sergius Paulus, dimi ipi see mée. Waa Ogatamee me menaa
yiino see naadi asiino, "Barnabas ma, Saulus ma ekea badaa namaagii" see
asigi.
8 Ekea badaa maageeta wa paagoo peemaata kaama Ogatamee me menaa
eewegataakea. Kiya mee nabi poga-poga see mée to me Gubernur me Yesus
mikee gaapi naadi be kaa ekea maamaa taamege-taamege see kooki. Mee
mée to waa Yunani menaa kaa ekaa da ko Elimas.
9 Kiya Saulus mee, wiyaagoo to ekaa da ko Paulus mee Roh Kudus esee-
awigi naadi kaama wa me mee mée to maamaa diitoo naadi kaama
10 asiino, "Aa ko mée deebaa taano dimii ma, pedeo agiyoo ukuwaano
too dimii ma kuwa maamaa gaataa see mée. Aa Iblis me yogaa, aa mikee
menaa ma yape see mée to kadeega. Tuhan me topoo see menaa kuwa a
me 'Koopoo too, si yii' see wegageeke menaa kuwa aa se ekeasiipe ye?
11 Eto ko aa nekeenii. Tuhan me pedeo agiyoo kadootaagi. Aa emaa
digiyoo kaape, kenoo to miya aa peenaa ma se diipe, taa kaapa naagoo
ewo" see asigi naaki taka ena emaa masii to kaa ayayaa da mokoo
takiinega, gaayaa naaki agiyoo-pagiyoo uduma diino naka, eepoono bagee
yagaa yaamaga-yaamaga senaaki.
12 Gubernur me kuwa agiyoo yuwa deeta kaama Tuhan kaa topeta
menaa kuwa omaago, dimi nagimegao naadi Yesus mikee gaagi.

Pisidia magaa kaa ma, Antiokia magaa kaa ma kiyoo eeweganaa seta menaa

13 Paulus ma, waa ma epo peenaa see bagee yuwa ma kuwa Papos magaa
kaa Ogatamee me menaa wegamaata kaama peedoota kapal komaa taa
Pampilia wee kaa magaa ena, Perga magaa kaa peemaayu. Peemaata
kaama Yohanes Markus mee Paulus nuwaa goetaata wa too Yerusalem
magaa kaa metaki peegi.
14 Kiyoo kaama Paulus nuwaa okoo muguu naadi Pisidia wee kaa magaa
ena, Antiokia magaa kaa peemaata kaama Sabat naagoo yoka sembahyang
segee see ee yiba seemetaa, kiyoo animaayu.
15 Kuwa kaboo da mee ee kaa ebo-ebo yuwa me Musa me menaa ma, nabi
bagee me menaa ma kuwa ponee ena eewegamaata kaama okoo me mée
waa ena paagoo asiino, "Paulus nuwaa paagoo kisee pe-naasii: 'Neawaagi
nokaa yuwa, inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu siyaa menaa

ena agoo kepa ko daamaa niiwegaai' see kisegea, see kuwa pe-naasii" see asegea naadi kisee pe-asigi.

16 Paulus yiinaageeta kaama mena wegaano see naadi yagaa waseata wegata menaa kuwa ko kisee: "Ikii Israel bagee ma, bedaa ikii apanaa tomaa kaa bagee yuwa kiya Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee yuwa miya ikii kuwa uduma ni me menaa nayiitoo taai.
17 Idukaa ko Israel bagee me yaapaagee see Mée Ogatamee Wa me inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee yuwa daamaa wigintaata. Wigintaata kaama okoo apanaa bagee me magaa kaa, Mesir magaa kaa kiyoo omegee, toogee seta kiya inii ebo tomaa da mée kiyaata kaama Mesir magaa kaa kaama omaago ma daba mée peeyaata.
18 Okoo ebo mee maga ugii da kaa omegeeka too Ogatamee mee si yayeegee seta kiya Wa me okoo daamaa deegee naadi kisee too tahun mée wiya.
19 Kanaan magaa kaa eepakaamaata kaama kiyoo maga epoo bagee mée tomaa petoo to yapedeo kiyaata kaama okoo me magaa yuwa Israel bagee paagoo yawuditaata.
20 Kuwa uduma, petamanii Ogatamee me inii mée tomaa asii-kaba-kaba seta bagee yuwa wigintaata kaama kisee too Kanaan magaa mee yawuditaata naagoo kuwa yaayupi umiwoo seta yuwa egataayaa naaki tahun empat ratus lima puluh.

Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa omegee, toogee naadi kaama Ogatamee me okoo paagoo ebo bagee yuwa ebo tuyaabuu segee see kisee too nabi Samuel mee.
21 Kiyoo kaama Israel bagee yuwa me 'Magaa da kaa ebo tookee bagee ena inii paagoo ebo mée yatuyaai' see idimegea. Ogatamee me Benyamin apaa kaa mée, Kis me yogaa Saul mee ebo yatuyaata. Saul wa me ebo toogee seta kuwa tahun mée wiya.
22 Kiyoo kaama Ogatamee me Saul waa ebo toowoo seta kuwa be naadi kaama wa me komoo Daud mee ebo tuyaata. Ogatamee me wegaano, 'Isai yoopaa Daud mee Anii ou nagaataa see mée deega. Ni me daamaa, ede see gaayaa agiyoo uduma wa me naukuwamagaapi' see wegata.
23 Daud ma apaa kaa bagee kabawoo, umiwoo naadi kaama Israel bagee daba daagimaa peeyaano Mée Yesus mee agoo keta, idukaa kaama Ogatamee me agoo kiyaatagi see wegawoo seta Mée mee.
24 Yesus Wa me menaa weganaa taano taa kaboo da Yohanes see mée to me Israel bagee paagoo 'Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa uduma ekeata uwo tukumaai' see weganaa seta.
25 Yohanes me yaukuwaano agiyoo yuwa yaukuwatagaano see koo taaki too wa me wegaano, 'Ikii naa kaasee nagaagea ya? Anii ko Ogatamee me wigintaata wegawoo seta Mée se kiya daamaa nekeenii: Waa uuto meepi Mée mee ko esee ebo. Anii peedi yoka Wa me bado doko yabeano kuwa miya iyo, weda' see wegami.

26 Kuwa me kemaata neawaagi nokaa, neebee nokaa ikii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee ma, bedaa ikii apanaa tomaa kaa bagee kiya Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee miya ikii uduma daamaa nekeenii. Ogatamee me inii paagoo mée daagimaa peeyaano menaa kuwa mée ase-maneemi.

13:19 Yos 21:43-45 **13:20** Hak 2:16, 1Sam 7:15-17 **13:21** 1Sam 8:4-9, 9:15-17 **13:22** 1Sam 15:10-11, 16:1-13 **13:23** Yes 11:1-10, Mat 1:1 **13:24** Luk 3:3 **13:25** Yoh 1:20,27

27 Yerusalem magaa kaa bagee ma, okoo me ebo bagee miya okoo me 'Yesus mee ko idukaa kaama wegawoo seta Mée mee ii' see kuwa nekeeniino taa. Sabat naagoo gakata okoo nabi bagee me Yesus kaa wegawoo seta menaa kuwa yeegeekea kiya 'Mee Yesus kaa menaa ii' see kuwa nekeeniino taa kemaata 'Yesus waa bogaano gaano pedeo' see asemea. Kuwa me kaama idukaa nabi bagee me Yesus mee 'Kisee bogaatagi, kisee booyaatagea' see wegawoo seta menaa kuwa okoo me uwa daayaagea.
28 Yesus kaa pedeo menaa ena ma taa kiya okoo me Pilatus paagoo 'Wogeepeasii' see asegea.
29 Kuwa idukaa Wa kaa yaebeamaata menaa kuwa uduma okoo me yaukuwaaniyaata kaama Wa bootaa da piya bokoo to kaa kaama yagokakomeeta kaama beapa yiba ogo maataagea
30 kiya Ogatamee me Yesus bootaa da aya andoo peeyaagi.
31 Waa aya andoo peeta kaama unu eebaa mée kisee deeyaabuu segee simi. Kuwa bagee kuwa ko Waa bogaano taa kaboo Galilea magaa kaa kaama Yerusalem magaa kaa too epo peenaa seta bagee yuwa. Kuwa Yesus deeta bagee yuwa me eto kiipaa Israel bagee yuwa paagoo eeweganaa taakea.
32 Eto ko kuwa daamaa menaa kuwa inii kiiwegage, kuwa ko Ogatamee me idukaa inii ma tomaa kaa bagee yuwa paagoo 'Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata' see aseta menaa kuwa
33 eto kiipaa inii okoo me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa paagoo Ogatamee me mée yaukuwaaniyaagi. Kuwa menaa kuwa idukaa Mazmur kapogee yiba yaayaa seta menaa wiyaagoo to mee yiba ebeamaata. Ogatamee me aseta menaa kuwa ko kisee:

'Aa ko Niyoopaa, Anii kenaagoo Agaataagi kega' see menaa ebeamaata. *Mzm 2:7*

Kuwa menaa uduma Yesus kaa uwa daasi naadi Waa aya andoo peeyaagi.
34 Yesus boota kaama aya andoo peeyaagi yoka wiyaagoo se bogaapi, bootaa da se dabiipa. Kuwa kaa menaa idukaa Ogatamee me wegata, kuwa ko kisee:

'Ani me idukaa Daud paagoo "Kisee daamaa kaukuwaata" see aseta see see ikii kaa miya taa ma taa kiukuwaata' see wegata. *Yes 55:3*

35 Mee mokoo menaa Daud me Mazmur kapoge yiba menaa ena miya kisee:

'Anii ko Aa ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée yoka ni me boota maa to mee A me dabiino be naadi se naekeasiipe' see menaa ebeamaata. *Mzm 16:10*

36 Daud waa Ogatamee me aseta menaa uduma daamaa yaukuwamaata kaama boota. Boota kaama wa me bagee yuwa ogo maagee seta yoo kiyoo miya ogo maataata. Wa bootaa da dabeepeata
37 kiya Ogatamee me aya andoo peeyaami Mée mee peenaa ma dabiino taa.
38 Kuwa me kemaata neataagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, daamaa nayii. Mee Mée mee Waa mée yaboomi kuwa kaa kaama inii me pedeo yuwa epa mée yaekeasiino menaa kuwa kisege.
39 Mee Mée mee mikee gaayaa bagee yuwa uduma Ogatamee me okoo me pedeo yuwa kaa menaa kuwa uduma yataa kiyaayaa. Kiya Musa me menaa deewoo see kaa kuwa Waa ma menaa kuwa si yataa kiyaayaa yoka naadi kisege.

13:28 Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:57-61 **13:38** Yoh 1:17, Gal 2:16, Plp 3:9

40 Kisee kemaata nabi bagee me gaamaasi naadi wegawoo seta menaa
kuwa ikii kaa uwa se daasi naadi daamaa nekeenii. Nabi bagee me menaa
ena mee ko kisee:
41 'Ikii nawisintaa see bagee yuwa gaamagaai.
Ikii me umiwoo, toowoo siyaa begaa kaa Anii yaai-yaai agiyoo kimiyaabuu
taapa.
Kuwa koo taapa menaa yuwa kiiwegagea kaapa miya ikii me kuwa
mikee menaa yoka see kuwa se gaapea.
Kuwa Ni me ikii kaa kimiyaabuu taapa agiyoo kuwa me
ikii dimi nagii-nagii naadi kaama bogaai' see menaa ebeamaata. *Hab 1:5*
Kuwa menaa kuwa ikii kaa miya kisee uwa daayaa naadi kisege" see asigi.
42 Paulus me kuwa menaa wegamaata kaama Barnabas ma ekea poono
see kaboo kuwa yiitoo sepea bagee yuwa me asiino, "Ei, Sabat naagoo
kaama mee miya bedaa kuwa see see menaa mée eewegaai" see maamaa
asegea.
43 Kiyoo bagee yuwa uduma peedaakea kaboo Yahudi bagee noonaa
ma, bedaa apanaa tomaa kaa bagee kiya Ogatamee Wa too ebo, Wa too
weda see gaayaa bagee noonaa miya okoo Paulus ma, Barnabas ma ekea
sekaataa peegea. Ekea me okoo asiino, "Ogatamee me mée epa dimii mee
ma aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo taai" see asepegeekea.
44 Unu petoo omemaata kaama bedaa mee magaa kaa bagee maamaa
eebaa Tuhan me menaa yiino see naadi megea.
45 Yahudi bagee ebo-ebo yuwa me yaai, mée eebaa ekea me menaa
too yayeegeekea yoka naadi Paulus ma, wa me wegataaki menaa ma
wisinegea. "Mée deebaa see menaa too" see yawegagea.
46 Paulus ma, Barnabas ma weda taa, dimi uu kaa asiino, "Ogatamee
me menaa kuwa enaa me ikii Yahudi bagee keta kiiwegaano gaano pedeo
yoka naadi kiiwegageeke kiya ikii kuwa menaa be kegea. Ikii Ogatamee
paagoo iminoo miya, iminoo miya se eetoogee taapea bagee yuwa ii see
kuwa ikii me mée deeyaagea yoka inii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
paagoo pe-eeweganaa taape.
47 Kuwa ko idukaa Tuhan me inii kaa mée aseta menaa ena mee ko kisee:
'Aa uwoo to, magaa to uduma mée tomaa-tomaa yuwa paagoo ago
napeeyaasi naadi kawigintaaga,
Ni me mée daba daagimaa peeyaano menaa eeweganaa see mée
kakiyaaga' *Yes 49:6*
see menaa ebeamaata yoka enaa mée tomaa apanaa yuwa paagoo mena
pe-eeweganaa taape" see asegea.
48 Kiyoo mée tomaa apanaa yuwa me kuwa menaa yeeta kaama esee ede
kegea, Ogatamee me menaa ebo nao naadi yaapaageekea. Kuwa Ogatamee
me iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoosi naadi wiginta bagee
yuwa okoo uduma Yesus mikee gaagea.
49 Mikee gaata kaama Tuhan me menaa yadoonaa segee naadi kaama
mee magaa kaa bagee uduma yeemaagea.
50 Okoo me kuwa menaa yadoonaakea kuwa Yahudi bagee me kisee be
kegea naadi peedoota mee magaa kaa ebo ekaa yago bagee yuwa paagoo
asegea. Ogatamee mikee gaayaa apii yuwa miya asegea. Okoo paagoo
"Paulus ma, Barnabas ma ekea niiabagaai" see yaweganaa naadi kisee
abagagea.

13:46 Luk 14:23-24

51 Ekea me ikii kisee si yayeegea bagee yoka naadi bado kaa maga ponee
yuwa takadekumiino see naadi bado pasi-pasikea. Ekea me kisee okoo kaa
yaukuwamaata kaama Ikonium magaa kaa peegea.
52 Kuwa kaboo da kuwa Antiokia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa okoo me ede dimii mee maamaa pudii, bedaa okoo Roh Kudus mee
miya pudii, kisee omegee, toogee segeekea.

14

Yesus me menaa Ikonium magaa kaa eeweganaa seta menaa

1 Paulus ma, Barnabas ma ekea Ikonium magaa kaa peemaata kaama
kiyoo miya Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba seemetaa. Ekea
daamaa pesee ma eewegagea naaki Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa
bagee miya maamaa eebaa kuwa menaa da mikee nao see gaagea
2 kiya Yahudi bagee noonaa me be kegea. Apanaa tomaa kaa bagee okoo
me miya be kisi naadi kobaakee menaa okoo paagoo eeweganaakea naaki
okoo me miya kuwa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa be kegea.
3 Kuwa kaa Paulus ma, Barnabas ekea mee magaa kaa kiyoo maamaa
omegee naadi kisee too uu ma Tuhan me mée esee epaakee kaa menaa
eeweganaa segeekea. Kuwa menaa mikee menaa ii see gaasi naadi
Tuhan me ekea pesee kiyaata kaama dimi nagii-nagii agiyoo yuwa
ukuwaaniyaabuu senaakea.
4 Kisee ukuwanaakea naaki mée noonaa me makapaa menaa yoka naadi
Yahudi bagee yaato kegea, mée noonaa me mikee menaa nao naadi Yesus
me menaa yadoonaa see bagee yuwa yaato kedaakea, kisee wigintaagea.
5 Kuwa kaboo da Yahudi bagee ma, apanaa tomaa kaa bagee ma, okoo
me eboo yuwa miya uduma Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa be
kaa "Ekea niipatamaai" see aaseekea. Oma kamu me ekea wogeepeasiino
see menaa kuwa
6 ekea yeeta kaama oodoota Likaonia wee kaa Listra magaa kaa ma,
Derbe magaa kaa ma, kuwa geboo da kaa magaa kaa ma uduma
7 Yesus me daamaa doometa menaa kisee eewegapegeekea.

Listra magaa kaa Yesus me menaa eeweganaa seta menaa

8 Paulus ma, Barnabas ma ekea Listra magaa kaa mena eeweganaakea
naaki oogimaata see mée ena kiyoo animaata tupi. Waa kabata yoo kaama
poono naka see mée to.
9 Paulus me wegataa see menaa yuwa daamaa yiitooki. Paulus me wa
too maamaa diitoo naadi kaama mee mée mee Yesus mikee gaayaa see
mée ii see nekeenigi. Waa Yesus mikee nao see gaagi dimi mee me wa kaa
meanta agiyoo yataa kiyaayaa see deega yoka naadi
10 wa paagoo ebo menaa kaa "Aa anoogii" see asigi naaki kisee ki oseata
pakaanta kaama daamaa peenaaki.
11 Paulus me yaukuwagi agiyoo da kiyoo diitookea bagee yuwa dimi
nagimegea. Okoo me menaa kaa yaapaagee taano see naadi mena ebo
kaa, "Kuwa mée wiya kuwa ogatamee mokoo bagee wiya epoo to wodoo
kaama mée gakadedoota magaa da kaa mée paagoo eseemaagea nao" see
asegea.
12 Okoo me epoo to kaa yaapaagee see eboo ekaa yuwa ekea ekaa
muntaagea. "Barnabas mee ko Zeus, Paulus mee Zeus me menaa
yaweganaa see mée yoka waa ko Hermes" kisee aaseekea.

13 Mee magaa kaa gebo kaa ekaapa see magaa ena kaa kiyoo Zeus
yaapaagee taa see ee ena agoo. Mee ee to kaa Zeus paagoo agiyoo kupi-
manee taa see mée to mee wa me Paulus ma, Barnabas ma ekea paagoo
miya agiyoo kupi-maniino see naadi pai sapi wodaa yuwa ma, piya pui
ukuu yuwa ma kuwa masedoota mee magaa kaa oma wagee kenee to kaa
pe-ekeasigi.
14 Yesus me menaa yadoonaa see bagee Barnabas ma, Paulus ma ekea
paagoo kuwa wodaa kupi-maniipea see menaa yuwa yeegea. Yeeta kaama
kisee pedeo yaai naadi ekea me dokaa yuwa geataata kaama yiibaga kuwa
bagee yuwa yaayupii peemaata kaama asiino,
15 "Mée yuwao, ikii kuwa kaasee kaa koo taakea ya? Enaa miya ikii see
see bagee, enaa miya mée tomaa. Toono Too Mée Ogatamee mee Waa epoo
to ma, epoo to kaa agiyoo-pagiyoo yuwa miya, magaa to ma, magaa da kaa
agiyoo-pagiyoo yuwa miya, uwo ma, uwo yiba toogee see agiyoo-pagiyoo
yuwa miya uduma Wa me ogaataata yoka ikii me aii kisee agiyoo kaa dimi
maageekea kuwa ekeata Ogatamee Wa too yaapaageesea naadi enaa Yesus
me doometa menaa ikii paagoo daamaa kiiwegataake.
16 Mée tomaa-tomaa yuwa idukaa kaama Ogatamee ewo kaa otoopa
agiyoo yaapaagee siwoo seta kiya Ogatamee me okoo kisee se ukuwaai
see asiino taa.
17 Kisee asiino taa kiya Ogatamee Waa kisee Mée, kisee Mée ii see kuwa
nekeensi naadi agiyoo maamaa eebaa mée paagoo awee da kaa daamaa
deeyaabuu siwoo segeeki. Kuwa ko Wa me epoo to kaa kaama ikii kaa deka
daamaa kiwiyaabuu segeeki kemaata naano agiyoo agoo kiyaa kaboo ikii
maamaa noogeekea, Wa me ikii kisee ede ma, ede ma kikiyaabuu segeeki.
Kuwa uduma ikii me Ogatamee Wa too miya see kuwa nekeensi naadi
daamaa kiukuwayaabuu segeeki agiyoo yuwa" see kuwa ekea me asegea
menaa.
18 Kisee asegea kiya kuwa bagee yuwa me ekea paagoo agiyoo kupi-
maniino dimii mee moga se ekeasegea.

19 Kisee koo taakea kaboo Yahudi bagee noonaa Antiokia magaa kaa ma,
Ikonium magaa kaa kaama meemaagea. Okoo meemaata kaama kiyoo
topea bagee yuwa me miya Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa
be, kagoo kisi naadi kobaakee menaa eeweganaakea. Kisee eeweganaakea
naaki okoo me miya kagoo kaa Paulus patamaano see naadi oma kamu
wugitagaakea. Wugitaata boogi yoka naadi kota amoo yaato dogeamaata
kisee ekeasegea.
20 Kisee ekeasegea kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa waa bobetaagea
kaboo Paulus anoogeeta kaama metaki peedoota mee magaa kaa peemaata
kaama tokoma mee da Barnabas ma ekea Derbe magaa kaa peegea.

Paulus ma, Barnabas ma ekea metaki Antiokia magaa kaa peeta menaa

21 Derbe magaa kaa peemaata kaama Yesus me doometa menaa eewe-
ganaakea naaki mée eebaa Yesus mikee nao naadi Wa me menaa topetaa
see bagee yuwa kegea. Kiyoo kaama ekea me meta yaato magaa yuwa taa
metaki peedoota Listra magaa ma, Ikonium magaa ma, Antiokia magaa
ma,
22 kuwa magaa gakata ekea me kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa okoo dimi mena daamaa pesee kiyaata makii taa see kaa toowoosi
naadi menaa eeweganaa sepegeekea, kuwa ko kisee: "Mée me inii mée

14:15 Kis 17:29-31 **14:17** Mat 5:45, Rom 1:19-20

wegee-wegee see kaa ae-wae siyaa agiyoo eebaa kuwa inii deemaata
kaama too Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see yoo seemiyaa" see asegea.
23 Kuwa magaa gakata Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ekea
me yawigineano see naadi kaama naano agiyoo tapoo toogee, sembahyang
yaasegee, ekea kisee keta yaukuwagea. Yawigintaata kaama okoo me
mikee gaayaa see Mée Tuhan Wa me okoo daamaa deewoosi naadi Wa
me yagaa yiba yaekeasegea.
24 Kiyoo kaama ekea peedoota Pisidia wee kaa magaa mee amoo-sege
naadi Pampilia wee kaa,
25 Perga magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yesus me menaa eewegamaata
kaama muguu naadi Atalia magaa kaa peemaata kaama
26 kapal komaa ena kaa pakaanta mee komaa taa Antiokia magaa kaa
peegea. Antiokia magaa mee ko ekea me petamanii Yesus me menaa
yadoonaa taano taa kaa tota magaa. Ekea petamanii mena yadoonaa taano
see kaboo kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me ekea mena eewegaanaa
taapea yiba Ogatamee me epaa mee ma epo enaataa eepeenaasi naadi ekea
Wa me yagaa yiba yaekeasemea. Eto ko ekea Wa me menaa yadoonaa
naadi metaki meemaagea.
27 Meemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa "Uduma
meei" asegea. Okoo meemaagea kaboo ekea me eewegaano, "Ogatamee
Waa enaa ma epo enaataa kemaata Wa me kisee mée eeukuwanaa sipi,
kisee mée eepeenaa sipi, bedaa Wa me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
okoo miya Yesus mikee gaasi naadi okoo kaa kene yakabatagaa senaa sipi"
see menaa kuwa uduma ase-maneegea.
28 Ekea mee magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo
eebaa eeomegee seta.

15

Yerusalem magaa kaa ebo menaa daakumiino see naadi mée kutuu seta menaa

1 Kuwa kaboo da Yahudi bagee noonaa Yudea wee kaa kaama Antiokia
magaa kaa meemaagea. Okoo me mée tupiino menaa ena kisee: "Ikii kado
ponee daapeata kaama too, idukaa Musa me aseta-aseta see see gaayu too
ikii daba daagimaa peeyaa" see menaa kuwa Yesus yiba ena kenaa bagee
yuwa paagoo topenaakea.
2 Paulus ma, Barnabas ma ekea me yaai naadi kaama okoo ma mena
maamaa aawegaa seamookea. Kisee menaa maamaa aawegaa segee naadi
kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa me Paulus ma,
Barnabas ma, apanaa bagee miya wiginemaata kaama "Ikii Yerusalem
magaa kaa pooi. Kuwa aawegaa see menaa yuwa doodoota kiyoo Yesus
me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, apanaa tuku-tuku bagee yuwa
ma okoo paagoo pe-eewegaai" see asegea.
3 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me kuwa wiginta bagee yuwa
mee magaa eta damoo to kaa eepeegea. Daamaa pooi asegea naadi kaama
okoo peedoota Penisia wee kaa peemaaga too ko Yesus yiba ena kenaa
bagee agoo yoka Paulus ma, Barnabas ma ekea me ukuwanaa, peenaa
semea menaa yuwa eewegagea. Mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya
okoo me pedeo yuwa uduma ekeata kaama Yesus mikee gaayaa bagee
eebaa kedaa seta menaa da kuwa eewegagea naaki okoo uduma esee ede
kaa daamaa yeegea. Kiyoo kaama peedoota Samaria wee kaa peemaata

14:22 1Tes 3:3, 2Tim 3:12 **15:1** Plp 3:2-3

kaama bedaa mee menaa eewegagea naaki kiyoo bagee miya esee ede
kegea.
4 Muguu naadi Yerusalem magaa kaa peemaayu. Yesus me menaa
yadoonaa see bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa
ma, Yesus mikee gaayaa bagee noonaa miya okoo uduma kuwa bagee yuwa
daamaa badaa maagea. Paulus ma, Barnabas ma ekea me okoo paagoo
eewegaano, "Ogatamee ma enaa epo enaataa kemaata kisee daamaa mée
eepeenaa simi, kisee agiyoo daamaa mée eeukuwanaa simi" see menaa
eewegagea.
5 Kuwa kaboo da Parisi kaa bagee noonaa miya kiyoo topea. Okoo
miya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa. Okoo yiinaageeta kaama wegaano,
"Apanaa tomaa kaa bagee kuwa okoo Yesus mikee gaata kaama kado ponee
yadaapeasiino gaano pedeo, bedaa okoo Musa me menaa deewoo taai see
asiino miya gaano pedeo" see wegagea.
6 Kuwa menaa yuwa wegaano see naadi Yesus me menaa yadoonaa see
bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma uduma
meemaagea.
7 Meemaata kaama kuwa menaa maamaa wegaamoo naadi kaama
Petrus mee yiinaageeta kaama wegaano, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee
nokaa yuwa, idukaa Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya
Yesus me doometa menaa yeeta kaama mikee gaasi naadi inii yupii anii
nawigintaata kaama kuwa menaa okoo paagoo eewegaai see nasimi, see
kuwa ikii miya ipi.
8 Ogatamee Waa mée me dimii ipi see Mée yoka kuwa mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa okoo miya Ni me bagee yuwa ii see kuwa mée deeyaasi naadi
Roh Kudus mee okoo kaa miya mantaa see. Inii Yahudi bagee paagoo mée
manta see see okoo miya mantaa see yoka
9 Yahudi bagee okoo too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo too,
see wigintayu see se. Yesus mikee gaayaa bagee uduma, mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa miya okoo dimi menaa da Ogatamee me daamaa
yawetogekomee see.
10 Kisee kemaata ikii me 'Apanaa tomaa kaa bagee miya okoo Yesus mikee
gaata kaama Yahudi bagee me deewoo see menaa yuwa doowoo taano
gaano pedeo' see wegagea menaa kuwa Ogatamee me kagoo kiyaa yoka
kisee Waa se gaadee taai. Inii Yahudi bagee yuwa, idukaa bagee miya,
etokaa bagee miya kuwa menaa deewoo taano kuwa kana ma doowoo
segee seta yoka kaasee kaa kuwa menaa yuwa mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa okoo kaa miya dooyaayaa?
11 Inii daba mée daagimaa peeyaano mee ko inii Yahudi bagee me
deewoo see menaa deewoo see kaa se kiya Tuhan Yesus Wa me epaa mee
me too, Wa me mée yaboota kuwa kaa too daba mée daagimaa peeyaayaa.
Apanaa tomaa kaa bagee yuwa Yesus kaa too daba daagimaa peeyaayaa
see see inii Yahudi bagee miya kisee daba mée daagimaa peeyaayaa" see
asigi.
12 Mée uduma koogo yiitookea. Kiyoo kaama Barnabas ma, Paulus ma
ekea me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me magaa kaa Yesus me
menaa yadoonaa semea kaboo Ogatamee me ekea doodoo dimi nagii-nagii
see agiyoo yaukuwaaniyaabuu seta yuwa ma, apanaa mikee gaasi naadi
yaagoo kiyaabuu senaa seta agiyoo ma kuwa uduma eewegagea.
13 Ekea me kuwa menaa eewegamaata kaama Yakobus me wegaano,
"Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, ikii nayii.

15:5 Gal 5:2-6 **15:8** Kis 10:44-45 **15:10** Gal 5:1

14 Yumakaa Simon Petrus me 'Ogatamee me petamanii kaama mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Ni ekaa da ebo naekeasi naadi okoo epa
kaa wiginegeeta kaama Wa me bagee kiyaabuu simi' see menaa kuwa wa
me inii daamaa ipiipi mée eewegaamoo sipi.
15 Kuwa wa me wegapi menaa kuwa mikee, idukaa nabi bagee me menaa
ma ena mee too, mee ko kisee:
16 'Tuhan me asiino, "Kiyoo kaama Anii metaki meemaata kaama Daud ebo
toogee seta see see bedaa ebo toogee siyaata.
Umita ee daamaa wiyaagoo maataayaa see see idukaa Daud ebo tota-tota
kuwa miya Ni me bedaa wiyaagoo daamaa yaukuwaaniyaata. *Am 9:11-12*
17 Kuwa ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Nii nekee kisi naadi
mena ogeta bagee okoo uduma,
okoo miya Tuhan nao naadi naabawoosi naadi Daud ebo tota-tota kuwa
bedaa wiyaagoo to miya ebo tuyaata. Anii ko Tuhan,
18 Ni me idukaa kaama wegata menaa yuwa mée ipi kiyaabuu siyaa Mée
yoka" see aseta'
see kuwa idukaa nabi bagee me ebeamaata menaa.*
19 Kisee kemaata kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa, okoo Ogatamee
yaato peedaakea bagee kuwa inii Yahudi bagee me deewoo see menaa-
panaa kuwa okoo kaa si yadootagaai.
20 Inii kapoge ena okoo paagoo yaebeano daamaa. Mee kapogee da kaa
okoo deewoo taano gaano pedeo menaa wui waa naa too niiebeai, kuwa
ko kisee:
makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaa se naai,
tadaa kuwa miya se naai
see mena kamu wui kuwa okoo paagoo kapoge kaa yaebeano daamaa see
gaaga.
21 Idukaa kaama Yahudi bagee me magaa uduma kaa Musa me menaa
wegataa see bagee agoo, bedaa eto miya sembahyang segee see ee yiba
Sabat naagoo Musa me ebeamaata menaa wegageekea yoka apanaa tomaa
kaa bagee yuwa kuwa mena kamu wui kuwa deewoosi naadi niiebeai" see
kuwa Yakobus me asigi menaa.†
22 Asigi naadi Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, Yesus mikee
gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee noonaa
ma kuwa uduma kuwa menaa yuwa Antiokia magaa kaa bagee paagoo
yadogaano bagee wigineano daamaa yoka naadi Paulus ma, Barnabas
ma ekea epo peenaa see bagee ekea wiya wigintaagea. Ena mee Yudas,
wiyaagoo to ekaa da ko Barsabas, ena mee Silas. Ekea Yesus yiba ena
kenaa bagee tuku-tuku wiya.
23 Mee kapogee da kaa yaebeamaata menaa kuwa ko kisee:
"Epao. Mee kapogee mee ko ikii apanaa tomaa kaa bagee kiya eto inii
Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa yoka naadi kiebeage, mee ko ikii Antiokia

---

* **15:18** Idukaa Daud ebo tota kuwa bedaa wiyaagoo to miya ebo tuyaata see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus ebo tootagi see menaa mee. Yesus Wa me Yahudi bagee yuwa paagoo too ebo eetoono see naadi meta se kiya mée tomaa-tomaa uduma bagee paagoo miya, Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma paagoo ebo eetoono see naadi meta yoka naadi Yakobus me aseta menaa. **15:20** Kej 9:4 † **15:21** Yahudi bagee yuwa me kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa kaasee kaa otoopa dimii doonaa see bagee yuwa see gaapea naadi kuwa mena kamu wui kuwa deewoosi naadi menaa okoo paagoo yaebeano gaano pedeo see aseta menaa.

magaa kaa bagee ma, Siria wee kaa bagee ma, Kilikia wee kaa bagee ma
ikii uduma paagoo kiebeage. Inii nakaayoo Yesus me menaa yadoonaa
see bagee yuwa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa ma, inii
nakaayoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa epao kisege.
24 Nakaayoo inii paagoo bagee mée noonaa ikii paagoo peemaata kaama
mena kiiwegamea. Kuwa okoo me menaa yuwa ikii esee dimi nagimegea
see kuwa mée me inii paagoo kisee mée eewegagea. Kuwa okoo me menaa
kuwa inii me 'Kisee eewegaai' see asiino taa.
25 Kisee kemaata inii me epa see bagee Paulus ma, Barnabas ma, bedaa
ekea ma epo peenaa see bagee wiya waa naa miya wigineano daamaa, inii
kisee dimii daamaage.
26 Paulus ma, Barnabas ma ekea ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
'Wa ekaa da ogo peesi naadi mée me nabooyaapea kaapa miya Wa me
menaa yaweganaa taapa' see gaayaa bagee wiya.
27 Yudas ma, Silas ma wiya kuwa inii me kuwa kiebeage menaa kuwa
daamaa kisi-maneesi naadi ekea miya pooi asege.
28 Kuwa inii me dimi daamaage menaa kuwa ko Roh Kudus me miya
kisee daamaa yoka naadi kaama eto ko Musa me menaa uduma ikii kaa
kidootagaakee se kiya mena kamu wui waa naa too deewoo taano gaano
pedeo see kiebeamaage, kuwa ko kisee:
29 makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaboo se naai,
tadaa kuwa miya se naai, see menaa kuwa.
Ikii kuwa menaa yuwa daamaa deewoo siyu ko ikii daamaa kaapea. See
kuwa, kaama taa, epao" see menaa kuwa kapoge kaa yaebeamaagea.
30 Kuwa menaa niidogaai see asegea naadi kaama mee kapogee da
doodoota Antiokia magaa kaa. Peemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa
bagee uduma yigimemaagea kaboo mee kapogee da okoo paagoo goo-
maneeyu.
31 Mee kapogee da kaa menaa yuwa eewegagea naaki okoo uduma dimi
wikii-wikii naadi esee ede kegea.
32 Kiyoo kaama Yudas ma, Silas ma ekea nabi bagee yoka kuwa
okoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa dimi mena wikii-wikii siyaayaa
menaa ma, dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa ma kuwa maamaa
eewegaamookea.
33 Okoo uduma mee magaa kaa eeomegee, toogee naadi kaama poono see
kaboo kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me daamaa koogo pooi see
asegea. Okoo peedoota Yerusalem magaa kaa kuwa menaa pe-eewegaai
see asemea bagee yuwa paagoo peegea.
34 [Kiya Silas mee se peegi.]

Paulus ma, Barnabas ma ekea ena dimii taa naadi eta aawodee seta menaa

35 Paulus ma, Barnabas ma ekea Yerusalem magaa kaa se peeta kiyoo
Antiokia magaa kaa Tuhan me menaa mée topegee, eewegagee, eeomegee,
toogee, apanaa bagee eebaa miya epo enaataa kisee eeukuwageekea.
36 Kaawaa ena Paulus me Barnabas asiino, "Eto ko enaa Tuhan me
menaa eeweganaa semea magaa, kota gakata Yesus mikee gaayaa bagee
okoo uduma maadee daamaa totaakea, pedeo totaakea see kuwa pe-deenaa
taano see yoka poono" see asigi.

37 Barnabas me Yohanes mee, Markus see ekaa miya weeta see mée waa
miya badaa magaano see dimii gaagi
38 kiya Paulus me kisee be. Markus mee idukaa miyoo taa okoo
paaya Pampilia wee kaa mena weganaa semea kaboo waa goetaata peemi
kemaata eto Paulus me waa badaa magaano be.
39 Paulus ma, Barnabas ma kisee menaa maamaa aasee naadi kaama
ena dimii taa kaa ekea eta aawodeekea. Aawodee semaata Barnabas waa
ko Markus badaa maadoota kaama kapal komaa kaa pakaanta ekea paaya
Siprus okogoo to kaa peegea.
40 Paulus me Silas mee wiginemaata kaama ekea poono see kaboo kiyoo
Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me ekea mena yadoonaa taapea yiba
Ogatamee me epaa mee ma epo enaataa eepeenaasi naadi Wa me yagaa
yiba yaekeasegea.
41 Kisee yaekeasegea naadi ekea peedoota Siria wee kaa magaa ma,
Kilikia wee kaa magaa ma kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo
dimi mena daamaa pesee kiyaabuu siyaa menaa eeweganaakea.

16

Timotius mee miya Paulus ma, Silas ma epo enaataa peenaa seta menaa

1 Paulus ma, Silas ma ekea peedoota Derbe magaa kaa peemaata kaama
kiyoo omegee, toogee naadi kaama muguu sedoota Listra magaa kaa
peemaagi too ko Yesus mikee gaayaa see mée ena tupi, ekaa da ko Timotius.
Wabaayo miya Yesus mikee gaayaa see apii, Yahudi kaa apii. Nagamee ko
Yunani bagee.
2 Timotius mee Listra magaa kaa bagee miya, Ikonium magaa kaa bagee
miya, kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me waa esee dimi daamaa
see mée see yaapaagee see.
3 Paulus waa Timotius mee badaa magaano see dimii agoo kiya Timotius
ataagi mee Yahudi bagee se, apanaa tomaa kaa bagee, see kuwa mee magaa
kaa Yahudi bagee yuwa ipi kegea. Okoo kisee ipi kegea naadi Paulus me
waa kado ponee yadaapeasigi.*
4 Yadaapeata kaama epo peedoota maga ena kaa peemaata kaama kuwa
Yerusalem magaa kaa kaama wegataata menaa yuwa ase-maneegea, kuwa
ko kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee ma, Yesus mikee gaayaa
bagee tuku-tuku yuwa ma okoo me mena kamu wui mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa me deewoosi naadi wegataata menaa kuwa ekea me peenaa
see magaa gakata eewegapegeekea.
5 Kuwa menaa eeweganaa naadi kaama maga gakata Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa okoo me mikee gaano dimii daamaa pesee kedaakea, bedaa
Yesus me menaa mikee gaayaa bagee yuwa miya eebaa kedaakea.

Troas magaa kaa Paulus mee unu kaa deeta menaa

6 Paulus ma, Silas ma ekea Asia wee kaa Yesus me menaa yadoonaa taano
see kiya Roh Kudus me kiyoo se pooi asigi naadi wisintaata Prigia wee kaa
magaa ma, Galatia wee kaa magaa ma kiyoo too mena yadoonaakea.
7 Muguu naadi Misia wee kaa magaa gebo kaa magaa kaa peemaata
kaama Bitinia wee kaa magaa kaa miya peenaa taano see kiya Yesus me

---

15:38 Kis 13:13 **16:1** 2Tim 1:5 * **16:3** Mee magaa kaa Yahudi bagee yuwa okoo me Timotius mee kaasee kado ponee daapeasiino taa see mée see gaata kaama Paulus me okoo paagoo eeweganaa see menaa yuwa se nayiipea yoka naadi wa me Timotius kado ponee yadaapeasigi.

kiyoo se peesi naadi menaa kuwa Roh me ase-maneegi. Kisee asigi naadi
kiyoo wisintaata
8 Misia wee kaa magaa kaa taa amoo-sege naadi Troas magaa kaa
peemaayu.
9 Peemaata kaama daatooyiba yaato toomuu taaki too ko Paulus mee
dega-dega kaa deegi naaki Makedonia wee kaa bagee ena yiinaageeta tupi.
Wa me asiino, "Inii Makedonia wee kaa bagee paagoo naawegase yoka
meei" see menaa maamaa asigi.
10 Paulus me kuwa deepi yuwa eewegamaata kaama inii me "Mikee,
Ogatamee me 'Makedonia wee kaa magaa kaa kuwa Yesus me doometa
menaa pe-eewegaanaa taai' see kuwa inii mée ipi kiyaano see naadi dega-
dega kaa Paulus deeyaagi" see kuwa inii kisee aaseekea. Kisee aasee naadi
kaama Makedonia wee kaa poono dimii agoo.
11 Troas magaa kaa kapal komaa ena agoo yoka inii pakaanee naadi
peedoota Samotrake magaa kaa peemaata kaama kiyoo ometaa. Tokoma
mee da bedaa mee komaa da taa peedoota Neapolis magaa kaa peemaata
kaama
12 magaa taa peedoota Makedonia wee kaa magaa ena kaa, ebo kota ena
ekaa da ko Pilipi magaa kaa, Roma kaa bagee me magaa mee. Inii kiyoo
peemaata kaama unu magoo waa naa ometaa, totaa.

Pilipi magaa kaa ukuwanaa, peenaa seta menaa

13 Sabat naagoo inii mee magaa kaa sembahyang taa see yoo abaano see
naadi peedoota eta damoo to kaa yamoo-sege naadi uu dee kaa eseemaagi
too ko api noonaa kiyoo enaataa toomuu taakea. Inii miya kiyoo animaata
kaama kuwa apii yuwa mena eewegataa.
14 Api ena ekaa da ko Lidia, Tiatira magaa kaa kabata apii, dadi poo epoo
da mokoo see dokaa edaagee, pe-doogee taa see apii to. Waa Ogatamee
yaapaagee see apii. Paulus me eewegataaki menaa yuwa waa daamaa
yiitooka. Kuwa menaa daamaa nekeensi naadi Tuhan me waa dimi kenee
to yakabataagi.
15 Mikee gaata kaama waa ma, wa me ee kaa bagee yuwa ma uduma
uwo tukumegea. Lidia me inii paagoo mée asiino, "Ikii me aa Tuhan
mikee gaayaa see apii ii see nagaapea kepa ko ni me ee kaa niiomegee
taai" see asega. Kisee maamaa mée asega naadi inii uduma wa me ee kaa
pe-ometaa.

Paulus ma, Silas ma ekea digiyoo ee yiba dogeamaata menaa

16 Kaawaa ena naagoo inii sembahyang segee see yoo peetaaka too
ko ukuyogaa ena topa. Waa ko hamba kiyaata ukuyogaa. Waa paa
tawataa see ukuyogaa. Mee paa me wa paagoo "Kisee ukuwaaniipa, kisee
ukuwaaniita" see ase-manee segeeka. Kisee ase-manee segeeka naadi mée
me mee ukuyogaa to paagoo "Ni kaa ukuwaaniita agiyoo kuwa kaasee-
kaasee nasii" see asegeekea. Kisee ase-manee siwoo naadi kaama waa
epoo bagee yuwa kepe maamaa masegeekea. Waa kisee ukuwagee see
ukuyogaa to. Waa inii ma aadoo naadi kaama
17 Paulus ma inii paaya etaawee peetaaka too ko mee ukuyogaa to miya
uuto obeega, ebo menaa-menaa kaa "Kuwa bagee kuwa okoo Ebo Wodoo
Eboo Asii-sege see Mée Ogatamee Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa.
Ikii daba kidaagimaa peeyaayaa see menaa kuwa kiiweganaa taakea" kisee
menaa uuto yaato kaama eewegawooka.
18 Kisee too unu eebaa obeewoo, wegawooka naadi kaama Paulus me
kuwa be kaa oko maataata kaama mee paa da asiino, "Yesus Kristus Wa

too pesee see ekaa mee me mee ukuyogaa to yiba kaama aa pooi" asigi naaki kisee ki mee paa da peega.

19 Paa da yaabagaapeata kaama wodoo mee ukuyogaa to epoo bagee yuwa me eto kaama wodoo kepe se masiipea yoka naadi Paulus ma, Silas ma kagoo kegea. Ekea pe-peneata kaama doodoota mée kutuu taa see yoo kiyoo ebo bagee yuwa paagoo dogeamaagea.

20 Dogeamaata kaama okoo me asiino, "Kuwa bagee kuwa Yahudi bagee. Ekea me weganaa see menaa kuwa me inii me magaa kaa bagee uduma kagoo mée kiyaagea, dimi gaagaa mée siyaabuukea.

21 Inii Roma kaa bagee yoka ekea me weganaa see menaa kuwa uduma inii se masemaayaa. Kuwa menaa yayiino pedeo naadi dogeamaage" see asegea.

22 Kiyoo topea bagee tabaa da okoo miya Paulus ma, Silas ma ekea kagoo kaa wisinegea. Kuwa ebo bagee yuwa me ekea me dokaa yuwa yageapeata kaama asiino, "Ekea kopaa niidakamaai" asegea.

23 Kopaa maamaa dakameamoo naadi kaama digiyoo ee yiba dogeamaagea. Mee digiyoo ee diitoo taa see mée to paagoo "Kuwa bagee wiya kuwa esee daamaa naadiitoo taai" see asegea.

24 Kisee asegea naadi kaama mee digiyoo ee diitoo taa see mée to me mee ee kaa semoo yiba yaato kiwisi ena yibaa taa ekea dogeamaagi. Dogeamaata kaama ekea me badoo yuwa piya tagaa wataataata kunci muntaagi.

25 Kisee ekeata daatooyiba yupigapi Paulus ma, Silas ma ekea sembahyang menaa miya asetaakea, Ogatamee yaapaagee see kaa menaa miya yaayaa taakea. Kuwa menaa yuwa mee digiyoo ee yiba apanaa dogeamaagea bagee yuwa miya yiitookea.

26 Kuwa kaboo da taa ko taka ena ebo maga pigii mega, gaayaa naaki digiyoo ee keagee da maki-makaaka. Kisee ki kene yuwa uduma kabaandaaka. Digiyoo ee yiba dogeamaagea bagee yuwa okoo me badoo yuwa piya tagaa wataatagaa sepea yuwa uduma wekadaa naadi eseaneeka.

27 Mee digiyoo ee diitoo taa see mée to anoogeeta moga pe-deegi ko kene uduma kabadaa naadi topa. Dogeamaagea bagee uduma oopea yoka naadi waa ekaato bogaano see naadi wa me posee da masegeegi.

28 Waa ekaato nokogeano see koo taaki kaboo Paulus me ebo menaa kaa "Aa kisee ekaato nokogeakee se, inii uduma oogaano taa, inii nakaayoo tope yoka" see asigi.

29 Mee diitoo taa see mée me "Peto nadoomeei" asigi naaki apanaa diitoo taa see mée ena peto yadoomigi. Peto ma yiibaga peedoota Paulus ma, Silas ma paagoo peemaata esee weda ma, totomo ma ekea me badoo da kaa esee-gapuunta toomuuki.

30 Ekea yoo da kaa badaa maageeta kaama wa me asiino, "Ebo wiya, wae. Anii maagiyoo ukuwamaata kaama anii daba daagimaa peeyaa naa ya?" see asigi.

31 Ekea me asiino, "Aa Tuhan Yesus mee mikee nao see gaai, aa daba daagimaa poope, aa miya, a me ee kaa bagee yuwa miya" see asegea.

32 Ekea Tuhan me menaa wa paagoo daamaa topetaa, wa me ee kaa bagee miya uduma paagoo daamaa eewegataa.

33 Mee unuu miya mee diitoo taa see mée me ekea kopaa dakameamoo sepea abuu yuwa yawetogeano see naadi uwo wugitaa see yoo eepeegi. Abuu yuwa yawetogekomeeta kaama kisee ki waa ma, wa me ee kaa bagee kuwa uduma uwo yatukumegea.

34 Uwo yatukumemaata kaama peedoota wa me ee kaa peemaata kaama
naano agiyoo eenugi. Mee mée ma, wa me ee kaa bagee miya kuwa uduma
Ogatamee mikee nao see gaagea naadi mee mée to esee maamaa ede kigi.
35 Tokoma mee pedeo komaa da mee magaa kaa ebo bagee me menaa
yuwa polisi bagee me doodoota digiyoo ee diitoo taa see bagee paagoo
yaasiino, "Ebo bagee me kuwa bagee wiya 'Ekea daba koogo napeeyaai'
see kasegea" see yaasegea.
36 Kiyoo kaama mee digiyoo ee diitoo taa see eboo me kuwa menaa
yuwa doodoota Paulus paagoo asiino, "Ebo bagee me 'Kuwa mée wiya daba
koogo napeeyaai' see nasegea yoka ekea koogo pooi" see asigi.
37 Kisee asigi kiya Paulus me kuwa polisi bagee paagoo asiino, "Enaa
kisee koogo poono be. Okoo enaa me menaa da daamaa mée yayiino
taa kaa mée gii da kaa maamaa mée dakameamoo naadi kaama digiyoo
ee yiba mée dogeamaamea. Enaa ko mikee Roma kaa bagee ma endagii
see bagee yoka okoo me ukuwaano daa see agiyoo mée koo sepea. Kisee
kemaata kuwa ebo bagee yuwa me enaa mee digiyoo ee yiba kaama mée
badaa maadoota mée eepeeyu too poope, taa gaayu ko se poope" see asigi.†
38 Polisi bagee me mee menaa da doodoota kaama ebo bagee yuwa
paagoo pe-eewegagea naaki okoo esee wedaagea. Ekea ko Roma kaa bagee
ma endagii see bagee wiya see menaa yeemaata kaama
39 peedoota digiyoo ee kaa ekea paagoo peemaata kaama "Yaai, inii kuwa
kikoo sepe kuwa epa mée ekeasii" see asegea. Ekea yoo da kaa badaa
maata kaama "Ekea nakaayoo se tooi, apanaa magaa kaa pooi" see maamaa
asegea.
40 Ekea digiyoo ee kaa kaama peedoota Lidia me ee kaa. Kiyoo okoo Yesus
yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo dimi mena daamaa pesee kiyaayaa
menaa eewegamaata kaama maga ena kaa peeta.

17

Yesus me menaa Tesalonika magaa kaa eewegata menaa

1 Paulus ma, Silas ma ekea peedoota Ampipolis magaa kaa peemaata
kaama bedaa muguu naadi Apolonia magaa kaa. Kiyoo peemaata kaama
bedaa muguu naadi Tesalonika magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yahudi bagee
me sembahyang segee see ee ena agoo.
2 Sabat naagoo Paulus mee ee yiba seemetaa, kuwa ko wa me maga
gakata peenaa siyaa yuwa peemaata kaama ukuwayaa-ukuwayaa yuwa
see see. Seemeta kaama kiyoo bagee yuwa Ogatamee me menaa daamaa
nekeensi naadi kapoge yiba menaa ipiipi eewegataa. Sabat naagoo kaagaa
wedo kisee eewegageeki.
3 Wa me eewegaano menaa ko kisee: "Ogatamee me wigintaata Mée Ebo
Kristus Waa boodi ma boomaata kaama aya andoo pootagi see menaa da
mee idukaa kaama wegawoo seta. Mee wegawoo seta Mée mee ko Yesus
mee" see kuwa Paulus me okoo eewegagee seta menaa.
4 Kuwa yiitookea bagee yuwa noonaa Paulus me menaa mikee menaa
nao see gaagea. Yunani bagee yuwa miya, okoo Ogatamee yaapaagee see

† **16:37** Paulus me "Enaa kisee koogo poono be" see asigi menaa mee ko ekea ko aii bagee se, ekea Roma kaa bagee ma endagii kisi naadi kapogee agoo see bagee yoka kuwa ebo bagee yuwa okoo me koo sepea agiyoo kuwa daa. Okoo me mée gii da kaa ekea pedeo bagee yoka naadi dakameamoo semaata digiyoo ee yiba dogeamaagea. Kisee kemaata Paulus me eto ko okoo me mée gii da kaa enaa mee digiyoo ee yiba kaama daamaa badaa mée magaano gaano pedeo naadi aseta menaa.
17:3 Luk 24:26-27

bagee eebaa mikee gaagea. Ebo ekaa yago apii noonaa miya Yesus mikee gaagea. Kuwa okoo uduma Paulus ma, Silas ma ekea sekaataa peegea.

5 Yahudi bagee noonaa me okoo inii yaato wisintaata ekea yaato peedaakea naadi be kegea. Apanaa bagee okoo miya ekea be kisi naadi bagee yuwa abaano see naadi peedoota mee magaa kaa agiyoo-pagiyoo pe-doogee, edaagee taa see yoo kiyoo peegea. Peemaata kaama kiyoo dimi pedeo aii amoka peenaa see bagee yuwa "Meei" see asenaa naadi okoo paagoo Paulus ma, Silas ma wisineekee menaa eewegagea. Okoo miya kagoo ebo see dimii kedaakea naadi kaama okoo paaya ebo menaa kaa weganaakea naaki mee magaa kaa bagee yuwa miya kagoo ma epo enaataa Paulus ma, Silas ma abaano see naadi peedoota Yason see mée to me ee kaa. Peemaata kaama ekea peneata mée paagoo dogeamaano see naadi kenee to omaago ma pee-yakabaapeasegea.

6 Ee yiba pakaanta kaama deegea naaki Paulus ma, Silas ma ewo. Se deemaaga naadi Yason ma, Yesus mikee gaayaa bagee noonaa yuwa ma okoo too topea yoka peneasegea. Peneata kaama badaa maadoota mee magaa kaa ebo bagee yuwa paagoo dogeamaata kaama ekeasegea. Ekeata kaama kuwa ebo bagee yuwa paagoo ebo menaa kaa "Kuwa bagee kuwa okoo me eeweganaakea menaa kuwa me se-magaa, we-magaa uduma mée yuwa aakago-maakago, aawisi-maawisi segee siyaa. Nakaayoo miya inii paagoo meemaata kaama kisee koo senaakea.

7 Yason waa miya okoo wa me ee kaa badaa magapi. Bedaa inii ebo mée eetotaa see mée Kaisar mee wa me menaa okoo uduma si yayeegea. Okoo me apanaa eboo ekaa da ko Yesus mee 'Wa too mikee magaa to kaa tookee Eboo' see weganaakea menaa kuwa pedeo" see asegea.

8 Okoo kisee asegea naaki kuwa ebo bagee yuwa ma, apanaa yiitookea bagee yuwa uduma okoo miya kagoo ma menaa wegagea.

9 Kiyoo ebo bagee yuwa me Yason ma, waa ma bagee yuwa ma asiino, "Ikii digiyoo ee yiba se peesi naadi kepee kuwa ikii edaapea kepa ko ikii daba kipeeyaape" see asegea. Kuwa kepee masemaata kaama okoo ee kaa daba peeyaagea.

Yesus me menaa Berea magaa kaa eewegata menaa

10 Mee naagoo unuu kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me Paulus ma, Silas ma ekea asiino, "Berea magaa kaa moga pooi" asegea. Daatooyiba yaato ekea peedoota Berea magaa kaa peemaata kaama Yahudi bagee me sembahyang segee see ee yiba seemetaa.

11 Kiyoo magaa kaa bagee yuwa okoo mena tupiino ede, okoo Tesalonika magaa kaa bagee see see se. Paulus me Kristus kaa eewegataa see menaa yuwa daamaa ede ma yayiitookea. Egapii gakata Paulus me eewegagee see menaa kuwa mikee menaa ye, makapaa menaa ye naadi Ogatamee me kapogee yiba ipiipi daamaa deegeekea.

12 Kisee topegee siwoo naadi kaama mée maamaa eebaa, Yahudi bagee miya, Yunani kaa ekaa yago bagee miya, ekaa yago apii miya, okoo eebaa Yesus mikee gaagea.

13 Paulus me Ogatamee me menaa Berea magaa kaa kisee eewegataaki yoka see menaa kuwa doodoota Tesalonika magaa kaa bagee paagoo eewegagea naaki Yahudi bagee yuwa me be kaa Berea magaa kaa peegea. Peemaata kaama mee magaa kaa miya Paulus ma, Silas ma wisineekee menaa eeweganaakea naaki kiyoo bagee yuwa noonaa me miya ekea be kegea, kagoo ma menaa wegagea.

14 Okoo kisee koo taakea kaboo kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa
me Paulus asiino, "Aa maakaa piku gebo yaato moga pooi" asegea. Silas
ma, Timotius ma ekea se peegea, Berea magaa kaa togea.
15 Paulus mee badaa maadoota Atena magaa kaa eepeegea. Peemaata
kaama Paulus me asiino, "Silas ma, Timotius ma ekea ni paagoo mani isii,
see kisigi see kuwa pakaa-naasii" see asigi. Asigi naadi metaki pakagea.

Yesus me menaa Atena magaa kaa eewegata menaa

16 Paulus waa Atena magaa kaa kaama Silas ma, Timotius ma ekea
esegea kuwa diitoo taaki too ko deamaayaa naaki mee magaa kaa bagee
me makapaa ogatamee ebea-ebea yaapaagee taano see naadi ipiipii seta
agiyoo-pagiyoo maamaa eebaa agoo. Wa me kuwa agiyoo yuwa yaai, dimi
boodi ebo.
17 Waa kiyoo omegee naadi Yahudi bagee me sembahyang segee see
ee yiba Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee okoo Ogatamee
yaapaagee see bagee yuwa miya okoo uduma paagoo Ogatamee me menaa
daamaa ipiipi eewegageeki, bedaa egapii gakata mee magaa kaa agiyoo-
pagiyoo pe-doogee, edaagee taa see yoo kiyoo tuyaa bagee paagoo miya
Ogatamee me menaa daamaa pe-eewegageeki.

18 Mee magaa kaa apanaa bagee me mée tupiwoo see menaa ipi see
bagee miya agoo. Tupiwoo see menaa ena mee ekaa da ko Epikuros me
menaa, ena mee Stoa me menaa. Kuwa menaa ipi see bagee yuwa paagoo
Paulus me asiino, "Yesus mee kisee menaa doometa, kisee boota kaama aya
andoo peeta" see menaa kuwa eewegagi naaki okoo noonaa me "Yaai, mee
aii menaa-panaa doonaa see mée mee mapea menaa mée eewegagi ya?"
see asegea. Apanaa bagee me asiino, "Waa ko apanaa tomaa kaa bagee me
dimi magaakee eboo me menaa yadoonaa see mée to kepa" see asegea.
19 Okoo Paulus badaa maadoota okoo me mena wegataa see yoo,
Areopagus kutuu to kaa peemaata kaama okoo me Paulus asiino, "A me
mée topenaa see menaa mee inii eto kenaagoo too yeepe. Inii ipi kaano
see yoka a me mée ipi kiyaape ye?
20 Aa mée dimi nagimiyaa menaa doompe. Inii kuwa menaa nekeenege
naaki ou dimii mee ebo yoka mée daamaa ase-manee taai" see asegea.
21 Okoo me kuwa asegea kuwa ko Atena magaa kaa bagee ma, Atena
magaa kaa kiyoo meekee bagee ma okoo uduma etokaa si yeetaa see menaa
kuwa kisee too wegaamoo, yiitoo taano too ede kegea, apanaa menaa,
apanaa agiyoo kuwa peedi, okoo kisee gaataa see bagee yuwa kemaata
kisee Paulus paagoo asegea.

22 Kuwa kaboo da Areopagus kutuu to kaa kiyoo kutuukea bagee paagoo
Paulus me yiinaageeta kaama asiino, "Ikii Atena magaa kaa bagee yuwa
nayiitoo taai. Ikii me dimi magaakee eboo eebaa ebo ekee, yaapaagee taano
omaago see bagee yuwa ii see kuwa kideega.
23 Anii kuwa ikii me ebo ekee, yaapaagee taano see naadi ebea-ebea
ipiipii seta agiyoo-pagiyoo kuwa deenaa siyaa naaki dimi magaakee eboo
ena, wa paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo agoo. Keagee da kaa
ebeamaata menaa da mee ko kisee: 'Mee dimi magaakee eboo mee ekaa
da ko ewo' see kuwa ikii me ebeamaata menaa. Eto ko ikii me ewo kaa
ebo ekee, yaapaagee siwookea Eboo mee ikii daamaa nekeensea naadi kisi-
manee taanaka, mee ko kisee:
24 Magaa to ma, magaa da kaa se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma
ogaataata Mée mee ko Wa too Eboo Ogatamee mee. Magaa da kaa miya,

epoo to yaato miya Wa too Eboo yoka mée me ebo ekee, yaapaagee taano
see naadi yamaataa see ee yiba Waa taa, Waa kiyoo se toogee siyaa.
25 Wa me gaano pedeo agiyoo ena ma taa yoka Waa maniino agiyoo miya
taa, Waa yaukuwaano gaano pedeo agiyoo miya taa. Wa me too aya mée
tuyaabuu siyaa Mée, Wa me too ebe noogaa da mée yaawitaayaa see Mée,
Wa me too agiyoo-pagiyoo uduma daamaa mée manegee segee see Mée.
26 Petamanii Wa me mée ena too too wa keta ogaataata. Mée tomaa-
tomaa agoo kaano taa kaboo Ogatamee Waa ekaato dimi daataata menaa
ko kisee: 'Mee tomaa mee ko ebo tomaa kaata, mee tomaa mee ko peedi
tomaa kaata, bedaa mee tomaa mee ko mee magaa kaa maamaa umiwoo,
toowoo taatagea, mee tomaa mee ko mee magaa kaa eebaa se umiwoo,
toowoo taatagea' see kuwa Waa ekaato dimi daataata. Mee kaama Wa
me petamanii ogaataata mée to wa kaa kaama asii-kaba-kaba bagee yuwa
agoo kedaa naadi Wa me mée tomaa-tomaa gakata se-magaa, we-magaa
uduma daamaa mée tuyaabuu seta.
27 Wa me inii magaa da kaa bagee yuwa me Ogatamee mee se deemaaga
ou, kisee Anii naabawoo naadi kaama nadeemaasi naadi mée tuyaabuu
seta. Ogatamee Waa deemagaano kana see taa. Waa inii paagoo ekaapa,
beesekaa se.
28 Idukaa mée ena me wegata menaa mee ko kisee: 'Inii Wa yiba umiwoo,
toowoo siyaa, inii Wa yiba metaa, peetaa siyaa, inii aya toowoo siyaa' see
wegata. Kuwa see see menaa kuwa ikii me bagee yuwa, kapoge ebeano
ipi see bagee okoo miya kisee menaa ebeamaata. Mena ena mee ko kisee:
'Inii uduma ko Ogatamee Wa kaa kaama asii-kaba-kaba seta bagee yuwa'
see menaa ebeamaata.
29 Inii uduma Wa kaa kaama asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kemaata
Waa ko kuwa mée me aii ogatamee ebea-ebea ipiipii siyaa agiyoo mokoo
see see taa. Kuwa ipiipii siyaa agiyoo kuwa ko mée me aii dimii kaa emas
pose waa, perak pose waa, oma waa kisee agiyoo me ukuwataa see agiyoo
yuwa. 'Mee ipiipii seta agiyoo mee ko Ogatamee mee yoka' see dimii mee
se gaai.
30 Idukaa kaama eto too mée tomaa yuwa me kisee ewo kaa ukuwawoo,
umiwoo seta kiya Ogatamee me okoo pedeo kiyaano taa. Kiya eto kiipaa
ko Wa me inii mée asiino, 'Mée uduma ikii me pedeo yuwa uduma ekeata
Nii ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai' see kuwa Wa me inii
uduma mée aseta menaa.
31 Mée tomaa uduma wigintagaatagi naagoo Wa me mona daataata. Mee
naagoo ko Ogatamee me daamaa wigintaata Mée Wa me magaa da kaa
bagee yuwa topoo-topoo see kaa wigintagaatagi. Mee Mée to magaa da
kaa bagee yuwa uduma mikee, Waa kisee Mée ii see kuwa gaasi naadi
Ogatamee me Waa boota kaama aya andoo peeyaami" see kuwa Paulus
me okoo asigi menaa yuwa.
32 Kiyoo yiitookea bagee yuwa noonaa me mée ena boota kaama aya
andoo peemi see menaa kuwa naa kea nao naadi Paulus wisinegea. Kiya
noonaa me "Mee menaa mee bedaa wiyaagoo yiino see yoka apanaa egapii
ena kaa miya mée eewegaai" see asegea.
33 Paulus kuwa menaa eewegamaata kaama peetaaka too ko
34 mée noonaa kuwa mikee menaa yoka naadi wa sekaataa megea. Mée
waa ena ekaa da ko Dionisius, kiyoo Areopagus kutuu to kaa mena wegagee
see bagee ena. Kiyoo kaama api ena ekaa da ko Damaris, apanaa bagee
miya mikee gaagea.

17:24 Kis 7:48 **17:29** Kis 14:15-17 **17:31** Kis 10:42

18

Yesus me menaa Korintus magaa kaa eewegata menaa

1 Paulus waa Atena magaa kaa mena eewegamaata kaama peedoota
Korintus magaa kaa
2 peemaagi too ko Yahudi kaa mée ena ekaa da ko Akwila tupi. Waa
Pontus wee kaa kabata mée. Miyoo taa Akwila ma, wa me apii Priskila
ma ekea Italia magaa ena kaa, Roma magaa kaa kiyoo omegee, toogee seta
kaboo Roma kaa eboo Kaisar Klaudius wa me "Yahudi bagee kuwa uduma
peedaa siweei" see asimi kemaata ekea Korintus magaa kaa peemea.
Peemaata kaama eebaa umiino taa kaa Paulus ma aadoo naadi kaama
3 waa ekea paagoo eeometaa. Kuwa bogaa kuwa ko doka ee ipiipii taa
see bogaa. Paulus waa miya doka ee ipiipii taa see mée yoka waa ekea
bogaa ma epo enaataa kisee eeukuwagee see.
4 Paulus waa Sabat naagoo gakata Yahudi bagee me sembahyang segee
see ee yiba mena wegageeki. Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee
miya kuwa uduma Yesus mikee gaasi naadi menaa daamaa eewegagee
segeeki.
5 Silas ma, Timotius ma ekea Makedonia wee kaa kaama Paulus paagoo
meemaagea. Meemaata kaama wodoo Paulus wa me apanaa ukuwagee
see agiyoo yuwa ekeata Yesus me menaa too eeweganaaki. Wa me Yahudi
bagee paagoo Yesus mee ko mikee idukaa kaama Ogatamee me wigintaata
Mée see wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee ii see gaasi naadi menaa
maamaa eebaa eewegageeki.
6 Kiya okoo me Paulus kagoo kaa esee pedeo menaa ma wisinegea
kaboo wa me asiino, "Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo ikii pedeo
kaatagea kuwa anii ma se, ikii kaa too doosea. Ikii kuwa menaa be kemaata
eto kaama wodoo anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa
taapa" see aseta kaama okoo emaa dagii da kaa wa me dokaa da kaa maga
ponee-panaa yuwa pasi-pasiki.*
7 Kiyoo kaama peedoota sembahyang segee see ee geboo da kaa mée
ena ekaa da ko Titius Yustus wa me ee kaa. Waa Yahudi bagee se kiya waa
miya Ogatamee yaapaagee see mée.
8 Yahudi bagee me sembahyang segee see ee tuku mée ekaa da ko Krispus
waa ma, wa me ee kaa bagee ma, apanaa Korintus magaa kaa bagee
maamaa eebaa miya, okoo Paulus me menaa yeeta kaama Yesus mikee
nao see gaata kaama uwo yatukumegea.
9 Kaawaa ena daatooyiba yaato Tuhan me dega-dega kaa Paulus asiino,
"Aa se wedaai, Ni me menaa kisee too eeweganaa segee taai, aa mena koogo
se toomuu taai.
10 Anii a paagoo kaatoogeeka, mée me se kawegee-wegee taapea, mee
magaa kaa Ni me bagee maamaa agoo kedaa taapa yoka" see asigi.
11 Kisee asigi naadi Paulus waa mee magaa kaa tahun ena ma keno
bedimi kiyoo too toogee, Ogatamee me menaa kiyoo bagee yuwa topegee,
omegee seta.

Paulus mee Gubernur paagoo dogeamaata menaa

12 Galio see mée to waa kiyoo Akhaya wee kaa gubernur toogeeki too
Yahudi bagee yuwa okoo enaataa Paulus peneata kaama Galio paagoo
dogeamaagea.

---

* **18:6** Paulus wa me dokaa da kaa maga ponee-panaa yuwa pasi-pasiki see mee ko 'Ikii mena si yayeetaa see bagee yuwa ii' see kuwa nekeensi naadi ukuwayaa agiyoo.

13 Okoo me asiino, "Mee mée mee wa me mée topetaa see menaa ena,
Musa me mée topeta menaa ena. Wa me 'Ogatamee kisee ebo ekee, kisee
yaapaagee taai' see mée topenaaki menaa kuwa koopoo naadi a paagoo
dogeamaage" see asegea.
14 Paulus waa mena wegaano see kooki kaboo Galio me kuwa Yahudi
bagee paagoo asiino, "Sooi, ikii Yahudi bagee yuwa, mee mée wa me
ukuwata agiyoo yee, wa me esee pedeo agiyoo ena yee kisee menaa wa
kaa agoo naaki anii ikii me menaa daamaa kiyeeyaa
15 kiya kuwa wa kaa menaa kuwa ikii Yahudi bagee yuwa me peedi
menaa-panaa yuwa kaa too doomegea gaayu ko anii kiyiino be. Ikii me
deewoo siyaa menaa yiba mena kamu ena waa naa yee, bedaa kuwa
menaa yiba mée ekaa ena waa naa yee, ikii kuwa kaa aakago-maakago
taa see kuwa anii kiyiino be. Ikii me too taa kiyaai, anii kuwa menaa se
kidaakumiipa" see asigi.
16 Kisee aseta kaama mee mena yapekataa see yoo kaama kuwa bagee
uduma abagaapeasigi.
17 Okoo yoo da kaa eseanta kaama mée ena ekaa da ko Sostenes mee
pe-peneata dakamegea. Waa ko Yahudi bagee me sembahyang segee see
ee tuku mée. Kisee waa dakameamookea kuwa Galio me deegi kiya waa
koogo wisintaagi.

Paulus mee Antiokia magaa kaa metaki peeta menaa

18 Paulus waa Korintus magaa kaa omegee naadi kaama kiyoo Yesus yiba
ena kenaa bagee yuwa paagoo "Siria wee kaa poonaka" see asigi. Priskila
ma, Akwila ma ekea bogaa miya epo enaataa peedoota Kengkrea magaa
kaa. Peemaata kaama Paulus wa me edooyuu yuwa uduma daapi. Mee
ko waa miyoo taa Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwaapa, se
kaukuwaano ko daa" see asimi kemaata edooyuu daakomeeyu.† Kiyoo
kaama okoo uduma kapal komaa kaa pakaanta kaama peedoota
19 Epesus magaa kaa peemaata kaama Priskila ma, Akwila ma ekea ekea
too, Paulus wa too. Kisee aawode naadi kaama Paulus peedoota Yahudi
bagee me sembahyang segee see ee yiba seemeta kaama kuwa Yahudi
bagee paagoo mena ipiipi eewegaamooki.
20 Kuwa Yahudi bagee me "Aa nakaayoo too naaomegee taai" see asegea
kiya wa me "Be" asigi.
21 Waa poono see kaboo wa me asiino, "Ogatamee Wa me daamaa, ede
see gaayu ko nakaayoo bedaa kimeeta" see asigi. Kiyoo kaama waa Epesus
magaa kaa kapal komaa kaa pakaanta kaama
22 peedoota Kaisarea magaa kaa peemaayu. Eseanta kaama peedoota
Yerusalem magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epao see
menaa asiino see naadi pe-eeometaa. Kiyoo kaama peedoota Antiokia
magaa kaa peemaayu.
23 Kiyoo omegee naadi peedoota Galatia wee kaa magaa ma, Prigia wee
kaa magaa ma kuwa peenaa naadi Yesus mikee gaayaa bagee yuwa uduma
paagoo okoo dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eeweganaaki.

---

† **18:18** Paulus waa miyoo taa Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwagee taapa, kisee menaa kadoonaa taapa, Aa miya anii nadeewoo taai" see aseta kaama wodoo edooyuu daano taa. Mena yadoonaa segee naadi kaama mikee, Ogatamee me daamaa nadeewoo sipi nao naadi kaama wa me edooyuu yuwa daapeasigi. Wa me edooyuu yuwa daapeasigi kuwa ko 'Mikee, wa me Ogatamee paagoo "Anii kisee agiyoo kaukuwaapa" see aseta menaa kuwa uduma wa me yaukuwamaagi ii' see kuwa nekeensi naadi ukuwata agiyoo.

Apolos mee Epesus magaa kaa ma, Korintus magaa kaa ma Yesus me menaa eewegana seta menaa

24 Kuwa kaboo da Epesus magaa kaa Yahudi bagee ena ekaa da ko Apolos kiyoo meemaagi. Waa Aleksandria magaa kaa kabata mée. Mena wegaano omaago, Ogatamee me menaa esee ipi see mée to waa.
25 Tuhan me etaa yaato menaa kuwa waa maamaa tupiwoo seta. Kuwa menaa waa ede ma eewegataa, Yesus me ukuwata peeta menaa miya dimi ipi kaa mée topetaa. Wa me mée topetaa see menaa yuwa kuwa uduma mikee kiya uwo mée yatukumaano menaa kuwa idukaa Yohanes me uwo mée yatukumeta menaa kuwa too ipi.
26 Apolos waa sembahyang segee see ee yiba omaago ma wegageeki. Wa me eewegataa see menaa yuwa Priskila ma, Akwila ma ekea miya yeegea. Waa mena noonaa ewo yoka naadi ekea me waa badaa maadoota amoo maa kaa okoo too see yoo kaama Ogatamee me etaa yaato menaa noonaa ipiipi tupi-maneekea.
27 Mee wodoo taa Apolos me Akhaya magaa kaa poono see dimii agoo yoka kiyoo okoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa me "Daamaa pooi" asegea. Okoo kapoge ena, Akhaya magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me Apolos mee daamaa badaa maasi naadi kapogee ena yaebea-maneegea. Waa peedoota Akhaya magaa kaa peemaagi too ko kiyoo bagee yuwa daamaa badaa maagea. Okoo ko Ogatamee me epaa mee esee ebo kemaata Yesus mikee gaata bagee yuwa. Wa me okoo daamaa topetaa,
28 bedaa kiyoo Yahudi bagee yuwa paagoo mena pesee ma eewegataa. Wa me okoo paagoo Yesus mee mikee Ogatamee me daamaa wigintaata wegawoo seta Mée, Ebo Kristus mee see kuwa Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata ii see gaasi naadi menaa ipiipi ase-manee segeeki.

19

Yesus me menaa Epesus magaa kaa eewegata menaa

1 Apolos waa Korintus magaa kaa totaaki too Paulus mee Asia wee kaa peenaa naadi Epesus magaa kaa peemaayu. Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee ma aadoo naadi
2 wa me asiino, "Ikii Yesus mikee gaamea naagoo Roh Kudus mee ikii masemea ye, masiino taa ye?" asigi naaki "Taa, Roh Kudus mee agoo see kuwa inii ewo keekee" see asegea.
3 Paulus me asiino, "Ikii kisee masiino taa gaayu ko ikii maamee me menaa topeta kaama uwo kitukumemea ya?" asigi naaki "Yohanes me mée topeta menaa" see asegea.
4 Paulus me asiino, "Idukaa Yohanes me uwo mée yatukumeta mee ko mée okoo me pedeo dimii, pedeo menaa ekeata bagee yuwa uwo yatukumeta. Wa me mée paagoo aseta menaa da, 'Mée ena Waa uuto meepi Mée, Wa too mikee nao see gaai' see aseta. Mee Mée mee ko Yesus mee" see kuwa Paulus me asigi menaa.
5 Okoo kuwa menaa yeeta kaama Tuhan Yesus ekaa yiba uwo yatukumegea.
6 Uwo yatukumemaata kaama Paulus me okoo kaa yagaa yamaataagi naaki Roh Kudus mee kuwa bagee yuwa okoo kaa esedaa naadi kaama okoo apanaa menaa kaa, okoo ewo see menaa kaa wegataakea, Ogatamee me ase-maneeki menaa yuwa miya awee da kaa yawegataakea.
7 Kuwa wegataakea bagee kuwa mée gaasi ma wiya.

19:4 Mat 3:11

8 Paulus waa Epesus magaa kaa sembahyang segee see ee kaa weda taa
ma Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa kuwa keno wedo kisee too
ipiipi daamaa eewegageeki.
9 Kisee kiya kuwa bagee yuwa mée noonaa dimi eboo yoka wa me menaa
si yayeegea. Okoo Yesus me etaa yaato menaa kuwa mée yuwa paagoo
maamaa wisinegea. Kisee wisinegea naadi Paulus me kuwa bagee yuwa
ekeata kaama Yesus mikee gaayaa bagee yuwa badaa maadoota mena
wegagee see ee apanaa ena ekaa da ko Tiranus see ee kaa kiyoo egapii
gakata mena ipiipi eewegageeki.
10 Kisee eewegawoo segee naadi tahun wiya omemaata kaama Asia wee
kaa bagee yuwa uduma, Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya
Tuhan me menaa daamaa yayeemaagea.

Skewa me yogaa yuwa me koo seta menaa

11 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa me dimi nagii-nagii agiyoo eebaa,
Wa me pesee see agiyoo kuwa Paulus wa kaa mantaata kaama maamaa
ukuwaaniyaabuu senaaki.
12 Kisee Paulus wa me yaadee see dokaa miya, wa me maanaa see dokaa
yuwa miya kuwa doodoota kaama ikiyoo meanee taakea bagee yuwa kaa
pee-wedegeasegea naaki ikiyoo taa kega, paa yago bagee miya paa yuwa
peedaakea.
13 Kuwa kaboo da taa ko Yahudi bagee noonaa, okoo paa yaabagaapii
senaa see bagee yuwa okoo me Tuhan Yesus ekaa wee-wee see kaa paa
yaabagaapii semaayaa ye naadi kaama paa yago bagee paagoo okoo me
"Yesus mee, Paulus me yaweganaaki Mée Wa ekaa da wegaga yoka paa
pooi" see asegea.
14 Kuwa bagee kuwa ko ebo imam ena ekaa da ko Skewa wa me kabata
paayogaa yogaa petoo to kuwa me kisee ukuwagea.
15 Okoo me paa agoo see mée ena paagoo Yesus ekaa weegea naaki mee
paa da me asiino, "Yesus mee anii ipi, Paulus mee miya ipi kiya ikii maamee
ya?" see asigi.
16 Aseta kaama kisee ki mee paa yago mée to me kuwa mée petoo to kaa
osea peanta omaago ma dakameamooki. Kuwa dakampi abuu yuwa dimi
nagi, apanaa agiyoo keenda, okoo me dokaa yuwa kisee beapi-paapi naadi
mee ee kaa kaama má tago oodaakea.
17 Kuwa ukuwapea menaa yuwa doodoota kiyoo Epesus magaa kaa bagee
uduma, Yahudi bagee paagoo miya, apanaa tomaa kaa bagee paagoo miya
eewegananaakea naaki okoo uduma esee yaai, weda nao see dimii gaagea,
Tuhan Yesus ekaa da mee esee asii-sege nao naadi yaapaageekea.
18 Yesus mikee gaagea bagee okoo mée eebaa medaa naadi okoo me
pedeo ukuwata yuwa awee da kaa wegaaiikea.
19 Duya diino ipi see bagee yuwa okoo mée eebaa miya mée gii da
kaa okoo me duya kaa menaa yuwa ebeata kapogee yuwa yigimemaata
kaama biyaa kaa yuwitaagea. Kuwa kapogee kuwa edaano kepe esee ebo,
egataayaa naaki perak kepee lima puluh ribu.
20 Kisee agiyoo ukuwaandaa naadi kaama Tuhan me menaa kuwa maga
eebaa kaa omaago ma eewegananaakea, kisee Wa me menaa pesee kiwooka.

Epesus magaa kaa bagee kagoo ebo kedaa seta menaa

21 Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa semaata Roh me Paulus paagoo mena
ase-maneegi naaki wa me 'Makedonia wee kaa keta poopa, kiyoo kaama
Akhaya wee kaa poopa, mee kaama too Yerusalem magaa kaa poopa' see

dimii gaagi. Wa me asiino, "Yerusalem magaa kaa peemaata omegee naadi
kaama Roma magaa kaa miya poono gaano pedeo" see asigi.
22 Wa me agiyoo eeukuwagee see bagee ekea wiya Timotius ma, Erastus
ma ekea paagoo asiino, "Ekea keta Makedonia wee kaa pooi" see asigi. Ekea
pe-seomegea kaboo Paulus waa Asia wee kaa, Epesus magaa kaa kiyoo
omegee, toogee.
23 Kuwa kaboo da taa ko Epesus magaa kaa mée maamaa eebaa Yesus
me etaa yaato menaa kuwa be kaa kagoo ma menaa yaweganaakea.
24 Okoo me kisee kagoo ma ukuwanaakea kuwa ko kisee: Mée ena ekaa
da ko Demetrius waa Artemis ebo ekee, yaapaagee segee see ee mee wa me
peedi see ee yuwa miya mee ee mokoo perak pose me ipiipi ukuwaamoo
taa see mée. Waa ma, waa ma enaataa ipiipii taa see bagee yuwa ma
okoo kuwa peedi ee yuwa mée paagoo maamaa edaagee naadi kaama kepe
eebaa masegeekea.*
25 Kaawaa ena Demetrius waa kuwa agiyoo waa ma epo ipiipii taa see
bagee yuwa ma, apanaa perak pose me agiyoo ipiipii taa see bagee yuwa
ma kuwa uduma mena ogenaa naadi meemaagea kaboo wa me okoo
uduma asiino, "Mée yogaa yuwa, Artemis mee ebo ekee, yaapaageesi naadi
agiyoo kuwa mée me maamaa edaagee segeekea kemaata inii kepe eebaa
masetaakea, see kuwa inii uduma ipi.
26 Bedaa Paulus see mée to wa me weganaa, ukuwanaa sipi yuwa kuwa
miya ikii ipi. Wa me wegaano, 'Kuwa mée me ebo ekee, yaapaageesi naadi
ipiipii seta agiyoo-pagiyoo kuwa makapaa agiyoo too' see weganaa sipi
menaa kuwa me Epesus magaa kaa bagee miya, Asia wee kaa bagee miya
okoo eebaa wa me menaa 'Mikee see menaa ii' see gaagea.
27 Kuwa wa me menaa kisee too weganaa siwoo siyu ko mée me inii
kaasee kaa kuwa agiyoo yuwa kisee too ipiipii siwookea yaai naadi mée
wisineapea. Bedaa kuwa too se kiya Artemis see api damaa to mee miya
wisintagaapea. Artemis mee Asia wee kaa bagee miya, se-magaa, we-
magaa uduma kaa bagee miya ebo ekee, yaapaagee taakea kiya Paulus
me menaa kisee too weganaa siwoo siyu ko Artemis waa ebo ekee taa see
kuwa miya ekeasiipea" see kuwa Demetrius me eewegagi menaa.
28 Kuwa menaa yuwa eewegagi naaki kuwa yiitookea bagee tabaa da
uduma miya esee kagoo kegea. Okoo ebo menaa kaa "Inii Epesus magaa
kaa dimi maataa see eboo Artemis wa too ebo, wa too ebo" kisee wegagea.
29 Kagoo kedoota mee magaa kaa bagee paagoo kisee menaa weganaakea
naaki okoo miya omaago, dimi pesee kedaakea. Kuwa mée tabaa da epo
enaataa mee magaa kaa kutuu taa see yoo peegea, bedaa Paulus ma epo
peenaa see bagee wiya pe-peneata kiyoo dogeamaagea. Ena mee ekaa da
ko Gayus, ena mee ekaa da ko Aristarkus. Ekea Makedonia wee kaa bagee
wiya.
30 Paulus waa kuwa mée tabaa da paagoo mena pe-eewegaano see kiya
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me yaai naadi waa kiyoo se peeyaagea.
31 Asia wee kaa ebo totaa see bagee okoo noonaa me Paulus epa see bagee
yoka okoo me "Kuwa mée yuwa kiyoo yigimeeii taakea yoka kiyoo peenaa
ma se pooi" see menaa da miya doodoota Paulus paagoo pe-eewegagea.

---

* **19:24** Epesus magaa kaa bagee okoo me yaapaagee see eboo mee Ogatamee se kiya makapaa ogatamee ekaa da ko Artemis. Mee magaa kaa Artemis yaapaagee segee see ee ena, ebo mee see ee agoo. Demetrius me mee ee mee peedi ebea-ebea kaa yuwa maamaa eebaa ipiipii segeeki. Mée me beesekaa kaama miya okoo me tuyaa yoo kaama Artemis mee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi kuwa peedi see ee yuwa edaata.

32 Kuwa kaboo da kuwa kagoo kegea bagee yuwa okoo me yigimeeii
sepea yoo kaama mée noonaa me mena ena ebo menaa-menaa kaa
wegakomeekea, mée noonaa me mena ena ebo menaa-menaa kaa we-
gakomeekea. Okoo kisee mena ena-ena wegakomeekea kemaata kiyoo aii
kisee kutuu sepea bagee yuwa me "Inii kaasee ukuwaano see naadi mée
niiyigimeeiikea naa ya?" kisee dimii abagea.
33 Yahudi bagee noonaa miya kiyoo topea. Okoo mée ena ekaa da ko
Aleksander. Okoo me wa paagoo asiino, "Kuwa mée tabaa da kuwa kisee-
kisee see pe-eewegaai" see aseta kaama okoo me waa kuwa mée tabaa
da ikigi yaato amoo-kea-kea. Okoo koogo yiitoosi naadi wa me yagaa da
yagaataata kaama mena eewegaano see koo taaki kaboo
34 okoo me mee mée mee waa Yahudi bagee yoka naadi be kaa wa me
menaa si yayeegea, okoo epo enaataa ebo menaa-menaa kaa "Inii Epesus
bagee me dimi maataa see eboo Artemis wa too ebo, wa too ebo" see menaa
kuwa jam wiya kisee too wegataakea.

35 Mee magaa kaa ebo bagee ena, sekretaris see mée to wa me kuwa
mée yuwa paagoo "Ikii koogo tooi" asigi. Okoo koogo togea kaboo wa me
asiino, "Epesus magaa kaa bagee yuwa, wae. Artemis see api damaa to
waa ebo ekee, yaapaagee segee see ee to ma, bedaa idukaa waa keenda
see agiyoo epoo to kaa kaama magaa da kaa eseanta omaa to mee ma
kuwa inii Epesus magaa kaa bagee inii me too daamaa yadiitoo siwookea
see kuwa ewo see bagee ena ma agoo ye?
36 Mée uduma mikee ipi yoka eto ko ikii koogo toomuu taai, ikii kagoo
ma agiyoo ena ma se ukuwaai.
37 Kuwa ikii me nakaayoo dogeamaagea bagee kuwa ko Artemis me
ebo ekee, yaapaagee segee see ee kaa agiyoo ena ma oma kimasiino taa,
Artemis wisineekee menaa miya yawegaano taa see bagee yuwa.
38 Kisee kemaata Demetrius waa ma, waa ma epo ipiipii taa see bagee
yuwa ma okoo apanaa bagee ma kagoo menaa agoo kepa ko mena
yadaakomee taa see bagee paagoo pooi. Kiyoo kaama mena daamaa
kiwegakomeesi yoka, nakaayoo kaama se.
39 Apanaa kagoo menaa miya agoo kiyu ko aii magaa kaa kaama mena
wegaakee se kiya kuwa menaa wegataa see yoo kaama wegayaa yoka kiyoo
too pooi.
40 Kuwa eto kenaagoo ikii omaago, dimi pesee kedaakea kuwa anii esee
wedaaga, ebo bagee me mée kagoo kaapea. Okoo me 'Ikii kaasee kaa kisee
omaago ma, kagoo ma yigimeeii taakea ya?' see mée asegea kaboo inii
asiyaa menaa ena ma taa kaapea" see asigi.
41 Aseta kaama bedaa wa me kuwa yigimpea bagee yuwa uduma "Peedaa
siweei" see asigi.

20

Paulus mee Makedonia magaa kaa ma, Yunani magaa kaa ma kitaa peenaa seta menaa

1 Kuwa Epesus magaa kaa bagee yuwa kagoo sikiinta peedaakea kaboo
Paulus me "Yesus mikee gaayaa bagee yuwa meei" see asigi. Meemaagea
kaboo wa me okoo dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eewegagi.
Eewegamaata kaama Makedonia magaa taa peenaa taano see naadi
peedoota

2 mee magaa kaa peenaaki too kiyoo Yesus yiba ena kenaa bagee paagoo
miya okoo dimi mena daamaa pesee kiyaayaa menaa eeweganaa sedoota
Yunani magaa kaa.
3 Peemaata kaama kiyoo omegee naadi keno wedo omemaata kaama
Siria magaa kaa kapal komaa taa poono see dimii agoo kiya "Yahudi bagee
noonaa me aa kapatamaano dimii agoo" see menaa yeeta kaama 'Kapal
komaa taa se poopa, Makedonia magaa kaa kitaa metaki poopa' see gaagi.
4 Waa ma epo peenaa see bagee yuwa ekaa yuwa ko Berea magaa kaa
mée Pirus yoopaa ekaa da ko Sopater, kiyoo kaama Tesalonika magaa kaa
bagee wiya ekaa yuwa ko Aristarkus ma, Sekundus ma wiya, kiyoo kaama
Derbe magaa kaa mée Gayus, kiyoo kaama Timotius. Asia wee kaa bagee
gaayu ko Tikikus ma, Tropimus ma wiya. Okoo uduma Paulus ma epo
peenaa see bagee yuwa.
5 Kuwa bagee yuwa okoo keta Troas magaa kaa peegea, inii uuto. Okoo
peemaata kaama inii mée diitoo taakea.
6 Kuwa kaboo da inii peedoota Pilipi magaa kaa peemaata kaama Yahudi
bagee me ebo naagoo yoka ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti unu
petoo noogee siyaa kuwa inii noomaata kaama kapal komaa kaa pakaanta
peedoota unu idibi omemaata kaama Troas magaa kaa peemaayu. Inii
kuwa okoo keta peepea bagee yuwa aadee seta kaama kiyoo omegee,
toogee, unu petoo.

Troas magaa kaa Eutikus see mée to boota kaama aya andoo peeta menaa

7 Mee daa yiba petamanii naagoo uwaataa da kaboo inii Yesus yiba
ena kenaa bagee yuwa epo enaataa naano see naadi yigimemaata kaama
Paulus me inii mena mée eewegagi. Waa tokoma poopa yoka naadi kaama
mena maamaa togoo mée eewegaamoo, daatooyiba yupigapi.
8 Inii kutuu taa see yoo ko ee asii mee kakadee kaa kiyoo peto maamaa
agoo see yoo.
9 Kiyoo egaanaa ena miya tupi, ekaa da ko Eutikus. Waa ee tokogoo
da taa animaata yiitooki. Paulus waa mena togoo wegaamoo taaki naaki
Eutikus waa toomoo kuguu taaki too ee tokogoo da taa okaagi. Kakadee
wedaagoo to mee kaa kaama magaa da kaa eseanigi. Yiibaga wa paagoo
eseemaata kaama deeyaa naaki mikee boogi.
10 Paulus waa eseanta kaama bootaa da wodoo taa wa me maa da pe-
koometayu naadi yagaa bokaageeta kaama asiino, "Ikii dimi se nagimaai,
aya tupi" see asigi.
11 Kiyoo kaama bedaa asii mee kakadee da kaa pakaamaata kaama roti
magu kabaaii naadi epo notaa. Noomaata kaama Paulus bedaa mena mée
eewegaamoo naadi kaama aweepeasega see kaboo waa peegi.
12 Mee egaanaa da waa badaa maadoota ee kaa, waa daamaa aya tupi
nao naadi dimi tamoondaakea.

Miletus magaa kaa peeta menaa

13 Paulus me asiino, "Ikii kapal komaa taa Asos magaa kaa pooi, anii
magaa taa poopa. Inii mee magaa kaa aadoo taapea" see asigi.
14 Asos magaa kaa aadoo naadi kaama Paulus mee kapal komaa kaa
pakaanta inii waa ma epo peedoota Metilene magaa kaa
15 peemaata kaama bedaa kapal komaa taa peedoota tokoma mee da
Kios magaa doodoo peemaayu. Muguu naadi tokoma mee da amoo Samos
magaa kaa peemaayu. Muguu naadi tokoma mee da Miletus magaa kaa
peemaayu.

16 Paulus waa Pentakosta naagoo Yerusalem magaa kaa naano see naadi
Asia wee kaa magaa uduma poono taa. Kisee wisintaata kaama Epesus
magaa kaa amoo-sege.

Paulus me Epesus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa paagoo eewegata menaa

17 Paulus mee Miletus magaa kaa peemaata kaama Epesus magaa kaa
Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa mena eewegaano see naadi
"Uduma meei see pe-naasii" see asigi.
18 Okoo meemaagea kaboo wa me asiino, "Anii idukaa petamanii Asia
wee kaa peemaata kaama ikii paagoo kiitoowoo sema kaboo ni me umii-
umii, too-too iyee mee ikii naipi.
19 Anii dimi peedi ma, yege ma Tuhan me agiyoo yaokanaa sema kuwa
ikii miya nadeemea, Yahudi bagee me anii nabooyaano see naadi nagaadee
semea agiyoo kuwa miya ikii nadeemea.
20 Ikii ipi kaano gaano pedeo menaa uduma anii kiiwegamaama,
kibooneakee menaa ena ma taa. Anii kuwa menaa uduma awee da kaa ikii
paagoo miya kitopemaama, ee ena kaa, ee ena kaa miya mena kitopenaa
sema, see kuwa ikii naipi.
21 Yahudi bagee miya, apanaa tomaa kaa bagee miya kuwa uduma ni me
okoo paagoo 'Ikii me pedeo dimii, pedeo menaa uduma ekeata inii epoo
Mée Tuhan Yesus Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo taai' see menaa
eeweganaa sema.
22 Eto ko Roh me 'Aa Yerusalem magaa kaa pooi' see nasigi yoka kiyoo
poonaka. Anii kiyoo peemaata kaama maagiyoo ni kaa naukuwaaniipa
naa ya? Anii ewo.
23 Anii peenaa see magaa gakata Roh Kudus me 'Kisee digiyoo ee yiba
aa kadogeamaapea, kisee kawegee-wegee taapea' see nasenaa see menaa
kuwa too anii ipi.
24 Kiya kisee naukuwaapea miya koosi. Idukaa Tuhan Yesus me
naweganaasi naadi ni kaa naekeata menaa yuwa kuwa too ebo. Kuwa
Wa me daamaa doometa menaa yuwa too, Ogatamee Wa me mée esee epa
kaa menaa kuwa too anii yaweganaa siwoo naadi kaama uduma yasikii
kiyaano gaano pedeo yoka koosi, anii aya toopa miya, bogaapa miya ekea
paaya peedi.
25 Ani me ikii uduma paagoo Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa
kuwa daamaa kiiwegawoo sema kiya eto kaama wodoo ikii se nadiipea see
kuwa anii ipi.
26 Kisee kemaata eto kenaagoo ani me kisiino ko: Kuwa ni me menaa se
nayeegea bagee yuwa okoo pedeo kaatagea kuwa ko nii ma se.
27 Ogatamee me idukaa kaama 'Mée tomaa yuwa kisee daamaa
yaukuwaata, kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata' see wegataata
menaa kuwa uduma anii kiiwegataama, anii kibooneakee menaa ena ma
taa, see kuwa mikee menaa yoka eto ko nii ma menaa taa.
28 Ikii tuku-tuku bagee yuwa gaayu ko Roh Kudus me kuwa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa daamaa namuniwoo, deewoosi naadi kiwiginta bagee
yuwa yoka ikii ekaato miya daamaa deewoo taai, okoo miya daamaa
deewoo segee taai. Okoo kaa Ogatamee Wayoopaa tadaa yapeeyaata
kaama Waa nekee bagee yuwa kiyaata yoka domba wodaa muniyaa mokoo
okoo daamaa yamuniwoo segee taai.

20:24 Luk 9:23-24, Kis 21:13, Plp 1:20-23, Why 12:11

29 Anii pe-seometa kaama wodoo mée noonaa ikii paagoo meepea,
domba wodaa nookee kamenoo yuwa mokoo see bagee yuwa meepea see
kuwa anii ipi. Okoo ikii me munitaa see bagee yuwa kideebaa taapea.
30 Kisee bagee noonaa ikii yupii kaama miya agoo kedaa taapa. Okoo
koopoo see menaa mée paagoo topenaa taapea, okoo yaato misi naadi
eeweganaa taapea.
31 Kisee kideebaa taapea yoka daamaa dii, daamaa nekeenii. Idukaa
kaama anii miya kisee ikii gaamaasea naadi menaa kiiwegawoo sema. Anii
egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kisee too tahun wedo ikii mée
ena-ena, ikii kaa yege ma kisi-manee siwoo sema, see kuwa ikii miya naipi
kegea yoka daamaa dii.
32 Eto ko ikii Ogatamee Wa me yagaa tabee da kaa anii kiekeasega,
bedaa Wa me mée esee epa kaa menaa kuwa ikii dimi yiba maawoosea
naadi miya Wa paagoo kiekeasega. Kuwa menaa kuwa me ikii dimi mena
daamaa pesee kikiyaabuu siwoo siyaa, bedaa Ogatamee Wa me daamaa
wiginta bagee yuwa kaa yadootagaa see agiyoo kuwa ikii miya daamaa
kiniipi.
33 Ikii me kepee, emas, perak, doka, kisee agiyoo ena ma anii neegea
naaki ou see dimii mee anii peenaa ma gaano taa.
34 Anii ma, anii ma epo peenaa see bagee yuwa ma inii me gaano pedeo
agiyoo edaano see gaayu ko ani me agiyoo too kana ma ukuwagee sema
see kuwa ikii miya ipi.
35 Anii kisee kana ma agiyoo ukuwagee sema kuwa ikii me nadeeta
kaama 'Mikee, dabaa see bagee kuwa inii okoo kaa tabogeano gaano pedeo
ii' see kuwa ikii me nanekeenemea. Tuhan Yesus me menaa ena mee inii
se niigaabuu taai, mee ko 'Agiyoo aii masetaa see mée mee daamaa, ede
nao see wegayaa kiya agiyoo aii mantaa see mée mee ko mee asii esee
daamaa, ede nao see wegayaa' see aseta menaa mee" see kuwa Paulus me
asigi menaa.
36 Kuwa menaa asemaata kaama waa kuwa bagee paagoo kagu maga
kaa sebaata okoo uduma enaataa sembahyang eeukuwagi.
37 Okoo uduma dimi boodi kaa yegeekea, Paulus yagaa bokaageeta ebe
nuunuukea.
38 Paulus me "Eto kaama wodoo ikii se nadiipea" see asigi menaa mee
kaa kisee dimi boodi ma koo taakea. Okoo Paulus waa kapal komaa kaa
badaa maageegea.

21

Paulus mee Yerusalem magaa kaa peeta menaa

1 Paulus ma inii paaya kuwa Epesus magaa kaa tuku-tuku bagee yuwa
epao aseta kaama peedoota kapal komaa taa Kos magaa kaa doodoo
peemaayu. Omemaata tokoma mee da muguu Rodos magaa kaa. Kiyoo
peemaata kaama muguu naadi Patara magaa kaa.
2 Patara magaa kaa eseanta kaama apanaa kapal komaa ena, Penisia
magaa kaa poono see komaa deemaata kaama inii pakaantaa.
3 Peedoota eka yagaa yaato kaama deeyaa naaki Siprus okogoo to. Amoo-
sege naadi Siria wee kaa, Tirus magaa kaa peemaayu. Mee komaa da
taa doota agiyoo yuwa kiyoo dogeeyamoo taano see yoka inii maga kaa
eseantaa.

20:29 Mat 7:15, 2Pet 2:1-3 **20:33** 1Tes 2:5-9 **20:35** Ibr 13:16

4 Eseanta kaama mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa abanaa
naadi aadee semaata okoo paagoo unu petoo eeometaa. Omegeeki too
ko Roh me kuwa bagee paagoo Paulus mee gaamaasi naadi menaa ase-
maneegi. Kisee ase-maneegi naadi waa Yerusalem magaa kaa se pooi, se
pooi see menaa maamaa asegea.
5 Unu petoo omemaata kaama inii kapal komaa taa poono see yoka kuwa
bagee yuwa okoo me apii, yogaa uduma inii kota amoo uwo geboo da kaa
mée goeamaano see naadi mée eepeegea. Peemaata kaama kagu maga
kaa sibu naadi sembahyang eeukuwataa.
6 Epao see menaa aasee naadi kaama inii koma kaa pakaantaa, okoo
yuwa uduma ee kaa peegea.
7 Inii Tirus magaa kaa kaama peedoota kapal komaa taa Petolemais
magaa kaa. Kiyoo eseanta kaama Yesus yiba ena kenaa bagee agoo yoka
epao aasee naadi okoo paagoo eeometaa.
8 Tokoma mee da peedoota amoo Kaisarea magaa kaa peemaata kaama
Yesus me doometa menaa yaweganaa see mée ena ekaa da ko Pilipus
wa paagoo eeometaa. Waa ko idukaa Yerusalem magaa kaa Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa paagoo naano agiyoo eewodegeesi naadi mée petoo
wiginta bagee mée ena mee.
9 Waa ukuyogaa wui, Roh me okoo ase-manee see menaa yuwa
yawegataa see ukuyogaa yuwa.
10 Inii wa paagoo omegeeka too ko nabi bagee ena ekaa da ko Agabus
mee Yudea wee kaa kaama meemaagi.
11 Meemaata kaama Paulus me yupigapii da taa baametaata dokaa da
mee masegeeta kaama waa ekaato yagaa bado kuwa uduma gadimemaagi.
Gadimemaata kaama wa me wegaano, "Roh Kudus me menaa mee ko
kisee: Ani me mee gadimemaaga mee see see mokoo mee dokaa da epoo
mée waa miya Yerusalem magaa kaa peemaagi kaboo Yahudi bagee me
peneata kisee one me gadimaapea. One me gadimemaata kaama apanaa
tomaa kaa ebo bagee paagoo dogeamaapea, see kuwa Roh Kudus me asigi
menaa" see kuwa eewegagi.
12 Kiyoo bagee yuwa ma inii uduma kuwa menaa yeemaata kaama
"Paulus aa Yerusalem magaa kaa se pooi" see maamaa asetaa.
13 Kiya Paulus me asiino, "Ikii me yege ma nasegea menaa kuwa kaasee
anii dimi boodi nakiyaagea ya? Yerusalem magaa kaa okoo me anii one
me nagadimaapea miya koosi, bedaa kuwa too se, Tuhan Yesus Wa ekaa
da ogo peesi yoka anii nabooyaayaa miya koosi, anii poopa" see asigi.
14 Paulus waa inii me "Se pooi" see menaa mée si yeegi yoka inii koogo
totaa. "Tuhan me gaata-gaata kuwa too wa kaa yaukuwaaniyaasi yoka
koosi" see inii me asetaa.
15 Kiyoo kaama inii me agiyoo-pagiyoo ayaa yiba awedoota Yerusalem
magaa kaa peetaa.
16 Kaisarea magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee noonaa ma peegea.
Okoo inii mée badaa maadoota eta mana kaa Manason see mée to me ee
kaa kiyoo pe-eeometaa. Manason mee ko Siprus magaa kaa mée, idukaa
kaama Yesus mikee gaawoo see mée.

Paulus mee Yakobus ma aadee seta menaa

17 Inii Yerusalem magaa kaa peemaayaa naaki Yesus yiba ena kenaa
bagee yuwa me inii ede ma badaa mée maagea.

21:8 Kis 6:5 **21:10** Kis 11:28 **21:13** Kis 20:24, 2Tim 4:7

18 Tokoma mee da Paulus ma inii peedoota Yakobus paagoo, Yesus mikee
gaayaa bagee tuku-tuku yuwa miya kiyoo topea.
19 Epao see menaa aasee semaata Paulus me waa mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa paagoo mena eeweganaa simi kaboo Ogatamee me kisee
daamaa ukuwanaa seta, kisee daamaa ukuwaaniyaabuu seta menaa yuwa
uduma eewegagi.
20 Okoo kuwa menaa yuwa yeeta kaama Ogatamee yaapaageekea. Okoo
me Paulus asiino, "Eto ko neawaagi aa yeede. Nakaayoo Yahudi bagee okoo
Yesus mikee gaayaa bagee maamaa eebaa, se egamaayaa. Okoo Musa me
menaa miya maamaa deewoo see bagee yuwa.
21 Okoo paagoo mée me a kaa menaa kaweganaakea, kuwa ko kisee:
'Paulus waa apanaa tomaa kaa bagee me magaa kaa peenaaka too kiyoo
Yahudi bagee yuwa paagoo wa me asenaa see menaa kuwa ko kisee: "Musa
me menaa si yii, ikii yogaanii yuwa kado ponee si yadaapeasii, Yahudi
bagee me ukuwaa-ukuwaa kuwa ekeasii" kisee menaa yuwa Paulus me
eeweganaaki' see menaa kuwa mée noonaa me a kaa kaweganaa naadi
kaama nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya yeegea.
22 Aa nakaayoo meemaage see kuwa okoo mikee ipi kaapea yoka inii
kaasee ukuwaano daamaa see kuwa inii gaagaa taake.
23 Okoo me aa kakagoo kaapea yoka inii me kasiinake menaa kuwa
daamaa pe-ukuwaai, kuwa ko kisee: Inii paagoo mée wui kuwa okoo
me Ogatamee paagoo 'Anii mee agiyoo taa ma taa kaukuwaapa, se
kaukuwaano ko daa' see asemea bagee agoo.
24 Eto ko a me kuwa bagee yuwa badaa maadoota Ogatamee me ee
kaa peemaata kaama idukaa Musa me wegata-wegata see see ikii miya
ukuwaai. Kuwa ko okoo ma, aa ma ikii kaa pedeo yuwa Ogatamee me 'Eto
ko pedeo taa' see kideesi naadi ukuwaa-ukuwaa ukuwaai. Kiyoo kaama
okoo wui edooyuu yadaapeasi naadi kepee kuwa a me yaedaai.* Kuwa
uduma mée me a me kisee ukuwage yoka see kadeeta kaama aa miya
Musa me menaa se wisintaata daamaa yayeetaa see mée to ii see kagaapea,
bedaa kuwa a kaa kaweganaa sepea menaa kuwa makapaa menaa too
yoka naadi wisintagaapea.
25 Apanaa tomaa kaa bagee, okoo Yesus mikee gaayaa bagee kuwa gaayu
ko inii kapoge ena yaebeamaage. Mee kapogee yiba mena kamu wui kuwa
too deewoo taano gaano pedeo menaa kuwa ko kisee:
Makapaa ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo se naai,
otoopa aadoge-maadoge se taai,
agiyoo tadaa geeniino taa kaa se naai,
tadaa kuwa miya se naai
see menaa kuwa kapoge kaa okoo yaebeamaage" see asegea.
26 Kisee asegea naadi tokoma mee da Paulus me kuwa mée wui to badaa
maadoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama kuwa asegea-asegea see
see ukuwagea. Okoo kaa pedeo yuwa taa kisi naadi ukuwaa-ukuwaa
ukuwamaata kaama peedoota Ogatamee me ee kaa imam bagee paagoo
asiino, "Mee naagoo, mee naagoo inii kaa pedeo yuwa taa kisi naadi
omegee setaa to sikii kaapa yoka mee naagoo inii mée ena-ena kaa kupi-
maniino agiyoo mée yakupi-manee taai" see asigi.

21:23 Bil 6:13-21 * **21:24** "Okoo wui edooyuu yadaapeasi naadi kepee yaedaai" see mee ko mée me okoo wui 'Okoo me Ogatamee paagoo mee agiyoo taa ma taa kaukuwaapa see aseta agiyoo mee daamaa yaukuwataagea ii' see kuwa nekeensi naadi Ogatamee paagoo agiyoo yakupi-maneeta kaama okoo me edooyuu yadaapeasiipea. Kuwa uduma yaukuwasi naadi kepee yuwa Paulus me yaedaai see aseta. **21:25** Kis 15:29

Paulus mee peneata menaa

27 Kuwa unu petoo omegee setaa to sikii kaano see naagoo Asia wee kaa
bagee, Yahudi bagee mée noonaa me Paulus waa Ogatamee me ee kaa tupi
see deegea. Okoo Paulus be kaa apanaa kiyoo topea bagee yuwa miya be
kisi naadi menaa eeweganaa naadi Paulus peneasegea.
28 Peneata kaama okoo me ebo menaa kaa, "Israel bagee yuwao, inii
kaa mée tabogiweei. Mee mée mee wa me peenaa see magaa uduma inii
Yahudi bagee ma, Musa me menaa ma, Ogatamee me ee miya kuwa uduma
wisineekee menaa too mée topenaaki. Bedaa kuwa too se, wa me apanaa
tomaa kaa bagee badaa maadoota Ogatamee me ee geboo da kaa eepeepi,
kisee nakaayoo pedeo kiyaagi nao" see asegea. Kisee asegea kiya taa.†
29 Paulus waa ma epo peenaa see bagee ena ekaa da ko Tropimus, Epesus
magaa kaa bagee waa ma epo kota kaa aii peenaa sepea yuwa okoo me
deeta kaama 'Ogatamee me ee geboo da kaa miya waa eepeepi yaai' see
gaagea kiya taa.
30 Kuwa menaa yaai naadi mee magaa kaa bagee eebaa epo enaataa
yiibaga Paulus pe-peneata kaama Ogatamee me ee amoo yaato dogeamaata
kaama kisee ki tapa yaato kenee yuwa muntaagea.
31 Paulus patamaano see koo taakea kaboo mena doodoota yiibaga Roma
kaa bagee tentara eboo paagoo pe-eewegaano, "Yerusalem magaa kaa
bagee kuwa uduma omaago ma, kagoo ma koo taakea" see asegea.
32 Kisee ki yiibaga tentara eboo ma, okaa yago bagee yuwa ma, okoo
me ebo-ebo yuwa ma kuwa uduma enaataa peedoota kuwa bagee yuwa
paagoo peemaagea ko kuwa Paulus dakametaakea bagee yuwa me mee
tentara eboo ma, okaa yago bagee yuwa ma kuwa deeta kaama okoo me
dakametaakea yuwa ekeasegea.
33 Mee tentara eboo me Paulus peneata kaama "Waa pose onee wiya
kuwa me gadimetagaai" see asigi. One gadimetaata kaama wa me okoo
asiino, "Mee mée mee maamee naa ya? Waa maagiyoo ukuwapi naa ya?"
see asigi naaki
34 okoo ebo menaa kaa mée noonaa me mena ena asegea, mée noonaa
me mena ena asegea. Mena eebaa naadi se nekeenigi yoka wa me kuwa
okaa yago bagee paagoo "Inii me ee kaa taa badaa niimaadoota pooi" see
asigi.
35-36 Badaa maagea kaboo mée tabaa da dimi nagi. Okoo uuto kaama
"Niipatamaai, niipatamaai" see menaa mee too wegawookea. Ee dedaa da
kaa peemaata kaama Paulus mee dakamaapea yoka naadi Paulus yagaa
kaa doodoo pakagea.

Paulus me mée yuwa eewegata menaa

37 Mee ee kaa peemaata kaama Paulus me Yunani menaa kaa mee tentara
eboo asiino, "Mena ena kaawegaano daamaa ye?" asigi naaki wa me "Sooi,
Yunani menaa aa ipi ye?
38 Ni me kagaano ko miyoo taa Mesir kaa mée to wa me Roma kaa bagee
abagaapeasiino see naadi kaama mée patamaano omaago see bagee eebaa,
mée empat ribu waa naa ebo mee maga ugii da kaa badaa maami mée mee
ko aa see kagaaga" see asigi.
39 Paulus me asiino, "Anii ko Yahudi bagee, Kilikia wee kaa ebo kota
Tarsus magaa kaa kaama nakabata mée. Eto ko anii kuwa yoo da kaa
topea bagee yuwa mena eewegaanaka" see asigi naaki

† **21:28** Ogatamee me ee geboo da kaa apanaa tomaa kaa bagee toono daa see yoo agoo kemaata okoo me "Paulus me kisee nakaayoo pedeo kiyaagi nao" see asegea.

40 "Daamaa, eewegaai" asigi. Paulus waa dedaa da taa yiinaageeta kaama
kuwa bagee tabaa da koogo toomaasi naadi yagaa da yagaataagi. Okoo
uduma koogo toomaagea kaboo waa Ibrani menaa kaa mena eewegagi.

22

1 Wa me okoo asiino, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa,
neataagi nokaa yuwa ikii uduma ni me menaa daamaa nayii. Ikii me
anii pedeo agiyoo ukuwaano taa ii see kuwa nanekeensea naadi menaa
kiiwegaanaka" see asigi.
2 Waa Ibrani menaa kaa eewegagi kemaata okoo esee daamaa koogo
yiitookea. Wa me asiino,
3 "Anii ko Yahudi kaa mée, Kilikia wee kaa Tarsus magaa kaa nakabata
mée kiya anii nakaayoo Yerusalem magaa kaa ebo keta. Mena natupiino
ko Gamaliel damaa to wa me ipiipi natupiwoo simi. Idukaa Musa me
inii me bagee tupi-maneeta menaa yuwa uduma anii miya Ogatamee nao
naadi kuwa menaa too omaago ma yayeewoo, deewoo seta, anii kisee mée
keta. Eto kenaagoo ikii miya Ogatamee nao naadi kuwa menaa omaago
ma deewoo see bagee yuwa kideega.
4 Idukaa anii kuwa Yesus me etaa yaato menaa yuwa be kaa kuwa menaa
peneata bagee yuwa, paayogaa miya, api miya okoo uduma boosi naadi
one me gadimemaata kaama digiyoo ee yiba dogeamoo segee sema.
5 Kuwa anii kisee ukuwagee seta menaa kuwa Ebo Imam ma, Yahudi kaa
mena pekataa see bagee yuwa ma okoo miya naipi kegea yoka makapaa
se, mikee menaa yoka see kuwa okoo me kiiwegayaa. Okoo kapoge ena
neegea, mee ko anii Damsik magaa kaa kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa daba pe-peneata badaa maadoota Yerusalem magaa kaa kaama
hukuman manisi naadi kapogee mee. Neeta kaama anii peedoota Damsik
magaa kaa kiyoo Yahudi bagee paagoo kapoge maniino see naadi peetaa.
6 Damsik magaa kaa peemagaano see koo taaka too ko kenoo to mée
mumoo to kaa see kaboo kisee ki taka ena epoo to wodoo kaama wikime-
doota magaa da kaa ni paagoo esee-nabaaga, uduma kisee wikimegooga
dimi nagi.
7 Anii magaa to kaa esee-gapuunta kaama mée mena wuu da yeetaa.
'Saulus, Saulus wae. Aa kaasee kaa nawegee-wegee taake?' see nasigi.
8 Ani me 'Tuhan, Aa maamee ya?' see asiyaa naaki 'Anii ko a me nawegee-
wegee taa see Mée, Yesus, Nazaret magaa kaa Mée mee' see nasigi.
9 Kuwa anii ma epo peetaa see bagee yuwa mee epoo to wodoo kaama
wikimega kuwa deegea kiya mena naawegataaki yuwa se nekeenegea.
10 Kiyoo kaama ani me 'Tuhan, wae, anii eto kaasee ukuwayaa naa ya?'
see asiyaa naaki 'Aa anoogeeta Damsik magaa kaa pooi. Kiyoo peemaata
kaama Anii a me kisee agiyoo, kisee agiyoo uduma naukuwanaa siwoose
naadi a kaa kaekeasiipa menaa kuwa kiyoo bagee ena me kasiipi' see
nasigi.
11 Anii diino naka, kuwa esee-wikimpa yuwa esee ebo kemaata emaa
digiyoo kega yoka anii ma epo peenaa see bagee me anii yagaa napeneata
Damsik magaa kaa badaa namaagea.
12 Damsik magaa kaa peemaayaa naaki kiyoo mée ena tupi, ekaa da ko
Ananias. Waa ko Musa me menaa ipiipi yadeetaa see mée, kiyoo Yahudi
bagee yuwa me waa Ogatamee ebo ekee taa see mée ii naadi yaapaageekea,
waa kisee mée to.

22:3 Kis 9:1-19, 26:4-18

13 Waa ni paagoo meemaata kaama ni geboo da kaa yiinaageeta nasiino,
'Saulus, wae, Yesus yiba ena kenaaya, aa diino keago kaai' see nasigi naaki
kisee ki taka ena anii diino keago, anii waa daamaa deetaa.
14 Bedaa wa me nasiino, 'Idukaa kaama inii me bagee me ebo ekee,
yaapaagee siwoo see Mée Ogatamee Wa me kawigintaagi. Mee ko Wa me
gaata-gaata dimii yuwa a me ipi kese naadi kawigintaagi, bedaa dimi topoo
too see wegawoo seta Mée Yesus mee a me daamaa deese naadi ma, Wa
me ebe kaa menaa miya daamaa yeese naadi ma kawigintaagi.
15 A me kuwa Waa deepe-deepe yuwa ma, a me yeepe-yeepe yuwa ma
kuwa uduma mée tomaa uduma daamaa yeesi naadi yaweganaa see mée
kaape.
16 Kisee kemaata aa kaasee kaa aii toomuu taake naa ya? Aa uwo
katukumisi yoka anoogii. A me pedeo yuwa uduma kawetogeepeasiipi
yoka Tuhan ekaa da ebo nao naadi Wa paagoo maamaa asii' see kuwa
Ananias see mée to me nasimi menaa.
17 Kuwa wodoo taa anii metaki peedoota Yerusalem magaa kaa peemaata
kaama Ogatamee me ee kaa sembahyang taaka too dega-dega kaa
18 Yesus deetaa. Wa me nasiino, 'A me Ni kaa naweganaa taape menaa
kuwa nakaayoo bagee me se masiipea yoka aa nakaayoo Yerusalem magaa
kaa kaama mani pooi' see nasigi.
19 Ani me asiino, 'Kiya Tuhan, anii Aa mikee kagaayaa bagee yuwa
wegee-wegee senaa sema kuwa Yahudi bagee okoo miya naipi kegea yoka
ni me menaa nayiipea gaaga. Kuwa ko sembahyang segee see ee kaa kiyoo
Aa mikee kagaayaa bagee yuwa anii peneata noonaa dakameamoo sema,
noonaa digiyoo ee yiba dogeamaama, anii kisee ukuwanaa segee sema
kuwa okoo miya naipi kegea.
20 Bedaa A me menaa kadoonaa seta mée Stepanus mee patamemea
kaboo anii ede kaa kuwa patametaakea bagee okoo me ebo dokaa beamoo
sepea yuwa yadiitoo sema, see kuwa okoo miya kisee naipi kegea yoka ni
me menaa nayiipea see kuwa anii gaaga' see asetaa.
21 Kiya Tuhan me nasiino, 'Aa pooi, Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
paagoo beesekaa kapeeyaapa yoka' see kuwa dega-dega kaa nasimi" see
kuwa Paulus me eewegagi menaa.
22 Kuwa Yahudi bagee tabaa da Paulus me menaa koogo yiitookea kiya
wa me "Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo beesekaa kapeeyaapa
see nasimi" see menaa ponee to kuwa asigi naaki kuwa yiitookea bagee
yuwa me kagoo kegea, ebo menaa kaa "Yaai, mee mée mee kisee too
umiwoo, toowoo siyaano kuwa pedeo yoka patamaakee too daamaa" see
wegagea.
23 Okoo ebo menaa kaa yaai-yaai seamookea, okoo me ebo dokaa
beamoo naadi maga ponee masegeeta epaawee da taa sigimeatookea, kisee
ukuwagea.
24 Kisee yaai-yaai taakea kaboo mee tentara eboo me "Paulus apee mani
ee yiba dogaai" see asigi. Ee yiba dogeamaata kaama Paulus maagiyoo
ukuwapi kemaata kuwa bagee yuwa yaai-yaai koo taakea ya see kuwa waa
ewo. Paulus wa me kuwa koo sipi yuwa mée asisi yoka naadi "Pepeaduu
me niidakamaai" see asigi.
25 Paulus me yagaa yuwa one me gadimemaata kaama umiyaata
pepeaduu me dakameamoo taano see kookea kaboo Paulus me kiyoo okaa
yago bagee me eboo ena paagoo asiino, "Roma kaa bagee ma endagii see

22:20 Kis 7:58

mée ena, wa me menaa daamaa yayiino miya taa, daamaa yadiino miya taa kaa naa ikii me dakamiyaa ye?" see asigi.*
26 Mee mée to Paulus me asigi menaa da doodoota mee tentara eboo paagoo asiino, "Ei, neataagi. Mee mée mee ko Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka aa maagiyoo naa ukuwaape?" see asigi.
27 Kisee asigi naadi mee tentara eboo peedoota Paulus paagoo "Aa Roma kaa bagee ma endagii see mée mikee ye, taa ye?" asigi naaki "Mikee" asigi.
28 Mee tentara eboo me asiino, "Anii Roma kaa bagee ma endagii kaano see naadi kepe maamaa eebaa manema" see asigi. Paulus me asiino, "Anii gaayu ko kepe edaano taa, anii nakabata wodoo anii miya Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka" see asigi.
29 Asigi naadi kisee ki kuwa Paulus dakamaano see koo sepea bagee yuwa me waa ekeata amaa kaa peegea. Tentara eboo miya Paulus waa Roma kaa bagee ma endagii see mée kiya one gadimpea kuwa yaai naadi wedaagi.

Paulus me Yahudi kaa mena pekataa see bagee paagoo eewegata menaa

30 Tokoma mee da tentara eboo me Paulus waa maagiyoo ukuwapi kemaata Yahudi bagee yuwa me wa kaa pedeo menaa yawegamea ya see kuwa daamaa nekeeniino see naadi kaama "Imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa ma uduma meei" see asigi. Meemaagea kaboo wa me Paulus one yaekegataata kaama kuwa bagee yuwa paagoo eepeegi.

23

1 Peemaata kaama Paulus me kuwa Yahudi kaa mena pekataa see bagee yuwa pe-diitoo naadi kaama asiino, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, wae. Anii ko idukaa kaama eto kenaagoo too Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo see mée, daamaa ma, pedeo ma kuwa dimi yiba ipiipi wiginiwoo, toowoo see mée mikee kisega" see asigi.
2 Kisee asigi naadi Ebo Imam ekaa da ko Ananias wa me Paulus geboo da kaa yiinaageeta topea bagee yuwa "Paulus mee ebee to kaa yagaa kopaa niitokoasii" see asigi.
3 Kisee asigi naadi Paulus me Ebo Imam asiino, "Yaai, aa dimi daamaa poga-poga naadi mée deebaa see mée, Ogatamee me too yagaa kopaa katokoasiipi. A me anii Musa me menaa yawisintaagi ye naadi ipiipi naapaadee taano see kiya kuwa menaa daamaa wegaano taa kaa a me 'Waa ebee to kaa yagaa kopaa tokoasii' see asege mee ko daa, a me too Musa me menaa yawisintaage" see asigi.
4 Paulus geboo da kaa yiinaageeta topea bagee yuwa me asiino, "Aa Ogatamee me Ebo Imam tuyaata mée paagoo kisee wisineekee menaa yawegaano uu ye?" asigi naaki
5 Paulus me "Yaai, neawaagi nokaa yuwa, waa ko Ebo Imam yoka see kuwa anii ewo kaa asega. Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: 'Ikii me eboo yuwa kuwa pedeo menaa si yawegaai' see ebeamaata yoka" see asigi.
6 Kuwa mena pekataa see bagee yuwa noonaa Saduki kaa bagee, noonaa Parisi kaa bagee, Paulus me kisee nekeenta kaama wa me ebo menaa kaa wegaano, "Neawaagi nokaa yuwa, neebee nokaa yuwa, anii ko Parisi kaa mée to, ni me bagee idukaa kaama miya Parisi kaa bagee. Anii nakaayoo

* **22:25** Paulus waataagi mee Roma kaa mée kemaata Paulus miya Roma kaa bagee ma endagii see mée yoka okoo wa me menaa daamaa yayiino taa, yadiino taa kaa aii dakamiyaa kuwa daa yoka naadi kaama Paulus me aseta menaa.

nadogeamaagea kuwa ko boota bagee aya andoo pootagea see menaa kuwa
anii maamaa diitoo siwoo taa see mée kemaata" see wegagi.
7 Kisee wegagi naaki Parisi kaa bagee ma, Saduki kaa bagee ma aawisi-
maawisi, aakago-maakago naadi kutuu wiya wuditaagea.
8 Saduki kaa bagee gaayu ko "Boota bagee aya se andoo pootagea.
Malaikat bagee, paa, kisee agiyoo miya taa agiyoo, makapaa menaa too"
kisee wegataa see bagee yuwa. Kiya Parisi kaa bagee gaayu ko kuwa
makapaa menaa se, mikee menaa too yoka naadi doowoo see bagee
yuwa. Kisee kemaata Paulus me wegagi menaa kuwa kaa okoo aawisi-
maawisikea.
9 Okoo kisee ebo menaa kaa aakagoo taakea kaboo Parisi yaato bagee,
Musa me menaa ipi see bagee mée ekea wiya waa naa yiinaageeta omaago
ma asiino, "Mee mée mee ko wa kaa pedeo menaa taa see deege. Malaikat
bagee yee, apanaa mee see see bagee ena yee wa paagoo kuwa menaa
eewegata kepa" see asegea.

10 Kuwa bagee tabaa da aakago-maakago taakea kuwa ebo kedaa naadi
kaama mee tentara eboo me kuwa bagee yuwa me Paulus mee peneata
yagaa aagoeki-maagoeki taapea yaai naadi "Mani Paulus mee badaa
maageeta inii me ee kaa kiyoo pe-ekeasii" see asigi.

11 Pe-ekeata kaama toomuu naadi daatooyiba yaato Tuhan Waa Paulus
paagoo yiinaageeta asiino, "Aa pesee ma tooi. Yerusalem magaa kaa Ni
kaa menaa nawegagee sepe see see mokoo bedaa Roma magaa kaa miya
pe-nawegaano gaano pedeo yoka" see asigi.

12 Tokoma mee da Yahudi bagee noonaa yigimemaata kaama wegaano,
"Inii eto Paulus mee patamaano taa miyoo uwo ma, naano agiyoo ma
kuwa taa ma taa peenaa ma se niinoodee taai, naano ko daa, inii me
waa patamemaata kaama wodoo too bedaa daba naapea" see menaa kuwa
wegataagea.
13 Kuwa Paulus patamaano see kookea bagee eebaa, kuwa uduma ko
mée wiya asii agoo.
14 Kiyoo kaama kuwa bagee yuwa peedoota imam ebo yuwa ma, apanaa
Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma paagoo peemaata kaama "Inii uduma 'Paulus
patamaano taa kaa agiyoo ena ma naano ko daa' see menaa kuwa inii
wegataage.
15 Kisee kemaata eto ko ikii ma, mena pekataa see bagee yuwa ma uduma
peedoota tentara eboo paagoo kisee niiasii: 'Inii Paulus paagoo mena ena
waa naa bedaa asedee taano see yoka Paulus mee nakaayoo badaa mée
yamaawaai' see pe-niiasii. Paulus metaaki kaboo da inii eta mana kaa
yuumaanemaata kaama patamaape" see asegea.

16 Kuwa menaa yuwa Paulus me ukuyogaa mee yoopaa yeemaagi.
Waa kuwa menaa doodoota tentara bagee me ee yiba Paulus paagoo pe-
eewegagi.
17 Kiyoo kaama Paulus me okaa yago bagee me eboo ena mena ogegeeta
asiino, "Mee yogaa mee tentara eboo paagoo mena ena eewegaano see
yoka badaa namaawaai" see asigi.
18 Mee yogaa to badaa maadoota tentara eboo paagoo "Paulus me mena
naogeta kaama 'Mee yogaa mee tentara eboo paagoo mena ena eewegaano
see yoka badaa namaawaai' see nasigi yoka" see asigi.

19 Mee tentara eboo me yogaa to yagaa da peneata kaama mée taa see
yoo badaa maagi. Ekea too kaboo wa me "A me naawegaano see menaa
mee mapea menaa naa ya?" see asigi.

20 Yogaa to me asiino, "Yahudi bagee kuwa okoo me 'Inii bedaa Paulus
paagoo mena ena waa naa asedee taano see yoka waa tokoma mena
pekataa see bagee yuwa paagoo badaa mée yamaawaai' see kuwa okoo
me kisee kasiipea
21 kiya si yayii, Paulus mee okoo paagoo se eepooi. Okoo mée eebaa,
mée wiya asii okoo me 'Inii uduma Paulus patamaano taa kaa agiyoo ena
ma naano ko daa, patamemaata kaama too daba naapea' see menaa kuwa
okoo me wegataamea. Eto kiipaa miya okoo Paulus mee yuumaanemaata
toomuu taakea. A me 'Daamaa, Paulus mee okoo paagoo badaa yamaagii'
see asiipe menaa kuwa too okoo me kayiino see naadi toomuu taakea yoka
aa si yayii" see asigi.
22 Tentara ebo me asiino, "A me 'Anii tentara eboo paagoo kisee eewegapa'
see kuwa mée se asii. Eto sikii yoka pooi" see asigi.
23 Aseta kaama bedaa okaa yago bagee me eboo wiya mena ugigi. Wa
me ekea asiino, "Okaa yago bagee mée ogei me badoo wiya kuwa yigimeeii
taai. Okaa yago bagee, kuda wodaa dagii da taa doonaa see bagee mée
bado ena ma gaasi miya, wuya doonaa see bagee ogei me badoo wiya miya
kuwa uduma yigimeeii taai. Yigimemaata kaama ikii paaya daatooyiba
yaato keno iyee see kaboo Paulus mee Kaisarea magaa kaa badaa magaai.
24 Waa miya kuda wodaa dagii da taa peesi yoka waa miya woda wiya waa
naa yawigineai. Waa Gubernur Peliks paagoo daamaa badaa maasi yoka
eepooi" see asigi.
25 Kiyoo kaama mee tentara eboo me kapoge ena Peliks paagoo yaebeagi.
Menaa da mee ko kisee:
26 "Anii ko Klaudius Lisias. Aa Ebo Gubernur Peliks see mée damaa to
paagoo kaebeaga. Epao.
27 Mee mée mee ko Yahudi bagee noonaa me peneata kaama patamaano
see koo sepea kiya waa ko Roma kaa bagee ma endagii see mée to see kuwa
mée me naipi kiyaagea yoka anii yaai naadi okaa yago bagee ma inii epo
moga peedoota kuwa bagee paagoo waa patagadoo peepe.
28 Waa kuwa bagee yuwa ma mapea menaa agoo see kuwa anii
nekeeniino see naadi kaama mee mée to okoo Yahudi kaa mena pekataa
see bagee yuwa paagoo waa badaa maadooyu,
29 okoo wa me pedeo yuwa kisee-kisee yeemaayu. Kuwa okoo wa kaa
menaa kuwa ko ebo menaa se, waa bogaano gaano pedeo kaa menaa se,
digiyoo ee yiba dogeamaano gaano pedeo kaa menaa miya se kiya Yahudi
bagee me deewoo seta menaa-panaa yuwa waa tuunuu sipi kuwa kaa too
waa kagoo ebo ketaakea.
30 Kuwa kaboo da taa ko nakaayoo Yahudi bagee noonaa me waa
patamaano see naadi wegataata menaa kuwa anii yeemaata kaama kisee
ki waa a paagoo badaa maasi naadi pooi see asetaa. Kiyoo kaama anii
kuwa Yahudi bagee yuwa paagoo 'Ikii me wa kaa menaa yuwa doodoota
Gubernur Peliks paagoo pe-asii' see asetaa. See kuwa, kaama taa" see
menaa kuwa kapoge kaa yaebeamaagi.
31 Mee tentara eboo me Paulus mee eepooi see menaa kuwa okaa yago
bagee yuwa yeemaata kaama daatooyiba yaato Paulus badaa maadoota
eta mana kaa Antipatris magaa kaa omemaayu.
32 Tokoma mee da kuwa kuda wodaa taa doonaa see bagee yuwa me too
Paulus badaa maadoota eepeegea, kiyoo kaama okaa yago bagee yuwa ee
kaa metaki peegea.
33 Kuwa kuda wodaa taa doonaa see bagee yuwa Kaisarea magaa kaa
Gubernur paagoo peemaata kaama mee kapogee manegea, Paulus mee

miya wa paagoo badaa maagea.
34 Gubernur waa mee kapogee daamaa deemaata kaama "Waa kayoo
bagee?" asigi naaki "Waa ko Kilikia wee kaa bagee" asegea.
35 Wa me Paulus asiino, "Aa ma mena agoo see bagee yuwa meemaagea
kaboo anii okoo me menaa ma, a me menaa ma kuwa uduma daamaa
ipiipi yeemaata kaama mena kadaakumiipa" see asigi. Kiyoo kaama wa
me okaa yago bagee paagoo asiino, "Paulus mee badaa maadoota Herodes
boota me ee kaa kiyoo ekeata nadiitoo taai" see asigi.

24

Yahudi bagee me Paulus kaa menaa yuwa Gubernur Peliks paagoo eewegata menaa

1 Unu idibi omemaata Ebo Imam Ananias mee ma, Yahudi kaa ebo-ebo
yuwa noonaa ma meemaagea. Okoo yaato mena eewegaano mée ena miya
badaa maagea, ekaa da ko Tertulus see mée.
2 Okoo meemaagea kaboo Peliks me "Paulus waa miya ni paagoo badaa
namaagii" asigi. Badaa maageegea kaboo mee Tertulus see mée to me
kuwa Paulus kaa menaa yuwa eewegaano ko kisee: "Ebo Gubernur damaa
to Peliks aa ko nakaayoo inii me magaa kaa ebo mée eetoogee siyaa yiba
uduma daamaa agiyoo too kedaa siwooka, kuwa ko aayape taa, emee-emee
too segee see, bedaa a me daamaa ipi kaa mée yaukuwagee see agiyoo
kuwa me kiyoo magaa kaa bagee daamaa toogeekea.
3 Kuwa agiyoo yuwa inii nakaayoo bagee uduma kanekeenege yoka
kiiboo, paamee see kasege.
4 Ni me menaa kuwa aa nayiino ko kana kaape yoka eebaa togoo se
kaawegaapa. Anii kaawegaanaka ponee to kuwa epa naekeasii, daamaa
nayiitoo taai.
5 Kuwa ko Paulus waa mée yuwa aakago-maakago siyaabuu senaa see
mée. Wa me peenaa see magaa kaa kuwa uduma Yahudi bagee yuwa
paagoo mena eeweganaaki naaki kagoo eebaa, mena eebaa aakookea.
Bedaa waa ko mee Nazaret magaa kaa Mée Wa yaato bagee yuwa tuku
see mée ena.
6 Kuwa too se. Ogatamee me ee kaa ukuwaano daa see agiyoo ena mee
wa me ukuwaano see koo sipi kiya inii me pe-peneaseme. [Inii Yahudi
bagee me too inii me okaa da menaa doodoo waa hukuman maniino see
7 kiya tentara eboo Lisias mee meemaata kaama wa me Paulus mee inii
me yagaa kaa kaama omaago ma pekageemi. Wa me Paulus masegeeta
kaama asiino,
8 'Waa ma mena agoo see bagee yuwa Peliks paagoo pooi' see mée
asimi naadi kaama a paagoo mege.] A me too Paulus paagoo apaadee
semaata kaama aa miya wa me pedeo yuwa ipi kaape, inii wa kaa menaa
kuwa uduma mikee menaa yoka see kuwa aa miya nekeeniipe" see kuwa
Tertulus me eewegagi menaa.
9 Kiyoo Yahudi bagee apanaa yuwa me "Kuwa kaawegagi menaa kuwa
mikee menaa too" see asegea, kisee Paulus wisinegea.

Paulus waa ekaato kaa menaa Peliks paagoo eewegata menaa

10 Kiyoo kaama Gubernur me Paulus waa ekaato kaa menaa kuwa
eewegasi naadi yagaa begoasigi. Paulus me eewegaano ko kisee: "Ebo
Gubernur, aa tahun eebaa mee magaa kaa inii me menaa daamaa mée

24:6 Kis 21:27-29

yadaakomee siwoo segeeke see kuwa anii ipi yoka eto ko ani kaa menaa
ede ma kaawegaanaka.
11 Ni me kasiinaka menaa uduma apanaa bagee me miya 'Paulus me
menaa kuwa mikee menaa too' see kasiyaa. Kuwa ko anii Ogatamee ebo
ekee, yaapaagee taano see naadi Yerusalem magaa kaa peemaata kaama
unu gaasi ma wiya waa naa ompa.
12 Anii Ogatamee me ee kaa miya, sembahyang segee see ee kaa miya,
mee magaa kaa aii peenaa see yoo miya kiyoo-kiyoo anii mée ena ma
aawisii taano taa, mée aakago-maakago siyaabuu siyaa menaa miya
peenaa ma wegaano taa.
13 Kuwa 'Paulus me kisee pedeo agiyoo ukuwapi, kisee pedeo agiyoo koo
sipi' see kasegea menaa kuwa uduma aii menaa, kisee ukuwapi see nadeeta
bagee ena ma taa.
14 Mikee menaa ena kasiino ko kisee: Anii ko Yesus me etaa yaato menaa
yadoowoo see mée. Kuwa Yahudi bagee yuwa me kuwa menaa yuwa
makapaa menaa too naadi kaama nabe kegea kiya inii Yahudi bagee me
idukaa kaama ebo ekee, yaapaagee siwoo see Mée Ogatamee mee anii miya
yaapaagee siwooka. Musa me menaa ma, nabi bagee me menaa ma, kisee
ebeamaata menaa uduma anii miya kuwa mikee menaa ii see gaataa see
mée.
15 Ogatamee me dimi topoo see bagee miya, dimi pedeo see bagee miya
uduma aya andoo peeyaabuu taatagi ii see menaa kuwa anii miya apuwa
bagee yuwa see see mee naagoo diitoo siwoo see.
16 Anii kisee diitoo siwoo naadi kaama pedeo dimii, pedeo menaa uduma
wigintaata Ogatamee emaa dagii da kaa miya, mée emaa dagii da kaa miya
daamaa dimii, daamaa menaa kuwa kaa too umiwoo, toowoo segeeka.
17 Idukaa ko tahun wiya, wedo waa naa anii apanaa magaa kaa peenaa
naadi kaama bedaa metaki meedoota Yerusalem magaa kaa peemaayu.
Ani me Yahudi bagee okoo daba bagee yuwa paagoo manisi naadi kepee
yadoopa, bedaa Ogatamee paagoo maniinaka dimii agoo.
18 Anii peedoota Ogatamee me ee kaa peemaata kaama ani kaa pedeo
yuwa Ogatamee me 'Eto ko pedeo taa' see nadeesi naadi agiyoo ukuwa-
maayu. Ukuwamaata kaama toomuu taaka too ko Yahudi bagee noonaa
nadeegea. Ni paagoo mée eebaa taa, mée aakago-maakago siyaabuu siyaa
menaa ena miya anii asiino taa, inii kiyoo bagee uduma kisee koogo
toomuu.
19 Anii kiyoo nadeepea bagee kuwa noonaa Asia wee kaa bagee. Okoo
me anii pedeo agiyoo ena ukuwaga see nadeepea naaki okoo nakaayoo a
paagoo me-kasiyaa.
20 Bedaa etoo miyoo taa naagoo anii Yahudi kaa mena pekataa see bagee
yuwa paagoo nadogeamaamea kaboo okoo me kisee ni kaa pedeo menaa
ena waa naa nadeemea naaki eto nakaayoo Yahudi bagee topea yuwa okoo
me too aa kasiyaa. Kiya kisee menaa uduma taa.
21 Kiya ni me okoo paagoo eewegama menaa ena mee ko kisee: 'Boota
bagee aya andoo pootagea see menaa kuwa anii omaago ma yadoowoo
see mée kemaata anii eto kenaagoo nakaayoo nadogeamaagea' see menaa
kuwa anii ebo menaa kaa eewegama" see kuwa Paulus me Peliks paagoo
eewegagi menaa.
22 Peliks waa ko Yesus me etaa yaato menaa kuwa waa ipi see mée. Wa
me asiino, "Eto kiipaa sikii. Mee kaama amoo menaa se kiyiipa. Paulus wa

24:17 Kis 21:17-28

me pedeo agiyoo ukuwapi ye, ukuwaano taa ye see yadaakumiino menaa
kuwa tentara eboo Lisias mee meemaagi kaboo kisiipa" see asigi.
23 Kiyoo kaama Peliks me okaa yago bagee me eboo ena asiino, "Paulus
waa daamaa diitoo taai kiya one se gadimaai. Wa me epa see bagee yuwa
me waa gaano pedeo agiyoo manisi yoka si yataamaai" see asigi.
24 Unu wiya, wedo waa naa omemaata kaama Peliks wa me apii to,
Yahudi kaa apii to ekaa da ko Drusila badaa maagi. Paulus me menaa
yiino see naadi "Paulus badaa namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo
Paulus me Yesus Kristus mikee gaasi naadi menaa daamaa eewegagi.
25 Wa me eewegaano menaa kuwa ko topoo see dimii kaa umiwoosi
naadi menaa ma, ekaato daamaa muniwoo, deewoosi naadi menaa ma,
bedaa Ogatamee me mée tomaa wigintagaatagi menaa ma kuwa uduma
Paulus me eewegaamoo siyaa naaki Peliks waa weda kigi. Wa me Paulus
asiino, "Eto kiipaa sikii, aa pooi. Anii poono etaa taa kaapa naagoo kaagaa
ena ma aa badaa kamaasi naadi asiipa" see asigi.
26 Peliks me asigi menaa da kuwa ko Paulus waa mee digiyoo ee yiba
kaama daba peeyaasi naadi kepee niipi ye naadi kaama egaa eebaa "Paulus
ni paagoo badaa namaagii" see asegeeki, ekea kaagaa eebaa mena aawegaa
segeekea.
27 Kisee ukuwagee naadi tahun wiya omemaata kaama mee magaa kaa
apanaa ebo tookee bagee ena ekaa da ko Perkius Pestus see mée mee Peliks
komoo eetugi. Peliks me Paulus daba peeyaano taa. Waa Yahudi bagee me
naede kisi naadi digiyoo ee yiba kisee yaekeasigi.

25

Paulus wa me menaa Ebo Kaisar paagoo too pe-eewegaano daamaa yoka naadi aseta menaa

1 Pestus waa Yudea wee kaa ebo eetoono see naadi Kaisarea magaa kaa
peegi. Mee magaa kaa unu wedo omemaata kaama Yerusalem magaa kaa
peegi.
2 Peemaagi kaboo imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo bagee apanaa
yuwa ma okoo me Paulus wa kaa menaa yuwa Pestus paagoo pe-
eewegagea.
3 "Paulus mee nakaayoo kaama too mena mée yadaakomeesi yoka
nakaayoo badaa mée yamaagii see mée yaasii. Mee ko a me kisee daamaa
mée yaukuwaaniyaape see kuwa inii kaede kaape" see asegea. Okoo me
kisee asegea menaa kuwa ko Paulus mee eta mana kaa patamaano see
naadi deebaa see menaa too.
4 Pestus me asiino, "Taa, Paulus waa ko Kaisarea magaa kaa digiyoo ee
yiba toomuu taaki, eebaa umiino taa kaa anii miya kiyoo poota.
5 See kemaata ikii me tuku-tuku bagee yuwa anii ma enaataa pookee.
Peemaata kaama waa pedeo agiyoo ena ukuwapi gaayu ko ikii kuwa waa
ma menaa yuwa wegasea yoka" see asigi.
6 Unu wagoo waa naa, gaasi waa naa omemaata kaama Pestus nuwaa
Kaisarea magaa kaa peegea. Peemaata kaama tokoma mee da wa me mena
yadaakomee taa see yoo animaata kaama "Paulus mee badaa namaagii"
asigi.
7 Badaa maageegea kaboo kuwa Yahudi bagee yuwa, okoo Yerusalem
magaa kaa kaama epo meemaagea bagee kuwa Paulus pe-bobetaata kaama
wa kaa pedeo menaa eebaa asegea. Kisee asegea kiya iyo, makapaa menaa
too.

8 Paulus me asiino, "Anii pedeo ukuwaano taa. Yahudi bagee me deewoo
seta menaa ena ma anii wisineano taa, Ogatamee me ee miya wisineano
taa, bedaa Ebo Kaisar me menaa ena miya wisineano taa" see asigi.
9 Pestus me Paulus asiino, "Inii uduma peedoota Yerusalem magaa kaa
peemaata kiyoo kaama too anii a me menaa ma, okoo me menaa ma kuwa
uduma yeemaata kaama mena kidaakumiino kuwa daamaa ye? Kaasee,
aa naa peeyaa ye?" see asigi. Pestus me Yerusalem magaa kaa kaama mena
kidaakumiino menaa kuwa Yahudi bagee me kisee ede kaapea yoka naadi
asigi menaa.
10 Paulus me asiino, "Taa, eto mee ee mee ko Kaisar me okaa da ee,
mena ena too too mée yadaakomee taa see ee yoka nakaayoo kaama kuwa
menaa mée yadaakumii. Anii Yahudi bagee yuwa kaa pedeo agiyoo ena
ma yaukuwaano taa see kuwa aa miya naipi.
11 Anii mée me nabooyaayaa agiyoo ena ukuwapa naaki anii napatamee-
kee kuwa daamaa, anii bogaano kuwa weda taa. Kiya kuwa bagee yuwa
me ni kaa menaa yuwa anii ukuwaano taa see kuwa a me kisee nadeeyu ko
anii kuwa Yahudi bagee paagoo naekegatagaano kuwa daa, kisee pedeo.
Inii kuwa menaa yuwa Ebo Kaisar paagoo kaama too eewegaakee yoka
niipooi" see asigi.
12 Asigi naadi Pestus ma, wa geboo da kaa mena ipi see bagee yuwa
ma okoo too mena aawegaa semaata kaama Paulus paagoo asiino, "A me
'Kaisar paagoo niipooi' see nasege yoka aa wa paagoo kaapoopea" see asigi.

Pestus me Agripa paagoo eewegata menaa

13 Unu wiya, wedo waa naa omemaata kaama magaa da kaa ebo tookee
bagee ena ekaa da ko Agripa ma, waa ukuyogaa mee Bernike ma ekea
paaya Kaisarea magaa kaa Pestus paagoo megea. Ekea me "Eto ko aa miya
magaa to kaa tookee eboo ena yoka kiiboo" see asiino see naadi megea.
14 Meemaata kaama kiyoo omegee naadi kaawaa ena Pestus me kuwa
Paulus kaa menaa yuwa Agripa paagoo eewegagi, mee ko kisee: "Idukaa
Peliks waa nakaayoo ebo toogee simi kaboo da mée waa ena digiyoo ee
yiba dogeamaamea.
15 Digiyoo ee yiba omegee see kaboo anii Peliks komoo eetopa. Kiyoo
kaama kaawaa ena anii peedoota Yerusalem magaa kaa peemaata toomuu
taa siyaa naaki imam ebo yuwa ma, Yahudi kaa ebo-ebo apanaa yuwa ma
ni paagoo meemaata kaama okoo me niiwegaano, 'Mee Paulus see mée to
mee wa me pedeo agiyoo ebo ukuwapi yoka waa hukuman naamanii' see
nasemea.
16 Kiya ani me asiino, 'Inii Roma kaa bagee yuwa hukuman kisee aii
maniino ko iyo. Naayaato menaa miya, naayaato menaa miya ekea paaya
daamaa yayeemaata kaama too kisee mena ena too too yadaakomee siyaa.
Wa kaa mena agoo see mée to wa yaato menaa daamaa yayiino taa kaa
waa hukuman manisi naadi si yaekegataayaa' see ani me asetaa.
17 Kiyoo kaama anii ma okoo uduma epo nakaayoo meemaayu. Anii
kuwa menaa mani-mani see yadaakumiino see yoka tokoma mee da
peedoota mena mée yadaakomee taa see yoo pe-animaata kaama 'Paulus
badaa namaagii' see asetaa.
18 Badaa maageegea kaboo kuwa Yahudi bagee ebo-ebo yuwa yiinaageeta
kaama Paulus wa kaa pedeo yuwa niiwegaano see kaboo ani me gaano,
'Okoo waa ma menaa kuwa ko wa me kisee esee pedeo agiyoo ena ukuwapi
yoka see menaa niiwegaanakea keenda' see dimii gaataa kiya taa, kisee
menaa se niiwegagea.

19 Okoo me deewoo see kaa aawega-maawega see menaa yuwa too
niiwegagea. Bedaa Mée ena ekaa da ko Yesus Waa boota kiya Paulus me
Waa mikee aya andoo peepi, kisee omaago ma wegagi.
20 Anii kuwa menaa yuwa yeemaata kaama anii dimi abataa. 'Anii kaasee
ukuwaapa naa ya, kaasee menaa apaadee siyaa?' kisee dimi gaagaa naadi
kaama anii Paulus paagoo asiino, 'Inii uduma peedoota Yerusalem magaa
kaa a me menaa ma, okoo me menaa ma kuwa uduma kiyoo kaama too
anii mena kidaakumiino kuwa daamaa ye? Kaasee, aa naa peeyaa ye?' see
asiyaa naaki
21 Paulus me 'Kiyoo anii badaa se namagaai. Kuwa menaa yuwa Ebo
Kaisar paagoo kaama too eewegaakee yoka digiyoo ee yiba toomuu taapa'
see nasigi. Waa kisee nasigi naadi waa Kaisar paagoo badaa magaano taa
kaboo ani me waa 'Nakaayoo digiyoo ee yiba toogeesi yoka peneata diitoo
taai' see asetaa" see kuwa Pestus me asigi menaa.
22 Agripa me asiino, "Mee mée wa me menaa kuwa anii miya yiino ede"
see asigi naaki Pestus me "Daamaa, aa tokoma wa me menaa yiitage" see
asigi.

Paulus mee Agripa ma, Bernike ma ekea paagoo badaa maata menaa

23 Tokoma mee da Agripa ma, Bernike ma ekea mena wegagee see ee kaa
meemaagea. Ekea diino ebo, esee disi kaa dokaa maataagea. Kuwa kaboo
da tentara ebo-ebo yuwa ma, mee magaa kaa ebo-ebo yuwa ma kuwa
epo enaataa meemaagea. Meemaagea kaboo Pestus me "Paulus badaa
namaagii" see asigi. Badaa maageegea kaboo
24 Pestus me asiino, "Aa Ebo Agripa mee ma, ikii apanaa nakaayoo inii
ma enaataa kutuu niisemaagea bagee yuwa ma nayeeweei. Ikii me eto
deegea mée mee ko Yahudi bagee uduma, Yerusalem magaa kaa bagee ma,
nakaayoo bagee miya okoo me be see mée. Okoo me ebo menaa kaa 'Mee
mée mee kisee too umiwoo, toowoo siyaano kuwa pedeo yoka patamaakee
too daamaa' kisee maamaa nasemea.
25 Kiya anii wa paagoo mena daamaa ipiipi apaadee semaata waa
booyaayaa agiyoo ena ma ukuwaano taa see deepa. Wa me 'Kuwa menaa
yuwa Ebo Kaisar paagoo kaama too eewegaakee yoka niipooi' see nasimi
kemaata waa Ebo Kaisar paagoo peeyaapa.
26 Anii kisee peeyaapa kiya wa me pedeo ukuwata agiyoo kuwa anii
ena ma yadiino taa. Anii Ebo Kaisar paagoo mapea menaa naa kapoge
kaa yaebeamaayaa naadi kaama ikii me miya mee mée to paagoo daamaa
ipiipi apaadeesea naadi ikii paagoo badaa kimaamaaga. Ebo Agripa a me
wa paagoo mena ipiipi apaadee semaata anii wa me pedeo ukuwata yuwa
kapoge kaa yaebeapa.
27 Kisee menaa kapoge kaa yaebeano taa kaa Ebo Kaisar paagoo
peeyaano kuwa iyo yoka mee mée to paagoo ipiipi naapaadee taai naadi
kasega" see asigi.

26

Paulus me Agripa paagoo eewegata menaa

1 Agripa me Paulus asiino, "Eto ko a me menaa kuwa naawegaai" asigi
naaki Paulus waa mena eewegaano see naadi yagaa yagaataata kaama waa
pedeo ukuwaano taa see nadeesi naadi wegata menaa da kisee:
2 "Ebo Agripa, wae. Eto kenaagoo kuwa Yahudi bagee me ani kaa
pedeo menaa kuwa uduma anii ukuwaano taa see kuwa a paagoo ipiipi
kaawegaanaka yoka anii esee ede kega.

3 Aa ko inii Yahudi bagee me ukuwaa-ukuwaa ma, mena aawega-
maawega ma kuwa uduma aa esee ipi see mée yoka ni me menaa daamaa
nayiitoo taai.

4 Kuwa ko anii peedi kaa kaama ni me bagee paagoo umiwoo, toowoo
segee seta kuwa Yahudi bagee yuwa uduma naipi, bedaa mee wodoo anii
Yerusalem magaa kaa ukuwata peeta yuwa miya okoo naipi kegea.
5 Anii peedi kaa kaama Parisi kaa bagee me topeta menaa yuwa anii
natupiwoo seta. Kuwa topeta menaa kuwa ani me miya dimi-dimi deewoo,
doowoo see mée keta. Kuwa Yahudi bagee yuwa miya kisee naipi kegea.
Okoo miya kuwa menaa kasiino dimii agoo naaki 'Paulus me kaawegagi
menaa kuwa mikee menaa' see aa kasiyaa.
6 Idukaa ko Ogatamee me inii Israel bagee paagoo 'Anii kisee daamaa
kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata' see mée aseta menaa
kuwa me kemaata anii diitoo, dimi kotopiwoo siyaa. Anii kisee ukuwa-
wooka kemaata anii hukuman neesi naadi badaa namaadoota a paagoo
eto kiipaa yiinaagee toomuu taaka.
7 Israel bagee okoo mée apa gaasi ma wiya kuwa uduma miya kisee
diitoo, dimi kotopiwoo naadi kaama egapi yaato miya, daatooyiba yaato
miya kisee too Ogatamee ebo ekee, yaapaagee siwookea. Anii miya kisee
diitoo, dimi kotopiwooka kiya okoo me 'Aa pedeo' see nasegea yoka Ebo
bagee, wae, anii dimi nagimega.
8 Ogatamee me boota bagee aya andoo peeyaayaa see menaa kuwa ikii
kaasee kaa mikee nao see se gaagea ya?

9 Nazaret magaa kaa Mée Yesus Wa ekaa da anii miya idukaa wisinta-
gaano gaano pedeo see gaata.
10 Anii kisee gaata kaama Yerusalem magaa kaa kiyoo imam ebo yuwa
paagoo asiino, 'Kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa digiyoo ee yiba
daba dogeamaasi naadi kapogee naebeai' see asema. Okoo digiyoo ee yiba
dogeamaata kaama hukuman maniino kaboo anii kuwa Yahudi kaa ebo-
ebo yuwa ma epo enaataa aseta menaa ko 'Kuwa bagee yuwa patamaano
daamaa' see asegee sema.
11 Kuwa bagee yuwa sembahyang segee see ee yuwa kaa kiyoo topea
yuwa miya anii wegee-wegee sema, bedaa okoo paagoo 'Yesus wisineai,
Yesus wisintagaai' kisee menaa omaago ma asegee sema. Ani me okoo
esee kagoo ebo kaa beesekaa magaa kaa miya wegee-wegee senaa sema.

12 Kaawaa ena imam ebo yuwa me ani me kuwa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa digiyoo ee yiba daba dogeamaasi naadi naebeata kapogee mee
doodoota Damsik magaa kaa peetaa.
13 Ebo Agripa, wae. Anii peetaaka too ko kenoo to mée mumoo to kaa
see kaboo epoo to wodoo kaama wikimedoota magaa da kaa ni paagoo
esee-nabaaga, uduma apanaa agiyoo wikimegooga, kenoo to wikimiyaa
kuwa miya peedi. Anii ma epo peetaake bagee paagoo miya inii uduma
wikiindaaka.
14 Inii uduma magaa da kaa esee-gapumedaa siyaa naaki epoo to wodoo
kaama mena wuu ena Ibrani menaa kaa naseeyamaano ko 'Saulus, Saulus,
aa kaasee kaa nawegee-wegee taake? Kisee aa epoo Mée wegee-wegee
siyaa kuwa iyo, aa ekaato too boodi kiyaayaa yoka' see nasigi.
15 Ani me 'Tuhan, Aa maamee ya?' asiyaa naaki 'Anii ko a me nawegee-
wegee taa see Mée, Yesus mee.

26:9 Kis 22:3-5, Gal 1:13 **26:12** Kis 9:1-19, 22:6-16

16 Eto ko aa anoogii. Anii a paagoo awee da kaa kameemaaga mee ko aa
Ni me agiyoo daamaa naokagee see mée kakiyaano see naadi mega, bedaa
a me eto kenaagoo deepe yuwa miya, tokoma kaama wodoo kadeeyaata
yuwa miya uduma aa mée paagoo kuwa menaa daamaa nadoonaa see
mée kawigintagaano see naadi mega.
17 Aa Yahudi bagee paagoo miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
miya kapeeyaapa. Okoo kabe kiyaa bagee yuwa paagoo kaama Anii daba
kapeeyaabuu segee taapa.
18 Ani me aa mée tomaa-tomaa yuwa paagoo kapeeyaapa mee ko okoo
dimi mena yawikiiniyaabuu naadi digiyoo yaato ekeata oko maataata
awee da yaato yakiyaase naadi kapeeyaapa, bedaa okoo Iblis me pesee da
kaa kaama wigintaata Ogatamee yaato too yakiyaase naadi kapeeyaapa.
Okoo Anii mikee nao see nagaayaa bagee yuwa kemaata okoo me pedeo
yuwa uduma epa yaekeata Ni me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa
kiyaabuu taapa' see kuwa Yesus me nasimi menaa.
19 Ebo bagee Agripa, wae. Kuwa epoo to wodoo kaama nadeeyaata
agiyoo kuwa anii si yayeeta kaama aii wisintagaano kuwa iyo.
20 Anii kuwa menaa yuwa daamaa yeedoota Damsik magaa kaa keta
eewegama. Kiyoo eewegamaata kaama Yerusalem magaa kaa ma, Yudea
wee kaa magaa kaa ma eeweganaa sema. Kiyoo kaama apanaa tomaa-
tomaa kaa bagee paagoo eeweganaa sema. Anii kuwa magaa kaa
eeweganaa seta menaa kuwa ko kisee: 'Ikii me pedeo yuwa ekeata
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai. Ikii kisee bagee
yuwa ii see kuwa kigaasi yoka daamaa agiyoo too yaukuwawoo taai' see
menaa kuwa.
21 Anii kuwa menaa eeweganaa segee naadi kaama Yahudi bagee yuwa
me nabe kegea. Anii Ogatamee me ee kaa toomuu taaka too ko okoo me
napeneata napatamaano see koo semea.
22 Okoo me kisee too nakoo segeekea kiya Ogatamee Wa me daamaa
nadeewoo taaki. Kisee kemaata anii eto kiipaa yiinaageeta ikii paagoo, ebo
miya, peedi miya, Ogatamee me idukaa kaama 'Kisee ukuwaaniita, kisee
ukuwaaniyaabuu taata' see wegawoo seta menaa kuwa too kiiwegaga.
Kuwa menaa yuwa idukaa nabi bagee miya wegawoo seta, Musa miya
wegawoo seta, kuwa ko kisee:
23 'Ogatamee me daamaa wigintaata Mée Ebo Kristus mee boodi ma
bogaatagi. Mée tomaa okoo boota kaama petamanii Wa keta aya andoo
peeta kaama toowoo see Mée kaatagi. Aya andoo peeta kaama Yahudi
bagee paagoo ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya okoo
uduma paagoo ago peeyaata kaama wikiindaa siyaa menaa eeweganaa
taatagi' see menaa kuwa okoo me wegawoo seta. Eto anii miya kuwa
menaa eeweganaaka" see kuwa Paulus me asigi menaa.

Paulus me Agripa paagoo Yesus mikee gaasi naadi aseta menaa

24 Paulus me kuwa menaa yuwa eewegataagi naaki Pestus me ebo menaa
kaa asiino, "Yaai, Paulus, aa taki-takii meanege ye? Aa mena eebaa
tupiwooke naadi kaama taki-takii yago mée kege yoka" see asigi.
25 Paulus me asiino, "Ebo bagee damaa to Pestus, wae. Anii taki-takii
meanta kaama wegataaka menaa yuwa se kiya mikee menaa, dimi awee
da kaa see menaa kuwa too kiiwegaga.
26 Kuwa ukuwaandaa seta agiyoo uduma mée taa see yoo koogo
ukuwaanta se kiya awee da kaa, mée maamaa eebaa miya deemea.

26:18 Kol 1:13-14 **26:20** Luk 3:8 **26:23** Luk 24:44-47

Magaa da kaa tookee eboo Agripa waa miya kuwa menaa yuwa uduma nekeenigi ii see gaaga yoka anii weda taa ma kuwa menaa wa paagoo daba wegataaka.
27 Ebo bagee Agripa aa kuwa nabi bagee me menaa yuwa mikee gaage ye? Aa kuwa menaa mikee see menaa yoka see gaataa see mée ii see kagaaga" see asigi.
28 Agripa me Paulus asiino, "Anii mena peenaa too kayeeta kaama Kristen bagee see kiyaa see nagaage ye?" see asigi.
29 Paulus me asiino, "A too se kiya ni me menaa nayiitookea bagee uduma Kristus mee mikee nao see gaayaa see kuwa anii ede. Ikii moga mikee gaayaa bagee kiyaa miya, epee mikee gaayaa bagee kiyaa miya uduma anii see see ikii miya Kristus mikee nao see gaasea naadi anii Ogatamee paagoo kiasegeeka. Anii see see ikii miya kisee kaano ko daamaa, ikii miya anii pose onee me nagadimetaagea see see mee too pedeo" see asigi.
30 Paulus me menaa yeemaata kaama Agripa ma, Gubernur Pestus ma, Bernike ma, okoo paagoo animaagea bagee yuwa ma uduma
31 yiinaageeta yoo da kaa eseanta kaama okoo too menaa aawegaa taano, "Mee mée mee waa booyaayaa agiyoo ena ma ukuwaano taa, digiyoo ee yiba dogeamaayaa agiyoo miya ukuwaano taa" see aaseekea.
32 Kiyoo kaama Agripa me Pestus asiino, "Mee mée to wa me 'Anii Kaisar paagoo badaa namagaai' see asiino taa naaki kuwa waa ma menaa yuwa yawisintaata digiyoo ee yiba kaama daba peeyaayaa" see asigi.

27

Paulus mee Roma magaa kaa kapal komaa taa badaa maata menaa

1 Paulus mee "Italia magaa kaa Kaisar paagoo badaa magaai" see menaa kuwa yadaakomeegea yoka Paulus ma, apanaa digiyoo ee yiba dogeamoo seta bagee yuwa ma uduma badaa maadoota mée waa ena paagoo ekeasegea, ekaa da ko Yulius. Waa ko Kaisar me okaa yago bagee me eboo.
2 Kuwa kaboo da kapal komaa ena Adramitium magaa kaa kaama meemaaga. Mee komaa Asia wee kaa taa kitaa mée me-dogeamoo, pe-dogeamoo taano see naadi poono see koo taaka yoka inii paaya uduma mee komaa kaa pakaantaa. Makedonia wee kaa Tesalonika magaa kaa mée ena ekaa da ko Aristarkus waa miya pakaanigi.
3 Inii pakaanta kaama peedoota tokoma mee da Sidon magaa kaa peemaayu. Paulus epa see bagee noonaa kiyoo topea yoka Yulius me Paulus epa kaa kiyoo waa epa see bagee paagoo wa me gaano pedeo agiyoo masegeesi naadi daba peeyaagi. 4 Bedaa kapal komaa kaa pakaanta kaama muguu naadi Siprus okogoo to kaa peemaayaa naaki maga naato yaato kaama ebo boo mega naadi kaama kotowageeta naayaato gebo kitaa peetaa.
5 Muguu naadi Kilikia magaa kaa taa amoo-sege, bedaa muguu Pampilia magaa kaa miya amoo-sege, muguu Likia wee kaa Mira magaa kaa peemaata kaama maga kaa eseantaa.
6 Kiyoo kapal komaa ena Aleksandria magaa kaa kaama meemaata bedaa Italia magaa kaa poono see koo taaka yoka mee okaa yago bagee me eboo me mee komaa da kaa inii badaa mée maagi.
7 Koma kaa pakaanta kaama unu wiya, wedo waa naa koma kaa omepegee, bo ebo inii poono yaato taa kaama mega naadi epee-epee see Kenidus magaa deetaa see yoo peemaayu. Bo esee ebo kega naadi ebo

maga okogoo to kaa Kreta kiyoo bo taa yaato Salmone magaa geboo da peetaa.
8 Kisee bo ebo naadi Lasea magaa gebo kaa magaa ena, kapal komaa tooii taa see yoo ekaa da ko Diino Yago see Magaa kaa kiyoo epee-epee see peemaayu.
9 Kuwa kaboo da ebo naagoo, Naano Agiyoo Tapoo Totaa see Naagoo esegekomeeyu, bedaa inii epee-epee see peetaa see kemaata ebo boo metaa see kenoo kaa kega. Kisee kemaata Paulus me okoo gaamaasi naadi menaa ena asiino,
10 "Mée yuwao, ni me menaa nayeeweei. Inii bedaa koma kaa pakaanta kisee too peeyu ko ikii me dootaakea agiyoo pedeo kaapa, komaa da miya pedeo kaapa, inii noonaa booyaa, kisee kiyaa naadi nakaayoo magaa kaa niitoogee taai" see asigi.
11 Kisee asigi kiya mee okaa yago bagee me eboo me Paulus me gaamaasi naadi menaa kuwa wisintaata mee komaa doonaa see mée to ma, koma epoo mée ma ekea me menaa too yayeegi.
12 Yabi see kenoo kaa kaano see yoka mee magaa kaa kiyoo uwo biku-biku, deka bo kuwa ebo kaapa naadi koma kaa bagee okoo eebaa yaato me wegaano, "Nakaayoo maamaa omegee, toogee see kuwa pedeo. Kreta maga okogoo to kaa amuyaato koma tooii taa see yoo, Peniks magaa kaa kiyoo daba peemagaapea yoka niipooi" see dimii daagea. Okoo me gaano ko 'Peniks magaa kaa kiyoo uwo biku-biku, deka bo kuwa naayaato kaama miya peedi, naayaato kaama miya peedi, kisee kaapa yoka inii peemaata kaama yabi see kenoo mee kiyoo kaama epegeakee' see gaagea.

Maakaa pikuu da kaa uwo biku-biku, bo ebo keta menaa

13 Kuwa kaboo da keno peanigi yaato kaama peedi boo ena mega yoka okoo me Peniks magaa kaa peemagaapea yoka naadi kaama mee komaa da uwo dagii da taa se peesi naadi ebo pose ma yuwa goekeasegea. Goekeata kaama Kreta magaa gebo-gebo peetaa.
14 Beesekaa poono taa kaa kisee ki ebo boo ena keno metaaki yaato kaama peenaa miyoo yaato magaa doodoo mega.
15 Inii poono yaato taa kaama mega yoka kitaa poono naka, inii kisee ekeata kaama komaa da bo me too dooga.
16 Komaa da bo me dooga naadi kaama maga okogo peedi ena ekaa da ko Kauda taa kitaa bo peedi yaato doo-peega. Mee kapal komaa da kaa peedi see komaa ena, one gadimemaata goepegeeka komaa mee uwo yiba seemaapa yoka naadi mee ebo kapal komaa yibaa taa kana ma goekeata kaama dogeataagea.
17 Dogeataata kaama mee kapal komaa da kapaaniipa yaai naadi yupigapii da taa one gadimetaagea. One gadimetaata kaama bo me doopegee naadi kaama Sirtis magaa doodoo uwo katu yoka kitaa pe-tagaaniipa yaai naadi mee komaa da moga peesi naadi dokaa da mee pakaa-gokamaata kaama ekeasegea, komaa da mee aii bo me doopegeeka.
18 Tokoma mee da uwo biku-biku koma kaa wogeepou taaka yoka komaa da etaa kisi naadi koma kaa doopea agiyoo-pagiyoo yuwa uwo kaa tamekomeekea.
19 Kisee too unu wedo omemaata kaama kapal komaa doonaa see bagee yuwa me kapal kaa onee yuwa ma, komaa da moga peesi naadi dokaa noonaa ma, koma kaa doonaa see agiyoo-pagiyoo noonaa ma uwo kaa dookomeegea.

20 Bo ebo meegee naadi kaama uwo biku-biku kuwa ebo, kisee too
maamaa omegee naadi kenoo to ma, okadee yuwa miya peenaa ma diino
naka. Mee kaama too inii daba daagimaa poopea see dimii mee taa.
21 Koma kaa bagee yuwa naano agiyoo naanaka dimii miya taa kegea,
kisee too unu eebaa toogeekea. Kuwa kaboo da Paulus yiinaageeta kaama
asiino, "Mée yuwao, ani me petamanii kaama 'Apanaa magaa kaa se
niipooi, nakaayoo Kreta magaa kaa kiyoo niitoogee taai' see kisema menaa
kuwa ikii me nayeemea naaki komaa da mee ma, ikii me agiyoo-pagiyoo
miya uduma se pedeo keta daamaa tuyaa.
22 Kiya dimi se nagimaai, inii daba daagimagaano taa bagee ena ma taa
kaapa, komaa da mee too pedeo kaapa.
23 Kuwa ko yumakaa daatooyiba Ogatamee mee, ni epoo Mée, anii ebo
ekee, yaapaagee segee see Mée Wa me menaa da malaikat bagee ena me
doodoota ni paagoo
24 esee-naawegapi, kuwa ko kisee: 'Paulus, aa se wedaai, aa Kaisar
ikigii to kaa yiinaagiino gaano pedeo yoka daba daagimaa poope, bedaa
Ogatamee me kaepa kaa aa ma epo peetaakea bagee yuwa uduma miya
daba daagimaa poopea' see naawegapi.
25 Kuwa me kemaata ikii ede kaai. Ogatamee me nasigi-nasigi kuwa
uduma mikee mée yaukuwaaniyaapi ii see gaaga yoka ikii miya dimi wikii-
wikii taai.
26 Kiya kapal komaa mee maga okogoo to naa kaa pe-tagaaniino gaano
pedeo" see asigi.
27 Ebo boo meta kaama unu gaasi ma wui ompea see naagoo ko bo,
uwo biku-biku kuwa me komaa da doopegeeka, kisee too maakaa pikuu
da amuyaato ekaa da ko Adria see piku yaato uwoo kaa. Komaa da kisee
amoo pege-pege sepegeeka kaboo da daatooyiba yupigapi koma doonaa
see bagee yuwa uwo katu kedaaka keenda see gaagea.
28 Uwo mee maadee togoo katu naadi oma ena one gadeata kaama
uwo yiba dookomeeta ebeadeeyaa naaki uwo togoo katu meter mée
wiya mokoo. Bedaa komaa da dooga, peega naadi wiyaagoo onee da
dookomeegea naaki meter amaamo mokoo. Uwo katu kega, katu kega
naadi kaama
29 komaa da oma kaa nakumaapa yoka naadi koma nakuu to kaa koma se
peesi naadi ebo pose ma wui uwo yiba tamekomeegea. Okoo moga awega
naaki ou dimii mee too gaagea.
30 Koma doonaa see bagee okoo too mee peedi komaa da taa okoo ekaato
daba daagimaa poono see naadi koogo koma mumoo to kaa apanaa ebo
pose ma noonaa kitaa dookumiino see poga-poga naadi peegea. Mee peedi
komaa da uwo dagii da kaa koogo dookomeegea.
31 Okoo me deebaakea yuwa Paulus me nekeenta kaama mee okaa yago
bagee me eboo ma, apanaa okaa yago bagee yuwa ma asiino, "Kuwa bagee
yuwa okoo nakaayoo kapal komaa da kaa koogo topea gaayu too ikii daba
daagimaayaa" see asigi.
32 Kisee asigi naadi kuwa okaa yago bagee me mee peedi komaa da one
daakomeegea, gaayaa naaki uwo dagii da kaa doodoo peega.
33 Awiino see kaboo Paulus me kuwa komaa taa peetaakea bagee yuwa
asiino, "Eto kenaagoo ko ebo boo meta kaama unu gaasi ma wui ompea
see naagoo. Kuwa uduma ikii dimi gaagaa ebo kaa naano agiyoo ena ma
noodiino taa.
34 Ikii daba daagimaa peesea yoka naano agiyoo naai. Ikii edooyuu ena
miya se egaapa yoka dimi se gaagaa taai" see asigi.

35 Kuwa asemaata kaama waa okoo uduma gii da kaa roti magu
masegeeta kaama "Ogatamee paamee, magiyaage" asigi. Roti magu
kabataata notaa.
36 Kuwa diitookea bagee yuwa miya okoo peenaa dimi mena daamaa
pesee kedaa naadi kaama naano agiyoo nogea.
37 Inii mee komaa da taa peetaakea bagee yuwa mée eebaa, uduma dua
ratus tujuh puluh enam.
38 Kuwa bagee yuwa naano agiyoo sikii noomaata kaama komaa da
mee etaa kisi naadi kuwa gandum poo doota yuwa maakaa piku yiba
tamekomeegea.

Kapal komaa gakumedaa seta menaa

39 Aweepeasega kaboo koma doonaa see bagee yuwa maayoo kaa yaato
deegea naaki okoo ewo see magaa kiya wa too wogeamaata pikuu keenda,
ea agoo see magaa ena agoo. Komaa da mee kitaa pe-dogaano daamaa
yoka naadi
40 ebo pose ma yuwa one daakomee naadi maakaa piku yiba ekeasegea.
Kiyoo kaama komaa da mee doodoo topepegee taano see naadi tupitagaa
see piyaa yuwa one ekegataagea. Bo metaaka yoka komaa da moga peesi
naadi dokaa ena pakaa-opeetaagea. Kuwa uduma ukuwamaata kaama
komaa da maayoo kaa doodoo topepegeekea.
41 Koma kitaa dootaaka too ko yupii da kaa ea kutu ebo yoka komaa
da mumo yaato kitaa pe-tagaanega, poono naka. Koma babu yaato uwo
biku-biku wogeepou taaka naaki komaa da kisee gakumedaaka.
42 Kuwa kaboo da okaa yago bagee yuwa me kuwa badaa maadoo mpea
bagee yuwa oogaapea yoka naadi kuwa bagee uduma patamaano see dimii
agoo.*
43 Kiya okoo me Paulus patamaano dimii kuwa mee okaa yago bagee me
eboo me be kigi, okoo kisee dimii wisintaasi naadi menaa asigi. Bedaa wa
me asiino, "Ikii uwo dagii da taa taba-taba see poono ipi see bagee yuwa
ikii keta maayoo kaa pooi,
44 ikii ewo see bagee yuwa komaa da kaa kaama piya gakee waa, koma
gakumedaa sepa piyaa waa masegeeta kuwa agiyoo taa okoo poopea taa
pooi" asigi naaki kisee ukuwagea. Uwo peeta bagee mée ena ma taa, kuwa
uduma maayoo kaa daba peemaagea.

28

Paulus me Malta magaa kaa koo seta menaa

1 Inii uduma maayoo kaa daamaa peemaayaa naaki mee magaa kaa
bagee me mee maga okogoo to ekaa da ko Malta okogoo to see mée asegea.
2 Malta bagee okoo me inii esee epa kaa badaa mée maagea. Deka wega,
yabi ebo. Inii yabi kiisi naadi okoo biyaa mée yayuwigea.
3 Paulus waa biyaa piya ebo pugi meeii semaata biyaa kaa ekeasigi naaki
otoogiyoo ena, mée daakee otoogiyoo biyaa tani kaa kuwa meeii sipi piyaa
yuwa yibaa taa kaama Paulus yagaa da kaa ego daaga.
4 Wa me yagaa da kaa kisee ego takoata totaaka, ego se badeenega. Kuwa
Malta bagee me kisee deeta kaama mena aawegaa taano, "Mee mée mee
mikee mée wugitaa see mée ii. Uwo kaa daba daagimaagi kiya eto ko epoo

* **27:42** Kuwa okaa yago bagee me gaano, 'Inii me eboo me kuwa digiyoo ee yiba totaa see bagee yuwa nadiitoosi naadi inii paagoo ekeasemea yoka okoo oodaa sepea kepa ko ebo bagee yuwa me inii mée patamaapea' see dimii gaata kaama kuwa bagee yuwa patamaano see dimii agoo.

to wodoo mena ena too too mée yadaakomee taa see apii mee kisee waa
boosi naadi menaa yadaakomeega" see aawegaakea.
5 Paulus wa me yagaa da pasi asigi naaki otoogiyoo da biyaa kaa
eseanega. Waa kisee-kisee ma taa.
6 Kiyoo bagee me waa kisee ebo agiinaki yee, kisee ki boomagaanaki
yee, see gaagea. Kisee maamaa diitoo segee naadi kaama waa peenaa
ma se agigi, ikiyoo peenaa ma se meanigi, ketaa-ketaa. Dimi nagimeamoo
naadi kaama yumakaa Paulus waa pedeo see mée to kemaata koo sipi see
dimii gaapea yuwa ekeata kaama "Sooi, waa epoo to wodoo mée yoka" see
asegea.
7 Mee magaa kaa ebo tookee mée mee ekaa da ko Publius. Waa kuwa
gebo kaa magaa kuwa uduma epoo mée. Wa me inii daamaa badaa mée
maadoota wa me ee kaa unu wedo naano agiyoo mée eenoogeeki.
8 Kuwa kaboo da Publius ataagi mee tani see ikiyoo ma, baa koo-koo,
kisee agiyoo meanee naadi komoo da kaa ometaaki. Paulus peedoota wa
paagoo sembahyang yasemaata kaama yagaa wa kaa pe-peneasigi naaki
kuwa meanigi agiyoo yuwa taa keepeasigi.
9 Mee magaa kaa ikiyoo meanegea bagee apanaa yuwa miya Paulus
paagoo peegea. Okoo miya ikiyoo taa keepeasegea.
10 Mee magaa kaa bagee yuwa me inii ebo mée ekeasiino see agiyoo mée
manegea, bedaa inii poono see kaboo okoo me inii komaa taa peetaa siyaa
kaboo gaano pedeo agiyoo-pagiyoo eebaa miya mée manegea.

Paulus mee Roma magaa kaa peemaata menaa

11 Mee magaa kaa kapal komaa ena agoo. Aleksandria magaa kaa kaama
meemaata kaama uwo biku-biku ebo, yabi, kisee ukuwagee see kenoo kaa
kemaata komaa da se doonaa seta kiyoo too toogee sepa. Mee komaa da
kaa mumo yaato mée me dimi magaakee eboo wiya, epoo to wodoo kaama
wiya yogaa ebea-ebea da ipiipii semaata kiyoo ekeata. Inii mee magaa
kaa too keno wedo ompea naagoo inii uduma mee kapal komaa da kaa
pakaantaa.
12 Peedoota Sirakusa magaa kaa peemaata kaama kiyoo ometaa. Unu
wedo omemaata
13 bedaa komaa taa peedoota Regium magaa kaa peemaata kaama kiyoo
ometaa. Tokoma mee da bo ena okaato yaato kaama inii poono yaato peega
naadi kaama inii bedaa komaa da kaa pakaanta kaama peedoota Putioli
magaa kaa peemaayu.
14 Mee magaa kaa kiyoo eseanta kaama peenaa naadi Yesus yiba ena
kenaa bagee yuwa ma aadoo. Okoo me "Meei, inii me ee kaa niiomegee
taai" see mée asegea yoka okoo me ee kaa pe-eeometaa. Unu petoo
omemaata kaama bado me Roma magaa kaa peetaa.
15 Etaawee peetaaka too ko Roma magaa kaa kiyoo Yesus yiba ena kenaa
bagee yuwa me "Paulus nakaayoo metaaki" see menaa yeegea. Yeeta
kaama okoo mani peedoota eta mana kaa magaa ena ekaa da ko Apius,
kiyoo agiyoo pe-doogee, edaagee taa see magaa. Kiyoo peemaata kaama
inii kuwa bagee noonaa ma aadoo. Muguu naadi maga ena ekaa da
ko Meekee Bagee Me Ee Wedo see magaa kaa peemaata kaama bedaa
okoo noonaa ma aadoo. Paulus kuwa bagee ma aadoo naadi kaama waa
Ogatamee paamee see dimii mee ebo, dimi esee wikimigi.

Paulus mee Roma magaa kaa Yahudi bagee paagoo eewegata menaa

16 Inii Roma magaa kaa peemaayaa naaki Paulus mee digiyoo ee yiba
dogeamaano taa kiya waa aii ee ena kaa koogo omegee, toogee siyaagea.
Waa diitoo segeesi naadi okaa yago bagee ena miya ekeasegea.
17 Unu wedo omemaata Paulus me kiyoo Yahudi kaa ebo-ebo yuwa ma
mena eewegaano see naadi mena ugigi. Okoo meemaagea kaboo wa me
wegaano, "Inii ena tomaa bagee yuwa yoka nayiitoo siweei. Ani me Yahudi
bagee pedeo agiyoo ena ma yaukuwaano taa kiya, inii me bagee idukaa
kaama ukuwaa-ukuwaa siwoo seta yuwa miya yawisintagaano taa kiya
Yerusalem magaa kaa kiyoo Yahudi bagee yuwa me anii napeneata kaama
Roma kaa bagee paagoo naekegataamea.
18 Roma kaa bagee okoo me mena eebaa naapaadee semaata kaama anii
nabooyaayaa menaa ena ma ni kaa taa naadi daba napeeyaano see nakoo
sepea
19 kiya kuwa Yahudi bagee yuwa me kisee be. Anii boosi naadi dimii
mee too agoo yoka anii Roma magaa kaa Kaisar paagoo mena ena too too
nadaakomeesi naadi 'Kaisar paagoo badaa namagaai' see asema. Anii kisee
asema mee ko kuwa Yahudi bagee yuwa, anii ma tomaa kaa bagee kuwa
Kaisar me okoo hukuman namanisi yoka naadi asema se.
20 See kemaata anii nakaayoo badaa namaagea mee ko anii pedeo agiyoo
ena ukuwapa mee kaa se kiya idukaa kaama inii Israel bagee paagoo
meetagi see wegawoo seta Mée anii Wa kaa too dimi kotopiwooka mee
kaa anii kisee pose onee me nagadimetaamea. Kuwa menaa yuwa anii
daamaa kisi-manee taano see naadi meei see kisega" see asigi.
21 Kuwa Yahudi bagee me asiino, "Yudea wee kaa bagee me a kaa menaa
kisee-kisee see mée yaebeamaata kapogee inii ena ma taa, a kaa pedeo
menaa ena ma inii paagoo doomeeno taa, ewo.
22 Kiya mee Yesus see Mée to Wa yaato bagee yuwa okoo be kaa
wisinegeekea bagee yuwa mée eebaa kiyoo-kiyoo agoo see kuwa too inii
ipi. Kuwa menaa uduma aa kaasee gaage, inii kayiinake yoka kaawaa ena
waa naa aa mée eewegaai" see asegea.
23 Mona daataata kaama omegee naadi kaama mona naagoo okoo mée
maamaa eebaa Paulus me ee kaa yigimemaagea. Paulus me Ogatamee
Wa too ebo mée eetoowoo taatagi menaa yuwa ipiipi eewegataa, bedaa
Musa me wegawoo seta menaa ma, nabi bagee me wegawoo seta menaa
miya kuwa uduma Yesus kaa too uwa daaga yoka see menaa miya daamaa
eewegataa. Pedeo koma yaato kaama daatooyiba yaato kuwa uduma okoo
kuwa mikee menaa yoka see gaasi naadi ipiipi eewegataa.
24 Wa me menaa kuwa mée noonaa mikee nao see gaagea, mée noonaa
mikee nao see se gaagea.
25 Okoo ena dimii taa, aawisi-maawisi naadi ee kaa peedaakea kaboo
Paulus me asiino, "Idukaa Roh Kudus me menaa ena, nabi Yesaya me ikii
me bagee yuwa pe-eewegasi naadi menaa ena mee eto miya mikee menaa
da, mee ko kisee:
26 'Aa peedoota kuwa bagee yuwa paagoo kisee naasii:
"Ikii kisee too yeewoo taapea kiya se nekeeniipea,
kisee too deewoo taapea kiya se gaamagaapea."
27 Mee ko okoo dimi eboo kegea,
apa miya takiinegea,
emaa miya sibuunegea kuwa me okoo dimi ewo kedaa seta.
Kuwa ko emaa me se deesi naadi,
apa me si yeesi naadi,

28:19 Kis 25:11 **28:20** Kis 26:6-7

dimi me se nekeensi naadi dimi ewo kedaa seta.
Kisee taa naaki okoo Ni paagoo namiyaa,
okoo pedeo kiyaabuu see agiyoo yuwa kuwa Ani me yataa kiyaayaa'
see menaa ebeamaata. *Yes 6:9-10*
28 Eto miya kisee koo taakea kemaata kuwa Ogatamee me daba mée
daagimaa peeyaano menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
yaweganaa siyaagi, okoo me daamaa yayiipea see kuwa ikii daamaa
nekeenii" see asigi.
29 [Kuwa menaa wegamaata kaama kuwa bagee yuwa aawisi-maawisi
naadi peedaakea.]
30 Paulus wa me ometaa see ee mee ee epoo mée paagoo kepe edaagee
naadi kiyoo tahun wiya omegee, toogee seta. Wa me tahun wiya omegee
seta yiba wa paagoo meekee bagee eebaa. Wa me okoo uduma daamaa
badaa maata kaama
31 Ogatamee Wa too ebo mée eetuyaa menaa eewegagee seta, bedaa
Tuhan Yesus Kristus mee kaa menaa miya okoo daamaa topegee seta.
Wasee-wasee see bagee ena ma taa naadi wa me kuwa menaa pesee ma,
weda taa ma eewegagee seta. Kiyoo too.

Roma
Paulus me Roma magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa Roma magaa kaa poono see dimii agoo yoka waa poono taa kaboo kiyoo Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo mee kapogee mee keta yaebeamaata.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko mée tomaa uduma, Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa kemaata boota kaama wigintaayaa. Kiya Ogatamee me mée epa kemaata Yesus Kristus Waa mée yaboota. Eto ko inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma Roh mee maseta kaama daamaa dimii gaawoo, daamaa agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa mée kiyaata. Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama Wa me okoo sikii, okoo miya nao see mée diino mee se kiya inii Yesus mee mikee gaata kaama Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa. Mee ko inii Wa me Yesus doodoo kisee Waa ma mena taa see bagee mée kiyaata, kisee Wa me inii daba mée daagimaa peeyaata kaama totaakea. Kisee kemaata inii dimi mena gipii see bagee, Roh yago bagee, magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se, see menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 57 mee yiba mokoo Paulus me Korintus magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-17 Petamanii menaa
1:18–3:20 Mée tomaa uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee kemaata bogaano too see menaa
3:21–5:21 Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa se kiya inii Yesus mikee gaakee kaa okoo sikii see mée deeyaa see menaa
6:1–8:39 Inii ko Yesus mee mikee gaata kaama magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se kiya inii dimi mena gipii mée kiyaata kaama Roh ma enaataa umiwoo, toowoo siyaa menaa
9:1–11:36 Israel bagee yuwa kaa menaa
12:1–15:13 Yesus mikee gaata bagee yuwa daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa
15:14–16:27 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus Wa me agiyoo yaokagee see mée. Anii kuwa Ogatamee me etokaa daamaa menaa kuwa yadoonaa see mée kisi naadi Ni paagoo nameei see naseta, kisee daamaa nawigintaata.
2 Kuwa etokaa daamaa doometa menaa kuwa ko idukaa Ogatamee me nabi bagee yuwa paagoo "Anii mée tomaa-tomaa kuwa kisee daamaa yaukuwaata, kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Okoo me kuwa menaa yuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata kapogee yiba yaebeamaata,
3 kuwa ko kisee: Wayoopaa mee má yaato gaayu ko mée ena keta, Waa Daud me asii-kaba-kaba seta bagee me kabata Mée mee.
4 Bedaa Waa Ogatamee Yoopaa ii see kuwa miya nekeeniyaa. Waa boota kaama Roh Kudus me pesee kaa aya andoo peeyaata kemaata Waa pesee

yago Mée, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ii see kuwa awee da kaa mée deeyaata.
5 Inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee kuwa inii Wa me mée epa kaa Wa me menaa inii kaa mée yadootaata. Mee ko inii me mée tomaa-tomaa uduma paagoo Wa ekaa da ogo pege-pege siyaabuu naadi kaama okoo me Waa mikee gaawoo, Wa me menaa daamaa yayeewoo, okoo kisee umiwoo, toowoosi naadi kuwa menaa inii kaa mée yadootaata.
6 Ikii miya Yesus Kristus Wa me bagee kesea naadi Wa me ikii Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa.
7 Ikii Roma magaa kaa Ogatamee me kiepa see bagee yuwa, ikii Ni paagoo nameei see kiseta kaama daamaa kiwigintaata bagee yuwa kuwa uduma paagoo anii mee kapogee mee kiebeaga. Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasega.

Paulus me Ogatamee paamee dimii ma sembahyang menaa

8 Eto ni me petamanii kiebeanaka menaa mee ko ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo ii see menaa kuwa maga eebaa kaa ogo pege-pege siyaabuu senaakea kemaata anii ikii kaa paamee see dimii mee ebo, anii Yesus Kristus mee doodoo Ogatamee kiiboo, paamee asegee see.
9 Mikee, Ni me sembahyang menaa yiba anii kisee too ikii kineke-nekee naadi kaama ikii kaa maamaa kiasiwooka mee makapaa se, Ogatamee miya kisee naipi. Wayoopaa me doometa menaa kuwa anii Wa kaa too daamaa omaago ma yadoonaa segeeka.
10 Ni me sembahyang menaa yiba anii eto ikii paagoo kimeeno mee Ogatamee A me ede kiyu ko poono etaa daamaa nakiyaai see maamaa asegeeka.
11 Mikee, ni me kisee ikii kideega naaki ou see dimii mee ebo. Ikii dimi mena daamaa pesee kesea naadi anii Roh kaa agiyoo ikii kaa daamaa kiniino see dimii mee agoo.
12 Mee ko anii ma, ikii ma inii paaya epo enaataa Yesus mikee gaano dimii mee me inii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu taano see naadi anii ikii paagoo kimeepa see dimii mee ebo.
13 Neebee nokaa yuwa, idukaa kaama eto too anii kaagaa eebaa ikii paagoo kimeepa see dimii mee gaawooka kiya daadaa siyaa agiyoo agoo, see kuwa anii keipi kiyaano see naadi kisega. Mikee, anii miyoo taa apanaa tomaa kaa bagee me magaa kaa nawenaa seta kaboo okoo Yesus mikee gaata kaama daamaa dimii, daamaa agiyoo agoo kedaa semea. Kisee poo ota daamaa ekadaa siyaa mokoo anii ikii paagoo miya kisee daamaa poo agoo kedaasi naadi ikii paagoo kimega naaki ou see dimii mee ebo.
14 Kuwa ni kaa nadootaata menaa kuwa anii eeweganaa taano gaano pedeo. Mee ko Yunani menaa ipi see bagee paagoo miya, Yunani menaa ewo see bagee paagoo miya, mena topeta bagee paagoo miya, tupiino taa bagee paagoo miya okoo uduma paagoo anii Wa me menaa eeweganaa taano gaano pedeo.
15 Kisee kemaata anii ikii Roma magaa kaa bagee paagoo miya Yesus me doometa menaa kiiwegaano ou see dimii mee ebo.

Yesus me doometa menaa kuwa pesee see menaa yoka see nekeensi naadi menaa

16 Yesus me doometa menaa mee ko pesee see menaa. Ogatamee me Yesus mikee gaawoo siyaa bagee kuwa uduma daba daagimaa peeyaayaa menaa yuwa ii naadi kaama anii kuwa menaa eewegaano ego weda see

dimii mee taa. Wa me doometa menaa kuwa me Yahudi bagee okoo keta
daba daagimaa peeyaa, kaama too mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo
daba daagimaa peeyaa.
17 Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa menaa
kuwa Yesus me doometa menaa doodoo awee da kaa mée ipi kiyaata.
Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Okoo me mikee gaakee
kaa Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeyaa bagee kuwa okoo
daamaa toowoo taapea" see ebeamaata. Kisee kemaata mikee gaawoo see
dimii kaa Wa me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa, apanaa etaa
taa.

Ogatamee Wa me kagoo see dimii mee mée tomaa yuwa paagoo awee da kaa deeyaata menaa

18 Mée tomaa yuwa okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa maamaa
eebaa kedaakea kuwa me okoo Ogatamee kaa mikee menaa kuwa
taamegee siwoo siyaa. Kisee kemaata Ogatamee Waa epoo to wodoo kaama
Wa me kagoo see dimii mee okoo paagoo awee da kaa deeyaabuu see.
19 Mee ko Ogatamee me Anii kisee Mée to, kisee Mée to ii see kuwa Wa
me okoo paagoo awee da kaa deeyaabuu siwoo seta. Kuwa me kemaata
Ogatamee mee kisee Mée ii see ipi kiyaa yuwa kuwa mée tomaa uduma
awee da kaa ipi kiyaa.
20 Mikee, Ogatamee mee se deeyaa Mée kiya petamanii agiyoo-pagiyoo
uduma ogaataata kaama wodoo Wa me iyee-payee kuwa mée tomaa yuwa
awee da kaa deewoo siyaa. Okoo Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa
deeta kaama Ogatamee Waa mikee esee omaago, kisee too omaago too,
Wa too asii-sege see Mée, kisee iyee-payee kuwa mée tomaa yuwa awee
da kaa nekeeniyaa. Kisee kemaata okoo me "Ogatamee mee kaasee Mée,
anii ewo, se nekeenega" see menaa kuwa iyo, se wegamaayaa.
21 Okoo me Ogatamee mee kisee Mée to, kisee Mée to see kuwa
nekeenegea kiya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege nao see dimii mee okoo
taa, Waa kiiboo, paamee dimii mee miya taa. Kuwa dimii kuwa taa kedaa
seta otoopa dimii, otoopa menaa gaawoo naadi kaama dimi taa see bagee
kedaa siwoo seta, dimi menaa da digiyoo too keepeata.
22 Okoo me "Anii dimi ipi yoka" see wegageekea kiya dimi taa see bagee
too kedaa seta kaama
23 makapaa ogatamee ebea-ebea ipiipii seta yuwa kuwa too ebo ekee
siwoo seta. Ogatamee mee Wa too ebo, Wa too asii-sege, Wa too se booyaa
see Mée kiya okoo me Waa kisee ekeata kaama mée ebea-ebea waa,
bedo ebea-ebea waa, bado wui see agiyoo ebea-ebea waa, magaa da taa
peenaa see agiyoo ebea-ebea waa, kisee magaa da kaa booyaa agiyoo ebea-
ebea yuwa ma aapeka taata kuwa agiyoo kaa too dimi maataata kaama
yaapaagee siwoo seta.
24 Okoo kisee bagee kemaata Ogatamee me okoo me pedeo ou gaata-
gaata yuwa kaa too gaawoo, umiwoosi yoka naadi kisee yaekeata. Yaekeata
kaama okoo amoka aadoona-maadoona siwoo seta, kisee okoo me maa da
esee pedeo aakiyaabuu taano agiyoo yuwa aaukuwagee siwoo seta.
25 Kuwa Ogatamee kaa menaa kuwa mikee menaa kiya okoo me kuwa
wisintaata kaama aii makapaa menaa ma aapeka taata penee siwoo seta.
Ogatamee Waa ebo ekee, yaapaagee see dimii mee ekeata kaama Wa me
ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa too ebo ekee, yaapaagee siwoo seta. Kisee

1:16 1Kor 1:18 **1:17** Hab 2:4 **1:18** Ep 5:5-7

kiya agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata Mée mee Wa too ebo ekee, kisee too iminoo miya, iminoo miya yaapaagee siwoo taano too. Amin.

26 Okoo kisee bagee kemaata Ogatamee me okoo me pedeo ou gaata-gaata yuwa doodoo ego weda kiyaa agiyoo yuwa ukuwawoo, umiwoosi yoka naadi kisee yaekeata. Kisee yaekeata kaama api yuwa okoo mée paagoo peeyaa, umiyaa kuwa wisintaata kaama api ou dimii kaa otoopa aadoonaa segee seta.

27 Bedaa paayogaa yuwa miya api ma eeumiyaa, tuyaa kuwa wisintaata kaama paayogaa ou dimii mee too ebo kedaa seta. Kisee mée me ego weda see agiyoo kuwa aaukuwagee seta. Okoo me kisee pedeo agiyoo ukuwagee setaa to doodoo okoo kaa maseta.

28 Okoo me Ogatamee Waa ipi kaano gaano pedeo see dimii mee ekeasegea naadi Ogatamee me okoo me esee pedeo dimii too gaawoo, esee pedeo agiyoo too ukuwawoo, kisee umiwoosi yoka naadi yaekeata.

29 Okoo se-pedeo, we-pedeo maamaa pudii. Kuwa ko koopoo see dimii ma, pedeo agiyoo ukuwaano ou dimii ma, kepe ou, agiyoo ou dimii ma, pedeo ou dimii ma, anii naaki ou see dimii ma, mée wugiino dimii ma, mée ma aawisii taano dimii ma, mée deebaa see dimii ma, mée pedeo yaukuwaano dimii ma kuwa maamaa pudii. Okoo mée me menaa koogo yayeenaa, yaweganaa,

30 mée badinaa, Ogatamee mee be gaataa, ani too ebo naadi apanaa bagee kagoo kaa peedi kiyaayu, pedeo agiyoo ukuwaano esee ipi, okonaka me menaa si yayeetaa,

31 ipi kaa umiino, toono dimii mee ewo, okoo me anii kisee-kisee kaukuwaapa menaa kuwa si yaukuwataa, dimi aaseemee taano be, epa dimii ewo, okoo kisee bagee yuwa.

32 Ogatamee me kisee pedeo agiyoo-pagiyoo ukuwagee see bagee kuwa bogaano gaano pedeo see aseta menaa kuwa okoo ipi kiya kuwa agiyoo se ekeata kisee too ukuwagee siyaa. Kuwa too se kiya apanaa bagee me miya kisee pedeo agiyoo ukuwaano daamaa yoka see gaayaa.

2

Mée tomaa-tomaa uduma Ogatamee me wigintagaatagi see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Kuwa me kemaata ikii miya daamaa nekeenii. Ikii me apanaa bagee paagoo asiino, "A me kisee ukuwape kemaata aa pedeo" see asiyaa kiya a me miya kuwa pedeo agiyoo ukuwageeke yoka a me kisee "Aa pedeo" see asiyu ko a me aa ekaato miya asiyaa mokoo. A me "Ni kaa pedeo taa" see kuwa wegaano ko iyo.

2 Mikee, kisee pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee me wigintaata kaama okoo kaa pedeo yadootagaatagi, Wa me topoo see dimii mee me kisee yadootagaatagi, see kuwa inii uduma ipi.

3 A me apanaa bagee paagoo "Aa pedeo yoka" see asiyaa kiya kuwa pedeo agiyoo a me miya ukuwageeke yoka a me 'Ogatamee me anii se napedeo kiyaatagi, anii daba poota' see dimii mee aa agoo ye?

4 Ogatamee Waa dimi dapuu, Waa kisee too maamaa eebaa dimi animaata mée epa dimii mee esee ebo kiya a me pedeo yuwa se ekeata kuwa Wa me dimii kuwa peedi yaekeasiino uu ye? A me 'Wa me naepa kigi nao, ni me pedeo yuwa ekeasiinaka' see dimii mee too aa gaawoose naadi Waa dimi dapuu kegeeki, see kuwa aa se nekeenege ye?

2:1 Mat 7:1-5, Yoh 8:7 **2:4** 2Pet 3:9

5 Kiya aa dimi eboo, pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa ekeasiino be
kemaata Wa me aa kakagoo kiyaa dimii mee ebo kiwooka. Kisee ebo kiwoo
naadi kaama iminookaa Ogatamee me topoo see dimii kaa mée tomaa
wigintagaatagi naagoo Wa me kagoo kuwa awee da kaa keta a kaa pedeo
kadootagaatagi.
6 Mee naagoo ko mée gakata okoo me ukuwagee seta agiyoo doodoo
Ogatamee me maniitagi.
7 Mée noonaa ko okoo makii taa see kaa daamaa agiyoo ukuwagee see
bagee yuwa. Okoo me Ogatamee Wa me asii-sege siyaa agiyoo kuwa ni kaa
nadootagaatagi naaki ou see dimii ma, Wa me 'Aa ebo yoka' see nadeegi
naaki ou see dimii ma, anii kisee too iminoo miya, iminoo miya toowooka
naaki ou see dimii ma kuwa gaawoo, abawoo, umiwoo siyaa bagee yuwa.
Wa me okoo iminoo miya, iminoo miya kisee too toowoo siyaatagi.
8 Kiya mée noonaa ko 'Ni me gaayaa, peeyaa yuwa too ede' see gaataa,
mikee menaa si yayeetaa, pedeo dimii, pedeo menaa kuwa too obeewoo,
umiwoo, toowoo see bagee yuwa. Ogatamee me okoo kagoo ebo kaatagi.
9 Pedeo dimi gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee kuwa uduma
dimi gaagaa, ae-wae, sooi-wooi siyaa agiyoo kuwa maniitagi. Yahudi bagee
keta maniitagi, kaama too mée tomaa-tomaa apanaa yuwa maniitagi.
10 Kiya daamaa agiyoo ukuwagee see bagee kuwa uduma Ogatamee
me okoo ebo ekeasiitagi, Wa me asii-sege siyaa agiyoo miya okoo kaa
yadootagaatagi, bedaa okoo Waa ma emee kaatagea. Yahudi bagee
keta kisee yaukuwaatagi, kaama too mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
yaukuwaatagi.
11 Ogatamee me mée tomaa-tomaa uduma endagii see deetaa see
kemaata kisee yaukuwaatagi.*
12 Mikee, okoo Musa me menaa taa see bagee kuwa gaayu ko okoo kuwa
menaa ewo kiya okoo me pedeo agiyoo ukuwagee seta kuwa kaa okoo
miya pedeo kaatagea. Bedaa Musa me menaa agoo see bagee kuwa miya
okoo kaa mena agoo. Okoo Musa me menaa ipi kiya si yayeetaa see bagee
kemaata okoo miya wigintaata kaama okoo kaa pedeo yadootagaatagi.
13 Mee ko Musa me menaa aii yeetaa see bagee kuwa Ogatamee me okoo
sikii, okoo miya nao see kuwa se deeyaa. Kuwa menaa yaukuwawoo see
bagee gaayu too Wa me okoo sikii see gaayaa yoka Yahudi bagee miya
wigintaata kaama pedeo kiyaa.
14 Mikee, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo Yahudi bagee me deewoo
see menaa kuwa ewo see bagee kiya okoo dimi yiba kuwa see see menaa
agoo, okoo me ukuwagee siyaa. Okoo miya kuwa see see menaa agoo naadi
kaama okoo me kisee daamaa, kisee pedeo see kuwa okoo wigineano ipi
see bagee yuwa.
15 Okoo dimi yiba 'Anii pedeo ukuwaga yoka' see dimii mee miya
nekeeniyaa, bedaa 'Anii daamaa ukuwaga yoka' see dimii mee miya
nekeeniyaa. Okoo me kisee dimi yiba wiginiwoo naadi kaama mikee,
Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see menaa kuwa okoo
ewo kiya kuwa see see menaa yuwa okoo dimi yiba yaebeamaata topa
kemaata ipi kegea.
16 Epeekaa Ogatamee me mée tomaa wigintagaatagi naagoo okoo me
koogo dimi yiba maapeta menaa yuwa kuwa uduma Kristus Yesus me

---

2:6 Mzm 62:13 * **2:11** "Ogatamee me mée tomaa-tomaa uduma endagii see deetaa" see menaa mee ko Wa me mee tomaa kaa bagee kuwa epa, mee tomaa kaa bagee kuwa be see se kiya mée uduma okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo yaukuwaatagi, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

deeta kaama okoo wa too, wa too wigintagaatagi. Anii Yesus me menaa yaweganaaka too anii kuwa menaa miya eeweganaa segee see.

Musa me menaa deewoo see kaa daba mée se daagimaa peeyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

17 Kiya ikii Yahudi bagee gaayu ko ikii me gaano, 'Anii ko Yahudi bagee, Musa me menaa kuwa kaa dimi maawoo see mée, anii Ogatamee yaato bagee nao' see gaayaa bagee.
18 Bedaa Ogatamee me kisee daamaa, kisee ede see gaata-gaata yuwa kuwa ikii ipi, Musa me menaa kuwa ikii maamaa kitupimaata kaama daamaa ma, pedeo ma kuwa uduma wigineano ipi see bagee yuwa.
19 Ikii me gaano, 'Apanaa bagee kuwa okoo mikee menaa ewo, emaa digiyoo kiyaa bagee yuwa mokoo kemaata mikee see etaawee ani me okoo daamaa eepoopa. Okoo digiyoo yiba tookee bagee yuwa kemaata anii agoo da mokoo daamaa awee yakiyaapa yoka' see kuwa ikii gaayaa.
20 Bedaa ikii me gaano, 'Musa me menaa yiba se-ipi, we-ipi, mikee menaa kuwa uduma kiyoo topa yoka ani me dimi taa see bagee yuwa tupiyaa, yoga mokoo see bagee yuwa ani me ipi kiyaayaa yoka' see kuwa miya ikii gaayaa.
21 Ikii kuwa menaa kuwa mée topetaa see bagee gaayu ko ikii ekaato miya se tupiyaa ye? Ikii me "Oma se masii" see menaa mée tupiyu ko ikii naa oma masiyaa ye?
22 Ikii me "Tobaaka se taai" see menaa asiyu ko ikii naa tobaaka taayaa ye? Makapaa ogatamee kuwa ikii yaai, be see dimii gaayu ko ikii naa kuwa makapaa ogatamee me yaapaagee see ee kaa agiyoo ikii oma pee-yamasiyaa ye?
23 Ikii me wegaano, "Inii Musa me menaa agoo see bagee yuwa nao" see wegageekea kiya ikii kuwa menaa yuwa si yayeegeekea. Kisee kemaata ikii me Ogatamee mee peedi ekee siyaa.
24 Mikee, idukaa ikii Yahudi bagee yuwa ikii kaa kiebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Ikii me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa kaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo me Ogatamee ekaa da wisinegeekea" see menaa kuwa ikii kaa kiebeamaata.
25 Kado ponee daapeasiino mee ko Ogatamee me ikii Yahudi bagee yuwa kineeta agiyoo kiya ikii Musa me menaa kuwa miya ipiipi deewoo siyu too kado ponee daapeasiino mee miya daamaa agiyoo kiyaa. Kiya ikii Musa me menaa tuunuu siyu ko kuwa kado ponee daapeasiino kuwa miya aii kisee otoopa agiyoo too kiyaa.
26 Kisee kemaata mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kado ponee se daapii see bagee kiya okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa topoo, Musa me menaa doodoo kiyu ko Ogatamee me kuwa kado ponee se daapii see bagee ma, kuwa kado ponee daapii seta bagee ma okoo uduma endagii see yaekeasiipi, se maa?
27 Okoo kado ponee se daapii see bagee yuwa kiya okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa topoo, Musa me menaa daamaa deewoo taa see mokoo kiyu ko okoo me ikii Yahudi bagee yuwa paagoo "Ikii tuunuu siyaa bagee yoka" see kisiyaa. Mikee, ikii kado ponee daapii seta bagee, ikii Musa me menaa miya agoo kiya ikii Musa me menaa tuunuu segeekea kemaata okoo me "Ikii kisee bagee yoka" see kisiyaa.
28 Mee ko Yahudi bagee ii see diino ko kisee kabata bagee kemaata kaama se kiya, maa to kaa kado ponee daapeata kemaata kaama miya se

---

2:24 Yes 52:5

29 kiya dimi mena yaato kaama too, Roh me inii dimi yiba kaama kado
ponee mée yadaapeasiyaa ebea-ebea mokoo mée yaukuwamaata kemaata
inii Yahudi bagee ii see mée deeyaa. Musa me ebeamaata menaa-panaa
kuwa deewoo see kuwa kaa se kiya Roh Wa me too kisee daamaa mée
yakiyaata kemaata inii Yahudi bagee ii see mée deeyaa. Kisee yakiyaata
bagee kuwa Ogatamee me too daamaa yaapaagee siyaa, mée me se.

3

Yahudi bagee me Ogatamee si yayeeyaa kiyaa miya Ogatamee Wa too esee mikee dimii yago Mée yoka see gaasi naadi menaa

1 Kisee Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma kuwa
endagii kemaata Yahudi bagee kuwa keagoo se, see kuwa wegayaa ye?
Bedaa kado ponee daapeasiino mee imi taa see agiyoo too, see kuwa miya
wegayaa ye?
2 Taa, Yahudi bagee kuwa okoo kaa daamaa asii-doge-doge siwoosi naadi
yaekeata agiyoo eebaa. Petamanii esee daamaa yaekeata agiyoo mee ko
Ogatamee me menaa mee.
3 Kisee Yahudi bagee kaa daamaa yaekeata kiya okoo noonaa kuwa
menaa mikee menaa yoka see gaano taa. Okoo Wa me menaa wisintaata
kemaata Ogatamee me miya Wa me idukaa Yahudi bagee paagoo "Anii
kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa Wa me
wisintagaapi ye?
4 Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Se-bagee, we-bagee kuwa
uduma makapaa menaa wegataa see bagee yuwa too kiyaa miya Ogatamee
me kisee se. Waa mikee menaa too wegataa see Mée kemaata kuwa Wa me
idukaa aseta menaa kuwa se wisintaayaa. Mee see see ebeamaata menaa
ena mee ko kisee:
"A me wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too ii see kuwa mée me
awee da kaa kanekeeniipea.
Bedaa Aa kawisiniyaa menaa kuwa uduma A me yataa kiyaabuu segee
taape" see menaa ebeamaata. *Mzm 51:6*
5 Kisee kiya inii pedeo ukuwagee see bagee kuwa me inii pedeo,
Ogatamee Wa too daamaa, Wa too topoo see Mée ii see kuwa awee da
kaa mée nekeeniyaayaa yoka inii kaasee wegayaa? Mée me aii wegayaa
menaa ena mee ko kisee: "Inii me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa me
Ogatamee Wa too topoo see Mée ii see kuwa daamaa nekeeniyaa yoka
Wa me inii me pedeo yuwa kaa mée kagoo kaa pedeo mée yadootagaakee
kuwa se, kisee mée yaukuwaano koopoo, se maa?" Kisee menaa kuwa mée
noonaa me aii wegayaa kiya
6 kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Ogatamee Waa dimi koopoo
naaki magaa da kaa bagee kuwa okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa Wa
me kaasee yawegata kaama wigintaayaa? Iyo.
7 Bedaa mée ena me wegayaa menaa ena miya kisee: "Anii makapaa
menaa yago mée mee me anii pedeo, Ogatamee Wa too esee mikee
dimii yago Mée, Wa too asii-sege see Mée ii see kuwa daamaa awee da
kaa nekeeniyaa. Ni me makapaa menaa kuwa me Ogatamee Wa too
mikee dimii yago Mée ii see nekeenta kaama Waa yaapaagee siyaa yoka
kaasee kaa Wa me aa pedeo ukuwagee see mée yoka naadi anii napedeo
kiyaayaa?" see menaa mee miya mée me aii wegayaa.

2:29 Plp 3:3, Kol 2:11

8 Aii wegayaa menaa ena ma kisee: "Inii pedeo, Ogatamee Wa too
daamaa ii see kuwa mée me awee da kaa daamaa nekeensi yoka inii
pedeo agiyoo niiukuwaai" see wegayaa menaa kuwa inii miya wegaano
daamaa ye? Taa, inii kisee menaa se wegayaa kiya mée noonaa me inii
kuwa menaa weganaakea yaai, see menaa kuwa mée yakobanaakea. Kuwa
mée yakobanaakea bagee yuwa kaa Ogatamee me pedeo yadootagaano
daamaa.

Se-bagee, we-bagee kuwa uduma pedeo too see kuwa nekeensi naadi menaa

9 Kisee kemaata inii mapea menaa wegayaa? Inii Yahudi bagee kuwa
peenaa ebo see tomaa, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa see see se, see
kuwa wegayaa ye? Taa, kisee menaa se wegayaa. Anii yumakaa kiebeapa
menaa see see Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya
mée uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoosi
naadi pesee da ma aagadi siwoo seta bagee yuwa keta.
10 Mee see see menaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Dimi mena topoo see bagee ena ma, ena ma taa,
11 nekeeniino bagee ena miya taa,
Ogatamee Waa ou dimii gaayaa bagee miya taa.
12 Mée uduma Ogatamee mee amaa kaa ekeasegea,
uduma otoopa umiwoo, toowoo see bagee yuwa too,
daamaa agiyoo ukuwagee see bagee taa,
mikee, mée ena ma taa.
13 Mée bootaa da ogo maata yoo kabataayaa see see
okoo togaawee kaama pedeo menaa pakayaabuu see,
dabegea da me mée deebaa see menaa too,
pokoo to kaa wegayaa menaa kuwa otoogiyoo me tani uwoo mokoo.
14 Okoo ebeawee kaama pedeo ayaa mée yadootaayaa menaa miya agoo,
mée wisineekee menaa miya maamaa pudii,
15 okoo mée tadaa peeyaano see naadi
bado mani-mani see peenaa siyaa.
16 Okoo me mée wegee-wegee taano see naadi metaa,
mée ae-wae siyaabuu taano see naadi peetaa,
17 mée aaemee-emee siyaa etaa da mee okoo ewo.
18 Ogatamee Wa too ebo, Wa too weda see dimii mee okoo taa" see menaa
ebeamaata.
19 Kisee menaa ebeamaata yoka mée tomaa uduma dimi topoo see mée
ena ma taa. Yahudi bagee miya, okoo Musa me menaa deewoo see bagee
kiya okoo me "Anii kuwa menaa uduma daamaa deewoo see mée yoka anii
sikii" see menaa wegaano kuwa iyo, se wegamaayaa. Kisee kemaata se-
bagee, we-bagee uduma Ogatamee me wigintaata kaama pedeo kiyaayaa
see bagee yuwa too, see kuwa inii ipi.
20 Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa
miya nao see deeyaa bagee ena ma taa. Musa me menaa kuwa ko inii sikii
mée kiyaayaa menaa se kiya inii kuwa "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai"
see menaa kuwa doodoo inii me 'Anii pedeo agiyoo ukuwataa see mée ii'
see dimii mee awee da kaa mée nekeeniyaayaa menaa kuwa.

Ogatamee mikee gaakee kaa too Wa me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa see kuwa nekeensi naadi menaa

---

3:10 Mzm 14:1-3, 1Yoh 1:10 **3:13** Mzm 5:10, 140:4 **3:14** Mzm 10:7 **3:15** Yes 59:7-8 **3:18** Mzm 36:2 **3:20** Rom 7:7-8

21 Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa
miya nao see mée deeyaa se kiya eto Wa me waa sikii, waa miya nao see
mée deesi naadi menaa kuwa awee da kaa mée deeyaata. Kuwa menaa
kuwa idukaa Musa ma, nabi bagee yuwa ma okoo me wegawoo seta,
22 kuwa ko kisee: Yesus Kristus mee mikee gaakee kaa Ogatamee me waa
sikii, waa miya nao see mée deeyaa, inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma
kisee mée deeyaa. Mikee, inii mée tomaa uduma endagii,
23 inii uduma pedeo agiyoo ukuwagee seta bagee yuwa kemaata inii
uduma sikii taa. Ogatamee paagoo asii-sege siyaa agiyoo yuwa mée kaa
daamaa yaekeata yuwa kuwa taa kedaa seta kaama inii kisee totaakea.
24 Mée tomaa kuwa uduma kisee toowoo siyaa bagee yuwa too kiya
Ogatamee Wa me inii epa mée gaata dimii mee me Kristus Yesus doodoo
inii Ogatamee ma menaa yuwa aii mée yataa kiyaata kaama daba mée
daagimaa peeyaabuu seta. Kuwa me kaama Ogatamee me aii kisee inii
sikii mée kiyaata.
25 Kristus Yesus Wa me tadaa me inii kaa menaa yuwa mée yataa kiyaata,
inii me Waa mikee gaakee kaa Ogatamee me inii ma mée emee-emee
siyaata. Mee ko Yesus bogaano taa miyoo mée tomaa-tomaa pedeo dimii
gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo, umiwoo seta kiya Ogatamee Waa dimi
animaata okoo pedeo kiyaano taa, kisee too mée ekee siwoo seta. Kiya
okoo me kisee too pedeo agiyoo ukuwawoo naadi kaama Waa ma menaa
kuwa eebaa kiwoo siyaa see kuwa pedeo. Wa me okoo kisee too pedeo
ukuwawoo, umiwoo siyaano kuwa topoo see taa, iyo. Kisee kemaata
Ogatamee Waa topoo see Mée ii see deesi naadi Wa me kuwa Waa ma
menaa eebaa kiwoo seta yuwa kuwa Yesus doodoo mée yataa kiyaata.
26 Wa me kisee daamaa mée yaukuwata mee ko eto Ogatamee Waa topoo
see Mée ii see nekeeniyaa, bedaa Yesus mikee gaata bagee yuwa okoo Waa
ma menaa yuwa yataa kiyaata okoo sikii kiyaabuu taa see Mée ii see kuwa
miya awee da kaa mée deeyaano see naadi mée yaukuwata.
27 Kisee kemaata mée ena me ebo poga-poga dimii kaa "Anii Musa
me menaa deewooka kuwa kaa anii sikii" see kuwa wegayaa ye? Kisee
wegaano iyo. Kaasee kaa kisee se wegayaa? Inii Yesus mikee gaakee kaa
too sikii kiyaa yoka ebo poga-poga menaa ena ma taa.
28 Mikee, inii me wegawoo siyaa menaa mee ko kisee: Ogatamee me
waa sikii, waa miya nao see mée diino kuwa ko Musa me menaa deewoo
see kaa se kiya Yesus mikee gaakee kaa too waa sikii see mée deeyaa, see
menaa mee too mikee menaa.
29 Ogatamee mee ko Yahudi bagee me Eboo too ye? Waa mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa okoo me Eboo miya, taa ye? Mikee, Waa mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa okoo me Eboo miya.
30 Ogatamee mee ko ena too too, mée okoo uduma me Eboo kemaata
Yesus mikee gaayaa bagee uduma, kado ponee daapii seta bagee miya,
apanaa tomaa kaa kado se daapii see bagee miya uduma okoo sikii, okoo
miya nao see mée diipi.
31 Inii Yesus mikee gaakee kaa sikii kiyaa yoka Musa me menaa kuwa
aii wisintaayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Inii Yesus
mikee gaakee kaa kuwa Musa me menaa kuwa mikee menaa yoka naadi
se wisintaayaa, see kuwa inii gaayaa.

4

3:23 Ep 1:7, Tit 3:4-7, 1Yoh 2:2

Abraham wa me mikee gaata kemaata Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeta menaa

1 Kisee kemaata inii Yahudi bagee yuwa asii-kaba-kaba seta mée
Abraham mee gaayu ko kaasee kaa Ogatamee me waa sikii yoka see deemi
ya?
2 Ogatamee me Abraham waa sikii, waa miya nao see deemi mee ko
Abraham wa me daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa se. Wa me
daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa Abraham waa sikii see deemi
naaki Abraham waa mée paagoo ebo poga-poga siyaa. Kiya wa me
Ogatamee paagoo ebo poga-poga kaa "Anii kisee ukuwaga yoka anii sikii"
see wegayaa menaa kuwa iyo.
3 Mikee, Ogatamee me menaa yiba mena ena ko kisee: "Abraham me
gaano, 'Ogatamee me nasigi yoka mikee kaapa ii' see gaagi. TUHAN me wa
me kisee mikee nagaagi kemaata waa sikii, waa miya nao see deegi" see
menaa ebeamaata.
4 Mée waa ena, mée me agiyoo yaukuwagi gaayu ko wa me yaukuwataa
to mokoo da mee daamaa masiyaa, aii kisee masiyaa agiyoo se. Wa me
kuwa agiyoo yaukuwapi kemaata waa maniino too.
5 Kiya Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée diino kuwa ko
kisee taa. Mée waa ena 'Anii kisee ukuwaga yoka Ogatamee me waa sikii,
waa miya nao see nadiipi' see dimii mee ekeata kaama Ogatamee mikee
nao see dimii mee gaayu too Wa me waa sikii, waa miya nao see deeyaa.
Ogatamee mee ko pedeo bagee Waa ma menaa yuwa yataa kiyaata sikii
mée kiyaabuu taa see Mée mee mikee nao see gaakee kaa Wa me waa sikii
see mée gaayaa.
6 Kisee bagee kuwa ede ma, ede ma siwoo siyaa. Kiya okoo me ni me
daamaa ukuwaakee agiyoo kuwa kaa Ogatamee me waa sikii, waa miya
see nadeegi nao naadi kaama ede ma, ede ma siwoo siyaa se. Daud me
kisee nekeensi naadi ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
7 "Ede ma, ede ma siyaa bagee kuwa ko kisee:
okoo me pedeo ukuwata agiyoo yuwa TUHAN me epa yaekeata,
okoo Waa ma menaa yuwa yataa kiyaata.
8 Okoo me pedeo yuwa uduma TUHAN me yawisintaata pedeo se kiyaayaa.
Kisee bagee kuwa naa kiiboo, daamaa, ede nao" see menaa ebeamaata.
Mzm 32:1-2
9 Kuwa okoo Waa ma menaa nataa kiyaagi nao naadi ede ma, ede ma
siyaa menaa kuwa ko kado ponee daapii seta bagee yuwa okoo too ede ma,
ede ma siwoosi naadi kaama yaebeamaata menaa ye? Taa, kado ponee se
daapii see bagee yuwa miya ede ma, ede ma siwoosi naadi yaebeamaata
menaa, se maa? Yumakaa inii me wegape menaa mee ko "Abraham wa me
TUHAN mikee gaata kemaata Wa me waa sikii, waa miya nao see deeta"
see wegape.
10 Wa me Abraham waa sikii see deeta see menaa mee ko Abraham waa
kado ponee daapeata kaama wodoo waa sikii see deeta ye? Kado ponee
daapeasiino taa miyoo kaama waa sikii see deeta ye? Kado ponee daapeata
kaama wodoo se kiya kado ponee daapeasiino taa miyoo kaama waa sikii
see deeta.
11 Ogatamee me waa sikii see deeta kaama maamaa omegee naadi kaama
Wa me Abraham paagoo kuwa kado ponee daapii siwoo taai naadi menaa
da manta. Kado ponee daapeasiino mee ko Abraham wa me asii-kaba-
kaba bagee kuwa Ogatamee me bagee yuwa ii see aanekeendaasi naadi
ebea-ebea da mee. Abraham kado ponee daapeasiino taa miyoo kaama

4:3 Kej 15:6

Ogatamee me waa mikee nao see nagaagi kemaata waa sikii, waa miya nao see deeta. Mee kaama wodoo too mee ebea-ebea da manta. Kisee kemaata Yahudi bagee okoo too se kiya kado ponee se daapii see bagee okoo Ogatamee mikee gaata bagee kuwa uduma miya okoo ataagi mee ko Abraham see wegayaa. Bedaa Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see deeyaa.

12 Kado ponee daapii seta bagee kuwa okoo miya Ogatamee mikee gaakee kaa okoo ataagi mee ko Abraham. Waa kado ponee daapeasiino taa miyoo kaama Ogatamee mikee gaata see see Yahudi bagee okoo miya okoo kado ponee daapii seta kiya okoo iniitaagi Abraham me Ogatamee mikee gaata dimii mee obeewookea kemaata Abraham mee okoo ataagi see wegayaa.

13 Ogatamee me Abraham waa ma, wa me asii-kaba-kaba bagee yuwa ma "Ikii uwoo to, magaa to kuwa uduma epoo bagee kikiyaata" see aseta. Okoo kisee epoo bagee kikiyaata see aseta menaa mee ko okoo me deewoo siyaa menaa deewoo seta kuwa kaa se kiya okoo Ogatamee mikee gaakee kaa ikii sikii see deeta kaama "Ikii uwoo to, magaa to epoo bagee kikiyaata" see aseta.

14 Okoo uwoo to, magaa to kuwa uduma epoo bagee kikiyaata see aseta menaa mee ko okoo Ogatamee mikee gaakee kaa se kiya Musa me menaa deewoo see kuwa kaa epoo bagee kiyaata see aseta naaki mikee gaawoo taai see menaa kuwa ekeata wisintaayaa, bedaa Ogatamee me Abraham paagoo kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata see aseta menaa da mee miya taa kiyaa, wuutu-waatu siyaa.

15 Mikee, Wa me Musa paagoo "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see aseta menaa agoo kemaata inii kuwa menaa tuunuu segee siyaa, Ogatamee Wa me kagoo kuwa mée yamiyaayaa. Kuwa menaa taa naaki inii se tuunuu siyaa.

16 Kisee kemaata Ogatamee me Abraham paagoo kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata see aseta menaa mee ko Musa me menaa deewoo siyaa bagee yuwa okoo kaa too aseta menaa se kiya Wa me okoo mikee nagaayaa bagee okoo uduma epa kaa Ni me taa ma taa aii kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taapa yoka naadi aseta menaa. Yahudi bagee too se kiya okoo Abraham me Ogatamee mikee gaata see see mikee gaayaa bagee kuwa uduma okoo miya Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee mokoo kiyaa, Abraham mee inii uduma me ataagi mokoo kiyaa.

17 Idukaa mee see see menaa ena ebeamaata, mee ko kisee: "Abraham aa ko mée tomaa eebaa asii-kaba-kaba seta mée kaape" see ebeamaata. Abraham waa mikee gaata kemaata waa Ogatamee emaa dagii da kaa iniitaagi keta. Abraham mee ko Ogatamee mikee Wa me boota bagee yuwa aya andoo peeyaano Mée ii see dimii gaata, bedaa taa agiyoo kuwa miya Wa me wegataayaa menaa kuwa me agoo kiyaabuu taa see Mée ii see dimii mee miya gaata mée mee.

18 Waa taa ma taa yoga agoo kaano iyo see kaboo kiya Ogatamee kaa too dimi maataata kaama 'Waa mikee yoga ena niipi' see gaata kemaata waa mée tomaa eebaa asii-kaba-kaba seta mée keta, Ogatamee me aseta-aseta doodoo, mee ko "A me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa eebaa kaatagea" see aseta see see.

19 Waa tahun ogei me badoo ena ometa see mée kemaata 'Ni me maa da mee boota maa to mokoo' see gaata, bedaa Sara mee pai keta apii. Kisee kiya wa me Ogatamee mikee gaano dimii mee dabaa kaano taa,

---

4:17 Kej 17:5 **4:18** Kej 15:5

20 Ogatamee me "A me asii-kaba-kaba seta bagee mée eebaa kaatagea"
see naseta menaa mee mikee nao see gaata, Wa me kisee naukuwaaniyaapi
ye, taa ye see dimii mee gaano taa, waa dimi wiya taa. Ogatamee mikee
gaawoo naadi kaama pesee keta, 'Ogatamee Wa too ebo, Wa too asii-sege
yoka' see dimii mee miya gaata.
21 Abraham me 'Mikee, Wa me naseta doodoo kisee Wa me pesee kaa
naukuwaaniyaapi ii' see gaata.
22 Kisee gaata kemaata Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see deeta.
23 Kuwa "Waa sikii, waa miya nao see deegi" see ebeamaata menaa mee
ko Abraham wa kaa too menaa se
24 kiya inii kaa menaa miya. Inii epoo Mée Tuhan Yesus mee boota
kaama aya andoo peeyaata Mée Waa mikee nao see gaayaa bagee yuwa
kuwa kaa miya Wa me okoo sikii see mée diipi.
25 Ogatamee me Yesus Waa inii me pedeo yuwa kaa mée yaboosi naadi
yaekegataata, bedaa Wa me inii sikii mée kiyaano see naadi Waa aya andoo
peeyaata.

5

Inii Ogatamee Waa ma mée emee-emee siyaata menaa

1 Inii Yesus mikee gaata kemaata Ogatamee me inii sikii mée kiyaata.
Eto ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo inii Ogatamee ma mée
emee-emee siyaata topea.
2 Bedaa inii Yesus mikee gaakee kaa inii Waa doodoo Ogatamee me epaa
mee miya daba masiyaa. Eto ko inii Wa me epaa mee yiba umiwoo,
toowookea. Inii kisee toowoo naadi kaama Ogatamee paagoo asii-sege
siyaa agiyoo kuwa inii kaa miya mée yadootagaatagi nao naadi ede ma,
ede ma Wa kaa dimi kotopiwoo see.
3 Kuwa kaa too inii ede ma, ede ma siwoo siyaa se kiya inii ae-wae, dimi
gaagaa siyaa kaboo miya ede ma, ede ma siyaa. Mikee, kisee ae-wae, dimi
gaagaa siyaa agiyoo kuwa me inii me koogo se makii taapa see dimii mee
pesee kiwoo siyaa, see kuwa inii ipi.
4 Bedaa inii koogo makii taa see kaa umiwoo, toowoo naadi kaama
Ogatamee me inii mée ede kaa okoo kisee bagee ii see mée deeyaa. Bedaa
Wa me okoo kisee bagee ii see mée gaawoo naadi kaama inii Wa kaa too
dimi kotopiwoo siyaa.
5 Inii kisee Wa kaa dimi kotopiwoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko
daamaa too. Wa me mée manta Mée Roh Kudus mee doodoo Ogatamee
Wa me epaa mee inii me dimii yiba mée yakabagekomee seta kaama
topea. Kisee kemaata inii kuwa Wa me mée aseta menaa kuwa mée
yaukuwaaniyaano taa yaai see dimii mee inii kaa taa.
6 Mikee, Wa me epaa mee ko kisee: Idukaa inii dabaa see bagee, inii
ekaato daamaa kiyaano iyo see bagee kiya Kristus mee bogaano monaa
kaa inii pedeo bagee yuwa kaa mée yaboota.
7 Mée waa ena me apanaa bagee kaa yabogaano mee ko dimi topoo see
mée to mee miya wa kaa yabogaanaka see dimii gaayaa kuwa miya kana.
Bedaa dimi daamaa see mée ena waa naa miya wa kaa yabogaano uu see
dimii gaayaa bagee ena waa naa too agoo kepa. Kisee yabogaano kuwa
kana

4:25 Yes 53:4-5, Ibr 10:12-14 **5:1** 2Kor 5:18-20, Kol 1:20 **5:3** Yak 1:2-4, 1Pet 1:6-7

8 kiya Ogatamee mee kisee taa, Wa me inii mée epa dimii mee awee da
kaa mée deeyaata. Mee ko inii mée tomaa pedeo dimii gaawoo, pedeo
agiyoo ukuwawoo segee seta kaboo Kristus mee inii kaa mée yaboota.
9 Kisee kemaata eto ko Wa me tadaa kuwa me inii sikii mée kiyaabuu
seta kaama topea. Waa mée yaboota kemaata taa ma taa Ogatamee me
inii mée kagoo keta kuwa mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa
peeyaabuu taatagi.
10 Mikee, inii Ogatamee ma aayape keta kaboo Wayoopaa mee inii kaa
mée yaboota. Kisee mée yaboota kemaata inii Ogatamee ma mée emee-
emee siyaata. Wa me kisee inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata
kaama eto daamaa toowoo taaki kuwa me inii taa ma taa daba mée
daagimaa peeyaabuu taatagi.
11 Kuwa too se kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo inii
Ogatamee ma mée emee-emee siyaata kuwa kaa inii Ogatamee paamee
naadi ede ma, ede ma segee siyaa.

Adam ma, Kristus ma ekea kaa menaa

12 Petamanii mée ena me pedeo koo seta kemaata magaa da kaa pedeo
dimii, pedeo menaa medaa seta. Kuwa me kemaata mée bogaano too.
Waa kaama asii bagee kuwa uduma pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo
ukuwawoo see bagee yuwa kedaa siwoo seta. Kuwa me kemaata mée
uduma boowoo segeekea.
13 Ogatamee me Musa paagoo mée deewoosi naadi menaa ase-maniino
taa miyoo miya mée tomaa yuwa pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo
ukuwawoo seta. Okoo kisee umiwoo seta kiya kuwa Musa me menaa taa
kaboo yoka Ogatamee me "Aa mena tuunuu sepe" see menaa wegaano taa.
14 Adam gaayu ko Ogatamee me aseta menaa si yayeeta kemaata tuunuu
seta. Adam tota mee kaama asii Musa tota yoo too yaayupi bagee kuwa
gaayu ko Ogatamee me aseta menaa kuwa ewo naadi mena tuunuu taano
taa kiya okoo uduma boowoo seta. Okoo me pedeo ukuwawoo seta agiyoo
kuwa ena, Adam me Ogatamee me aseta menaa si yayeeta mee see see
se kiya okoo miya boowoo seta. Adam mee ko idukaa kaama meetagi see
wegawoo seta Mée Waa ma ena keenda, ena keenda.
15 Ekea ena keenda, ena keenda kiya ekea ena mee too se. Ogatamee
me daamaa aii mée yadootaata agiyoo kuwa ena, mée me pedeo kaa mée
yadootaata agiyoo kuwa ena. Mee ko mée ena me si yayeeta kemaata
mée maamaa eebaa boowoo seta. Kiya Mée ena Wa me mée epa kemaata
Ogatamee Wa me esee daamaa aii mée yadootaayaa agiyoo kuwa esee
ebo. Wa me epaa mee Yesus Kristus doodoo mée maamaa eebaa kaa aii
yamiyaabuu seta.
16 Kuwa daamaa aii mée yadootaata agiyoo kuwa ena, Adam me pedeo
ukuwata agiyoo kuwa kaa mée yadootaata agiyoo kuwa ena, ena mee too
se. Ena mee ko wa me pedeo agiyoo ena ukuwata kemaata mée eebaa
wigintaata kaama pedeo kiyaata. Kiya ena mee ko mée tomaa yuwa pedeo
agiyoo eebaa ukuwawoo seta kiya Wa me mée epa kaa daamaa agiyoo mée
yaukuwata kemaata inii sikii mée kiyaata.
17 Mée ena mee ko wa me si yayeeta kemaata waa doodoo mée tomaa
boowoo seta kiya Mée ena mee, Yesus Kristus mee Wa me daamaa mée
yaukuwata agiyoo mee esee ebo. Mee kaama Ogatamee me epaa mee
maamaa eebaa inii kaa aii mée yadootaata kaama inii sikii mée kiyaata.

5:8 Yoh 3:16, 1Pet 3:18 **5:10** Ep 2:1-6, Kol 1:20-22 **5:12** Kej 3:6-7

Kuwa Wa me epaa kuwa daamaa maseta bagee yuwa okoo taa ma taa Waa
ma ebo toowoo taatagea.
18 Kuwa me kemaata mée ena me si yayeeta kemaata mée uduma pedeo
kiyaano etaa da agoo kiyaata. Bedaa Mée ena me daamaa ukuwata agiyoo
ena mee kaa mée uduma daamaa sikii kiyaata kaama kisee too toowoo
taano etaa da agoo kiyaata.
19 Ena mee wa me Ogatamee me menaa yayiino taa kemaata mée
maamaa eebaa pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee
kiyaata. Bedaa ena mee Wa me Ogatamee me menaa daamaa yayeeta
kemaata mée maamaa eebaa daamaa sikii kiyaata.
20 Ogatamee me Musa paagoo kuwa deewoosi naadi menaa manta mee
ko kuwa aseta menaa tuunuu seta bagee okoo kaa mena maamaa eebaa
kisi naadi manta. Kuwa okoo kaa menaa eebaa kedaa siwoo seta kiya taa
ma taa Ogatamee me mée epa dimii mee miya esee ebo kedaa seta.
21 Mee ko mée me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ebo kedaa, pesee
kedaa naadi kaama mée boowoo seta. Kiya taa ma taa inii epoo Mée Yesus
Kristus doodoo Ogatamee me inii sikii mée kiyaata. Mee kaama eto ko Wa
me mée epa dimii mee ebo kedaa, pesee kedaa naadi kaama inii kisee too
iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea.

6

Idukaa iyee kuwa boota kemaata eto Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo taai naadi menaa

1 Wa me mée epa dimii mee ebo kedaa seta kemaata inii mapea
menaa wegayaa? "Ogatamee me mée epa dimii mee bedaa ebo kedaa
siwoosi naadi inii pedeo agiyoo ukuwagee taano daamaa" see menaa kuwa
wegayaa ye?
2 Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Inii ko kuwa pedeo dimii, pedeo
menaa kuwa booyaata bagee yoka inii kaasee kaa kisee pedeo dimii kaa
toowoo siyaa?
3 Inii Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi uwo tukumaano ebea-ebea
menaa kuwa naa ikii ewo ye? Mee ko Waa boota-boota kuwa inii miya
kisee Waa ma aagadi-maagadi naadi uwo tukumeta.
4 Kisee kemaata inii uwo tukumeta kaboo inii Kristus ma epo enaataa
boota kaama ogo maataayaa mokoo. Mee ko Nagamee Wa me asii-sege
see pesee da mee me Kristus Waa boota kaama aya andoo peeyaata see
see mokoo eto inii miya gipii see dimii kaa too daamaa umiwoo, toowoosi
naadi inii Waa ma epo enaataa boota kaama ogo maataamea.
5 Mikee, Waa boota see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi
boopea kepa ko taa ma taa Waa aya andoo peeta see see inii miya Waa
ma aagadi-maagadi naadi aya andoo peeta kaama toowoo taapea.
6 Inii me idukaa iyee kuwa me inii pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo
ukuwawoo, kisee umiwoosi naadi pesee da ma aagadi siwoo seta bagee
yuwa kedaa seta. Inii kisee pedeo see iyee kaa umiwoo siyaa pesee da
mee taa kisi naadi inii Waa ma aagadi-maagadi naadi epo enaataa piya
bokoo to kaa boota, see kuwa inii ipi.
7 Mikee, kisee boota bagee gaayu ko okoo boota kaama wodoo kuwa
pedeo iyee kaa umiwoo siyaa pesee da mee pekataata toogee siyaa.
8 Inii Kristus ma epo enaataa boota kemaata inii Waa ma epo enaataa
umiwoo, toowoo taapea, see kuwa inii mikee menaa yoka see gaayaa.

5:20 Yoh 1:16-17, Rom 6:23 **6:2** 1Pet 2:24 **6:4** 2Kor 5:17, Kol 2:12-13 **6:6** Gal 2:19-20, 5:24

9 Kristus Waa boota kaama aya andoo peeyaata kemaata Waa bedaa
wiyaagoo to ma se bogaatagi, bogaano yaato pesee da kuwa Wa kaa taa,
Wa me kisee daba, peedi ekeata, see kuwa inii ipi.
10 Waa boota mee ko kaagaa ena too too sikii. Kuwa pedeo iyee kaa
umiwoo siyaa pesee da kuwa taa kiyaano see naadi boota. Bedaa Waa eto
aya tupi mee ko Ogatamee ma dimii menaa kaa too toowoo taaki.
11 Mee mokoo miya eto ko ikii me gaawoo see dimii mee ko kisee:
"Ni me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa booyaata kemaata kaama anii
Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi Ogatamee ma dimii menaa kaa
too umiwoo, toowoo taapa" see dimii mee gaawoo taai.
12 Kuwa me kemaata pedeo dimii, pedeo menaa kuwa pesee kedaa siyaa
yoka ikii yiba se tuyaai. Maa da mee booyaa agiyoo too yoka pedeo ou
dimi-pami kuwa se obeai.
13 Ikii me maa to kaa takumeta agiyoo kuwa me pedeo agiyoo se ukuwaai.
Ikii koopoo see agiyoo ukuwaano see naadi ekaato ekegatagaakee se kiya
ikii ekaato Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siwoo taai. Ikii ko
boota kaama aya andoo kipeeyaata bagee mokoo yoka ikii me maa to kaa
takumeta agiyoo yuwa me mikee topoo see agiyoo kuwa too ukuwaano see
naadi ikii ekaato Wa paagoo ekegatagaa siwoo taai.
14 Mikee, idukaa ikii ko Musa me menaa ma aagadi seta bagee kiya
eto ko ikii Ogatamee me epaa mee ma aagadi siyaa bagee yuwa. Kisee
kemaata eto kaama wodoo ikii pedeo iyee kaa umiwoo siyaa pesee da kaa
se umiwoo, toowoo siyaa.

Agiyoo yaokagee see bagee toma wiya kaa ebea-ebea menaa

15 Eto ko inii Musa me menaa ma aagadi taano taa bagee kemaata inii
mapea menaa wegayaa? "Inii Ogatamee me epaa mee ma aagadi seta
kaama umiwoo see bagee yoka koosi, inii pedeo agiyoo daba ukuwayaa"
see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo.
16 Daamaa nekeenii: Mée me agiyoo yaokagee see bagee gaayu ko okoo
me eboo wa me agiyoo too daamaa yaukuwaano see naadi wa paagoo
too ekaato ekegataayaa, wa me menaa too yayeesi naadi okoo peneata
bagee mokoo. Mee mokoo miya ikii pedeo agiyoo ukuwaano see naadi
ikii ekaato ekega-manee siyu ko ikii kipeneata kaama mée bogaano yaato
badaa kimaayaa. Kiya ikii Ogatamee me menaa daamaa yayiino see naadi
ekaato Wa paagoo ekega-manee siyu ko ikii mikee topoo see bagee toogee
taano yaato daamaa badaa kimaayaa, see menaa kuwa ikii ewo ye?
17 Kiya Ogatamee mee kiiboo, paamee. Idukaa ikii ko pedeo agiyoo
too ukuwageesea naadi kipeneata bagee kiya eto ko kuwa ikii kitupiwoo
seta menaa kuwa ikii dimi yiba maamaa peneata yayeewookea yoka inii
paamee dimii mee ebo.
18 Idukaa ikii ko pedeo ukuwawoo, umiwoosea naadi kipeneata bagee
yuwa kiya eto ko ikii daba kipekageeta kaama mikee topoo see agiyoo
daamaa yaukuwawoo, umiwoosea naadi kipeneata bagee yuwa kegea.
19 Ikii mena nekeeniino kuwa kana see bagee kemaata anii kuwa ebea-
ebea menaa kuwa kaa kisega. Idukaa ikii pedeo agiyoo ukuwaano see
naadi ikii ekaato maa to kaa takumeta agiyoo yuwa ekega-manee siwoo
seta. Ikii kisee ekaato ekega-manee siwoo naadi kaama ikii esee pedeo
agiyoo-pagiyoo ukuwageesea naadi kipeneata bagee yuwa keta. Ikii kisee
too umiwoo, toowoo naadi kaama ikii me pedeo ukuwata agiyoo yuwa
eebaa kega, eebaa kega siwoo seta. Kiya eto ko ikii mikee topoo see

6:11 Kol 3:3-5 **6:12** Yoh 8:34, Rom 12:1 **6:16** Mat 6:24, 2Pet 2:19

agiyoo kuwa too yaokagee see bagee kaano see yoka ikii ekaato maa to kaa
takumeta agiyoo yuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siwoo taai.
Mee kaama ikii me pedeo yuwa kuwa wiginiwoo naadi kaama daamaa
dimii, daamaa menaa kuwa too eebaa kedaa siwoo siyaa.
20 Idukaa ikii pedeo ukuwageesea naadi kipenee siwoo seta kaboo ikii
mikee topoo see agiyoo too ukuwaano gaano pedeo see dimii mee taa.
21 Ikii me kuwa idukaa pedeo ukuwawoo seta agiyoo kuwa kaa ikii
eto ego weda nao see gaagea. Ikii kuwa agiyoo ukuwawoo naadi kaama
daamaa agiyoo ena ma kiagoo kiyaata ye? Taa, kuwa agiyoo ukuwawoo
naadi kaama usiyaato ko boota kaama wigintaayaa.
22 Kiya eto ko ikii kisee pedeo ukuwawoosea naadi kipeneata bagee
yuwa se. Ogatamee me ikii kipekageeta kaama ikii daamaa agiyoo
yaukuwawoosea naadi kipeneata bagee yuwa kegea. Eto ko ikii daamaa
dimii, daamaa menaa, kisee daamaa poo eebaa ekayaabuu siwoo naadi
kaama ikii kuwa pedeo yuwa wiginiwoo siyaa. Ikii kisee daamaa
wiginiwoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko iminoo miya, iminoo miya
kisee too toogee siwoo taatagea.
23 Pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo setaa to mokoo da mee
ko mée boota kaama wigintaayaa. Kiya Ogatamee me aii mée yaekeata
agiyoo mee gaayu ko inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-
maagadi naadi kisee too iminoo miya, iminoo miya toogee siwoo siyaa
kuwa.

7

Api goeyaa kaa ebea-ebea menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko ikii Musa me menaa ipi see bagee kuwa
anii mena ena kisiinaka. Mee ko Musa me menaa deewoo see bagee kuwa
okoo bogaano taa miyoo too kuwa menaa ma aagadi siwoo seta, see kuwa
ikii ipi.
2 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Api ena, mée me goemaata kaama
paimee ma enaataa aagadi naadi umiwoo taai see asiyaa. Paimee boota
gaayu too kuwa waa ma enaataa aagadi naadi umiwoo taai see wegayaa
menaa kuwa ekeasiyaa.
3 Kisee kemaata paimee bogaano taa miyoo kuwa mee apii to me apanaa
mée ena kaa pe-gadimiyu ko waa tobaaka taata see apii see wegayaa. Kiya
paimee boopi kepa ko kuwa waa ma enaataa aagadi naadi umiwoo taai see
wegayaa menaa kuwa taa kiyaa. Waa apanaa bagee kaa pe-gadimiyu ko
tobaaka taata apii see kuwa se wegayaa.
4 Neebee nokaa yuwa, ikii miya kisee. Idukaa ikii Musa me menaa ma
aagadime siwoo seta bagee yuwa mokoo. Kiya ikii eto Kristus ma aagadi-
maagadi naadi epo enaataa boota mokoo see see topea. Kisee kemaata
kuwa Musa me menaa deewoo taai see menaa kuwa ekeasiyaa. Eto ko
ikii Kristus Wa kaa pe-gadimemaata totaakea. Mee ko ikii Ogatamee kaa
daamaa agiyoo yaukuwawoo, daamaa poo yaekayaabuu siwoosea naadi
ikii Waa boota kaama aya andoo peeta Mée Wa kaa pe-gadimemaata
toogeekea.
5 Mikee, idukaa inii mée me iyee-payee kuwa kaa umiwoo, toowoo seta
kaboo inii kuwa deewoo see menaa yuwa doowoo seta kuwa me inii me
maa da yiba pedeo ou dimi-pami kuwa ebo kega, ebo kega siwoo seta.

6:23 Gal 6:7-8, Yak 1:14-15

Kisee pedeo poo ekadaa siwoo naadi kaama inii usiyaato ko boota kaama
wa too mée wigintaayaa.
6 Kiya eto ko inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama epo enaataa
boota mokoo topea. Kisee kemaata kuwa Musa me menaa deewoo taai
see menaa kuwa inii ekeasiyaa, inii kaa kaama patagataata toogeekea. Eto
ko inii Roh me etokaa gipii mée kiyaata dimii mee kaa daamaa agiyoo
yaukuwawoo, umiwoo siyaa. Inii kuwa idukaa deewoosi naadi ebeamaata
menaa yuwa doowoo, umiwoo siyaa se.

Musa me menaa kuwa ipi keta kaama pedeo dimii, pedeo menaa kuwa miya awee da kaa nekeeniyaa see kaa menaa

7 Kisee kemaata inii mapea menaa wegayaa? "Musa me menaa
kuwa pedeo menaa yoka" see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee menaa
kuwa peenaa ma taa, iyo. Musa me menaa kuwa daamaa menaa kiya
kuwa menaa yuwa doodoo "Kisee pedeo ii" see kuwa anii awee da kaa
nekeeniyaa. Kuwa menaa taa naaki anii kisee awee da kaa se nekeeniyaa.
Mee ko kuwa menaa yiba mena ena ko kisee: "Mée me agiyoo kuwa anii
naaki ou see dimii mee se gaai" see menaa mee agoo. Mee mena kamuu
da mee taa naaki mée me agiyoo anii naaki ou see dimii mee ko pedeo
yoka, see kuwa anii se nekeeniyaa.
8 Anii mee mena kamuu da mee ipi keta kemaata mée me agiyoo anii
naaki ou see dimii mee eebaa agoo kedaa seta. "Kisee pedeo yoka se
ukuwaai" see aseta menaa kuwa taa naaki anii pedeo kotoo ukuwaanaka
dimii mee se agoo kedaa siyaa, kuwa ou dimii yuwa se anoogeeyaa, kuwa
dimii kuwa boota mokoo kiyaa.
9 Anii Musa me menaa ewo see kaboo ni me dimi mena daamaa toogee
seta kiya kuwa menaa ipi keta kaama wodoo ni me pedeo ukuwaanaka
see dimii mee anoogeedaa naadi
10 anii mée bogaano yaato peanta. Musa me menaa kuwa ko anii deewoo
naadi kaama daamaa natuyaabuu siwoo taapa menaa yoka see gaata kiya
taa, anii kuwa menaa doodoo bogaano yaato badaa namaata menaa yuwa.
11 Mikee, mee "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see menaa mee anii ipi
keta kaama wodoo Ni me pedeo ukuwaanaka dimii mee anoogeeta kaama
kisee anii nadeebaa seta. Kuwa se ukuwaai see aseta menaa doodoo ni me
pedeo ou dimii mee me anii mée bogaano yaato peanta.
12 Kisee kemaata Musa me menaa kuwa pedeo se, daamaa wa too
wigintaata menaa, bedaa kuwa mée aseta menaa yiba mena gakata uduma
miya daamaa wa too wigintaata menaa, uduma topoo, uduma daamaa
menaa too.

Mée yiba dimi wiya kuwa kaa aawisii segee siyaa kaa menaa

13 Musa me menaa kuwa daamaa see menaa kiya anii mée bogaano
yaato badaa namaasi naadi menaa yuwa too, see menaa kuwa wegayaa
ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Anii mée bogaano yaato badaa
namaata kuwa ko Musa me menaa kuwa me kaama se. Kuwa daamaa mée
manta menaa kiya kuwa menaa kuwa doodoo mée me pedeo iyee-payee
kuwa awee da kaa deeyaano see naadi mée manta. Kuwa pedeo iyee-payee
kuwa kaa ukuwagee seta agiyoo kuwa me anii mée bogaano yaato badaa
namaata. Mee ko Musa me menaa yiba "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see
menaa yuwa anii ipi keta kaama ni me pedeo iyee-payee kuwa miya esee
pedeo nao see nekeeniyaa. Kisee awee da kaa nekeensi naadi kuwa Musa
me menaa mée manta.

7:7 Kel 20:17, Rom 3:20 **7:11** Kej 3:13 **7:13** Gal 3:21-22

14 Mikee, Musa me menaa kuwa ko Roh kaa kaama menaa, see kuwa
inii ipi. Kiya anii dabaa see mée ena. Mée me agiyoo yaokageesi naadi
peneata bagee see see mokoo anii miya pedeo agiyoo ukuwageesi naadi
napenee segee see mée.
15 Mee ko anii daamaa agiyoo too ukuwaano ede kiya anii kisee daamaa
agiyoo se ukuwataa, anii ukuwaano be see agiyoo kuwa ukuwagee see mée
kemaata ni me ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa yaai, anii se nekeenega.
16 Ani me kisee pedeo yoka ukuwaano be see agiyoo kuwa anii ukuwayu
ko Musa me menaa yiba "Kisee pedeo yoka se ukuwaai" see menaa da mee
mikee daamaa menaa yoka, see dimii mee anii gaayaa.
17 Kisee kemaata eto ko ni me ukuwaano be see agiyoo ukuwageeka kuwa
ani me se kiya ani yiba pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me ukuwageeka.
18 Mikee, mée me iyee-payee kuwa ani yiba topa, anii dimi yiba daamaa
too see kuwa taa, see kuwa anii ipi. Anii daamaa agiyoo ukuwaano ede
kiya se ukuwayaa.
19 Anii daamaa ukuwaano ede see agiyoo yuwa se ukuwataa, anii kuwa
esee pedeo naadi ukuwaano be see agiyoo kuwa ukuwageeka.
20 Anii ukuwaano be see agiyoo ukuwayu ko ani me se kiya ani yiba
pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me ukuwayaa.
21 Kuwa me kemaata ani yiba gaayaa, peeyaa yuwa kuwa ko kisee:
Anii daamaa agiyoo ukuwaano ede see gaayaa kaboo da pedeo agiyoo
ukuwaanaka dimii mee miya epo enaataa topa, kisee ukuwaandaa segeeka
ii, see kuwa anii deegeeka.
22 Mikee, anii dimi yiba Ogatamee Wa me "Kisee ukuwaai, kisee se
ukuwaai" see mée aseta menaa kuwa anii ede nao see gaayaa
23 kiya ni me maa to kaa takumeta agiyoo yuwa yiba apanaa iyee agoo.
Mee iyee da mee ni me dimi menaa da ma aawisii segeeka, see kuwa anii
deegeeka. Kisee aawisii segee naadi kaama ni me maa to kaa takumeta
agiyoo yiba pedeo iyee da mee me anii napeneata pedeo dimii gaawoo,
pedeo agiyoo ukuwawoo, kisee umiwoo, toowoo siyaa.
24 Yaai, anii pedeo keta see mée. Kuwa anii napeneata kaama maa da
yiba toogee see iyee kuwa me anii mée bogaano yaato badaa namaayaa
yoka anii daba nadaagimaa peeyaano mée mee maamee naa ya?
25 Kiiboo, paamee Ogatamee! Wa me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
Waa doodoo daba nadaagimaa peeyaano Mée.
Kisee kemaata eto ko anii dimi menaa da me Ogatamee me "Kisee
ukuwaai, kisee se ukuwaai" see mée aseta menaa kuwa yayeewoo taano
dimii mee anii ede. Kiya ni me maa da kaa iyee da mee me anii pedeo
dimii gaataa, pedeo agiyoo ukuwataa, kisee dimii wiya kuwa kaa omegee,
toogee siyaa.

8

Roh mee ma epo enaataa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Ogatamee me kisee daamaa mée yakiyaata kemaata eto ko okoo Kristus
Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo see bagee kuwa Ogatamee
me okoo kaa pedeo kisi naadi menaa kuwa peenaa ma taa, okoo se
wigintaayaa, okoo kisee bagee yuwa kiyaata.
2 Mikee, kuwa ikii pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo naadi
kaama mée bogaano yaato badaa kimaasi naadi pesee da kuwa me ikii
kipenee siwoo seta. Kisee kiya Roh me ikii daamaa kituyaabuu siwoosi

8:1 Yoh 8:36, Gal 5:1

naadi pesee kuwa me ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama daba kidaagimaa peeyaata yoka eto ikii pedeo kikiyaasi naadi
menaa ena ma taa.
3 Mee ko mée me iyee kaa ou gaata-gaata kuwa me mée penee siwoo
naadi kaama dabaa see bagee mée kiyaata. Kisee kemaata Musa me menaa
deewoo see kaa daba mée se daagimaa peeyaayaa, iyo. Kisee mée me se
ukuwamaayaa agiyoo kiya Ogatamee me mée yaukuwata, mee ko Wa me
Yogaa mee isiyaata kaama mée tomaa ena keta. Waa má yaato ko inii
pedeo see bagee inii me maa to see see agoo keta. Inii me pedeo yuwa kuwa
kaa inii boota kaama mée wigintaayaa kiya Waa mée yaboota kemaata inii
Ogatamee ma menaa yuwa taa keta, kisee Wa me maa to kaa mée yataa
kiyaata.
4 Mee ko idukaa Musa me menaa yiba ikii daamaa, topoo see dimii kaa
umiwoo, toowoo taai see aseta see see inii miya Ogatamee me inii topoo,
inii sikii mée kiyaano see naadi Yesus mée yaboota. Eto ko inii mée me
iyee kaa umiwoo, toowoo siyaa se kiya Roh me iyee kaa umiwoo, toowoo
siyaa.
5 Mikee, mée me iyee kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa okoo me
ou gaayaa agiyoo kuwa kaa too dimi maawoo siyaa. Kiya Roh me iyee kaa
umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa Roh me ou gaayaa agiyoo kuwa kaa
dimi maawoo siyaa.
6 Mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo naadi kaama usiyaato ko boota
kaama wigintaayaa. Kiya Roh me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo naadi
kaama usiyaato ko mée daamaa toowoo siyaa, Ogatamee ma emee-emee
see kaa umiwoo, toowoo siyaa.
7 Mee ko mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee kuwa
Ogatamee ma yape kiyaa bagee. Okoo Wa me "Kisee ukuwaai, kisee se
ukuwaai" see menaa kuwa si yayeetaa. Mikee, okoo yayiino ko iyo.
8 Mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee kuwa Ogatamee Waa
dimi wikimiyaano iyo.
9 Kiya ikii gaayu ko ikii mée me iyee kaa ou gaawoo, umiwoo siyaa bagee
se. Ogatamee me Roh mee ikii yiba esee mikee kiitoogee siyu ko ikii Roh
me iyee kaa umiwoo, toowoo see bagee. Kristus me Roh mee taa see bagee
kuwa Wa me bagee se.
10 Kristus mee ikii yiba tupi gaayu ko pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa kaa
má yaato bogaapea kiya Ogatamee me ikii sikii kikiyaata kemaata Roh me
ikii aya kituyaabuu siwoo taapi.
11 Yesus boota kaama aya andoo peeyaata Mée Wa me Roh mee ikii yiba
kiitoogee siyu ko Kristus aya andoo peeyaata Mée Wa me ikii me maa da
mee miya aya kituyaabuu siwoo taatagi. Maa da mee ko booyaa agiyoo too
kiya Ogatamee Wa me Roh mee ikii yiba kiitoogee naadi kaama kisee aya
kituyaabuu siwoo taatagi.
12 Neebee nokaa yuwa, Wa me kisee daamaa mée yaukuwaatagi kemaata
inii ukuwaano gaano pedeo agiyoo agoo. Kiya kuwa agiyoo kuwa mée
me iyee kaa ukuwaakee agiyoo kuwa se, inii me ou gaata-gaata doodoo
umiwoosi naadi agiyoo kuwa se.
13 Ikii mée me iyee kaa umiwoo, toowoo siyu ko ikii boota kaama
kiwigintagaatagi. Kiya kuwa ikii má yaato pedeo ukuwaano see agiyoo
kuwa ikii me Roh pesee kaa booyaabuu segee siyu ko ikii daamaa toowoo
taatagea.

8:3 2Kor 5:21, Gal 4:4-5 **8:5** 1Kor 2:14, Gal 5:16-17, Yak 4:4 **8:12** Kol 3:5, Gal 5:24, 6:8

14 Ogatamee me Roh mee Wa keta eepeetaa see bagee kuwa okoo uduma
Ogatamee me yogaa yuwa.
15 Mee ko idukaa ikii me Ogatamee me napedeo kiyaapi, kisee weda
see dimii mee ma aagadi taata umiwoo, toowoo seta bagee yuwa. Kiya
eto ko ikii Roh mee maseta bagee yuwa kegea. Eto ko ikii mee idukaa
weda see dimii mee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se kiya Roh me
ikii Ogatamee me yogaa kikiyaata kemaata ikii me Roh pesee kaa "Abba,
Neataagi wae" see asiyaa bagee yuwa.
16 Roh mee inii ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa me inii dimi
yiba "Aa mikee Ogatamee me yogaa yoka" see mée asegee see.
17 Inii Ogatamee me yogaa yuwa kemaata Wa me yogaa yuwa daamaa
maniyaa agiyoo kuwa aii masiitagea. Kristus Waa miya kuwa agiyoo
maseta see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi inii me see yuwa
masiitagea. Mee too se kiya Kristus Wa me ae-wae see agiyoo doogee seta
see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi kisee agiyoo doogee siyu
ko inii me see yuwa daamaa masiitagea. Waa kisee ae-wae segee seta
kemaata Ogatamee me Waa ebo, Waa asii-sege siyaata see see inii miya
kisee kaatagea.

Eto kiipaa inii ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa kiya usiyaato ko daamaa kaatagea see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Mikee, iminookaa yaato inii asii-sege see mée siyaabuu taatagi kuwa
esee daamaa, esee ebo, inii kisee diitagea yoka inii eto kiipaa ae-wae, dimi
gaagaa segee siyaa yuwa kuwa esee peedi, see kuwa anii gaaga.
19 Mee ko Ogatamee Wa me yogaa yuwa ii see kuwa awee da kaa mée
deeyaabuu taatagi. Inii kisee mée deeyaabuu taatagi naagoo mani kega
naaki ou naadi maamaa diitoo siwookea. Inii mée tomaa yuwa me too se
kiya Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma me miya mee naagoo
maamaa diitoo siwookea.
20 Mikee, idukaa Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kaa
pedeo ayaa yadootaata kemaata kuwa agiyoo-pagiyoo me umiino, toono
yuwa uduma otoopa pedeo kedaa seta. Kuwa agiyoo-pagiyoo me inii
kisee mée yakiyaano daamaa, ede see gaata se kiya Ogatamee me Anii
iminookaa kuwa agiyoo-pagiyoo uduma bedaa daamaa yakiyaabuu taata
yoka naadi kaama idukaa kuwa uduma umiino, toono pedeo yakiyaata.
21 Mee ko kuwa agiyoo-pagiyoo uduma pedeo kiwoo, umiwoosi naadi
pesee da kuwa iminookaa Ogatamee me yataa kiyaata kaama kuwa agiyoo-
pagiyoo uduma daba peeyaabuu taatagi. Daba peeyaata kaama Wa me
yogaa yuwa okoo ebo, okoo asii-sege siyaabuu taatagi see see mokoo Wa
me kuwa agiyoo-pagiyoo yuwa miya kisee daamaa yakiyaabuu taatagi.
22 Mikee, kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma idukaa kaama eto
too kisee epo enaataa aa-waa, gaagaa siwoo segeekea, yoga kabaano see
kaboo apii to me boodi ebo abaayaa mokoo, see kuwa inii ipi.
23 Kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa too se kiya inii Roh maseta bagee yuwa
miya kisee dimi yiba aa-waa siwoo segeekea. Mee ko Ogatamee me Roh
mee inii daamaa mée aii manta kiya Wa me mée maniyaa agiyoo apanaa
yuwa kuwa miya mée maniitagi. Kisee kemaata inii Wa me yogaa yuwa
ii see kuwa awee da kaa mani mée deeyaagi naaki ou see dimii mee
gaawookea. Bedaa kuwa má yaato pedeo ukuwasi naadi mée penee siwoo
siyaa yuwa kuwa mani mée yapatagaaniyaata kaama toowookea naaki ou

8:15 Gal 4:6-7, Ep 1:5 **8:18** 2Kor 4:17-18, 1Pet 1:6-7 **8:20** Kej 3:17-19

see dimii mee miya gaawookea. Kisee mée yakiyaano taa kemaata inii
kisee too aa-waa siwoo segeekea.
24 Mee ko petamanii Ogatamee me inii daba mée daagimaayaata kaama
wodoo kisee Wa me inii daamaa too mani mée yakiyaagi naaki ou see
dimii mee gaawoo, Wa kaa dimi kotopiwoo siyaa. Wa me inii kisee mée
yakiyaano taa, inii diino taa kemaata inii kisee ou dimii mee gaawoo
siyaa. Kisee inii Wa me mée yakiyaata topea naaki Wa me inii kisee mée
yakiyaagi naaki ou see dimii mee se gaayaa, se maa?
25 Kiya kuwa inii diino taa agiyoo kuwa inii ou gaawoo, Wa kaa dimi
kotopiwoo siyu ko inii kisee Wa me mani mée yakiyaagi naaki ou see dimii
kaa koogo diitoo, umiwoo siyaa.
26 Inii kisee diitoo, umiwoo naadi kaama Roh mee inii kaa mée tabogetaa
siyaa. Mee ko inii dabaa see bagee yuwa kemaata inii me sembahyang
menaa kuwa mapea menaa daamaa, see kuwa inii ewo. Inii ewo kiya Roh
me inii me sembahyang menaa yuwa mée yamasegeeta kaama Ogatamee
paagoo mée yaasegeeki. Roh Waa aa-waa see kaa menaa keenda, kisee
mée me ewo, se wegayaa see menaa kaa mée yaasegee see.
27 Inii me dimii yiba ipiipi mée deetaa see Mée mee Waa Roh me dimii
mee miya ipi. Roh me Ogatamee me bagee yuwa me idimegee siyaa menaa
yuwa yeeta kaama Ogatamee me daamaa, Anii yaukuwaapa see gaata-
gaata doodoo too Roh me Wa paagoo okoo kaa yaidimegee siyaa.
28 Ogatamee epa gaayaa bagee yuwa okoo kaa yaukuwaandaa siyaa
agiyoo kuwa uduma usiyaato ko daamaa too. Wa me kuwa agiyoo
yuwa uduma enaataa okoo kaa daamaa-daamaa yakiyaabuu siwooki.
Mikee, okoo Wa me gaata-gaata doodoo daamaa wigintaata kaama Ni
paagoo nameei see aseta bagee kuwa Wa me okoo kaa kisee daamaa
yaukuwaaniyaabuu siwooki, see kuwa inii ipi.
29 Mee ko idukaa esee petamanii kaama Ogatamee me kuwa Ni me bagee
kisi naadi daamaa wigintaata bagee kuwa okoo Niyoopaa me iyee da mee
see see bagee yuwa kiyaabuu taata, see menaa wegataata. Wayoopaa mee
ko yagamee yagaaboo to mokoo, bedaa menaanii yuwa kuwa eebaa kisi
naadi okoo daamaa wigintaata.
30 Bedaa kuwa idukaa kaama Wayoopaa me iyee da mee see see kiyaabuu
taano see naadi daamaa wigintaata bagee kuwa Wa me okoo Ni paagoo
nameei see aseta. Kiyoo kaama kuwa Ni paagoo nameei see aseta bagee
kuwa Wa me okoo sikii kiyaabuu seta. Bedaa kuwa Wa me sikii kiyaabuu
seta bagee kuwa Wa me okoo ebo, okoo asii-sege siyaabuu taata see gaata.
Wa me okoo kisee bagee daamaa kiyaabuu seta.

Ogatamee Wa me bagee yuwa Wa me epa dimii mee se patagataayaa naadi menaa

31 Wa me inii kisee bagee daamaa mée kiyaabuu seta kemaata inii mapea
menaa wegayaa? Inii me wegatagaano see menaa mee ko kisee: Ogatamee
Waa inii yaato gaayu ko maamee inii ma aawisii semaayaa ya?
32 Ogatamee Wa me Yogaa kiya yaku gaano taa, inii mée uduma kaa
mée yaekegataata. Wa me Yogaa mee inii aii mée manta kemaata bedaa
se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma miya inii aii mée se maniyaa ye?
33 Ogatamee me daamaa wigintaata bagee kuwa okoo kaa pedeo menaa
Wa paagoo yawegaano bagee ena agoo ye? Ogatamee me inii sikii mée
kiyaata kemaata kisee menaa kuwa iyo.

8:25 2Kor 4:18, 5:1-7 **8:29** 2Kor 3:18, Ep 1:3-5 **8:32** 2Kor 6:10, 8:9 **8:33** 1Tim 2:5, 1Yoh 2:1-2

34 Inii pedeo kisi naadi menaa mée yawegaano bagee ena agoo ye?
Kristus Yesus Waa mée yaboota. Mée yaboota kuwa too se kiya bedaa
aya andoo peeta kaama Ogatamee me dagi yagaa yaato totaaki. Waa kiyoo
kaama kuwa inii pedeo kisi naadi menaa yuwa mée yataa kiyaabuu taaki.
35 Kristus me mée epa dimii mee inii mée yapatagataayaa bagee ena
agoo ye? Dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa me Wa me mée epa dimi mee
inii mée yawasetaayaa ye? Ae-wae siyaa agiyoo kuwa me ye? Mée wegee-
wegee siyaa kuwa me ye? Naano agiyoo taa kaa kuwa me ye? Doka taa
kaa kuwa me ye? Mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa me ye? Mée wugiyaa
kuwa me ye?
36 Mee see see ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Inii A me bagee kemaata pedeo komaa kaama kisee too daatooyiba yaato
uduma mée me mée wogeeiikea,
domba wodaa wogeei-wagaai siyaa mokoo mée me inii kisee mée koo
taakea" *Mzm 44:23*
see menaa ebeamaata.
37 Kisee kiya inii me umiino, toono yiba kuwa yaai-yaai agiyoo agoo kiyaa
miya inii mée epa see Mée Waa doodoo inii taa ma taa kuwa agiyoo uduma
daba, peedi ekeata pesee ma umiwoo, toowoo siyaa.
38 Anii mena ena mee esee mikee menaa ii see gaawoo see dimii mee ko
kisee: Ogatamee me mée epa dimii mee inii mée yawasetagaano iyo. Inii
booyaa miya, inii se booyaa miya mée si yawasetaayaa. Malaikat bagee
yuwa ma, paa yuwa ma, etokaa kotoo yuwa ma, epeekaa kotoo yuwa ma
kuwa me miya Wa me mée epa dimii mee inii mée si yawasetaayaa. Bedaa
se-pesee, we-pesee uduma,
39 asiyaato pesee see agiyoo yuwa me miya, yamuyaato pesee see agiyoo
yuwa me miya, Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo apanaa yuwa uduma
me miya mée si yawasetaayaa. Inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma
dimi aagadi-maagadi naadi kaama Ogatamee me epa dimii mee inii mée
yapatagatagaano iyo.

9

Israel bagee yupii Ogatamee me daamaa wigintaata bagee yuwa kaa menaa

1 Anii ko Kristus Wa yaato bagee kemaata mikee menaa ena kiiwe-
gaanaka. Mee menaa mee ko Roh Kudus me mee mikee menaa yoka see
kuwa anii dimi yiba nasigi kemaata makapaa menaa se.
2 Mee ko kisee: Anii dimi mena boodi ebo, gaagaa dimii mee kisee too
se sikiinega.
3 Mikee, anii ma tomaa kaa bagee kuwa okoo nii ma gadimani bagee
yuwa kiya Israel bagee mée eebaa Kristus yaato taa. Anii Ogatamee me
okoo Kristus yaato namiyaagi naaki ou see dimii mee esee ebo. Wa me
ni kaa too pedeo ayaa nadooyaayaa, kisee anii Kristus ma napatagataayaa
kuwa koosi, kuwa anii ma tomaa kaa bagee kuwa Kristus yaato namiyaai,
kisee okoo ma, anii ma aapeka natagaai, kisee ukuwaano daamaa see
gaaga.
4 Okoo miya Israel bagee, Ogatamee me idukaa kaama okoo daamaa
wigintaata kaama Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa. Idukaa kaama okoo
paagoo Wa me asii-sege siyaa agiyoo yuwa deeyaabuu siwoo seta. Bedaa
okoo paagoo Wa me asiino, "Anii miya kisee daamaa kiukuwawoo taapa,
ikii me miya kisee daamaa naukuwawoo taai" see menaa miya aseta,

8:37 Yoh 10:27-29, Why 12:10-11

okoo paagoo deewoo siyaa menaa miya Musa doodoo manta, okoo paagoo
Ogatamee Waa kisee ebo ekee, kisee yaapaagee siwoo taai see menaa kuwa
miya manta. Bedaa Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taata" see menaa kuwa miya Israel bagee paagoo aseta.
5 Okoo ko Abraham ma, Isak ma, Yakub ma okoo me asii-kaba-kaba seta
bagee yuwa, bedaa okoo kaama asii-kaba-kaba siwoo naadi kaama Ebo
Kristus mee kabata. Waa ko se-agiyoo, we-agiyoo uduma Ebo Wodoo Eboo
see Mée Ogatamee mee. Kiiboo, paamee, magiyaage kisee too iminoo miya,
iminoo miya yaapaagee taano too. Amin!

6 Israel bagee okoo mée eebaa Kristus yaato taa see bagee kiya Ogatamee
me petamanii okoo paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata"
see aseta menaa kuwa mikee uwa daaga, kuwa menaa wuutu-waatu seta
see taa. Mee ko Israel bagee uduma mikee ki Israel bagee yuwa se, okoo
mée gakata Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa se,
7 bedaa Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee okoo uduma Ogatamee
me yogaa yuwa se. Idukaa Ogatamee me Abraham paagoo aseta menaa
ena mee ko kisee: "Kuwa mikee a me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa see
ekaa weewoo taatagea kuwa ko Isak mee doodoo too kaata, apanaa yogaa
doodoo se" see aseta.
8 Wa me aseta menaa mee kaa kaama inii nekeeniino ko kisee: Abraham
wa me maa to kaa kaama asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kuwa uduma
Ogatamee me yogaa yuwa ii see deeyaa see se kiya Ogatamee me Isak mee
doodoo too yoka see aseta-aseta kabawoo seta bagee kuwa too mikee ki
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kiyaa, see kuwa inii nekeeniyaa.
9 Mikee, Ogatamee me aseta menaa mee ko kisee: "Ni me wegata monaa
da kaa Anii meeta naagoo Sara mee paayogaa yogaa ena agoo kaata" see
aseta.

10 Mee too se kiya idukaa inii me bagee Isak mee wa me yogaa yuwa
miya kisee. Ribka me kadapoo mee Isak wa me kadapoo too.
11 Kadapoo yiba wiya yogaa. Kabaano taa kaboo kuwa yogaa yuwa
daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya peenaa ma ukuwaano taa
kaa Ogatamee me yoga ena too too daamaa wigintaata. Ogatamee me
wiginiyaa-wiginiyaa mee ko mée me daamaa ukuwata agiyoo kuwa kaa se
kiya Wa me gaata-gaata kuwa ukuwaaniyaano see naadi kaama too mée
wiginiyaa, kisee Ni paagoo nameei see mée asiyaa.
12 Kisee yoga ena daamaa wigintaata kaama Wa me mee apii to asiino,
"Yagamee yagaaboo to mee peedi kaatagi, menaamee me agiyoo yaokagee
see mée kaatagi" see aseta.
13 Kuwa yogaa wiya kuwa kaa menaa ena ko kisee: "Anii Yakub waa epa,
Esau mee be" see ebeamaata.*

14 Wa me kisee wigintaata kemaata inii mapea menaa wegayaa?
"Ogatamee Wa me mée wigineano kuwa koopoo" see menaa kuwa wegayaa
ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo.
15 Idukaa Wa me Musa aseta menaa ena mee ko kisee:

"Ni me aii epa kaano ede see bagee kuwa Anii aii epa kaapa,
bedaa Ni me aii epa ekeasiino ede see bagee kuwa Anii aii epa
ekeasiipa" see menaa aseta. *Kel 33:19*

9:7 Kej 21:12 **9:9** Kej 18:10 **9:12** Kej 25:23 * **9:13** Esau mee ko yagamee, Yakub mee menaamee. Yagamee mee peenaa ebo ekeasiyaa kiya Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo menaamee daamaa wigintaata kaama ebo kiyaata. **9:13** Mal 1:2-3

16 Wa me kisee aseta kemaata Wa me mée wiginiyaa-wiginiyaa kuwa ko
mée me ede gaata-gaata doodoo se, bedaa mée me omaago ma ukuwata-
ukuwata doodoo miya se kiya Ogatamee Wa me aii epa gaata-gaata doodoo
too mée wiginiyaa.
17 Mee see see menaa ena mee idukaa Ogatamee me Piraun paagoo aseta.
Ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Anii aa ebo katuyaaga mee ko Ni me
pesee agiyoo yuwa awee da kaa mée uduma deeyaabuu taano see naadi
ebo katuyaaga. Ni me pesee agiyoo kuwa kaa Ni ekaa da uwoo to, magaa
to uduma ogo pege-pege siyaabuu taano see naadi Anii ebo katuyaaga" see
ebeamaata.†
18 Kisee kemaata Ogatamee me gaata-gaata kuwa doodoo too Wa me mée
ekee siyaa. Mee ko Wa me aii epa kaano ede see bagee kuwa Wa me
okoo aii epa gaayaa, bedaa Wa me dimi mena eboo yakiyaano ede see
bagee kuwa Wa me okoo dimi mena eboo yakiyaayaa, kisee Wa me mée
yakiyaayaa.

19 Ani me kisee wegayaa kiya mée waa ena me anii aii nasiyaa menaa
mee ko kisee: "Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo too kisee mée
yakiyaayu ko 'Wa me anii nakiyaata doodoo anii se umiwoo, toowoo taapa'
see gaayaa bagee naa agoo ye? Taa yoka inii pedeo ukuwamaata kaama
Wa me yaai, kisee pedeo yoka, see mée gaayaa kuwa kaasee kaa ya?" see
kuwa mée ena me aii nasiyaa.
20 Kiya ani me waa asiyaa menaa mee ko kisee: Aa miya magaa da
kaa bagee ena yoka aa kaasee mée to? Aa kuwa menaa me Ogatamee
wisineano uu ye? Ipiipii sipi agiyoo da me ipiipii sipi mée to paagoo
"Aa kaasee kaa anii kisee ukuwasi naadi naipiipii sepe?" see menaa kuwa
asiyaa ye?‡
21 Otaawee ipiipii taa see mée gaayu ko daki magaa dukuu to masegeeta
kaama wa me gaata-gaata doodoo too ipiipii siyaa, se maa? Wa me ipiipii
siyaa agiyoo kuwa ko noonaa ebo agiyoo kaa ukuwaano see naadi ipiipii
siyaa, noonaa aii agiyoo kaa ukuwaano see naadi ipiipii siyaa, se maa?

22 Kisee miya Ogatamee me okoo pedeo kisi naadi ipiipii seta bagee kuwa
gaayu ko Wa me kagoo ma, Wa me pesee ma kuwa okoo kaa awee da kaa
mée deeyaabuu taano see dimii agoo kiya kiipaa se yoka naadi kaama Waa
dimi mena koogo animaata toogee seta.
23 Mee ko Wa me aii epa kaa daamaa ipiipii seta bagee yuwa paagoo Waa
esee ebo, Waa asii-sege nao see kuwa deeyaabuu taano see naadi Wa me
kuwa apanaa ipiipii seta bagee yuwa moga pedeo kiyaano taa. Okoo Wa
me asii-sege siyaa agiyoo yuwa masisi naadi idukaa petamanii kaama aii
epa kaa ipiipii seta bagee yuwa kuwa gaayu ko

---

† **9:17** Piraun mee idukaa Mesir magaa kaa eboo. Ogatamee me waa ebo tuyaata mee ko wa me Ogatamee wisintagaa segee seta kemaata Ogatamee me pedeo agiyoo Mesir magaa kaa yamiyaabuu taano see naadi Piraun me dimi menaa da eboo yakiyaata. Kisee kemaata Piraun me miya Ogatamee wisintagaa siwoo seta, bedaa Ogatamee me miya pedeo agiyoo yamiyaabuu segee seta. Kisee ukuwagee naadi kaama mée tomaa uduma Ogatamee mee esee omaago see Mée ii see gaata. Mée me kisee gaasi naadi Piraun mee ebo tuyaata kaama dimi menaa da eboo yakiyaata. **9:17** Kel 9:16 ‡ **9:20** Mée me gaano, 'Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo mée waa ena, wa me dimi mena eboo yakiyaata kaama wodoo waa pedeo agiyoo ukuwayu ko Ogatamee Wa me mee mée to pedeo bagee yoka see diino ko pedeo, bedaa Wa me mee mée to pedeo kiyaano kuwa miya pedeo' see kuwa mée me gaayaa kiya taa. Mee mokoo miya Ogatamee me Israel bagee noonaa okoo dimi mena eboo yakiyaata, Wa me Piraun yaukuwata see see mokoo kiya mée me Ogatamee wisineekee kaa kisee pedeo yoka, see wegayaa menaa kuwa iyo. **9:20** Yes 29:16

24 Wa me inii miya kisee bagee daamaa mée kiyaano see naadi Ni paagoo
nameei see mée aseta. Inii mée noonaa Yahudi bagee kiya kuwa too se kiya
noonaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Ni paagoo nameei see aseta.
25 Mee mokoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa menaa ena
idukaa Ogatamee me nabi Hosea aseta, mee ko kisee:
"Okoo Ni me bagee taa see bagee kuwa
epeekaa okoo Ni me bagee yuwa see ekaa weata,
bedaa okoo Ni me epa gaano taa see bagee kuwa
Ni me epa see bagee yuwa see ekaa weata. *Hos 2:22*
26 Bedaa idukaa okoo kiyoo-kiyoo tota bagee yuwa paagoo Ogatamee me
'Ikii ko Ni me bagee taa' see aseta bagee kuwa
epeekaa kiyoo tuyaa bagee yuwa okoo Toono Too Mée Ogatamee me
yogaa yuwa see ekaa weatagea" see menaa aseta. *Hos 1:10*
27 Bedaa idukaa nabi Yesaya wa me miya mena ebo kaa Israel bagee
yuwa okoo kaa menaa ena wegata, mee ko kisee: "Israel bagee kuwa
uduma egataayaa naaki maakaa pikuu da kaa ea ponee eebaa kuwa see
see kiya okoo eebaa taa yaato daba daagimaa pootagea.
28 TUHAN Wa me kisee magaa da kaa bagee yuwa wigintagaapi kuwa
Wa me ipiipi yaukuwatagaapi, kisee moga yaukuwatagaapi" see wegata.
29 Bedaa idukaa nabi Yesaya me wegawoo seta menaa ena miya kisee:
"Pesee Wodoo Pesee TUHAN mee Wa me inii me asii-kaba-kaba bagee yuwa
mée tuyaano taa naaki
inii Sodom magaa mokoo see see kiyaa,
inii Gomora magaa see see kiyaa" see wegata.§ *Yes 1:9*

Israel bagee yuwa okoo eebaa yaato me Ogatamee wisintaata kemaata wigintaata menaa

30 Kisee Israel bagee yuwa kaa yaebeamaata menaa agoo yoka eto ko inii
me wegayaa menaa mee ko kisee: Mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa
gaayu ko okoo Ogatamee me sikii nakiyaagi naaki ou see dimii mee okoo
gaano taa kiya eto ko okoo Yesus mikee nao see gaata kemaata Wa me okoo
sikii kiyaata.
31 Kiya Israel bagee kuwa gaayu ko kisee taa. Okoo idukaa kaama
Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deegi naaki ou see dimii
mee gaawoo seta kiya Musa me menaa maamaa deewoo naadi kaama
Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see gaano taa.
32 Kaasee kaa ya? Okoo Kristus mikee nao see dimii mee taa, okoo me
'Inii Musa me menaa deewoo siyu ko inii sikii kaapea' see dimii mee too
gaawoo seta. Kisee kemaata Wa me okoo sikii, okoo miya nao see gaano
taa. Okoo Ogatamee me pee-yaekeata omaa to mee badoo da kaa kepoto
naadi kaama okaata.
33 Kuwa Kristus kaa ebea-ebea menaa kuwa ko kisee:
"Yeeweei, Anii Sion magaa kaa kiyoo oma ena kiyoo pe-ekeasega.
Mée me badoo da kaa kepoto naadi okaamaayaayaa omaa to mee,
mée me Wa kaa toowage-taawage naadi okaapea.
Kiya Waa mikee gaayaa bagee kuwa ego weda taa kaapea" see menaa
ebeamaata. *Yes 28:16*

9:27 Yes 10:22-23 § **9:29** Nabi Yesaya me wegawoo seta menaa mee ko Ogatamee me Israel bagee okoo mée noonaa daamaa wigintaata daba daagimaa peeyaatagi see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

10

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko anii ma tomaa kaa bagee kuwa okoo daba
daagimaa peegea naaki ou naadi kaama anii okoo kaa Ogatamee paagoo
sembahyang yasegeeka.
2 Okoo ko "Ogatamee me menaa niidoowoo, niiukuwawoo taai" see
omaago ma wegawoo see bagee kiya okoo mikee menaa doodoo se
ukuwawoo siyaa, see kuwa mikee kisega.
3 Ogatamee me inii Kristus doodoo too mée sikii kiyaayaa menaa kuwa
okoo ewo. Okoo me "Inii Musa me menaa deewoo naadi kaama mée sikii
kiyaayaa" see menaa kuwa doowookea. Okoo Ogatamee me Kristus mee
doodoo too mée sikii kiyaayaa see menaa kuwa yayiino taa.
4 Mikee, Musa me menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too, Wa kaa
too uwa daata kemaata Waa mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me sikii
kiyaayaa.

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma daba daagimaa peeyaa menaa

5 Musa me menaa kuwa Kristus kaa uwa daata kemaata idukaa
Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see aseta menaa doodoo
mée sikii kiyaayaa see kaa menaa ena Musa me ebeamaata, mee ko kisee:
"Kuwa menaa yuwa ukuwawoo siyaa bagee kuwa daamaa toogee taapea"
see menaa ebeamaata.
6 Kiya Kristus mikee gaawoo naadi kaama mée sikii kiyaayaa menaa mee
ko kisee: "'Asiyoo epoo to wodoo maamee pakagiipi naa ya?' see dimii mee
se gaai" see menaa ebeamaata. Mena nekeeniino yaato ko 'Ani me Kristus
Waa asiyoo kaama magaa da kaa badaa pakaa-maagiinaka' see dimii mee
se gaai.
7 "Bedaa 'Yamokiyoo boota bagee toogee yoo maamee esegiipi naa ya?'
see kuwa miya se wegaai" see menaa ebeamaata. Mena nekeeniino yaato
ko Kristus Waa yamokiyoo kaama badaa maawaanaka see dimii mee miya
se gaai.*
8 Kisee se kiya mapea menaa ebeamaata naa ya? Mee ko kisee: "Okaa da
ebo menaa kuwa ekaapa, beesekaa se, ikii me ebee to kaa miya topa, ikii
me dimii yiba miya agoo" see kuwa idukaa ebeamaata. Eto ko kuwa okaa
da ebo menaa kuwa inii yaweganaakea, Yesus mikee nao see gaai naadi
menaa kuwa.
9 Kisee ikii me ebee to kaa "Yesus mee ko Tuhan yoka" see wegataa,
bedaa dimi yiba 'Yesus mee boota kaama Ogatamee me mikee aya andoo
peeyaata ii' see kuwa miya gaataa, kisee ukuwayu ko ikii daba daagimaa
pootagea.
10 Yesus me menaa kuwa dimi yiba awimaayu naadi kaama Ogatamee
me mée sikii kiyaayaa, bedaa ebee to kaa Yesus mikee nao see wegamaayu
naadi kaama mée daba daagimaa peeyaa.
11 Ogatamee me menaa yiba ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Waa
mikee gaayaa bagee ego weda see dimii mee se gaatagea" see ebeamaata.
12 Mikee, Yahudi bagee wa too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa wa too
see kuwa se kiya okoo uduma endagii. Okoo uduma epoo Mée mee ena
too too, mee ko Tuhan mee. Wa paagoo Tuhan nao see asiyaa bagee kuwa
uduma Wa me okoo kaa daamaa agiyoo maamaa yaukuwaaniyaabuu
siyaa.

10:4 Mat 5:17, Kol 2:17 **10:5** Im 18:5 **10:6** Ul 30:12-14 * **10:7** Mena nekeeniino yaato ko Kristus Waa magaa da kaa boogeeta metaki Ogatamee paagoo pakata yoka inii Waa mikee gaawoo naadi kaama mée sikii kiyaayaa menaa kuwa inii Yesus doodoo agoo, apanaa mée sikii kiyaayaa menaa kuwa kiyoo-kiyoo se abanaa taai naadi menaa mee. **10:11** Yes 28:16

13 Mee ko "Tuhan nao naadi Wa ekaa da weeyaa bagee uduma daba
daagimaa pootagea" see menaa ebeamaata kemaata mée uduma ena
doodoo.
14 Kisee kiya okoo Waa mikee gaano taa see bagee kuwa gaayu ko okoo
me kaasee Tuhan nao see asiyaa? Bedaa Wa me menaa yiino taa see bagee
kuwa kaasee mikee nao see gaayaa? Bedaa Wa me menaa okoo paagoo
eewegaano bagee taa gaayu ko okoo kaasee kuwa menaa yeeyaa?
15 Bedaa kuwa menaa pe-eewegaanaa taai see asiino taa gaayu ko kuwa
menaa kaasee eewegaanaa siyaa? Ogatamee me menaa ena mee ko kisee:
"Daamaa menaa yadoonaa see bagee yuwa meemaagea kuwa daamaa, ede
nao" see menaa ebeamaata.
16 Kiya Yesus me doometa menaa kuwa mée uduma daamaa masema-
gaano taa. Mikee, kisee menaa da idukaa nabi Yesaya me wegata, mee ko
kisee: "TUHAN, inii me kadoota menaa kuwa daamaa eewegamaage kiya
maamee me mikee nao see gaayaa?" see wegata.
17 Kisee kemaata Kristus me menaa kuwa yeekee kaa mikee nao see
gaayaa. Bedaa Wa me menaa eewegaakee kaa yeeyaa.
18 Kisee kiya ni me apaadee see menaa ena mee ko kisee: Kuwa Kristus
kaa menaa kuwa Israel bagee yuwa yeemaagea ye, yiino taa ye? Okoo
mikee yeemaagea. Kisee menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko:
"Okoo me menaa kuwa uwoo to, magaa to peeyaabuu taa see,
okoo me menaa yuwa maga otoo to kaa too peemaaga" see menaa
ebeamaata kemaata *Mzm 19:5*
19 Israel bagee yuwa mikee yeemaagea. Kiya anii bedaa kaagaa ena ma
apaadee see menaa agoo, mee ko kisee: Kuwa Kristus kaa menaa kuwa
Israel bagee yuwa nekeeniino taa ye?† Okoo mikee kisee nekeenegea ii see
menaa kuwa petamanii Musa me ebeamaata. Ogatamee me menaa ena
mee Musa me Israel bagee paagoo yaaseta, mee ko kisee:
"Ani me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya epa kaapa kuwa kaa ikii me
Anii nabe kaapea,
Ani me dimi ewo see tomaa kaa bagee yuwa kaa daamaa agiyoo
yaukuwaapa kuwa kaa ikii me Anii nakagoo kaapea" see yaaseta.
Ul 32:21
20 Bedaa kisee miya nabi Yesaya me Ogatamee me wegata menaa weda taa
ma yaaseta, mee ko kisee:
"Okoo TUHAN mee ou see dimii mee taa kaa Anii naabanaa taano taa see
bagee yuwa kuwa Anii nadeemaagea,
okoo TUHAN mee ipi kega naaki ou see dimii mee taa see bagee yuwa
paagoo Anii ekaato ipi kiyaaga" see wegata. *Yes 65:1-2*
21 Kiya Israel bagee gaayu ko Ogatamee me okoo kaa yawegata menaa
ena mee ko kisee: "Kuwa Ni me menaa se nayeetaa, Anii nawisintaa see
bagee kuwa Anii kisee too egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya uduma
Ni paagoo nameei naadi Ni me yagaa wiya kegataata kisee too toomuu
segeeka" see menaa yawegata.

11

Israel bagee okoo eebaa yaato kuwa Yesus me menaa si yayeeta kiya okoo noonaa Wa yaato daamaa wigintaata bagee kiyaata menaa

---

10:13 Yl 2:32 **10:15** Yes 52:7 **10:16** Yes 53:1 † **10:19** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Ogatamee me kuwa Kristus kaa menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo paagoo miya peeyaabuu taata see kuwa Israel bagee yuwa nekeeniino taa ye?" see menaa mee.

1 Israel bagee yuwa me Ogatamee mee kisee si yayeeta kemaata anii
apaadee see menaa ena mee ko kisee: Ogatamee me kuwa Wa me bagee
yuwa be kaa tameepeata ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Anii
miya Israel bagee, Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee ena, toma ko
Benyamin apaa kaa mée yoka
2 Israel bagee kuwa, Ogatamee me petamanii kaama daamaa wiginta
bagee kuwa be kaa umina wisintagaano taa. Idukaa nabi Elia wa me Israel
bagee okoo kaa Ogatamee paagoo yawegata menaa mee ikii ewo ye? Mee
ebeamaata menaa mee ko kisee:
3 "TUHAN, wae. Okoo me A me nabi bagee kuwa kawogeepeasegea, ani
too topa. Bedaa A paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo uduma miya
kakabaapi-paapi semaagea. Eto ko okoo anii miya nawugiino see dimii
mee agoo" see aseta.
4 Kiya Ogatamee me Elia aseta menaa mee mapea menaa? Wa me asiino,
"Okoo mée tujuh ribu Ni yaato daamaa wigintaata topea. Okoo Baal paagoo
kagu sibumaano taa, waa ebo ekeasiino taa see bagee yuwa" see aseta.
5 Mee mokoo miya eto mee begaa kaa Israel bagee noonaa Wa yaato
daamaa wigintaata bagee yuwa topea, Wa me okoo aii epa kaa daamaa
wigintaata bagee yuwa.
6 Wa me okoo Wa yaato daamaa wigintaata mee ko okoo me daamaa
ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa wigintaata se kiya Wa me okoo aii epa
dimii kaa too Wa yaato daamaa wigintaata. Wa me mée me daamaa
ukuwagee seta agiyoo kuwa kaa mée wigintaata naaki Wa me okoo aii
epa kaa too wigintaata ii see menaa kuwa se wegamaayaa.
7 Wa me mée kisee aii epa kaa daamaa mée wigintaayaa kemaata Israel
bagee kuwa kaasee? Israel bagee okoo Ogatamee me inii sikii mée kiyaagi
naaki ou see dimii mee gaawoo seta kiya Wa me okoo kisee sikii kiyaano
taa, Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo too kisee sikii kiyaata.
Kuwa apanaa Israel bagee daamaa wigineano taa yuwa kuwa Wa me dimi
mena eboo yakiyaata.
8 Mee see see okoo kaa menaa ena yaebeamaata, mee ko kisee:
"Ogatamee me okoo toomoo dimii yakiyaata,
diino naka see emaa manta,
apa togo me yiino naka see miya yakiyaata,
idukaa kaama kisee too eto miya okoo ewo kedaa siwookea" see menaa
ebeamaata.
9 Bedaa mee see see okoo kaa menaa ena Daud me miya yawegata, mee
ko kisee:
"Kuwa bagee kuwa okoo me naano agiyoo eebaa noogee siyaa yoo kiyoo
kupi kaa booyaa yoo mokoo yakiyaano daamaa,
okoo kisee boodaa taano daamaa.
Bedaa okoo okaata kaama okoo me pedeo ukuwagee seta doodoo okoo kaa
kisee yaukuwayaabuu taano miya daamaa.
10 Okoo emaa se deesi naadi emaa digiyoo yakiyaano miya daamaa,
bedaa okoo ae-wae siyaa agiyoo eebaa okoo kaa yadootagaa naadi kaama
okoo me doogaa da kudiinta kisee too toowoo taano miya daamaa" see
yawegata. *Mzm 69:23-24*
11 Okoo kaa yawegata menaa kuwa kisee gaayu ko anii bedaa apaadee
see menaa ena miya kisee: Israel bagee kuwa okoo eebaa yaato Yesus
mikee gaano taa kemaata okoo kisee okaata kaama umina pedeo kedaa
seta ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa, iyo. Okoo me Yesus me

11:4 1Raj 19:10-18 **11:6** Ep 2:4-9 **11:8** Ul 29:4, Yes 29:10

doometa menaa si yayeeta kemaata kuwa menaa doodoota mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa seta, mée eebaa daba daagimaa peeyaabuu seta. Mee ko Israel bagee yuwa me kuwa deeta kaama inii miya kisee mée kiyaagi naaki ou see dimii mee misi naadi kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa daba daagimaa peeyaabuu seta.

12 Israel bagee yuwa me Yesus me menaa kisee si yayeeta kemaata Ogatamee me mée tomaa-tomaa okoo kaa esee daamaa agiyoo aii yaukuwaaniyaabuu taaki. Eto ko Israel bagee yuwa daba kedaa seta kemaata Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa esee daamaa agiyoo yadootagaa segeeki. Wa me kisee mée tomaa-tomaa okoo kaa daamaa yaukuwawoo segeeki kiya epeekaa Israel bagee yuwa okoo miya Yesus mikee gaayaa bagee mée eebaa kedaa naadi kaama kuwa Wa me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo kuwa bedaa mee asii esee maamaa eebaa kedaa taata.

Mée tomaa-tomaa apanaa yuwa daba daagimaa peeta menaa

13 Eto ko anii ikii Yahudi bagee paagoo se kiya apanaa tomaa kaa bagee yuwa paagoo mena ena kisiinaka, mee ko kisee: Anii Yesus me doometa menaa mee ikii paagoo kiiweganaasi naadi Wa me anii pooi see nasimi kuwa esee ebo agiyoo yoka anii ede ma yaukuwanaa segeeka.

14 Apanaa tomaa kaa bagee Yesus mikee gaagea kemaata anii ma tomaa kaa bagee kuwa noonaa me kuwa deeta kaama okoo me anii miya kisee daba daagimaa peega naaki ou see dimii mee misi naadi anii kuwa menaa eeweganaaka.

15 Mee ko Yahudi bagee me si yayeeta kemaata Ogatamee me okoo ekeata kaama mée tomaa-tomaa apanaa yuwa Waa ma daamaa emee-emee siyaata. Kuwa mikee daamaa agiyoo okoo kaa yaukuwata kiya epeekaa Ogatamee me Yahudi bagee yuwa okoo miya Wa yaato miyaatagi kuwa ko mee asii esee daamaa agiyoo yaukuwaatagi, boota bagee daamaa aya andoo peeyaa mokoo okoo miya daamaa kaatagea.

16 Roti kaa ebea-ebea menaa mee ko kisee: Ogatamee paagoo maniyaa roti petamanii mee pataguu to mee ko Waa taano kisi naadi daamaa wa too wigintaata see roti mee. Kisee kemaata mee kaama wodoo Wa paagoo maniyaa roti apa yuwa kuwa uduma miya kisee daamaa wa too wigintaata roti kiyaa. Piya manii da ebea-ebea mee miya kisee. Piya mani yuwa daamaa wigintaata kaama Ogatamee Waa taano kiyu ko piya kago yuwa miya daamaa wigintaata kaama Waa taano kiyaa.*

17 Mee mokoo miya ebea-ebea menaa ena miya kisee: Zaitun piyaa wodoo to weetaata kaama daamaa iyawoo naadi kago yuwa noonaa daageeta kaama kisee eke. Ekeata kaama peedoota aii weeno taa zaitun piya wodoo to kaa kago ena pe-daageeta kaama mee weta piya wodoo to kaa kago daageeta otoo to kaa kuwa kagoo yuwa yupii daamaa pe-taku. Mee daamaa weta piya wodoo to mani yuwa kuwa daamaa kemaata mee aatakutaata kagoo da mee daamaa iyataa. Mee mokoo miya ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kisee daamaa kitakumetaata topea.

---

* **11:16** Roti ebea-ebea ma, piya mani yuwa ebea-ebea ma kuwa mena nekeeniino yaato ko roti petamanii maniyaa yuwa ma, piya mani yuwa ma kuwa Abraham ma, Isak ma, Yakub ma kuwa ebea-ebea. Roti apanaa yuwa ma, piya kago yuwa ma kuwa Yahudi bagee yuwa ebea-ebea. Petamanii Abraham daamaa wa too wigintaata see see wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa okoo miya wigintaata Ogatamee Wa yaato bagee yuwa kiyaata, okoo aii bagee se, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa wiya kuwa.

18 Kiya ikii apanaa tomaa kaa bagee kuwa ebo poga-poga se taai. Ikii me
'Anii ko daamaa natakumetaata kagoo da mokoo, okoo daageeta ekeata
yuwa kuwa aii bagee yoka' see mee se gaai. Ikii kisee ebo poga-poga bagee
yuwa daamaa nekeenii: Piya kagoo yuwa kuwa me piya mani yuwa pesee
kiyaakee se kiya piya mani kuwa me kago yuwa pesee keta kaama daamaa
iyaakee.†
19 Kisee kemaata ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa me wegayaa menaa
ena ko kisee: "Ogatamee Wa me anii mee weta piya wodoo to kaa pe-
natakumaano see naadi kaama kuwa kagoo yuwa noonaa daageeta ekeata"
see wegayaa.
20 Kuwa mikee menaa kiya okoo Yesus mikee gaano taa kemaata Wa me
daageeta ekeata. Ikii gaayu ko ikii Yesus mikee gaata kemaata daamaa
kitakumetaata topea. Kisee kemaata ikii ebo poga-poga se kiya weda dimii
ma daamaa nekeenii, mee ko kisee:
21 Ogatamee Wa me daamaa weta piyaa kagoo yuwa noonaa daakomeeta
see see ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya kisee kiukuwayaa yoka
ikii miya daamaa gaamagaai.
22 Kisee kemaata Ogatamee Wa me dapuu see dimii mee too se kiya Wa
me mée kagoo kiyaa dimii mee miya nekeenii. Kuwa Ogatamee me ekeata
bagee kuwa Wa me kagoo kaa ekeata kiya ikii mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa gaayu ko Wa me dapuu see dimii kaa kiekee segeeki. Kisee kiya ikii
daamaa nekeenii: Ikii me Wa me naepa kigi nao see dimii kaa umiwoo,
toowoo siyu ko daamaa. Taa gaayu ko Wa me okoo kago daageeta ekeata
see see mokoo ikii miya kisee kiukuwayaa yoka daamaa nekeenii.
23 Yahudi bagee kuwa okoo si yayeeta bagee kiya okoo miya Yesus mikee
nao see gaapea kepa ko Ogatamee me okoo daamaa Wa yaato miyaayaa.
Daageeta ekeata piya kagoo da mee bedaa masegeeta mee weta piya wodoo
to kaa pe-takumiyaa see see mokoo Wa me okoo miya kisee pe-takumiyaa.
Wa me kisee yaukuwaaniyaayaa.
24 Mikee, ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa ko aii zaitun piyaa
kagoo da mokoo, mée me weeno taa piya wodoo to mee kagoo da mokoo.
Kisee aii piya kagoo da mee daageeta kaama daamaa weta see zaitun
piyaa wodoo to kaa pe-takumeekee kuwa mée me se ukuwayaa agiyoo
kiya Ogatamee me ikii kisee daamaa kiukuwata. Kisee Wa me kiukuwata
agiyoo mee esee daamaa maa diya Yahudi bagee kuwa Wa me mee asii
esee daamaa agiyoo okoo kaa yaukuwaaniyaayaa. Mee ko okoo miya
zaitun piya wodoo to kiya daamaa weta piyaa wodoo to mokoo yoka mee
piya wodoo to piya kago noonaa daageeta kaama bedaa mee piyaa wodoo
to kaa daamaa pe-takumetaayaa, Ogatamee me okoo kaa kisee daamaa
yaukuwaaniyaayaa.‡

---

† **11:18** Mee zaitun see piyaa daamaa weta wodoo to mee ko Israel bagee ebea-ebea. Kagoo yuwa noonaa daageeta kuwa ko Israel bagee Yesus mee mikee gaano taa yuwa ebea-ebea, bedaa mee pe-takumetaata kagoo da mee ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa Yesus mikee gaata yuwa ebea-ebea. "Piya mani kuwa me kago yuwa pesee keta kaama daamaa iyaakee" see mee mena nekeeniino yaato ko petamanii Ogatamee me Abraham paagoo "Aa doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata" see aseta kemaata waa manii to mokoo, bedaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa Israel bagee doodoo daamaa kiyaata. Kisee kemaata mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa inii ebo, Yahudi bagee okoo peedi, kisee ebo poga-poga se taai naadi ebea-ebea menaa kuwa. ‡ **11:24** "Piya kago noonaa daageeta kaama bedaa mee piyaa wodoo to kaa daamaa pe-takumetaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko Yahudi bagee yuwa okoo Yesus mikee gaata kaama okoo bedaa idukaa see see Ogatamee yaato bagee kiyaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee.

Ogatamee me mée tomaa uduma epa gaata menaa

25 Neebee nokaa yuwa, ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ebo poga-
poga taapea yoka naadi eto ko anii kuwa idukaa kaama awee da kaa mée
ipi kiyaano taa menaa ena daamaa keipi kiyaanaka, mee ko kisee: Israel
bagee kuwa eebaa yaato okoo dimi mena eboo kegea. Okoo kisee dimii
kaa umiwoo, toowoo naadi kaama mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo
Ogatamee yaato peaneekea, kisee too okoo eebaa kega yoka sikii see dimii
gaatagi naagoo too.
26 Mee naagoo Israel bagee yuwa kuwa uduma daba daagimaa pootagea.
Mee see see menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:
"Sion magaa kaa kaama daba mée daagimaa peeyaano Mée mee meetagi,
Yakub me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa okoo me pedeo yuwa yataa
kiyaatagi. *Yes 59:20*
27 Ogatamee me 'Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata' see aseta
menaa mee doodoo
Anii okoo me pedeo yuwa epa yaekeasiita" see wegata menaa mee
ebeamaata. *Yer 31:33-34*
28 Yahudi bagee kuwa Yesus me doometa menaa be kaa wisintaata
kemaata okoo Ogatamee ma aayape see bagee yuwa keta. Kisee kemaata
ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo kuwa menaa kiiweganaa seta.
Okoo yape see bagee keta kiya okoo idukaa kaama Ogatamee me daamaa
wigintaata bagee yuwa. Mee ko idukaa petamanii okoo me bagee yuwa
paagoo Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see
aseta menaa kuwa me okoo Wa me epa see bagee yuwa.
29 Mikee, Ogatamee me okoo idukaa kaama kisee daamaa wigintaata,
bedaa okoo paagoo Anii kisee daamaa aii kiukuwaaniyaabuu taata see
menaa kuwa aseta. Kisee kemaata Wa me kuwa menaa yuwa se ekeasiyaa.
30 Idukaa ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa Ogatamee me menaa
si yayeeta bagee kiya eto Yahudi bagee okoo Yesus me menaa yayiino taa
kemaata ikii Wa me kiepa see bagee yuwa keta.
31 Yahudi bagee yuwa okoo miya kisee kaata. Eto ko okoo Wa me menaa
si yayeegea kemaata Wa me ikii kiepa kaa daamaa kiukuwami. Kisee kiya
ikii see see Wa me okoo miya epa kaa daamaa yaukuwaatagi.
32 Mikee, idukaa Ogatamee me mée tomaa uduma okoo Wa me menaa
si yayeeta pedeo ukuwawoo siyaata. Mee ko bedaa Wa me epeekaa okoo
uduma epa kaa daamaa yaukuwaano see naadi okoo idukaa kaama kisee
yaekeata.

Ogatamee yaapaagee seta menaa

33 Ogatamee Wa kaa senawii agiyoo kuwa se egamaayaa, Wa me dimi
bokoo to mee esee ebo, Wa me ipii kuwa asii-sege. Wa me too dimi daataata
ukuwawoo siyaa menaa kuwa mée ena me gaamagaano iyo, bedaa Wa me
ukuwayaa, peeyaa yuwa miya se nekeeniyaa. Kisee menaa ena ebeamaata,
mee ko kisee:
34 "TUHAN me gaayaa dimii mee ipi see mée ena agoo ye?
Wa paagoo 'Kisee ukuwaano daamaa, kisee ukuwaano pedeo' see
tupiyaa mée maamee ya? *Yes 40:13*
35 Bedaa Ogatamee paagoo 'Ani me miya kisee kaneega yoka
A me miya kisee nii' see menaa ena ma asiyaa ye?" see menaa
ebeamaata. *Ayb 41:11*
36 Se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Wa me too ogaataata, uduma Wa
me pesee da kaa too toowoo siyaa, kuwa uduma me Wa too ebo ekee siwoo

siyaa. Eto ko Wa too asii-sege see Mée mee niiyaapaagee siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya! Amin.

12

Gipii see dimii doonaa see bagee okoo me daamaa ukuwawoo siyaa menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me mée epa dimii mee kisee ebo kemaata anii esee maamaa kisiino ko: Ogatamee paagoo ekega-manee siyaa agiyoo see see mokoo ikii miya Waa dimi kiwikimiwoosi naadi ikii ekaato maa da daamaa wa too wigintaata kaama aya kaa Wa paagoo ekega-manee siwoo taai. Mee ko ikii mikee Ogatamee mee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi ukuwayaa agiyoo.

2 Magaa da kaa bagee me iyee-payee kuwa ikii miya obeakee se. Kiya ikii me gipii see dimii kaa too daamaa gaagaa siwoo taai. Mee kaama ikii me dimi mena daamaa kikiyaabuu siwoo taapi, bedaa ikii me 'Inii kisee ukuwaano daamaa, kisee Ogatamee me ede kiyaa agiyoo yoka' see kuwa ikii daamaa nekeeniipea. Ikii kuwa Wa me esee daamaa too, pedeo ena ma taa see ede kiyaa agiyoo kuwa ikii dimi ipi kaa daamaa wa too wiginiwoo segee taapea.

3 Eto ko Ogatamee Wa me epaa mee ani kaa aii kisee naekeata kemaata anii mena ena ikii uduma kisiino ko: Ebo poga-poga dimii mee se gaai. Ikii Yesus mikee gaano dimii mee Ogatamee Wa me too waa ena kisuwa, waa ena kisuwa, kisee ikii kaa aii kiwuditaata yoka 'Anii ebo, apanaa bagee kuwa peedi' see dimii mee se gaai. Ogatamee me ikii a doodoo, a doodoo kisee Wa me aii kiwuditaata doodoo too gaawoo taai, ebo dimii mee se.

4 Mee ko mée maa da gaayu ko maa da ena too too kiya takumeta agiyoo yuwa eebaa. Maa da kaa takumeta agiyoo kuwa okoo me ukuwagee siyaa agiyoo mee too se kiya waa ena wa me ukuwaano agiyoo wa too, waa ena wa me ukuwaano agiyoo wa too, kisee ukuwawoo see.

5 Mee mokoo miya inii Kristus ma aagadi seta bagee kuwa inii mée eebaa kiya inii má ena too too, inii mée gakata kisee aatabi taata topea.

6 Ogatamee Wa me kisee daamaa naukuwawoosi naadi inii mée kaa aii yadootaayaa agiyoo kuwa ena mee too se kiya mée waa ena kaa kisee yadootayu, mée waa ena kaa kisee yadootayu, Wa me kisee mée aii yawuditagaa see. Wa me kisee agiyoo yuwa mée yawuditagaa siyaa kemaata inii daamaa niiukuwagee taai, mee ko kisee: Wa me mée waa ena paagoo ase-manee siyaa menaa yuwa bedaa mée yuwa paagoo eewegasi naadi wa kaa yadootayu ko wa me mikee gaayaa dimii doodoo eewegaano gaano pedeo.

7 Bedaa Wa me mée noonaa paagoo apanaa bagee me agiyoo daamaa aii yaukuwasi naadi yadootayu ko kuwa agiyoo yuwa daamaa aii yaukuwagee taai. Bedaa mée topegeesi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo mée daamaa topegee taai.

8 Kiyoo kaama apanaa bagee dimi mena daamaa pesee kiyaasi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo me apanaa bagee yuwa dimi mena daamaa pesee kiyaabuu segee taai. Kiyoo kaama kepe, agiyoo aii manisi naadi yadootaata bagee gaayu ko yaku taa kaa manegee taai. Kiyoo kaama tuku-tuku bagee kisi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo daamaa dimi-dimi ukuwagee taai. Kiyoo kaama epa nao see gaata kaama

---

12:1 Rom 6:12-13, 1Kor 6:19-20 **12:2** Ep 4:22-24, 1Yoh 2:15-17 **12:3** 1Kor 12:12-14 **12:6** Ep 4:11-13, 1Pet 4:10-11

daamaa yaukuwasi naadi yadootaata bagee gaayu ko okoo ede dimi kaa yaukuwagee taai.

Daamaa epa kaa aaukuwawoosi naadi menaa

9 Ikii esee epa aagaa taai, mée epa poga-poga see dimii mee se. Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma be kaai, daamaa kiyaa yuwa too penee siwoo taai.
10 Ena kenaa bagee epa aagaa siyaa mokoo ikii miya epa aagaa siwoo taai, 'Anii peedi, waa ebo' kisee aaekee siwoo taai.
11 Pekoo, paayaa kuwa se kiya ukuwaano too dimii kaa Tuhan me agiyoo ede ma, ede ma yaukuwawoo taai.
12 Wa kaa too dimi kotopiwoo naadi kaama ede ma, ede ma siwoo taai.* Ae-wae, gaagaa siyaa agiyoo miyaa kaboo koogo dimi mena animaata se makii taai. Sembahyang se daayaata kisee too ukuwawoo taai.
13 Yesus mikee gaayaa bagee okoo me gaano pedeo agiyoo sikii taa gaayu ko daamaa manii, bedaa meekee bagee yuwa miya ee kaa daamaa badaa magaai.
14 Ikii kiwegee-wegee see bagee okoo daamaa menaa too eewegaai, daamaa agiyoo too okoo kaa yamiyaasi naadi yaidimaai, pedeo ayaa yadogaakee se.
15 Ede ma, ede ma taakea bagee kuwa ma epo enaataa ede ma, ede ma eetaai, bedaa yegee taakea bagee kuwa miya epo enaataa eeyegee taai.
16 Ikii ena dimii, ena menaa kaa too eeumiwoo, toowoo taai. Ebo dimii mee se kiya ekaato dimi peedi ekeata kaama 'Peedi see bagee paagoo miya eetoopa' see dimii mee masii.† 'Ni too ipi' see dimii mee se gaai.
17 Ikii pedeo kikiyaayaa bagee kuwa bedaa pedeo se kiyaai, mée uduma emaa dagii da kaa daamaa agiyoo too ukuwaai.
18 Ikii mée ma emee-emee see dimii kaa umiwoo taai. Okoo me ikii ma kiemee-emee taano dimii mee okoo miya agoo kiyu ko ikii okoo uduma paagoo kisee koogo daamaa umiwoo taai.
19 Ni me epa see bagee yuwa, ikii me mée modee se masii. Pedeo kikiyaayaa bagee gaayu ko Ogatamee Wa me kagoo kuwa okoo kaa yadootagaapi yoka ekeasii. Mee see see menaa ena ebeamaata, mee ko kisee: "TUHAN me wegaano, 'Modee masiino mee ko Ani me too yoka Ani me modee masiipa'" see menaa ebeamaata yoka
20 modee maseekee se kiya "Aa ma yape kiyaa mée to waa namo naadi kiyu ko naano agiyoo daamaa manii, bedaa waa uwo naadi kiyu ko uwo daamaa nusi yoka manii. A me kisee daamaa yaukuwayu ko waa ego weda kega see dimii mee yamiyaape, okomoo yuwa wa me mumoo to kaa yadookomeeyaa mokoo" see menaa ebeamaata.
21 Ikii modee pe-masiyu ko ikii ekaato miya daba, peedi kiyaayaa. Kisee se kiya ikii me okoo kaa daamaa yaukuwayaa agiyoo kuwa me okoo me pedeo kikiyaano see agiyoo kuwa daba, peedi kisi yoka daamaa agiyoo too yaukuwaai.

12:9 1Pet 1:22 * **12:12** Ogatamee kaa dimi kotopiwoo taano mee ko Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata, Anii kisee daamaa kiniita" see mée aseta kemaata inii kuwa uduma taa ma taa masiitagea nao naadi Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa. **12:13** Ibr 13:2,16 **12:14** Luk 6:27-28, 1Pet 3:9 † **12:16** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko kisee: Ekaato dimi peedi ekeata kaama 'Peedi agiyoo kuwa miya ukuwaanaka' see dimii mee masii, see mee. **12:16** Plp 2:2-4, Yak 3:13-17 **12:17** Mat 5:38-42, 1Tes 5:15 **12:19** Ul 32:35 **12:20** Ams 25:21-22

13

Magaa da kaa eboo kuwa paagoo dimi peedi ekeasi naadi menaa

1 Ikii mée gakata kuwa magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa paagoo ikii
ekaato dimi peedi ekee taano gaano pedeo. Mee ko kuwa pesee yago bagee
kuwa Ogatamee me too tuyaata, apanaa Wa me ebo tuyaano taa bagee taa,
kuwa uduma Wa me too ebo tuyaata.
2 Kisee kemaata kuwa bagee yuwa wisiniyaa bagee kuwa Ogatamee me
ebo tuyaata bagee kuwa wisiniyaa yoka okoo ekaato okoo kaa hukuman
miyaayaa.
3 Daamaa agiyoo ukuwataa see bagee kuwa okoo me kuwa ebo tookee
bagee yuwa weda taa, pedeo agiyoo ukuwataa see bagee kuwa too
hukuman masiipa naadi weda gaayaa. Ikii me kuwa ebo tookee bagee
yuwa weda taa kaa umiwoo, toowoo taano see dimii mee agoo ye?
Kisee gaayu ko daamaa agiyoo too ukuwagee taai. Kisee daamaa agiyoo
ukuwagee siyu ko okoo me ikii kiapaagee taapea.
4 Kuwa magaa da kaa eboo kuwa ko Ogatamee me Ni me agiyoo
naokageesi yoka naadi ebo tuyaata bagee yuwa. Okoo me ikii kaa miya
daamaa agiyoo kiukuwageesi naadi tuyaata. Kiya ikii pedeo ukuwayu
ko kuwa bagee yuwa wedaai. Okoo me pedeo bagee yuwa hukuman
maniino kuwa aii kisee agiyoo se. Okoo ko Ogatamee me agiyoo yaokageesi
naadi tuyaata bagee yoka kuwa pedeo agiyoo ukuwagee see bagee yuwa
paagoo Ogatamee me kagoo kaa pedeo yadootaayaa agiyoo kuwa okoo me
yamantaa see.
5 Kisee kemaata ikii ekaato okoo paagoo dimi peedi ekee taano gaano
pedeo. Mee ko ikii me 'Yaai, nakagoo kaa hukuman neeyaa yoka' see dimii
mee too se kiya ikii dimi yiba 'Kisee okoo paagoo dimi peedi ekeasiino
kuwa daamaa yoka' see dimii mee miya gaawoo taai.
6 Ikii mee dimii mee okoo magaa da kaa eboo paagoo agoo naadi kaama
ikii pajak kepee okoo daamaa edaagee siyaa. Mikee, okoo ko Ogatamee
me agiyoo yaokagee see bagee yuwa yoka okoo me ukuwagee siyaa agiyoo
daamaa ukuwageesi naadi ikii pajak kepee edaano daamaa.
7 Okoo ikii me kisee maniino gaano pedeo bagee uduma paagoo daamaa
manii. Mee ko okoo pajak kepee maniino gaano pedeo bagee kuwa okoo
paagoo daamaa manii. Okoo paagoo ekaato dimi peedi ekeasiino gaano
pedeo bagee kuwa okoo paagoo dimi peedi ekee taai. Bedaa okoo ebo
ekeasiino gaano pedeo bagee kuwa okoo ebo ekee taai.

Mée epa aagaa taai naadi menaa

8 Ikii me okaayoo yuwa kuwa yakadiino gaano pedeo kiya okaayoo ena
mee si yakademaayaa, mee ko epa aagaa taano mee. Mée epa gaataa see
bagee kuwa gaayu ko Musa me menaa kuwa uduma miya okoo sikii, okoo
daamaa yaukuwataata mokoo see bagee kiyaa yoka ikii miya kisee too epa
aagaa taano gaano pedeo.
9 Mee ko Musa me menaa yiba tobaaka se taai, mée se wugii, oma se
masii, ni me agiyoo naaki ou see dimii mee se gaai, bedaa apanaa kuwa
see see menaa miya kuwa uduma aatabi taayaa naaki mena kamu ena too
too keepeasega, mee ko "Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee
miya epa kaai" see menaa mee.

13:1 Tit 3:1, 1Pet 2:13-14 **13:6** Mat 22:17-21 **13:8** Mat 7:12, 22:39-40, Gal 5:13-14 **13:9** Kel 20:13-17, Im 19:18

10 Mée epa kaano mee ko mée si yapedeo kiyaayaa yoka mée epa
gaayaa bagee gaayu ko Musa me menaa uduma miya okoo sikii, daamaa
yaukuwataata mokoo see deeyaa.
11 Inii daba mée peeyaano monaa da mee ekaapa kega see kuwa inii
ipi yoka kuwa kisega menaa kuwa daamaa doowoo, ukuwawoo taai. Inii
petamanii Yesus mikee gaamea kaboo mee monaa da peenaa beesekaa
mokoo kiya eto ekaapa kega. Eto ko inii toomoo umiyaa kaboo se kiya
antukiiniyaa kaboo kega.
12 Daatooyiba yaato taa keepeasiino see kooka, bedaa egapi yaato
kuwa awiino see koo taaka yoka digiyoo yaato ukuwanaa siyaa agiyoo
kuwa niiekeasii, egapi yaato bagee me maanaa siyaa agiyoo yuwa
kuwa niimagaai. Yape kaa toopusi naadi maayaa agiyoo kuwa see see
niimaatagaa siwoo taai.
13 Egapi yaato bagee me daamaa ukuwanaa, peenaa siyaa agiyoo kuwa
too niiukuwagee taai. Boomagaa see uwoo noomaata kaama otoopa-
otoopa see se. Bedaa otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee otoopa
ou dimii kaa ukuwanaa siyaa agiyoo miya se. Aawisi-maawisi, aakago-
maakago kuwa miya taa, anii naaki ou see dimii mee miya taa.
14 Ikii kuwa uduma ekeata kaama Tuhan Yesus Kristus Wa me iyee kuwa
doka maayaa mokoo daamaa maatagaai, magaa da kaa bagee me ou dimi-
pami kuwa ou se gaai.

14

Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa pedeo menaa se aasee taai naadi menaa

1 Ikii mée noonaa ikii me mikee gaano dimii mee pesee kaano taa kiya
kuwa bagee yuwa miya daamaa badaa magaai, wigineekee se. Kisee dagu,
kisee daa see kuwa kaa se aawisi-maawisi taai.
2 Mée noonaa ko agiyoo-pagiyoo kuwa uduma daamaa nuyaa see gaayaa
kiya mée noonaa okoo me mikee gaano dimii mee pesee kaano taa kemaata
weekee agiyoo kuwa too naano daamaa see gaayaa, agiyoo tomaa se nuyaa.
3 Agiyoo uduma nuyaa bagee kuwa me okoo agiyoo uduma se nuyaa
bagee yuwa se wisineai, bedaa agiyoo uduma se nuyaa bagee kuwa me
miya okoo agiyoo uduma nuyaa bagee paagoo "Kisee pedeo yoka" see kuwa
se asii. Agiyoo uduma nuyaa bagee okoo miya Ogatamee me ede kiyaa
bagee yoka pedeo menaa si yawegaai.
4 Apanaa bagee me agiyoo yaokagee see bagee yuwa okoo pedeo see
aseekee kuwa yaai, kaasee bagee ya? Okoo miya Tuhan me agiyoo
yaokagee see bagee yoka okoo kaa daamaa, pedeo see kuwa okoo epoo
Mée Tuhan Wa me too asiyaa, mée me se. Tuhan me okoo miya makii taa
see kaa too tuyaabuu siwoo siyaa yoka okoo se okaata daamaa makii taa
see kaa umiwoo, toowoo taapea.*
5 Bedaa mée noonaa me "Mee naagoo ebo, mee naagoo peedi" see
kuwa wiginiyaa. Kiya mée noonaa me egapii uduma mee too yoka naadi
mee naagoo ebo, mee naagoo peedi see kuwa se wiginiyaa, ena mee too
ekeasiyaa. Ikii me kisee wigineano mee mikee see gaayaa bagee miya, ikii

---

13:11 Ep 6:11-13, 1Tes 5:5-8 **13:14** Gal 5:24, Ep 4:22-24 **14:1** 1Kor 8:7-13 * **14:4** Mée noonaa okoo me mikee gaano dimii mee pesee kaano taa see wegayu ko kisee dagu, daa see taa, see kuwa okoo daamaa nekeeniino taa. Okoo me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa kuwa ena. Okoo kisee bagee kiya Tuhan me okoo miya epa kigi, okoo se okaayaapi, okoo me mikee gaano dimii mee se dabaa kiyaapi, okoo miya kisee too pesee ma tuyaabuu siwoo taapi yoka naadi wegata menaa mee.

kisee se wigineano mee mikee see gaayaa bagee miya, ikii mée gakata ikii me gaayaa-gaayaa doodoo daamaa deewoo, umiwoo taai.
6 Mee naagoo ebo yoka deewoo taapa see gaayaa bagee kuwa Tuhan ebo ekeasiino see naadi deewoo siyaa. Bedaa agiyoo uduma nuyaa bagee kuwa miya Ogatamee kiiboo, paamee see dimii kaa Tuhan ebo ekeasiino see naadi nuyaa. Bedaa agiyoo uduma se nuyaa bagee kuwa miya Ogatamee kiiboo, paamee see dimii kaa Tuhan ebo ekeasiino see naadi agiyoo noonaa se nuyaa, kisee okoo paaya Wa kaa too ukuwawoo, deewoo siyaa, okoo ekaato kaa se.
7 Mikee, inii uduma inii tuyaa miya, inii booyaa miya inii ekaato kaa ukuwawoo, deewoo siyaa se.
8 Inii tuyu ko inii Tuhan kaa too omegee, toogee siyaa, bedaa inii booyu ko inii Tuhan kaa too booyaa. Kisee kemaata inii tuyaa miya, inii booyaa miya inii uduma Wa me bagee.
9 Kisee kemaata Kristus mee boota bagee miya, aya tuyaa bagee miya okoo uduma me epoo Mée Tuhan mee kaano see naadi Waa boota kaama aya andoo peeta.
10 Ikii uduma Yesus yiba ena kenaa bagee yoka ikii mée noonaa me "Kisee pedeo, aa ewo" see aseekee kuwa kaasee kaa ya? Ikii ena kenaa bagee kiya ikii mée noonaa me kisee daba, peedi ekeasiyaa kuwa kaasee kaa? Inii uduma Ogatamee ikigii to kaa yiinaageeta kaama inii kaa daamaa, pedeo see kuwa uduma Wa me mée apaadee taatagi yoka ikii me pedeo see aasee siyaa menaa kuwa nekeenii.
11 Kisee ebeamaata menaa ena agoo, mee ko kisee:
"Tuhan me wegaano, 'Taa ma taa se-bagee, we-bagee kuwa uduma Ni paagoo kagu sibumedaa taatagea,
bedaa mée gakata Aa mikee Ogatamee yoka see nasiitagea' see wegata" *Yes 45:23*
see menaa ebeamaata.
12 Kisee kemaata inii mée gakata inii me ukuwawoo, umiwoo seta kuwa kaa Ogatamee me mée apaadee taatagi yoka inii mée gakata Wa paagoo ase-manee taatagea.

Inii me kisee dagu, kisee ukuwaano daamaa see dimii gaayaa kuwa me apanaa bagee me gaagaa siyaa yoka gaai naadi menaa

13 Ogatamee me inii kisee mée apaadee taatagi kemaata inii eto kaama wodoo "Kuwa agiyoo kuwa pedeo, aa ewo" see kuwa se niiaasee taai. Inii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka inii me niigaawoo taano mee ko kisee: 'Mée noonaa okoo okaata kaama dimi mena pedeo kiyaa naadi kaama anii ipiipi diipa' see dimii mee too niigaawoo taai.
14 Anii Tuhan Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ani me ipi see menaa ena mee ko kisee: Naano agiyoo kuwa uduma nuyaa, mée pedeo kiyaayaa agiyoo ena ma taa, see kuwa nekeenega. Anii kisee nekeenega kiya mée noonaa me 'Mee ko mée pedeo kiyaayaa agiyoo da yoka' see gaayaa. Okoo me kuwa naano pedeo yoka naadi se nuyaa.
15 Eto ko aa naano agiyoo uduma naano daamaa see wegayaa see mée to aa gaayu ko apanaa bagee ena, waa kisee naano pedeo see gaayaa mée to waa a me wegayaa menaa kuwa kaa gaagaa ebo see dimii wa kaa yamiyaayu ko aa apanaa bagee epa taa see mée to kiyaa. Waa ma ekea Yesus yiba ena kenaa bagee. Kristus mee wa kaa miya yaboota yoka a me

---

14:9 Plp 1:20-21, 1Tes 5:10 **14:10** 2Kor 5:10 **14:14** 1Tim 4:4

naano agiyoo nuyaa-nuyaa kuwa me wa me mikee gaano dimii mee pedeo
kiyaa naadi daamaa dii.
16 Kisee kemaata ikii me 'Kisee daamaa too, pedeo taa yoka' see gaata
kaama pe-ukuwayaa yuwa kuwa apanaa bagee me kideeta kaama 'Kisee
pedeo yoka' see kigaayaa naadi ikii me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa
kuwa ipiipi dii.
17 Ogatamee Wa too ebo mée eetoono mee ko mee agiyoo mee naano
daamaa, mee uwoo mee naano daamaa, kisee menaa kuwa wegawoosi
naadi se kiya inii daamaa agiyoo yaukuwawoo taano ma, daba koogo
aasee siwoo taano ma, Roh Kudus ma enaataa ede ma, ede ma toowoo
taano ma kuwa inii ukuwawoo, umiwoosi naadi Ogatamee Wa too ebo
mée eetotaaki.
18 Kisee ukuwawoo, umiwoo see bagee kuwa okoo Kristus Wa me agiyoo
daamaa yaokagee see bagee kemaata okoo Ogatamee miya dimi wikii-wikii
siyaa, mée me miya kuwa daamaa bagee yoka, see yawegayaa.
19 Kisee kemaata inii aaemee-emee see dimii mee miyaayaa agiyoo yuwa
ma, dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu siyaayaa agiyoo yuwa ma kuwa
too ukuwawoo taapa see dimii mee maamaa niigaawoo taai.
20 Ogatamee me ikii daamaa pesee kikiyaabuu siwooki kuwa ikii me
pedeo yakiyaayaa yoka naano agiyoo nuyaa-nuyaa menaa kuwa kaa se
aakago-maakago taai. Se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma dagu, mée se
pedeo kiyaayaa kiya mée waa ena, wa me naano agiyoo nuyaa-nuyaa kuwa
kaa apanaa bagee me yaai naadi okaata kaama dimi mena pedeo kiyaa.
Kisee waa yakiyaano kuwa pedeo.
21 Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata ikii me nuyaa-nuyaa kuwa
daamaa dii. Mée noonaa okoo me yaai naadi okaata kaama dimi mena
pedeo kiyaa yoka ikii bedo woda, anggur poo uwoo, kuwa see see agiyoo
se naano miya daamaa.
22 Ikii me nuyaa-nuyaa kuwa ko ikii mée gakata waa ena me kisee agiyoo
naano daamaa, waa ena me kisee agiyoo naano pedeo, kisee ikii mée ena-
ena ikii me gaayaa-gaayaa doodoo too Ogatamee emaa dagii da kaa daamaa
koogo noowoo taai. Ikii dimi wiya taa kaa 'Kisee ukuwaano daamaa ii' see
gaayaa dimii mee doodoo noogee, ukuwagee siyu ko ikii ede ma, ede ma
umiwoo, toowoo taapea.
23 Kiya mée waa ena me 'Mee agiyoo mee daamaa nuyaa ye, se nuyaa
ye' kisee dimi wiya ketaaki too mee agiyoo nuyu ko waa pedeo kiyaa.
Mee mée to me 'Mee agiyoo naano pedeo' see dimii agoo yoka waa mee
agiyoo noomaata kaama wa kaa pedeo menaa yadootaayaa. Mikee, mée
ena me kisee agiyoo ukuwaano mikee daamaa, kisee agiyoo ukuwaano
mikee pedeo, kisee dimi yiba wigineano taa kaa pe-ukuwayaa agiyoo kuwa
uduma pedeo dimii kaa too ukuwayaa.

15

Mée noonaa okoo me mikee gaano dimii kuwa pesee kaano taa yoka daamaa aasee siwoo taai naadi menaa

1 Inii Yesus mikee gaano dimii mee pesee see bagee kuwa me apanaa
okoo mikee gaano dimii pesee kaano taa bagee kuwa se wisintaata kaama
daamaa aasee taai. Inii me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too' see se kiya
2 inii mée gakata apanaa bagee miya okoo ede kisi naadi agiyoo
niiukuwaai, okoo me dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosi naadi
agiyoo daamaa yaukuwagee taai.

3 Mikee, Kristus Waa miya kisee Mée. Wa me 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too' see dimii mee taa. Wa me kisee dimii taa see menaa kuwa idukaa Wa kaa ebeamaata, mee ko kisee: "Ogatamee, wae, mée me Aa kawisineekee menaa kuwa Ni kaa miya naekeata" see menaa da mee.
4 Kisee idukaa ebeamaata menaa kuwa uduma inii mée tupisi naadi ebeamaata. Inii kuwa menaa daamaa tupiwoo naadi kaama inii makii taa see kaa toowoo siyaa, dimi mena daamaa pesee kiwoo siyaa. Kisee pesee kiwoo naadi kaama inii Ogatamee kaa too dimi kotopiwoo siyaa.
5 Eto ko inii dimi mena makii taa, daamaa pesee mée kiyaabuu taa see Mée Ogatamee Wa me ikii Kristus Yesus Wa me gaata-gaata doodoo ena dimii, ena menaa kaa kituyaabuu siwoosi naadi kiasega.
6 Mee ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee mee ikii me Waa ebo ekee see menaa kuwa epo enaataa daamaa wegagee siwoosea naadi kiasega.
7 Kisee kemaata ikii Ogatamee Waa ebo ekee, yaapaagee siwoosea naadi Kristus me ikii daamaa badaa kimaata see see ikii miya daamaa badaa aamagaa taai.
8 Daamaa nekeenii: Ogatamee me idukaa petamanii Yahudi bagee yuwa paagoo "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Kuwa mikee menaa kuwa Kristus Waa Yahudi bagee yuwa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu taano see naadi meta.
9 Mee ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo Ogatamee Wa me mée epa dimii mee esee ebo nao naadi kaama yaapaageesi naadi meta. Okoo me kisee yaapaagee siwoo taapea see kaa menaa kuwa idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Kuwa me kemaata anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo kaapaagee senaa taapa,
A ekaa da ebo nao naadi kayaayaa taapa" see ebeamaata. *Mzm 18:50*
10 Bedaa mena ena miya kisee ebeamaata:
"Ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya Wa me bagee yuwa ma epo enaataa ede ma, ede ma segee taai" see wegata. *Ul 32:43*
11 Bedaa mena ena miya kisee:
"Ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa uduma Tuhan yaapaagee taai,
se-bagee, we-bagee, se-tomaa, we-tomaa kuwa uduma Waa yaapaagee taano too" see menaa miya ebeamaata. *Mzm 117:1*
12 Bedaa nabi Yesaya me wegata menaa mee miya kisee:
"Epeekaa Isai see mée to wa me asii-kaba-kaba bagee ena agoo kaatagi,*
Waa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya ebo toowoo taatagi.
Apanaa tomaa kaa bagee yuwa Wa kaa too dimi kotopiwoo taapea" see wegata. *Yes 11:10*
13 Ogatamee mee ko inii Wa kaa dimi kotopiwoo taa see Mée. Waa kisee Mée kemaata ikii Kristus mikee gaawoo naadi kaama ede ma, ede ma dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa Wa me ikii dimi yiba maamaa eebaa kiawisi naadi kiasega. Kisee ikii yiba kiawidaa siwoo naadi kaama Roh Kudus me pesee kaa ikii Ogatamee kaa kotopiwoo see dimii mee maamaa eebaa kikiyaabuu siwoosi naadi kiasega.

Paulus me ebeata menaa kuwa kisee kaa, kisee kaa kiebeaga see kuwa nekeensi naadi menaa

---

15:3 Mzm 69:10 **15:7** Rom 14:1-3 * **15:12** Isai mee ko Daud ataagi yoka wa me asii-kaba-kaba seta Mée mee ko Ebo Kristus, Yesus mee. **15:13** Rom 5:2-5

14 Neebee nokaa yuwa, ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa maamaa
pudii, bedaa ikii me ipi see dimii mee miya esee ebo yoka ikii aatopee taano
ipi, ikii kisee bagee yuwa ii see kuwa anii kinekeenega.
15 Ikii kisee bagee kiya ikii mena noonaa gaabuu taapea naadi anii kuwa
menaa omaago ma awee da kaa kiebeaga. Anii ko Ogatamee me aii naepa
kaa nawigintaata mée kemaata kiebeaga.
16 Ogatamee me anii naepa kaa nawigintaata mee ko anii Kristus
Yesus Wa me agiyoo kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
daamaa yaukuwanaa segeesi naadi nawigintaata. Mee ko imam bagee me
Ogatamee paagoo pedeo taa see agiyoo daamaa wigintaata kaama ekega-
manee taa see see mokoo ani me miya Ogatamee me daamaa etokaa menaa
kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa naadi kaama ani
me okoo Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee see. Roh Kudus me okoo
me pedeo dimii, pedeo menaa yawigintaata kaama okoo Ogatamee paagoo
daamaa ekega-maneesi naadi anii nawigintaata.
17 Kisee kemaata anii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama ni me Ogatamee kaa yaukuwanaa see agiyoo kuwa kaa anii esee
ede kega.
18 Kristus Wa me anii doodoo mée paagoo kisee agiyoo daamaa
ukuwanaa siwoo simi, kisee agiyoo daamaa ukuwaaniyaabuu siwoo simi
see menaa kuwa too anii uu ma kiiwegaga. Kuwa ko ni me yadoonaa seta
menaa ma, ni me yaukuwanaa seta agiyoo ma kuwa me mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa okoo Yesus me menaa yayeewookea,
19 bedaa anii Ogatamee me Roh pesee kaa nekeensi naadi agiyoo ma,
apanaa dimi nagii-nagii agiyoo ma kuwa yaukuwanaa seta kuwa me miya
okoo me Wa me menaa daamaa yadoowookea. Anii Yerusalem magaa
kaa kaama masegeeta amoo Ilirikum magaa kaa too yaayupii da kuwa
magaa uduma anii Kristus Wa me doometa menaa kuwa uduma daamaa
yadoonaa segee sema.
20 Anii kisee yadoonaa segee naadi kaama Kristus Wa ekaa da ewo see
magaa kaa anii Wa me doometa menaa eeweganaaka naaki ou see dimii
mee ebo. Apanaa bagee yuwa okoo me kuwa menaa yaweganaa seta
magaa yuwa kaa anii se poopa. Mee ko okoo me kabo maatagaa sepea
yuwa kuwa kaa anii wodoo taa maatagaano kuwa be, ewo see bagee yuwa
paagoo too poono ede.
21 Kisee idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Wa kaa menaa mée me ase-maniino taa bagee kuwa okoo daamaa
diitagea,
bedaa mena yiino taa bagee kuwa okoo daamaa nekeeniitagea" see
menaa ebeamaata. *Yes 52:15*

Paulus mee Roma magaa kaa poota see dimii gaata menaa

22 Anii Kristus ewo see magaa kaa eeweganaa taapa dimii mee agoo
kemaata kaama anii ikii Roma magaa kaa bagee paagoo kimeeno taa.
23 Kiya eto ko nakaa yaato magaa kuwa uduma sikii, mena eewegaano
taa magaa taa yoka anii ikii paagoo kimeepa see dimii mee agoo. Mikee,
ni me idukaa kaama tahun eebaa gaawoo seta dimii mee ko
24 anii Spanyol magaa kaa peetaaka too ikii paagoo keta kiiumiipa see
dimii mee gaawoo seta. Anii ikii paagoo peemaata kaama ikii ma epo
enaataa ede ma, ede ma segee naadi kaama anii poono see kaboo ikii me
anii eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo yuwa sikii nakiyaata kaama anii
poopa see dimii gaaga.

25 Kiya eto kiipaa anii Yerusalem magaa kaa keta poonaka. Mée me kiyoo
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa namanisi naadi manta kepee yuwa kuwa
anii yadogaanaka.
26 Okoo noonaa agiyoo taa, kepe taa kemaata Makedonia wee kaa magaa
ma, Akhaya wee kaa magaa ma kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
okoo me ede kaa manta kepee yuwa kuwa yadogaanaka.
27 Okoo me kuwa Yahudi bagee yuwa kepe maniino kuwa ede ma
manemea. Mikee, okoo me kisee maniino gaano pedeo. Mee ko epoo to
wodoo kaama daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kuwa Yahudi
bagee doodoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo miya nakimedaa
seta. Okoo me kisee epoo to kaa agiyoo yuwa daamaa masemaagea
kemaata kepe, kisee magaa da kaa agiyoo kuwa Yahudi bagee yuwa paagoo
miya epa kaa maniino daamaa.
28 Kuwa okoo me magapea kepee kuwa ani me doodoota Yerusalem
magaa kaa bagee paagoo yamantaata kaama wodoo bedaa anii peedoota
Spanyol magaa kaa peetaaka too eta mana kaa ikii paagoo kiiumiita.
29 Anii Kristus Wa me inii daamaa mée yaukuwaaniyaabuu siyaa agiyoo
kuwa maamaa eebaa kidoomeeta, see kuwa anii ipi.
30 Neebee nokaa yuwa, inii paaya inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma
dimi aagadi-maagadi taa see bagee yuwa, inii Roh me epa dimii maseta
bagee yuwa yoka ikii anii ma epo enaataa ani kaa Ogatamee paagoo
maamaa sembahyang nasegee taai, see maamaa kisega.
31 Mee ko Yudea wee kaa Yesus me menaa yayiino be see bagee yuwa
agoo yoka Wa me anii nadeegeesi naadi sembahyang nasegee taai. Bedaa
anii Yerusalem magaa kaa peemaata kaama kiyoo Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa me ni me okoo yadoopa kepee yuwa daamaa masisi naadi
miya naasegee taai.
32 Ikii me kisee ni kaa naasegee naadi kaama Ogatamee Wa me anii ikii
paagoo kimeeno mee daamaa, ede see gaayu ko anii ikii paagoo kimeeta.
Anii ede ma, ede ma ikii paagoo kimeemaata kaama kiiomegee naadi
kaama anii dimi mena daamaa pesee kedaa taata.
33 Koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee mee ikii uduma
paagoo daamaa kiitoogeesi naadi kiasega. Amin.

16

Paulus me epao see menaa

1 Anii Pebe see apii mee keipi kiyaanaka. Waa ko inii paaya Kristus yiba
ena kenagaa see apii, Kengkrea magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa
tabogetaa see apii mee.
2 Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa daamaa badaa aamagaa siyaa see see
ikii miya waa Tuhan yaato apii yoka naadi daamaa badaa magaai, bedaa
wa me gaano pedeo agiyoo kuwa miya daamaa manegee taai. Waa apanaa
bagee mée eebaa manegee see apii, anii miya neegee sema yoka ani me
keipi kiyaaga.
3 Priskila see apii ma, Akwila see mée ma ekea epao see naasii. Ekea
Kristus Yesus Wa me agiyoo anii ma epo enaataa daamaa ukuwagee see
bagee wiya.
4 Anii bogaano see koo sema kaboo ekea bogaano uu dimii kaa
napekageemea. Ani me ekea kaa kiiboo, paamee see dimii mee ebo. Ni
me too se kiya apanaa tomaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee okoo uduma
miya kisee dimii agoo.

5 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ekea me ee kaa kutuu segeekea bagee
kuwa miya epao see naasii. Ni me epa see mée Epenetus mee epao see
naasii. Waa Asia wee kaa Kristus mikee gaata bagee petamanii mée.
6 Maria mee epao see naasii. Waa ikii me agiyoo maamaa kana ma
daamaa kiukuwagee see apii.
7 Nii ma tomaa kaa bagee Andronikus ma, Yunias ma epao see naasii.
Ekea wiya ma inii digiyoo ee yiba epo toogee seme. Yesus me menaa
yadoonaa see bagee yuwa yupii ekea ebo. Anii Kristus mikee gaano taa
kaboo ekea keta Waa mikee nao see gaata bagee wiya.
8 Ampliatus mee Tuhan yiba ni me esee epa see mée mee epao see naasii.
9 Urbanus mee inii ma epo enaataa Kristus me agiyoo yaukuwagee see
mée. Waa ma, ni me epa see mée Stakis mee ma ekea epao see naasii.
10 Apeles mee epao see naasii. Waa gaadee siyaa kaboo Kristus yiba se
maki-makaa see mée. Aristobulus wa me ee kaa bagee kuwa epao see
naasii.
11 Nii ma tomaa kaa bagee Herodion mee epao see naasii. Narkisus wa
me ee kaa Tuhan mikee gaayaa bagee kuwa epao see naasii.
12 Tripena ma, Triposa ma ekea epao see naasii. Ekea Tuhan me agiyoo
kana ma daamaa yaukuwagee see bagee wiya. Ni me epa see apii Persis
mee epao see naasii. Waa Tuhan me agiyoo maamaa eebaa kana ma
yaukuwagee see apii.
13 Rupus mee epao see naasii. Waa Tuhan me esee daamaa wigintaata
mée. Wabaayo miya epao see naasii. Waa nibaayo mokoo see apii.
14 Asinkritus ma, Plegon ma, Hermes ma, Patrobas ma, Hermas ma,
bedaa okoo ma Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa miya uduma epao see
naasii.
15 Pilologus ma, Yulia ma, Nereus ma, wa ukuyogaa mee ma, Olimpas
ma, okoo paagoo Yesus mikee gaayaa bagee kuwa miya epao see naasii.
16 Ikii epao aasee siyaa kuwa ko pedeo taa see dimii kaa ebe aanuunuu
taai. Kristus mikee gaayaa bagee kuwa uduma epao see kisegea.

Wodopasi nekeensi naadi menaa

17 Neebee nokaa yuwa, mée me menaa kuwa me ikii ukuu kibaaniyaayaa
yoka gaai. Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee pedeo kikiyaayaa bagee
agoo yoka ipiipi nekeenii, see maamaa kisega. Okoo me mée tupiyaa
menaa kuwa ena, ikii daamaa kitupiwoo seta menaa kuwa ena yoka okoo
too wigintagaai.
18 Kuwa see see bagee okoo inii epoo Mée Tuhan Kristus Wa me agiyoo
yaokagee see bagee yuwa se kiya okoo me otoopa ou dimi-pami kuwa too
ede naadi ukuwagee see bagee yuwa. Okoo daamaa poga-poga see dimii
kaa wegataa see bagee yuwa too. Okoo me menaa kuwa ipi see menaa
keenda kiya okoo kuwa menaa yuwa me ewo see bagee deebaa siyaa.
19 Ikii gaayu ko ikii Yesus me menaa daamaa yayeewoo see bagee yuwa
ii see kuwa ikii kaa ogo pege-pege naadi kaama mée uduma yeegea yoka
anii ede ma, ede ma segeeka. Ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa too
ipi, pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ewo, ikii kaa taa see kuwa anii ede.
20 Dimi mena koogo daamaa mée yakiyaabuu taa see Mée Ogatamee Wa
me Iblis mee ikii me badoo yuwa miyoo taa moga kitagimekumiipi. Inii
epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo
enaataa kiitoogeesi naadi kiasega.

16:17 Tit 3:10

21 Timotius mee, anii ma epo enaataa agiyoo ukuwataa see mée wa me
epao see kisigi. Nii ma tomaa kaa bagee Lukius ma, Yason ma, Sosipater
ma okoo miya epao see kisegea.
22 Anii Tertius mee, Paulus me menaa yuwa eto mee kapogee da kaa
yaebeataaka mée to anii miya Tuhan yiba epao kisega.
23 Gayus mee miya epao kisigi. Inii wa me ee kaa omegeeke, bedaa
nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya wa me ee kaa kutuu
segeekea. Mee magaa kaa kepe penee taa see mée Erastus me epao kisigi.
Kwartus me miya epao kisigi. Waa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee.
24 [Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma
epo enaataa kiitoogeesi naadi kiasega. Amin.]

Wodopasi Ogatamee yaapaagee seta menaa

25 Ogatamee mee niiyaapaagee taai. Waa ko Yesus Kristus kaa menaa
kuwa, ni me daamaa yaweganaa see menaa kuwa doodoo ikii dimi mena
daamaa pesee kikiyaabuu taa see Mée. Kuwa menaa kuwa idukaa awee
da kaa kiyaano taa, kisee too maamaa eebaa omemaata kaama
26 eto too awee da kaa daamaa mée yakiyaabuuki. Kuwa menaa kuwa ko
idukaa nabi bagee me wegawoosi naadi ebeamaata menaa. Mée tomaa-
tomaa okoo Kristus mikee gaata kaama kuwa menaa yayeewoosi naadi
Toono too Mée Ogatamee Wa me kuwa menaa kuwa mée tomaa-tomaa
yuwa paagoo nadoonaa taai see aseta, kisee Wa me okoo ipi kiyaabuu
siwooki.
27 Wa too ipi dimii yago Mée Ogatamee mee inii Yesus Kristus doodoo da
taa Waa ebo, Waa asii-sege see niiekee siwoo taai, kisee too iminoo miya,
iminoo miya! Amin. Kiyoo too.

1 Korintus
Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Idukaa Paulus me Yesus me menaa yadoonaa segee naadi kaama Akhaya wee kaa Korintus magaa kaa bagee paagoo eewegagee seta. Kuwa wa me kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 18:1-17 yiba topa. Waa pe-seometa kaama wodoo mée ena ekaa da ko Apolos me okoo paagoo mena eewegagee seta.

Paulus me mee kapogee mee yaebeamaata mee ko mee magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa me Paulus paagoo mena apaadee taano see naadi kapoge ena ebeamaata. Okoo me apaadee seta menaa kuwa ko kisee: Api se goeano mee daamaa ye? Bedaa apimee me Yesus mikee gaayaa kiya paimee mikee se gaayu ko wa me pai to ekeasiino mee daamaa ye? Bedaa makapaa ogatamee paagoo maniino agiyoo kuwa naano daa ye, dagu ye? Kuwa okoo me kisee apaadee seta menaa kuwa kaa Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Bedaa wa me mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata mee ko okoo Yesus mikee gaata kiya okoo mée noonaa pedeo iyee kaa omegeekea see menaa kuwa waa yeeta. Bedaa okoo mée eebaa ipi poga-poga see bagee kemaata ukuu baatagaa naadi kaama ena dimii, ena menaa see kuwa taa naadi kaama mee kapogee yaebeamaata. Bedaa mena ena mee ko kisee: Ikii Ogatamee me agiyoo daamaa aaukuwagee siwoosea naadi Roh me ikii kaa aii kidootaata pesee agiyoo kuwa kaa ikii ebo poga-poga see se taai. Kiya epa aagaa see dimii kaa daamaa agiyoo aaukuwagee siwoo taai naadi menaa kuwa miya agoo. Apanaa menaa eebaa kuwa miya wa me okoo paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 55 mee yiba mokoo Paulus me Epesus magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-9 Petamanii menaa
1:10–4:21 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawiginee taai naadi menaa
5:1-13 Yesus mikee gaayaa bagee paagoo tobaaka taata mée to kaa menaa
6:1-11 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo mena agoo see bagee yuwa kaa menaa
6:12-20 Mée maa to mee otoopa se doonaa taai naadi menaa
7:1-40 Ekea bogaa daamaa umiyaa, tuyaa menaa ma, api goeano kaa menaa ma
8:1–11:1 Makapaa ogatamee paagoo kupi-manee taa see agiyoo kuwa naano daamaa ye, pedeo ye naadi menaa
11:2-34 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu taa see kaboo ukuwayaa-ukuwayaa, nuyaa-nuyaa see kaa menaa
12:1–14:40 Roh me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kaa menaa
15:1-58 Inii miya Kristus see see aya andoo pootagea ii see kuwa nekeensi naadi menaa
16:1-24 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me
menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Bedaa inii ma Yesus yiba
ena kenaa bagee ena Sostenes mee miya
2 enaa me ikii Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
paagoo mee kapogee mee kiebeataake. Ikii ko Ogatamee me Kristus Yesus
doodoo daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa, ikii kisee bagee kesea
naadi Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa. Wa me kisee kiyaata bagee
kuwa ko ikii too se kiya kiyoo-kiyoo apanaa magaa kaa bagee okoo miya.
Okoo me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa ekaa da ebo nao naadi Wa
paagoo asiwoo siyaa bagee kuwa uduma miya kisee Wa me daamaa wa
too wigintaata bagee kiyaata. Okoo miya, inii miya, inii uduma me epoo
Mée mee ko Yesus mee.
3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoogeesi naadi
kiasege.

Ogatamee mee kiiboo, paamee naadi menaa

4 Ikii Kristus Yesus doodoo Ogatamee me epaa mee ikii kaa maamaa aii
kidootaata kuwa kaa anii Ni me Eboo Ogatamee mee kiiboo, paamee see
asegeeka.
5 Mee ko ikii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii kaa
daamaa aii kidootaata agiyoo kuwa maamaa eebaa. Kuwa ko ikii me
wegayaa menaa yuwa yiba miya, ikii me ipi kiyaa menaa yuwa yiba miya
kuwa uduma yiba Wa me ikii senawii mokoo daamaa kikiyaata.
6 Wa me kisee maamaa aii kidootaata kemaata kuwa ikii paagoo Kristus
kaa kiiwegata menaa yuwa ikii me kuwa mikee menaa ii naadi kaama dimi
yiba maataata umiwoo, toowookea.
7 Kuwa me kemaata Roh me inii kaa mée aii yadootaayaa pesee agiyoo
kuwa uduma ikii kaa agoo, taa see ena ma taa, kisee too inii epoo Mée
Tuhan Yesus Kristus mee awee da kaa kaatagi naagoo too. Ikii mee naagoo
maamaa diitoo, umiwoo, toowoo taakea.
8 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus meetagi naagoo ikii kaa pedeo
menaa ena ma taa kesea naadi Wa me pesee da ikii kaa kineegee siwoo
taapi, kisee too wodopasi naagoo too.
9 Ogatamee me taa ma taa kisee daamaa kiukuwawoo segee taapi. Wa
me ikii Wayoopaa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ma enaataa
dimi aagadime siwoosea naadi Ni paagoo nameei see kiseta.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawiginee taai naadi menaa

10 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ekaa yago
Mée yoka eto ko anii mena ena maamaa kisiino ko kisee: Ikii ena dimii,
ena menaa kaa too umiwoo, toowoo taai. Ikii wa too kutuu, wa too kutuu
aawiginee see se. Dimi ena mee kaa too umiwoo, toowoo taai.
11 Ni me epa see bagee yuwa, ikii yupii aawisi-maawisi menaa agoo, see
menaa kuwa Keloe me ee kaa bagee me nasemea.
12 Ani me kuwa kisega menaa mee ko ikii mée noonaa me wegaano,
"Anii Paulus yaato", noonaa me "Anii Apolos yaato", noonaa me "Anii Kepas
yaato", bedaa noonaa me miya "Anii Kristus yaato" kisee menaa kuwa ikii
mée gakata eebaa me wegageekea.

1:8 1Tes 5:23-24 **1:10** Plp 2:1-4

13 Yaai, Kristus mee kisee wudimaayaa ye? Anii Paulus mee ikii kaa piya
bokoo to kaa paku kiwugitaaga ye? Ikii Paulus ekaa yiba uwo kitukumpea
ye?
14 Ani me ikii uwo kitukumaano taa kuwa ede, anii paamee see dimii
mee ebo. Krispus ma, Gayus ma wiya kuwa too ani me uwo yatukumeta.
15 Anii kisee ikii uwo kitukumaano taa kemaata ikii me "Anii Paulus ekaa
yiba uwo natukumeta mée yoka" see menaa kuwa ikii mée ena me se
wegamaayaa.
16 Ani me Stepanus tukuguu to okoo miya uwo yatukumema ii see kuwa
anii eto nekeenega kiya ani me apanaa bagee uwo yatukumeta see kuwa
anii ewo.
17 Kristus me "Mée uwo yatukumese yoka pooi" see kuwa nasiino taa.
Wa me doometa menaa kuwa "Nadoonaase yoka pooi" see naseta. Anii
kuwa menaa yadoonaaka kuwa ko mée me ipii ma wegayaa-wegayaa see
see yadoonaaka se. Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa
kuwa otoopa wuutu-waatu siyaa naadi anii mée me ipii ma enaataa se
wegayaa.

Mée me ipii wa too, Ogatamee me ipii wa too see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa kuwa ko okoo
pedeo yaato peegee taa see bagee yuwa me gaano, 'Dimi taa see bagee
me menaa yuwa too' see gaageekea. Kiya inii Ogatamee me daba mée
daagimaa peeyaabuu seta bagee yuwa gaayu ko kuwa Kristus kaa menaa
kuwa Ogatamee Wa me pesee see menaa ii see kuwa inii gaawoo see.
19 Idukaa Ogatamee me aseta menaa ena ebeamaata, mee ko kisee:
"Dimi ipi see bagee okoo me ipi see dimii mee Ani me ewo yakiyaapa,
bedaa mée me ipii kuwa miya Ani me yataa kiyaapa" see aseta, see
menaa ebeamaata. *Yes 29:14*
20 Mée me ipii kuwa Ogatamee me kisee peedi yakiyaata kemaata dimi ipi
see bagee kuwa kayoo? Musa me menaa ipi see bagee kuwa kayoo? Magaa
da kaa ipi kaa wegaa-wegaa taa see bagee apanaa yuwa kuwa miya kayoo?
Kuwa magaa da kaa ipii kuwa imi taa, Ogatamee me dimi taa see bagee
me ipii mokoo yakiyaata, se maa?
21 Mikee, magaa da kaa bagee okoo me ipi see menaa kuwa doodoo
Ogatamee mee ipi kaano taa. Ogatamee Waa ko ipi yago Mée kemaata Wa
me Kristus kaa menaa eeweganaa see kaa too mée daagimaa peeyaabuu
taapa see gaata, apanaa bagee me Anii se naipi kaapea see dimii mee
miya gaata. Mée me gaano, 'Kuwa dimi taa see bagee me menaa too' see
gaata kiya Ogatamee me kuwa menaa mikee gaayaa bagee kuwa too daba
daagimaa peeyaano daamaa, ede see gaata.
22 Yahudi bagee yuwa me wegaano, "Dimi nagii-nagii agiyoo ma enaataa
gaayu too mikee menaa ii see gaayaa" see wegageekea. Bedaa mée
tomaa-tomaa apanaa yuwa me wegaano, "Mée me ipi kaa menaa too mée
eewegayu too mikee menaa ii see gaayaa" see wegagee siyaa.
23 Kiya inii gaayu ko Kristus mee daba, peedi ekeata kaama Waa piya bokoo
to kaa mée yaboota menaa kuwa inii yaweganaa siyaa. Kuwa menaa
kuwa Yahudi bagee yuwa me yiino esee be kegea. Bedaa mée tomaa-
tomaa apanaa yuwa me gaano, 'Dimi taa see bagee me menaa yuwa too'
see gaagea.
24 Kiya okoo Ogatamee me Ni paagoo nameei see aseta bagee kuwa kisee
dimii se gaayaa. Okoo Yahudi bagee miya, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa

1:18 Rom 1:16

miya okoo me gaano, 'Kristus doodoo Ogatamee Wa me pesee ma, Wa me
ipi dimii ma kuwa ebo ii' see gaayaa.
25 Mee ko magaa da kaa ipi see bagee yuwa me Kristus kaa menaa kuwa
'Daba see bagee me menaa too' see gaayaa kiya Ogatamee Wa me daba see
menaa kuwa miya kuwa esee ipi see menaa, magaa da kaa ipii kuwa asii
ipii. Bedaa omaago see bagee me gaano, 'Dabaa see menaa too' see gaayaa
kiya kuwa Ogatamee Wa me dabaa see menaa kuwa miya esee pesee,
magaa da kaa pesee kuwa asii pesee ii see kuwa inii daamaa nekeeniyaa.
26 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me ikii Ni paagoo nameei see kiseta
kuwa daamaa nekeenii. Wa me kisee kiseta kaboo ikii yupii magaa da kaa
ipi dimi-pami kuwa ipi see bagee eebaa taa, ebo bagee miya eebaa taa,
ekaa yago bagee miya eebaa taa.
27 Kiya Ogatamee me kisee taa see bagee yuwa daamaa wigintaata. Kuwa
ko magaa da kaa bagee me gaano, 'Kuwa dimi taa see bagee yuwa too' see
gaayaa kiya Wa me kuwa magaa da kaa dimi ipi see bagee kuwa dimi ego
weda kiyaano see naadi kuwa dimi taa see bagee yuwa daamaa wigintaata.
Bedaa magaa da kaa bagee me gaano, 'Kuwa dabaa see bagee yuwa too'
see gaayaa kiya Wa me kuwa omaago see bagee kuwa ego weda kiyaano
see naadi kuwa dabaa see bagee yuwa daamaa wigintaata.
28 Bedaa kisee miya magaa da kaa bagee me gaano, 'Kuwa daba, peedi see
bagee yuwa too' see gaayaa kiya kuwa omaago see wegagee siyaa bagee
kuwa Wa me aii daba, peedi see bagee yuwa too yaekeasiino see naadi
okoo me daba, peedi ekeata bagee kuwa Wa yaato daamaa wiginegeeta.
29 Wa me kisee bagee yuwa daamaa wigintaata kemaata mée ena ma Wa
paagoo ebo poga-poga menaa se wegayaa, iyo.*
30 Ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi siyaa kuwa Ogatamee Wa
me too kiukuwaaniyaata agiyoo. Kristus mee ko Ogatamee me ipi dimii
mee inii daamaa mée deeyaata Mée. Kristus doodoo too inii sikii, inii
topoo see mée deeyaa. Wa me too inii me pedeo iyee-payee yuwa mée
yawigintagaa taa see Mée. Wa me too inii Ogatamee ma menaa yuwa mée
yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa peeyaano Mée.
31 Wa me inii kisee daamaa mée yaukuwamaata kemaata idukaa
ebeamaata menaa ena ko kisee: "Ebo poga-poga taa see bagee kuwa okoo
ekaato apaagee see se kiya Tuhan mee kaa too yaapaagee taano daamaa"
see menaa ebeamaata.

2

Kristus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata menaa kuwa Paulus me mée me ipi see menaa ma enaataa eewegaano taa see nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, anii petamanii ikii paagoo meemaata kaama
Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa too anii
daamaa kiiwegama. Kuwa menaa kuwa anii ebo bagee me wegaa-wegaa
see see kiiwegaano taa, mée me ipii kuwa ma enaataa miya kiiwegaano
taa.
2 Anii ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ni me dimi daata menaa mee ko
kisee: 'Anii apanaa menaa se eewegaapa, Yesus Kristus kaa menaa kuwa
too, Waa daba, peedi ekeata piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama mée
yaboota menaa kuwa doodoo too eewegaapa' see kuwa anii gaama.

1:26 Mat 11:25 * **1:29** Ebo poga-poga menaa kuwa ko kisee: "Anii dimi ipi, anii ebo bagee kemaata Ogatamee A me daamaa nawigintaage" see menaa kuwa. Kiya kisee menaa kuwa se wegayaa, iyo.
1:31 Yer 9:23-24

3 Anii ikii paagoo kiitoogee sema kaboo anii dabaa, weda, totomo, kisee
maamaa koo segee sema.
4 Ni me kiseta menaa ma, ni me kiiwegagee seta menaa ma kuwa ko mée
me ipi dimii ma enaataa se kiya Roh me pesee ma enaataa kemaata ii see
kuwa ikii me awee da kaa nekeensea naadi kiiwegagee sema.
5 Mee ko ikii me 'Mée me ipi see menaa kaa mée eewegataaki yoka'
see nagaata kaama Kristus kaa dimi maataasea naadi kiiwegama se kiya
Ogatamee Wa me pesee da mee kaa too ikii Kristus kaa dimi maataasea
naadi kiiwegagee sema.

Ogatamee me ipi see dimii mee kaa menaa

6 Kisee kiya inii miya dimi ipi kaa menaa kuwa eewegataa see. Okoo
Kristus yiba daamaa iyawoo naadi ipi see bagee yuwa paagoo inii kisee ipi
kaa menaa kuwa daamaa eewegataa see. Kiya inii magaa da kaa ipii kuwa
ma enaataa eewegaakee se, inii eto mee begaa kaa ebo bagee me ipii kuwa
kaa miya se. Kuwa bagee uduma taa kedaa taatagea.
7 Kiya inii gaayu ko inii Ogatamee me ipi see menaa kuwa eewegaanaa
siyaa. Kuwa ipi see menaa kuwa ko Ogatamee me idukaa kaama booniwoo
naadi awee da kaa kiyaano taa menaa, agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano
taa miyoo Wa me inii mée gaataata kaama "Okoo ebo, okoo asii-sege
siyaabuu taata" kisee ipi kaa wegataata menaa kuwa.
8 Eto mee begaa kaa magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa kuwa menaa
nekeeniyaa bagee ena ma taa. Nekeenta naaki mee Wa too ebo, Wa too
asii-sege see Mée Tuhan mee piya bokoo to kaa paku se wugiyaa.
9 Okoo se nekeenegea kiya idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Emaa me diino taa see agiyoo waa,
apa me yiino taa see menaa waa,
dimi yiba gaamagaano taa see menaa waa,
kuwa daamaa agiyoo kuwa uduma Ogatamee me idukaa kaama ipiipii
seta.
Kuwa ko Waa epa gaayaa bagee kuwa kaa 'Anii kisee daamaa
yaukuwaaniyaabuu taata' see gaata kaama okoo kaa daamaa yaipi-
ipii seta" *Yes 64:4*
see menaa ebeamaata.
10 Mikee, Ogatamee me kuwa idukaa kaama dimi ipi kaa mée yaipiipii
seta agiyoo yuwa kaa menaa kuwa eto Roh doodoo inii paagoo awee da
kaa mée yakiyaami. Roh me uduma agiyoo uduma ipiipi deetaa see kaa
esee ipi see Mée yoka Ogatamee yiba boonemaata menaa kuwa miya Waa
esee ipi.
11 Mée tomaa gaayu ko mée waa ena, waa ekaato dimi yiba koogo gaayaa
yuwa kuwa mee mée to too ipi, se maa? Mee mokoo miya Ogatamee Wa
me dimi yiba koogo gaayaa yuwa kuwa mée uduma ewo, Ogatamee me
Roh Wa me too ipi.
12 Eto ko inii magaa da kaa iyee kuwa masegea se kiya Ogatamee paagoo
kaama eseta Mée Roh mee too masegea. Ogatamee me inii kaa aii mée
manta agiyoo kuwa uduma inii daamaa nekeeniino see naadi Roh mee
masemaagea.
13 Inii kuwa menaa kuwa yaweganaa see. Kiya inii kuwa menaa kuwa
mée me ipi kaa mée tupiyaa menaa kuwa ma enaataa yaweganaa see se
kiya Roh me mée tupiyaa menaa kuwa doodoo too yaweganaa siyaa. Kuwa

---

2:5 2Kor 4:7

Roh me menaa kuwa inii me okoo Roh maseta bagee yuwa paagoo daamaa
ipiipi ase-manee segee siyaa.
14 Roh taa see bagee kuwa okoo Roh me menaa se masemaayaa. Okoo
me gaano, 'Dimi taa see bagee me menaa yuwa too' see gaayaa, okoo kisee
se nekeeniyaa. Roh agoo see bagee kuwa me too Roh me menaa ii see
nekeeniyaa.
15 Roh agoo see bagee kuwa okoo me kuwa mikee menaa, kuwa makapaa
menaa, kisee ipi kaa daamaa wiginiwoo siyaa. Kisee bagee kuwa mée me
okoo kaa pedeo menaa si yawegayaa.
16 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Tuhan Wa me dimii kuwa ipi see mée ena agoo ye?
Waa mena tupi-manee siyaa mée naa maamee naa ya?" see menaa
ebeamaata. *Yes 40:13*
Kisee bagee taa kiya inii gaayu ko Kristus Wa me dimii kuwa inii agoo.

3

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa wa too kutuu, wa too kutuu se aawigineesi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, anii ikii paagoo mena kiiwegagee sema kuwa ko
Roh yago bagee paagoo eewegayaa see see mokoo anii kiiwegaano iyo.
Magaa da kaa iyee kaa umiwoo, toowoo taa see bagee paagoo eewegayaa
see see mokoo anii kiiwegagee sema. Kristus yiba iyawoo taano taa see
bagee yuwa paagoo, baayee yiba yogaa yuwa paagoo eewegayaa see see
mokoo anii kiiwegagee sema.
2 Ikii naano agiyoo kuwa eboo see agiyoo se noomaayaa yoka anii kisee
agiyoo kuwa kiniino taa, ama too kineema. Eto miya ikii yoga mokoo yoka
ebo menaa se masemaayaa.
3 Ikii magaa da kaa iyee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa yoka iyo.
Mee ko ikii yupii anii naaki ou see dimii kaa aakago-maakago, aawisi-
maawisi, kisee koo segeekea. Kisee kemaata ikii magaa da kaa iyee-payee
kuwa masemaata kaama aii ewo see bagee yuwa mokoo toogeekea ii see
kuwa kideeyaa, se maa?
4 Mee ko ikii mée ena me wegaano, "Anii Paulus yaato bagee", bedaa mée
ena me wegaano, "Anii Apolos yaato bagee" ikii kisee aawegaa segeekea.
Kisee menaa kuwa kaa ikii miya magaa da kaa iyee kaa umiwoo, toowoo
see bagee yuwa mokoo, se maa?
5 Kisee kemaata daamaa nekeenii. Apolos mee kaasee mée to naadi
kaama ikii wa yaato peanegea ya? Bedaa anii Paulus miya anii kaasee
mée to naadi kaama ni yaato meanegea ya? Apolos ma enaa ko agiyoo
aii yaokagee see bagee wiya too. Tuhan me enaa paagoo "Aa kisee agiyoo
naukuwaai, aa kisee menaa naweganaa taai" see kuwa enaa mée asimi.
Enaa me kiiwegame menaa kuwa me ikii Yesus mikee nao see gaamea.
6 Piya kabagaa da wiyaa mokoo anii petamanii ikii paagoo mena
kiiwegama. Mee kabagaa da uwo kabagegee siyaa mokoo Apolos me miya
kitopegee simi. Kisee kiya iyayaano mee ko Ogatamee Wa me too.
7 Kabagaa da weta mée waa miya peedi, uwo kabagegee seta mée waa
miya peedi, iyayaano Mée Ogatamee Wa too ebo.
8 Kabagaa da wiyaa mée to ma, uwo kabagiyaa mée to ma ekea ena
doodoo. Ekea me ukuwagee seta agiyoo yuwa doodoo ekea me ukuwataa
to mokoo da wa too, wa too masiitagea.

2:14 Yoh 14:17, Rom 8:7 **3:1** Ibr 5:12-14 **3:6** Yes 55:10-11

9 Enaa miya kisee. Enaa ko Ogatamee me agiyoo epo enaataa yaokagee
see bagee wiya. Ikii ko Ogatamee me bugii da mokoo, Ogatamee me
maataata ee to mokoo.

Yesus mikee gaayaa bagee kuwa Ogatamee me ee to ebea-ebea menaa

10 Ee maataa see mée to me ee kabo daamaa ipi kaa maayaa mokoo anii
miya Ogatamee me ni kaa aii nadootaata pesee da kuwa me anii petamanii
ikii paagoo mena daamaa ipi kaa kiiwegama. Bedaa kiyoo kaama ee
maataa see bagee me kaboo da wodoo magaatoo siyaa mokoo apanaa
bagee miya ikii paagoo mena kiiwegageekea. Kisee kiya ee maataa see
bagee daamaa ipiipi see ee maayaa mokoo mena wegataa see bagee yuwa
miya okoo mée gakata daamaa ipiipi nekeeniino gaano pedeo.
11 Kuwa ko kabo ena too too tupi, mee ko Yesus Kristus mee. Wa too
kabo maataata tupi yoka apanaa kaboo ena ma se maayaa.
12 Wa me menaa yawegataa see bagee yuwa okoo me mee kaboo da
wodoo taa magaatoo siyaa. Okoo mée noonaa me emas pose ma, perak
pose ma, kepe ebo edaakee omaa ma, kisee agiyoo kuwa me kaboo da
wodoo taa magaatoo siyaa. Bedaa mée noonaa me aii piya waa, baa boo
wii keta yuwa waa, apanaa boo wii keta yuwa waa, kisee kuwa biyaa me
pooniyaa agiyoo yuwa masegeeta magaatoo siyaa.
13 Okoo mée gakata ee maataata kaama wodoo Tuhan Waa biyaa ma
meetagi naagoo Wa me kuwa ee yuwa biyaa me pooneapa ye, se pooneapa
ye, kisee awee da kaa kisi naadi biyaa iyee taatagi. Biyaa iyee siyaa naaki
mée ena-ena okoo me magaatoo seta yuwa daamaa, pedeo see kuwa awee
da kaa kaata.*
14 Kisee mée waa ena, wa me magaatoo seta yuwa biyaa iyee siyaa naaki
se poonta kaama daamaa tuyu ko wa me daamaa wegawoo setaa to mokoo
da masiitagi.
15 Kiya wa me magaatoo seta yuwa kuwa biyaa me pooniyu ko waa daba
daagimaa pootagi kiya wa me ukuwataa to mokoo da se masiitagi. Mée ena
biyaa yiba kaama agiyoo tapoo pudumemaa peeyaa see see waa miya kisee
mée to kaatagi yoka kabo magaatoo siyaa kuwa ipiipi nekeenii.
16 Ikii ko Ogatamee me ee, Wa me Roh mee ikii yiba kiitoogeeki, see kuwa
ikii ewo ye?
17 Ogatamee me ee mee ko Wa me daamaa wigintaata pedeo ena ma taa
see ee mee. Ikii miya kisee mokoo see ee yoka mée waa ena me Ogatamee
me ee mee pedeo yakiyaayu ko mee mée to waa miya Ogatamee me pedeo
kiyaatagi.†
18 Ikii ekaato deebaa siyaa yoka gaai. Ikii yupii mée waa ena me kuwa
magaa da kaa bagee me ipii kuwa 'Anii ipi see mée yoka' see gaapi kepa
ko waa ekaato deebaaki. Waa esee mikee ipi see mée kaano see gaayu ko
waa magaa da kaa bagee emaa dagii da kaa dimi taa see bagee ena mokoo
kaano daamaa.
19 Mikee, kuwa magaa da kaa bagee me ipii kuwa gaayu ko Ogatamee
me gaano, 'Dimi taa see bagee me gaayaa-gaayaa yuwa too' see gaayaa.

3:9 Ep 2:20-22, 1Pet 2:4-6 * **3:13** Mena wegataa see bagee okoo Yesus me menaa too daamaa wegawoo, tupiwoo siyu ko yeekee bagee miya daamaa pesee kiwoo, ebo kiwoo siyaa, pesee see ee maawoo siyaa mokoo ebea-ebea. Ee kaboo da ena too too yoka má menaa wegataa see bagee gaayu ko yeekee bagee yuwa miya pedeo kedaa siyaa, biyaa me pooniyaa see ee maayaa mokoo ebea-ebea. **3:16** Ep 2:21-22 † **3:17** "Roh mee ikii yiba kiitoogeeki" see menaa mee ko inii Ogatamee me ee yoka Roh mee inii yupii mée eetoogeeki. Kuwa má menaa wegataa see bagee kuwa okoo me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ukuu baaniyaayaa, kisee aawiginee siyaabuu naadi kaama pedeo kiyaayaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **3:18** Gal 6:3

Mee see see idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Dimi ipi see bagee okoo dimi ipi kaa mée deebaa siyaa kiya Ogatamee me okoo kupi kaa gadiiniyaa mokoo" see menaa ebeamaata.
20 Bedaa mena ena miya kisee: "Dimi ipi see bagee okoo me gaayaa dimii kuwa Ogatamee ipi. Wa me 'Kuwa aii dimii, aii menaa too' see gaayaa" see menaa ebeamaata.
21 Kisee kemaata ikii eto kaama wodoo ebo poga-poga kaa "Anii ko mee mée mee yaato bagee, anii ko mee mée mee yaato bagee" see wegataa see menaa kuwa ekeasii. Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ikii epoo bagee kesea naadi kineeta. Kuwa ko
22 Paulus ma, Apolos ma, Kepas ma kuwa miya daamaa kineeta. Bedaa uwoo to, magaa to uduma miya kineeta. Umiyaa, tuyaa miya, booyaa miya, eto kiipaa tuyaa agiyoo miya, iminookaa agoo kaata agiyoo miya kuwa uduma Wa me too ikii nekee kiekeata agiyoo yuwa. Kuwa uduma ikii epoo bagee kegea.
23 Ikii epoo Mée mee ko Kristus mee, bedaa Kristus epoo Mée mee ko Ogatamee mee yoka ikii aawiginee see se.

4

Paulus ma, Yesus me menaa yadoonaa seta bagee apanaa yuwa ma okoo kaa menaa

1 Inii ko Kristus me agiyoo yaokagee see bagee yuwa, Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa daamaa nadoonaasi naadi inii kaa mée yaekeata bagee yuwa, see kuwa ikii me inii kisee bagee ii see mée nekeenii.
2 Okoo kisee-kisee naukuwasi naadi ekeata bagee yuwa gaayu ko okoo me eboo me agiyoo yuwa se ekeata daamaa yaukuwaano too see bagee yuwa ii see kuwa diino gaano pedeo.
3 Anii miya kisee kiya ikii me anii kisee daamaa yaokagee see mée yoka see kuwa ni kaa nawegayaa miya, anii kisee pedeo yaokagee see mée see nawegayaa miya kuwa menaa uduma peedi, maa menaa se. Mena pekataa see bagee yuwa me kisee ni kaa nawegayaa miya anii se gaagaa taapa. Bedaa anii ekaato miya ni me ukuwaano agiyoo kuwa daamaa, pedeo see kuwa anii se wegayaa.
4 Mikee, ni kaa pedeo menaa agoo see kuwa anii ewo. Anii kisee menaa ewo kiya "A kaa pedeo menaa taa" see nawegayaa see mée mee ko anii ekaato se. Ni kaa daamaa, pedeo see nawegataa see Mée mee ko Tuhan Wa me too.
5 See kemaata Tuhan wiyaagoo meeno taa kaboo "Waa kisee mée, waa kisee mée" see menaa kuwa ikii si yawegaai. Mée me digiyoo yiba koogo ukuwata agiyoo kuwa Tuhan me awee da kaa yakiyaatagi. Bedaa mée gakata okoo me koogo gaata dimii yuwa miya Wa me awee da kaa yakiyaatagi. Kuwa kaboo da mée gakata okoo kaa yaapaagee siyaa menaa yuwa kuwa Ogatamee me mée yawegaatagi.
6 Neebee nokaa yuwa, ni me kuwa kisega menaa kuwa ko anii ma, Apolos ma enaa wiya kaa menaa kuwa kisega. Enaa me daamaa umiyaa, tuyaa kuwa ikii me mée deeta kaama ikii miya Ogatamee me ebeamaata menaa yuwa kuwa doodoo too daamaa tupiwoo, umiwoosea naadi kisega. Mee ko ikii me "Aa mee mée mee yaato bagee kiya anii gaayu ko mee mée mee yaato bagee" see kuwa ikii ebo poga-poga see kaa se aawegaasea naadi anii kuwa menaa kisega.

3:19 Ayb 5:13 **3:20** Mzm 94:11

7 Eto ani me ikii yupii ebo poga-poga see bagee paagoo kisiino ko: Apanaa
bagee kuwa peedi, a too ebo see kaekeata mée mee maamee? A kaa
daamaa kaekeata agiyoo kuwa a me aii masiino taa agiyoo ena agoo ye?
Kuwa uduma aa aii kaneeta agiyoo yoka kaasee kaa aa daamaa aii masiino
taa mokoo naadi ebo poga-poga taake?
8 Ikii me 'Anii uduma sikii, anii taa agiyoo ena ma taa, anii senawii
mokoo' see dimii gaagea ye? Ikii inii kaa mée tabogeano taa kaa ikii too
magaa da kaa ebo tookee bagee mokoo kepea ye? Ikii mikee magaa da kaa
ebo tookee bagee kepea naaki inii miya ikii ma epo enaataa ebo kiituyaa.
Kiya taa.
9 Inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee gaayu ko Ogatamee me inii
esee daba, esee peedi see bagee yuwa mokoo awee da kaa mée kiyaata, anii
kisee gaaga. Pedeo bagee yuwa boosi naadi menaa okoo kaa yawegamaata
kaama kisee boogea, kisee boogea kuwa magaa da kaa bagee me aii diitoo
taa siyaa see see mokoo inii miya kisee daba, peedi see bagee mée ekeata.
Mée yuwa miya, malaikat bagee yuwa miya okoo me inii kisee bagee
mokoo mée ekeata kaama aii mée diitoo taa siyaa.
10 Inii Kristus yaato bagee kemaata apanaa bagee me 'Okoo dimi taa see
bagee yuwa too' see mée gaagea. Kiya ikii gaayu ko mée me ikii kisee se
kigaagea ye? Ikii Kristus yaato bagee kemaata mée me 'Okoo dimi ipi see
bagee yuwa ii' see kigaagea ye? Bedaa inii dabaa see bagee kiya ikii me ko
'Inii omaago see bagee yuwa' see dimii mee ikii ekaato gaagea ye? Bedaa
inii gaayu ko mée me daba, peedi mée ekee segeekea kiya okoo me ikii too
ebo kiekee segeekea ye?
11 Idukaa kaama kenaagoo too inii naano agiyoo ma, naano uwoo ma
kuwa sikii taa kemaata inii naadi ma umiwoo, toowooke. Inii me dokaa
kuwa miya sikii taa, inii mée me mée dakamegee segeekea, inii daamaa
umiino yoo miya taa.
12 Apanaa bagee see see inii miya yagaa me kana ma agiyoo ukuwageeke.
Mée me mée wisiniyaa kaboo inii daamaa menaa too eewegataa. Mée me
mée wegee-wegee siyaa kaboo inii dimi animaata koogo totaa.
13 Mée me mée badiyaa miya inii daamaa dimii kaa eewegataa. Magaa
da kaa bagee me inii tadoo to too mokoo mée deegea, mée me inii
tameepeasiyaa agiyoo da mokoo mée ekeasegea. Inii eto miya mée me
kisee mée ekee taa see bagee yuwa.
14 Anii kuwa menaa kiebeaga kuwa ko ikii ego weda kikiyaano see naadi
se kiya ikii ni me epa see yogaa yuwa mokoo daamaa kitupiino see naadi
kiebeaga.
15 Mikee, Kristus yiba ikii mena kitopetaa see bagee mée eebaa, mée
sepuluh ribu mokoo waa naa agoo kiyaa miya ikiitaagi nokaa mée eebaa
taa. Anii Kristus Yesus me menaa kiiwegagee seta doodoo anii Wa yiba
ikiitaagi mokoo keta.
16 Kuwa me kemaata anii maamaa kisiino ko: Ni me ukuwaa-ukuwaa,
umii-umii kuwa ikii miya ukuwawoo, umiwoo taai.
17 Anii kuwa kaa menaa kuwa kisi-maniino see naadi ani me Timotius
mee ikii paagoo "Pe-naasii" see asema. Waa ko ni me esee epa see yogaa
mokoo. Tuhan me agiyoo kuwa wa me se ekeata daamaa yaukuwaano too
see mée. Ni me Kristus yiba daamaa umiwoo, toowoo taa see iyee da mee
wa me ikii daamaa nekeensea naadi kisi-manee taapi. Mee iyee da mee
anii kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupi-manee senaa see.

4:7 Yoh 3:27 **4:11** 2Kor 11:23-27 **4:12** Luk 6:28, Rom 12:14, 1Pet 3:9

18 Ikii mée noonaa me nagaano, 'Waa se meepi yoka emaa se wugii' see
nagaata kaama ebo poga-poga dimii kaa toogeekea.
19 Kiya Tuhan me daamaa, ede see gaapi ko anii ikii paagoo moga
kimeepa. Meemaata kaama kuwa dimi ebo see bagee kuwa okoo mena
too aii wegataa see bagee ye, mikee Ogatamee me pesee mee agoo see
bagee ye naadi anii yadiipa.
20 Mee ko Ogatamee Waa pesee, Waa ebo totaaki ii see nekeeniino kuwa
ko mée me wegayaa menaa kuwa me too se kiya Wa me pesee da ma epo
enaataa gaayu too nekeeniyaa.
21 Anii ikii paagoo kimeekee kuwa ko anii mapea dimii ma dogaano ede
kegea ya? Anii kagoo kaa kopaa ma ikii paagoo kimeekee naa daamaa
ye, anii ikii kiepa nao naadi adumeta dimii ma ikii paagoo kimeekee naa
daamaa ye?

5

Yesus mikee gaayaa bagee yupii tobaaka seta mée to kaa menaa

1 Ikii yupii otoopa api doonaa see mée agoo see menaa kuwa mée
me niiwegamea. Kuwa ko ikii paagoo mée waa ena me nagamee woga
yamasemaata kaama epo omegeekea see menaa kuwa. Kisee pedeo agiyoo
kuwa Ogatamee ewo see bagee miya se koo siyaa kotoo.
2 Wa me kisee pedeo koo taaki kiya ikii ebo dimii gaataakea. Ikii kisee
dimii se kiya ikii me sooi, yaai naadi dimi gaagaa, dimi mena boodi ebo
kaano kuwa too daamaa, se maa? Bedaa ikii epo enaataa kutuu taa siyaa
kaboo mee pedeo koo taaki mée to "Aa se naatooi" see aseekee miya
daamaa, se maa?
3 Anii má yaato maga beesekaa topa kiya dimi mena yaato ekaapa, ikii
paagoo topa. Anii ikii paagoo kiitotaaka mokoo yoka mee pedeo kotoo
ukuwataaki mée to mee waa kisee mée to yoka, see kuwa ani me kisee
yaekeasega.
4 Ikii epo enaataa inii epoo Mée Tuhan Yesus ekaa yiba kutuu taa siyaa
kaboo anii miya dimi mena yaato ikii ma enaataa kiituyaa, bedaa inii epoo
Mée Tuhan Yesus me pesee da mee miya ikii ma enaataa kiituyaa yoka
5 mee pedeo kotoo ukuwataaki mée to waa má yaato pedeo kisi
naadi waa Iblis paagoo yaekegatagaano gaano pedeo.* Tuhan meetagi
naagoo waa dimi mena yaato daba daagimaa peesi naadi waa kisee
yaekegatagaano daamaa.
6 Ikii me ebo dimii mee pedeo yoka daamaa nekeenii. Ragi yeeyee peenaa
too agoo kiyaa miya roti kemoo to uduma iyadoo pakayaayaa, see menaa
mee ikii ewo ye?
7 Ikii ko ragi yeeyee imi taa kiyaa see roti mokoo see bagee yoka eto
ko ikii gipii see roti kemoo to mokoo bagee kesea naadi kuwa ikii paagoo
ragi yeeyee nuku kiyaa yuwa tameepeasii. Mikee, Paskah naagoo domba
wodaa ena wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee siyaa see see
Kristus Waa miya Waa ekaato inii kaa kisee mée yaekegataata.
8 Kuwa me kemaata eto ko Paskah naagoo ukuwayaa-ukuwayaa kuwa
inii miya kisee niiukuwaai. Kiya ragi yeeyee nuku kiyaa yuwa ma enaataa
see se. Kisee ragi yeeyee kuwa ko se-pedeo, we-pedeo ukuwayaa agiyoo

---

4:20 1Tes 1:5 * **5:5** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko wa me maa da yiba pedeo iyee da mee taa kisi naadi waa Iblis paagoo yaekegatagaano, see menaa mee. Mee ko wa me 'Anii kaasee agiyoo koo sepa yaai' see gaasi naadi yaekegatagaai, see menaa mee. **5:5** 1Tim 1:20 **5:6** Gal 5:9 **5:7** Kel 12:5-15

kuwa ebea-ebea yoka ekeasii. Inii ragi yeeyee ma aatabi taano taa see roti
noowoo siyaa kuwa mokoo niideewoo taai. Kuwa roti kuwa ko pedeo taa,
mikee dimii, mikee menaa ebea-ebea kuwa.†
9 Anii miyoo taa ikii paagoo kiebeamaama kapogee mee yiba ni me
kisema menaa kuwa ko kisee: Okoo otoopa api doonaa, paayogaa doonaa,
kisee koo taa see bagee kuwa ikii okoo sekaataa se peenaa taai, se eetooi,
see menaa kisema.
10 Kuwa ni me kisema menaa kuwa ko magaa da kaa kisee otoopa
aadoge-maadoge bagee yuwa uduma paagoo ikii se eetooi naadi kisema
menaa se. Bedaa okoo mée me agiyoo anii naaki ou see dimii gaakee
bagee ma, mée deebaa naadi oma yanookee bagee ma, makapaa ogatamee
kaa dimi magaakee bagee ma, kisee magaa da kaa bagee kuwa ikii okoo
sekaataa se peenaa taai, se eetooi, see menaa kuwa miya anii kisiino taa.
Ikii uwoo to, magaa to uduma ekeata kaama kisee bagee taa see magaa
kaa peegea gaayu too ikii okoo paagoo se eetuyaa.
11 Kiya eto ko ni me kiebeano menaa kuwa ko kisee: Magaa da kaa pedeo
koo taakea bagee uduma paagoo se eetooi see kiseekee se kiya mée waa ena
me "Anii Yesus yaato bagee" see menaa wegagi kiya waa tobaaka taakee
mée, kisee mée to gaayu ko wa sekaataa se peenaa taai, se eetooi. Bedaa
okoo me "Anii Yesus yaato bagee" see wegagea kiya mée me agiyoo anii
naaki ou see dimii gaakee mée yee, makapaa ogatamee kaa dimi magaakee
mée yee, mée badeekee mée yee, uwo kaa boomagaa see mée yee, mée
deebaa naadi oma yanookee mée yee, kisee Kristus yaato poga-poga see
bagee kuwa nekeenii. Kisee bagee kuwa ikii epo enaataa naano agiyoo
kuwa miya se eenaai.
12 Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa gaayu ko anii okoo kaa menaa
kuwa daamaa, pedeo see kuwa si yawegayaa see mée. Kiya kuwa ikii
paagoo Yesus mikee gaayaa bagee kuwa gaayu ko okoo kaa menaa kuwa
daamaa, pedeo see kuwa yawegayaa bagee kuwa ikii me too, se maa?
13 Kuwa Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa gaayu ko okoo kaa menaa
kuwa daamaa, pedeo see kuwa Ogatamee Wa me too yawegaatagi. Kiya
ikii gaayu ko Ogatamee me menaa yiba ebeamaata menaa ena mee ko
kisee: "Pedeo kotoo ukuwataaki mée mee ikii paagoo se tuyaai, abagaai"
see menaa ebeamaata.

6

Yesus mikee gaayaa bagee yupii mena agoo see bagee yuwa kaa menaa

1 Ikii paagoo mée ekea wiya aawisii seta kaama mena agoo kiyaa kaboo
ikii dimi weda taa ma Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa paagoo mena
mée yadaakomeesi naadi peegeekea kuwa kaasee kaa ya? Ikii kaasee kaa
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo se peegeekea ya?
2 Iminookaa magaa da kaa bagee uduma okoo kaa menaa kuwa Yesus
yaato bagee yuwa me daamaa, pedeo see kuwa yawegaatagea, see kuwa
ikii ewo ye? Mikee, ikii me kuwa magaa da kaa bagee uduma okoo kaa
ebo menaa kuwa daamaa, pedeo see kuwa yawegataa see bagee kaatagea

† **5:8** Paskah naagoo Israel bagee okoo me ee yiba ragi yeeyee topa yuwa uduma tameepeata kaama ragi taa see roti kuwa too unu petoo noogee seta. Paulus me "Ikii paagoo ragi yeeyee nuku kiyaa yuwa tameepeasii" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko pedeo dimii, pedeo agiyoo peenaa too kiyaa miya mée eebaa pedeo kiyaayaa yoka gaai naadi ebea-ebea menaa mee. Mee mokoo miya ikii kutuu taa see yoo kisee pedeo kotoo ukuwataakea bagee ma epo enaataa se tuyaai naadi menaa mee. **5:13** Ul 13:5

yoka eto mee ikii paagoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me peedi menaa-
panaa kuwa miya ikii me too yawegaano sikii taa ye?
3 Malaikat bagee yuwa okoo kaa menaa kuwa miya inii me daamaa,
pedeo see kuwa yawegaatagea, see kuwa ikii ewo ye? Inii kisee
ukuwaatagea yoka eto mee begaa kaa miya inii paagoo peedi menaa kuwa
apanaa bagee me se kiya inii me too yawegayaa, se maa?
4 Mikee yoka ikii yupii mée ekea wiya aawisii seta kaama mena agoo
kiyu ko ikii kaasee kaa Yesus mikee se gaayaa bagee paagoo kuwa menaa
mée yadaakomeesi naadi peegeekea ya?
5 Kuwa kisega menaa kuwa anii ikii ego weda see dimii mee gaasea naadi
kisega. Ikii yupii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa aawisii siyaa menaa
kuwa yadaakumiino dimi ipi see bagee ikii paagoo ena ma taa ye?
6 Kiya ikii Yesus mikee gaayaa bagee mée waa ena me Yesus mikee
gaayaa bagee mée ena ma ekea mena agoo naadi kaama Yesus mikee se
gaayaa bagee paagoo ekea aawisi-maawisi siyaa kuwa yaai.

7 Ikii yupii kisee aawisi-maawisi menaa kuwa me ikii daba, peedi see
bagee yuwa too ii see kuwa awee da kaa kiyaabuu siyaa. Yesus mikee se
gaayaa bagee yuwa me ikii kisee kidiino ko pedeo yoka ikii yupii mena
agoo see bagee yuwa okoo me kuwa menaa aii yaekeasiino too daamaa, se
maa? Ikii mée waa ena me ikii mée ena ma deebaa naadi oma yanuyaa
miya kuwa waa ma menaa yuwa aii yawisintagaano too daamaa, se maa?
8 Kisee ukuwaano daamaa kiya ikii se ukuwageekea. Ikii Yesus yiba ena
kenaa bagee kiya ikii topoo see dimii mee taa kemaata aadeebaa see too
koo segeekea.
9 Pedeo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo
taatagi naagoo okoo epo enaataa se tootagea, see kuwa ikii ewo ye? Ikii
ekaato deebaa taapea yoka daamaa nekeenii. Okoo otoopa api doonaa,
paayogaa doonaa, kisee koo senaa see bagee ma, makapaa ogatamee kaa
dimi magaakee bagee ma, tobaaka taakee bagee ma, api-api see koo taa
see bagee ma,
10 oma maseekee bagee ma, mée me agiyoo anii naaki ou see dimii
gaakee bagee ma, uwo kaa boomagaa segee see bagee ma, mée badeekee
bagee ma, mée deebaa naadi oma yanookee bagee ma, kisee ukuwagee see
bagee kuwa Ogatamee Wa too ebo mée eetoowoo taatagi naagoo okoo epo
enaataa se tootagea.
11 Ikii mée noonaa idukaa kisee agiyoo ukuwagee seta. Kiya eto ko
ikii me pedeo yuwa kuwa Ogatamee me kiwetogekomeeta kaama ikii
daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa kikiyaata, kisee Wa me ikii sikii
kikiyaabuu seta. Kuwa uduma inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me
pesee see ekaa da mee me inii me Eboo Ogatamee Wa me Roh mee doodoo
ikii kisee daamaa kikiyaabuu seta.

Mée maa da mee otoopa se doonaa taai naadi menaa

12 Ikii mée noonaa me wegaano, "Eto ko daa see agiyoo taa yoka
anii agiyoo uduma daba ukuwayaa" see wegageekea. Kiya kuwa daba
ukuwayaa agiyoo kuwa ko inii daamaa mée kiyaakee agiyoo kuwa uduma

6:7 Mat 5:39-40 **6:10** Gal 5:19-21, Ep 5:5 **6:11** Tit 3:5-7

se. Anii gaayu ko anii kuwa agiyoo miya daba ukuwayaa kiya okoo me
kisee menaa kuwa anii ma aagadi taano be.*
13 Bedaa mée me wegayaa menaa ena miya kisee: "Naano agiyoo kuwa
kadapoo yiba seemisi naadi agoo kiyaata, bedaa kadapoo to mee miya
naano agiyoo masisi naadi agoo kiyaata. Kisee kiya naano agiyoo ma,
kadapoo to ma ekea paaya Ogatamee me taa kiyaatagi" see menaa kuwa
miya mée me wegayaa. Kiya mée maa da mee ko kisee otoopa agoo kiyaata
agiyoo se. Tobaaka, kisee otoopa aadoona-maadoona senaasi naadi agoo
kiyaata se kiya Tuhan me agiyoo daamaa yaokageesi naadi agoo kiyaata
agiyoo. Inii mée maa da mee ko epoo Mée Tuhan Waa.
14 Ogatamee me Tuhan mee aya andoo peeyaata see see inii miya Wa me
pesee da kaa aya mée andoo peeyaatagi.
15 Ikii me maa da epoo Mée mee ko Kristus yoka ikii ko Wa kaa takumeta
agiyoo yuwa mokoo, see kuwa ikii ewo ye? Kristus kaa takumeta agiyoo
masegeeta kaama otoopa kepe masenaa see apii ma enaataa ekeasiyaa ye?
Kisee peenaa ma taa, iyo.
16 Otoopa kepe masenaa see apii ma aagadi siyaa bagee kuwa ekea má
ena too too mokoo kiyaa, see kuwa ikii ewo ye? Idukaa menaa ena mee
ko kisee: "Ekea bogaa má ena too too mokoo kiyaa" see aseta.
17 Kiya Tuhan Waa ma aagadi siyaa bagee gaayu ko dimi mena ena too
too kiyaa.
18 Eto ko tobaaka, kisee otoopa aadoona-maadoona siyaa kuwa beesekaa
ekeasii. Kuwa otoopa aadoona-maadoona siyaa kuwa me ekaato maa to
esee pedeo kiyaayaa, apanaa pedeo ukuwayaa agiyoo see see se.
19 Ikii me maa da mee ko Roh Kudus Wa me totaa see ee, see kuwa ikii
ewo ye? Roh mee Ogatamee me ikii kineeta kaama ikii yiba kiitoogeeki
yoka ikii epoo mée mee ko ikii se.
20 Mikee, Ogatamee Wa me ikii kiedaano ko edaano ebo yoka Waa
ebo ekee siwoo taano see naadi ikii ekaato maa da mee daamaa-daamaa
deewoo taai.

7

Api goeyaa miya, se goeyaa miya kuwa kaa menaa

1 Ikii me anii naapaadee taano see naadi kapoge kaa naebeamaamea
menaa kuwa kaa anii eto kiebeanaka. Mee ko ikii me "Api se goeano mee
daamaa" see wegagea.
2 Kiya otoopa ou gaayaa dimii kuwa eebaa masiyaa naadi mée gakata
api goeano daamaa. Bedaa okoo ukuyogaa yuwa miya okoo gakata mée
poono miya daamaa.
3 Paimee me waa ekaato maa da apimee paagoo yaekegatagaano too.
Bedaa apimee me waa ekaato maa da miya paimee paagoo yaekegatagaa
see, ekea enatapa ukuwaa-ukuwaa kuwa se ekeasii.
4 Apimee me paimee paagoo "Ni me maa da mee ni taano too yoka" see
aseekee se kiya paimee me apimee paagoo "A me maa da mee ni taano
yoka" see asiyaa. Bedaa mee see see miya paimee me apimee paagoo "Ni
me maa da mee ni taano too yoka" see aseekee se kiya apimee me paimee

* **6:12** "Kisee menaa kuwa anii ma aagadi taano be" see menaa mee ko mée me "Kisee daamaa, kisee dagu yoka ukuwaai" see wegayaa agiyoo kuwa Paulus wa me miya daba ukuwayaa kiya kuwa agiyoo noonaa se ukuwaano miya daamaa. Kisee kemaata mée me "Uduma dagu yoka ukuwaai" see wegayaa menaa kuwa Paulus waa ma aagadi taano kuwa be kaa se wegayaa. **6:16** Kej 2:24 **6:19** 2Kor 6:16 **6:20** 1Pet 1:17-19

paagoo "A me maa da mee ni taano yoka" see asiyaa, kisee ekea paaya
ekaato maa da daamaa aaekegatagaa siyaa.
5 Enatapa ukuwaa-ukuwaa kuwa se ekeasii. Ekea bogaa, ekea me "Enaa
paaya sembahyang segee taano daamaa yoka" see menaa kuwa aasee
siyu too ekea enatapa ukuwaa-ukuwaa kuwa keedaa mokoo ekeasiino
daamaa. Sembahyang segee semaata kaama ekea bedaa enatapa toono
daamaa. Ekea enatapa toono maamaa ekeasiyu ko ekea me pedeo agiyoo
ukuwaanaka dimii mee ebo kedaa naadi kaama ekaato maa da daamaa
se muniwoo, se deewoo semaayaa. Mee kaama ko Iblis me aa otoopa
pedeo agiyoo ukuwaai see dimii mee kimiyaayaa yoka enatapa toono kuwa
maamaa se ekeasii.
6 Kuwa kisega menaa kuwa ko ikii kisee ukuwaano gaano pedeo see
kisega se kiya kisee ukuwaano daamaa yoka, see menaa kuwa too kisega.
7 Anii api tapoo toowoo segeeka see see mée uduma miya kisee toogee
siyaa kuwa daamaa see gaaga. Kiya mée gakata Ogatamee me mée
waa ena kaa kisee toomaayaa pesee da mantaa, mée waa ena kaa kisee
toomaayaa pesee da mantaa siyaa.

8 Eto ko okoo api taa bagee ma, mée taa apii ma, miyaa apii yuwa ma
kuwa ani me okoo asiino menaa ko kisee: Anii api tapoo toogeeka see see
okoo miya api tapoo, mée tapoo toogee taano daamaa.
9 Kiya okoo api ou, paayogaa ou dimii mee peedi ekeasiino iyo gaayu ko
api goeai, api yuwa mée pooi. Api ou, paayogaa ou see dimii gaawoo segee
siyaa kuwa pedeo yoka api goeano daamaa, api yuwa mée poono daamaa.

10 Eto ko okoo api agoo see bagee ma, mée agoo see apii ma kuwa anii
asiinaka. Kuwa ni me kisee ukuwaai see asiinaka menaa kuwa ko ani me
se kiya Tuhan me aseta menaa. Mee ko kisee: Ikii mée agoo see apii kuwa
ko paimee se ekeasii.
11 Kiya paimee ekeasiyu ko mée tapoo see umiwoo, toowoo taai. Kisee
toowoo taano be kepa ko paimee paagoo metaki enatapa daamaa umiwoo,
toowoo taai. Bedaa paimee miya wa me apii se ekeasii see asega.

12 Eto ko okoo apanaa yuwa kuwa anii asiinaka. Ni me asiinaka menaa
mee ko Tuhan me kisee ukuwaai see mée aseta menaa se kiya ni me too
asiino menaa. Mee ko kisee: Yesus mikee gaayaa bagee ena me Yesus
mikee se gaayaa apii agoo kiya apimee waa paimee ma epo enaataa toono
ede kiyu ko apimee se ekeasii.
13 Bedaa Yesus mikee gaayaa apii ena me Yesus mikee se gaayaa see mée
agoo kiya paimee waa apimee ma epo enaataa toono ede kiyu ko paimee
se ekeasii.
14 Kuwa ko Ogatamee me apimee doodoo Yesus mikee se gaayaa mée
to mee miya daamaa see deeyaa, otoopa mée bogaa see kuwa se gaayaa.
Bedaa Wa me paimee doodoo Yesus mikee se gaayaa apii to mee miya
daamaa see deeyaa. Ogatamee me kisee daamaa se deekee naaki Wa me
ikii me yogaa kuwa má bagee me yogaa yuwa too see kideeyaa. Kiya okoo
kisee yogaa yuwa taa. Eto okoo Ogatamee yaato daamaa wigintaata yogaa
yuwa.
15 Kiya Yesus mikee se gaayaa see mée yee, api yee, wa me apii to, wa
me pai to ekeasiinaka see dimii mee agoo gaayu ko koosi, aapataga siyaa.
Mee Yesus mikee gaayaa see mée yee, api yee daba peeyaa. Ogatamee me
ikii mée ma kagoo taa, daamaa aaemee-emee siwoosea naadi Ni paagoo
nameei see kiseta.

7:10 Mat 5:32, 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18

16 Ei, apii to aa, a me pai to ma epo enaataa omegee, toogee naadi kaama
aa doodoo Yesus mikee gaapi, mikee se gaapi, see kuwa aa ipi ye? Bedaa
paayogaa to aa miya, a me apii to aa doodoo waa miya Yesus mikee gaapa,
mikee se gaapa, see kuwa aa ipi ye?

Ogatamee me inii mée yaekeata doodoo umiwoo, toowoo taai naadi menaa

17 Mée gakata Tuhan Wa me mée waa ena kisee umiwoo, toowoosi naadi
yaekeata, mée waa ena kisee umiwoo, toowoosi naadi yaekeata. Wa me
mée gakata petamanii kisee yaekeata doodoo, bedaa Wa me Ni paagoo
nameei see aseta kaama wodoo miya okoo kisee too umiwoo, toowoo taano
gaano pedeo see kisega. Anii kisee menaa kuwa Yesus mikee gaayaa bagee
uduma paagoo asenaa segee see.
18 Mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo ikii mée
noonaa kado ponee kidaapeata toogee siyu ko kado ponee nadaapeasiino
taa poga-poga se taai. Bedaa Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta
kaboo ikii kado ponee kidaapeasiino taa kiyu ko kado ponee nadaapeasi
yoka see dimii mee se gaai.
19 Kado ponee daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya kuwa maa agiyoo
se. Ogatamee me mée aseta menaa kuwa daamaa peneata yaukuwawoo
taano mee too mikee okaa da ebo menaa.
20 Mée gakata Ogatamee me Ni paagoo nameei see aseta kaboo toogee
seta see see bedaa kisee too toowoo taano miya daamaa.
21 Mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo ikii mée
noonaa hamba kikiyaata bagee toogee seta ye? Kisee gaayu ko dimi se
gaagaa taai. Kiya epoo mée me aa daba kapeeyaayu ko daamaa, poono
too.
22 Mee ko okoo hamba kiyaata kaama toogee seta kaboo Tuhan me Ni
paagoo nameei see aseta bagee kuwa ko okoo epoo mée mee Tuhan yoka
okoo Wa emaa dagii da kaa daba peeyaata bagee yuwa mokoo kiyaa. Bedaa
okoo hamba kiyaano taa kaa toogee seta kaboo Kristus me Ni paagoo
nameei see aseta bagee kuwa ko Kristus me okoo hamba bagee mokoo
kiyaata kaama Wa me agiyoo daamaa aii yaokagee siyaa.*
23 Ogatamee Wa me ikii daba kipeeyaano see naadi ikii kiedaano ko
edaano ebo. Kuwa me kemaata ikii mée me menaa ma aagadi-maagadi
naadi hamba bagee mokoo kikiyaayaa yoka daamaa nekeenii.
24 See kemaata neebee nokaa yuwa, anii bedaa kisiino ko: Ikii mée
gakata Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta kaboo toogee seta see see
ikii bedaa kisee too Ogatamee emaa dagii da kaa umiwoo, toowoo taano
daamaa, ikii se gaagaa taai, see kisega.

Api goeano mee daamaa kiya gaagaa siyaa agiyoo agoo kiyaa yoka nekeenii naadi menaa

25 Eto ko mée me goeano taa apii yuwa kaa menaa kuwa anii kisiinaka.
Kuwa kisiinaka menaa kuwa Tuhan me nasiino taa kiya mikee menaa too.
Anii Wa me epaa kuwa ni kaa maamaa naekeata mée kemaata eto ni me
gaayaa dimii kuwa ikii daamaa masiyaa.
26 Ni me gaata dimii mee ko kisee: Eto ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo
eebaa ukuwaandaa taano see koo taaka yoka ikii mée gakata ikii eto

---

7:19 Gal 5:6, 6:15 * **7:22** "Ikii hamba kikiyaata bagee kuwa dimi se gaagaa taai" see menaa mee ko epoo mée me "Anii eto daba kapeeyaaga yoka" see asiino taa miyoo okoo daba se peeyaa, wa me agiyoo too yaokagee siyaa. Okoo kisee bagee kiya Ogatamee emaa dagii da kaa hamba kiyaata bagee yuwa ma, hamba kiyaano taa see bagee yuwa ma, okoo uduma Yesus yiba ena doodoo, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

omegea, togea kuwa ikii kisee too umiwoo, toowoo taano daamaa yoka
see gaaga.
27 Mee ko ikii api agoo see bagee gaayu ko api ekeasiinaka see dimii mee
se gaai. Bedaa api taa see bagee gaayu ko api goeanaka dimii mee se gaai,
kisee umiwoo, toowoo taai, see kuwa ni me gaayaa dimii.
28 Kiya ikii api goeyu ko mee pedeo ukuwayaa agiyoo see taa. Bedaa
ukuyogaa kuwa mée peeyu ko mee miya pedeo ukuwayaa agiyoo see taa.
Kiya eto mee begaa kaa mée me api goemaata kaama ekea bogaa ae-wae,
dimi gaagaa taapea yoka anii kisee kinekeeniyaano see naadi kisega.
29 Neebee nokaa yuwa, ni me ikii kinekeeniyaano menaa mee ko kisee:
Eto ko monaa da katu kega yoka eto kaama wodoo ikii api yago bagee
gaayu ko api taa see mokoo umiwoo taai.
30 Yege ma, yii-yii ma taa see bagee gaayu ko yege taa see mokoo umiwoo
taai. Bedaa ede ma, ede ma siyaa bagee kuwa ede see dimii mee taa see
mokoo umiwoo taai. Agiyoo edaataa see bagee gaayu ko kuwa anii nekee
agiyoo taa see dimii kaa umiwoo taai.
31 Bedaa magaa da kaa agiyoo-pagiyoo ukuwayaa bagee kuwa okoo kuwa
agiyoo kaa dimi poono taa see mokoo umiwoo taai. Mee ko eto magaa
da kaa umii-umii, too-too kuwa taa kedaa taaka yoka daamaa nekeenii
kisega.†

32 Ikii dimi se wudidaa seta kaama gaagaa taa see kaa umiwoo, toowoo
see kuwa anii ede. Api taa see bagee gaayu ko wa me Tuhan me agiyoo
yaukuwaano too dimii mee maamaa gaawoo siyaa. Wa me 'Eto anii Tuhan
ede kisi naadi agiyoo kuwa maagiyoo naa daamaa yaukuwaakee?' see
dimii mee gaawoo siyaa.
33 Api yago bagee gaayu ko waa magaa da kaa ukuwayaa, peeyaa yuwa
kuwa kaa dimi gaawoo siyaa. Wa me 'Ni me apii ede kisi naadi agiyoo
kuwa anii maagiyoo naa yaukuwaakee?' see dimii mee gaawoo siyaa. Wa
me kisee dimii gaawoo naadi kaama
34 wa me dimi mena Tuhan kaa too se kiya wudidaa siyaa. Mée taa
see apii yuwa ma, ukuyogaa yuwa ma kuwa gaayu ko Tuhan me agiyoo
yaukuwaano too dimii mee gaawoo siyaa. Okoo ekaato maa da ma, dimi
menaa da ma kuwa uduma pedeo taa, kisee daamaa wa too wigintagaa
siwoo taano see naadi Tuhan Wa kaa too ekaato ekegatagaa siwoo siyaa.
Mée agoo see apii gaayu ko waa magaa da kaa ukuwayaa, peeyaa yuwa
kuwa kaa dimi gaawoo siyaa. Wa me 'Ni me mée to ede kisi naadi agiyoo
kuwa anii maagiyoo naa daamaa yaukuwaakee?' see dimii mee gaawoo
siyaa.
35 Anii kisee kisega kuwa ko ikii kisee se ukuwaai, kisee se ukuwaai
see menaa kuwa maamaa eebaa kisiino see naadi se kiya ikii dimi mena
wudidaa taano taa kaa Tuhan Wa kaa too daamaa topoo see agiyoo
yaukuwawoo, umiwoo, toowoosea naadi kisega.

36 Ikii mée waa ena me ukuyogaa ena ma dimi aapeegee taaka too
paayogaa to me gaano, 'Anii mee ukuyogaa to se goeano mee pedeo.
Ukuyogaa to mee ebo kega yoka waa goeano daamaa' see dimii agoo gaayu
ko daamaa, wa me goeanaka dimii mee pedeo se. Ekea aagoe siyaa miya

† **7:31** Paulus me menaa kuwa ko apimee ma, magaa da kaa agiyoo ma kuwa wisintaasi naadi menaa se kiya monaa da katu yoka api goeano ma, agiyoo edaano ma, kisee magaa da kaa ou gaayaa agiyoo kuwa kaa ikii maamaa dimi se magaai naadi menaa kuwa. **7:31** 1Yoh 2:16-17

daamaa.‡
37 Kiya mee mée to waa api tapoo toopa yoka mee ukuyogaa to se goeapa
see dimii mee agoo gaayu ko daamaa. Apanaa bagee me wa paagoo "Aa
kisee ukuwaai, kisee ukuwaai" see maamaa aseekee menaa kuwa kaa se
kiya wa me too 'Anii se goeapa' dimii mee gaapi ko mee ukuyogaa to se
goeyaa miya daamaa.
38 See kemaata wa me mee ukuyogaa to goeyaa miya daamaa kiya wa
me se goeapa see gaayaa dimii mee ko mee asii esee daamaa.
39 Apimee gaayu ko paimee bogaano taa kaboo wa me pai to ma aagadi-
maagadi naadi umiwoo, toowoo taa see too. Kiya paimee booyu ko wa
me ede kiyaa mée to paagoo daba peeyaa. Kiya mee mée to Yesus mikee
gaayaa bagee gaayu too wa paagoo daba peeyaa.
40 Kiya ni me gaano ko mee apii to mée tapoo toogee siyaa kuwa esee
daamaa, waa ede ma, ede ma toogee taapa yoka, see kuwa ni me gaaga.
Mee ko ni me aii gaata dimii too se kiya anii miya Ogatamee me Roh mee
agoo kemaata kisega menaa.

8

Makapaa ogatamee paagoo maniino agiyoo kuwa naano daamaa ye, pedeo ye naadi menaa

1 Eto ko mée me makapaa ogatamee paagoo ekega-manee siyaa agiyoo
kuwa kaa menaa mee anii kisiinaka. Mee ko ikii me wegaano, "Inii uduma
ipi see bagee yoka" see wegageekea. Kiya ipi dimii mee me mée ebo poga-
poga siyaa. Kiya epa dimii mee me inii dimi mena daamaa iyawoo, ebo
kiwoo, kisee aakiyaabuu siwoo siyaa.
2 Mée waa ena me 'Anii ipi see mée yoka' see dimii mee gaayu ko waa
esee mikee ipi see dimii mee deemagaano taa see mée.*
3 Kiya Ogatamee mee epa gaataa see mée gaayu ko waa Ogatamee me
daamaa ipi see mée.
4 See kemaata makapaa ogatamee paagoo ekega-manee siyaa agiyoo
kuwa daba nuyaa ye, se nuyaa ye, see kaa menaa kuwa ko kisee: Kuwa
magaa da kaa makapaa ogatamee kuwa imi taa see agiyoo, see kuwa inii
ipi. Bedaa Ogatamee mee ena too too, apanaa eboo taa, see kuwa miya inii
ipi.
5 Mée me wegaano, "Epoo to kaa miya, magaa da kaa miya, ogatamee
tomaa-tomaa ma, tuhan tomaa-tomaa ma kuwa agoo" see wegageekea.
Mée me kisee otoopa ebo ekee siyaa agiyoo kuwa eebaa.
6 Kiya inii gaayu ko Ogatamee mee ena too too, mee ko Nagamee. Se-
agiyoo, we-agiyoo uduma manii to ko Wa kaa too. Inii me umiwoo, toowoo
siyaa kuwa Wa kaa too. Bedaa Tuhan mee miya ena too too, mee ko Yesus
Kristus mee. Waa doodoo agiyoo-pagiyoo kuwa uduma agoo kiyaata, bedaa
inii miya Waa doodoo umiwoo, toowoo siyaa.
7 Kiya kisee nekeeniyaa bagee kuwa mée uduma se. Mée noonaa idukaa
kuwa makapaa ogatamee yuwa yaapaagee seta. Kiya eto miya okoo me

‡ **7:36** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko "Anii api goeanaka dimii mee ebo, mee dimii mee se peedi kiyaayaa yoka mee apii goeano miya daamaa gaaga" see menaa mee.

* **8:2** Mée waa ena me ebo poga-poga kaa "Kuwa makapaa ogatamee yuwa kuwa imi taa agiyoo too see kuwa anii ipi yoka okoo paagoo ekega-manee siyaa agiyoo kuwa anii daba nuyaa" see wegayaa. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa me kisee daba nuyaa see menaa kuwa okoo ewo. Okoo dimi gaagaa taapea yoka naadi okoo epa kaa kuwa agiyoo se nuyaa miya daamaa. Kisee epa kaa se naapa see gaayaa bagee kuwa mikee esee ipi see bagee yuwa ii, see deeyaa. **8:6** Ep 4:4-5, Kol 1:15-16

kuwa imi taa agiyoo too ii see dimii mee daamaa awiino taa kemaata okoo me dimi mena kuwa dabaa. Okoo kuwa agiyoo nuyu ko okoo kaa pedeo dimii miyaa. Okoo me gaano, 'Yaai, anii kuwa agiyoo kuwa nopa yoka anii pedeo kaapa' see dimii gaayaa.

8 Kiya inii me naano agiyoo nuyaa kuwa kaa Ogatamee paagoo ekaapa mée se miyaayaa. Inii kuwa maniino agiyoo se nuyaa miya inii daamaa kaapea see se. Bedaa inii kuwa agiyoo nuyaa miya inii pedeo kaapea see se.

9 Kisee kiya ikii me kuwa agiyoo kuwa naano dagu yoka, see menaa kuwa kaa mée noonaa okoo okaata kaama dimi mena pedeo kiyaayaa yoka ipiipi dii.

10 Mee ko ikii mée waa ena, kuwa agiyoo kuwa naano dagu see nekeeniyaa bagee ena kuwa makapaa ogatamee yaapaagee see ee kaa seemetaa. Seemeta kaama a me kuwa ekega-manee sepea agiyoo notaaki too ko apanaa bagee ena, wa me kuwa agiyoo daba nuyaa ye, se nuyaa ye, kisee dimii ewo see bagee ena me aa kuwa agiyoo notaake see kadeegi. Kisee kadeeyu ko waa miya kuwa agiyoo naanaka dimii mee a me pesee yakiyaape, se maa?

11 Kristus me mee mée to wa kaa miya yaboota kemaata ekea Yesus yiba ena kenaa bagee kiya a me waa dimi mena pedeo kiyaayaa. Mee ko aa kuwa agiyoo kuwa naano dagu ii see kuwa daamaa nekeenege kiya waa kisee nekeeniino taa yoka waa pedeo kiyaa.

12 Ikii me kuwa nekeeniino taa see bagee kuwa okoo dimi mena pedeo yakiyaayaa yoka ipiipi dii. Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka ikii me kisee okoo kaa pedeo yaukuwayu ko ikii me Kristus Wa kaa miya pedeo yaukuwayaa mokoo.

13 Kisee kemaata anii gaayu ko ani me naano agiyoo nuyaa kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee ena okaata kaama dimi mena pedeo yakiyaayu ko anii taa ma taa eto kaama wodoo kuwa agiyoo kuwa se naapa. Mée waa ena okaata kaama dimi mena pedeo yakiyaayaa naadi ni me naano agiyoo nuyaa kuwa anii ipiipi gaagaa siwoo taapa.

9

Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo me daba ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa kaa nekeeniino menaa

1 Anii Yesus me menaa yadoonaa see mée, se maa? Anii mée me menaa kuwa ma aagadi taano taa kemaata ni me gaayaa yuwa daba ukuwayaa, se maa? Anii inii epoo Mée Tuhan Yesus mee deeta mée, se maa? Bedaa ikii ko ani me Tuhan me agiyoo daamaa yaukuwagee naadi kaama Wa yaato medaa seta bagee yuwa, se maa?

2 Apanaa bagee gaayu ko okoo me anii Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see nagaano taa kiyaa miya ikii me ko anii kisee mée ii see nagaagea. Mikee, anii Wa me menaa ikii paagoo yadoonaa naadi kaama ikii Tuhan yiba daamaa umiwoo, toowookea kuwa me anii Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see kuwa awee da kaa nanekeeniyaa.

3 Okoo me 'Aa kisee bagee se' naadi nawisintaa see bagee yuwa paagoo ani me okoo asiino menaa ko kisee:

4 Inii Wa me menaa yadoonaa see bagee kuwa inii nusi naadi mée maniyaa agiyoo ma, apanaa kisee ukuwataa to mokoo da kuwa daba se masiyaa, see kuwa ikii me mée gaagea ye?

8:7 Rom 14:13-21

5 Bedaa inii Yesus mikee gaayaa apii ena goeta kaama epo enaataa daba
mée se peenaa siyaayaa ye? Mena yadoonaa see bagee apanaa yuwa ma,
Tuhan ma ena kenaa bagee yuwa ma, Kepas waa miya okoo api agoo, okoo
kisee epo peenaa taano daamaa kiya inii miya kisee ukuwaano pedeo ye?
6 Kuwa apanaa bagee yuwa okoo me gaano pedeo agiyoo kuwa mée me
aii manegeekea kiya anii ma, Barnabas ma enaa miya kisee aii masiino
pedeo ye? Enaa yagaa me ukuwaakee agiyoo kuwa ukuwamaata kaama
too masiyaa ye?
7 Okaa yago bagee gaayu ko okoo yape paagoo peegeekea kuwa okoo me
gaano pedeo agiyoo kaa kepee kuwa se masiyaa ye? Okoo me too edaayaa
see bagee ena agoo ye? Bedaa bugi yaataa see bagee miya okoo me anggur
poo weta kiya poo se nuyaa ye? Domba wodaa munitaa see bagee miya
okoo me domba wodaa ama uwoo kuwa se nuyaa ye?

8 Kuwa kisega menaa kuwa mée me gaakee dimii kuwa doodoo too se.
Musa me menaa yiba miya kisee menaa agoo, se maa?
9 Musa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Sapi wodaa gandum
poo ikii yuwa beedaasi naadi bado batagi-patagi sepegee siyaa kaboo okoo
nusi yoka ebee to one si yapodaai" see menaa ebeamaata. Ogatamee me
sapi wodaa kuwa kaa too gaata kaama kuwa menaa wegata ye?
10 Ogatamee me inii kaa miya mée gaata kaama wegata menaa, se maa?
Mikee, inii kaa mée yaebeamaata menaa. Bugi yaayaa bagee ma, poo ota
daayaa bagee ma okoo kaa miya kisee. Okoo me kuwa agiyoo noonaa anii
taano masiipa yoka naadi kisee too omaago ma ukuwawoo, diitoo siwoo
siyaa.
11 Kisee kemaata epoo to yaato Roh kaa keepa yuwa kuwa inii me
ikii paagoo daamaa kisigime-manee seta kiya inii me maga yaato agiyoo
noonaa yuwa naano see naadi peenaa kimasiino ko pedeo see mée gaagea
ye?
12 Apanaa bagee me ikii paagoo peenaa kimasiyu ko inii me peenaa eebaa
mokoo kimasiyaa, se maa?*

Inii kisee daba kimasiyaa kiya inii me ikii paagoo peenaa mée manii see
kisiino taa. Inii kana ma, dimi gaagaa ma omegeeke kuwa koosi. Inii
Kristus me doometa menaa kiiwegagee siyaa kuwa taameeniyaa naadi
kepe tapoo miya daamaa.
13 Ikii daamaa nekeenii: Ogatamee me ee yiba agiyoo yaokagee see bagee
okoo me naano agiyoo kuwa Wa me ee kaa kaama masegee siyaa. Bedaa
Ogatamee paagoo agiyoo yakupi-manee siyaa bagee okoo miya kuwa kupi-
manee siyaa agiyoo kuwa epo masegee siyaa, see kuwa ikii ewo ye?
14 Mee mokoo miya Tuhan me aseta menaa ena mee ko kisee: "Okoo
kuwa etokaa daamaa menaa yaweganaa see bagee kuwa okoo me gaano
pedeo agiyoo daba masiyaa" see aseta.

15 Anii kisee agiyoo daba masiyaa kiya "Anii nii" see menaa ena ma asiino
taa. Bedaa anii eto kuwa kiebeaga menaa kuwa miya ikii me neesea naadi
kiebeaga se. Anii kisee masiino taa kaa aii kisee eeweganaaka kuwa kaa
ede ma, ede ma siwooka. Ani me aii kisee yaokagee taano ede nao see

---

9:9 Ul 25:4, 1Tim 5:18 * **9:12** Epoo to yaato Roh kaa keepa yuwa kuwa ko Yesus me menaa kuwa ebea-ebea. Maga yaato agiyoo kuwa ko kepe, agiyoo, kisee gaano pedeo agiyoo kuwa ebea-ebea. Paulus me inii kisee ikii paagoo kana ma kiiwegageeke kemaata ikii me peenaa mée manii see kisiyaa, apanaa bagee me kimasiyaa see see, see menaa mee. **9:13** Ul 18:1 **9:14** Luk 10:7

gaataa see dimii kuwa mée me se nataa kiyaayaa. Mée me mee dimii mee
nataa kiyaayu ko anii bogaano too daamaa, ede.†
16 Mikee, anii Yesus me doometa menaa yaweganaa siyaa kuwa Wa me
naweganaa taai see naseta kemaata anii ebo poga-poga taano kuwa iyo,
anii yaweganaa taano too gaano pedeo. Anii kisee si yaweganaa siyu ko
yaai, anii pedeo kaata.
17 Mee ko ni me gaata-gaata doodoo too weganaa see naaki ni me
weganaa setaa to mokoo da kuwa anii mée paagoo yamasenaa siyaa.
Kiya ani me yaweganaa siyaa mee ko ni me gaata-gaata doodoo se kiya
Ogatamee me kuwa menaa naweganaasi naadi ni kaa nadootaata kemaata
anii yaweganaa taano too.
18 Anii aii kisee yaweganaaka kemaata ni me ukuwataa to mokoo da
mee maagiyoo naa ya? Mee ko kisee: anii mée me agiyoo masiino taa kaa
aii kisee eeweganaa segee siyaa see mee. Mikee, anii kuwa agiyoo daba
masiyaa kiya "Anii nii" see asiino taa kaa daamaa aii kisee eeweganaaka.
Mee ko ni me ukuwagee setaa to mokoo da.

19 Anii ko mée me hamba nakiyaata mée se. Ni me gaayaa-gaayaa too
daba ukuwayaa see mée kiya anii mée eebaa okoo Kristus yaato miyaabuu
taano see naadi anii okoo paagoo aii hamba bagee ena mokoo ekaato
kiyaabuu siwoo siyaa.
20 Mee ko anii Yahudi bagee paagoo eetuyaa kaboo anii okoo Kristus
yaato miyaano see naadi anii miya Yahudi bagee me ukuwaa-ukuwaa
kuwa okoo paagoo ukuwagee siyaa. Bedaa anii okoo Musa me menaa ma
aagadi seta bagee paagoo eetuyaa miya kisee. Anii kuwa menaa ma aagadi
taano taa see mée kiya okoo Kristus yaato miyaano see naadi anii miya
okoo paagoo mena diiyoo deetaa siyaa.
21 Bedaa anii okoo Musa me menaa ma aagadi taano taa bagee yuwa
paagoo eetuyaa miya kisee. Kuwa apanaa tomaa kaa bagee kuwa anii
okoo Kristus yaato miyaano see naadi anii miya Musa me menaa ma aagadi
taano taa see mée mokoo okoo me ukuwaa-ukuwaa kuwa too okoo paagoo
ukuwagee siyaa. Kisee kiya kuwa idukaa Ogatamee me "Kisee ukuwaai,
kisee se ukuwaai" see mée aseta menaa kuwa anii wisintagaakee se kiya
anii eto Kristus me menaa kuwa ma aagadi seta kaama umiwoo, toowoo
taa see.
22 Bedaa anii okoo Kristus mikee gaano dimii mee dabaa see bagee
paagoo eetuyaa kaboo anii okoo Kristus paagoo miyaano see naadi anii
miya dabaa see mée mokoo eetoogee siyaa. Mikee, anii mée uduma okoo
noonaa daba daagimaa peeyaano see naadi anii okoo me ukuwaa-ukuwaa,
umii-umii kuwa okoo paagoo ukuwagee, omegee, toogee siyaa.
23 Mee ko Yesus me doometa menaa kuwa ogo pege-pege siwoo siyaasi
naadi anii kisee ukuwagee, omegee siyaa. Anii okoo ma epo enaataa kuwa
menaa ma aagadi seta kaama daamaa umiwoo, toowoo taano see naadi
anii okoo paagoo kisee ukuwagee, omegee, toogee siyaa.

24 Ikii daamaa nekeenii: Moga peemagaapi mée maamee naadi kaama
mée eebaa yiibaga peetaa see kiya mée ena too too mumo kaa onee mee
masiyaa, see kuwa ikii ewo ye? Mikee yoka ikii uduma mee agiyoo da anii
miya masega naaki ou see dimii ma umiwoo, toowoo taai.

---

† **9:15** Mée me mee dimii mee nataa kiyaayu ko anii bogaano too daamaa, ede see aseta menaa mee ko mée me 'Paulus waa kepe masegeeki kuwa me mena weganaaki' see nagaayaa kuwa yaai naadi kaama aseta menaa mee. **9:18** 2Tes 3:8-9 **9:24** Plp 3:14, 1Tim 4:8, 2Tim 4:7-8, Ibr 12:1

25 Yiibaga peetaa see bagee kuwa okoo agiyoo-pagiyoo uduma yiba okoo
ekaato ipiipi muniwoo, deewoo segee siyaa. Okoo me mee mumo kaa onee
da masega naaki ou dimii kaa okoo kisee omaago ma ekaato topegee segee
siyaa. Kiya okoo me masiyaa agiyoo mee nuku kiyaa see agiyoo too. Kiya
inii gaayu ko inii kaa mée yamagaatagi agiyoo mee se pedeo kiyaa, iminoo
miya, iminoo miya kisee too toowoo siyaa. Inii mee agiyoo da masega
naaki ou see dimii kaa inii ekaato ipiipi muniwoo, deewoo siyaa.
26 Kisee kemaata anii peemaayaa yoo yiibaga peetaa siyaa mee ko otoopa
kitaa peetaa, kitaa peetaa, kisee aii peenaa siyaa kuwa se. Bedaa omaago
kiyaa mée maamee naadi kaama mée ekea wiya yagaa kopaa aatoko-
maatoko siyaa kuwa ko otoopa se wugiyaa, mée kaa too wugiyaa. Mee
mokoo miya anii kisee aii otoopa dimii kaa se ukuwayaa.
27 Ni me maa da mee anii maamaa topetagaa siwoo naadi kaama anii
ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi see mée kiyaa. Anii Yesus me
doometa menaa yuwa apanaa bagee paagoo yaweganaa semaata kaama ni
me yaukuwataa to mokoo da mee se neeyaa yoka naadi anii ekaato ipiipi
muniwoo, deewoo segee siyaa.

10

Idukaa Israel bagee me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa gaai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, idukaa inii me bagee yuwa Musa me eepeegee
seta kaboo ukuwanaa seta menaa kuwa anii kisi-manee taanaka. Kuwa ko
okoo uduma sinu setoo to me daamaa yawasetagaa senaa segee seta, bedaa
okoo uduma maakaa piku yupii da taa degataa da taa daba pe-seometa.
2 Uwo tukumiyaa mokoo okoo uduma Musa sekaataa bagee kedaasi
naadi mee sinu setoo to ma, maakaa piku ma kuwa yiba uwo tukumeta.
3 Okoo uduma epoo to wodoo kaama naano agiyoo kuwa ena mee too
noowoo seta.
4 Bedaa epoo to wodoo kaama uwoo kuwa miya ena mee too noowoo
seta. Mee ko okoo epoo to wodoo kaama omaa to mee kaa kaama uwoo
kuwa noowoo segee seta. Mee omaa to mee ko Kristus mee, okoo ma epo
enaataa eepeenaa segee seta Omaa mee.
5 Kisee kiya Ogatamee me kuwa Israel bagee mée eebaa yaato ede kaano
taa kemaata okoo ebo mee maga ugii da kaa omenaa seta kaboo mée eebaa
boodaa seta.
6 Kuwa idukaa ukuwaandaa seta menaa kuwa uduma inii daamaa
nekeensi naadi menaa, okoo pedeo ou gaawoo seta see see inii miya kisee
pedeo ou dimi-pami kuwa se gaasi naadi mée tupi-manee siwoo see menaa.
7 Kuwa ko kisee: Idukaa okoo mée noonaa makapaa ogatamee yaapaagee
seta see see inii miya kisee se niiukuwaai. Okoo me kisee koo seta menaa
kuwa ebeamaata, kuwa ko kisee: "Kuwa bagee kuwa naano agiyoo naano
see naadi animaata nota. Noomaata kaama bedaa anoogeeta otoopa ede
ma, ede ma senaa seta" see menaa ebeamaata.
8 Bedaa okoo mée noonaa me otoopa aadoona-maadoona seta see see inii
miya kisee se niiukuwaai. Okoo kisee ukuwata kemaata egapii ena kaa too
okoo mée dua puluh tiga ribu boota.
9 Bedaa okoo mée noonaa me Tuhan kagoo kaa Waa inii ma epo enaataa
ye, taa ye naadi Waa gaadee seta see see inii miya kisee se niiukuwaai.
Okoo kisee ukuwata kemaata mée daakee otoogiyoo me mée ego daanaa
naadi kaama mée eebaa boodaa seta.

10:1 Kel 13:21-22, 14:22-29 **10:3** Kel 16:35 **10:4** Kel 17:6, Yoh 4:13-14 **10:5** Bil 14:29-30
10:7 Kel 32:1-6 **10:8** Bil 25:1-18 **10:9** Bil 21:5-6

10 Bedaa okoo mée noonaa me Ogatamee kaa mena dukumeawee seta
see see inii miya kisee se niiukuwaai. Okoo kisee ukuwata kemaata mée
booyaabuu senaa see malaikat see mée to me okoo booyaabuu seta.
11 Kuwa idukaa yaato ukuwaandaa seta agiyoo kuwa uduma inii daamaa
nekeensi naadi agiyoo. Kuwa menaa kuwa inii eto wodopasi yaato toogee
see bagee se gaabuu seta mée tupiwoosi naadi mée yaebeamaata.
12 Idukaa okoo kaa kisee yaukuwaaniyaata kemaata mée waa ena me
'Anii pesee ma yiinaageeta toga yoka' see gaayaa mée waa miya okaayaa
yoka daamaa nekeenii.
13 Ikii okaasea naadi kigaadee siyaa kuwa ko ikii too se kiya mée tomaa
uduma miya kisee gaadee segee siyaa. Kiya Ogatamee Wa me mée aseta
menaa kuwa uduma taa ma taa daamaa mée yaukuwaaniyaano too see
Mée. Ikii kisee kigaadee, kisee kigaadee segee naadi kaama ikii kana,
se toomagaapa nao see dimi gaataaka too Wa me ikii se kiekeasiipi. Ikii
kigaadee siyaa kaboo Wa me ikii koogo makii taa see kaa toowoo taano
etaa da kiagoo kiyaapi.
14 Kisee kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii makapaa ogatamee
yaapaagee taano kuwa beesekaa ekeasii.
15 Kuwa ni me kisega menaa kuwa anii ikii dimi yago bagee paagoo
kisega yoka ni me menaa kuwa mikee menaa ye, makapaa menaa ye, see
kuwa ikii daamaa gaagaa taai.
16 Inii perjamuan noogee siyaa kaboo uwo otaawee da mee masegeeyu
naadi Ogatamee kiiboo, paamee see menaa asemaata kaama epo enaataa
notaa. Inii kisee ukuwagee siyaa kuwa ko inii Kristus me tadaa doodoo
Waa ma aagadi-maagadi siyaa, se maa? Bedaa inii roti kabatagaa naadi
epo enaataa noogee siyaa kuwa miya inii Kristus maa da doodoo Waa ma
aagadi-maagadi siyaa, se maa?
17 Mikee, roti mee patagu ena too too yoka inii uduma mee roti patagu
ena mee too epo enaataa noowoo see. Kuwa me kemaata inii miya inii
mée eebaa kiya má ena too too kiyaa.
18 Israel bagee yuwa okoo me ukuwagee siyaa agiyoo kuwa ikii daamaa
nekeenii. Okoo Ogatamee paagoo kupi-manee see agiyoo nuyaa bagee
kuwa ma, Ogatamee ma, Wa me agiyoo kupi-manee taa see yoo ma kuwa
uduma aagadi-maagadi siyaa, se maa?
19 Ani me kisee kisega kuwa ko kuwa makapaa ogatamee kuwa okoo
miya ebo, bedaa okoo paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa miya ebo
yoka naadi kisega menaa ye? Taa.
20 Ni me kisiino menaa mee ko kisee: Kuwa kupi-manee siyaa agiyoo
kuwa paa yuwa paagoo kupi-manee siyaa agiyoo, Ogatamee paagoo se.
Ikii paa yuwa ma aagadi-maagadi siyaa naadi kaama ani me be kaa kisega
menaa.
21 Ikii Tuhan me otaawee yiba kaama uwo notaa, bedaa paa me otaawee
yiba kaama uwo notaa, ekea paaya enaataa naano ko iyo. Ikii Tuhan me
perjamuan noogee yoo kiyoo miya notaa, paa me perjamuan noogee yoo
kiyoo miya notaa, ekea paaya enaataa naano mee miya iyo.
22 Tuhan Wa me kagoo kuwa inii kaa mée yamiyaano kuwa daamaa, ede
kegea ye? Wa me pesee kuwa peedi, inii pesee yago bagee yoka naadi inii
Waa ma aawisii semaayaa ye?
23 Ikii mée noonaa me wegaano, "Eto ko inii agiyoo uduma daba
ukuwayaa" see wegageekea. Mikee kiya ni me wegaano, "Inii me kisee

10:10 Bil 16:41-49 **10:16** Mat 26:26-28 **10:21** 2Kor 6:15-16

dagu yoka see gaayaa agiyoo kuwa ko inii daamaa mée kiyaakee agiyoo
kuwa uduma se" see wegayaa. Ikii mée noonaa me wegaano, "Inii agiyoo
uduma daba ukuwayaa" see wegageekea kiya inii dimi mena daamaa
pesee mée aakiyaabuusi naadi ukuwaakee agiyoo kuwa ko daba ukuwayaa
agiyoo kuwa uduma se.
24 Ikii me 'Ni me gaayaa-gaayaa kuwa too ukuwaapa' see gaakee se. Kiya
ikii mée gakata 'Apanaa bagee okoo me gaayaa-gaayaa kuwa miya yadiipa'
see dimii mee aagaa taano daamaa.*
25 Pasar kaa edaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma ikii daba nuyaa. Kuwa
agiyoo kuwa makapaa ogatamee paagoo ekega-manee sepea ye, taa ye see
kuwa se apaadee taai, dimi se gaagaa taai.
26 Ogatamee me menaa yiba mena ena mee ko kisee: "Uwoo to, magaa
to epoo Mée mee ko Tuhan, bedaa kuwa yiba agiyoo-pagiyoo kuwa miya
Wa me agiyoo yuwa" see menaa ebeamaata yoka daba nuyaa.
27 Mée waa ena, Yesus mikee gaano taa bagee ena me "Naano agiyoo
naano ke ee kaa meei" see kisiyu ko ikii daamaa naapa see dimii gaayu ko
wa me kineeyaa agiyoo kuwa uduma naai. Kuwa agiyoo kuwa makapaa
ogatamee paagoo ekega-manee sepea agiyoo ye, taa ye, see kuwa dimi se
gaagaa taai, wa paagoo se apaadee taai.
28 Kiya mée waa ena me kisiino ko: "Kuwa ko makapaa ogatamee paagoo
ekega-manee sepea agiyoo yoka nekeenii" see kisiyu ko kuwa agiyoo se
naai. Wa me ikii kuwa agiyoo nuyaa naadi kisigi yoka, bedaa dimi menaa
da gaagaa siyaa yoka ikii se naai.
29 "Dimi menaa da gaagaa siyaa yoka" see kisega menaa mee ko ikii me
kuwa agiyoo noomaata kaama dimi menaa da gaagaa siyaa yoka naadi
kisega mee se. Kiya ikii kuwa agiyoo noomaata kaama mee kisigi mée wa
me dimi menaa da gaagaa siyaa yoka naadi kisega. Ikii kuwa agiyoo nuyu
ko waa dimi gaagaa taapi yoka naadi ani me ikii kuwa agiyoo se naai see
kisega.
Anii kisee kisega kiya ikii mée noonaa me wegayaa menaa ko "Anii kuwa
agiyoo daba nuyaa kiya apanaa bagee me kuwa agiyoo naano pedeo yoka
naadi gaagaa taapea yoka aa se naai see nasiino kuwa kaasee kaa ya?
30 Ni me naano agiyoo kuwa anii Ogatamee paamee, magiyaage see dimii
kaa nuyu ko kaasee kaa apanaa bagee me 'Kuwa agiyoo kuwa naano ko
pedeo yoka' see nasiyaa ya? Kuwa ko anii kiiboo, paamee dimii kaa nuyaa
agiyoo kiya" see kuwa mée noonaa me wegayaa.
31 Ani me kisiino menaa ko kisee: Ikii naano agiyoo nuyaa miya, uwo
nuyaa miya, apanaa agiyoo ukuwayaa miya kuwa uduma Ogatamee Wa
too ebo ekeasiinaka see dimii gaakee kaa ukuwawoo taai.
32 Mée me ikii me nuyaa-nuyaa, ukuwayaa-ukuwayaa kuwa kideeta
kaama okoo dimi gaagaa naadi okaayaa yoka ipiipi dii. Yahudi bagee miya,
mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya, Ogatamee me okoo Yesus mikee
gaakee kaa daamaa wigintaata bagee yuwa uduma miya okoo me pedeo
dimii ikii kaa kigaayaa yoka gaai.
33 Anii miya agiyoo-pagiyoo uduma yiba apanaa bagee ede kisi naadi
yaukuwageeka, ni me ede gaayaa agiyoo kuwa too se. Apanaa bagee

* **10:24** "Ikii me 'Ni me gaayaa-gaayaa kuwa too ukuwaapa' see gaakee se" see menaa mee ko kuwa makapaa ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo kuwa naano ko naano dagu kiya apanaa bagee me kisee pedeo yoka see dimii gaayaa. Kisee kemaata apanaa bagee miya okoo me dimi mena se pedeo kisi naadi kuwa agiyoo kuwa naanaka dimii mee ekeasiino daamaa, see menaa mee. **10:26** Mzm 24:1 **10:31** Kol 3:17

mée eebaa okoo miya daba daagimaa peesi naadi anii kisee agiyoo yaukuwageeka.†

11

1 Kristus Wa me daamaa ukuwata-ukuwata, ometa-ometa kuwa anii miya daamaa ukuwawoo, umiwooka see see ikii miya kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo taai.

Sembahyang siyaa kaboo api yuwa mumoo to kaa doka dapimisi naadi menaa

2 Ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba ikii me anii naneke-nekee naadi kaama ni me ikii kitupi-manee seta menaa kuwa maamaa peneata doowookea. Kuwa me kemaata anii ikii kiapaageeka.
3 Kiya eto ko ikii mena ena ma ipi kikiyaanaka, mee ko kisee: Paayogaa uduma okoo me mumoo to mee ko Kristus mee, api me mumoo to mee ko paayogaa, bedaa Kristus me Mumoo to mee ko Ogatamee.
4 Paayogaa gakata okoo sembahyang siyaa kaboo miya, okoo Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa siyaa kaboo miya okoo me mumoo to kaa dapimeekee dokaa agoo gaayu ko okoo ekaato mumoo yuwa daba, peedi ekeasiyaa.
5 Kiya api gakata okoo sembahyang siyaa kaboo miya, okoo Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa siyaa kaboo miya okoo me mumoo to kaa dapimeekee dokaa taa gaayu ko okoo me mumoo to daba, peedi ekeasiyaa. Mikee, api ena edooyuu uduma yadaapeata kaama daba, peedi ekeasiyaa see see mokoo wa me mumoo to kaa doka se dapimiyaa apii to mee miya kisee daba, peedi ekeata apii mokoo kiyaa.*
6 Apii to wa me mumoo to kisee dapimaano be kiyu ko edooyuu yuwa uduma yadaapeasiino too daamaa. Kiya apii to edooyuu yadaapeasiino mee ego weda kiyaa agiyoo yoka wa me mumoo to kaa dapimeekee too daamaa.
7 Paayogaa to gaayu ko waa Ogatamee see see ogaataata, bedaa Ogatamee Wa me disi ebo agiyoo kuwa paayogaa to kaa deeyaabuu siyaa yoka wa me mumoo to kaa se dapimiyaa. Kiya apii to gaayu ko paayogaa to me disi ebo agiyoo kuwa apii to kaa deeyaabuu siyaa.
8 Mikee, paayogaa to mee, apii to kaa kaama ogaaniyaata se kiya paayogaa to wa kaa kaama apii to ogaaniyaata.
9 Bedaa paayogaa to waa apii to kaa yaogaaniyaata se kiya apii to waa paayogaa to kaa yaogaaniyaata.
10 Kisee kemaata api kuwa okoo ekaato dimi peedi ekee see apii ii see kuwa nekeensi naadi mumoo to dapimaano gaano pedeo. Malaikat bagee yuwa me deetaakea yoka api yuwa kisee ukuwaano daamaa.
11 Kisee kiya inii uduma Tuhan yiba epo toowoo see bagee yuwa yoka api kuwa okoo too, paayogaa kuwa okoo too see se.

---

† **10:33** Paulus me "Anii miya agiyoo-pagiyoo uduma yiba apanaa bagee ede kisi naadi yaukuwageeka" see menaa mee ko anii agiyoo uduma daba nuyaa, daba ukuwayaa kiya apanaa bagee yuwa me dimi gaagaa siyaa yoka kuwa agiyoo se naapa, kuwa agiyoo se ukuwaapa, okoo ede kisi naadi agiyoo kuwa too okoo paagoo ukuwawoo taapa, see menaa mee. * **11:5** "Okoo ekaato mumoo to daba, peedi ekeasiyaa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo. Mee ko paayogaa gaayu ko okoo me mumoo to mee ko Kristus mee see wegayaa yoka okoo ekaato mumoo to too se kiya okoo me Kristus mee miya daba, peedi ekeasiyaa. Api gaayu ko okoo me mumoo to mee ko paimee see miya wegayaa yoka okoo ekaato mumoo to too se kiya okoo me paimee miya daba, peedi ekeasiyaa, see menaa mee. **11:7** Kej 1:26-27

12 Mikee, apii to mee ko paayogaa to yiba kaama agoo keta see see
paayogaa yuwa miya okoo api yiba kaama agoo kaakee. Bedaa se-agiyoo,
we-agiyoo uduma manii to mee ko Ogatamee Wa kaa too yoka okoo wa
too, wa too see se.
13 Eto ko ikii ekaato dimi gaagaa taai: Api kuwa mumo dapimaano taa
kaa Ogatamee paagoo sembahyang taano mee daamaa ye?
14 Ikii daamaa nekeenii: Paayogaa to waa edooyuu togoo gaayu ko disi
taa. Mée uduma kisee nekeeniyaa, se maa? Disi taa naadi wisineekee too.
15 Kiya apii to waa edooyuu togoo gaayu ko disi ebo, mée me kisee miya
nekeeniyaa, se maa? Mikee, edooyuu kuwa ko Tuhan me wa me mumoo
to dapimisi naadi manta kemaata apii to yaapaagee siyaa agiyoo.
16 Kuwa ni me kisega menaa kuwa be kaa anii nawisineekee bagee
agoo kiyu ko daamaa nekeenii: Inii ma, Ogatamee me Yesus mikee gaakee
kaa daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa miya kuwa uduma inii kuwa
menaa too peneata doowoo, wegawoo siyaa, apanaa menaa mée se tupiyaa
yoka, see kuwa ani me kuwa bagee yuwa asiyaa.

Perjamuan nuyaa-nuyaa menaa

17 Eto ko ikii enaataa kutuu taa siyaa kaboo ukuwayaa-ukuwayaa kuwa
daamaa se kiya pedeo dimii, pedeo menaa eebaa kedaaka. Kisee kemaata
ni me kisiinaka menaa kuwa ikii kiapaagee see menaa se.
18 Anii petamanii kisiino menaa mee ko kisee: Ikii Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa kutuu taa siyaa kaboo ikii aawisi-maawisi naadi kaama ukuu
baatagaa segeekea, see kuwa anii yeema. Anii kuwa menaa yeeta kaama
okoo kisee bagee yoka, see kuwa anii peenaa kigaaga.
19 Mee ko ikii mée naayaato-naayaato aawode taano gaano pedeo. Ikii
paagoo okoo mikee menaa too peneasegea bagee yuwa ii see kuwa awee
da kaa kideesi naadi aawode taano kuwa daamaa.
20 Kuwa kisega kuwa ko ikii epo enaataa kutuu taa siyaa kaboo ikii Tuhan
Wa kaa perjamuan mee daamaa naano see naadi kutuu segeekea se.
21 Mee ko ikii naano agiyoo epo enaataa daamaa se noogeekea. Ikii
naano agiyoo eewuditagaano taa kaboo ikii mée gakata ani keta naapa
naadi kaama mée noonaa naadi ma tuyaa, noonaa anggur poo maamaa
noomaata kaama boomagaa siyaa, ikii kisee ukuwageekea yaai.
22 Ikii ee taa ye? Ikii me kisee otoopa nuyaa-nuyaa kuwa ikii me ee
kaa kaama too naai. Ikii enaataa kutuu taa siyaa yoo kiyoo ikii me okoo
agiyoo taa see bagee kuwa daba, peedi kiyaano ede see dimii mee ikii agoo
ye? Ikii kisee ukuwageekea kemaata Ogatamee me Yesus yaato daamaa
pe-wigintaata bagee yuwa uduma daba, peedi ekeasiyaa. Yaai, anii mapea
menaa kisiipa naa ya? Anii ikii kiapaagee siyaa ye? Ikii kisee ukuwageekea
kuwa kaa anii se kiapaagee taapa.†
23 Anii ikii paagoo kisi-maneema menaa kuwa ko ani me Tuhan
Wa paagoo kaama maseta menaa, kuwa ko kisee: Tuhan Yesus Waa
yaekegataata naagoo daatooyiba yaato Waa roti masegeeyu.
24 Waa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa aseta kaama roti
kabatayu. Roti kabatagaa naadi kaama aseta menaa, "Mee ko Ni me maa

† **11:22** Idukaa Yesus mikee gaata bagee yuwa enaataa kutuu semaata kaama inii paaya Yesus me epaa ma aagadi-maagadi naadi epo toogee see bagee yuwa ii see aanekeendaa taano see naadi perjamuan naano taa kaboo okoo apanaa naano agiyoo epo enaataa noogee seta. Kiya Korintus magaa kaa kepe yago bagee kuwa okoo me otoopa nuyaa-nuyaa kuwa pedeo. Bedaa okoo me daba bagee yuwa paagoo epo enaataa naano be kemaata ukuu baatagaakea kuwa miya pedeo yoka naadi Paulus me kuwa menaa yaebeamaata.

to, Ni me ikii kaa kiekegatagaapa maa to mee. Anii naneke-nekee siwoo see kaa noogee siwoo taai" see aseta.
25 Mee mokoo miya naano agiyoo noomaata kaama Waa anggur poo uwoo otaawee da masegeeta aseta menaa, "Mee ko Ni me tadaa uwoo, Ogatamee ma, mée ma, Wa me gipii see aseta menaa ma uduma enaataa aagadimisi naadi tadaa mee. Kuwa uwoo kuwa ikii kaagaa gakata nuyaa kaboo Anii naneke-nekee siwoo see kaa ukuwawoo taai" see aseta, see menaa kuwa anii masema.
26 Mee roti ma, mee uwoo ma kuwa ikii nuyaa kaboo kaagaa gakata ikii Tuhan Wa me boota-boota menaa kuwa wegawoo siyaa, kisee too Waa bedaa meetagi yoo too.
27 Kisee kemaata okoo Tuhan Wa me roti mee yee, Wa me otaawee yiba uwoo kuwa yee pedeo dimii ma otoopa notaa see bagee kuwa okoo Tuhan Wa kaa pedeo yaukuwayaa, Wa me maa da ma, Wa me tadaa ma kuwa miya yawisintaayaa.
28 Kisee kiyaa naadi ikii mée ena-ena ekaato gaagaa taano keta. Ikii me 'Anii dimi topoo see kaa naanaka ii' see gaata kaama too roti ma, otaawee yiba uwoo ma kuwa nuyaa.
29 Mee ko okoo me 'Tuhan Wa me maa to yoka' see dimii daamaa gaamagaano taa kaa roti ma, uwo ma kuwa otoopa nuyaa bagee kuwa gaayu ko Wa me pedeo yadootaayaa agiyoo kuwa okoo ekaato kaa yamiyaayaa.‡
30 Ikii kisee ukuwageekea kemaata ikii paagoo mée eebaa má dabaa, ikiyoo meanee taa see bagee miya eebaa, mée noonaa miya bootaa see.
31 Kiya inii me 'Anii dimi topoo see kaa naanaka ye' naadi ekaato dimi gaagaa siyu ko Tuhan Wa me kuwa agiyoo inii kaa mée si yadootaayaa.
32 Kiya Tuhan Wa me kisee ae-wae, edo see agiyoo kuwa inii kaa mée yadootayu ko Wa me inii dimi mena daamaa mée tupitagaa siyaa. Inii dimi mena kisee daamaa mée tupitagaa siwoo naadi kaama inii kuwa magaa da kaa bagee apanaa yuwa wa too wigintagaatagi see see inii miya kisee mée se wigintagaatagi.
33 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii kuwa agiyoo kuwa epo enaataa naano see naadi kutuu taa siyaa kaboo ikii moga se naai, daamaa aadiitoo taai.
34 Ikii kaa pedeo se kidootaasi yoka ikii naadi kiyaa bagee agoo kiyu ko ee kaa agiyoo kuwa keta naai. Ikii enaataa kutumemaata kaama naadi kaa otoopa noogee siyaa kuwa pedeo. Mee kaama asii menaa kuwa anii ikii paagoo meemaata kaama daamaa kisi-manee taata.

12

Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa me daamaa aaukuwagee taai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa gaayu ko ikii kuwa kaa menaa daamaa nekeeniino kuwa anii ede.

11:25 Kel 24:6-8, Luk 22:19-20, Ibr 8:8-13 ‡ **11:29** "Tuhan Wa me maa to yoka" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko 'Yesus Wa me maa to mée yaekegataata nao' see dimii mee nekeenta kaama nuyaa, see menaa mee. Mena kegaa ena mee ko 'Yesus Wa me maa to mee ko inii Yesus mikee gaayaa bagee ebea-ebea yoka' see dimii mee nekeenta kaama se aawiginee seta epa aagaa see dimii kaa epo enaataa nuyaa, see menaa mee.
11:32 Ibr 12:5-10

2 Kuwa ko idukaa ikii Ogatamee ewo see kaboo ikii makapaa ogatamee
yaapaagee siwoo seta. Mena wegaano naka see agiyoo kiya ikii se gaata
otoopa obeegee seta, see kuwa ikii ipi.
3 Kisee kemaata eto ko anii ikii daamaa ipi kikiyaanaka, mee ko
kisee: "Yesus mee Wa kaa pedeo ayaa yadootaata Mée" see menaa kuwa
Ogatamee me Roh doodoo wegayaa bagee ena ma taa. Bedaa "Yesus mee
ko Tuhan yoka" see menaa kuwa miya Roh Kudus doodoo too wegayaa.
4 Ogatamee me inii kaa aii mée yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa
kuwa agoo kiya Roh mee ena too too.
5 Inii kisee daamaa aaukuwageesi naadi inii kaa aii mée yadootaayaa
pesee agiyoo tomaa-tomaa kuwa agoo kiya Tuhan mee ena too too.
6 Inii kisee daamaa pesee ma ukuwageesi naadi inii kaa aii mée
yadootaayaa agiyoo tomaa-tomaa kuwa agoo kiya Ogatamee mee ena too
too. Wa me kuwa agiyoo uduma inii mée uduma yiba pesee ma mée
yaukuwagee siwoo see.
7 Kuwa pesee agiyoo kuwa inii uduma kaa daamaa aaukuwageesi naadi
Ogatamee me inii kaa mée yadootaata. Mee kaama inii mée gakata Roh
mee agoo ii see kuwa awee da kaa mée deeyaabuu see.
8 Mee ko Roh me mée waa ena kaa esee nekeeniino dimii mee kaa
nawegasi naadi kaama yadootayu. Bedaa mee Roh mee me mée waa ena
kaa miya esee ipi dimii kaa nawegasi naadi yadootayu.
9 Bedaa mee Roh mee me too mée waa ena kaa Yesus mikee gaano esee
ebo see dimii mee miya yadootayu. Bedaa mee Roh me mée waa ena
kaa mée kaa meanee siyaa agiyoo yataa kiyaasi naadi pesee da mee miya
yadootayu.
10 Bedaa mée waa ena kaa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa ukuwaaniyaasi
naadi pesee da mee miya yadootayu. Bedaa mée waa ena kaa Roh me wa
paagoo ase-manee see menaa kuwa nawegasi naadi yadootayu. Bedaa mée
waa ena kaa "Mee ko mikee Roh me menaa, mee ko taa" see wigineano ipi
see dimii mee miya yadootayu. Bedaa mée waa ena kaa mena toma ena,
waa ewo see menaa kaa wegasi naadi pesee da miya yadootayu. Bedaa
kuwa ewo see menaa kaa wegapea menaa kuwa yeeta kaama wa me kisee
wegapi, wa me kisee wegapa, see kuwa nekeeniino dimii mee Roh me mée
waa ena kaa miya yadootayu.
11 Kuwa uduma Roh Waa ena too too mee me inii kaa mée yaukuwagee
siyaa. Wa me gaayaa-gaayaa doodoo too mée waa ena kaa kisee yadootayu,
mée waa ena kaa kisee yadootayu, Wa me kisee mée kaa yawuditagaa taa
see.

Mée maa to kaa takumeta agiyoo eebaa kiya má ena too too see kaa menaa

12 Mée maa da gaayu ko má ena too too kiya maa to kaa takumeta
agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa. Takumeta agiyoo eebaa kiya kuwa uduma
epo enaataa maa da ena too too kiyaa. Kristus Waa miya mée maa da
mokoo.
13 Mee ko inii uduma Roh ena mee yiba mée yatukumeta kemaata maa
da ena too too mée kiyaabuu seta. Yahudi bagee miya, Yunani bagee miya,
hamba kiyaata bagee miya, hamba kiyaano taa see bagee miya inii uduma
uwo nuyaa mokoo Roh ena mee too mée nuyaabuu seta.
14 Mee ko maa to kaa takumeta agiyoo kuwa ena too too se kiya eebaa.

12:12 Rom 12:4-5

15 Ebea-ebea menaa mee ko kisee: Badoo da me wegaano, "Anii ko yagaa
da se kemaata anii maa to kaa takumeta agiyoo ena se" see menaa wegayaa
miya badoo da mee mikee maa to kaa takumeta agiyoo ena, se maa?
16 Bedaa apa kamuu da me wegaano, "Anii ko emaa masii to se kemaata
anii maa to kaa takumeta agiyoo ena se" see menaa wegayaa miya apa
kamuu da mee mikee maa to kaa takumeta agiyoo ena, se maa?
17 Maa da kuwa uduma emaa masii to mee too naaki kaasee mena
yeeyaa? Maa da kuwa uduma apa kamuu da mee too naaki kaasee wunu
yeeyaa? Iyo.
18 Kiya Ogatamee me kuwa takumeta agiyoo ena-ena kuwa Wa me gaata-
gaata doodoo maa to kaa takumedaa siyaata.
19 Kuwa takumeta agiyoo kuwa eebaa se kiya ena too too naaki mee
kaasee maa da ya?
20 Maa to kaa takumeta agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa kiya maa da mee
ena too too.
21 Kisee kemaata emaa masii to me yagaa da asiino, "Ani me aa gaano
pedeo see taa yoka" see kuwa se asiyaa. Bedaa mumoo to me badoo da
asiino, "Ani me aa gaano pedeo see taa yoka" see kuwa miya se asiyaa.
22 Maa to kaa takumeta agiyoo noonaa ko dabaa see agiyoo too see
gaayaa kiya taa, kuwa agiyoo miya agoo kaano gaano pedeo.
23 Bedaa maa to kaa takumeta agiyoo noonaa miya inii me kuwa aii peedi
yoka see gaayaa kiya kuwa agiyoo kaa doka me daamaa yamaataata kaama
ebo ekeasiyaa. Bedaa inii me maa to kaa takumeta agiyoo noonaa miya
diino ego weda gaayaa kiya ebo agiyoo yoka ipiipi munitaa, doka daamaa
yamaataa.
24 Kiya inii mée maa to kaa takumeta agiyoo yuwa awee da kaa daamaa
deeyaa agiyoo kuwa inii kisee ipiipi deewoo taano gaano pedeo ko taa. Inii
me maa to kaa takumeta agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Ogatamee me too
kisee-kisee daamaa mée yatakumetagaa seta. Kuwa peedi see agiyoo kuwa
miya Wa me ebo ekeata.
25 Wa me kisee ukuwata mee ko maa to kaa takumeta agiyoo kuwa
uduma se aawodee seta okoo dimi mena enaataa epa aagaa, daamaa
aaekee, kisee umiwoosi naadi ukuwata.
26 Maa to kaa takumeta agiyoo ena boodi kiyu ko maa to kaa takumeta
agiyoo apanaa yuwa miya waa ma epo enaataa boodi eeabaataa see. Bedaa
maa to kaa takumeta agiyoo ena ebo ekeasiyu ko maa to kaa takumeta
agiyoo apanaa yuwa miya waa ma epo enaataa ede ma, ede ma eetaa
siyaa.
27 Ikii ko Kristus Wa me maa da mokoo. Ikii mée gakata Wa me maa to
kaa takumeta agiyoo mokoo.
28 Yesus mikee gaayaa bagee yupii Ogatamee me naukuwasi naadi ekeata
bagee kuwa ko kisee: Petamanii Yesus me menaa yadoonaa see bagee.
Wiyaagoo to ko Wa me asiyaa menaa yawegataa see bagee. Wedaagoo
to ko mena mée topetaa see bagee. Kiyoo kaama dimi nagii-nagii agiyoo
ukuwataa see bagee ma, mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaabuu taa
see bagee ma, mée me agiyoo epa kaa aii yaukuwataa see bagee ma, tuku-
tuku bagee ma, mena toma ena ewo kiya Roh me wegayaabuu taa see
bagee ma, okoo me kisee agiyoo naukuwasi naadi Wa me daamaa ekeata.
29 Kuwa Wa me ekeata bagee okoo uduma Yesus me menaa yadoonaa
see bagee ye? Okoo uduma Wa me asiyaa menaa yawegataa see bagee ye?

12:26 Rom 12:15 **12:28** Ep 4:11-12

Okoo uduma mena mée topetaa see bagee ye? Okoo uduma dimi nagii-
nagii agiyoo ukuwataa see bagee ye?
30 Okoo uduma mée kaa meanee see agiyoo yataa kiyaabuu taa see bagee
ye? Okoo uduma mena toma ena ewo kiya Roh me wegayaabuu taa see
bagee ye? Okoo uduma kuwa ewo see menaa tomaa kaa wegapea menaa
kuwa wa me kisee wegapi, wa me kisee wegapa see nekeeniyaa bagee ye?
Okoo uduma mee too see taa, se maa?
31 Kuwa Roh me inii kaa aii mée yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa
kuwa noonaa peenaa esee ebo yoka kuwa agiyoo kuwa ikii me anii masega
naaki ou see dimii mee gaai. Eto ko kuwa pesee agiyoo kuwa inii kaa aii
mée yadootaata kaama wodoo esee daamaa ukuwawoo, umiwoo see etaa
da mee anii ikii keipi kiyaanaka.

13

Epa dimii mee kaa menaa

1 Anii mée me menaa tomaa-tomaa kaa wegayaa miya, malaikat bagee
me menaa kaa wegayaa miya kiya epa see dimii mee anii taa gaayu ko ni
me wegayaa menaa kuwa ko pose gakee kaa aii dakamiyaa see see mena
wuu da mokoo too kiyaa, pose gakee kaa aii tokoo-tokoo siyaa mena wuu
da yeeyaa mokoo.
2 Bedaa Ogatamee me asiyaa menaa wegasi naadi pesee da mee anii
agoo kiyaa miya, Wa me mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa
kuwa uduma anii ipi kiyaa miya, se-menaa, we-menaa ipi see dimii mee
anii agoo kiyaa miya, bedaa ni me mikee gaano dimii mee esee ebo kaa
maga bago yuwa amoo maa kaa dogeamaayaa miya, kuwa uduma anii
kisee ukuwasi naadi pesee da agoo kiya epa see dimii mee anii taa gaayu
ko anii aii bagee ena mokoo kiyaa.
3 Bedaa ni me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma anii apanaa bagee paagoo
aii maniyaa miya, mée me anii biyaa kaa nabooyaasi naadi anii ekaato
maa da aii kisee ekegataayaa miya, anii kisee ukuwayaa miya kiya epa see
dimii mee anii taa gaayu ko kuwa ni me daamaa ukuwata agiyoo kuwa
otoopa wuutu-waatu siyaa.
4 Epa dimii yago bagee gaayu ko dimi mena animaata koogo tuyaa, dimi
dapuu. Epa dimii mee me 'Anii kisee naaki ou' see dimii mee se gaayaa,
ekaato ebo ekee see dimii mee miya taa, ebo poga-poga dimii mee miya
taa.
5 Epa dimii mee me mée ego weda kiyaayaa agiyoo kuwa se ukuwayaa,
ni me gaayaa yuwa too ede see dimii mee se gaayaa, kagoo dimii moga se
miyaa, mée me pedeo ukuwata agiyoo yuwa neke-nekee, gaagaa see kuwa
miya taa.
6 Epa dimii mee me mée me pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa kaa daamaa,
ede nao see dimii mee taa kiya mikee daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa kaa
too ede ma, ede ma siyaa.
7 Epa dimii mee me agiyoo-pagiyoo uduma yiba koogo makii taa see
kaa doowoo siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba Yesus mikee nao see dimii
mee se ekeata kisee too doowoo siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba Wa kaa
dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa, agiyoo-pagiyoo uduma yiba dimi mena
koogo animaata toowoo siyaa.
8 Epa dimii mee se taa kaata, usiyaato ko ewo. Kiya Ogatamee me asiyaa
menaa yawegasi naadi pesee da mee taa kaata. Ewo see menaa tomaa kaa
wegasi naadi pesee da mee miya sikiiniita. Bedaa dimi ipi kisi naadi pesee
da mee miya taa kaata.

9 Mikee, eto mee begaa kaa inii me ipii kuwa peenaa too, bedaa Ogatamee
me nawegasi naadi asiyaa menaa kuwa miya peenaa too, sikii taa.
10 Kiya se-agiyoo, we-agiyoo uduma sikii, daamaa too kiyaatagi kaboo
kuwa eto mee peenaa too, sikii taa see pesee agiyoo kuwa taa kedaa taata.
11 Mee ko anii peedi kaa peedi kepaa yogaa me wegataa see kuwa see
see anii miya kisee wegagee sema. Bedaa yoga peedi me dimi gaataa see
kuwa see see anii miya kisee dimi gaawoo sema. Bedaa yoga peedi me
dimi nekeeniyaa see see anii miya kisee gaawoo sema. Kisee kiya anii ebo
see kaboo da anii kuwa yoga me iyee-payee kuwa ekeasema.
12 Ayayaadau da pedeo naadi kaama ayayaa da daamaa se deeyaa mokoo
see see inii eto daamaa se deetaa, daamaa se nekeeniyaa. Kiya ebeyuma
awee da kaa aadee siyaa mokoo epeekaa inii uduma daamaa awee da kaa
diitagea. Eto anii peenaa too ipi kiya epeekaa anii uduma daamaa ipi kaata.
Ogatamee Wa me anii esee naipi kigi see see epeekaa anii esee ipi see mée
kaata.*
13 Kisee kemaata mena wedo kuwa ko toono too, kuwa ko kisee: Yesus
mikee gaawoo taano ma, Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo taano
ma, epa dimii ma kuwa. Kiya kuwa wedo kuwa esee ebo mee gaayu ko
epa dimii mee.

14

Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kaa menaa apanaa ma

1 Epa dimii mee ikii me maamaa masega naaki ou see dimii mee gaawoo
taai. Bedaa Roh me mée kaa aii yadootaayaa pesee agiyoo kuwa masiino
ede see dimii mee miya gaawoo taai. Ogatamee me asiyaa menaa kuwa
yawegasi naadi pesee da mee ki masiino esee ede see dimii mee maamaa
gaai.
2 Mee ko ewo see menaa tomaa kaa wegasi naadi pesee da agoo see mée
to wa me mée paagoo se wegayaa, Ogatamee Wa paagoo too wegataa see.
Mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa wa me Roh pesee kaa
wegataa see kemaata yeekee bagee yuwa me se nekeeniyaa.
3 Kiya Ogatamee me asiyaa menaa awee da kaa daamaa yawegataa see
bagee gaayu ko mée paagoo wegataa see. Yeekee bagee yuwa okoo dimi
mena daamaa iyawoo, ebo kiwoo, kisee pesee kiwoosi naadi menaa kuwa
daamaa okoo paagoo eewegataa see.
4 Ewo see menaa tomaa kaa wegataa see mée gaayu ko wa me wegayaa
menaa kuwa me waa ekaato too dimi mena daamaa iyayaayaa. Kiya
Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa see mée gaayu ko wa me menaa
me Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma okoo dimi mena daamaa
iyayaabuu siwoo siyaa.
5 Ikii uduma Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegataa see kuwa
daamaa, anii ede kiya ikii uduma Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa
see kuwa anii esee maamaa ede kiyaa. Wa me asiyaa menaa yawegataa see
bagee gaayu ko yeekee bagee me peenaa ebo ekeasiyaa. Ewo see menaa
tomaa kaa wegataa see mée gaayu ko kisee taa. Wa me kuwa menaa
wegamaata kaama kuwa menaa kisee yoka, kisee yoka see awee da kaa

* **13:12** Yoga peedii to kaa ebea-ebea menaa ma, ayayaadau da kaa deeyaa ebea-ebea menaa ma kuwa mena nekeeniino yaato ko eto kiipaa inii peenaa too ipi kiya epeekaa daamaa ipi kaatagea yoka kuwa eto mee begaa kaa inii kaa mée yadootaayaa pesee agiyoo tomaa-tomaa kuwa epeekaa Ogatamee me taa kiyaatagi, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

ase-manee siyu too yeekee bagee yuwa miya nekeenta kaama dimi mena
daamaa pesee kiyaa.
6 Neebee nokaa yuwa, anii ikii paagoo meemaata kaama ewo see
menaa tomaa kaa too kiiwegayu ko ikii kaa daamaa agiyoo kaasee
kiukuwaaniyaayaa? Anii apanaa menaa kuwa miya kiiwegayu too ikii
dimi mena daamaa pesee kikiyaayaa. Kuwa ko Ogatamee me ni paagoo
awee da kaa nakiyaata menaa ena yee, Wa me naipi kiyaata menaa ena
yee, Wa me naseta menaa ena yee, mée tupiyaa menaa ena yee, anii kuwa
menaa kuwa miya kiiwegayu too ikii dimi mena daamaa pesee kiyaa, se
maa?
7 Dimi noogaa taa see agiyoo-pagiyoo kuwa miya kisee. Puusee ma,
musik ma, kisee menaa siyaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa ko mée me ewo
ma menaa siyaayu ko yeekee bagee me kisee menaaka, kisee menaaka see
kuwa kaasee nekeeniyaa naa ya?
8 Yape paagoo poono see naadi puusee menaa da mee miya kisee. Puusee
da mee otoopa puusee siyu ko yape paagoo poono see naadi kaama ipiipii
siyaa bagee kuwa kauwa bagee naa ya? 9 Ikii kuwa ewo see menaa
tomaa kaa wegayaa-wegayaa menaa kuwa miya kisee. Ikii me mée me se
nekeeniyaa menaa kaa wegayu ko mée me kisee wegapea, kisee wegapea
see kuwa kaasee nekeeniyaa naa ya? Ikii epaawee da taa otoopa wegataa
siyaa menaa mokoo too kemaata iyo.
10 Magaa da kaa mena tomaa-tomaa kuwa maamaa eebaa. Kuwa mena
tomaa-tomaa kuwa mée me se nekeeniyaa mena tomaa ena ma taa.
11 Kisee kemaata mée waa ena me wa me menaa kaa ni paagoo
naawegagi kiya anii se nekeeniyu ko wa me aa apanaa tomaa kaa mée to
kemaata ewo see mée see nagaayaa, bedaa anii miya waa apanaa tomaa
kaa ewo see mée to see gaayaa, kisee aagaa siyaa.
12 Ikii miya kisee. Ikii ewo see menaa tomaa kaa too aasee siyu ko
ikii dimi mena daamaa pesee se aakiyaabuu siyaa. Roh me mée kaa aii
yadootaayaa pesee agiyoo-pagiyoo kuwa ikii me kuwa masega naaki ou
see dimii mee ebo. Kisee kiya Roh me ikii kaa aii kidootaayaa pesee agiyoo
kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee okoo dimi mena daamaa iyawoo, ebo
kiwoo taano ou see dimii mee ki ikii esee maamaa gaawoo taai.
13 Kisee kemaata mée waa ena me ewo see menaa tomaa kaa wegayu ko
wa me kuwa menaa nekeeniino yaato ma enaataa daamaa wegasi naadi
pesee da mee miya Ogatamee paagoo idimaano gaano pedeo.
14 Anii Roh pesee kaa anii ewo see menaa tomaa kaa Ogatamee paagoo
sembahyang menaa kaa asiyu ko ni me dimi menaa da me asiyaa kiya ni
me gaataa see dimii ma enaataa se asiyaa kemaata anii kuwa menaa se
nekeeniyaa.
15 Kisee kemaata anii maagiyoo ukuwaapa naa ya? Anii kisee Roh pesee
kaa ni me dimi menaa da me anii ewo see menaa kaa sembahyang taapa
kiya mee too se. Ni me gaataa see dimii mee me anii nekeeniyaa menaa
kaa miya sembahyang taapa, ekea paaya. Bedaa ni me dimi menaa da me
anii ewo see menaa kaa yaayaa taapa kiya ni me gaataa see dimii mee me
anii nekeeniyaa menaa kaa miya yaayaa taapa, ekea paaya.
16 Ikii miya Roh pesee kaa dimi menaa da me ewo see menaa kaa too
Ogatamee kiiboo, paamee see asiyu ko ikii paagoo yeekee bagee me "Amin"
see menaa mee kaasee wegayaa? Ikii me kuwa ewo see menaa tomaa kaa
paamee see asiyaa menaa kuwa nekeeniino taa yoka iyo.
17 Ikii mikee Ogatamee paagoo paamee see menaa daamaa asetaakea
kiya apanaa bagee kuwa menaa nekeeniino taa kemaata kuwa menaa

yuwa me okoo dimi mena daamaa pesee kiyaano taa.
18 Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa ko
ikii kisee menaa eebaa taa wegataa see kiya anii gaayu ko maamaa eebaa
wegageeka kuwa me anii Ogatamee paagoo paamee see asega.
19 Kisee kiya anii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma enaataa kutuu taa
siyaa kaboo anii ewo see menaa tomaa kaa mena kamu sepuluh ribu waa
naa kuwa anii wegayaa kiya anii kisee wegaano be. Anii apanaa bagee
daamaa tupiino see naadi ni me gaataa see dimii me daamaa nekeeniyaa
menaa kaa mena kamu idibi waa naa too eewegayaa miya anii ede.
20 Eto ko neebee nokaa yuwa, yoga me gaakee dimii kuwa ikii miya kisee
gaakee se kiya ebo bagee kuwa see see ikii miya daamaa nekeenii. Kisee
kiya yoga peedii yuwa okoo pedeo agiyoo ukuwaano dimii mee ewo kiyaa
see see ikii miya kisee dimii ewo see kuwa daamaa.
21 Kisee menaa kuwa idukaa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata, mee
ko kisee: "Tuhan me asiino, 'Apanaa tomaa kaa bagee me menaa kaa Anii
wegaapa. Ani me kisee apanaa bagee me ebe kaa menaa doodoo Ni me
bagee yuwa paagoo mena eewegaapa kiya okoo se nayiipea' see asigi" see
menaa ebeamaata.
22 Kisee kemaata Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-
wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa gaamaasi naadi
wegayaa menaa kuwa se kiya Yesus mikee gaano taa bagee yuwa gaamaasi
naadi menaa yuwa. Bedaa Roh pesee kaa Ogatamee me asiyaa menaa
yawegayaa-wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaano taa bagee yuwa gaamaasi
naadi menaa kuwa se kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa gaamaasi naadi
menaa yuwa.*
23 Kisee kemaata ikii Yesus mikee gaayaa bagee uduma enaataa kutuu
semaata kaama ikii uduma kuwa ewo see menaa tomaa kaa wegataaki too
ko ikii yaato taa see bagee, Yesus mikee gaano taa bagee okoo miya seemiyu
ko okoo me "Ikii taki-takii meanta kaama wegataakea" see kisiipea, se maa?
24 Kiya ikii uduma Roh pesee kaa Ogatamee me asiyaa menaa yuwa
yawegataaki too ko Yesus mikee gaano taa see bagee ena, ikii yaato taa
see bagee ena seemiyu ko ikii me wegataakea menaa kuwa uduma wa
me daamaa kiyeeta kaama "Mikee, anii dimi pedeo see mée ii" see gaayaa.
Ikii uduma me wegataa see menaa kuwa me waa kisee mée yoka see kuwa
awee da kaa nekeeniyaa.
25 Wa me dimi yiba koogo maapeta yuwa kuwa awee da kaa kedaa taapa.
Kiyoo kaama waa mumo maga kaa esee-ekeata kaama Ogatamee ebo ekee,
yaapaagee taapi, bedaa wa me "Mikee, Ogatamee Waa ikii ma enaataa
kiitotaaki ii" see kisiipi.

Yesus mikee gaayaa bagee kutuu taa siyaa kaboo daamaa ukuwayaa-ukuwayaa menaa

26 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii maagiyoo ukuwaano daamaa
naa ya? Eto ko kisiinaka, mee ko kisee: Ikii kutuu taa siyaa kaboo ikii mée

---

14:21 Yes 28:11-12 * **14:22** Kuwa idukaa ebeamaata menaa kuwa ko Israel bagee yuwa okoo me pedeo ukuwagee siwoo seta agiyoo kuwa me Ogatamee me yape bagee yuwa okoo paagoo yamiyaata. Yamiyaata kaama kuwa apanaa tomaa kaa bagee me menaa kaa Israel bagee paagoo gaamaasi naadi menaa eewegata mokoo. Eto miya Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegayaa-wegayaa kuwa ko Yesus mikee gaano taa bagee yuwa me kuwa menaa yeeyu ko yaai, inii mée gaamaasi naadi menaa yoka see dimii mee gaayaa, idukaa Israel bagee yuwa see see. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee gaayu ko kisee taa. Okoo me menaa kaa too okoo paagoo eewegaano kuwa daamaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

gakata Ogatamee yaapaagee siyaa menaa agoo see daamaa. Mee ko mée
waa ena yaayaa see menaa agoo, mée waa ena mée tupiyaa menaa agoo,
mée waa ena Ogatamee me wa paagoo awee da kaa ipi kiyaata menaa
agoo, mée waa ena me Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegataa,
bedaa kuwa wegataa see menaa kuwa mée waa ena me kisee wegapi, kisee
wegapa see yawegataa. Kuwa uduma ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
dimi mena iyawoo, ebo kiwoo, kisee daamaa aakiyaabuu taano see naadi
ukuwaano daamaa.
27 Ikii Roh pesee kaa ewo see menaa tomaa kaa wegaano see bagee
agoo gaayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa kuwa too sikii. Mée
waa ena wegataa, wegamaata kaama bedaa mée waa ena wegataa, kisee
ukuwaakee daamaa. Bedaa Roh pesee kaa mée waa ena me kuwa okoo me
wegataa see menaa kuwa kisee wegapea, kisee wegapea see kuwa nekeensi
naadi menaa ase-manee taano gaano pedeo.
28 Kiya ikii kutuu taa siyaa yoo kiyoo kisee nekeensi naadi menaa ase-
manee taano bagee taa gaayu ko kuwa ewo see menaa tomaa kaa menaa
kuwa awee da kaa se wegaai, koogo toono too. Wa too waa ekaato koogo
wegataa, Ogatamee paagoo miya koogo asetaa.

29 Nabi bagee gaayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa too Ogatamee me
asiyaa menaa kuwa yawegataa. Bedaa apanaa yuwa me kuwa wegataa
see menaa kuwa mikee ye, taa ye naadi daamaa dimi gaagaa see.
30 Mée waa ena me Ogatamee me asiyaa menaa yawegataaki kaboo kiyoo
animaata toomuu taakea bagee mée waa ena kaa Ogatamee me mena ena
awee da kaa ipi kiyaayu ko mee petamanii mena yawegataaki mée to mée
waa ena kaa yadogeamaata kaama koogo yayiitoo taano too.
31 Kisee mée waa ena me Ogatamee me asiyaa menaa daamaa yawe-
gataa, wegataata kaama bedaa mée waa ena me daamaa yawegataa, kisee
daamaa wegatagaa siyaa. Mee kaama ikii mée uduma mena daamaa
topetaa, dimi mena daamaa pesee ketaa.
32 Kuwa bagee yuwa me Ogatamee me asiyaa menaa yawegataa siyaa
kaboo okoo ekaato dimi peedi aaekee naadi kaama okoo uduma Ogatamee
me asiyaa menaa daamaa yawegaaii siyaa.
33 Mee ko ikii kutuu taa siyaa yoo mena wegayaa kuwa otoopa, topoo see
taa see kuwa Ogatamee me be. Ikii koogo ena dimii, ena menaa kaa too
wegataa see kuwa Waa ede.

34 Kiyoo-kiyoo Yesus mikee nao naadi daamaa wigintaata bagee kutuu
taa siyaa yoo kiyoo api yuwa uduma koogo toono daamaa, mena se wegaai.
Idukaa Musa me menaa yiba kisee menaa agoo yoka okoo ekaato dimi
peedi ekee taano too daamaa.
35 Okoo ipi kaano see naadi apaadee see menaa agoo gaayu ko okoo me
ee kaa kaama paimee paagoo asedee taano daamaa. Yesus mikee gaayaa
bagee kutuu taa siyaa yoo kiyoo kaama kisee menaa wegaano ko pedeo,
ego weda kiyaayaa agiyoo yoka ee kaa kaama too asedee taai.

36 Ikii me 'Ogatamee me menaa weganaa see kuwa petamanii inii paagoo
kaama too kiyoo-kiyoo pe-eeweganaa semea' see gaagea ye? Ikii me
'Ogatamee me menaa kuwa mée me inii paagoo too mée eeweganaa sepea'
see gaagea ye? Kisee ebo dimii kuwa se gaai.
37 Ikii mée waa ena me 'Anii ko mikee nabi bagee, anii Roh pesee yago
mée yoka' see dimii mee agoo gaayu ko wa me ni me kiebeaga menaa kuwa
mikee Tuhan me ikii kisee ukuwaai, kisee ukuwaai see mée asigi menaa ii
see kuwa wa me daamaa nekeenii.

38 Kiya ni me menaa kuwa aii menaa too see nagaayaa see mée mee
gaayu ko ikii waa emaa se wugii.
39 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii Ogatamee me asiyaa menaa
yawegaano ede see dimii mee gaawoo taai. Bedaa ewo see menaa tomaa
kaa wegayaa-wegayaa kuwa se wegaai see kuwa se asii.
40 Ikii me wegaa-wegaa, ukuwaa-ukuwaa kuwa uduma daamaa, topoo
too wegawoo, ukuwawoo taai.

15

Kristus mee aya andoo peeta kaa menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko anii bedaa keipi kiyaanaka, mee ko kisee:
Yesus me doometa menaa kuwa anii ikii paagoo daamaa kiiwegama. Ikii
kuwa menaa daamaa masemaata kaama kuwa menaa kaa ikii makii taa
see kaa toowookea.
2 Kuwa ni me kiiwegagee sema menaa kuwa ikii daamaa penee siwoo
siyu ko kuwa menaa me ikii daba kidaagimaa peeyaayaa. Kiya ikii me
Yesus mikee gaayaa dimii mee wuutu-waatu siyu ko taa, daba se daagimaa
peeyaa.
3 Ni me masema menaa kuwa anii daamaa kiiwegama. Kuwa esee
ebo see menaa kuwa gaayu ko kisee: Idukaa Ogatamee me menaa yiba
ebeamaata see see Kristus mee inii me pedeo yuwa kaa mée yaboota.
4 Waa ogo maataata kaama wedaagoo to naagoo Ogatamee me aya andoo
peeyaata. Kuwa miya Wa me kapogee yiba ebeamaata menaa see see uwa
daata.
5 Aya andoo peeta kaama Kepas wa paagoo keta ekaato awee da kaa
deeyaata. Kiyoo kaama Wa me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa
paagoo miya ekaato deeyaata.
6 Kiyoo kaama Yesus yiba ena kenaa bagee okoo mée lima ratus asii okoo
enaataa totaakea kaboo Waa ekaato deeyaata. Kuwa bagee yuwa noonaa
yuwa boota kiya okoo eebaa yaato eto miya topea.
7 Kiyoo kaama Yakobus wa paagoo ekaato deeyaata, bedaa Wa me menaa
yadoonaa see bagee yuwa uduma okoo paagoo miya ekaato deeyaata.
8 Kaama too wodopasi Waa ekaato ni paagoo nadeeyaata. Anii ko yoga
ena kabaano monaa kaa kabaano taa see mée to mokoo kiya anii miya
deema.*
9 Mikee, Wa me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa okoo ebo, anii
ko esee peedi see mée. Ogatamee me etokaa doometa menaa mikee gaata
bagee kuwa ani me wegee-wegee senaa sema yoka anii Yesus me menaa
yadoonaa see mée see ekaa mee naweano ko anii sikii taa.
10 Kisee kiya anii eto daamaa ukuwawoo, umiwoo siyaa kuwa Ogatamee
me anii aii naepa kaa anii kisee bagee nakiyaami. Wa me anii naepa
kaa kisee nakiyaami kuwa wuutu-waatu taano taa. Mena yadoonaa see
bagee apanaa yuwa uduma okoo Wa me agiyoo kana ma yaukuwanaa
segeekea kiya anii gaayu ko okoo me see yuwa asii esee kana ma, kana
ma too yaukuwanaa segee see. Kisee kiya ni me pesee kaa too se kiya Wa
me aii naepa kaa neeta pesee da mee ma epo enaataa kemaata daamaa
yaukuwanaa segeeka.

15:3 Yes 53:5-12 **15:4** Mzm 16:8-10, Yoh 2:19-21 **15:5** Luk 24:34-36 * **15:8** Paulus me "Anii yoga ena kabaano monaa kaa kabaano taa see mée to mokoo" see menaa mee ko ani me Yesus yaato bagee wegee-wegee sema kaboo Wa yaato bagee nakiyaata yoka anii kuwa Yesus me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa see see se, anii kisee yogaa ena kabata mokoo see mée yoka, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **15:8** Kis 9:3-6 **15:9** Kis 8:3 **15:10** 2Kor 3:5, Kol 1:29

11 Kisee kemaata kuwa Wa me menaa kuwa ani me miya kiiwegama,
apanaa bagee me miya kiiwegamea, koosi inii paaya kuwa menaa daamaa
kiiwegame, bedaa ikii kuwa menaa mikee nao see gaamea.

Inii aya andoo pootagea ii see kuwa nekeensi naadi menaa

12 See kemaata Kristus mee boota kaama aya andoo peeyaami see menaa
mee inii daamaa kiiwegame yoka ikii paagoo mée noonaa me "Boota bagee
aya se andoo pootagea" see wegageekea menaa kuwa kaasee kaa ya?
13 Boota bagee okoo aya se andoo pootagea see naaki Kristus Waa miya
aya se andoo peeyaa.
14 Bedaa Kristus mee aya andoo poono taa naaki inii me weganaa siyaa
menaa kuwa otoopa menaa too kiyaa, bedaa ikii me Yesus mikee gaawoo
see dimii mee miya otoopa dimii too kiyaa.
15 Kuwa too se kiya inii Ogatamee kaa mena yakobanaa see bagee yuwa
too see mée deeyaa. Mee ko boota bagee aya se andoo pootagea see menaa
kuwa mikee menaa naaki Ogatamee me Kristus mee miya aya se andoo
peeyaayaa. Wa me kisee aya andoo peeyaano taa naaki inii me "Ogatamee
me Kristus aya andoo peeyaami" see menaa kuwa miya makapaa menaa
too kiyaa.
16 Mee ko Ogatamee me boota bagee kuwa aya se andoo peeyaatagi see
naaki Kristus Waa miya aya se andoo peeyaayaa.
17 Bedaa Kristus Waa aya andoo peeyaano taa naaki ikii me Waa mikee
nao see gaawookea dimii kuwa miya wisintaayaa, ikii kaa pedeo menaa
kuwa miya se kitaa kiyaata tuyaa, ikii kisee bagee too umiwoo, toowoo
siyaa.
18 Kuwa too se kiya Yesus mikee gaata kaama boota bagee kuwa miya
pedeo kedaa siyaa.
19 Inii eto mee umiwoo, toowoo taakea begaa kaa inii Kristus kaa dimi
kotopiwoo, diitoo siwoo sepea kiya usiyaato ko imi taa kiyu ko epa nao,
mée tomaa uduma yupii inii ewo kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee yuwa
too.
20 Kiya Ogatamee me Kristus mee mikee ki boota kaama aya andoo
peeyaata. Kristus mee ko petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama
toowoo taaki Mée, petamanii ekata otaa da mokoo kemaata boota bagee
apanaa yuwa okoo miya taa ma taa aya andoo pootagea.
21 Mée bogaano mee ko mée waa ena doodoo da taa meta. Mee see see
boota bagee aya andoo poono mee miya Mée waa ena doodoo da taa meta.
22 Mee ko mée tomaa Adam ma aagadi-maagadi naadi kaama uduma
bogaakee. Mee see see okoo Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama
uduma aya andoo pootagea.
23 Aya andoo peeyaa bagee kuwa Ogatamee Wa me ekeata-ekeata doodoo
too ukuwayaabuu see, kuwa ko kisee: Petamanii ekata otaa da mokoo aya
andoo peeta Mée Kristus mee. Kiyoo kaama Waa meetagi naagoo Wa me
bagee kuwa aya andoo pootagea.
24 Kiyoo kaama wodopasi ko mee naagoo Kristus me se-ebo, we-ebo,
se-pesee, we-pesee kuwa uduma taa kiyaabuu taatagi. Kisee taa kiyaata
kaama Wa too ebo tusi naadi manta pesee da mee bedaa Nagamee paagoo
maniitagi.
25 Kristus Wa too ebo toowoo segee siyaa kuwa ko kisee too Waa ma
yape kiyaa bagee okoo uduma Ogatamee me daba, peedi yaekeata kaama
Kristus badoo da miyoo taa yaekeata yoo too.

15:25 Mzm 110:1

26 Wodopasi yape kiyaa agiyoo kuwa ko mée tomaa boowoo taano kuwa.
Wa me kuwa miya taa kiyaatagi.
27 Ogatamee me menaa yiba mena ena ko kisee: "Wa me se-agiyoo,
we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo
taa yaekeata" see menaa ebeamaata. Kiya "se-agiyoo, we-agiyoo uduma
daba, peedi yaekeata" see menaa mee ko Ogatamee mee miya daba, peedi
yaekeata se kiya Wa me too se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi
yaekeata kaama Kristus badoo da miyoo taa yaekeata ii, see kuwa awee
da kaa nekeeniyaa.
28 Wa me se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama
Yogamee miyoo taa yaekeasiitagi kaboo Yogamee Waa miya Waa ekaato
peedi ekeata kaama Nagamee miyoo taa toowoo taatagi. Mee ko Nagamee
me se-agiyoo, we-agiyoo uduma daba, peedi yaekeata kaama Yogamee
miyoo taa yaekeata kemaata Yogamee me miya kisee Nagamee paagoo Waa
ekaato peedi ekeasiitagi. Ogatamee Wa too se-agiyoo, we-agiyoo uduma me
Eboo toowoosi naadi Yogamee me kisee ukuwaatagi.
29 Mée noonaa me boota bagee okoo kaa uwo yatukumetaa see kiya boota
bagee aya se andoo pootagea see naaki kaasee kaa ukuwayaa agiyoo naa
ya?† Kuwa boota bagee aya se andoo pootagea see naaki kaasee kaa boota
bagee kaa uwo yatukumiyaa ya?
30 Bedaa inii gaayu ko boota bagee aya se andoo pootagea see naaki inii
kaagaa gakata kisee too mée pedeo kiyaa yoo kiyoo peenaa siyaa kuwa
kaasee kaa ya?
31 Neebee nokaa yuwa, anii mikee kisiino ko: Anii kaagaa gakata
nabooyaano see koo siyaa kotoo agoo kedaa segeeka kuwa mikee menaa.
Inii paaya enaataa inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma dimi aagadi-
maagadi naadi kaama anii ede ma, ede ma segeeka yoka kuwa mikee
menaa too kisega.
32 Mee ko bogaa yiba mée daakee wodaa ma aawisii siyaa see see anii
Epesus magaa kaa kisee bagee ma aawisii sema. Kiya boota bagee aya se
andoo pootagea see naaki anii kaasee kaa okoo ma aawisii siyaa? Mée
booyaa agiyoo yoka mée me kisee se ukuwayaa. Boota bagee aya se andoo
pootagea see naaki mée me wegayaa menaa ena mee see see inii miya
niiukuwaai, mee ko "Inii tokoma bogaatagea yoka naano agiyoo ma, uwo
ma kuwa maamaa ede ma, ede ma too niinoowoo taai" see menaa mee.
33 Kisee dimii gaataa see bagee kuwa me kideebaa taapea yoka gaai. Dimi
pedeo bagee ma epo enaataa peenaa siyaa kuwa kaa daamaa iyee da mee
pedeo kiyaayaa.
34 Eto ko ikii nekeeniino awee see dimii mee too doowoo taai, eto kaama
wodoo pedeo agiyoo se ukuwaai. Ikii mée noonaa Ogatamee ewo see bagee
yuwa too. Ikii ego weda see dimii mee gaasea naadi kisega.

Mée maa da mee aya mée andoo peeyaatagi see kaa menaa

35 Ikii mée ena me asiino, "Boota bagee kuwa Wa me kisee aya andoo
peeyaatagi kuwa naa kaasee ukuwaaniita naa ya? Mée aya andoo peeyaata
kaama maa da mee maagiyoo mokoo naa kaata naa ya?" see asiyaa.
36 Kiya aa nekeeniino taa, dimi taa kaa wegataake mée. A me poo keepa
wiyaa kuwa gaayu ko kuwa poo keepa yuwa boota kaama wodoo too
daamaa iyaakee.

15:27 Mzm 8:7 † **15:29** Mée noonaa me boota bagee okoo kaa uwo yatukumiyaa see menaa mee ko kuwa bagee uwo tukumaano taa kaboo boota kemaata okoo miya uwo yatukumiyaa mokoo apanaa bagee okoo kaa uwo yatukumegea, see mee. **15:32** Yes 22:13 **15:36** Yoh 12:24

37 A me wiyaa agiyoo kuwa, gandum poo keepa waa, kisee poo keepa
kuwa gaayu ko poo keepa yuwa kuwa too wiyaa, epeekaa iyaano yaato
kuwa ma se. Poo wodoo to ma enaataa se wiyaa.
38 Kiya Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo kuwa poo keepa yuwa
wodoo to maniyaa. Poo keepa toma ena, wodo toma ena mantaa, poo
keepa toma ena, wodo toma ena mantaa, kisee wa doodoo, wa doodoo
daamaa mantaa siyaa.
39 Agiyoo-pagiyoo uduma miya kisee. Kuwa uduma maa da ena mee too
se. Mée tomaa okoo me maa da mee ena, woda kuwa miya maa da ena,
bedo kuwa miya maa da ena, doge kuwa miya maa da ena.
40 Mee mokoo epoo to kaa agiyoo kuwa miya agoo, magaa da kaa agiyoo
kuwa miya agoo. Kiya epoo to kaa agiyoo kuwa disi ena, magaa da kaa
agiyoo kuwa disi ena.
41 Kenoo to egapi kaa mee disi ena, daatooyiba mee disi ena, okadee
yuwa miya disi ena. Bedaa okadee yuwa kuwa ena mee disi ena, ena mee
disi ena.
42 Boota bagee aya andoo pootagea kuwa miya kisee. Dabeepeasiyaa
yaato kuwa ogo maayaa kiya aya andoo peeyaata kaama se dabeepeasiyaa.
43 Kisee daba, pedeo see yaato ogo maayaa kiya aya andoo peeyaatagi
yaato ko disii to esee ebo kaata. Dabaa kiyaa yaato ogo maayaa kiya aya
andoo peeyaatagi yaato ko pesee kiwoo taata.
44 Aii mée maa da mee ogo maayaa kiya mee maa da mee Roh ma aagadi-
maagadi naadi kaama epoo to yaato maa da mee aya andoo peeyaatagi. Aii
mée maa da mee miya agoo, epoo to wodoo yaato maa da mee miya agoo.
45 Kisee menaa idukaa kaama ebeamaata, mee ko kisee: "Petamanii mée
Adam mee gaayu ko maa da aya tota mée keta" see ebeamaata. Kiya
Adam wodopasi Mée Kristus mee gaayu ko Waa miya Roh see see mée
aya tuyaabuu siyaa Mée keta.
46 Petamanii ko epoo to yaato maa da mee keta mée manta se kiya aii
maa da mee keta, mee kaama wodoo too epoo to yaato maa da mee mée
maniitagi.
47 Petamanii mée to waa maga dukuu to me ipiipii seta mée, magaa to
kaa mée. Kiya wiyaagoo to Mée mee ko epoo to wodoo yaato kaama Mée.
48 Magaa da kaa bagee kuwa ko okoo mee maga dukuu to me ipiipii seta
mée to see see bagee yuwa. Bedaa epoo to wodoo yaato bagee kuwa ko
okoo mee epoo to wodoo yaato kaama Mée to see see bagee.
49 Eto inii mee maga dukuu to me ipiipii seta mée to ma ena keenda, ena
keenda. Kiya epeekaa inii mee epoo to wodoo yaato kaama Mée ma ena
keenda, ena keenda kedaa taatagea.
50 Neebee nokaa yuwa, ni me ikii kinekeeniyaano see naadi kisega menaa
kuwa ko kisee: Inii mogee agoo, tadaa agoo see maa da mee yiba totaakea
kemaata Ogatamee Wa too ebo totaa see yoo kiyoo mée se tuyaayaa. Kisee
maa da dabiyaa bagee kuwa me se dabiyaa agiyoo kuwa se masiyaa, see
menaa kuwa kisega.
51 Idukaa mée paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa ena kisiinaka yoka
daamaa nekeenii, mee ko kisee: Mona naagoo ko inii uduma bootaa see se,
inii noonaa tootagea. Kiya mee naagoo inii uduma mikee ki gakadeatagea.
52 Mee ko ebo puusee da wodopasi mee puu siyaatagea kaboo taka ena,
emaayuu begoo da see see kisee ki ukuwaaniita. Mikee, ebo puusee da
mee mena ebo kaa peeyaagea kaboo boota bagee yuwa aya andoo peedaa

15:45 Kej 2:7 **15:51** 1Tes 4:15-16

taatagea. Aya andoo peeta kaama wodoo maa da se pedeo kaatagea, kisee
inii uduma gakadeatagea.
53 Mee ko mee pedeo kiyaa maa da mee ekeata kaama se pedeo kiyaa
maa da mee doka maayaa mokoo taa ma taa maataata kaama kisee too
toowoo taatagea. Mikee, mee booyaa maa da mee ekeata kaama se booyaa
maa da mee maatagaano gaano pedeo.
54 Eto mee pedeo kiyaa maa da mee ekeata kaama se pedeo kiyaa maa
da mee magaatagea, kisee eto mee booyaa maa da mee ekeata kaama se
booyaa maa da mee magaatagea. Mee naagoo idukaa Ogatamee me menaa
yiba ebeamaata menaa ena mee uwa daaniita, mee ko kisee:
"Mée boowoo taa see pesee da kuwa Wa me daba, peedi kiyaata. *Yes 25:8*
55 Eto ko kuwa boowoo taa see pesee da kuwa kayoo naa ya?
Kuwa mée boodi kiyaayaa pesee da kuwa kayoo naa ya?" see menaa
ebeamaata. *Hos 13:14*
56 Mée boowoo taa see pesee da kuwa manii to ko mée me pedeo dimii,
pedeo menaa kuwa kaa. Bedaa pedeo dimii, pedeo menaa agoo kiyaayaa
pesee da kuwa manii to ko Musa me menaa deewoo siyaa kuwa kaa.
57 Kisee kiya Ogatamee kiiboo, paamee. Waa ko inii epoo Mée Yesus Kristus
doodoo kuwa pesee kuwa daba, peedi mée yakiyaayaa Mée mee.
58 Kuwa me kemaata ikii ni me kiepa see bagee yuwa ikii pesee ma tooi,
se makii taai. Ikii me Tuhan Wa kaa yaukuwayaa agiyoo kuwa kisee
too maamaa daamaa yaukuwawoo segee taai. Kuwa ikii me Tuhan kaa
kana ma yaukuwagee siyaa agiyoo kuwa ko ketaa-ketaa otoopa ukuwayaa
agiyoo se, see kuwa ikii ipi yoka kuwa se ekeasii.

16

Yerusalem magaa kaa bagee maniino see kepee yigimeeii taai naadi menaa

1 Eto ko ikii me kuwa Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa maniino see kepee kutumeeii taano menaa gaayu ko ni me kuwa
Galatia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo "Ikii kisee
ukuwaai" see asema menaa kuwa ikii miya ukuwaano daamaa see gaaga,
kuwa ko kisee:
2 Daa gakata petamanii naagoo ikii mée gakata ikii me masiyaa kepee
kuwa doodoo kepe noonaa wigintaata kaama koogo maagee siwoo taai.
Ikii kisee kepe maawoo siyu ko anii ikii paagoo kimeemagaata naagoo kepe
niikutumeeii taai see menaa kuwa se kisiyaa.
3 Anii ikii paagoo kimeemaata kaama ikii me maniino see kepee dogaano
bagee kuwa Yerusalem magaa kaa pooi see asiita. Ikii me 'Okoo kuwa
kepee dogaano daamaa' see gaayaa bagee kuwa anii okoo kaa kapoge
ena, okoo kisee bagee yoka see kuwa nekeensi naadi kapogee ena
yaebeamagaata.
4 Anii miya poono daamaa see dimii mee agoo gaayu ko okoo anii ma
epo enaataa pootage.

Paulus me kiyoo-kiyoo peenaa taapa see gaata dimii kaa menaa

5 Anii Makedonia wee kaa kiyoo keta peenaa taapa see dimii gaaga yoka
mee magaa kaa keta peenaa semaata kaama too anii ikii paagoo kimeeta.
6 Anii Korintus magaa kaa peemaata kaama ikii paagoo peenaa kiiu-
midogaapa see dimii mee agoo, yabi see kenoo mee uduma ikii paagoo
too kiiomegee taata see dimii mee miya anii agoo. Anii kisee ikii paagoo

15:57 Rom 8:37, Ibr 2:14-15

kiiomegee naadi kaama anii maga ena kaa poono kaboo ni me eta maa
da kaa gaano pedeo agiyoo kuwa ikii me sikii nakiyaata kaama daamaa
napeeyaatagea, see kigaaga.
7 Eto anii ikii ma peenaa too kiiomegee naadi kaama bedaa maga ena kaa
peetaa see kuwa anii be. Anii ikii paagoo maamaa eebaa kiiomegee taapa
dimii mee agoo yoka Tuhan Wa me miya kisee daamaa, ede see gaapi ko
anii kisee ukuwaata.
8 Kiya anii eto Epesus magaa kaa totaaka, kisee too Pentakosta naagoo
pakaa-pakaa kuwa nakaayoo omegee taapa.
9 Nakaayoo anii mena daamaa yawegataa, agiyoo daamaa yaukuwataa,
kisee anii maamaa ukuwagee siyaa etaa da mee agoo yoka anii nakaayoo
too maamaa eebaa omegee taapa. Kisee kiya nakaayoo anii nabe kaa
nawisinegee see bagee miya eebaa.
10 Timotius waa ikii paagoo kimiyu ko waa weda taa ma ikii paagoo
kiiomegeesi yoka daamaa dii. Anii see see waa miya Tuhan me agiyoo
yaukuwageeki yoka daamaa badaa magaai.
11 Waa kisee mée yoka waa daba, peedi ekeasiyaa bagee ena miya pedeo.
Waa ni paagoo meeno naagoo waa daamaa daba nameemaasi naadi wa
me eta maa da kaa gaano pedeo agiyoo sikii-sikii manii. Waa ma, apanaa
bagee ma okoo meepea kuwa anii diitoo taaka.
12 Inii Yesus yiba epa see mée Apolos mee gaayu ko Yesus yiba epa
see bagee apanaa yuwa ma okoo paaya ani me ikii paagoo peesi naadi
menaa maamaa asema kiya waa eto kiipaa ikii paagoo kimeenaka dimii
mee taa. Epeekaa waa poono etaa daamaa yakiyaayaa naagoo too ikii
paagoo kimeetagi.

Wodopasi menaa

13 Ikii daamaa dimi gaamaata kaama ipiipi deewoo taai. Yesus mikee
nao see gaawoo naadi kaama koogo makii taa see kaa umiwoo, toowoo
taai. Weda see dimii mee se kiya uu pesee see dimii mee ma daamaa
umiwoo, toowoo taai.
14 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma yiba daamaa mée epa see dimii
kaa aaukuwagee siwoo taai.
15 Neebee nokaa yuwa, Stepanus tukuguu kuwa ikii ipi. Okoo ko Akhaya
wee kaa kiyoo petamanii okoo keta Yesus mikee nao see gaata bagee yuwa.
Mee kaama wodoo okoo me kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa
okoo kaa daamaa agiyoo yaukuwaano see naadi okoo ekaato yaekegatagaa
segeekea kuwa miya ikii ipi.
16 Kisee kemaata anii maamaa kisiino ko: Okoo see see bagee kuwa
paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai, bedaa okoo see see omaago ma
epo enaataa ukuwagee see bagee kuwa uduma paagoo miya ikii ekaato
dimi peedi ekee taai.
17 Stepanus ma, Portunatus ma, Akaikus ma okoo wedo ni paagoo
meemaagea. Ikii nakaayoo ni paagoo nameeno iyo yoka kuwa wedoo to
kuwa too ni paagoo niitotaakea kuwa sikii, anii ede kega.
18 Okoo me ni me dimi menaa da daamaa pesee nakiyaabuu taakea, okoo
me ikii kaa miya kisee kiukuwagee siyaa bagee. Kisee kemaata kuwa see
see bagee kuwa ikii me okoo miya ebo ekee taai.
19 Nakaayoo Asia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me epao see
kisegea. Akwila ma, Priskila ma, ekea me ee kaa Yesus mikee nao naadi

16:13 Ep 6:10-13, 1Pet 5:8-10 **16:14** Yoh 13:34-35

kutuu taa see bagee yuwa miya okoo uduma Tuhan yiba epao see menaa
kuwa maamaa kisegea.
20 Nakaayoo Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa uduma me miya epao
see kisegea. Ikii epao aasee siyaa kuwa ko pedeo taa see dimii kaa ebe
aanuunuu taai.
21 Eto ko anii Paulus me epao kisega. Kuwa ni me epao see mena ponee
to kuwa ni me yagaa da me too kiebeataaka.
22 Tuhan mee epa taa see bagee gaayu ko pedeo ayaa okoo kaa
yadootagaano daamaa. Maranata! Tuhan Aa meei.*
23 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo
enaataa kiitoowoosi naadi kiasega.
24 Bedaa ni me Kristus Yesus yiba ikii kiepa dimii mee ma ikii uduma
epo enaataa kiitoowoo siyaa kuwa daamaa, ede. Kiyoo too.

* **16:22** Maranata see menaa wegayu ko Ibrani menaa kaa "Tuhan Aa meei" see menaa mee.

2 Korintus
Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama tahun ena waa naa omemaata wiyaagoo kapogee mee yaebeamaata. Korintus magaa kaa bagee kuwa ko Akhaya wee kaa toogee seta bagee yuwa.

Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Kuwa Korintus magaa kaa bagee mée noonaa me Paulus be kaa yawegaano, "Paulus mee peedi. Waa yaai-yaai, ae-wae siyaa agiyoo eebaa yoka dabaa see mée to. Waa Yesus me menaa yadoonaa see mée se yoka wa me menaa kuwa si yayii" see yawegageekea. Kisee kemaata Paulus me kapoge ena ebeamaata kaama Titus paagoo "Mee kapogee mee okoo paagoo nadogaai" see asigi. Titus me Paulus me menaa kuwa doodoota pe-eewegagi naaki okoo mée eebaa ae-wae, dimi boodi kegea. Okoo Paulus me menaa daamaa yayeeta kaama wa yaato metaki megea. Kiya mée noonaa me Paulus waa aii bagee yoka naadi wa me menaa si yayeegea. Paulus me okoo me 'Aa mikee Yesus me menaa yadoonaasi naadi kawigintaata mée ii' see kuwa nanekeensi naadi mee kapogee mee okoo paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 56 mee yiba mokoo Paulus me Makedonia wee kaa magaa kaa kaama mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-11 Petamanii menaa
1:12–2:11 Paulus me okoo paagoo poono see dimii agoo kiya okoo paagoo mena pesee kaa asiyaa naaki okoo dimi boodi ebo yakiyaapa yoka naadi waa se peeta kapoge ena okoo yaebeamaata kaama Titus kaa dooyaata menaa
2:12–7:4 Paulus nuwaa okoo yaai-yaai, ae-wae siyaa agiyoo eebaa kuwa miya okoo me omaago ma yaweganaa see menaa ma, kana ma yaukuwanaa see agiyoo ma kuwa uduma Yesus me gaata-gaata doodoo too yoka see kuwa nekeensi naadi menaa
7:5-16 Korintus magaa kaa bagee yuwa paagoo Paulus me Titus kaa yadooyaata menaa kuwa daamaa yayeegea yoka see menaa kuwa Titus me Paulus paagoo pe-eewegagi naaki esee ede kaa aseta menaa
8:1–9:15 Yudea wee kaa daba bagee yuwa paagoo aii maniino see kepee kuwa daamaa yigimeeii taai naadi menaa
10:1–13:10 Paulus me kuwa ikii paagoo ebo poga-poga kaa anii nawisi-neekee bagee kuwa okoo ebo, anii peedi see kuwa taa yoka naadi aseta menaa
13:11-14 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena Timotius mee miya enaa me ikii Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, kiyoo Akhaya wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa miya ikii kuwa uduma paagoo mee kapogee mee kiebeataake.

2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasege.

Paulus me Ogatamee yaapaagee seta menaa

3 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee mee niiyaa-
paagee taai. Waa ko epa dimii yago Mée Iniitaagi mee, inii dimi mena
daamaa pesee mée kiyaabuu taa see Mée Ogatamee mee.
4 Inii me ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo uduma yiba Wa me inii dimi
mena daamaa pesee mée kiyaabuu segeeki. Bedaa Wa me inii dimi mena
daamaa pesee mée kiyaabuu segee naadi kaama inii me miya apanaa
bagee paagoo okoo ae-wae, dimi gaagaa siyaa kaboo dimi mena daamaa
pesee yakiyaabuu siyaa.
5 Mikee, Kristus Waa ae-wae, boodi abaata-abaata kuwa inii Waa ma
aagadi-maagadi naadi kaama inii miya kisee maamaa ae-wae, boodi
abaawoo see. Bedaa mee see see mokoo inii Waa ma aagadi-maagadi naadi
kaama inii miya dimi mena maamaa daamaa pesee kedaa siwoo siyaa.
6 Inii kisee ae-wae, dimi gaagaa segeeke kuwa ko inii ikii kaa ae-wae
kisegeeke. Inii kuwa ae-wae segee siyaa yuwa yiba Ogatamee me inii
dimi mena daamaa pesee mée kiyaabuu segee naadi kaama inii me ikii
miya dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu segee siyaa. Kuwa too se kiya
inii kisee ae-wae taaka too ikii daba kidaagimaa peeyaasi naadi menaa
kuwa miya daamaa kiiwegageeke. Bedaa Ogatamee me inii dimi mena
daamaa pesee mée kiyaabuu segeeki kuwa ko Wa me ikii miya kisee
kiukuwayaabuu segeeki. Mee ko inii ae-wae segeeke see see ikii miya kisee
ae-wae siyaa kaboo ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu segee naadi
kaama ikii miya makii taa see kaa toowoo siyaa.
7 Ogatamee me taa ma taa ikii kisee kiukuwawoo taapi ii see dimii
mee too inii maamaa kigaataake. Mee ko inii ae-wae segeeke see see
ikii miya kisee ae-wae segeekea kuwa me Ogatamee me inii dimi mena
daamaa pesee mée kiyaabuu taaki kuwa see see Wa me ikii miya dimi
mena daamaa pesee kikiyaabuu segee taapi. Wa me kisee kiukuwawoo
taapi ii see kuwa inii ipi.
8 Neebee nokaa yuwa, inii Asia wee kaa ae-wae, dimi gaagaa segee seme
menaa kuwa ikii ipi kikiyaanake. Mee ko inii dimi gaagaa siyaa agiyoo
kuwa eebaa naadi kaama kana, inii sooi-wooi segee seme, inii bogaapea
see dimii gaame.
9 Mikee, mée boosi naadi menaa kuwa inii kaa mée yadootaagea keenda.
Kiya inii kisee ae-wae siyaa agiyoo mée yaukuwaandaa seta mee ko inii
ekaato pesee da kaa too se umiwoo, toowoo seta kaama Ogatamee me pesee
da kaa too umiwoo, toowoosi naadi mée yaukuwaandaa seta. Boota bagee
aya andoo peeyaabuu taa see Mée Wa kaa too inii dimi maataata kaama
pesee kiwoo, umiwoosi naadi kuwa agiyoo mée yaukuwaandaa seta.
10 Yaai, inii bogaanakea see dimii gaame kiya Wa me inii mée pekageemi,
bedaa mee kaama wodoo miya Wa me kisee mée yaukuwawoo taapi. Wa
me inii kisee too mée pekagee siwoo taapi nao naadi Wa kaa too dimi
kotopiwoo, diitoo siwooke.
11 Inii me sembahyang menaa kuwa ikii miya inii kaa mée yaasegee
taai kisege. Kisee mée eebaa inii kaa mée yaasegee see menaa kuwa kaa
Ogatamee me inii daamaa mée pekagee siwoo taapi. Mee kaama mée
eebaa me Ogatamee paagoo "Kiiboo, paamee, A me okoo epa kaa kisee
daamaa yaukuwawoo segeeke" see kuwa inii kaa asegee taapea.

Paulus me kimeepa see dimii agoo kiya meeno taa kuwa kisee kaa, kisee kaa see ase-maneeta menaa

12 Inii magaa da kaa mée tomaa-tomaa yuwa paagoo inii me ukuwanaa,
peenaa siwoo seta yuwa kuwa uduma daamaa dimii kaa too, pedeo dimii
kaa taa yoka, see mee inii dimi yiba nekeenta kaama ede ma, ede ma siwoo
segeeke. Inii ikii paagoo miya kisee esee daamaa dimii kaa ukuwawoo
segeeke. Mikee, inii pedeo dimii taa, Ogatamee me inii mée manta dimii
doodoo topoo too ukuwawoo, umiwoo segeeke. Inii magaa da kaa bagee
me ipi see dimii kaa se kiya Ogatamee me inii aii mée manta pesee da kaa
daamaa ukuwawoo, umiwoo see bagee yuwa yoka inii ede ma, ede ma too.
13 Ikii miya inii kisee bagee ii see mée nekeenegea naaki ou see dimii mee
anii agoo. Inii me kapoge kaa kiebeataa see menaa kuwa ko ikii nekeeniino
kana see menaa taa kiya ikii me daamaa deeta kaama inii kisee bagee ii
see mée nekeeniino awee see menaa kuwa too kiebeataa see.
14 Eto ko ikii me inii peenaa too mée nekeenegea kiya ikii me kisee too
inii mée daamaa nekeendaa segee naadi kaama Tuhan Yesus Wa me mona
naagoo ko ikii me inii kisee bagee ii see mée nekeenta kaama ede ma, ede
ma taatagea. Inii miya ikii kaa ede ma, ede ma taake see see ikii miya
kisee inii kaa ede ma, ede ma taatagea.
15 Ikii inii kaa kisee ede ma, ede ma taapea yoka naadi anii miyoo taa
peenaa sema kaboo anii ikii paagoo keta poota see dimii gaama. Anii
ikii paagoo peemaata kaama ikii ma epo enaataa kiiomegee naadi kaama
apanaa magaa kaa peegeeta kaama bedaa ikii paagoo meemagaapa, see
dimii gaama. Anii kisee kaagaa wiya ikii paagoo kiiomegee taapa kuwa ikii
esee daamaa kiede kiyaayaa agiyoo yoka, see dimii mee anii agoo kema.
16 Mee ko anii Makedonia wee kaa poono see kaboo ikii paagoo keta
kiiomegee taata, bedaa anii Makedonia wee kaa peegeeta kaama wiyaagoo
to ma ikii paagoo kiiomegee taata, see dimii gaama. Anii ikii paagoo
kiiomegee naadi kaama Yudea wee kaa poono see kaboo ikii me anii eta
maa da kaa gaano pedeo agiyoo neeta kaama poota, see dimii mee anii
agoo kema.
17 Anii kisee ikii paagoo poota see dimii agoo kiya anii ikii paagoo poono
taa kemaata kaama ikii me ko 'Waa daamaa gaamagaano taa kaa ukuwagee
see mée to' see nagaagea ye? Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa see gaata-
gaata kuwa ikii me 'Wa me ede gaayaa-gaayaa dimii kaa too ukuwanaa
see mée to' see nagaagea ye? Anii aii kisee gaata-gaata kaa 'Ei, mikee, anii
kisee ukuwaapa, kisee poopa' see dimii mee ma, bedaa 'Taa, se ukuwaapa,
se poopa' see dimii mee miya ekea paaya enaataa gaata kaama otoopa koo
segee see mée to, see kuwa ikii me nagaagea ye?
18 Kiya kisee taa. Ogatamee mee ko Wa me "Anii kisee ukuwaapa" see
aseta-aseta doodoo ukuwaano too see Mée yoka inii me kisiyaa menaa
kuwa miya kisee. Inii me "Ei, mikee, kisee ukuwaape, kisee poope" see
menaa mee ma, bedaa "Taa, se ukuwaape, se poope" see menaa mee ma
ekea paaya enaataa kisiyaa see taa.
19 Mikee, Ogatamee Yoopaa Yesus Kristus mee miya kisee. Anii ma,
Silwanus ma, Timotius ma inii wedo me Wa kaa menaa ikii paagoo
kiiwegame. Kristus mee ko Wa me 'Ei, mikee kisee ukuwaapa' see dimii
mee ma, bedaa 'Taa, se ukuwaapa' see dimii mee ma ekea paaya enaataa
gaataa see Mée se. Ogatamee me aseta-aseta uduma Wa me 'Ei, Ani me
Kristus doodoo mikee ukuwaapa' see dimii mee too.
20 Mee ko Ogatamee me inii kaa kisee daamaa kiukuwawoo taapa
see mée aseta menaa kuwa uduma Wa me 'Ei, Kristus doodoo mikee

ukuwaapa' see dimii kaa mée yaukuwaano too. Kuwa me kemaata inii
Kristus doodoo Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege nao naadi kaama Amin
see menaa wegataa.
21 Ikii ma inii paaya Kristus ma aagadi-maagadi naadi pesee mée kiyaata
kaama daamaa mée wigintaata Mée mee ko Ogatamee.
22 Wa me inii mikee Ni me bagee yuwa yoka naadi kaama Wa me bagee
yuwa maniyaa agiyoo apanaa yuwa miya inii taa ma taa masiitagea ii see
nekeendaasi naadi Wa me Roh Kudus mee keta inii dimi yiba mée manta.
23 Eto ko Ogatamee me ni me dimii kuwa naipi kigi yoka ni me kisiinaka
menaa kuwa Wa me miya kuwa mikee menaa yoka see kisiyaa, mee ko
kisee: Anii mena pesee kaa pe-kisiipa see dimii mee agoo kiya ani me ikii
dimi gaagaa ebo kisiyaapa yoka naadi anii Korintus magaa kaa ikii paagoo
wiyaagoo to ma kimeeno taa kema.
24 Ikii ko Yesus mikee gaawoo naadi kaama koogo makii taa see kaa totaa
see bagee kemaata inii ikii paagoo mena pesee kaa kisee agiyoo ukuwaai,
kisee dimii gaai, see kuwa inii se kisiyaa. Ikii dimi mena maamaa ede ma,
ede ma siwoosea naadi inii ikii ma epo enaataa daamaa kiiukuwawoo,
umiwoo taano dimii mee too.

2

1 Anii petamanii etaa kaa ikii paagoo meemaata kaama mena pesee kaa
kisema kuwa kaa ikii dimi gaagaa ebo kisiyaama. Mee kaama wodoo anii
wiyaagoo to ma ikii dimi gaagaa kisiyaayaa yoka naadi kaama 'Anii eto
kiipaa okoo paagoo wiyaagoo to ma se poopa' see dimii gaama.
2 Mee ko anii ikii dimi gaagaa ebo kisiyaayu ko maamee me anii dimi
mena ede ma, ede ma nasiyaayaa? Iyo, ani me ikii dimi gaagaa ebo
kisiyaata kaama ikii anii dimi mena ede ma, ede ma nasiyaano bagee taa
kiyaa.
3 Ikii me anii dimi mena ede ma, ede ma nasiyaayaa kiya anii ikii paagoo
meemaata kaama ikii paagoo pedeo yuwa ekeasiino taa bagee yuwa kaa
anii dimi gaagaa siyaa yoka, see dimii mee gaama. Anii kisee dimii gaata
kaama anii ikii paagoo moga se peeta kaama kapoge ena mee keta ikii
paagoo kiebeamaama. Mee kapogee da kaa ni me pesee ma kiebeamaama
menaa kuwa ikii me daamaa nayiipea yoka naadi kaama anii ikii kaa ede
ma, ede ma taapa see dimii gaama, bedaa ikii uduma miya ede ma, ede
ma taapea see kuwa gaama.
4 Mee kapogee mee ko ikii paagoo koo taakea yuwa kaa anii dimi gaagaa
ebo, dimi boodi kaa yegee uwoo maamaa esedaaka too kiebeamaama. Ani
me ikii dimi gaagaa ebo kisiyaano see naadi se kiya ni me kiepa dimii mee
esee ebo ii see kuwa ikii ipi kesea naadi anii mee kapogee kiebeamaama.

Pedeo koo seta mée to waa epa ekeasii naadi menaa

5 Mee ikii paagoo dimi gaagaa siyaagi mée to mee gaayu ko wa me ani
too dimi gaagaa nasiyaagi se kiya ikii uduma miya dimi gaagaa kisiyaagi.
Anii kisee kisega kiya anii kuwa wa kaa pedeo menaa yuwa ebo yakiyaano
see dimii mee anii taa.
6 Ikii mée eebaa yaato ikii me waa pesee ma menaa asemea mee sikii
yoka
7 eto ko ikii me waa epa ekeata kaama dimi mena daamaa pesee kiyaai.
Waa dimi gaagaa ebo, esee dimi nagimiyaa yoka ikii me pesee ma menaa
kuwa ekeata
8 bedaa waa esee epa kaai, see kuwa maamaa kisega.

1:22 2Kor 5:5, Ep 1:12-13

9 Ani me mee kapogee kiebeamaama mee ko ni me mee mée to kaa kisee
yaukuwaai, kisee yaukuwaai see kisema menaa petamanii yuwa kuwa
uduma ikii me nayiipea ye, se nayiipea ye naadi kiebeamaama.
10 Ikii me mée waa ena me pedeo yuwa epa yaekeasiyu ko ani me miya
waa epa yaekeasiyaa. Mikee, anii epa yaekeasiyaa bagee agoo gaayu ko
anii Kristus emaa dagii da kaa okoo epa yaekeasiyaa. Ikii epo enaataa
daamaa eeumiwoosea naadi anii mee mée to epa yaekeasega.
11 Iblis me inii mée deebaa naadi kaama pedeo dimii, pedeo menaa eebaa
mée yaagoo kiyaayaa kuwa inii ipi. Kisee kemaata kuwa mee mée to kaa
pedeo menaa kuwa inii yataa kiyaata epa yaekeasiino too.

Paulus me Troas magaa kaa kaama dimi gaagaa seta menaa

12 Anii Kristus me doometa menaa yaweganaa taano see naadi Troas
magaa kaa peemaata kaama Tuhan me kisee naweganaasi naadi etaa da
mee daamaa nawuditaagi ii see kuwa nekeenema.
13 Kiya Titus mee, anii ma Yesus yiba ena kenaa bagee anii waa ma aadee
taano taa, ewo. Ikii kaa menaa kuwa wa me doomeeno epee yoka anii
dimi gaagaa ebo. Mee kaama anii kiyoo bagee yuwa epao aseta kaama
Makedonia wee kaa peema.
14 Kiya Ogatamee mee kiiboo, paamee. Waa ma yape kiyaa bagee yuwa
uduma Wa me daba, peedi kiyaata kaama inii Kristus ma aagadi-maagadi
naadi Wa keta omaago ma mée eepeenaa segee siwoo siyaa. Bedaa wunu
daamaa uwoo wunuu da mee kiyoo-kiyoo mega, peega senaa siyaa mokoo
Kristus kaa menaa kuwa inii doodoo kiyoo-kiyoo ogo pege-pege siwoo
siyaa.
15 Mikee, wunu daamaa peesi naadi agiyoo biyaa iyaata kaama Ogatamee
paagoo wunu daamaa pakadaa siyaa see see mokoo inii miya Kristus kaa
menaa kuwa daamaa yaweganaa see. Daba daagimaa peetaakea bagee
yuwa paagoo miya, pedeo kedaa taakea bagee paagoo miya uduma paagoo
inii daamaa eeweganaa see.
16 Pedeo kedaa taakea bagee yuwa me inii mée yeegea naaki pedeo, mée
booyaayaa wunuu mokoo too. Kiya mée noonaa me inii mée yeegea naaki
wunu daamaa, aya mée toowoo siyaano wunuu da mokoo. Inii kisee esee
ebo menaa kuwa eeweganaake. Kiya kuwa menaa kuwa waa ekaato pesee
da sikii naadi kaama yaweganaa see mée ena agoo ye?
17 Okoo mée eebaa kepe masenaa taano see naadi Ogatamee me menaa
weganaakea kiya inii ko kisee taa. Inii gaayu ko Ogatamee emaa dagii da
kaa daamaa dimii kaa too yaweganaa see bagee. Wa me pe-naweganaa
taai see mée aseta kuwa me inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama
mena yaweganaa see.

3

Etokaa gipii see menaa yaweganaa see bagee yuwa kaa menaa

1 Inii me yumakaa inii kisee bagee yoka, kisee bagee yoka see kiebeape
menaa kuwa ko inii bedaa kaagaa ena ma ikii me inii mée yaapaagee seta
kaama badaa mée maasi naadi kiebeape menaa yuwa too ye? Kiya kisee
taa. Mena weganaa see bagee apanaa yuwa gaayu ko mée me daamaa
badaa namaasi naadi kaama kapoge ena doonaa siyaa. Mee kapogee da
kaa mee mée mee ko waa kisee mée yoka, kisee mée yoka, kisee yaapaagee
see menaa agoo. Kiya inii kisee kapogee doonaa taano gaano pedeo see taa.
Ikii me inii paagoo "Kapoge mee ikii agoo gaayu too inii badaa kimaayaa"

2:11 2Kor 11:3,14 **2:17** 1Tes 2:4-6

see kuwa ikii me mée asiyaa ye? Kisee taa. Bedaa inii me ikii paagoo
"Apanaa magaa kaa bagee me inii daamaa badaa mée maasi naadi ikii
kapoge ena mée yaebeai" see kuwa inii me kisiyaa ye? Kisee miya taa.
2 Inii kisee kapogee se doonaa siyaa. Inii me doonaa see kapogee mee ko
ikii yuwa mokoo. Mee kapogee da kaa menaa kuwa inii me dimi menaa da
yiba ebeamaata topa. Kuwa ikii kaa menaa yuwa kiyoo-kiyoo mée uduma
ipi. Okoo me kuwa ikii kaa menaa kuwa daamaa awee da kaa deeyaa.*
3 Mikee, ikii Kristus yaato bagee kegea naadi kaama ikii ko Wa me
ebeamaata kapogee ena mokoo. Inii Kristus me menaa kiiwegawoo
segeeke kuwa me Kristus me too ebeamaata ii see kuwa awee da kaa
nekeeniyaa. Wa me aii ebeakee agiyoo me ebeamaata se kiya Toono Too
Mée Ogatamee Wa me Roh mee me ebeamaata. Bedaa oma tabegea da kaa
ebeamaata se kiya mée me dimi menaa da yiba too ebeamaata.

4 Inii kisee kisege menaa kuwa ko inii Kristus doodoo Ogatamee kaa dimi
maataage kemaata kuwa mikee menaa too yoka naadi kisege.
5 Inii me ukuwanaa siyaa agiyoo kuwa ko inii ekaato pesee da kaa
ukuwayaa, see dimii mee inii taa, inii sikii taa. Ogatamee Wa me inii kuwa
agiyoo yaukuwawoosi naadi pesee da mee me too inii sikii mée kiyaayaa.
6 Wa me kuwa etokaa gipii see mée aseta menaa kuwa inii daamaa
nadoonaasi naadi sikii mée kiyaagi. Kuwa gipii see menaa kuwa manii
to ko idukaa deewoosi naadi ebeamaata menaa kuwa kaa se kiya Roh kaa
too. Kuwa idukaa deewoosi naadi ebeamaata menaa kuwa me mée se
toowoo siyaayaa, mée boota kaama wigintaayaa. Kiya Roh mee me mée
daamaa toowoo siyaayaa.†

7 Idukaa kuwa deewoo seta menaa kuwa oma tabegea da kaa hurup
kobepegee seta. Ogatamee me kuwa menaa mée manta kaboo Wa me asii-
sege siyaa kusi-kusii da kuwa menaa ma enaataa miyaabuu seta. Kusi-kusii
da kuwa Musa wa me ebeyumaa da kaa kaama miya peega naadi kaama
Israel bagee yuwa emaa ne-ne, emaa wa kaa wugitagaano iyo, kisee too
kusi-kusii da wa me ebeyumaa da kaa taa keepeasega yoo too, see koo seta.
Kuwa menaa daamaa se deewoo naadi kaama usiyaato ko boota kaama
wigintaayaa. Kisee kiya Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da miya
kuwa menaa ma epo enaataa daamaa miyaabuu seta.
8 Ogatamee me kuwa idukaa menaa kisee ebo, kisee asii-sege see ekeata
kemaata eto Roh mee inii mée manta kaboo kuwa Roh me daamaa
ukuwawoo siyaa agiyoo kuwa mee asii esee ebo, esee asii-sege see ekee
siyaa, se maa?
9 Mikee, kuwa idukaa menaa kuwa se deewoo seta kaama usiyaato ko
mée wigintaata pedeo kisi naadi menaa okoo kaa agoo kiyaabuu seta.

---

* **3:2** "Inii me doonaa see kapogee mee ko ikii yuwa mokoo" see menaa mee ko Paulus me kuwa Korintus magaa kaa bagee yuwa paagoo Yesus me menaa daamaa eewegawoo naadi kaama okoo Kristus yaato bagee kedaakea. Mee kaama apanaa magaa kaa bagee me "Paulus waa kisee daamaa yaweganaa see mée to yoka waa badaa maasi naadi kapogee da mee wisintayu, waa daamaa aii badaa magaano too" see asiyaa. Kisee kemaata Paulus waa daamaa badaa maasi naadi kapogee da mee doonaa taano gaano pedeo see taa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **3:5** Kis 3:12, 1Kor 15:10 † **3:6** Etokaa gipii see mée aseta menaa kuwa ko Yesus me etokaa doometa menaa kuwa. Kuwa menaa ma, Ogatamee ma, mée ma enaataa aagadimisi naadi Waa tadaa mée yapeeta. Idukaa Ogatamee me Musa doodoo Israel bagee paagoo "Ikii kuwa Ni me kiseta menaa uduma daamaa deewoo taai. Taa kiyu ko ikii boowoo taapea" see aseta. Kiya okoo kuwa menaa uduma daamaa deewoo taano taa kemaata mée boowoo seta. Kiya Ogatamee me Yesus doodoo kuwa gipii see menaa mée aseta kuwa me inii daamaa kisee too toowoo siyaa. **3:7** Kel 34:29-35

Kisee kiya Ogatamee me kuwa idukaa deewoo seta menaa yuwa ebo, asii-sege see ekeata. Kiya eto mée daamaa kiyaabuusi naadi menaa kuwa doowoo naadi kaama usiyaato ko esee daamaa, Wa me kuwa idukaa menaa yuwa mee asii esee ebo, esee asii-sege see ekee siyaa.
10 Mikee, kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa ebo, Ogatamee me asii-sege see ekeata menaa kiya eto ko kisee taa. Apanaa menaa, esee asii-sege see menaa kuwa agoo naadi kaama kuwa idukaa menaa kuwa ebo se ekee siyaa.
11 Mee ko kuwa idukaa menaa kuwa petamanii Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da kuwa menaa ma enaataa miyaabuu seta kiya eebaa umiino taa kaa daadaa seta. Kisee kemaata eto kuwa se daata toono too menaa kuwa mee asii esee ebo, esee asii-sege siyaa.
12 Inii kuwa eto se daata toono too menaa agoo yoka inii Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo naadi kaama inii esee uu ma kuwa menaa yuwa awee da kaa eeweganaa siyaa.
13 Idukaa Musa me Israel bagee paagoo Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da taamegee seta see see inii se ukuwayaa. Mee ko wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusii da kuwa peedi kega, peedi kega koo taaka kuwa Israel bagee yuwa me kisee se nadeesi naadi ebeyumaa da kaa taametaata dokaa da mee ekee segee seta.
14 Kisee koo seta kiya kuwa Israel bagee yuwa me kuwa menaa deewoo naadi kaama okoo dimi mena eboo keta, eto miya okoo dimi mena kisee taametaata toogeekea. Mikee, idukaa kaama kisee too eto miya kuwa deewoo seta menaa wegayaa kaboo kuwa yeeyaa bagee yuwa okoo dimi mena taametaata agiyoo da kaa toogee siyaa mokoo. Kristus Wa me too mee dimi mena taametaata agiyoo da mee yaoseepeasiyaa.
15 Idukaa kaama eto kenaagoo miya Musa me menaa wegayaa kaboo okoo dimi mena taametaata agiyoo da mee kisee too toono too.
16 Kiya dimi mena gepeenta kaama Tuhan kaa dimi maatayu ko mee taametaata agiyoo da mee yamaseepeasiyaa.
17 Tuhan see wegayu ko Roh mee. Tuhan me Roh mee ma tuyaa bagee kuwa okoo kaa taameekee agiyoo taa, daba toowoo siyaa.
18 Eto ko inii Yesus mikee gaayaa bagee uduma ebeyumaa da kaa taameekee agiyoo taa kemaata Tuhan me asii-sege siyaa agiyoo kusi-kusii da kuwa inii me ebeyumaa da kaa kaama mée paagoo daamaa wogaamaaga siyaa mokoo. Tuhan mee Roh yoka Tuhan Waa ebo, Waa asii-sege siyaa see see mokoo Roh me inii miya Tuhan see see inii ebo, inii asii-sege see mée gakademaayaabuu siwoo segeeki.

4

Yesus me doometa menaa kuwa dabaa see bagee yuwa yiba yamaageeta menaa

1 Ogatamee me inii aii epa mée gaakee kaa inii Yesus me menaa yadoonaa see bagee mée kiyaata. Kuwa me kemaata inii daadaa siyaa agiyoo eebaa kedaa siyaa miya anii kana, ekeasiinaka see dimii mee taa.
2 Mée me koogo pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa inii kaa taa. Kuwa mée ego weda kiyaayaa agiyoo kuwa uduma inii be kaa wisintagaakee. Mée me dimi ipi kaa mée deebaa taano mee miya inii taa, Ogatamee me menaa kuwa koopoo yakiyaano mee miya inii taa. Mée uduma me 'Okoo mikee menaa too weganaa see bagee yuwa ii' see kuwa mée gaasi naadi inii kuwa

3:18 Rom 8:29

menaa Ogatamee emaa dagii da kaa mée paagoo daamaa awee da kaa eewegakomee see.
3 Inii me kuwa etokaa daamaa yaweganaa see menaa kuwa se nekeeniyaa bagee gaayu ko okoo mée bogaano yaato doodoo peetaa see bagee kemaata okoo se nekeeniyaa. Okoo dimi mena taameekee agiyoo agoo kemaata kuwa menaa se masemaayaa.
4 Kuwa Kristus mikee gaano taa bagee kuwa eto mee begaa kaa eboo wa me okoo dimi mena digiyoo yiba yakiyaata kemaata Kristus me daamaa doometa menaa kuwa okoo se nekeenegea. Kuwa Kristus me menaa doodoo Waa asii-sege naadi ago wogaamaayaabuu siyaa yuwa kuwa okoo se deeyaa. Kristus mee Ogatamee Waa see see Mée yoka, see kuwa okoo ewo.
5 Inii me weganaa see menaa kuwa ko inii ekaato ogo pege-pege siyaano see naadi menaa se kiya Yesus Kristus mee Wa too Eboo Tuhan yoka see menaa kuwa too yaweganaa see. Bedaa inii ikii me agiyoo aii kiokagee see bagee yuwa mokoo keta. Inii Yesus Wa me gaata-gaata doodoo kisee kiukuwageeke.
6 Mikee, idukaa esee petamanii ko Ogatamee me "Digiyoo yiba kaama awee kaai" see menaa da wegata. Waa kisee awee kiyaata Mée Wa me inii me dimi mena yiba miya awee mée kiyaabuu seta. Mee kaama ko inii me Kristus Wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa yuwa deeyaa mokoo inii miya Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege see kuwa inii Kristus doodoo kisee awee da kaa mée ipi kiyaayaa.*

7 Inii me kuwa yaweganaa see menaa kuwa esee ebo kiya inii esee dabaa see bagee yuwa too. Dabaa see otaawee yiba maayaa mokoo kuwa esee ebo menaa yuwa inii dabaa see bagee yuwa yiba mée yamaageemi. Mee ko inii Yesus me menaa yadoonaa see kaboo inii ekaato pesee da kaa se kiya Ogatamee Wa me esee ebo see pesee da kaa too yadoonaakea ii see kuwa mée me awee da kaa mée nekeensi naadi Wa me menaa kuwa inii kisee dabaa see bagee yuwa yiba mée yamaageemi.
8 Inii yaai-yaai, dimi gaagaa siyaa agiyoo kuwa maamaa eebaa kitaa kaama mega, kitaa kaama mega, kisee medaa segee siyaa kiya inii kaa umina mée tagimaano taa. Inii kaasee ukuwaapea, maasee ukuwaapea segeeke kiya inii ae-wae naadi kana, ekeasiinaka see dimii mee taa.
9 Mée me inii mée wegee-wegee taa see kiya Tuhan me inii too mée ekeasiino taa. Mée me inii mée maamaa dakamekomee taa see kiya bogaano taa.
10 Yesus boota-boota kuwa inii me maa da yiba kisee too doonaa segeeke. Mee ko Yesus Waa aya tuyaa-tuyaa kuwa miya inii me maa da yiba topa ii see kuwa mée me mée deesi naadi inii Yesus boota-boota kuwa doonaa see.
11 Mikee, inii aya toogee siyaa kaboo inii Yesus kaa mée boosi naadi mée ekegatagaa segeekea. Mee ko inii me maa da mee booyaa agiyoo too kiya Yesus Waa aya tuyaa-tuyaa kuwa inii me maa da yiba topa ii see kuwa mée me awee da kaa mée deesi naadi kaama kuwa mée booyaa agiyoo

---

4:6 Kej 1:3, 1Yoh 5:19-20 * **4:6** Kristus Wa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa see menaa mee ko idukaa Musa me Ogatamee paagoo aadee segee seta kaboo Ogatamee me asii-sege siyaa yuwa kuwa me Musa me ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa seta. Kristus Waa miya ebeyumaa da kaa kusi-kusi peedaa siyaa mokoo. Wa me kuwa kusi-kusii da kuwa daamaa mée deeyaabuu siyaa yoka inii me Kristus deeyaa naaki Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege ii see kuwa daamaa nekeeniyaa, see menaa mee. **4:7** 1Kor 2:3-5

maamaa eebaa medaa segee siyaa.†
12 Kisee kemaata inii yaato mée booyaa agiyoo kuwa eebaa. Kiya ikii
yaato ko aya tuyaabuu siwoo siyaa bagee kuwa eebaa kedaaka.
13 Inii dimi gaagaa siyaa agiyoo eebaa kiya inii Yesus mikee nao see
gaawooke. Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Anii mikee nao
see gaaga. Kisee kemaata anii mena wegataaka" see menaa ebeamaata.
Inii miya kisee. Inii Yesus mikee nao see gaage. Kisee kemaata inii mena
yawegawooke.
14 Mee ko Tuhan Yesus aya andoo peeyaata Mée Wa me inii miya Yesus
ma aagadi-maagadi naadi aya mée andoo peeyaabuu taatagi. Kisee inii
aya mée peeyaabuu seta kaama ikii ma enaataa Wa paagoo badaa mée
maagiitagi, see kuwa inii ipi kemaata kaama mena yawegataa see.
15 Mikee, inii Wa me menaa yaweganaa segee naadi kaama dimi gaagaa
siwooke kuwa uduma inii ikii kaa too. Ogatamee me esee mée epa kaa
menaa yeeyaa bagee kuwa maamaa eebaa kedaasi naadi inii kuwa menaa
yaweganaa segee see. Kuwa menaa mikee gaayaa bagee eebaa kedaa siwoo
naadi kaama Ogatamee kiiboo, paamee see menaa kuwa miya eebaa kedaa
siwoo taapa. Kisee ukuwawoo naadi kaama Ogatamee Waa ebo, Waa asii-
sege, kisee ekee siwoo siyaa.

Inii má yaato dabaa kiwoo, pedeo kiwoo see kiya dimi mena yaato daamaa pesee kiwoo, gipii kiwoo siyaa menaa

16 Kisee kemaata inii daadaa siyaa agiyoo eebaa kedaa siyaa miya inii
kana, ekeasiinaka see dimii mee taa. Inii má yaato dabaa kiwoo, pedeo
kiwoo see kiya inii dimi mena yaato ko egapii gakata daamaa pesee kiwoo,
gipii kiwoo siyaa.
17 Mee ko inii eto ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa yuwa kuwa edo agiyoo
se, keedaa agiyoo too. Inii kuwa agiyoo yuwa doowoo, umiwoo segeeke
kuwa me inii kaa esee ebo, esee asii-sege siyaa agiyoo maamaa eebaa
daamaa mée yaagoo kiyaabuu siwoo siyaa, kisee too iminoo miya, iminoo
miya. Kuwa uduma esee ebo, se gaamaayaa, inii eto ae-wae, dimi gaagaa
siyaa agiyoo kuwa see see se.
18 Mikee, kuwa ae-wae siyaa agiyoo kuwa peedi, eto emaa me deeyaa
agiyoo yuwa too yoka inii kuwa agiyoo kaa dimi gaagaa siwoo see se. Kiya
inii kuwa emaa me se deeyaa agiyoo kuwa kaa too daamaa dimi gaagaa
siwoo segee siyaa. Deeyaa agiyoo kuwa ko keedaa agiyoo too kiya se
deeyaa agiyoo kuwa gaayu ko kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo
siyaa.

5

1 Mikee, inii me maa to mee, inii magaa da kaa keedaa toogee see ee to
mee kisee kabayaayu ko Ogatamee me mée yaagoo kiyaakee ee agoo, see
kuwa inii ipi. Kuwa ee kuwa ko mée me yagaa me maatagaano taa see ee,
iminoo miya, iminoo miya toono too ee mee, epoo to wodoo agoo.

4:11 2Kor 12:10 † **4:11** "Yesus boota-boota kuwa inii me maa da yiba kisee too doonaa segeeke" see menaa mee ko mée me Yesus booyaata kuwa see see inii miya Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama mée me kisee mée wegee-wegee siyaa, see mee. Bedaa Yesus aya andoo peeyaata toowoo siyaa see see miya mée me inii mée wegee-wegee siyaa kaboo inii Waa ma aagadi-maagadi naadi kaama Waa aya andoo peeyaata pesee da mee agoo see bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa mée deeyaa, see menaa mee. **4:13** Mzm 116:10 **4:17** Rom 8:18 **4:18** 2Kor 5:7, Rom 8:24-25

2 Inii epoo to wodoo kaa kaama gipii see ee mee doka maayaa mokoo
ni kaa namaataagi naaki ou see dimii mee ebo. See kemaata inii eto mee
keedaa see ee yiba toogee see kaboo inii dimi aa-waa segeekea.
3 Inii boota kaama má tago toowoo see kuwa be, gipii see ee mee ni kaa
namaataagi naaki ou see dimii mee gaawoo see.
4 Mikee, inii eto mee keedaa see ee yiba toogee see kaboo edo see agiyoo
inii kaa mée yadootagaa siwoo siyaa yoka inii aa-waa segee see too. Inii eto
mee maa to mee ekeasiino ede see dimii mee taa kiya eto mee aii booyaa
maa to mee wodoo taa mee kisee too toowoo see maa to mee inii kaa mée
yamaatagaano kuwa inii ede. Kisee inii kaa mée yamaatagaano taa kaa
omegee, toogeekea kuwa me inii dimi aa-waa segee siyaa.
5 Mee gipii see maa to mee inii daamaa masisi naadi mée yaipiipii taa
see Mée mee ko Ogatamee. Wa me bagee maniyaa agiyoo apanaa yuwa
kuwa inii taa ma taa masiitagea ii see kuwa nekeensi naadi Wa me Roh
mee keta inii aii mée manta.
6 Kuwa me kemaata inii makii taa, kisee too pesee ma umiwoo, toowoo
see. Inii eto mee maa to mee ma toogee see kaboo inii Tuhan ma epo
enaataa eetoowoo see yoo beesekaa toogeekea, see kuwa inii ipi.
7 Mikee, eto kiipaa inii Waa se deetaa see kiya inii mikee gaawoo, Wa
kaa too dimi maawoo, umiwoo, toowoo see. Inii kuwa eto deeyaa agiyoo
kuwa kaa dimi se maawoo siyaa.
8 Eto inii Waa se deetaa see kiya inii dimi mena makii taa see kaa pesee
ma totaakea. Bedaa inii me maa to mee ekeata kaama Tuhan paagoo epo
enaataa toowoo taano ede see dimii mee miya ebo.
9 Inii kisee dimii ebo kemaata inii eto maa to yiba umiwoo, toowoo siyaa
miya, inii me maa to ekeata Wa paagoo umiwoo, toowoo siyaa miya inii me
Waa dimi wikii-wikii siyaabuu siwoo taapa see dimii mee gaawoo, umiwoo
siyaa.
10 Mee ko inii uduma taa ma taa inii me ukuwagee seta yuwa doodoo
mée manisi naadi Kristus ikigii to kaa yiinaagiitagea. Inii mée gakata inii
me maa to yiba toogee seta kaboo inii me ukuwagee seta yuwa doodoo
daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya mée maniitagi yoka inii eto Waa
dimi wikii-wikii siyaabuu siwoo taakea.

Kristus doodoo inii Ogatamee ma mée emee-emee siyaata menaa

11 Tuhan mee kisee Wa too wedaano, kisee Wa too ebo ekee taano kuwa
inii ipi. Inii kisee ipi kemaata kaama apanaa bagee miya okoo Tuhan mee
kisee ekee segeesi naadi inii maamaa asenaa segee see. Ogatamee me inii
dimi mena esee mée nekeenigi, bedaa kisee ikii me inii kisee bagee ii see
mée nekeenegea see kuwa anii ede.
12 Ni me kisee kisega menaa kuwa ko inii bedaa kaagaa ena ma ikii me
inii mée yaapaageesea naadi kisega menaa se. Kiya ikii me inii kaa ede ma,
ede ma dimii kaa kuwa ebo poga-poga bagee yuwa paagoo "Paulus nuwaa
okoo kisee bagee ii" see kuwa ikii me daamaa inii kaa mée yawegasea
naadi kisega. Kuwa ebo poga-poga bagee kuwa ko okoo tapaato yaato kaa
mée me naapaagee taano ede see bagee yuwa. Kiya okoo semoo yiba yaato
gaayu ko okoo dimi mena daamaa se muniwoo see bagee yuwa.*

5:2 Rom 8:23 **5:5** 2Kor 1:22, Ep 1:13-14 **5:7** 2Kor 4:18, Rom 8:24-25 **5:9** Plp 1:20-23 **5:10** Mat 16:27, 1Pet 1:17

* **5:12** Okoo tapaato yaato kaa mée me naapaagee taano ede see gaayaa bagee kuwa ko Paulus wisineekee bagee yuwa. Okoo me 'Mée me waa ebo bagee, waa mena wegaano omaago, kisee mée to ii see nadeegea naaki ou' see dimii gaayaa bagee kuwa.

13 Mée me inii taki-takii meanta kaama koo senaa see bagee yuwa mokoo,
see mée gaayaa miya koosi. Ogatamee me Ni kaa daamaa naukuwanaa
see bagee yuwa ii see mée gaagi. Bedaa inii dimi awee kaa daamaa
ukuwanaa see bagee yuwa ii see mée gaayaa miya inii kisee ikii kaa
daamaa kiukuwanaa segeeke.
14 Inii kisee daamaa ukuwanaa segeeke mee ko Kristus Wa me epaa mee
me inii pesee kiwoo naadi kaama omaago ma yaukuwanaa segeeke. Mikee,
Mée ena me mée uduma kaa mée yaboota. Mee kaama ko mée uduma
okoo mée bogaano yaato too peanta ii see kuwa inii nekeeniyaa.
15 Kristus Waa mée uduma kaa mée yaboota mee ko inii Wa me daamaa
mée umiwoo, toowoo siyaabuu seta bagee kuwa inii ekaato kaa umiwoo,
toowoosi naadi mée yaboota se kiya Wa kaa too. Inii kaa mée yaboota
kaama aya andoo peeta Mée mee inii Wa kaa too umiwoo, toowoosi naadi
Wa me inii kaa mée yaboota.
16 Kuwa me kemaata eto kaama wodoo inii me mée si yawiginiyaa. Mée
me 'Waa kisee mée, waa kisee apii' see yawiginiyaa-yawiginiyaa kuwa see
see inii se ukuwayaa. Idukaa inii me Kristus mee aii kisee Mée to yoka,
see yawiginta kiya eto inii kisee dimii taa.
17 Kisee kemaata okoo Kristus ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee kuwa
ko gipii see bagee yuwa ogaataayaa. Kuwa idukaa iyee-payee kuwa taa
kedaa seta kaama gipii see iyee kuwa agoo kedaa siyaa.
18 Kuwa uduma Ogatamee me daamaa mée yaukuwaaniyaayaa agiyoo.
Wa me Kristus doodoo inii Waa ma mée emee-emee siyaabuu seta. Bedaa
Ogatamee me mée tomaa-tomaa yuwa Waa ma emee-emee siyaano menaa
kuwa nadoonaasi naadi inii kaa mée yadootaata.
19 Mee ko Ogatamee me Kristus doodoo uwoo to, magaa to mée tomaa-
tomaa kuwa uduma okoo Waa ma menaa yuwa se neke-nekee seta uduma
wisintaata kaama okoo Waa ma emee-emee siyaabuu seta. Bedaa Wa
me mée tomaa-tomaa yuwa Waa ma emee-emee siyaano menaa kuwa
nadoonaasi naadi inii kaa mée yadootaata.
20 Kisee kemaata inii ko Kristus kaa menaa nadoonaasi naadi pooi see
mée aseta bagee yuwa. Kuwa menaa yuwa Ogatamee me inii doodoo
mée yuwa paagoo omaago ma asenaa siyaa. Eto ko inii Kristus ekaa
da yadoonaa see bagee yoka inii omaago ma mée paagoo asiino ko: Ikii
Ogatamee ma emee-emee taai, see menaa mee.
21 Kristus mee pedeo ena ma taa, pedeo ewo see Mée kiya Ogatamee me
inii me pedeo yuwa Wa kaa mée yadootaata. Kisee yadootaata kemaata
Kristus Waa miya pedeo bagee mokoo keta. Mee ko inii Kristus ma aagadi-
maagadi naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée
diino see naadi inii me pedeo yuwa Kristus kaa mée yadootaata.

6

1 Inii kisee Ogatamee me agiyoo kuwa Waa ma epo enaataa ukuwagee
see bagee kemaata inii maamaa kisiino ko: Kuwa Ogatamee me inii kisee
mée aii epa kaa Kristus doodoo daamaa mée yaukuwata menaa kuwa ikii
daamaa masemaamea yoka eto ko kuwa menaa otoopa se taai.
2 Idukaa Ogatamee me aseta menaa ena mee ko kisee:
"Ani me epa kagaata naagoo ko a me naogeta menaa kuwa kayeeta,
bedaa Ani me daba kadaagimaa peeyaata naagoo Anii a kaa katabogeta,
see aseta" *Yes 49:8*

5:15 Tit 2:14, 1Pet 4:1-2 **5:17** Rom 6:4, Ep 2:10 **5:18** Rom 5:10-11, Kol 1:20-22 **5:21** Yes 53:9-11, Rom 8:3-4, 1Pet 2:22-24

see menaa ebeamaata. Kuwa mikee menaa yoka daamaa nekeenii: Eto ko
Wa me mée epa kiyaa naagoo kega, bedaa eto kenaagoo ko inii daba mée
daagimaa peeyaano naagoo pakaamaaga.

Paulus me daamaa ukuwagee seta iyee kaa menaa

3 Inii me Ogatamee kaa yaweganaa, yaukuwanaa siyaa yuwa kuwa mée
me yaai, koopoo, pedeo yoka see menaa kuwa inii kaa mée si yawegasi
naadi inii kisee pedeo mée gaayaa agiyoo ena ma inii se ukuwayaa.
4 Inii ko mikee Ogatamee me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa
ii see mée nekeensi naadi inii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba
inii kisee bagee yuwa ii see awee da kaa daamaa mée deeyaabuu segeeke,
kuwa ko kisee: mée me mée wegee-wegee siyaa yiba miya, inii ae-wae,
dimi gaagaa siyaa yiba miya, kuwa uduma yiba inii esee makii taa.
5 Bedaa kopaa mée dakamiyaa kaboo miya, digiyoo ee yiba mée
dogeamaayaa kaboo miya, mée me mée peepuu siyaa kaboo miya, inii
kana ma, kana ma ukuwagee siyaa kaboo miya, inii toomoo umiino naka
kaboo miya, naano agiyoo taa kaa naadi kiyaa kaboo miya inii kuwa
uduma yiba inii mikee Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa ii
see kuwa mée paagoo deeyaabuu segeeke.
6 Bedaa mée me inii kisee bagee ii see mée nekeensi naadi ukuwayaa-
ukuwayaa kuwa ko kisee: inii pedeo dimii, pedeo menaa taa, inii dimi ipi,
inii dimi mena animaata totaa, dimi dapuu, inii Roh Kudus ma epo enaataa
eetotaa, inii me mée esee epa gaataa,
7 inii mikee menaa too yawegataa, Ogatamee me pesee kaa yaukuwataa,
inii kisee ukuwawoo segee naadi kaama mée me okoo kisee bagee ii
see mée nekeenegea. Bedaa mée me yape paagoo poono see naadi
okaa, mapeda ipiipii semaata doonaa siyaa see see mokoo inii miya inii
ekaato ipiipii semaata Ogatamee me gaata-gaata yuwa too omaago ma
yaukuwagee siwooke.
8 Inii kisee too omaago ma yaukuwagee siwooke kuwa ko mée me inii
ebo mée ekeasiyaa miya, peedi mée ekeasiyaa miya, bedaa mée me inii
mée yaapaagee siyaa miya, mée wisiniyaa miya inii kisee too omaago ma
yaukuwagee siyaa. Inii mikee menaa too yaweganaa see bagee yuwa kiya
mée deebaa see bagee yuwa too see mée gaageekea.
9 Mée me inii aii bagee yuwa too see mée deegeekea kiya inii ekaa yuwa
ogo pege-pege see bagee yuwa, bedaa inii bogaano see koo taake keenda
kiya daamaa aya toogeeke. Mée me inii mée dakamegeekea kiya mée
booyaano taa.
10 Inii dimi boodi ketaa see kiya inii ede ma, ede ma kisee too umiwoo,
toowooke. Inii daba bagee yuwa too kiya inii me mée eebaa okoo senawii
mokoo kiyaabuu siwooke. Inii agiyoo taa see bagee yuwa kiya inii agiyoo
uduma epoo bagee yuwa.
11 Ikii Korintus magaa kaa bagee yuwa, wae. Kuwa menaa kuwa inii dimi
mena ikii kaa maamaa kiekegataata kaama awee da kaa daamaa kisege.
Inii me dimii mee ikii me awee da kaa mée deegea.
12 Inii me kiepa dimii mee ebo kega, peedi kaano taa kiya ikii me mée
epa dimii mee peedi kega see kuwa kideege.
13 Ikii ni me yogaa yuwa see see mokoo anii kisiinaka, mee ko inii dimi
mena maamaa ikii kaa kiekegataage see see ikii miya ikii dimi mena inii
kaa maamaa mée ekegatagaai.

6:10 Rom 8:32, 2Kor 8:9

Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa ma se aagadi taai naadi menaa

14 Eto ko Yesus mikee se gaayaa bagee yuwa ma ikii aagadi siyaa yoka
gaai. Daamaa topoo ukuwaano see bagee ma, pedeo koopoo ukuwaano
see bagee ma kuwa ena doodoo naadi kaama aagadi siyaa ye? Awee ma,
digiyoo ma kuwa enatapa kiyaa ye?
15 Kristus ma, Belial ma ekea ena dimii, ena menaa kiyaa ye? Yesus mikee
gaayaa bagee ma, mikee se gaayaa bagee ma kuwa dimi aagadi-maagadi
siyaa ye?
16 Ogatamee me ee ma, makapaa ogatamee ebea-ebea ipiipii seta yuwa
ma kuwa aatabi siyaa ye? Toono Too Mée Ogatamee Wa me ee mee ko inii
too yoka se aatabi siyaa. Mee see see menaa kuwa Ogatamee me idukaa
aseta, mee ko kisee:
"Anii okoo ma epo enaataa eetoogee taapa,
Anii okoo yupii umiwoo, toowoo taapa,
Anii okoo me Eboo Ogatamee kiwoo taapa,
bedaa okoo Ni me bagee yuwa kaapea" see menaa ebeamaata. *Im 26:12*
17 Kisee kemaata Tuhan me idukaa mena ena miya wegata, mee ko kisee:
"Kuwa Ni yaato taa see bagee kuwa okoo paagoo
se eetooi, okoo too pe-wigintagaai.
Mée pedeo kiyaayaa agiyoo si yaadee taai.
Ikii kisee ekeasiyu ko
Anii daamaa badaa kimagaapa. *Yes 52:11*
18 Anii Ikiitaagi kaapa,
bedaa ikii paayogaa miya, api miya Ni me yogaa yuwa kaapea,
see kuwa Se-pesee, We-pesee Tuhan me menaa mee" see menaa
ebeamaata.

7

1 Ni me epa see bagee yuwa, ikii kuwa Ogatamee me aseta menaa kuwa
daamaa nekeenii. Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taata" see mée aseta yoka pedeo mée kiyaayaa agiyoo
uduma inii ekaato niiwetogekumii. Inii má yaato miya, dimi mena yaato
miya kuwa agiyoo yuwa me pedeo mée kiyaayaa yoka se aatabi taai. Inii
Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii kaa kuwa inii me pedeo
yuwa umina niiwigineepii siwoo taai.

Paulus me ede ma, ede ma seta menaa

2 Eto ko ikii dimi mena inii kaa mée ekegatagaai. Inii me ko ikii mée ena
ma pedeo yaukuwaano taa, inii mée ena ma pedeo kiyaano taa, bedaa inii
ikii me kepee kuwa ou dimii kaa kideebaa taano taa.
3 Anii kuwa kisega kuwa ko ikii me kisee pedeo mée ukuwagea naadi
kaama kisega menaa se. Mikee, ikii inii ma dimii menaa kaa topea, see
kuwa anii yumakaa kisega. Inii esee kiepa kege, kisee too inii paaya booyaa
yoo too, bedaa inii paaya umiyaa, tuyaa yuwa yiba miya kisee kiepa kiwoo
taape.
4 Anii dimi mena ikii kaa esee kiekegataata kaama kuwa menaa yuwa
daamaa awee da kaa kisega. Ani me ikii kaa "Okoo kisee bagee yoka" see
menaa kuwa maamaa kiapaagee siwooka. Inii ae-wae siyaa agiyoo kuwa
esee eebaa kedaa siyaa miya ni me dimi menaa da daamaa pesee kedaa
naadi kaama ikii kaa esee ede ma, ede ma segeeka.

6:16 1Kor 6:19, 10:21 **6:18** Why 18:4, 21:7 **7:1** Plp 2:12, Tit 2:11-14

5 Mikee, inii Makedonia wee kaa peemaata kaama inii má dabaa, inii
ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo eebaa kedaaka. Kuwa ko mée eebaa inii
ma aawisii segee naadi kaama gaagaa ebo, bedaa inii dimi yiba miya weda
kiyaa agiyoo kuwa eebaa.
6 Kisee kiya Ogatamee mee Wa me inii kisee ae-wae naadi kaama
dimi mena dabaa kedaa siyaa bagee yuwa dimi mena daamaa pesee
mée kiyaabuu taa see Mée. Wa me Titus mee inii paagoo daamaa mée
yamiyaami kemaata inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaami.
7 Ogatamee me inii dimi mena daamaa pesee mée kiyaami mee ko Titus
mee Korintus magaa kaa ikii paagoo meegeemi mee kaa too se kiya ikii me
waa dimi mena daamaa pesee kiyaabuu semea mee kaa miya. Titus mee
meemaata kaama wa me inii paagoo ikii kaa mée eewegami menaa kuwa
ko kisee: "Paulus mee inii ma mée eetoogeeki naaki ou see nasegea" see
mée eewegami. Bedaa ikii me anii gaagaa ebo nasiyaamea kuwa kaa ikii
sooi, yaai naadi kaama eto ikii me ani kaa daamaa naukuwaano too see
dimii mee agoo see kuwa miya mée eewegami. Wa me kuwa menaa inii
mée eewegagi naaki anii esee ede ma, ede ma sema.
8 Ni me miyoo taa mena pesee kaa kiebeamaama kapogee mee me ikii
dimi boodi ebo kisiyaama kiya anii mee kapogee mee yaebeamaama mee
pedeo yoka, see dimii mee anii gaano taa. Mikee, ni me kiebeamaama
kapogee mee me ikii dimi boodi kikiyaama kuwa kaa anii miya dimi gaagaa
sema. Kiya ikii me dimi boodi kemea kuwa keedaa too, kisee too se.
9 Eto ko anii ede ma, ede ma segeeka. Mee ko ikii dimi boodi kemea
kuwa kaa se kiya ikii dimi boodi kaa ikii me pedeo yuwa ekeata kaama
Ogatamee ma dimii menaa kaa too toogeekea kemaata anii ede ma, ede
ma segeeka. Inii me kiebeamaame menaa kuwa kaa ikii dimi boodi kemea
kuwa Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo ikii kisee kikiyaami, inii me
se. Inii me mena pesee kaa kiebeamaame menaa kuwa kaa ikii pedeo
kikiyaano taa.
10 Mee ko Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo dimi boodi mée kiyaayu
ko usiyaato ko daamaa too kiyaa. Mée me dimi boodi kaa okoo me pedeo
yuwa ekeata kaama Waa ma dimii menaa kaa too toogee naadi kaama
daba daagimaa peeyaa. Kuwa me kemaata okoo dimi se gaagaa siyaa. Kiya
magaa da kaa aii bagee okoo dimi boodi kaano mee gaayu ko usiyaato ko
boota kaama wigintaayaa.
11 Eto ko ikii daamaa nekeenii: Inii me pesee ma kiebeamaame menaa
kuwa kaa ikii dimi boodi kemea. Kiya kuwa ikii dimi boodi kemea kuwa
Ogatamee me gaata-gaata doodoo too kemaata ikii yiba daamaa dimii,
daamaa menaa maamaa eebaa kimiyaabuu simi, kuwa ko kisee: Mee ikii
paagoo pedeo agiyoo ukuwapi mée to mee wa me ukuwata agiyoo mee
ikii yaai, weda naadi kaama inii wa yaato se kaai see dimii mee Ogatamee
me ikii paagoo daamaa kimiyaami. Bedaa ikii me Paulus mee inii ma
mée eetoogeeki naaki ou see dimii mee ma, ikii me ni kaa daamaa too
naukuwaano ede see dimii mee ma, ikii yupii mée me pedeo agiyoo kaa
pedeo ukuwataa to mokoo da maniino weda taa see dimii mee ma kuwa
uduma miya Ogatamee me ikii paagoo daamaa kimiyaabuu simi. Ikii kuwa
dimii agoo naadi kaama eto ko ikii kaa pedeo menaa taa yoka, see kuwa
anii awee da kaa kinekeenega.
12 Kuwa me kaama anii miyoo taa mena pesee kaa kiebeamaama
kapogee mee ko mee pedeo agiyoo ukuwapi mée to mee kaa kisee
yaukuwaai see kisiino see naadi kiebeamaama se. Bedaa mee mée to me
pedeo yakiyaata mée to mee kaa kisee yaukuwaai see kisiino see naadi

kiebeamaama mee miya se. Kiya Ogatamee emaa dagii da kaa ikii me
'Mikee, inii Paulus nuwaa kuwa yaato bagee ii' see kuwa nekeensea naadi
kiebeamaama kapogee mee.
13 Ni me kiebeamaama menaa kuwa ikii daamaa masemaamea kemaata
inii dimi mena daamaa wikiindaake.
Mee kaa too inii dimi mena daamaa wikiindaake se kiya Titus mee ikii
paagoo peegeeta kaama ede ma mée eewegami menaa kuwa kaa miya inii
ede ma, ede ma segeeke. Mee ko Titus waa ikii paagoo peemaata kaama
ikii me waa dimi mena daamaa yatamooniyaamea.
14 Mikee, ani me waa ikii paagoo pooi see asiino taa kaboo anii ikii kaa
wa paagoo "Okoo kisee bagee yuwa yoka" see kiapaagee see menaa eebaa
waa asema. Waa ikii paagoo peemaata kaama ikii kisee daamaa bagee
yuwa ii see kuwa kideemi, ni me waa aseta-aseta. Ni me miyoo taa kuwa
wa paagoo ikii kaa kiapaagee seta menaa kuwa mikee menaa too yoka
naadi kaama anii kiede kema. Ikii me ego weda see dimii mee ni kaa
namiyaano taa. Inii me kiiwegata menaa kuwa uduma mikee menaa too
see see mokoo inii me Titus paagoo ikii kaa kiapaagee see menaa kuwa
miya mikee menaa too ii, see kuwa eto awee da kaa nekeendaa siyaa.
15 Titus mee ikii me weda ma, totomo ma badaa maata kaama wa me
menaa daamaa yayeemea kuwa me eto wa me ikii kineke-nekee ebo, wa
me ikii kiepa see dimii mee miya esee ebo.
16 Eto kaama wodoo ikii agiyoo uduma yiba daamaa too ukuwagee
taapea ii see dimii mee kigaaga yoka anii ikii kaa ede ma, ede ma taaka.

8

Yudea wee kaa daba bagee yuwa kaa kepe kutumeeii segee seta kuwa se ekeasii naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee Wa me epaa mee Makedonia wee kaa
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa aii manta kaama daamaa dimii,
daamaa menaa yakiyaata menaa kuwa inii me kisiinake, mee ko kisee:
2 Kuwa bagee kuwa ae-wae, dimi gaagaa ebo, kisee gaadee seta agiyoo
eebaa kiya okoo me ede see dimii mee miya esee maamaa eebaa kedaa
seta. Kisee ede see dimii mee ebo kedaa naadi kaama okoo kepe aii kisee
manemea. Okoo kepe eebaa taa, esee daba bagee kiya kabu taa kaa apanaa
daba bagee yuwa maniinaka see dimii mee esee maamaa ebo kedaa naadi
kaama kepe aii kisee manemea.
3 Mikee, okoo me agoo kiyaa yuwa doodoo too manemea se kiya kuwa
asii miya manemea, see kuwa mikee kisega.
4 Mée me okoo paagoo idimegea naadi kaama manemea se kiya okoo
me too 'Inii me miya kuwa Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa paagoo daamaa maniino gaano pedeo yoka' see dimii gaata kaama
manemea. Okoo me inii kuwa daba bagee yuwa kepe manegea naaki ou
see dimii mee ebo kaa okoo me inii paagoo asiino, "Kuwa inii me kepee
kuwa miya masegeeta okoo paagoo yadogaai" see maamaa mée asemea.
5 Petamanii inii me gaano, 'Okoo me kisee maniipea, kisee maniipea' see
gaame kiya taa. Okoo me kepe too manemea se. Okoo kepe maniino taa
kaboo okoo ekaato Tuhan paagoo keta daamaa ekega-maneemea. Kiyoo
kaama bedaa okoo ekaato inii kaa miya daamaa mée ekega-maneemea,
mee kaama too kepe manemea. Okoo me kisee kepe maniino taa kaboo
ukuwata-ukuwata kuwa ko okoo Ogatamee me gaata-gaata doodoo too
daamaa ukuwamea.

6 Kisee kemaata ikii me kepee gaayu ko ikii me kuwa miyoo taa epa kaa
maniino see kepee kuwa Titus me kutumeeii simi see see eto bedaa ikii me
maniiino see kepee apanaa topa yuwa kuwa miya wa me kikutumeeiisi
naadi inii me "Okoo paagoo pooi" see menaa kuwa wa paagoo maamaa
asege.
7 Eto ikii me daamaa umiwoo, toowoo siyaa iyee-payee kuwa maamaa
eebaa, kuwa ko kisee: ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo, ikii mena
wegaano ipi, ikii ipi see dimii mee ebo, ikii me daamaa ukuwaano too dimii
mee omaago, bedaa ikii me inii epa mée gaayaa dimii mee miya ebo. Ikii
kisee daamaa iyee-payee kuwa maamaa eebaa see kaa umiwoo, toowoo
siyaa see see eto miya ikii me daba bagee maniino dimii mee miya ebo
kiyaai.
8 Anii kuwa kisega kuwa ko ikii kisee ukuwaai, kisee manii see kisega
menaa kuwa se. Kiya apanaa magaa kaa bagee okoo me kepe maniino ou
dimii mee ebo kiyaa see see mokoo ikii miya ikii me kisee epa kaa maniino
dimii mee ebo ye, taa ye see kuwa anii kidiino see naadi kisega menaa.
9 Mee ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me mée epa dimii mee
ikii miya ipi. Waa senawii kiya ikii kaa Waa daba bagee ena mokoo keta.
Mee ko ikii miya senawii kesea naadi Waa ekaato daba bagee ena mokoo
kiyaata, see kuwa naadi kaama kisega.
10 Eto ko ni me 'Ikii kisee ukuwaano daamaa yoka' see gaano dimii mee
ko kisee: Ikii tahun miyoo taa ikii me kepe maniino ede see dimii gaata
kaama kepe manemea. Ikii me keta kisee manemea, bedaa kisee maniino
dimii mee miya ikii me keta gaamea, apanaa magaa kaa bagee okoo me
uuto.
11 Ikii tahun miyoo ede ma kepe maniipa see dimii mee gaawoo semea
see see eto miya ikii me kepe agoo kiyaa yuwa doodoo esee ede ma
mantaata sikii kiyaano daamaa see kuwa anii gaaga.
12 Mee ko ikii esee ede ma aii maniyu ko ikii eebaa agoo kiyaa miya,
eebaa taa peenaa too kiyaa miya, ikii me agoo kiyaa yuwa doodoo esee
ede ma aii maniyaa yuwa kuwa Ogatamee me daamaa masiipi.
13 Ni me ikii kisee maniino daamaa see kisega mee ko kuwa ikii me
kepee maniipea bagee yuwa okoo kuwa kepee masemaata kaama daamaa
pesee ma omegee, toogee siyaa kiya ikii too kepe taa kaa dimi gaagaa see
kaa omegee, toogee taai see kuwa kisega se. Okoo ma ikii paaya uduma
endagii, uduma daamaa omegee, toogeesea naadi kisega.
14 Mee ko eto kiipaa ikii me peenaa eebaa kiyaa yuwa kuwa me okoo sikii
taa bagee yuwa daamaa sikii yakiyaayaa. Bedaa mee kaama wodoo ko ikii
sikii taa kiyaa kaboo okoo miya okoo me peenaa eebaa kiyaa yuwa kuwa
me ikii daamaa sikii kikiyaayaa. Kisee aii aamanee segee naadi kaama
uduma endagii, uduma daamaa omegee, toogee siyaa.
15 Kisee endagii see kaa menaa ena mee idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Eebaa maseeii siyaa bagee kuwa maakaa taa,
bedaa eebaa taa maseeii siyaa bagee kuwa miya sikii taa see taa" see
menaa ebeamaata. *Kel 16:18*

Titus ma, mée wiya ma okoo daamaa badaa magaai naadi aseta menaa

16 Eto ko ani me ikii kiepa kaa daamaa kiukuwaano ede see dimii mee
Ogatamee me Titus me dimii yiba miya yamiyaagi yoka anii Ogatamee
paamee dimii mee ebo.

8:9 Mat 20:28, Rom 8:32, 2Kor 6:10, Plp 2:6-8

17 Mikee, inii me waa asiino, "Kuwa okoo me maniino see kepee kuwa
aa pe-kutumeeii taape ye" see asiyaa naaki wa me "Daamaa, ede" see asigi.
Inii kisee wa paagoo asigi kiya inii kuwa asiino taa kaboo miya wa me too
ikii paagoo poopa see dimii agoo.
18 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee mée waa ena miya Titus ma enaataa
pooi see inii me asege. Mee mée to Yesus me menaa daamaa yaweganaa
see mée to kemaata apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee uduma
okoo me waa yaapaagee siyaa.
19 Mee too se kiya kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me mee mée
to inii ma epo enaataa peesi naadi wigintaamea. Mee ko inii ikii paagoo
meemaata kaama ikii me kuwa daba see bagee yuwa epa kaa maniino
see kepee kuwa inii yadogaape kaboo mee mée to mee waa inii ma epo
enaataa peese yoka pooi see kuwa okoo me waa asemea. Inii Tuhan Waa
ebo ekee taano see naadi kuwa kepee yadogaape, bedaa inii me okoo epa
kaa kisee yadogaano ou see dimii mee awee da kaa mée deesi naadi miya
yadogaape.
20 Ikii me epa kaa eebaa maniino see kepee kuwa mée me inii kaa oma
menaa mée yawegayaa naadi kaama mee mée to miya kuwa kepee inii ma
epo enaataa yadoosi naadi badaa magaape.
21 Mee ko inii kuwa kepee yadogaape kuwa Tuhan mee emaa dagii da
kaa too daamaa topoo ii see mée deesi naadi yadogaape kuwa se kiya mée
uduma emaa dagii da kaa miya daamaa topoo ii see mée deesi naadi mee
mée to miya badaa magaape.
22 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee ena paagoo miya "Aa ma ikii paaya
epo enaataa pooi" see inii asiipe. Mee mée mee miya kaagaa eebaa inii
me wa paagoo naaukuwaai see asiyaa naaki wa me ukuwaano too, inii
me kisee kuwa maamaa deegeeke. Eto ko waa ikii me daba bagee kepe
maniino ede see dimii mee daamao see kigaagi yoka wa me ikii paagoo
peega naaki ou dimii mee ebo kedaaka.
23 Titus mee gaayu ko waa ikii kaa anii ma epo enaataa daamaa
kiukuwataa see mée mee. Kuwa Yesus mikee gaayaa bagee apanaa wiya
kuwa gaayu ko apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me
ekea miya pooi see aseta bagee wiya. Ekea me Kristus Waa ebo ekee segee
see bagee wiya.
24 Kisee kemaata okoo ikii paagoo peemaata kaama ikii me epa dimii
mee mikee ebo ii see kigaasi yoka okoo daamaa badaa magaai. Mee kaama
apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya ikii kisee
bagee ii see awee da kaa kigaapea. Bedaa inii me ikii kisee bagee yuwa
yoka see kiapaagee seta menaa kuwa mikee menaa ii see kuwa miya awee
da kaa kinekeendaasi yoka okoo daamaa badaa magaai.

9

Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo maniino see kepee kuwa daamaa ipiipii taai naadi menaa

1 Ikii me kuwa Yudea wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa
kisee yaukuwaai, kisee manii see menaa kuwa anii ikii paagoo kiebeano
gaano pedeo see dimii mee taa.
2 Mikee, ikii me okoo maniino ede see dimii mee ebo see kuwa anii
miya ipi. Ikii kisee dimii agoo naadi kaama anii Makedonia wee kaa Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa paagoo ikii kaa kiapaagee segeeka, mee ko kisee:
"Kuwa Akhaya wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa tahun miyoo taa

mee kaa kaama kisee too Yudea wee kaa bagee paagoo kepe maniino ede see dimii mee gaawookea" see kuwa anii kisee ikii kaa kiapaagee segeeka. Ikii me kepe maniino ede see dimii mee me apanaa bagee okoo mée eebaa miya maniino ede see dimii mee ebo kedaaka.

3 Kiya ani me mée paagoo "Korintus magaa kaa bagee okoo me kuwa maniino see kepee kuwa daamaa kutumeeii naadi ipiipii taakea yoka" see kiapaageeka menaa kuwa wuutu-waatu siyaa. Mée me ikii kisee ipiipii taano taa see kidiipea naadi kaama anii kuwa Yesus mikee gaayaa bagee wedoo to kuwa ikii paagoo pooi see asiipa. Kuwa ikii me maniino see kepee kuwa okoo me daamaa ipiipii niisemaasea yoka pooi see asiipa.

4 Mee ko anii ikii paagoo poota naagoo Makedonia wee kaa bagee miya epo enaataa peeyu ko inii paaya enaataa ikii paagoo peemaayaa naaki ikii me maniino see kepee kuwa ipiipii semagaano taa kiyu ko inii ego weda kaape. Mee ko anii okoo paagoo ikii kaa kiapaagee seta menaa kuwa makapaa menaa too see mée gaapea. Bedaa inii too se, ikii miya ego weda kaapea.

5 Kisee kiyaa naadi ani me gaano dimii mee ko kisee: Ikii me miyoo taa daba bagee epa kaa kepe kisuwa-kisuwa see maniipe see mée asemea yoka eto ko ani me kuwa mée wedoo to paagoo "Ikii keta okoo me maniino see kepee kuwa daamaa ipiipii niisemaasea yoka pooi, anii uuto" kisee okoo keta peeyaano kuwa daamaa see gaaga. Kisee ikii me kepee kuwa daamaa ipiipii semaagea kepa ko anii uuto ikii paagoo kimeemagaata naagoo ikii me too epa dimii kaa aii manta kepee yuwa ii see kidiita, mée me omaago ma kiseta kaama too manta kepee yuwa se, see dimii mee anii kigaapa.

Ede ma manisi naadi menaa

6 Ikii daamaa nekeenii: Okoo keepa eebaa taa sigimiyaa bagee kuwa ota eebaa taa masiipea, bedaa okoo keepa eebaa sigimiyaa bagee kuwa ota eebaa masiipea, see wegayaa.

7 Ikii me maniino mee miya kisee. Mée gakata ikii me anii kepe kisuwa maniipa see koogo gaata dimii mee doodoo maniino daamaa. Ede ma maniyaa bagee kuwa Ogatamee me epa kiyaa yoka ikii dimi wiya kaa maneekee se, bedaa maamaa kiseta kaama too maneekee mee miya se.

8 Ogatamee mee ko Wa me ikii aii kiepa kaa esee daamaa agiyoo maamaa eebaa kiukuwaaniyaabuu taano omaago see Mée. Mee ko Wa me ikii me gaano pedeo agiyoo-pagiyoo kuwa uduma sikii kikiyaabuu siwoo naadi kaama ikii me apanaa bagee kaa daamaa yaukuwaano agiyoo-pagiyoo maamaa eebaa kedaa siwoo taapa. Ikii me kisee daamaa yaukuwawoosea naadi Wa me kisee ikii kaa esee daamaa agiyoo maamaa eebaa kiukuwaaniyaabuu siyaa.

9 Mee see see idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Wa me daamaa aii wudinaa siyaa,
Waa daba bagee paagoo aii manegeeki,
Wa me daamaa yaukuwawoo sipi kuwa se gaabuu siyaa,
Waa kisee mée to ii see kuwa iminoo miya, iminoo miya kisee too neke-nekee siwoo siyaa" see menaa ebeamaata. *Mzm 112:9*

10 Ogatamee mee ko keepa sigimaano bagee keepa yaagoo kiyaabuu taa see Mée, bedaa inii me naano agiyoo yuwa nusi naadi miya mée maniwoo taa see Mée. Waa kisee Mée kemaata ikii me aii maneekee kaa sigimenaa siyaa yuwa kuwa Wa me maakaa eebaa agoo kiyaabuu taapi. Bedaa ikii

---

9:8 Luk 6:38, Plp 4:19

me kabu taa kaa daamaa sigimenaa siyaa yuwa doodoo Wa me daamaa
poo maamaa eebaa agoo kiyaabuu taapi.
11 Ikii me kisee too kepe maamaa aii manegeesea naadi Wa me ikii
kaa daamaa kiekee siyaa yuwa kuwa eebaa kiagoo kiyaabuu taapi. Ikii
me kuwa aii maniino see kepee kuwa inii me doodoota okoo paagoo
kimaniitage kaboo mée eebaa me Ogatamee kiiboo, paamee see menaa
eebaa asiipea.
12 Mikee, ikii me maniino see kepee kuwa me kuwa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa me gaano pedeo agiyoo sikii-sikii yakiyaabuu see. Bedaa mee
too se kiya Ogatamee kiiboo, paamee see menaa kuwa miya esee maamaa
eebaa yaagoo kiyaabuu siyaa.
13 Kuwa daba bagee yuwa ikii me agoo kiyaa yuwa noonaa okoo paagoo
aii manegea kuwa me okoo me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege, see
yaapaagee taapea. Mee ko okoo me ikii mikee Kristus kaa menaa maamaa
peneata yayeewoo, yawegawoo see bagee kemaata kabu taa kaa inii miya
mée manegea, apanaa bagee uduma miya manegea ii see kuwa okoo me
kideeta kaama Ogatamee yaapaagee taapea.
14 Bedaa Ogatamee me epaa mee ikii kaa esee maamaa eebaa kineeta kuwa
me okoo me esee kiepa kaa sembahyang kitaapea.
15 Eto ko Ogatamee Wa me inii emaibo ebo aii mée manta mee ko esee ebo
naadi kaama kisee-kisee se wegamaayaa yoka Ogatamee kiiboo, paamee
see niiasiweei.*

10

Paulus me "Anii kisee mée yoka" see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Eto ko anii Paulus mee mena ena maamaa kisiinaka, mee ko kisee: Mée
me ni kaa nawegaano, "Paulus mee ko inii paagoo tuyaa kaboo waa pesee
dimii, pesee menaa kuwa taa, dimi daba, mena daba kuwa kaa too mée
eetotaa see kiya waa beesekaa tuyaa kaboo waa mena pesee kaa too mée
yaebeageeki" see nawegagea. Kuwa me kemaata anii Kristus see see dimi
daba, mena daba, Wa me adumeta dimii kaa
2 ni me maamaa kisiino ko kisee: Anii epeekaa ikii paagoo peemaata
kaama dimi uu ma mena pesee kaa kisiyaa yoka daamaa nekeenii. Mee ko
ikii mée noonaa me inii kaa mée yawegaano, "Okoo ko magaa da kaa iyee
kaa omegee, toogee see bagee yuwa too" see mée yawegageekea. Anii kuwa
bagee yuwa paagoo mena pesee kaa asiyaa naadi daamaa gaamagaai.
3 Mikee, inii ko magaa da kaa omegee, toogee see bagee kiya inii me yape
masiyaa kuwa ko magaa da kaa bagee me yape masiyaa see see se.
4 Inii me yape paagoo poono see naadi dooyaa agiyoo kuwa ko okaa,
mapeda kisee magaa da kaa agiyoo kuwa se kiya Ogatamee me pesee
agiyoo kuwa. Yape bagee me pesee see ee yabogomedaa siyaayaa see see
kuwa inii mée wisinegee see bagee yuwa okoo me omaago ma wegayaa
menaa kuwa inii Ogatamee me pesee me yabogomedaa siyaayaa.
5 Bedaa mée me ebo dimii kaa apanaa bagee me Ogatamee ipi kaano etaa
da taamege-taamege siyaa menaa kuwa miya inii yataa kiyaayaa. Yape
bagee yuwa daba, peedi yakiyaata kaama badaa maadoo peeyaa see see
inii miya okoo me wegayaa menaa yuwa daba, peedi yakiyaata kaama

---

9:10 Yes 55:10 * **9:15** Wa me inii emaibo ebo aii mée manta see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Yesus mee aii mée manta mee. Mena kegaa ena mee ko Ogatamee me epaa mee inii kaa aii mée manta mee.

Kristus me menaa too yayeeyaa see bagee kiyaano see naadi badaa maadoo peetaa see.
6 Ikii mikee menaa too daamaa ipi, daamaa yayeewoo taapea kaboo inii me kuwa si yayeetaa see bagee uduma tupisi naadi si yayeetaa to mokoo da okoo maniipe.
7 Ikii me mée yuwa tapaato yaato too deekee se kiya ipiipi dii, daamaa nekeenii. Ikii paagoo mée noonaa me 'Inii mikee Kristus yaato bagee' see dimii gaayu ko okoo too se kiya okoo me inii miya okoo see see mikee Kristus yaato bagee yuwa ii see kuwa mée gaano daamaa.
8 Tuhan Wa me menaa nadoonaasi naadi inii mée manta pesee da mee ko ikii daba, peedi kikiyaano see naadi se kiya ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea naadi kuwa pesee da inii mée manta. Wa me kisee inii daamaa mée manta kemaata anii peenaa ebo poga-poga kaa "Inii kisee bagee yoka" see kiiwegaga menaa kuwa kaa anii ego weda dimii mee se gaapa.
9 Ni me kiebeano kapogee yuwa kuwa kaa ikii me 'Kuwa ko wa me nawedaasi naadi kaama mée yaebeamaata menaa yuwa too' see dimii mee se nagaai.
10 Mee ko mée noonaa me ni kaa nawegaano, "Paulus wa me mée yaebeakee kapogee kuwa dimi pesee kaa menaa, omaago ma mée yaebeageeki menaa yuwa kiya inii paagoo tuyaa kaboo waa dabaa see mée to. Bedaa wa me wegaano menaa kuwa miya peedi, imi taa, waa kisee mée to" see nawegageekea.
11 Kuwa menaa nawegageekea bagee kuwa kisee daamaa nekeenii: Inii ikii paagoo toono taa kaboo inii dimi pesee kaa kiebeakee menaa kuwa doodoo inii ikii paagoo meemaata kaama kiitotaaka too miya ikii gaamaasea naadi inii me omaago ma kiukuwaape yoka gaai.
12 Kuwa bagee yuwa okoo ekaato apaagee taano dimii mee inii taa, inii weda. Okoo mikee esee ebo kiyaa bagee miya inii okoo ma endagii naaki ou see dimii mee inii taa. Okoo me 'Aa ebo ye, nii ebo ye?' kisee okoo ekaato aaebeadee, aawiginee taa see bagee yuwa. Okoo dimi ewo, dimi taa see bagee yuwa too.
13 Kiya inii gaayu ko kisee ebo dimii kaa aaebeadee siyaa kuwa taa. Ogatamee me inii paagoo Yesus me menaa kiyoo naweganaa taai, Ni me agiyoo kiyoo naukuwanaa taai, see mée aseta. Inii me kuwa Wa me bedee mée yamaataata magaawee da kaa yaweganaa, yaukuwanaa see agiyoo kuwa kaa too inii yaapaagee siyaa. Apanaa magaa kaa inii me ukuwaano taa agiyoo kuwa kaa ebo poga-poga taano menaa mee inii taa. Ogatamee me inii bedee mée yamaataata magaawee kuwa ko ikii me magaa mee miya maga ena.
14 Mikee, idukaa inii Kristus me menaa kuwa ikii paagoo miya kiiwegame yoka ikii me magaa mee miya Ogatamee me bedee mée yamaataata magaa ena. Bedee da amoo ikii paagoo nakimaano taa see magaa mee se.
15 Bedee amoo yaato apanaa bagee okoo me too yaukuwagee seta agiyoo kuwa inii me too ukuwape poga-poga menaa kuwa inii taa. Ikii me magaa mee miya Ogatamee me bedee mée yamaataata yoka ikii me Yesus mikee gaano dimii mee esee ebo kedaa naadi kaama inii me ikii paagoo daamaa agiyoo kiukuwagee siyaa yuwa kuwa miya maamaa eebaa kedaa siwooka naaki ou dimii mee inii gaawooke.
16 Inii kisee agiyoo eebaa daamaa ukuwadaa seta kaama ikii wodoo yaato magaa kaa miya inii Yesus me menaa eeweganaa taano esee ede. Maga ena kaa apanaa bagee okoo me too yaukuwagee seta agiyoo kuwa inii me too

ukuwape poga-poga taape yoka naadi kaama inii Yesus me menaa ewo see
magaa kaa kiyoo too eeweganaa taano ede.
17 Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: "Ebo poga-poga taa see bagee
kuwa okoo ekaato apaagee see se kiya Tuhan mee kaa too yaapaagee taano
daamaa" see menaa ebeamaata.
18 Mikee, Tuhan me 'Okoo miya nao' see yaapaagee siyaa bagee kuwa
ko okoo ekaato kisee apaagee siyaa bagee kuwa se kiya Tuhan Wa me
yaapaagee siyaa bagee kuwa too.

11

Yesus me menaa yadoonaaka poga-poga see bagee kuwa gaai naadi menaa

1 Eto ko dimi taa see bagee me waa ekaato apaagee taano see naadi
wegaamoo siyaa menaa kuwa ani me miya peenaa kiiwegaanaka yoka
ikii koogo dimi animaata nayii. Mikee, kisee ni me dimi taa see bagee me
wegayaa see see menaa kuwa ikii dimi animaata nayeegee see bagee yuwa.
2 Mee ko ikii apanaa bagee okoo yaato poono mee Ogatamee me be
kemaata anii miya be. Kisee ukuyogaa ena, paayogaa ma peenaa ma
enatapa toono taa see ukuyogaa to mee, paayogaa ena paagoo kaniipa see
asiyaa see see mokoo ni me miya ikii yuwa kigoesi naadi Kristus Wa paagoo
kiogaataama. Kisee daamaa kiogaataama yoka ani me ikii kaa kigaagaa
ebo.*
3 Otoogiyoo da me mée deebaa taano ipi see dimii kaa Hawa mee deebaa
seta see see mokoo ikii miya mée me kideebaa see menaa kaa ikii me
Kristus mee too ou dimii mee ekeata okoo yaato peeyaa naadi kiwedaaga.
4 Mee ko apanaa bagee me ikii paagoo meemaata kaama okoo me menaa
kuwa ani me Yesus kaa kisi-maneema menaa kuwa doodoo se kiya apanaa
menaa kiiwegayu ko ikii daamaa yayeeyaa. Bedaa ikii me Roh mee daamaa
masemea kiya apanaa roh mee miya ikii masiyaa. Bedaa ikii me Yesus
me doometa menaa kuwa daamaa penee siwookea kiya Wa me doomeeno
taa menaa kuwa miya ikii peneasiyaa. Ikii me kuwa menaa daamaa
gaamagaano taa kaa otoopa masiyaa yoka anii kiwedaaga.
5 Kuwa bagee kuwa ko 'Inii Yesus me menaa yadoonaa taano omaago
see bagee yoka' kisee ebo poga-poga senaa see bagee kiya okoo ebo, anii
peedi see se.
6 Anii gaayu ko mena wegaano omaago see mée se kiya anii mikee menaa
ipi see mée to. Mikee, inii me kiiwegayaa yuwa ma, inii me ukuwayaa,
peeyaa yuwa ma kuwa uduma yiba inii kisee bagee ii see kuwa awee da
kaa kinekeeniyaabuu segeeke.
7 Anii ekaato peedi ekeata kaama ikii ebo kiekeasiino see naadi anii
Ogatamee me etokaa menaa kuwa aii kisee kiiwegagee sema. Anii ikii
paagoo "Kepe se nii" see kisema kuwa pedeo see nagaagea ye?
8 Apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee okoo me neeta kepee
kuwa kaa anii ikii paagoo kepe kimasiino taa. Anii ikii paagoo daamaa

---

10:17 Yer 9:24 **10:18** Luk 18:10-14, Yoh 5:44 * **11:2** Yahudi bagee me api goeyaa-goeyaa mee ko kisee: Nagamee me wa me ukuyogaa to mée ena paagoo kaniipa see aseta kaama tahun ena omemaata kaama api goeyaa. Api goeano taa miyoo kuwa uduma nagamee me ukuyogaa to apanaa mée to ma enatapa se tusi naadi daamaa diitoo siwoo siyaa. Paulus waa miya kuwa Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me apanaa bagee me makapaa menaa kuwa peneata okoo yaato poopea yaai naadi ebea-ebea menaa mee. **11:2** Ep 5:27 **11:3** Kej 3:1-5, 1Tes 3:5 **11:4** Gal 1:6-9

agiyoo aii kisee kiukuwagee taano see naadi okoo me kepee oma yamaseta
mokoo.
9 Anii gaano pedeo kaa ikii paagoo kiitoogee sema kiya ikii me anii nii
see menaa kuwa kisiino taa, anii kisee ikii mée ena ma dimi kigaagaa
siyaano taa. Mee ko kuwa Makedonia wee kaa meta bagee yuwa okoo me
ni me gaano pedeo agiyoo uduma neemea. Kisee neemea kemaata anii ikii
paagoo kiitoogee sema kaboo ikii me anii kisee neegee segee taano kuwa
kana kaapea yoka naadi anii ikii paagoo nii see kisiino taa kema. Bedaa
eto asii miya nii see se kisiipa.
10 Kristus Wa me mikee menaa kuwa ni kaa nadootaata kaama ani yiba
topa kemaata anii mikee kisiino ko: Ani me ikii me kepee kuwa kimasiino
taa kuwa pedeo see nagaayaa miya anii ikii Akhaya wee kaa magaa kaa
bagee uduma anii kepe nii see kisiino taa kaa Wa me menaa aii kisee
eeweganaa see mée ii see kuwa naneke-nekee siwoo taapea.
11 Ani me ikii kiepa dimii taa naadi kaama anii ikii me kepee se kimasiyaa
ye? Kisee taa, ni me epa kigaakee dimii mee Ogatamee me naipi.
12 Ni me ikii kaa aii kisee kiukuwageeka agiyoo kuwa anii se daata kisee
too kiukuwagee siwoo taapa. Kuwa ikii paagoo ebo poga-poga naadi kepe
kimasiyaa bagee kuwa okoo inii ma endagii see kiyaano see dimii mee
ebo. Kiya anii okoo me ebo poga-poga dimii mee yataa kiyaano see naadi
anii ikii me kepee se masiipa, ani me ikii kaa aii kisee kiukuwagee siwoo
taapa.†
13 Kuwa bagee kuwa ko Yesus me menaa yadoonaa see bagee se. Okoo
mée deebaa taano see naadi makapaa menaa weganaa see bagee yuwa
too. Okoo me wegaano, "Inii ko Kristus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa yoka" see wegageekea kiya okoo kisee ebo poga-poga taa see bagee
yuwa too.
14 Okoo kisee mée deebaa see bagee yuwa ii see kuwa inii awee da
kaa nekeeniyaa yoka dimi nagimaano taa. Mikee, Iblis mee miya waa
ekaato epoo ena gakademaata kaama waa deeyaa naaki daamaa awee
yaato malaikat bagee ena keenda kiya taa, mée deebaa siyaa.
15 Iblis mee kisee mée to kemaata wa me agiyoo yaokagee see bagee
yuwa miya okoo me mée deebaa naadi Ogatamee me gaata-gaata yaokagee
see bagee yuwa keenda. Kiya okoo kisee ukuwataa see bagee yuwa ii
see kuwa inii awee da kaa nekeeniyaa. Okoo usiyaato ko okoo me pedeo
ukuwagee setaa to doodoo kaata.

Paulus waa mena yadoonaa seta kaboo ae-wae segee seta menaa

16 Anii bedaa wiyaagoo to ma kisiinaka: Anii dimi taa see mée see dimii
mee se nagaai. Kiya ikii me anii kisee dimi taa see mée ii see nagaayu ko
ni me ukuwata peeta yuwa kuwa kaa ebo poga-poga taanaka yoka ikii me
dimi taa see mée to me ebo poga-poga menaa yuwa yiitoo siyaa see see ni
me menaa miya ikii nayiitoo taai.
17 Ni me ebo poga-poga taanaka menaa kuwa Tuhan me wegayaa-
wegayaa doodoo taa. Wa me kisee menaa se wegayaa kiya anii dimi taa
see bagee me wegayaa mokoo kiiwegaanaka.

---

† **11:12** Paulus me "Okoo me ebo poga-poga dimii mee yataa kiyaano see naadi anii ikii me kepee se masiipa" see menaa mee ko kuwa bagee kuwa "Inii mena wegaano omaago see bagee yoka kepe mée manii" see asegee see bagee kiya Paulus kisee taa. Waa kepe idimaano taa kaa aii kisee mena eewegataa see mée kemaata okoo ebo poga-poga bagee yuwa too ii see kuwa awee da kaa nekeensi naadi wa me Korintus magaa kaa bagee me kepee se masiipi, see menaa mee. **11:14** Yoh 8:44, Why 12:9

18 Okoo mée eebaa kisee magaa da kaa iyee doodoo ebo poga-poga
segeekea yoka anii miya kisee ebo poga-poga taanaka.
19 Ikii me gaano, 'Inii dimi ipi see bagee yoka' see gaagea naadi kaama
kuwa ikii paagoo dimi taa see bagee yuwa me ebo poga-poga menaa kuwa
ikii dimi animaata yayeeyaa. Ikii kisee bagee yoka ikii ni me ebo poga-poga
taanaka menaa kuwa miya nayiipea kigaaga.
20 Mikee, kuwa ikii paagoo ebo poga-poga bagee kuwa gaayu ko okoo me
ikii mée me agiyoo aii yaokagee see bagee mokoo daba, peedi kiekeasiino
see naadi pesee kaa kisiyaa menaa kuwa ikii me yayiino too. Bedaa okoo
me ikii me agiyoo yuwa nootagaa siyaa miya, okoo ekaato ebo ekee, ikii
peedi kiekee segee siyaa kuwa miya, okoo me ikii ebeyumaa da kaa yagaa
kopaa kitokoasiyaa kuwa miya, okoo me kisee kiukuwayaa agiyoo uduma
ikii me koosi, koogo dimi animaata kaama okoo daba ukuwayaano too.
21 Kiya inii gaayu ko kisee agiyoo kiukuwaano taa. Inii kisee dimi pesee
kaa kiukuwaano taa kemaata kuwa bagee yuwa ebo, inii dabaa see bagee
yuwa yoka anii ego weda nao see dimii mee gaayaa ye? Taa.

Kiya eto ko ikii paagoo mée noonaa me weda taa kaa ebo poga-poga
taakea see see anii miya dimi taa see bagee me wegayaa-wegayaa mokoo
weda taa kaa ebo poga-poga taanaka.
22 Mee ko kuwa bagee kuwa "Anii Ibrani bagee yoka" see wegageekea
ye? Kiya anii miya Ibrani bagee. Okoo me "Anii Israel bagee yoka" see
wegageekea ye? Kiya anii miya Israel bagee. Okoo me "Anii Abraham
me asii-kaba-kaba seta bagee yoka" see wegageekea ye? Kiya anii miya
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee.
23 Okoo me "Anii Kristus me agiyoo yaokagee see bagee yoka" see
wegageekea ye? Eto ko anii taki-takii yago bagee me dimi taa see kaa
wegayaa-wegayaa see see kiiwegataaka kiya koosi, anii gaayu ko Kristus
me agiyoo maamaa eebaa daamaa yaokagee see mée. Okoo me kisee
eebaa ukuwaano taa see bagee yuwa. Anii Wa me agiyoo yaukuwagee
naadi kaama ani kaa naukuwaaniyaayaa agiyoo maamaa eebaa, kuwa ko
kisee: Anii digiyoo ee yiba nadogeamoo seta kuwa kaagaa eebaa, okoo
kisee eebaa taa. Mée me esee maamaa nadakameamoo seta kuwa miya
kaagaa eebaa, okoo kisee eebaa taa. Anii bogaano see koo seta kuwa miya
kaagaa eebaa.
24 Yahudi bagee me pepeaduu me dakameamoo setaa to mee kabu idibi
nakoo semea. Kabu ena kaa anii kaagaa amaamo ma iyee nadakameamoo
semea, bedaa kabu ena kaa kisee nadakameamoo semea, kisee too kabu
idibi.
25 Kaagaa wedo Roma kaa bagee me kopaa nadakamemea, kaagaa ena
mée me nabooyaano see naadi oma kamu me nawogemea. Kaagaa wedo
kapal komaa gakumeta kaama bogaano see koo sema. Anii egapii ena, unu
ena uwo dagii da taa kisee daage-waage seta.
26 Anii peenaa seta magaa maamaa eebaa. Anii peetaaka too weda see
agiyoo miya eebaa, kuwa ko uwo degaga see wedaa ma, oma masenaa see
bagee wedaa ma, Yahudi bagee wedaa ma, mée tomaa apanaa yuwa miya
wedaa ma, kota kaa tuyaa kaboo wedaa ma, mée taa magaa kaa tuyaa
kaboo wedaa ma, maakaa pikuu da taa peeyaa kaboo wedaa ma, Yesus
mikee gaata poga-poga see bagee yuwa me nabe kegea kaboo wedaa ma
kuwa uduma anii kisee weda ma omegee, toogee segeeka.
27 Ni me ukuwaano agiyoo kuwa anii kana ma, kana ma ukuwageeka.
Kuwa ko anii unu eebaa toomoo umiino taa kaa ukuwageeka, kaagaa eebaa
anii naadi ma ukuwageeka, uwo naadi ma ukuwageeka, kaagaa eebaa

naano agiyoo tapoo toogeeka, bedaa doka miya taa kaa yabi ma omegee,
toogee segeeka.
28 Kuwa too se kiya anii kaagaa gakata kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa
bagee uduma okoo daamaa makii taa see kaa toogeekea ye, taa ye naadi
dimi gaagaa ebo toogee siwooka.
29 Kisee mée ena dabaa naadi kaama dimi gaagaa siyu ko anii miya
kisee dabaa naadi kaama dimi gaagaa eetaa see. Bedaa mée ena, mée
me waa deebaa naadi kaama pedeo agiyoo ukuwayu ko anii miya dimi
gaagaa naadi kaama boodi esee ebo ketaa see.
30 Anii kisee ekaato apaagee see menaa kuwa kisiino gaano pedeo
see kiyu ko waa dabaa see mée to ii see nanekeensi naadi ni kaa
naukuwaaniyaayaa agiyoo kuwa kaa too anii ekaato apaagee taapa.
31 Anii kuwa agiyoo kaa kisega menaa kuwa ko inii epoo Mée Tuhan
Yesus Waataagi Ogatamee Waa miya ipi. Inii me kisee too iminoo miya,
iminoo miya yaapaagee siwoo see Mée Wa me anii makapaa menaa kisiino
taa, see kuwa Waa naipi.
32 Idukaa anii Damsik magaa kaa toogeeka too ko mee magaa kaa
gubernur mee, Ebo Aretas me kiyoo ebo tuyaata mée wa me anii
napeneasiino see naadi wa me okaa yago bagee yuwa paagoo asiino, "Oma
wagee kenee to taa peetaa see etaa yuwa nadiitoo taai" see asimi.
33 Kiya mée me anii iduunee ayaa yiba koogo naawemaata kaama oma
wagee tokogoo yibaa taa maga kaa koogo nadooyamaamea. Kiyoo kaama
anii daba peema.‡

12

Paulus me dega-dega kaa deeta menaa

1 Anii ekaato kisee apaageeka see menaa kuwa otoopa menaa too kiya
anii kisee menaa kuwa bedaa kisiino gaano pedeo see gaaga. Eto ko Tuhan
me ni paagoo dega-dega kaa anii kisee deepa, kisee deepa see menaa yuwa
ma, apanaa kisee awee da kaa nadeeyaata menaa yuwa ma kuwa kisiinaka.
2 Mee ko mée waa ena, Kristus mikee gaata mée mee anii ipi. Waa
kisee ki epoo to asii kakadee wedaagoo to mee kaa badaa maageeta kaama
keedaa toogeeta kaama bedaa metaki eseta. Eseta kaama tahun gaasi ma
wui ometa. Waa maa to ma badaa maageeta ye, dimi menaa da too badaa
maageeta ye, kuwa anii ewo, Ogatamee Wa too ipi.*
3 Mee mée to badaa maageeta menaa mee anii ipi kiya waa maa to ma
badaa maageeta ye, dimi menaa da too ye, anii ewo. Ogatamee too ipi.
4 Waa kisee ki Pirdaus magaa kaa badaa maageeta kaama mée me
wegaano iyo see menaa yeeta, mée paagoo se eewegaai naadi menaa kuwa
yeeta, kisee wa me deeta.
5 Mee mée to mee kaa anii yaapaagee siyaa kiya anii ekaato se
apaagee taapa. Anii dabaa see mée ii see nanekeensi naadi ni kaa
naukuwaaniyaayaa agiyoo kuwa kaa too anii ekaato apaagee taapa.

11:30 2Kor 12:9-10 ‡ **11:33** Paulus waa mée me peneasiino see naadi kaama wa kaa ukuwaandaa seta menaa mee ko Paulus waa yaai-yaai agiyoo eebaa yoka waa dabaa see mée to ii see nanekeensi naadi menaa ena. **11:33** Kis 9:23-25 * **12:2** "Kristus mikee gaata bagee ena anii ipi" see menaa mee ko apanaa bagee kaa yawegayaa menaa keenda kiya Paulus waa ekaato kaa wegata menaa kuwa. Apanaa bagee yuwa gaayu ko "Anii epoo to wodoo kaama kisee deepa, kisee deepa" see ebo poga-poga siyaa kiya waa kisee dimii taa kemaata waa apanaa bagee me deeta-deeta yuwa yawegayaa mokoo wegata.

6 Kiya anii kisee mée, kisee mée yoka see kuwa anii ekaato apaagee siyaa
miya kuwa menaa kuwa mikee menaa yuwa too kemaata anii dimi taa see
mée see kuwa mée me se nagaai. Anii kisee ekaato apaagee siyaa kiya
se ukuwaapa. Ni me daamaa yaukuwanaa seta agiyoo yuwa ma, ni me
daamaa yaweganaa seta menaa yuwa ma kuwa kaa kaama waa kisee mée
to ii see daamaa nanekeeniyaa yoka kuwa too sikii. Anii kuwa asii menaa
noonaa ma wegayu ko mée me anii maamaa naapaagee siyaa yoka naadi
anii se kiiwegaapa.
7 Kuwa Tuhan me ni paagoo esee ebo nadeeyaabuu seta agiyoo kuwa
kaa anii ebo poga-poga se ukuwasi naadi ni me maa to kaa takuu see see
agiyoo neeta. Mee ko Wa me anii ebo poga-poga siyaa yoka naadi kaama
Iblis wa yaato bagee ena mee boodi nakiyaayaa agiyoo mee ni me maa to
kaa neesi naadi namiyaata.
8 Anii Tuhan paagoo kaagaa wedo mee agiyoo mee nataa kiyaai naadi
maamaa asegee sema.
9 Kiya Wa me nasiino, "Ni me epaa mee ma kaatoogee taapa yoka mee
too sikii. Mée dabaa kiyaa kaboo Ni me pesee agiyoo kuwa daamaa ebo
kedaa siyaa yoka koogo se makii siwoo taai" see nasimi. Kisee kemaata
Kristus me pesee agiyoo yuwa ni kaa namaatagaa siwoosi naadi anii kuwa
dabaa nakiyaayaa agiyoo kuwa kaa esee maamaa ede ma, ede ma siwoo
taapa.
10 Kuwa me kemaata anii dabaa nakiyaayaa agiyoo kuwa kaa anii ede
kegeeka. Kuwa ko mée me anii nawisiniyaa menaa yuwa ma, ae-wae
nasiyaayaa agiyoo yuwa ma, mée me nawegee-wegee siyaa yuwa ma, dimi
gaagaa nasiyaayaa agiyoo yuwa ma kuwa uduma anii Kristus kaa ede ma
yadogaano too. Mikee, anii dabaa kiyaa kaboo anii pesee ketaa see.

Paulus me Korintus magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo kaa dimi gaagaa seta menaa

11 Kuwa ni me kisega menaa kuwa ko dimi taa see bagee me ebo poga-
poga menaa keenda. Mikee, anii aii mée dabaa to kiya kuwa ikii paagoo
Yesus me menaa yadoonaa taano omaago see bagee kaano see naadi okoo
ekaato apaagee see bagee kuwa okoo ebo, anii peedi see se. Ikii ni yaato
peanta kaama kuwa ebo poga-poga bagee yuwa paagoo ikii me ani kaa
"Waa kisee mée to, kisee mée to" see nawegamea naaki daamaa. Kiya ikii
me kisee menaa ni kaa okoo paagoo nawegaano taa kemaata eto ani me
too kisee menaa kuwa kiiwegataaka.
12 Anii Kristus me menaa yadoonaa see mée ii see nanekeensi naadi
agiyoo yuwa ma, dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ma, apanaa kisee pesee
agiyoo yuwa ma kuwa anii ikii paagoo makii taa see kaa ukuwagee sema.
13 Ikii me 'Wa me inii mée epa taa, apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa
bagee okoo too epa kigi' see dimii mee nagaagea ye? Ni me gaano pedeo
agiyoo kuwa apanaa magaa kaa bagee me neemea, ani me ikii paagoo
"Kepe nii" see kisiino miya taa kemaata kaama aa pedeo see nagaagea ye?
Anii epa naekeasii see kisiyaa ye?
14 Eto ko anii kaagaa wedaagoo to mee ikii paagoo meeno see naadi
kaama ipiipii taaka. Ni me ou agiyoo kuwa ko ikii me agiyoo kuwa se
kiya ikii mée kuwa too anii ou kigaaga yoka kisee nii, kisee nii see menaa
kuwa anii se kisiipa. Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Yogaanii yuwa
me okonaka me gaano pedeo agiyoo kaa maniino see naadi yigimeeii

12:9 2Kor 11:30, Plp 4:13 **12:10** 2Kor 4:8-11, 13:4

siyaa mee se kiya okonaka me too yogaanii yuwa kaa maniino see naadi yigimeeii siwoo siyaa.†
15 Mikee, ni me agiyoo-pagiyoo kuwa uduma anii ikii kaa kitameano daamaa, ede, bedaa anii ekaato miya ikii kaa kiekega-maniino miya daamaa, ede. Ni me epa kigaano dimii mee kisee ebo kedaa siwooka kiya ikii me naa epa nagaano dimii mee peedi kedaa siwooka ye?
16 Anii ikii paagoo kisee nii, kisee nii see menaa kuwa anii peenaa ma kisiino taa kema, see kuwa ikii miya naipi. Kiya ikii mée noonaa me ni kaa nawegaano, "Waa ko inii mée deebaa taano ipi see mée kemaata kisee neesi naadi mée deebaa simi" see menaa nawegageekea.
17 Kiya ani me ikii paagoo pooi see asema bagee yuwa paagoo kepe namasii see menaa kuwa asiino taa. Okoo me ikii kideebaa naadi ikii me agiyoo ena ma kimasiino taa, se maa?
18 Mikee, anii Titus mee ikii paagoo pooi see maamaa asema, bedaa Yesus mikee gaayaa bagee waa ena ma epo enaataa pooi see asema. Titus me kideebaa naadi ikii me agiyoo kimasiino taa, se maa? Waa ma enaa me iyee kuwa ena mee too yoka enaa me daamaa ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa miya mee iyee mee doodoo too, se maa?
19 Kuwa eto ni me maamaa kiebeaga menaa kuwa ko inii me pedeo kiukuwaano taa, kisee kiukuwaano taa, see kiebeaga menaa too, see kuwa se nagaai. Ni me epa see bagee yuwa, wae. Kuwa kiebeaga menaa kuwa uduma inii Ogatamee emaa dagii da kaa Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama kiebeaga. Kuwa menaa uduma ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea naadi menaa yuwa.
20 Anii ikii paagoo meeta naagoo inii paaya ede aagaa taano daamaa kiya ani me ikii yaai see kigaayaa, bedaa ikii me miya yaai see nagaayaa, kisee aagaa siyaa naadi anii wedaaga. Mee ko ikii me aawisi-maawisi taano ma, anii naaki ou see dimii ma, kagoo ebo see dimii ma, ni me gaata-gaata too see dimii ma, pedeo yawegaa-wegaa taano ma, mée me menaa koogo yayeenaa, yadoonaa taano ma, ebo poga-poga dimii ma, kagoo aakiyaabuu taano ma, ikii kisee koo taakea kuwa anii ikii paagoo meemaata kaama kidiino weda. Bedaa ni me pesee kaa kisiyaa menaa kuwa kaa ikii miya weda kaapea.
21 Anii bedaa ikii paagoo meeta naagoo kuwa idukaa pedeo agiyoo ukuwata bagee yuwa okoo me pedeo yuwa ekeasiino taa kemaata Ogatamee me ani kaa yege see dimii mee anii ikii paagoo namiyaapi. Mee ko mée eebaa me otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kisee pedeo ou dimi-pami kaa ukuwageekea kuwa ekeasiino taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa too toowoo taano taa kemaata anii dimi gaagaa ebo kaapa kuwa wedaaga.

13

Wodopasi gaamaasi naadi menaa

1 Eto ko anii kaagaa wedaagoo to mee ikii paagoo meeno see yoka idukaa menaa ena mee daamaa nekeenii, mee ko kisee: "Pedeo agiyoo ukuwata see mée to mee gaayu ko wa me kisee pedeo ukuwapi, kisee pedeo koo sipi see deepea bagee mée wiya, wedo waa naa agoo kiyu ko okoo me menaa

† **12:14** Okonaka me too yogaanii yuwa kaa maniino see naadi yigimeeii siyaa see ebea-ebea mee mena nekeeniino yaato ko kuwa Korintus magaa kaa bagee okoo Paulus me yogaanii yuwa, waa okoo me okonaka mokoo. Kisee kemaata Paulus me "Ni me gaano pedeo agiyoo kuwa nii" see kuwa okoo paagoo se asiyaa, see ebea-ebea menaa mee.

yayeeta kaama mee mée to me pedeo ukuwataa to mokoo da maniyaa" see menaa ebeamaata.
2 Miyoo taa anii wiyaagoo to etaa kaa ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ani me kuwa pedeo ukuwagee seta bagee yuwa paagoo gaamaasi naadi menaa asema. Eto anii beesekaa topa kiya anii bedaa kuwa pedeo ukuwagee see bagee yuwa ma, apanaa pedeo agiyoo ukuwagee see bagee yuwa ma okoo uduma kaagaa ena ma asiino ko: Anii kaagaa ena ma ikii paagoo meemaata kaama ani me kuwa bagee kuwa uduma okoo me pedeo ukuwataa to mokoo da maniita.
3 Kuwa eto ni me pesee ma kisega menaa kuwa ko ikii me nasiino, "Kristus Wa me menaa kuwa aa kaneeta kaama mée eewegataake ii see kanekeensi naadi agiyoo ena mée deeyaai" see nasegea. Ikii me kisee nagaadeekea kemaata Kristus me pesee da kuwa mikee wa kaa ekeata ii see nanekeensi naadi agiyoo kuwa kideeyaapa. Kristus Wa me ikii kaa kiukuwagee see agiyoo kuwa dabaa see agiyoo se kiya ikii paagoo pesee ma kiukuwataa see agiyoo yuwa too.
4 Mikee, Kristus mee piya bokoo to kaa paku wugitaata mee ko Waa dabaa kiyaata kaama booyaata kiya Ogatamee me pesee da kaa Waa aya andoo peeyaata kaama totaaki. Inii miya kisee Kristus ma aagadi-maagadi naadi dabaa see bagee yuwa kiya Ogatamee me pesee kaa inii Kristus ma epo enaataa totaake. Inii kuwa Wa me pesee kuwa ikii paagoo kideeyaape yoka gaamagaai.
5 Ikii ekaato apaadee taai, mee ko ikii me "Inii Kristus me menaa daamaa peneata mikee gaawoo see bagee yuwa mikee ye, taa ye?" see kuwa ikii aasee taai. Kristus Yesus mee mikee ikii yiba tupi ii see kuwa ikii nekeeniino taa ye? Waa ikii yiba kiitoono taa kiyu ko ikii aii bagee yuwa too see kideeyaa.
6 Ikii me inii mikee Kristus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ii see mée deegea see kuwa anii ede.
7 Eto ko ikii pedeo agiyoo se ukuwasea naadi inii me Ogatamee paagoo kiasegeeke. Kiya ikii me inii me menaa mée yayeeta kaama pedeo yuwa ekeasegea kemaata mée me inii mée yaapaageesi naadi Wa paagoo kiasegeeke se. Kiya ikii daamaa agiyoo too ukuwawoosea naadi mee kaa too kiasegeeke. Mée me inii aii bagee yuwa too see mée gaayaa miya inii ikii kaa kisee kiasegeeke.
8 Mee ko mée me inii aii bagee yuwa too see mée gaayaa miya inii me kiukuwagee siyaa agiyoo kuwa uduma mikee menaa doodoo too. Inii makapaa menaa doodoo see agiyoo ena ma kiukuwaano iyo.
9 Mée me inii dabaa see bagee yuwa see mée gaagea kiya ikii daamaa pesee kiwookea mee kaa inii esee ede ketaake. Ikii kisee daamaa pesee kiwoo naadi kaama sikii, daamaa too, ikii kisee bagee kesea naadi inii Ogatamee paagoo kiasegeeke.
10 Kuwa kiebeaga menaa kuwa ko anii ikii paagoo meemaata kaama kiitoogeeka too anii mena pesee kaa kisiyaa yoka naadi eto anii ikii paagoo meemagaano taa kaboo kuwa menaa kiebeaga. Tuhan me ni kaa naekeata pesee da mee me anii ikii pesee ma kisiyaa. Kiya kuwa ni kaa naekeata pesee da mee ko ani me ikii daba, peedi kikiyaasi naadi pesee da se kiya ikii dimi mena daamaa iyawoo, pesee kiwoosea naadi naekeata pesee da mee.
11 Neebee nokaa yuwa, ni me wodopasi menaa mee ko kisee: Ede ma, ede ma siwoo siweei. Ikii paagoo koopoo kiyaa yuwa kuwa daamaa, sikii,

---

13:1 Ul 19:15 **13:4** Plp 2:6-9

topoo too kiyaabuu taai. Ni me kisega menaa kuwa uduma daamaa masii.
Ikii ena dimii, ena menaa kaa umiwoo taai, koogo adumeta dimii kaa epo
enaataa umiwoo, toowoo taai. Ikii kisee ukuwawoo, umiwoo naadi kaama
epa dimi ma, koogo adumeta dimii ma kuwa mée maniyaa Mée Ogatamee
mee ikii ma kisee too kiitoowoo taapi.
12 Ikii me epao aasee siyaa menaa kuwa pedeo taa dimii kaa ebe
aanuunuu segee siwoo taai. Nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
uduma me epao kisegea.
13 Tuhan Yesus Kristus Wa me inii kaa aii mée yadootagaa siyaa agiyoo
ma, Ogatamee me epaa mee ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi
naadi kiasege. Bedaa Roh Kudus mee miya ikii ma enaataa dimi aagadi-
maagadi naadi kiitoowoosi naadi kiasege. Kiyoo too.

Galatia
Paulus me Galatia wee kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Galatia wee kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo koopoo see menaa eeweganaa see bagee yuwa gaamaasi naadi yaebeamaata kapogee. Miyoo taa Paulus me Yesus me doometa menaa kuwa Galatia wee kaa eeweganaa seta. Waa kuwa menaa daamaa eeweganaa segee naadi pe-seometa kaama wodoo apanaa bagee okoo paagoo meemaata kaama koopoo see menaa eeweganaa seta. Okoo me koopoo see menaa kuwa ko kisee: "Kristus me doometa menaa kuwa sikii taa. Kuwa idukaa Musa me menaa kuwa deewoo taano ma, kado ponee yadaapii taano ma kuwa miya ikii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya ukuwaano gaano pedeo, inii Yahudi bagee yuwa see see. Ikii kisee ukuwayu ko Ogatamee me ikii sikii, ikii miya nao see kideeyaa" see menaa kuwa okoo me weganaa seta. Okoo me kisee menaa weganaakea yoka see menaa kuwa doodoota Paulus paagoo pe-eewegagea naaki wa me kaasee menaa yaai naadi mee kapogee mee kuwa Galatia wee kaa bagee paagoo yaebeamaata.

Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Inii Musa me menaa kuwa deewoo naadi kaama Ogatamee Wa me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa kuwa se kiya inii Yesus mikee gaakee kaa Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa. Kisee kemaata inii dimi mena gipii see bagee, Roh yago bagee, inii magaa da kaa iyee-payee kaa umiwoo, toowoo see bagee yuwa se, see menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga waa naa omemaata kaama tahun 50 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, Paulus me kuwa koopoo see menaa kuwa yaai naadi menaa ma
1:11–2:21 Paulus me eeweganaa seta menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too, mée me natopeta menaa kuwa kaa se, see kuwa nekeensi naadi menaa
3:1–4:11 Ogatamee me okoo sikii see mée diino kuwa ko idukaa menaa kuwa deewoo naadi kaama se kiya Yesus mikee gaakee kaa too, see kuwa nekeensi naadi menaa
4:12–6:10 Inii kuwa etokaa gipii see menaa kuwa doowoo naadi kaama Roh me inii dimi mena gipii mée kiyaabuu siwoo siyaa menaa
6:11-18 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Yesus Kristus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée mee. Pooi see naseta mee ko mée me se, mée ena me kisee nasiino taa kiya Yesus Kristus mee ma, Waa boota kaama aya andoo peeyaata Mée Nagamee Ogatamee mee ma Ekea me too pooi see naseta.

2 Nakaayoo ni paagoo epo enaataa Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa ma kuwa uduma inii me ikii Galatia wee kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epao kisege.

3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasege.
4 Yesus Kristus mee Iniitaagi Ogatamee me gaata-gaata doodoo inii me
pedeo yuwa kuwa kaa Waa ekaato mée yaekegataata. Inii eto magaa da
kaa bagee me pedeo iyee-payee kuwa kaa kaama mée pekagiino see naadi
mée yaboota.
5 Inii Ogatamee mee niiyaapaagee siwoo siweei, kisee too iminoo miya,
iminoo miya. Amin.

Yesus me doometa menaa mee ena too too yoka see gaasi naadi menaa

6 Ikii Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ma umiwoo, toowoosea naadi
Ni paagoo nameei see kiseta Mée Ogatamee mee ikii moga oko maataata
kaama apanaa menaa, Yesus me doomeeno taa menaa kuwa obeegea.
Kuwa kaa anii dimi nagimaano ebo.
7 Yesus me doometa menaa kuwa wa too, apanaa ena ma, ena ma taa
kiya ikii mikee menaa ewo kedaa kisiyaayaa bagee agoo. Okoo ko Kristus
me doometa menaa kuwa koopoo kiyaayaa bagee yuwa too yoka nekeenii.
8 Inii miya inii me bedaa wiyaagoo to ma ikii paagoo kuwa Yesus me
doometa menaa kuwa se kiya apanaa menaa, Yesus me menaa ma doodoo
taa see menaa kuwa kiiwegayu ko yaai. Bedaa epoo to wodoo kaama
malaikat bagee ena me kisee menaa esee-kiiwegayaa miya yaai. Kisee
bagee okoo kaa pedeo ayaa yadootagaano daamaa.
9 Anii miyoo taa kisema see see eto miya kaagaa ena ma kisiinaka, mee
ko kisee: Mée waa ena me ikii daamaa masemaamea menaa kuwa doodoo
se kiya apanaa menaa, Yesus me doomeeno taa menaa yuwa kiiwegayu ko
pedeo ayaa wa kaa yadootagaano daamaa.
10 Ni me kisee omaago ma kisega menaa kuwa mée me anii naede kisi
naadi menaa ye? Taa, kuwa Ogatamee Wa me too naede kisi naadi menaa.
Anii mée me naede kisi naadi menaa weganaa see mée to see nagaagea
ye? Kisee taa. Anii mée me naede kegea naaki ou see dimii kaa mena
wegataa see mée naaki anii Kristus me agiyoo daamaa yaokagee see mée
mee taa kiyaa.

Paulus me weganaa seta menaa kuwa manii to ko Kristus kaa too yoka see kuwa nekeensi naadi menaa

11 Neebee nokaa yuwa, anii mena ena keipi kiyaanaka, mee ko ni me
Kristus kaa yaweganaa see menaa kuwa manii to ko mée kaa se.
12 Kuwa menaa kuwa anii mée paagoo kaama masiino miya taa, mée
me natupiino miya taa kiya Yesus Kristus Wa me too awee da kaa naipi
kiyaami.
13 Mikee, miyoo taa anii Yahudi bagee me deewoo siyaa menaa-panaa
yuwa deewoo, umiwoo naadi kaama ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa
ikii miya nayeemea. Kuwa ko okoo Yesus mikee nao naadi Ogatamee me
daamaa wa too wigintaata bagee kuwa anii pedeo kiyaano see dimii mee
esee ebo kaa maamaa wegee-wegee senaa sema.
14 Inii Yahudi bagee me menaa omaago ma peneata esee deewoo segee
seta mée mee ko anii. Kuwa menaa anii ma epo enaataa topegee seta
bagee apanaa yuwa kuwa anii ma endagii se. Inii beemu nokaa yuwa me
asii-doge-doge menaa kuwa anii peneata esee deewoo segee sema.

1:10 1Tes 2:3-6 **1:13** Kis 26:9-11

15 Anii kisee mée kiya nibaayo me nakabaano taa kaa Ogatamee me anii
daamaa nawigintaata. Nawigintaata kaama wodoo Wa me anii naepa kaa
Ni paagoo nameei see nasimi.
16 Mee ko Wayoopaa me menaa yuwa mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa paagoo eeweganaasi naadi Wa me ede kaa Wayoopaa mee anii
nadeeyaami. Nadeeyaata kaama wodoo anii mée paagoo kuwa Wa me
menaa natupii see pe-asiino miya taa,
17 bedaa anii Yerusalem magaa kaa Yesus me menaa yadoonaa see bagee
yuwa paagoo nase-manee taai naadi pe-diino miya taa. Okoo Wa me
menaa yadoonaasi naadi okoo keta wiginta bagee yuwa kiya anii okoo
paagoo se peeta kisee ki Arab magaa kaa peema. Anii kiyoo omegee naadi
kaama bedaa Damsik magaa kaa metaki pakama.
18 Anii tahun wedo omemaata kaama Yerusalem magaa kaa Petrus ma
mena eewegaano see naadi peema. Anii waa ma epo enaataa unu gaasi
ma idibi kuwa kiyoo omegee sema.
19 Yesus me menaa yadoonaa see bagee apanaa yuwa kuwa anii ma
aadee taano taa, Tuhan ebee Yakobus waa ma too aadee sema.
20 Kuwa kisega menaa kuwa anii Ogatamee emaa dagii da kaa kisega
yoka mikee menaa too, makapaa menaa kisiino weda.
21 Kiyoo kaama anii Siria wee kaa ma, Kilikia wee kaa ma kuwa magaa
kuwa kaa peenaa sema.
22 Kiya Yudea wee kaa magaa kaa Kristus mikee gaata bagee kuwa gaayu
ko anii naewo kemea.
23 Okoo ani kaa kaama menaa kuwa too nayeemea, kuwa ko "Waa miyoo
taa Yesus me menaa kuwa be kaa inii mée wegee-wegee senaa simi mée
to kiya eto kiipaa wa me mée yuwa paagoo kuwa menaa yuwa mikee
gaasi naadi kaama daamaa omaago ma eeweganaaki" see menaa kuwa
nayeemea.
24 Kisee kemaata okoo me ani kaa Ogatamee yaapaagee semea.

2

Paulus mee mikee Yesus me menaa yadoonaa see mée ii see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Omegee naadi tahun gaasi ma wui omemaata kaama wodoo anii ma,
Barnabas ma enaa epo enaataa bedaa kaagaa ena ma Yerusalem magaa
kaa pakame, Titus mee miya kiyoo badaa maawaama.
2 Ogatamee me kiyoo pooi see dimii mee anii naipi kiyaagi naadi kaama
pakama. Pakaamaata kaama anii kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee tuku-
tuku yuwa ma aadee seta kaama inii too toomuu taaka too ani me okoo
paagoo asiino, "Ni me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo Yesus
me doometa menaa kuwa kisee-kisee eeweganaa segeeka" see menaa
kuwa anii okoo paagoo ipiipi ase-maneema. Anii okoo paagoo kisee ase-
maneema mee ko ni me petamanii kaama eto too eeweganaa siwooka
menaa kuwa Yesus me menaa doodoo see taa yaai, kisee okoo me nasiipea
naadi anii okoo paagoo keta kuwa eeweganaa sema menaa uduma ipiipi
daamaa ase-maneema.
3 Kiya anii kisee daamaa ase-manee siyaa naaki okoo yaai see dimii taa.
Kuwa kaboo da Titus mee anii ma enaataa tupi. Waa ko Yunani kaa mée
kiya okoo me "Waa kado ponee yadaapeasiino gaano pedeo" see asiino
miya taa.
4 Kisee yadaapeasiino gaano pedeo see menaa kuwa ko mée
gadimiyaayaa menaa kiya Kristus Yesus me inii mée gokataata kaama

daba mée peeyaata. Kuwa menaa kuwa Yesus mikee gaata poga-poga see
bagee yuwa me menaa yuwa too. Okoo noonaa inii mée deetaa, yeetaa
taano see naadi inii mée kutuu taa see yoo koogo seememea. Okoo me
"Ikii miya kisee-kisee deewoo taano gaano pedeo yoka" see omaago ma
mée asemea, kuwa menaa me inii kisee mée gadimiyaano see naadi mée
eewegamea. Kiya kuwa mée gadimiyaayaa menaa kuwa Kristus Yesus me
inii mée gokataata kaama daba mée peeyaata yoka
5 inii peenaa ma makii taa, okoo me omaago ma menaa ena ma yayiino
taa. Yesus me doometa menaa kuwa too mikee menaa yoka ikii kuwa
menaa too doowoosea naadi inii okoo me menaa wisintaame.
6 Anii Yerusalem magaa kaa kaama ni me yadoonaa see menaa kuwa
anii kuwa tuku-tuku bagee yuwa paagoo kisee-kisee see daamaa ase-
manee siyaa naaki okoo me "A me kisee menaa, kisee menaa kuwa miya
eewegaano gaano pedeo yoka" see menaa kuwa ena ma nasiino taa. Kuwa
tuku-tuku bagee yuwa kuwa ko mée me okoo ebo ekee see bagee kiya
Ogatamee Wa me ko 'Waa ebo bagee yoka epa kega' see kuwa kaa mée
se wiginiyaa. Kisee kemaata ani miya kisee mée se wiginiyaa. Okoo ebo
bagee kiyaa miya
7 okoo me anii naseekee menaa taa. Petrus mee Yahudi bagee paagoo
Yesus me doometa menaa eeweganaasi naadi wa kaa yaekeasimi see
see ni kaa miya kuwa menaa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
eeweganaasi naadi yaekeasimi ii see kuwa okoo nanekeenemea.
8 Mikee, Petrus waa Yahudi bagee paagoo mena nadoonaasi naadi pesee
kiyaata kaama pooi see asimi Mée mee Wa me anii miya mée tomaa-tomaa
apanaa yuwa paagoo mena nadoonaasi naadi pesee nakiyaata kaama pooi
see nasimi.
9 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa Yakobus ma, Petrus ma,
Yohanes ma okoo me 'Mikee, Ogatamee me Paulus wa me kisee daamaa
naukuwasi naadi pesee kiyaami ii' see kuwa nanekeenemea. Okoo me
kisee nanekeenta kaama Barnabas ma enaa wiya yagaa daamaa mée
manemea. Inii paaya ena dimii, ena menaa kaa wegataata menaa mee
ko kisee: Barnabas ma enaa gaayu ko mée tomaa-tomaa apanaa yuwa
paagoo eeweganaa taano daamaa, bedaa okoo gaayu ko Yahudi bagee
paagoo eeweganaa taano daamaa, see menaa kuwa inii wegataame.
10 Okoo me gaano pedeo menaa ena too too mée asemea, mee ko "Daba
bagee yuwa se gaabuu taai" see mée asemea. Mikee, anii miya kisee okoo
kaa yaukuwaano ou dimii mee ebo.*

Paulus me Petrus gaamaasi naadi aseta menaa

11 Petrus mee Antiokia magaa kaa peemaata kaama omegeeki too wa me
ukuwagi agiyoo ena mee "Aa koopoo see agiyoo ukuwage yoka" see kuwa
anii mée gii da kaa asema.
12 Mee ko petamanii Petrus waa kiyoo peemaata kaama apanaa tomaa
kaa bagee yuwa ma epo enaataa naano agiyoo daamaa eenoowoo segeeki.
Kiya kuwa kaboo da mée wedo waa naa meemaagea. Okoo ko Yakobus
me ikii kiyoo pooi see aseta bagee yuwa. Meemaata kaama wodoo Petrus
me kuwa apanaa tomaa kaa bagee yuwa ma epo enaataa eenoogeeki kuwa
ekeata okoo ma enaataa se eetugi. Kuwa Yahudi bagee wedoo to me 'Petrus

* **2:10** Okoo me Paulus paagoo "Daba bagee yuwa se gaabuu taai" see aseta menaa mee ko Yerusalem magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo daba bagee eebaa agoo. Paulus me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo kepe yamasenaasi naadi wa paagoo aseta menaa mee.

mee kaasee kaa kado ponee yadaapeasiino taa see bagee yuwa ma naano
agiyoo epo enaataa eenoogeeki ya?' see nagaapea yaai naadi kisee ekeasigi.
13 Wa me kisee dimii kaa koopoo see ukuwagi kuwa me kiyoo Yahudi
bagee apanaa yuwa miya deebaa naadi waa see see apanaa tomaa kaa
bagee yuwa ma naano agiyoo epo enaataa se nogea, Barnabas waa miya
okoo me koopoo see ukuwagea kuwa obeegi.
14 Okoo me ukuwagea kuwa ko Yesus me mikee menaa yaato doodoo
taa, see kuwa anii deeta kaama okoo uduma gii da kaa ani me Petrus
asiino, "Aa ko Yahudi bagee kiya kuwa apanaa tomaa kaa bagee me naa-
naa, ukuwaa-ukuwaa kuwa aa miya daamaa eeukuwagee sepe. Aa Yahudi
bagee me naa-naa, ukuwaa-ukuwaa kuwa se deewoo see mée yoka eto ko
kuwa apanaa tomaa kaa bagee okoo me Yahudi bagee see see inii miya
kisee deewoo taano gaano pedeo see dimii mee a me kaasee kaa okoo
gaayaage ya?" see asema.

Yahudi bagee ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo uduma Yesus mikee gaakee kaa Ogatamee me okoo sikii see mée deeyaa see kuwa nekeensi naadi menaa

15 Mikee, inii Yahudi bagee gaayu ko inii Yahudi tomaa kaa kabata bagee
yuwa, inii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa Ogatamee ewo kaa pedeo
agiyoo ukuwagee see bagee yuwa se.
16 Inii Yahudi bagee kiya kuwa Musa me menaa deewoo naadi kaama
Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée ena ma se gaayaa. Kristus
Yesus mikee gaata kaama too waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa, see
kuwa inii ipi. Musa me menaa deewoo see kuwa kaa mée ena ma se sikii
kiyaayaa yoka inii miya kisee Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see
mée deesi naadi inii Kristus Yesus mikee nao see gaawoo siyaa.
17 Inii Yahudi bagee yuwa Ogatamee me okoo sikii, okoo miya nao see
mée deesi naadi inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa. Kisee
kemaata inii Musa me menaa se deewoo siyaa, mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa miya kisee se deewookea see see. Kiya mée me "Ikii miya okoo see
see pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa ii" see mée yawegayaa ye?
Inii Kristus me menaa too deewoo see kemaata mée me "Ikii okoo see see
pedeo bagee yuwa too" see mée yawegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa
ma taa, iyo.
18 Kisee ni me bugumiyaata agiyoo kuwa anii bedaa maatayu ko anii
mikee pedeo ukuwataa see mée ii, see kuwa awee da kaa deeyaabuu see.†
19 Kiya anii kisee mée se. Idukaa anii kuwa Musa me menaa deewoo
naadi kaama Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadiino taa
kemaata anii boota bagee mokoo keta. Mee ko anii Ogatamee ma dimii
menaa kaa umiwoo, toowoo taano see naadi anii kuwa deewoo siyaa
menaa kuwa patagaanta kaama Kristus ma aagadi-maagadi naadi piya
bokoo to kaa enaataa boota.
20 Anii Waa ma boota kemaata eto ko ni me umiwoo, toowoo siyaa kuwa
anii se kiya Kristus Waa ani yiba umiwoo, toowoo segeeki. Wa me anii
epa nagaata kaama Waa ekaato ni kaa naekegataata kemaata anii eto má

2:16 Kis 13:38-39, Rom 3:20 † **2:18** "Ni me bugumiyaata agiyoo bedaa maatayu ko anii mikee pedeo ukuwataa see mée ii" see menaa mee ko Paulus me 'Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadeesi naadi anii Kristus mee too penee siwoo taapa' see dimii mee doowoo siyaa. Kiya bedaa waa wiyaagoo to kuwa Musa me menaa peneata deewoo siyu ko waa pedeo ukuwataa see bagee mokoo kiyaa, see kuwa nekeensi naadi ebea-ebea menaa mee. **2:19** Rom 6:6-11

yaato umiwoo, toowoo siyaa kuwa anii Ogatamee Yoopaa mikee gaakee
kaa umiwoo, toowoo segeeka.
21 Ogatamee me mée epa dimii mee me inii daba mée daagimaa
peeyaayaa yoka, see menaa kuwa anii yamoo se ekeasiyaa. Musa me
menaa deewoo see kaa Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée
deeta naaki Kristus mée yaboota kuwa wuutu-waatu siyaa.

3

Yesus mikee gaakee kaa inii sikii mée kiyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Ikii Galatia wee kaa bagee yuwa sooi, ikii dimi taa yaai. Mée me
ikii kuwa makapaa menaa kuwa nayeesi naadi maagiyoo kikoo sepea ya?
Yesus Kristus mee piya bokoo to kaa mée yaboota menaa da mee anii ikii
paagoo awee da kaa daamaa ipiipi kiiwegagee sema, se maa?
2 Anii mena ena kiapaadiinaka yoka daamaa gaagaa semaata nasii. Mee
ko ikii Roh mee daamaa masemea mee ikii Musa me menaa kuwa deewoo
segee see kaa masemea ye, ikii Yesus me doometa menaa yeeta kaama
mikee nao see gaakee kuwa kaa masemea ye?
3 Ikii dimi taa ye? Ikii petamanii Roh maseta kaama Wa me pesee kaa
too omegee, toogee semea kiya kuwa wodoo bedaa ikii me 'Ni me pesee
kaa too umiwoo naadi kaama anii sikii kaapa' see dimii mee ikii gaagea
ye?
4 Ikii kaa kidootaata yuwa uduma wuutu-waatu sepea ye? Kiya taa, se
wuutu-waatu siyaa.
5 Ogatamee me Roh mee kineeta kaama ikii paagoo dimi nagii-nagii
agiyoo ukuwaaniyaabuu segeeki kuwa ko ikii Musa me menaa deewoo
see kaa ye, ikii Yesus me doometa menaa daamaa yeeta kaama mikee nao
see gaakee kaa ye?
6 Ikii yeeta kaama mikee gaamea mee ko Abraham mee miya kisee. Wa
kaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Wa me gaano, 'Ogatamee me
nasigi yoka mikee kaapa ii' see gaagi. TUHAN me wa me kisee mikee
nagaagi kemaata waa sikii, waa miya nao see deegi" see ebeamaata.
7 Kisee kemaata kuwa mikee nao see gaayaa bagee kuwa too mikee
Abraham me yogaa yuwa ii, see kuwa daamaa nekeenii.
8 Yesus me doometa menaa kuwa idukaa bagee paagoo miya eewegata.
Ogatamee me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya mikee gaakee kaa okoo
sikii, okoo miya nao see deeyaa menaa kuwa Wa me Abraham paagoo
aseta, mee ko kisee: "Ani me aa doodoo mée tomaa-tomaa yuwa uduma
okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata" see ebeamaata.
9 Kisee kemaata Abraham me Ogatamee mikee nao see gaata kemaata
wa kaa daamaa agiyoo yadootaata see see Yesus mikee gaayaa bagee okoo
kaa miya kisee daamaa agiyoo yadootaayaa.
10 Kiya okoo Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadeesi naadi
kaama Musa me menaa deewoo taa see bagee gaayu ko pedeo ayaa okoo
kaa yadootaayaa. Mee see see menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Kuwa deewoosi naadi ebeamaata menaa kuwa se-menaa, we-menaa
uduma deewoo taai. Kuwa menaa uduma daamaa se deewoo see bagee
okoo uduma okoo kaa pedeo ayaa dogeeniyaa" see menaa ebeamaata.
11 Mikee, Musa me menaa deewoo naadi kaama Ogatamee me waa sikii,
waa miya nao see deeyaa bagee ena ma taa. Kisee awee da kaa nekeensi

3:6 Kej 15:6 **3:8** Kej 12:3 **3:10** Ul 27:26

naadi menaa ena agoo, mee ko kisee: "Okoo mikee gaakee kaa Wa me okoo
sikii, okoo miya nao see deeyaa bagee kuwa okoo daamaa toowoo taapea"
see ebeamaata menaa mee.
12 Kiya Musa me menaa deewoo taano mee ena, mikee gaawoo siyaa
kaboo da kaa maataata menaa se. Idukaa menaa ena ko kisee: "Kuwa
deewoo siyaa menaa yuwa uduma ukuwawoo siyaa bagee kuwa okoo
kuwa menaa doodoo umiwoo, toowoo taapea" see menaa ebeamaata.
13 Inii kuwa Musa me menaa kuwa uduma daamaa deewoo taano taa
kemaata pedeo ayaa inii kaa mée yadootaayaa kiya Kristus me inii daba
mée daagimaa peeyaano see naadi mee pedeo ayaa mee Waa ekaato Wa
me mée yadoota. Kisee Wa kaa idukaa ebeamaata menaa ena agoo, mee
ko kisee: "Piya setoo to kaa opeekomeeta bagee kuwa gaayu ko pedeo ayaa
yadootaata bagee yuwa" see menaa mee.
14 Mee ko Ogatamee me Abraham paagoo "Ani me aa doodoo mée tomaa-
tomaa yuwa uduma okoo kaa miya daamaa agiyoo yadootagaata" see
aseta menaa kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa uwa daasi
naadi kaama Kristus Yesus me mee pedeo ayaa to Waa ekaato Wa me
mée yadoota. Kuwa me kaama inii Yesus mikee gaakee kaa Roh mee
masemaagea, Ogatamee me Roh mee kiniipa see mée aseta-aseta.

Musa me menaa kuwa me kuwa miyoo taa Abraham paagoo aseta menaa kuwa daadaa taano taa see kuwa nekeensi naadi menaa

15 Neebee nokaa yuwa, eto ko inii mée me ukuwayaa, peeyaa yiba
ebea-ebea menaa ena kisiinaka, mee ko kisee: Mée ekea wiya "Anii miya
kisee-kisee kaukuwaapa, aa miya kisee-kisee naukuwaai, enaa paaya se
ukuwaano ko daa" see aasee siyu ko mée ena me kuwa menaa se ekeasiyaa,
bedaa apanaa menaa ena ma se tabeasiyaa, kisee daamaa doowoo siyaa.
16 Mee mokoo miya idukaa Ogatamee me Abraham paagoo "Anii taa ma
taa a me asii-kaba-kaba seta bagee kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see
aseta menaa kuwa Ogatamee me se ekeasiipi. Wa me Abraham paagoo
aseta menaa kuwa wa me asii-kaba-kaba seta bagee paagoo miya kisee
aseta. Ogatamee me menaa yiba "A me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa
paagoo" see menaa mee ebeamaata se kiya "A me asii-kaba-kaba seta bagee
paagoo" see menaa ebeamaata. Mee ko Wa me mée eebaa paagoo aseta
menaa se kiya mée waa ena paagoo aseta menaa, mee ko Kristus mee.*
17 Mena nekeeniino yaato kisiino ko kisee: Idukaa Ogatamee me kuwa
menaa da Abraham paagoo aseta kaama tahun ogei me badoo wui ma
amaamo kuwa omekomeeta kaama wodoo kuwa deewoo siyaa menaa
yuwa Musa paagoo manta. Wa me kuwa deewoo siyaa menaa kuwa manta
kiya Wa me miyoo taa petamanii Abraham paagoo "Anii kisee daamaa
yaukuwawoo taapa" see aseta menaa kuwa daadaa taano taa, kuwa menaa
kisee too doowoo segee seta.
18 Kuwa Ogatamee me Abraham paagoo "Anii aa doodoo kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taapa" see aseta agiyoo kuwa Wa me aii kisee epa
kaa maniino see naadi aseta. Ogatamee me aii kisee maniitagi agiyoo
yoka kuwa wodoo taa Musa me menaa yuwa deewoo see kaa too kuwa
agiyoo mée maniitagi see se. Kuwa Musa me menaa deewoo see kaa mée

---

3:11 Hab 2:4 **3:12** Im 18:5 **3:13** Ul 21:23 * **3:16** Ogatamee me Abraham paagoo aseta menaa mee ko Ibrani menaa kaa "A me iyoo kaa kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see menaa kuwa ebeamaata. Kuwa mikee Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kaa miya aseta menaa kiya uwa daano yaato ko mée eebaa kaa se kiya Mée waa ena mee kaa too aseta menaa kemaata Paulus me kisee menaa wegata. **3:16** Kej 12:7, 13:15

maniitagi naaki kuwa agiyoo kuwa aii mée maniyaa agiyoo se, Wa me
Abraham paagoo Anii aii kisee kiniita see aseta doodoo se.
19 Mée me gaano ko 'Kisee kiyu ko kuwa deewoo siyaa menaa kuwa
kaasee kaa mée manta ya?' see gaayaa. Musa me menaa gaayu ko mée
me pedeo yuwa kuwa kaa mée manta. Kuwa menaa mée manta kaama
kisee too deewoo naadi kaama Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee ena
mee meta yoo too. Mee Mée mee ko Ogatamee me Abraham paagoo "A me
asii-kaba-kaba bagee kaa miya kisee daamaa yaukuwawoo taapa" see aseta
menaa kuwa uwa daata Mée mee. Kuwa deewoo siyaa menaa gaayu ko
Ogatamee me malaikat bagee yuwa doodoo Musa paagoo eewegata. Kiyoo
kaama Musa me kuwa menaa yuwa eewegakomee seta, yupii da kaa mée
to me eewegakomee siyaa see see.
20 Yupii da kaa mée to gaayu ko mee mée to doodoo apanaa bagee
paagoo mena eewegakomee siyaa. Kiya Ogatamee me Abraham paagoo
aseta menaa mee kisee taa. Wa me too Wa me menaa da aseta.

Kuwa deewoo seta menaa kuwa kaasee kaa agoo kiyaata see nekeensi naadi menaa

21 Kisee kiyu ko mapea menaa wegayaa? Kuwa Musa me menaa kuwa
ma, kuwa petamanii Ogatamee me Abraham paagoo "Anii kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taapa" see aseta menaa kuwa ma kuwa menaa wiya
kuwa aawisii siyaa, see wegayaa ye? Kisee menaa kuwa peenaa ma taa,
iyo. Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai see menaa kuwa deewoo see kaa
mée daamaa kisee too toowoo siyaayaa menaa kuwa ena ma taa. Kisee
menaa agoo naaki inii kuwa menaa yuwa deewoo naadi kaama Ogatamee
me waa sikii, waa miya nao see mée deeyaa.
22 Kiya kisee iyo. Ogatamee me menaa yiba ebeamaata see see mée
tomaa-tomaa kuwa uduma okoo pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo
ukuwawoo, kisee umiwoosi naadi pesee da ma aagadi siwoo seta. Kisee
kemaata kuwa idukaa Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee
daamaa kiniita" see aseta menaa kuwa Wa me okoo Kristus mikee gaata
bagee yuwa okoo mikee gaakee kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu seta.
23 Kristus mikee gaasi naadi menaa meeno taa miyoo inii kuwa Musa me
menaa deewoo naadi kaama mée gadimedaa siwoo seta, digiyoo ee yiba
mée diitoo siwoo siyaa mokoo, kisee too Yesus mikee gaasi naadi menaa
kuwa awee da kaa mée yakiyaata.
24 Bedaa mee mokoo menaa ena miya kisee: Yoga ena peedi kaa pedeo
kiyaa naadi diitoo siwoo siyaa see see kuwa Musa me menaa yuwa me inii
daamaa mée diitoo siwoo seta, kisee too Kristus meta yoo too. Eto ko inii
Waa mikee gaata kemaata okoo sikii, okoo miya nao see mée deeyaa.
25 Kristus mikee gaasi naadi menaa kuwa meta yoka eto ko kuwa Musa
me menaa yuwa me inii mée diitoo siwoo seta begaa da mee omekomeeta.
26 Mikee, ikii Kristus Yesus mikee gaakee kaa ikii uduma Waa ma dimi
aagadi-maagadi naadi Ogatamee me yogaa yuwa keta.
27 Ikii uduma Kristus Wa yiba uwo kitukumeta bagee yoka doka maayaa
mokoo ikii ekaato Kristus mee daamaa maataata toowookea.
28 Eto ko ikii uduma Kristus Yesus yiba endagii, ena mee too. Yahudi
bagee okoo too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo too see se, bedaa
hamba kiyaata bagee okoo too, hamba kiyaano taa see bagee okoo too see
se, bedaa paayogaa yuwa okoo too, api yuwa okoo too see kuwa miya taa
kiya uduma Kristus yiba ena mee too.

3:28 1Kor 12:12-13, Kol 3:11

29 See kemaata ikii Kristus Wa me bagee kiyu ko ikii miya Waa doodoo
Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kegea. Bedaa Ogatamee me
Abraham paagoo "Anii aa doodoo A me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa
kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see aseta menaa kuwa eto
ikii kaa miya kega.

4

Ogatamee Wa me yogaa yuwa yamaataa see agiyoo kuwa inii miya masiyaa bagee yuwa mée kiyaabuu seta menaa

1 Kuwa kisega menaa kuwa kaa anii bedaa ebea-ebea menaa ena
kisiinaka, mee ko kisee: Yoga ena, waa peedi kaa kaboo nagamee me
yamaataa see agiyoo kuwa se masiyaa, waa ebo kiyaa wodoo too masiyaa,
nagamee boota kaama wodoo too masiyaa. Waa mikee kuwa agiyoo
uduma epoo mée kaatagi kiya waa peedi yoka se masiyaa, ebo bagee me
menaa too yayeewoo siyaa, mée me agiyoo aii yaokagee see bagee see see.
2 Waa peedi see kaboo waa diitoo taa see bagee agoo, nagamee me yogaa
to taano yamaawoo seta agiyoo-pagiyoo yuwa yadeewoo siyaa bagee miya
agoo. Yogaa to me okoo me menaa yayeewoo naadi kaama mona naagoo,
nagamee me bogaano taa kaboo "Epeekaa mee tahun yiba kuwa agiyoo
yuwa yogaa to namanii" see aseta naagoo monaa kaa.
3 Inii miya kisee. Yoga yuwa see see inii ewo see kaboo kuwa magaa da
kaa pesee yago agiyoo yuwa me inii mée penee siwoo naadi kaama inii
okoo me menaa yayeewoo seta.
4 Kiya mona naagoo kega see kaboo Ogatamee Wa me Yogaa magaa da
kaa isii see aseta. Waa ko api ena me kabata Mée, Musa me menaa deewoo
seta begaa kaa kabata.
5 Ogatamee Wa me kuwa Musa me menaa ma aagadi seta bagee yuwa
kuwa okoo daba daagimaa peeyaano see naadi Wayoopaa magaa da kaa
isii see aseta. Inii Ogatamee me yogaa yuwa maniyaa agiyoo masiyaa bagee
yuwa mée kiyaano see naadi Waa isiyaata.
6 Ikii mikee Ogatamee me yogaa kemaata Wayoopaa Wa me Roh mee
Ogatamee me inii dimi yiba mée yaisiyaata kaama Roh me "Abba, Neataagi,
wae" see wegataa see.
7 Kisee kemaata eto kaama wodoo ikii ko agiyoo yaokageesi naadi
peneata bagee yuwa se kiya dedee see yogaa yuwa. Ikii ko Ogatamee me
yogaa kemaata Wa me yogaa yuwa yamaataa see agiyoo kuwa ikii miya
masiyaa bagee yuwa kikiyaabuu seta.

Paulus me dimi gaagaa seta menaa

8 Ikii idukaa Ogatamee ewo see kaboo ikii me makapaa pesee yago agiyoo
yuwa kaa, Ogatamee taa see agiyoo kuwa kaa dimi maataata kaama okoo
me agiyoo yaokageesi naadi peneata bagee yuwa keta.
9 Kiya eto ko ikii Ogatamee ipi see bagee yuwa kegea. Ikii Ogatamee ipi
kegea see kisega kiya Ogatamee me ikii keipi kigi see kuwa mikee kisega.
Ikii kisee bagee kemaata kaasee kaa ikii kuwa otoopa magaa da kaa pesee
yago agiyoo kuwa kaa bedaa wiyaagoo to ma dimi maataakea ya? Kuwa
dabaa see agiyoo too yoka ikii kaagaa ena ma kuwa agiyoo yuwa me agiyoo
yaokageesi naadi napeneasiino ede see dimii mee ikii agoo ye?
10 Mee ko ikii Yahudi bagee me ebo naagoo kaa agiyoo kuwa deewookea,
bedaa okoo me ebo kenoo kaa agiyoo ma, ebo wagii kaa agiyoo ma, tahun
kaa agiyoo miya uduma ikii deewookea kuwa yaai.

4:6 Rom 8:15-17 **4:8** Kol 2:20-23

11 Ni me kana ma kiiwegagee sema menaa kuwa wuutu-waatu siyaa
naadi wedaaga.

Paulus me petamanii yaato neke-nekee seta menaa

12 Neebee nokaa yuwa, anii esee maamaa kisiino ko: Anii ikii see
see mokoo keta yoka ikii miya anii see see kaai.* Ikii pedeo ena ma
naukuwaano taa kemea.
13 Mee ko idukaa anii petamanii Yesus me doometa menaa kiiwegataaka
too ni me maa da kaa meanta agiyoo agoo see kuwa ikii miya nadeemea.
14 Mee meanta agiyoo mee kaa ikii me waa kaasee mée to see nagaayaa
kiya ikii me be nagaano miya taa, yaai see dimii miya nagaano taa.
Anii Ogatamee me malaikat bagee ena mokoo ikii me daamaa badaa
namaamea. Mikee, Kristus Yesus mee badaa maayaa see see ikii me
daamaa badaa namaamea.
15 Kuwa kaboo da ikii ede ma, ede ma daamaa nakoo semea. Mikee, ikii
me emaa masii yuwa gobamaata kaama anii neeyaa see ukuwamaayaa
kiyu ko ikii me yaku gaano taa kaa anii aii neeyaa. Ikii kisee dimii mee
daamaa nagaamea see kuwa mikee kisega yoka kuwa dimii kuwa kaasee
kaa eto taa kiyaagea ya?
16 Anii mikee menaa too kiiwegageeka kiya eto anii ikii ma yape bagee
mokoo see nagaagea ye?
17 Kuwa koopoo see menaa kiiwegataa see bagee kuwa ko ikii okoo yaato
omaago ma kimiyaabuukea kiya daamaa dimii kaa se. Okoo me ikii inii
ma kipatagaanta kaama ikii me okoo yaato too obeewoosi naadi dimii agoo
see bagee yuwa.
18 Mée me ikii okoo yaato omaago ma kimiyaano kuwa ko okoo daamaa
dimii kaa kimiyaayu ko daamaa, ede. Kiya anii ikii ma kiituyaa kaboo
miya, kiitoono taa kaboo miya mée me kisee daamaa dimii kaa kimiyaayu
too daamaa yoka kuwa koopoo see menaa kiiwegataa see bagee kuwa gaai.
19 Ei, ikii ni me epa see yogaa yuwa sooi. Yoga kabaano see kaboo apii
to boodi ebo abaayaa see see anii miya ikii kaa dimi kigaagaa ebo ketaaka.
Idukaa anii dimi kigaagaa seta see see bedaa eto miya anii ikii kaa dimi
kigaagaa siwooka, kisee too Kristus me iyee mee ikii yiba ebo kega ii see
kuwa awee da kaa kidiita yoo too.
20 Anii apanaa kisiyaa menaa kuwa mapea menaa kisiipa naa ya, kisee
anii dimi abanaaka yoka anii eto kuwa omaago ma menaa kisetaaka kuwa
ekeata kaama ikii ma enaataa daamaa kiitoga naaki ou see dimii mee ebo.

Hagar ma, Sara ma wiya kaa ebea-ebea menaa

21 Ei, ikii Musa me menaa deewoo taano ede see bagee kuwa anii mena
ena kisiinaka, mee ko Musa me menaa kuwa ikii se nekeenegea ye?
22 Kuwa ebeamaata menaa ena ko kisee: Abraham mee paayogaa yogaa
wiya kabata. Ena mee ko hamba kiyaata see apii me yogaa mee. Ena mee
ko maa apii to me yogaa.
23 Hamba kiyaata see apii me yogaa mee gaayu ko mée me gaata-gaata
doodoo kabata. Kiya maa apii to me yogaa mee ko Ogatamee me "Anii yoga
ena kaniita" see aseta menaa da doodoo kabata.

---

* **4:12** "Anii ikii see see mokoo keta yoka ikii miya anii see see kaai" see menaa mee ko Paulus waa Yahudi bagee kiya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa see see keta. Waa Yahudi bagee me deewoo siyaa menaa kuwa se deewooki yoka kuwa Galatia wee kaa magaa kaa apanaa tomaa kaa bagee okoo miya kuwa menaa se deewoosi naadi "Ikii miya anii see see kaai" see aseta. **4:22** Kej 16:15, 21:1-2

24 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Kuwa apii wiya kuwa ko
Ogatamee me aseta menaa wiya kuwa ebea-ebea. Kuwa aseta menaa ena
mee ko idukaa Sinai bagoo to kaa kaama Ogatamee me Israel bagee yuwa
paagoo "Anii miya kisee-kisee daamaa kiukuwawoo taapa, ikii me miya
kisee-kisee daamaa naukuwawoo, nadeewoo taai" see menaa kuwa aseta.
Kuwa deewoosi naadi aseta menaa kuwa ko hamba kiyaata see apii Hagar
mee ebea-ebea. Bedaa kuwa Musa me menaa ma aagadi seta bagee yuwa
kuwa ko Hagar me kabawoo seta yogaa yuwa ebea-ebea.
25 Hagar mee ko idukaa Arab magaa kaa Sinai Bagoo to mokoo, eto kiipaa
Yerusalem magaa mee mokoo. Hagar ma, bedaa kuwa wa me kabawoo
seta yogaa yuwa ma kuwa uduma Yahudi bagee yuwa ebea-ebea, Musa
me menaa ma aagadi seta bagee yuwa ebea-ebea kuwa.
26 Kiya Yerusalem magaa mee, epoo to wodoo yaato magaa mee ko maa
apii mee ebea-ebea. Waa ko kuwa menaa ma aagadi taano taa see apii,
inii baayo mokoo.
27 Wa kaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Ei, pai keta apii, yoga peenaa ma kabaano taa apii, aa ede ma, ede ma
taai!
Yoga boodi abaano taa see apii aa oogita ma, ede ma, ede ma siwoo
taai!
Mee ko pai agoo see apii to waa yoga eebaa kiya
ekeata apii wa me yogaa kuwa esee eebaa kedaa siwooka" see menaa
ebeamaata.† *Yes 54:1*
28 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Isak mee see see bagee. Ogatamee me
"Taa ma taa Sara mee yoga ena agoo kaata" see aseta menaa doodoo wa
me yogaa agoo keta. Mee see see mokoo ikii miya Ogatamee me mée aseta
menaa kuwa doodoo Wa me yogaa yuwa keta.
29 Idukaa kuwa kaboo da mée me gaata-gaata dimii kaa kabata yogaa to
me Roh me gaata-gaata dimii kaa kabata yogaa to mee wegee-wegee seta
see see eto miya kisee.‡
30 Kisee koo taakea kiya Ogatamee me menaa yiba mapea menaa
ebeamaata naa ya? Mee ko kisee: "Nagamee me yoga yamaayaa agiyoo
kuwa noonaa yuwa mee hamba kiyaata see apii to me yogaa to waa miya
maneekee se, maa apii to me yogaa to wa me too masiyaa yoka kuwa
seepuguu abagaai" see ebeamaata.
31 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, kuwa api wiya kaa ebea-ebea
menaa kuwa daamaa nekeenii. Inii ko mee hamba kiyaata see apii me
yogaa yuwa se kiya maa apii to me yogaa yuwa too.

5

Kristus me inii daba mée peeyaata kemaata daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kristus me inii kisee gadimaano taa kaa daamaa umiwoo, toowoosi
naadi Wa me inii mée gokataata kaama daba mée peeyaata. Kisee kemaata
ikii koogo makii taa see kaa toowoo taai. Ikii bedaa wiyaagoo to ma kuwa
menaa ma aagadi seta bagee yuwa kiyaa yoka gaai.

---

† **4:27** "Ekeata apii wa me yogaa kuwa esee eebaa kedaa siwooka" see menaa mee ko Sara kaa menaa. Waa pai keta apii kiya wa me asii-kaba-kaba bagee mée eebaa kedaa siwoo seta. ‡ **4:29** "Eto miya kisee" see menaa mee ko idukaa Ismael me Isak wegee-wegee seta see see kuwa eto Musa me menaa deewoo see bagee yuwa me ikii Roh pesee kaa Yesus me doometa menaa doowoo see bagee yuwa kiwegee-wegee taakea naadi aseta menaa mee. **4:30** Kej 21:10 **5:1** Kis 15:10-11, Rom 8:1-2

2 Eto ko anii Paulus me ikii gaamaasea naadi menaa mee ko kisee: Ikii
kado ponee nadaapeasi yoka naadi ekaato ekegatayu ko Kristus Wa me
ikii kaa daamaa kiukuwata agiyoo kuwa wuutu-waatu siyaa yoka daamaa
nekeenii.
3 Anii bedaa kaagaa ena ma kisiino ko: Okoo kado ponee nadaapeasi
yoka naadi ekaato ekegataayaa bagee kuwa okoo me mee menaa too se
kiya Musa me menaa kuwa se-menaa, we-menaa uduma miya deewoo
taano gaano pedeo see bagee kiyaa.
4 Kiya iyo. Ikii Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see nadeesi naadi
Musa me menaa deewoo see bagee kuwa ikii Kristus ma patagaanta bagee
yuwa. Ikii Wa me inii aii mée epa dimii mee tapaato yaato ekeata omegee,
toogee see bagee yuwa kegea.
5 Kiya inii gaayu ko inii Roh pesee kaa Yesus mikee gaawoo naadi kaama
Ogatamee me aa sikii, aa miya nao see mée asiitagi naagoo moga migi
naaki ou see dimii kaa diitoo, Wa kaa dimi kotopiwoo, umiwoo see.
6 Mikee, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee gaayu ko
kado ponee daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya kuwa maa agiyoo se.
Yesus mikee nao naadi epa mée aagaa taano mee too mikee okaa da ebo
menaa.
7 Idukaa ikii mikee menaa too omaago ma peneata daamaa doowoo
semea kiya eto ko taa, kaasee kaa ya? Okoo ikii kitaamege-taamege naadi
mikee see menaa yuwa se kiobeeyaagea bagee kuwa maamee me naa ya?
8 Ikii okoo yaato misi naadi kiiwegataa see menaa kuwa ena, Wa me ikii
Ni yaato nameei see kisetaa see Mée me menaa mee se.
9 Roti gaayu ko "Ragi yeeyee peenaa too agoo kiyaa miya kemoo to uduma
iyadoo pakayaayaa" see wegayaa yoka gaai.*
10 Inii paaya Tuhan ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee yoka ikii
kuwa apanaa menaa yuwa si yayiipea ii see kigaaga. Kiya mee ikii dimi
ewo kikiyaagi mée mee ko waa ebo bagee kiyaa miya wa kaa pedeo
yadootagaatagi.

11 Neebee nokaa yuwa, kuwa kado ponee yadaapeasiino gaano pedeo
see menaa kuwa anii se weganaa siyaa. Anii kisee menaa wegaakee naaki
kuwa Yahudi bagee yuwa me naepa kaa se nawegee-wegee siyaa, se maa?
Mikee, anii kisee menaa ma aatabi seta naaki ni me weganaa see menaa
kuwa okoo me daamaa ede kiyaa. Kiya ani me "Kristus mee piya bokoo
to kaa mée yaboota" see menaa kuwa too weganaaka kemaata okoo ni me
menaa nabe kegea.
12 Kuwa ikii dimi gaagaa kisiyaabuukea bagee kuwa okoo ekaato kado
ponee to too se kiya edo yuwa uduma miya daapeasiino too daamaa see
gaaga.

13 Neebee nokaa yuwa, ikii kuwa deewoo see menaa ma aagadi siyaa kiya
kuwa menaa kuwa Ogatamee me kigokataata kaama daba kipeeyaano see
naadi ikii Ni paagoo nameei see kiseta. Kisee kemaata ikii me pedeo ou
dimii kuwa ekeasii. Ikii me 'Kuwa anii nagadimeta menaa kuwa Ogatamee
me nagokataata kaama daba napeeyaagi kemaata eto ko ni me ou gaayaa-
gaayaa kuwa daba ukuwayaa' see dimii mee ikii se gaai. Kisee se kiya ikii
me epa dimii mee kaa daamaa agiyoo kuwa too aii aaukuwagee siwoo taai.

---

* **5:9** "Ragi yeeyee peenaa too agoo kiyaa miya kemoo to uduma iyadoo pakayaayaa" see mee mena nekeeniino yaato ko makapaa menaa peenaa too kiyaa miya mée eebaa pedeo kiyaayaa yoka kuwa koopoo see menaa kuwa gaai naadi ebea-ebea menaa mee. **5:9** 1Kor 5:6 **5:13** 1Pet 2:16

14 Mikee, Musa me menaa uduma manii to ko mena ena too too, mee ko
kisee: "Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai" see
menaa da mee.
15 Kiya ikii aawisi-maawisi, aakago-maakago, kisee ego aada-maada siyu
ko ikii pedeo aakiyaabuu taapea yoka nekeenii.

Mée me ou gaata-gaata kuwa ena, Roh me ou gaata-gaata kuwa ena see nekeensi naadi menaa

16 Ani me kisiino ko: Ikii Roh ma epo enaataa peenaa segee taai. Ikii
kisee umiwoo, toowoo naadi kaama mée me iyee kaa ou see gaata-gaata
kuwa ikii se obeapea.
17 Mee ko mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa me Roh me ou
see gaata-gaata kuwa wisintagaa siyaa, bedaa Roh me ou see gaata-gaata
kuwa me mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa wisintagaa siyaa, kisee
aawisii siwoo siyaa. Kisee aawisii siwoo naadi kaama ikii me ede gaayaa
agiyoo kuwa se ukuwawoo siyaa.†
18 Kiya ikii Roh mee Wa keta kiipeeyu ko ikii kuwa idukaa deewoo seta
menaa yuwa ma se aagadi siyaa.
19 Mée me iyee-payee kaa ukuwayaa agiyoo kuwa awee da kaa
nekeeniyaa, kuwa ko kisee: otoopa api doonaa, paayogaa doonaa taano
ma, apanaa kisee pedeo ou dimi-pami kaa ukuwanaa, peenaa see agiyoo
yuwa ma,
20 bedaa makapaa ogatamee kaa dimi magaano ma, deo tomaa-tomaa
ma, be aagaa taano ma, aawisi-maawisi taano ma, kagoo kaa anii naaki ou
see dimii ma, kagoo dimii, kagoo menaa ma, anii eboo mee too miya see
dimii ma, mée aawiginee siyaano ma, mée ukuu baaniyaano ma,
21 anii naaki ou see dimii ma, boomagaa see uwoo noomaata kaama
otoopa-otoopa senaa taano ma, bedaa apanaa kuwa see see agiyoo miya
agoo. Anii miyoo taa kisema see see bedaa kisiinaka, mee ko kuwa agiyoo
yuwa koo senaa see bagee kuwa uduma Ogatamee Wa too ebo totaa see
yoo epo enaataa se tootagea, masiyaa agiyoo kuwa miya peenaa ma se
masiitagea.
22 Kiya Roh me daamaa ekadaa siyaa poo kuwa ko kisee: epa dimii
ma, ede ma, ede ma dimii ma, koogo adumeta dimii ma, dimi animaata
koogo toomagaano ma, dapuu see dimii ma, mée kaa daamaa agiyoo
yaukuwaano ma, se daayaata kisee too ukuwawoo taano too dimii ma,
23 daba see dimii ma, bedaa ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano
ma, see kuwa. Kuwa uduma ukuwaano daamaa, kisee ukuwaano daa see
menaa kuwa se wegayaa.
24 Kristus Yesus Waa nekee keta bagee kuwa ko okoo me pedeo ou, kiitoo
ou, kaatoo ou, kisee mée me iyee kaa ou dimi-pami kuwa uduma boosi
naadi okoo me kuwa uduma piya bokoo to kaa paku wugitaata kaama
toowoo siyaa, okoo kisee bagee yuwa.
25 Roh me inii umiino, toono kuwa gipii mée kiyaata kemaata inii Roh
sekaataa epo enaataa niipeenaa segee siwoo taai.

5:14 Im 19:18, Rom 13:8-10, Yak 2:8 **5:16** Rom 8:5-8, 1Pet 2:11 † **5:17** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko ikii me ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasea naadi aawisii siwoo siyaa. Kuwa ko inii Roh me gaata-gaata doodoo ukuwaanaka ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasi naadi mée me iyee kaa ou see dimii mee me wisintagaa siyaa. Bedaa inii mée me iyee doodoo ukuwaanaka ou see gaayaa agiyoo kuwa se ukuwasi naadi Roh me wisintagaa siyaa, kisee mée me iyee kaa ou see gaata-gaata kuwa ma, Roh me ou see gaata-gaata kuwa ma aawisii siwoo siyaa. **5:21** 1Kor 6:9-10, Ep 5:5 **5:24** Rom 8:13, 13:14, Kol 3:5

26 Ebo poga-poga see dimii mee se, mée aakago-maakago siyaano menaa
kuwa miya se, bedaa anii naaki ou see dimii mee miya se aagaa taai.

6

Daamaa agiyoo aaukuwageesi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, ikii mée waa ena me pedeo agiyoo ukuwataaki
see deeyu ko ikii Roh sekaataa maamaa peenaa see bagee yuwa me waa
mikee see etaa da kaa metaki meansi naadi dimi daba kaa badaa maagii.
Kiya ikii nekeenii, waa see see ikii miya pedeo ukuwasea naadi kigaadee
siyaa yoka ikii ekaato daamaa dii.
2 Bedaa ikii paagoo dimi gaagaa, dimi boodi ketaakea bagee agoo kiyu
ko okoo paagoo daamaa eetotaa, daamaa tabogetaa, ikii kisee daamaa
aaukuwawoo segee taai. Ikii kisee aaukuwawoo naadi kaama Kristus me
inii deewoosi naadi mée manta menaa kuwa daamaa deewoo siyaa.
3 Mée waa ena, waa peedi kiya anii ebo bagee yoka naadi kisee daamaa
aaukuwawoo taai see menaa kuwa ukuwaano be kiyu ko waa ekaato
deebaa siyaa.
4 Ikii mée gakata ekaato ipiipi dii. Ikii me 'Ni me ukuwataa see agiyoo
kuwa daamaa ye, pedeo ye' see kuwa ipiipi gaagaa taai. Daamaa kiyu ko
waa ekaato kaa ede ma, ede ma taatagi, bedaa wa me 'Apanaa bagee me
ukuwayaa agiyoo kuwa daamaa ye, ni me ukuwayaa agiyoo yuwa daamaa
ye' see kuwa wa me se ebeadee taapi.
5 Mee ko mée ena me ukuwasi naadi wa kaa yadootaata agiyoo kuwa
wa me daamaa dootaa, mée ena me ukuwasi naadi wa kaa yadootaata
agiyoo kuwa wa me daamaa dootaa, kisee mée ena-ena daamaa doowoo,
ukuwawoo segee taapea yoka ikii ipiipi dii.
6 Ogatamee me menaa mée topetaa see mée gaayu ko kuwa menaa
topetaa see bagee me daamaa agiyoo uduma noonaa waa manii.
7 Ikii ekaato deebaa siyaa yoka daamaa nekeenii: Ogatamee mee ko mée
me se deebaa semaayaa see Mée. Mee ko mée gakata okoo me ukuwanaa,
weenaa siyaa agiyoo kuwa doodoo too masiitagea yoka gaai.*
8 Mikee, okoo ekaato okoo me ou gaata-gaata dimii kaa otoopa
ukuwanaa, weenaa siyaa bagee kuwa okoo me kisee ukuwanaa, weenaa
sepea doodoo da taa masiitagea, kuwa ko okoo pedeo kaatagea. Kiya Roh
me ou gaata-gaata dimii kaa daamaa ukuwanaa, weenaa siyaa bagee kuwa
okoo me Roh kaa kaama agiyoo daamaa masiitagea, kuwa ko okoo iminoo
miya, iminoo miya kisee too toowoo taatagea.
9 Eto ko 'Anii daamaa agiyoo ukuwagee taano kana, be' see dimii mee
se niigaai. Inii daamaa agiyoo kuwa se daata kisee too ukuwawoo siyu
ko daamaa ukuwanaa, weenaa setaa to mokoo da masiyaa naagoo inii
daamaa masiitagea.
10 Kisee kemaata inii daamaa agiyoo mée yaukuwaano daamaa see
kaboo mée uduma kaa daamaa agiyoo niiyaukuwagee taai. Kisee miya
inii Yesus mikee gaayaa bagee kuwa inii paaya ena kenaa bagee kemaata
inii me kisee daamaa agiyoo kuwa maamaa aaukuwawoo segee taai.

Wodopasi menaa

6:2 Rom 15:1-3 **6:3** 1Kor 3:18 * **6:7** Mena nekeeniino yaato ko bugi kaa agiyoo weenaa siyaa see see mokoo mée noonaa daamaa agiyoo ukuwanaa siyaa, mée noonaa otoopa pedeo agiyoo ukuwanaa siyaa. Okoo me kisee weenaa seta agiyoo doodoo masiitagea yoka Ogatamee mee deebaa taano ko iyo. Kisee okoo ekaato too deebaa taapea naadi ebea-ebea menaa mee. **6:8** Rom 6:21-23, 8:12-13

11 Eto mee wodopasi menaa ponee to mee ko ni me yagaa da me too
kiebeataaka. Anii kuwa hurup uduma ebo kaa too kuwa deede.
12 Eto ko kuwa má yaato kaa agiyoo yuwa kaa ebo poga-poga siyaa bagee
kuwa gaai. Okoo me "Ikii kado ponee daapeasiino mee miya gaano pedeo
yoka" see omaago ma kisegea. Okoo me kuwa Kristus mee piya bokoo
to kaa mée yaboota menaa kuwa kaa Yahudi bagee yuwa me nawegee-
wegee taapea yaai naadi kaama okoo me kuwa má yaato kaa menaa kuwa
omaago ma kisegeekea.†
13 Mikee, kuwa kado ponee daapeasiino menaa peneata bagee kuwa okoo
me apanaa kisee deewoo see menaa yuwa se deewoo see bagee yuwa. Ikii
okoo me menaa yayeeta kaama kado ponee daapii sepea ko okoo me "Ni me
menaa nayeeta kaama kisee ukuwagea" see menaa kuwa weganaa taapea.
Okoo kisee ebo poga-poga taano see naadi omaago ma kisegea bagee yuwa
too.
14 Kiya anii ebo poga-poga taano dimii mee anii taa, anii be. Inii epoo
Mée Tuhan Yesus Kristus Waa piya bokoo to kaa mée yaboota kemaata
yaapaagee taano see dimii mee too anii ede. Kisee kemaata anii kuwa
magaa da kaa dimi-pami kuwa ma enaataa piya bokoo to kaa boota. Piya
bokoo to kaa kuwa dimi-pami kuwa ani kaa kaama napekataami.
15 Kado ponee daapeasiyaa miya, se daapeasiyaa miya kuwa maa agiyoo
se. Dimi menaa da gipii kiyaano mee too mikee okaa da ebo menaa.
16 Mee mena kamuu da mee daamaa peneata doowoo see bagee kuwa
uduma mikee Wa me bagee, okoo miya mikee ki Israel bagee. Okoo
Ogatamee me epa gaakee kaa dimi mena koogo daamaa kiyaabuu taa see.
17 Anii ko Yesus yaato bagee ii see nanekeensi naadi agiyoo kuwa ni me
maa da kaa agoo yoka eto kaama wodoo mée me se nadaadaa siyaai.‡
18 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii
kiepa dimii mee ikii dimi yiba kiitoogeesi naadi kiasega. Amin. Kiyoo too.

---

† **6:12** Kuwa bagee kuwa ko Kristus mée yaboota menaa kuwa too sikii, kuwa kado ponee daapeasiino menaa kuwa ekeasii, see menaa kuwa wegaano weda see bagee yuwa. **6:14** Gal 2:19-20 ‡ **6:17** Paulus mee Yesus me menaa yadoonaa see mée kemaata mée me waa wegee-wegee seta. Kuwa me kaama wa me maa to kaa abuu yobe yuwa agoo. Kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee kuwa mée me okoo se wegee-wegee siyaa. Okoo ko Yesus yaato taa see bagee kemaata okoo abuu yobe taa, kado ponee daapeasiino gaano pedeo see menaa wegataa see bagee yuwa too yoka kisee menaa me se nadaadaa siyaai, see kuwa Paulus me gaamaasi naadi aseta menaa mee.

Epesus
Paulus me Epesus magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba toogeeki too ebeata kapogee. Wa me mee kapogee yiba yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Ogatamee Waa idukaa esee petamanii kaama 'Anii kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaabuu taata' see dimii gaata yuwa kuwa uduma mikee Wa me Yesus Kristus doodoo mée yaukuwaaniyaabuu siwooki ii see kuwa daamaa nekeensi naadi menaa yaebeamaata. Mee ko Ogatamee me kuwa Yahudi bagee yuwa too se kiya mée tomaa-tomaa apanaa yuwa miya okoo paaya Yesus mikee gaakee kaa mée kutuu ena too too kiyaabuu taata, see dimii gaata. Bedaa Wa me inii daba mée daagimaa peeyaano mee ko Wa me mée epa dimii mee kaa too, inii me daamaa ukuwaakee agiyoo kuwa kaa se. Wa me inii Yesus mikee gaata bagee yuwa daamaa mée wigintaata kaama gipii see dimii ma, gipii see iyee ma kuwa mée manta. Bedaa inii me umiyaa, tuyaa yiba inii Ogatamee me mée manta agiyoo kuwa maataata doonaa naadi kaama Iblis me mée gaadee segee siyaa agiyoo daba, peedi yakiyaabuu siwoo siyaa. Paulus me kuwa see see menaa mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-14 Petamanii menaa ma, Ogatamee me Kristus doodoo esee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kaa yaapaagee seta menaa ma
1:15-23 Yesus Wa me asii-sege siyaa yuwa okoo daamaa ipi kisi naadi sembahyang yaseta menaa
2:1-10 Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaano kuwa ko Wa me mée epa dimii mee kaa too see kuwa nekeensi naadi menaa
2:11-22 Ogatamee me Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo Kristus doodoo aaemee-emee yasiyaata kaama mée kutuu ena too too kiyaabuu seta menaa
3:1-13 Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa Paulus me naweganaasi naadi wa kaa yadootaata menaa
3:14-21 Paulus me sembahyang menaa
4:1-16 Inii Yesus yiba mée kutuu ena too too kemaata ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
4:17–5:21 Idukaa iyee mee ekeata kaama gipii see iyee mee too doowoo taai naadi menaa
5:22–6:9 Ekea bogaa ma, ena ee kaa bagee ma okoo tupiino menaa
6:10-20 Ogatamee me inii Iblis me mée gaadee siyaa agiyoo daba, peedi yakiyaabuu siwoosi naadi mée manta agiyoo yuwa kaa ebea-ebea menaa
6:21-24 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Mee kapogee mee anii ikii Epesus magaa kaa Ogatamee me ikii daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa paagoo, ikii Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see bagee yuwa paagoo kiebeataaka.

2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasega.

Ogatamee me Kristus doodoo esee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta agiyoo kaa yaapaagee seta menaa

3 Ogatamee mee, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi mee
niiyaapaagee taai. Inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi Wa me Roh
kaa agiyoo-pagiyoo uduma epoo to wodoo kaama inii kaa daamaa aii mée
manta Mée mee.
4 Mikee, esee idukaa uwoo to, magaa to ogaatagaano taa kaboo
inii Kristus ma aatawa-maatawa mée siyaano see naadi daamaa mée
wigintaata. Inii me pedeo yuwa wiginiwoo segee naadi kaama Wa emaa
dagii da kaa pedeo ena ma taa see bagee yuwa kisi naadi kisee daamaa
mée wigintaata.
5 Esee idukaa petamanii kaama Wa me inii mée epa kaa 'Yesus Kristus
doodoo okoo Ni me yogaa yuwa kiyaabuu taata' see dimii gaata. Wa me
esee ede kaa kisee daamaa mée yakoo seta.
6 Inii Wa me epa see Yogaa mee ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama
Wa me epaa mee inii kaa daamaa aii mée manta. Wa me mée aii epa dimii
mee esee ebo, esee asii-sege kemaata inii Waa yaapaagee siwoo see.
7 Yogamee Wa me tadaa me inii daba mée peeyaata, Waa doodoo inii
me pedeo yuwa epa mée yaekeata. Ogatamee me mée epa dimii mee esee
maamaa ebo kemaata kaama kisee mée yakoo seta.
8 Wa me epaa kuwa maamaa eebaa inii kaa mée yadegayaata, Wa me
se-ipi, we-ipi dimii kuwa kaa aii mée yadootaata.
9 Wa me idukaa kaama 'Anii kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaabuu
taata' see dimii gaata yuwa kuwa Wa me awee da kaa kiyaano taa, eto too
Wa me ede kaa inii awee da kaa ipi mée kiyaagi. Kuwa ko Wa me idukaa
gaata dimii yuwa kuwa inii paagoo 'Mikee, Kristus doodoo ukuwaaniyaagi
ii' see kuwa awee da kaa ipi mée kiyaagi.
10 Kuwa Wa me idukaa gaata dimii yuwa kuwa uduma ukuwaaniyaatagi
monaa kaa kega kaboo epoo to wodoo agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma,
se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma Kristus yiba kutuu ena too too kiyaata
kaama Waa mumoo to mokoo ebo tuyaatagi.
11 Ogatamee Wa me 'Anii kisee ukuwaata, kisee ukuwaaniyaata' see
gaata-gaata doodoo too agiyoo-pagiyoo kuwa uduma ukuwaaniyaabuu
siwoo taa see Mée. Idukaa esee petamanii kaama Wa me gaata-gaata
doodoo inii daamaa mée wigintaata. Wa me inii Kristus ma aatawa-
maatawa siyaata kaama Wa me agiyoo daamaa masiino bagee mée kiyaata.
12 Mee ko inii petamanii inii keta Kristus kaa dimi kotopiwoo seta bagee
kuwa inii me Waa ebo, Waa asii-sege nao see yaapaagee siwoosi naadi Wa
me inii daamaa mée wigintaata.
13 Ikii miya Kristus Wa me mikee menaa kuwa daamaa yeemea. Wa
me ikii daba kidaagimaa peeyaano see naadi doometa menaa kuwa ikii
yeeta kaama Kristus mee mikee nao see gaamea. Ikii Kristus mikee
gaata kemaata Ogatamee Waa nekee see bagee yuwa ii see awee da kaa
nekeendaasi naadi Roh Kudus mee kineeta, Wa me "Roh Kudus mee
kiniipa" see aseta menaa doodoo.

1:3 Rom 8:29-30, 2Tim 1:9-10 **1:5** Rom 8:14-17 **1:7** Rom 3:24-25, 1Pet 1:18-19 **1:13** 2Kor 1:21-22

14 Mee ko Wa me bagee yuwa maniyaa agiyoo apanaa yuwa kuwa inii
taa ma taa masiitagea ii see kuwa nekeensi naadi Wa me Roh Kudus mee
keta inii mée manta. Roh mee inii ma epo enaataa toogeeki, kisee too
Ogatamee Waa nekee bagee okoo daba peeyaatagi naagoo too. Kuwa me
kemaata Waa ebo, Waa asii-sege see yaapaagee siyaa.

Paulus me okoo Kristus Wa me asii-sege siyaa yuwa daamaa ipi kisi naadi sembahyang yaseta menaa

15 Wa me kisee daamaa mée yaukuwamaata kemaata eto ko anii ikii kaa
paamee dimii ebo. Mee ko ikii me Tuhan Yesus mikee gaayaa dimii mee
ebo, bedaa Wa me daamaa wigintaata wa too bagee apanaa yuwa uduma
ikii me okoo epa gaayaa dimii mee miya ebo, see menaa kuwa anii yeema.
16 Kisee yeeta kaama anii sembahyang siyaa kaboo ikii kineke-nekee
naadi ikii kaa Ogatamee paagoo se daata kaama kisee too kiasegeeka.
17 Mee ko anii inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus me Eboo Ogatamee mee,
Asii-sege see Mée Nagamee paagoo Wa me Roh doodoo esee ipi see dimii
mee ikii kaa maamaa kineesi naadi kiasegeeka. Kisee kineeta kaama ikii
me Ogatamee mee kisee Mée, kisee Mée ii see kuwa awee da kaa daamaa
keipi kiyaabuusi naadi kiasegeeka.
18 Bedaa emaa me deeyaa mokoo ikii dimi mena kaa emaa yuwa kuwa
Wa me daamaa awee kikiyaata kaama Wa me daamaa kiukuwaaniyaabuu
siyaa agiyoo kuwa ikii daamaa ipi kesea naadi kiasegeeka. Kuwa ko ikii
Wa me Ni paagoo nameei, Anii ikii kaa kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu
siwoo taata yoka, see kiseta menaa kuwa ikii daamaa ipi kiwoo, Wa kaa
dimi kotopiwoo, kisee umiwoo, toowoosea naadi kiasegeeka. Bedaa Wa
me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa paagoo esee ebo, esee asii-sege
see maniitagi agiyoo kuwa miya ikii daamaa nekeensea naadi kiasegeeka.
19 Bedaa Wa me inii Kristus mikee gaayaa bagee yuwa kaa daamaa mée
yaukuwaano pesee kuwa wa too, esee ebo, mee asii taa, see kuwa miya
ikii daamaa ipi kesea naadi kiasegeeka. Kuwa Wa me esee ebo see pesee
kuwa Kristus kaa miya yaukuwata,
20 mee ko Wa me pesee da kaa Kristus mee boota kaama aya andoo
peeyaata kaama epoo to wodoo Wa me dagi yagaa yaato ebo tuyaa yoo
animaayaata.
21 Kristus Wa me ebo totaaki mee ko esee ebo, esee asii-sege. Ekaa yago
bagee miya, ekaa yago agiyoo miya, se-ebo, we-ebo, se-pesee, we-pesee
kuwa uduma peedi. Eto mee begaa kaa too se kiya bedaa kaama mee
begaa kaa miya kisee too ebo toowoo taatagi.
22 Ogatamee me Kristus Wa too ebo tusi naadi se-agiyoo, we-agiyoo, se-
bagee, we-bagee kuwa uduma peedi yaekeata kaama Kristus badoo da
miyoo taa yaekeata. Bedaa kuwa uduma Kristus Wa too Mumoo to kisi
naadi Ogatamee me Kristus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo Waa manta.
23 Kristus mikee gaayaa bagee uduma ko Wa me maa to mokoo. Inii Waa
ma aagadi-maagadi naadi Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa
uduma inii miya agoo, Wa me kisee pudii mée yasiyaayu. Wa me se-agiyoo,
we-agiyoo uduma miya Wa yiba agoo kiyaa yuwa pudii siyaabuu siwooki.

2

Ogatamee me inii daba mée daagimaa peeyaabuu seta kuwa Wa me mée epa dimii mee kaa too see nekeensi naadi menaa

---

1:21 Kol 1:16-18

1 Idukaa ikii Wa me menaa si yayeeta kaama pedeo ukuwagee siwoo seta
agiyoo kuwa me ikii boota bagee mokoo keta.
2 Kuwa kaboo da ikii magaa da kaa pedeo iyee-payee kaa too umiwoo,
toowoo seta. Epaawee da kaa ebo totaa see mée damaa to wa me menaa too
ikii yayeewoo, obeewoo seta. Eto kiipaa mee ebo totaa see mée damaa to
me kuwa Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee yuwa pesee kiyaabuu
segeeki.
3 Okoo see see inii uduma miya idukaa pedeo ou dimii kaa too omegee,
toogee seta. Inii má yaato miya, dimi mena yaato miya pedeo ou, kiitoo ou,
kaatoo ou naadi kaama Ogatamee me kagoo kaa mée aii pedeo kiyaayaa
bagee keta, apa yuwa see see.
4 Inii kisee bagee keta kiya Ogatamee Wa me inii mée epa dimii mee esee
ebo, Wa me esee maamaa epa mée gaata.
5 Inii me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa me inii boota bagee mokoo
keta. Kiya Wa me inii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama mée
aya andoo peeyaata totaakea. Mikee, Ogatamee me ikii daba kidaagimaa
peeyaata mee ko Wa me ikii aii epa kigaata dimii mee kaa too.
6 Wa me inii Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi kaama mée aya
andoo peeyaata. Kiyoo kaama Wa me inii epoo to wodoo yaato Kristus me
ebo toogee yoo kiyoo inii Waa ma enaataa mée animaayaata. Inii eto kisee
ebo totaakea bagee yuwa mée kiyaata.
7 Wa me inii kisee bagee mée kiyaata mee ko Waa esee daamaa, Wa me
Kristus Yesus doodoo inii aii kisee mée epa dimii mee esee ebo ii, see kuwa
iminookaa yaato miya awee da kaa mée deeyaano see naadi Wa me inii
kisee daamaa mée kiyaata.
8 Mikee, ikii daba kidaagimaa peeyaata totaakea mee ko Ogatamee Wa
me ikii aii kisee kiepa see dimii mee kaa too, ikii Kristus mikee nao see
gaata kemaata Wa me kisee daamaa kikiyaata. Ikii ekaato daba daagimaa
peeyaano iyo. Ogatamee Wa me too ikii aii kisee kiepa kaa kiukuwata
agiyoo da.
9 Ikii me daamaa ukuwata agiyoo kuwa kaa se. Kuwa me kemaata mée
ena me ebo poga-poga see dimii mee iyo.*
10 Mikee, Wa me too inii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama inii gipii see bagee mée kiyaata. Inii daamaa agiyoo yaukuwawoo
segeesi naadi Wa me inii kisee gipii see bagee mée ogaataata. Ogatamee
me kuwa daamaa naukuwageesi naadi agiyoo kuwa Wa me idukaa kaama
daamaa mée yaipiipii seta.

Ogatamee me Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma okoo aaemee-emee yasiyaata kaama kutuu ena too too kiyaata menaa

11 Kisee kemaata eto ko ikii daamaa nekeenii. Ikii ko Yahudi bagee me
kikabata bagee yuwa se. Yahudi bagee kuwa okoo me 'Inii ko kado ponee
yadaapeata bagee yoka' naadi okoo me ikii kado ponee daapii taano taa
bagee see ekaa mee kiweewookea. Kado ponee yadaapeasiino mee ko mée
me maa to kaa ukuwaakee agiyoo too kiya mikee, idukaa ikii Ogatamee
yaato taa see bagee.

2:1 Kol 1:21-22, Tit 3:3-7 * **2:9** Mée me ebo poga-poga menaa mee ko kisee: "Ni me daamaa deewoo siyaa agiyoo kuwa me kemaata Ogatamee me ni me pedeo yuwa epa naekeata Wa me bagee nakiyaagi" see menaa kuwa kiya kisee menaa iyo. Mée me ukuwayaa agiyoo kuwa me daba mée se daagimaa peeyaayaa. Ogatamee me naepa see dimii mee me too daba nadaagimaa peeyaata toowooka nao naadi kaama inii Waa yaapaagee siyaa. **2:10** 2Kor 5:17

12 Kuwa kaboo da ikii Ebo Kristus mee ewo, bedaa Israel bagee yuwa
okoo daamaa wigintaata see see ikii miya kisee daamaa kiwigineano taa
see bagee yuwa. Bedaa idukaa Ogatamee me Israel bagee yuwa paagoo
"Ani me kisee daamaa kiukuwaaniyaabuu taata" see aseta menaa kuwa
ikii paagoo miya asiino taa see bagee. Ikii magaa da kaa toogee seta kaboo
kuwa ikii Ogatamee ewo, Wa kaa dimi kotopiwoo see miya taa, ikii kisee
umiwoo, toowoo seta bagee yuwa.
13 Ikii ko idukaa Waa ewo naadi kaama dimi mena beesekaa see bagee
yuwa. Kiya eto ko ikii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama
Wa me tadaa me ikii ekaapa kimiyaata.
14 Mikee, Kristus mee ko inii mée aaemee-emee yasiyaano Mée mee.
Idukaa Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma kuwa
aayape kiwoo naadi kaama yaayupii da taa oma wagee wugitaata mokoo,
Yahudi bagee wa too, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa wa too kisee kutuu
wiya wuditaata. Kiya Wa me mee oma wagee to bugumiyaata kaama inii
kutuu ena too too mée kiyaata.
15 Mee ko Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa yuwa ma
inii paaya uduma Wa yiba gipii see tomaa ena too too mée kiyaano see
naadi Waa mée yaboota. Mee kaama Yahudi bagee yuwa me deewoo siyaa
menaa-panaa kuwa amoo-yaekeata. Amoo-yaekeata kaama Wa me kuwa
kutuu wiya kuwa aaemee-emee siyaata.
16 Waa piya bokoo to kaa boota kemaata kuwa kutuu wiya kuwa aaemee-
emee siyaata kaama toma ena too too mée kiyaata. Toma ena too too mée
kiyaata kaama inii paaya Ogatamee ma emee-emee mée siyaata. Kuwa
kutuu wiya aayape kiwookea kuwa Wa me piya bokoo to kaa mée yataa
kiyaata.
17 Kristus Waa meemaata kaama kisee aaemee-emeesi naadi menaa
kuwa daamaa eeweganaa seta. Ikii idukaa Ogatamee ewo naadi dimi mena
beesekaa see tomaa yuwa paagoo miya kiiwegata, bedaa ikii Yahudi bagee
yuwa, Waa ipi naadi dimi mena ekaapa mokoo see bagee yuwa ikii paagoo
miya daamaa kiiwegata.
18 Kristus mee doodoo Yahudi bagee yuwa ma, mée tomaa-tomaa apanaa
yuwa ma inii paaya Nagamee paagoo daba poono etaa da mée yaagoo
kiyaata. Inii paaya Roh ena too too mee ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama Nagamee paagoo daba peeyaa.
19 Kisee kemaata ikii apanaa tomaa kaa bagee gaayu ko eto kaama wodoo
ikii aii tomaa kaa bagee yuwa se, ikii wa too wigintaata tomaa kaa bagee
yuwa se. Kiya ikii ko Wa me daamaa wigintaata tomaa kaa bagee yuwa
ma enaataa toma ena too too kikiyaata bagee yuwa, ikii Ogatamee ma ena
tukuguu see bagee yuwa keta.
20 Ee maayaa mokoo Wa me ikii miya kisee daamaa kimaataata topea.
Mee ko Yesus me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa
ma okoo me menaa kaboo da kaa ikii kuwa wodoo taa kimaataata topea.
Ee kaboo da miyoo tuku omaa to mee gaayu ko Kristus Yesus Waa.
21 Ikii Kristus yiba daamaa aatakumetagaa semaata topea. Ee to kuwa
uduma asii-maga-maga naadi Ogatamee me daamaa wa too wigintaata ee
to mokoo kedaaka. Kisee ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama
daamaa iyawoo, pesee kiwoo siyaa.
22 Ikii ma, apanaa bagee ma ikii paaya Kristus ma aagadi-maagadi naadi
Ogatamee mee ikii ma enaataa kiitoogee taano see ee to mokoo daamaa

2:13 Yoh 10:16, Kol 1:20 **2:18** Yoh 14:6 **2:21** 1Kor 3:16-17, 1Pet 2:5

kimaatagaa siwooki. Mee ee yiba Roh mee kiitoowoo segeeki.

3

Ogatamee me idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa Paulus me naweganaasi naadi wa kaa yadootaata menaa

1 Kisee kemaata anii Paulus me kisiino ko: Anii ikii apanaa tomaa-
tomaa kaa Ogatamee ewo see bagee yuwa paagoo Kristus Yesus kaa menaa
kiiweganaa see mée kemaata mée me digiyoo ee yiba nadogeamaamea.
2 Mikee, Ogatamee Wa me mée epa dimii mee ebo kaa menaa kuwa anii
ikii apanaa tomaa kaa bagee paagoo kiiweganaasi naadi ni kaa daamaa
nadootaami. Anii kisee mée see kuwa ikii miya nayeemea.
3 Mee ko Wa me idukaa kaama mée paagoo awee da kaa kiyaano taa
menaa kuwa ni paagoo daamaa naipi kiyaami. Kuwa menaa kuwa anii
yumakaa mee kapogee mee kaa peenaa kiebeamaaga.
4 Ikii kuwa ni me Kristus kaa kiebeamaaga menaa kuwa daamaa deeyu
ko ikii me mikee, kuwa idukaa kaama awee da kaa kiyaano taa see menaa
kuwa waa nekeenigi ii see kuwa ikii nanekeeniipea.
5 Kuwa menaa kuwa Wa me idukaa mée paagoo ase-maniino taa. Kiya
eto ko Roh me awee da kaa mée ipi kiyaagi. Yesus me menaa yadoonaa
see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma, kuwa daamaa wigintaata bagee
yuwa paagoo Wa me kuwa menaa eto awee da kaa daamaa ipi kiyaabuuki.
6 Kuwa menaa kuwa ko kisee: Ogatamee me "Yesus me menaa doodoo
Anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo miya Yahudi bagee yuwa ma
aatabi seta kaama okoo mee tomaa too kiyaabuu taata, okoo mee maa to
too mokoo kiyaabuu taata" see menaa mee. Mee kaama Wa me bagee
miya masiyaa agiyoo kuwa mée tomaa-tomaa apanaa yuwa kuwa miya
masiipea. Bedaa Ogatamee me idukaa Yahudi bagee paagoo "Anii kisee
daamaa kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see aseta menaa kuwa Kristus
Yesus doodoo mée tomaa-tomaa apanaa yuwa okoo kaa miya "Kisee
daamaa yaukuwaaniyaabuu taata" see menaa kuwa. Wa me kuwa menaa
daamaa awee da kaa mée ipi kiyaagi.
7 Ogatamee me kuwa menaa nadoonaasi naadi anii aii kisee naepa kaa
daamaa ni kaa nadootaata. Wa me pesee da ni kaa maamaa neeta kemaata
anii Yesus me menaa yadoonaa see mée keta.
8 Ogatamee Wa me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma anii
ko esee daba, peedi see mée kiya Wa me anii aii kisee naepa kaa kuwa
menaa daamaa ni kaa nadootaata. Mee ko Kristus Wa me senawii wodoo
senawii kiyaa yuwa kuwa esee ebo naadi kaama mée me se nekeeniyaa.
Kuwa Wa kaa menaa kuwa anii mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo
miya eeweganaasi naadi anii Wa me menaa yadoonaa see mée nakiyaata.
9 Bedaa se-agiyoo, we-agiyoo uduma Ogaataata Mée Wa me esee idukaa
kaama kisee-kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taata see dimii gaata yuwa
kuwa eto Wa me anii mée paagoo awee da kaa ipi kiyaabuusi naadi ni kaa
nadootaata. Kuwa menaa kuwa ko petamanii kaama awee da kaa kiyaano
taa, Ogatamee Wa yiba kisee too booniwoo seta menaa kuwa.
10 Wa me kisee ukuwata mee ko Wa me eto kiipaa Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuuki doodoo Ogatamee mee se-
ipi, we-ipi yago Mée ii see kuwa awee kaa ipi kiyaano see naadi ukuwata.
Epoo to wodoo ebo-ebo yuwa ma, pesee yago agiyoo yuwa ma kuwa uduma
okoo me 'Mikee, Ogatamee Wa me idukaa dimi gaata yuwa kuwa eto

3:4 Kol 1:26-27

daamaa esee dimi ipi kaa ukuwaaniyaabuu taaki ii' see kuwa gaasi naadi anii Wa me menaa yadoonaa see mée nakiyaata.
11 Kuwa Wa me esee petamanii kaama 'Anii kisee taa ma taa ukuwaaniyaabuu taata' see gaataata yuwa kuwa Wa me inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee doodoo daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta.
12 Eto ko inii Waa doodoo Ogatamee paagoo daba poono etaa agoo. Inii Kristus mikee gaakee kaa Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama dimi weda taa ma Ogatamee paagoo daba peeyaa.
13 Kisee kemaata anii eto ae-wae segeeka kuwa ikii me ani kaa dimi se nagaagaa taai see kisega. Ogatamee Wa me asii-sege siyaa agiyoo kuwa ikii kaa miya kidootaasi naadi anii ikii kaa ae-wae segeeka yoka dimi se nagimaai.

Paulus me sembahyang menaa

14 Wa me kisee Yesus doodoo inii daamaa mée yaukuwaaniyaabuu seta kemaata anii Nagamee paagoo kagu maga kaa sibu.
15 Epoo to wodoo bagee miya, magaa da kaa bagee miya okoo me Eboo mee ko Nagamee too, okoo tukuguu uduma ekaa muntagaa seta mee manii to ko Wa kaa too kemaata anii Wa paagoo
16 eto ikii kaa sembahyang kitaaka, mee ko kisee: Wa me esee asii-sege siyaa agiyoo maamaa eebaa kuwa doodoo da taa Wa me Roh me ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu siwoosi naadi kiasetaaka.
17 Ikii kisee pesee kikiyaabuu siwoo naadi kaama Kristus mikee gaakee kaa Waa ikii dimi yiba daamaa kiitoogeesi naadi kiasetaaka. Bedaa piya mani maga yiba daamaa peeyaa mokoo ikii me epa dimii mee miya pesee kikiyaata kaama ikii Wa me epa dimii kaboo da kaa umiwoo, toowoosea naadi kiasetaaka.
18 Mee ko ikii ma, Wa me daamaa wa too wigintaata bagee apanaa yuwa ma ikii paaya enaataa Kristus me epa dimii mee amoo-yamoo da, woo-yamoo da, togoo-katuu da kuwa ebeadeeyaa naaki esee ebo ii see kuwa ikii daamaa nekeensea naadi kiasetaaka.
19 Wa me epa dimii mee asii-sege kemaata mée tomaa se nekeeniyaa. Ikii Wa me epaa mee esee ipi kedaa naadi kaama Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa uduma ikii yiba miya pudii kisiyaasi naadi kiasetaaka.
20 Eto ko Ogatamee mee niiyaapaagee taai. Waa ko Waa inii yiba pesee ma ukuwagee naadi kaama daamaa agiyoo-pagiyoo uduma inii kaa mée yaukuwamaayaa see Mée. Kuwa Wa me mée yaukuwayaa agiyoo kuwa uduma esee ebo kemaata kaama inii se nekeeniyaa. Inii Wa paagoo "Kisee naukuwaai, kisee naukuwaai" see idimiyaa agiyoo kuwa uduma mee asii ebo agiyoo yuwa miya mée yaukuwaaniyaayaa.
21 Inii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me Ogatamee Waa ebo, Waa asii-sege, kisee niiekee siwoo taai. Bedaa Kristus Yesus mee doodoo miya Ogatamee yaapaagee siwoo siyaa, mee kakadee kaa, mee egaa kaa kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

4

Inii Yesus yiba kutuu ena too too kemaata ena dimii, ena menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Ogatamee mee inii kaa kisee mée daamaa yaukuwaaniyaabuu taa see Mée kemaata eto ko anii maamaa kisiinaka. Anii Tuhan me menaa

3:18 Mzm 103:11-13

yaweganaa see mée kemaata digiyoo ee yiba nadogeamaata kaama kisee
totaaka too kisiino menaa kuwa ko kisee: Ikii ko Wa me Ni paagoo nameei
see kiseta bagee yuwa kemaata Wa me kisee daamaa wiginta bagee yuwa
daamaa umiyaa, tuyaa yuwa doodoo ikii miya kisee umiwoo, toowoo taai,
2 kuwa ko kisee: Ikii dimi peedi, dimi dapuu, aakagoo see se kiya dimi
animaata epa aagaa siwoo taai.
3 Roh me ikii dimi aagadi-maagadi naadi kaama aaemee-emee kisiyaata
kemaata ikii se daata kisee too maamaa ena dimii, ena menaa kaa too
umiwoo, toowoo taai.
4 Inii paaya maa da ena too too mokoo, Roh mee miya ena too too. Mikee,
ikii ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa kemaata ikii
uduma Wa me taa ma taa kisee daamaa mée yaukuwaaniyaabuu taatagi
nao see gaawoo see dimii mee miya ena too too.
5 Tuhan Waa miya ena too too, inii uduma Yesus mikee gaano mee miya
ena too too, uwo tukumaano mee miya ena too too,
6 bedaa inii uduma Ataagi Ogatamee mee miya ena too too. Waa ko inii
uduma me Eboo, uduma doodoo ukuwataa see Mée, uduma yiba totaa see
Mée.
7 Inii paaya ena too too mokoo kiya inii mée gakata Kristus Wa me kisee-
kisee naokageesi naadi pesee agiyoo kuwa inii aii mée manta, inii daamaa
mée ena-ena kisuwa-kisuwa yawuditaata.
8 Kisee kemaata idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Waa ma yape kiyaa bagee yuwa peneata badaa maadoota peegi. Waa asii
maa kaa pakaamaata kaama
agiyoo-pagiyoo mée paagoo aii manigi" see menaa ebeamaata. *Mzm 68:19*
9 Mee "Waa asii maa kaa pakata" see mee mena nekeeniino yaato ko
kaasee? Mee ko Waa magaa da kaa yamopasi yaato keta eseta see kuwa
nekeensi naadi menaa mee.
10 Magaa da kaa eseta Mée mee Waa kiyoo-kiyoo uduma ebo toono see
naadi epoo to wodoo asii-sege see yaato pakata.
11 Waa ko Wa me bagee yuwa okoo kisee-kisee daamaa naokageesi naadi
kaama pesee agiyoo aii mée maniyaa Mée mee. Wa me mée noonaa Wa
me menaa yadoonaa see bagee kiyaata, mée noonaa nabi bagee kiyaata,
mée noonaa Wa me menaa ewo see bagee paagoo yaweganaa see bagee
kiyaata, mée noonaa Wa me bagee yuwa daamaa yamuniino ma, mena
daamaa yatupiino ma kisee yaukuwataa see bagee yuwa kiyaata.
12 Mee ko okoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma, kuwa
ko okoo Kristus Wa me maa to ebea-ebea mokoo bagee yuwa uduma okoo
daamaa natupii, daamaa naipiipii taai naadi kaama Wa me kuwa bagee
yuwa agoo kiyaata. Okoo me kuwa Wa me bagee kisee daamaa yaipiipii
siwoo naadi kaama mée uduma Wa me agiyoo daamaa yaukuwawoo,
daamaa iyawoo, kisee too
13 inii uduma Ogatamee Yoopaa mikee nao naadi ena dimii, ena menaa
kaa epo enaataa Waa esee ipi kiyaa yoo too. Inii kisee iyawoo, ebo kiwoo
naadi kaama inii uduma Kristus Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa
kuwa uduma inii miya agoo kaapa.
14 Mee kaama wodoo inii dimi ewo see yogaa yuwa see see mokoo taa
kaapea. Mée me dimi ipi kaa mée deebaa taano see naadi topenaa see
menaa kuwa me inii mée se deebaa semaayaa. Okoo me mée deebaa see
menaa kuwa ko uwo biku-biku kiyaato-kiyaato wogeedapii segee naadi

4:6 Yoh 17:20-21 **4:11** 1Kor 12:27-28

kaama bo me mée kitaa aii me-dogeamaaga, dogeewaaga senaa siyaayaa
mokoo see menaa too.
15 Kiya inii mée epa dimii kaa mikee menaa maamaa peneata wegawoo
naadi kaama inii daamaa iyawoo, ebo kiwoo siyaa, inii me umiyaa, tuyaa
uduma yiba inii miya Kristus Waa see see kedaa siwoo siyaa. Waa ko inii
me Mumoo to mokoo.
16 Mee ko maa da kaa mani-pani yuwa enaataa aagadi-maagadi naadi
mumoo to kaa daamaa takumedaa siyaa. Mani-pani yuwa ena-ena daamaa
epo enaataa aaukuwagee naadi kaama maa da uduma daamaa iyawoo, ebo
kiwoo siyaa. Mee mokoo miya inii Wa me maa da mokoo bagee kemaata
inii mée ena-ena ukuwageesi naadi inii kaa mée yadootaata agiyoo kuwa
daamaa aaukuwagee siyaa. Inii kisee daamaa aaukuwagee siwoo naadi
kaama inii uduma epa aagaa see dimii kaa epo enaataa daamaa iyawoo,
ebo kiwoo siyaa.

Idukaa iyee mee ekeata kaama gipii see iyee mee too doonaa taai naadi menaa

17 Kisee kemaata anii Tuhan pesee kaa ikii omaago ma kisiinaka, mee ko
Ogatamee ewo see bagee okoo me otoopa dimii kaa umiyaa, tuyaa kuwa
see see ikii miya eto kaama wodoo kisee too se umiwoo, toowoo taai.
18 Okoo me dimi gaayaa yuwa kuwa digiyoo. Okoo dimi taa, dimi eboo
see bagee kemaata okoo Ogatamee Wa me daamaa mée tuyaabuu siyaa
menaa kuwa ewo see bagee yuwa.
19 Okoo me 'Anii pedeo ukuwayaa yoka ipiipi diipa' see dimii mee taa
kedaa seta kemaata okoo se-pedeo, we-pedeo ukuwaano see naadi okoo
ekaato otoopa ekegatagaa segee siyaa. Okoo otoopa aadoonaa segee naadi
kaama okoo me pedeo ou dimi-pami kuwa eebaa kedaa siwoo siyaa.
20 Kiya kuwa iyee kuwa ikii Kristus kaa kitopeta menaa yuwa doodoo
taa.
21 Mikee, ikii kuwa Yesus kaa menaa kuwa daamaa yeemaamea.
Waa mikee kisee Mée, Waa kisee iyee, see menaa kuwa ikii daamaa
kitupimaamea.
22 Kuwa kitopeta menaa kuwa ko kisee: Ikii me idukaa iyee-payee kuwa
beamaata tameepeasii. Kuwa iyee kuwa ko mée me pedeo ou dimii kuwa
me okoo deebaa naadi kaama dimi mena pedeo kedaa siwoo siyaa. Ikii
kuwa iyee kuwa beamaata kaama
23 ikii me dimi menaa da ma, ikii me dimi gaayaa yuwa ma kuwa daamaa
gipii kikiyaabuu segeesi naadi
24 gipii see iyee mee maatagaai. Mee iyee mee ko Ogatamee Wa me iyee
doodoo ikii kaa kiogaataata. Waa see see ikii miya mikee menaa doodoo
dimi topoo, pedeo see taa, kisee daamaa wiginiwoo, umiwoosea naadi
kiogaataata iyee da mee. Ikii kisee menaa kuwa daamaa kitupimaamea.
25 Kuwa me kaama makapaa menaa aasee siyaa kuwa ekeasii. Inii mée
ena-ena kutuu ena too too mée kiyaata bagee yuwa kemaata ikii mée
gakata mikee menaa kuwa too aasee taai.
26 Ikii kagoo dimii miyu ko pedeo se ukuwaai. Kagoo kuwa kenoo to
seomaano see koo taaki yoo too se ekeata taa kiyaai.
27 Kagoo kuwa se taa kiyaayu ko Iblis meeno etaa da yamasiyaa yoka
gaai.
28 Oma maseekee bagee gaayu ko eto kaama wodoo oma se masii. Waa
ekaato wa me yagaa da me daamaa ukuwayaa agiyoo yuwa kuwa too

4:17 1Pet 4:3 **4:22** Rom 12:2, 13:14, Kol 3:9-10 **4:27** Yak 1:19-20, 4:7

ukuwagee taano daamaa. Wa me masiyaa agiyoo yuwa noonaa okoo agiyoo tapoo omegee see bagee yuwa paagoo wudiino see naadi waa agiyoo ukuwagee taano daamaa.

29 Pedeo yawegaa-wegaa see menaa kuwa ikii ebeawee kaama se peeyaai. Yeekee bagee yuwa okoo dimi mena daamaa pesee ma iyawoosi naadi menaa kuwa eewegaai. Okoo me kisee yiino daamaa, kisee yiino gaano pedeo see menaa kuwa daamaa eewegaai. Okoo daamaa dimii, daamaa menaa kuwa yamiyaasi naadi menaa kuwa too eewegaai.

30 Ogatamee Wa me Roh Kudus mee ikii me Waa dimi boodi kiyaakee se. Roh mee ko ikii Ogatamee me bagee yuwa ii see kuwa nekeensea naadi kineeta Mée mee. Ikii Roh ma daamaa umiwoo, toowookea kuwa kisee too wodopasi daba kidaagimaa peeyaatagi naagoo too yoka Roh mee dimi gaagaa se siyaai.

31 Eto ko ikii nugi-nugi see dimii ma, kagoo ebo see dimii ma, aakago-maakago, aawisi-maawisi, aabade-maabade, kisee aabee-bee see dimii kuwa uduma ikii tameepeasii.

32 Ikii dapuu see dimii ma, epa see dimii ma kuwa daamaa aagaa siwoo taai. Ogatamee me Kristus doodoo ikii me pedeo yuwa epa kiekeata see see ikii me miya kisee epa aaekee siwoo taai.

5

Awee yaato umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Ikii ko Ogatamee me kisee esee kiepa see yogaa yuwa kemaata Wa me iyee mee ikii miya doonaa siwoo taai,

2 bedaa epa see dimii mee miya doonaa siwoo taai. Mee ko Ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo daamaa wunu peeyaa see see mokoo Kristus Waa miya inii mée epa kaa Waa ekaato mée yaekegataata. Kisee kemaata ikii miya mée epa see dimii mee kaa umiwoo, toowoo taai.

3 Ikii ko Ogatamee me daamaa wa too kiwigintaata bagee kemaata tobaaka, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, kepe ou, agiyoo ou, kisee dimii kuwa uduma ikii peenaa ma se dogaai. Mée me ikii kisee dimii agoo see bagee yuwa see kidiino ko pedeo.

4 Bedaa yiino ego weda kiyaa menaa ma, dimi taa see bagee me wegaa-wegaa menaa ma, otoopa ebaa-ebaa see menaa ma kuwa uduma ikii peenaa ma wegaano ko pedeo. Kuwa menaa wegaakee se kiya Ogatamee kiiboo, paamee see menaa maamaa wegagee taai.

5 Ikii daamaa nekeenii: okoo tobaaka, otoopa aadoona-maadoona, kepe ou, agiyoo ou, kisee bagee kuwa okoo uduma Kristus ma, Ogatamee ma Ekea too ebo mée eetootagea naagoo okoo se tootagea, masiyaa agiyoo kuwa miya peenaa ma se masiitagea. Mee kepe ou, agiyoo ou see dimii mee ko makapaa ogatamee kaa dimi maayaa mokoo yoka daamaa nekeenii.

6 Mée me otoopa imi taa see menaa kuwa me ikii kideebaa taapea yoka gaai. Okoo Ogatamee Wa me menaa si yayeetaa see bagee yuwa kemaata Wa me kagoo kuwa okoo kaa yamiyaatagi.

7 Kisee kaata kemaata okoo me ukuwanaa, peenaa siyaa yuwa kuwa ikii ma epo enaataa se.

8 Mikee, ikii miya idukaa digiyoo yiba toogee seta kiya eto ko ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama awee yaato peanta toogee see bagee

4:32 Mat 18:32-35, Kol 3:12-13 **5:2** Yoh 15:12-13, Gal 2:20, 1Yoh 2:6 **5:5** 1Kor 6:9-10, Gal 5:19-21

yuwa. Ikii kisee bagee kemaata awee yaato too daamaa umiwoo, toowoo taai.
9 Awee yaato umiwoo, toowoo naadi kaama ekadaa siyaa poo kuwa ko
daamaa, topoo, mikee menaa doodoo ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa.
10 Ikii Tuhan me ede kiyaa agiyoo kuwa maagiyoo, maagiyoo, kisee
daamaa gaagaa naadi ipi kaai.
11 Okoo digiyoo yaato otoopa ukuwagee see bagee kuwa okoo daamaa
poo se ekayaa yoka ikii miya okoo ma epo enaataa se ukuwaai. Kuwa
agiyoo kuwa pedeo too ii see kuwa nekeensi naadi kuwa agiyoo awee da
kaa kiyaai.
12 Okoo me koogo ukuwagee siyaa agiyoo kisee-kisee see menaa kuwa
aasee taano pedeo. Asiyaa mée to me ego weda kaapa naadi se wegayaa.
13 Kiya agoo da wogaamaata kaama kuwa okoo me ukuwayaa, peeyaa
agiyoo kuwa uduma awee da kaa kiyaa.
14 Kuwa me kemaata wegayaa menaa ena ko kisee:
"Ei, aa toomoo ometaa see mée to mee anoogii.
Aa boota kaama aya andoo pooi.
Kristus Wa me agoo da a kaa kawogaamagaapi yoka" see menaa mee
wegayaa.*
15 Kisee kemaata ikii me umiino, toono kuwa ipiipi dii. Dimi ewo see
bagee yuwa see see mokoo se kiya dimi ipi see bagee mokoo daamaa
umiwoo, toowoo taai.
16 Eto mee begaa kaa pedeo dimii, pedeo menaa maamaa eebaa kedaaka
yoka ikii daamaa agiyoo ukuwaano etaa da agoo kiyaa kaboo daamaa
agiyoo ukuwaai.
17 Ikii dimi taa see bagee yuwa see see se kiya Tuhan Wa me kisee
daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa daamaa ipi kaai, daamaa
nekeenii.
18 Ikii anggur poo uwoo noomaata kaama boomaga-baamaga see se.
Kuwa uwoo kuwa me pedeo ou dimii mee ebo kedaa siyaa yoka kuwa
se kiya Roh mee ikii yiba pudii siyaai.†
19 Ikii kisee daamaa pesee kikiyaabuu siwoo naadi kaama mazmur
menaa ma, yaapaagee see menaa ma, Roh me inii yaayaasi naadi mée
manta menaa kuwa ma aawegaa siwoo taai. Esee dimi menaa da kaa
maamaa ede ma, ede ma Tuhan paagoo yaayaa segee siwoo taai.
20 Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kaa inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
Wa ekaa yiba Nagamee Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa se
daata kisee too asegee siwoo taai.
21 Bedaa ikii Kristus Wa too ebo, Wa too weda see dimii mee kaa ikii
ekaato dimi peedi aaekee siwoo taai.

Ekea bogaa kaa tupiyaa menaa

22 Ikii api yuwa gaayu ko ikii Tuhan paagoo ekaato dimi peedi ekee segee
siyaa see see paimee paagoo miya ekaato dimi peedi ekee taai.
23 Mee ko Kristus mee Waa mikee gaayaa bagee yuwa uduma me mumoo
to see see paimee miya wa me apii to me mumoo to. Kristus Waa mikee

---

5:8 Yoh 12:35, Kol 1:12-14 **5:10** Rom 12:2 **5:13** Yoh 3:19-20 * **5:14** "Toomoo ometaa see mée to" see mee mena nekeeniino yaato ko dimi mena digiyoo see mée to ebea-ebea. "Aa boota kaama aya andoo pooi" see menaa mee gaayu ko mee idukaa iyee mee boota yoka ekeata gipii see iyee mee kaa too umiwoo, toowoo taai naadi ebea-ebea. † **5:18** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Roh me ikii pudii siyaai. Mee ko Roh me Ogatamee Wa me iyee, Wa me pesee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa kuwa ikii yiba miya pudii kisiyaasi naadi menaa mee. **5:22** 1Pet 3:1-6

gaayaa bagee kuwa ko Wa me maa to mokoo, bedaa Waa ko okoo daba
daagimaa peeyaano Mée.
24 Kisee kemaata Kristus mikee gaayaa bagee yuwa okoo Wa paagoo
ekaato dimi peedi ekee segee see see mokoo ikii api yuwa miya agiyoo-
pagiyoo kuwa uduma yiba a me pai to paagoo ekaato dimi peedi ekee
segee taai.
25 Ikii pai yuwa gaayu ko ikii me apii epa kaai. Kristus me Waa mikee
gaata bagee yuwa epa kaa Waa ekaato okoo kaa yaekegataata mokoo see
see ikii me apii miya daamaa epa kaai.
26 Mee ko Kristus Wa me menaa kuwa me inii daamaa uwo mée
yawetogekomeeta kaama inii daamaa wa too mée wigintaata.
27 Inii Waa mikee gaata bagee yuwa kisee daamaa mée wigintaata kaama
inii esee daamaa too, pedeo taa, mena taa, kisee ena ma taa kaa Wa paagoo
mée miyaano see naadi Waa ekaato mée yaekegataata.‡
28 Mee mokoo pai yuwa miya kisee. Paimee me waa ekaato maa to epa
kiwoo, deewoo siyaa see see wa me apii to mee miya epa kaano gaano
pedeo. Wa me apii to epa kiyaa see mée to mee ko waa ekaato miya epa
kiyaa mokoo.
29 Mikee, waa ekaato maa to be see bagee ena ma taa. Waa ekaato maa to
mee daamaa munitaa, daamaa deetaa segee siyaa, Kristus me Waa mikee
gaayaa bagee yuwa kaa daamaa yaukuwagee siyaa see see.
30 Mee ko inii Wa me maa to kaa takumeta agiyoo mokoo bagee kemaata
Wa me inii kisee daamaa mée yaukuwagee siwoo see.
31 Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Kuwa me kemaata
paayogaa gakata waataagi ma, wabaayo ma kuwa ekeata kaama wa me
goeyaa apii to ma ekea bogaa má ena too too mokoo kiyaa, kisee too
umiwoo, toowoo siyaa" see menaa ebeamaata.
32 Mee menaa mee ko ebo menaa, idukaa kaama manii to awee da kaa
kiyaano taa menaa. Mena manii to mee ko inii Kristus mikee gaayaa bagee
yuwa kaa menaa, Waa ma aagadi-maagadi naadi toowoo siyaa menaa mee.
Anii kuwa kaa menaa kisetaaka.
33 Bedaa mee menaa mee ikii ekea bogaa kaa miya kisetaaka. Mee ko
ikii mée gakata aa ekaato epa kiwoo siyaa see see mokoo a me apii to mee
miya kisee epa kiwoo taai. Bedaa apii to mee miya wa me pai to ebo ekee
siwoo taai naadi kisega.

6

Mée okoo tukuguu to kaa tupiyaa menaa

1 Ikii yoga yuwa gaayu ko ikii Tuhan me menaa yayeegeekea see see ikii
me okonaka me kisiyaa menaa kuwa miya daamaa yayeewoo taai. Ikii
kisee ukuwaano daamaa.
2 Idukaa Ogatamee me "Ikii kisee-kisee ukuwaai. Ikii kisee ukuwagee
siyu ko Anii kisee-kisee kiukuwaaniyaabuu siwoo taapa" see mée aseta
menaa kuwa petamanii mee mee ko kisee: "Agaataagi ma, abaayo ma kuwa
ebo ekee siwoo taai.
3 A me ekea kisee ebo ekee siwoo siyu ko aa daamaa ede ma toogee taape,
aa magaa da kaa eebaa umiwoo, toowoo taape" see aseta menaa mee.

5:25 Kol 3:19, 1Pet 3:7 **5:27** Why 19:7 ‡ **5:27** Yesus mikee gaata bagee uduma ko Wa me apii to mokoo. Mée me api goeyaa-goeyaa see see mokoo Yesus me inii pedeo taa kaa Wa paagoo mée miyaano see naadi Waa ekaato inii kaa mée yaekegataata kaama mée yaboota. Paimee miya kisee wa me apii to esee epa kaa waa ekaato wa me apii to kaa yaekegataasi naadi ebea-ebea menaa mee. **5:31** Kej 2:24 **6:1** Kol 3:20-25 **6:2** Kel 20:12

4 Ikii nagaanii yuwa gaayu ko ikii me yogaa kuwa kagoo ebo kiyaakee se
kiya okoo peedi kaa kaama Tuhan me menaa daamaa ase-manee, daamaa
tupi-manee, kisee daamaa muniwoo taai.

Hamba kiyaata bagee yuwa ma, okoo epoo bagee yuwa ma okoo kaa tupiyaa menaa

5 Ikii hamba kikiyaata bagee yuwa gaayu ko ikii Kristus me menaa
daamaa yayeewookea see see ikii magaa da kaa epoo mée wa me kisiyaa
menaa uduma miya weda ma, ebo ekee see dimii ma daamaa yayeewoo
taai.
6 Okoo me emaa kiwugiyaa kaboo too yaukuwaakee se. 'Wa me
nadeetaaki yoka waa ede kisi naadi yaukuwaapa' see dimii mee se. Kiya
ikii Kristus me agiyoo daamaa yaokagee siyaa see see ikii okoo me agiyoo
kuwa miya 'Ogatamee me gaata-gaata doodoo yaukuwaanaka' see dimii
mee kaa omaago ma daamaa yaokagee taai.
7 Ikii okoo me agiyoo yaokagee siyaa kuwa ko 'Anii Tuhan Wa me agiyoo
yaokagee taaka mokoo yoka' see dimii mee kaa okoo me agiyoo miya
daamaa ede ma yaokagee taai, mée me agiyoo yaokagee siyaa see see
mokoo too se.
8 Mee ko mée gakata, hamba kiyaata bagee yuwa miya, apanaa kisee
kiyaano taa bagee yuwa miya Tuhan me okoo mée gakata daamaa agiyoo
ukuwagee setaa to mokoo da maniipi, see kuwa ikii miya ipi yoka daamaa
yaokagee taai.
9 Bedaa kuwa hamba kiyaata bagee yuwa okoo epoo bagee ikii gaayu
ko ikii me Eboo ma, okoo me Eboo ma ena mee too, Waa epoo to wodoo
tupi, see kuwa ikii miya ipi yoka daamaa nekeenii. Inii ebo, peedi uduma
Ogatamee me mée epa, inii uduma endagii see mée deetaa see yoka hamba
kiyaata bagee yuwa kuwa ikii me okoo daamaa dimii kaa too asiwoo taai,
omaago ma wedaasi naadi menaa aseekee se.

Ogatamee me inii Iblis me mée gaadee siyaa agiyoo daba, peedi kiyaasi naadi mée manta agiyoo yuwa kaa ebea-ebea menaa

10 Ni me wodopasi yaato kisiinaka menaa mee ko kisee: Ikii Tuhan ma
aagadi-maagadi naadi Wa me pesee da me daamaa pesee kikiyaata kaama
umiwoo, toowoo taai.
11 Yape paagoo poono see naadi dooyaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma
Ogatamee me ikii kineeta yoka maatagaai. Iblis me dimi ipi kaa kideebaa
seta pedeo kikiyaano see agiyoo kuwa ikii makii taa, waa wisiniwoosea
naadi kuwa Ogatamee me kineeta agiyoo kuwa maanaa siwoo taai.
12 Mee ko inii ma yape masiyaa bagee kuwa tadaa agoo, mogee agoo see
bagee kuwa se kiya pesee yago agiyoo yuwa ma, magaa da kaa digiyoo
yaato ebo-ebo yuwa ma, epoo to yaato pedeo yago agiyoo yuwa ma, kisee
agiyoo kuwa ma inii aawisi-maawisi segeekea.
13 Kisee kemaata Ogatamee me kuwa pedeo agiyoo toopusi naadi kineeta
agiyoo kuwa maatagaa taai. Ikii kisee daamaa ipiipii semaata kaama pedeo
agiyoo miyaa naagoo ikii me kuwa uduma daamaa wisintagaa taapea, ikii
daamaa yiinaageeta koogo se makii taapea.
14 Kisee kemaata eto ko kuwa agiyoo kuwa maataata kaama daamaa
makii taa see kaa toowoo taai, kuwa ko kisee: Epmoonee da yupigapii
da taa daamaa maayaa mokoo ikii mikee menaa mee daamaa maatagaai.
Bedaa ikigii to kaa toopusi naadi agiyoo da mee maayaa mokoo Ogatamee
Wa me mikee, topoo see kikiyaata dimii mee daamaa maataata kaama se

6:9 Kol 4:1 **6:11** Rom 13:11-13, 1Tes 5:8

makii siwoo taai. 15 Kiyoo kaama bado doko maayaa mokoo Yesus me
mée tomaa Ogatamee ma emee-emeesi naadi doometa menaa kuwa mée
paagoo eeweganaa taapa dimii mee miya maataata doonaa taai.
16 Bedaa yagaa da kaa toopusi naadi agiyoo da mee masegeeta doonaa
siyaa mokoo ikii me umiyaa, tuyaa yiba uduma Yesus mikee nao see
gaawoo siyaa dimii mee daamaa maataata kaama se makii siwoo taai. Ikii
me mikee gaano dimii mee me pedeo yago mée Iblis wa me biyaa mapedaa
kuwa uduma yadeeyaayaa.
17 Kiyoo kaama mumoo to kaa toopusi naadi agiyoo da mee masegeeta
maanaa siyaa mokoo 'Yesus mee anii daba nadaagimaa peeyaano Mée nao'
see dimii mee maataata doonaa taai. Bedaa ikii Roh Wa me mowai mee
masegeeta doonaa taai. Mee mowai mee ko Ogatamee me menaa mee.
Ikii kuwa dimii, kuwa menaa kuwa uduma maataata doonaa siwooka too
18 sembahyang siwoo taai. Ikii Roh ma aagadi-maagadi naadi sem-
bahyang se daata maamaa asegee, maamaa idimegee siwoo taai. Ikii kisee
too se ekeata maamaa ipiipi nekeenta kaama Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa uduma kaa sembahyang yasegee siwoo taai.
19 Ani kaa miya anii mena eewegayaa kaboo Ogatamee me kisee wegaai,
kisee wegaai see menaa kuwa daamaa nase-maneesi naadi sembahyang
nasegee taai. Anii Kristus me doometa menaa yuwa, idukaa mée paagoo
awee da kaa kiyaano taa menaa kuwa anii uu ma eeweganaasi naadi
sembahyang nasegee taai.
20 Anii kuwa menaa eeweganaa see mée kemaata digiyoo ee yiba
nadogeamaata totaaka. Anii kuwa menaa uu ma eewegaano gaano pedeo
yoka anii kisee eewegasi naadi ikii sembahyang nasegee taai.

Wodopasi menaa

21 Ni paagoo kaama menaa kuwa uduma Tikikus me doodoota ikii paagoo
kiiwegaapi. Waa ko Yesus yiba ena kenaa bagee, inii me epa see mée,
Tuhan me agiyoo se ekeata daamaa yaokagee see mée. Nakaayoo kaama
menaa uduma wa me keipi kiyaapi.
22 Anii waa ikii paagoo pooi see asiinaka, mee ko inii paagoo kaama
menaa kuwa ikii ipi kesea naadi miya, bedaa ikii dimi mena daamaa pesee
kikiyaayaa menaa kuwa kiiwegasi naadi miya pooi see asiinaka.
23 Nagamee Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me ikii Yesus
mikee gaayaa bagee uduma daamaa aaemee-emee kisiyaayaa dimii mee
ma, epa dimii ma, mikee gaano dimii ma kuwa maamaa kineesi naadi
kiasega.
24 Ikii me inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee se daata kisee too epa
kiwoo see bagee kuwa uduma Ogatamee me epaa mee ikii ma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

6:16 1Pet 5:8-9, 1Yoh 5:4-5 **6:17** Ibr 4:12 **6:18** Kol 4:2, 1Tes 5:17, 1Pet 4:7

Pilipi
Paulus me Pilipi magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba totaaki too ebeamaata kapogee. Paulus mee idukaa Parisi kaa mée kiya Yesus mikee gaata kaama wodoo Wa me menaa too yadoonaa seta. Wa me menaa yadoonaa naadi kaama Pilipi magaa kaa bagee paagoo eewegata. Kiyoo wa me ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 16:12-40 yiba topa. Paulus waa apanaa magaa kaa peenaa, weganaa naadi kaama Yesus me menaa be see bagee yuwa me Roma magaa kaa digiyoo ee yiba dogeamaata. Waa digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Pilipi magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa Paulus wa me gaano pedeo agiyoo edaano see kepee kuwa sikii ye, taa ye naadi kepe manemea. Kuwa me kemaata Paulus me paamee see menaa asiino see naadi mee kapogee mee okoo paagoo yaebeamaata.

Pilipi magaa kaa koopoo see menaa weganaa see bagee agoo yoka gaai naadi menaa kuwa mee kapogee yiba ebeamaata. Okoo me weganaa seta menaa kuwa ko kisee: "Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya kado ponee daapeasiino gaano pedeo, Yahudi bagee okoo me ukuwawookea see see" see menaa weganaa seta. Kiya Yesus yaato bagee kaano kuwa ko kado ponee daapeata kemaata se, see kuwa Paulus me gaamaasi naadi yaebeamaata menaa.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-11 Petamanii menaa ma, paamee dimii ma sembahyang menaa ma
1:12-26 Paulus mee digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Yesus mikee gaata bagee eebaa kedaa seta menaa
1:27–2:18 Yesus mikee gaata bagee yuwa Waa see see daamaa umiwoosi naadi menaa
2:19-30 Timotius ma, Epaproditus ma ekea kaa yaapaagee seta menaa
3:1–4:9 Koopoo see menaa gaamaasi naadi menaa ma, wodopasi tupiino menaa ma
4:10-20 Neeta agiyoo kuwa me kiiboo, paamee aseta menaa
4:21-23 Wodopasi menaa

1 Kristus Yesus me agiyoo yaokagee see bagee yuwa ko Paulus ma,
Timotius ma wiya enaa me Pilipi magaa kaa ikii Kristus Yesus ma dimi
aagadi-maagadi naadi daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa uduma
paagoo mee kapogee mee kiebeage, bedaa ikii Yesus mikee gaayaa bagee
tuku-tuku yuwa ma, mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee yuwa
ma ikii uduma paagoo kiebeage.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasege.

Paulus me paamee dimii ma sembahyang seta menaa

3 Ani me ikii kineke-nekee siyaa kaboo uduma ni me Eboo Ogatamee
paagoo kiiboo, paamee see kiasegeeka.

4 Ni me ikii kaa sembahyang menaa kuwa uduma esee ede ma, ede ma
kiasegeeka.
5 Kuwa ko anii idukaa petamanii kaama eto too kuwa Yesus me
doometa menaa kuwa yaweganaa siwoo siyaa yiba ikii me nadeegee, epo
niiukuwagee siwookea kuwa kaa anii Ogatamee kiiboo, paamee dimii mee
esee ebo.
6 Idukaa Ogatamee me ikii yiba petamanii daamaa kikiyaabuu seta yuwa
kuwa Wa me daamaa-daamaa kikiyaabuu siwoo taapi, kisee too Kristus
Yesus wiyaagoo meetagi yoo too, kuwa Wa me mikee kisee kiukuwawoo
taapi ii see kuwa ani me kisee kigaaga.
7 Anii kisee ikii uduma kigaaga mee ko ni me kiepa dimii mee mikee
ebo kemaata kisee kigaano daamaa. Mikee, anii digiyoo ee yiba toomuu
taaka too miya ikii me naekeasiino taa, bedaa anii okoo Yesus me doometa
menaa yuwa wisineekee bagee yuwa paagoo mikee gaasi naadi daamaa
ipiipi see eewegataaka too miya ikii nagaabuu taano taa. Ogatamee me
mée epa dimii mee ikii paagoo miya topa kemaata ikii me kisee too anii
nadeegeekea.
8 Kristus Yesus me mée epa kuwa see see anii miya ikii uduma epa
kigaaga, ikii ma epo kiitoga naaki ou see dimii mee ebo. Anii kisee kigaaga
kuwa makapaa se, mikee, Ogatamee me miya kisee naipi.
9 Anii sembahyang kiasegee see menaa kuwa ko kisee: Ikii me epa dimii
mee ebo kiwoo naadi kaama mikee menaa ipi see dimii ma, pedeo menaa
wigineano ipi see dimii ma kuwa ikii kaa eebaa kiwoosea naadi kiasegeeka.
10 Kuwa dimii ikii kaa eebaa kiwoo naadi kaama ikii me "Kuwa mikee,
kuwa daamaa" see ipiipi wiginiwoo, kisee too Kristus wiyaagoo meetagi
naagoo ikii esee daamaa dimii too, pedeo taa see bagee ii see kideesi naadi
kiasegeeka.
11 Bedaa ikii Yesus Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii
dimi topoo see kaa daamaa agiyoo yaukuwawoo, daamaa poo yaekawoo,
ikii kisee umiwoo, toowoo see kaa mée me Ogatamee ebo ekee, yaapaageesi
naadi kiasegeeka.

Paulus mee digiyoo ee yiba toogee seta kaboo Yesus mikee gaata bagee eebaa kedaa seta menaa

12 Neebee nokaa yuwa, anii mena ena ipi kikiyaanaka, mee ko ni kaa
ukuwaandaa seta agiyoo yuwa kuwa pedeo too see se. Anii nakaayoo
digiyoo ee yiba toogeeka too Yesus me doometa menaa peneata bagee
eebaa kedaa segeekea yoka daamaa see gaaga.
13 Anii Kristus yaato bagee kemaata kaama nakaayoo natameamaamea
see kuwa mée uduma naipi kegea. Nakaayoo magaa da kaa tookee eboo
wa me ee yadiitoo taa see bagee yuwa ma, apanaa bagee eebaa miya okoo
me kisee nanekeenegea.
14 Anii nakaayoo digiyoo ee yiba toogeeka kuwa me mee magaa kaa
Tuhan mikee gaayaa bagee okoo mée eebaa miya uu kegea.* Okoo
Wa kaa too dimi maataata kaama Ogatamee me menaa weda taa ma
yaweganaakea.
15 Okoo mikee kisee yaweganaakea kiya mée noonaa me nakagoo kegea,
okoo me 'Anii eboo mee too miya' see dimii kaa Kristus kaa menaa

---

1:6 1Tes 5:23-24 **1:9** 1Tes 3:12-13 * **1:14** Mee magaa kaa Tuhan mikee gaayaa bagee uu kegea see mee ko Tuhan Waa Paulus ma daamaa enaataa eetoogeeki kemaata okoo miya Tuhan ma naatoogee taapi yoka naadi dimi uu kedaakea, mée me kisee nakoo taapea miya Wa me menaa yaweganaa taapa, see dimii gaagea see mee.

eeweganaakea. Kisee dimii bagee yuwa agoo kiya mée noonaa daamaa dimii kaa eeweganaakea.
16 Daamaa dimii kaa mena eeweganaa see bagee kuwa gaayu ko anii Yesus me doometa menaa wisineekee bagee paagoo ipiipi see ase-maneesi naadi Ogatamee me nakaayoo tuyaagi ii see nanekeenegea. Okoo me anii naepa kaa Yesus kaa menaa yaweganaa see bagee yuwa.
17 Nakagoo kegea bagee kuwa gaayu ko okoo Kristus mee too ebo ekeasiino see naadi mena weganaakea kuwa se kiya okoo ekaato ebo ekeasiino see naadi weganaa see bagee yuwa. Okoo obeegea bagee eebaa kemaata okoo me anii gaagaa ebo see dimii ni kaa namiyaano see naadi eeweganaakea.†
18 Kiya maa agiyoo se. Mée noonaa mikee see dimii kaa eeweganaakea, noonaa ebo poga-poga see dimii kaa eeweganaakea. Kisee kiya Kristus kaa menaa kuwa eeweganaakea yoka anii ede kega. Mikee, anii kisee too ede kegeeka.
19 Mee ko anii digiyoo ee yiba pedeo totaaka kiya ikii me ni kaa sembahyang nasegeekea kuwa kaa miya, bedaa Yesus Kristus me Roh mee naatoogeeki kuwa kaa miya anii daamaa kaapa, daba daagimaa poopa see kuwa anii ipi yoka anii kisee too ede kiwooka.
20 Idukaa kaama eto too anii Kristus ebo ekee siwooka see see, bedaa eto kaama wodoo miya anii ego weda see taa, uu see dimii mee too ebo. Anii tuyaa miya, booyaa miya koosi, ni kaa naukuwaaniyaabuu segee siyaa yuwa doodoo Kristus mee too ebo ekee siwooka naaki ou see dimii mee too gaawooka.
21 Anii toopa miya Kristus mee too ebo ekee siwoo siyaa, bedaa anii booyaa miya daamaa.
22 Kisee anii omegee, toogee siyu ko daamaa agiyoo yaukuwawoo siyaa yoka anii toono too daamaa ye, bogaano too daamaa ye, kamee? Anii ewo.
23 Ekea paaya daamaa yoka anii dimi wiya agoo. Anii boomaata kaama Kristus paagoo Waa ma epo enaataa toono mee esee daamaa, ede
24 kiya anii magaa da kaa ikii ma epo enaataa kiitodogaano kuwa daamaa, gaano pedeo.
25 Anii kisee nekeenega yoka anii moga se boota ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ede ma, ede ma pesee kiwoosea naadi anii ikii uduma paagoo kiitoowoo taapa ii see gaaga.
26 Bedaa anii ikii paagoo kiitoowoo taapa kuwa kaa miya ikii me Kristus Yesus ede ma yaapaagee see dimii mee ebo kaapea.

Wisineekee bagee paagoo ena dimii, ena menaa kaa makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

27 Anii maamaa kisiino ko: Ikii me umiino, toono kuwa Kristus Wa me doometa menaa kuwa doodoo umiwoo taai. Ikii kisee umiwoo, toowoo siyu ko anii pee-kidiipa kaapa miya, ikii kaa menaa yuwa doodoota ni paagoo me-nasiipea kaapa miya ikii ena dimii, ena menaa kaa Wa me doometa menaa kuwa too peneata makii taa see kaa epo enaataa omaago ma doowookea ii see kuwa kinekeeniipa.
28 Kuwa ikii kiwisintagaa segee see bagee kuwa ikii peenaa ma se wedaai. Ikii me kuwa bagee weda taa see dimii mee me kuwa bagee yuwa me 'Yaai,

---

† **1:17** "Okoo me anii gaagaa ebo see dimii ni kaa namiyaano see naadi yaweganaakea" see menaa mee ko Paulus me 'Anii digiyoo ee yiba toogeeka kiya okoo mena daba weganaa naadi mée eebaa okoo sekaataa peegea yaai' see dimii mee wa kaa yamiyaano see kiya kisee dimii mee Paulus waa taa naadi kaama ebeata menaa mee. **1:21** Kis 20:23-24, Rom 14:8, 2Kor 5:8-9

Ogatamee me inii pedeo mée kiyaatagi' see kuwa nekeeniipea, bedaa Wa me ikii daba kidaagimaa peeyaatagi ii see kuwa miya nekeeniipea, ekea paaya Wa me yaukuwaatagi agiyoo ii see kuwa nekeeniipea.
29 Mikee, Kristus mee ogo peesi naadi Waa mikee gaawoo see dimii mee too ikii kaa kidootaata se kiya mée me ikii ae-wae kisiyaabuu siyaa agiyoo kuwa miya.
30 Kuwa ikii eto ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa anii miya kisee ae-wae, gaagaa segeeka. Mee ko idukaa anii kiitoogee seta kaboo mée me kisee nawisinegee seta yuwa kuwa ikii me nadeemea, bedaa eto miya anii nakaayoo kaama kisee ae-wae segeeka see kuwa ikii me nayeegea.

2

Kristus Wa me dimii masisi naadi menaa

1 Ikii ko Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi dimi mena daamaa pesee kikiyaata bagee yuwa, ikii Wa me mée epa dimii mee me daamaa dimi kiasimiyaata bagee yuwa, ikii Roh ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo see bagee yuwa, ikii dimi dapuu, dimi epa aagaa siyaa bagee yuwa.
2 Ikii kisee kikiyaata bagee yuwa yoka ikii ena dimii, ena menaa see kaa epa aagaa naadi kaama dimi aagadi-maagadi siwoo taai. Ikii kisee ukuwawoo siyu ko ni me ede dimii mee pudii eebaa nasiyaapea.
3 'Ni too ebo, ni too ipi' see dimii mee se gaai. Ikii ekaato peedi ekeata kaama apanaa bagee yuwa paagoo 'Anii peedi, waa ebo' kisee aagaa siwoo taai.
4 Ikii mée gakata 'Ni me gaayaa-gaayaa yuwa too' see dimii mee se, apanaa bagee me gaayaa-gaayaa kuwa miya aayee taai.
5 Kristus Yesus Wa me dimii mee ikii miya masiino gaano pedeo, mee ko kisee:
6 Waa ko Ogatamee ma Ekea ena keenda, ena keenda, Ogatamee ma endagii kiya
Wa paagoo ebo too umiwoo, toowoo taano too dimii mee gaano taa kemaata
7 mee dimii ekeata mée ena mokoo,
agiyoo yaokagee see mée ena mokoo keta.
8 Mée ena keta kaama Waa ekaato dimi peedi kiyaata
Ogatamee me gaata-gaata dimii too yaukuwawoo naadi kaama boota,
piya bokoo to kaa paku wugitaata boota.
9 Kisee kemaata Ogatamee me Waa esee ebo ekeata kaama
asii-sege wodoo asii-sege see ebo ekaa yago Mée kiyaata,
10 se-bagee, we-bagee uduma me Waa ebo ekee siwoosi naadi kisee yakiyaata.
Epoo to wodoo topea yuwa miya, magaa da kaa topea yuwa miya, maga miyoo topea yuwa miya uduma
ebo ekaa yago Mée Yesus paagoo kagu sibumedaa naadi
11 Yesus Kristus Waa mée uduma epoo Mée ii see wegaatagea,
kisee Nagamee Ogatamee yaapaagee see kaa wegaatagea.

Ogatamee me menaa daamaa yayeewoo, yaukuwawoosi naadi menaa

12 Kisee kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii kaa Wa me menaa esee yayeewoo, yaukuwawoo taai. Ikii ko Wa me daba kidaagimaa peeyaatagi bagee yuwa kemaata kisee

1:29 Yoh 15:20, 1Tes 3:3, 2Tim 3:12, 1Pet 2:21 **2:4** Yak 3:13-17 **2:6** Yes 9:5, Yoh 1:14, 8:58, Kol 1:15-16 **2:7** Mat 20:28, 2Kor 8:9, Ibr 2:14-17 **2:9** Mat 26:39, 2Kor 13:4, Ibr 12:2 **2:12** 2Kor 7:1

yaukuwawoo taai. Anii idukaa ikii paagoo kiitoogee sema kaboo ikii kisee
daamaa yaukuwawoo semea. Eto ko anii ikii paagoo kiitoono taa kaboo
miya daamaa yaukuwawoo, umiwoo taai.
13 Ogatamee mee ko ikii yiba 'Wa me ede gaayaa yuwa too daamaa
yaukuwawoo taapa' see dimii mee kiawitaa see Mée, bedaa Wa me kuwa
agiyoo naukuwawoosi naadi ikii pesee kikiyaabuu taa see Mée yoka
daamaa yaukuwawoo taai.
14 Ikii kisiyaa menaa kuwa gaayu ko mena dukumeawee see se, aawisi-
maawisi kuwa miya se kiya uduma yayiino too.
15 Ikii kisee daamaa ukuwagee siyu ko eto mee begaa kaa bagee me
ikii kisee bagee yuwa ii see kidiipea. Ikii okoo dimi koopoo, dimi pedeo
see bagee yuwa yupii umiwoo, toowoo naadi kaama okoo me ikii mikee
Ogatamee me yogaa yuwa, pedeo dimii, pedeo menaa taa, daamaa too
umiwoo see bagee yuwa ii see kuwa kinekeeniipea. Okadee yuwa digiyoo
yiba deeyaa-deeyaa mokoo kisee miya ikii mée paagoo ago kusi-kusii da
wogaamaayaa see see bagee kidiipea.
16 Anii idukaa ikii paagoo kana ma, kana ma kitopegee seta kuwa ketaa-
ketaa see kaapa naadi kuwa mée daamaa toowoo siyaabuu taano menaa
kuwa daamaa peneasii. Ikii kisee daamaa peneata umiwoo siyu ko Kristus
meetagi naagoo anii ikii kaa ede ma, ede ma taata.
17 Ikii ko Yesus mikee gaayaa bagee yoka anii esee ede kega, eto koa ko
anii booyaa miya daamaa. Ikii Yesus mikee nao naadi ikii ekaato Ogatamee
paagoo ekega-manee taakea mee ma, bedaa nii ekaato ekegataata kaama
mée me napeeyaapea tadaa kuwa miya ekea paaya enaataa Ogatamee
paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo. Ikii kisee ekaato
ekegataata ede ma, ede ma segeekea kuwa mokoo anii miya ede ma, ede
ma segeeka,
18 bedaa anii ekegataata ede ma, ede ma segeeka kuwa mokoo ikii miya
ede ma, ede ma niisegee taai.

Timotius ma, Epaproditus ma ekea pooi see asiino see naadi menaa

19 Tuhan Yesus mee anii ma enaataa kemaata eebaa se umiipa Timotius
mee ikii paagoo "Mena pe-naayeegii" see asiipa dimii agoo. Ni me omegee,
toogee see kaa menaa kuwa kaa ikii ede kaapea see see ikii me omegee,
toogee see kaa menaa kuwa anii miya yeemaata kaama ede kaano see
naadi waa ikii paagoo pooi see asiipa.
20 Apanaa waa see see bagee nakaayoo taa. Anii ma ena dimii see bagee
wa too, bedaa ikii daamaa topea ye naadi kineke-nekee taa see bagee kuwa
miya wa too.
21 Apanaa bagee uduma okoo me ede gaayaa-gaayaa kuwa too ou, Yesus
Kristus me ede gaayaa-gaayaa kuwa ou see dimii mee okoo taa, Timotius
wa too.
22 Anii Yesus me doometa menaa yaweganaaka too waa miya kana ma,
kana ma naaukuwagee simi. Ekea seepuguu enaataa daamaa eeukuwataa
siyaa see see mokoo waa miya kisee daamaa naaukuwataa see mée to ii
see kuwa ikii miya ipi.
23 See kemaata anii daba napeeyaapea ye, se napeeyaapea ye see kuwa
ipi keta kaama anii waa moga ikii paagoo pooi see asiipa.
24 Tuhan me naapoopi ii see gaaga yoka anii miya moga ikii paagoo
meeta.

2:13 Ibr 13:21 **2:15** Mat 5:14-16 **2:17** 2Tim 4:6

25 Eto kiipaa ko Epaproditus mee, anii naiye-iyeesi naadi ikii me ni
paagoo pooi see naaseta mée mee, waa ikii paagoo bedaa metaki pooi see
asiipa gaaga. Waa ko mikee Yesus yiba ena kenaa bagee, anii ma enaataa
agiyoo epo omaago ma naaukuwagee see mée, makapaa menaa kuwa anii
ma epo omaago ma yataa kiyaabuu segee see mée.
26 Waa ikii paagoo kiitoga naaki ou see dimii mee kigaataaki, bedaa ikii
me Epaproditus waa ikiyoo ebo meanigi nao see menaa kuwa ikii yeegea
kuwa kaa wa me sooi, okoo dimi nagaagaa taakea ye naadi waa dimi mena
kigaagaa ebo totaaki.
27 Mikee, waa ikiyoo kaa bogaano see koo simi kiya Ogatamee me epa
kaa deegee simi. Wa too epa gaami se kiya waa booyaa kuwa kaa anii
gaagaa dimii mee ebo kiyaa naadi anii miya epa nagaami.
28 Kisee kemaata anii waa ikii paagoo moga pooi see asiipa dimii mee
ebo. Waa ikii paagoo daamaa peemaata kaama ikii ede ma, ede ma taapea,
bedaa ni me gaagaa dimii mee miya taa kaapa.
29 See kemaata Tuhan yiba ena kenaa bagee yuwa daamaa badaa
aamagaa siyaa mokoo see see waa miya ikii me daamaa ede ma, ede ma
badaa magaai. Waa see see bagee kuwa ebo ekeasii.
30 Ikii me anii naiye-iyee taano see naadi ni paagoo niitoono taa yoka wa
too naatoogee simi. Mikee, waa ekaato ekegataata Kristus kaa yaukuwaano
agiyoo kuwa anii ma epo eeukuwageeka too bogaano see koo simi yoka
waa see see bagee ebo ekeasii.

3

Yesus mikee gaakee kaa too Ogatamee me inii sikii mée kiyaayaa see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, mee wodoo menaa ena mee ko kisee: Ikii Tuhan
nao naadi ede ma, ede ma siweei.
Anii idukaa kisema menaa kuwa eto bedaa kiebeanaka. Kiebeano ko
kana se kiya ikii makapaa menaa si yayeesea naadi bedaa kiebeanaka.
2 Eto ko pedeo kamenoo mokoo bagee kuwa nekeenii. Okoo pedeo agiyoo
koo senaa see bagee yuwa, okoo kado ponee daapeasiino gaano pedeo see
weganaa see bagee yuwa yoka gaai.*
3 Mee ko kado ponee daapeata kemaata Ogatamee me bagee kiyaa see
kuwa se kiya inii ki mikee Ogatamee me bagee yuwa. Inii ki Roh pesee
kaa Ogatamee yaapaagee, ebo ekee taa see bagee. Inii Kristus ma dimi
aagadi-maagadi naadi kaama ede ma, ede ma taa see bagee. Israel bagee
me tapaato yaato ukuwaa-ukuwaa kuwa ukuwawoo siyu too Ogatamee me
bagee kiyaa see dimii mee inii taa.
4 Apanaa bagee okoo kuwa tapaato yaato ukuwaa-ukuwaa kuwa ukuwa-
wookea kemaata "Ogatamee me aa sikii see nadeegi" see menaa kuwa
wegageekea. Okoo me kisee wegageekea menaa kuwa anii miya wegayaa.
Anii kuwa menaa too se kiya anii sikii see nagaasi naadi menaa maamaa
eebaa miya wegayaa. Anii miya kisee menaa wegayaa kiya pedeo, kuwa
menaa uduma anii dookomeega.
5 Kuwa ko anii nakabata yoo kaama wagaagoo to naagoo kado nadaa-
peata mée. Anii miya Israel bagee, toma ko Benyamin apaa kaa mée yoka

* **3:2** Kuwa bagee yuwa me weganaa see menaa kuwa ko kisee: "Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo miya kado ponee daapeasiino gaano pedeo, Yahudi bagee me ukuwawookea see see. Kisee daapeata kaama Ogatamee me aa sikii see kagaayaa" see menaa weganaakea. **3:3** Rom 2:29, Kol 2:11

anii esee mikee Ibrani bagee. Musa me menaa yayiino ko anii Parisi kaa
bagee yoka dimi-dimi yayeewoo seta mée.
6 Bedaa Ni me omaago ma ukuwagee seta agiyoo kuwa gaayu ko idukaa
anii Ogatamee ebo nao naadi Yesus mikee gaata bagee yuwa wegee-wegee
segee seta mée. Musa me menaa gaayu ko kuwa menaa uduma anii sikii.
"Mena ena waa naa aa tuunuu sepe" see kuwa se nawegamaayaa.
7 Idukaa anii kisee mée to yoka anii sikii see dimii gaata kiya eto ko taa.
Anii Kristus kaa too dimi maataata kaama wodoo mee idukaa dimii mee
anii taa. Kuwa ni me ukuwawoo seta agiyoo kuwa uduma anii daamaa
nakiyaano iyo yoka imi taa agiyoo yuwa too see gaaga.
8 Bedaa kuwa agiyoo kuwa too se kiya anii kisee sikii see nakiyaasi naadi
dimi maataa siyaa agiyoo apanaa yuwa uduma miya wisintaaga. Anii epoo
Mée Tuhan Kristus Yesus Waa esee ipi kaano mee too ebo yoka anii Kristus
ma aagadime siwoo taano see naadi kuwa apanaa agiyoo kuwa uduma aii
tameekee agiyoo too mokoo yoka naadi dookomeega.
9 Ogatamee me anii Kristus mikee gaayaa bagee kemaata sikii see nagaasi
naadi anii kuwa apanaa agiyoo uduma wisintaaga. Anii Musa me menaa
yuwa deewoo naadi kaama Ogatamee me anii sikii see nagaakee se kiya
Kristus mee mikee nao see gaakee kaa too Wa me bagee kiyaa.
10 Anii Kristus mee esee ipi kega naaki ou see dimii mee ebo. Waa
boota kaama aya andoo peeyaata pesee da kuwa anii miya kisee napesee
kiyaabuu siwooki naaki ou, bedaa Waa boodi abaata-abaata see see mokoo
anii miya kisee Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama boodi abaaga
naaki ou, bedaa Waa ekaato ekegataata mée yaboota see see mokoo anii
miya kisee booga naaki ou.
11 Anii boota kaama daamaa aya andoo napeeyaasi naadi anii kuwa ou
dimii yuwa gaawoo, umiwoo segeeka.
12 Anii Waa esee ipi kega naaki ou, kisee ou dimii apanaa yuwa kuwa
miya gaawoo, umiwoo segeeka kiya eto kiipaa anii kuwa nakimaano taa.
Kuwa uduma anii nakimeta kaama pedeo ena ma taa see mée kega yoka,
see menaa kuwa anii se wegamaayaa. Kisee kiya anii Kristus Yesus Waa
esee ipi kega naaki ou see dimii mee ebo. Ani me Kristus esee ipi kisi naadi
Wa me anii napeneata kemaata anii miya Waa peneata esee ipi kega naaki
ou see dimii mee too gaawooka.
13 Neebee nokaa yuwa, anii kuwa uduma nakimemaata topa see dimii
mee anii taa kiya anii ou gaawoo see dimii mee ena too too, mee ko kisee:
Kuwa ni me eto miyoo ukuwagee seta yuwa kuwa anii emaa okaato se
wugitaata anii ikigi yaato too emaa wugiwoo naadi yiibaga pakadoota
14 Ogatamee me Ni paagoo nameei see nasetaa see yoo kiyoo anii Kristus
Yesus mee peneata ipi ketaa to mokoo da kuwa anii se masega ou dimii
mee maamaa gaawoo, umiwoo, toowoo segeeka.
15 See kemaata inii Kristus mikee ipi see bagee yuwa yoka inii kisee ou
see dimii kuwa niigaawoo, umiwoo taai. Anii kisega menaa kuwa ena waa
naa ikii me "Kisee se" see nagaata kaama apanaa dimii gaayu ko Ogatamee
me ikii daamaa kinekeeniyaapi.
16 Wa too dimii, wa too dimii agoo kiyaa miya inii me idukaa petamanii
kaama eto too daamaa mée tupiwoo siyaa menaa kuwa se ekeata daamaa
doowoo, umiwoo taano gaano pedeo.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa nekeensi naadi menaa

3:6 Kis 8:3 **3:7** Ibr 11:24-26 **3:10** 1Pet 4:13-14 **3:14** Luk 9:62, 1Kor 9:24-27, 2Tim 4:7-8

17 Neebee nokaa yuwa, ni me ukuwaa-ukuwaa, umii-umii kuwa ikii
miya ukuwawoo, umiwoo taai. Apanaa bagee miya inii see see daamaa
ukuwawoo, umiwoo taakea yoka ikii miya kisee okoo deeta kaama daamaa
ukuwawoo, tupiwoo taai.
18 Kuwa kisega kuwa ko mée eebaa me Kristus piya bokoo to kaa mée
yaboota menaa kuwa wisintaata kaama otoopa omegee, toogeekea. Kuwa
bagee yuwa ikii nekeensea naadi anii idukaa kaama maamaa kisiwooka,
eto miya yege ma kisega.
19 Okoo usiyaato ko pedeo kaatagea. Makapaa ogatamee kaa dimi
maayaa mokoo okoo me otoopa ou naadi ukuwagee see agiyoo kuwa kaa
dimi maawookea. Okoo naano agiyoo naano dimii too. Okoo me ede
ma, ede ma siyaa agiyoo kuwa pedeo, mée me ukuwaano ego weda kiyaa
agiyoo kuwa too. Okoo magaa da kaa agiyoo kuwa kaa dimi maawoo see
bagee yuwa too.
20 Okoo kisee bagee kiya inii gaayu ko inii me toono too magaa mee epoo
to wodoo. Kiyoo kaama inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Tuhan
Yesus Kristus mee moga migi naaki ou see dimii kaa diitoo taakea.
21 Waa Pesee Wodoo Pesee see Mée yoka Waa meemaata kaama inii me
dabaa see maa kuwa Wa me asii-sege see maa to mee see see inii daamaa
mée kiyaabuu taatagi.

4

1 See kemaata neebee nokaa yuwa, ni me epa see bagee yuwa, anii
kineke-nekee naadi kiitoga naaki ou see dimii mee ebo. Ikii ko anii dimi
wikii-wikii nasiyaabuu taa see bagee yuwa, mumo kaa onee masiyaa see
see anii ikii kaa ede ma, ede ma segeeka. Eto ko kuwa kiebeaga menaa
kuwa daamaa peneata Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi makii taa
see kaa umiwoo, toowoo taai.

Wodopasi tupiino menaa

2 Eto ko ani me Euodia ma, Sintike ma ekea paagoo maamaa kisiino
menaa mee ko "Ekea Tuhan yiba ena kenagaa see apii yoka ena dimii, ena
menaa kaa kesea" naadi kisega.
3 Bedaa anii ma enaataa agiyoo daamaa naaukuwagee see mée Sunsugos
aa miya kasiino ko "Kuwa apii wiya ekea me aawisi-maawisi segeekea
kuwa ekeasi naadi daamaa pe-eewegaai" see kasega. Mikee, idukaa
Klemen mee ma, apanaa bagee miya anii ma enaataa Yesus me doometa
menaa yaweganaa semea kaboo kuwa apii wiya miya kana ma agiyoo epo
enaataa mée eeukuwagee semea. Okoo kuwa bagee uduma Ogatamee me
tuyaabuu siwoo taatagi bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee da kaa
okoo ekaa yuwa miya yamaata bagee yuwa.
4 Eto ko ikii Tuhan nao naadi ede ma, ede ma siwoo siweei! Bedaa anii
kaagaa ena ma ikii ede ma, ede ma siwoo siweei see kisega.
5 Ikii me koogo adumeta dimii kuwa mée uduma kideesi yoka kisee
umiwoo taai. Tuhan meeno mee ekaapa.
6 Ikii me umiyaa, tuyaa yiba uduma dimi se gaagaa taai, dimi se abaai.
Kuwa dimii ekeata ikii me gaagaa siyaa yuwa uduma Ogatamee ase-manee
segee taai, kiiboo, paamee see dimii kaa idimegee taai.
7 Ikii kisee ukuwagee naadi kaama Ogatamee me kuwa gaagaa siyaa
dimii yuwa kitaa kiyaata kaama daamaa koogo adumeta dimii mee kiniipi.
Mee dimii mee mée tomaa se nekeenegea. Ikii Kristus Yesus ma dimi

3:19 Rom 8:5-6, Kol 3:1-4 **3:20** Tit 2:13, 1Yoh 3:2 **4:6** Mat 6:31-34, 1Pet 5:7

aagadi-maagadi naadi kaama ikii dimi mena koogo kituyaapi, bedaa ikii me dimi gaayaa yuwa miya kitaamegee siwoo taapi.

8 Neebee nokaa yuwa, wodopasi menaa mee ko kisiinaka. Ikii dimi yiba daamaa gaawoo see menaa kuwa ko kisee: Mikee see menaa ma, daamaa wegaa-wegaa see menaa ma, umiino, toono topoo see menaa ma, pedeo taa see menaa ma, dimi wikiinsi naadi menaa ma, kisee esee daamaa naadi yaapaagee siyaa menaa kuwa uduma ikii dimi yiba daamaa gaawoo, doowoo taai.

9 Bedaa Ni me kitopegee seta menaa ma, ni me ikii paagoo kiiwegagee seta menaa ma kuwa ikii nayeewoo seta, bedaa ni me daamaa ukuwaa-ukuwaa kuwa miya ikii nadeewoo seta yoka kuwa uduma ikii miya daamaa ukuwawoo taai. Ikii me kisee ukuwawoo naadi kaama koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee Waa ikii ma kiitoogee taapi.

Neeta agiyoo kaa kiiboo, paamee see aseta menaa

10 Ikii kaagaa ena ma ni me gaano pedeo agiyoo sikii ye naadi kaama aii neeta kepee kuwa kaa anii Tuhan paamee see dimii mee ebo kaa esee ede ma, ede ma segeeka. Mikee, idukaa ikii me kisee maniipa dimii mee agoo kiya iyo, kepe neeyaa etaa mee too taa see kuwa anii kinekeenega.

11 Kuwa kisega kuwa ko ni me gaano pedeo agiyoo sikii taa naadi kisega se. Ni me umiyaa, tuyaa yiba kuwa anii sikii nao see dimii mee anii ekaato tupimaata topa.

12 Agoo kiyaa agiyoo eebaa taa kaa omegee, toogee see miya anii ipi, agiyoo eebaa miya ipi. Ni me umiyaa, tuyaa yiba kuwa anii sikii nao see dimii mee anii nekeenta topa. Anii naano agiyoo agoo kiyaa naagoo pesee ometaa, totaa see miya, bedaa taa kiyaa naagoo naadi ebo kaa ometaa, totaa see miya

13 kuwa uduma anii pesee nakiyaabuu taa see Mée Kristus mee kaa too pesee ma umiwoo, toowoo segeeka.

14 Anii kisee dimii gaawooka kiya anii gaano pedeo yiba totaaka too ikii me neemea yuwa kuwa esee daamaa, ede see kigaaga.

15 Anii petamanii Makedonia wee kaa Yesus me doometa menaa yaweganaa semaata kaama apanaa magaa kaa peema kaboo apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me anii niino taa, ikii Pilipi magaa kaa bagee yuwa me too kepe neemea see kuwa ikii miya ipi.

16 Bedaa anii Tesalonika magaa kaa peemaata kaama gaano pedeo agiyoo sikii taa kaboo miya ikii kaagaa wiya waa naa kepe neemea.

17 Ni me kisega menaa kuwa ko ikii kisee neesea naadi menaa kuwa se kiya ikii me aii mantaata kaama daamaa see poo ekayaabuu setaa to mokoo da mee Ogatamee me maamaa kiagoo kiyaabuu siwoo taapi kuwa kaa too kisega.

18 Eto kiipaa anii sikii taa agiyoo taa. Ikii me Epaproditus kaa dooyaata kepee kuwa uduma anii masemaaga yoka eto esee eebaa mee asii miya agoo. Ikii me aii neeta kepee kuwa ko Ogatamee paagoo wunu daamaa ekega-manee siyaa agiyoo see see mokoo, Wa me esee daamaa nao naadi dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo.

19 Ni me Eboo Ogatamee Waa ko senawii wodoo senawii yoka Wa me asii-sege see agiyoo kuwa Yesus Kristus doodoo ikii paagoo kineegee taapi. Kisee kineegee naadi kaama ikii me gaano pedeo agiyoo yuwa uduma sikii kikiyaabuu segee taapi.

4:7 Yes 26:3, Yoh 14:27 **4:11** 1Tim 6:7-8 **4:13** 2Kor 12:9-10 **4:19** Mzm 23:1, 2Kor 9:8

20 Iniitaagi Ogatamee mee kisee too iminoo miya, iminoo miya niiyaa-
paagee siwoo taai! Amin.

Epao see menaa

21 Kristus Yesus ma aagadi-maagadi naadi kaama daamaa wiginta bagee
yuwa uduma epao see naasii. Nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee anii
ma epo enaataa yuwa me miya epao see kisegea.
22 Bedaa nakaayoo magaa kaa Ogatamee me daamaa wiginta bagee
uduma me miya epao see kisegea. Kaisar me ee kaa agiyoo yaokagee see
bagee kuwa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa me miya epao see kisegea.
23 Tuhan Yesus Kristus Wa me epaa mee ikii ma enaataa dimi yiba
kiitoogeesi naadi kiasega. Kiyoo too.

Kolose
Paulus me Kolose magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba toogeeki too ebeata kapogee. Waa Kolose magaa kaa poono taa kemaata kiyoo Yesus mikee gaata bagee kuwa ewo, aadee taano taa kiya okoo me bagee ena ekaa da ko Epapras mee waa ipi. Mee mée to me Yesus me menaa okoo paagoo eewegami. Okoo noonaa Yesus mikee gaata kemaata Paulus me mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata.

Kolose magaa kaa koopoo see menaa weganaa see bagee agoo. Okoo me wegaano, "Kuwa magaa da kaa pesee yago agiyoo kuwa me inii mée pedeo kiyaayaa yoka kuwa pesee da taa kisi naadi apanaa menaa deewoo, ukuwawoo taano gaano pedeo. Kristus me menaa kuwa sikii taa" see menaa kuwa eeweganaakea. Paulus me kuwa menaa be. Kuwa ipi see menaa keenda kiya taa, mikee ipi see menaa kuwa uduma Kristus kaa too. Kristus mee too sikii, inii Kristus kaa too umina sikii mée kiyaata yoka inii Wa yiba too totaakea. Apanaa menaa kuwa mée me menaa too, aii wegawoo see menaa too yoka si yii, se aatabi siyaai, kisee gaamaasi naadi menaa kuwa Paulus me mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-14 Petamanii menaa ma, sembahyang kaa menaa ma
1:15-23 Kristus mee Asii-sege see Mée ii see nekeensi naadi menaa
1:24–2:5 Paulus me Kristus mikee gaata bagee yuwa okoo kaa omaago ma yaukuwagee seta menaa
2:6-23 Koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
3:1-17 Inii Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama dimi mena gipii see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa
3:18–4:18 Okoo daamaa agiyoo aaukuwagee siwoosi naadi menaa apanaa ma, wodopasi menaa ma

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me
menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Bedaa inii ma Yesus yiba
ena kenaa bagee Timotius mee ma
2 enaa wiya me mee kapogee mee ikii Kolose magaa kaa Kristus yiba ena
kenaa bagee yuwa paagoo kiebeataake, ikii Ogatamee me daamaa wa too
kiwigintaata kemaata Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see bagee yuwa
paagoo kiebeataake. Iniitaagi Ogatamee Wa me aii kiepa dimii ma, koogo
adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Ogatamee yaapaagee seta menaa

3 Inii ikii kaa sembahyang kitaaka too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
Waataagi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee kisee too maamaa kiasegeeke.
4 Ikii me Kristus Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo, bedaa ikii me
okoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee apanaa yuwa uduma epa
gaayaa dimii mee miya ebo, see menaa kuwa inii yeeta kaama wodoo inii
Ogatamee paamee dimii mee ebo.

5 Ikii kuwa etokaa mikee menaa kuwa daamaa yeeta kaama ikii Wa kaa
dimi kotopiwoo, diitoo taakea. Ikii Ogatamee me daamaa inii mée kaa
yaekeasiitagi agiyoo kuwa epoo to wodoo kaa kiyoo mée yaipiipii semaata
topa nao naadi kaama ikii Yesus mikee gaawoo, mée epa gaawoo, kisee
umiwoo, toowoo siyaa.
6 Yesus me doometa menaa kuwa daamaa yaweganaa naadi kaama ikii
paagoo daamaa kiiwegamea. Piya wodoo to daamaa iyawoo naadi kaama
poo ekadaa siyaa see see kuwa Yesus me doometa menaa kuwa miya
uwoo to, magaa to uduma yadoonaa naadi kaama daamaa poo maamaa
ekayaabuu senaa siwooka. Ikii miya Ogatamee me mée esee epa see menaa
kuwa petamanii yeeta kaama mikee menaa ii see nekeenemea. Ikii kisee
nekeenta kaama wodoo kuwa menaa yuwa me ikii paagoo daamaa poo
maamaa ekayaabuu siwooka.
7 Kuwa menaa kuwa Epapras me kiiwegami. Waa ko inii me epa gaataa
see mée, inii ma epo enaataa agiyoo kana ma ukuwataa see mée. Wa me
Kristus me agiyoo se daata kisee too daamaa yaokageeki kuwa wa me ikii
kaa miya kisee daamaa kiokageeki.
8 Ikii Roh ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama ikii epa aagaa siwookea
kuwa Epapras me mée asimi.
9 Inii kuwa menaa kuwa yeeta kaama ikii kaa se daata kisee too maamaa
sembahyang kisiwoo segeeke. Inii me sembahyang menaa kuwa ko Roh
me ikii esee ipi see dimii ma, nekeeniino dimii ma kuwa maamaa eebaa
kiawiyaata kaama Tuhan Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo
kuwa ikii miya daamaa esee ipi kiwoosea naadi kiasegeeke.
10 Ikii kisee ipi kiwoo naadi kaama Tuhan mikee gaayaa bagee yuwa
daamaa umiwoo, toowoo siyaa doodoo ikii miya ikii me ukuwayaa,
peeyaa yuwa uduma yiba Waa dimi mena kiwikimiwoosi naadi kiasegeeke.
Mee ko piya poo daamaa ekadaa siyaa mokoo ikii miya daamaa agiyoo
yaukuwawoo, Ogatamee ipi see dimii maamaa eebaa kiwoo, ikii kisee
umiwoo, toowoosea naadi kiasegeeke.
11 Bedaa Wa me asii-sege see pesee see agiyoo kuwa me ikii daamaa pesee
kikiyaata kaama ikii agiyoo-pagiyoo uduma yiba dimi mena animaata
koogo makii taa see kaa toowoosea naadi kiasegeeke.
12 Bedaa ikii me Nagamee kiiboo, paamee see dimii mee ebo kaa ede ma,
ede ma yaapaagee siwoosea naadi kiasegeeke. Mee ko Wa me bagee taano
masiitagea agiyoo kuwa ikii miya masesea naadi Wa me ikii sikii kikiyaata,
Wa me ikii daamaa wa too kiwigintaata kaama awee yaato toowoo see
bagee kikiyaabuu seta.
13 Idukaa inii uduma digiyoo yaato pesee da me mée peneata omegee,
toogee seta kaboo Wa me inii mée pekageeta kaama Wa me epa see Yogaa
ebo too toowoo see yoo kiyoo mée tuyaabuu seta.
14 Yogamee me kemaata inii daba mée daagimaa peeyaata kaama
daamaa topea, mee ko inii me pedeo yuwa epa mée yaekeata toogee siyaa.

Kristus mee Asii-sege see Mée ii see nekeensi naadi menaa

15 Kristus mee ko emaa me se deeyaa Mée Ogatamee ma Ekea ena
keenda, ena keenda see kuwa mée deeyaata. Waa yagamee yagaaboo to
mokoo, ogaataata agiyoo-pagiyoo uduma me Eboo mee.
16 Mee ko Ogatamee me se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata kuwa
Kristus me ogaataata, kuwa ko epoo to wodoo agiyoo ma, magaa da kaa
agiyoo ma, emaa me deeyaa agiyoo ma, se deeyaa agiyoo ma, malaikat

1:12 1Pet 1:3-4 **1:13** Kis 26:18 **1:15** Yoh 1:18

bagee ma, apanaa kisee pesee yago bagee, pesee yago agiyoo, se-pesee,
we-pesee, kuwa uduma Kristus Waa doodoo ogaataata, bedaa Waa kuwa
uduma me Eboo kisi naadi agoo kiyaabuu seta.
17 Kuwa uduma agoo kiyaano taa kaboo Kristus mee tota, bedaa kuwa
agiyoo-pagiyoo agoo kiyaata kaama wodoo kuwa agiyoo ukuwaandaa
segee siyaa yuwa kuwa uduma Wa me too kemaata kuwa agiyoo kisee
too daamaa yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki.*
18 Waa ko Mumoo to mokoo, bedaa okoo Waa mikee nao naadi Waa
ma aagadime seta bagee yuwa kuwa Wa me maa to mokoo. Bedaa Waa
yagamee yagaaboo to mokoo kemaata se-agiyoo, we-agiyoo uduma peedi,
Wa too ebo toowoosi naadi petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama
kisee too toowoo see Mée keta.
19 Waa kisee Mée keta mee ko Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa
yuwa kuwa uduma Yogamee yiba miya daamaa toono too see kuwa Waa
ede.
20 Bedaa Wa me Yogamee doodoo uduma agiyoo, uduma bagee uduma
Waa ma emee-emee yasiyaano miya ede. Mee ko se-agiyoo, we-agiyoo, se-
bagee, we-bagee uduma, magaa da kaa miya, epoo to wodoo miya kuwa
uduma Yogamee piya bokoo to kaa tadaa mée yapeeta kemaata Ogatamee
me kuwa uduma kagoo taa kiyaata Waa ma emee-emee yasiyaata.
21 Ikii miya idukaa Ogatamee ewo kaa pedeo dimii gaawoo naadi kaama
pedeo agiyoo ukuwagee siwoo seta kuwa me ikii Waa ma yape see tomaa
yuwa keta.
22 Kiya eto ko Yogamee má yaato boota kuwa kaa Ogatamee me kuwa ikii
Waa ma yape kuwa kitaa kiyaata. Mee ko ikii daamaa wa too kiwigintaata
kaama ikii kaa pedeo menaa ena ma taa kaa Wa paagoo kimiyaano see
naadi Waa ma kiemee-emee siyaata.
23 Kisee kiya ikii makii taa see kaa Yesus me menaa too peneata kisee too
mikee gaawoo taano gaano pedeo. Bedaa Wa me doometa menaa kuwa me
Wa me inii kisee Wa paagoo mée miyaatagi nao naadi kaama Wa kaa too
dimi kotopiwoo, diitoo siwoo taai. Kuwa Yesus me menaa kuwa ikii miya
yeemea, bedaa kuwa menaa uwoo to, magaa to uduma kaa yaweganaa
naadi kaama mée tomaa-tomaa yuwa miya yeemea. Anii Paulus kuwa
menaa yadoonaa see mée keta.

Paulus me kana ma yaokagee seta menaa

24 Anii Wa me menaa yadoonaa naadi kaama eto kiipaa ae-wae, gaagaa
segeeka kuwa anii ikii kaa kikoo segeeka yoka anii ede ma, ede ma too
totaaka. Mikee, anii Kristus mikee gaayaa bagee okoo kaa ae-wae yataano
kuwa ko anii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama apanaa ae-wae
taapa yuwa miya topa yoka anii eto ni me maa da kaa okoo kaa ae-wae
yasiwoo segeeka. Kristus mikee gaayaa bagee kuwa ko Kristus Wa me maa
to ebea-ebea da mee.
25 Kuwa bagee kuwa Ogatamee me anii Wa me menaa uduma okoo
paagoo daamaa pe-eewegaano mée nakiyaami, bedaa ikii miya kuwa
menaa daamaa ipi kesea naadi ni kaa naekeasimi.
26 Kuwa menaa ena ko Wa me idukaa kaama mée paagoo awee da kaa
kiyaano taa see menaa, kisee too mee kakadee kaa, mee egaa kaa booniwoo

---

1:16 Yoh 1:3, Ibr 1:2-3 * **1:17** Kuwa agiyoo yuwa ukuwaandaa segee siwoo siyaa yuwa see menaa mee ko kenoo to pakataa, esetaa, deka wetaa, agiyoo iyataa, mée ometaa, totaa, kisee ukuwaandaa segee siwoo siyaa yuwa kuwa uduma Kristus Wa me too kemaata se wudida-peeda seta daamaa yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **1:20** Rom 5:10-11, Ep 2:13, 2Kor 5:18 **1:21** Ep 2:1-6, Tit 3:3-7

seta menaa da mee. Kiya etokaa Wa me daamaa wa too wigintaata bagee
yuwa uduma paagoo awee da kaa daamaa ipi kiyaabuu siwooki.
27 Mee idukaa kaama booniwoo seta menaa mee esee ebo, esee asii-sege
see menaa, mee ko kisee: Yahudi bagee too se kiya ikii apanaa tomaa kaa
Kristus mikee gaayaa bagee yuwa miya Waa ikii yiba kiitoogee siyaa, see
menaa mee. Waa ikii yiba kisee too kiitoogee naadi kaama ikii Wa me
asii-sege siyaa agiyoo kuwa ni kaa miya nadootagaatagi nao naadi Wa kaa
too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa. Kuwa menaa kuwa Ogatamee me
ede kaa Wa me bagee yuwa paagoo ipi kiyaabuuki.
28 Kuwa Kristus kaa menaa kuwa too inii mée uduma paagoo eewe-
gakomee senaake. Inii okoo mée ena-ena gaamaasi naadi menaa miya
ase-maneeke, bedaa inii esee ipi see dimii ma mée tupi-manee segeeke,
kisee too okoo uduma daamaa iyawoo, ipi kiwoo naadi kaama sikii kegea.
Mee ko okoo Kristus ma esee dimi aagadi-maagadi semaata kaama inii
okoo mée gakata Ogatamee paagoo daamaa eepoono see naadi inii okoo
daamaa tupi-manee segeeke.
29 Okoo uduma kisee bagee kisi naadi anii omaago ma yaukuwageeka.
Kristus Wa me pesee da ani yiba topa, Wa me kisee napesee kiyaabuu segee
naadi kaama anii kuwa agiyoo okoo kaa omaago ma yaukuwagee segeeka.

2

1 Anii kisee ikii kaa miya omaago ma kiukuwageeka, bedaa Laodikia
magaa kaa bagee okoo kaa miya, bedaa anii ma aadee taano taa bagee
apanaa yuwa okoo kaa miya anii kisee omaago ma yaukuwageeka, see
kuwa anii keipi kiyaano see naadi kisega.
2 Anii kisee okoo kaa yaukuwageeka mee ko okoo dimi mena daamaa
pesee keta kaama ena dimi, ena menaa kaa epa aagaa siwoosi naadi anii
omaago ma yaukuwageeka. Bedaa kuwa idukaa Ogatamee me awee da
kaa kiyaano taa menaa kuwa, Kristus kaa menaa kuwa okoo esee mikee
ipi see dimii maamaa eebaa pudii kisi naadi miya anii omaago ma okoo
kaa yaukuwagee siwooka.
3 Dimi boko, mena boko, se-ipi, we-ipi kuwa uduma manii to ko Kristus
Wa kaa too. Wa yiba too koogo maataata topa.
4 Anii kuwa kisega kuwa ko apanaa menaa kuwa, mée me ipi see menaa
keenda, kisee yiino daamaa menaa kuwa kaa ikii kideebaa siyaa naadi
kisega.
5 Mikee, anii eto kiipaa ikii paagoo kiitoono taa kiya dimi mena yaato
ko ikii ma enaataa kiitoga yoka anii ikii kigaagaa ebo. Ikii ena dimii, ena
menaa kaa too toogeekea, bedaa ikii Kristus kaa too dimi maataata se maki-
makaa segeekea, ikii kisee ukuwageekea kuwa kideega yoka anii esee ede
ma, ede ma taaka.

Kristus Wa yiba umiwoo, toowoosi naadi menaa

6 Kisee kemaata ikii me Kristus Yesus mee inii epoo Mée Tuhan nao
naadi Waa daamaa masemaamea kemaata eto miya kisee too Waa ma dimi
aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo taai.
7 Piya mani maga yiba daamaa peeyaa mokoo ikii miya dimi menaa da
Wa yiba daamaa seemiyaata kaama umiwoo, toowoo taai. Bedaa kaboo
da kaa maataayaa mokoo Wa kaa too dimi maataata pesee kiwoo taai. Ikii
kitupiwoo seta menaa kuwa mikee nao see gaawoo naadi kaama omaago

1:29 1Kor 15:10

ma peneata se makii siwoo taai. Bedaa Ogatamee kiiboo, paamee see dimii
mee maamaa doonaa siwoo taai.
8 Mée me otoopa menaa kuwa me ikii dimi mena kigoekeasiyaa yoka
ipiipi dii. Kuwa ipi see menaa keenda kiya imii da taa see menaa too, mée
deebaa see menaa too. Kuwa menaa da manii to ko Kristus kaa se kiya
mée me asii-wega-wega menaa kaa too, magaa da kaa pesee yago agiyoo
kaa too.
9 Mikee, Ogatamee Wa me iyee, Wa yiba agoo kiyaa yuwa uduma Kristus
Waa miya agoo. Waa mée ena keta kaama wodoo miya kuwa uduma agoo.
10 Ikii Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama Wa me iyee kuwa ikii
miya daamaa pudii kisiyaata kaama totaakea. Kristus Waa mumoo to
mokoo, se-ebo, we-ebo, se-pesee, we-pesee kuwa uduma me Eboo yoka
apanaa menaa kuwa ipiipi dii.
11 Yahudi bagee me kado ponee daapeasiyaa see see mokoo Kristus me
ikii kaa miya kisee kiukuwamaata kaama topea. Kiya mée me kado ponee
daapeasiyaa mee se kiya ikii me maa da yiba pedeo iyee-payee kuwa
Kristus me kitameepeata.
12 Bedaa Kristus mee ogo maataata kaama aya andoo peeyaata see see
ikii miya kisee kiukuwayaata kaama totaakea. Mee ko ikii uwo kitukumeta
kaboo ikii Kristus ma aagadi-maagadi naadi enaataa boota kaama ogo
kimaataata. Bedaa ikii Kristus ma enaataa aya kiandoo peeyaata kaama
kisee totaakea. Ikii me mikee Waa boota kaama aya andoo peeyaata Mée
Ogatamee Wa me pesee da kaa Kristus mee kisee aya andoo peeyaata ii see
gaata kemaata ikii miya Kristus ma aagadi-maagadi naadi kaama enaataa
kisee aya kiandoo peeyaata kaama totaakea.
13 Ikii ko kado ponee se daapii see bagee, apanaa tomaa kaa bagee,
idukaa pedeo dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo seta bagee kemaata
boota bagee mokoo keta. Kisee kiya ikii Kristus ma enaataa aagadi-
maagadi naadi Ogatamee me aya kiandoo peeyaata, ikii me pedeo yuwa
uduma Wa me epa kiekeata.
14 Inii me pedeo yuwa kaa menaa kuwa ko inii pedeo mée kiyaayaa
menaa, kapoge kaa mée yaebeaii seta menaa mokoo. Kiya Ogatamee Wa
me umina mée yawonakomeeta, inii Waa ma menaa uduma piya bokoo to
kaa paku wugitaata kaama mée yataa kiyaata.
15 Yesus mee piya bokoo to kaa boota kemaata se-pesee, we-pesee, se-
ebo, we-ebo kuwa uduma Wa me daba, peedi ekeata. Wa me kuwa uduma
awee da kaa daba, peedi kiyaata kaama Wa too ebo ii see mée deeyaata.
16 Kisee kemaata eto ko mée me ikii paagoo kuwa agiyoo kuwa naano
daa, kuwa uwoo kuwa naano daa, kisee kisiyaa menaa kuwa emaa se
wugii. Bedaa ebo naagoo yee, keno poogee da awee da kaa meemaagi see
naagoo yee, Sabat naagoo yee kuwa naagoo yuwa deewoo taano ko ikii
miya se deewookea kuwa mée me kaasee naadi pedeo-pedeo see kisiyaa
menaa kuwa miya wisintayu.
17 Kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa okaa da menaa se, Kristus
meeno taa kaboo ayayaa da deeyaa-deeyaa mokoo. Kuwa menaa imi yaato
ko Kristus kaa too, Waa meemaata kaama Wa kaa uwa daata menaa.
18 Bedaa mée noonaa ko okoo ekaato dimi daba, peedi ekeasiyaa poga-
poga naadi kaama malaikat bagee yuwa ebo ekee, yaapaagee see bagee
kuwa miya gaai. Okoo me malaikat bagee yuwa kisee yaapaagee naadi
kaama "Ani kaa namaadaa naadi kisee-kisee deepa" see menaa eebaa ede

2:9 Yoh 1:14 **2:12** Rom 6:4-5 **2:13** Ep 2:1-6 **2:15** Yoh 12:31, Ibr 2:14, 1Yoh 3:8 **2:17** Rom 10:4, Ibr 13:9

kaa eewegaamoo siyaa. Kiya okoo magaa da kaa otoopa dimi gaawoo naadi ebo poga-poga see bagee yuwa too. Okoo me ikii miya kisee se ukuwagea kuwa kaasee naadi ikii daba, peedi kiekeasiyaa menaa kuwa emaa se wugii.

19 Kisee bagee kuwa Mumoo to kaa daamaa peneasiino taa. Mee ko maa to kaa mani-pani yuwa enaataa daamaa aagadi-maagadi naadi mumoo to kaa takumedaa siyaa. Kisee daamaa takumedaa siyaa kemaata maa da uduma daamaa iyawoo, ebo kiwoo siyaa. Kuwa iyawoo siyaa yuwa kuwa Ogatamee me daamaa yakiyaabuu siwoo siyaa.*

20 Ikii ko Kristus ma aagadi-maagadi naadi epo enaataa boota kemaata kuwa magaa da kaa pesee yago agiyoo yiba kaama kipekageeta bagee yuwa. Kisee kemaata ikii kaasee kaa Kristus ma epo enaataa bogaano taa kaa mokoo kuwa magaa da kaa menaa yuwa wegawoo, deewookea ya?

21 Kuwa menaa kuwa ko kisee: Kuwa agiyoo kuwa se peneasii, se noodee taai, si yaadee taai, kisee deewoo siyaa menaa-panaa kuwa.

22 Kuwa agiyoo kuwa keedaa agiyoo too, kisee noomaata kaama imi taa kedaa siyaa agiyoo yuwa, kisee agiyoo kuwa ikii deewookea. Kuwa menaa kuwa mée me aii wegawoo, deewoo see menaa yuwa doodoo.

23 Kuwa deewoo see menaa kuwa ipi see menaa keenda kiya taa. Kisee menaa deewoo see bagee kuwa okoo me ebo ekee, yaapaagee siyaa kuwa ko okoo me otoopa gaata-gaata dimii kaa too. Okoo ekaato dimi daba, peedi ekeasiyaa poga-poga naadi kaama okoo ekaato maa to pedeo-pedeo siyaabuu segeekea kiya iyo. Okoo kisee agiyoo ukuwayaa miya okoo me magaa da kaa pedeo ou dimi-pami kuwa se taa kiyaayaa.

3

Kristus ma aagadi-maagadi naadi daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Kisee kemaata ikii Kristus ma aagadi-maagadi naadi enaataa boota kaama aya kiandoo peeyaata bagee yuwa mokoo totaakea yoka ikii asiyaato kaa agiyoo kuwa abaai. Kristus mee Ogatamee ebo tuyaa yoo dagi yagaa yaato kiyoo animaata tupi yoka kuwa asiyaato agiyoo kuwa ou dimii gaawoo taai.

2 Asiyaato agiyoo kuwa kaa dimi mena gaagaa siwoo taai, yamuyaato magaa da kaa agiyoo kuwa kaa se.

3 Mee ko ikii me idukaa iyee mee boota. Eto ko ikii me umiyaa, tuyaa kuwa ikii Kristus ma enaataa Ogatamee yiba koogo boonemaata kaama daamaa omegee, toogeekea.

4 Kristus mee ko ikii me umiino, toono gipii kikiyaabuu segee see Mée. Waa awee da kaa kaatagi naagoo ikii miya kisee Waa ma enaataa daamaa awee da kaa kaatagea. Bedaa Waa ebo, Waa asii-sege see diitagea see see ikii miya kisee kaatagea.

5 Kisee kemaata kuwa ikii yiba magaa da kaa dimi-pami kuwa uduma booyaai. Kuwa ko tobaaka, otoopa api doonaa, paayogaa doonaa, pedeo ou, kiitoo ou, kaatoo ou dimi-pami kuwa uduma booyaai. Bedaa kepe ou,

---

* **2:19** Kuwa bagee kuwa ko naano agiyoo se notaa, apanaa kisee okoo ekaato daba, peedi ekee siyaa agiyoo yuwa ukuwagee naadi kaama malaikat bagee yuwa ebo ekee, yaapaagee seta kemaata okoo me Mumoo to mee patagaanta bagee yuwa. Mumoo to mee ko Kristus mee ebea-ebea da. Maa to kaa mani-pani kuwa ko Wa me bagee yuwa ebea-ebea. **2:20** Gal 4:8-11, 1Tim 4:3-5 **3:3** Rom 6:11-13, Plp 3:18-21, 1Yoh 2:15-17

agiyoo ou dimii mee miya kisee booyaai. Kepe ou, agiyoo ou see dimii mee
ko makapaa ogatamee kaa dimi maayaa mokoo.
6 Kuwa ou dimi-pami kuwa kaa Ogatamee Wa me kagoo dimii mee Waa
si yayeetaa see bagee yuwa paagoo yamiyaatagi.
7 Ikii miya idukaa kuwa dimii yuwa ou gaawoo, umiwoo seta.
8 Kiya eto ko ikii pedeo tomaa-tomaa uduma tameepeasii, kuwa ko
kisee: aakago-maakago, kagoo yuwii, mée bee-bee, mée badeekee, bedaa
ebeawee kaama pedeo yawegaa-wegaa see menaa kuwa miya tameepeasii.
9 Makapaa menaa miya se aasee taai. Mee ko ikii me idukaa kisee pedeo
iyee kaa ukuwawoo seta yuwa kuwa uduma beamaata kaama
10 gipii see iyee mee maataata totaakea. Ikii kisee gipii see bagee
kikiyaata Mée Ogatamee Wa me ikii miya Waa see see kikiyaabuu siwoo
segeeki. Ikii ipi see dimii mee maamaa eebaa kedaa siwoosea naadi ikii
dimi mena gipii kisiyaabuu siwoo segeeki.
11 Mee kaama ko mée wigineekee se. Mee ko Yahudi bagee okoo too,
apanaa tomaa kaa bagee okoo too, see wigintagaakee se. Kado ponee
daapii seta bagee okoo too, se daapii see bagee okoo too see mee miya
taa. Mee tomaa kaa bagee okoo too, mee tomaa kaa bagee okoo too see
miya taa. Hamba kiyaata bagee yuwa okoo too, hamba kiyaano taa see
bagee okoo too see miya taa. Kuwa uduma taa. Ikii uduma manii to ko
Kristus mee kaa too, Waa ikii uduma yiba toogee see Mée.

12 Kisee kemaata ikii ko Ogatamee Wa me bagee kikiyaata kaama daamaa
wa too kiwigintaata bagee, Wa me epa kigaayaa bagee yoka eto ko ikii
epa nao see dimii ma, dapuu see dimii ma, peedi see dimii ma, adumeta
dimii ma, dimi mena animaata kagoo taa see dimii ma kuwa dimii uduma
daamaa maataata kaama doowoo, umiwoo taai.
13 Mena agoo kiyu ko dimi mena animaata epa aaekee taai. Tuhan me
miya ikii me pedeo yuwa epa kiekeata see see ikii miya kisee epa aaekee
taai.
14 Ikii kuwa dimii uduma maataata kaama bedaa kuwa dimii wodoo taa
mée epa dimii mee daamaa maatagaai. Mée epa dimii mee ko ikii daamaa
enaataa podamaata kaama ena dimii, ena menaa see maamaa kikiyaayaa
dimii mee.
15 Ogatamee me ikii Kristus yiba má ena too too mokoo aaemee-emee
siwoosea naadi Ni paagoo nameei see kiseta yoka Kristus me ikii aaemee-
emee kisiyaayaa dimii mee ikii yiba tuyaabuu siwoo taai. Bedaa Ogatamee
kiiboo, paamee dimii mee miya doonaa siwoo taai.
16 Kristus me menaa kuwa ikii yiba daamaa maamaa eebaa seemiyaata
kaama dimi ipi kaa aatopegee taai, gaamaasi naadi menaa miya aasee
segee taai. Wa me menaa kisee ikii yiba daamaa toogee naadi kaama
mazmur menaa ma, yaapaagee see menaa ma, kisee Roh me inii yaayaasi
naadi mée manta menaa tomaa-tomaa kuwa kiiboo, paamee dimii kaa
Ogatamee paagoo yaayaa siwoo taai.
17 Bedaa ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa yiba miya, ikii me wegayaa
menaa yiba miya kuwa uduma Tuhan Yesus nao naadi Wa ekaa yiba
yaukuwawoo, yawegawoo segee taai. Ikii kisee yaukuwawoo segeeka too
Yesus doodoo Iniitaagi Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see asegee taai.

Mée okoo tukuguu to paagoo tupiyaa menaa

3:5 Rom 8:12-13, Gal 5:24 **3:9** Ep 4:22-24 **3:11** Kis 10:34, Gal 3:28 **3:14** 1Kor 13:1-13, Ep 5:2
3:17 1Kor 10:31

18 Ikii api yuwa gaayu ko ikii me pai to paagoo ekaato dimi peedi ekee
taai. Tuhan nao see gaayaa apii kuwa kisee ukuwayaa yoka ikii miya kisee
ukuwaai.
19 Ikii pai yuwa gaayu ko ikii me apii epa kaai, pesee menaa se asii.
20 Ikii yoga yuwa gaayu ko ikii okonaka me menaa uduma daamaa yayii.
Kuwa Ogatamee me dimi kiwikimiyaayaa agiyoo yoka kisee ukuwawoo
taai.
21 Ikii nagaanii yuwa gaayu ko ikii me yogaa yuwa pesee menaa kaa
maamaa aseekee se. Okoo be kaa gaagaa dimii ebo kiyaa yoka se ukuwaai.
22 Ikii hamba kikiyaata bagee yuwa gaayu ko ikii magaa da kaa epoo
mée wa me kisiyaa menaa uduma daamaa yayeewoo taai, wa me emaa
kiwugiyaa kaboo too yaukuwaakee se. 'Wa me nadeetaaki yoka waa ede
kisi naadi yaukuwaapa' see dimii mee se kiya daamaa topoo see dimii kaa
yaukuwaai, Tuhan Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii kaa okoo me
agiyoo yaokagee taai.
23 Ikii okoo me agiyoo yaokagee siyaa kuwa Tuhan Wa me agiyoo
yaokagee siyaa mokoo yoka, see dimii kaa omaago ma, ede ma yaokagee
taai, mée me agiyoo yaokagee siyaa see see mokoo too se.
24 Mikee, kuwa agiyoo daamaa yaokagee setaa to mokoo da mee ikii
masiitagea. Ikii epoo Mée mee ko Tuhan Kristus yoka Wa me bagee yuwa
maniitagi agiyoo kuwa ikii miya kiniitagi, see kuwa ikii ipi yoka mée me
agiyoo yuwa daamaa yaokagee taai.
25 Pedeo ukuwagee see bagee gaayu ko okoo kaa pedeo agiyoo dogeeni-
itagea. Ebo, peedi okoo uduma, Ogatamee me kisee yaukuwaatagi yoka
daamaa nekeenii.

4

1 Bedaa kuwa hamba kiyaata bagee yuwa okoo epoo bagee ikii gaayu ko
ikii me Eboo agoo, Waa epoo to wodoo tupi see kuwa ikii miya ipi yoka ikii
me agiyoo kiokagee see bagee yuwa kuwa daamaa dimii kaa too yaekee
taai, se deebaa taai, topoo see dimii kaa too yaukuwaai.

Apanaa ase-manee seta menaa

2 Eto ko ikii uduma sembahyang mee se ekeasii, kisee too maamaa ipiipi
nekeenta kaama kiiboo, paamee see dimii ma enaataa sembahyang segee
taai.
3 Bedaa inii kaa miya sembahyang mée yataai. Inii Kristus kaa menaa
kuwa daamaa eewegageesi naadi Ogatamee paagoo kene yakabatagaai see
kuwa mée yaasegee taai. Kuwa Kristus kaa menaa kuwa idukaa mée
paagoo awee da kaa kiyaano taa menaa. Anii kuwa menaa eeweganaa
see mée kemaata digiyoo ee yiba totaaka.
4 Anii kuwa menaa ipiipi eewegaano gaano pedeo yoka anii mée paagoo
daamaa awee da kaa ipi kiyaabuusi naadi sembahyang nataai.
5 Ikii kuwa Yesus yaato taa see bagee yuwa ma epo enaataa aatoomuu
siyaa kaboo kaagaa gakata ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba
dimi ipi kaa daamaa umiwoo, toowoo taai.
6 Ikii me eewegayaa menaa kuwa ko okoo daamaa ede ma yeesi naadi
menaa kaa too, kisee dega gii kiyaa mokoo kisi yoka eewegaai. Ikii kisee
daamaa eewegagee, eetoogee naadi kaama ikii kiapaadee siyaa bagee okoo
mée ena-ena paagoo ikii me 'Kisee eewegaano daamaa, kisee eewegaano
daamaa' see menaa kuwa ikii daamaa ipi kaapea.

3:19 Ep 5:22-28, 1Pet 3:1-7 **3:22** Ep 6:1-7 **4:1** Ep 6:9 **4:5** Ep 5:15-17

Wodopasi menaa

7 Ni paagoo kaama menaa kuwa uduma Tikikus me doodoota ikii paagoo
kiiwegaapi. Waa ko Yesus yiba ena kenaa bagee, inii me epa see mée,
Tuhan me agiyoo se ekeata daamaa yaokagee see mée, Wa me agiyoo inii
ma epo enaataa daamaa ukuwagee see mée mee.
8 Anii waa ikii paagoo pooi see asiinaka, mee ko inii paagoo kaama
menaa kuwa ikii ipi kesea naadi miya, bedaa ikii dimi mena daamaa pesee
kikiyaayaa menaa kuwa kiiwegasi naadi miya pooi see asiinaka.
9 Ikii me bagee ena, Onesimus mee miya ikii paagoo pooi see asiinaka.
Waa ko inii me esee epa see mée, Yesus mikee nao naadi daamaa agiyoo too
yaokagee see mée. Nakaayoo kaama menaa uduma ekea me kisi-manee
taapea.
10 Anii ma epo enaataa digiyoo ee yiba totaake mée Aristarkus me epao
kisigi. Markus me miya epao see kisigi. Waa Barnabas ma ekea kenaaya.
Markus mee ikii paagoo daamaa badaa magaai see kisema menaa kuwa
ikii ipi yoka waa ikii paagoo mipi ko daamaa badaa magaai.
11 Bedaa Yesus mee, wiyaagoo to ekaa da ko Yustus see ekaa miya weetaa
see mée wa me miya epao see kisigi. Kristus mikee gaayaa bagee anii
ma enaataa tope yuwa kuwa Yahudi bagee gaayu ko kuwa okoo wedoo to
kuwa too. Okoo ko Ogatamee ebo mée eetoowoo taatagi nao naadi anii ma
enaataa omaago ma mena epo wegataa, agiyoo epo ukuwataa see bagee
wedoo to, anii dimi mena daamaa pesee nakiyaabuu segee see bagee yuwa.
12 Ikii me bagee ena, Epapras mee, Kristus Yesus me agiyoo daamaa
yaokagee see mée to me epao kisigi. Waa ikii kaa sembahyang omaago
see mée. Wa me ikii daamaa iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama omaago ma
makii taa see kaa daamaa toowoosea naadi kiasegeeki. Bedaa Ogatamee
Wa me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa miya ikii esee ipi
kiwoosea naadi wa me sembahyang maamaa kisegeeki.
13 Mikee, wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa kuwa ikii kaa kana ma
kiukuwageeki, bedaa Laodikia magaa kaa bagee ma, Hierapolis magaa kaa
bagee ma okoo kaa miya kisee daamaa agiyoo kana ma yaukuwageeki, see
kuwa anii deegeeka kemaata kisega.
14 Inii me epa see mée dokter Lukas mee ma, Demas mee ma ekea me
epao kisegea.
15 Laodikia magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa epao kisigi see
naasii. Bedaa Nimpa ma, wa me ee kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa
see bagee okoo miya epao kisigi see naasii.
16 Mee kapogee mee ikii paagoo kiiwegamaata kaama Laodikia magaa
kaa bagee paagoo miya eewegasi naadi okoo manii. Bedaa ni me Laodikia
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee
mee miya ikii daamaa wegaai.
17 Arkipus mee kisee naasii: "Tuhan me naukuwasi naadi a kaa kaekeata
agiyoo kuwa se ekeata uduma daamaa yaukuwatagaai see kasigi" see kuwa
naasii.
18 Eto ko anii Paulus me epao kisega. Kuwa ni me epao see mena ponee
to kuwa ni me yagaa da me too kiebeataaka. Anii digiyoo ee yiba toogeeka
kuwa se nagaabuu taai. Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo
enaataa kiitoogeesi naadi kiasega. Kiyoo too.

1 Tesalonika
Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Yesus me doometa menaa yadoonaa segee naadi kaama Tesalonika magaa kaa bagee paagoo miya eewegata. Kuwa wa me kiyoo ukuwanaa, peenaa seta menaa kuwa Kisah Para Rasul 17:1-9 yiba topa. Yesus mee mikee Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée, idukaa kaama wegawoo seta Mée yoka, see menaa kuwa eewegagee naadi kaama Tesalonika magaa kaa bagee apanaa yuwa me kuwa menaa be kaa Paulus ma, waa ma epo enaataa bagee yuwa ma abagaapeata kaama Korintus magaa kaa peeta. Kiyoo kaama Paulus me kuwa Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ikii paagoo kiitoga naaki ou see dimii mee ebo. Wa me okoo paagoo eewegaano taa menaa asiino see naadi mee kapogee mee yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun mée oga waa naa omemaata kaama tahun 51 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, paamee menaa ma
2:1-12 Paulus nuwaa okoo me Tesalonika magaa kaa bagee paagoo eetoogee seta kuwa neke-nekee seta menaa
2:13–3:13 Paulus me okoo ou dimii ebo see kaa menaa ma, Timotius me pe-deegeeta eewegata menaa ma
4:1-12 Ogatamee me dimi wikii-wikii mée siwoosi naadi tupiino menaa
4:13–5:11 Tuhan meetagi yoka ipiipi diitoo siwoo taai naadi menaa
5:12-28 Wodopasi tupiino menaa ma, sembahyang menaa ma

1 Nii ko Paulus, bedaa Silas ma, Timotius ma inii wedo me ikii Tesalonika
magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo kiebeage. Nagamee
Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii ma, koogo
adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasege.

Tesalonika magaa kaa bagee me Yesus mikee gaata kemaata paamee naadi menaa

2 Inii ikii kaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee kisee too maamaa
kiasegeeke, bedaa sembahyang miya ikii kaa maamaa kisegeeke.
3 Inii ikii kineke-nekee see kaa Iniitaagi Ogatamee paagoo kiasegeeke
mee ko ikii me Yesus mikee nao naadi kaama daamaa agiyoo yaukuwagee
semea kuwa ma, ikii me mée epa kaa daamaa agiyoo aaukuwagee semea
kuwa ma, bedaa inii uduma epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee kaa ikii
dimi kotopiwoo, diitoo naadi kaama makii taa see kaa toogee semea kuwa
ma uduma inii kisee kineke-nekee see kaa Waa paamee dimii mee ebo.
4 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Ogatamee me epa kigaayaa bagee yuwa,
ikii Wa me daamaa kiwiginta bagee yuwa ii see kuwa inii ipi.
5 Mikee, inii Yesus me daamaa doometa menaa yuwa ikii paagoo
kiiwegagee seme kuwa ko mena me too se kiya inii esee mikee Roh Kudus
me pesee kaa kiiwegagee seme. Ikii me kuwa mikee menaa yoka see
gaata kemaata ikii Wa me daamaa kiwiginta bagee yuwa ii see kuwa inii

kinekeeneme. Kuwa too se kiya inii daamaa dimii kaa kiiometaa, kiitotaa
seme kuwa miya ikii mée deemea.
6 Inii ma, Tuhan ma inii me umiino, toono iyee kuwa ikii miya kisee
obeewoo semea. Mee ko mée me ikii kiwegee-wegee semea kiya Roh Kudus
Wa me ede see dimii mee ikii kineeta kemaata inii me ikii paagoo kiiwegata
menaa kuwa ikii ede ma, ede ma masemaamea.
7 Ikii kisee makii taa see kaa Yesus mikee gaawookea see menaa
kuwa apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya yeemea.
Makedonia wee kaa bagee yuwa ma, Akhaya wee kaa bagee yuwa ma
okoo me kuwa ikii kaa menaa yuwa yeeta kaama 'Inii miya okoo see see
umiwoo, toowoo taano daamaa' see gaamea.
8 Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo kemaata Makedonia wee kaa
magaa ma, Akhaya wee kaa magaa ma kuwa magaa uduma kaa Tuhan
me menaa mega, peega sekomeeta. Bedaa kuwa magaa kaa too se kiya
woo maa apanaa magaa kaa miya. Kiyoo-kiyoo kuwa ikii me Yesus mikee
gaano dimii mee ebo ii see menaa kuwa peeyaabuu senaa naadi kaama
maga eebaa kaa bagee miya yeegea. Kuwa ikii kaa menaa yuwa okoo
uduma yeemaagea yoka sikii, inii eto kaama wodoo kuwa ikii kaa menaa
se eeweganaa taape.
9 Okoo me ikii kaa kiweganaakea menaa kuwa ko ikii me inii daamaa
badaa mée maamea see menaa kuwa miya ikii kaa kiweganaakea, bedaa
ikii uduma makapaa ogatamee yuwa ekeata kaama mikee see Ogatamee
mee kaa too, iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Wa kaa too dimi
maawookea yoka, see menaa kuwa miya ikii kaa kiweganaakea.
10 Bedaa ikii me Ogatamee Yoopaa epoo to wodoo kaama moga isigi naaki
ou see dimii kaa Waa maamaa diitoo taakea, see menaa kuwa miya ikii kaa
kiweganaakea. Ogatamee me Waa boota kaama aya andoo peeyaata. Yesus
mee ko epeekaa Ogatamee me kagoo kaa pedeo bagee ma enaataa inii se
pedeo kisi naadi daba mée daagimaa peeyaatagi Mée mee.

2

Paulus nuwaa okoo me Tesalonika magaa kaa bagee yuwa paagoo eetoogee seta kuwa neke-nekee seta menaa

1 Neebee nokaa yuwa, inii ikii paagoo kiitoogee seme kuwa ko ketaa-
ketaa see se, see kuwa ikii miya ipi.
2 Mikee, inii ikii paagoo peemagaano taa kaboo Pilipi magaa kaa kaama
mée me maagiyoo mée ekeata mée wegee-wegee semea. Inii ikii paagoo
meemaata kaama bedaa kiyoo bagee me miya kisee mée ekeasemea. Kisee
kiya Ogatamee me inii weda taa see dimii mée manta kemaata inii Wa me
etokaa daamaa menaa kiiwegagee seme see kuwa miya ikii ipi.
3 Yesus mikee gaasi naadi menaa yuwa inii mée paagoo eeweganaa segee
see mee ko inii ewo kaa makapaa menaa weganaa see se, inii pedeo ou see
dimii kaa weganaa see miya se, mée deebaa see dimii mee miya inii taa.
4 Ogatamee me inii Yesus me doometa menaa naweganaa taano daamaa
yoka naadi kaama kuwa menaa yuwa inii kaa mée yadootaata. Inii kuwa
menaa yaweganaa see kuwa ko mée me mée ede kisi naadi se. Inii me dimi
menaa kuwa daamaa ye, pedeo ye see kuwa Ogatamee me mée nekeenigi
yoka Wa too ede kisi naadi inii mena yaweganaa see.
5 Mikee, Ogatamee me inii me dimi menaa kuwa mée ipi yoka inii ikii
kideebaa see kaa mée ede kisi naadi menaa kuwa kiiwegaano taa, ikii me

1:5 1Kor 4:20 **1:6** Kis 17:5-9 **2:2** Kis 16:19-24, 17:1-9

mée manegeekea naaki ou see dimii mee miya koogo kimaapeano taa see
kuwa ikii miya ipi.
6 Bedaa ikii me inii mée yaapaageekea naaki ou, apanaa bagee me miya
inii mée yaapaageekea naaki ou, kisee ou dimii kuwa miya taa. Inii ko
Kristus me menaa yadoonaa see bagee kemaata inii me ikii paagoo "Kisee
mée yaukuwaai, kisee mée manii" see menaa omaago ma kisiyaa.
7 Kiya kisee dimii, kisee menaa kuwa miya inii taa. Okooto wa me yogaa
yuwa daamaa muniyaa see see mokoo inii miya dimi mena adumeta kaa
ikii paagoo kiitoogee seme.
8 Inii me ikii kiepa dimii mee ebo kemaata inii Ogatamee me etokaa
daamaa menaa kiiwegaano ede see dimii mee too se kiya inii me dimi
mena ikii kaa kiekegatagaano ede see dimii mee miya ebo.
9 Neebee nokaa yuwa, inii kuwa Ogatamee me etokaa daamaa menaa
kiiwegagee seme kaboo inii me naano agiyoo, kisee gaano pedeo agiyoo
yuwa ikii me mée manegee segee taano kuwa kana kaapea yoka naadi
inii me too egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya inii me gaano pedeo
agiyoo edaano see naadi agiyoo kana ma, kana ma too ukuwagee seme see
kuwa ikii miya ipi.
10 Inii ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo kiitoogee seme kaboo
inii dimi topoo, inii kaa pedeo menaa taa, Ogatamee ma dimii menaa kaa
too umiwoo, toowoo seme kuwa ikii miya mée deegee semea, Ogatamee
Wa me miya kisee mée deegee simi.
11 Nagamee me yogaanii yuwa paagoo mena daamaa eewegataa, daamaa
eetotaa siyaa mokoo inii miya ikii mée gakata kiitoogee seme see kuwa ikii
ipi.
12 Inii me maamaa kisegee seme menaa kuwa ko kisee: Ogatamee mee
ko Wa too ebo mée eetoowoo naadi kaama Wa me esee ebo, esee asii-sege
siyaa agiyoo yuwa kuwa ikii kaa kisi naadi mena kiogetaa see Mée yoka ikii
Waa dimi mena kiwikimisi naadi umiwoo, toowoo taai, see menaa kuwa
inii maamaa kisegee seme.

Paulus me ede ma, ede ma seta menaa

13 Bedaa inii Ogatamee paamee dimii mee ebo. Inii Ogatamee me menaa
kiiwegagee seme kaboo da ikii me kuwa menaa yuwa mée me menaa too
see gaano taa kiya Ogatamee me menaa yoka naadi daamaa masemaamea.
Mikee, kuwa menaa kuwa ko Wa me menaa too. Kuwa menaa kuwa me
ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ikii dimi mena daamaa kikiyaabuu
siwooka yoka inii se daata kisee too Ogatamee yaapaagee siwoo segeeke.
14 Neebee nokaa yuwa, mée me ikii kiwegee-wegee semea mee ko Yudea
wee kaa bagee yuwa, kiyoo Ogatamee me daamaa wigintaata kaama
Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi see bagee kuwa Yahudi bagee me
wegee-wegee seta see see ikii miya ikii me magaa kaa bagee yuwa me kisee
kiwegee-wegee semea.
15 Kuwa Yahudi bagee yuwa me Tuhan Yesus ma, nabi bagee yuwa
ma kuwa patameta, bedaa inii miya mée be kaa kisee mée wegee-wegee
semea. Kuwa bagee kuwa Ogatamee dimi wikii-wikii siyaano dimii mee
taa see bagee yuwa too, mée uduma okoo ma yape see bagee yuwa too.
16 Inii me mée tomaa-tomaa apanaa yuwa paagoo eeweganaa seta menaa
kuwa okoo me be. Mée tomaa-tomaa okoo daba daagimaa peesi naadi
menaa kuwa eewegaano be kaa taamege-taamege mée segeekea. Kisee

2:6 Yoh 5:41-44, Kis 20:33, Gal 1:10 **2:9** 2Tes 3:7-9 **2:14** Kis 17:5-9

kemaata okoo me pedeo ukuwagee siyaa yuwa eebaa kedaa siwoo naadi kaama Ogatamee me kagoo dimii mee okoo kaa esee ebo kega.

Paulus me okoo pe-deega naaki ou see dimii gaata menaa

17 Neebee nokaa yuwa, inii ikii paagoo kiitoogeeka too mée me mée abagaapeata kaama eto inii beesekaa tope kiya dimi mena yaato beesekaa se, ikii ma enaataa tope. Inii ikii ma aawode seta kaama eebaa umiino taa kaboo inii esee kineke-nekee naadi kaama ikii pe-kiitoge naaki ou dimii mee esee ebo keme.
18 Mikee, inii ikii paagoo pakaano dimii mee ebo, Paulus anii miya kaagaa wiya waa naa pakaapa see dimii mee gaageeka kiya Iblis me mée taamege-taamege segee simi.
19 Kisee kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Waa wiyaagoo meetagi naagoo inii Wa ikigii to kaa ede ma, ede ma taatagea nao naadi eto diitoo siwooke kuwa ko ikii kaa, se maa? Bedaa mee naagoo inii mumo kaa onee ede ma, ede ma masiitage kuwa miya ikii kaa, se maa?
20 Mikee, ikii kaa inii esee ede ma, ede ma siwooke.

3

Timotius me mena pe-yeegeeta kaama Paulus me ede keta menaa

1 Kisee kemaata inii kineke-nekee taano ebo, ikii daamaa topea ye, pedeo topea ye naadi kaama Silas ma enaa too Atena magaa kaa toogee taano daamaa see gaama,
2 Timotius wa too ikii paagoo pooi see aseme. Waa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee, inii ma epo enaataa Kristus me doometa menaa daamaa yaweganaa see mée. Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee makii taa, daamaa pesee kesea naadi waa ikii paagoo pooi see aseme.
3 Kuwa mée me inii ae-wae mée siyaayaa kuwa ko Ogatamee me inii kuwa agiyoo miya doosi naadi mée daamaa wigintaata see kuwa ikii miya ipi. Ikii kuwa agiyoo kuwa kaa se makiisea naadi waa ikii paagoo pooi see aseme.
4 Inii ikii paagoo kiitoogeeka too inii me ikii paagoo "Mée me kisee inii mée yaukuwaapea, kisee mée wegee-wegee taapea" see kisegee seme, bedaa mikee, kuwa wodoo kisee mée yaukuwamea, see kuwa ikii miya ipi.
5 Kisee kemaata ikii me Yesus mikee gaano dimii kuwa pesee ye, mée gaadee see mée me kigaadee naadi ikii mikee menaa wisintaagea ye naadi kaama anii ikii kaa kigaagaa ebo. Inii me kitopegee seta menaa kuwa ketaa-ketaa taapa naadi Timotius mee ikii paagoo pooi see aseme.
6 Eto ko Timotius mee ikii kideegeeta tupi. Ikii me Yesus mikee gaano dimii ma, epa dimii ma kuwa ebo, kisee menaa daamaa mée eewegagi. Ikii me inii mée epa kaa mée neke-nekee, inii mée deega naaki ou, kisee dimii mée gaataakea see menaa kuwa miya mée eewegagi. Mikee, inii miya ikii kideega naaki ou see dimii mee ebo.
7 Neebee nokaa yuwa, ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo see menaa kuwa mée eewegagi naaki inii me ikii kaa kigaagaa taa see dimii mee siki. Mée me inii mée wegee-wegee naadi ae-wae taakea kiya kuwa mée eewegagi menaa kuwa kaa inii dimi mena mée tamooniyaagi.
8 Ikii mikee Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi makii taa see kaa totaakea kuwa me inii miya dimi mena anoogeedaa naadi kaama daamaa totaake.

3:3 Plp 1:29, 2Tim 3:12 **3:5** 2Kor 11:2-3

9 Mikee, inii ikii kaa ede see dimii mee esee ebo kemaata Ogatamee
paagoo kiiboo, paamee asiino menaa kuwa se sikiiniyaayaa.
10 Inii ikii kidiino see naadi maamaa egapi yaato miya, daatooyiba
yaato miya sembahyang segeeke. Bedaa inii ikii paagoo apanaa menaa
kitupimaata kaama ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo kisi naadi
miya Ogatamee paagoo maamaa asegeeke.
11 Iniitaagi Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus ma Ekea me inii ikii
paagoo kimeeno etaa mee daamaa mée yamasisi naadi kaama asegeeke.
12 Inii me ikii epa kigaano dimii mee ebo kega see see ikii miya ikii me
epa aagaa taano dimii mee ebo kiwoosi naadi, bedaa apanaa bagee uduma
paagoo miya ikii me epa dimii mee ebo kiwoosi naadi, kisee Tuhan me
daamaa kikiyaabuu siwoosi naadi inii sembahyang kisegeeke.
13 Bedaa Wa me ikii dimi mena daamaa pesee kikiyaabuu siwoo see,
kisee too Tuhan Yesus Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa ma epo
enaataa meetagi naagoo ikii Iniitaagi Ogatamee ikigii to kaa ikii kaa pedeo
dimii, pedeo menaa ena ma taa kesea naadi sembahyang kisegeeke.

4

Ogatamee me dimi wikii-wikii mée siwoosi naadi tupiino menaa

1 Neebee nokaa yuwa, kuwa mee wodoo menaa gaayu ko inii paaya
Tuhan Yesus ma dimi aagadi-maagadi see bagee yoka eto inii maamaa
kisiino ko kisee: Inii me ikii Ogatamee me dimi wikii-wikii kisiwoosi naadi
kitopegee seta menaa kuwa doowoo, ukuwawoo taano gaano pedeo naadi
kisege. Mikee, ikii kuwa menaa eto daamaa doowoo, ukuwawookea kiya
eto kaama wodoo miya ikii kisee too esee maamaa ukuwawoo, umiwoo
taai see kisege.
2 Kuwa inii me Tuhan Yesus me pesee da kaa kisi-manee seme menaa
kuwa ikii ipi.
3 Ogatamee me kisee daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa ko kisee:
Ikii umiino, toono kuwa ikii ekaato wigintaata pedeo see taa, otoopa api
doonaa, paayogaa doonaa, kisee koo senaa see kuwa taa.
4 Dimi topoo see bagee ii see kigaasi yoka wa me apii, wa me apii ma too
enaataa pedeo taa, daamaa too umiwoo, toowoo taai,
5 mée tomaa Ogatamee ewo see bagee yuwa me api ou, paayogaa ou see
dimii kaa otoopa omenaa, peenaakea see see se.
6 Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka kisee pedeo agiyoo se aakoo taai,
mée me apii yaekeasii, se deebaa taai. Tuhan Wa me okoo kisee agiyoo
koo senaa see bagee yuwa kaa pedeo yadootaayaa Mée yoka kuwa agiyoo
ikii gaamaasea naadi inii idukaa miya omaago ma kisegee seta.
7 Ogatamee Wa me Ni paagoo nameei see mée aseta mee ko inii otoopa
pedeo dimi-pami kaa umiwoosi naadi se kiya daamaa too, pedeo taa see
dimii kaa too umiwoo, toowoosi naadi inii Wa me bagee mée kiyaata.
8 Kisee kemaata kuwa inii me kisege menaa wisintagaa see bagee kuwa
ko okoo me inii mée wisintagaakee se kiya Roh Kudus kineeta Mée
Ogatamee mee wisintagaakee.
9 Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa epa aagaa taano mee ko Ogatamee
me ikii epa aagaa siyaa menaa kuwa kitupimaata yoka inii kuwa menaa
bedaa se kiebeanake.

4:3 1Kor 6:18-20, Ibr 13:4 **4:7** 1Pet 1:14-16 **4:9** Yoh 13:34

10 Neebee nokaa yuwa, Makedonia wee kaa magaa uduma kiyoo-kiyoo
Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ikii me mikee epa kegea kiya ikii bedaa
esee maamaa epa kiwoo taai see kuwa inii maamaa kisege.
11 Bedaa inii me kisiino menaa ena miya kisee: Ikii daamaa koogo
umiwoo, toowoo taai, a doodoo, a doodoo yuwa too daamaa dii. Ikii nekee
agiyoo kuwa 'Ni me too ukuwaapa' see dimii gaawoo, umiwoo taai. Inii
idukaa kuwa menaa kisegee seme.
12 Ikii kisee dimii gaawoo, umiwoo siyu ko Yesus yaato taa see bagee
yuwa me miya ikii "Dimi topoo see bagee yuwa ii" see kigaayaa, bedaa ikii
nekee agiyoo kuwa sikii kiyaa, apanaa bagee paagoo se idimenaa siyaa,
inii kisee kisegee seme.

Tuhan meetagi naagoo badaa mée magaatagi menaa

13 Neebee nokaa yuwa, eto ko ikii me 'Boota bagee kuwa kaasee
ukuwaaniitagea?' see dimii mee gaayu ko apanaa bagee okoo me mée
boota kaama wodoo ewo, se diipea naadi kaama maamaa yegee siwoo
siyaa. Ikii miya kisee ewo kaa ukuwayaa naadi inii me ipi kikiyaanake.
14 Kuwa ko Yesus mee boota kaama aya andoo peeta see menaa kuwa
inii mikee menaa yoka see dimii gaawookea. Bedaa kisee miya okoo
Yesus mikee gaawoo naadi kaama boota bagee kuwa Yesus meetagi naagoo
Ogatamee me okoo aya andoo peeyaabuu seta kaama badaa magaatagi see
menaa kuwa miya inii mikee menaa yoka see dimii gaawookea.
15 Eto ko Tuhan me mée aseta menaa ena inii kisiinake, mee ko kisee:
Waa meetagi naagoo inii topea bagee yuwa inii keta pakaatagea, kuwa
boota bagee yuwa uuto kisee se kiya
16 mee naagoo Tuhan me mena ebo kaa menaa ma, malaikat bagee
yuwa okoo me tuku mée me menaa ma, bedaa Ogatamee me ebo puusee
menaa ma kuwa ebo menaa-menaa taatagea. Kuwa kaboo da Waa epoo
to wodoo kaama isiitagi, bedaa Kristus mikee gaawoo naadi kaama boota
bagee yuwa okoo keta aya andoo peedaa taatagea.
17 Mee kaama wodoo inii eto tuyaa bagee yuwa miya okoo ma enaataa
badaa mée maadoota epoo to yupii, magaa to yupii sinu uwaa yiba Tuhan
ma aadee taatagea. Badaa mée maageeta kaama inii Tuhan ma enaataa
kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea.
18 Kisee kemaata ikii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu taano see
naadi kuwa menaa yuwa daamaa aasee siwoo taai.

5

Tuhan meetagi yoka maamaa diitoo siwoosi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko Yesus mee epee meepi ye, moga meepi ye,
see menaa kuwa inii se kiebeanake.
2 Tuhan me mona naagoo ko inii ewo, oma maseekee bagee daatooyiba
yaato miyaa see see Waa miya kisee meetagi kaata see kuwa ikii miya ipi.
3 Mée me "Inii daamaa-daamaa umiwoo, toowoo taakea, weda agiyoo
taa" see menaa wegaatagea kaboo kisee ki pedeo kiyaano agiyoo okoo kaa
agoo kedaa taata. Kadapoo yago apii yoga kabaano see kaboo kisee ki
yoga boodi abaayaa see see okoo kaa miya pedeo agiyoo kisee ki meanee
taatagea, daba se daagimagaatagea.

4:11 2Tes 3:12 **4:16** 1Kor 15:51-52 **5:3** Luk 12:39-40, 2Pet 3:10, Why 3:3, 16:15

4 Kiya neebee nokaa yuwa, ikii gaayu ko kisee taa. Ikii digiyoo yiba ewo
kaa toogee see bagee yuwa se. Mee naagoo ko oma masiyaa mée kisee ki
miyaa mokoo kaata kiya ikii mee naagoo dimi se oogaatagea.
5 Ikii uduma dimi mena awee da kaa toogee see bagee, egapi kaa toogee
see bagee mokoo. Inii dimi mena digiyoo yiba toogee see bagee se,
daatooyiba yaato bagee se.
6 Kisee kemaata inii ko apanaa bagee see see se. Okoo mee naagoo ewo
kaa toomoo umiyaa bagee yuwa mokoo. Inii gaayu ko daamaa ipi kaa dimi
gaamaata kaama daamaa niideewoo taai.
7 Toomoo ometaa see bagee kuwa daatooyiba yaato toomoo omegee
siyaa, bedaa boomagaa see uwoo notaa see bagee kuwa daatooyiba yaato
boomaga-baamaga siyaa.
8 Kiya inii gaayu ko dimi mena awee da kaa toogee see bagee yuwa, egapi
kaa toogee see bagee kemaata inii ipi kaa daamaa niideewoo, umiwoo
taai. Toopusi naadi agiyoo maanaa siyaa see see inii miya dimi mena
toopusi naadi agiyoo niimaanaa taai. Kuwa ko ikigii to kaa maanaa siyaa
mokoo inii miya Yesus mikee gaawoo see dimii ma, mée epa dimii ma
kuwa niimaanaa taai. Bedaa mumoo to kaa maanaa siyaa mokoo inii
miya 'Ogatamee me daba nadaagimaa peeyaatagi nao' see dimii mee miya
niimaanaa taai.
9 Inii ko Ogatamee me inii pedeo mée kiyaano see naadi mée wigintaata
bagee yuwa se kiya inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo inii daba
mée daagimaa peeyaano see naadi daamaa mée wigintaata bagee yuwa.
10 Waa meetagi naagoo inii boota kaama miya, bogaano taa kaa miya inii
Waa ma enaataa umiwoo, toowoo segeesi naadi inii kaa mée yaboota.
11 Kisee kemaata ikii dimi mena daamaa pesee aakiyaabuu taano see
naadi kuwa menaa yuwa daamaa aasee siwoo taai. Mikee, ikii kuwa
menaa daamaa aasee taakea yoka bedaa kisee too aasee siwoo taai.

Wodopasi tupiino menaa

12 Neebee nokaa yuwa, ikii paagoo tuku-tuku see bagee yuwa kuwa ebo
ekeasii see kisege. Okoo Tuhan Wa me agiyoo omaago ma yaukuwataa,
gaamaasi naadi menaa daamaa kitopetaa, kisee kiukuwagee see bagee
yuwa yoka
13 okoo me kiukuwagee see agiyoo kuwa kaa okoo kiiboo, epa nao naadi
ebo ekeasii. Ikii aaemee-emee see kaa umiwoo, toowoo taai.
14 Neebee nokaa yuwa, bedaa inii maamaa kisiino ko: Ikii paagoo agiyoo
ukuwaano be see bagee kuwa okoo gaamaasi yoka asii. Weda, gaagaa see
dimii agoo see bagee kuwa miya dimi mena daamaa pesee kiyaai, dabaa
see bagee yuwa okoo kaa tabogeai, bedaa ikii mée uduma paagoo dimi
animaata kaama daamaa omegee taai.
15 Mée me kipedeo kiyaayu ko modee se masisi yoka dii. Ikii daamaa
agiyoo too aaukuwagee siwoo taai, apanaa bagee kaa miya daamaa agiyoo
yaukuwagee taai.
16 Dimi menaa da ede ma, ede ma siwoo taai,
17 sembahyang se daayaata kisee too ukuwawoo taai,
18 bedaa agiyoo-pagiyoo uduma yiba Ogatamee kiiboo, paamee see
asegee taai. Kuwa uduma Ogatamee me ede kiyaa agiyoo yoka ikii Kristus
Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama yaukuwagee siwoo taai.

5:6 Yoh 12:36, Rom 13:11-13, Ep 5:8-9 **5:8** Ep 6:13-18 **5:10** Rom 14:8-9 **5:15** Rom 12:17-21, 1Pet 3:9 **5:16** Plp 4:4 **5:17** Rom 12:12 **5:18** Ep 5:20

19 Roh mee se modeai.*
20 Roh me mée paagoo kisee eewegaai naadi ase-manee siyaa menaa
kuwa aii menaa yoka naadi kaama wisintagaakee se.
21 Kuwa kiiwegayaa menaa kuwa uduma mikee Roh me menaa ye, mée
me menaa too ye naadi daamaa wigineai. Wigintaata kaama mikee menaa
yuwa too peneasii,
22 pedeo menaa, pedeo agiyoo uduma ekeasii, wisintagaai.
23 Koogo adumeta dimii mée maniyaa Mée Ogatamee Wa me ikii daamaa
wa too kiwigintaata pedeo ena ma taa see bagee kikiyaasi naadi kiasegeeke.
Ikii dimi menaa da ma, dimi noogaa da ma, maa da miya uduma daamaa
too kikiyaabuu siwoo see kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
meetagi yoo too kisee daamaa kiukuwawoosi naadi kiasegeeke.
24 Waa ko ikii Ni paagoo nameei see kisetaa see Mée yoka Wa me taa ma
taa kisee daamaa kiukuwawoo taapi.
25 Neebee nokaa yuwa, ikii inii kaa sembahyang mée yasegee taai.
26 Ikii paagoo Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa uduma epao see mée
yaasii, okoo ebe mée yanuunuu taai.
27 Mee kapogee kaa menaa kuwa Yesus yiba ena kenaa bagee uduma
paagoo eewegaai. Anii Tuhan me neeta pesee da kaa anii omaago ma
kisega.
28 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma
epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

* **5:19** "Roh mee se modeai" see menaa mee ko Roh me asiyaa menaa ma, Wa me mée kaa daamaa pesee mée yaukuwayaa agiyoo yuwa ma kuwa si yawisintagaai, se taamegee taai, see menaa mee.
5:21 1Yoh 4:1 **5:24** Plp 1:6-10, 1Tes 3:12-13

2 Tesalonika
Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Tesalonika magaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama apanaa yaebeano taa menaa asiino see naadi wiyaagoo to ma yaebeamaata. Kuwa menaa kuwa ko wodopasi yaato kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata yoka ikii makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa kuwa ebeamaata. Mee kapogee wa me tahun 51 mee yiba mokoo ebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-10 Petamanii menaa ma, paamee menaa ma
2:1-17 Wodopasi yaato ukuwaaniita menaa ma, makii taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa ma
3:1-5 Sembahyang inii mée yaukuwaai naadi menaa
3:6-15 Agiyoo se ukuwataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
3:16-18 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, bedaa Silas ma, Timotius ma inii wedo me ikii Tesalonika
magaa kaa Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea mikee
gaayaa bagee yuwa paagoo kiebeage.
2 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasege.

Mée me wegee-wegee see kaa se makiisi naadi menaa

3 Neebee nokaa yuwa, inii ikii kaa paamee see dimii mee ebo. Mikee,
ikii me Yesus mikee gaataa see dimii ma, epa aagaa see dimii ma kuwa
maamaa ebo kiwooka yoka inii Ogatamee paamee, magiyaage see dimii
too.
4 Ikii mée me kiwegee-wegee naadi kaama ae-wae taakea kiya ikii makii
taa see kaa Yesus mikee gaawoo, umiwoo see bagee yuwa. Kisee kemaata
inii apanaa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo peenaaka
too ikii kisee bagee yuwa yoka see kiapaagee senaa see.
5 Ikii Ogatamee Wa too ebo mée eetupi nao see menaa kuwa yawegawoo
naadi kaama mée me kiwegee-wegee taakea. Kuwa me kemaata Ogatamee
me mée wigintagaatagi kuwa topoo too kaata ii, see kuwa inii nekeenegea.
Mée me kisee ikii kiwegee-wegee naadi kaama Wa me ebo mée eetoogee
taa see yoo kiyoo ikii miya niitoono daamaa see kisiitagi.
6 Wa me mée wigintagaano kuwa topoo too yoka pedeo bagee se
wigineano ko iyo. Ikii kiwegee-wegee taa see bagee kuwa Wa me modee
kimasiitagi, pedeo agiyoo yamiyaatagi,
7 bedaa ikii me ae-wae taa see dimii mee miya kitaa kiyaatagi. Tuhan
Yesus mee Wa me pesee yago malaikat bagee yuwa ma enaataa epoo
to wodoo kaama isiitagea naagoo mée me ikii kiwegee-wegee taa siyaa
yuwa ma, inii mée wegee-wegee taa siyaa yuwa miya uduma mée yataa
kiyaatagi. Mee naagoo ebo biyaa gada ma eseemaata kaama
8 okoo Ogatamee ipi kaano miya be, Tuhan Yesus me doometa menaa
yayiino miya be see bagee kuwa pedeo kiyaatagi.

9 Okoo me pedeo ukuwataa to mokoo da masiitagea. Tuhan me toogee
yoo kaama beesekaa ekeasiitagea, Wa me disi ebo, esee omaago see agiyoo
yuwa se diitagea, kisee too iminoo miya, iminoo miya pedeo too kiwoo
taatagea.
10 Mee naagoo Wa me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa me Yesus
mee yaapaagee taatagea, okoo Waa mikee nao see gaayaa bagee yuwa me
dimi nagimaakee kaa Waa ebo ekee taatagea. Inii me kiiwegata menaa
yuwa ikii miya mikee nao see gaata kemaata ikii miya kisee Waa ebo ekee,
yaapaagee taatagea.
11 Kisee kemaata inii me Eboo Ogatamee paagoo ikii kaa maamaa
sembahyang kisegeeke. Ikii ko Wa me Ni paagoo nameei see kiseta bagee
yuwa kemaata Wa me ikii sikii, Ni me bagee yuwa ii see kigaawoosi naadi
kiasegeeke. Bedaa ikii me daamaa yaukuwaano ede see gaayaa agiyoo
yuwa ma, ikii me Yesus mikee gaakee kaa daamaa yaukuwagee siyaa
agiyoo yuwa ma kuwa uduma Wa me pesee kaa daamaa too kikiyaabuu
siwoosi naadi kiasegeeke.
12 Inii me Eboo Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma
Ekea me epa mée gaano dimii mee ebo kemaata ikii miya Tuhan Yesus
Wa ekaa da esee ebo nao naadi yaapaagee, bedaa Yesus Wa me miya ikii
kiapaagee, kisee aaukuwagee siwoosi naadi inii kiasegeeke.

2

Yesus meeno taa kaboo ukuwaandaa taata menaa

1 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee meetagi
menaa ma, inii Wa paagoo mée kutumaatagi menaa ma kuwa gaayu ko
2 apanaa otoopa mega, peega see menaa agoo yoka nekeenii. Kuwa ko
"Tuhan wiyaagoo meemaagi yoka" see menaa mee ikii yeeyu ko dimi se
gaagaa taai, dimi se abaai. Kuwa see see menaa miya mée ena me "Roh
me Waa meemaagi see wegapi yoka" see weganaa see menaa kuwa kaa
miya dimi se gaagaa taai. Bedaa "Paulus me kapoge kaa Tuhan meemaagi
yoka see menaa ebeamaagi" see weganaa see menaa kuwa miya dimi se
oogaai, wisintagaai.
3 Mée me kideebaa taapea yoka naadi mikee menaa kisiinake, mee ko
Yesus meeno taa kaa mée eebaa Ogatamee wisintagaa taapea. Kuwa kaboo
da mée ena, dimi umina pedeo too see mée mee, Ogatamee me umina
pedeo kiyaapi mée mee awee da kaa kaatagi. Mee mée to awee da kaa
kaano taa miyoo Yesus se meetagi yoka daamaa nekeenii.
4 Mee pedeo yago mée to waa ni too ebo naadi kaama Ogatamee ma,
mée me yaapaagee taa see eboo yuwa ma kuwa uduma maagiyoo ekeata
Ogatamee me ee yiba pakaa-seemaatagi. Kiyoo animaata kaama "Anii ko
Ogatamee yoka" see menaa da wegakumiitagi.
5 Kuwa kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaandaa taata menaa kuwa anii
kiitoogee seta kaboo eebaa kiiwegagee seta kiya ikii nekeeniino taa, gaabuu
sepea ye?
6 Mee pedeo yago mée to awee da kaa kaatagi naagoo mee kiipaa se.
Waa taamegee segee see agiyoo mee ikii ipi. Mona naagoo too waa awee
da kaa kaatagi.
7 Mikee, eto miya magaa da kaa pedeo ukuwaano pesee da mee koogo
ukuwadaa taaka. Kisee kiya mee pedeo yago mée to taamegee see mée

1:9 Mat 25:46, Plp 3:19, 2Pet 3:7 **2:4** Mat 24:15 **2:7** 1Yoh 4:3

ena miya agoo yoka waa awee da kaa kaano taa. Mona naagoo ko mee
taamegee see mée mee amooge taata kaama
8 mee pedeo yago mée awee da kaa kaatagi. Kiya Tuhan Yesus mee
omaago ma meetagi naagoo Wa me umina pedeo kiyaatagi, Wa me ebe
noogaa da me kisee booyaatagi.
9 Mee pedeo yago mée to booyaano taa kaa ukuwanaa taatagi agiyoo
yuwa kuwa ko Iblis me agiyoo tawata kaama mée yuwa paagoo dimi
nagii-nagii agiyoo tomaa-tomaa ma, apanaa wa yaato misi naadi makapaa
agiyoo ma kuwa ukuwaaniyaabuu senaa taatagi.
10 Se-pedeo, we-pedeo agiyoo ukuwaaniyaabuu senaa naadi kaama
okoo mikee menaa ou dimii taa see bagee yuwa deebaa taatagi. Okoo
daba daagimaa peesi naadi mikee menaa masemagaano taa bagee yuwa
kemaata pedeo kedaa taatagea.
11 Okoo kisee bagee yoka Ogatamee me okoo kuwa deebaa see menaa
kuwa mikee menaa yoka see gaasi naadi dimii mee okoo kaa maamaa
yamiyaatagi.
12 Okoo mikee menaa se gaata pedeo agiyoo yuwa too ou naadi kaama
ukuwagee see bagee kuwa uduma Wa me pedeo kiyaatagi.

Makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

13 Neebee nokaa yuwa, ikii ko Tuhan me epa kigaataa see bagee yuwa
kemaata inii ikii kaa maamaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see asiino
gaano pedeo. Mikee, Ogatamee me idukaa esee petamanii kaboo ikii
daba kidaagimaa peeyaano see naadi daamaa kiwigintaata. Roh me ikii
me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa taa kikiyaabuu naadi kaama ikii
mikee menaa nao see gaakee kaa Wa me bagee kikiyaabuu seta yoka inii
Ogatamee kiiboo, paamee see dimii mee ebo.
14 Ikii Wa me bagee kikiyaata kuwa ko inii Yesus me doometa menaa
kiiwegagee seme kuwa kaa Wa me Ni paagoo nameei see kiseta. Inii epoo
Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me asii-sege see ebo agiyoo kuwa ikii miya
masesea naadi Wa yaato kimiyaata.
15 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii se makii taai, inii me
kiiwegagee seta menaa yuwa ma, inii me kapoge kaa kiebeamaata menaa
yuwa miya kuwa uduma daamaa peneata doowoo taai.
16 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma, Iniitaagi Ogatamee ma Ekea
paagoo ikii kaa sembahyang menaa mee ko kisee: Iniitaagi mee, inii esee
epa mée gaakee kaa inii dimi mena kisee too daamaa mée pesee kiyaabuu
taa see Mée mee, bedaa inii Wa kaa too dimi kotopiwoosi naadi daamaa
menaa kuwa mée manta Mée mee
17 Wa me ikii me daamaa agiyoo ukuwataaka too miya, ikii me daamaa
menaa wegataaka too miya kuwa uduma yiba Wa me ikii pesee kikiyaabuu
siwoosi naadi inii kiasegeeke.

3

Sembahyang mée yataai naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, eto ko mee wodoo kisiino menaa gaayu ko inii
kaa sembahyang mée yataai. Idukaa inii Tuhan me menaa ikii paagoo
kiiweganaaka too ikii me kuwa ebo menaa yoka naadi peneasemea. Kuwa
see see bedaa inii eto apanaa bagee paagoo kuwa menaa moga eeweganaa
siyaa naaki okoo miya kuwa ebo menaa yoka naadi daamaa peneata
doowoo see bagee eebaa kedaasi naadi sembahyang mée yasegee taai.

2:9 Mat 24:24 **2:12** Yoh 3:19-21 **2:13** Rom 8:29-30, Ep 1:4-5

2 Bedaa dimi koopoo, dimi pedeo see bagee kuwa mée yapekataasi naadi
miya sembahyang mée yataai. Yesus mikee se gaayaa bagee agoo yoka
naadi kisege.
3 Kisee bagee agoo kiya Tuhan Wa me taa ma taa ikii dimi mena pesee
kikiyaata kaama Iblis mee kiwasitagaa siwoo taapi.
4 Ikii Tuhan ma dimi aagadi-maagadi taa see bagee yoka inii me kisiyaa
menaa yuwa ikii daamaa ukuwataakea, bedaa kisee too ukuwawoo taapea
ii see kuwa miya inii kigaage.
5 Inii Tuhan paagoo kiaseekee menaa kuwa ko Ogatamee me epa mée
gaataa see dimii mee Wa me ikii daamaa ipi kikiyaasi naadi kiasege. Bedaa
Kristus Waa mée me wegee-wegee seta kiya makii taa see kaa toowoo seta
see see ikii miya makii taa see kaa kituyaabuu siwoosi naadi kiasege.

Agiyoo se ukuwataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

6 Neebee nokaa yuwa, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee ekaa
yago Mée yoka inii Wa me pesee kaa kisiino ko kisee: Ikii paagoo Yesus
mikee gaayaa bagee kiya ukuwaano agiyoo se ukuwataa, aii totaa, inii me
kitopegee see menaa yuwa si yeetaa, kisee bagee kuwa wigineai.
7 Idukaa inii ikii paagoo kiitoogeeka too ukuwata-ukuwata kuwa ikii
miya ipi. Kuwa mokoo ikii miya ukuwawoo, umiwoo taano gaano pedeo.
Kuwa ko inii me agiyoo omaago ma ukuwagee seta, inii otoopa kiitoono
taa.
8 Mée me niinuyaa agiyoo kuwa inii aii kisee yamasegee taano taa.
Ikii me mée manegee segee taano kuwa kana kaapea yoka naadi inii me
too egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya inii me gaano pedeo agiyoo
edaano see naadi kaama agiyoo kana ma, kana ma too ukuwagee seta.
9 Inii me kisee omaago ma ukuwagee seta kuwa ko inii me gaano pedeo
agiyoo kiidimaano mee pedeo yoka see gaata kuwa me se kiya inii me
agiyoo omaago ma ukuwagee seta see see ikii me agiyoo miya kisee omaago
ma ukuwawoosea naadi ikii paagoo omaago ma ukuwagee seta.
10 Inii ikii paagoo kiitoogee seta kaboo inii me kiseme menaa ena mee
ko kisee: "Ukuwaano agiyoo ukuwaano be kiyaa bagee kuwa okoo naano
agiyoo miya se eenaai" kisee menaa kitopegee seta.
11 Ikii paagoo mée noonaa aii toogeekea, okoo me agiyoo, okoo me menaa
kuwa ekeata apanaa bagee me menaa yuwa too otoopa yayeenaakea, see
menaa kuwa doodoota inii paagoo niiwegagea.
12 Kuwa bagee yuwa nekeensi naadi inii me Tuhan Yesus Kristus pesee
kaa okoo omaago ma asiino menaa ko kisee: "Ikii me naano agiyoo yuwa
too noogee taano see yoka agiyoo daamaa koogo ukuwawoo taai see
kisegea" see naasii.
13 Neebee nokaa yuwa, ikii me "Anii daamaa agiyoo ukuwagee taano
kana, be" see dimii mee se gaai.
14 Inii me mee kapogee kaa kiebeage menaa kuwa yiino be see bagee
agoo kiyu ko kuwa bagee yuwa nekeenii. Okoo ego weda kisi naadi okoo
sekaataa se peenaa taai, se eetooi.
15 Kisee kiya okoo miya Yesus mikee gaayaa bagee yoka okoo yape bagee
mokoo ekee see se kiya daamaa ase-manee taai.

Wodopasi menaa

3:3 Yoh 17:15, 1Yoh 5:18 **3:8** 1Tes 2:9 **3:12** 1Tes 4:11-12

16 Eto ko dimi koogo mée adumiyaayaa Mée Tuhan Wa me ikii me
ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba koogo adumeta dimii mee kineewoosi
naadi kiasege. Tuhan mee ikii ma enaataa kiitoowoo taapi.
17 Eto ko anii Paulus me ni me yagaa kaa mee mena ponee to mee too
kiebeataaka. Mee kiebeataaka mena ponee to mee ko Paulus me kapogee
ii see nanekeensea naadi mena ponee to. Ni me kapogee yuwa uduma
wodopasi yaato kuwa ni me yagaa da me ebeataaka mee see see too anii
ebeagee siyaa.
18 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Ogatamee Wa me aii kiepa dimii
mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

1 Timotius
Paulus me Timotius paagoo petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus me Makedonia wee kaa toogee seta kaboo yaebeamaata. Timotius mee ko Paulus ma epo enaataa peenaa, mena weganaa seta mée, ekea seepuguu keenda. Waataagi mee Yunani kaa mée, wabaayo Yahudi kaa apii. Kuwa menaa kuwa ko Kisah Para Rasul 16:1-3 yiba topa.

Paulus me mee kapogee ebeata kaboo Timotius waa Epesus magaa kaa toogee seta. Wa me ebeamaata menaa kuwa ko Timotius me mee magaa kaa koopoo see weganaa seta menaa kuwa gaai, bedaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo kisee menaa tupii, tuku-tuku bagee yuwa kisee bagee wigineai, kisee menaa kuwa mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 62 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-20 Petamanii menaa ma, mée me koopoo see menaa mée topenaa seta kuwa gaamaasi naadi menaa ma
2:1-15 Sembahyang kaa tupiino menaa ma, api yuwa tupiino menaa ma
3:1-16 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wiginiyaa-wiginiyaa menaa
4:1-16 Koopoo see menaa wisintaata mikee menaa too wegawoo, umiwoosi naadi menaa
5:1–6:2 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ma, tuku-tuku bagee yuwa ma kuwa tupiino menaa
6:3-21 Wodopasi tupiino menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee mee ma, bedaa Kristus Yesus mee, inii Wa kaa dimi kotopiwoo taa see Mée mee ma Ekea me kisee naseta kemaata mena yadoonaaka.

2 Mee kapogee mee ko Timotius aa, enaa Yesus mikee gaataa see kemaata ni me dimi kaa yogaa mokoo naadi kaama anii kaebeaga. Nagamee Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus ma Ekea me aii kaepa dimii ma, mée epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega.

Mée me makapaa menaa mée topenaakea kuwa gaamaasi naadi menaa

3 Idukaa anii Makedonia wee kaa poono see kaboo da "Aa nakaayoo Epesus magaa kaa tooi" see kasema. Kuwa ko mée noonaa okoo me otoopa menaa mée topenaakea kuwa aa omaago ma "Kisee menaa kuwa se tupii" see asese naadi tooi see kasema.

4 Okoo me unukade see see menaa ma, bedaa kuwa idukaa egaa kaa bagee me asii-kaba-kaba bagee ekaa yuwa esee eebaa kuwa miya mée topenaakea kiya kuwa imi taa menaa too. Okoo kuwa menaa eewegagea naaki yiino bagee yuwa aakago-maakago siyaa, aawisi-maawisi menaa yuwa too agoo kiyaayaa. Mee kaama Ogatamee me agiyoo yaukuwaano dimii kuwa ekeasiyaa, Yesus mikee gaakee kaa Wa me daba mée daagimaa peeyaano menaa mée tupiino dimii kuwa miya taa kiyaa.

5 Kuwa kasega menaa kuwa ko inii uduma epa aagaa siwoosi naadi
kasega. Mée epa kaano mee manii to ko pedeo taa see dimii ma, makapaa
menaa wigintaata mikee menaa too dimi yiba doowoo taano ma, Yesus kaa
too esee dimi maawoo taano ma see kuwa epa dimii mee manii to. Kisee
dimii yago bagee kuwa me mée epa gaataa siyaa.
6 Kuwa dimii kuwa mée noonaa amoo-ekeata otoopa menaa too
wegawookea.
7 Okoo Musa me menaa mée tupiino omaago see bagee kaano see
kiya okoo me wegataa see menaa yuwa okoo miya nekeeniino taa.
Okoo omaago ma "Kisee ebeamaata yoka, kisee ebeamaata yoka" see
wegageekea kiya kuwa menaa yuwa okoo miya se nekeenegea.

8 Okoo kisee bagee kiya Musa me menaa kuwa uduma daamaa menaa
too see kuwa inii ipi. Kuwa menaa kuwa mée yuwa daamaa topoo-topoo
see kaa tupiyu ko daamaa menaa too ii see gaayaa.
9 Musa me menaa mée yaebeamaata kuwa ko dimi topoo see bagee kuwa
kaa se kiya dimi pedeo see bagee yuwa okoo me pedeo yuwa ekeasi naadi
yaebeamaata. Kuwa ko mena si yayeetaa see bagee ma, mikee menaa
wisintagaa see bagee yuwa ma, Ogatamee ewo see bagee yuwa ma, pedeo
dimii gaawoo, pedeo agiyoo ukuwawoo see bagee yuwa ma, Ogatamee
ebo se ekee see bagee yuwa ma, magaa da kaa iyee-payee yuwa kaa too
umiwoo see bagee yuwa ma, okonaka, apanaa bagee miya wugiyaa bagee
yuwa ma,
10 api doonaa, paayogaa doonaa see bagee yuwa ma, okoo paayogaa
kiya api-api senaa see bagee yuwa ma, mée koogo oma yagadoo peetaa
see bagee yuwa ma, makapaa menaa weganaa see bagee yuwa ma, mena
kobaakee bagee yuwa ma, bedaa apanaa bagee miya okoo mikee see
topetaa see menaa wisintaa see bagee okoo uduma kaa Musa me menaa
yaebeamaata.
11 Kuwa menaa kuwa Yesus me Ogatamee Waa ebo ekeasi naadi doometa
menaa yuwa ma doodoo. Asii-sege yaapaagee siyaa Mée Ogatamee Wa me
kuwa menaa yuwa daamaa nadoonaasi naadi ni kaa nadootaata.

Ogatamee me epa nagaata mee me yaapaagee seta menaa

12 Inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee, anii pesee nakiyaata Mée
mee anii kiiboo, paamee see dimii mee ebo. Wa me 'Ni me menaa daamaa
nadoonaa siwoo taapi yoka' see nagaata kaama nawigintaata kuwa me anii
Waa yaapaageeka.
13 Mikee, anii idukaa Yesus pedeo menaa yawegaa-wegaa seta mée kiya,
anii Wa me bagee yuwa wegee-wegee seta mée kiya, anii dimi pesee see
mée kiya anii epa nagaata. Anii Yesus mikee gaano taa kaboo ewo kaa
ukuwanaa seta kuwa me naepa keta.
14 Inii epoo Mée Tuhan Wa me epaa mee aii ni kaa esee maamaa
nadegayaabuu seta. Anii Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi
kaama mikee gaano dimii ma, mée epa dimii ma kuwa maamaa eebaa
nakiyaabuu seta.
15 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko kisee: Kristus
Yesus me pedeo dimii gaataa, pedeo agiyoo ukuwataa see bagee kuwa daba
daagimaa peeyaano see naadi magaa da kaa meta see menaa mee. Kuwa
dimi pedeo see bagee kuwa esee pedeo mée mee ko anii.

1:8 Rom 7:7-12 **1:9** Gal 3:19 **1:14** Kis 8:3, 1Kor 15:9-10 **1:15** Mat 1:21, Luk 5:32, 19:10

16 Kiya Kristus Yesus epa nagaata, mee ko mée me nadeeta kaama 'Yesus
paamee, waa esee dimi pedeo see mée kiya Aa dimi mena animaata kaama
epa kiyaa Mée mee ii' see gaasi naadi Wa me epa nagaano dimii mee ebo.
Mée me Yesus mikee gaata kaama iminoo miya, iminoo miya toowoosi
naadi Wa me kisee epa naekeata.
17 Eto ko paamee, magiyaage, iminoo miya, iminoo miya ebo mée
eetoowoo see Mée Ogatamee mee. Wa too Ebo, kisee too toowoo see Mée,
se deetaa see Mée mee niiyaapaagee, ebo ekee segee siwoo taai, kisee too,
iminoo miya, iminoo miya. Amin.

Timotius me ukuwasi naadi aseta menaa

18 Ni me dimi kaa yogaa Timotius aa, miyoo taa Ogatamee me aseta
menaa yaaseta bagee yuwa me a paagoo "Aa kisee agiyoo yaukuwaape,
kisee menaa yawegaape, see kasigi" see kaawegamea menaa kuwa doodoo
anii miya kasiinaka, kuwa ko kuwa bagee me kaawegamea menaa kuwa
neke-nekee siwoo taai. Weda see agiyoo, weda see bagee agoo kiyaa
miya yape masetaa see mée to mokoo mikee menaa mee too omaago ma
yawegawoo, yadoowoo taai, Yesus Wa kaa too dimi maawoo taai, makapaa
dimii, makapaa menaa kuwa wigineepii siwoo taai.
19 Mée noonaa ko okoo me petamanii Yesus mikee gaata kiya okoo dimi
yiba makapaa menaa kuwa wigineepii siwoo taano taa kemaata okoo me
petamanii Yesus mikee gaata dimii mee taa keta.
20 Kuwa mée wiya kuwa ko Himeneus ma, Aleksander ma wiya. Ekea me
Ogatamee pedeo menaa yawegaa-wegaa taano weda see dimii mee tupisi
naadi anii ekea Iblis yaato yaekeasega.

2

Sembahyang kaa tupiino menaa

1 See kemaata eto ko petamanii ukuwaano gaano pedeo menaa ena mee
ko kisee: apanaa bagee kaa Ogatamee paagoo maamaa yaasegee taai,
sembahyang kaa yadogaai, okoo kaa Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see
yaasii, see kuwa mée uduma kaa yaasegee siwoo taai.
2 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma, apanaa ebo bagee yuwa
miya kisee sembahyang kaa yamasegee taai. Inii koogo Ogatamee ma dimii
menaa kaa umiwoo, toowoo taano see naadi, bedaa inii Wa me menaa
yadoowoo, yaukuwawoo taano see naadi miya magaa da kaa tookee ebo-
ebo yuwa kaa sembahyang yasegee siwoo taai.
3 Kisee bagee kaa sembahyang yasegee taano kuwa ko daamaa, inii daba
mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee Wa me ede kiyaa agiyoo.
4 Mée uduma daba daagimaa poono kuwa Waa ede, mikee menaa yuwa
okoo ipi kaano kuwa miya Waa ede.
5 Mee ko Ogatamee mee ena too too, bedaa Waa ma, mée ma yupii da
taa mena mée yawegataa see Mée mee miya ena too too, mee ko Kristus
Yesus see Mée to mee.
6 Waa ko mée tomaa uduma okoo Ogatamee ma menaa yataa kiyaata
daba daagimaa peesi naadi Waa ekaato mée yaekegataata Mée. Ogatamee
me mona daataata monaa da kaa inii Wa me bagee mée kiyaano see dimii
mee awee da kaa mée deeyaata.

1:16 Rom 2:4, 2Pet 3:9 **1:18** 2Tim 4:7 **1:20** 1Kor 5:5 **2:5** Rom 8:33-34, 1Yoh 2:1 **2:6** Mat 20:28, Tit 2:14, 1Pet 1:18-19

7 Wa me kuwa menaa yuwa nawegakomeesi naadi kaama anii Wa me menaa yadoonaa see mée nawigintaata. Mikee, makapaa se, anii mée tomaa-tomaa yuwa mikee menaa topetaa see mée nakiyaata.

Yesus mikee gaata bagee, mikee gaata apii kuwa tupiino menaa

8 See kemaata kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee okoo kutuu taa see kaboo paayogaa yuwa kuwa dimi pedeo taa see kaa too sembahyang taano anii ede. Aakago-maakago see miya taa, aawisi-maawisi see miya taa see kuwa ede.
9 Api tabaa da gaayu ko okoo doka, kisee maayaa agiyoo kuwa ekaato yago-yagoo see magaakee se kiya aii maayaa mee magaakee. Edooyuu disi-disii waa, senawii kaa taba deekee agiyoo waa, kepe edaano ebo see dokaa waa kuwa uduma eke.
10 Kuwa agiyoo yuwa kuwa Ogatamee ebo ekee see apii me disi-disii maayaa agiyoo yuwa se kiya okoo me daamaa mée yaukuwanaa segee see agiyoo yuwa kuwa too. Kisee agiyoo kuwa okoo me daamaa disi-disii maanaa siyaa agiyoo yuwa mokoo.
11 Mena tupiino kaboo api yuwa koogo yiitoo, peedi dimii kaa too tupiino daamaa.
12 Api me paayogaa yuwa tupiino mee anii be, okoo me anii ebo yoka naadi paayogaa yuwa aseekee mee miya be, koogo yiitoo taano too daamaa.
13 Kuwa ko Adam mee keta ogaataata, kaama too Hawa mee yoka,
14 bedaa otoogiyoo da me Adam deebaa seta se kiya apimee too deebaa seta kaama Ogatamee me menaa si yayeeta.
15 Kisee si yayeeta kiya api tomaa se pedeo kaatagea. Yoga daamaa kabagee, yoga daamaa topegee, kisee daamaa ukuwagee naadi kaama okoo daamaa kaatagea. Kisee okoo Yesus mikee gaawoo, epa dimii gaawoo, pedeo taa see dimii doowoo, ekaato daamaa muniwoo, deewoo, kisee umiwoo, toowoo siyu ko daba daagimaa pootagea.

3

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa

1 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko kisee: 'Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku see mée kaano anii ede' see gaayaa bagee kuwa esee daamaa ukuwaakee agiyoo ede gaayaa.
2 Kuwa ukuwaakee agiyoo ebo yoka kuwa tuku-tuku see bagee yuwa wiginiyaa-wiginiyaa kuwa ko kisee: wa kaa pedeo menaa taa kaano gaano pedeo, api ena too too, otoopa ou dimi-pami gaakee se, waa ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi, mée me "Waa dimi daamaa see mée to" see menaa yawegataa see mée, wa me ee yiba apanaa bagee badaa magaano ede, mée tupiino ipi,
3 uwo noomaata kaama boomaga-baamaga see miya taa, aaiya-maaiya see dimii mee miya taa kiya koogo adumeta dimii kaa omegee, toogee siyaa, aawisi-maawisi dimii taa, kepe ou dimii mee miya taa.
4 Wa me api yoga diino ipi, bedaa wa me yogaa yuwa wa me menaa daamaa yayeetaa, waa ebo ekee taa see too.
5 Kisee wa me ee kaa bagee diino ewo kiyu ko kaasee Ogatamee me bagee, Yesus mikee gaayaa bagee yuwa deeyaa ya?

2:9 1Pet 3:3-5 **2:14** Kej 3:1-6 **3:1** Tit 1:5-9

6 Okoo Yesus mikee gaata kaama wodoo maamaa ometa bagee yuwa too
wigineai. Eebaa umiino taa bagee kiyu ko wiginta kaama dimi ebo poga-
poga siyaa. Iblis mee pedeo kiyaata see see okoo miya pedeo kiyaayaa
naadi kisee bagee mani se wigineai.
7 Yesus mikee gaano taa bagee yuwa me miya "Waa dimi daamaa" see
yawegataa see bagee too wigineai. Kisee taa kiyu ko "Waa dimi pedeo" see
yawegayaa, bedaa waa Iblis me kupi kaa gadiinta booyaa mokoo waa miya
kisee ukuwaaniyaa yoka kisee bagee se wigineai.

Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee yuwa wigineano menaa

8 Bedaa Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee yuwa kuwa
wiginiyaa-wiginiyaa kuwa ko kisee: mée me waa dimi daamaa see mée,
kisee ebo ekee taa see bagee yuwa too wiginiyaa. Dabegea kegaa wiya see
bagee se, anggur poo uwoo maamaa noogee see bagee miya se, bedaa kepe
ou, agiyoo ou dimii mee miya taa.
9 Okoo Ogatamee me Kristus mikee gaasi naadi awee da kaa mée
yakiyaata menaa kuwa too daamaa peneata doowoo, bedaa makapaa
menaa wiginiwoo, umiwoo see bagee yuwa too wigineano gaano pedeo.
10 Moga wigineakee se kiya kuwa bagee yuwa waa daamaa ye, taa ye
naadi maamaa ipiipi deewoo taano keta gaano pedeo. Okoo kaa pedeo
menaa taa kiyu ko Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee kisi
yoka wigineai.
11 Kisee miya okoo wa me apii, wa me apii kuwa miya mée me waa dimii
daamaa, kisee ebo ekee taa see apii kaano gaano pedeo.* Okoo me apanaa
bagee pedeo see yawegaa-wegaa see se, otoopa ou dimi-pami wisintagaa
see apii kuwa too, bedaa okoo paagoo asiyaa menaa yuwa uduma daamaa
yaukuwagee see apii yuwa kaano gaano pedeo.
12 Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee kuwa api ena too
too see bagee too wigineai. Okoo me yogaa yuwa ma, apanaa wa me ee
kaa bagee miya tupiwoo, deewoo taano ipi kaano gaano pedeo.
13 Okoo wigintaata kaama wodoo daamaa yaukuwagee see bagee kuwa
ko mée me okoo kiiboo, magiyaage, kisee ebo ekee siyaa, bedaa okoo
Kristus Yesus mikee gaawoo naadi kaama uu ma yaukuwagee, mena
wegagee siwoo siyaa.

Yesus mikee gaayaa bagee okoo kaboo da kaa menaa

14 Anii moga kameeno see dimii agoo kiya kuwa menaa yuwa kapoge
kaa miya kaebeataaka.
15 Anii epee kamiyu ko mee kapogee mee kadoomeepea. Aa kuwa menaa
yuwa deemaata kaama Ogatamee me bagee daamaa umiyaa, tuyaa kuwa
aa miya ipi kaape. Inii Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ko Toono Too
Mée Ogatamee Wa me bagee yuwa, maga tukuu daamaa weetaata makii
taa, kaboo da mee pesee kiyaa see see inii miya mikee menaa da daamaa
peneata doowoo, daamaa yaukuwawoo see bagee yuwa. Inii kisee bagee
kemaata aa kuwa menaa okoo paagoo ase-maneese naadi kaebeataaka.
16 Inii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa
kuwa esee ebo. Idukaa awee da kaa kiyaano taa menaa kiya eto inii me
yawegawoo, doowoo taa see menaa yuwa. Kuwa ko kisee:

3:8 Kis 6:2-3 * **3:11** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see bagee wa me apii, wa me apii, see mee. Mena kegaa ena mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kaa tabogetaa see apii yuwa, see mee.

Kristus Waa mée tomaa ena mokoo agoo keta,
'Mikee Ogatamee Yoopaa ii' see kuwa gaasi naadi Roh me mée nekeeniyaata,
malaikat bagee me miya deeta.
Wa me menaa yuwa uwoo to, magaa to yaweganaa naadi kaama mée tomaa-tomaa mikee gaata,
Waa badaa maadoota asii maa kaa asii-sege see yoo kaama yaapaagee seta,
see kuwa inii doowoo taa see menaa yuwa.

4

Makapaa menaa weganaa see bagee gaai naadi menaa

1 Roh me inii mée gaamaasi naadi menaa mee ko kisee: "Wodopasi kaano
taa kaboo mée noonaa mikee menaa ekeata mée deebaa see menaa, paa
me menaa kuwa mikee yoka naadi yeewoo taatagea" see kuwa Roh me
mée asigi yoka gaai.
2 Kuwa deebaa see menaa weganaa see bagee yuwa okoo dimi yiba mikee
menaa ma, makapaa menaa ma kuwa wigineano ewo see bagee. Okoo ipi
poga-poga senaa see kiya makapaa menaa too wegawoo naadi kaama mée
deebaa senaa taatagea.
3 Okoo me "Api goeano miya daa, mee agiyoo mee naano miya daa"
see menaa weganaa taatagea kiya makapaa menaa. Kuwa agiyoo uduma
Ogatamee me mée daamaa nusi naadi ogaataata agiyoo yoka Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa daba masiyaa, mikee menaa ipi see bagee yuwa me
paamee, magiyaage see dimii kaa daba nuyaa.
4 Kisee Ogatamee paamee see aseekee kaa masiyu ko naano too, agiyoo
ena ma daa see taa. Ogatamee me kuwa agiyoo-pagiyoo ogaataata kaama
"Uduma daamaa nao" see wegata kuwa me uduma daamaa agiyoo too.
5 Wa me kisee wegata menaa kuwa kaa miya, inii paamee see aseekee
kaa miya Wa me agiyoo-pagiyoo uduma daamaa too mée yakiyaayaa yoka
naano daa see taa.

Kristus Yesus Wa me agiyoo daamaa yaokageesi naadi menaa

6 Kuwa mée deebaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa kuwa Yesus
yiba ena kenaa bagee yuwa paagoo a me daamaa dimi-dimi ase-manee
siwoo taai. Aa kisee ukuwawoo siyu ko aa Kristus Yesus me agiyoo daamaa
yaokagee see mée to kaape. Bedaa kuwa inii me mikee gaakee kaa doowoo
see menaa yuwa, aa daamaa katupiwoo seta menaa kuwa aa obeewoo
naadi kaama kuwa menaa me daamaa pesee kakiyaabuu siwoo taape.
7 Eto ko kuwa Ogatamee ewo see bagee me otoopa menaa yuwa, unukade
see see mée deebaa see menaa kuwa emaa se wugii. Wisintaata aa
Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taano see naadi aa
ekaato tupiwoo taai.
8 Kuwa ko mée me okoo ekaato maa to pesee kiyaano see bagee gaayu ko
okoo kisee ukuwataa, kisee ukuwataa segee siyaa naaki okoo me maa to
pesee kiyaa. Okoo ekaato maa to kisee topetagaa segee see kuwa ko peenaa
too daamaa mée kiyaayaa agiyoo. Kiya Ogatamee ma dimii menaa kaa too
umiwoo, toowoo taano see naadi ekaato topetagaa siwoo siyaa kuwa gaayu
ko taa ma taa daamaa mée kiyaayaa, eto mee omegee, toogee siyaa begaa
kaa miya, iminookaa yaato miya kisee daamaa mée kiyaabuu siwoo siyaa.

4:1 Mat 24:10-12, 2Tes 2:3, 2Pet 3:3 **4:3** Kol 2:20-23, Tit 1:15 **4:4** Kej 1:31, Rom 14:14 **4:6** 2Tim 2:15 **4:8** 1Kor 9:25-27

9 Kuwa menaa kuwa ko mikee menaa, daamaa masemaata kaama
wegawoo siyaa menaa.
10 Kisee kemaata inii omaago ma mena yawegawoo, agiyoo kana ma
yaukuwawoo taa see. Mikee, inii Toono Too Mée Ogatamee mee kaa too
dimi kotopiwookea kemaata inii omaago ma yaukuwawoo, umiwoo taa
see. Ogatamee Waa mée tomaa-tomaa uduma daba daagimaa peeyaano
Mée, mee ko Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ki daba daagimaa peeyaano
Mée mee.
11 Aa kuwa menaa uduma "Daamaa niidogaai, daamaa niitupii" see ase-
manee taai.
12 Mée me a kaa "Waa ko peedi yoka wa me menaa kaasee kaa yayeekee
ya?" see kawegayaa menaa kuwa emaa se wugii. Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa me a me daamaa umii-umii, too-too kuwa kaobeewoosi naadi aa
mena daamaa eewegataa, agiyoo daamaa eeukuwataa, mée epa gaataa,
Yesus mikee nao naadi ukuwaano too dimii gaataa, pedeo ena ma taa see
kaa daamaa umiwoo, toowoo taai.
13 Anii kameemagaano taa kaa ikii Yesus mikee gaayaa bagee kutuu segee
siyaa kaboo aa Ogatamee me kapogee kaa menaa daamaa eewegagee taai,
okoo dimi mena daamaa pesee kiyaabuu segee taai, daamaa mée topegee
taai.
14 Aa kuwa see see daamaa ukuwageese naadi Roh me a kaa kaneeta
agiyoo mee se ekeasii. Kuwa ko Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa
okoo me yagaa a kaa kamaamea kaboo "Ogatamee me 'Aa kisee agiyoo
naukuwaape, kisee menaa nawegaape' see kasigi" see kasemea menaa
kuwa se ekeasii.
15 Kuwa menaa uduma a me daamaa ipiipi dii, dimi-dimi ukuwawoo taai.
A me kisee ukuwawoo siyu ko mée uduma aa maamaa kisee ukuwagee see
mée ii see kuwa kadiipea.
16 A me umiyaa, tuyaa kuwa daamaa dii, a me mée tupiino menaa kuwa
miya maamaa ipiipi dii. Kuwa uduma daamaa makii taa see kaa se daata
ukuwawoo taai. Aa kisee omaago ma ukuwawoo siyu ko aa ma, a me
menaa kayeetaa see bagee yuwa miya ikii uduma daba daagimaa pootagea.

5

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa

1 Ebo bagee yuwa pesee menaa kaa aseekee se kiya agaataagi paagoo
eewegayaa see see mokoo daamaa eewegaai. Paayogaa yogaa kuwa
agaabee nokaa yuwa see see aasee taai.
2 Ebo apii kuwa abaayo nokaa yuwa see see mokoo daamaa aasee taai,
bedaa ukuyogaa yogaa yuwa miya pedeo ena ma taa kaa aa ukuyogaa
yuwa mokoo daamaa ekee taai.
3 Miyaa apii yuwa gaayu ko ebo ekeasii. Okoo ma enaataa see bagee ena
ma taa kiyu ko okoo epa kaano gaano pedeo.
4 Kiya okoo yogamee agoo, ogo nokaa agaanii yuwa agoo see kiyu ko
kuwa bagee yuwa me too okoo me gaano pedeo agiyoo mantaa. Kuwa ko
okonaka ma, ogo nokaa agaanii yuwa ma kuwa me yogaanii yuwa daamaa
muniwoo seta yoka okoo me daamaa deewoo seta see see mokoo bedaa
yogaanii yuwa me okonaka deewoo taano daamaa. Kuwa Ogatamee me
ede kiyaa agiyoo yoka Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kuwa menaa kuwa
tupiino gaano pedeo.

4:12 Tit 2:7-8

5 Wa kaa tabogeano bagee taa, wa too omegee see miyaa apii mee ko
Ogatamee kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa, egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya Ogatamee nao naadi sembahyang idimegee siwoo
see apii.
6 Kiya apanaa miyaa apii gaayu ko okoo me otoopa ede gaata-gaata yuwa
too obeewoo siyaa. Okoo aya tota kiya dimi mena pe-seometa mokoo.
7 Ni me kasega menaa kuwa okoo ase-manee taai. Mée me "Kuwa kaasee
miyaa apii yuwa" see yawegayaa naadi kasega.
8 Mée waa ena me wa me bagee yuwa epa se gaata agiyoo se maniyu ko
pedeo, bedaa waa ma tukuguu kuwa daamaa se deewoo siyu ko mee asii
esee pedeo. Wa me mikee gaata dimii mee wisintaagi, bedaa wa me pedeo
ko aii mikee gaano taa bagee yuwa me pedeo dimii yuwa kuwa asii esee
pedeo kiyaa.
9 Miyaa apii yuwa okoo naano agiyoo tapoo umiyaa naadi okoo me gaano
pedeo agiyoo aii masegeesi yoka okoo ekaa yuwa kapoge kaa magaai. Kiya
miyaa apii kuwa uduma ekaa se magaai, tahun bado ena wodoo ometa see
apii yuwa too, paimee wa too epa kiwoo seta apii kuwa too ekaa magaai.
10 Mée me "Waa ko daamaa agiyoo yaukuwagee see apii" see yawegataa
see apii too. Mee ko wa me yogaa yuwa daamaa muniwoo seta apii,
meekee bagee wa me ee kaa daamaa eenotaa siwoo seta apii, Yesus mikee
gaayaa bagee yuwa okoo me badoo yuwa daamaa uwo yawetogetaa segee
see apii,* ae-wae, sooi-wooi taa see bagee yuwa daamaa deegee see apii,
daamaa agiyoo-pagiyoo tomaa-tomaa kuwa ukuwagee see apii kuwa too
ekaa magaakee, miyaa api naadi uduma se.
11 Ukuyogaa kepaa apii miyaa gaayu ko okoo ekaa se magaai. Mée ou
dimii mee ebo, Kristus ou dimii mee peedi naadi kaama okoo bedaa mée
peeyaa yoka ekaa se magaai.
12 Petamanii okoo me "Anii mée se poopa, Kristus Wa me agiyoo too
koogo yaukuwawoo taapa" see wegama menaa da kuwa wisintaata mée
peeyaa. Kisee ukuwayu ko waa ekaato kaa pedeo menaa agoo kiyaayaa.
13 Bedaa mena ena miya kisee: Okoo ekaa maataata kaama naano agiyoo
okoo paagoo manegee siyu ko okoo me agiyoo ukuwaano be kaapea,
paayaa kaa amoka ee ena kaa kaama bedaa ee ena kaa peenaa segee
taapea. Kuwa too se kiya mée me menaa koogo yayeenaa, yadoonaa,
apanaa bagee me menaa ma yawataganaa, kisee se wegayaa menaa yuwa
weganaa senaa see apii kiyaa yoka ukuyogaa kepaa miyaa ekaa yuwa se
magaai.
14 Okoo kisee otoopa koo siyaa yoka mée poono daamaa, kisee anii ede.
Okoo yoga daamaa kabataa, ee kaa agiyoo-pagiyoo daamaa ukuwataa,
kisee daamaa ukuwawoo siyu ko inii mée be kiyaa bagee yuwa me pedeo
menaa mée si yawegayaa.
15 Mikee, miyaa apii yuwa noonaa me Kristus ekeata Iblis yaato
peanemea.
16 Yesus mikee gaayaa apii to ma, miyaa apii to ma ekea kenaaya gaayu
ko mee apii me too mee miyaa apii to me gaano pedeo agiyoo manegee
taano daamaa, Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa kaa si yadootagaai.
Miyaa apii yuwa okoo manegee taano bagee taa gaayu too Yesus mikee
gaayaa bagee apanaa yuwa me manegee siyaa.

---

* **5:10** Bado yuwa daamaa uwo yawetogeano mee ko idukaa bagee me ukuwata-ukuwata. Meekee bagee paagoo ee kaa bagee ekaato dimi peedi ekeata kaama daamaa yaukuwagee seta agiyoo ena.

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa kaa menaa

17 Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa gaayu ko kuwa mikee
gaayaa bagee yuwa daamaa ipiipi deegee siyu ko okoo yaapaagee taano
miya daamaa, agiyoo maniino miya daamaa, ekea paaya. Okoo noonaa
omaago ma Ogatamee me menaa yawegataa, mée topetaa see kiyu ko okoo
koga ma maniino daamaa.
18 Kuwa ko Ogatamee me kapogee yiba ebeamaata menaa ena mee ko
kisee: "Sapi wodaa gandum poo ikii yuwa beedaasi naadi bado batagi-
patagi sepegee siyaa kaboo okoo nusi yoka ebee to one si yapodaai" see
menaa ebeamaata. Bedaa mena ena miya kisee: "Agiyoo yaukuwataa
see mée wa me yaukuwataa to mokoo da daamaa masiyaa" see menaa
ebeamaata yoka okoo daamaa manii.
19 Mée waa ena me tuku-tuku bagee ena waa naa "Yaai, waa kisee
ukuwagi, kisee ukuwagi" see kasiyaa menaa kuwa si yayii, deepea bagee
ekea wiya, wedo waa naa agoo gaayu too yayeeyaa.
20 Wa me mikee kisee pedeo ukuwayu ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa
gii da kaa waa ego-tago taai. Kisee ukuwayu ko wa me koo sipi see see
apanaa tuku-tuku siyaa bagee yuwa miya ukuwaano wedaapea.
21 Ogatamee ma, Kristus Yesus ma, daamaa wigintaata malaikat bagee
yuwa ma okoo emaa dagii da kaa anii kuwa kaseeii sepa menaa yuwa
maamaa ipiipi ukuwagee taai. Tuku-tuku bagee yuwa mikee ego-tago siyaa
kiya waa ena a me epa naadi se ego-tago siyaa, waa ena ego-tago siyaa see
kuwa pedeo, tuku-tuku bagee uduma endagii see ekeasii.
22 Tuku-tuku bagee wigineano mee ko a me maamaa ipiipi dii. Waa
daamaa ye, pedeo ye see kuwa maamaa deegee naadi kaama too wiginiyaa,
wa kaa yagaa yamagayaa. Daamaa deegee taano taa kaa moga wiginiyu
ko waa wigintaata kaama wodoo pedeo agiyoo ukuwapi ko kuwa wa me
pedeo yuwa aa ma miya enaataa aagadi siyaa yoka naadi kasega. A kaa
pedeo ena ma taa kese naadi maamaa dii.
23 Aa daabaa boodi, kisee agiyoo meanee segeeke kuwa ko boodi taa kisi
naadi anggur poo uwoo peenaa naano daamaa, yaai see se gaai, aii uwoo
too nookee se.
24 Mée noonaa okoo me pedeo ukuwayaa yuwa kuwa moga yane-
keeniyaa, okoo kaa pedeo menaa awee da kaa wegaano taa miyoo miya
moga yanekeeniyaa. Kiya mée noonaa okoo me pedeo yuwa moga se
nekeeniyaa, maamaa omemaata kaama too awee da kaa ipi kiyaa.
25 Mee see see miya mée noonaa okoo me daamaa ukuwayaa agiyoo
kuwa awee da kaa yoka moga nekeeniyaa, mée noonaa okoo me daamaa
ukuwayaa agiyoo moga se nekeeniyaa kiya kuwa miya awee da kaa kaapa,
se boonemaayaa.

6

1 Hamba kiyaata bagee yuwa paagoo tupiino menaa gaayu ko okoo epoo
mée me menaa kuwa daamaa yayiino too, kisee ebo ekee see too gaano
pedeo. Okoo me eboo kisee ebo ekee segee siyu ko mée me Ogatamee
ekaa da se wisiniyaa, inii me mée topegee see menaa kuwa miya mée se
wisiniyaa.
2 Hamba kiyaata bagee okoo epoo mée waa miya Yesus mikee gaayaa
bagee kiyu ko 'Enaa Yesus yiba ena kenaa bagee yoka koosi, wa me menaa
si yayiino miya daamaa' see dimii mee pedeo. Ekea paaya Yesus mikee

5:18 Ul 25:4, Luk 10:7, 1Kor 9:9 **5:19** Mat 18:16 **6:1** Tit 2:9-10

gaayaa bagee yoka kuwa agiyoo kuwa wa me epa see bagee me agiyoo yoka naadi esee daamaa dimi-dimi yaukuwaano too.

Kepe ou see dimii kaa mena weganaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

Kuwa menaa uduma "Inii daamaa niiukuwawoo taai" see menaa tupii.
3 Má menaa mée topenaa see bagee yuwa gaayu ko okoo inii epoo Mée
Tuhan Yesus Kristus me mikee topeta menaa yuwa daamaa peneasiino taa.
Okoo me mée topenaa see menaa kuwa wa too, inii Ogatamee ma dimii
menaa kaa omegee, toogeesi naadi mée topegee see menaa kuwa see see
se.
4 Okoo ko 'Ni too ebo, ni too ipi' see gaayaa bagee kiya esee umina ewo
see bagee yuwa too. Okoo aawisi-maawisi segee taano kuwa ede, mena
kamu ena mee kaa too miya aakago-maakago segee taano miya ede, kisee
bagee yuwa too. Okoo kisee koo segee naadi kaama pedeo dimii miyaa.
Kuwa ko 'Anii miya ebo naaki ou' see dimii gaataa, mée kutuu wuditaa,
pedeo mée yawegaa-wegaa, 'Waa kisee mée to kepa, kisee mée to kepa'
aagaawee, kisee dimii yuwa agoo kedaa siyaa.
5 Okoo dimi pedeo kedaa naadi kaama kisee aawisi-maawisi segee see
bagee yuwa. Mikee menaa okoo kaa taa, mikee menaa yamasegeeta toogee
see bagee yuwa too. Okoo me gaano, 'Anii Ogatamee me menaa doowoo,
wegawoo siyu ko ni paagoo agiyoo eebaa agoo nakiyaayaa' see dimii gaataa
see bagee yuwa too.
6 Mikee, Ogatamee me menaa doowoo, wegawoo taano kuwa me esee
daamaa mée kiyaayaa kiya 'Ni paagoo eebaa taa topa miya koosi, sikii'
see dimii mee ma enaataa gaayu too daamaa mée kiyaayaa. Kisee dimii
gaayaa bagee kuwa mikee senawii.
7 Mee ko inii mée kabata naagoo agiyoo ena ma doomeeno taa, bedaa
inii booyaa naagoo miya agiyoo ena ma se dooyaa yoka
8 inii naano agiyoo ma, magaano agiyoo ma kuwa agoo kiyu ko 'Koosi,
kuwa sikii' see gaataa.
9 Kiya kepe eebaa naaki ou see dimii gaayaa bagee kuwa pedeo kedaa
siyaa. Kepe ou dimii mee ebo kiwoo naadi kaama okoo kupi kaa booyaa
mokoo see see kiyaa, dimi ewo see bagee me ou gaayaa agiyoo yuwa too
ou gaawoo siyaa, usiyaato ko okoo me umiino, toono pedeo kedaa siyaa.
10 Kepe ou dimii mee ko se-pedeo, we-pedeo uduma manii to. Mée
noonaa ko kepe ou see dimii mee ebo kemaata inii me mikee gaakee kaa
doowoo see menaa kuwa wisintaata dimi nagii-nagii agiyoo eebaa okoo
ekaato kaa miyaabuu seta.

Wodopasi ase-maneeta menaa yuwa

11 Okoo kepe ou dimii gaataa see bagee yuwa kiya eto ko aa Ogatamee
me bagee aa kuwa dimi-pami uduma wisintagaai. A me ou dimii kuwa ko
kisee: topoo see dimii ma, Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano
dimii ma, mikee gaano dimii ma, epa dimii ma, makii taa, koogo adumeta
dimii ma kuwa uduma se masega ou naadi abawoo, umiwoo taai.
12 Aa dimi nagii-nagii agiyoo agoo kiyaa miya inii me mikee gaakee kaa
doowoo see menaa kuwa too daamaa omaago ma yawegawoo, yadoowoo
taai. Aa iminoo miya, iminoo miya toowoose naadi Ogatamee me Ni
paagoo nameei see kaseta. Kuwa menaa dimi yiba daamaa penee siwoo
taai. Idukaa a me kuwa iminoo miya, iminoo miya toowoose naadi menaa

6:8 Ayb 1:21, Plp 4:11-13, Ibr 13:5 **6:10** 2Raj 5:19-27, Mat 13:22

kuwa mikee menaa nao naadi mée eebaa uduma gii da kaa daamaa
wegakomee seme.
13 Agiyoo-pagiyoo uduma aya tuyaabuu siwoo taa see Mée Ogatamee
mee ma, bedaa Kristus Yesus mee Waa booyaano taa kaboo Pontius Pilatus
paagoo mikee menaa too daamaa wegakomeeta Mée mee miya Ekea emaa
dagii da kaa ani me omaago ma kasiino menaa kuwa ko kisee:
14 Anii a me mée tupiwoo, doowoose naadi kase-manee seta menaa kuwa
daamaa peneasii. Pedeo menaa se kawegasi naadi kuwa menaa ena ma se
ekeasii, dimi-dimi yaukuwawoo taai, kisee too inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus metaki meetagi yoo too.
15 Monaa da mee ko Ogatamee Wa me too daataata. Waa ko Wa too ebo,
Wa too asii-sege nao naadi yaapaagee siwoo taa see Mée, Pesee Wodoo
Pesee, Ebo Wodoo Eboo see Mée mee.
16 Wa too se booyaa, kisee too toowoo see Mée. Waa totaa see yoo
keno kusi-kusii da esee ebo kemaata mée ena ma Wa paagoo ekaapa se
seameamaayaa. Waa deetaa see mée ena ma taa, mikee, Waa diino naka.
Se-pesee, we-pesee yago Mée mee inii niiyaapaagee taano too kisee too
iminoo miya, iminoo miya. Amin.
17 Magaa da kaa kepe yago bagee kuwa ebo dimii se gaasi naadi asiino
menaa kuwa ko kisee: Kepe kuwa ko kisee too toowoo taata agiyoo se,
egadaa taata agiyoo too yoka kuwa kaa dimi se magaai, Ogatamee Wa kaa
too dimi kotopiwoo taai. Waa ko inii ede ma, ede ma toogeesi naadi kaama
agiyoo-pagiyoo uduma kabu see taa, aii mée manegee see Mée yoka Wa
kaa too dimi maawoosi naadi okoo ase-manee taai.
18 Bedaa okoo me kepe tabaa da ou see dimii mee se gaata daamaa
ukuwataa see agiyoo kuwa too eebaa agoo kiyaabuu taai see asii. Kabu
see dimii mee taa, okoo taa kiyaa bagee yuwa daamaa aii wodegeesi naadi
miya okoo ase-manee taai.
19 Okoo me kisee wudiwoo naadi kaama bedaa epeekaa okoo miya
masiwoo taapea, bedaa okoo me umii-umii, too-too kuwa miya mikee see
dimii kaa umiwoo, toowoo taapea.
20 Timotius, aa idukaa kaama mikee menaa a kaa kadootaata yuwa
kuwa too ipiipi doowoo taai. Ogatamee ewo see bagee me amoka aawega-
maawega see menaa kuwa yawisintagaai. Okoo me "Inii ipi see menaa
agoo" see weganaakea kiya makapaa menaa too yoka emaa se wugii.
21 Mée noonaa me kuwa makapaa menaa yuwa peneata kaama inii me
mikee gaakee kaa doowoo see menaa kuwa ekeata.
Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

6:12 1Tim 1:18 **6:13** Yoh 18:33-37 **6:17** Luk 19:8, Tit 3:14 **6:19** Luk 12:33

2 Timotius
Paulus me Timotius paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Paulus waa Timotius paagoo petamanii kapogee yaebeamaata kaama tahun wiya, wedo waa naa omemaata Yesus me doometa menaa be see bagee yuwa me waa Roma magaa kaa digiyoo ee yiba tameamaata. Waa bogaano monaa ekaapa see kuwa waa ipi kemaata Timotius mee se wedaata Yesus me doometa menaa daamaa omaago ma doowoo, wegawoosi naadi mee kapogee yaebeamaata. Wa me tahun 67 mee yiba mokoo ebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3–2:13 Yesus me doometa menaa makii taa see kaa mée tupiwoo taai naadi menaa
2:14–4:8 Mikee menaa too peneata mée me koopoo see wegawoo see menaa kuwa gaai naadi menaa
4:9-22 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me gaata-gaata dimii kaa Kristus Yesus me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi see bagee yuwa taa ma taa daamaa umiwoo, toowoo taatagea see aseta menaa kuwa yaweganaa see mée mee.
2 Mee kapogee mee ni me dedee see yogaa mokoo Timotius a paagoo kaebeaga. Nagamee Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Kristus Yesus mee ma Ekea me aii kaepa dimii ma, mée epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega.

Yesus me doometa menaa weda taa ma mée tupiwoosi naadi menaa

3 Anii egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya se daata kisee too aa kaneke-nekee naadi kaama Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see dimii ma sembahyang kasegeeka. Idukaa ni beemu nokaa yuwa dimi topoo, pedeo taa see kaa Ogatamee yaapaagee, Wa me agiyoo daamaa yaukuwagee siwoo seta see see anii miya kisee yaukuwagee siwooka.
4 Anii peema naagoo a me nayegee seme kuwa anii kaneke-nekeeka yoka anii kadeeta kaama ede ma, ede ma taano see naadi anii kadeega naaki ou dimii mee ebo.
5 A me Yesus kaa too esee dimi maatagaa siwoo seme kuwa anii kaneke-nekee taaka. Petamanii agaaba Lois wa me Yesus mikee gaata dimii mee ebo, bedaa abaayo Eunike mee miya kisee. Eto ko mee dimii mee a yiba mikee tope ii see kuwa kanekeenega.
6 Kisee kemaata Ogatamee me agiyoo yuwa a me daamaa omaago ma yaukuwawoose naadi anii a kaa yagaa kamaama. Kuwa Ogatamee me pesee kakiyaata agiyoo kuwa modeeniyaa yoka kuwa moometaase naadi anii bedaa kasega.
7 Ogatamee me Roh mee inii mée manta mee ko inii weda see dimii mée miyaakee se kiya Roh me pesee agiyoo ma, epa dimii ma, inii ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi see dimii ma kuwa mée yaagoo kiyaano see naadi Roh mée manta.
8 Kisee kemaata inii epoo Mée Tuhan kaa menaa kuwa aa yawegaano ego weda see dimii mee se gaai, bedaa anii miya, anii Yesus me doometa

menaa yaweganaa see kaa digiyoo ee yiba natameamaamea kuwa miya
aa ego weda see dimii mee se gaai. Ogatamee me aa kapesee kiyaapi yoka
mée me anii kisee dimi nagii-nagii ebo gaagaa nasiyaabuu segee see agiyoo
kuwa see see aa miya daamaa masii, daamaa dogaai.
9 Wa me inii daba mée daagimaa peeyaata, inii dimi pedeo taa see kaa
umiwoosi naadi Ni paagoo nameei see mée aseta. Inii Wa me bagee
mée kiyaata mee ko inii me daamaa ukuwata agiyoo kuwa kaa se kiya
Ogatamee me gaata-gaata kuwa kaa too. Idukaa esee petamanii epoo to,
magaa to ogaatagaano taa kaa Wa me epaa mee Kristus Yesus doodoo inii
aii mée manta.
10 Eto inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Kristus Yesus meta kaama
wodoo inii Wa me mée epa dimii mee mikee ebo ii see nekeenegea. Yesus
me doometa menaa kuwa me inii umina se bogaatagea. Wa me kuwa mée
umina bogaano too menaa kuwa mée yataa kiyaata inii kisee too iminoo
miya, iminoo miya toowoo siyaa menaa kuwa awee da kaa mée deeyaata.
11 Kuwa menaa kuwa anii yaweganaa, mée topenaa, kisee yaukuwanaasi
naadi nawigintaata.
12 Anii kisee yaukuwanaa naadi kaama nakaayoo digiyoo ee yiba pedeo
totaaka. Anii kisee ae-wae, gaagaa taaka kiya anii ego weda see dimii
mee taa. Anii mikee gaayaa Mée mee anii Waa ipi, bedaa Wa me kuwa
eeweganaasi naadi ni kaa nadootaata menaa yuwa se pedeo kaapa see
kuwa miya anii mikee ipi. Kuwa ni me yaweganaa see menaa kuwa
makapaa menaa ma se aatabisi naadi Ogatamee me kuwa menaa daamaa
taamegee siwoo taapi, kisee too Yesus meetagi naagoo too, see kuwa anii
mikee ipi yoka anii ego weda see dimii mee taa.
13 Ni me katupiwoo seta menaa kuwa daamaa peneata doowoo taai. Aa
Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama a me Waa mikee gaano
dimii ma, epa dimii ma kuwa gaawoo see kaa kuwa katupiwoo seta menaa
yuwa daamaa doowoo, umiwoo taai.
14 Ogatamee me naweganaasi naadi a kaa kadootaata menaa kuwa
makapaa menaa ma aatabi siyaa yoka daamaa nekeenii. Inii yiba totaa
see Mée Roh Kudus Wa pesee da me kuwa menaa yuwa ipiipi taametagaa
siwoo taai.
15 Asia wee kaa bagee Pigelus mee ma, Hermogenes mee ma, apanaa
bagee miya anii naekeata umina peemea see kuwa aa miya ipi.
16 Onesiporus waa anii digiyoo ee yiba totaaka too nadeegee simi kuwa
waa ego weda see dimii mee gaano taa. Waa kaagaa eebaa ni paagoo
naatoogee simi, bedaa anii dimi mena daamaa pesee nakiyaabuu segee
simi yoka Tuhan me waa tukuguu miya epa gaasi naadi yaasegeeka.
17 Waa Roma magaa kaa peemaata kaama anii naabanaa segee naadi
nadeemaami.
18 Anii idukaa Epesus magaa kaa toogee seta kaboo miya wa me nadeegee
simi kuwa aa miya ipi. Yesus meetagi naagoo Tuhan me epa dimii mee
maamaa wa kaa daamaa deemaasi naadi yaasega.

2

Dimi nagii-nagii agiyoo agoo kiyaa miya makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

1 Kisee kemaata ni me yogaa aa Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi
naadi Wa me mée aii manegee see pesee kaa umiwoo, toowoo taai.

1:8 Kis 5:41, 2Tim 2:3 **1:9** Ep 1:3-5, Tit 3:4-5

2 Ni me mée eebaa yoo eeweganaa seta menaa kuwa aa miya nayeegee
seme. Kuwa menaa kuwa bedaa a me dimi topoo see bagee yuwa paagoo,
kuwa menaa daamaa doowoo taapea bagee paagoo daamaa eewegataa,
daamaa topetaa. Kiyoo kaama bedaa okoo me miya apanaa bagee paagoo
daamaa topetaa, kisee ukuwawoosi naadi mée tupiwoo taai.
3 Anii dimi nagii-nagii nasiyaabuu segeekea kuwa miya anii Kristus Yesus
obeano too, see kuwa mokoo aa miya kisee dimii doowoo, obeewoo taai.
Ebea-ebea menaa kuwa ko kisee: Okaa yago bagee gaayu ko okoo dimi
nagii-nagii agiyoo kuwa eebaa kiyaa miya okoo me eboo obeano too dimii
mee agoo.
4 Okoo me eboo ede kisi naadi agiyoo kuwa too yaukuwagee siyaa, okoo
ekaato kaa umiyaa, tuyaa agiyoo kuwa se ukuwayaa.
5 Bedaa 'Aa moga ye, nii moga ye' naadi yiibaga peetaa see bagee kuwa
miya kisee. Okoo paagoo kisee pookee, kisee pookee see asiyaa-asiyaa
kuwa ipiipi yeetaa, obeetaa siyaa. Kisee ukuwayu too mumo kaa onee
da masiyaa. Kuwa menaa yuwa amedoota peeyu ko se masiyaa.
6 Bedaa bugi yaataa see mée waa miya kisee. Waa bugi omaago ma
yaagee siyu ko bugi kaa agiyoo kapoo keta kaama bugi yaata mée me
ukuwataa to mokoo da mee wa keta masiyaa.
7 Kuwa kasega menaa kuwa daamaa dimi gaagaa taai. Tuhan me kuwa
uduma aa nekeeniino dimii mee kaniipi.
8 Yesus Kristus mee, Daud me asii-kaba-kaba seta Mée mee Waa boota
kaama aya andoo peeta see menaa kuwa ko ni me yaweganaa see menaa
yuwa. Kuwa menaa aa daamaa neke-nekee siwoo taai.
9 Anii kuwa menaa yaweganaa see kaa mée me anii pedeo see mée yoka
naadi one nagadimemaata digiyoo ee yiba natameamaamea. Anii ae-wae,
sooi-wooi taaka kiya Ogatamee me menaa mee one se gadimemaayaa.
10 Kisee kemaata Ogatamee me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo
miya Kristus Yesus mikee nao naadi daba daagimaa peesi naadi, bedaa
okoo Wa me asii-sege see agiyoo iminoo miya, iminoo miya masiwoo,
umiwoosi naadi miya anii kuwa dimi nagii-nagii nasiyaabuu siyaa agiyoo
kuwa uduma makii taa see kaa koogo dimi animaata doowoo, umiwoo
taaka.
11 Mikee naadi daamaa wegawoo siyaa menaa ena mee ko kisee:
"Inii Waa ma enaataa booyu ko
inii Waa ma enaataa eetoowoo taatagea.*
12 Inii makii taa see kaa toowoo siyu ko
inii Waa ma epo enaataa ebo toowoo taatagea.
Inii me Waa umina wisintayu ko
Wa me miya inii umina mée wisintagaatagi.
13 Kiya inii Wa me menaa daamaa si yayeeyu ko
Wa me mée se ekeasiipi,
Wa me 'Ikii se kiekeasiipa' see mée aseta menaa kuwa ekeasiino ko iyo
yoka"
see menaa kuwa wegawoo siyaa.

2:3 2Tim 1:8–4:5 **2:4** Luk 8:14 **2:10** Kol 1:24 * **2:11** "Inii Waa ma enaataa booyu ko inii Waa ma enaataa eetoowoo taatagea" see menaa mee nekeeniino yaato ko inii me pedeo dimii, pedeo iyee kuwa booyaabuu siwoo siyu ko inii miya Waa boota-boota see see booyaa mokoo. Kuwa dimii, kuwa iyee booyaabuu segee naadi kaama inii daamaa dimii, daamaa iyee agoo kedaa siyaa, inii miya Yesus aya andoo peeta see see aya andoo peeyaa mokoo, see kuwa ebea-ebea menaa yuwa. **2:11** Kol 3:3-4, Rom 6:8, Gal 2:19-20 **2:12** Why 3:21

Mikee menaa too peneata apanaa menaa kuwa ekeasi naadi menaa

14 Kuwa menaa uduma mée yuwa daamaa ase-manee taai. Okoo me
aawisi-maawisi menaa kuwa imi taa menaa too, yiino bagee yuwa miya
pedeo kiyaayaa yoka omaago ma ase-manee taai. Ogatamee emaa dagii da
kaa a me okoo omaago ma aseekee kaa "Ikii me mena kamu peedi ena kaa
too miya aawisi-maawisi segeekea kuwa ekeasii" see asii.
15 Mikee menaa maamaa ipiipi mée tupiwoo taai. Kisee okoo mena
daamaa yawegagee, agiyoo daamaa yaokagee see bagee kuwa Ogatamee
paagoo ego weda se gaatagea. "Aa ko Ni me agiyoo daamaa naokagee see
mée ii" see kasiitagi.
16 Ogatamee ewo see bagee me otoopa menaa, imi taa menaa kuwa
yaekeasii. Kuwa menaa wegataa see bagee okoo Ogatamee ma dimii
menaa kaa too omegee taano be, okoo dimi pedeo kiwoo naadi kaama
17 pigupode abuu baboo noopegee siyaa mokoo okoo me menaa yuwa
miya kisee peeda-paada siyaa yoka nekeenii. Himeneus ma, Piletus ma
ekea miya
18 mikee menaa ekeata kaama apanaa otoopa menaa weganaa see bagee
wiya. Kuwa bagee me wegaano, "Boota bagee aya andoo poono kuwa
ukuwaandaa seta, okoo aya andoo peedaa seta" see menaa weganaakea.
Kuwa menaa kuwa me Yesus mikee gaayaa bagee mée noonaa dimi
gaagaakea, kaasee ukuwaandaa seta menaa naadi dimi nagimegeekea.
19 Kiya inii mikee Ogatamee me bagee yoka kisee makapaa menaa kuwa
inii dimi nagii-nagii see taa. Mee ko ee kaboo da daamaa maataata kaama
ee se makii siyaa mokoo Ogatamee me bagee yuwa miya kisee. Mee kaboo
da kaa inii se maki-makaasi naadi mena ena ebeamaata mokoo, mee ko
kisee: "Tuhan nekee bagee kuwa Waa ipi". Bedaa mena ena miya kisee:
"Okoo Tuhan nao naadi Wa ekaa weeyaa bagee uduma pedeo menaa,
pedeo agiyoo wisintagaano gaano pedeo" see menaa kuwa miya ebeamaata
yoka inii kuwa makapaa menaa dimi nagii-nagii see taa.

20 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: Ebo ee yiba mookii otaawee,
piring, kisee agiyoo tomaa-tomaa agoo. Noonaa emas kaa agiyoo, noonaa
perak kaa agiyoo. Apanaa otaawee, apanaa kisee agiyoo miya agoo.
Noonaa piya kaa agiyoo, noonaa aii daki magaa kaa agiyoo kuwa miya
agoo. Kuwa daamaa agiyoo yuwa kuwa ebo naagoo taano agiyoo yoka
ee epoo mée me kuwa agiyoo daamaa wa too wigintagaakee, apanaa aii
agiyoo kuwa aii naagoo taano too.
21 Inii mée miya kisee. Okoo ekaato dimi yiba pedeo yuwa taa kiyaabuu
segee siyaa bagee kuwa gaayu ko ee epoo mée me daamaa otaawee da
mokoo yoka daamaa wa too wigintaayaa. Mee mée mee waa ekaato ipiipii
naadi kaama ee epoo mée me agiyoo uduma daamaa yaukuwagee siyaa.

22 Kisee kemaata aa eto ko egaanaa yuwa me ou gaayaa dimi-pami kuwa
wisintaata beesekaa ekeasii. A me ou dimii kuwa ko kisee: topoo see
dimii ma, se daata Yesus mikee gaawoo see dimii ma, epa dimii ma, koogo
adumeta see dimii ma kuwa uduma se masega ou naadi abawoo, umiwoo
taai. Kuwa dimii yuwa kuwa ikii Tuhan nao naadi pedeo taa see dimii kaa
yaapaagee see bagee yuwa epo enaataa obeewoo taai.
23 Imi taa menaa, otoopa dimii kaa wegaa-wegaa menaa kuwa yawisinta-
gaai. Kuwa menaa kuwa kaa aawisi-maawisi see menaa too agoo kiyaayaa
see kuwa aa miya ipi yoka kuwa menaa emaa se wugii.

2:19 Bil 16:5 **2:21** 2Kor 7:1

24 Tuhan me agiyoo daamaa yaokagee see bagee gaayu ko apanaa bagee
ma aawisi-maawisi se siyaa kiya mée uduma paagoo adumeta dimii,
adumeta menaa kaa too aasee siyaa. Waa mée tupiino ipi, kagoo dimii
taa,
25 waa ma aawisii siyaa bagee paagoo "Kisee daamaa, kisee pedeo" see
koogo dimi adumeta kaa asiyaa, waa kisee dimii kaa mée topetaa see mée.
Kuwa waa ma aawisii siyaa bagee yuwa gaayu ko okoo 'Ni me pedeo
dimii, pedeo agiyoo kuwa ekeasiinaka' dimii mee Ogatamee me daamaa
yamiyaapi kepa, mikee menaa ipi see dimii okoo maniipi kepa naadi waa
dimi animaata okoo daamaa topegee see.
26 Okoo Iblis me kupi kaa gadiinta booyaa mokoo, wa me pedeo gaata-
gaata yuwa naukuwasi naadi goeki-goeki segeeki. Okoo me 'Iblis me kisee
nakoo taaki ii' see dimii mee nekeenta kaama daba oosi naadi aa dimi
animaata okoo daamaa tupii.

3

Wodopasi yaato mée tomaa pedeo dimii, pedeo menaa maamaa agoo kedaa taata see nekeensi naadi menaa

1 Wodopasi yaato Yesus wiyaagoo meeno see kaboo yaai-yaai agiyoo agoo
kedaa taata yoka daamaa nekeenii.
2 Kuwa kaboo da mée tomaa dimi pedeo see bagee agoo kedaa taatagea.
Okoo ekaato too epa gaawoo, kepe ou dimii gaawoo, ebo dimii gaawoo,
anii ebo yoka naadi apanaa bagee maagiyoo eke, okonaka me menaa si
yayeetaa, paamee see dimii mee taa, Ogatamee ebo ekee see miya taa,
3 epa dimii ewo, mée emee-emee taano be, mée badiino too, okoo ekaato
daamaa muniwoo, deewoo taano ewo, kagoo ebo, daamaa menaa, daamaa
agiyoo kuwa be,
4 mée me wugisi naadi yaekegatagaa, dimi se gaata otoopa ukuwanaa,
peenaa, 'Ani too ipi' see gaataa, Ogatamee ou dimii mee wisintaata okoo
me ede gaata-gaata yuwa kuwa too ou gaataa, kisee umiwoo, toowoo see
bagee yuwa agoo kedaa taatagea.
5 Okoo tapaato yaato deeyaa naaki Ogatamee ma dimii menaa kaa
umiwoo, toowoo taa see bagee keenda kiya semoo yiba yaato taa,
Ogatamee me pesee agiyoo kuwa okoo me wisintaagea. Okoo kisee bagee
yoka aa se eetooi, okoo too wigintagaai.
6 Okoo noonaa dimi ipi see bagee keenda yoka naadi mée me ee yiba
okoo badaa maayaa. Badaa maata kaama mee ee kaa makapaa menaa
wigineano ewo see apii agoo yoka kuwa bagee yuwa me okoo moga deebaa
see. Kuwa apii yuwa me 'Anii idukaa kisee pedeo agiyoo ukuwata, kisee
pedeo agiyoo ukuwata' see dimii gaagaa segee see apii yuwa, ou dimi-pami
gaawoo see apii yuwa.
7 Okoo mena tupiwoo see kiya mikee menaa ii see wigineano ewo see
apii yuwa. Kisee apii kuwa okoo me deebaa senaa see.
8 Idukaa Yanes ma, Yambres ma ekea me Musa ma aawisii seta see see
eto kuwa bagee yuwa miya mikee menaa ma aawisii segee see too. Okoo
dimi koopoo kemaata Ogatamee me okoo umina wisintaagi.
9 Okoo kisee ukuwanaa see bagee kiya okoo me mée topetaa see menaa
kuwa taa kaapa. Idukaa Yanes ma, Yambres ma ekea dimi taa see bagee
yuwa too ii see nekeenta see see mokoo eto miya kuwa mée deebaa senaa

2:25 Tit 3:2 **3:1** 1Tim 4:1, 2Pet 3:3 **3:5** Mat 7:15, 23:27-28 **3:8** Kel 7:11

see bagee yuwa kuwa mée uduma me okoo kisee bagee yuwa too ii see kuwa nekeeniipea.

Timotius wa paagoo topeta menaa kuwa daamaa doowoosi naadi menaa

10 Okoo kisee bagee kiya aa ko ni me ukuwata peeta yuwa aa miya naobeetaa see mée. Ni me daamaa mée topenaa see menaa ma, ni me daamaa umiyaa, tuyaa yuwa ma, ni me gaayaa, peeyaa yuwa ma, ni me Yesus mikee gaawoo see dimii ma, ni me koogo adumeta dimii ma, ni me epa gaataa see dimii ma, bedaa mée me nagaadee siyaa kaboo se maki-makaa taapa see dimii ma kuwa uduma aa ipi, a me naobeewoo segeeke.
11 Idukaa anii Antiokia magaa kaa ma, Ikonium magaa kaa ma, Listra magaa kaa ma kiyoo omegee, toogeeka too ko mée me nawegee-wegee segee naadi kaama anii dimi nagimegee seta yuwa kuwa miya aa ipi. Okoo me kisee naukuwagee semea kiya Tuhan me daba napeeyaami.
12 Mikee, Kristus Yesus ma dimi aagadi-maagadi naadi Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo taano ou see bagee kuwa uduma mée me wegee-wegee taapea,
13 bedaa dimi pedeo see bagee yuwa ma, mée deebaa see bagee yuwa ma okoo esee dimi pedeo kedaa siwoo taapea. Okoo me apanaa bagee miya deebaa taapea, bedaa okoo miya mée me deebaa taapea, kisee aaukuwawoo segee taapea.
14 Kiya aa gaayu ko kuwa daamaa katupiwoo seta menaa kuwa a me kuwa mikee menaa ii naadi kaama dimi yiba aweta yoka kisee too daamaa peneata doowoo taai. Aa kuwa menaa daamaa katupiwoo seta bagee kuwa aa ipi.
15 Aa peedi kaa kaama Ogatamee me ebeamaata menaa kuwa ipi kiwoo seme. Kuwa menaa kuwa ko aa dimi katupiwoo naadi kaama Kristus Yesus mikee nao see gaakee kaa daba kadaagimaa peeyaano menaa yuwa kuwa.
16 Kuwa ebeamaata menaa kuwa uduma manii to ko Ogatamee kaa too, Wa me too agoo kiyaata. Kuwa menaa kuwa me inii daamaa mée tupi-manee taano ma, kisee pedeo, kisee ekeasii see ase-manee taano ma, koopoo kiyaa yuwa topoo kiyaano ma, bedaa mikee topoo see dimii kaa umiwoo, toowoosi naadi tupi-manee taano ma, kisee daamaa ukuwawoosi naadi mée manta menaa kuwa.
17 Ogatamee me bagee yuwa sikii, ipi, daamaa agiyoo uduma ukuwa-maayaa see bagee kisi naadi kuwa ebeamaata menaa yuwa mée manta.

4

Ogatamee me naukuwasi naadi Timotius kaa yadootaata agiyoo kuwa ukuwagee taai naadi menaa

1 Ogatamee ma, Kristus Yesus ma Ekea emaa dagii da kaa ni me kasiino menaa ko kisee: Kristus mee awee da kaa ebo mée eetoowoo taano see naadi meetagi naagoo mée uduma wigintagaatagi, boota bagee yuwa miya, bogaano taa bagee yuwa miya uduma. Kisee kemaata anii omaago ma kasiino ko:
2 Ogatamee me menaa yiino bagee kuwa ede kaapea miya, be kaapea miya se gaata ipiipi eewegaai. "Kisee pedeo, kisee ekeasii" see omaago ma tupii, pedeo dimii, pedeo agiyoo ekeasi naadi menaa kuwa ase-manee taai, bedaa "Kisee daamaa yoka niiukuwaai" see menaa kuwa miya wegawoo taai. Kuwa menaa uduma koogo dimi animaata ipiipi mée tupiwoo taai.

3:11 Kis 13:50–14:19, 2Tim 4:17-18 **3:12** Yoh 15:20, Kis 14:22, 1Tes 3:3 **3:16** 2Pet 1:20-21 **4:1** 2Kor 5:10-11

3 Mée tomaa yuwa mikee see topeekee menaa kuwa yiino be kedaa
taapea yoka mée tupii see kasega. Okoo otoopa menaa ou dimii kaa too
gaawoo taapea, mikee menaa yuwa be kaapea. Okoo me ede kiyaa menaa
yuwa too yiino see naadi kuwa ede kiyaa menaa mée topetaa see bagee
yuwa too abanaa taapea.
4 Okoo mikee menaa yiino be kaa apa takimetaata idukaa egaa kaa bagee
me unukade see see menaa yuwa too yiinaka ou naadi kaama apa kaagoo
naadi yiitoo taapea.
5 Kiya aa gaayu ko agiyoo-pagiyoo uduma yiba aa ekaato daamaa
muniwoo, deewoo taai, aa ae-wae siyaa kaboo makii taa see kaa toowoo
taai, Yesus me doometa menaa yaweganaa taai, Ogatamee me a kaa
kadootaata agiyoo uduma dimi-dimi yaukuwawoo taai.
6 Kuwa menaa kuwa anii bogaano monaa ekaapa kega naadi kaama
kasega. Mée me napedeo kiyaabuu segeekea kuwa Ogatamee paagoo
daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo.*
7 Yiibaga peeyaa bagee yuwa peemagaano yoo omaago ma peemaayaa
see see anii miya Ogatamee me ani kaa naekeata agiyoo kuwa uduma anii
daamaa omaago ma yaukuwataata topa. Anii Kristus se ekeata Wa me
menaa daamaa penee siwooka yoka
8 eto ko mumo kaa onee ena naipiipii semaata Tuhan paagoo topa. Kuwa
Wa me ani kaa naekeata agiyoo kuwa anii topoo see dimii kaa yaukuwataa
to mokoo da mee anii niitagi. Waa wiyaagoo meemaata kaama mée
tomaa topoo-topoo see kaa wigintagaatagi naagoo mee mokoo da ni kaa
namagaatagi. Kiya ani too se, Waa moga migi naaki ou see gaawoo siyaa
bagee kuwa uduma kaa miya yamagaatagi.

Wodopasi menaa

9 Aa ni paagoo moga meede.
10 Demas waa magaa da kaa agiyoo ou naadi kaama anii naekeata
Tesalonika magaa kaa peemi. Kreskes waa Galatia wee kaa peemi, Titus
waa Dalmatia wee kaa peemi.
11 Lukas wa too ni paagoo naatupi. Markus waa ni me ukuwaano agiyoo
yuwa daamaa naaukuwataa see mée yoka badaa maadoota aa ma moga
eemeei.
12 Tikikus mee anii Epesus magaa kaa pooi asema.
13 Ni me togoo dokaa mee anii Troas magaa kaa Karpus me ee kaa
ekeasema yoka nadoomeei. Ni me kapogee yuwa uduma miya nadoomeei.
Kuwa woda kado kapogee yuwa anii esee gaano pedeo.
14 Tembaga pose tagimetaa see mée Aleksander me pedeo agiyoo eebaa
nakoo simi. Wa me ukuwata-ukuwata kuwa bedaa Tuhan me pedeo wa
kaa yadootagaapi.
15 Inii me weganaa see menaa kuwa wa me maamaa wisinegee simi yoka
aa miya nekeenii.
16 Anii daba napeeyaasi naadi menaa naasiipea ye naadi hukum bagee
paagoo nadogeamaamea petamanii etaa kaa ni yaato mena nawegaano
bagee ena ma taa, mée uduma ni too umina naekeasemea. Kisee

4:5 2Tim 2:3-4 * **4:6** "Mée me napedeo kiyaabuu segeekea kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko idukaa Israel bagee okoo me domba wodaa ena wugimaata kaama Ogatamee ekega-manee taa see yoo anggur poo uwoo yuwa miya enaataa kabagekomee seta. Mee mokoo Paulus waa miya mée me wa me tadaa yapeeyaata booyaapea kuwa Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo ebea-ebea mee. **4:6** Plp 2:17 **4:7** Kis 21:13, Plp 3:13-14, Ibr 12:1 **4:8** 1Kor 9:24-25, Yak 1:12

naekeasemea kuwa Tuhan me okoo kaa pedeo si yadootaasi naadi
yaasegeeka.
17 Okoo kisee naekeasemea kiya Tuhan mee ni yaato naatumi. Anii Yesus
me doometa menaa uduma mée tomaa-tomaa apanaa yuwa uduma paagoo
ipiipi eewegasi naadi Tuhan me anii pesee nakiyaami. Singa wodaa ebee
to kaa kaama daba napekageemi.
18 Mikee, anii napedeo kiyaano see agiyoo uduma kaa kaama Tuhan me
napekatagaa siwoo taapi, kisee too epoo to wodoo Wa too ebo totaa see yoo
daamaa badaa namagaatagi yoo too. Asii-sege see Mée mee iminoo miya,
iminoo miya yaapaagee siwoo taano too! Amin.
19 Priskila ma, Akwila ma bogaa ma, Onesiporus tukuguu ma okoo epao
see naasii.
20 Erastus waa Korintus magaa kaa tupi. Tropimus waa ikiyoo meanigi
kaboo anii waa Miletus magaa kaa ekeasema.
21 Uwo biku-biku, deka bo kuwa ebo kaano taa kenoo kaa meei. Ebulus
ma, Pudes ma, Linus ma, Klaudia ma, Yesus mikee gaayaa bagee apanaa
yuwa miya uduma me epao kasegea.
22 Tuhan mee aa dimi yiba kaatoowoosi naadi kaasega, bedaa Wa me
aii kaepa dimii mee miya aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega.
Kiyoo too.

4:17 Luk 21:12-19

Titus
Paulus me Titus paagoo yaebeamaata kapogee

Titus mee ko Paulus ma epo enaataa peenaa, mena weganaa seta mée. Waa Yunani kaa mée, Yahudi bagee se (Gal 2:1-3). Paulus me mee kapogee ebeamaata kaboo Titus mee Kreta magaa kaa tota. Titus me mee magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee paagoo "Kisee menaa okoo eewegaai, kisee menaa okoo tupii" see ase-manee taano see naadi mee kapogee yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo ma idibi waa naa omemaata kaama tahun 66 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-16 Petamanii menaa ma, Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa ma
2:1-15 Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa
3:1-15 Apanaa tupiino menaa ma, wodopasi menaa ma

1 Nii ko Paulus, Ogatamee me agiyoo yaokagee see mée, Yesus Kristus me pooi see naseta mée. Mee ko Ogatamee me Wa me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo Wa me menaa dimi yiba awemaata kaama mikee menaa ipi kisi naadi yadoonaa see mée mee. Kuwa mikee menaa kuwa ko inii Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa,
2 bedaa inii taa ma taa iminoo miya, iminoo miya umiwoo, toowoo taapea ii see dimii mee manii to see menaa kuwa. Ogatamee Waa makapaa menaa taa see Mée yoka Wa me "Okoo kisee aya tuyaabuu siwoo taapa" see wegata menaa kuwa mikee menaa too. Kuwa menaa Wa me agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano taa kaa wegata
3 kiya eto mee begaa kaa, monaa da kaa kega kaboo kuwa menaa yuwa awee da kaa kiyaami. Inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee Wa me kuwa menaa daamaa ni kaa nadootaata kaama eeweganaa taai see naseta kuwa me anii eeweganaa segeeka.
4 Titus, aa enaa paaya Yesus mikee gaakee kaa ni me dimi kaa yogaa mokoo naadi kaama anii mee kapogee kaebeaga.

Nagamee Ogatamee ma, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Kristus Yesus ma Ekea me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega.

Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wigineano menaa

5 Enaa idukaa Kreta magaa kaa toogee naadi kaama anii apanaa magaa kaa poono taa kaboo kasema menaa mee ko kisee: Enaa me mée tupiino taa menaa yuwa topenaa taai, bedaa enaa me apanaa ukuwatagaano taa agiyoo kuwa miya daamaa ukuwaai. Kuwa agiyoo ukuwataata kaama maga gakata yiba Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku yuwa wiginenaa taai. Kuwa uduma aa ukuwase naadi kiyoo tooi kasema.
6 Tuku-tuku bagee wiginiyaa-wiginiyaa mee ko kisee: Okoo kaa pedeo menaa taa, api ena too too bagee too, wa me yogaa yuwa miya Yesus mikee gaataa see gaayu too daamaa wiginiyaa. Mée me "Wa me yogaa kuwa otoopa pege, mena si yayeetaa see yogaa yuwa too" see yawegataa siyaa kuwa ko pedeo, kisee bagee se wigineai.

1:6 1Tim 3:1-7

7 Tuku-tuku bagee kuwa ko Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokageesi
naadi okoo kaa yadootaata bagee yuwa yoka okoo kaa pedeo menaa taa
kaano gaano pedeo. Kuwa ko okoo ebo poga-poga see dimii mee miya
taa, kagoo dimii mee miya taa, uwo boomaga-baamaga see kuwa miya taa,
aadakame-maadakame kuwa miya taa, kepe ou dimii mee miya taa,
8 daamaa dimii, daamaa menaa kiyu too wiginiyaa. Kuwa ko mée
epa kaa ee kaa badaa magaano ma, daamaa agiyoo too ukuwaapa see
dimii gaawoo taano ma, pedeo koogiwoo taano ipi dimii ma, dimi topoo,
Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano ma, waa ekaato
daamaa muniwoo, deewoo taano ipi, kisee bagee kuwa too wigineai.
9 Okoo Yesus kaa menaa kuwa too, inii me mée tupiwoo see menaa
kuwa too maamaa peneata doowoo taano gaano pedeo. Okoo me kisee
daamaa doowoo naadi kaama kuwa topoo see menaa too mée tupiwoo
siyaa. Okoo me "Kuwa menaa kuwa inii daamaa niiyii" see wegawoo taano
miya omaago, bedaa kuwa topoo see menaa wisineekee bagee paagoo okoo
me "Kisee daamaa, kisee pedeo" see tupiwoo taano miya omaago kiwoo
siyaa.
10 Kuwa wiginiyaa-wiginiyaa menaa kasega kuwa ko mikee menaa
wisintagaa see bagee mée eebaa agoo naadi kaama kasega. Okoo otoopa
imi taa menaa weganaa, mée deebaa, kisee koo senaa see bagee yuwa.
Okoo yupii Yahudi bagee me deewoo see menaa doowoo see bagee yuwa
eebaa.
11 Kuwa bagee yuwa kepe masiino see naadi koopoo see menaa mée
topenaa see bagee yuwa too. Okoo kisee menaa mée topenaa naadi kaama
mée tukuguu eebaa yaato mikee menaa wisintagaakea yoka kuwa menaa
se weganaasi naadi koogo tuyaano gaano pedeo.
12 Kreta magaa kaa nabi bagee ena me miya okoo kaa yawegata menaa
mee ko kisee: "Kreta magaa kaa bagee kuwa mée deebaa taano omaago
see bagee, mée daakee agiyoo mokoo, agiyoo ukuwaano miya be, naano
dimii too gaawoo see bagee yuwa too" see yawegata.
13 Kuwa yawegata menaa kuwa mikee menaa. Kisee kemaata kuwa
deewoo see menaa yeetaa see bagee yuwa okoo me kuwa menaa ekeata
mikee menaa too daamaa doowoosi naadi aa omaago ma ego-tago taai,
maamaa tupi-manee siwoo taai.
14 A me okoo paagoo "Kuwa idukaa egaa kaa Yahudi bagee me unukade
see see menaa kuwa si yii, mée me otoopa dekawoo, deewoo see menaa
kuwa miya emaa se wugii, mikee menaa wisintagaa see bagee yuwa me
menaa too yoka" see kuwa maamaa ase-manee taai.
15 Dimi pedeo taa see bagee gaayu ko uduma dagu, mikee pedeo see
taa, okoo me kisee nekeeniyaa kiya pedeo dimii gaawoo, mikee menaa
wisiniwoo see bagee gaayu ko pedeo taa see agiyoo kuwa okoo ewo. Okoo
dimi menaa da pedeo kedaa naadi kaama pedeo too gaawoo, umiwoo,
toowoo siyaa, mee daamaa, mee pedeo see wigineano ewo see bagee yuwa.
16 Okoo me "Anii Ogatamee ipi see mée" see wegageekea kiya okoo me
koo siyaa agiyoo kuwa deeyaa naaki aii Ogatamee ewo see bagee ii see
kuwa nekeeniyaa. Okoo dimi pedeo, Ogatamee me menaa si yayeetaa see
bagee yuwa, daamaa agiyoo se ukuwamaayaa see bagee yuwa too.

2

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa

1:15 1Tim 4:3-5 **1:16** 1Yoh 2:4-6

1 Okoo kisee bagee kiya aa gaayu ko topoo see mée tupiyaa menaa
doodoo too mée tupiwoo taai.
2 Ebo bagee yuwa tupiino menaa gaayu ko ikii otoopa ou dimi-pami yuwa
wisintagaa siwoo taai, mée me 'Waa dimi daamaa see mée' see kigaasi yoka
ikii daamaa umiwoo, toowoo taai, ikii ekaato daamaa muniwoo, deewoo
taai, mikee menaa too ipiipi doowoo taai, mée epa kaai, mée gaadee siyaa
agiyoo kaa se makii taai, kuwa menaa uduma ebo bagee yuwa tupiwoo
taai.
3 Bedaa ebo apii yuwa tupiino menaa gaayu ko ikii Ogatamee ou naadi
pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai, apanaa bagee yuwa pedeo-pedeo
see yawegaakee se, boomagaa see uwoo ou see dimii mee miya se, daamaa
menaa kuwa too tupi-manee taai, see kuwa a me ebo apii yuwa ase-manee
taai.
4 Okoo kisee umiwoo, toowoo siyu ko okoo me kuwa ukuyogaa kepaa
apii yuwa daamaa tupi-manee siyaa. Kuwa ko okoo me paimee ma, yoga
yuwa ma epa gaataa,
5 okoo ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano ipi, pedeo dimii, pedeo
menaa wigintagaa, ee kaa agiyoo ipiipi ukuwataa, paimee me menaa
daamaa yayeetaa, kisee menaa okoo paagoo daamaa tupi-manee siyaa.
Kuwa ukuyogaa kepaa apii yuwa daamaa se tupi-manee siyu ko mée me
Ogatamee me menaa wisineapea yoka okoo kuwa menaa daamaa tupiino
gaano pedeo.
6 Egaanaa yuwa tupiino menaa gaayu ko okoo miya daamaa ekaato
muniwoo, deewoosi naadi tupii,
7 bedaa aa miya a me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba daamaa too
umiwoo, toowoo taai. Okoo me ukuwayaa, peeyaa yuwa miya aa see see
kisi yoka daamaa tupi-manii. A me mée tupiino menaa kuwa ko topoo too,
aii dimi kaa menaa se, mikee ipi kaa menaa ii see kagaasi naadi menaa
too,
8 mée me kawisineano iyo see menaa kuwa too wegaai. Kisee menaa
daamaa tupi-manee siyu ko inii mée wisiniyaa bagee yuwa weda kaa pedeo
menaa ena ma mée si yawegayaa.
9 Hamba kiyaata bagee yuwa paagoo tupiino menaa gaayu ko okoo me
ukuwayaa, peeyaa agiyoo uduma yiba okoo epoo mée me menaa daamaa
yayeetaa, okoo ede kisi naadi agiyoo daamaa yaukuwataa, kagoo menaa,
pesee menaa kuwa aseekee se,
10 oma yamaseekee miya se kiya 'Waa ko dimi topoo see mée ii' see gaasi
naadi okoo me agiyoo daamaa yaukuwataa. Kisee too daamaa yaukuwagee
naadi kaama inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Ogatamee kaa mée
tupiino menaa kuwa mée me 'Ebo menaa yoka' see gaapea. Mée me kisee
gaasi yoka kuwa hamba kiyaata bagee yuwa daamaa tupi-manee taai.
11 Kuwa kasega kuwa ko Ogatamee Wa me mée tomaa-tomaa uduma
paagoo Wa me epaa mee awee da kaa mée deeyaata, daba mée daagimaa
peeyaano etaa da agoo mée yakiyaata yoka naadi kasega.
12 Wa me mée epa dimii mee me inii dimi mena daamaa tupiwoo,
umiwoo siyaa. Kuwa ko inii eto magaa da kaa omegee, toogee siyaa begaa
kaa pedeo ou dimii ma, magaa da kaa agiyoo ou dimi-pami ma kuwa inii
wisintaata daamaa ekaato muniwoo, deewoo siyaa, dimi topoo, Ogatamee
ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo siyaa. Wa me mée epa dimii
mee me inii kisee daamaa umiwoo, tupiwoo siyaa, kisee too

2:3 1Tim 5:5-10 **2:6** 1Yoh 2:14 **2:7** 1Tim 4:12 **2:9** Kol 3:22-25 **2:11** Tit 3:4-7 **2:12** Kol 3:5, 1Yoh 2:15-17

13 Se-ebo, We-ebo Ogatamee, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée
Yesus Kristus mee diino disi ebo kaa meetagi yoo too. Mee naagoo ko
inii esee ede ma, ede ma taatagea naagoo yoka eto maamaa diitoo taakea.
14 Inii me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa kaa menaa uduma Wa me mée
yataa kiyaata daba mée daagimaa peeyaabuu taano see naadi Waa ekaato
mée yaekegataata. Inii Wa me bagee, inii pedeo taa see bagee yuwa, inii
daamaa agiyoo too ukuwaano ede gaawoo see bagee yuwa mée kiyaano
see naadi mée yaboota.
15 Eto ko kuwa ni me kisee mée tupii see kasega menaa kuwa uduma
a me okoo daamaa ase-manee siwoo taai. Aa kisee menaa mée topenaa
see mée to kaekeata yoka a me "Kisee inii daamaa niiyii" see omaago ma
ase-manee taai, bedaa ego-tago see menaa miya asegee taai. Mée me aa
peedi kaekeasiyu ko se wedaata okoo omaago ma ase-manee segee taai.

3

Apanaa mée tupiino menaa

1 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tupiino menaa gaayu ko okoo
magaa da kaa ebo tookee bagee uduma paagoo ekaato dimi peedi ekee
taai, okoo me menaa daamaa yayii, see kuwa okoo daamaa ase-manee taai.
Yesus mikee gaayaa bagee yuwa okoo me daamaa agiyoo ukuwaanaka see
dimii too gaataa,
2 apanaa bagee yuwa pedeo-pedeo see yawegaakee se, aakago-maakago
miya se kiya dimi peedi, mée uduma paagoo daamaa dimii, daamaa menaa
kaa too umiwoo, toowoo taai, see menaa kuwa miya ase-manee taai.
3 Kuwa kasega menaa kuwa ko idukaa kaboo kuwa inii paaya uduma
miya dimi taa see bagee, mikee menaa si yayeetaa see bagee, mée deebaa
see menaa too yayeetaa see bagee, magaa da kaa ou dimi-pami ma aagadi
seta bagee, esee pedeo dimii, pedeo menaa gaataa, kagoo kaa anii naaki
ou see dimii gaataa, mée be gaataa, bedaa mée me be mée gaataa, kisee
too umiwoo, toowoo seta bagee yuwa too.
4 Idukaa inii kisee umiwoo, toowoo seta kiya inii daba mée daagimaa
peeyaano Mée Ogatamee Wa me dapuu see dimii ma, inii mée epa dimii
ma kuwa awee da kaa mée deeyaata,
5 inii Wa me bagee mée kiyaata. Mee ko inii me daamaa ukuwaakee
agiyoo kuwa kaa se kiya Wa me mée epa dimii mee kaa too daba mée
daagimaa peeyaabuu seta. Wa me inii me pedeo yuwa mée yawetogemaata
kaama yoga kabayaa mokoo Roh Kudus me inii dimi mena gipii mée
yakiyaata,
6 Roh Kudus mee inii kaa maamaa mée yakabagekomeeta. Inii daba
mée daagimaa peeyaano Mée Yesus Kristus me Roh mee Ogatamee paagoo
kaama inii kaa maamaa mée yadookomeeta.
7 Ogatamee me mée epa kaa inii Waa ma menaa yuwa mée yataa kiyaata.
Inii kisee sikii mée kiyaata kemaata eto inii Wa me yogaa yuwa kiyaa, inii
mikee iminoo miya, iminoo miya toogee taatagea nao naadi Wa kaa dimi
kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
8 Kuwa kasega menaa kuwa ko mikee naadi wegawoo siyaa menaa yoka
eto ko aa okoo gaamaasi naadi omaago ma eewegagee taai. Ogatamee
mikee gaayaa bagee yuwa dimi-dimi daamaa agiyoo too ukuwawoosi naadi

2:13 Plp 3:20, 2Tim 4:8, Ibr 9:28 **2:14** Mat 20:28, Ibr 9:14, 1Pet 1:17-19 **3:1** Rom 13:1-7, 1Pet 2:13-14 **3:3** Ep 2:1-9, Kol 1:21-22, 2Tim 1:9-10 **3:7** Rom 3:24, Tit 2:11-13

maamaa ase-manee taai. Kuwa menaa kuwa ko daamaa menaa, mée
daamaa kiyaabuu siyaa menaa.
9 Dimi taa see bagee me otoopa aatagaawo-maatagaawo, aadabe-
maadabe menaa kuwa wisintagaai. Okoo me idukaa egaa kaa bagee me
asii-kaba-kaba seta bagee ekaa yuwa ma, Musa me wegawoo seta menaa
yuwa ma kuwa menaa kaa kagoo kaa aawega-maawega siyaa yuwa kuwa
uduma má menaa, imi taa menaa yoka aa ma epo enaataa se aatabi taai.
10 Okoo me otoopa weganaa see menaa kuwa me Yesus mikee gaayaa
bagee yuwa ukuu baatagaakea yoka okoo paagoo kaagaa ena, wiya "Kisee
menaa kuwa se eewegaai" see asii. Okoo me se kayeeyu ko mee kaama
wodoo okoo ma epo enaataa se tooi.
11 Kisee bagee kuwa ko dimi koopoo, pedeo agiyoo ukuwagee naadi
kaama okoo ekaato pedeo kiyaayaa bagee yuwa too, see kuwa aa miya
ipi.

Wodopasi menaa

12 Anii Nikopolis magaa kaa poota. Peemaata kaama uwo biku-biku, deka
bo meegee see kaboo kaata yoka anii kiyoo pe-omegee taapa see kuwa dimi
daamaaga. Anii mée waa ena, Artemas yee, Tikikus yee, a paagoo pooi see
asiipa. A paagoo meemaagi kaboo aa bedaa moga ni paagoo Nikopolis
magaa kaa meei.
13 Eto ko mena mée yadaano ipi see mée Zenas mee ma, Apolos mee ma
ekea wiya a paagoo kaama poono kaboo ekea me eta maa da kaa gaano
pedeo agiyoo yuwa sikii kisi naadi manii.
14 Kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa agiyoo aaukuwagee
taano dimii mee tupiino gaano pedeo. Okoo otoopa kisee taa, kisee taa see
kaa umiwoo see bagee kaapea naadi kasega. Kisee apanaa bagee okoo me
gaano pedeo agiyoo yuwa sikii kisi naadi aii maniino kuwa daamaa.
15 Anii ma enaataa see bagee yuwa me epao kasegea, bedaa a paagoo
Yesus mikee gaakee kaa inii epa mée gaataa see bagee yuwa miya "Epao
see kisegea" see mée yaasii.
Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

3:10 Rom 16:17

Pilemon
Paulus me Pilemon paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Paulus waa digiyoo ee yiba totaaka too ebeamaata kapogee. Hamba kiyaata mée ena ekaa da ko Onesimus mee waa epoo mée paagoo kaama koogo oota kaama Paulus ma digiyoo ee yiba ekea aadoo seta. Waa epoo mée ekaa da ko Pilemon. Onesimus mee Paulus ma epo enaataa totaaka too waa Yesus mikee gaata. Mee kaama wodoo waa Pilemon paagoo metaki poono see dimii agoo. Pilemon wa me Onesimus mee daamaa badaa maasi naadi Paulus me mee kapogee mee wa paagoo yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 60 mee yiba mokoo Paulus me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-7 Petamanii menaa ma, Paulus me Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see aseta menaa ma
1:8-22 Onesimus mee epa ekeata kaama daamaa badaa magaai naadi menaa
1:23-25 Wodopasi menaa

1 Nii ko Paulus, Kristus Yesus kaa digiyoo ee yiba natameamaata mée.
Bedaa inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee ma enaa me mee
kapogee mee ko enaa wiya me kaepa see mée, enaa wiya ma epo enaataa
agiyoo ukuwataa see mée Pilemon a paagoo kaebeataake.
2 Bedaa a me ee kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa
ma, Yesus yiba ena kenagaa see apii Apia mee ma, bedaa inii ma enaataa
omaago ma kisee too se ekeata daamaa agiyoo epo ukuwagee see mée
Arkipus mee ma ikii uduma paagoo mee kapogee mee kiebeataake.
3 Iniitaagi Ogatamee ma, Tuhan Yesus Kristus ma Ekea me aii kiepa dimii
ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi
kiasege.

Paulus me Ogatamee paagoo kiiboo, paamee see menaa

4 Anii sembahyang siyaa kaboo anii daamaa aa kaneke-nekee naadi
kaama ni me Eboo Ogatamee Wa paagoo kiiboo, paamee see menaa
kaasegee see.
5 Mee ko a me Tuhan Yesus mikee gaayaa dimii mee ebo, bedaa a me
okoo Wa me daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa uduma epa gaayaa
dimii mee miya ebo, see menaa kuwa anii kayeegeeka yoka anii Ogatamee
paamee dimii mee ebo.
6 Bedaa aa apanaa bagee ma epo enaataa Kristus mikee nao naadi
dimi aagadi-maagadi see kaa a me ipi see dimii mee ebo kiwoosi naadi
kaasegeeka. Kuwa ko Ogatamee me Kristus yiba inii kaa daamaa mée
yadootagaa siwoo siyaa agiyoo kuwa a me esee daamaa nekeense naadi
kaasegeeka.
7 Ei, neebee, Yesus mikee nao naadi daamaa wigintaata bagee apanaa
yuwa kuwa a me epa kaa okoo dimi mena daamaa pesee kiyaabuu segeeke
kuwa me anii miya ni me dimi menaa da daamaa pesee nakiyaata kaama
esee ede kega.

Onesimus mee epa ekeata kaama daamaa badaa magaai naadi menaa

8 Kisee kemaata anii gaano pedeo menaa ena agoo. Anii Kristus yiba
pesee ma "Aa kisee ukuwaai, aa kisee ukuwaano gaano pedeo" see kasiyaa
kiya
9 a me mée epa dimii mee ebo mee me anii pesee ma se kasiinaka. Anii
ko Paulus, adama yaato, Kristus Yesus kaa eto digiyoo ee yiba totaa see
mée.
10 Eto ko anii ni me yogaa Onesimus mee kaa menaa kasiinaka. Anii
nakaayoo digiyoo ee yiba totaa see kaboo anii Kristus me menaa eewegataa
see kuwa kaa anii waataagi mokoo keta.
11 Idukaa ko waa a me agiyoo daamaa-daamaa kaokagee see mée se kiya
eto ko waa dimi daamaa, a me agiyoo daamaa-daamaa kaokagee taapi. A
paagoo too se kiya ni paagoo miya daamaa naokageeki.

12 Mikee, waa ni me esee epa see mée. Ani me wa paagoo "A me eboo
paagoo metaki pooi" see asega.
13 Kristus Yesus me menaa kuwa kaa anii digiyoo ee yiba nadogeamaata
kaama totaa see kaboo aa nakaayoo ni paagoo naatoono iyo. Kiya a me
daamaa naukuwayaa agiyoo kuwa Onesimus wa me too kaukuwasi yoka
anii wa paagoo "Aa se pooi, nakaayoo naatoogee taai" see asiyaa dimii mee
anii agoo.
14 Kiya a me "Koosi, waa aa ma kaatoogee taano daamaa" see nasiino
taa kaa anii wa paagoo "Naatoogee taai" see asiino taa. Waa anii ma
naatoogeesi naadi a me wa paagoo naasii see kuwa anii omaago ma kasiyaa
kiya a me ede kaa "Koosi, daamaa" see menaa kuwa a me keta nasese naadi
anii wa paagoo "Naatoogee taai" see asiino taa.
15 Waa a paagoo kaama peeta wodoo eebaa umiino taa. Mee ko waa
bedaa a paagoo meemaata kaama ekea epo enaataa keedaa too se kiya
kisee too iminoo miya, iminoo miya daamaa eetoowoosea naadi eta
aawodee siyaata kepa, see kuwa ni me gaaga.
16 Eto kaama wodoo Onesimus waa hamba kiyaata see mée to too se kiya
waa mee asii eboo miya kaatoowoo taapi. Mee ko waa a me epa see mée,
Yesus yiba agaabee mokoo, waa kisee mée a paagoo kaatoowoo taapi. Ani
me waa epa dimii mee ebo kiya a me waa epa dimii mee asii esee ebo
kaape. Waa ko a me agiyoo kaokagee see mée to too se kiya ekea Tuhan
yiba ena kenaa bagee kuwa kaa miya a me mikee esee epa see mée to
kaapi.

17 Kisee kemaata anii ko Yesus yiba aa ma epo enaataa ukuwanaa, peenaa
see mée ii see nagaape ko a me anii daamaa badaa namaayaa mokoo waa
miya daamaa badaa magaai.
18 Wa me a kaa pedeo kakiyaami yee, a me wa kaa okaayoo agoo yee,
kisee kiyu ko kuwa uduma ni kaa nadootagaai.
19 Anii ni me yagaa da me too kaebeaga mee ko kisee: Anii Paulus ni
me taa ma taa epeekaa kaedaata see menaa kuwa eto kaebeataaka. Kiya a
me gipii see dimii mee me ni me a kaa okaayoo agoo see mokoo see kuwa
miya kasiyaa.*

1:10 Kol 4:9 * **1:19** Paulus me Pilemon paagoo "A me gipii see dimii mee me ni me a kaa okaayoo agoo see mokoo" see menaa mee ko Paulus me Pilemon paagoo Yesus me menaa daamaa aseta menaa kuwa Pilemon me Yesus mikee gaata kemaata Paulus me wa kaa okaayoo agoo see see mokoo. Kisee kemaata Pilemon me Onesimus kaa okaayoo mee Paulus me yakadiyaa kiya Pilemon me Onesimus kaa okaayoo mee yawisintaayaa miya daamaa, see kuwa Paulus me Pilemon nekeensi naadi aseta menaa mee.

20 Enaa ko Tuhan yiba ena kenaa bagee yoka eto ko Kristus yiba ni me
kaidimpa menaa kuwa daamaa naukuwaai, kisee anii dimi mena ede ma,
ede ma nasiyaai.
21 Kuwa ni me wa kaa kasega menaa kuwa a me daamaa nayiipe see
kagaaga yoka anii mee kapogee mee kaebeaga. Mikee, kuwa ni me kasega
menaa kuwa too se kiya mee asii anii wa kaa kaidimaano taa menaa kuwa
miya a me daamaa naukuwaape see kuwa anii ipi.
22 Eto ko anii mena ena ma kasiinaka, mee ko anii ikii paagoo kiiumiipa
yoo komo keta daamaa naipiipii taai. Ikii me ni kaa sembahyang
nasegeekea menaa kuwa Ogatamee me daamaa kiyeeta kaama anii daba
napeeyaata ikii paagoo kimiyaapi see gaaga yoka komo naipiipii taai see
menaa kuwa kasega.

Wodopasi menaa

23 Epapras me epao kisigi. Waa Kristus Yesus yaato bagee kemaata
digiyoo ee yiba tameamaata kaama ni paagoo naatotaaki.
24 Bedaa Markus ma, Aristarkus ma, Demas ma, Lukas ma okoo me miya
epao kisegea. Okoo ko anii ma epo enaataa agiyoo daamaa niiukuwataa
see bagee yuwa.
25 Tuhan Yesus Kristus Wa me epaa mee ikii ma epo enaataa dimi yiba
kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

Ibrani
Ibrani bagee paagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee yaebeamaata mée wa ekaa da mee ebeano taa yoka inii ewo. Wa me Ibrani tomaa kaa Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo mee kapogee yaebeamaata. Ibrani bagee see wegayu ko Yahudi bagee see miya wegayaa, Israel bagee see miya wegayaa.

Wa me okoo paagoo yaebeamaata menaa kuwa ko okoo me Yesus mikee gaata kaama wodoo apanaa Yahudi bagee yuwa me okoo be kaa wisinegee seta kemaata okoo mée noonaa me dimi wiya kedaa taapea naadi kuwa menaa yaebeamaata. Mee ko okoo mée noonaa me Yesus Wa me tadaa me ni me pedeo yuwa kuwa mikee nataa kiyaayaa ye, se nataa kiyaayaa ye naadi Wa me menaa doowoo taano kana see kuwa se gaasi naadi ebeamaata. Okoo me 'Anii bedaa Musa me menaa kuwa deewoo taapa' see dimii mee ma, bedaa 'Yahudi bagee okoo me agiyoo kupi-manee segee siyaa kuwa miya anii bedaa deewoo taapa' see dimii mee ma kuwa okoo me masiipea naadi mee kapogee okoo paagoo yaebeamaata.

Okoo mée noonaa kisee dimii masiyaa yaai naadi kaama mee kapogee yiba Yesus Waa ekaato Ogatamee paagoo ekega-maneeta kemaata Wa me inii kaa mée yaboota menaa kuwa sikii, kuwa menaa kuwa too daamaa peneata doowoo taai, Wa kaa too dimi kotopiwoo taai, kisee makii taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa kuwa mee kapogee yiba maamaa agoo.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Petamanii menaa
1:5–2:18 Yesus mee esee ebo, malaikat bagee kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa
3:1–4:13 Yesus mee esee ebo, Musa ma, Yosua ma kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa
4:14–6:20 Kristus mee ko Ebo Imam kaa menaa
7:1-28 Melkisedek mee kaa menaa
8:1–10:18 Yesus mee ko Ebo Imam see Mée to kemaata Waa doodoo gipii see menaa meta see kuwa nekeensi naadi menaa
10:19–12:29 Yesus mikee gaawoo naadi kaama makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
13:1-25 Wodopasi menaa

Ogatamee me Wayoopaa doodoo mée paagoo eewegata see kaa menaa

1 Idukaa Ogatamee me nabi bagee yuwa doodoo inii me bagee yuwa paagoo mena eewegawoo seta. Kuwa ko Wa me kaagaa eebaa miya okoo paagoo eewegawoo seta, bedaa Wa me nabi bagee mée eebaa doodoo miya eewegawoo seta.

2 Eto mee wodopasi begaa kaa gaayu ko Wa me inii paagoo Wayoopaa doodoo mée eewegagee simi. Ogatamee me Yogamee Wa too se-agiyoo, we-agiyoo uduma epoo Mée kiyaano see naadi Waa daamaa wigintaata. Waa doodoo Ogatamee me epoo to ma, magaa to ma, se-agiyoo, we-agiyoo kuwa uduma ogaataata.

3 Waa ko Ogatamee me asii-sege siyaa kusi-kusii da kuwa awee da kaa ago wogaamaayaa mokoo see Mée. Waa Ogatamee see see Mée. Ogatamee yiba agoo kiyaa yuwa kuwa Waa miya agoo. Wa me too kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo uduma ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa Wa me pesee see menaa kuwa me se wudida-peeda siyaayaa, kisee

too daamaa peneata yaukuwaaniyaabuu siwoo segeeki.* Wa me mée
me pedeo yuwa yawetogekomeeta kaama pakadoota epoo to wodoo Se-
ebo, We-ebo Ogatamee asii-sege ebo totaaki yoo dagi yagaa yaato kiyoo
animaata tupi.
4 Yogamee me ebo tuyaa yoo gaayu ko esee asii-sege, malaikat bagee me
tuyaa yoo see see se. Bedaa Yogamee see ekaa munta mee miya esee ebo,
malaikat bagee yuwa okoo ekaa munta mee see see se.

Ogatamee Yoopaa mee esee ebo, malaikat bagee kuwa peedi see kuwa nekeensi naadi menaa

5 Ogatamee me Yogamee paagoo aseta menaa kuwa malaikat bagee yuwa
mée ena paagoo miya asiyaa ye? Kuwa aseta menaa kuwa ko kisee:
"Aa ko Niyoopaa. Eto kenaagoo Anii Agaataagi kega" see menaa mee. *Mzm 2:7*
Bedaa mena ena ma kisee:
"Anii Waataagi kaata, Waa Niyoopaa kaatagi" see menaa mee.† *2Sam 7:14*
Kisee menaa kuwa Wa me malaikat bagee yuwa paagoo asiino taa.
6 Mena ena miya agoo, mee ko Ogatamee me Wayoopaa mee, yagamee
yagaaboo to mokoo see Mée mee Ogatamee me Waa magaa da kaa isiyaata
kaboo Wa me Yogamee kaa wegata menaa mee ko kisee:‡
"Ogatamee Wa me malaikat bagee yuwa uduma me Wa too ebo ekee,
yaapaagee taai" *Mzm 97:7*
see menaa mee.
7 Bedaa Wa me malaikat bagee okoo kaa menaa ena miya kisee:
"Wa me malaikat bagee yuwa Wa me bo mokoo kiyaata,
kuwa Wa me agiyoo yaokagee see bagee yuwa kuwa Wa me biyaa gada
see see kiyaata" *Mzm 104:4*
see menaa mee okoo kaa yawegata.§
8 Kiya Wa me Yogamee kaa aseta menaa mee ko kisee:
"Ogatamee A me ebo animagaano yoo kisee too iminoo miya, iminoo miya
toono too.
Bedaa A me pose tamoo da peneata pesee ma ebo toono kuwa ko mikee
topoo see kaa too ebo toowoo siyaa.
9 Dimi topoo, mena topoo see kuwa Aa ede,
koopoo see dimii, koopoo see menaa kuwa Aa be.
Kuwa me kemaata Ogatamee mee, A me Eboo Ogatamee Wa me minyak
uwoo A kaa kakabagekomeegi,
kisee A too ebo kaekeata kaama A me ede ma, ede ma see dimii mee
esee ebo kakiyaagi.
Wa me kuwa A paagoo apanaa bagee yuwa kuwa asii esee ebo kakiyaagi"
see menaa aseta. *Mzm 45:7-8*
10 Bedaa Yogamee kaa aseta menaa ena ma kisee:

---

* **1:3** Ogaataata agiyoo-pagiyoo uduma ukuwaandaa segee siyaa yuwa kuwa Yogamee me menaa me daamaa si yaukuwaaniyaabuu siwooki naaki epoo to kaa agiyoo ma, magaa da kaa agiyoo ma, se-agiyoo, we-agiyoo uduma daamaa se ukuwaandaa siyaa, wudida-peeda naadi kaama pedeo kedaa siyaa, see menaa mee. **1:3** Yoh 1:14, 2Kor 4:4-6, Kol 1:15-17 † **1:5** "Anii Waataagi kaata, Waa Niyoopaa kaatagi" see aseta menaa mee ko idukaa Ogatamee me Salomo mee Israel magaa kaa ebo tuyaata kaama Anii Waataagi mokoo kaata yoka naadi aseta menaa mee. Yesus Waa miya Salomo me asii-kaba-kaba seta bagee ena kemaata Yesus mee ebo tuyaata kaama kuwa menaa Wa kaa uwa daata, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. ‡ **1:6** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko kisee: "Ogatamee me Yogamee magaa da kaa kaagaa ena ma isiyaatagi kaboo" see menaa mee. § **1:7** Ogatamee Wa me malaikat bagee yuwa bo ma, biyaa gada ma kuwa mokoo kiyaata see menaa mee ko malaikat bagee kuwa Wa me ogaataata agiyoo yuwa see see mokoo agoo kiyaata bagee yuwa yoka okoo peedi, Yogamee see see se, see kuwa nekeensi naadi menaa.

"Tuhan, Aa idukaa esee petamanii ko maga kaboo da mee A me too maataata,
epoo to mee miya A me yagaa da me ukuwataata.
11 Kuwa uduma taa kedaa taata kiya Aa gaayu ko kisee too toowoo taano too.
Kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma nuku see dokaa mokoo kedaa taata.
12 Dokaa da podamaata kaama aapeka siyaa see see,
A me kuwa ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kisee yakiyaabuu taatage.
Kiya Aa gaayu ko kisee se gakadeeii, betokeeii siyaa, kisee too toowoo siyaa.
A me toowoo siyaa kuwa ko usiyaato ko ewo" see menaa kuwa Yogamee kaa aseta. *Mzm 102:25-28*

13 Bedaa Ogatamee me Yogamee paagoo aseta menaa ena ma agoo. Wa me kuwa menaa kuwa malaikat bagee yuwa mée ena paagoo miya asiyaa ye? Kuwa Wa me aseta menaa kuwa ko kisee:
"Aa Ni me dagi yagaa yaato animagaai, kisee too Aa ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa
Ani me daba, peedi kaekeata A me badoo da miyoo taa kaekeasiita" see aseta. *Mzm 110:1*
Kisee menaa kuwa Wa me malaikat bagee yuwa paagoo asiino taa.
14 Kuwa malaikat bagee kuwa ko Ogatamee me agiyoo yaokagee see bagee yuwa too, dimi noogaa da mokoo see bagee, Ogatamee me daba daagimaa peeyaapi bagee yuwa daamaa deesi naadi pooi see aseta bagee yuwa, se maa?

2

Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa esee ebo yoka se ekeasii naadi menaa

1 Yesus Waa kisee Mée kemaata inii me Wa kaa daamaa yeewoo seta menaa kuwa dimi maamaa gaagaa siwoo taano gaano pedeo. Inii dimi mena aii mega, peega senaa siyaa yoka inii kuwa menaa too daamaa niineke-nekee siwoo taai.
2 Mee ko idukaa Ogatamee me inii deewoosi naadi menaa kuwa malaikat bagee yuwa doodoo Musa paagoo aseta. Kuwa menaa kuwa mikee menaa ii see mée deeyaata yoka tuunuu siyaa bagee ma, mena si yayeetaa see bagee ma okoo uduma okoo me tuunuu setaa to doodoo okoo kaa yadootaata. Kuwa idukaa menaa si yayeeta bagee okoo kaa kisee yaukuwata kemaata
3 inii kaasee kuwa etokaa esee ebo menaa kuwa aii wisintaayaa? Inii kuwa daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa aii ekeasiyu ko inii kaa pedeo mée yadootaayaa agiyoo kuwa inii kaasee wasetaayaa? Kuwa etokaa menaa kuwa petamanii Tuhan Yesus doodoo mée paagoo eewegagee seta. Kiyoo kaama bedaa kuwa Wa me menaa yeeta bagee kuwa okoo me inii paagoo miya daamaa mée eewegata kaama inii kuwa menaa mikee nao see gaata.
4 Okoo me inii paagoo mée eewegata menaa kuwa mikee menaa ii see nekeensi naadi Ogatamee me mée deeyaabuu seta. Wa me dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ma, kuwa see see diino ebo see agiyoo apanaa yuwa ma kuwa Wa me awee da kaa mée deeyaabuu seta. Bedaa kuwa mikee menaa ii see gaasi naadi Roh Kudus me pesee da kuwa miya Wa me gaata-gaata doodoo mée kaa daamaa aii yawuditaata.

Yesus me inii daba mée daagimaa peeyaano see naadi mée ena keta see menaa

5 Eto ko Ogatamee me magaa to uduma gipii kiyaabuu taatagi see menaa
kuwa inii kiiwegataake. Wa me mee magaa kaa ebo tusi naadi tuyaata
bagee kuwa ko malaikat bagee yuwa se.
6 Kisee nekeensi naadi Ogatamee me kapogee yiba menaa ena mee ko
kisee:
"TUHAN Aa ko ebo, mée tomaa kuwa esee peedi yoka
A me mée gaagaa taake kuwa kaasee kaa ya?
A me emaa kaa mée doogeeke kuwa kaasee kaa ya?
7 Mée tomaa okoo keedaa toogee siyaa begaa kaa malaikat bagee kuwa
too peenaa ebo, mée tomaa peenaa yamoo maa mokoo, kisee A me
yakiyaata.
Kiya A me mée tomaa esee ebo, esee asii-sege, kisee yaekeata,
8 bedaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma A me mée tomaa okoo me badoo da
miyoo taa yaekeata" *Mzm 8:5-7*
see menaa ebeamaata. Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Wa me mée tomaa
miyoo taa yaekeata see menaa mee ko okoo too ebo, okoo miyoo taa
yaekeasiino taa agiyoo ena ma taa, see kuwa inii nekeeniyaa. Kiya eto
mée tomaa okoo too ebo, agiyoo-pagiyoo uduma okoo miyoo taa yaekeata
totaakea kuwa inii eto kiipaa se deegea.*
9 Kiya Yesus mee Ogatamee me Waa esee ebo, esee asii-sege, kisee ekeata
kaama Waa ebo totaaki see kuwa inii deegea. Waa mée tomaa ena keedaa
toogee seta kaboo malaikat bagee kuwa too peenaa ebo, Waa peenaa
yamoo maa mokoo, kisee Ogatamee me yakiyaata. Ogatamee me epa mée
gaata kemaata Yesus Waa mée tomaa uduma kaa yaboosi naadi kisee peedi
yaekeata. Waa boodi abaamaata kaama boota kemaata eto ko Waa ebo
totaaki.
10 Ogatamee Wa me too agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata, Waa kuwa
uduma me Eboo kisi naadi agoo kiyaabuu seta. Wa kaa asii-sege
siyaa yuwa kuwa Wa me inii mée eebaa kaa miya Yesus doodoo mée
yadootagaano kuwa daamaa see gaata. Inii daba mée daagimaa peeyaano
etaa da mée yamasetaata Mée mee ko Yesus. Waa boodi abaata-abaata
kuwa doodoo Ogatamee me Waa sikii, Waa esee ebo see Mée to kiyaata.
11 Mikee, mée me pedeo yuwa mée yataa kiyaabuu taa see Mée mee
ko Yesus yoka Waa ma, bedaa kuwa Wa me okoo kaa pedeo menaa yataa
kiyaabuu segee siyaa bagee yuwa ma okoo paaya Nagamee ena too too.
Kisee kemaata Yesus me kuwa bagee yuwa okoo Anii ma ena kenaa bagee
yuwa ii see wegaano ego weda dimii mee taa.
12 Wa me Ogatamee paagoo aseta menaa ena mee ko kisee:
"Anii ma ena kenaa bagee yuwa paagoo A ekaa da ebo kaekeasiipa,
A me bagee kutuu taa see yoo kiyoo miya Anii kaapaagee segee taapa" see
menaa ebeamaata. *Mzm 22:23*
13 Bedaa mena ena ma kisee:
"Anii Wa kaa too dimi maawoo taapa" see ebeamaata.
Bedaa mena ena miya kisee:
"Deede, Anii miya topa, Ogatamee me Ni paagoo neeta yogaa yuwa miya
topea" *Yes 8:17-18*
see menaa ebeamaata.

---

* **2:8** "Mée tomaa okoo too ebo totaakea kuwa inii eto kiipaa se deegea" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Mée Yogaa Wa too ebo, agiyoo-pagiyoo uduma Wa miyoo taa yaekeata totaaki mee inii eto kiipaa se deegea, see menaa mee. **2:10** Ibr 12:2

14 Kuwa Wa me yogaa kuwa ko tadaa, mogee agoo see bagee kemaata
Yesus mee miya okoo see see keta. Wa me mée bogaano pesee yago mée
Iblis mee daba, peedi kiyaano see naadi Waa mée ena keta kaama boota.
15 Waa boota kemaata okoo umiwoo, toowoo siyaa yiba uduma bogaano
weda see dimii ma aagadi siwoo seta bagee kuwa Wa me okoo yagokataata
kaama daba peeyaabuu seta.
16 Wa me kisee ukuwata mee ko malaikat bagee yuwa epa kaa yaukuwata
mee se kiya inii Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee kuwa mée epa kaa
mée yaukuwata.
17 Kisee kemaata Waa ma ena kenaa bagee okoo me magaa da kaa umii-
umii, too-too kuwa uduma Waa miya kisee magaa da kaa okoo see see
umiwoo, toowoo taano see naadi mée ena kiyaano gaano pedeo. Wa me
mée epa kaa Ogatamee kaa agiyoo daamaa-daamaa too yaukuwagee see
Mée, Ebo Imam mokoo see Mée kisi naadi Waa inii see see keta. Mée me
Ogatamee ma menaa yuwa yataa kiyaano see naadi Waa mée tomaa ena
keta.
18 Waa mée ena keta mee ko Waa miya gaadee naadi kaama ae-wae
segee seta kemaata okoo kisee gaadee naadi kaama ae-wae siyaa bagee
kuwa miya Wa me okoo kaa tabogiwoo see.

3

Musa mee ebo kiya Yesus mee asii esee ebo see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, Ogatamee me ikii miya epo enaataa epoo to wodoo
Ni paagoo namisi yoka naadi daamaa wa too kiwigintaata. Eto ko ikii Yesus
mee daamaa gaagaa taai. Waa ko Ogatamee Wa me menaa nadoonaasi
naadi pooi see aseta Mée, Ebo Imam mokoo see Mée, kisee Mée ii see
menaa kuwa inii wegawoo see.
2 Waa ko Ogatamee me agiyoo daamaa naukuwageesi naadi wigintaata
Mée kemaata Wa me kuwa agiyoo daamaa yaukuwagee seta. Musa mee
miya Ogatamee me ee kaa bagee yuwa okoo kaa daamaa yaukuwagee seta
see see Yesus mee miya kisee Mée to.
3 Kiya Yesus mee esee ebo, esee asii-sege, Musa mee asii eboo see Mée
kemaata Wa too ebo ekeasiino daamaa. Ee maataa see mée waa esee ebo,
ee to mee asii eboo see see Yesus mee miya kisee Mée.*
4 Mikee, ee gakata kuwa ko mée me maataa see. Kiya se-agiyoo, we-
agiyoo kuwa uduma maataa, ukuwataa see Mée mee ko Ogatamee.
5 Musa mee gaayu ko Ogatamee me ee kaa bagee okoo kaa daamaa
yaukuwagee seta mée. Wa me okoo paagoo eewegata menaa ko "Epeekaa
Ogatamee me kisee menaa doomeetagi, kisee menaa wegaatagi" see menaa
eewegata. Waa ko ee kaa agiyoo yaokagee see mée mokoo.
6 Kiya Kristus mee gaayu ko Waa Yogamee yoka Ogatamee me ee
kaa bagee kuwa okoo me Eboo, okoo daamaa-daamaa deetaa see Mée.
Ogatamee me ee kaa bagee kuwa ko ikii ma inii paaya kuwa. Mikee, inii
kisee too makii taa see kaa toowoo, ede ma, ede ma diitoo, kisee Wa kaa
too dimi kotopiwoo, umiwoo siyu ko inii mikee Wa me ee kaa bagee yuwa
kiyaa.

2:14 Yoh 1:14, Plp 2:7, Kol 2:15, 1Yoh 3:8 **2:17** Ibr 4:15-16 * **3:3** "Ogatamee me ee kaa bagee yuwa" see menaa mee ko Ogatamee me bagee yuwa ebea-ebea mee. Musa waa miya ee kaa bagee ena mokoo kiya Yesus mee ko ee maataa see Mée mokoo kemaata Waa esee ebo, Musa see see se, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

Kristus mee se wisintagaai naadi menaa

7 Kisee kemaata idukaa menaa ena Roh Kudus me eto miya wegataaki
yoka ikii daamaa nekeenii, kuwa ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeepea kepa ko
dimi eboo se kaai.
8 Idukaa ikii me bagee yuwa ebo mee maga ugii da kaa Waa ma aawisii
seta see see ikii miya kisee se ukuwaai.
Okoo me Waa kagoo kaa gaadee seta see see ikii me miya kisee se
ukuwaai.†
9 Ogatamee me okoo kaa wegata menaa mee ko kisee: 'Idukaa mee magaa
kaa ikii me bagee okoo me Anii nagaadee segee seta.
Okoo tahun mée wiyaa to uduma Ni me ukuwagee seta agiyoo kuwa kisee
too daamaa nadeegee siwoo seta kiya kisee Anii nawisinegee seta.
10 Kisee kemaata Ani me okoo mee begaa kaa bagee kuwa kagoo ebo kaa
yawegata menaa mee ko kisee:
"Okoo me dimii kuwa otoopa peedaa naadi kaama
Ani me daamaa ukuwayaa, peeyaa etaa yuwa kuwa okoo nekeeniino
taa" see yawegata.
11 Okoo kisee bagee kemaata Anii kagoo kaa baato maata see menaa mee
ko kisee:
"Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo
se seemiyaapa" see wegata' see menaa kuwa daamaa nekeenii" see
menaa ebeamaata.‡ *Mzm 95:7-11*
12 Eto ko neebee nokaa yuwa, ikii yupii kisee pedeo dimii yago bagee
agoo kiyaa yoka daamaa nekeenii. Ikii mée noonaa me Toono Too Mée
Ogatamee mee mikee gaano dimii taa kedaa naadi kaama Waa ekeata
peeyaa yoka gaai.
13 Ikii kisee ekeata peeyaa see se kiya ikii dimi mena daamaa pesee
aakiyaabuu segee taai. Kuwa "Eto kenaagoo" see menaa kuwa idukaa
ebeamaata yoka eto ko ikii miya egapii gakata ikii dimi mena daamaa
pesee kisi naadi menaa aasee siwoo taai. Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa
me mée deebaa naadi kaama dimi mena eboo kiyaata bagee ena ma ikii
paagoo taa kisi yoka gaai see kisega.
14 Inii ko Kristus ma dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa bagee yoka inii
petamanii kaama Wa kaa too dimi maawoo seta kuwa inii se ekeata makii
taa, kisee too usii to kaa too umiwoo, toowoo siyu ko inii kisee bagee ii see
awee da kaa mée deeyaa.
15 Ogatamee me idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeepea kepa ko
dimi eboo se kaai.
Idukaa ikii me bagee yuwa Waa ma aawisii seta see see ikii miya kisee
se ukuwaai" *Mzm 95:7-8*
see menaa ebeamaata.

---

† **3:8** Kuwa Mazmur kapogee yiba menaa kuwa ko miyoo taa Ogatamee me Israel bagee yuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata kiya mee kaama wodoo okoo me kagoo kaa "Ogatamee Waa mikee inii ma epo enaataa ye, taa ye?" see wegata, kisee okoo me Waa gaadee seta. Kisee gaadee seta kaama maamaa eebaa omegee naadi kaama kuwa okoo me Waa gaadee seta menaa kuwa Mazmur kapogee yiba miya ebeamaata. Ebeamaata kaama bedaa maamaa eebaa omegee naadi kaama eto mee Ibrani kapogee mee yiba miya ebeamaata. ‡ **3:11** "Okoo Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see menaa mee ko Ogatamee me Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa daamaa koogo toowoosi naadi kuwa magaa okoo manta kiya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa Wa me okoo kiyoo se pakayaata, okoo me yogaa yuwa kuwa too kiyoo pakaamaata kaama toogee siwoo seta.

16 Okoo Ogatamee me wegataa see menaa kuwa yeeta kiya Waa ma aawisii
seta bagee kuwa kauwa bagee naa ya? Okoo Mesir magaa kaa kaama Musa
me eepeenaa seta bagee kuwa uduma, se maa?
17 Bedaa tahun mée wiyaa to Ogatamee me kauwa bagee yuwa kagoo kegee
siwoo seta? Okoo pedeo agiyoo ukuwata kemaata kaama ebo mee maga
ugii da kaa booda-baada seta bagee kuwa, se maa?
18 Bedaa Ogatamee me baato magaakee kaa "Anii ma daamaa koogo
toomuu taa siyaa yoo kiyoo okoo taa ma taa se seemaatagea" see menaa
mee kauwa bagee yuwa kaa yawegata ya? Kuwa Wa me menaa si yayeeta
bagee kuwa kaa yawegata, se maa?
19 Mikee, okoo mikee gaano dimii mee taa kemaata mee magaa kaa
pakaaniino ko iyo, see kuwa inii nekeeniyaa.

4

Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo meei naadi menaa

1 Kisee kemaata inii daamaa niigaagaa taai. Ogatamee Waa ma daamaa
koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo daamaa mée seemiyaayaa see aseta
menaa kuwa bedaa eto miya mée asetaaki. Ikii kiyoo daamaa koogo se
toomuu siyaa bagee ena ma taa kisi naadi ikii ipiipi dii.
2 Kuwa daamaa menaa kuwa idukaa okoo paagoo miya eewegata see
see bedaa inii paagoo miya mée eewegageekea. Kiya kuwa idukaa yeeta
bagee kuwa gaayu ko okoo mikee gaano taa, kuwa okoo yeeta kaama mikee
menaa ii see gaata bagee yuwa see see se. Kisee kemaata kuwa Wa me
daamaa okoo aseta menaa kuwa wuutu-waatu seta.
3 Mee ko inii mikee gaayaa bagee kuwa too Ogatamee ma daamaa koogo
toomuu taa siyaa yoo seemiyaa. Wa me kuwa menaa aseta, mee ko kisee:
"Anii kagoo kaa baato maata menaa mee ko kisee:
'Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo Anii okoo
se seemiyaapa' see wegata" see menaa ebeamaata. *Mzm 95:11*
Okoo Waa ma daamaa koogo toomuu taano taa kiya esee petamanii ko
Ogatamee me uwoo to, magaa to uduma ogaataata kaama sikii naadi
kaama Waa ma koogo toomuu taa siyaa yoo agoo keta.
4 Mikee, Waa petaagoo to naagoo koogo toomuu seta menaa mee Wa me
menaa yiba agoo, mee ko kisee: "Petaagoo to naagoo ko Ogatamee Wa
me ukuwaano agiyoo yuwa uduma sikii naadi kaama mee naagoo koogo
toomuu seta" see menaa mee.
5 Bedaa mena ena ma kisee: "Taa ma taa Anii ma daamaa koogo toomuu
taa siyaa yoo kiyoo okoo se seemiyaapa" see menaa da mee.
6 Okoo kisee mee daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo kiyoo seemaano
taa kemaata mikee, mée noonaa kiyoo daamaa seemiyaa ii see kuwa inii
awee da kaa nekeeniyaa. Kiya kuwa idukaa bagee kuwa okoo me kuwa
daamaa menaa kuwa okoo paagoo eewegata kiya okoo daamaa yayiino taa
kemaata kiyoo seemaano taa.
7 Kisee seemaano taa kemaata Ogatamee me apanaa egapii ena kaa mona
daataata. Mona daataata maamaa eebaa omemaata kaama Wa me Daud
doodoo kuwa menaa aseta. Mee mona daataata naagoo mee ko "Eto
kenaagoo" see aseta menaa mee, ni me yumakaa ebeapa menaa mee see
see, mee ko kisee:
"Eto kenaagoo ikii Wa me wegataa see menaa kuwa yeepea kepa ko dimi
eboo se kaai" *Mzm 95:7-8*

3:18 Bil 14:1-35 **4:4** Kej 2:2

see menaa mee.
8 Idukaa Yosua me Israel bagee yuwa Ogatamee ma daamaa koogo
toomuu taa siyaa yoo kiyoo eepakaamagaano taa. Okoo kiyoo pakaamaata
kaama daamaa koogo toomuu seta naaki Ogatamee me mee wodoo taa
apanaa egapii ena kaa mée tomaa kisee Waa ma daamaa koogo toomuusi
naadi mona daatagaano menaa mee se wegayaa.*
9 Kisee kemaata Ogatamee me petaagoo to naagoo koogo toomuu seta see
see eto miya Wa me bagee yuwa kisee too Waa ma daamaa koogo toomuu
taa siyaa.
10 Mikee, Ogatamee Wa me ukuwaano agiyoo uduma ukuwataata kaama
koogo toomuu seta. Mee see see okoo Waa ma daamaa koogo toomuu taa
siyaa yoo kiyoo seemeta kaama toomuu siyaa bagee kuwa miya okoo me
ukuwayaa agiyoo uduma ukuwataata kaama daamaa koogo toowoo siyaa.
11 Kisee kemaata inii mee Waa ma daamaa koogo toomuu taa siyaa yoo
kiyoo seemeta kaama toowooka naaki ou see dimii mee niigaawoo taai.
Kuwa idukaa Ogatamee me menaa si yayeeta bagee yuwa me omegee,
toogee seta iyee kuwa obeewoo siyaa bagee ikii mée ena ma taa kisi naadi
kisega.
12 Daamaa nekeenii: Ogatamee me menaa kuwa ko aya toono pesee da
agoo yoka omaago see menaa. Naayaato-naayaato uguu see mowai mee
asii esee uguu see menaa kuwa. Metoo takumega yoo ma, metoo yiba
duuduu ma kuwa wa too, wa too pe-wigintaayaa mokoo Wa me menaa
mee miya kisee. Wa me menaa me pe-nokogetaayaa naaki dimi menaa da
ma, dimi gaayaa yuwa ma kuwa pe-nakimegeega siyaa. Wa me menaa me
mée me dimi yiba gaagaa siyaa yuwa ma, dimi ou gaayaa yuwa ma kuwa
uduma awee da kaa yasigimeeii naadi kaama daamaa, pedeo see kuwa
wigintaayaa.
13 Ogatamee emaa dagii da kaa se-agiyoo, we-agiyoo ena ma se
boonemaayaa. Agiyoo-pagiyoo kuwa uduma Wa emaa dagii da kaa má tago
tuyaa mokoo yoka kuwa uduma awee da kaa deeyaa. Inii me ukuwawoo,
umiwoo, toowoo seta doodoo Ogatamee me mée apaadee taatagi yoka inii
Wa paagoo ase-manee taatagea.

Yesus mee Ebo Imam see kaa menaa

14 Eto ko inii Esee Ebo Imam see Mée ena agoo, mee ko Ogatamee Yoopaa
Yesus mee. Waa epo kakadee yuwa wodoo taa pakaamaata kaama tupi
yoka eto ko inii me Yesus mikee nao naadi awee da kaa wegawoo siyaa
menaa kuwa maamaa peneata makii taa see kaa niitoowoo taai.
15 Inii me Ebo Imam mee ko inii mée tomaa see see Waa miya dabaa see
Mée keta. Inii kisee dabaa mée kiyaayaa agiyoo kuwa Waa ewo see imam
mee se. Inii mée gaadee segee siyaa agiyoo tomaa-tomaa uduma Waa miya
kisee gaadee segee seta. Kiya Waa kisee gaadee segee naadi kaama pedeo
agiyoo ena ma ukuwaano taa.
16 Waa kisee Mée yoka inii me gaano pedeo kiyaa kaboo inii Wa me epaa
mee daamaa masiino see yoka inii weda see dimii mee taa see kaa Wa
paagoo niipooi. Waa inii kaa mée tabogisi naadi inii dimi uu ma epa dimii
yago Mée Ogatamee Wa me ebo animagaano yoo ekaapa niiseameamaai.

---

* **4:8** Kuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata bagee kuwa Kanaan magaa kaa pakaamagaano taa kaa boowoo seta, Yosua ma, Kaleb ma ekea too pakata. Kuwa boota bagee me yogaa yuwa kuwa Yosua me Kanaan magaa kaa eepakaamaata kiya okoo me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me okoo kiyoo Ogatamee ma daamaa koogo toomuu taano taa. Inii eto Yesus mikee gaayaa bagee yuwa too Waa ma daamaa koogo toomuu siwoo siyaa. **4:12** Ep 6:17 **4:15** Ibr 2:17-18 **4:16** Ibr 10:19-23

5

1 Ebo Imam bagee gaayu ko okoo gakata mée yupii da kaa kaama
wiginiyaa. Okoo me mée me pedeo yuwa kaa Ogatamee paagoo agiyoo
aii mée yaekega-manee taano ma, agiyoo mée yakupi-manee taano ma
kuwa mée yaukuwageesi naadi tuyaayaa.
2 Ebo Imam see mée to waa miya mée tomaa ena, waa miya dabaa see
mée kemaata okoo dimi ewo, koopoo see etaa da taa peetaakea bagee kuwa
wa me okoo epa kaa tupiino ipi.
3 Waa miya dabaa see mée kemaata wa me agiyoo kupi-manee siyaa
kuwa ko apanaa bagee me pedeo yuwa kuwa kaa too se kiya waa ekaato
wa me pedeo yuwa kuwa kaa miya agiyoo kupi-manee taano gaano pedeo.
4 Ebo Imam see mée to ebo tuyaano mee ko waa ekaato se, kisee ekaato
tuyaata mée ena ma taa kiya Ogatamee Wa me aseta bagee yuwa too,
Harun mee Ogatamee me aseta see see.

5 Kristus Waa Ebo Imam keta mee miya kisee. Waa Ebo Imam kaano
see naadi ekaato ebo ekeata se kiya Ogatamee Wa me too Waa ebo ekeata.
Idukaa Ogatamee me Wa paagoo aseta menaa ena mee ko kisee:
"Aa ko Niyoopaa. Eto kenaagoo Anii Agaataagi kega" see aseta. *Mzm 2:7*
6 Bedaa Wa me aseta menaa ena ma kisee:
"Aa ko Imam see Mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya,
idukaa Melkisedek mee see see Imam see Mée to mee" see menaa
ebeamaata. *Mzm 110:4*
7 Yesus Waa mée ena keta kaama magaa da kaa toogee seta kaboo Wa
me mena ebo kaa yege ma Ogatamee paagoo sembahyang kaa aseta. Wa
me kuwa mée bogaano pesee da kaa kaama pe-pekatagaano omaago see
Mée to paagoo kisee aseta. Waa Ogatamee ebo nao naadi Waa ekaato dimi
peedi ekeata kemaata Wa me idimeta menaa daamaa yayeeta.
8 Waa Ogatamee Yoopaa kiya Waa boodi abaagee seta. Kuwa Wa me
boodi abaagee seta agiyoo kuwa me Nagamee me aseta menaa yayiino too
dimii mee Wa me daamaa topeta.
9 Waa kisee boodi abaagee seta kemaata Waa sikii keta, Waa daba mée
daagimaa peeyaano Mée keta. Yesus me menaa yayeewoo siyaa bagee
kuwa uduma okoo iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa kuwa ko Waa
manii to keta.
10 Bedaa Ogatamee me Waa asiino, "Aa ko Ebo Imam see Mée, Melkisedek
mee see see" see aseta.

Yesus mee se ekeata dimi mena daamaa iyawoo, ebo kiwoo taai naadi menaa

11 Ebo Imam bagee kaa menaa kuwa inii maamaa eebaa kisiyaa kiya ikii
mani se nekeeniyaa bagee yoka inii me kisee ipiipi kisiino ko kana.
12 Mikee, ikii paagoo mena eebaa kitupiwoo segeekea yoka eto ikii miya
kuwa menaa mée topetaa see bagee kiyaa kiya ikii kisee taa. Ogatamee
me menaa petamanii mée tupiino menaa kuwa ikii daamaa masemagaano
taa yoka kaagaa ena ma kitupiino gaano pedeo. Yaai, ikii ko yoga peedi
yuwa see see mokoo, ama uwoo kuwa too nuyaa, eboo see naano agiyoo
kuwa iyo, naano naka.
13 Ama uwoo kuwa too notaa see bagee kuwa gaayu ko okoo esee peedi
kepaa yogaa yuwa too yoka kisee iyee daamaa, kisee iyee pedeo, see mée
tupiyaa menaa kuwa okoo ewo.

5:7 Mat 26:36-42 **5:9** Ibr 2:10, 12:2 **5:13** 1Kor 3:1-2

14 Kiya eboo see agiyoo kuwa ebo bagee me nuyaa. Okoo me kuwa mikee
menaa daamaa tupiwoo, ebo kiwoo naadi kaama okoo me kisee daamaa,
kisee pedeo see kuwa wigineano ipi see bagee kiyaa.

6

1 Kisee kemaata kuwa Kristus kaa tupiino menaa petamanii yuwa kuwa
sikii, inii tupimaamea. Kabo daamaa maataata topa yoka eto ko inii
mee asii menaa kuwa niitupiwoo, iyawoo, umiwoo taai. Inii kuwa kabo
maataasi naadi tupiino menaa kuwa bedaa kaagaa ena ma maatagaakee
se. Kuwa petamanii topeta menaa kuwa ko kisee: otoopa imi taa menaa
deewoo, ukuwawoo siyaa kuwa ekeasii naadi menaa ma, Ogatamee mikee
gaawoo taai naadi menaa ma,
2 uwo tukumaano menaa ma, mée kaa yagaa yamagaano menaa ma,
boota bagee aya andoo pootagea see kaa menaa ma, bedaa mée tomaa
wigintaata kaama iminoo miya, iminoo miya wa too, wa too toowoo
taatagea see kaa menaa ma kuwa. Kuwa mée tupiyaa menaa kuwa kabo
maataata yoka sikii, tupimaamea.
3 Ogatamee Waa daamaa, ede see gaapi ko inii mee asii menaa kuwa
miya daamaa tupiipea.
4 Mee ko okoo me kuwa menaa kuwa petamanii peneata kiya mee kaama
too kisee ekeata bagee kuwa gaayu ko okoo metaki eemeeno ko iyo. Mee
ko okoo miyoo taa dimi mena daamaa awee kiyaata, okoo epoo to wodoo
kaama aii mée manta emaibo mee noodee seta, bedaa apanaa bagee see
see okoo Roh Kudus mee miya maseta.
5 Okoo Ogatamee me menaa nogea naaki daamaa see gaata, epeekaa
yaato aii mée maniitagi pesee da mee okoo eto miya daamaa noodee seta
mokoo.
6 Kisee kiya okoo kuwa yuwa umina ekeata peeyaa bagee kuwa ko okoo
bedaa kaagaa ena ma okoo me pedeo yuwa ekeata kaama Ogatamee ma
dimii menaa kaa too toono ko iyo. Mee ko okoo me Ogatamee Yoopaa
kaagaa ena ma piya bokoo to kaa paku wugitaata ekeasiyaa mokoo, kisee
mée emaa dagii da kaa Yesus mee daba, peedi kiyaagea yoka iyo.
7 Ebea-ebea menaa ena ko kisee: Maga ena kaa deka daamaa weegee
naadi kaama uwo maga yiba daamaa peetaa, weta agiyoo daamaa iyataa,
bugi yaataa see bagee yuwa me daamaa masetaa, kisee magaa mee ko
Ogatamee me daamaa kiyaata magaa.
8 Kiya mee magaa to kaa takuu agoo see onee ma, pedeo boo ma kuwa too
iyayaayu ko aii otoopa magaa yoka pedeo kiyaano see koo taaka, usiyaato
ko biyaa pooniyaa.

Ogatamee me mée aseta menaa kuwa daamaa peneata diitoo, Wa kaa too dimi kotopiwoo taai naadi menaa

9 Kiya inii me esee epa see bagee yuwa ikii usiyaato ko kisee taa. Inii me
kuwa mée pedeo kiyaayaa menaa kuwa kisege kiya ikii me kuwa daba mée
daagimaa peeyaayaa menaa kuwa daamaa masemaagea ii see kigaage.
10 Mikee, Ogatamee mee dimi koopoo see Mée se. Ikii me daamaa
yaukuwagee siyaa agiyoo kuwa Wa me se kigaabuu taapi. Ikii me kuwa
Wa me daamaa wa too wigintaata bagee apanaa yuwa okoo kaa daamaa
yaukuwawoo seta agiyoo kuwa ma, bedaa ikii me okoo kaa eto daamaa
yaukuwageekea agiyoo kuwa miya kuwa uduma Waa ipi. Kuwa okoo kaa

6:6 2Pet 2:20-21

daamaa yaukuwagee siyaa agiyoo uduma doodoo ikii me Wa ekaa da epa
nao see dimii mee awee da kaa mée deeyaabuu siyaa.
11 Ikii mée gakata kisee dimii kaa maamaa daamaa yaukuwagee see,
kisee too wodopasi yoo too, see kuwa inii esee ede. Ikii kisee Wa kaa dimi
kotopiwoo naadi kaama ikii me koogo diitoo siwoo siyaa agiyoo kuwa taa
ma taa masiino see naadi kuwa daamaa agiyoo yuwa kisee too yaukuwagee
siwoo taai.
12 Ikii pekoo, paayaa kuwa se kiya apanaa bagee me daamaa iyee kaa
umiwoo, toowoo taakea see see ikii miya kisee umiwoo, toowoo taai. Okoo
ko Yesus mikee gaawoo, dimi mena koogo animaata diitoo, kisee umiwoo,
toowoo siyaa bagee yuwa. Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaata,
kisee daamaa kiniita" see aseta agiyoo kuwa okoo me daamaa masiyaa.
Okoo me see see ikii miya kisee umiwoo, toowoo siyaa kuwa inii ede.

Ogatamee me idukaa aseta menaa kuwa taa ma taa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu taatagi ii see kuwa nekeensi naadi menaa

13 Idukaa Ogatamee me Abraham asiino, "Taa ma taa Anii kisee daamaa
kaukuwaaniyaabuu taata" see aseta. Ogatamee me kisee aseta kaboo Waa
ekaato Wa ekaa da wegataata kaama asiino, "Taa ma taa kaukuwaata, se
kaukuwaano ko daa" see menaa mee miya aseta. Mee ko Ogatamee asii
eboo see mée ena ma taa naadi kaama Waa ekaato ekaa da weeta kaama
aseta. Kisee Wa asii esee ebo see mée agoo naaki Wa me mee mée ekaa
da weeyaa.
14 Wa me Abraham asiino, "Anii taa ma taa a me ukuwayaa, peeyaa
agiyoo uduma daamaa kakiyaapa, bedaa a me asii-kaba-kaba bagee kuwa
miya eebaa kakiyaapa" see aseta.
15 Kuwa menaa ukuwaaniino yaato ko Abraham mee koogo dimi
animaata kaama diitoo siwoo seta, kisee too Ogatamee me aseta menaa
kuwa wa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuu seta.
16 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: mée waa ena me "Anii taa ma
taa kisee ukuwaapa" see asiyu ko wa me ebo see ekaa ena, waa ekaato
asii esee ebo see ekaa ma enaataa weeyaa. Mee mée to me kisee ebo ekaa
weegi yoka wa me mikee ukuwaapi yoka naadi kaama mée me waa ma
aawisii see menaa kuwa se wegayaa.
17 Ogatamee me "Taa ma taa Anii kisee daamaa kiukuwaapa" see aseta
menaa mee miya kisee. Wa me kuwa menaa aseta bagee yuwa okoo me
mikee, Wa me asigi menaa da mee apanaa menaa ma se aapeka taapi,
kuwa menaa daamaa mée yaukuwaaniyaapi ii, see kuwa awee da kaa
nekeensi naadi Wa me "Taa ma taa kiukuwaapa, se kiukuwaano ko daa"
see menaa mee miya aseta.
18 Ogatamee Waa makapaa menaa se wegataa see Mée yoka Wa me "Anii
kisee daamaa kiukuwaapa" see aseta menaa mee ma, bedaa Wa me "Anii
se kiukuwaano ko daa" see aseta menaa mee ma kuwa menaa wiya ekea
paaya aseta kuwa me Wa me taa ma taa apanaa menaa ma se aapeka
taapi. Inii me Waa kisee Mée ii see gaayaa yoka inii dimi mena maamaa
daamaa pesee kedaa siyaa. Mikee, inii se pedeo kisi naadi kaama oodoota
Wa paagoo koogo eetotaakea yoka inii dimi mena pesee kiwoo siyaa. Bedaa
kuwa inii kaa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu siwooki menaa kuwa inii
daamaa peneata Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
19 Inii kisee Wa kaa too dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa menaa kuwa
ko inii dimi mena koogo se makiisi naadi tuku weetaayaa mokoo. Inii kisee

6:11 Yak 5:10-11 **6:14** Kej 22:16-17

dimi kotopiwoo naadi kaama Ogatamee me ee semoo yiba yaato kenee to
kaa wasitaata dokaa da mee inii miya kitaa daba seemiyaa mokoo.*
20 Inii miya kitaa daba seemisi naadi etaa da mée yamasetaata Mée mee
ko Yesus mee. Waa Ebo Imam mokoo see Mée keta, Melkisedek mee see
see, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Waa kisee Mée kemaata Wa keta
kitaa mée eeseemeta.

7

Melkisedek mee esee ebo, Kristus mee mokoo see kuwa nekeensi naadi menaa

1 Melkisedek mee ko idukaa Salem magaa kaa ebo tota mée, Asii-sege see
Mée Ogatamee me imam see mée mee. Abraham mee apanaa magaa to kaa
tookee eboo yuwa kuwa yape kaa peedi kiyaata kaama metaki peetaaka
too waa ma aadoo seta. Aadoo seta kaama Ogatamee me Abraham daamaa
yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa kuwa wa kaa yaaseta.
2 Abraham me kuwa yape bagee me agiyoo yamaseta yuwa kuwa uduma
kutuu gaasi ekeata kaama gaaseagoo to mee Melkisedek mee manta.
Melkisedek ekaa da mee ko mena nekeeniino yaato petamanii mee gaayu
ko mikee topoo see ebo tookee mée mee. Bedaa waa wiyaagoo to ekaa
da mee ko Salem magaa kaa ebo tookee mée mee. Mee ekaa da mena
nekeeniino yaato ko mée ma emee-emee see ebo tookee mée mee.
3 Melkisedek mee ko waataagi ma, wabaayo ma, waa agoo keta miyoo
bagee yuwa ma okoo ekaa yuwa ebeano taa, ewo. Wa me umiwoo, toowoo
seta yuwa kuwa mani yaato miya ewo, usiyaato miya ewo. Waa Ogatamee
Yoopaa see see mée, waa imam see mée, kisee too iminoo miya, iminoo
miya.
4 Melkisedek mee inii daamaa niigaagaa taai. Idukaa inii ma ena tomaa
see mée Abraham wa me miya wa me yape bagee me agiyoo yamaseta
yuwa kuwa uduma gaaseagoo to mee kutuu Melkisedek manta. Kisee
waa manta kemaata Melkisedek mee esee ebo see mée ii see kuwa inii
nekeeniyaa.
5 Lewi apaa kaa bagee kuwa okoo imam keta bagee yuwa gaayu ko Israel
bagee yuwa okoo me masiyaa yuwa uduma kutuu gaaseagoo to mee kuwa
imam bagee yuwa paagoo aii manegee siyaa. Musa me menaa yiba kisee
okoo aii manegee taai see menaa ebeamaata. Israel bagee okoo uduma
ena tomaa, okoo uduma Abraham me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa kiya
imam bagee yuwa me okoo paagoo kaama kisee aii masegee siyaa.
6 Kiya Melkisedek mee gaayu ko waa Lewi apaa kaa mée to se kiya waa
Abraham paagoo kaama kutuu gaaseagoo to mee maseta. Maseta kaama
Ogatamee paagoo Abraham wa kaa daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi
menaa yaaseta. Idukaa Ogatamee me Abraham paagoo kisee menaa aseta
see see Melkisedek wa me miya kisee Abraham kaa yaaseta.
7 Kisee daamaa yaukuwaaniyaabuusi naadi menaa yaasiyaa mée mee
peenaa ebo yoka wa me mee peenaa peedi see mée to kaa kuwa menaa
yaasiyaa ii see kuwa inii uduma nekeeniyaa.

---

* **6:19** Ogatamee me ee yiba semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata dokaa da mee inii miya kitaa daba seemiyaa mokoo see menaa mee ko idukaa Ogatamee me ee yiba semoo yiba yaato kiwisi ena agoo, Ogatamee ma aadee taa see yoo, esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo. Kiyoo Ebo Imam see mée to wa too seemiyaa, apanaa bagee yuwa se seemiyaayaa. Kiya Yesus Waa mée yaboota kemaata inii Wa kaa dimi kotopiwoo naadi kaama inii miya Ogatamee ma aadee taano see naadi kitaa daba seemiyaa mokoo, see menaa kuwa. **6:20** Ibr 10:19-21 **7:2** Kej 14:17-20

8 Bedaa imam bagee yuwa gaayu ko okoo kutuu gaaseagoo to mee
masegee siyaa kiya okoo miya mée tomaa yoka booyaa. Kiya Melkisedek
mee ko kisee taa. Waa miya kutuu gaaseagoo to mee maseta kiya waa
boota see menaa kuwa ebeano taa yoka waa aya toowooki see menaa kuwa
wegawoo siyaa.
9 Bedaa Lewi apaa kaa bagee kuwa okoo kutuu gaaseagoo to mee
masegee siyaa kiya Lewi wa me Abraham mee doodoo Melkisedek paagoo
kutuu gaaseagoo to mee manta, kisee menaa kuwa miya wegayaa mokoo.
10 Mikee, Lewi waa kabaano taa kaa wa beemu Abraham maa da yiba
tota kaboo Abraham mee Melkisedek ma aadoo seta.*

Harun mee Ebo Imam see mée kiya Kristus mee Esee Ebo Imam see Mée ii see kuwa nekeeniino menaa

11 Idukaa Ogatamee me "Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see deewoosi
naadi menaa kuwa Israel bagee paagoo manta kaboo da imam bagee yuwa
me mée me pedeo yuwa taa kisi naadi deewoo siyaa menaa kuwa miya
Lewi apaa kaa bagee paagoo manta. Kiya kuwa imam kaa menaa doodoo
inii kaa pedeo ena ma taa see bagee mée se kiyaayaa yoka Ogatamee me
apanaa Ebo Imam see Mée ena gaano pedeo see wegata, Lewi apaa kaa
bagee Harun mee see see mée ena mee se kiya Melkisedek mee see see
Mée ena gaano pedeo see wegata. Kuwa idukaa imam kaa menaa doodoo
inii daamaa too mée kiyaata naaki Wa me apanaa Ebo Imam ena mee
gaano pedeo, see menaa kuwa wegayaa ye? Kisee se wegayaa.
12 Wa me apanaa Ebo Imam gaano pedeo see wegata menaa mee ko
kuwa Lewi apaa kaa ebo imam bagee me komoo apanaa apaa kaa mée
me masiyu ko kuwa idukaa Lewi kaa imam bagee me deewoo seta menaa
kuwa miya apanaa gipii see menaa ma aapeka taano gaano pedeo.
13 Mee apanaa apaa kaa ebo imam bagee ena mee see wegata mee ko
Lewi apaa kaa mée ena mee se kiya apanaa apaa kaa Mée yoka Waa ma
apaa kaa bagee ena ma Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo
kiyoo Ogatamee kaa agiyoo yaukuwaano taa keta.
14 Mikee, inii epoo Mée Tuhan mee ko Yehuda apaa kaa Mée see kuwa inii
ipi. Kiya Musa me Yehuda apaa kaa bagee kuwa miya imam bagee kiyaa
see menaa kuwa wa me wegaano taa yoka Tuhan Waa gipii see Imam see
Mée ena keta ii see kuwa inii nekeeniyaa.
15 Waa Melkisedek see see Imam bagee ena keta kemaata inii me mikee,
kuwa idukaa Ebo Imam bagee yuwa ma aapeka seta ii see kuwa daamaa
awee da kaa nekeeniyaa.
16 Waa imam bagee ena keta mee ko mée me menaa doodoo se, Lewi
apaa kaa bagee kuwa too imam bagee kiyaa see aseta menaa kuwa doodoo
se. Kiya Wa me iminoo miya, iminoo miya toono too pesee da mee se taa
kiyaayaa kuwa me Imam bagee ena keta.
17 Kisee Wa kaa menaa kuwa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata, mee
ko kisee:
"Aa ko Imam see Mée, kisee too iminoo miya, iminoo miya,
idukaa Melkisedek mee see see Imam see Mée to mee" see menaa
ebeamaata. *Mzm 110:4*

* **7:10** Lewi apaa kaa bagee kuwa ko Israel bagee yuwa me maseta agiyoo uduma kutuu gaaseagoo to mee okoo manegee seta. Idukaa Abraham me Melkisedek paagoo kutuu gaaseagoo to mee manta kemaata Lewi ma, wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa ma okoo miya, okoo uduma kabaano taa kiya Lewi me wa beemu Abraham doodoo Melkisedek kisee agiyoo manta mokoo. Kisee kemaata Lewi apaa kaa bagee kuwa peedi, Melkisedek mee esee ebo, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

18 Mee kaama kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa pesee taa, inii
daamaa mée kiyaano iyo see menaa kemaata amoo-ekeata.
19 Mikee, Musa me menaa deewoo seta kuwa kaa Ogatamee emaa dagii
da kaa pedeo taa see bagee ena ma agoo kiyaano taa. Eto ko inii kuwa
menaa kaa dimi se kotopetaata esee daamaa gipii see menaa kuwa kaa too
dimi kotopiwoo siyaa. Inii kuwa menaa doodoo Ogatamee paagoo ekaapa
pe-seameamaayaa.

20 Apanaa imam bagee yuwa gaayu ko Ogatamee me "Taa ma taa aa
imam see mée katuyaaga" see menaa kuwa okoo paagoo asiino taa. Mikee,
imam bagee kuwa uduma kisee menaa asiino taa kaa tuyaabuu siwoo seta.
21 Kiya Yesus mee gaayu ko Ogatamee me Waa asiino, "Taa ma taa Aa
Imam see Mée katuyaaga" see aseta. Wa me menaa kuwa ko kisee:

"TUHAN me wegaano, 'Aa ko taa ma taa Imam see Mée, kisee too iminoo
miya, iminoo miya' see wegata yoka

mee kaama too Waa dimi daamaata kaama kuwa menaa ekeasiino ko daa"
Mzm 110:4
see menaa ebeamaata.
22 Kuwa me kemaata idukaa Ogatamee me Waa ma, Israel bagee yuwa ma
enaataa aagadime seta menaa kuwa ena. Kiya kuwa etokaa Waa ma, mée
ma enaataa aagadime seta menaa kuwa gaayu ko mee asii esee daamaa
menaa. Kuwa gipii see menaa kuwa daamaa mée yaukuwaaniyaabuu
siwoo siyaa Mée mee ko Yesus mee.

23 Bedaa kisee miya idukaa imam bagee kuwa ko okoo boowoo seta
kemaata okoo me komoo apanaa imam bagee masisi naadi okoo mée eebaa
tuyaabuu siwoo seta.
24 Kiya Yesus mee iminoo miya, iminoo miya kisee too toono too kuwa
me Wa komoo apanaa bagee se masiyaa, Waa kisee too Imam see Mée
mokoo toowoo siyaa.
25 Kuwa me kemaata Waa doodoo Ogatamee paagoo ekaapa seamea-
maayaa bagee kuwa Wa me okoo taa ma taa daba daagimaa peeyaabuu
siyaa. Wa me Ogatamee paagoo okoo kaa yaidimegee taano see naadi kisee
too toowoo see Mée.
26 Ebo Imam mee see see inii gaano pedeo. Mikee, Waa ko pedeo ena ma
taa see kaa wa too wigintaata Mée. Wa kaa pedeo menaa ena miya taa,
daamaa too see Mée mee. Waa pedeo bagee ma aagadi-maagadi taano taa,
kisee wigintaata kaama epo kakadee yuwa asii asii-sege siyaata Mée mee.
27 Waa imam bagee apanaa yuwa mokoo see see se. Okoo egapii gakata
okoo me pedeo yuwa kaa Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee segee siyaa,
mee kaama too apanaa bagee okoo me pedeo yuwa kaa agiyoo yakupi-
manee siyaa, kisee too ukuwagee siwoo siyaa. Kiya Yesus Wa me kisee se
ukuwayaa. Waa kupi-manee siyaa agiyoo see see kaagaa ena too too Waa
ekaato ekega-maneeta kemaata sikii. Mee kaama wodoo Waa ekaato se
ekegataayaa, kisee too iminoo miya, iminoo miya.
28 Musa me deewoo siyaa menaa doodoo ebo imam tuyaata bagee kuwa
ko mée tomaa yoka dabaa see bagee yuwa. Kiya kuwa menaa deewoo siyaa
begaa da omekomeeta wodoo Ebo Imam tuyaata Mée mee ena. Ogatamee
me "Taa ma taa Yogamee mee Ebo Imam tuyaaga" see aseta kemaata
Yogamee mee sikii, pedeo ena ma taa see Mée Ebo Imam kiyaata, kisee
too iminoo miya, iminoo miya.

7:18 Rom 8:3

8

Eto mee gipii see menaa meta begaa kaa Ebo Imam mee ko Yesus mee ii see nekeeniino menaa

1 Kuwa inii me kiiwegataa sepe menaa kuwa uduma mena nekeeniino
yaato ko kisee: Ebo Imam mee mokoo see Mée ena inii agoo. Mee ko Waa
epoo to wodoo Se-ebo, We-ebo Ogatamee me ebo animagaano yoo dagi
yagaa yaato animaata totaaki Mée mee.
2 Waa Ogatamee me pedeo ena ma taa kaa daamaa wigintaata ee to yiba
agiyoo yaokagee see Mée. Mee ee mee ko wa too ena, magaa da kaa doka
ee mee see see se, mée me maataata ee mee se kiya esee mikee see doka
ee mee, Tuhan Wa me too maataata ee mee.*
3 Mikee, Ebo Imam bagee gaayu ko okoo mée gakata Ogatamee paagoo
kupi-manee siyaa agiyoo ma, apanaa kuwa see see agiyoo ma kuwa ekega-
manee segeesi naadi tuyaata. Mee see see inii me Ebo Imam Yesus Wa me
miya agiyoo ena ekega-maniino gaano pedeo.
4 Kiya Waa magaa da kaa imam bagee ena se. Magaa da kaa imam bagee
kuwa okoo me Musa me menaa doodoo agiyoo ekega-manee siyaa. Kisee
bagee kuwa topea yoka Yesus mee magaa da kaa tookee naaki Waa okoo
see see imam bagee ena se kiyaa.
5 Magaa da kaa imam bagee gaayu ko okoo Ogatamee me magaa da
kaa ee to mee yiba agiyoo yaokagee see bagee. Mee ee mee ko epoo to
wodoo yaato ee to ebea-ebea da mee, ayayaa da mokoo see ee to. Mikee,
Musa me mee doka ee magaano see koo seta kaboo Ogatamee me waa
asiino, "Daamaa nekeenii: Mee ee mee ko Ani me maga bagoo to kaa aa
kadeeyaama ebea-ebea da mee doodoo too magaai" see aseta kemaata mee
ee mee maa ee se, aii ebea-ebea da too. Mee ee yiba imam bagee yuwa me
agiyoo yaokagee see.
6 Kiya Yesus mee gaayu ko Wa me eto mee yaokagee siyaa agiyoo
kuwa esee ebo. Mee ko Ogatamee me eto mee "Anii taa ma taa kisee
kiukuwaapa, kisee kiukuwaaniyaabuu taapa" see mée aseta menaa kuwa
esee ebo, kuwa Wa me idukaa Israel bagee paagoo aseta menaa kuwa see
see se. Kisee kemaata Wa me eto mee Waa ma, mée ma enaataa aagadime
tagaano see menaa kuwa miya esee ebo, kuwa idukaa Waa ma, Israel
bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta menaa kuwa
see see se. Kuwa etokaa menaa kuwa Wa me Yesus doodoo daamaa mée
yaukuwaaniyaabuuki.
7 Mikee, kuwa idukaa Ogatamee Wa me Israel bagee yuwa ma enaataa
aagadime tagaano see naadi aseta menaa petamanii yuwa kuwa sikii taa.
Sikii naaki Waa mée ma enaataa aagadime tagaano menaa wiyaagoo to
mee gaano pedeo see taa kiyaa.
8 Kiya Ogatamee me mée yuwa dimi pedeo yoka see deeta kaama aseta
menaa mee ko kisee:
"Taa ma taa mona naagoo ko Anii ma, Yehuda apaa kaa bagee ma, apanaa
Israel bagee yuwa ma inii paaya enaataa aagadime tagaano menaa
mee, gipii see menaa mee epeekaa agoo kiyaata.
9 Kuwa menaa kuwa ko Anii idukaa okoo me bagee yuwa ma enaataa
aagadime tagaano see naadi aseta menaa kuwa see see taa kaata.

---

* **8:2** Idukaa Ogatamee me oma ee mee Yerusalem magaa kaa magaano taa kaboo Israel bagee me doka ee ena maataata kaama kiyoo pe-maataa, pogataa, kisee senaa segee seta. Mee doka ee yiba Israel kaa imam bagee me agiyoo yaokagee siwoo seta. **8:5** Kel 25:40

Mee ko idukaa Ani me okoo yagaa daamaa peneata Mesir magaa kaa kaama eepeeta kiya
Ani me okoo ma aagadime tagaano see naadi aseta menaa kuwa okoo me wisintaata kaama daamaa nadoowoo taano taa kemaata Ani me miya okoo wisintaata" see kuwa Tuhan me aseta.
10 Kiya bedaa Tuhan me asiino, "Epeekaa mona naagoo ko Anii okoo ma enaataa aagadime tagaano see naadi asiita menaa kuwa ko kisee:
'Ni me okoo deewoosi naadi maniita menaa kuwa Anii okoo me dimii yiba daamaa yamagaata, okoo me dimii yiba daamaa yaebeamagaata.
Anii okoo me Eboo Ogatamee kaata, bedaa okoo Ni me bagee kaatagea.
11 Kuwa kaboo da mée waa ena me waa ma ena tomaa kaa bagee paagoo Tuhan ipi kisi naadi menaa se tupiitagea,
bedaa waa ma ena kenaa bagee paagoo miya "Tuhan mee ipi kaai" see kuwa se asiitagea.
Okoo ebo, peedi uduma Anii daamaa naipi kaatagea yoka kisee menaa se aasee taatagea.
12 Mikee, okoo me pedeo dimii ma, pedeo ukuwata agiyoo ma kuwa Ani me epa yaekeasiita,
bedaa okoo me pedeo yuwa kuwa Anii si yaneke-nekee taata' see aseta" see menaa ebeamaata. *Yer 31:31-34*
13 Ogatamee me "Anii okoo ma enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa agoo kiyaata" see aseta menaa mee ko Wa me idukaa okoo ma enaataa aagadi seta menaa petamanii yuwa kuwa nuku yoka se doowoo siyaa. Kisee nuku see menaa kuwa taa kaano see koo taaka.

9

Idukaa Ogatamee me ee yiba agiyoo yaukuwagee seta kaa menaa

1 Idukaa Ogatamee Wa me Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi aseta menaa petamanii yuwa kuwa manta kaboo da okoo me mee ee yiba Waa kisee ebo ekee, yaapaagee see kaa yaukuwawoo taai naadi menaa kuwa miya okoo paagoo ase-manee seta. Mee doka ee mee ko mée me maataata ee.
2 Mee doka ee yiba kiwisi wiya agoo. Kiwisi nakaa mee kaa kiyoo ko pelita biyaa maagee yoo agoo, bedaa roti ma, Ogatamee paagoo roti ekega-manee taa see yoo ma kuwa miya tota. Mee kiwisii to mee ekaa da ko wa too wigintaata pedeo see taa see yoo. 3 Mee kiwisii to mee kenee to kaa wasitaata dokaa da agoo, bedaa semoo yiba yaato kiwisii to mee kenee to kaa wasitaata dokaa wiyaagoo to mee tota. Mee kiwisii to mee ekaa da ko esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo.
4 Mee kiwisi yiba wunu daamaa peesi naadi agiyoo biyaa kaa yabonee taa see yoo agoo, emas kaa ukuwata keagee da mee. Bedaa piya gupuma ena, emas me too uduma tabineeii semaata kaama kiyoo pe-ekeata. Ogatamee Waa Israel bagee yuwa ma enaataa aagadime tagaano see naadi ebeamaata menaa kuwa kiyoo awisi naadi ukuwata. Mee piya gupumaa to yiba ko emas otaawee ena yiba manna see agiyoo kuwa miya awemaata tota. Harun wa me tamoo da mee, iye mugumeta see tamoo da mee miya kiyoo tota. Bedaa Ogatamee me mena kamu gaasi kuwa oma tabegea wiya kaa ebeamaata menaa kuwa miya mee yiba awemaata tota.
5 Mee piya gupumaa to dagii da kaa ko Kerub see malaikat bagee ebea-ebea wiya kiyoo tota, Ogatamee mee Asii-sege see Mée kiyoo tupi ii see

8:13 Luk 22:20, 1Kor 11:25 **9:2** Kel 25:23–26:33 **9:4** Kel 16:33, 25:10-16, Bil 17:8-10

kuwa nekeensi naadi ebea-ebea see agiyoo wiya kuwa. Ekea kidikaa
yuwa petaata piya gupumaa to pe-takiinta. Piya gupumaa to dagii da
kaa kiyoo ko mée yuwa Ogatamee ma emee-emee taa see yoo. Kiya kisee
menaa kuwa uduma kisee yoka, kisee yoka see kuwa inii eto kiipaa se
wegamaayaa.*
6 Kuwa kisega agiyoo kuwa ko imam bagee yuwa me mee doka ee
yiba daamaa ipiipii seta agiyoo yuwa. Ipiipii semaata kaama okoo me
ukuwayaa agiyoo ukuwaano see naadi okoo egapii gakata kiwisi nakaa
mee yiba seemegee seta.
7 Kiya semoo yiba yaato kiwisi wiyaagoo to mee gaayu ko Ebo Imam
see mée wa too tahun ena yiba kaagaa ena too too seemeta. Waa tadaa
ma dooyu too kiyoo seemeta. Kuwa tadaa kuwa waa ekaato keta wa me
pedeo yuwa kaa Ogatamee paagoo ekega-manee seta, bedaa kiyoo kaama
mée apanaa yuwa okoo me ewo kaa pedeo ukuwata agiyoo kuwa kaa miya
tadaa yaekega-manee seta.
8 Kisee agiyoo ukuwagee seta menaa doodoo Roh Kudus me inii awee da
kaa ipi mée kiyaano menaa kuwa ko kisee: Kiwisi nakaa mee tota kemaata
inii mee semoo yiba yaato esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see
kiwisii to yibaa taa seemaano ko iyo, etaa da mee kabaano taa mokoo, see
kuwa inii daamaa nekeeniyaa.†
9 Kuwa mee doka ee yiba ukuwawoo seta menaa kuwa ko inii eto mee
begaa kaa ukuwayaa agiyoo ebea-ebea, mee ko kisee: Idukaa mée me
Ogatamee paagoo aii manta agiyoo yuwa ma, kupi-manee seta agiyoo
yuwa ma kuwa manegee siwoo seta kiya okoo dimi mena yaato daamaa
yakiyaano ko iyo.‡
10 Kuwa idukaa ukuwagee siwoo seta agiyoo kuwa ko má yaato agiyoo
kuwa kaa too deewoo seta menaa yuwa. Kuwa ko naano agiyoo kaa menaa
ma, naano uwoo kaa menaa ma, bedaa mée me tuunuu sepea yuwa uwo
wetogekomee siyaa tomaa-tomaa yuwa miya, kisee má yaato deewoo seta
menaa yuwa. Mée me kisee menaa deewoo seta kiya Ogatamee me kuwa
menaa gipii kiyaata kaama wodoo kuwa idukaa menaa yuwa se doowoo
siyaa.

Ogatamee me mée ma enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa kuwa Kristus doodoo mée yamiyaata menaa

11 Kuwa idukaa menaa kuwa kisee kiya Kristus Waa meemaata kaama
Ebo Imam see Mée keta. Mee ko inii daamaa mée kiyaano agiyoo kuwa
Waa doodoo daamaa mée yamiyaano see naadi Ebo Imam see Mée keta.
Waa Ebo Imam see Mée keta kaama Waa Ogatamee me doka ee yiba kitaa
seemaano taa. Wa me nakaayoo ogaataata magaa kaa kisee mée me yagaa
me magata ee yiba kitaa seemaano taa kiya apanaa ee ena, mee asii esee
asii-sege pedeo ena ma taa see ee yiba kitaa seemeta.

---

* **9:5** Piya gupumaa to dagii da kaa kiyoo ko mée yuwa Ogatamee ma emee-emee taano yoo, see mee ko woda tadaa kabagekomee naadi kaama Ogatamee me mée me pedeo yuwa epa yaekeata okoo ma emee-emee siyaayaa yoo, see mee. **9:5** Kel 25:18-22 **9:6** Bil 18:2-6 **9:7** Im 16:15-16
† **9:8** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko mee doka ee mee tota kemaata inii Ogatamee paagoo ekaapa seameamaano kuwa iyo. Mee ko Yahudi kaa imam bagee yuwa okoo me agiyoo kiyoo ukuwagee seta kuwa me inii Ogatamee paagoo poono etaa da taameenta mokoo.
‡ **9:9** Kuwa ekega-manee seta agiyoo kuwa me okoo dimi mena yaato daamaa yakiyaano iyo see menaa mee ko mée me kuwa agiyoo ekega-maneeta kaama okoo me 'Anii pedeo ukuwaga nao' see dimii mee taa kiyaano taa topa yoka kuwa ekega-manee seta agiyoo yuwa me okoo dimi mena yaato daamaa se kiyaayaa ii see kuwa inii nekeeniyaa.

12 Waa mee ee yiba seemeta mee ko kaagaa ena too too. Waa mee ee yiba
semoo yiba yaato esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see kiwisii to
yiba seemeta. Kiyoo seemeta mee ko Wa me pai kambing wodaa tadaa ma,
sapi wodaa poodu tadaa ma kuwa dogaano taa. Kiya Waa ekaato tadaa
aii ekega-maniino see naadi kiyoo seemeta. Wa me kisee Waa ekaato aii
ekega-maneeta kemaata inii daba mée daagimaa peeyaabuu seta, kisee too
iminoo miya, iminoo miya toono too.
13 Idukaa ko Ogatamee me menaa tuunuu seta bagee kuwa okoo kaa
pedeo menaa agoo naadi kaama pai kambing wodaa tadaa ma, pai sapi
wodaa tadaa ma, bedaa sapi wodaa poodu biyaa kaa pooniyaata kaama
aguu yuwa kuwa miya peenaa masegeeta okoo mena tuunuu seta bagee
yuwa kaa yagoesipigii seta. Kuwa me kemaata má yaato ko daamaa too,
pedeo taa kiyaata. Okoo me tuunuu sepea yuwa kuwa kaa okoo pedeo se
kiyaayaa, kisee idukaa ukuwagee siwoo seta.
14 Kuwa tadaa, kuwa agiyoo kuwa me okoo má yaato kisee daamaa too,
pedeo taa kiyaata kiya Kristus Wa me tadaa kuwa me usiyaato ko mee
asii esee daamaa. Mee ko Wa me tadaa me inii me otoopa pedeo agiyoo
ukuwagee seta yuwa kaa menaa kuwa mée yataa kiyaata kaama inii dimi
mena yaato miya mée yawetogekomee siyaa. Kristus Waa iminoo miya,
iminoo miya toono too Mée Roh pesee da doodoo Waa pedeo ena ma
taa kaa ekaato Ogatamee paagoo ekegataata. Toono too Mée Ogatamee
mee inii ebo ekee, yaapaageesi naadi Wa me kisee inii kaa daamaa mée
yaukuwata.
15 Kristus me kisee mée yaukuwata kemaata Waa doodoo Ogatamee
me mée ma enaataa aagadime tagaano see naadi gipii see menaa kuwa
daamaa mée yamiyaata. Kuwa idukaa Wa me mée ma enaataa aagadime
seta menaa petamanii yuwa tuunuu seta bagee kuwa okoo daba daagimaa
peeyaasi naadi Kristus me okoo kaa yaboota. Mee ko Ogatamee me kuwa
Ni paagoo nameei see aseta bagee okoo me kuwa Wa me Anii taa ma taa
kisee okoo daamaa maniita see aseta agiyoo kuwa iminoo miya, iminoo
miya masiwoosi naadi kuwa Wa me mée ma enaataa aagadime tagaano
see naadi gipii see menaa kuwa Kristus me mée yamiyaata.
16 Ebea-ebea menaa ena mee ko kisee: mée waa ena boopi ko wa me
bogaano taa miyoo wa me kapoge kaa "Anii boota wodoo ni me agiyoo
kuwa kisee namanii, kisee nawudii" see ebeamaata doodoo yamaniyaa.
Waa mikee boopi gaayu too kisee yawudiyaa.
17 Waa aya tuyaa kaboo si yawudiyaa. Waa booyaa naagoo too wa me
kisee namanii, kisee nawudii see ebeamaata menaa doodoo yaukuwayaa.
18 Idukaa Ogatamee me mée ma enaataa aagadime tagaano see naadi
ebeamaata menaa petamanii yuwa kuwa miya kisee. Agiyoo ena boota
kaama kuwa menaa mée ma enaataa aagadi seta kaama doowoo seta.
Boota agiyoo tadaa kuwa peeyaano taa kaa kuwa menaa mée ma se aagadi
seta se doowoo siyaa.
19 Idukaa Musa me kisee ukuwata. Wa me Israel bagee uduma paagoo
"Kisee ukuwaai, kisee se ukuwaai" see deewoo seta menaa kuwa uduma
eewegakomeeta kaama waa sapi wodaa poodu tadaa ma, pai kambing
tadaa ma kuwa masegeeta kaama uwo ma aatogo-maatogo seta. Kiyoo
kaama wa me paayee epoo see domba iyuu ma, hisop boo ukuu ena ma
kuwa masegeeta kaama enaataa kuwa uwoo yiba tokoata mee deewoo seta
menaa ebeamaata kapogee da kaa miya goesipigii seta, mée uduma kaa
miya goesipigii seta.

9:14 Tit 2:14, 1Pet 1:18-19

20 Musa me kisee goesipigii seta kaama wegata menaa ko "Kuwa tadaa
kuwa ko ikii ma, TUHAN ma, Wa me kuwa deewoosi naadi kisigi menaa ma
kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi peeyaata tadaa kuwa" see wegata.
21 Musa me kuwa menaa wegamaata kaama wa me mee Ogatamee me
doka ee mee kaa miya tadaa goesipigii seta, bedaa mee ee yiba Ogatamee
ebo ekee, yaapaagee siyaa kaboo ee yiba ekee taa see agiyoo-pagiyoo kuwa
kaa miya tadaa goesipigii seta.
22 Mikee, kuwa idukaa deewoo seta menaa yiba ebeamaata see see
kuwa Wa me ee yiba ekee seta agiyoo-pagiyoo kuwa eebaa yaato tadaa
me goesipigii naadi kaama daamaa wa too pe-wigintaata. Bedaa tadaa si
yakabagiyu ko mée me pedeo yuwa kuwa miya epa si yaekeasiyaa.

Kristus Waa ekaato ekegataata kemaata mée me pedeo yuwa epa yaekeata menaa

23 Magaa da kaa doka ee mee ma, mee ee yiba agiyoo-pagiyoo yuwa
ma kuwa ko epoo to wodoo ee ma, kiyoo agiyoo-pagiyoo yuwa ma kuwa
ebea-ebea. Kuwa magaa da kaa ee kaa agiyoo kuwa gaayu ko wugi-manee
siyaa agiyoo tadaa me too pedeo taa kiyaata kaama daamaa wa too pe-
wigintagaano gaano pedeo. Kiya epoo to wodoo agiyoo kuwa wa too pe-
wigintagaano mee ko mee asii esee daamaa agiyoo me too ekega-manee
taano gaano pedeo.
24 Mikee, Kristus Waa magaa da kaa mée me yagaa me magata ee mee
yiba seemaano taa. Mee doka ee mee ko epoo to wodoo ee ebea-ebea da
too kemaata Waa kiyoo seemeta se kiya epoo to wodoo kiyoo ki seemeta
kaama eto Ogatamee paagoo inii kaa mée yaidimegee siwooki.
25 Ebo Imam see mée to me ukuwaa-ukuwaa kuwa Kristus me ukuwaano
taa. Ebo Imam see mée to gaayu ko waa Ogatamee me ee yiba kaagaa
eebaa seemegee siyaa. Waa ekaato tadaa ma seemaakee se kiya tahun
gakata woda tadaa doodoota mee ee yiba esee wa too wigintaata pedeo
ena ma taa see yoo kiyoo seemegee siyaa. Kiya Kristus mee gaayu ko kisee
taa. Inii me pedeo yuwa kaa Waa ekaato kaagaa eebaa ekegataata mée
kaa yabogaano see naadi seemegee taano taa.
26 Wa me kaagaa ena too too mée yaekegataata mee sikii taa naaki uwoo
to, magaa to ogaataata kaama mée me pedeo ukuwawoo seta yuwa kuwa
kaa Waa kaagaa eebaa boodi yaabaagee siwoo siyaa. Kiya kisee taa. Eto
wodopasi begaa kaa Waa kaagaa ena too too awee da kaa keta kaama Waa
ekaato ekega-maneekee kaa mée me pedeo yuwa mée yawonakomee seta.
27 Ogatamee me gaata dimii mee ko kisee: mée tomaa yuwa okoo mée
gakata kaagaa ena too too booyaa. Kiyoo kaama okoo kaa daamaa, pedeo
see kuwa yawegamaata kaama okoo pe-wigintaayaa.
28 Mee mokoo miya Kristus Wa me mée eebaa okoo me pedeo yuwa
yadogaano see naadi kaagaa ena too too Waa ekaato ekegataata. Bedaa
Waa wiyaagoo to ma awee da kaa kaatagi mee ko mée me pedeo yuwa
yadogaano see naadi se kiya Waa ede ma, ede ma diitoo siwoo siyaa bagee
yuwa daba daagimaa peeyaano see naadi meetagi.

10

Idukaa Ogatamee paagoo ekega-manee seta agiyoo kuwa sikii taa naadi Kristus Waa ekaato ekegataata menaa

---

9:20 Kel 24:6-8 **9:22** Im 17:11 **9:28** Yes 53:12, Mat 20:28, Tit 2:11-13, 1Pet 3:18

1 Kuwa idukaa deewoo seta menaa kuwa ko eto inii daba mée daagimaa
peeyaano menaa kuwa imii da se kiya kuwa etokaa daamaa menaa mée
yamiyaano taa kaboo ayayaa da deeyaa-deeyaa mokoo see menaa kuwa
too. Kisee kemaata kuwa menaa doodoo inii sikii, inii pedeo taa see bagee
mée kiyaano ko iyo. Kuwa Ogatamee ebo ekee, yaapaagee taano see naadi
Wa paagoo miyaa bagee kuwa okoo me kuwa Wa paagoo kupi-manee siyaa
agiyoo yuwa tahun gakata kisee too manegee siwoo segee siyaa kiya okoo
daamaa too se kiyaayaa.
2 Kuwa Ogatamee paagoo kupi-manee seta agiyoo kuwa me mée me
pedeo yuwa mikee yataa kiyaata kaama okoo me pedeo yuwa kaa dimi
se gaagaa seta naaki mee kaama wodoo kuwa kupi-manee siyaa agiyoo
kuwa se manegee siyaa, ekeasiyaa.
3 Kiya mée me okoo me pedeo yuwa kaa dimi gaagaa siyaa kuwa taa
kaano taa kemaata tahun gakata kuwa agiyoo kupi-manee segee siyaa.
Kuwa me kaama okoo me pedeo yuwa kuwa neke-nekee siwoo siyaa.
4 Mikee, pai sapi wodaa tadaa ma, pai kambing wodaa tadaa ma kuwa
me mée me pedeo yuwa mée si yawonamaayaa.
5 Kisee kemaata Kristus magaa da kaa meemaata kaama Wa me
Ogatamee aseta menaa mee ko kisee:
"A paagoo kupi-manee siyaa agiyoo ma, apanaa ekega-manee siyaa agiyoo
ma kuwa
A me ede see taa kiya má ena A me naipiipii semaage.
6 Biyaa kaa pooniyaayaa agiyoo ma, mée me pedeo yuwa kaa yakupi-
manee siyaa agiyoo ma kuwa miya Aa dimi se wikii-wikii siyaa.
7 Bedaa Ani me kasiino ko:
'Ni me Eboo Ogatamee, mikee, Anii meemaata topa.
A me gaata dimii mee too kaukuwaano see naadi meemaaga.
Kapoge yiba Ani kaa naebeamaata kaama wegawoo seta menaa kuwa
doodoo Anii kaukuwaapa' see kasega" see aseta.* *Mzm 40:7-9*
8 Kuwa Kristus me aseta menaa kuwa petamanii menaa da mee gaayu
ko kisee: "A paagoo kupi-manee siyaa agiyoo ma, apanaa ekega-manee
siyaa agiyoo ma, biyaa kaa pooniyaayaa agiyoo ma, mée me pedeo yuwa
kaa yakupi-manee siyaa agiyoo ma kuwa uduma A me ede see taa" see
kuwa Wa me aseta. Kuwa agiyoo kuwa Musa me menaa yiba kupi-manee
siwoo taai see menaa agoo naadi kaama mée me kisee ukuwawoo seta
kiya Kristus me kuwa agiyoo kuwa kaa "Aa dimi se wikii-wikii siyaa" see
aseta.
9 Kiyoo kaama Wa me aseta menaa ko "Ni me Eboo Ogatamee, mikee,
Anii meemaata topa. A me gaata dimii mee too kaukuwaano see naadi
meemaaga" see aseta. Kisee kemaata Ogatamee me kuwa petamanii kupi-
manee siwoo taai see menaa kuwa wonataata kaama kuwa wiyaagoo to
Kristus Waa ekaato ekega-maneeta menaa kuwa mee komoo tuyaata.
10 Wa me Ogatamee me gaata dimii mee yaukuwataata kemaata Waa
ekaato maa to kaagaa ena too too Ogatamee paagoo ekega-maneeta. Mee
doodoo inii me pedeo yuwa mée yawetogekomeeta kaama inii daamaa wa
too mée wigintaata topea, kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too.

10:1 Kol 2:17 * **10:7** Kristus me "Má ena A me naipiipii semaage" see aseta menaa mee mena nekeeniino yaato ko Waa magaa da kaa meemaata kaama Waa magaa da kaa bagee mokoo keta. Waa Ogatamee me ede gaayaa agiyoo ukuwaano see naadi meta yoka Wa me Ogatamee paagoo agiyoo ekega-manee seta se kiya Waa ekaato maa to mee too, mee yaipiipii seta maa to mee ekega-maneeta, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

11 Yahudi kaa imam bagee yuwa gaayu ko okoo mée gakata okoo me
yaukuwayaa agiyoo kuwa egapii gakata yaukuwagee siyaa. Okoo me kupi-
manee siyaa agiyoo kuwa kaagaa eebaa kisee too kupi-manee siwoo segee
see. Kisee kiya kuwa kupi-manee siyaa agiyoo kuwa me mée me pedeo
yuwa kuwa si yawonamaayaa.
12 Kiya Kristus mee gaayu ko mée me pedeo yuwa kaa Waa kaagaa ena
too too Waa ekaato ekega-maneeta kaama Ogatamee me dagi yagaa yaato
animaata tupi, kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too.
13 Waa kiyoo animaata kaama eto diitoo siwooki, kisee too Waa ma yape
kiyaa bagee yuwa uduma Wa me badoo da miyoo taa Ogatamee me daba,
peedi yaekeasiitagi yoo too.
14 Mikee, Kristus kaagaa ena too too Waa ekaato ekega-maneeta kemaata
mée me pedeo yuwa yataa kiyaata okoo daamaa wa too pe-wigintaata
topea. Kuwa bagee kuwa Wa me okoo sikii, daamaa too yakiyaabuu
semaata topea, kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too.
15 Inii kuwa mikee menaa ii see gaasi naadi Roh Kudus me miya idukaa
menaa ena doodoo inii mée asiino, mee ko kisee:
16 "Tuhan me wegata menaa ko:
Monaa da kaa kega naagoo Anii okoo ma enaataa aagadime tagaano see
naadi asiita menaa kuwa ko kisee:
'Ni me menaa kuwa okoo daamaa nadeewoosi naadi Anii kuwa menaa
okoo me dimii yiba yamagaata, okoo me dimii yiba yaebeamagaata'
see menaa kuwa" see wegata.
Bedaa Wa me wegata menaa ko kisee:
17 "Okoo me pedeo dimii gaawoo seta yuwa ma, pedeo agiyoo ukuwawoo
seta yuwa ma kuwa uduma Anii si yaneke-nekee taapa" see wegata.
Yer 31:33-34
18 Wa me kisee wegata kemaata mée me pedeo yuwa kuwa Wa me kisee
umina epa mée yaekeata yoka eto kaama wodoo mée me pedeo yuwa kaa
ekega-manee siyaa agiyoo ena ma gaano pedeo see taa.

Makii taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

19 Neebee nokaa yuwa, eto ko Yesus Wa me tadaa mée yapeeta kemaata
inii dimi uu ma Ogatamee me ee yiba esee wa too wigintaata pedeo ena
ma taa see yoo kiyoo daba seemiyaa.
20 Mikee, inii Wa me ee yiba semoo yiba yaato kenee to kaa wasitaata
dokaa da taa kitaa daba mée seemiyaano see naadi Yesus me gipii see etaa
ena inii kaa mée yamasetaata. Mee ko Waa ekaato maa to doodoo da taa
inii toowoo siyaa etaa mee daamaa mée yamasetaata.
21 Eto ko inii Esee Ebo Imam see Mée ena agoo, mee ko Ogatamee me ee
kaa bagee me Eboo mee.
22 Wa me kisee etaa da daamaa mée yamasetaata kemaata inii Yesus
mikee nao naadi kaama dimi mena koogo makii taa see kaa Ogatamee paa-
goo ekaapa niiseameamaai. Inii yiba pedeo dimii, pedeo menaa kuwa kaa
Wa me mée yagoesipigii naadi kaama mée yawetogekomeeta. Bedaa inii
me maa da kuwa miya poodee uwoo me daamaa mée yawetogekomeeta
kaama topea yoka eto inii Wa paagoo ekaapa seameamaayaa.
23 Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaapa, kisee daamaa
kiukuwaaniyaabuu taapa" see mée aseta menaa kuwa inii daamaa
yawegawookea. Waa ko taa ma taa kisee mée yaukuwaaniyaabuu taapi
Mée yoka inii kuwa menaa maamaa niipeneasii, inii makii taa see kaa Wa
kaa too dimi niikotopiwoo, diitoo siwoo taai.

10:20 Mat 27:51, Ibr 6:19-20

24 Bedaa inii me epa aagaa see dimii ma, inii me daamaa aaukuwagee
see agiyoo ma kuwa maamaa eebaa kiwoosi naadi "Inii kisee too daamaa
niiukuwagee taai" see maamaa niiaasee taai.
25 Inii epo enaataa kutuu segee siyaa kuwa se niiekeasii. Mée noonaa me
mée kutuu segee siyaa kuwa kisee eke-eke segee see. Kiya Tuhan meetagi
monaa da mee ekaapa kega, ekaapa kega taaka see kuwa inii ipi yoka inii
dimi mena esee maamaa daamaa pesee niiaakiyaabuu siwoo taai.
26 Mee ko Tuhan Wa me mikee menaa kuwa inii daamaa topetaa, daamaa
ipi ketaa kiya bedaa mee kaama wodoo inii dimi menaa da me pedeo
agiyoo ukuwagee siyu ko kuwa pedeo yuwa nawonaapeasi naadi ekega-
manee siyaa agiyoo ena ma taa,
27 Ogatamee me pedeo nakiyaapi yaai see dimii mee too topa. Waa ma
yape kiyaa bagee yuwa Wa me ebo biyaa kaa pooniyaatagi mokoo okoo
miya kisee kaatagea.
28 Idukaa mée waa ena me Musa me menaa kuwa wisintaata kaama
pedeo agiyoo ukuwayu ko mée ekea wiya, wedo waa naa okoo me wa
me mikee kisee ukuwataaki see deepa, kisee ukuwataaki see deepa see
wegayaa yoo mee mée to waa epa se gaata booyaata.
29 Idukaa kisee bagee kuwa booyaata yoka Ogatamee Yoopaa mee
wisintaata kaama bado batagi-patagi siyaa bagee kuwa okoo kaa kuwa
asii esee pedeo agiyoo yadootaayaa, se maa? Kuwa Ogatamee ma, mée
ma, Wa me menaa ma kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi Wayoopaa
tadaa mée yapeeyaata kiya, okoo daamaa wa too wigintaata bagee kiyaata
kiya bedaa mee kaama wodoo okoo me kuwa aii otoopa agiyoo too yoka
naadi eke-bake siyu ko okoo kaa esee pedeo agiyoo yadootaayaa. Mée epa
dimii yago Mée Roh mee kisee wisineekee bagee kuwa miya kisee kaatagea.
30 Mee see see menaa kuwa idukaa miya ebeamaata. Kuwa menaa
wegata Mée mee inii ipi. Wa me menaa kuwa ko kisee: "Modee masiino
Mée mee ko Anii yoka Ani me modee masiipa" see menaa mee. Bedaa
mena ena ma kisee: "Tuhan me Wa me bagee yuwa okoo kaa daamaa,
pedeo see kuwa yawegamaata kaama okoo wigintagaatagi" see menaa mee
miya agoo yoka daamaa nekeenii.
31 Okoo Toono Too Mée Ogatamee Wa me yagaa yiba kisee okaata bagee
kuwa yaai, weda nao.
32 Idukaa Ogatamee me ikii dimi mena daamaa awee kikiyaata kaama
wodoo ometa, tota kuwa neke-nekee taai. Mee ko ikii ae-wae, dimi gaagaa
seta agiyoo kuwa esee maamaa eebaa kiya ikii koogo makii taa see kaa
toowoo semea.
33 Mikee, mée uduma emaa dagii da kaa mée me ikii kiwisinegee semea,
okoo me ikii ae-wae, boodi, kisee kikiyaabuu semea. Bedaa apanaa bagee
okoo miya kisee ae-wae, boodi abaamea kaboo ikii miya kisee okoo ma epo
enaataa boodi eeabaamea.
34 Mikee, okoo digiyoo ee yiba toogee semea bagee kuwa miya ikii me
epa nao naadi okoo ma epo enaataa ae-wae, gaagaa eesemea. Kuwa too se
kiya ikii me agiyoo-pagiyoo yuwa mée me kibe kaa oma kimasedoo peedaa
seta kaboo ikii me 'Anii kuwa asii esee daamaa agiyoo agoo, iminoo miya,
iminoo miya toowoo siyaa agiyoo kuwa topa ii' see kuwa ikii ipi. Ikii kisee
ipi kemaata kuwa oma kimasemea agiyoo kuwa yawisintaata ede ma, ede
ma too segee semea.
35 Ikii kisee daamaa dimii kaa umiwoo, toowoo semea kemaata eto ko
ikii me Kristus Wa too mikee nao see gaawoo see dimii mee se ekeasii. Ikii

10:27 2Pet 2:20-21 **10:30** Ul 32:35-36 **10:34** Mat 5:11-12, Ibr 13:14

me mikee gaawoo setaa to mokoo da mee esee ebo kaapa yoka ikii makii
taa see kaa toowoo taai.
36 Mikee, Ogatamee Wa me daamaa, ede see gaayaa agiyoo kuwa ikii
me daamaa yaukuwagee siwoo taano see naadi makii taa see kaa toowoo
taano gaano pedeo. Ikii me kisee daamaa yaukuwawoo naadi kaama Wa
me "Anii taa ma taa kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiniita" see
mée aseta agiyoo kuwa ikii daamaa masiitagea.
37 Mikee, idukaa Wa me ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Eebaa umiino taa kaa Waa meetagi see wegawoo seta Mée Waa moga
meetagi,
monaa da mee asiige see se tagaapa.
38 Ni me daamaa dimi topoo see bagee kuwa okoo me Anii mikee nagaakee
kaa daamaa toowoo taapea.
Kiya okoo metaki peaniyu ko Anii dimi wikii-wikii si yataapa" see
menaa ebeamaata. *Hab 2:3-4*
39 Kisee kiya inii ko metaki peanta kaama pedeo kiyaa bagee yuwa se
kiya Kristus mee mikee gaawoo naadi kaama daba daagimaa peeyaa bagee
yuwa.

11

Idukaa bagee yuwa okoo me mikee gaawoo seta kaa menaa

1 Mikee gaano dimii mee ko kaboo da mokoo, kuwa inii me diitoo siwoo
siyaa agiyoo kuwa taa ma taa mée yaukuwaaniyaatagi ii see gaayaa dimii
mee. Mikee gaano dimii mee me kuwa inii eto kiipaa se deeyaa agiyoo
kuwa taa ma taa kisee kaata ii see gaawoo siyaa.
2 Mikee, idukaa bagee kuwa okoo me mikee nao see gaawoo seta dimii
mee me Ogatamee me ede kaa okoo kisee bagee ii see yawegata.
3 Mikee gaano dimii mee me inii daamaa awee da kaa nekeeniyaa, mee
ko kisee: Ogatamee Waa mena wegataagi naaki se-agiyoo, we-agiyoo kuwa
uduma ogaandaa seta. Kisee kemaata kuwa eto deeyaa agiyoo-pagiyoo
kuwa ko se deeyaa agiyoo kuwa kaa kaama too ogaataata, kisee Wa me
menaa kuwa me too agoo kiyaabuu seta ii see kuwa inii nekeeniyaa.
4 Idukaa Habel mee wa me mikee gaata dimii mee me Ogatamee paagoo
esee daamaa agiyoo kupi-maneeta, Kain me ekega-maneeta agiyoo see see
se. Kuwa me kemaata Ogatamee me waa mikee, dimi topoo see mée to ii
see yawegata, wa me kupi-maneeta agiyoo mee miya dimi wikii-wikii seta.
Habel waa boota kiya wa me mikee gaakee kaa daamaa ukuwata agiyoo
mee doodoo eto miya Habel wa me inii paagoo mena daamaa wegakomee
siyaa mokoo.
5 Henok mee miya wa me mikee gaata dimii mee me waa bogaano taa kaa
badaa maageeta. Idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee: "Ogatamee
me waa badaa maageeta kemaata mée me deemagaano taa" see menaa
mee. Waa badaa maagiino taa kaa Ogatamee me waa dimi wikii-wikii seta
kemaata kisee menaa wa kaa yaebeamaata.
6 Mikee gaano dimii mee taa see gaayu ko Ogatamee dimi wikii-wikii
siyaano iyo. Mee ko okoo Wa paagoo seameamaayaa bagee kuwa okoo me
Waa tupi ii see dimii mee agoo kaano gaano pedeo. Bedaa okoo me Waa
esee maamaa abayaa bagee kuwa paagoo Waa abawoo setaa to mokoo
da mee mikee mée maniitagi ii see dimii mee miya gaawoo taano gaano
pedeo.

11:3 Kej 1:1 **11:4** Kej 4:3-10 **11:5** Kej 5:21-24

7 Nuh mee miya kisee mikee gaata. Mee ko Ogatamee me wa paagoo
"Kisee ukuwaaniita yoka a me kisee ukuwaai" see aseta agiyoo kuwa Nuh
me diino taa kaboo kiya mikee gaata. Wa me mikee gaata dimii mee
me kuwa menaa daamaa yayeeta kaama waa ma okoo tukuguu to daba
daagimaa peesi naadi kapal see komaa ena maataata. Wa me mikee gaata
dimii mee me magaa da kaa bagee kuwa dimi pedeo see bagee yuwa too
ii see kuwa awee da kaa deeyaata. Nuh mee too wa me mikee gaata dimii
mee me Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see gaata.
8 Abraham mee miya kisee mikee gaata. Mee ko Ogatamee me waa ma,
wa me asii-kaba-kaba seta bagee yuwa ma okoo nekee kisi naadi maniita
magaa mee okoo epeekaa taa ma taa masiitagea yoka naadi Abraham aa
kiyoo pooi see aseta. Kuwa aseta menaa kuwa wa me daamaa yayeeta.
Waa ewo see magaa kiya wa me mikee gaata dimii mee me kiyoo peeta.
9 Kiyoo peemaata kaama Ogatamee me asiino, "A me asii-kaba-kaba
bagee kuwa mee magaa mee epoo bagee kaatagea" see aseta menaa kuwa
waa mikee gaata. Ogatamee me Isak ma, Yakub ma wiya paagoo miya
kuwa menaa aseta. Kiya Abraham ma, ekea wiya ma okoo maga epoo
bagee taa, meekee bagee mokoo yoka kiyoo doka ee yiba kiyoo omegee,
toogee seta.
10 Kuwa kaboo da Abraham waa apanaa magaa ena ou see gaata, ebo
kota magaa, maga kaboo da pesee see magaa mee. Mee magaa mee
Ogatamee me gaata-gaata doodoo iminookaa yaato agoo kiyaatagi yoka
naadi anii kiyoo toowooka naaki ou see dimii kaa maamaa diitoo, umiwoo,
toowoo seta.
11 Mee mokoo miya Sara waa pai keta apii, Abraham waa miya adama
kiya wa me Ogatamee mikee gaata.* Mee ko "Yoga ena kaniita" see
aseta Mée Wa me mikee kisee taa ma taa naukuwaaniyaatagi ii see gaata
kemaata waa yoga agoo kisi naadi pesee da maseta.
12 Abraham waa yoga agoo kaano iyo, boota mée to mokoo kiya yoga
agoo kiyaata. Waa mée ena too too kiya wa me asii-kaba-kaba siwoo seta
bagee kuwa se egamaayaa, epoo to kaa okadee yuwa see see, maakaa piku
gebo kaa ea ponee yuwa mokoo kisee maamaa eebaa agoo kedaa siwoo
seta.
13 Kuwa mikee gaata bagee kuwa uduma mikee gaawoo seta kaama
boowoo seta. Ogatamee me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa
kiniita" see aseta agiyoo kuwa epeekaa too yoka naadi okoo me masiino
taa. Kisee kiya okoo toogee seta kaboo okoo kuwa Wa me ukuwaaniyaatagi
agiyoo yuwa beesekaa kaama emaa me deeyaa agiyoo mokoo okoo ede kaa
mikee ukuwaaniita ii see gaata. Epeekaa too ukuwaaniita agiyoo kemaata
okoo me wegaano, "Inii eto mee magaa kaa kiyoo inii maga epoo bagee
see taa kaboo inii meekee bagee mokoo too ii" see kuwa okoo me awee da
kaa wegawoo seta.
14 Mikee, kisee menaa wegataa see bagee kuwa gaayu ko okoo nekee
magaa kaa kiyoo toowooka naaki ou see dimii kaa abawoo see bagee yuwa
ii see kuwa awee da kaa nekeeniyaa.
15 Mikee, okoo me kiyoo toowooka naaki ou see magaa mee ko okoo agoo
keta magaa mee se. Okoo me magaa kaa kaama peeta wodoo okoo neke-

---

11:7 Kej 6:13-22 **11:8** Kej 12:1-5 **11:10** Ibr 13:14 * **11:11** "Wa me Ogatamee mikee gaata" see menaa mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko Sara wa me mikee gaata. Mena kegaa ena mee ko Abraham wa me mikee gaata. Ena mee miya, ena mee miya ekea paaya wegayaa. Mikee gaata kemaata Sara waa Isak mee kabata, see menaa mee. **11:11** Kej 18:11-14, 21:2 **11:12** Kej 15:5

nekee naadi metaki poonaka see dimii mee taa. Okoo kisee dimii agoo naaki okoo me ede kiyaa naagoo metaki peeyaa.
16 Kiya okoo apanaa magaa ena ou gaata, esee daamaa magaa, epoo to wodoo magaa mee too ou see gaawoo seta. Okoo kisee dimii gaawoo seta kemaata okoo me Ogatamee mee inii me Eboo see ekaa weewoo seta. Ogatamee Wa me kota magaa ena, okoo nekee magaa mee yaipiipii semaata topa yoka okoo me Anii kisee ekaa naweano ede see dimii gaata, ego weda see dimii mee taa.
17 Abraham wa me mikee gaata dimii mee me wa me yogaa Isak mee Ogatamee paagoo ekega-maneeta. Mee ko Ogatamee me Abraham wa me mikee nagaano dimii mee awee da kaa kisi yoka naadi "Isak mee Ni paagoo naekegatagaai" see aseta. Miyoo taa Ogatamee me waa asiino, "Taa ma taa a me asii-kaba-kaba bagee kuwa eebaa kakiyaabuu siwoo taapa" see aseta kemaata Abraham me 'Ni me ena too too yogaa mee wugimaata kaama yaekegatagaapa' see dimii gaata.
18 Ogatamee me wa paagoo "A me asii-kaba-kaba bagee kuwa Isak mee doodoo da taa too agoo kiwoo taapa" see aseta kemaata
19 Abraham me gaano, 'Ogatamee Wa me Isak mee boota kaama aya andoo peeyaayaa ii' see gaata. Mee kaama Abraham me Isak mee boota bagee toogee yoo kaama masegeeta mokoo see wegayaa.†
20 Bedaa Isak mee miya kisee mikee gaata. Mee ko wa me yogaa Yakub ma, Esau ma wiya asiino, 'Ogatamee me epeekaa kisee kiukuwaatagi, kisee kiukuwaaniyaabuu taatagi ii' see kuwa mikee gaakee kaa aseta.
21 Bedaa Yakub mee miya kisee mikee gaata. Mee ko waa bogaano see koo seta kaboo Wa me Yusup me yogaa wiya asiino, 'Ogatamee me epeekaa kisee kiukuwaatagi, kisee kiukuwaaniyaabuu taatagi ii' see kuwa mikee gaakee kaa aseta. Yakub wa me tamoo da kaa pe-gebaanta kaama Ogatamee ebo ekee, yaapaagee seta.
22 Bedaa Yusup mee miya waa bogaano ekaapa see kaboo wa me mikee gaata dimii mee me wa me bagee yuwa asiino, "Epeekaa Israel bagee kuwa Mesir magaa kaa kaama daba pootagea yoka mee naagoo ni me metoo yuwa nakaayoo se naekeata kisee dogaai, kisee daamaa ogo pakaa-namagaai" see menaa aseta.
23 Musa me okonaka ekea me miya kisee mikee gaata. Mee ko Musa mee kabamaata kaama waa diino daamaa see gaata. Mesir magaa kaa tookee eboo wa me wegata menaa kuwa ekea me weda taa.‡ Ekea me mikee gaata dimii mee me mee yogaa to keno wedo koogo boonegee seta.
24 Musa mee ebo keta kaama wa me mikee gaata dimii mee me 'Ebo Piraun yoopane wa me yogaa see ekaa naweano mee miya be,
25 kuwa ebo bagee me pedeo dimii kaa ede ma, ede ma ukuwagee siyaa agiyoo kuwa anii miya keedaa too ukuwaano kuwa miya be' see gaata. Kuwa Mesir bagee me Ogatamee me bagee yuwa daba, peedi ekee segee seta see see Musa mee miya 'Kisee anii naekeasiino daamaa. Anii kuwa Wa

---

11:17 Kej 22:1-14, Yak 2:21-23 **11:18** Kej 21:12 † **11:19** "Abraham me Isak mee boota bagee toogee yoo kaama masegeeta mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko Abraham wa me Ogatamee mikee gaano dimii mee awee da kega kaboo Ogatamee me "Yogaa to se wugii" see aseta. Isak mee bogaano taa kiya Abraham me waa wugimaata kaama yaekegatagaapa see gaata dimii mee me Isak mee boota kaama aya andoo peeta mokoo see wegayaa, see menaa mee. **11:20** Kej 27:27-40 **11:21** Kej 47:31–48:20 **11:22** Kej 50:24-25 ‡ **11:23** Mesir magaa kaa tookee eboo wa me wegata menaa mee ko kisee: "Ibrani bagee me paayogaa yogaa yuwa patamaano gaano pedeo" see menaa mee. **11:24** Kel 1:22–2:12

me bagee apanaa yuwa ma epo enaataa ae-wae, boodi eeabaawoo taano daamaa, ede' see dimii gaata.
26 Wa me kuwa Mesir magaa kaa senawii agiyoo kuwa maa diya peedi see gaata. 'Ebo Kristus Waa mée me wisineekee kaa daba, peedi ekeasiitagea see see mée me anii miya kisee naekeasiino mee ko koosi, mée me senawii agiyoo kuwa asii esee ebo see agiyoo mokoo yoka' see gaata. Mee ko wa me makii taa see kaa daamaa yaukuwagee setaa to mokoo da mee anii taa ma taa masiita nao naadi kaama ae-wae, boodi abaawoo taano too see dimii mee gaawoo seta.

27 Musa wa me mikee gaata dimii mee me waa Mesir magaa kaa eboo wa me kagoo kuwa wedaano taa kaa Mesir magaa kaa kaama peeta. Wa me se deeyaa Mée Ogatamee mee deeyaa mokoo koogo makii taa see kaa peeta.
28 Bedaa Wa me mikee gaata dimii mee me wa me asiino, "Kuwa Paskah noowoo siyaa menaa kuwa niidii" see aseta. Bedaa yagaaboo yogaa yuwa patamenaasi naadi peeyaata malaikat see mée to wa me Israel bagee yuwa si yaadeesi naadi wa me asiino, "Domba wodaa tadaa kuwa kene yuwa kaa niiwidimaai" see kuwa miya aseta.

29 Israel bagee yuwa miya okoo me mikee gaata dimii mee me Kapoo See Uwo Piku yupii da taa degataa da taa daba pe-seometa. Kiya Mesir kaa bagee kuwa miya uuto kitaa peegea kaboo uwo aatakiika naaki uwo me dapimedaa seta.

30 Bedaa Israel bagee okoo me mikee gaata dimii mee me okoo Yeriko magaa kaa oma wagee to egapi petoo bobetagaa segeekea naaki oma wagee to yegeata eseanee seta.

31 Kisee yegeata eseanee seta kaama kuwa mikee gaano taa bagee yuwa boodaa seta kiya Rahab mee okoo ma bogaano taa. Waa ko otoopa kepe masenaa seta apii kiya wa me mikee gaata kaama kuwa mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee yuwa daamaa badaa maata kemaata waa bogaano taa.§

32 Bedaa kiyoo kaama anii maamee kaa menaa kiiwegaanaka naa ya? Gideon ma, Barak ma, Simson ma, Yepta ma, Daud ma, Samuel ma, nabi bagee yuwa ma okoo kaa menaa kuwa miya anii wegadee siyu ko mena togoo yoka uwaapeasiipa.
33 Kuwa idukaa bagee kuwa okoo me mikee gaata dimii mee me ebo agiyoo ukuwata. Kuwa ko okoo mée noonaa me apanaa bagee me magaa pe-takeata. Okoo mée noonaa me mikee, topoo see dimii kaa ebo toogee seta. Okoo mée noonaa me Ogatamee me okoo kaa "Taa ma taa kisee kaukuwaapa, kisee kaniipa" see aseta agiyoo kuwa okoo daamaa maseta. Okoo mée noonaa me singa wodaa ebee yuwa yatakeata.

11:26 Plp 3:7-8 **11:27** Kel 2:15 **11:28** Kel 12:21-30 **11:29** Kel 14:21-31 **11:30** Yos 6:12-25
§ **11:31** Yeriko magaa mee ko Kanaan wee kaa kota magaa ena. Mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee kuwa ko idukaa Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa pakaamagaano taa kaboo maga koogo deenaa seta bagee yuwa. Rahab waa Ogatamee mikee gaata kemaata kuwa bagee kuwa mee magaa kaa bagee yuwa me patamaapea naadi daamaa badaa maageeta kaama tokoma mee da apanaa etaa ena taa koogo peeyaata. **11:33** Dan 6:1-27

34 Okoo mée noonaa me ebo biyaa modeetaata.* Okoo mée noonaa mée
me mowai me daano see kiya daba peeta. Okoo mée noonaa dabaa kiya
pesee kedaa seta. Okoo mée noonaa me yape bagee yuwa daba, peedi
kiyaasi naadi pesee kiyaata. Okoo mée noonaa me apanaa tomaa kaa
bagee eebaa okoo paagoo yape degaawee naadi kaama oodaa seta.
35 Bedaa mikee gaata dimii mee me api yuwa miya okoo me boota bagee
yuwa aya andoo peeta wodoo daamaa badaa maageeta. Kisee kiya mikee
gaata bagee okoo noonaa mée me okoo kaa ae-wae, boodi, kisee agiyoo
yamiyaabuu segee seta. Kiya okoo me 'Koosi, se sikiiniyaano miya daamaa'
see gaata. Okoo me aya andoo peeta wodoo daamaa too umiwoo, toowoo
taata yoka koosi see gaata.
36 Mikee gaata bagee mée noonaa miya mée me mena badeekee ma,
pepeaduu me dakameekee ma kuwa okoo kaa yaukuwata. Okoo mée
noonaa mée me one gadimetaata kaama digiyoo ee yiba dogeamoo seta.
37 Okoo mée noonaa mée me oma kamu me wogeepii seta. Okoo mée
noonaa mée me gergaji me yupigapi daataata. Okoo mée noonaa mée me
mowai me daapii seta. Okoo mée noonaa daamaa dokaa taa naadi kaama
domba wodaa kado ma, kambing wodaa kado ma kuwa maataata peenaa
seta. Okoo kepe taa, agiyoo taa, mée me okoo wegee-wegee segee naadi
kaama ae-wae, gaagaa see kaa omegee, toogee seta bagee yuwa.
38 Mée me kisee okoo daba, peedi ekee segee seta kiya okoo esee ebo
bagee yuwa mokoo. Kuwa magaa da kaa bagee apanaa yuwa kuwa mikee
ki peedi. Mée me okoo kisee wegee-wegee segee seta kemaata okoo ebo
mee maga ugii da kaa mée taa see yoo toogee seta, kuye magaa kaa miya
toogee seta, beapa yiba miya toogee seta, maga togaawee miya toogee seta,
okoo kisee kiyoo-kiyoo peenaa, omenaa seta bagee yuwa.
39 Kuwa bagee uduma okoo me mikee gaata dimii mee esee ebo kemaata
Ogatamee me okoo yaapaagee seta. Kiya Wa me okoo kaa "Anii kisee
daamaa kiukuwaaniyaabuu taata, kisee daamaa kiniita" see asiwoo seta
agiyoo kuwa okoo masiino taa kaa boota.
40 Mee ko kuwa idukaa Ogatamee me daamaa kiukuwaaniyaabuu taapa
see asiwoo seta agiyoo kuwa maa diya Wa me kuwa agiyoo kuwa asii esee
daamaa agiyoo eto too inii kaa mée yaipiipii semaata topa. Kisee kemaata
kuwa idukaa bagee yuwa me kuwa agiyoo masiino taa, okoo daamaa too
kiyaano taa. Okoo inii ma epo enaataa gaayu too Wa me inii paaya daamaa
too mée kiyaatagi.

12

Ogatamee Wa me yogaa yuwa tupisi naadi agiyoo kuwa makii taa see kaa doowoo, umiwoo taai naadi menaa

1 Kuwa idukaa mikee gaawoo seta bagee kuwa esee maamaa eebaa,
sinu me mée bobetaayaa mokoo. Okoo me mikee gaawoo, umiwoo seta
menaa kuwa okoo me inii mée eewegataakea mokoo yoka inii miya inii
kaa daamaa mée yamasetaata etaawee kitaa pesee ma niipooi. Peemaayaa

* **11:34** Singa wodaa ebee yuwa yatakeata mée mee ko nabi Daniel mee. Ebo biyaa modeetaata bagee kuwa ko Sadrak ma, Mesak ma, Abednego ma wedo kuwa. Okoo ko Ogatamee Wa too ebo ekee, yaapaagee see bagee wui to. Ogatamee mikee gaano taa bagee me Daniel mee singa wodaa yuwa me nusi naadi manta, bedaa kuwa mée wedoo to kuwa biyaa me pooneepeasi naadi ebo biyaa yiba tameeta. Kisee kiya okoo me mikee gaata dimii ebo kuwa me singa wodaa ebee yuwa yatakeasiyaa mokoo miya, ebo biyaa modeetaayaa mokoo miya kisee yakiyaata kemaata okoo bogaano taa. **11:34** Dan 3:1-30 **11:35** 1Raj 17:17-24, 2Raj 4:32-37

yoo kiyoo inii daamaa peemagaano see naadi edo see agiyoo yuwa ma, inii
kaa tawata agiyoo yuwa ma, kisee pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma
ekeata kisee too pesee ma niipeegee siwoo taai.
2 Peemaayaa yoo kiyoo daamaa pesee ma peetaaka too inii Yesus too
emaa kaa niidoopegee taai. Wa me inii mikee gaano etaa da mee inii mée
yamasetaata kaama Wa keta kitaa peeta Mée mee. Bedaa inii me mikee
gaano dimii mee sikii, daamaa too mée yakiyaabuu siwoo taa see Mée
mee miya Yesus Wa too. Waa piya bokoo to kaa daba see bagee mokoo
bogaano kuwa ko koosi, ego weda nao see gaayaa dimii mee wisintaata.
Wa me ede see dimii mee esee ebo kaata yoka naadi kaama Waa makii taa
see kaa toogee seta. Eto ko Waa Ogatamee me ebo animagaano yoo kiyoo
eeanimaata kaama ebo toowoo taaki.
3 Yesus mee pedeo bagee yuwa me esee be kaa maamaa wisinegee siwoo
seta kiya Waa makii taa see kaa toogee seta kuwa ikii neke-nekee, gaagaa
taai. Ikii ae-wae naadi kaama kana, ekeasiinaka see dimii mee se gaasea
yoka Yesus Wa me makii taa see dimii mee ikii miya doowoo taai.
4 Ikii pedeo ma aawisii see kaa tadaa poono taa topea.*
5 Ikii Wa me yogaa yuwa dimi mena daamaa, pesee kikiyaano see naadi
ebeamaata menaa mee ikii gaabuu sepea ye? Mee ko kisee:
"Niyoopaa, Tuhan me aa katupiino see naadi pesee ma menaa kuwa se
wisintagaai,
Wa me aa gaamaase naadi pesee kaa kasiyaa menaa kuwa miya kana,
be see se gaai.
6 Mee ko Tuhan Wa me epa gaayaa bagee kuwa okoo kisee omaago ma
tupiyaa,
Wa me yogaa see ekaa weetaa see bagee kuwa Wa me topeekee kaa
pepeaduu me dakametaa" see menaa mee. *Ams 3:11-12*
7 Kuwa ikii kisee omaago ma kitupimaasi naadi ae-wae, gaagaa siyaa
agiyoo kuwa se wisintaata makii taa see kaa toowoo taai. Ikii ko Wa me
yogaa yuwa yoka Wa me kisee agiyoo doodoo daamaa kitopegeeki. Mikee,
yoga yuwa gaayu ko nagamee me kisee omaago ma tupiino taa see yogaa
ena agoo ye?
8 Ogatamee Wa me yogaa yuwa uduma Wa me okoo kisee omaago ma
tupiyaa yoka Wa me ikii kisee kitupiino taa kiyu ko ikii Wa me yogaa yuwa
se, ikii apanaa bagee me yogaa mokoo.
9 Magaa da kaa iniitaagi nokaa yuwa kuwa gaayu ko okoo me kisee inii
peedi kaa kaama omaago ma mée tupiwoo semea kuwa kaa inii me okoo
ebo ekee siyaa. Inii ekaato okoo paagoo kisee dimi peedi ekee taa see kuwa
mikee yoka inii ekaato inii me dimi mena yaato Ataagi mee paagoo mee
asii esee maamaa peedi ekeasiyaa, se maa? Wa me inii kisee omaago ma
mée tupiwooki yoka inii ekaato Wa paagoo maamaa dimi peedi ekeata
kaama esee daamaa umiwoo, toowoo taapea, se maa?
10 Mikee, magaa da kaa iniitaagi nokaa yuwa okoo me inii peedi kaa
okoo me gaata-gaata doodoo inii omaago ma mée tupiwoo semea. Kiya

---

12:1 1Kor 9:24, 2Tim 4:7 **12:2** Plp 2:8-9, Ibr 2:10 * **12:4** "Ikii pedeo ma aawisii see kaa tadaa poono taa topea" see mee mena nekeeniino yaato ko Yesus boota see see okoo miya kisee bogaano taa, see menaa mee. Yesus mee pedeo ma aawisii seta mee ko mée me Waa be kaa Wa me tadaa peeyaata kaama boota. Kiya okoo kisee taa. Okoo bogaano taa kiya okoo pedeo ma aawisii naadi kaama mée me okoo be kaa ae-wae, boodi kiyaabuu segee seta. Kiya kuwa ae-wae, gaagaa siyaa agiyoo kuwa ko inii dimi mena daamaa mée tupisi naadi agiyoo mokoo. Kuwa ae-wae siyaa agiyoo doodoo Ogatamee me Wa me yogaa yuwa daamaa tupiwoo siyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee.

Ogatamee mee gaayu ko Wa me inii daamaa mée kiyaabuu siwoo taano
see naadi omaago ma mée tupiwoo siyaa. Mee ko inii miya Wa me pedeo
taa see iyee mee masemaata kaama daamaa toowoosi naadi omaago ma
mée tupiwooki.
11 Mikee, inii kisee omaago ma mée tupiyaa kaboo da inii ede see dimii
mee taa. Inii ae-wae, gaagaa siyaa dimii mee agoo. Kiya kuwa ae-wae, dimi
gaagaa siyaa agiyoo kuwa me inii daamaa mée tupiwoo segee naadi kaama
usiyaato ko daamaa poo ekadaa siyaa, inii mikee see iyee mee masiyaa,
koogo adumeta see dimii kaa umiwoo, toowoo siyaa.
12 Kisee kemaata eto ko ikii me yagaa miya dabaa, kagu miya maki-makaa,
kisee koo siyaa bagee kuwa ikii ekaato pesee kiyaai.
13 Ikii me bado me peetaa see etaa yuwa daamaa topoo tupitagaai. Mee
kaama bado oogimaata bagee kuwa kagu gokaaniyaa se kiya taa kiyaata
daamaa peenaa siyaa.†

Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

14 Ikii mée ma aaemee-emee taano ou see dimii mee maamaa gaawoo,
umiwoo taai. Bedaa ikii me pedeo yuwa wa too wigintaata Tuhan kaa too
umiwoo, toowoo taano ou see dimii mee miya maamaa gaawoo, umiwoo
taai. Okoo kisee pedeo se wigintagaa siwoo siyaa bagee kuwa gaayu ko
Tuhan mee se diitagea yoka daamaa nekeenii.
15 Ogatamee Wa me epa dimii mee wisintaata ekeasiyaa bagee ikii
paagoo agoo kiyaa yoka daamaa dii. Pedeo see piya mani iyayaa see see
ikii mée waa ena wa me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa me ikii mée
eebaa dimi gaagaa kisiyaabuu segee naadi kaama pedeo kikiyaayaa yoka
ipiipi dii.
16 Bedaa ikii mée waa ena me otoopa api doonaa siyaa, kisee magaa
da kaa iyee kaa too umiwoo, toowoo siyaa yoka mee miya ikii daamaa
dii, idukaa Esau mee see see se. Waa ko yagamee yagaaboo to kemaata
nagamee me daa agiyoo kuwa eebaa yaato masiitagi mée mee. Kiya wa
me kuwa agiyoo peedi ekeata kaama menaamee wa me too masisi yoka
naadi naano agiyoo peenaa too aapeka seta.
17 Mikee, kuwa idukaa menaa kuwa ikii ipi kegea. Mee kaama wodoo
nagamee me yagamee yagaaboo to paagoo "Ogatamee me aa kisee daamaa
kaukuwaaniyaabuu taatagi" see menaa asiyaa kaboo Esau waa yege ma
kuwa menaa anii nasigi naaki ou see dimii mee ebo kiya iyo, wa paagoo
asiino be. Wa me miyoo taa pedeo dimii kaa kuwa agiyoo aapeka simi
kuwa bedaa daamaa kiyaano ko iyo yoka wa me kuwa agiyoo masiino taa.
Ikii miya kuwa menaa ipi yoka daamaa nekeenii.

Idukaa Israel bagee paagoo manta menaa kuwa ena, etokaa Yesus doodoo gipii see mée manta menaa kuwa ena see kaa menaa

18 Ikii Ogatamee paagoo meta mee ko Israel bagee yuwa idukaa Wa
paagoo meta see see se. Okoo maga bago ena, yagaa me yaadee siyaa
bagoo to kaa meta. Mee bagoo to kaa ebo biyaa gada peedaa seta, maga
digiyoo ebo, bo wuupu-waapu miya, kisee ukuwadaa seta kuwa okoo me
deeta.

12:10 1Kor 11:32 **12:11** 1Pet 1:6-7 † **12:13** Kuwa yagaa dabaa, kagu maki-makaa, bado oogimaata, kisee meanee siyaa agiyoo ebea-ebea kuwa mena nekeeniino yaato ko inii mée tupisi naadi ae-wae siyaa agiyoo kuwa kaa inii kana, dimi gaagaa siyaa. Kiya usiyaato ko daamaa too yoka inii makii taa see kaa inii ekaato pesee kiyaabuu siwoo naadi kaama mikee topoo see etaa da taa too niipeenaa segee taai, kisee umiwoo, toowoosi naadi ebea-ebea menaa mee. **12:14** Mat 5:8, Why 22:3-4 **12:16** Kej 25:29-34 **12:17** Kej 27:30-40

19 Ebo puusee menaa ma, ebo mena wuu da ma kuwa miya okoo yeeta.
Okoo me kisee yeeta kaama yaai, mee mena wuu da mee inii paagoo mena
mée se eewegaai naadi omaago ma aseta.
20 Ogatamee me aseta menaa ena mee kaa okoo weda ebo, mee ko kisee:
"Mee maga bagoo to mee ko moneekee agiyoo miya yaadee sipi ko oma
kamu me wogeepeasiino gaano pedeo" see aseta menaa mee kaa okoo
weda ebo kedaa seta.
21 Mikee, kuwa deeta agiyoo kuwa esee dimi nagimiyaata kemaata Musa
me wegaano, "Anii weda ebo kaa totomo ma totaaka" see wegata.

22 Idukaa Israel bagee okoo mee maga bagoo to kaa meta kiya ikii etokaa
bagee gaayu ko Sion Kutuu to kaa, epoo to wodoo yaato Yerusalem magaa
kaa meta mokoo. Toono Too Mée Ogatamee Wa me ebo kota magaa kaa
malaikat bagee okoo esee maamaa eebaa ede ma, ede ma segeekea yoo
kiyoo ikii meemaata kaama totaakea mokoo.
23 Bedaa yagaaboo yogaa yuwa epo enaataa kutuu taa see yoo kiyoo ikii
meemaata kaama totaakea mokoo miya.‡ Okoo ekaa yuwa epoo to wodoo
yaebeamaata bagee yuwa. Bedaa mée tomaa uduma wigintagaatagi Mée
Ogatamee paagoo miya ikii meemaata kaama totaakea. Bedaa boota bagee
kuwa miya okoo dimi mena mikee topoo naadi kaama sikii, daamaa too
yakiyaata totaakea yoo kiyoo ikii meemaata kaama totaakea mokoo.
24 Bedaa ikii Yesus paagoo miya meemaata kaama totaakea. Ogatamee
ma, Wa me bagee yuwa ma, Wa me gipii see menaa ma kuwa uduma Yesus
doodoo aagadime taata. Kuwa uduma enaataa aagadimisi naadi Wa me
tadaa peeta kaama goesipigii seta mokoo. Kisee kemaata Waa tadaa peeta
see wegawoo see menaa kuwa esee ebo, Habel waa tadaa peeta kaama
mena wegata mokoo see see se.§

25 Eto ko ikii paagoo daamaa menaa kiiwegataa see Mée mee ikii me
wisintaayaa naadi ipiipi dii. Mee ko idukaa Wa me maga bagoo to kaa
kaama mée paagoo gaamaasi naadi menaa eewegata. Kuwa menaa yiino
be see bagee kuwa daba se peeta kemaata pedeo keta. Kisee kemaata
eto mee begaa kaa epoo to wodoo kaama gaamaasi naadi menaa mée
eewegataa see Mée mee inii me wisintayu ko inii taa ma taa mee asii esee
pedeo kiyaa, se maa?
26 Idukaa maga bagoo to kaa Wa me mena wuu da mee me magaa to
maki-makaa seta. Kiya eto ko Wa me mée aseta menaa mee ko kisee:
"Kaagaa ena ma Anii magaa to mee too se kiya epoo to miya maki-makaa
siyaata" see mée aseta.
27 Wa me "Kaagaa ena ma" see wegata menaa mee mena nekeeniino
yaato ko epeekaa Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma maki-
makaa siyaabuu siyaa naaki kuwa se maki-makaa siyaa agiyoo kuwa too
toowoo taata, apanaa agiyoo kuwa uduma Wa me pekageeta kaama amoo-
ekeasiitagi, kisee wa too pe-wigintagaano see naadi ukuwaatagi. Kisee
nekeensi naadi kaama Wa me "Kaagaa ena ma" see menaa mee wegata.

12:20 Kel 19:12-22, 20:18-21 ‡ **12:23** Yagaaboo yogaa yuwa see mee mena nekeeniino yaato ko Israel bagee gaayu ko nagamee me agiyoo eebaa yaato kuwa yagamee yagaaboo to me masiyaa, menaanii yuwa see see se. Kiya Yesus mikee gaayaa bagee kuwa uduma ebo yoka okoo yagamee yagaaboo to ma ena doodoo see mokoo. Kisee kemaata okoo me miya eebaa yaato masiyaa, see ebea-ebea menaa mee. § **12:24** Yesus Waa tadaa peeta mee ko Habel waa tadaa peeta see see se, see menaa mee ko Habel mee Kain me wa me tadaa peeyaata yoo kaama "Modee namasii" see menaa wuu mokoo Ogatamee paagoo pakaa-nakiinta. Kiya Yesus Waa tadaa peeta kaama mée eebaa daamaa kiyaabuu siyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **12:26** Hag 2:7

28 Ogatamee Wa me ebo toogee see magaa mee miya se maki-makaa
siyaa magaa. Mee magaa mee inii daamaa masemaata kaama Waa ma
epo enaataa eetoowoo taatagea nao naadi inii kiiboo, paamee see dimii
mee niigaawoo taai. Wa me inii dimi mée wikimisi naadi Wa too ebo, Wa
too weda see dimii ma niiyaapaagee siwoo taai.
29 Mikee, inii me Eboo Ogatamee mee ko biyaa me pooniyaayaa mokoo
see Mée yoka daamaa nekeenii.

13

Wodopasi tupiino menaa

1 Ikii ko Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata epa aagaa siwoo taai.
2 Meekee bagee miya ee kaa daamaa badaa magaai. Idukaa mée noonaa
me malaikat bagee ewo kaa badaa maata kemaata meekee bagee kuwa se
wisintagaai.
3 Bedaa digiyoo ee yiba totaakea bagee kuwa miya se gaabuu taai. Okoo
ma ikii paaya epo enaataa digiyoo ee yiba tuyaa see see mokoo okoo epa
gaawoo taai. Mée me wegee-wegee naadi kaama ae-wae siyaa bagee kuwa
miya se gaabuu taai. Ikii miya magaa da kaa ae-wae siwoo siyaa bagee
yoka okoo epa gaawoo taai.
4 Ekea bogaa aagoe seta kaama umiwoo, toowoo siyaa kuwa ko ikii
uduma otoopa peedi se ekeata ebo ekeasiino gaano pedeo. Ekea bogaa
epo enaataa pedeo taa see kaa daamaa umiwoo, toowoo taai. Otoopa
ukuwanaa see bagee, tobaaka taayaa bagee, kisee bagee, kisee apii kuwa
Ogatamee me okoo kaa pedeo yadootagaapi yoka daamaa nekeenii.
5 Ikii kepe ou dimii mee taa see kaa umiwoo, toowoo taai. Ikii paagoo
tuyaa yuwa kuwa sikii yoka see dimii mee gaawoo taai. Ogatamee me
aseta menaa ena mee ko kisee: "Anii taa ma taa ikii se kiekeasiipa, se
kiwisintagaapa" see aseta.
6 Wa me kisee aseta kemaata inii miya dimi uu ma wegawookea menaa
mee ko kisee:
"Tuhan mee ani kaa natabogetaa see Mée yoka anii se wedaapa.
Mée me maagiyoo naa naukuwayaa naa ya?" see menaa mee. *Mzm 118:6*
7 Ikii paagoo tuku-tuku see bagee kuwa neke-nekee taai. Okoo Ogatamee
me menaa daamaa kitopegee seta bagee yuwa. Okoo bogaano taa kaa
daamaa umiwoo, toowoo semea kuwa usiyaato ko daamaa too kedaa seta
see kuwa nekeenii. Okoo me Yesus mikee gaawoo seta dimii mee ikii miya
masii.
8 Yesus Kristus mee toono too, etoomanaa miya, eto kenaagoo miya kisee
too iminoo miya, iminoo miya se gakadeeii, betokeeii see Mée.*
9 Mée me menaa-panaa kuwa, ikii kitupiino taa menaa kuwa me ikii
kideebaa naadi koopoo see etaa da taa peenaa siyaa yoka gaai. Mee ko
naano agiyoo deewoo see kaa daamaa agiyoo ena ma mée yaagoo kiyaano
taa. Inii dimi mena daamaa, pesee mée kiyaano mee ko Ogatamee Wa me
epa mée gaayaa dimii mee kaa too, naano agiyoo kuwa kaa se.

12:29 Ul 4:24, 2Kor 7:1 **13:2** Kej 18:1-8, 19:1-3 **13:4** 1Tes 4:3-6 **13:5** Ul 31:6, Yos 1:5 * **13:8** "Yesus Kristus mee ko se gakadeeii, betokeeii see Mée" see menaa mee ko Yesus ma, Wa me menaa ma kuwa kisee too toowoo siyaa yoka kuwa idukaa ikii paagoo tuku-tuku see bagee yuwa okoo me Yesus kaa kitupiwoo seta menaa kuwa too masii, má menaa kuwa wisintagaai naadi menaa mee. **13:9** Kol 2:16-17

10 Idukaa Ogatamee Wa me doka ee yiba Wa paagoo agiyoo ekega-manee
taa see yoo agoo. Kiya inii Wa paagoo ekega-manee taa see yoo wa too ena.
Kiyoo ko kuwa Israel kaa imam bagee yuwa agiyoo se nuyaayaa.†
11 Israel kaa Ebo Imam wa me ekega-maneeta agiyoo mee gaayu ko tahun
gakata wa me mée me pedeo yuwa kaa menaa kuwa yataa kiyaasi naadi
woda wugimaata kaama tadaa yuwa doodoota Ogatamee me ee yiba semoo
yiba yaato esee wa too wigintaata pedeo ena ma taa see yoo ekega-manee
segee seta. Kiya woda má yaato kuwa doodoota mée toogee yoo kaama
amoo maa kaa mokoo kiyoo biyaa kaa pooniyaabuu segee seta.‡
12 Kisee kemaata Yesus mee miya kota kaa wagee kenee to amoo yaato
ae-wae, boodi abaata. Wa me tadaa me Wa me bagee yuwa okoo me pedeo
yuwa yataa kiyaata kaama daamaa wa too wigintagaano see naadi kisee
boodi abaata.
13 Kuwa me kemaata Waa see see inii miya peedoota mée toogee yoo
kaama amuyaato-yaato Wa me ae-wae, boodi abaagee seta yoo kiyoo Wa
paagoo niipooi. Mée me Waa daba, peedi ekee segee seta mokoo see see
inii miya kuwa mée me daba, peedi mée ekee segee siyaa yuwa kuwa inii
niidogaai.
14 Mee ko nakaayoo eto mee magaa kaa inii kisee too toowoo siyaa magaa
ena inii taa. Kiya epeekaa yaato ebo kota magaa ena agoo kaata. Inii me
kiyoo moga toowooka naaki ou see dimii kaa maamaa diitoo taakea.

15 Kisee kemaata inii Yesus doodoo da taa Ogatamee paagoo kiiboo,
paamee see menaa kuwa daamaa niiekega-manee siwoo taai. Mee ko Wa
ekaa da ebo ekee see kaa inii me ebeawee kaama wegayaa menaa kuwa
me Waa niiyaapaagee taai.
16 Kuwa too se kiya daamaa agiyoo aii aaukuwagee taano ma, agiyoo
daamaa aii aamanee taano ma kuwa miya se gaabuu taai. Kuwa agiyoo
kuwa ko Ogatamee paagoo daamaa ekega-manee siyaa agiyoo mokoo, Waa
dimi wikii-wikii siyaayaa agiyoo yoka se ekeasii.

17 Ikii paagoo tuku-tuku bagee yuwa me menaa kuwa daamaa yayii.
Okoo ko ikii me dimi mena yaato daamaa kimunitaa see bagee yoka okoo
paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Okoo me ukuwagee siyaa agiyoo
yuwa doodoo Ogatamee me okoo apaadee taatagi yoka okoo dimi se gaagaa
siyaai. Ikii me okoo daamaa yayeeyu ko okoo me ede ma, ede ma daamaa
kiukuwagee taapea. Kiya okoo me sooi, dimi gaagaa ma kiukuwagee siyu
ko okoo doodoo ikii daamaa kikiyaano agiyoo ena ma taa kaapa.

18 Inii kaa sembahyang mée yataai. Inii me pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa uduma wiginiwoo naadi kaama agiyoo-pagiyoo uduma yiba daamaa
too ukuwaano ede see bagee ii see dimii mee inii ekaato kaa gaataa see.
19 Bedaa ani kaa miya sembahyang nataai. Mee ko anii moga ikii paagoo
metaki meenaka yoka maamaa naasegee taai.

---

† **13:10** "Inii Wa paagoo ekega-manee taa see yoo wa too ena" see mee mena nekeeniino yaato ko Israel kaa imam bagee okoo me kuwa Ogatamee paagoo ekega-manee seta agiyoo daba noowoo seta. Inii Yesus mikee gaayaa bagee gaayu ko Waa ekaato mée yaekega-maneeta kemaata inii me mee asii esee daamaa agiyoo kuwa noowoo siyaa mokoo. Kiya kuwa Yahudi bagee me ukuwagee siyaa kuwa peneata doowoo siyaa bagee kuwa gaayu ko okoo me kuwa agiyoo kuwa se masiyaa, se nuyaa mokoo, see ebea-ebea mee. ‡ **13:11** Israel kaa imam bagee okoo me kuwa kupi-manee seta agiyoo kuwa daba noowoo seta kiya tahun ena yiba ebo naagoo ena okoo me kuwa agiyoo se nota. Mee naagoo Ebo Imam wa me woda tadaa too ekega-maneeta kaama woda má yaato kuwa doodoota amoo maa kaa mokoo kiyoo biyaa kaa pooniyaata, kisee ukuwagee seta. **13:11** Im 16:27 **13:13** Luk 9:23-24, Kis 20:23-24, Ibr 12:2 **13:14** Ibr 11:9-10, Why 21:2 **13:16** Kis 20:35

Wodopasi menaa

20 Mée emee-emee siyaano Mée Ogatamee Wa me inii epoo Mée Tuhan
Yesus Kristus mee, domba wodaa daamaa munitaa see Mée damaa to mee
boota kaama aya andoo peeyaata. Mee ko Ogatamee ma, mée ma, Wa
me menaa ma kuwa uduma iminoo miya, iminoo miya enaataa daamaa
aagadimisi naadi Yesus Wa me tadaa mée yapeeyaata kaama Waa aya
andoo peeyaata. Kisee kemaata anii Ogatamee paagoo ikii kaa kiasega
menaa mee ko kisee:
21 Wa me ikii pesee kikiyaata kaama Wa me kisee daamaa, kisee ede see
gaayaa agiyoo kuwa ikii daamaa yaukuwawoosea naadi kiasega. Bedaa
inii paaya 'Ogatamee dimi wikii-wikii mée siyaayaa agiyoo kuwa too
daamaa yaukuwawoo taapa' see dimii mee Yesus Kristus me inii yiba mée
yaawisi naadi mée eeasegee see. Yesus Kristus mee niiyaapaagee siwoo
taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.
22 Neebee nokaa yuwa, ani me eto kiebeamaaga menaa kuwa togoo se,
peenaa too yoka kuwa ni me ikii me dimi mena daamaa, pesee kikiyaayaa
menaa kuwa daamaa masii.
23 Inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee Timotius mee digiyoo ee yiba
kaama daba peeyaamea see kuwa ikii miya ipi kesea naadi kisega. Waa ni
paagoo moga nameemaagi kepa ko anii ikii kidiino see naadi ikii paagoo
kimeeta kaboo waa anii ma epo enaataa meetage.
24 Ikii paagoo tuku-tuku bagee yuwa ma, Yesus mikee nao naadi wa too
daamaa wigintaata bagee apanaa yuwa miya okoo uduma epao see kisigi
see naasii. Italia magaa kaa Yesus yiba ena kenaa bagee okoo me miya
epao see kisegea.
25 Ikii uduma Ogatamee Wa me aii kiepa dimii mee ikii ma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

13:20 Yoh 10:11 **13:21** Plp 2:13

Yakobus
Yakobus me yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yakobus me Yahudi bagee Yesus mikee gaata bagee yuwa paagoo yaebeamaata kapogee. Yakobus see ekaa munta bagee kuwa eebaa kemaata waa Yesus ebee Yakobus mee ye, apanaa Yakobus mee ye, inii ewo.

Mee kapogee yiba menaa kuwa ko Yakobus me kuwa Yesus mikee gaata bagee yuwa tupiino menaa eebaa topa. Kuwa ko ikii kigaadee siyaa kaboo Yesus me menaa kuwa daamaa peneata makii taa see kaa toowoo taai. Bedaa Ogatamee me menaa kuwa yiino too se, Yesus mikee gaano dimii mee too miya se kiya mée epa dimii kaa daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya enaataa ukuwawoo, umiwoo taai. Bedaa dabegea da mee ipiipi dii, magaa da kaa iyee mee ma aagadi siyaa kuwa miya nekeenii. Mée daamaa tupiino menaa apanaa miya agoo.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-18 Petamanii menaa ma, mée gaadee siyaa agiyoo kaa menaa ma
1:19-27 Mikee menaa yeeta kaama daamaa agiyoo ukuwawoo taai naadi menaa
2:1-13 Mée se aawiginee taai naadi menaa
2:14-26 Yesus mikee gaano dimii ma, daamaa ukuwaano agiyoo ma kuwa enaataa ekeata umiwoo, toowoo taai naadi menaa
3:1-12 Dabegea da ipiipi dii naadi menaa
3:13-18 Esee mikee ipi kaano dimii mee kaa menaa
4:1-12 Magaa da kaa iyee mee ma enaataa se aagadi taai naadi menaa
4:13-17 Mée me anii kisee ukuwaapa, kisee poopa see dimii gaayaa yiba Ogatamee mee se gaabuu taai naadi menaa
5:1-6 Kepe yago bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
5:7-20 Ae-wae, gaagaa siyaa kaboo dimi mena koogo makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa ma, sembahyang taano menaa ma

1 Nii ko Yakobus, Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus ma
Ekea me agiyoo yaokagee see mée. Anii ikii Yahudi bagee mée apa gaasi
ma wiya kuwa idukaa kaama kiyoo-kiyoo wudida-peeda seta bagee yuwa
paagoo kiebeataaka. Epao kisega.

Mée gaadee siyaa kaboo koogo makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

2 Neebee nokaa yuwa, ikii kigaadee siyaa agiyoo tomaa-tomaa kuwa ikii
kaa kimiyaa kaboo ede nao see dimii mee too gaai.
3 Mee ko ikii kigaadee siyaa kaboo ikii Yesus mikee nao see dimii
gaawookea kuwa me ikii me 'Anii se makii taapa' see dimii mee miya
daamaa pesee kedaa siwoo siyaa. Ikii kisee ipi yoka ikii ede kaano too.
4 Ikii se makii seta Yesus mikee gaawoo taapa see dimii mee se daayaai.
Ikii daamaa iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama ikii sikii, daamaa dimii,
daamaa menaa ena ma taa see taa, ikii kisee bagee kesea naadi koogo
makii taa see kaa toowoo taai.
5 Ikii paagoo daamaa nekeeniino dimii mee taa see bagee agoo kiyu
ko okoo Ogatamee paagoo idimaano daamaa.* Waa ko mée uduma dimi

---

1:2 Luk 6:22-23, 1Pet 1:6-7 **1:3** Rom 5:3 * **1:5** Daamaa nekeeniino dimii mee taa see bagee gaayu ko okoo gaagaa siyaa kaboo okoo me kaasee ukuwayaa naa ya see kuwa okoo ewo, okoo daamaa nekeeniino taa see bagee yuwa.

dapuu, bedaa Wa me 'Okoo kaasee menaa naidimegea?' see dimii mee miya taa see Mée yoka okoo daamaa nekeeniino dimii mee maniipi.
6 Kiya ikii idimaano kaboo mikee gaano dimii mee kaa too idimaai, dimi wiya see kaa se. Dimi wiya see kaa idimiyaa bagee kuwa ko uwo biku-biku bo me dogeamaaga, dogeewaaga senaa siyaa see see okoo miya kisee dimii gaayaa bagee yuwa.
7 Kisee dimii gaayaa bagee kuwa okoo me 'Tuhan me anii kisee naukuwaapi, kisee niipi' see dimii mee se gaai.
8 Okoo ko dimi wiya kiyaa bagee yuwa, okoo me ukuwaanaka gaayaa agiyoo uduma daada-paada siwoo siyaa bagee yuwa too yoka se masiipea.

Daba bagee yuwa ma, kepe yago bagee yuwa ma okoo kaa menaa

9 Yesus mikee gaayaa bagee kuwa okoo daba, peedi see bagee gaayu ko Ogatamee me okoo diino ko esee ebo kemaata okoo ede nao see dimii gaano daamaa.
10 Bedaa kepe yago bagee kuwa miya Ogatamee me okoo diino ko peedi kemaata okoo miya ede kaano daamaa. Mee ko boo pui da mee taa kiyaa mokoo see see kuwa kepe yago bagee yuwa me 'Anii miya kisee taa kaapa yoka ede' see dimii gaano too daamaa.
11 Mikee, keno pakaamaata kaama esee tani kaa boo pui yuwa daata eseanee siyaa, diino disi taa, daba kedaa siyaa. Mee mokoo miya kepe yago mée to wa me ukuwayaa, peeyaa agiyoo yuwa uduma ukuwataaka too waa taa kaapi.

"Ogatamee me kisee pedeo ukuwaai see nasigi yoka" see kuwa se wegaai naadi menaa

12 Mée gaadee siyaa kaboo okoo koogo makii taa, kisee too toowoo siyaa bagee kuwa daamaa, ede nao. Okoo kisee bagee ii naadi kaama mumo kaa onee mee masiitagea. Mee ko okoo iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea, okoo Ogatamee epa gaawoo siyaa bagee yuwa kuwa Wa me kisee kaatagea see aseta-aseta. Kisee bagee kuwa ede kegea.
13 Mée waa ena 'Aa kisee pedeo agiyoo ukuwaai' see dimii miyaa kaboo wa me "Ogatamee me kisee ukuwaai see dimii mee namiyaagi yoka" see kuwa se wegaai. Ogatamee mee ko kisee pedeo ukuwaai see menaa kuwa Wa me si yayeeyaa see Mée, bedaa kisee menaa kuwa miya Wa me mée paagoo se asiyaa yoka "Wa me kisee pedeo ukuwaai see dimii namiyaagi yoka" see kuwa wegaakee se.
14 Kiya mée gakata okoo me pedeo ou dimii kuwa me kisee pedeo ukuwaai see dimii mee okoo ekaato kaa miyaayaa, okoo kisee pedeo ukuwasi naadi goe-goe siyaa.
15 Goekeata kaama mee pedeo ou dimii mee gaawoo naadi kaama yoga agoo kiyaayaa mokoo pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa agoo kiyaabuu siyaa. Kuwa pedeo yuwa kisee too iyawoo, ebo kiwoo naadi kaama usiyaato ko boota kaama wigintaayaa.
16 Ni me epa see bagee yuwa, ikii kideebaa taapea yoka daamaa nekeenii.
17 Esee daamaa agiyoo uduma asiyoo kaama eseekee. Kuwa inii mée aii maniyaa agiyoo kuwa uduma pedeo ena ma taa see agiyoo too, Iniitaagi Wa me kisee agiyoo mée yaisiyaakee. Epoo to kaa ago peeyaakee agiyoo kuwa Wa me ogaataata kiya Waa kuwa agiyoo yuwa see see se. Waa miya

1:6 Mat 14:28-31 **1:10** Mzm 103:15-16, Yes 40:6-7 **1:12** 2Tim 4:8 **1:14** Rom 6:23

kisee wikii, sibuu segee see Mée se, Waa miya kisee gakadeeii, betokeeii see Mée se.†
18 Wa me gaata-gaata dimii doodoo inii Wa me yogaa yuwa mée kiyaata, Wa me mikee menaa kuwa doodoo inii kisee bagee mée kiyaata. Wa me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma inii too ebo mée ekeasiino see naadi inii kisee mée kiyaata.

Mikee menaa yeemaata kaama daamaa agiyoo ukuwasi naadi menaa

19 Ni me epa see bagee yuwa, ikii daamaa nekeenii: Aasee siyaa menaa kuwa gaayu ko inii mée gakata daamaa niiyiitoo taai, bedaa mena wegaano kuwa epee, moga se, kagoo kaano kuwa miya epee, moga se.
20 Kagoo dimii kuwa me Ogatamee me kisee mikee, kisee ede see gaayaa agiyoo kuwa si yaukuwamaayaa naadi kisega.
21 Kisee kemaata ikii me pedeo dimii kaa ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma tameepeasii. Iyoo wiyaa mokoo Wa me ikii yiba daamaa kiweetaata menaa kuwa ikii ekaato dimi peedi ekeata kaama daamaa masii. Kuwa menaa kuwa me ikii daba kidaagimaa peeyaayaa.
22 Ikii Ogatamee me menaa kuwa daamaa yaukuwawoo taai. Ikii yiino too se. Ikii mena yeegea kiya si yaukuwayu ko ikii mena yayeekee bagee se, ikii ekaato deebaa siyaa.
23 Ogatamee me menaa aii yiino too, si yaukuwataa see mée to gaayu ko waa ekaato ebeyumaa da ayayaadau kaa deeyaa mokoo.
24 Wa me ebeyumaa da daamaa ipiipi deegi kiya ayayaadau da ekeata peegi kaboo wa me ebeyumaa da mee kisee ki ewo, moga gaabuu siyaa. Waa kisee mée to mokoo.
25 Kiya kuwa etokaa inii daba mée daagimaa peeyaasi naadi wegawoo taakea menaa kuwa ipiipi daamaa gaagaa, neke-nekee, kisee tupiwoo see mée to gaayu ko daamaa nao. Kuwa menaa kuwa esee sikii, mee asii taa see menaa yuwa. Wa me kuwa menaa daamaa yeeta kaama se gaabuu seta ipiipi yaukuwawoo, umiwoo siyu ko wa me ukuwayaa, peeyaa yuwa daamaa too kedaa siyaa.
26 Mée waa ena me gaano, 'Anii Ogatamee me menaa daamaa deewoo see mée' see dimii mee gaagi kiya waa ekaato dabegea da daamaa se deewoo siyu ko waa mena ewo see mée mokoo yoka waa ekaato deebaa siyaa. Wa me kuwa menaa deewoo siyaa kuwa wuutu-waatu siyaa.
27 Iniitaagi Ogatamee me kisee ukuwaano daamaa, pedeo ena ma taa see gaayaa agiyoo kuwa ko kisee: dimmee yogaa yuwa ma, miyaa apii yuwa ma okoo gaagaa siyaa kaboo daamaa deetaa, daamaa iye-iyee, kisee yaukuwawoo see kuwa Waa ede. Bedaa magaa da kaa pedeo iyee-payee kuwa me se napedeo kiyaasi naadi ekaato ipiipi daamaa deewoo see kuwa miya Waa ede.

2

Mée se aawiginee taai naadi menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, ikii ko inii epoo Mée, Asii-sege see Mée Yesus Kristus mee mikee gaayaa bagee yuwa yoka mée se wigineai.
2 Ebea-ebea menaa mee ko kisee: Kepe yago bagee ena, emas pose bako ma, diino yago see dokaa ma kuwa maataa see mée to ikii mée kutuu

† **1:17** Ogatamee Waa miya kisee gakadeeii, betokeeii see Mée se, see menaa mee ko Wa me inii daamaa agiyoo too, pedeo ena ma enaataa taa see agiyoo too kisee too mée manegee see Mée kemaata Wa me inii pedeo ukuwasi naadi mée ase-manee see Mée se, see gaasi naadi menaa mee.
1:18 1Pet 1:23 **1:19** Ep 4:26-27 **1:22** Mat 7:24-27 **1:26** Yak 3:2-12

taa see yoo meemaagi. Kiyoo kaama bedaa daba bagee ena, pedeo dokaa
maataa see mée to miya meemaagi.
3 Ekea meemaata kaama ikii me mee diino yago see dokaa maataa see
mée to too ebo ekeasiino see naadi ebo bagee me daamaa animagaano
yoo yawaataata kaama "Neataagi, nakaayoo daamaa yoo kiyoo animagaai"
see asiyaa. Kiya ikii me mee daba kiyaa mée to paagoo "Aa yamoo maa
kaa kiyoo yiinaageeta tooi" see miya asiyaa, "Ni me badoo da kaa kiyoo
animaata tooi" see miya asiyaa.
4 Ikii me ekea wiya paagoo kisee asiyu ko ikii mée wiginegea, ikii pedeo
dimii kaa mée wigintaayaa bagee yuwa kegea, se maa?
5 Ni me epa see bagee yuwa, ikii daamaa yii: Daba bagee gaayu ko magaa
da kaa bagee me okoo kisee bagee yaekeasiyaa kiya Ogatamee me kisee taa.
Okoo me Yesus mikee gaano dimii mee esee ebo kiwoosi naadi daamaa
wigintaata bagee, se maa? Okoo Ogatamee Wa too ebo mée eetotaa see
yoo epo enaataa toowoo taatagea, Wa me kuwa Waa epa gaayaa bagee
yuwa okoo kisee daamaa yaekeasiita see aseta-aseta.
6 Kiya ikii me daba bagee yuwa kuwa peedi, kepe yago bagee kuwa ebo,
kisee ekeasegea kuwa yaai. Kuwa kepe yago bagee kuwa ko okoo me ikii
kiwegee-wegee see bagee yuwa, hukuman maniino bagee paagoo omaago
ma kidogeamoo segee see bagee yuwa, se maa?
7 Okoo me ikii epoo Mée ebo see ekaa da mee badeekee bagee yuwa
too, se maa? Waa ko ikii Wa me bagee kikiyaata Mée kiya okoo me Waa
wisinegeekea.
8 Ogatamee me kapoge kaa menaa kuwa mena tukuu to mee ko kisee:
"Aa ekaato miya epa kiyaa see see apanaa bagee miya epa kaai" see menaa
da mee. Ikii mee menaa da daamaa doowoo siyu ko ikii daamaa agiyoo
ukuwawoo siyaa.
9 Kiya ikii me mee menaa da wisintaata kaama waa ebo, waa peedi, kisee
mée wiginiyu ko ikii pedeo agiyoo ukuwayaa. Bedaa ikii kuwa deewoo seta
menaa tuunuu see bagee yuwa ii see kuwa awee da kaa kiyaa.
10 Mikee, Ogatamee me deewoo taai naadi aseta menaa kuwa uduma
peneata yayeewoo see kiya mena kamu ena too too ekeasiyu ko kuwa
menaa uduma ekeata tuunuu siyaa mokoo.
11 Mee ko "Ikii tobaaka se taai" see menaa ma, "Ikii mée se wugii" see
menaa ma ekea paaya Wa me deewoo taai naadi aseta menaa yoka aa
tobaaka taano taa kiya mée wugiyu ko aa kuwa deewoo siyaa menaa yuwa
tuunuu seta bagee kiyaa.
12 Ogatamee Wa me inii daba mée daagimaa peesi naadi mée manta
menaa kuwa doodoo mée wigintagaatagi yoka eto ikii daamaa menaa too
wegawoo taai, daamaa agiyoo too ukuwawoo taai.
13 Okoo mée epa se gaayaa bagee kuwa Wa me okoo miya epa se gaata
kaama wigintagaatagi. Kiya okoo me mée se wiginta epa gaawoo see bagee
kuwa ko taa. Epa dimii mee me kuwa inii mée pedeo kiyaano menaa kuwa
mée yataa kiyaayaa.

Mikee gaano dimii ma, mée epa kaa daamaa ukuwaano agiyoo ma kuwa enaataa ekeata umiwoosi naadi menaa

14 Neebee nokaa yuwa, wae. Mée waa ena me wegaano, "Anii ko Tuhan
mikee gaataa see mée yoka" see wegagi kiya daamaa agiyoo ukuwaano
yaato miya taa kiyu ko wa me mikee gaano dimii mee imi taa, se maa?

2:5 Mat 5:3, Luk 12:32 **2:8** Im 19:18, Rom 13:8-10, Gal 5:14 **2:11** Kel 20:13-14 **2:13** Mat 5:7, 18:32-35

Wa me mikee gaano dimii mee kaa too Ogatamee me waa daba daagimaa
peeyaatagi ye? Taa, iyo.
15 Mee ko mée waa ena, waa ma ikii Yesus yiba ena kenaa bagee,
paayogaa yee, api yee, waa doka miya taa, naano agiyoo miya sikii taa,
kisee koogo toogee naadi kaama
16 ikii mée ena me wa paagoo asiino, "Epee pooi, tani muguunse yoka
mago see dokaa magaai, bedaa daamaa pesee ma noogee, omegee taai" see
asiyaa. Kiya wa me gaano pedeo agiyoo se maniyu ko yaai, kaasee asigi
menaa ya?
17 Mee mokoo miya mikee gaano dimii mee ko daamaa agiyoo ukuwaano
yaato miya taa kiyu ko mee mikee gaano dimii mee imi taa, boota mokoo
kiyaa.

18 Mée waa ena me wegaano, "Aa ko mikee gaawoo see mée, anii gaayu
ko daamaa agiyoo ukuwawoo see mée" see wegayaa. Kiya ani me asiino,
"Aa ko daamaa agiyoo ukuwaano yaato miya taa see mée kiyu ko aa Tuhan
mikee gaayaa mée to ii see kuwa a me anii nadeeyaai. Kiya iyo. Anii gaayu
ko ni me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa doodoo anii Tuhan mikee gaayaa
mée to ii see kuwa aa deese naadi kadeeyaapa" see asiyaa.
19 A me gaano, 'Ogatamee mee ko ena too too, wa too Eboo ii' see gaage.
A me gaage kuwa daamaa, mikee menaa kiya paa yuwa miya aa see see
'Mikee, Ogatamee mee ena too too ii' see kuwa gaagea.* Okoo kuwa mikee
menaa yoka naadi weda ma, totomo ma toogeekea.

20 Aa ewo see mée yaai. Mikee gaano dimii mee ko Wa me menaa daamaa
pee-yaukuwaano yaato miya taa kiyu ko iyo, mikee gaano dimii mee imi
taa kiyaa. Kisee aa daamaa nekeense naadi menaa kasi-manii ye? Kuwa
menaa kuwa ko kisee:
21 Inii mée asii-kaba-kaba seta mée Abraham wayoopaa Isak mee
Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee see yoo yaekegataata. Wa me
daamaa ukuwata agiyoo mee me Ogatamee me 'Waa sikii, waa miya nao'
see gaata, se maa?
22 Abraham me Ogatamee mee mikee nao see dimii gaata mee miya,
daamaa agiyoo ukuwata mee miya, ekea paaya enaataa ii see kuwa aa miya
daamaa nekeeniyaa. Wa me daamaa agiyoo ukuwata mee ma enaataa
kuwa me wa me mikee gaano dimii mee sikii, esee daamaa kedaa seta.
23 Wayoopaa yaekegataata kuwa me Ogatamee me miyoo taa gaata
menaa da mee bedaa wiyaagoo to wa kaa gaata, mee ko kisee: "Abraham
me TUHAN mikee gaagi kemaata TUHAN me 'Waa sikii, waa miya nao' see
gaagi" see menaa ebeamaata. Kuwa me kemaata Abraham mee Ogatamee
me dimi see mée see ekaa weewoo seta.
24 See keta yoo Ogatamee me waa sikii, waa miya nao see mée diino kuwa
ko mikee gaakee kaa too se kiya Wa me menaa daamaa pee-yaukuwaano
yaato miya enaataa kemaata kaama Wa me waa sikii see mée deeyaa, see
kuwa ikii miya eto daamaa nekeenegea.

25 Bedaa idukaa Rahab see apii mee, otoopa kepe masenaa seta apii waa
miya kisee, se maa? Mee ko mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee ekea
wiya wa me ee yiba koogo badaa maata kaama tokoma mee da apanaa

---

2:15 Mat 25:35-36, 1Yoh 3:17-18 * **2:19** Mena nekeeniino yaato ko paa yuwa miya mikee gaayaa yoka mikee gaano dimii mee too sikii taa, daamaa agiyoo ukuwaano mee miya enaataa kiyu too Ogatamee me "Aa sikii, aa miya nao" see mée asiyaa, see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **2:21** Kej 22:1-14, Ibr 11:17-19 **2:23** Kej 15:6, Yes 41:8

etaa ena taa koogo peeyaata. Wa me daamaa agiyoo ukuwata mee me Ogatamee me 'Waa sikii, waa miya nao' see gaata.†
26 Kuwa ko maa da mee dimi noogaa da miya enaataa see taa kiyu ko boota. Mee see see miya mikee gaano dimii agoo kiya Ogatamee me menaa daamaa pee-yaukuwaano yaato miya enaataa see taa kiyu ko wa me mikee gaano dimii mee boota mokoo kiyaa yoka daamaa nekeenii.

3

Dabegea da mee ipiipi dii naadi menaa

1 Neebee nokaa yuwa, ikii me 'Anii Ogatamee me menaa mée topetaa see mée kaano kuwa ede' see gaayaa bagee kuwa ikii mée eebaa se, peenaa too daamaa. Mee ko Ogatamee me mée wigintagaatagi naagoo inii Wa me menaa mée topetaa see bagee yuwa paagoo maamaa mée apaadee taatagi, apanaa bagee paagoo apaadee taatagi see see se, see kuwa ikii miya ipi yoka daamaa nekeenii.
2 Inii mée uduma pedeo menaa miya wegayaa, pedeo agiyoo miya ukuwayaa. Wegayaa menaa kuwa uduma daamaa too, pedeo menaa taa see mée gaayu ko waa pedeo peenaa ma taa see mée, wa me maa da miya daamaa tupitagaa taano ipi see mée kiyaa.
3 Ebea-ebea menaa kuwa ko kisee: Kuda wodaa ebee to kaa mée me poonaka see gaayaa doodoo da taa peeyaayaa agiyoo peedii to yamaataayaa. Yamaataata kaama onee da goekeasiyaa naaki poonaka gaayaa doodoo da taa wodaa da miya daamaa kitaa peegi siyaa. 4 Bedaa kapal komaa kuwa miya kisee. Kapal komaa ebo kiya, ebo bo me doonaa, peenaa siyaa kiya peedi agiyoo peedii to mee me kitaa-kitaa peeyaayaa. Koma doonaa see mée to me poonaka gaayaa doodoo da taa mee agiyoo da topetagaa siyaa naaki kapal komaa da miya kitaa peega siyaa.
5 Mee mokoo miya inii me dabegea da. Mee ko maa da kaa peedi agiyoo peedii to kiya esee ebo poga-poga menaa wegayaa.
Eto ko biyaa gada peedii to kaa menaa mee miya daamaa nekeenii. Biyaa gada peedii to kiya ebo mee bogaa, ebo mee magaa uduma pooniyaa.
6 Dabegea da mee miya biyaa mokoo. Maa to kaa takumeta agiyoo yuwa uduma dabegea da mee se-pedeo, we-pedeo yago agiyoo, maa da uduma pedeo kiyaayaa agiyoo. Neraka biyaa me dabegea da kaa iyeenega naaki mée me umiino, toono kuwa uduma poonooga siyaa.
7 Bedo, woda, magaa da taa peenaa see agiyoo, uwo yiba peenaa see agiyoo miya kuwa uduma mée me daba emee-emee semaayaa. Mikee, kuwa agiyoo kuwa eebaa mée me daba emee-emee seta
8 kiya dabegea da mee ko mée me se emee-emee semaayaa. Esee pedeo yago agiyoo, se tupimaayaa agiyoo, mée boosi naadi tani see uwoo pudii see agiyoo mokoo.
9 Inii dabegea da mee me Tuhan Iniitaagi mee miya yaapaagee siyaa, bedaa mee dabegea da mee me mée yuwa miya pedeo menaa asiyaa. Okoo Ogatamee Waa see see ogaataata bagee kiya okoo paagoo kisee pedeo menaa asegee siyaa.
10 Mee ebee to taa too yaapaagee taano menaa ma, esee pedeo menaa ma kuwa enaataa wegataa siyaa. Yaai, neebee nokaa yuwa, kisee pedeo.

---

† **2:25** Mee magaa kaa koogo deenaa seta bagee ekea wiya kuwa ko idukaa Israel bagee yuwa Kanaan magaa kaa pakaano taa kaboo maga deenaa taano bagee wiya kuwa. Rahab mee Kanaan kaa apii kiya Ogatamee mikee gaata kemaata kuwa bagee wiya mee magaa kaa bagee yuwa me patamaapea naadi kaama apanaa etaa ena taa koogo peeyaata. **2:25** Yos 2:1-21 **3:6** Mat 12:36-37, 15:18 **3:9** Kej 1:26

11 Uwo mumaa to gaayu ko mee taa too daamaa uwoo ma, uu see uwoo
ma enaataa peeyaa ye?
12 Neebee nokaa yuwa, ara piya wodoo to kaa anggur poo ekayaa ye?
Bedaa anggur poo onee da kaa ara poo ekayaa ye? Kisee miya uu see
uwoo mumaato mee daamaa uwoo ma enaataa se peeyaa yoka wegayaa
menaa kuwa ipiipi dii.

Esee mikee ipi kaano dimii mee manii to ko asiyoo kaama too see kaa menaa

13 Ikii paagoo 'Anii esee ipi, anii dimi yago mée' see gaayaa bagee agoo
ye? Agoo kiyu ko waa ekaato dimi peedi ekeata kaama wa me ipi see dimii
kaa daamaa ukuwagee siyaa agiyoo yuwa mée me awee da kaa deesi naadi
daamaa ukuwawoo, umiwoo taano daamaa.
14 Kiya ikii me kagoo kaa 'Anii naaki ou' see dimii ma, 'Ni too ebo, ni too
miya' see dimii ma kuwa aagaa siyu ko 'Inii ko ipi see bagee' see kuwa se
gaai. Kuwa dimii kuwa mikee menaa ma aawisii siyaa dimii yuwa too.
15 Kuwa dimii kuwa manii to ko asiyoo kaama se kiya magaa da kaa
kaama mée me iyee, paa me iyee kuwa kaa too.
16 Mikee, mée me kagoo kaa 'Anii naaki ou' see dimii ma, 'Ni too ebo,
ni too miya' see dimii ma kuwa me mée aakago-maakago siyaa, pedeo
ukuwayaa agiyoo tomaa-tomaa eebaa kedaa siyaa.
17 Kiya asiyoo kaama esee mikee ipi see dimii agoo see bagee kuwa ko
kisee: petamanii ko pedeo dimii, pedeo menaa taa. Kiyoo kaama mée
aaemee-emee taano dimii ma, koogo adumeta dimii ma, dapuu see dimii
ma kuwa agoo. Okoo me kisee maamaa epa aagaa siwoo naadi kaama
daamaa agiyoo, daamaa poo maamaa eebaa ekadaa siwoo siyaa. Mée
aawiginee see taa, daamaa poga-poga naadi mée deebaa see dimii mee
miya taa.
18 Mée aaemee-emee siyaayaa bagee okoo me mée aaemee-emeesi naadi
menaa kuwa yasigimenaa siyaa naaki mikee daamaa poo ekadaa siwoo
siyaa.

4

Magaa da kaa iyee mee ma enaataa se aagadi taai naadi menaa

1 Ikii aawisi-maawisi, aakago-maakago segeekea kuwa manii to ko
maagiyoo? Ikii me 'Anii kisee kega naaki ou, anii kisee masega naaki ou'
see dimi-pami kuwa kaa, se maa? Kuwa ou dimi-pami kuwa ikii me dimi
menaa da ma aawisi-maawisi segeekea.
2 Ikii me 'Mee agiyoo masega naaki ou' see gaayaa kiya ikii masemagaano
taa kemaata mée wugiino dimii agoo kiyaa. Bedaa ikii me 'Anii kisee naaki
ou' see gaayaa kiya se deemaaga naadi kaama aawisi-maawisi, aadakame-
maadakame segeekea. Ikii Ogatamee paagoo se idimegeekea kemaata
masemagaano taa.
3 Ikii Ogatamee paagoo idimiyaa miya ikii pedeo dimii ma idimiyaa.
Ikii ekaato ede ma, ede ma taano agiyoo kaa too idimegeekea. Kuwa me
kemaata ikii se masiyaa.
4 Ikii ko dimi apanaa taa peetaa see bagee yuwa yaai. Magaa da kaa
iyee ma enaataa aagadi siyaa bagee kuwa Ogatamee ma aayape see bagee
kiyaa, see kuwa ikii ewo ye? Magaa da kaa iyee ma enaataa aagadi siyaa
bagee kuwa okoo ekaato Ogatamee ma aayape see bagee yuwa kiyaayaa.

3:12 Mat 7:16-20 **3:17** Plp 2:3-4 **3:18** Mat 5:9 **4:4** Mat 6:24, Yoh 15:19, Rom 8:7, 1Yoh 2:15-17

5 Ogatamee me kapogee yiba mena ena mee ko kisee: "Dimi menaa da
mee Ogatamee me inii mée yiba tuyaata kaama Wa me mee dimi menaa
da mee Ni yaato too toowookea naaki ou see dimii mee maamaa gaawooki"
see menaa kuwa. Ikii me kuwa aii menaa yuwa too see se gaai.*
6 Inii me ou see gaayaa dimii mee ebo kiya Ogatamee Wa me inii mée
epa see dimii mee esee ebo. Kisee kemaata Wa me menaa yiba mena ena
mee ko kisee:
"Ebo dimii gaayaa bagee kuwa Ogatamee me wisintaayaa,
kiya peedi dimii gaayaa bagee kuwa Wa me epa gaayaa" see menaa
ebeamaata. *Ams 3:34*
7 Kisee kemaata ikii Ogatamee paagoo ekaato dimi peedi ekee taai. Iblis
mee wisintagaai, waa oogaapi.
8 Ikii miya Ogatamee paagoo ekaapa pooi, Waa miya ikii paagoo ekaapa
kimeepi. Ikii pedeo ukuwataa see bagee kuwa yagaa wetogekumii. Ikii
dimi mena kegaa wiya see bagee kuwa ikii me dimi yiba pedeo yuwa
wigineepeasii.
9 Kuwa ikii me pedeo yuwa kaa ae-wae, yaai-yaai, yege ma siweei. Ikii
me keataakea yuwa kuwa yege ma aapeka taai, bedaa ikii me ede ma, ede
ma see dimii kuwa miya boodi see dimii ma aapeka taai.
10 Ikii Tuhan paagoo ekaato dimi peedi ekeasii, Wa me miya ikii ebo
kiekeasiipi.

Mée se aawiginee taai naadi menaa

11 Neebee nokaa yuwa, ikii se aabade-maabade taai. Mée waa ena me
apanaa mikee gaata see bagee ena ma kisee wisintaa, wigintaa see mée
to gaayu ko waa Ogatamee me deewoo taai naadi aseta menaa kuwa
miya wisintaa, wigintaa siyaa. Kisee aa kuwa deewoo siyaa menaa kuwa
wisintaa, wigintaa siyu ko aa kuwa deewoo siyaa menaa yayeetaa see
bagee se kiya kuwa menaa wisintaa, wigintaa see mée to.
12 Kuwa deewoo siyaa menaa mée ase-maneeta Mée mee ena too too,
bedaa mée wigintagaa taa see Mée mee miya Wa too. Waa ko daba mée
daagimaa peeyaabuu taano miya, mée pedeo kiyaabuu taano miya ekea
paaya mée ukuwamaayaa see Mée. Kisee kemaata a me apanaa mikee
gaata bagee wigintagaakee kuwa aa kaasee mée to yaai.

Ikii me 'Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa' see dimii gaayaa yuwa yiba Ogatamee mee se gaabuu taai naadi menaa

13 Ikii mée noonaa me wegaano, "Kenaagoo yee, tokoma yee, inii
peedoota kota kaa tahun ena waa naa omegee naadi kaama agiyoo-pagiyoo
kaa kepe masiwoo taapea" kisee menaa wegageekea.
14 Kiya tokoma ukuwaaniita yuwa kuwa ikii ewo. Ikii me umiyaa, tuyaa
kuwa maagiyoo mokoo? Uwo noogaa da pakaamaata peenaa too egaanta
kaama deeda-peeda siyaa mokoo ikii miya kisee bagee yoka daamaa
nekeenii.
15 Ikii me daamaa mikee wegayaa menaa mee ko kisee: "Tuhan Wa
me daamaa, ede see gaapi ko inii omegee, toogee naadi kaama kisee
ukuwaapea, kisee poopea" see menaa kuwa too wegaano daamaa.

---

* **4:5** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko Roh mee inii yiba mée tuyaata Mée Ogatamee me Waa maamaa ou gaawooki. **4:7** 1Pet 5:6-9 **4:9** Luk 6:25 **4:10** Luk 18:13-14, 1Pet 5:6 **4:12** Mat 7:1, Rom 14:4 **4:13** Mzm 39:5-7, Ams 27:1, Luk 12:15-20

16 Kiya ikii kisee menaa se wegayaa. Ikii gaayu ko ikii ebo dimii kaa
ebo poga-poga menaa wegageekea. Kisee ebo poga-poga dimii kaa wegaa-
wegaa menaa kuwa pedeo.†
17 Kuwa me kemaata okoo me dimi yiba kisee ukuwaano daamaa see
kuwa ipi kiya se ukuwayu ko pedeo ukuwayaa.

5

Kepe yago bagee yuwa nekeenii naadi menaa

1 Ikii kepe yago bagee kuwa daamaa nekeenii. Ikii kaa ae-wae, boodi,
kisee yaai-yaai agiyoo kuwa kimiyaabuu taatagi yoka yege ma, yii-yii ma
siweei.
2 Ikii me ebo agiyoo kuwa dabedaa seta, bedaa ikii me doka tabaa da
miya sebaaya me kidaataga-paataga seta.
3 Ikii me emas pose ma, perak pose ma kuwa wege gabuundaa seta. Ikii
me agiyoo tabaa da kisee pedeo kedaaka kemaata "Kabu see bagee yuwa
ii see kideega" see kisiitagi. Wege kuwa me kisee pedeo kiyaayaa see see
mokoo ikii me mogee yuwa miya biyaa me kinootagaata. Wodopasi naagoo
kaano ekaapa kiya ikii agiyoo-pagiyoo eebaa asii-kutu-kutu siwookea kuwa
yaai.
4 Ikii daamaa nekeenii: mée me ikii me bugi kaa agiyoo kimasetaa to
mokoo da mee ikii me okoo maniino taa. Ikii me maniino taa kemaata
kuwa ikii me bugi kaa agiyoo kidaataa, kimasetaa see bagee yuwa okoo
me ae-wae segeekea kuwa Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee paagoo
pakaamaata kaama yeegi.
5 Ikii magaa da kaa omegee, toogee siyaa begaa kuwa ikii me agiyoo-
pagiyoo uduma daamaa too ede, ikii kisee otoopa ede ma, ede ma too segee
siwookea kuwa yaai. Muniyaa agiyoo epoo daamaa kiyaabuu segee naadi
kaama wugiyaa naagoo too, mee mokoo ikii miya ikii ekaato too monegee
siwookea kuwa, kisee too ikii pedeo kikiyaano naagoo too.
6 Ikii me okoo dimi daamaa, dimi topoo see bagee yuwa okoo kaa
hukuman manisi naadi dogeamoo segeekea. Okoo ikii ma aawisii taano
taa see bagee yuwa kiya ikii me okoo wugisi naadi menaa yawegageekea
kuwa yaai, ikii nekeenii.

Ae-wae, gaagaa siyaa kaboo dimi mena koogo se makii taai naadi menaa

7 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii dimi mena koogo makii taa see
kaa toowoo taai, kisee too Tuhan mee meetagi yoo too. Ebea-ebea menaa
ena ko kisee: Bugi epoo mée waa dimi animaata ota eebaa kaapa yoka
naadi koogo diitoo siwoo siyaa. Petamanii deka uwa wiyaa kaboo kisee
too wodopasi deka uwa wiyaa kaboo uduma dimi animaata koogo diitoo
siwoo siyaa.
8 Ikii miya kisee. Tuhan Waa meeno mee ekaapa kega yoka ikii dimi
animaata makii taa see kaa koogo toowoo taai.
9 Neebee nokaa yuwa, ikii mena aadukumeawee see se. Mée tomaa yuwa
wigintagaatagi Mée mee ekaapa, kenee to kaa yiinaageeta totaaki yoka
daamaa nekeenii. Wa me ikii si kiwigintaasi naadi kisee pedeo menaa se
aasee taai.

---

† **4:16** Mena nekeeniino yaato ko mée me ebo dimii kaa "Anii kisee ukuwaapa, kisee poopa" see wegayaa kiya okoo Ogatamee mee gaabuu siyaa. Inii me booyaa miya, umiyaa, tuyaa miya kuwa uduma Wa me yagaa yiba yoka inii me "Ogatamee Wa me ede gaapi ko tokoma kisee ukuwaata, kisee poota" see wegaano daamaa see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **4:17** Luk 12:47, Yoh 9:41
5:2 Mat 6:19, Luk 6:24, 16:19-25 **5:5** Luk 16:19 **5:7** Rom 8:25

10 Neebee nokaa yuwa, idukaa nabi bagee yuwa okoo koogo dimi
animaata Tuhan ekaa yiba mena yawegagee seta kuwa daamaa nekeenii,
okoo see see ikii miya ukuwawoo taai. Mée me okoo wegee-wegee segee
seta kiya okoo makii taa see kaa koogo toowoo seta.
11 Mikee, kisee makii taa see kaa koogo toowoo see bagee kuwa inii
me okoo daamaa, ede nao see yawegayaa. Ayub waa miya makii taa
see kaa koogo toowoo seta menaa kuwa ikii yeemaagea. Wa me ae-wae,
gaagaa seta yuwa kuwa usiyaato ko daamaa too, Tuhan me kisee daamaa
yakiyaata, see kuwa ikii ipi. Mikee, Tuhan Waa epa dimi yago Mée, Wa
me mée epa dimii mee ebo, see kuwa ikii nekeenegea.

Ebo ekaa ma se aatabi taai naadi menaa

12 Neebee nokaa yuwa, eto ko mee asii menaa ena mee ko kisee: Ikii
me wegayaa menaa kuwa mée me 'Kuwa mikee menaa yoka' see nagaasi
naadi ebo agiyoo ekaa ma aatabi see se. Ikii me "Anii epoo to see ekaa mee
weega yoka" see menaa miya se aatabi taai, bedaa "Anii uwoo to, magaa
to see ekaa mee weega yoka" see menaa miya se aatabi taai. Apanaa kuwa
see see menaa uduma se wegaai. Ikii me menaa kuwa mée me 'Kuwa
mikee menaa yoka' see nagaasi naadi dimii gaayu ko "Ei" see menaa mee
too wegaai, ebo ekaa ma se aatabi taai. Bedaa ikii me 'Taa' see dimii gaayu
ko "Taa" see menaa mee too wegaai. Kuwa mena ponee to kuwa too sikii.
Apanaa menaa ma aatabi siyu ko Ogatamee me be, kipedeo kiyaayaa yoka
nekeenii.

Sembahyang taano menaa

13 Ikii paagoo ae-wae, gaagaa siyaa bagee agoo kiyu ko wa me
sembahyang taano daamaa. Ikii paagoo ede ma, ede ma taa see bagee
agoo kiyu ko wa me Ogatamee yaapaagee see kaa yaayaa taano daamaa.
14 Ikii paagoo ikiyoo yago bagee agoo kiyu ko Yesus mikee gaata
bagee tuku-tuku yuwa misi naadi okoo mena ogaano daamaa. Okoo me
sembahyang menaa kaa yaidimaapea, Tuhan ekaa yiba minyak uwoo miya
yawidimaapea.
15 Ogatamee mikee gaakee kaa sembahyang menaa kuwa me kuwa
ikiyoo yago bagee yuwa daba daagimagaapea, Tuhan me kuwa ikiyoo
yataa kiyaata kaama anoogeeyaapi. Okoo pedeo agiyoo ukuwapea kepa
ko Ogatamee me epa yaekeasiipi.
16 Kisee kemaata ikii kaa meanee siyaa agiyoo yuwa taa kisi naadi ikii me
pedeo yuwa kuwa awee da kaa aasee taai, sembahyang miya aaukuwagee
taai. Mikee menaa peneata ukuwawoo see bagee okoo me sembahyang
siyaa yuwa kuwa esee pesee, daamaa agiyoo-pagiyoo yaukuwaaniyaayaa.
17 Idukaa Elia waa inii see see mée tomaa ena kiya sembahyang omaago.
Deka se wisi naadi waa esee mikee sembahyang semaata kaama tahun
wedo ma ebe kuwa uduma deka weeno taa.
18 Mee asii waa bedaa kaagaa ena ma sembahyang semaagi naaki epoo
to kaa kaama deka weegee naadi kaama mee magaa kaa naano agiyoo
iyadaa seta.
19 Neebee nokaa yuwa, ikii mée waa ena me mikee menaa ekeasigi,
bedaa mee kaama ikii mée waa ena me waa mikee see etaa da taa metaki
badaa maageeyu ko daamaa.
20 Nekeenii: pedeo ukuwata bagee yuwa mikee see etaa da taa metaki
badaa maageeyaa bagee kuwa okoo me kuwa bagee yuwa dimi mena yaato

5:10 Mat 5:11-12, Ayb 1:21-22, 2:10 **5:12** Mat 5:34-37 **5:14** Mrk 6:13 **5:17** 1Raj 17:1, 18:42-45
5:19 Gal 6:1

mée bogaano etaa yaato kaama daba daagimaayaayaa. Bedaa kuwa bagee okoo me pedeo yuwa eebaa miya yatakeata yawisintaayaa. Kiyoo too.

1 Petrus
Petrus me petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yesus mikee gaata bagee okoo mée eebaa mée me be kaa wegee-wegee segee seta kemaata Petrus me okoo Yesus me menaa daamaa peneata makii taa see kaa toowoosi naadi yaebeamaata. Petrus mee Yesus me topenaa see bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena.

Wa me okoo paagoo yaebeamaata menaa kuwa ko kisee: Inii ko Ogatamee me daamaa mée wigintaata bagee yuwa, magaa da kaa kiyoo keedaa toogee see bagee yuwa, meekee bagee yuwa mokoo yoka mée me ae-wae, gaagaa mée siyaayaa agiyoo kuwa dimi se nagimisi naadi yaebeamaata. Bedaa okoo me daamaa ukuwayaa iyee kuwa mée me deesi naadi pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa kuwa miya mee kapogee yiba yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun amaamo waa naa omemaata kaama tahun 63 mee yiba mokoo Petrus me mee kapogee Roma magaa kaa kaama ebeamaata. Roma see magaa ekaa mee ko mee kapogee yiba Babilon see magaa ekaa mee miya wegayaa.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-12 Petamanii menaa ma, Ogatamee mee yaapaagee seta menaa ma
1:13–2:10 Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
2:11–3:12 Ekaato dimi peedi ekee taai naadi menaa
3:13–4:19 Makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa
5:1-11 Ogatamee me domba yuwa daamaa muniwoo taai naadi menaa
5:12-14 Wodopasi menaa

1 Anii ko Petrus, Yesus Kristus Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée. Mee kapogee mee ko anii ikii kiyoo-kiyoo wudida-peeda naadi kaama apanaa bagee me magaa kaa keedaa toogeekea bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Kuwa ko ikii Pontus wee kaa magaa ma, Galatia wee kaa magaa ma, Kapadokia wee kaa magaa ma, Asia wee kaa magaa ma, Bitinia wee kaa magaa ma kuwa magaa kaa medaa seta bagee yuwa paagoo kiebeataaka. Ikii ko Ogatamee me daamaa kiwigintaata bagee yuwa.

2 Kuwa ko idukaa esee petamanii kaama Nagamee Ogatamee Wa me gaata-gaata doodoo ikii daamaa kiwigintaata. Eto ko Roh me ikii me pedeo yuwa kiwigineepii siwoo naadi kaama Ogatamee me ikii daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa kikiyaabuu seta kaama totaakea. Ikii Yesus Kristus Wa me menaa daamaa yayeewoosi naadi, bedaa Kristus Wa me tadaa uwoo me ikii kaa kigoesipigiisi naadi miya ikii kisee daamaa wa too kiwigintaata.*

Ogatamee Wa me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii maamaa kineesi naadi kiasega.

Kristus kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoosi naadi menaa

3 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Waataagi Ogatamee mee niiyaa-paagee taai. Wa me Yesus Kristus mee boota kaama aya andoo peeyaata kuwa me inii miya yoga kabayaa mokoo Wa me esee mée epa see dimii mee kaa inii me umiino, toono kuwa gipii mée yakiyaata. Wa me inii

* **1:2** Idukaa Israel bagee yuwa ma, Ogatamee ma, Wa me menaa ma uduma enaataa aagadimisi naadi Musa me woda tadaa uwoo masegeeta Israel bagee yuwa kaa goesipigii seta, kisee okoo Wa me menaa yuwa daamaa peneata doowoo siyaa bagee yuwa kiyaabuu seta.

kisee mée tuyaabuu siwoo seta kemaata inii Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
4 Mee ko kuwa Wa me "Ani me aii kisee kiniita" see mée aseta agiyoo kuwa inii me see yuwa masiitagea nao see dimii mee gaawoo siyaa. Kuwa agiyoo kuwa se pedeo kiyaa, se nuku kiyaa see agiyoo. Kuwa agiyoo epoo to wodoo kimaataata topa.
5 Ikii me Yesus mikee gaawoo naadi kaama Ogatamee Wa me pesee da me ikii daamaa kitaamegee siwoo see, kisee too wodopasi naagoo too. Wa me 'Anii okoo daba daagimaa peeyaabuu taata' see gaawoo seta doodoo Wa me mee naagoo awee da kaa inii daba mée daagimaa peeyaabuu taatagi.
6 Kisee kemaata ikii ede ma, ede ma segeekea. Ikii eto kigaadee siyaa agiyoo tomaa-tomaa kuwa me ikii keedaa ae-wae, dimi gaagaa segee siyaa miya ikii me ede ma, ede ma dimii mee miya ebo.
7 Kuwa ikii kigaadee siyaa agiyoo kuwa me ikii me Yesus mikee gaano dimii mee ebo ii see kuwa awee da kaa mée deeyaayaa. Emas pose gaayu ko emas kuwa daamaa emas ii see kuwa deesi naadi biyaa kaa yuwiyaa. Emas pose kuwa mikee ebo maa diya peedi, kuwa taa kaata agiyoo too. Ikii me Yesus mikee gaayaa dimii mee asii esee ebo agiyoo. Ikii makii taa see kaa mikee gaawoo naadi kaama Yesus Kristus ekaato awee da kaa mée deeyaatagi naagoo ikii ebo kiekeata maamaa kiapaagee taatagea.
8 Ikii Yesus mee diino taa bagee yuwa kiya Waa esee epa nao see dimii mee gaawookea. Ikii eto miya Waa se deegea kiya ikii me Waa mikee gaano dimii mee ebo, bedaa ikii me ede ma, ede ma dimii mee miya esee ebo, esee asii-sege, se wegamaayaa see edee kuwa.
9 Mikee, ikii Yesus mikee gaakee kaa ikii dimi mena daba kidaagimaa peeyaata toowookea kemaata ikii me ede see dimii mee ebo.
10 Kuwa daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa ko idukaa nabi bagee yuwa me ikii kaa kiwegawoo seta, mee ko "Epeekaa Ogatamee me mée aii epa kaa kisee daamaa yaukuwaatagi, kisee daamaa yaukuwaaniyaabuu taatagi" see wegawoo seta. Kuwa menaa kuwa okoo me nekeenega naaki ou naadi kaama maamaa imiyaawoo, dimi-dimi gaagaa siwoo seta.
11 Kuwa nabi bagee kuwa Kristus Wa me Roh me okoo dimi yiba ase-manee seta menaa kuwa ko kisee: Kristus Waa boodi ma, boodi ma boogeeta kaama Waa esee ebo, esee asii-sege see ekee siwoo taatagea, see menaa kuwa ase-manee seta. Okoo kuwa menaa ipiipi gaagaa naadi kaama kuwa menaa yuwa kaasee ukuwaaniita naa ya, moga ukuwaaniita ye, epee ukuwaaniita ye, see dimii gaagaa siwoo seta.
12 Ogatamee me kuwa nabi bagee yuwa asiino, "Kuwa menaa kuwa ikii eto nekeeniyaa menaa se kiya epeekaa yaato bagee kuwa too nekeeni-itagea" see aseta yoka okoo me kuwa menaa yuwa ikii kaa kiwegawoo seta. Kuwa Kristus kaa menaa wegawoo naadi kaama Roh Kudus mee, epoo to wodoo kaama isiyaata Mée Wa me pesee kaa mée me Yesus me doometa menaa kuwa ikii paagoo daamaa kiiweganaa semea. Malaikat bagee yuwa miya kuwa ikii kaa kiwegawoo seta menaa kuwa esee ipi kega naaki ou see dimii mee gaawookea.

Pedeo taa see kaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

13 Kisee kemaata ikii daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama ikii ekaato ipiipi deewoo taai. Yesus Kristus meemaata kaama awee da kaa kaatagi

1:3 Tit 3:4-6 **1:4** Kol 1:12, 2Tim 4:8 **1:5** Yoh 10:28 **1:7** Rom 5:2-4, Ibr 12:11, Yak 1:2-4 **1:8** Yoh 20:29 **1:11** Yes 53:1-10

naagoo ikii kiepa kaa aii kiniitagi agiyoo kuwa moga masega naaki ou see
dimii mee maamaa gaawoo taai, Wa kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwoo taai.
14 Nagamee me menaa daamaa yayeetaa see yogaa yuwa mokoo ikii
miya kisee daamaa yayeewoo, umiwoo taai. Ikii idukaa Ogatamee ewo
see kaboo da pedeo ou dimi-pami kaa umiwoo, toowoo seta kuwa ekeasii,
obeekee se
15 kiya ikii Ni paagoo nameei see kiseta Mée Waa pedeo ena ma taa see
see mokoo ikii miya ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa uduma yiba pedeo
taa see kaa umiwoo, toowoo taai.
16 Ogatamee me menaa ena mee ko kisee: "Anii ko pedeo ena ma taa
see Mée yoka ikii miya kisee pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taai" see
menaa da ebeamaata yoka daamaa nekeenii.
17 Ikii me Ogatamee paagoo "Neataagi wae" see asegee siyaa. Waa ko
mée gakata, ebo, peedi kuwa uduma okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo
wigintagaatagi Mée mee. Waa kisee Mée yoka ikii eto magaa da kaa keedaa
omegee, toogee siyaa kaboo Wa too weda, Wa too ebo ekee see dimii kaa
umiwoo, toowoo taai.
18 Mee ko idukaa ikii me bagee yuwa okoo me otoopa umiwoo, toowoo
seta iyee kuwa ikii miya doowoo seta. Kiya eto ko Wa me ikii kiedaata
kaama koogo daamaa daba kidaagimaa peeyaata totaakea, see kuwa ikii
ipi. Wa me ikii emas kaa kepee ma, perak kaa kepee ma, kisee aii taa kedaa
taata agiyoo me kiedaata se
19 kiya esee ebo see agiyoo me too, Kristus me tadaa uwoo kuwa me too
kiedaata. Waa ko pedeo ena ma taa, uduma daamaa too see domba wodaa
pooduu to mokoo.
20 Ogatamee me uwoo to, magaa to ogaatagaano taa kaboo Kristus mee
Wa too daamaa wigintaata kiya eto wodopasi yaato ikii daba daagimaa
peesea naadi Waa awee da kaa keta.
21 Waa doodoo da taa ikii Ogatamee mikee nao see gaayaa. Ogatamee
me Waa boota kaama aya andoo peeyaata kaama esee ebo, esee asii-sege
siyaata. Kuwa me kaama ikii Ogatamee mee mikee gaawoo, Wa kaa too
dimi kotopiwoo, diitoo siwoo siyaa.
22 Ikii mikee menaa daamaa yayeewoo, daamaa yaukuwawoo naadi
kaama ikii ekaato pedeo taa kiyaata esee mikee epa aagaa taakea. Kisee
kemaata ikii dimi menaa da me esee maamaa epa aagaa siwoo taai.
23 Kuwa kisega kuwa ko ikii kaagaa wiya kikabata bagee yuwa. Kaagaa
wiya kikabata mee ko mée tomaa me se, kisee booyaa agiyoo me ikii
kikabata mee se kiya se booyaa agiyoo me, Ogatamee Wa me kisee too
iminoo miya, iminoo miya toono too menaa kuwa me ikii kaagaa wiya
kikabata kaama toowookea.
24 Wa me idukaa ebeamaata menaa ena mee ko kisee:
"Mée tomaa uduma boo uwaa da mokoo,
bedaa okoo me disii kuwa miya boo pui yuwa mokoo.
Baa boo kuwa wii kedaa siyaa,
bedaa boo pui kuwa miya kigimedaa siyaa,
25 kiya Tuhan me menaa kuwa kisee too iminoo miya, iminoo miya
toono too" see menaa ebeamaata. *Yes 40:6-8*
Kuwa menaa kuwa ko Wa me etokaa doometa menaa yuwa, ikii paagoo
daamaa kiiwegagee seta menaa kuwa.

1:13 Luk 12:35-36 **1:14** 1Tes 4:7-8, Tit 3:3-5 **1:16** Im 19:2, Mat 5:48 **1:17** 2Kor 5:10, 2Kor 7:1
1:19 Yoh 1:29, 1Kor 6:20, Why 5:9 **1:22** Rom 12:9 **1:23** Yak 1:18

2

Kristus mee ko tuku omaa to mokoo kemaata Wa kaa too daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kisee kemaata ikii pedeo dimii, pedeo menaa uduma ekeasii. Mée
deebaa taano ma, dimi daamaa poga-poga taano ma, anii naaki ou see
dimii ma, mée badeekee menaa ma kuwa uduma tameepeasii.
2 Yoga ena kabamaata kaama mee yogaa to me ama maamaa naanaka
nao see gaayaa dimii mee see see ikii miya Ogatamee me menaa yuwa,
pedeo ena ma taa see uwoo mokoo see menaa kuwa maamaa naanaka
see dimii mee gaawoo taai. Ikii kuwa menaa noowoo, pesee kiwoo, kisee
iyawoo, umiwoo naadi kaama ikii daba daagimaa pootagea.
3 Kisee ikii nogea naaki Tuhan mee esee daamaa, Waa mée epa nao see
kuwa nekeeniyaa yoka kisee too noowoo, umiwoo taai.
4 Tuhan paagoo miweei. Waa ko omaa to ebea-ebea, toono too see omaa
mokoo, mée me wisintaata omaa kiya Ogatamee me esee daamaa nao
naadi wiginegeeta kaama esee ebo ekeata omaa to mee.
5 Ikii miya aya tuyaa see omaa yuwa ebea-ebea. Oma ee asii-maga-
maga siyaa see see Roh me ikii Ogatamee me ee to mokoo kikiyaabuu
siwooki. Bedaa imam bagee yuwa okoo me Wa paagoo agiyoo ekega-manee
segee siyaa see see ikii Wa me daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa
me Yesus Kristus doodoo ikii dimi mena yaato Wa paagoo daamaa ekega-
manee siwoo siyaa. Ikii me kisee ukuwawoo siyaa kuwa Ogatamee me
dimi kiwikii-wikii siwoo siyaa.
6 Kisee Kristus kaa menaa ena idukaa ebeamaata, mee ko kisee:
"Deede, Sion Kutuu to kaa Ni me daamaa wigintaata omaa to mee pe-
maataaga,
esee daamaa see omaa, tuku omaa to, ee kabo omaa to mee maataata
tupi.
Waa mikee gaayaa bagee yuwa ego weda see dimii se gaapea" see menaa
ebeamaata. *Yes 28:16*
7 Kisee kemaata ikii Yesus mikee gaayaa bagee me ko 'Esee daamaa, ebo,
Wa too omaa yoka' see nekeeniyaa. Kiya Waa mikee se gaayaa bagee kuwa
gaayu ko okoo kaa menaa ena agoo, mee ko kisee:
"Oma ee maataa see bagee yuwa me be kaa wisintaata tameepeata omaa
mee,
Wa me masegeeta kaama tuku omaa to daamaa pee-yaekeata" see
menaa ebeamaata. *Mzm 118:22*
8 Bedaa mena ena miya kisee:
"Mee omaa to mee kaa mée me kepoto-kapato taapea,
okoo Wa kaa kaama okaapea" *Yes 8:14-15*
see menaa miya ebeamaata. Okoo Ogatamee me menaa yayiino taa
kemaata kepoto-kapato siyaa. Mee ko Ogatamee me idukaa kaama okoo
kaa kisee yaipiipii seta kaama yaukuwaaniyaayaa agiyoo da mee.
9 Kiya ikii gaayu ko kisee taa. Ikii ko Wa me ena tomaa kikiyaata kaama
daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa. Bedaa ikii ko Wa too ebo mée
eetotaa see Mée Wa me imam bagee yuwa mokoo, pedeo taa see tomaa kaa
bagee yuwa, Ogatamee Waa nekee bagee yuwa. Ikii Wa me ebo ukuwata-
ukuwata yuwa ogo yapeeyaasea naadi ikii kisee bagee kikiyaata. Waa ko
ikii digiyoo yaato kaama Ni paagoo awee yaato esee daamaa see yoo kiyoo
nameei see kiseta Mée.

2:3 Mzm 34:9 **2:5** Ep 2:20-22, Why 1:6, 5:10 **2:9** Kel 19:5-6, Why 1:6

10 Idukaa ikii ko Ogatamee me bagee yuwa se kiya eto ko ikii Wa me
bagee keta. Idukaa ikii Wa me epa kigaata bagee yuwa se kiya eto ko ikii
Wa me epaa mee daamaa masemaagea.

Daamaa iyee kaa too umiwoo taai naadi menaa

11 Ni me epa see bagee yuwa, ikii ko magaa to kaa kiyoo keedaa umiwoo,
toowoo siyaa bagee, meekee bagee mokoo yoka magaa da kaa bagee me ou
dimi-pami kuwa ikii se masii. Kuwa ou-ou see gaayaa dimii kuwa me ikii
me dimi menaa da kipedeo kiyaayaa, kisee ikii ma yape masiyaa agiyoo
yoka kuwa dimii kuwa uduma wa too ekeasii, see kuwa anii maamaa
kisega.
12 Tuhan ewo see bagee yuwa paagoo ikii me ukuwayaa, peeyaa yuwa
uduma yiba daamaa iyee kaa too eeomegee, toogee taai. Mee kaama okoo
me ikii kaa pedeo menaa kiwegayaa miya okoo ikii me daamaa ukuwagee
see agiyoo yuwa kideeta kaama Ogatamee meetagi naagoo okoo me Waa
yaapaagee taatagea.
13 Ikii me Tuhan mee ebo ekee see dimii kaa magaa da kaa ebo totaa see
bagee yuwa okoo uduma paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Esee ebo
totaa see mée Kaisar wa paagoo miya,
14 gubernur yuwa paagoo miya kisee okoo uduma paagoo ikii ekaato
dimi peedi ekee taai. Kuwa bagee yuwa me pedeo agiyoo ukuwayaa
bagee yuwa pedeo ukuwataa to mokoo da maniyaa, bedaa daamaa agiyoo
ukuwayaa bagee yuwa miya yaapaagee siyaa. Okoo me kisee ukuwawoosi
naadi Kaisar me ebo tuyaabuu siyaa.
15 Ogatamee me daamaa, ede see gaayaa dimii mee ko kisee: Ikii me
daamaa ukuwagee see agiyoo kuwa me dimi taa see bagee yuwa me
kiwisineekee menaa kuwa yataa kiyaayaa kuwa Waa ede.
16 Ikii kisee daamaa agiyoo ukuwageesi naadi Ogatamee me ikii mée
me iyee ma kigokataata kaama daba kipeeyaata. Ikii ko kisee iyee ma
aagadi taano taa bagee kiya ikii me 'Eto kaama wodoo ni me ede gaayaa
agiyoo uduma daba ukuwayaa' see dimii gaata kaama pedeo agiyoo koogo
ukuwaakee se. Ikii ko Ogatamee ma aagadi seta bagee yoka Wa me agiyoo
daamaa yaukuwawoo, umiwoo taai.
17 Mée uduma ebo ekee taai. Ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yoka epa
aagaa taai. Ogatamee Wa too weda, Wa too yaapaagee taai. Kaisar mee
ebo ekeasii.

Kristus Waa boodi abaata-abaata dimii wuu masisi naadi menaa

18 Eto ko ikii hamba kikiyaata bagee yuwa kuwa ani me kisiino ko: Ikii
me eboo yuwa paagoo ikii ekaato dimi peedi ekeata okoo maamaa ebo
ekee taai. Okoo me dimi adumeta kaa ikii daamaa kiukuwayaa see bagee
yuwa too se kiya dimi pesee, mena pesee see bagee okoo miya ebo ekeasii.
19 Mee ko ikii pedeo ukuwaano taa kiya mée me ikii ae-wae kisiyaayaa
miya ikii me 'Koosi, anii kisee dogaapa see gaayaa dimii kuwa Ogatamee
me ede yoka' see gaata kaama makii taa see kaa tuyu ko daamaa, Waa dimi
wikii-wikii siyaayaa agiyoo.
20 Kiya ikii pedeo agiyoo ukuwamaata kaama mée me kidakamiyaa yuwa
kuwa ikii koogo makii taa see kaa totaa see kuwa Ogatamee me kiapaagee
siyaa ye? Kiya ikii daamaa agiyoo ukuwagee siyaa miya mée me ae-
wae, boodi kikiyaayaa kaboo ikii koogo makii taa see kaa totaa see kuwa
Ogatamee me dimi kiwikii-wikii siyaa.

2:10 Hos 2:22 **2:11** Gal 5:16-17 **2:12** Mat 5:16 **2:14** Rom 13:1-7 **2:16** Gal 5:13 **2:18** Tit 2:9-10 **2:19** Mat 5:10-12

21 Wa me ikii kisee koogo makii taa see kaa toowoo taai see kiseta. Mee
ko Kristus mee ikii kaa ae-wae, boodi kiabaagee seta. Wa me kisee boodi
abaata-abaata kuwa ikii miya mee etaa da taa obeewoosea naadi Wa me
ikii kideeyaata. Mee ko
22 "Waa pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa,
makapaa menaa ena miya Wa me ebee to kaa wegaano taa" see menaa
ebeamaata. *Yes 53:9*
23 Mée me Waa wisinegee seta yuwa kuwa Wa me bedaa wisineekee menaa
peenaa ma wegaano taa. Waa ae-wae, boodi abaataaki kaboo Wa me okoo
wedaa-wedaa see menaa ena ma asiino taa kiya Waa ekaato Ogatamee
paagoo yaekegataata. Ogatamee Waa topoo see dimii kaa mée uduma
okoo me ukuwataa to doodoo wigintagaano Mée kemaata Wa paagoo
ekegataata.
24 Kristus Wa me inii me pedeo yuwa Wa me maa to kaa mée yadoota,
piya bokoo to kaa mée yaboota. Mee ko inii me pedeo dimii, pedeo menaa
kuwa booyaata kaama mikee dimii, mikee menaa kuwa kaa too umiwoo,
toowoosi naadi inii kaa mée yaboota. Wa me abuu yuwa kuwa me ikii
daamaa kikiyaabuu seta.
25 Idukaa ikii dimi ewo kaa peedaa naadi kaama egata domba wodaa
mokoo keta. Kiya eto ko ikii metaki meedoota ikii dimi mena daamaa
kimunitaa, kideetaa see Mée paagoo meemaagea.

3

Paimee ma, apimee ma ekea epo enaataa daamaa umiwoo, toowoosi naadi menaa

1 Kisee miya ikii api yuwa ikii ekaato ikii me pai yuwa paagoo dimi peedi
ekee taai. Mee kaama ko ikii me pai yuwa kuwa Ogatamee me menaa si
yayeetaa see bagee gaayu ko ikii me koogo daamaa ukuwayaa, peeyaa
yuwa kuwa me okoo Ogatamee yaato meepea. Ikii me pai yuwa paagoo
mena eewegaano taa kiyaa miya
2 okoo me ikii pedeo taa, Ogatamee ebo ekee siwoo see dimii mee kaa
omegee, toogeekea see kuwa kideeta kaama too Yesus mikee nao see
gaayaa.
3 Ikii kidiino disi-disii see kuwa ko tapaato yaato se. Kuwa ko edooyuu
disi-disii ma, emas bako disi-disii ma, doka disi-disii ma kuwa agiyoo
magaakee kaa mée me kidiino disi-disii see se
4 kiya ikii semoo yiba yaato disi-disii siyaa kuwa too. Ikii dimi dapuu,
dimi adumeta, kisee dimii kuwa kidiino disi ebo, kuwa disii to se taa kiyaa.
Ogatamee miya Wa emaa dagii da kaa kidiino ko esee ebo.
5 Mikee, idukaa Ogatamee kaa dimi kotopiwoo seta apii yuwa okoo miya
kisee. Okoo kuwa dimii yuwa maawoo see kaa diino disi ebo. Okoo me
pai yuwa paagoo ekaato dimi peedi ekee siwoo seta.
6 Sara mee miya kisee. Wa me paimee Abraham me menaa daamaa
yayeewoo seta apii. Paimee mee ni me eboo see ekaa weeta. Ikii api yuwa
miya kisee daamaa agiyoo ukuwawoo taai, wedaa-wedaa siyaa menaa
kuwa miya se wedaai. Ikii kisee daamaa umiwoo, toowoo siyu ko ikii
miya Sara me yogaanii yuwa mokoo kiyaa.
7 Bedaa ikii pai yuwa miya ikii apimee ma epo enaataa daamaa dimii kaa
omegee, toogee taai. Api kuwa peenaa dabaa yoka ikii daamaa nekeenii.
Api yuwa ma ikii paaya Ogatamee me kiepa kaa kisee too umiwoo, toowoo

2:21 Plp 1:29, 3:10 **2:25** Yes 53:5-9 **3:1** Ep 5:22-24 **3:3** 1Tim 2:9-10 **3:6** Kej 18:12

see bagee yuwa daamaa kikiyaabuu seta yoka apimee ebo ekee taai. Ikii me Ogatamee paagoo sembahyang siyaa menaa yuwa se taameensi naadi apimee ma epo enaataa daamaa umiwoo, toowoo taai.

Epa aagaa see kaa koogo daamaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

8 Bedaa mee wodoo taa kisiinaka menaa kuwa ko kisee: Ikii uduma ena dimii, ena menaa kaa daamaa omegee, toogee taai, dimi aamagaa taai, ena kenaa bagee epa aagaa siyaa see see epa aagaa taai, dimi peedi kiwoo taai.
9 Mée me ikii pedeo kikiyaayu ko ikii me miya okoo pedeo kiyaano see naadi modee maseekee se. Mée me kiwisiniyu ko ikii miya okoo wisineekee se. Kiya Ogatamee paagoo okoo kaa daamaa agiyoo yaukuwaaniyaasi naadi yaidimaai. Ogatamee me ikii kaa miya daamaa agiyoo kiukuwaaniyaano see naadi Ni paagoo nameei see kiseta yoka okoo kaa miya kisee yaidimaai.
10 Kisee menaa kuwa Ogatamee me menaa yiba ebeamaata, mee ko
"Mée ena 'Anii ede ma, ede ma umiwoo, toowoo taano ou,
ni me umiwoo, toowoo siyaa yuwa kuwa daamaa too ede' see dimii gaayaa mée to mee ko
waa pedeo menaa se wegasi naadi dabegea da munii,
bedaa ebee to kaa mée deebaa see menaa kuwa miya gaai.
11 Waa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa beesekaa ekeata daamaa agiyoo too ukuwawoo taai,
waa mée ma aaemee-emee siwooka naaki ou naadi kaama emee-emee see etaa da mee too obeewoo taano gaano pedeo.
12 Kisee waa dimi topoo, mena topoo see mée to gaayu ko Tuhan me waa emaa kaa dootaa see,
bedaa wa me idimegee see menaa yuwa apa kaagoo naadi yayeeyaa.
Kiya pedeo agiyoo ukuwagee see bagee gaayu ko Tuhan me okoo wisintaata Wa me ebeyumaa da okoo kaa pe-taameeniyaa" see menaa ebeamaata. *Mzm 34:13-17*

Ae-wae, dimi gaagaa siyaa kaboo koogo makii taa see kaa toowoosi naadi menaa

13 Ikii daamaa agiyoo too ede ma, omaago ma ukuwagee siyu ko maamee me pedeo kikiyaayaa?
14 Taa kiya ikii mikee daamaa agiyoo ukuwayaa kuwa kaa miya mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayu ko koosi, daamaa, ede nao. Okoo wedaakee se, dimi gaagaa see se.
15 Kiya ikii dimi yiba Kristus mee Wa too Tuhan nao naadi kaama Waa ebo ekee taai. Mée me ikii paagoo "Ikii Kristus kaa dimi kotopiwoo, diitoo siwookea kuwa kaasee kaa ya?" see kiapaadee siyaa yoka ikii me kisee kaa, kisee kaa see menaa kuwa okoo paagoo daamaa asiino see naadi ipiipii taai. Kiya ikii adumeta dimii ma, okoo ebo ekee see dimii ma kuwa dimii kaa too okoo koogo daamaa eewegaai.
16 Ikii me pedeo dimi, pedeo menaa uduma wigintaata kaama okoo paagoo daamaa eewegaai. Ikii kisee Kristus ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama daamaa umiwoo, toowookea kuwa me kemaata ikii mena kibadiyaa bagee kuwa ego weda kaapea. Okoo me kibadeekee menaa kuwa pedeo yoka see dimii mee okoo gaasi naadi ikii daamaa dimii, daamaa menaa kuwa kaa umiwoo, toowoo taai.
17 Mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayaa kuwa Ogatamee me gaata-gaata doodoo kisee ikii kaa kiukuwaaniyaayu ko mée me ikii me pedeo

3:7 Ep 5:25-32, Kol 3:19 **3:9** Luk 6:27-28, Rom 12:14 **3:14** Mat 5:10

agiyoo ukuwata kaama boodi kikiyaano ko pedeo. Ikii me daamaa agiyoo
ukuwata kaama mée me boodi kikiyaayaa kuwa too daamaa.
18 Mikee, Kristus Waa miya boodi abaagee seta. Wa me inii me pedeo
yuwa kaa kaama kaagaa ena too too mée yaboota. Pedeo ukuwaano taa
see Mée Wa me inii pedeo ukuwagee see bagee yuwa Ogatamee paagoo
badaa mée magaano see naadi mée yaboota. Waa má yaato ko mée me
booyaata kiya Roh me Waa aya andoo peeyaata.
19 Waa Roh pesee kaa peedoota idukaa bagee boota yuwa paagoo, okoo
digiyoo ee yiba peneata toogee seta yuwa paagoo Wa me okoo ebo menaa
eewegata.*
20 Kuwa ko idukaa Nuh mee tota kaboo Ogatamee me menaa yayiino taa
bagee boota yuwa paagoo eewegata. Nuh wa me kapal komaa maataaki
kaboo Ogatamee mee kuwa bagee okoo me pedeo yuwa ekeasi naadi koogo
dimi animaata toogee seta. Kapal komaa maataata kaama mee ebo uwoo
me daba daagimaa peeta bagee mée eebaa taa. Mee komaa yiba pakaanee
seta bagee mée okoo wagoo too daba daagimaa peeta.
21 Kuwa daba daagimaa peeta menaa kuwa ko eto uwo mée yatuku-
maano mee ebea-ebea, ikii mee kaa daba kidaagimaa peeyaakee. Uwo mée
yatukumaano mee ko maa to kaa maga ponee yuwa mée wetogekumiino
see naadi ukuwayaa agiyoo mee se kiya pedeo dimii, pedeo menaa kuwa
nawetogekomeesi naadi Ogatamee paagoo asemaata kaama ukuwayaa
agiyoo mee.† Kristus Waa boota kaama aya andoo peeta kemaata ikii miya
kuwa uwoo doodoo daba kidaagimaa peeyaabuu see.
22 Kristus Waa epoo to wodoo pakaamaata kaama Ogatamee Wa me dagi
yagaa yaato animaata ebo totaaki. Waa kisee ebo tuyaata kaama malaikat
bagee yuwa ma, apanaa pesee yago agiyoo ma, se-ebo, we-ebo uduma Wa
miyoo taa peedi yaekeata.

4

Gipii see dimii kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

1 Kristus Waa má yaato ae-wae, boodi abaata kuwa me ikii miya ikii
ekaato ipiipii semaata 'Anii Waa see see ae-wae, boodi abaapa kuwa miya
koosi' see dimii mee masii. Mikee, okoo má yaato ae-wae, boodi abaata
bagee kuwa mee kaama wodoo okoo me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa
ekee siwoo siyaa.
2 Kisee kemaata eto kaama wodoo ikii me umiwoo, toowoo taapea yiba
mée me pedeo ou dimii kaa se kiya Ogatamee Wa me kisee ukuwaano
daamaa, kisee ede see gaayaa agiyoo mee doodoo too umiwoo, toowoo
taai.
3 Mee ko Ogatamee ewo see bagee yuwa okoo me otoopa ou dimii kaa
ukuwawoo, umiwoo siyaa kuwa ikii miya kisee idukaa epo enaataa okoo
ma maamaa ukuwawoo, umiwoo seta. Okoo see see ikii miya pedeo ou, api
ou, paayogaa ou, kisee ou gaawoo, ukuwawoo seta. Bedaa ikii boomagaa
see uwoo noomaata kaama otoopa-otoopa senaa taano ma, otoopa ede ma,
ede ma taano ma kuwa ikii ukuwawoo seta. Bedaa ikii makapaa ogatamee

---

3:18 Rom 5:6-8, Ibr 9:28 * **3:19** Waa idukaa bagee boota yuwa paagoo peeta see menaa mee ko mena kegaa ena miya kisee: Waa peedoota paa yuwa paagoo peeta, see menaa mee. Okoo paagoo peemaata kaama "Ani too ebo naekeata topa yoka" see menaa mee eewegata. **3:20** Kej 6:1–7:24 † **3:21** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo. Mee ko uwo tukumaano see kaboo "Ni me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa wiginiwoo, umiwoo taapa" see kuwa Ogatamee paagoo asiyaa, see mee. **4:2** 2Kor 5:15, Ep 4:17-19

yuwa, kisee esee pedeo agiyoo yuwa yaapaagee siwoo seta. Kuwa uduma
ikii okoo ma epo enaataa kisee ukuwawoo, umiwoo seta.
4 Ikii me kisee otoopa dimii kaa ukuwanaa, peenaa seta agiyoo kuwa
ekeasemea kemaata apanaa bagee yuwa me dimi nagimegea. Okoo me
ikii kaasee kaa kuwa agiyoo inii ma epo enaataa mée se eeukuwageekea
ya naadi kaama ikii maamaa kiwisinegeekea.
5 Kiya Ogatamee me okoo apaadee taatagi menaa kuwa okoo me Wa
paagoo asiitagea. Wa me okoo boota bagee yuwa miya, bogaano taa bagee
yuwa miya mée tomaa uduma wigintagaano see naadi ipiipii semaata
totaaki.
6 Wa me kisee mée wigintagaatagi kemaata Yesus me menaa mee okoo
miyoo taa boomea bagee kuwa paagoo miya eeweganaa seta. Okoo má
yaato ko apanaa aii bagee yuwa see see okoo miya má yaato pedeo keta.
Kiya okoo dimi mena yaato ko Ogatamee Wa me iyee kaa toowoosi naadi
Wa me menaa okoo paagoo daamaa eeweganaa seta.

Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa ukuwawoo, umiwoosi naadi menaa

7 Eto mee begaa kaa ukuwaandaa siwooka agiyoo-pagiyoo kuwa uduma
taa kaano see yaato ekaapa kega. Kisee kemaata ikii daamaa sembahyang
siwoosea naadi ikii daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama ekaato daamaa
deewoo, muniwoo taai.
8 Mee asii esee ebo menaa ena gaayu ko ikii esee maamaa epa aagaa taai.
Epa dimi yago bagee gaayu ko mée me okoo kaa pedeo yaukuwayaa agiyoo-
pagiyoo kuwa eebaa miya okoo me kuwa agiyoo epa yaekeata yadapii siyaa
yoka ikii epa aagaa taai.
9 Be see dimii mee taa see kaa ikii me ee kaa daamaa badaa aamagaa
taai.
10 Ogatamee Wa me kisee daamaa naukuwasi naadi pesee agiyoo kuwa
ikii waa ena kaa aii kisee yadootayu, waa ena kaa aii kisee yadootayu.
Wa me kisee aii kiwuditaata yoka ikii mée gakata kuwa Wa me kidootaata
yuwa doodoo daamaa agiyoo aaukuwawoo taai.
11 Kuwa ko Wa me menaa daamaa eewegasi naadi yadootaata bagee
gaayu ko Ogatamee Wa me too wegayaa mokoo see see okoo daamaa eewe-
gaai. Bedaa okoo daamaa agiyoo apanaa bagee yuwa kaa aii yaukuwasi
naadi yadootaata bagee gaayu ko Ogatamee me okoo maniyaa pesee mee
kaa daamaa yaukuwaai. Ikii me daamaa aaukuwagee siyaa agiyoo-pagiyoo
kuwa uduma yiba Yesus Kristus doodoo Ogatamee yaapaageesi naadi kisee
daamaa aaukuwawoo segee taai. Wa too ebo, Wa too asii-sege, Pesee
wodoo Pesee see Mée kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

Kristus Wa sekaataa peeyaa bagee okoo me ae-wae, dimi gaagaa siyaa kuwa kaa menaa

12 Ni me epa see bagee yuwa, ikii eto ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa
dimi se nagimaai. Biyaa tobeasiyaa mokoo kuwa ae-wae siyaa agiyoo kuwa
kaa kigaadee segeeka kiya kuwa ikii ewo see agiyoo yuwa se yoka dimi
nagimaakee se
13 kiya ede ma, ede ma siweei. Mee ko Kristus Waa ae-wae, gaagaa siwoo
seta see see ikii miya kuwa agiyoo ikii me see yuwa eto ae-wae siwookea.
Ikii kuwa kaa ede ma, ede ma siwoo naadi kaama Kristus Waa ebo, Waa
asii-sege ii see kuwa awee da kaa kaatagi naagoo ikii miya ikii me ede see
dimii mee esee ebo kaata.

4:7 Ep 6:18 **4:8** 1Kor 13:4-7 **4:10** Rom 12:6-8

14 Ogatamee me Roh mee, Wa too asii-sege see Roh mee ikii paagoo
daamaa kiitotaa see yoka mée me ikii Kristus yaato bagee kemaata daba,
peedi kiekeasiyu ko daamaa, ede nao.
15 Mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaano kuwa ko ikii me pedeo agiyoo
ukuwapea kuwa kaa se. Mée wugiino waa, oma masiino waa, pedeo agiyoo
ukuwanaa taano waa, apanaa bagee me menaa ma yawataganaa taano
waa, kisee agiyoo kuwa ikii mée ena me miya kisee ukuwapi kemaata
boodi, ae-wae siyaa kuwa se.
16 Kiya ikii Kristus yaato bagee kemaata boodi, ae-wae siyu ko daamaa,
ikii ego weda nao see dimii mee se gaai. Kisee se kiya ikii Kristus ekaa da
ebo nao naadi kaama Ogatamee yaapaagee taai.
17 Kuwa kisega kuwa ko Ogatamee me mée tomaa wigintaata okoo kaa
yadootagaano monaa kaa kega. Inii Wa me ee kaa bagee yuwa keta inii
kaa ae-wae siyaa agiyoo mée yadootagaaki. Kisee inii keta ae-wae siyu
ko kuwa Ogatamee me etokaa daamaa menaa si yayeetaa see bagee kuwa
usiyaato ko yaai, maagiyoo okoo kaa yadootagaatagi naa ya?
18 Ogatamee me menaa yiba kisee menaa ena ebeamaata, mee ko
"Dimi topoo, dimi daamaa see bagee kuwa okoo ae-wae, dimi gaagaa naadi
kaama too daba daagimaa peeyu ko
dimi koopoo, pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa okoo kaasee
daba daagimaa peeyaa?" see menaa ebeamaata. *Ams 11:31*
19 Kisee kemaata mée me ikii boodi, ae-wae kisiyaayaa kuwa Ogatamee me
gaata-gaata doodoo kisee kiukuwaaniyaayaa yoka ikii ekaato Wa paagoo
ekega-manee siwoo taai. Wa me ikii se kiekeasiipi, Wa me aseta menaa
kuwa taa ma taa daamaa kiukuwaaniyaabuu taa see Mée yoka ikii daamaa
agiyoo too ukuwawoo taai see kisega.

5

Ogatamee me domba yuwa daamaa muniwoosi naadi menaa

1 Ikii Yesus mikee gaata bagee tuku-tuku yuwa gaayu ko anii miya ikii
see see tuku see bagee ena. Kristus me ae-wae, boodi abaata-abaata yuwa
kuwa anii deeta kaama yaweganaa see mée. Bedaa Wa too ebo, Wa too
asii-sege siyaa agiyoo kuwa awee da kaa kaata naagoo anii miya ni me see
yuwa masiita yoka anii eto maamaa kisiino ko:
2 Ogatamee me domba yuwa, Wa me namuniwoosea naadi ikii paagoo
kiekeata bagee yuwa kuwa daamaa yamunii. Mée me ikii paagoo omaago
ma kisemaata kaama too se kiya ikii dimi menaa da me daamaa yamunii.
Ikii kisee dimii kaa yamuniwoo siyaa kuwa Ogatamee Waa ede. Kepe ou
dimii kaa ukuwaakee se kiya 'Anii daamaa ukuwawoo taapa' see dimii kaa
ukuwawoo taai.
3 Ogatamee me kuwa domba yuwa ikii paagoo kiekeata yoka ikii me anii
ebo yoka naadi okoo omaago ma aseekee se kiya ikii me daamaa dimii,
daamaa menaa kuwa okoo miya ikii see see kisi naadi ikii daamaa umiwoo,
toowoo taai.
4 Ikii me kisee okoo daamaa muniwoo, umiwoo naadi kaama domba
munitaa see bagee me Eboo meetagi naagoo ikii mumo kaa onee ena, esee
ebo, esee asii-sege, se nuku kiyaa agiyoo mee masiitagea.
5 Bedaa ikii ebo see taa bagee kuwa miya ani me kisiino ko: Ebo bagee
yuwa paagoo ikii ekaato dimi peedi ekeasii. Bedaa ikii paaya uduma ikii

4:14 Mat 5:11-12, Rom 8:17-18, Plp 3:10 **4:16** Kis 5:41, Ibr 12:2-3 **5:2** Yoh 21:15-17, Kis 20:28
5:4 1Kor 9:25, 2Tim 4:8

ekaato dimi peedi aaekee siwoo taai. Ogatamee me menaa yiba kisee menaa ebeamaata, mee ko
"Ebo poga-poga see bagee kuwa Ogatamee me wisiniyaa,
kiya dimi daba, mena daba see bagee kuwa Wa me epa gaayaa" see menaa ebeamaata. *Ams 3:34*
6 Kisee kemaata ikii Ogatamee paagoo ikii ekaato dimi peedi ekee taai. Wa me ikii ebo kiekeasiino ede see gaayaa kaboo Wa me ebo kiekeasiipi yoka ikii ekaato Wa me pesee see yagaa da miyoo taa ikii dimi peedi ekee siwoo taai.
7 Waa ko ikii daamaa kimuniwoo taa see Mée yoka ikii me ae-wae, dimi gaagaa siyaa yuwa kuwa uduma Wa kaa yadootagaai.
8 Ikii daamaa ipi kaa dimi gaamaata kaama ikii ekaato ipiipi dii. Ikii ma yape see mée Iblis mee singa wodaa kona wekaata mena ma miyaa see see mokoo mée nootagaano see naadi mée abanaaki.
9 Ikii Yesus mee mikee gaakee kaa koogo se makii seta kaama waa wisintagaai. Uwoo to, magaa to kiyoo-kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee apanaa yuwa okoo miya ikii see see ae-wae, dimi gaagaa taakea, see kuwa ikii ipi yoka se makii taai.
10 Ikii me ae-wae segeekea kuwa keedaa too. Ikii kisee ae-wae semaata kaama wodoo Ogatamee me pesee agiyoo kuwa uduma ikii sikii kikiyaapi. Wa me too ikii pesee kikiyaata kaama makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kikiyaapi. Waa ko epa dimii uduma manii to. Ikii Kristus ma aagadi-maagadi seta kaama Waa see see ikii miya ebo, ikii miya asii-sege, kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoosea naadi Wa me Ni paagoo nameei see kiseta.
11 Pesee yago Mée mee inii niiyaapaagee siwoo taai, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.

Wodopasi epao see aseta menaa

12 Anii kuwa peenaa kisega menaa kuwa Silwanus wa me kapoge kaa daamaa naebeamaagi. Waa ko Kristus mee se ekeata mikee gaawoo see mée. Kuwa kiebeaga menaa kuwa ko ikii dimi mena daamaa pesee kesea naadi menaa, bedaa Ogatamee Wa me epaa mee mikee kisee-kisee yoka see kisi-manee taano see naadi kiebeaga menaa yuwa. Kuwa menaa kuwa daamaa peneata koogo se makii taai.
13 Babilon magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee kuwa ko okoo ikii see see Ogatamee me daamaa wigintaata bagee yuwa okoo me epao see kisegea. Ni me yogaa Markus wa me miya epao kisigi.
14 Ikii epao aasee siyaa kuwa epa dimii kaa ebe aanuunuu taai. Ikii Kristus me bagee kuwa uduma Ogatamee me adumeta see dimii mee ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Kiyoo too.

5:6 Luk 18:14, Yak 4:10 **5:7** Luk 12:30-32, Plp 4:6-7 **5:8** Ep 6:11-13, Yak 4:7 **5:10** 2Tes 3:3

2 Petrus
Petrus me wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko koopoo see menaa weganaa seta bagee yuwa me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa deebaa seta kaama okoo yaato peeyaa yoka naadi kaama Petrus me mee kapogee yaebeamaata. Kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee kuwa ko okoo me pedeo ou dimii kaa umiwoo, toowoo see bagee. Okoo me Yesus mee wisineekee kaa Waa wiyaagoo se meetagi yoka see menaa weganaa seta bagee yuwa. Kiya Yesus mee wiyaagoo meetagi naagoo Wa me kuwa pedeo menaa, pedeo agiyoo kuwa uduma yataa kiyaata kaama se-agiyoo, we-agiyoo uduma daamaa too kiyaabuu taatagi. Kisee kemaata kuwa koopoo see menaa weganaa seta bagee kuwa wisintaata inii kaa daamaa mée yadootaata menaa kuwa too doowoo taai naadi menaa kuwa yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3-15 Inii Wa me mée wiginta bagee yuwa daamaa iyawoo, ebo kiwoosi naadi menaa
1:16-21 Kristus me asii-sege siyaa agiyoo kuwa deeta menaa
2:1-22 Koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
3:1-16 Tuhan mee wiyaagoo meetagi yoka see menaa kuwa neke-nekee siwoo taai naadi menaa
3:17-18 Wodopasi menaa

1 Anii ko Simon Petrus, Yesus Kristus me agiyoo yaokagee see mée, Wa me menaa nadoonaasi naadi pooi see naseta mée mee. Yesus Kristus mee ko inii me Eboo Ogatamee mee, inii mée daagimaa peeyaano Mée mee. Waa dimi topoo see Mée kemaata Yesus mikee gaano dimii mee inii kaa daamaa mée yadootaata see see ikii kaa miya kisee daamaa kidootaata. Ikii miya kisee bagee yuwa paagoo mee kapogee mee kiebeaga.
2 Ikii me Ogatamee ma, inii epoo Mée Tuhan Yesus ma Ekea daamaa ipi keta kaama Ekea me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii maamaa kineesi naadi kiasega.

Inii Wa me wiginta bagee yuwa daamaa iyawoo, ebo kiwoosi naadi menaa

3 Ogatamee Waa esee daamaa, esee asii-sege see Mée kemaata Wa me Ni paagoo nameei see mée aseta. Inii me Waa daamaa ipi keta kaama inii Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoosi naadi agiyoo kuwa uduma Wa me pesee da kaa inii daamaa aii mée manta.
4 Wa me kuwa agiyoo inii aii mée manta kemaata Wa me "Anii kisee daamaa kiukuwaata, kisee daamaa kiukuwaaniyaata" see mée aseta. Kuwa esee daamaa, esee ebo see menaa kuwa doodoo ikii kuwa magaa da kaa pedeo ou dimii kaa pedeo mée kiyaayaa agiyoo kuwa kaa kaama ikii daba peeta kaama Wa me iyee kaa ikii ma aagadi-maagadi siwoosea naadi kuwa menaa mée manta.
5 Kisee kemaata ikii daamaa omaago ma ukuwawoosea naadi kisiino menaa mee ko kisee: Ikii me Yesus mikee gaano dimii mee kaa esee daamaa see dimii mee ma pe-tabeasii, bedaa esee daamaa see dimii mee kaa ipi see dimii mee ma pe-tabi,

---

1:4 2Kor 7:1

6 bedaa ipi see dimii mee kaa ekaato daamaa muniwoo, deewoo taano
ipi see dimii mee ma pe-tabi, bedaa ikii ekaato daamaa muniwoo, deewoo
taano ipi see dimii mee kaa makii taa see kaa toowoo taano see dimii
mee ma pe-tabi, bedaa makii taa see kaa toowoo taano see dimii mee kaa
Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano see dimii mee ma
pe-tabi,
7 bedaa Ogatamee ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taano see dimii
mee kaa Yesus ma ena kenaa bagee epa aagaa see dimii mee ma pe-tabi,
bedaa Yesus ma ena kenaa bagee epa aagaa see dimii mee kaa mée uduma
epa gaayaa dimii mee ma pe-tabi.
8 Ikii kuwa aatabi see dimii kuwa daamaa gaawoo, doowoo naadi kaama
maamaa eebaa kedaa siwoo siyu ko inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee
ikii me Waa daamaa ipi see dimii mee miya ebo kaapa, bedaa ikii daamaa
agiyoo maamaa ukuwawoo, daamaa poo maamaa ekawoo, kisee umiwoo,
toowoo taapea.
9 Kiya kuwa aatabi see dimii kuwa taa see mée to gaayu ko waa emaa
digiyoo see mée to mokoo. Mee ko wa me idukaa kaama pedeo ukuwawoo
seta agiyoo yuwa kuwa nawonakomee seta yoka, see dimii kuwa waa
gaabuu seta kemaata waa emaa daamaa se deeyaa see mée to mokoo.
10 Kisee kemaata neebee nokaa yuwa, ikii ko Ogatamee me Ni paagoo
nameei see kiseta bagee, Wa me daamaa kiwigintaata bagee yuwa. Ikii me
'Anii kisee bagee ii' see kuwa nekeensea naadi kuwa aatabi see dimii kuwa
maamaa gaawoo, doowoo taai. Ikii kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo siyu
ko ikii taa ma taa se okaapea.
11 Ikii kisee daamaa ukuwawoo, umiwoo naadi kaama inii epoo Mée
Tuhan mee, inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Yesus Kristus Wa me
kisee too iminoo miya, iminoo miya ebo mée eetoowoo taano yoo kiyoo
esee kiede kaa daba kiseemiyaatagi.
12 Kisee kemaata anii kuwa menaa yuwa kisi-manee siwoo taapa. Ikii ko
kuwa menaa ipi see bagee, kuwa mikee menaa daamaa masemaata kaama
makii taa see kaa toowoo see bagee yuwa. Kiya ikii kuwa menaa gaabuu
taapea naadi kaama
13 ni me keedaa toogee see maa da mee ekeasiino taa kaboo anii kuwa
menaa yuwa daamaa kisi-manee siwoo taano mee daamaa see gaaga.
14 Mikee, anii eebaa umiino taa kaa ni me keedaa toogee see maa da mee
ekeasiipa see kuwa anii ipi. Kuwa menaa kuwa inii epoo Mée Tuhan Yesus
Kristus Wa me kisee ni paagoo awee da kaa naawegami.
15 Kisee kemaata anii pakaa-seometa kaama wodoo ikii kuwa menaa
yuwa se gaabuu seta daamaa neke-nekee siwoosea naadi anii eto omaago
ma kisi-manee siwoo taapa.

Kristus me asii-sege siyaa agiyoo kuwa deeta menaa

16 Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee pesee ma meetagi kaa menaa
kuwa inii mée me unukade menaa wegaa-wegaa see see kiiwegagee seme
se kiya Wa me asii-sege siyaa agiyoo kuwa inii emaa me deeta bagee yuwa.
17 Mikee, Nagamee, Asii-sege see Mée Ogatamee me Wayoopaa mee
ebo, Waa asii-sege see ekeasiino see naadi menaa kuwa Wa paagoo
aseeyamaata, mee ko kisee: "Mee ko Niyoopaa. Ni me Yogaa esee epa
yoka Anii Waa dimi wikii-wikiika" see aseta menaa mee.

1:10 Yud 1:24 **1:14** Yoh 21:18-19 **1:16** Mat 17:1-5

18 Mee wa too esee daamaa wigintaata maga kutuu to kaa kiyoo inii
Waa ma epo enaataa toomuu taaka too kuwa epoo to wodoo kaama
aseeyamaata menaa kuwa yeeta.
19 Inii kuwa menaa yeeta kaama kuwa idukaa nabi bagee yuwa me
wegawoo seta menaa kuwa mikee menaa ii see nekeenta. Ikii miya daamaa
nekeenii: Digiyoo see yoo peto wakeata kaama daamaa deeyaa mokoo see
see okoo me wegawoo seta menaa kuwa miya kisee wakimiwoo siyaa. Ikii
kuwa menaa yuwa ipiipi gaagaa siwoo taai, kisee too Waa meetagi yoo
too. Waa meetagi mee ko pedeo komaa yaato aweepeasiyaa see see kaata.
Bedaa keno wogaa to see okadee mee awii yaato kaama pakaamaayaa see
see inii dimi yiba miya kisee awee kaata.
20 Esee ebo menaa ena mee ikii nekeeniino gaano pedeo, mee ko kisee:
Ogatamee me kapogee yiba nabi bagee me wegawoo seta menaa yuwa
mena nekeeniino yaato kuwa gaayu ko mée me gaata-gaata doodoo too se
nekeeniyaa.
21 Nabi bagee yuwa me menaa kuwa manii to ko okoo me gaata-gaata
kuwa kaa se kiya Ogatamee Wa kaa too. Okoo Wa me menaa Roh Kudus
me pesee kaa yawegawoo seta.

2

Makapaa menaa wegataa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

1 Idukaa Ogatamee me bagee yuwa paagoo nabi poga-poga see bagee
agoo keta see see ikii paagoo miya makapaa menaa kitopetaa see bagee
agoo kaapa. Okoo me doomeepea menaa kuwa koopoo, mée pedeo
kiyaayaa see menaa yuwa too kaapa. Okoo me Eboo mee, okoo edaata
kaama daba daagimaa peeyaata Mée mee miya okoo me wisintagaapea.
Kuwa me kemaata okoo ekaato kaa pedeo agiyoo moga miyaapea.
2 Okoo me pedeo ou dimii kaa umiwoo, toowoo siyaa kuwa mée eebaa
obeewoo taapea. Okoo kisee ukuwaapea kemaata inii me mikee see etaa
yaato daamaa umiwoo, toowoosi naadi mée topeta menaa kuwa mée me
wisineapea.
3 Kuwa makapaa menaa topetaa see bagee kuwa okoo kepe ou see bagee
kemaata kepe neesi naadi okoo me aii gaata-gaata dimii kaa otoopa menaa
kiiwegaapea. Idukaa kaama okoo pedeo kiyaabuu taata see menaa mee
okoo kaa yawegataata topa. Okoo pedeo kiyaano monaa mee asiige si
yatagaapi.
4 Mee ko malaikat bagee noonaa yuwa okoo pedeo ukuwata bagee kuwa
Ogatamee me okoo se pedeo kiyaapa see dimii mee gaano taa kiya okoo
neraka magaa kaa tameeyamaata kaama digiyoo yiba ekeata, kisee too Wa
me mée tomaa wigintagaatagi naagoo too.
5 Bedaa kisee miya idukaa Nuh tota kaboo Ogatamee me kuwa magaa
da kaa dimi pedeo see bagee yuwa okoo se pedeo kiyaapa see dimii mee
gaano taa. Wa me kuwa pedeo iyee kaa too umiwoo see bagee yuwa okoo
kaa ebo uwoo yamiyaata. Mikee menaa eeweganaa seta mée Nuh mee
ma, waa ma epo enaataa totaa see petoo to ma kuwa too daba daagimaa
peeyaata.
6 Bedaa kisee miya Ogatamee me Sodom magaa ma, Gomora magaa ma
wiya kuwa kaa biyaa isiyaata kaama pedeo kiyaata. Mee ko kuwa magaa
kaa bagee yuwa pedeo kiyaata wodoo apanaa bagee, okoo pedeo dimii

1:19 Luk 1:78-79 **1:21** 1Pet 1:10-11, 2Tim 3:16 **2:1** Mat 7:15, Kis 20:29-31, 1Tim 4:1 **2:2** 1Tim 6:3-5 **2:4** Yud 1:6 **2:5** Kej 6:1–7:24

kaa umiwoo, toowoo taapea bagee kuwa 'Wa me inii kaa miya kisee mée
ukuwaapi yoka' see dimii gaamaasi naadi okoo pedeo kiyaata.
7 Mee naagoo Ogatamee me Lot mee daba daagimaa peeyaata. Lot mee
dimi topoo see mée kemaata kuwa okoo mena si yayeeta pedeo ou dimii
kaa too omegee, toogee seta bagee kuwa kaa waa ae-wae, dimi gaagaa
siwoo segee seta.
8 Mee dimi topoo see mée Lot mee okoo yupii da kaa omegee, toogee
seta kaboo okoo me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa egapii gakata wa
me deetaa, yeetaa segee naadi kaama waa yaai-yaai, dimi mena gaagaa
siwoo segee seta.
9 Kisee kemaata okoo dimi topoo see bagee kuwa okoo gaadee siyaa
kaboo Tuhan me okoo daba daagimaa peeyaano kuwa Waa ipi. Bedaa dimi
pedeo see bagee kuwa Wa me pedeo kiyaano kuwa miya ipi. Wa me mée
wigintagaatagi naagoo kisee ukuwaano see naadi eto miya pe-wigintagaa
siwooki see kuwa inii daamaa nekeeniyaa.
10 Wa me pedeo kiyaatagi bagee kuwa ko okoo me pedeo ou gaayaa dimii
kaa too umiwoo see bagee yuwa ma, Ogatamee Waa ebo mée eetoono kuwa
be gaataa see bagee yuwa miya kuwa uduma.
Kuwa ikii paagoo makapaa menaa wegataa see bagee kuwa miya dimi
uu, dimi ebo poga-poga see bagee yuwa. Epoo to wodoo bagee ma, magaa
da kaa pesee yago agiyoo ma kuwa uduma okoo me wisineano weda see
dimii mee miya taa see bagee yuwa.
11 Okoo me kisee wisineano omaago kiya malaikat bagee yuwa me kisee
wisineano menaa kuwa taa. Malaikat bagee kuwa esee ebo, esee pesee
kiya okoo me kuwa apanaa pesee yago agiyoo kuwa pedeo kiyaasi naadi
menaa Tuhan paagoo si yawegayaa.
12 Kiya kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa ko dimi mena taa
see agiyoo see see okoo me otoopa dimi gaata-gaata doodoo too ukuwanaa
see bagee yuwa, mée me peneata wugimaasi naadi kabawoo siyaa agiyoo
yuwa mokoo. Okoo mikee menaa ewo, se nekeeniyaa yoka okoo me
wisineekee too. Bogaa yiba yago tookee agiyoo boowoo siyaa see see okoo
miya pedeo kedaa taatagea.
13 Okoo me pedeo ukuwagee siwookea doodoo pedeo ukuwawoo setaa
to mokoo da masiitagea. Okoo me pedeo ou gaayaa dimii doodoo awee
da kaa otoopa ukuwanaa taano ede see bagee yuwa. Okoo ma ikii paaya
epo enaataa animaata naano agiyoo kiinotaaka too okoo me ou dimi-pami
kuwa eebaa kedaa naadi kaama otoopa ede ma, ede ma siyaa, kisee diino
ko pedeo see bagee yuwa.
14 Okoo tobaaka taano see dimii kaa api emaa daano omaago. Okoo
pedeo agiyoo ukuwagee taano kana see taa. Okoo me kuwa mikee gaano
dimii mee pesee kaano taa see bagee kuwa okoo me pedeo agiyoo ukuwasi
naadi deebaa senaa siyaa. Okoo me kepe ou, agiyoo ou, kisee dimii kuwa
esee ebo, okoo kisee tupiwoo, umiwoo see bagee yuwa. Okoo kaa pedeo
ayaa yadootaata toogeekea.
15 Okoo mee mikee topoo see etaa da mee ekeata otoopa peenaa see
bagee yuwa. Okoo idukaa Beor yoopaa Bileam wa me koopoo see etaa da
obeewoo seta bagee yuwa. Bileam mee ko wa me pedeo agiyoo ukuwataa
to kaa kepee kuwa ou see dimii gaata mée mee.
16 Waa nabi bagee ena kiya wa me pedeo pe-ukuwaano see agiyoo mee
kaa Ogatamee me waa mena pesee kaa aseta. Mee ko keledai wodaa ena,

---

2:7 Kej 19:1-26 **2:12** Yud 1:8-10

mena taa see agiyoo kiya Ogatamee me mee wodaa da ebee to taa mée me
menaa kaa waa pesee ma menaa aseta. Mee kaama wa me dimi taa kaa
pedeo pe-ukuwaanaka see gaata dimii mee yataametaata.
17 Kuwa ikii paagoo makapaa menaa wegataa see bagee kuwa ko muma
uwoo mumaa to kiya uwo deeta mokoo, bedaa sinu yuwa ebo bo me kiyoo-
kiyoo deeda-peeda siyaa mokoo.* Okoo kisee bagee yuwa too kemaata
okoo esee digiyoo yiba toowoo see yoo yaipiipii semaata topa.
18 Okoo me ebo poga-poga menaa kuwa imi taa menaa too. Okoo me
pedeo ou dimi-pami kaa wegayaa menaa kuwa me okoo yeetaa see bagee
yuwa deebaa naadi kaama pedeo ukuwagee siyaa. Kuwa yeetaa see bagee
kuwa okoo mée me pedeo ukuwagee siyaa agiyoo kuwa miyoo taa ekeata
kiya kuwa menaa kuwa me deebaa seta kaama bedaa pedeo pe-ukuwagee
siyaa.
19 Kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa okoo me apanaa bagee
paagoo wegaano, "Koosi, daba ukuwayaa, mée pedeo kiyaayaa agiyoo da
se" see wegayaa kiya okoo miya pedeo kedaa siyaa, okoo miya kuwa pedeo
agiyoo yuwa ma aagadi siyaa. Mee ko mée me dimi peeyaa agiyoo kuwa
me okoo daba, peedi kiyaata kaama kuwa agiyoo ma aagadi siyaa.
20 Kisee mée me inii daba mée daagimaa peeyaano Mée Tuhan Yesus
Kristus mee ipi keta kaama magaa da kaa mée pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa
uduma ekeata kiya mee wodoo taa bedaa kuwa agiyoo yuwa ma tawata
kaama okoo daba, peedi kiyaayu ko yaai. Okoo petamanii Kristus mee ewo
see kaboo okoo me umiino, toono kuwa pedeo kiya okoo me Kristus mee
ekeata kaama umiino, toono kuwa ko mee asii esee pedeo kiyaa.
21 Mee ko umiino, toono mikee topoo see etaa da mee okoo ipi kegea
kiya mee kaama wodoo ekeasiyu ko mee etaa da mee ewo naaki daamaa.
Kristus me kisee ukuwaai, kisee ukuwaai see mée daamaa aseta menaa
kuwa okoo paagoo eewegagee seta kiya okoo kisee oko maataata metaki
peeyu ko esee pedeo.
22 Okoo me kisee ukuwayaa yuwa kuwa Ogatamee me menaa ena mee
mokoo, mee ko kisee:
"Kameno me udita yuwa bedaa metaki me-nuyaa" see menaa ebeamaata.
Bedaa mena ena miya kisee:
"Ekenaa to me uwo wetogemaata kaama bedaa metaki peedoota tapaa pe-
tukumiyaa" see menaa mee miya ebeamaata. *Ams 26:11*

3

Tuhan mee wiyaagoo meetagi kaa menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, mee kapogee mee ko ani me wiyaagoo to
kiebeaga kapogee mee. Anii kuwa kapogee wiya kuwa ikii mikee menaa
yuwa se gaabuu seta daamaa dimii, daamaa menaa eebaa kikiyaabuu
taano see naadi kiebeaga.
2 Mee ko idukaa Ogatamee Wa me daamaa wigintaata bagee, nabi bagee
kuwa okoo me wegawoo seta menaa yuwa ma, bedaa mée daagimaa
peeyaano Mée Tuhan Yesus Wa me mée aseta menaa yuwa ma kuwa
menaa uduma ikii daamaa neke-nekee siwoosea naadi kiebeaga. Yesus Wa

---

2:16 Bil 22:4-35, Why 2:14 * **2:17** Muma uwoo mumaa to kiya uwo deeta mokoo, see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me mée tupiino menaa kuwa imi taa see menaa too naadi ebea-ebea menaa mee. **2:19** Yoh 8:34, Rom 6:16 **2:21** Ibr 6:4-6, 10:26-27

me menaa yadoonaa see bagee yuwa okoo doodoo Wa me kuwa menaa ikii
paagoo daamaa kisi-manee seta.
3 Esee ebo menaa ena mee ikii nekeeniino gaano pedeo, mee ko kisee:
Yesus meetagi menaa wisineekee bagee kuwa wodopasi yaato agoo kaata.
Okoo me pedeo ou gaayaa dimii doodoo too umiwoo, toowoo taatagea.
4 Okoo me wisineekee kaa kisiitagea menaa kuwa ko kisee: "Wa me 'Anii
metaki meeta' see menaa da aseta kiya Waa kayoo baa? Inii beemu nokaa
yuwa uduma boowoo seta kiya Waa meeno taa. Petamanii agiyoo-pagiyoo
ogaataata yoo kaama eto too kuwa agiyoo-pagiyoo kuwa uduma kisee too
umiwoo, toowoo taaka" see menaa kuwa okoo me kisiitagea.
5 Okoo Ogatamee me agiyoo-pagiyoo ogaataata menaa kuwa okoo ipi
kaano dimii mee taa kaa wisintagaakee. Mee ko idukaa Ogatamee Waa
mena ena wegataagi naaki epoo to kisee ogaanega. Bedaa Wa me menaa da
me magaa to kuwa uwo yiba kaama pakayaata kaama wa too wigintaata.
6 Kiyoo kaama kuwa uwoo yuwa me magaa to uduma pedeo kiyaata, ebo
uwoo miyaata kaama magaa to pedeo keta.
7 Kiya eto kiipaa miya Ogatamee Wa me menaa me epoo to ma, magaa
to ma kuwa uduma daamaa muniwoo taaki, kisee too biyaa kaa uduma
yuwitagaatagi monaa kaa too. Mee naagoo pedeo bagee yuwa miya
wigintaata pedeo kiyaatagi.
8 Kiya ni me epa see bagee yuwa ikii gaayu ko mena ena mee se gaabuu
taai, mee ko kisee: Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too
gaayu ko seribu tahun mokoo, bedaa seribu tahun kuwa ko egapii ena too
too mokoo, kisee Tuhan Wa me gaataa see.*
9 Mée noonaa me gaano, 'Tuhan Wa me Anii meemaata kaama kisee
ukuwaata, kisee ukuwaaniyaata see mée aseta kiya ukuwaaniino yaato
epee yaai' see gaageekea kiya kisee taa. Ikii mée waa ena ma pedeo kigi
see kuwa Waa be. Waa meeno taa kaboo mée uduma okoo me pedeo yuwa
ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowookea see kuwa
Waa ede. Kisee kemaata Waa moga meeno taa, kisee koogo dimi mena
animaata totaaki.
10 Kiya Tuhan Wa me meeno monaa mee ko oma masenaa see bagee
miyaa see see kaata. Mee naagoo ebo tukuu tukuuka naaki epoo to taa
kaata. Agiyoo-pagiyoo uduma miya ebo biyaa me pooneepeasiita, bedaa
magaa to ma, kiyoo agiyoo-pagiyoo uduma miya taa kedaa taata.†
11 Agiyoo-pagiyoo uduma kisee pedeo kedaa taata kemaata ikii me
umiino, toono kuwa pedeo taa see kaa Ogatamee ma dimii menaa kaa
too umiwoo, toowoo taano gaano pedeo.
12 Ikii kisee daamaa umiwoo, toowoo taaka too Ogatamee Wa me mona
naagoo moga meei, moga meei see dimii kaa diitoo siwoo taai. Mee naagoo
epoo to biyaa me pooneepeata kaama agiyoo-pagiyoo yuwa uduma miya
tani kaa deeda-peeda taata.
13 Kisee kaata kiya inii gaayu ko Ogatamee me epoo to ma, magaa to ma
kuwa gipii kiyaabuu taata see mée aseta kemaata inii kuwa daamaa diitoo

---

3:3 1Tim 4:1, 2Tim 3:1 **3:5** Kej 1:6-9 **3:6** Kej 7:21 **3:8** Mzm 90:4 * **3:8** "Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun mokoo" see mee mena nekeeniino yaato ko mée me egaano mee ena, Ogatamee me egaano mee ena, ena mee too se. Kisee kemaata mée me Yesus wiyaagoo meeno epee see wegayaa menaa kuwa ko mée me egayaa-egayaa doodoo wegayaa menaa too see kuwa nekeensi naadi menaa mee. **3:9** Rom 2:4 † **3:10** Mena nekeeniino yaato ko mena kegaa ena ma agoo, mee ko magaa to ma, mée me ukuwata agiyoo yuwa ma kuwa uduma pedeo kedaa taata, see menaa mee. **3:10** Mat 24:42-43, 1Tes 5:2-3

siwoo segeekea. Kiyoo ko mikee topoo see menaa kuwa too yayeewoo,
yaukuwawoo taa see yoo.
14 Kisee kaata kemaata ni me epa see bagee yuwa ikii kuwa ukuwaandaa
taata agiyoo yuwa diitoo siwooka too ikii Ogatamee emaa dagii da kaa
pedeo dimii, pedeo menaa taa see mée ii see nadeegi naaki ou see dimii
mee kaa umiwoo, toowoo taai. Ikii Waa ma mena taa see kaa umiwoo,
toowoo taai.
15 Inii epoo Mée Tuhan Waa moga meeno taa, kisee koogo dimi mena
animaata totaaki mee ko ikii keta ikii me pedeo dimii, pedeo menaa
ekeata daba daagimaa peesea naadi moga meeno taa see kuwa nekeenii.
Kuwa inii mée daba daagimaa peeyaano menaa kuwa ko Paulus wa me
miya kapoge kaa kiebeamaami. Waa ko inii me Yesus yiba epa see mée,
Ogatamee me waa esee ipi see dimii manta mée.
16 Kuwa menaa kuwa wa me kapogee yuwa uduma yiba ebeagee see.
Wa me ebeamaata menaa noonaa nekeeniino kana. Kuwa wa me menaa
se nekeeniyaa bagee yuwa okoo me Yesus mikee gaano dimii mee pesee
kaano taa, okoo kisee maki-makaa naadi kaama Paulus me menaa kuwa
otoopa bebenataata koopoo kiyaayaa. Ogatamee me kapoge kaa menaa
apanaa yuwa miya okoo me kisee kiyaabuu segee siyaa. Okoo kisee bagee
kemaata okoo ekaato kaa pedeo menaa, pedeo agiyoo miyaabuu see.

Wodopasi menaa

17 Kiya ni me epa see bagee yuwa ikii gaayu ko okoo kisee bagee ii see
kuwa ikii ipi yoka daamaa nekeenii. Kuwa mikee menaa si yayeetaa see
bagee yuwa okoo me koopoo see menaa kuwa ikii miya yayeeta kaama
okoo yaato peeyaa yoka gaai. Ikii me eto pesee ma makii taa see kaa
totaakea yoo kaama ikii okaayaa yoka ipiipi dii.
18 Kisee kemaata inii daba mée daagimaa peeyaano Mée, inii epoo Mée
Tuhan Yesus Kristus Wa me mée epa dimii mee kaa pesee kiwoo taai.
Bedaa ikii me Waa ipi see dimii mee kaa miya daamaa iyawoo, ebo kiwoo
taai. Waa ki niiyaapaagee siwoo siweei, eto kaama kisee too iminoo miya,
iminoo miya. Amin. Kiyoo too.

3:13 Why 21:1 **3:14** 1Yoh 3:2-3

1 Yohanes
Yohanes me petamanii yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaata bagee paagoo petamanii yaebeamaata kapogee. Yohanes mee ko Yesus me topenaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa mée ena.

Wa me yaebeamaata menaa kuwa ko Ogatamee Yoopaa mee idukaa kaama nabi bagee me "Ebo Kristus mee, Ogatamee me daamaa wigintaata Mée mee ebo tootagi" see wegawoo seta kiya mée noonaa me 'Yesus Waa Ebo Kristus mee se, Waa mée tomaa ena keta se' see gaata kaama koopoo see menaa weganaa seta. Kisee kemaata Yohanes me kuwa koopoo see menaa gaamaasi naadi mee kapogee yaebeamaata.

Yesus mee ko inii aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée yoka inii epa aagaa taano ma, Wa me menaa yayiino ma kuwa daamaa ukuwawoo taano gaano pedeo, kuwa koopoo see menaa weganaa see bagee yuwa see see se, see menaa kuwa Yohanes me yaebeamaata.

Yesus mee epoo to wodoo pakaa-seometa kaama wodoo tahun bado ena waa naa omemaata kaama tahun 90 mee yiba mokoo mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-4 Petamanii menaa
1:5–2:17 Ogatamee mee awee yago Mée kemaata inii miya awee da kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa
2:18-27 Kristus ma yape kiyaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa
2:28–3:24 Inii Ogatamee me yogaa mée kiyaata yoka Waa ma dimii menaa kaa too umiwoo, toowoo taai naadi menaa
4:1-6 Roh me menaa ma, makapaa menaa ma kuwa wiginisi naadi menaa
4:7-21 Mée epa aagaa siwoo taai naadi menaa
5:1-12 Yesus Kristus mee ko mikee Ogatamee Yoopaa ii see gaakee kaa mée me magaa da kaa iyee-payee kuwa daba, peedi kiyaayaa menaa
5:13-21 Wodopasi menaa

Aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée Yesus mee awee da kaa keta menaa

1 Esee petamanii kaama umiwoo, toowoo see Mée, aya mée tuyaabuu
taano menaa epoo Mée mee inii Wa me menaa yeegee seta, inii emaa me
Waa deegee seta, bedaa inii deegee naadi kaama yagaa me Waa yaadee
seta, inii me Waa kisee koo segee seta. Kuwa Wa me inii daamaa aya mée
tuyaabuu taano see naadi mée ase-manee seta menaa kuwa kiebeataake.
2 Aya mée tuyaabuu siwoo taa see Mée mee inii paagoo awee da kaa mée
deeyaata. Inii me deeta-deeta yuwa eto kiiwegage. Waa ko iminoo miya,
iminoo miya toono too Mée, esee petamanii kaama Nagamee ma enaataa
toowoo seta Mée mee, see kuwa inii kiiwegage.
3 Ikii ma inii paaya enaataa dimi aagadi-maagadi taano see naadi kuwa
inii me deeta-deeta yuwa ma, inii me yeeta-yeeta yuwa ma kuwa uduma
kisege. Nagamee ma, Yogamee Yesus Kristus ma, inii ma enaataa dimi
aagadi-maagadi naadi topea.
4 Inii me ede see dimii mee esee ebo kisi naadi kuwa menaa yuwa
kiebeage.

1:1 Yoh 1:1 **1:2** Yoh 1:14 **1:3** Yoh 17:21 **1:4** Yoh 15:11, 16:24

Ogatamee mee awee yago Mée kemaata inii miya awee da kaa umiwoo, toowoo taano see naadi menaa

5 Ogatamee Yoopaa Wa me mée aseta menaa yuwa kuwa inii bedaa ikii
miya kisiinake, kuwa ko kisee: Ogatamee mee ko awee yago Mée, Wa kaa
digiyoo miya taa, pedeo miya ena ma taa.
6 Inii me "Anii Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo see
mée" see kuwa inii me wegayaa kiya inii dimi mena digiyoo yiba umiwoo,
toowoo siyu ko kuwa inii me wegayaa menaa kuwa makapaa menaa too,
bedaa inii me umiino, toono kuwa miya mikee see taa.
7 Ogatamee Waa awee yago Mée kemaata Waa pedeo taa see kaa umiwoo,
toowoo taa see mokoo see see inii miya kisee umiwoo, toowoo siyu ko ikii
ma inii paaya enaataa dimi aagadi-maagadi siwoo siyaa, bedaa inii me
pedeo dimii, pedeo menaa uduma Ogatamee Yoopaa Wa me tadaa me mée
yawetogekomee siyaa.
8 Inii me "Anii pedeo dimii, pedeo menaa ena ma taa kaa umiwoo, toowoo
see mée" see kuwa inii wegayu ko inii ewo kaa wegayaa, inii ekaato deebaa
siyaa, inii mikee menaa dimi yiba toono taa.
9 Inii me pedeo yuwa kuwa "Anii kisee pedeo ukuwaga yoka" see awee da
kaa wegayu ko inii me pedeo yuwa uduma Wa me epa mée yaekeasiyaa,
Wa me mée yawetogekomee siyaa. Ogatamee Waa dimi topoo see Mée,
Wa me "Ikii me pedeo yuwa epa kiekeasiipa" see mée aseta yoka taa ma
taa epa mée yaekeasiyaa.
10 Inii me "Anii pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa see mée" see kuwa
inii wegayu ko inii Ogatamee Waa mée deebaa see Mée see yawegayaa
mokoo, bedaa Wa me menaa inii dimi yiba seemaano taa keekee.*

2

Kristus mee ko inii me pedeo yuwa Ogatamee paagoo mée yawegaano Mée kaa menaa

1 Ni me yogaa yuwa, ikii pedeo se ukuwasea naadi anii kuwa menaa
yuwa kiebeaga. Kiya inii pedeo agiyoo ukuwayu ko Nagamee paagoo inii
mena mée yawegaano Mée agoo, mee ko dimi topoo too see Mée Yesus
Kristus mee.
2 Inii me pedeo yuwa Ogatamee me epa mée yaekeasi naadi Yesus Kristus
mée yaboota. Wa me mée yaboota mee ko inii me pedeo yuwa kuwa kaa
too se kiya magaa da kaa bagee uduma okoo me pedeo yuwa kaa miya
mée yaboota.
3 Inii mikee Waa ipi see bagee yuwa ii see kuwa inii nekeeniino mee
ko Wa me mée aseta menaa yuwa inii daamaa yayeetaa, yaukuwataa see
gaayu too nekeeniyaa.
4 Mée ena me "Anii Waa ipi see mée" see wegayaa kiya Ogatamee me
menaa si yayeeyu ko wa me wegayaa menaa mee makapaa menaa, waa
mikee menaa yuwa dimi yiba taa.
5 Okoo kisee bagee kiya Wa me menaa daamaa yayeetaa see bagee kuwa
mikee ki Ogatamee epa gaataa see bagee yuwa. Inii Waa ma dimi aagadi-
maagadi siyaa bagee yuwa ii see kuwa daamaa nekeeniino mee ko kisee:

1:5 Mzm 27:1 **1:6** 1Yoh 2:4, 4:20 **1:7** Yoh 12:35-36, Ep 5:8, Why 7:14 **1:9** Mzm 32:5, 51:2-4 **1:10** Rom 3:10-12 * **1:10** Ogatamee me menaa yiba inii mée tomaa uduma pedeo agiyoo ukuwaano taa bagee ena ma taa see ebeamaata kemaata mée waa ena me "Anii pedeo agiyoo ena ma ukuwaano taa see mée" see wegayu ko Ogatamee me menaa kuwa makapaa menaa see yawegayaa mokoo. **2:1** Rom 8:33-34, 1Tim 2:5 **2:2** Rom 3:25 **2:4** Tit 1:16 **2:5** Yoh 14:21, Ep 5:1-2

6 "Anii Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi kaama umiwoo, toowoo see
mée yoka" see wegayaa bagee kuwa Yesus me daamaa ukuwata peeta yuwa
see see okoo miya yaukuwawoo taano gaano pedeo.

Etokaa Kristus me doowoo seta menaa

7 Ni me epa see bagee yuwa, kuwa kiebeaga menaa kuwa ko eto too Wa
me mée aseta menaa kuwa too se kiya ikii idukaa yeesekea menaa, ikii
petamanii Yesus mikee gaata kaama doowoo seta menaa kuwa.
8 Kuwa idukaa Wa me mée aseta menaa kiya etokaa menaa mokoo
kiebeaga. Eto kiipaa digiyoo mee taa kedaa siwooka, bedaa Ogatamee me
awee agoo da mee daamaa wogaamaayu siwooka yoka kuwa menaa yuwa
mikee etokaa menaa miya ii see kuwa inii nekeeniyaa. Kuwa ko Kristus me
ukuwata peeta kuwa kaa miya, bedaa ikii me daamaa agiyoo aaukuwagee
taa see kuwa kaa miya mikee etokaa menaa yoka, see nekeeniyaa.
9 Mée ena me wegaano, "Ogatamee me awee agoo da mee ani kaa
nakimega, kisee omegee, toogee see mée to" see wegayaa kiya waa ma
Yesus yiba ena kenaa bagee ena be kiyu ko kisee wa kaa nakimaano taa,
waa digiyoo yiba too toowoo siyaa.
10 Yesus yiba ena kenaa bagee epa gaawoo see mée mee ko awee da kaa
umiwoo, toowoo siyaa, wa yiba pedeo kiyaayaa agiyoo ena ma taa.
11 Yesus yiba ena kenaa bagee ena be see mée gaayu ko waa digiyoo yiba
toogee siyaa, dimi mena pedeo kedaa naadi kiyoo peega, kiyoo peega kisee
ewo kaa peenaa siyaa bagee see see mokoo.
12 Yoga yuwa, wae. Anii mee kapogee kiebeaga mee ko
Wa too ekaa yago Mée Yesus me ikii me pedeo ukuwata yuwa epa
kiekeasigi kuwa me kiebeaga.
13 Neataagi nokaa yuwa, wae.
Esee petamanii kaama toowoo see Mée mee ikii ipi kemaata kiebeaga.
Neebee nokaa yuwa, wae.
Pedeo yago mée Iblis mee ikii me daba kiyaagea kuwa me kiebeaga.
14 Bedaa yoga yuwa,
Nagamee mee ikii ipi kemaata kiebeaga.
Bedaa neataagi nokaa yuwa,
esee petamanii kaama toowoo see Mée mee ikii ipi kemaata kiebeaga.
Bedaa neebee nokaa yuwa,
ikii Yesus mikee gaano dimii mee omaago, Ogatamee me menaa ikii
yiba kiitoowoo naadi kaama pedeo yago mée Iblis mee umina daba,
peedi kiyaagea kuwa me kiebeaga.

Magaa da kaa mée me ou gaata-gaata yuwa kuwa se gaasi naadi menaa

15 Magaa da kaa iyee ma, magaa da kaa agiyoo ma kuwa ou se gaai. Kisee
dimii gaayaa bagee kuwa Nagamee ou see dimii mee taa.
16 Magaa da kaa agiyoo ou gaayaa dimii kuwa manii to ko Nagamee kaa
se. Mée me iyee kaa ou see dimii ma, emaa me deeta kaama 'Anii naaki
ou' see dimii ma, taba deekee dimii ma kuwa uduma manii to ko magaa
da kaa mée me dimi-pami kaa too.
17 Magaa da kaa iyee ma, magaa da kaa ou dimi-pami ma kuwa uduma
taa kedaa taaka kiya Ogatamee me daamaa, ede see gaayaa agiyoo yuwa
yaukuwawoo, umiwoo see bagee kuwa kisee too iminoo miya, iminoo miya
toono too siyaa.

2:7 Yoh 13:34 **2:8** Rom 13:11-12 **2:10** Yoh 11:9-10 **2:13** Ep 6:10-12, 1Yoh 5:4-5 **2:16** Rom 12:2, Kol 3:2, Tit 2:12, Yak 4:4

Kristus ma yape kiyaa see bagee yuwa agoo yoka see kuwa nekeensi naadi menaa

18 Ni me yogaa yuwa, wodopasi yaato kaano see koo taaka yoka "Kristus
ma ebo yape masiino mée mee agoo kaatagi" see menaa kuwa ikii yeemea.
Eto miya Kristus ma yape kiyaa see bagee eebaa agoo kedaaka. Kuwa me
kaama wodopasi yaato ekaapa ii see kuwa inii nekeenegea.
19 Kuwa bagee yuwa idukaa inii Yesus mikee gaayaa bagee paagoo mée
eetoogee seta kiya inii mée be kaa ekeata peemea, okoo inii yaato bagee
se. Okoo mikee inii yaato bagee naaki se peeta inii ma epo enaataa mée
eetoowoo siyaa. Okoo mée eetoono taa kemaata inii yaato bagee se yoka,
see kuwa nekeeniyaa.
20 Ikii gaayu ko Wa too wigintaata pedeo ena ma taa see Mée Wa me Roh
mee ikii kaa kineeta kuwa me ikii uduma mikee menaa wigineano ipi see
bagee.
21 Anii kapoge kiebeaga mee ko ikii mikee menaa ewo naadi kaama se
kiya ikii mikee menaa ipi kuwa me kiebeaga. Makapaa menaa ma, mikee
menaa ma kuwa enaataa see kuwa iyo naadi kiebeaga.
22 Kuwa makapaa menaa wegataa see bagee kuwa maamee? Okoo ko
"Yesus mee Ebo Kristus mee se" see wegataa see bagee yuwa, Kristus
ma yape kiyaa see bagee yuwa too. Okoo Nagamee ma, Yogamee miya
wisintagaa see bagee yuwa.
23 Kuwa Ogatamee Yoopaa se yoka naadi wisintaayaa bagee kuwa
Nagamee miya wisintaayaa. "Mikee Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa
wegataa see bagee kuwa Nagamee miya epo enaataa daamaa peneasiyaa.
24 Ikii gaayu ko kuwa petamanii kaama yeesekea menaa, Kristus Wa kaa
menaa kuwa ikii dimi yiba daamaa kiitoono gaano pedeo. Kuwa menaa
ikii yiba kiitoowoo siyu ko ikii Yogamee yiba miya totaa, Nagamee yiba
miya totaa, kisee eeumiwoo, toowoo siyaa.
25 Wa me mée aseta menaa mee ko kisee: "Ikii iminoo miya, iminoo miya
toowoo taapea" see mée aseta.
26 Kuwa "Waa Ebo Kristus mee se" kisee makapaa menaa me kideebaa
taakea bagee kuwa ikii gaamaasea naadi mee kapogee kiebeaga.
27 Ikii gaayu ko Kristus Wa me Roh mee ikii yiba kiawiyaata kaama
kiitotaaki yoka mée me apanaa menaa kitopeekee se kiya ikii nekeeniino
gaano pedeo menaa kuwa uduma Wa me kisi-manee taaki. Kuwa menaa
kuwa mikee menaa too, makapaa menaa ena ma taa yoka kuwa Roh
me kitopegee see menaa yuwa daamaa peneata Kristus ma dimi aagadi-
maagadi siwoo taai.

Inii Ogatamee me yogaa mée kiyaata yoka Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taai naadi menaa

28 Ni me yogaa yuwa, Kristus meetagi naagoo inii Wa paagoo weda taa
uu kaano see naadi Waa ma dimii menaa kaa umiwoo, toowoo taai.
29 Kristus mee ko Ogatamee me menaa uduma yayeetaa see Mée see
kuwa ikii ipi yoka Ogatamee me menaa yayeetaa see bagee kuwa uduma
Wa me kabayaa yogaa yuwa mokoo kiyaata see kuwa miya ikii ipi.

3

1 Iniitaagi me inii mée epa dimii ebo kaa Ni me yogaa yuwa nao see mée
gaataa see kuwa inii niigaagaa taai. Inii mikee ki Ogatamee me yogaa yuwa
kiya magaa da kaa bagee gaayu ko okoo me inii kisee bagee see kuwa mée

2:22 2Tes 2:7 **2:27** Yoh 14:26

se nekeenegea. Okoo Ogatamee Yoopaa Waa miya ewo kemaata kaama
okoo me inii Wa me yogaa yuwa ii see kuwa miya mée nekeeniino taa.
2 Ni me epa see bagee yuwa, inii mikee Ogatamee me yogaa yuwa kiya
inii iminookaa mapeagiyoo see see kaatagea, inii maagiyoo gakadeatagea
see kuwa eto kiipaa inii mée ipi kiyaano taa. Kiya inii ipi see menaa mee
ko inii mikee Kristus mokoo kedaa taatagea see menaa mee inii ipi. Waa
meetagi naagoo Waa kisee Mée, kisee Mée see kuwa inii awee da kaa
diitagea, kaama too inii miya Waa see see kaatagea.
3 Okoo Anii Waa see see kaata nao see dimii gaawoo see bagee kuwa okoo
ekaato pedeo dimii, pedeo menaa uduma wisintagaa siwoo siyaa. Kristus
Waa miya pedeo taa see Mée see see okoo miya okoo ekaato pedeo uduma
taa kiyaabuu siwoo siyaa.
4 Pedeo ukuwaano kuwa ko Ogatamee me mée aseta menaa kuwa
omeekee yoka pedeo ukuwagee see bagee kuwa Ogatamee me menaa kuwa
daimeekee.
5 Inii me pedeo ukuwata yuwa Kristus me mée yawonakumiino see naadi
magaa da kaa meta see kuwa ikii ipi. Wa kaa pedeo dimii, pedeo menaa
ena ma taa see Mée.
6 Kisee kemaata Kristus ma dimi aagadi-maagadi siyaa bagee yuwa kuwa
pedeo agiyoo se ukuwagee siyaa. Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee gaayu
ko Kristus mee ewo, nekeeniino taa.
7 Ni me yogaa yuwa, mée me "Taa ke, daba ukuwaai" kisee kideebaa
taapea yoka gaai. Daamaa agiyoo ukuwawoo see bagee kuwa dimi topoo.
Kristus Waa dimi topoo see Mée see see okoo miya Waa mokoo bagee kiyaa.
8 Pedeo agiyoo ukuwagee see bagee kuwa manii to ko Iblis, wa yaato
bagee yuwa. Iblis waa miya petamanii kaama pedeo too ukuwawoo see
mée yoka okoo miya waa mokoo bagee. Ogatamee Yoopaa meta mee ko
Iblis me ukuwanaa, peenaa see agiyoo yuwa yataa kiyaano see naadi meta.
9 Ogatamee me yogaa yuwa okoo yiba Wa me dimi mena seemeta kaama
umiwoo, toowoo siyaa kuwa me pedeo agiyoo se ukuwagee siyaa. Okoo
Ogatamee me yogaa kiyaabuu seta bagee yoka pedeo agiyoo ukuwagee
taano iyo.
10 Kuwa Ogatamee me yogaa yuwa, kuwa Iblis me yogaa yuwa mikee ii
see kuwa nekeeniino mee ko kisee: Ogatamee me menaa si yayeetaa, si
yaukuwataa see bagee kuwa Wa me yogaa yuwa se, bedaa Yesus yiba ena
kenaa bagee epa taa see bagee kuwa miya Wa me yogaa yuwa se, see kuwa
nekeeniyaa yoka kuwa kideebaa see bagee yuwa gaai.

Yesus yiba ena kenaa bagee epa aagaa taai naadi menaa

11 Ikii petamanii kaama yeesekea menaa mee ko kisee: Inii epa niiaagaa
taai see menaa mee.
12 Idukaa Kain me pedeo dimii mee ikii miya se masii. Waa pedeo yago
mée Iblis yaato bagee yoka menaamee patameta. Kaasee kaa patameta?
Wa me ukuwagee seta agiyoo yuwa pedeo, menaamee me ukuwagee seta
agiyoo yuwa daamaa naadi kaama patameta.
13 See kemaata ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa, magaa da kaa dimi-
pami yago bagee yuwa me kibe kegea gaayu ko okoo kisee bagee yuwa too
yoka dimi se nagimaai.
14 Inii miya idukaa mée umina bogaano yaato omegee, toogee seta bagee
kiya inii eto epa aagaa see bagee yuwa kemaata mée umina bogaano yaato

3:1 Yoh 1:12 **3:2** Plp 3:20-21, Why 22:4 **3:3** 2Pet 3:13-14 **3:5** Mat 1:21, Yoh 1:29 **3:6** 1Yoh 5:18 **3:8** Kej 3:15, Kol 2:15, Yoh 8:44, 12:31, Ibr 2:14-15 **3:11** Yoh 13:34 **3:12** Kej 4:4-8 **3:13** Yoh 15:18-19

kaama esegedoota kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo see yaato
peanta umiwoo, toowoo see bagee yuwa kegea, see kuwa inii ipi. Epa se
aagaa siyaa bagee kuwa umina bogaano yaato too umiwoo, toowoo siyaa.
15 Mée waa ena me waa ma Yesus yiba ena kenaa bagee ena be kiyu ko
waa mée wugiino dimii gaataa see mée mokoo. Mée wugiino bagee gaayu
ko okoo iminoo miya, iminoo miya toowoo see yaato peanta toogee see
bagee yuwa se, see kuwa ikii ipi.
16 Mée epa dimii mee inii nekeeniino mee ko kisee: Kristus Waa ekaato
ekegataata mée yaboota mee. Mee kaama mée epa dimii mee inii nekeenta
kaama epa aagaa siwoo siyaa. Wa me inii mée epa kaa ekaato ekegataata
mée yaboota kemaata Waa see see inii miya inii ekaato ekegataata Yesus
mikee gaayaa bagee yuwa epa nao naadi yaku see taa see dimii mee
gaawoo, doowoo taano gaano pedeo.
17 Mee ko agiyoo agoo kiyaa bagee me Yesus yiba ena kenaa bagee ena
agiyoo taa see deegi kiya wisintaata kaama agiyoo se maniyu ko Ogatamee
me epa dimii mee waa agoo ye?
18 Ni me yogaa yuwa, epa aagaa taano mee ko mena me too se, ebe me
too se kiya daamaa agiyoo aaukuwagee, aii aamanee see kuwa mikee epa
aagaa taano kuwa naadi kisega.

Inii Ogatamee paagoo asiyaa kaboo weda taa kaano see naadi menaa

19 Inii mée epa aagaa siyu ko inii Ogatamee me yogaa yuwa, inii mikee
menaa yaato bagee yuwa ii see kuwa inii nekeeniyaa, bedaa inii Ogatamee
paagoo asiyaa kaboo weda taa, koogo dimi adumegee siyaa.
20 Mee ko inii Ogatamee paagoo 'Anii pedeo nao' see weda dimii mee ebo
kiya Ogatamee me mée epa dimii mee esee ebo. Inii me gaayaa yuwa Waa
ipi yoka inii 'Yaai, anii pedeo yoka' see dimii miyaa kaboo Ogatamee me
inii dimi mena mée tamooniyaayaa.
21 Ni me epa see bagee yuwa, inii me 'Yaai, anii pedeo yoka' see dimii
mee taa kega kaboo inii weda taa ma Ogatamee paagoo ekaapa pe-asiyaa.
22 Inii Wa me mée aseta menaa yuwa yayeewoo, Waa ede kiyaa agiyoo
yaukuwawoo, see kuwa kaa inii me Wa paagoo asiyaa agiyoo yuwa uduma
masiyaa.
23 Wa me mée aseta menaa kuwa ko kisee: Wayoopaa, ekaa yago Mée
Yesus Kristus mee mikee nao see gaai, bedaa mee mokoo miya ikii epa
aagaa taai, see kuwa mée aseta.
24 Kuwa mée aseta menaa yuwa daamaa yayeetaa, yaukuwataa see bagee
kuwa ko Waa ma dimi aagadi-maagadi naadi umiwoo, toowoo see bagee
yuwa, bedaa Waa miya okoo ma dimi aagadi-maagadi eetaa see. Waa
inii ma dimi aagadi-maagadi naadi inii yiba mée eetupi ii see kuwa inii
nekeeniino mee ko Wa me Roh mee inii mée manta kemaata nekeeniyaa.

4

Roh me menaa ma, Kristus ma yape kiyaa menaa ma kuwa wiginisi naadi menaa

1 Ni me epa see bagee yuwa, makapaa menaa weganaa see bagee mée
eebaa agoo yoka gaai. Kisee kemaata "Roh me kisee nasigi, kisee nasigi"
see weganaa see menaa kuwa moga si yayii. Wa me wegagi menaa kuwa
mikee Roh me menaa ye, makapaa menaa too ye, kaasee, see maamaa
gaagaa taai, daamaa nekeenii.

3:15 Mat 5:21-22 **3:16** Yoh 15:12-13 **3:18** Mat 25:35-40, Yak 2:15-16 **3:22** 1Yoh 5:14 **3:23** Yoh 13:34, 15:12,17 **3:24** Yoh 14:23 **4:1** 1Tes 5:20-21

2 Okoo me wegayaa menaa kuwa 'Mikee, Ogatamee me Roh me asigi menaa ii' see kuwa inii nekeeniino mee ko kisee: Okoo me "Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka, Waa mikee mée ena meta yoka" see menaa kuwa wegagee siyu ko okoo Ogatamee yaato bagee kemaata okoo me menaa kuwa 'Mikee, Roh me menaa ii' see kuwa inii nekeeniyaa.
3 Okoo me "Yesus mee mikee Ebo Kristus yoka" see menaa kuwa wegaano be kiyu ko okoo Roh yago bagee se. Okoo Kristus ma yape kiyaa bagee yuwa too. "Kristus ma yape see dimii mee agoo kedaa taata" see menaa kuwa ikii yeemea. Eto miya Kristus ma yape see dimii mee magaa da kaa topa.
4 Ni me yogaa yuwa, ikii ko Ogatamee yaato bagee. Kuwa magaa da kaa Kristus ma yape kiyaa bagee kuwa okoo me dimii, okoo me menaa kuwa pesee kiya ikii yiba kiitotaa see Mée Roh mee esee umina pesee yoka Roh pesee da kaa ikii kuwa dimii, kuwa menaa umina daba, peedi kiyaabuu taakea.
5 Kuwa Kristus ma yape see bagee kuwa ko magaa da kaa iyee-payee dimii yago bagee yuwa too yoka mee dimii kaa mena weganaakea naaki magaa da kaa bagee yuwa miya daamaa yayeenaakea.
6 Inii gaayu ko Ogatamee yaato bagee. Ogatamee Waa mikee ipi see bagee kuwa inii me menaa mée yayeegee see. Ogatamee yaato taa see bagee kuwa inii me menaa mée si yayeegea. Kuwa me kaama "Mee ko Roh me menaa, mee ko makapaa menaa" see kuwa inii daamaa wiginiyaa.

Epa dimii mee manii to ko Ogatamee kaa yoka mée epa aagaa taai naadi menaa

7 Ni me epa see bagee yuwa, epa dimii mee manii to ko Ogatamee Wa kaa yoka inii esee epa niiaagaa taai. Mée epa gaataa see bagee kuwa okoo Ogatamee me yogaa kiyaata bagee yuwa, okoo Ogatamee mikee ipi see bagee yuwa.
8 Ogatamee Waa mée epa dimi yago Mée, epa dimii mee manii to ko Wa kaa too yoka mée epa taa see bagee kuwa Ogatamee ewo see bagee yuwa.
9 Ogatamee Wa me mée epa dimii mee inii mée nekeeniyaata mee ko kisee: Inii se pedeo keta iminoo miya, iminoo miya toowoosi naadi Wa me ena too too Yogaa magaa da kaa mée yaisiyaata.
10 Epa kaano mee ko inii me Ogatamee epa kiyaa mee se kiya Ogatamee me inii epa mée gaata mee too. Inii me pedeo yuwa Ogatamee me epa mée yaekeasiino see naadi Wa me Yogaa magaa da kaa pooi see aseta, Waa mée yaboogeesi naadi mée yaisiyaata. Mee ko mikee epa dimii mee.
11 Ni me epa see bagee yuwa, Ogatamee me kisee epa mée gaata kemaata inii miya epa aagaa taano gaano pedeo.
12 Ogatamee deeyaa bagee mée ena ma taa kiya inii epa aagaa siyu ko Ogatamee inii yiba toogee siyaa, bedaa Wa me epaa mee miya inii yiba ebo kedaa siwoo siyaa.
13 Inii miya Ogatamee yiba toogee see, bedaa Ogatamee miya inii yiba tupi ii see kuwa nekeeniino mee ko Wa me Roh mee inii mée manta kemaata nekeeniyaa.
14 Nagamee me mée tomaa daba daagimaa peeyaano see naadi Yogamee magaa da kaa isiyaata see kuwa inii deeta. Kuwa menaa inii yaweganaake.
15 "Yesus mee mikee Ogatamee Yoopaa yoka" see menaa da peneata wegawoo see bagee kuwa okoo yiba Ogatamee toogee see, bedaa okoo Ogatamee yiba toogee siyaa, kisee dimi aagadi-maagadi siwoo segee siyaa.

4:4 1Yoh 2:13, 5:19 **4:5** Yoh 15:19, 2Tim 4:3 **4:6** Yoh 8:47, 10:26-27 **4:9** Yoh 3:16 **4:10** Rom 5:8-10, Why 1:5 **4:12** Yoh 1:18

16 Ogatamee me mée epa dimii mee inii yiba topa see kuwa inii ipi. Wa me inii mikee mée epa nao see dimii mee inii gaawoo, doowoo siyaa.
Epa dimii manii to mee ko Ogatamee Wa kaa too yoka epa dimii kaa umiwoo, toowoo siyaa bagee kuwa Ogatamee yiba toogee see, bedaa Ogatamee miya okoo yiba toogee siyaa.
17 Kuwa me kemaata inii mée epa aagaa see dimii mee ebo kiwoo, umiwoo, toowoo naadi kaama Wa me mée tomaa wigintagaatagi naagoo inii se wedaatagea. Kristus Waa umiwoo, toowoo seta see see inii miya eto magaa da kaa umiwoo, toowookea yoka inii mee naagoo weda taa kaatagea.
18 Epa dimii yago bagee kuwa Ogatamee yaai weda see dimii mee taa. Wa me epaa mee esee seemiyaa bagee kuwa 'Ogatamee me napedeo kiyaatagi' see dimii mee okoo taa. Ogatamee yaai, weda see dimii gaayaa bagee kuwa Wa me mée epa dimii mee ewo, dimi yiba seemaano taa.
19 Ogatamee Wa me keta inii epa mée gaata kuwa me inii miya epa gaawoo see.
20 Kisee mée ena me "Anii Ogatamee epa" see wegayaa kiya Yesus yiba ena kenaa bagee mée waa ena be kiyu ko wa me "Anii Ogatamee epa" see wegayaa menaa mee makapaa menaa. Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa epa gaayu too wa me Ogatamee miya epa see wegayaa menaa kuwa mikee menaa. Mee ko wa me Yesus yiba ena kenaa bagee kuwa emaa me deetaa see kiya wa me okoo epa see dimii taa kiyu ko emaa me se deeyaa see Mée mee epa gaayaa dimii mee waa iyo.
21 Kristus me inii mée aseta menaa mee ko kisee: "Ogatamee epa gaataa see bagee kuwa okoo ma Wa yiba ena kenaa bagee kuwa miya epa kaano gaano pedeo" see mée aseta.

5

Magaa da kaa pedeo dimii, pedeo menaa kuwa uduma wisintaasi naadi menaa

1 Yesus mee ko Ebo Kristus ii see gaataa see bagee kuwa uduma Ogatamee Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa, bedaa yoga kiyaata Mée Ogatamee mee miya epa gaataa see bagee kuwa uduma Wa me yogaa yuwa miya epa gaataa see.
2 Ogatamee me yogaa kiyaata bagee kuwa inii me epa gaataa see bagee ii see kuwa inii nekeeniino mee ko inii Ogatamee epa gaano ma, inii Wa me menaa daamaa yayiino ma kuwa ukuwagee naadi kaama inii mikee kisee epa gaataa see bagee ii see kuwa inii nekeeniyaa.
3 Inii Ogatamee epa gaano mee ko kisee: Wa me mée aseta menaa yuwa inii yayeewoo, yaukuwawoo see mee. Wa me menaa kuwa yaukuwaano kana see taa, se ukuwamaayaa see taa.
4 Ogatamee me agoo kiyaata yogaa yuwa okoo uduma ukuwamaayaa. Inii magaa da kaa pedeo dimi-pami, pedeo iyee-payee kuwa daba, peedi kiyaayaa. Mee ko inii Yesus mikee gaakee kaa wisintagaa siyaa.
5 Magaa da kaa pedeo dimi-pami kuwa daba, peedi kiyaabuu siyaa bagee kuwa maamee ya? Okoo ko 'Yesus mee mikee Ogatamee Yoopaa yoka' see dimii mee gaataa see bagee yuwa too.

Yesus Kristus mee mikee Ogatamee Yoopaa ii see gaasi naadi menaa

6 Yesus Kristus Waa magaa da kaa eseemaata kaama uwo miya tukumeta, tadaa miya mée yapeeta, ekea paaya. Uwo tukumeta mee too se kiya tadaa

4:18 Rom 8:15 **4:20** 1Yoh 3:17 **5:3** Mat 11:30, Yoh 14:15 **5:4** Why 12:11

miya mée yapeeta. Kuwa menaa wiya kuwa Ogatamee me Roh me "Mikee menaa yoka" see mée ase-manee see. Roh mee mikee dimii yago Mée yoka makapaa menaa taa.
7 Yesus Kristus mee mikee Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi menaa wedo topa,
8 kuwa ko Roh me menaa ma, Waa uwo yatukumeta menaa ma, Wa me tadaa peeta kaa menaa ma kuwa menaa wedo. Kuwa menaa wedoo to kuwa ko ena mee too, Ogatamee Yoopaa ii see kuwa nekeensi naadi menaa yuwa.*
9 Mée me "Anii kisee deepa, kisee deepa" see wegataa see menaa kuwa inii yayeetaa see maa diya Ogatamee me wegayaa menaa kuwa esee ebo menaa kemaata yayiino too. Mee ko Wa me "Mee Niyoopaa yoka" see kuwa nekeensi naadi menaa kuwa ebo, inii yayiino too.
10 See kemaata Ogatamee Yoopaa mikee gaayaa bagee kuwa ko Wayoopaa kaa wegayaa menaa kuwa okoo me dimii yiba topa. Ogatamee mikee se gaataa see bagee gaayu ko okoo Wayoopaa kaa menaa kuwa mikee menaa yoka see kuwa se gaayaa. Ogatamee me "Waa Niyoopaa yoka" see wegata menaa kuwa okoo me "Kuwa mée deebaa see menaa yoka" see menaa yawegataa see bagee yuwa too.
11 Mikee menaa kuwa ko kisee: Ogatamee me inii iminoo miya, iminoo miya toowoo taano bagee mée kiyaata. Wayoopaa ma inii dimi aagadi-maagadi naadi kaama kisee too toowoo siyaa.
12 Ogatamee Yoopaa mee dimi yiba agoo see bagee kuwa iminoo miya, iminoo miya toowoo siyaa. Ogatamee Yoopaa dimi yiba taa see bagee kuwa ko taa, kisee too se toowoo siyaa.

Wodopasi menaa

13 Ikii me Ogatamee Yoopaa mikee nao, Waa ko ekaa yago Mée yoka see gaataa see bagee kuwa ikii kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea ii see kuwa ikii ipi kesea naadi anii kuwa menaa kiebeaga.
14 Inii Ogatamee paagoo idimegee siyaa kuwa ko inii Wa me daamaa, ede see gaayaa dimii doodoo idimiyu ko Wa me mée yayeeyaa. Wa me inii mée yayeeyaa kemaata inii pesee uu ma idimiyaa.
15 Bedaa kuwa inii me idimiyaa menaa kuwa Wa me mée yayeeyu ko kuwa uduma mikee mée yaukuwaapi ii see kuwa inii ipi kiyaa.
16 Yesus mikee gaayaa bagee ena me pedeo agiyoo ukuwataaki see ikii me deeyu ko sembahyang yataai. Wa me pedeo ukuwataa see agiyoo mee kaa usiyaato ko Ogatamee me waa boota kaama se wigintaayaa see agiyoo gaayu ko Ogatamee me waa epa ekeata kaama daba toowoo siyaapi. Mée me pedeo ukuwataa see agiyoo noonaa kuwa kaa okoo usiyaato ko boota kaama wigintaayaa. Kuwa see see agiyoo ukuwataa see bagee yuwa okoo kaa sembahyang yataai see kisega se.
17 Pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa uduma pedeo too kiya pedeo ukuwayaa agiyoo noonaa kuwa kaa okoo usiyaato ko boota kaama wigintaayaa, pedeo ukuwayaa agiyoo noonaa kuwa kaa mée se wigintaayaa.
18 Ogatamee Wa me yogaa kiyaata bagee yuwa pedeo agiyoo se ukuwagee siyaa. Okoo yoga kiyaabuu seta Mée Wa me yataamegee naadi kaama

---

5:8 Mat 3:17, 27:54 * **5:8** Kuwa mena wedoo to kuwa ko kisee: Roh me kisee mée ase-manee see menaa ma, Yesus mee uwo yatukumeta kaboo Nagamee me aseeyamoo seta menaa ma, bedaa Yesus tadaa mée yapeeta kaboo dimi nagii-nagii agiyoo yuwa ukuwaandaa seta kaa menaa ma kuwa Ogatamee Yoopaa ii see nekeensi naadi mena wedoo to kuwa. **5:13** Yoh 20:31 **5:14** Yoh 15:7, 1Yoh 3:22

pedeo yago mée Iblis me okoo se peneasiyaa, okoo se pedeo kiyaayaa, see
kuwa inii ipi.
19 Inii Ogatamee yaato bagee. Magaa da kaa dimii gaawoo siyaa bagee
kuwa uduma pedeo yago mée Iblis Wa yaato bagee yuwa, wa me pesee
tawata bagee yuwa see kuwa inii ipi.
20 Mikee menaa yago Mée Ogatamee inii daamaa ipi kisi naadi Wayoopaa
magaa da kaa eseta kaama mée ipi kiyaata. Inii mikee menaa yago Mée
mee ma dimi aagadi-maagadi naadi Wa yiba toogee see, bedaa Wayoopaa
Yesus Kristus mee ma inii dimi aagadi-maagadi naadi kaama Wa yiba
toogee siyaa. Yesus Kristus mee ko mikee Ogatamee, inii kisee too iminoo
miya, iminoo miya mée tuyaabuu siwoo taatagi see Mée, see kuwa inii ipi.
21 Ni me yogaa yuwa, ikii nekeenii: makapaa ogatamee kaa dimi se
magaai. Kiyoo too.

5:18 Yoh 17:14-19 **5:19** 2Kor 4:4 **5:20** Yoh 18:37, 2Kor 4:6 **5:21** Kel 20:3

2 Yohanes
Yohanes me wiyaagoo yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaata bagee paagoo wiyaagoo yaebeamaata kapogee. Yohanes Waa ekaato ekaa ketua see ekaa muntaata. Ketua see ekaa see wegayu ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa tuku-tuku bagee ekaa da mee. Yohanes me api ena, wa me yogaa yuwa ma okoo paagoo yaebeamaata mee ko api ma, wa me yogaa yuwa ma see ekaa weeta kiya okoo kiyoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kisee ekaa weeta mokoo. Yesus kaa menaa mée topenaa see bagee noonaa koopoo see menaa too topenaakea yoka kuwa menaa gaamaasi naadi Yohanes me mee kapogee yaebeamaata.

1 Anii ko ketua see mée. Anii mee kapogee mee aa Ogatamee me daamaa wiginta apii ma, a me yogaa yuwa ma kuwa paagoo kiebeaga. Ikii ma inii paaya mikee menaa too daamaa penee siwoo see kaa anii esee epa kigaaga. Ani me too epa kigaaga se kiya mikee menaa daamaa peneata ipi see bagee uduma me miya ikii epa kigaagea.
2 Mikee menaa kuwa inii dimi yiba maagee naadi kaama kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo, doowoo see kemaata inii me kiepa dimii mee ebo.
3 Nagamee Ogatamee ma, Yogamee Yesus Kristus ma Ekea me epaa ma, mée epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa inii ma epo enaataa mée eetoowoo naadi kaama inii mikee menaa ma, epa dimii ma kuwa doowoo siyaa.

Mée deebaa see bagee yuwa gaamaasi naadi menaa

4 A me yogaa yuwa noonaa me Iniitaagi Ogatamee me mée aseta menaa kuwa mikee nao naadi doowoo, umiwoo taakea see menaa kuwa anii yeeta kaama esee ede kega.
5 Eto ko inii epa niiaagaa taai see kasega. Mee mena kamuu da mee etokaa menaa too se kiya inii petamanii kaama peneata doowoo see menaa da mee kaebeaga.
6 Epa dimii mee ko kisee: Inii Wa me mée aseta menaa yuwa doodoo umiwoo, toowoo taa see mee. Kisee bagee kuwa epa dimi yago bagee. Kuwa epa niiaagaa taai see menaa kuwa ikii petamanii kaama yeewoo seta menaa yoka inii epa aagaa see dimii kaa umiwoo, toowoo taano gaano pedeo.
7 Kuwa kasega kuwa ko makapaa menaa weganaa see bagee mée eebaa uwoo to, magaa to peedaa naadi topea yoka naadi kasega. Okoo me Yesus mee mikee Ogatamee me ebo toowoosi naadi wigintaata Mée Ebo Kristus mee yoka see menaa mee be. Waa mikee mée tomaa ena meta yoka see menaa mee miya be, kisee menaa se wegataa see bagee yuwa. Kisee bagee kuwa mée deebaa see bagee, Kristus ma yape see bagee yuwa too.
8 Kisee kemaata daamaa nekeenii. Inii me Kristus mee kisee Mée to, kisee Mée to see kitopegee seta menaa kuwa egadaa siyaa yoka ikii me mikee menaa daamaa doowoo setaa to mokoo da masesea naadi okoo me deebaa see menaa kuwa gaai, nekeenii.
9 Okoo kuwa "Kristus mee kisee Mée to, kisee Mée to" see topeta menaa kuwa daamaa se peneata apanaa dimii, apanaa menaa kaa doowoo, umiwoo see bagee kuwa ko Ogatamee mee okoo yiba taa. Kuwa Kristus

kaa topeta menaa kuwa daamaa peneata doowoo see bagee kuwa gaayu
ko okoo yiba Nagamee miya agoo, Yogamee miya agoo, Ekea paaya.
10 Kuwa me kemaata Kristus kaa topeta menaa daamaa se peneata
apanaa menaa kitupiino see bagee kimiyu ko ikii me ee kaa badaa se
magaai, epao see menaa miya se asii.
11 Ikii okoo paagoo epao see menaa asiyaa bagee kuwa ko okoo me
pedeo agiyoo ukuwanaa siyaa kuwa ikii miya epo enaataa ukuwanaa siyaa
mokoo yoka naadi kisega.

Wodopasi menaa

12 Anii apanaa menaa eebaa kisiino see kiya kapoge kaa ko se
kiebeanaka. Anii ikii paagoo kimeeno see dimii agoo yoka anii meemaata
kaama too mena wegaakee daamaa gaaga. Inii paaya ede dimii kuwa
mikee ebo kisi naadi kimeeta.
13 Nakaayoo Ogatamee me wiginta apii abaaba me yogaa yuwa me epao
see kasegea.* Kiyoo too.

* **1:13** Nakaayoo abaaba me yogaa yuwa see mee mena nekeeniino yaato ko nakaayoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa ebea-ebea mee.

3 Yohanes
Yohanes me wedaagoo to yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yohanes me Yesus mikee gaayaa bagee ena ekaa da ko Gayus paagoo yaebeamaata. Yohanes waa ekaato ekaa ketua see ekaa muntaata. Ketua see ekaa see wegayu ko Yesus mikee gaayaa bagee tuku-tuku bagee ekaa da mee. Gayus me Yesus me menaa yaweganaa seta bagee yuwa wa me ee yiba daamaa badaa maagee seta kemaata kiiboo, paamee asiino see naadi mee kapogee yaebeamaata.

1 Anii ko ketua see mée. Mee kapogee mee ko anii Gayus a paagoo kaebeaga. Aa ma enaa mikee menaa too daamaa penee siwoo see kaa anii esee epa kagaaga.
2 Mée yogaa to, aa dimi mena yaato miya daamaa tope see see má yaato miya daamaa pesee kakiyaabuu siwoosi naadi anii sembahyang kasegeeka, apanaa agiyoo miya daamaa kakiyaabuu siwoosi naadi kaasegeeka.
3 Aa mikee menaa daamaa peneata umiwoo, toowoo taake menaa kuwa Yesus mikee gaayaa bagee noonaa me doodoota ni paagoo niiwegagea naaki anii esee ede kega. Aa mikee see topeta menaa kaa too umiwoo, toowoo segeeke see kuwa kayeega.
4 Ni me yogaa yuwa mikee see topeta menaa kaa too umiwoo, toowoo segeekea yoka see yeeyaa menaa da kuwa kaa ni me ede see dimii mee ebo, mee asii eboo ede see dimii mee ena ma taa.

Mena yaweganaa see bagee yuwa daamaa deesi naadi menaa

5 Mée yogaa to, a me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa daamaa badaa maagee, daamaa deegee see kuwa daamaa nao. Okoo aa ewo see bagee kiya kisee a me daamaa deegeeke.
6 A me kisee epa kaa daamaa deegeeke yoka see menaa kuwa doodoota nakaayoo inii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo niiwegamea. Eto ko kuwa bagee yuwa mena weganaa taano see naadi poono kaboo okoo me eta maa da kaa gaano pedeo see agiyoo yuwa sikii kisi naadi daamaa manii. Kuwa ko Ogatamee me dimi wikii-wikii kasiyaa agiyoo.
7 Mikee, okoo Kristus ekaa da ogo peesi naadi Wa me menaa yaweganaa see bagee yoka, bedaa okoo mena yaweganaaka too Ogatamee ewo see bagee yuwa me agiyoo ena ma se manegea yoka okoo kisee daamaa manii see kasega.
8 Apanaa bagee me agiyoo se masegea kemaata inii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa inii me ee kaa badaa magaano gaano pedeo. Inii kisee badaa maayu ko inii miya okoo ma epo enaataa mena yaweganaa see bagee yuwa mokoo see see kiyaa.

Diotrepes mee gaamaasi naadi menaa

9 Anii idukaa mena ena Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo yaebeata kiya Diotrepes see mée to mee ebo kaano see dimii agoo naadi kaama ni me menaa se nayeegi.
10 See kemaata anii esepa ko wa me mée wisinegeeki menaa kuwa kaa anii mena yawegaata. Wa me inii pedeo mée ekeasiino see naadi makapaa menaa mée yakobanaaki. Bedaa kuwa too se kiya Yesus mikee gaayaa bagee yuwa miya mena yaweganaa naadi meemaagea kaboo wa me okoo badaa magaano be, bedaa okoo badaa magaano see bagee yuwa miya badaa se maasi naadi wa me uu yaaii taa see, bedaa wa me kuwa badaa

magaano see bagee yuwa miya be kaa "Eto kaama wodoo Yesus mikee gaayaa bagee yuwa epo enaataa se niitooi" see asegeeki kuwa miya. Waa kisee ukuwataa see mée.
11 Ni me kaepa see mée aa waa see see pedeo dimii, pedeo menaa kuwa se obeai. Daamaa dimii, daamaa menaa kuwa too obeewoo taai. Daamaa agiyoo ukuwataa see bagee kuwa Ogatamee yaato bagee. Pedeo agiyoo ukuwataa see bagee kuwa Ogatamee ewo see bagee.
12 Demetrius see mée to mee daamaa see mée, mée me kisee yawegataa see mée, bedaa wa me daamaa ukuwaa-ukuwaa, poo-poo yuwa kuwa mikee see topeta see menaa doodoo kuwa me miya waa daamaa see mée ii see gaayaa. Inii miya waa kisee mée to ii see yawegagee see. Kuwa inii me waa yawegagee see menaa kuwa mikee menaa too see kuwa aa miya ipi.

Wodopasi menaa

13 Anii apanaa menaa eebaa kasiino see kiya kapoge kaa ko se kaebeanaka.
14 Anii a paagoo moga kameeno see dimii agoo yoka meemaata kaama too mena wegaakee daamaa see gaaga.
15 Ogatamee me adumeta dimii mee aa ma epo enaataa kaatoowoosi naadi kaasega. Nakaayoo a me epa see bagee yuwa epao see kasegea, bedaa a paagoo inii me epa see bagee yuwa mée ena-ena paagoo epao see naasii. Kiyoo too.

Yudas
Yudas me yaebeamaata kapogee

Mee kapogee mee ko Yudas me ebeamaata. Yudas waa Yakobus ebee. Yakobus ma ekea Yesus ebee nokaa wiya, Yesus ekegataata kepe maseta mée mee se.

Koopoo see menaa weganaa seta bagee agoo naadi kaama Wa me mee kapogee ebeamaata. Okoo me weganaa seta menaa kuwa mée me menaa too, kuwa ko kisee: "Pedeo agiyoo ukuwaano kuwa koosi. Inii kisee ukuwaapea kaapa miya Ogatamee Wa me inii epa mée yaekeasiipi yoka pedeo agiyoo daba niiukuwaai" see weganaa seta. Okoo me menaa kuwa si yayeesi naadi Yudas me mee kapogee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-2 Petamanii menaa
1:3-16 Makapaa menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa
1:17-23 Mikee menaa too peneata koogo makii taa see kaa toowoo taai naadi menaa
1:24-25 Ogatamee yaapaagee seta menaa

1 Nii ko Yudas, Yesus Kristus me agiyoo yaokagee see mée, Yakobus ebee mee. Mee kapogee mee ko Ogatamee me Ni paagoo nameei see kiseta bagee yuwa paagoo kiebeaga, Nagamee me ikii kiepa kaa Yesus Kristus me badaa kimaasi naadi daamaa emaa kaa kidoowoo see bagee yuwa paagoo kiebeaga.

2 Wa me epa dimii ma, koogo adumeta dimii ma, mée epa dimii ma kuwa maamaa eebaa ikii kineesi naadi kiasega.

Makapaa menaa weganaa see bagee yuwa gaai naadi menaa

3 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Ikii ma inii paaya Ogatamee me daba mée daagimaa peeyaano menaa kuwa kaa anii kiebeanaka see dimii mee ebo kiya eto apanaa menaa kiebeanaka. Mee ko Ogatamee me inii daamaa mée wiginta bagee yuwa paagoo inii Kristus mikee gaakee kaa ipiipi doowoo, wegawoosi naadi mée manta menaa kuwa too sikii yoka esee maamaa peneasii, makapaa menaa kuwa wiginiwoo, umiwoo taai. Kuwa menaa kuwa anii mee kapogee mee kiebeano esee gaano pedeo yoka, see dimii gaaga.

4 Mee ko Ogatamee me menaa si yayeetaa see bagee mée noonaa ikii mée kutuu taa see yoo koogo seemeta topea. Okoo inii me Eboo Ogatamee me inii epa mée gaakee kaa menaa yuwa aabetoke siyaata kaama makapaa menaa too wegageekea, mee ko kisee: "Wa me inii epa mée ekeasiipi yoka koosi, inii me ou gaata-gaata yuwa daba ukuwayaa" see wegageekea. Okoo inii me ena too too Eboo, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus mee wisintaata bagee yuwa. Okoo pedeo kaatagea menaa da mee idukaa kaama yaebeataata topa.

5 Anii eto kiebeanaka menaa kuwa uduma ikii ipi kiya anii bedaa kaagaa ena ma kisi-maniino see naadi kiebeataaka, mee ko kisee: Idukaa Tuhan me Wa me bagee yuwa Mesir magaa kaa kaama daba peeyaata kiya kuwa wodoo taa Waa mikee se gaayaa bagee yuwa pedeo kiyaata.

6 Bedaa idukaa malaikat bagee noonaa Ogatamee me naokageesi naadi okoo kaa yaekeata agiyoo kuwa yaukuwaano be kaa okoo tuyaata yoo

---

1:4 Rom 6:1-2, Gal 5:13 **1:5** Bil 14:22-29

wisintaata peeta. Kuwa me kemaata Ogatamee me okoo digiyoo yiba
tuyaata kaama one me gadimiyaa mokoo kisee too iminookaa mée
wigintagaatagi naagoo too kiyoo ekeata.
7 Bedaa okoo see see idukaa Sodom magaa kaa bagee ma, Gomora magaa
kaa bagee ma, gebo kaa bagee ma, okoo miya kisee. Okoo otoopa aadoge-
maadoge see dimii too, api-api taano ou, kisee ou dimii kaa too umiwoo,
toowoo seta. Okoo kisee pedeo ukuwagee naadi kaama Wa me pedeo
kiyaabuu seta. Mee kaama okoo see see bagee kuwa miya iminoo miya,
iminoo miya se modeemaayaa see biyaa yiba pedeo kiyaabuu taatagi ii,
see kuwa awee da kaa nekeeniyaa.
8 Kuwa menaa kuwa eto ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see
bagee yuwa okoo kaa miya kisee kaata, kisee kaata see nekeenegea kiya
kuwa see see pedeo agiyoo ukuwageekea. Okoo me 'Anii unu kaa kisee
deepa, kisee deepa yoka pedeo daba ukuwayaa' see gaata kaama okoo
otoopa ukuwanaa siyaa. Okoo kisee otoopa ukuwagee naadi kaama okoo
ekaato maa da miya pedeo kiyaayaa. Bedaa okoo me Ogatamee pesee da
mee peedi yaekee siyaa, epoo to wodoo bagee yuwa miya baditaa, kisee
too ukuwataa see bagee yuwa.
9 Malaikat bagee tukuu to Mikhael wa me kisee ukuwaano taa. Iblis me
Musa bootaa da ni me too masiipa yoka naadi Mikhael ma mena aawisii
see eekooki naaki Mikhael me Iblis mee pedeo kisi naadi badeekee menaa
asiino uu dimii taa. Wa me Iblis paagoo "Tuhan me esee kakagoo kaapi
yoka" see menaa mee too aseta.
10 Kiya kuwa ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see bagee kuwa
okoo mikee menaa ewo, se nekeeniyaa menaa yoka wisineekee too.
Okoo woda mokoo dimi taa see bagee, okoo me ou dimi-pami kuwa too
nekeenegea. Kuwa okoo me ou dimi-pami kuwa me okoo ekaato pedeo
kiyaayaa.
11 Yaai, okoo pedeo kaatagea. Kuwa bagee kuwa ko Kain me pedeo yaato
peeta etaa da obeewoo see bagee yuwa. Bedaa idukaa Bileam wa me kepe
ou naadi kaama mée deebaa see menaa wegagee seta see see okoo miya
kisee kepe ou dimii omaago see bagee yuwa. Bedaa idukaa Korah me Musa
aa ebo ye naadi wisintaata kemaata pedeo keta see see kuwa bagee yuwa
miya pedeo kedaa taatagea.
12 Ikii Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu naadi epa aagaa see dimii
kaa epo enaataa noogee siyaa kaboo okoo ego weda dimii taa kaa naano
dimii too, kisee okoo diino esee pedeo disii. Okoo me anii ekaato too
deewoo taapa, apanaa bagee wisintayu, kisee dimii gaataa see bagee
yuwa.* Sinu kuwa bo me kiyoo-kiyoo doonaaka kiya deka se wiyaa see
see mokoo okoo miya kisee bagee yuwa too. Bedaa poo ekayaa kaboo kiya
poo se ekayaa piyaa wodoo to see see mokoo okoo kisee bagee yuwa. Bedaa
piya mani yuwa badidaa seta kaama wii keepeata umina boodaa siyaa see
see mokoo okoo miya kisee bagee yuwa too.
13 Bedaa maakaa pikuu da mee miya biku-biku damaa to mee me epogee,
kisee pedeo-padaa yuwa pakadaa siyaa see see mokoo okoo miya mée ego
weda kiyaayaa agiyoo yuwa, kisee okoo me pedeo-padaa yuwa kuwa awee
da kaa agoo kedaa siyaa. Bedaa epoo to kaa okadee yuwa okoo me peegee

---

1:6 2Pet 2:4 **1:7** Kej 19:1-25 **1:11** Kej 4:3-8, Bil 16:1-35, 22:1-35 * **1:12** Yesus mikee gaayaa bagee yuwa kutuu naadi epa aagaa dimii kaa epo enaataa noogee siyaa mee ko idukaa okoo me inii paaya Yesus me epaa ma aagadi-maagadi naadi kaama epo toogee see bagee yuwa ii see aanekeendaa taano see naadi perjamuan naano taa kaboo okoo apanaa naano agiyoo epo enaataa noogee segee seta.

see etaawee se peeta kitaa mega, kitaa peega siyaa see see mokoo okoo
miya kisee otoopa metaa, peetaa see bagee yuwa too. Ogatamee me okoo
esee digiyoo yiba iminoo miya, iminoo miya toowoo taatagea yoo ipiipii
yasemaata topa.
14 Idukaa Henok mee, Adam me asii-kaba-kaba seta bagee petaagoo to
kakadee kaa mée to wa me kuwa bagee yuwa kaa wegata menaa ena mee
ko kisee: "Daamaa nekeenii: Tuhan mee Wa me malaikat bagee yuwa ma
okoo eebaa, se egamaayaa epo enaataa eemeetagi.
15 Waa mée uduma wigintagaatagi. Pedeo bagee yuwa me Waa si yayeeta
kaama pedeo ukuwata agiyoo yuwa ma, Wa kaa pedeo yawegata menaa
yuwa ma, okoo me pedeo yuwa kuwa uduma kaa Wa me okoo wigintaata
pedeo kiyaano see naadi meetagi" see menaa kuwa ebeamaata.†
16 Kuwa ikii paagoo makapaa menaa kiiweganaa see bagee kuwa okoo
mena dukumeawe-dakameawe see bagee yuwa, okoo me kaasee mée to,
kaasee apii to see yawegataa see bagee yuwa. Okoo me ou gaata-gaata
yuwa too obeewoo see bagee yuwa, ebo poga-poga menaa omaago ma
wegataa see bagee yuwa too. Bedaa apanaa bagee me kisee naukuwasi
naadi miya, kisee neesi naadi miya dimi daamaa poga-poga kaa eewegataa
see bagee yuwa too.

Mikee menaa too koogo makii taa see kaa doowoosi naadi menaa

17 Ni me epa see bagee yuwa, wae. Inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus
me menaa yadoonaa seta bagee yuwa okoo me idukaa kisemea menaa mee
daamaa nekeenii, se gaabuu taai.
18 Okoo me kisemea menaa mee ko kisee: "Wodopasi yaato ko mikee
menaa wisineekee bagee agoo kaatagea. Okoo me pedeo ou see dimii kuwa
doodoo umiwoo, toowoo taatagea" see kisemea.
19 Kuwa bagee kuwa Yesus mikee gaata bagee yuwa ukuu baaniyaayaa
bagee yuwa, magaa da kaa bagee me ou see gaayaa dimii kaa too umiwoo,
toowoo see bagee yuwa, Roh Kudus taa see bagee yuwa too.
20 Kiya ni me epa see bagee yuwa, ikii gaayu ko ikii Kristus Wa me
daamaa wa too wigintaata kitopeta menaa kuwa ikii peneata kaama mikee
gaata kaboo da kaa daamaa iyawoo, umiwoo taai. Bedaa Roh Kudus ma
aagadi-maagadi naadi kaama sembahyang siwoo taai.
21 Ikii Ogatamee Wa me epaa mee ma enaataa omegee, toogee taano see
naadi ikii ekaato daamaa deewoo taai. Bedaa ikii kisee Wa me epaa ma
omegee, toogee taaki too inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus Wa me inii
mée epa kaa iminoo miya, iminoo miya aya mée tuyaabuu siwoo taano
see naadi meetagi mee daamaa diitoo siwoo taai.
22 Dimi wiya masetaa see bagee kuwa se wisintagaai, okoo epa kaai.
23 Bedaa mée noonaa ko okoo biyaa peeyaa yoka naadi pekageeyu.
Bedaa mée noonaa ko okoo miya epa kaai kiya okoo me pedeo ukuwagee
see agiyoo kuwa ikii ekaato weda gaai. Okoo me ou dimi-pami kaa pedeo
ukuwata agiyoo yuwa kaa digimeta dokaa kuwa miya be kaai.

Wodopasi yaapaagee seta menaa

24 Eto ko Ogatamee mee niiyaapaagee siweei. Waa ko ikii se okaata makii
taa see kaa umiwoo, toowoosea naadi daamaa kideewoo taano omaago see
Mée mee. Bedaa Waa ko ikii esee ede ma, ede ma pedeo ena ma taa see

† **1:15** Henok me wegata menaa da mee Ogatamee me menaa yiba ebeano taa, apanaa kapogee yiba ebeamaata menaa da mee. **1:18** 2Tim 3:1-5, 2Pet 3:3

kaa Wa me asii-sege see ebo toogee yoo Wa paagoo badaa kimaagiitagi Mée mee.
25 Wa too Mée to Ogatamee mee, inii epoo Mée Tuhan Yesus Kristus doodoo da taa daba mée daagimaa peeyaano Mée mee. Waa asii-sege, Waa Ebo wodoo Eboo, Pesee wodoo Pesee, esee petamanii kaama, eto kiipaa miya bedaa kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin. Kiyoo too.

1:24 Ep 1:4

Wahyu
Yohanes paagoo awee da kaa deeyaata menaa

Mee kapogee mee ko Yohanes me ebeamaata. Ogatamee me Yesus Kristus doodoo kisee ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu taata see agiyoo kuwa Yohanes paagoo awee da kaa deeyaata. Mena noonaa wa paagoo aseta, mena noonaa dega-dega kaa malaikat bagee me waa deeyaabuu seta. Ogei menaa kaa wahyu see wegayu ko awee da kaa deeyaata menaa see mee.

Mée me Yesus mikee gaayaa bagee yuwa maamaa wegee-wegee seta kaboo Yohanes me mee kapogee ebeamaata. Kuwa kaboo da Yesus mee too pesee yago Mée, Wa too Tuhan, apanaa ebo tookee bagee kuwa se, see gaayaa bagee kuwa mée me wegee-wegee seta. Kiya mée noonaa me mée weda kaa Yesus ekeata. Yesus mikee gaayaa bagee yuwa Waa daamaa peneata makii taa see kaa toowoosi naadi mee kapogee mee yaebeamaata.

Mee kapogee yiba ebea-ebea menaa eebaa, kuwa ko kota Babel magaa ma, maga kuye petoo to ma, dimi pedeo see api damaa to ma, yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma, apanaa pedeo see agiyoo dama yuwa miya agoo. Okoo uduma Ogatamee ma yape kiyaa bagee yuwa ebea-ebea.

Yesus mee ko domba wodaa ebea-ebea yoka mee kapogee yiba Domba Pooduu to see ekaa weeta. Mee ko Israel bagee okoo me domba wodaa wugimaata kaama Ogatamee paagoo ekega-manee seta see see Yesus Wa me inii Ogatamee ma menaa kuwa mée yataa kiyaasi naadi Waa ekaato mée yaekegataata boopi naadi kaama kisee ekaa munta. Wa me bagee yuwa mée me wegee-wegee segeekea kiya epeekaa Waa meemaata kaama Iblis ma, kuwa Waa ma yape kiyaa bagee apanaa yuwa ma uduma daba, peedi kiyaatagi. Kiyoo kaama agiyoo-pagiyoo uduma Wa me gipii kiyaabuu seta kaama Wa too ebo toowoo taatagi, bedaa inii makii taa see kaa toowoo siyaa bagee kuwa miya Waa ma ebo toowoo taatagea. Kisee menaa kuwa mee kapogee yiba ebeamaata.

Bedaa mee kapogee yiba kisee moga ukuwaandaa taata see menaa kuwa miya ebeamaata. Kuwa menaa noonaa mikee Wa me wegata-wegata ukuwaandaa seta kiya mena noonaa ukuwaaniyaano taa. Kapoge 2 Petrus 3:8 yiba ebeamaata menaa mee ko "Tuhan Wa me gaata dimii mee ko egapii ena too too gaayu ko seribu tahun mokoo" see ebeamaata yoka inii mée tomaa da me tahun egaano mee ena, Ogatamee me tahun egaano mee ena, ena mee too se. Mée me gaano, 'Yesus meeno epee' see gaayaa kiya Ogatamee me kisee se gaayaa.

Mee kapogee yiba mena kutuu yuwa kuwa ko kisee:

1:1-8 Petamanii menaa
1:9–3:22 Yesus me Yohanes paagoo "Maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo kisee-kisee naebeai" see aseta menaa
4:1–5:14 Epoo to wodoo bagee me Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea ebo ekee, yaapaagee seta kuwa deeta menaa
6:1–8:1 Bebenataata kapogee da kaa tabintaata agiyoo petoo to kuwa oseepii seta kaama pedeo agiyoo meanee seta kuwa deeta menaa
8:2–11:19 Puusee petoo to puu seta kaama pedeo agiyoo meanee seta kuwa deeta menaa
12:1–13:18 Yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma, pedeo see agiyoo dama wiya ma kuwa wedo kuwa deeta menaa

14:1-20 Domba Pooduu to Wa me bagee yuwa daamaa kiyaata kuwa deeta menaa ma, pedeo see agiyoo damaa to wa me bagee yuwa kuwa pedeo kiyaata kuwa deeta menaa ma
15:1–16:21 Malaikat bagee me otaawee petoo to yiba pedeo agiyoo mée kaa yakabagekomeeta kuwa deeta menaa
17:1–19:5 Kota Babel magaa mee pedeo kiyaata kuwa deeta menaa
19:6–20:15 Domba Pooduu to Wa me apii goeta menaa ma, Waa ma yape kiyaa bagee yuwa pedeo kiyaata kuwa deeta menaa ma
21:1–22:5 Epoo to ma, magaa to ma, kota Yerusalem magaa ma kuwa gipii kiyaata kuwa deeta menaa
22:6-21 Wodopasi menaa

Yohanes me petamanii menaa

1 Eto kuwa ebeamaata menaa kuwa ko Yesus Kristus Wa me awee da kaa deeyaata menaa. Kuwa ko Ogatamee Wa me taa ma taa kisee moga agoo kedaa taata, kisee moga ukuwaandaa taata see aseta menaa kuwa Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa okoo awee da kaa ipi kiyaasi naadi Kristus paagoo ase-manee seta. Kiyoo kaama Kristus Wa me malaikat bagee mée ena paagoo "Aa kuwa menaa yuwa doodoota Ni me agiyoo naokagee see mée Yohanes paagoo pe-naasii" see aseta. Kiyoo kaama kuwa menaa doodoota Yohanes paagoo daamaa awee da kaa pee-yakiyaata.
2 Yohanes me kuwa Ogatamee me aseta menaa ma, Yesus Kristus Wa me daamaa yawegata menaa ma kuwa kaa deeta menaa kuwa uduma wa me daamaa yawegakomeeta.
3 Kuwa kisee moga ukuwaandaa taapa see aseta agiyoo kuwa mee kapogee yiba ebeamaata topa. Ukuwaaniyaapi monaa da mee katu kega yoka kuwa menaa daamaa deetaa, yawegataa see bagee kuwa daamaa, ede nao. Bedaa kuwa ebeamaata menaa yuwa daamaa yayeeta kaama penee siwoo siyaa bagee kuwa miya daamaa, ede nao.

Maga petoo to kaa Yesus mikee gaayaa bagee yuwa paagoo epao see aseta menaa

4 Nii ko Yohanes. Ani me ikii Asia wee kaa maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mee kapogee mee kiebeataaka. Ogatamee Wa me aii kiepa dimii ma, koogo adumeta dimii ma kuwa ikii ma epo enaataa kiitoowoosi naadi kiasega. Mee ko Toono Too Mée Waa idukaa kaama toowoo seta, eto miya totaaki, bedaa Waa meetagi Mée Ogatamee mee ma, Wa me ebo animagaano yoo Wa ikigii to kaa toowoo see Dimi Noogaa Petoo to ma,*
5 bedaa Yesus Kristus mee ma Okoo me kisee daamaa kikiyaasi naadi kiasega. Yesus Kristus Waa mikee menaa too peneata kisee too daamaa yawegawoo see Mée. Waa boota kiya petamanii Wa keta aya andoo peeta kaama toowoo taaki Mée kemaata Waa Ebo Wodoo Eboo, magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa me Eboo.

Eto ko Waa niiyaapaagee taai. Wa me inii epa mée gaakee kaa Wa me tadaa me inii me pedeo yuwa mée yataa kiyaata kaama daba mée daagimaa peeyaata Mée mee.

---

* **1:4** Dimi Noogaa Petoo to see ekaa mee gaayu ko Roh ekaa da mee. Roh Waa ena too too kiya esee ebo, pedeo ena ma taa yoka naadi kaama Yohanes me Dimi Noogaa Petoo to see ekaa ebeamaata.
1:5 Tit 3:3-5, 1Yoh 4:10

6 Wa me inii ebo toowoo see bagee mokoo mée kiyaata, Waataagi
Ogatamee me agiyoo daamaa yaokageesi naadi inii Wa me imam bagee
mokoo mée kiyaata. Wa too pesee, Wa too asii-sege see Mée yoka
niiyaapaagee siweei, kisee too iminoo miya, iminoo miya. Amin.
7 Deeweei, Waa sinu yuwa ma enaataa migi nao, see kuwa mée uduma
diitagea, Waa nokogeta bagee yuwa miya awee da kaa diitagea. Magaa da
kaa mée tomaa-tomaa yuwa uduma Wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea.
Taa ma taa mikee ukuwaaniita. Amin.
8 Tuhan Ogatamee Wa me aseta menaa mee ko "Anii ko Alpa ma, Omega
ma kuwa" see menaa mee.† Waa ko Toono too Mée, idukaa kaama toowoo
seta Mée, eto miya totaaki, bedaa meetagi Mée, Se-pesee, We-pesee yago
Mée Ogatamee mee.

Yohanes me Kristus mee awee da kaa deeta menaa

9 Anii Yohanes mee ko ikii ma Yesus yiba ena kenaa bagee kemaata mée
me inii mée wegee-wegee segee naadi kaama ae-wae, gaagaa segeekea.
Kisee kiya inii paaya Yesus yiba epo enaataa ebo toowoo see bagee yuwa
mokoo mée kiyaata kemaata inii Wa yiba epo enaataa makii taa see kaa
toogeekea. Ogatamee me aseta menaa ma, Yesus me daamaa yawegata
menaa ma kuwa anii yaweganaa seta kuwa kaa mée me anii Patmos maga
okogoo to kaa nadogeamaamea.
10 Kiyoo toogeeka too ko kaawaa ena, Tuhan mee ebo ekee taa see naagoo
Roh me anii pesee nakiyaagi naaki anii oko yaato kaama ebo mena wuu
ena, ebo puusee da mokoo menaaki keenda, kisee yeetaa.
11 Wa me naseta menaa ko "A me diipe agiyoo kuwa uduma kapoge kaa
ebeai. Ebeamaata kaama maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu
taa see bagee yuwa manii. Kuwa ko Epesus magaa ma, Smirna magaa
ma, Pergamus magaa ma, Tiatira magaa ma, Sardis magaa ma, Piladelpia
magaa ma, Laodikia magaa ma kuwa magaa kaa Yesus mikee gaayaa bagee
yuwa paagoo a me diipe agiyoo kuwa yaebea-manii" see nasigi.
12 Anii kuwa menaa naawegataaki Mée to diino see naadi Wa yaato ikigi
maataata kaama deeyaa naaki emas kaa pelita biyaa maagee yoo petoo
topa. 13 Kuwa pelita biyaa maagee yoo petoo to yupii da taa Mée ena, Mée
Yogaa mee keenda tupi. Wa me maata dokaa togoo, badoo da kaa too.
Bedaa ikigii to taa ko emas kaa doka mokoo see agiyoo podataata tupi.
14 Wa me edooyuu yuwa ko poodee, domba wodaa iyuu see see. Wa me
emaa yuwa biyaa gadaa da keenda.
15 Wa me badoo wiya kuwa ko tembaga pose biyaa kaa yuwimaata
kaama wisi-wisi taaka keenda. Wa me mena wuu da mee ko yiino ebo,
uwo megea tugu-tugu siyaa mokoo.
16 Wa me dagi yagaa da kaa okadee petoo peneasigi. Bedaa mowai
woonee ena, naayaato-naayaato ekea paaya uguu see mowai mee Wa me
ebee to kaa kaama kisee topoo petaata topa.‡ Wa me ebeyumaa da ko diino
ebo, keno kusi-kusii da mée mumoo to kaa deeyaa mokoo.
17 Anii Waa deeta kaama Wa me badoo da kaa esee-gapuunega, boota
mée to mokoo totaa. Kiya Wa me dagi yagaa da ni kaa naekeata kaama

1:6 Kel 19:6, 1Pet 2:9, Why 5:10 **1:7** Dan 7:13, Mat 24:30 † **1:8** "Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa" see menaa mee ko Yunani menaa kaa petamanii hurup mee ekaa da ko Alpa, bedaa wodopasi hurup mee ekaa da ko Omega. Mena nekeeniino yaato ko Ogatamee Waa esee petamanii kaama wodopasi kaa too Wa too pesee, Wa too ebo see Mée ii, see kuwa nekeensi naadi munta ekaa da mee. **1:8** Kel 3:14 **1:13** Dan 7:13 ‡ **1:16** Kristus Wa me ebee to kaa uguu see mowai topa mee ko Wa me menaa da mee ebea-ebea. **1:16** Ep 6:17, Ibr 4:12

nasiino, "Aa se wedaai. Anii toono mee ko idukaa petamanii kaama kisee too usii da ewo,
18 kisee toono too Mée. Anii boota kiya nadeede. Anii aya andoo peeta kaama eto topa, kisee too iminoo miya, iminoo miya toono too. Mée boowoo see pesee da mee Ani me peedi kiyaata kemaata boota bagee toogee yoo kiyoo kenee to mee kabaano kunci kuwa Ni me yagaa da kaa topa.
19 Kisee kemaata a me deepe agiyoo kuwa kapoge kaa ebeai. Bedaa eto ukuwaandaa taaka menaa yuwa ma, eto wodoo ukuwaandaa taapa menaa yuwa miya kuwa uduma ebeai.
20 Kuwa Ni me dagi yagaa da kaa okadee petoo to kuwa ma, emas pose kaa pelita biyaa maagee yoo petoo to kuwa ma kuwa a me deepe kiya mena nekeeniino yaato awee da kaa kakiyaano taa yoka eto kasiinaka, mee ko kisee: Okadee petoo to kuwa gaayu ko maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo Wa me menaa yaasegee see bagee petoo to kuwa ebea-ebea.§ Bedaa pelita biyaa maagee yoo petoo to kuwa gaayu ko maga petoo to kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa kuwa ebea-ebea" see nasigi.

2

Yesus me Epesus magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

1 Kuwa menaa naawegagi Mée to me nasiino, "Epesus magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Waa kuwa okadee petoo to kuwa dagi yagaa da kaa penee see Mée mee, Waa kuwa emas pose kaa pelita biyaa maagee yoo yupii da taa peenaa see Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
2 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii kisee koogo makii taa see kaa kana ma ukuwawoo, toowoo segeekea kuwa miya Anii ipi. Dimi pedeo bagee me iyee kuwa ikii me be kaa se masiyaa. Okoo mée noonaa me wegaano, 'Anii ko Yesus me menaa yadoonaasi naadi nakiyaata mée yoka' see wegageekea kiya taa. Ikii me okoo me menaa mikee ye, taa ye naadi kisee apaadee, kisee gaadee siyaa naaki makapaa menaa wegataa see bagee yuwa too see kuwa ikii nekeenegea.
3 Bedaa ikii ae-wae segeekea kiya ikii dimi mena koogo animaata toogeekea kuwa miya Anii ipi. Ikii me Yesus ekaa da ebo nao naadi kaama dimi mena makii taa, dabaa kaano taa.
4 Kuwa uduma daamaa kiya Anii mena ena ikii kaa agoo. Mee ko ikii me petamanii epa dimii mee ebo kiya eto taa, ikii me ekeasegea.
5 Kisee kemaata ikii me petamanii daamaa epa gaawoo, umiwoo semea yoo kaama eto okaagea yoo too kuwa ikii nekeenii. Eto ko ikii me pedeo yuwa ekeata ikii me petamanii daamaa ukuwagee seta agiyoo kuwa bedaa ukuwaai. Ikii kisee se ukuwayu ko Anii meedoota ikii paagoo mee ikii me pelita biyaa maagee yoo ikii paagoo kaama kimasigiipa.*

§ **1:20** Wa me menaa yaasegee see bagee petoo to kuwa mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wiya agoo. Mena kegaa ena mee ko malaikat bagee petoo to kuwa. Bedaa mena kegaa ena mee ko mée petoo to kuwa. * **2:5** Mee pelita biyaa maagee yoo see wegayu ko Epesus magaa kaa Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee kuwa ebea-ebea yoka Yesus me "Mee pelita biyaa maagee yoo ikii paagoo kaama kimasigiipa" see menaa mee ko okoo uduma enaataa kutuu segee siyaa yuwa kuwa wuutu-waatu kisiyaapa yoka nekeenii naadi menaa mee.

6 Kisee kiya ikii kaa kiapaagee siyaa menaa kuwa miya agoo. Kuwa ko
Nikolaus yaato bagee me ukuwagee siyaa agiyoo kuwa ikii be kegea. Okoo
me pedeo agiyoo kuwa Anii miya be kega.
7 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi
kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii. Pedeo
dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kuwa paagoo Ogatamee Wa me Pirdaus magaa kaa daamaa aya mée
tuyaayaa piyaa poo okoo nusi naadi Ani me maniita' see menaa kuwa
uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Smirna magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

8 Bedaa Wa me nasiino, "Smirna magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu
taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo
kaa naebeai:
'Toono too Mée mee ko Waa idukaa petamanii kaama kisee too usii da
ewo. Waa boota kiya aya andoo peeta Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko
kisee:
9 Ikii me ae-wae, dimi gaagaa segeekea kuwa Anii ipi. Bedaa ikii daba
see bagee toogeekea kuwa miya Anii ipi. Ikii ko daba bagee kiya ikii mikee
senawii see bagee mokoo. Bedaa mée me kiwisinegeekea kuwa miya Anii
ipi. Okoo me 'Inii mikee Yahudi bagee' see wegageekea kiya okoo Ni yaato
bagee se. Okoo Iblis yaato bagee yuwa too.
10 Ikii gaayu ko ikii ae-wae, dimi gaagaa siyaa agiyoo agoo kaapa kiya
se wedaai. Daamaa nekeenii: Ikii mée noonaa kisee kigaadee, kisee
kiukuwadee see kuwa ikii kaa kiukuwaaniyaasi naadi Iblis me ikii digiyoo
ee yiba kitameamaapi. Ikii unu gaasi ae-wae segee taapea. Kisee kiya ikii
makii taa see kaa toowoo taai, mikee menaa se ekeasii, kisee too booyaa
yoo too. Ikii kisee ukuwawoo, umiwoo siyu ko mumo kaa onee mee Anii
ikii kaa miya kimaatagaata. Mee ko ikii iminoo miya, iminoo miya toowoo
taatagea.
11 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi
kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii.
Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa
bagee kuwa okoo se pedeo kaapea, wiyaagoo to ma se bogaapea' see menaa
kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Pergamus magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

12 Bedaa Wa me nasiino, "Pergamus magaa kaa Anii mikee nao naadi
kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee
okoo kaa naebeai:
'Waa mowai naayaato-naayaato ekea paaya uguu see mowai agoo see
Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
13 Ikii me toogee yoo Anii ipi. Kiyoo ko Iblis me ebo totaa see yoo. Kisee
kiya ikii me Yesus ebo nao naadi Ni ekaa da mee napenee siwookea. Ikii
me Yesus mikee nao see dimii mee miya se naekeata doowookea. Ni me
menaa se naekeata daamaa kisee too nawegagee seta mée Antipas waa ikii
me magaa kaa mée me wugimaamea kiya ikii makii taa. Kiyoo ko Iblis me
toogee see yoo kiya ikii naekeasiino taa.
14 Kisee daamaa kiya Anii mena wiya waa naa ikii kaa agoo. Mena ena
mee ko Bileam boota wa me makapaa topeta menaa yayeetaa see bagee
ikii yupii agoo. Bileam mee ko idukaa Israel bagee yuwa pedeo ukuwasi

2:7 Kej 2:9, Why 22:14 **2:11** Why 20:14, 21:8

naadi wa me Balak paagoo "Okoo kisee menaa tupii, kisee asii" see aseta.
Kuwa me kemaata Israel bagee yuwa makapaa ogatamee paagoo kupi-
manee seta agiyoo kuwa noogee seta, tobaaka miya taagee seta. Ikii mée
noonaa miya kisee agiyoo ukuwageekea.
15 Bedaa Anii ikii kaa mena ena miya agoo. Mee ko Nikolaus me topeta
menaa da penee see bagee kuwa miya ikii yupii agoo.
16 Kuwa me kemaata ikii me pedeo yuwa ekeata Ogatamee ma dimii
menaa kaa too umiwoo taai. Kuwa pedeo ukuwagee see bagee yuwa kisee
agiyoo se ekeasiyu ko Anii moga meedoota okoo paagoo Ni me ebee to kaa
topa mowai da mee me kuwa bagee yuwa ma yape aawogee taapa.
17 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi
kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii. Pedeo
dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa bagee
kuwa paagoo Anii kuwa idukaa kaama booniwoo seta agiyoo manna mee
okoo nusi naadi maniita. Bedaa okoo mée ena-ena poodee see omaa miya
maniita. Kuwa omaa yuwa kaa gipii see ekaa yaebeamagaata. Kuwa omaa
yuwa masiyaa bagee kuwa me too mee ekaa da ipi, apanaa bagee ewo' see
menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Tiatira magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

18 Bedaa Wa me nasiino, "Tiatira magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu
taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo
kaa naebeai:
'Ogatamee Yoopaa Wa me emaa mee ko biyaa gadaa da mokoo, bedaa
Wa me badoo da miya tembaga pose biyaa kaa yuwimaata kaama wisi-wisi
taaka keenda see Mée. Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
19 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Kuwa ko ikii me epa
dimii ma, ikii me Anii mikee nagaayaa dimi ma, ikii me Ni kaa daamaa
naukuwaano too dimii ma, bedaa ikii me makii taa see kaa toogeekea
kuwa miya uduma Anii ipi. Mikee, ikii me petamanii daamaa ukuwagee
seta agiyoo kuwa eebaa, bedaa mee wodoo miya ikii me eto daamaa
ukuwageekea agiyoo kuwa esee maamaa eebaa see kuwa Anii kideega.
20 Kisee daamaa kiya Anii ikii kaa mena ena agoo. Mee ko mee Izebel
see apii to mee ikii me wa me menaa kuwa daba wegayaata kaama
yayeegeekea.† Wa me "Anii nabi kaa apii" see wegageeka kiya pedeo
menaa wegataa see apii too. Wa me pedeo menaa mée topegeeka kuwa me
Ni me agiyoo naokagee see bagee yuwa deebaa segeeka. Wa me wegaano,
'Tobaaka taano dagu, makapaa ogatamee paagoo kupi-manee siyaa agiyoo
kuwa miya naai' see menaa kuwa mée topegeeka.
21 Wa me pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeasi naadi Ani me waa moga
pedeo kiyaano taa. Kisee kiya wa me tobaaka kuwa ekeasiino be.
22 Kuwa me kemaata daamaa nekeenii. Mee apii wa me omegee see
komoo da kaa kiyoo Ani me tameeyamaata kaama wa kaa boodi ebo
yamiyaapa. Bedaa waa ma epo enaataa tobaaka taagee see bagee okoo
miya kisee kaatagea. Okoo me kuwa waa ma pedeo ukuwanaa siyaa agiyoo
kuwa se ekeasiyu ko okoo miya ae-wae, boodi ebo abaatagea.
23 Mee apii to wa sekaataa bagee kuwa miya Anii booyaapa. Anii
kuwa wa me yogaa yuwa booyaata kaama kiyoo-kiyoo Yesus mikee nao

2:14 Bil 31:16, 2Pet 2:15-16 **2:17** Kel 16:14-15, Yoh 6:48-51 † **2:20** Izebel see apii mee ko idukaa Israel kaa eboo Ahab me apii waa miya kisee ekaa agoo. Waa dimi pedeo see apii, Israel bagee yuwa Ogatamee me menaa si yayeesi naadi deebaa see apii. **2:20** 1Raj 16:31

naadi kutuu taa see bagee yuwa uduma me 'Mikee, Yesus Wa me mée me dimii, mée me menaa kuwa uduma ipiipi yadeetaa see Mée ii' see kuwa nanekeeniipea. Anii ikii mée gakata ikii me ukuwagee seta agiyoo, daamaa agiyoo miya, pedeo agiyoo miya, kuwa agiyoo doodoo kiniita.
24 Kiya ikii Tiatira magaa kaa bagee apanaa yuwa kuwa mee apii to me mée topeta menaa yuwa peneasiino taa. Wa me wegaano, 'Inii Iblis me koogo boontaata menaa-panaa kuwa inii ipi see bagee kisi yoka niitupii' see asegeeka kiya ikii mée noonaa me kuwa mée topeta menaa masemagaano taa. Kisee daamaa yoka Ani me kisiino ko: Ikii me kisee naukuwaai, kisee naukuwaai see menaa apanaa yuwa kuwa Anii ikii kaa se kidootagaapa.
25 Petamanii ikii paagoo daamaa kitupiwoo seta menaa kuwa too penee siwoo taai, kisee too Anii meeta yoo too.
26 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata kaama Ni me menaa too naukuwawoo, kisee too wodopasi yaato too umiwoo see mée to gaayu ko waa miya mée tomaa yuwa paagoo ebo tusi naadi pesee da mee Ani me waa maniita.
27 Mee ko kisee:
"Wa me pose tamoo da peneata mée tomaa yuwa paagoo omaago ma ebo toowoo taapi,
otaawee da kopaa tokoata gakumiyaa see see mokoo Waa kisee omaago ma ebo toowoo taapi" see menaa ebeamaata. *Mzm 2:9*
Neataagi me Anii mée tomaa yuwa paagoo ebo tusi naadi pesee da kisee neeta see see Ani me miya waa kisee ebo tusi naadi pesee da maniita.‡
28 Bedaa keno wogaa to see okadee to mee miya Anii maniita.
29 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

3

Yesus me Sardis magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

1 Bedaa Wa me nasiino, "Sardis magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:
'Ogatamee Wa me Dimi Noogaa Petoo to ma, okadee petoo to ma kuwa penee see Mée Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee: Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Mée me ikii aya topea ii see kideegea kiya ikii boota bagee mokoo.
2 Kisee kemaata ikii anoogeedaa siweei. Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa Ni me Eboo Ogatamee emaa dagii da kaa sikii taa, daamaa ukuwatagaano taa, Anii kisee kideega. Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa imi taa kedaa naadi bogaano see koo taaka yoka kuwa agiyoo bedaa daamaa pesee ma ukuwagee taai.
3 Ikii me daamaa ukuwayaa agiyoo kuwa sikii taa kemaata ikii me idukaa yeeta kaama daamaa masemaamea menaa kuwa neke-nekee taai, daamaa ukuwagee taai. Pedeo dimii, pedeo menaa kuwa ekeata Ogatamee ma dimii menaa kaa too umiwoo taai. Ikii se anoogeeyu ko Anii oma masenaa

‡ **2:27** Kuwa idukaa ebeamaata menaa mee ko Israel magaa kaa ebo tota mée to kaa aseta menaa. Kuwa menaa wegawoo naadi kaama Yesus ebo tusi naadi Wa kaa uwa daata. Bedaa kuwa menaa wegawoo naadi kaama inii Yesus yaato bagee miya, inii pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata kaama Wa me agiyoo yaukuwawoo see bagee yuwa inii kaa miya uwa daata kaama ebo toowoo taatagea.

see mée to miyaa see see ikii paagoo kimeeta. Anii kimeeno mee ko ikii
ewo yoka daamaa nekeenii.
4 Kiya ikii Sardis magaa kaa bagee mée noonaa ko maga taa see dokaa
maayaa mokoo okoo daamaa dimii, daamaa menaa kuwa maanaa siyaa,
kisee okoo ekaato digimiyaano taa. Kisee bagee kuwa sikii see deega
yoka Ani me okoo kaa poodee dokaa yamaataata kaama okoo Anii ma
epo enaataa peenaa taatage.
5 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa
bagee kuwa okoo kaa kisee poodee dokaa yamaatagaata. Bedaa Ogatamee
me tuyaabuu siwoo taatagi bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee kaa
okoo ekaa yuwa Anii si yawonaapeasiita. Okoo kisee bagee yoka Neataagi
paagoo miya, Wa me malaikat bagee yuwa paagoo miya Anii okoo ekaa
yuwa daamaa yawegaata.
6 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi
kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see
menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Piladelpia magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

7 Bedaa Wa me nasiino, "Piladelpia magaa kaa Anii mikee nao naadi
kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee
okoo kaa naebeai:
'Pedeo taa see Mée, mikee see Mée Wa me Daud me kunci mee
peneasigi.* Wa me kene kabatayu ko mée ena me se munimaayaa, bedaa
Wa me kene munitayu ko mée ena me kene se kabamaayaa, Waa kisee
Mée. Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:
8 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii dabaa, ikii me pesee
kuwa peenaa too, see kuwa miya Anii ipi. Kiya ikii Ni me menaa kuwa
daamaa nayeetaa, naukuwataa segeekea, bedaa ikii me Ni ekaa da ebo
nao naadi Anii nawisintagaano taa. Kisee kemaata daamaa nekeenii: Ani
me kene ena kikabataata topa. Mee kenee to mée ena me se munimaayaa.
9 Eto ko daamaa nayii. Iblis yaato kutuu taa see bagee yuwa agoo. Okoo
me wegaano, 'Inii ko Yahudi bagee yoka' see wegageekea kiya makapaa
menaa too, okoo Ni yaato bagee yuwa se. Daamaa nekeenii: Kuwa bagee
yuwa Ani me peedi kiyaata kaama okoo ikii me badoo yuwa kaa mumo
esee-ekeata kaama 'Mikee, ikii Yesus me epa kigaayaa bagee yuwa ii' see
kisiipea.
10 Ani me ikii paagoo 'Koogo makii taa see kaa toowoo taai' see kiseta
menaa kuwa ikii me daamaa nayeeta kaama makii taa see kaa toowookea.
Kuwa me kemaata Anii ikii kitaamegee taapa. Mee ko magaa da kaa bagee
uduma kaa mée gaadee siyaa agiyoo miyaabuu taano see koo taaka kiya
Anii ikii emaa kaa kidogaapa.
11 Anii moga meeta yoka Ni me ikii kaa daamaa kidootaata yuwa kuwa
uduma daamaa peneata doowoo taai. Taa gaayu ko Ni me ikii mumoo to
kaa daamaa kimaatagaano see agiyoo mee ikii se masiipea. Mee agiyoo
mee kimasegeeyaa yoka daamaa nekeenii.
12 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo
siyaa bagee kuwa Ni me Eboo Ogatamee Wa me ee yiba ee tukuu to mokoo

---

3:3 Luk 12:39-40, 1Tes 5:2 **3:5** Mat 10:32 * **3:7** Waa Daud me kunci mee peneasigi see mee mena nekeeniino yaato ko idukaa Daud mee Israel bagee yuwa paagoo ebo eetota. Mee mokoo miya Kristus mee Wa me bagee yuwa paagoo daamaa ebo eetoowoo see Mée. Wa me ebo toogee yoo kiyoo Wa me bagee yuwa kuwa too seemiyaayaa, kunci peneasigi mée to me seemiyaayaa mokoo see ebea-ebea mee.

Ani me daamaa weetagaata. Okoo kiyoo kaama se peeta kisee too Wa paagoo toowoo taatagea. Ni me Eboo Ogatamee Wa ekaa da Ani me okoo kaa yaebeamagaata, bedaa Ni me Eboo Ogatamee Wa me ebo kota magaa ekaa da mee miya Ani me okoo kaa yaebeamagaata. Mee ebo kota magaa mee ko Yerusalem gipii see magaa mee, epoo to wodoo Ogatamee paagoo kaama isiita magaa mee. Bedaa Ni me gipii see ekaa da mee miya Anii okoo kaa yaebeamagaata.

13 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

Yesus me Laodikia magaa kaa mikee nagaayaa bagee yuwa paagoo naebeai naadi aseta menaa

14 Bedaa Wa me nasiino, "Laodikia magaa kaa Anii mikee nao naadi kutuu taa see bagee yuwa paagoo mena naasegee see mée to paagoo kisee okoo kaa naebeai:

'Wa ekaa da Ogatamee me Amin see ekaa munta Mée mee Waa mikee menaa se ekeata kisee too daamaa wegataa see Mée.† Ogatamee me ogaataata agiyoo-pagiyoo kuwa uduma manii to mee Wa kaa too. Wa me kisiino menaa kuwa ko kisee:

15 Ikii me ukuwayaa agiyoo kuwa uduma Anii ipi. Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa topea. Ikii gemoo too miya daamaa, ikii tani too miya daamaa, Anii kisee daamaa, ede.

16 Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa topea kuwa me Ni me ebee to kaa kaama kiodeepeasiipa.‡

17 Ikii me wegaano, 'Anii ko senawii, anii kepe yago mée yoka anii sikii taa agiyoo ena ma taa kaa toogeeka' see wegageekea. Kiya taa, ikii pedeo yiba toogeekea yaai. Ikii ko daba bagee, emaa digiyoo, má tago, kisee toogee see bagee yuwa mokoo ii see kuwa ikii se nekeenegea.

18 Ikii kisee bagee yoka Ni me kisiinaka menaa kuwa daamaa nayii, mee ko ikii mikee see senawii kesea naadi Ni paagoo emas kuwa naedaai. Ni me emas kuwa biyaa kaa yuwimaata kaama pedeo ena ma taa see emas kuwa. Bedaa ikii ego weda kaa má tago mokoo toogeekea kuwa awee da kaa se kideesi naadi poodee dokaa yuwa Ni paagoo naedaata kaama maatagaai. Kiyoo kaama ikii me emaa daamaa deesea naadi emaa kaa widimaano uwoo kuwa Ni paagoo naedaata kaama emaa kaa widimaai.

19 Ni me kisee kisega kuwa ko Ani me epa gaayaa bagee kuwa okoo me pedeo yuwa gaamaasi naadi Ani me mena pesee kaa asetaa, okoo omaago ma topetaa siyaa. Kisee kemaata ikii me pedeo dimii, pedeo agiyoo kuwa anii taa kega naaki ou see dimii mee gaawoo taai. Ikii me pedeo yuwa uduma ekeata Nii ma dimii menaa kaa too daamaa umiwoo, toowoo taai.

20 Daamaa nekeenii: Anii kenee to kaa yiinaageeta tugu-tugu taaka. Ni me mena wuu da nayeeta kaama kenee to nakabataayaa mée to gaayu ko Anii wa paagoo seemeta kaama waa ma epo enaataa naano agiyoo naape.

---

† **3:14** Amin see ekaa da munta Mée mee ko Yesus mee. Ibrani menaa kaa Amin see wegayu ko kuwa mikee menaa ii see wegayaa. Ogatamee me ukuwaandaa siyaabuu taatagi agiyoo kuwa mikee Yesus doodoo ukuwayaabuu siwooki ii see kuwa nekeensi naadi kaama Amin see ekaa da mee Waa munta. ‡ **3:16** "Ikii gemoo miya taa, tani miya taa, yaayupii da kaa topea" see mee mena nekeeniino yaato ko okoo me ukuwagee see agiyoo kuwa me Yesus dimi se wikimiyaayaa. Uwo naaki gemoo see uwoo miya daamaa, tani see uwoo miya daamaa kiya gemoo taa, tani taa, yaayupii da kaa uwoo kuwa me be kaa odeepeasiyaa, see ebea-ebea menaa mee. **3:20** Luk 12:36-37

21 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo
siyaa bagee kuwa Ni me ebo animagaano yoo kiyoo Anii ma epo enaataa
tuyaata. Anii miya kuwa pedeo yuwa peedi kiyaata makii taa see kaa
toowoo seta kemaata Neataagi me ebo animagaano yoo kiyoo Anii miya
Waa ma epo enaataa animaata topa. Mee see see okoo miya Ani me kisee
ebo tuyaata.
22 Apa agoo see bagee kuwa daamaa yii. Roh me Yesus mikee nao naadi
kutuu taa see bagee paagoo asiyaa menaa kuwa daamaa nekeenii' see
menaa kuwa uduma naebeai" see nasigi yoka naadi kiebeamaaga.

4

Ogatamee mee yaapaagee seta kuwa dega-dega kaa deeta menaa

1 Kuwa menaa naseta kaama anii deeyaa naaki epoo to wodoo kene ena
kabamaata topa. Ni me yumakaa yeepa mena wuu da mee see see anii
bedaa yeetaa, ebo puusee da mee see see menaa naawegagi. Wa me menaa
mee ko kisee: "Nakaayoo pakaanii. Eto asii taa ma taa ukuwaaniipa agiyoo
kuwa anii kadeeyaanaka" see nasigi.
2 Taka ena kisee ki Roh me anii pesee nakiyaata kaama epoo to wodoo
ebo animagaano yoo komo ena agoo. Kiyoo ko Mée ena keenda animaata
tupi.
3 Kiyoo animaata totaa see Mée Waa diino ko esee ebo. Yaspis see omaa
ma, sardis see omaa ma kisee epoo da esee diino daamaa see omaa mokoo
wikiindaaka kuwa daamaa dimi nagi. Wa me ebo animagaano yoo kiyoo
paatamo bobetaata topa, zamrud see omaa wikiindaa siyaa mokoo see see.
4 Wa me ebo animagaano yoo geboo da taa ko apanaa ebo animagaano
yoo komo mée oga ma wui kuwa miya topa. Kiyoo ko ebo bagee mokoo
okoo mée oga ma wui animaata topea. Okoo poodee see dokaa maataata
totaakea, mumoo to kaa emas kaa maayaa agiyoo miya agoo.
5 Wa me ebo animagaano yoo yupii da kaa kaama bego-bego, ebo tukuu,
keemuu kisee ukuwaandaa taaka agiyoo kuwa dimi nagi. Wa me ebo
animagaano yoo ikigii to kaa peto petoo biyaa gada peetaaka. Kuwa peto
petoo to kuwa ko Ogatamee me Dimi Noogaa Petoo to kuwa.
6 Wa me ebo animagaano yoo ikigii to kaa uwo pikuu da keenda, uduma
daamaa awee see kaca deeyaa mokoo, kristal omaa see see. Wa me ebo
animagaano yoo kiyoo aya tookee agiyoo wui miya bobetaata topea. Okoo
me maa to kaa ikigi yaato ma, okaato yaato ma emaa eebaa agoo.
7 Aya tookee agiyoo petamanii mee waa ko singa wodaa mokoo.
Wiyaagoo to mee ko sapi paiboo to mokoo. Wedaagoo to mee ko ebeyumaa
da ko mée me ebeyumaa da mokoo. Wogeagoo to mee ko tokee see bedoo
uwaanaa, peenaa siyaa mokoo.
8 Kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa ko kidikaa bedimi, maa to kaa emaa
maamaa pudii, kidikaa yiba miya emaa agoo. Okoo egapi yaato miya,
daatooyiba yaato miya se daata kisee too wegagee see menaa kuwa ko
kisee:
"Pedeo taa, pedeo ena ma taa, kisee daamaa Wa too wigintaata pedeo ena
ma taa see Mée, Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee.
Toono Too Mée Waa idukaa kaama toowoo seta, eto miya totaaki,
bedaa meetagi Mée mee" see menaa wegageekea.
9 Kuwa aya tookee agiyoo wui okoo me mee ebo animagaano yoo totaaki
Mée mee, Waa iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Wa too ebo, Wa

3:21 2Tim 2:12 **4:8** Yes 6:2-3

too asii-sege, kisee kiiboo, paamee see menaa kaa yaapaageekea. Okoo me
kuwa menaa yawegayaa kaboo
10 kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa okoo miya mee ebo
animagaano yoo kiyoo totaaki Mée mee yaapaagee siyaa. Okoo Wa ikigii to
kaa esee-gapuunta kaama mee kisee too iminoo miya, iminoo miya toowoo
see Mée A too ebo nao naadi okoo me emas kaa mumoo to kaa maayaa
agiyoo yuwa Wa me ebo animagaano yoo Wa ikigii to kaa beamaata
ekeasiyaa. Okoo me wegayaa menaa ko kisee:
11 "O, Tuhan, inii me Eboo Ogatamee,
A too ebo, A too asii-sege, A too pesee yago Mée.
A me too se-agiyoo, we-agiyoo uduma ogaataata,
A me gaata-gaata doodoo kuwa uduma agoo kiyaata kaama topea
kuwa me A too kaapaagee taano daamaa"
see menaa kuwa okoo me yawegageekea, see kuwa anii deepa.

5

Se kabasi naadi tabintaata agiyoo agoo see kapogee mee Domba Pooduu to me maseta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki mee ebo animagaano yoo animaata
totaaki Mée Wa me dagi yagaa da kaa bebenataata kapogee ena peneasigi.
Mee kapogee da kaa naato miya, naato miya ekea paaya ebeamaata menaa
agoo. Mée me mee kapogee se kabasi naadi tabintaata agiyoo petoo agoo.
2 Bedaa anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena, omaago see mée mee
tupi. Wa me mena ebo kaa wegaano, "Mee bebenataata kapogee da kaa
tabintaata agiyoo kuwa oseepii naadi kabataayaa mée mee maamee naa
ya? Aii bagee me ko peedi, sikii taa yoka" see wegagi.
3 Mee kapogee kabataayaa mée taa. Epoo to wodoo bagee miya, magaa
da kaa bagee miya, maga miyoo bagee miya okoo uduma sikii taa yoka
mee kapogee kabataata kaama mee yiba diino bagee mée ena ma taa.
4 Mee kapogee kabataata kaama mee yiba diino sikii kiyaa bagee mée
ena ma taa naadi kaama anii yege ebo.
5 Anii kisee yegee taaka too ko ebo bagee mée oga ma wui kuwa mée waa
ena me nasiino, "Aa yegee see se. Deede, Yehuda apaa kaa Singa Wodaa see
ekaa munta Mée mee, Daud ma apaa kaa Mée mee tupi. Se-pesee, we-pesee
uduma Wa me daba, peedi ekeata yoka mee bebenataata kapogee da kaa
tabintaata agiyoo petoo to kuwa oseepii semaata mee kapogee kabataayaa"
see nasigi.
6 Kisee nasigi naadi kaama anii deeyaa naaki mee ebo animagaano yoo
geboo da kaa Domba Poodu ena yiinaageeta tupi. Kuwa aya tookee agiyoo
wui kuwa ma, ebo bagee mée oga ma wui kuwa ma okoo me Domba
Pooduu to gebo bobetaata topea. Mee Domba Pooduu to mee ko mée me
wugimaata kaama totaaki keenda. Waa takuu apa petoo miya agoo, emaa
masi petoo miya agoo. Kuwa emaa masi petoo to kuwa ko Ogatamee me
Dimi Noogaa Petoo to kuwa. Kuwa Dimi Noogaa Petoo to kuwa Wa me
uwoo to, magaa to uduma kaa peeyaata.*
7 Anii kisee deeta kaama mee Domba Pooduu to meedoota ebo anima-
gaano yoo kiyoo animaata totaaki Mée paagoo Wa me dagi yagaa da kaa
kapogee da mee masegeegi.

---

* **5:6** Domba Pooduu to Waa takuu apa petoo to kuwa mena nekeeniino yaato ko Waa esee pesee yago Mée ebea-ebea. Kuwa emaa masi petoo to kuwa ko Roh mee, Ogatamee me kiyoo-kiyoo peeyaata Mée mee ebea-ebea.

8 Masegeeta kaama kuwa aya tookee agiyoo wui ma, ebo bagee mée
oga ma wui ma kuwa uduma mee Domba Pooduu to Wa ikigii to kaa
esee-gapumedaakea. Kuwa ebo bagee yuwa mée gakata musik kaa kecapi
see agiyoo agoo, emas otaawee miya agoo. Kuwa emas otaawee yiba
wunu daamaa peesi naadi agiyoo yeeyee topa. Kuwa agiyoo yeeyee kuwa
ko Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee okoo me sembahyang
menaa ebea-ebea kuwa.
9 Kuwa kaboo da kuwa Wa paagoo esee-gapumedaa sepea bagee yuwa
okoo me gipii see yaayaa siyaa menaa ena yaayaakea, mee ko kisee:
"Mee kapogee da masegeeta kaama kuwa tabintaata agiyoo yuwa oseep-
easiino kuwa
A me too daamaa, apanaa bagee me ko iyo.
Aa kawugimaata kaama A me tadaa uwoo kuwa me
Ogatamee me bagee yuwa kisi naadi Wa kaa yaedaamaata.
Mée tomaa gakata, mée apa gakata, mena tomaa gakata, maga gakata
kisee bagee yupii kaama A me edaamaata kaama daba peeyaabuu seta.
10 A me okoo ebo toowoo see bagee mokoo kiyaata,
inii me Eboo Ogatamee Wa me agiyoo daamaa yaokageesi naadi imam
bagee yuwa mokoo kiyaata.
Okoo magaa da kaa ebo toowoo taatagea" kisee yaayaa taakea see kuwa
anii deepa.
11 Bedaa anii deeyaa naaki malaikat bagee esee eebaa topea, se
egamaayaa. Okoo me mee ebo animagaano yoo kiyoo aya tookee agiyoo
yuwa ma, ebo bagee yuwa ma kuwa uduma bobetaata kaama mena
wegataakea kuwa anii deetaa, yeetaa.
12 Okoo me mena ebo kaa wegaano,
"Mée me wogeta Domba Pooduu to mee Wa too yaapaagee taano daamaa.
Waa pesee yago Mée, senawii ebo, ipi yago Mée, Wa too pesee,
Wa too ebo, Wa too asii-sege, kisee too ekee see Mée yoka Wa too yaapaagee
siyaa" see wegagea.
13 Kuwa kaboo da Wa me ogaataata yuwa kuwa uduma me Waa
yaapaagee see menaa kuwa anii yeetaa. Kuwa ko epoo to wodoo topea
yuwa ma, magaa da kaa topea yuwa ma, maga miyoo topea yuwa ma,
maakaa piku yiba topea yuwa ma, kiyoo-kiyoo Wa me ogaataata yuwa
kuwa uduma me wegaano,
"Ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée mee ma,
Domba Pooduu to mee ma Ekea niiyaapaagee siweei.
Ekea too ebo, Ekea too asii-sege, Ekea too pesee kiwoo, ebo toowoo, kisee
too iminoo miya, iminoo miya" see menaa wegagea.
14 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui okoo me "Amin" see
wegagea. Ebo bagee mée oga ma wui kuwa miya Wa paagoo esee-gapuunta
kaama yaapaageekea, see kuwa anii deepa.

6

Kapogee da kaa tabintaata agiyoo yuwa oseepii seta menaa

1 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki mee Domba Pooduu to me kuwa
tabintaata agiyoo petoo to petamanii mee oseepeasigi. Kuwa kaboo da
kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa ena me mena ebo kaa "Meei" see wegagi
menaa kuwa anii yeetaa, keemuu keenda.

5:9 1Pet 1:18-19 **5:10** 1Pet 2:5, Why 1:6

2 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki kuda wodaa ena tupi. Mee wodaa
dagii da kaa animaata totaaki mée waa okaa ena peneasigi. Ebo bagee me
mumoo to kaa magaakee agiyoo ena waa manegea. Yape tukuu see mée
mokoo see see waa ma yape kiyaa bagee yuwa daba, peedi ekeasiino see
naadi peegi.
3 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo wiyaagoo
to mee oseepeasigi naaki kuwa aya tookee agiyoo wiyaagoo to mee me
"Meei" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
4 Kuwa kaboo da kuda wodaa ena ma peegi, biyaa ipu epoo da keenda
see wodaa. Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée wa me magaa
da kaa mée aaemee-emee see dimii kuwa yataa kiyaata kaama okoo
aawogeesi naadi pesee da waa manegea. Togoo mowai woonee da mee
miya waa manegea.
5 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo wedaagoo
to mee oseepeasigi naaki kuwa aya tookee agiyoo wedaagoo to mee me
"Meei" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa. Kuwa kaboo da anii deeyaa
naaki digiyoo see kuda wodaa ena tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata
totaaki mée wa me yagaa da kaa edo ye, etaa ye naadi deekee agiyoo ena
peneasigi.*
6 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui kuwa yupii da taa kaama
mena wuu da keenda anii yeetaa. Mee kuda wodaa dagii da kaa animaata
totaaki mée to paagoo wegata menaa kuwa ko kisee: "Gandum poo kilo
ena gaayu ko ebo kepee me too, agiyoo ukuwaano egapi ena kaa masiyaa
kepee kuwa me too edaayaa. Bedaa jelai poo kuwa miya kilo wedo gaayu
ko ebo kepee me too, agiyoo ukuwaano egapi ena kaa masiyaa kepee kuwa
me too edaapea. Kisee kiya minyak zaitun poo ma, anggur poo ma kuwa
a me se pedeo kiyaai, ekeasii" see asigi menaa kuwa anii yeetaa.
7 Kiyoo kaama Domba Pooduu to me kuwa tabintaata agiyoo wogeagoo
to mee oseepeasigi naaki kuwa aya tookee agiyoo wogeagoo to mee me
"Meei" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
8 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki aguu epoo da keenda see kuda wodaa
ena tupi. Mee wodaa dagii da kaa animaata totaaki mée ekaa da ko
Bogaano. Bedaa Boota Bagee Toogee Yoo see ekaa yago mée uuto obeegi.
Magaa da kaa bagee mée eebaa boosi naadi pesee da ekea manegea. Magaa
da kaa bagee uduma se kiya mée tomaa kutuu wui wuditaata kaama kutuu
wogeagoo to mee kutuu booyaapea. Okoo bogaapea kuwa ko mowai me
miya, naadi kaa miya, mée kaa meaniyaa agiyoo kaa miya, mée daakee
agiyoo kaa miya kisee agiyoo kuwa kaa mée eebaa boosi naadi pesee da
ekea manegea.
9 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki Domba Pooduu to me kuwa tabintaata
agiyoo idibeagoo to mee oseepeasigi naaki Ogatamee paagoo agiyoo
ekega-manee taa see yoo miyoo taa kitaa mée me booyaata bagee okoo
dimi noogaa yuwa topea. Okoo Ogatamee me menaa daamaa peneata
yawegawoo seta kemaata booyaata.
10 Okoo maamaa mena ebo kaa wegaano, "Se-pesee, We-pesee yago Mée,
pedeo ena ma taa see Mée, mikee dimii yago Mée wae. Magaa da kaa
bagee okoo me inii mée booyaataa to mokoo da A me mantaata kaama
modee mée yamasiipe kuwa maadee mani kaapa naa ya?" see asegea.

---

* **6:5** Edo ye, etaa ye naadi deekee agiyoo peneasigi see mee mena nekeeniino yaato ko wa me naano agiyoo taa uwaa miyaapi. Miyaata kaama wodoo naano agiyoo kuwa kilo ena ko kepe eebaa kuwa me too edaayaa, see ebea-ebea mee.

11 Kuwa bagee mée gakata togoo see dokaa manegea, epoo da poodee see
dokaa kuwa. Okoo paagoo aseta menaa kuwa ko kisee: "Ikii peenaa tooi.
Ikii me Ni me agiyoo yuwa daamaa naukuwagee naadi kaama mée me
ikii kibooyaamea see see ikii ma Yesus yiba ena kenaa bagee apanaa miya
kisee booyaabuu siwoo taapea, kisee too Ani me 'Kuwa booyaata bagee
kuwa sikii' see dimii gaayaa naagoo too yoka ikii peenaa tooi" see asigi
menaa kuwa anii yeetaa.
12 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Domba Pooduu to me tabintaata
agiyoo bedimeagoo to mee oseepeasigi naaki maga pigii ebo mega, kenoo
to mee digiyoo taki, woda iyuu me iyata digiyoo see dokaa epoo da see see,
bedaa keno agoo da mee miya tadaa epoo da keenda kega.
13 Epoo to kaa okadee yuwa magaa da kaa segeata eseaneekea. Ara piyaa
poo duwo see otaa yuwa ebo boo me kisee ki daata eseanee siyaa see see
okadee yuwa miya kisee eseaneekea.
14 Epoo to ko kapoge iyee da bebenamaata totaaka see see taa keep-
easega, ewo. Bedaa maga kuye-paye yuwa ma, maga okogo yuwa ma kuwa
uduma okoo me totaa see yoo kaama bikimedoota amaa kaa doo-peega.
15 Kuwa kaboo da magaa da kaa bagee yuwa ebo, peedi uduma weda
kaa oodaakea. Ebo tookee bagee yuwa ma, ebo ekaa yago bagee yuwa ma,
okaa yago bagee me eboo yuwa ma, senawii bagee yuwa ma, pesee yago
bagee yuwa ma, hamba kiyaata bagee yuwa ma, hamba kiyaano taa see
bagee yuwa ma okoo uduma oodoota beapa yiba pe-sekeendaakea, kuye
kaa oma togaawee yiba miya kiyoo-kiyoo okoo ekaato boondaakea.
16 Okoo me wegaano, "Mee ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée
Wa me ebeyumaa da kaa kaama mée booneano see yoka kuwa maga kuyee
yuwa ma, oma yuwa ma kuwa me inii mée dapimaai. Bedaa Domba
Pooduu to Wa me kagoo ebo kuwa me miya inii mée dapimaano too
daamaa.
17 Ekea me kagoo kuwa awee da kaa kiyaano see monaa kaa kega yoka
daba toomaayaa see mée ena agoo ye?" see menaa wegagea, see kuwa anii
deepa.

7

Israel bagee okoo mée seratus empat puluh empat ribu kaa menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée okoo wui topea.
Bo se misi naadi maga butu yaato wui kiyoo okoo mée ena-ena yiinaageeta
topea. Magaa da kaa miya, maakaa pikuu da kaa miya, piya yuwa kaa miya
bo se misi naadi taamege-taamege see ukuwagea.
2 Kuwa malaikat bagee wui kuwa Ogatamee me okoo magaa to ma,
maakaa piku ma kuwa pedeo kiyaasi naadi pesee da manigi. Kuwa kaboo
da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena ma keno pakagi yaato kaama
pakagi. Toono Too Mée Ogatamee me bagee ii see nekeensi naadi pe-
tabeasiyaa agiyoo da mee malaikat see mée to me doopi. Wa me kuwa
apanaa malaikat bagee okoo wui paagoo mena ebo kaa asiino,
3 "Maakaa piku ma, magaa to ma, piya yuwa ma kuwa eto kiipaa se
pedeo kiyaai. Inii me Eboo Ogatamee mee kuwa Wa me agiyoo yaokagee
see bagee yuwa okoo Wa me bagee yuwa ii see nekeensi naadi agiyoo mee
okoo me etaguu to kaa yatabeasiino taa yoka kuwa agiyoo eto kiipaa se
pedeo kiyaai" see asigi.

6:12 Mat 24:29 **6:16** Luk 23:30

4 Kuwa kisee nekeensi naadi agiyoo yatabeata bagee yuwa okoo uduma
egataayaa naaki mée seratus empat puluh empat ribu. Okoo kuwa ko Israel
bagee mée apa gaasi ma wiya kaa bagee yuwa.
5 Kuwa yatabeata bagee kuwa ko Yehuda apaa kaa bagee mée dua belas
ribu, Ruben apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Gad apaa kaa bagee mée
dua belas ribu,
6 Asyer apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Naptali apaa kaa bagee mée
dua belas ribu, Manasye apaa kaa bagee mée dua belas ribu,
7 Simeon apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Lewi apaa kaa bagee mée
dua belas ribu, Isakar apaa kaa bagee mée dua belas ribu,
8 Zebulon apaa kaa bagee mée dua belas ribu, Yusup apaa kaa bagee
mée dua belas ribu, Benyamin apaa kaa bagee mée dua belas ribu. Kuwa
ko Wa me bagee yuwa ii see nekeensi naadi agiyoo okoo kaa yatabeata
bagee yuwa.

Mée eebaa kutuu seta kuwa deeta menaa

9 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki mée eebaa kutuu semaata topea, se
egamaayaa. Mée tomaa gakata, mée apa gakata, maga gakata, mena tomaa
gakata kisee tomaa bagee kuwa okoo ebo animagaano yoo kiyoo Domba
Pooduu to ikigii to kaa yiinaageeta topea. Okoo togoo see dokaa, epoo da
poodee see dokaa maataata totaakea. Okoo me yagaa da kaa palem see
piyaa kagoo yuwa peneata topea.
10 Okoo me mena ebo kaa wegaano,
"Daba mée daagimaa peeyaano Mée mee ko ebo animagaano yoo animaata
totaaki Mée inii me Eboo Ogatamee mee,
bedaa Domba Pooduu to Waa miya kisee Mée" see menaa wegagea.
11 Malaikat bagee kuwa uduma okoo ebo animagaano yoo kiyoo aya
tookee agiyoo wui ma, ebo bagee mée oga ma wui ma kuwa gebo bobetaata
topea. Okoo ebo animagaano yoo ikigii to kaa esee-gapuunta Ogatamee
yaapaageekea.
12 Okoo me wegaano,
"Amin! Inii me Eboo Ogatamee Wa too ebo, Wa too asii-sege, Wa too ipi
yago Mée yoka inii kiiboo, paamee see dimii kaa niiyaapaagee taai.
Waa esee omaago, Se-pesee, We-pesee yago Mée mee, kisee too iminoo
miya, iminoo miya. Amin" see menaa wegagea.
13 Kiyoo kaama kuwa ebo bagee kuwa ena me nasiino, "Kuwa poodee
togoo see dokaa maataata topea bagee kuwa maamee? Okoo kayoo kaama
megea naa ya?" see nasigi.
14 Ani me waa asiino, "Neataagi, a too ipi" see asega. Wa me nasiino,
"Kuwa bagee kuwa ko mée me esee maamaa wegee-wegee seta kaboo
makii taa see kaa toogee seta bagee yuwa. Okoo me togoo see dokaa yuwa
kuwa Domba Pooduu to Wa me tadaa uwoo yiba wetogemaata kaama
poodee kiyaata.
15 Kuwa me kemaata okoo egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya
Ogatamee me ebo animagaano yoo ikigii to kaa yiinaageeta Wa me ee
kaa agiyoo daamaa yaokagee siwoo see. Bedaa mee ebo animagaano yoo
animaata totaaki Mée Wa me okoo taamegee taano see naadi okoo paagoo
epo enaataa eetoowoo taapi.
16 Mee kaama wodoo okoo naano agiyoo ma, uwo ma kuwa se naadi
kaapea, bedaa keno tani kaa ae-wae siyaa kuwa miya taa, biyaa tani yaai
see kuwa miya taa.

7:14 Mat 24:21, 1Yoh 1:7, Why 22:14

17 Mee ebo animagaano yoo semoo to kaa Domba Pooduu to mee tupi
yoka okoo gaagaa taa. Domba wodaa munitaa see mée mokoo Wa me
okoo mée aya tuyaayaa uwoo mumaa to kaa kiyoo eepootagi. Okoo me
emaa kaa yegee uwoo yuwa uduma Ogatamee me yawonaapeasiitagi" see
kuwa wa me nasigi.

8

Kuwa tabintaata agiyoo petaagoo to mee oseepeata menaa

1 Kuwa kaboo da Domba Pooduu to me kuwa kapoge kaa tabintaata
agiyoo yuwa petaagoo to mee oseepeasigi naaki epoo to wodoo mena ena
ma taa, kisee setengah jam mokoo kuwa koogo totaa see.
2 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Ogatamee ikigii to kaa malaikat bagee
petoo to kuwa yiinaageeta topea. Ebo puusee petoo okoo gakata manegea.
3 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma peedoota Ogatamee paagoo
agiyoo ekega-manee taa see yoo geboo da kaa kiyoo peemaata kaama
yiinaageeta totaaki. Waa wunu daamaa peeyaa agiyoo yeeyee biyaa iyee
taano see naadi emas otaawee ena peneasigi. Kuwa agiyoo yeeyee eebaa
Ogatamee paagoo biyaa iyeesi naadi waa manegea. Bedaa kuwa Ogatamee
me daamaa wa too wigintaata bagee uduma okoo me sembahyang menaa
yuwa ma enaataa aatabi taagi. Aatabi taata kaama Ogatamee me ebo
animagaano yoo ikigii to kaa emas kaa wunu daamaa peeyaa agiyoo
yeeyee biyaa iyee taa see yoo kiyoo kuwa agiyoo yuwa enaataa biyaa
iyeetaaki.
4 Kuwa wunu daamaa peeyaa agiyoo yuwa ma, Ogatamee me daamaa wa
too wigintaata bagee okoo me sembahyang menaa yuwa ma kuwa biyaa
kaa yuwitaagi naaki biyaa utuu da mee malaikat see mée to wa me yagaa
da kaa otaawee yiba kaama Ogatamee paagoo pakaamaaga.
5 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me mee biyaa yuwitaa see yoo
biyaa masegeeta kaama emas otaawee da yiba awetaagi. Awetaata kaama
magaa da kaa tamekomeegi naaki keemuu, tukuu ebo, bego-bego, maga
pigii, kisee agiyoo eebaa kedaaka kuwa dimi nagi, kisee ukuwaanega see
kuwa anii deepa.

Puusee wui kuwa puu seta menaa

6 Kuwa kaboo da kuwa puusee petoo to agoo see malaikat bagee kuwa
okoo puusee taano see naadi koo taakea.
7 Malaikat bagee petamanii mee wa me puusee da puu asigi naaki
es dekaa, oma patagu keenda see dekaa agoo kedaaka. Kuwa agiyoo
ma, biyaa ma, tadaa ma kuwa uduma aatabi naadi kaama magaa da
kaa tamekomeegi. Tamekomeeta kaama maga ena biyaa me poonooga,
maga wiya kisee taa, maga ena biyaa me poonooga, maga wiya kisee
taa, kisee magaa da kaa maga wedaagoo to yaato magaa kuwa biyaa me
pooneepeasega. Piya yuwa uduma wedaagoo to yaato piyaa kuwa miya
biyaa me poonooga. Boobaa yuwa uduma miya kisee biyaa me poonooga.
8 Kuwa kaboo da malaikat bagee wiyaagoo to mee wa me puusee da
puu asigi naaki apanaa agiyoo mokoo, biyaa ebo, maga bagoo to biyaa
peetaaka keenda. Kuwa uduma maakaa piku yiba tamekomeegi naaki
maakaa pikuu da wedaagoo to yaato uwoo kuwa tadaa kedaaka.
9 Maakaa piku yiba aya tookee agiyoo uduma wedaagoo to yaato agiyoo
kuwa miya boodaakea. Kapal komaa yuwa kuwa uduma miya wedaagoo
to yaato kapal kuwa pedeo kedaaka.

7:17 Mzm 23:1-2, Yoh 4:14

10 Kuwa kaboo da malaikat bagee wedaagoo to mee wa me puusee da
puu asigi naaki okadee damaa to, peto gada peetaaka see deeyaa mokoo
epoo to kaa kaama magaa da kaa eseanigi. Uwo yuwa uduma wedaagoo
to yaato uwoo yuwa kaa eseanigi, uwo muma uduma wedaagoo to yaato
uwo muma yuwa kaa miya eseanigi.
11 Mee okadee to ekaa da ko Uu. Kuwa uwoo yuwa kaa eseanigi naaki
wedaagoo to yaato uwoo kuwa uu kedaaka. Kuwa uwoo yuwa uu kedaaka
kemaata mée eebaa noomaata kaama boodaakea.
12 Kuwa kaboo da malaikat bagee wogeagoo to mee wa me puusee da puu
asigi naaki epoo to kaa ago peeyaakee agiyoo yuwa dakamegea mokoo.
Dakamemaata kaama peenaa digiyoo takiinega. Kenoo to wedaagoo to
yaato ma, keno agoo da wedaagoo to yaato ma, okadee yuwa wedaagoo to
yaato ma kuwa se wikiindaakea naadi peenaa digiyoo takiinega. Egapi
yaato awee kuwa wedaagoo to yaato ago se peega, daatooyiba miya
wedaagoo to yaato ago peeyaakee agiyoo kuwa ago se peega.
13 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki tokee see bedoo ena epaawee da
taa uwaanaa, peenaaka. Wa me mena ebo kaa wegaano, "Yaai, pedeo nao,
pedeo nao. Kuwa malaikat bagee apanaa wedoo to okoo me puusee yuwa
puusee taano see kookea yoka magaa da kaa bagee kuwa pedeo kaanakea
yaai" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.

9

Puusee idibeagoo to mee puu seta menaa

1 Kuwa kaboo da malaikat bagee idibeagoo to mee wa me puusee da
puu asigi. Anii deeyaa naaki epoo to kaa kaama okadee ena magaa da kaa
eseanigi. Mee okadee to kunci ena manegea. Mee kunci mee me maga
yiba paa yuwa dooyamoo taa see komoo to mee kabayaa.
2 Mee esee togoo see komoo to kabataagi naaki biyaa utuu dimi nagi, ebo
puu biyaa utuu pakadaa siyaa see see mokoo komo yiba kaama pakaga.
Kuwa biyaa utuu kuwa me kenoo to ma, epaawee da ma kuwa uduma
digiyoo aatakiika.
3 Kuwa kaboo da kuwa biyaa utuu yuwa yiba kaama sebaaya ebo etaa
magaa da taa peedaakea. Pesee see agiyoo okoo manegea, magaa da kaa
kidimisi me boodi kiyaasi naadi pesee da mee mokoo manegea.
4 Kuwa sebaaya yuwa paagoo aseta menaa mee ko kisee: "Magaa da kaa
boobaa yuwa ma, piya yuwa ma kisee iyaakee agiyoo kuwa se pedeo kiyaai.
Mée yuwa okoo me etaguu to kaa Ogatamee me bagee ii see nekeensi naadi
agiyoo tabeasiino taa bagee kuwa too boodi abaayaai" see aseta menaa
kuwa.
5 Kuwa sebaaya yuwa paagoo "Kuwa bagee yuwa booyaai" see asiino taa.
Keno idibi kuwa esee boodi ebo abaayaai see mee too ekeasegea. Kuwa
boodi kuwa esee ebo, kidimisi me mée daayaa see see.
6 Kuwa keno idibi yiba kuwa uduma mée me 'Yaai, bogaano too daamaa'
see gaawoo taapea kiya se bogaapea, ae-wae, boodi too abaawoo taapea.
Okoo me 'Anii booga naaki ou' see dimii mee gaawoo taapea kiya bogaano
yaato ko katu se, togoo kaata.
7 Kuwa sebaaya kuwa ko kuda wodaa yuwa yape paagoo pe-degaawee
taano see naadi ipiipii semaata totaakea mokoo. Kuwa sebaaya yuwa okoo
me mumoo to kaa ebo bagee me emas kaa magaakee agiyoo mokoo agoo.
Okoo me ebeyumaa yuwa ko mée me ebeyumaa da mokoo.
8 Okoo me edooyuu yuwa kuwa ko api me edooyuu mokoo. Okoo me ego
yuwa kuwa ko singa wodaa me ego yuwa mokoo.

9 Okoo ikigii to kaa toopusi naadi agiyoo maataata totaakea, pose dokaa
mokoo. Okoo me kidikaa tukuu da mee ko esee ebo, kuda komaa eebaa
yape kaa peeyaa mokoo tukuu da keenda.
10 Pogaa da yaato ko kidimisi kapii to mokoo. Mée daayu ko boodi esee
ebo. Kuwa okoo me kapi yaato pesee da kuwa me keno idibi kuwa mée
esee boodi ebo kiyaabuu segee taapea.
11 Kuwa sebaaya okoo me eboo mee ko malaikat bagee mée ena, esee
togoo see komoo yiba tuyaa bagee me eboo mee. Wa ekaa da ko Ibrani
menaa kaa Abadon, Yunani menaa kaa ko Apolion.*
12 Pedeo yamiyaayaa agiyoo kuwa petamanii etaa mee anii deepa yoka
sikii. Mee kaama asii pedeo agiyoo eta wiya miya meepa.

Puusee bedimeagoo to mee puu seta menaa

13 Kuwa kaboo da malaikat bagee bedimeagoo to mee wa me puusee da
puu asigi naaki Ogatamee ikigii to kaa emas kaa biyaa yuwitaa see yoo
kiyoo butu wui yuwa kaa takuu apaa to mokoo see see takumeta agiyoo
kuwa kaa kaama mena wuu ena anii yeetaa.
14 Mee mena wuu da me mee puusee yago malaikat bagee bedimeagoo
to mee paagoo asiino, "Ebo uwoo Eprat dee kaa kiyoo one gadimetaata
malaikat bagee wui kuwa one pee-yaekegatagaai" see asigi.
15 Kisee asigi naadi wa me kuwa malaikat bagee wui to kuwa one pee-
yaekegataagi. Yaekegataata kaama okoo me mée tomaa uduma wedaagoo
to yaato bagee pe-booyaasi naadi peeyaagi. Kisee ukuwaanega mee ko
idukaa kaama Ogatamee Wa me epeekaa mee jam kaa, mee naagoo, mee
kenoo kaa, mee tahun yiba kisee ukuwaaniyaabuu taata see gaata-gaata
doodoo ipiipii seta kemaata kuwa malaikat bagee wui to kuwa one pee-
yaekegataagi.
16 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki kuda wodaa dagii da kaa animaata
yape paagoo peetaakea bagee mée esee maamaa eebaa. Kuwa yape paagoo
peetaakea bagee uduma egataayaa naaki mée dua ratus juta, see wegagea
menaa kuwa anii yeetaa.
17 Kuwa ni me dega-dega kaa kuda wodaa yuwa ma, kuda wodaa dagii
da kaa animaata totaakea bagee yuwa ma kuwa diino ko kisee: Kuwa
kuda wodaa dagii da kaa animaata totaakea bagee okoo ikigii to kaa pose
dokaa maataata totaakea. Kuwa agiyoo kuwa epoo yuwa ko kapoo, biyaa
ipu epoo da mokoo, bedaa dadi poo see see epoo da ma, keenaa ma kisee
epoo yuwa mokoo. Kuda wodaa kuwa mumo yuwa ko singa wodaa me
mumoo to keenda. Okoo ebeawee kaama biyaa ma, utuu ma, wunu pedeo
see biyaa noogaa ma wedo kuwa peetaaka.
18 Kuwa mée pedeo kiyaayaa agiyoo wedoo to kuwa me mée tomaa
uduma wedaagoo to yaato bagee kuwa booyaagea. Kuwa kuda wodaa
yuwa biyaa ma, utuu ma, wunu pedeo see biyaa noogaa ma wedo kuwa
okoo ebeawee kaama peetaaka agiyoo kuwa me
19 okoo me mée booyaano pesee da agoo. Okoo ebe yaato ma, poga
yaato ma kiyoo okoo me pesee da topa. Okoo me poga yuwa ko mée
daakee otoogiyoo mumoo to mokoo yoka okoo me poga yuwa me mée
pedeo kiyaayaa.
20 Mée tomaa yuwa wedaagoo to yaato bagee yuwa okoo kuwa mée
pedeo kiyaayaa agiyoo kuwa me booyaagea, apanaa yuwa ko booyaano
taa. Kisee kiya kuwa booyaano taa bagee okoo me pedeo yuwa ekeasiino

* **9:11** Abadon see ekaa ma, Apolion see ekaa ma kuwa wegayu ko mée pedeo kiyaabuu taa see mée see ekaa mee.

taa. Okoo me paa yuwa ma, makapaa ogatamee yuwa ma kuwa ebo ekee,
yaapaagee siyaa kuwa ekeasiino taa. Kuwa ko okoo me emas pose ma,
perak pose ma, tembaga pose ma, oma ma, piya ma kuwa agiyoo kaa
okoo me yagaa me makapaa ogatamee ebea-ebea ipiipii siyaa agiyoo kuwa
ebo ekee, yaapaagee segeekea. Kuwa ipiipii seta agiyoo kuwa ko emaa
me diino naka, apa me yiino naka, bado me peenaa taano naka, kisee se
ukuwamaayaa agiyoo kiya okoo me ekeasiino taa.
21 Bedaa mée wugiino, deo, tobaaka, oma masiino, kisee agiyoo kuwa
miya kuwa booyaano taa bagee yuwa me ekeasiino taa.

10

Malaikat see mée to me bebenataata kapogee ena Yohanes nusi naadi manta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki pesee yago malaikat bagee mée ena
ma epoo to wodoo kaama isigi. Waa sinu uwaa da me podamaaga, mumo
dagii da kaa paatamo ena topa. Wa me ebeyumaa da ko keno kusi-kusi
peetaaka keenda, wa me badoo yuwa ko maga tukuu yuwa biyaa peetaa
siyaa mokoo.
2 Wa me yagaa da kaa peedi see kapogee ena, bebenataata kapogee ena
kegataata topa. Wa me bado dagi yaato ko maakaa piku dagii da kaa
batageasigi, bado eka yaato ko maayoo kaa batageata totaaki.
3 Waa omaago ma ebo menaa-menaaki, singa wodaa menaa siyaa mokoo.
Waa menaaki naaki keemuu kaagaa petoo miya tukuuka, mena wuu
keenda.
4 Kuwa keemuu petoo to me wegapea menaa kuwa anii ebeanaka dimii
mee agoo kiya epoo to wodoo kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko
"Kiipaa se, kuwa keemuu petoo to me wegapea menaa kuwa eto awee da
kaa se kisi yoka koogo boontagaai, kiipaa se ebeai" see nasigi.
5 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to mee, waa bado ena maakaa
pikuu da kaa, bado ena maayoo kaa kisee weetaata totaaki mée wa me
dagi yagaa da epoo to yaato yagaataata kaama wegaano,
6 "Anii Ogatamee ekaa weega yoka taa ma taa kisee ukuwaaniipa, kisee
ukuwaaniyaapi" see menaa kuwa wegagi. Mee ko Waa iminoo miya,
iminoo miya toono too Mée, epoo to ma, magaa to ma, maakaa piku ma
kuwa ogaataata Mée, bedaa kuwa yiba tuyaa agiyoo-pagiyoo yuwa miya
uduma ogaataata Mée Wa ekaa da weakee kaa wa me wegaano, "Monaa
da mee asiige se tagaa siwoo taapa.
7 Malaikat bagee petaagoo to wa me puusee da puu asiitagi naagoo kuwa
Ogatamee me 'Anii kisee ukuwaaniyaabuu taata' see koogo dimi yiba gaata
yuwa kuwa awee da kaa ukuwaaniyaabuu taatagi. Mikee, Wa me agiyoo
daamaa yaokagee see bagee, nabi bagee kuwa paagoo aseta-aseta kuwa
uduma uwa daaniyaabuu taatagi" see wegagi.
8 Kuwa kaboo da mee yumakaa epoo to wodoo kaama yeepa mena wuu
da mee kaagaa ena ma nasiino, "Mee malaikat see mée to mee, waa bado
ena maakaa piku dagii da kaa, bado ena maayoo kaa kiyoo batageata
totaaki mée mee wa me yagaa da kaa kegataata topa kapogee da mee pe-
masii" see nasigi.
9 Kisee nasigi naadi kaama anii peedoota mee malaikat see mée to
paagoo "Mee kapogee peedi to mee nii" see asega. Wa me nasiino, "Mee
kapogee masegeeta naai. A me daabaa to boodi, uu kakiyaapa kiya a me
ebee to kaa ko gii daamaa agiyoo, degee kegoo uwoo nuyaa mokoo kaapa"
see nasigi.

10 Anii mee wa me yagaa kaa peedi kapogee mee masegeeta nuyaa naaki
mikee, ni me ebee to kaa gii daamaa, degee kegoo uwoo mokoo. Kiya
nookomeeyaa naaki daabaa to boodi, uu kega.
11 Mee kapogee nookomeeta kaama ni paagoo naseta menaa kuwa
ko kisee: "Ogatamee me mée eebaa okoo kaa kisee yaukuwaapi, kisee
yaukuwaaniyaapi see menaa kuwa aa kaagaa ena ma eewegaai. Kuwa ko
Wa me mée tomaa-tomaa yuwa ma, maga tomaa-tomaa yuwa ma, mena
tomaa-tomaa yuwa ma, magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma kuwa
uduma paagoo kuwa okoo kaa yaukuwaaniyaapi menaa kuwa eewegaai"
see nasigi.

11

Ogatamee me aseta menaa yaweganaa see bagee ekea wiya deeta menaa

1 Kuwa kaboo da tamo ena, togoo-katu ebeadee siyaa tamoo da mokoo
ena anii neeta kaama naseta menaa ko "Anoogeeta peedoota Ogatamee me
ee kaa peemaata kaama mee ee ma, Wa paagoo agiyoo kupi-manee taa see
yoo ma kuwa mee tamoo da me ebeadee taai. Bedaa kiyoo Ogatamee ebo
ekee, yaapaagee see bagee kuwa miya egadee taai.
2 Kiya Wa me ee yoo da kaa tapaato yaato kuwa se ebeadii. Kuwa yoo da
kaa tapaato yaato magaa kuwa uduma Waa ewo see bagee yuwa paagoo
ekegataata magaa kemaata keno mée wiya ma wiya kuwa okoo me mee Wa
me daamaa wa too wigintaata kota magaa mee bado batagi-patagi segee
naadi pedeo kiyaabuu taatagea.
3 Okoo me kisee ukuwataakea kaboo mée ekea wiya, mena naweganaa
see bagee wiya kuwa unu seribu dua ratus enam puluh Ni me menaa
naweganaasi naadi pesee da ekea maniita. Ekea dimi boodi kaa karung see
see ponee yuwa maataata kaama mena nawegagee taatagea" see nasigi.*
4 Kuwa mée wiya kuwa ko zaitun piya wodo wiya ebea-ebea, bedaa pelita
biyaa maagee yoo wiya kuwa miya ebea-ebea. Ekea ko magaa da kaa se-
agiyoo, we-agiyoo uduma me Eboo Tuhan mee ikigii to kaa totaa see bagee
wiya.†
5 Kuwa mée wiya kuwa mée me wegee-wegee taano see dimii mee agoo
kiyu ko ekea me ebeawee kaama biyaa gada pudumega naaki ekea ma
yape kiyaa bagee yuwa uduma poonooga siyaa. Mée me ekea wegee-wegee
taanaka see dimii gaayaa bagee kuwa kisee taa ma taa bogaapea.
6 Pesee agiyoo kuwa ekea kaa manta kemaata ekea Ogatamee me aseta
menaa kuwa yaweganaaka too deka se wisi naadi epoo to yaato muntagaa
siyaa pesee da mee miya ekea agoo. Uwo yuwa kuwa tadaa kiyaayaa pesee
da mee miya ekea agoo. Magaa da kaa se-pedeo, we-pedeo miyaabuu siyaa
pesee da mee miya ekea agoo. Ekea me kisee ukuwaanaka see dimii gaayaa
kaboo kisee agiyoo agoo kiyaayaa.
7 Ekea me mena yaweganaa siyaa kuwa uduma sikii, daamaa yawe-
gataagea kaboo paa yuwa dooyamoo taa see komoo yiba kaama pedeo see
agiyoo damaa to pakaatagi. Pakaamaata kaama waa omaago yoka kuwa
bagee wiya ma yape aawogee naadi kaama ekea peedi kiyaata booyaatagi.

11:2 Luk 21:24 * **11:3** Keno mée wiya ma wiya (42) kuwa ko tahun wedo ma ebe kuwa. Bedaa unu seribu dua ratus enam puluh kuwa miya tahun wedo ma ebe see kuwa. † **11:4** Kuwa zaitun piya wodo wiya ma, pelita biyaa maagee yoo wiya ma kuwa ko idukaa nabi Zakharia wa me miya kuwa agiyoo yuwa dega-dega kaa deeta. Mena nekeeniino yaato ko mée ekea wiya Roh pesee da kaa Ogatamee me agiyoo daamaa yaukuwataa, Wa me menaa daamaa yawegataa see bagee wiya kuwa ebea-ebea. **11:4** Zak 4:3,11-14

8 Ekea booyaata kaama ekea boota kopaya wiya kuwa ebo kota magaa
kaa etaa da kaa aii kisee ekeasiitagea. Mee ebo kota magaa mee ko ekea
epoo Mée Tuhan mee piya bokoo to kaa paku wugitaata magaa mee. Mee
magaa mee ko Sodom magaa ma, Mesir magaa ma kuwa magaa wiya ebea-
ebea kuwa.‡
9 Ekea boota kopaya wiya kuwa mée me ogo se magaai naadi kaama unu
wedo ma ebe etaa da kaa aii ekeasiitagea. Kuwa kaboo da mée tomaa-
tomaa yuwa ma, mée apa tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-tomaa
yuwa ma, maga tomaa-tomaa yuwa ma kisee tomaa-tomaa bagee kuwa
uduma me ekea boota kopaya wiya kuwa aii deegee taatagea.
10 Ekea wiya boogea naadi kaama mée tomaa-tomaa uduma esee ede
kaatagea. Kuwa mée wiya bogaano taa kaboo ekea me kuwa magaa da
kaa toogee see bagee yuwa okoo kaa ae-wae, boodi abaataa see agiyoo
eebaa yamiyaabuu semea kuwa me okoo ede ma, ede ma ebo pesta noogee
taatagea, maniyaa agiyoo miya ede kaa aii aamanee taatagea.
11 Kisee kiya unu wedo ma ebe omemaata kaama Ogatamee me ekea
aya tuyaano see naadi dimi noogaa da ekea yiba seemiyaagi naaki ekea
anoogeegea. Ekea deeta bagee uduma weda ebo kegea.
12 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama ebo mena wuu ena ekea yeegea,
mee ko "Nakaayoo pakaai" asigi naaki ekea sinu yiba epoo to wodoo
pakagea. Ekea be kepea bagee yuwa me pakaa-diitookea.
13 Kuwa kaboo da taka ena maga pigii ebo mega. Mee kota magaa kuwa
gaaseagoo to yaato magaa pedeo kedaaka. Ee yuwa bugumedaa naadi
kaama mée eebaa, tujuh ribu kuwa boogea. Bogaano taa bagee yuwa weda
ebo kaa epoo to wodoo Ogatamee yaapaageekea.
14 Pedeo yamiyaayaa agiyoo wiyaagoo to etaa mee anii deepa yoka sikii.
Wedaagoo to etaa mee miya moga meepa.

Puusee petaagoo to mee puu seta menaa

15 Kuwa kaboo da malaikat bagee petaagoo to mee wa me puusee da puu
asigi naaki epoo to wodoo kaama ebo mena wuu yuwa kuwa anii yeetaa,
kuwa ko kisee:
"Eto kaama wodoo uwoo to, magaa to uduma
inii epoo Mée Tuhan mee ma, Wa me wigintaata Mée Ebo Kristus mee
ma Ekea too ebo mée eetoowoo taatagea,
kisee too iminoo miya, iminoo miya" see wegagea.
16 Kuwa kaboo da kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa okoo me ebo
animagaano yoo komoo yuwa kaa kaama esedoota Ogatamee ikigii to kaa
esee-gapuunta kaama yaapaageekea.
17 Okoo me wegaano,
"Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee inii kiiboo, paamee
see kasege.
Aa ko Toono too Mée, idukaa kaama toowoo see Mée, eto miya totaake
Mée.
Eto ko A me ebo pesee da mee me
uwoo to, magaa to uduma A too awee da kaa ebo mée eetoowooke
kuwa me inii kaapaageeke.
18 Mée tomaa-tomaa yuwa okoo me Aa kakagoo kegea
kiya eto A me kagoo kuwa awee da kaa kega.
Eto ko boota bagee yuwa wigintagaa see monaa kaa kega,

‡ **11:8** Sodom magaa ma, Mesir magaa ma kuwa Ogatamee me bagee yuwa wegee-wegee seta magaa wiya. Kota Yerusalem magaa kaa miya mée me nabi bagee yuwa ma, Yesus ma kuwa wogeta.

bedaa daamaa kaukuwagee setaa to mokoo da maniino monaa kaa kega.
Kuwa ko A me agiyoo kaokagee see bagee yuwa, nabi bagee kuwa ma,
A ekaa da ebo kaekee see bagee yuwa ma, kisee A me daamaa wa too wigintaata bagee uduma
ebo miya, peedi miya okoo me daamaa kaukuwagee setaa to mokoo da maniino monaa kaa kega.
Bedaa uwoo to, magaa to pedeo kiyaabuu siyaa bagee kuwa miya okoo pedeo kiyaano monaa kaa kega" see kuwa okoo me yaapaageekea menaa.
19 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kiyoo Ogatamee me ee mee kene kabataata kaama piya gupumaa to awee da kaa topa. Mee ko idukaa Ogatamee me mena kamu gaasi kuwa oma tabegea wiya kaa ebeamaata menaa kuwa kiyoo awemaata topa see gupumaa to mee. Kuwa kaboo da bego-bego dimi nagi, tukuu da esee ebo, keemuu, maga pigii, oma patagu keenda see es dekaa, kisee agiyoo kuwa uduma agoo kedaaka, see kuwa anii deepa.

12

Apii to ma, yoogi damaa to mokoo see agiyoo ma kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da epoo to kaa agiyoo ena, mée me awee da kaa nekeensi naadi diino ebo see agiyoo agoo kega. Mee ko api ena, doka maayaa mokoo wa me maa to kaa kenoo to maataata totaaka. Wa me badoo da miyoo taa keno agoo da topa, bedaa wa me mumoo to kaa ebo bagee me maayaa agiyoo mokoo okadee gaasi ma wiya kuwa miya maataata topa.
2 Waa yoga kadapoo. Yoga kabaano see koo taaka yoka boodi esee ebo kaa ebo menaa-menaa taaka.
3 Kuwa kaboo da epoo to kaa mée me awee da kaa nekeensi naadi agiyoo ena ma agoo kega. Mee ko esee ebo see agiyoo ena, yoogi damaa to mokoo, biyaa ipu epoo da mokoo. Mee agiyoo da mumo kegaa petoo, takuu apa gaasi. Mumo petoo to kuwa gakata kaa ebo tookee bagee me maayaa agiyoo maataata totaakea.
4 Wa me pogaa da me epoo to kaa okadee yuwa kuwa wedaagoo to yaato okadee yuwa magaa da kaa eseaniyaabuuki, kisee tamekomeeki. Kiyoo kaama mee agiyoo damaa to me mee yoga kabaano see koo taaka apii to mee ikigii to yaato yiinaageeta totaaki. Mee apii to wa me yogaa to kabamaaga kaboo yogaa to nootagaano see naadi toomuu taaki.
5 Mee apii to yoga kabamaaga naaki paayogaa yogaa. Mee yogaa to mee ko pose tamoo da peneata mée tomaa uduma paagoo omaago ma ebo eetoowoo taatagi Mée mee. Yoga kabamaata kaama mee yogaa to kisee ki yaageeta Ogatamee paagoo Wa me ebo animagaano yoo kiyoo Waa miya ebo tusi naadi dogeatoo.
6 Kuwa kaboo da mee apii to ebo mee maga ugii da kaa ooga. Kiyoo ko unu seribu dua ratus enam puluh mee apii to daamaa deewoo, muniwoosi naadi Ogatamee me yaipiipii seta magaa mee.

Yoogi damaa to mokoo see agiyoo da mee daba, peedi kiyaata menaa

7 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama yape aawogeekea. Mikhael mee ma, wa yaato malaikat bagee yuwa ma okoo enaataa mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da ma, wa yaato malaikat bagee yuwa ma aawogeekea.
8 Kiya mee agiyoo damaa to dabaa naadi kaama waa ma, wa yaato bagee yuwa ma epoo to wodoo se tusi naadi abagakomeegea.

9 Mee agiyoo damaa to mee ko idukaa miya tota otoogiyoo da mee. Wa
ekaa da ko paa damaa to mee, Iblis see ekaa mee miya munta mée mee,
magaa da kaa bagee uduma deebaa see mée. Waa ma, wa yaato malaikat
bagee yuwa ma okoo enaataa magaa da kaa tamekomeegea.
10 Kuwa kaboo da taa ko epoo to wodoo kaama ebo mena wuu ena anii
yeetaa, mee ko kisee:
"Iblis waa kisee tamekomeegea kemaata eto ko inii me Eboo Ogatamee Wa
me bagee yuwa daba daagimaa peeyaano monaa kaa kega.
Wa too pesee, Wa too ebo toono kuwa eto awee da kaa kiyaagi.
Bedaa Wa me wigintaata Mée Ebo Kristus mee miya pesee kiwoo, ebo
toowoo taapi.
Okoo inii ma Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa kaa pedeo yawegaa-wegaa
see mée mee ko
waa Ogatamee ikigii to kaa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya
kisee too pedeo menaa okoo kaa yawegawoo segeeki kiya waa epoo
wodoo kaama tamekomeegea.
11 Domba Pooduu to tadaa peeta kuwa me Yesus yaato bagee yuwa me waa
daba, peedi kiyaagea,
bedaa okoo me Yesus kaa daamaa yawegawoo seta menaa kuwa me
miya waa daba, peedi kiyaagea.
Kuwa bagee kuwa ko okoo ekaato okoo me gaata-gaata kuwa kaa too
obeewoo, umiwoo taano ou see dimii mee gaano taa,
mée me nabooyaapea kaapa miya koosi see dimii mee too gaawoo,
umiwoo see bagee yuwa.
12 Iblis mee kisee tamekomeegea yoka ikii epoo to wodoo topea bagee yuwa
ede ma, ede ma siweei.
Kiya ikii magaa da kaa bagee ma, maakaa piku kaa bagee ma kuwa
uduma ikii pedeo kaapea nao.
Iblis mee ikii paagoo eseemaagi yoka yaai.
Wa me pesee kuwa taa kiyaano monaa da katu kega see kuwa waa ipi
kigi yoka kagoo ebo" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
13 Mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da wa me magaa da kaa
natamekomeegea nao see gaata kaama paayogaa kabata apii to mee
obeenaaki.
14 Mee agiyoo damaa to mee, otoogiyoo damaa to mokoo see agiyoo da wa
me kisee obeenaaki kiya mee apii to tokee damaa to kidikaa wiya manegea.
Waa ebo mee maga ugii da kaa mee agiyoo damaa to se peemaayaa see
yoo kiyoo daba oosi naadi kidikaa goo-maneegea. Kiyoo ko tahun wedo ma
ebe kuwa waa daamaa deewoo, muniwoosi naadi Ogatamee me daamaa
yaipiipii seta magaa mee.
15 Kuwa kaboo da mee otoogiyoo damaa to mokoo see agiyoo da ebeawee
kaama uwo ebo, uwo dee isiyaa mokoo mee apii to gaada-gaada uwo
yaisiyaagi. Mee apii to uwo me doosi naadi kisee ukuwagi.
16 Kisee kiya mee apii to daba peesi naadi magaa to kabaanta kaama mee
agiyoo damaa to me isiyaagi uwoo yuwa maga yiba seomega.
17 Kuwa me kaama mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me mee apii
to mee kagoo kaa apii to me asii-kaba-kaba seta bagee apanaa yuwa ma
yape eemasiino see naadi peegi. Apii to wa me yogaa kuwa ko Ogatamee
me menaa daamaa yayeewoo, yaukuwawoo see bagee yuwa, Yesus kaa
yawegataa see menaa kuwa daamaa peneata doowoo see bagee yuwa.

12:9 Kej 3:1, Yoh 8:44 **12:11** Kis 20:23-24, 1Yoh 5:4-5

18 Kiyoo kaama mee agiyoo damaa to maakaa piku geboo da kaa
yiinaageeta totaaki, see kuwa anii deepa.

13

Maakaa piku yiba kaama pedeo see agiyoo damaa to pakaanta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki pedeo see agiyoo dama ena, takuu
apa gaasi, mumo kegaa petoo see agiyoo damaa to maakaa pikuu da yiba
kaama pakaanigi. Wa me takuu apa kuwa gakata kaa ebo tookee bagee me
maayaa agiyoo agoo. Mumo yuwa kaa Ogatamee wisineekee ekaa yuwa
ebeamaata topa.
2 Mee ani me deeta agiyoo damaa to mee ko esee omaago. Diino ko
macan tutul see wodaa deeyaa mokoo. Badoo da ko beruang wodaa
badoo da mokoo. Ebee to ko singa wodaa ebee to mokoo. Mee pedeo
see agiyoo damaa to mee miya ebo tusi naadi mee yoogi damaa to mokoo
see agiyoo da me waa pesee yakiyaagi, wa me ebo animagaano yoo kiyoo
waa animaayaagi.
3 Waa mumo kegaa petoo to kuwa mumo ena ko abuu esee ebo agoo,
mée booyaa see abuu keenda kiya abuu taa kega. Magaa da kaa bagee
uduma dimi nagimeamoo naadi kaama mee agiyoo damaa to wa sekaataa
peegea.
4 Mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me mee apanaa agiyoo damaa
to ebo tusi naadi pesee yakiyaagi kemaata magaa da kaa bagee yuwa me
waa yaapaageekea, bedaa mee wa me pesee yakiyaagi agiyoo damaa to
mee miya yaapaageekea. Okoo me wegaano, "Mee pesee yakiyaata agiyoo
damaa to mee see see bagee waa ena agoo ye? Waa ma yape masiyaa
bagee maamee naa ya?" see wegageekea.
5 Mee agiyoo damaa to ebo poga-poga kaa Ogatamee wisineekee menaa
wegasi naadi pesee da wa kaa mantaata topa. Bedaa waa keno mée wiya
ma wiya kuwa ebo toogeesi naadi pesee da mee miya wa kaa mantaata
topa.
6 Kisee pesee da wa kaa topa kemaata waa pedeo menaa wegageeki. Wa
me Ogatamee ma, Wa ekaa da ma, Wa me toono yoo ma, epoo to wodoo
totaa see bagee yuwa ma okoo uduma wisinegeeki.
7 Wa me kuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa ma
yape masegee naadi kaama okoo daba, peedi kiyaayaa pesee da mee miya
wa kaa mantaata topa. Bedaa mée tomaa gakata, mée apa gakata, mena
tomaa gakata, maga gakata kuwa bagee uduma paagoo mee agiyoo damaa
to ebo toogeesi naadi pesee da mee miya wa kaa agoo.
8 Magaa da kaa bagee uduma okoo me mee agiyoo damaa to ebo ekee,
yaapaagee taatagea. Kiya Domba Pooduu to mee, mée me wugitaata Mée
Wa me kapogee kaa okoo ekaa yuwa yamaata bagee yuwa okoo me kisee
se ukuwaatagea. Okoo ko Ogatamee me okoo aya toowoosi naadi idukaa
petamanii agiyoo-pagiyoo uduma ogaataata kaboo kaama ekaa yamaata
bagee yuwa. Okoo ekaa yuwa yamagaano taa bagee yuwa me too mee
agiyoo damaa to ebo ekee, yaapaagee taatagea.
9 Apa agoo see bagee daamaa yii.
10 Okoo yape bagee me yaadoo peesi naadi ipiipii seta bagee kuwa taa ma
taa yape bagee me okoo yaadoo poopea. Bedaa okoo mowai me daapiisi
naadi ipiipii seta bagee kuwa miya taa ma taa mowai me daapii taapea.
Kuwa me kemaata Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa

13:2 Dan 7:4-6

kuwa okoo miya kisee ae-wae siyaa kaboo okoo koogo makii taa, Yesus mikee gaawoo, umiwoo, toowoo taano gaano pedeo.

Pedeo see agiyoo apanaa ena ma maga yiba kaama pakaanta menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki ebo agiyoo dama apanaa ena ma maga yiba kaama pakaanigi. Waa takuu apa wiya agoo, domba poodu takuu apa mokoo kiya mena wuu da ko yoogi damaa to mokoo see agiyoo da me wegataa see mokoo wegataaki.

12 Mee wiyaagoo to agiyoo damaa to mee ko mee petamanii agiyoo damaa to me waa ebo tusi naadi pesee yakiyaagi. Pesee yakiyaata kaama mée me mee pedeo see agiyoo damaa to petamanii mee yaapaageesi naadi wa me pesee ma agiyoo yaukuwageeki. Kuwa agiyoo yaukuwagee naadi kaama magaa da kaa bagee uduma okoo me mee petamanii agiyoo damaa to, mee ebo abuu meanta kaama taa keta agiyoo damaa to mee ebo ekee, yaapaageekea.

13 Mee wiyaagoo to agiyoo damaa to wa me mée me mikee gaasi naadi dimi nagii-nagii agiyoo ukuwayaabuuki. Wa me mée uduma emaa dagii da kaa biyaa epoo to kaa kaama magaa da kaa isiyaagi.

14 Wa me mee petamanii agiyoo damaa to waa ebo ii see gaasi naadi dimi nagii-nagii agiyoo yaukuwaano pesee da kuwa wa kaa manta kemaata wa me magaa da kaa bagee yuwa deebaaki. Wa me kuwa magaa da kaa bagee yuwa asiino, "Mee agiyoo damaa to yaapaagee taano see yoka waa see see ebea-ebea agiyoo ena niiipiipii taai" see asigi. Mee petamanii agiyoo damaa to mee ko mowai me daata abuu mee agoo, mée booyaa see abuu kiya bogaano taa.

15 Mee waa see see ebea-ebea agiyoo da ipiipii semaata kaama mee pedeo see agiyoo damaa to wiyaagoo to mee pesee agiyoo wa kaa manegea. Wa me pesee da me wa me mee petamanii agiyoo damaa to see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo da mee aya tuyaata kaama mena wegayaagi. Mee ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee ebo se ekee see bagee kuwa uduma wa me booyaai see menaa asigi kaboo okoo booyaagea.

16 Bedaa mee wiyaagoo to agiyoo damaa to wa me kuwa magaa da kaa bagee yuwa okoo mikee, mee petamanii agiyoo damaa to wa yaato bagee yuwa ii see nekeensi naadi pe-tabeasiyaa agiyoo mee masisi naadi wa me omaago ma okoo asiino, "Ikii uduma, ebo miya, peedi miya, senawii miya, daba miya, hamba kiyaata bagee miya, hamba kiyaano taa see bagee miya ikii uduma mee pe-tabeasiyaa agiyoo mee masii. Dagi yagaa da kaa masiino miya daamaa, etaguu to kaa masiino miya daamaa" see asigi.

17 Kisee asigi naadi mee agiyoo damaa to petamanii mee wa yaato bagee ii see nekeensi naadi tabeata agiyoo masiino taa bagee gaayu ko okoo agiyoo edaano miya iyo, agiyoo pe-doogee taano miya iyo. Mee agiyoo damaa to wa ekaa da okoo kaa ebeata bagee kuwa too waagii. Mee ko wa ekaa da hurup yuwa doodoo nomor egayaa yuwa kuwa okoo kaa ebeamaata bagee yuwa me too agiyoo daba edaagee, pe-doogee siyaa.

18 Kuwa ni me deeta agiyoo kuwa dimi ipi see bagee yuwa daamaa nekeenii. Mee agiyoo damaa to wa ekaa da doodoo hurup egayaa yuwa kuwa ko mée ena ekaa da doodoo yoka ikii dimi yago bagee yuwa daamaa egaai. Kuwa egayaa yuwa kuwa ko 666 kuwa.*

---

* **13:18** Mee agiyoo damaa to wa ekaa da hurup yuwa doodoo nomor egayaa yuwa kuwa mena nekeeniino yaato ko wa ekaa da hurup ena kisee nomor egataa, bedaa hurup ena kisee nomor egataa. Kuwa wa ekaa da hurup doodoo nomor yuwa kuwa uduma egataayaa naaki mee agiyoo damaa to Wa me nomor mee ko 666.

14

Domba Pooduu to ma, Wa me daba daagimaa peeyaata bagee yuwa mée seratus empat puluh empat ribu ma kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki Domba Pooduu to mee Sion Kutuu
to kaa yiinaageeta tupi. Mée eebaa, seratus empat puluh empat ribu kuwa
miya Waa ma epo enaataa topea. Wa ekaa da ma, Waataagi ekaa da ma
kuwa okoo me etaguu to kaa yaebeamaata totaakea.
2 Kuwa kaboo da epoo to kaa kaama tuku ebo see kuwa anii yeetaa, uwo
megea tugu-tugu siyaa mokoo, ebo keemuu tukuu da mokoo. Kuwa mena
wuu da yiino ko mée me kecapi see agiyoo baa-baa siyaa mokoo.
3 Kuwa okoo mée eebaa kuwa etokaa gipii see menaa ena yaayaa taakea.
Okoo me Ogatamee Wa me ebo animagaano yoo ikigii to kaa kiyoo aya
tookee agiyoo wui ma, ebo bagee mée oga ma wui kuwa ma okoo ikigii
to kaa kisee yaayaa taakea. Mee gipii see yaayaa taakea menaa mee ko
mée me se ipi kiyaa, kuwa mée seratus empat puluh empat ribu kuwa me
too topemaata kaama yaayaa siyaa. Okoo ko Ogatamee me magaa da kaa
bagee yupii da kaa kaama daamaa pekageeta kaama daba peeyaata bagee
yuwa.
4 Okoo pedeo taa see bagee yuwa, api ma epo enaataa toono taa see bagee
yuwa.* Domba Pooduu to Wa me kiyoo-kiyoo peenaa siyaa kuwa uduma
okoo miya Wa sekaataa peenaa see. Okoo ko Ogatamee me mée tomaa
yuwa yupii da kaa kaama daamaa pekageeta kaama daba peeyaata bagee
yuwa. Bugi kaa agiyoo petamanii daagee siyaa yuwa kuwa Ogatamee
paagoo daamaa ekega-manee siyaa see see kuwa daamaa pekageeta kaama
daba peeyaata bagee yuwa okoo miya Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma
Ekea paagoo daamaa ekega-manee seta bagee yuwa.
5 Okoo ebeawee kaama makapaa menaa ena ma taa, okoo kaa pedeo
menaa ena miya taa, okoo kisee bagee yuwa.

Malaikat bagee okoo wedo me wegata menaa

6 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena miya tupi.
Waa epaawee da taa uwaanaa, peenaaki. Wa me weganaa see menaa kuwa
ko Yesus me daamaa doometa menaa, Wa me iminoo miya, iminoo miya
toono too menaa kuwa. Wa me kuwa menaa yuwa magaa da kaa bagee
uduma paagoo ase-maniino see naadi uwaanaa, peenaaki. Wa me maga
gakata, mée tomaa gakata, mena tomaa gakata, mée apa gakata kuwa
bagee uduma paagoo aseeyamooki.
7 Wa me mena ebo kaa asiino, "Ikii Ogatamee Wa too weda, Wa too ebo
ekee siweei. Wa me mée tomaa yuwa wigintagaano monaa kaa kega yoka
Waa yaapaagee siweei. Epoo to ma, magaa to ma, maakaa piku ma, uwo
muma yuwa ma kuwa uduma ogaataata Mée mee ebo ekee, yaapaagee
siweei" see menaa weganaa, peenaa segeeki.
8 Kuwa kaboo da malaikat bagee petamanii mee wiyaagoo to mee waa
uuto migi. Wa me wegaano, "Bogomega nao, ebo kota magaa Babel mee
bogomega nao. Tobaaka ou see apii ena me boomagaa see uwoo mée
nuyaayaa mokoo miya mee kota magaa kaa mée me ou dimii kaa pedeo

* **14:4** "Okoo api ma epo enaataa toono taa see bagee yuwa" see mee mena nekeeniino yaato ko mena kegaa wedo agoo. Mena kegaa ena mee ko api tapoo toogee seta bagee. Mena kegaa ena mee ko tobaaka taano taa bagee yuwa. Bedaa mena kegaa ena mee ko makapaa ogatamee si yaapaagee see bagee yuwa ebea-ebea. Mee pedeo see agiyoo damaa to ma, makapaa ogatamee apanaa yuwa ma kuwa yaapaagee taano mee ko inii Yesus me apii mokoo bagee kemaata tobaaka taayaa mokoo. Okoo kisee api ma epo toono taa bagee mokoo ebea-ebea mee.

ukuwagee siyaa yuwa kuwa me apanaa magaa kaa bagee uduma okoo dimi mena pedeo kiyaabuu segee seta. Kuwa me kemaata ebo kota magaa Babel mee bogomega nao" see wegagi.†

9 Kuwa kaboo da malaikat bagee ekea wiya wedaagoo to mee uuto migi. Wa me mena ebo kaa wegaano, "Mee pedeo see agiyoo damaa to mee ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee ma kuwa yaapaagee see bagee kuwa yaai. Okoo mee agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi tabeata agiyoo da mee okoo me etaguu to kaa masiyaa bagee miya, yagaa da kaa masiyaa bagee miya okoo kisee bagee gaayu ko
10 Ogatamee me okoo kagoo ebo kaapi. Esee uu see boomagaa see uwoo otaawee yiba kabagekomeeta kaama nuyaa mokoo okoo miya Ogatamee me kagoo kuwa maamaa naatagea. Ogatamee me daamaa wigintaata malaikat bagee yuwa ma, Domba Pooduu to ma okoo ikigii to kaa okoo esee boodi abaatagea. Okoo biyaa ma, pedeo noogaa peeyaa see biyaa ma kuwa me boodi ebo abaagee taatagea.
11 Okoo biyaa me boodi abaagee siyaa utuu da mee pakaga, pakaga kisee too iminoo miya, iminoo miya. Okoo mee pedeo see agiyoo damaa to mee ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee ma kuwa yaapaagee see bagee kuwa egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya se daata kisee too boodi abaawoo taatagea. Mee pedeo see agiyoo damaa to wa ekaa da okoo kaa tabeata bagee kuwa kisee boodi abaawoo taatagea" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.

12 Kisee kemaata kuwa Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa kuwa makii taa see kaa toowoo taano gaano pedeo. Okoo ko Wa me menaa daamaa peneata Yesus mikee gaawoo, umiwoo see bagee yuwa.

13 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee: "A me mee menaa mee ebeai, mee ko: Eto kaama wodoo okoo Tuhan ma dimi aagadi-maagadi naadi boota bagee kuwa naa daamaa, ede nao, see ebeai" see wegagi.

Bedaa Roh me wegaano, "Mikee, kuwa boota bagee okoo me kana ma, kana ma yaukuwawoo sepea menaa kuwa doodoota Ogatamee paagoo awee da kaa daamaa yawegaatagea. Okoo boota kaama wodoo kuwa kana ma ukuwagee seta agiyoo kuwa uduma ekeata daamaa koogo umiwoo, toowoo taatagea yoka ede nao" see wegagi.

Magaa da kaa poo ota yuwa daageeta kaama maseta kuwa deeta menaa

14 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki poodee sinuu ena topa. Mee sinuu dagii da kaa Mée ena, Mée Yogaa mee mokoo animaata tupi. Wa me mumoo to kaa ebo bagee me emas kaa maayaa agiyoo ena topa, bedaa uguu see sabit woonee da Wa me yagaa da kaa agoo.
15 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma wa me Ogatamee me ee yiba kaama pudumigi. Wa me mee sinu dagii da kaa animaata totaaki Mée paagoo mena ebo kaa asiino, "Magaa da kaa poo yuwa kapoo, ota daano

† **14:8** Ebo kota magaa Babel mee ko pedeo see api damaa to ebea-ebea. Tobaaka taayaa mokoo idukaa Babel magaa kaa bagee me makapaa ogatamee ou dimii ma, apanaa pedeo agiyoo ou dimii ma kuwa gaawoo seta. Apanaa magaa kaa bagee miya okoo ma epo enaataa kuwa pedeo agiyoo ukuwagee seta. Pedeo see apii to wa me pedeo iyee-payee kuwa kaa pedeo kiyaa see see idukaa Babel magaa mee miya pedeo keta. Mee see see epeekaa miya mée me kisee magaa da kaa pedeo iyee-payee kuwa me mée tomaa wigintaata pedeo kaatagea, see ebea-ebea mee. **14:8** Yes 21:9, Why 18:2

kaboo kega yoka A me sabit posee da mee me poo ota yuwa daageeta masii"
see asigi.‡
16 Kisee asigi naadi mee sinu dagii da kaa animaata totaaki Mée Wa me
sabit posee da me kisee magaa da kaa poo ota yuwa daageeta masegeegi.
17 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena ma waa epoo to wodoo
Ogatamee me ee yiba kaama pudumigi. Waa miya uguu see sabit pose
ena agoo.
18 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena miya migi. Waa Ogatamee
paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo kiyoo kaama migi. Waa ko
Ogatamee paagoo yuwitaa see biyaa diitoo taa see eboo mee. Wa me mee
uguu see sabit posee da agoo see malaikat see mée to paagoo mena ebo
kaa asiino, "Magaa da kaa anggur poo kuwa kapoo kega yoka a me sabit
posee da mee me kuwa anggur poo ota yuwa daageeta masii" see asigi.
19 Kisee asigi naadi mee malaikat see mée to wa me sabit posee da me
magaa da kaa anggur poo ota yuwa daageeta kaama masegeegi. Masegeeta
kaama anggur poo uwoo kisi naadi bado me tagimeamoo taa see yoo
tameamaayaa mokoo Ogatamee me kuwa uduma kagoo kaa tagimeamoo
taa see yoo kiyoo tameamaagi.
20 Mee anggur poo tagimeamoo taa see yoo ko kota amoo yaato.
Kiyoo bado me tagimedaa naadi kaama tadaa peega. Tadaa uwoo kuwa
ebeadeeyaa naaki togoo-katuu da mee ko meter wiya waa naa. Kuwa tadaa
uwoo kuwa kilometer ogei me badoo wedo waa naa peega, see kuwa anii
deepa.

15

Okoo koogo makii taa see kaa toowoo seta bagee yuwa me yaayaa seta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki epoo to kaa mée me awee da kaa
nekeensi naadi dimi nagii-nagii agiyoo dama ena ma topa. Mee ko malaikat
bagee okoo petoo, okoo me mée kaa pedeo meaniyaa agiyoo wodopasi
petoo to kuwa doopea. Kuwa pedeo agiyoo petoo to kuwa mée kaa
meaniyaata kaama wodoo sikii, Ogatamee me kagoo kuwa taa kaata.
2 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki uwo piku ena. Uwo uduma daamaa
awee see kaca deeyaa mokoo. Mee uwo pikuu da ma, biyaa ma enaataa
aatogo-maatogo, kisee peetaaka. Mee piku geboo da kaa mée kutuu ena
yiinaageeta totaakea. Kuwa bagee kuwa ko mee pedeo see agiyoo damaa
to ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo ma kuwa wisintaata daba,
peedi kiyaata bagee yuwa. Okoo wa ekaa da hurup yuwa doodoo nomor
egayaa yuwa kuwa miya okoo kaa se tabeata koogo makii taa see kaa
toowoo seta bagee yuwa. Okoo Ogatamee yaapaageesi naadi kecapi see
agiyoo agoo.
3 Okoo me yaayaa taakea menaa epoo bagee kuwa ko idukaa Ogatamee
me agiyoo daamaa yaokagee see mée Musa ma, Domba Pooduu to ma
kuwa. Okoo me yaayaa taakea menaa mee ko kisee:
"Se-pesee, We-pesee yago Tuhan Ogatamee mee, A me ukuwataa see agiyoo
kuwa esee ebo, esee dimi nagi.
Mée tomaa yuwa paagoo ebo tookee Mée mee, A me ukuwayaa, peeyaa
yuwa uduma topoo too, uduma mikee.
4 Pedeo ena ma taa see Mée mee ko Tuhan A too yoka

‡ **14:15** Magaa da kaa poo ota yuwa daano kaboo kega see mee mena nekeeniino yaato ko magaa da kaa bagee yuwa wigintagaano monaa kaa kega see ebea-ebea mee. **14:16** Mat 13:39-41 **15:3** Kel 15:1-18

A too weda, A ekaa da too ebo, kisee se kaekee see bagee maamee naa ya?
A me mée wigintagaano see naadi wegata menaa kuwa koopoo se, uduma topoo too see kuwa awee da kaa deegee seta kemaata
mée tomaa yuwa uduma okoo mée eebaa A paagoo meetagea, A too kaapaagee taatagea" kisee menaa okoo yaayaa taakea, see kuwa anii deepa.

Ogatamee Wa me kagoo kaa pedeo agiyoo kuwa malaikat bagee petoo to me mée kaa meansi naadi manta menaa

5 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki epoo to wodoo Ogatamee me ee mee kene kabataata topa. Mee ee mee ko doka ee, Ogatamee me Musa paagoo manta menaa kiyoo pe-maata ee mee.
6 Wa me ee yiba kaama malaikat bagee petoo to mée kaa pedeo meanee see agiyoo petoo to doodoota peegea. Okoo me dokaa kuwa ko pedeo ena ma taa, diino disi ebo, wisi-wisi taaka see dokaa. Bedaa okoo ikigii to taa ko emas kaa doka mokoo see agiyoo podataata topea.
7 Kuwa kaboo da kuwa aya tookee agiyoo wui okoo ena me kuwa malaikat bagee petoo to paagoo emas otaawee okoo mée ena-ena manigi. Kuwa otaawee yiba iminoo miya, iminoo miya toono too Mée Ogatamee Wa me kagoo kuwa awemaata topa.
8 Kuwa kaboo da Ogatamee Wa me pesee da ma, Wa me asii-sege siyaa agiyoo ma kuwa kaa kaama utuu da kuwa ebo, Wa me ee yiba takiinega, mée ena ma seemaano naka. Kuwa malaikat bagee petoo to okoo me mée kaa pedeo meanee see agiyoo petoo to kuwa meaniyaano taa miyoo se seemiyaa.

16

Ogatamee Wa me kagoo kuwa magaa da kaa kabagekomeeta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da Ogatamee me ee yiba kaama mena wuu ena anii yeetaa. Mee mena wuu da me kuwa malaikat bagee okoo petoo to paagoo mena ebo kaa asiino, "Ikii kuwa otaawee petoo to kuwa doodoota Ogatamee me kagoo kuwa magaa da kaa kabagekomeesea yoka pooi" see asigi.
2 Malaikat bagee petamanii mee peedoota wa me otaawee da magaa da kaa kabagekomeegi naaki esee pedeo kudipii mée kaa meaneekea. Kuwa ko okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi agiyoo mee okoo me maa da kaa maseta bagee kuwa ma, waa see see ebea-ebea ipiipii seta agiyoo mee yaapaagee see bagee kuwa ma okoo kaa kisee pedeo kudipii meanee naadi boodi ebo kedaakea.
3 Kiyoo kaama malaikat bagee wiyaagoo to mee peedoota wa me otaawee da maakaa pikuu da kaa kabagekomeegi naaki maakaa pikuu da tadaa uwoo keepeasega, boota bagee tadaa keenda. Uwo yiba aya tookee agiyoo-pagiyoo kuwa uduma boodaakea.
4 Kiyoo kaama malaikat bagee wedaagoo to mee peedoota wa me otaawee da uwo yuwa kaa miya, uwo muma yuwa kaa miya kabagekomeegi naaki uwo yuwa uduma tadaa too keepeasega.
5 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena, uwo yuwa diitoo taa see eboo wa me wegagi menaa kuwa anii yeetaa, kuwa ko kisee:
"Toono too Mée, idukaa kaama toowoo see Mée, pedeo ena ma taa see Mée,

---

15:4 Mzm 86:9

A me okoo me pedeo ukuwagee setaa to mokoo da manege kuwa me
kemaata Aa mee ko kisee ukuwayaa agiyoo uduma topoo see Mée.
6 Okoo me A me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa ma, nabi bagee
yuwa ma okoo me tadaa peeyaata kemaata
A me okoo me uwoo yuwa tadaa yakiyaata nusi naadi manege. Kuwa
tuu kamaagi" see wegagi.
7 Kuwa kaboo da Ogatamee paagoo agiyoo kupi-manee taa see yoo kiyoo
kaama mena wuu ena anii yeetaa, mee ko kisee:
"Mikee, Se-pesee, We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee mee,
A me okoo me pedeo ukuwagee setaa to mokoo da manisi naadi
wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too" see wegagi.
8 Kiyoo kaama malaikat bagee wogeagoo to mee peedoota wa me
otaawee da kenoo to kaa kabagekomeegi naaki kenoo to pesee kiyaata
kaama mée yuwa biyaa me poondaakea.
9 Kisee mée yuwa keno tani ebo kaa poondaakea. Okoo Ogatamee ekaa
da wisinegea. Kuwa pedeo agiyoo mée kaa yadootagaano pesee da kuwa
Wa me yagaa da kaa kiya okoo me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa
ekeasiino taa, Waa yaapaagee taano miya taa.
10 Kiyoo kaama malaikat bagee idibeagoo to mee peedoota wa me
otaawee da mee pedeo see agiyoo damaa to wa me ebo animagaano yoo
kiyoo yakabagekomeegi naaki wa me peneata ebo toogee see magaa kuwa
uduma digiyoo takiinega. Kuwa magaa kaa toogee siyaa bagee yuwa boodi
ebo kaa okoo ekaato dabegea yuwa daageekea.
11 Okoo boodi ebo, kudipii kuwa miya ebo kemaata okoo epoo to wodoo
Ogatamee mee wisinegeekea. Okoo me pedeo ukuwagee see agiyoo kuwa
ekeasiino be.
12 Kiyoo kaama malaikat bagee bedimeagoo to mee peedoota wa me
otaawee da ebo uwoo Eprat dee kaa kabagekomeegi naaki mee uwoo
deepeasega. Mee ko awii yaato kaama ebo tookee bagee yuwa okoo yape
bagee paagoo daba peesi naadi kuwa uwoo yuwa deeyaata kaama eta
yamasetaagi.
13 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki maayoo kaa dogee keenda see paa
wedo agoo. Kuwa paa wedoo to kuwa ko mee yoogi damaa to mokoo see
agiyoo da ma, mee pedeo see agiyoo damaa to ma, bedaa mee pedeo see
agiyoo damaa to wa me makapaa menaa yaweganaa see mée to ma okoo
wedoo to ebeawee kaama paa wedo kuwa pudumegea.
14 Kuwa paa kuwa ko dimi nagii-nagii agiyoo ukuwataa see paa yuwa.
Okoo peedoota uwoo to, magaa to ebo tookee bagee yuwa paagoo okoo
Ogatamee ma yape eemasiino see naadi kutuu senaakea. Mee yape
aawogee taano naagoo mee ko esee ebo, Se-pesee, We-pesee yago Mée
Ogatamee mee okoo paagoo yape degaawee see monaa mee.
15 Tuhan me menaa ko kisee: "Eto ko daamaa yii. Anii oma masenaa see
bagee miyaa mokoo see see meeta. Okoo maamaa ipiipi nadiitoo siwoo
naadi kaama okoo me dokaa se ekeata dimi-dimi maawoo, umiwoo see
bagee kuwa daamaa, ede nao. Okoo má tago se peenaa taapea, okoo ego,
weda se gaapea" see asigi.
16 Kuwa kaboo da kuwa paa wedoo to kuwa me kuwa yape aawogee
taano see bagee kuwa maga ena kaa kutuu semaagea. Mee magaa ekaa da
ko Ibrani menaa kaa Harmagedon see ekaa mee.
17 Kiyoo kaama malaikat bagee petaagoo to mee peedoota wa me
otaawee da epoo to kaa kabagekomeegi naaki Ogatamee me ee yiba Wa

16:15 Luk 12:35-40, 1Tes 5:2-3

me ebo animagaano yoo kaama mena ebo kaa mena wuu da mee ko "Eto
ko sikii, ukuwaanega" see wegagi menaa kuwa anii yeetaa.
18 Kuwa kaboo da bego-bego, keemuu, ebo tukuu, kisee agiyoo agoo
kedaaka. Maga pigii miya mega. Mee maga pigii mee ko esee ebo, mée
tomaa magaa da kaa ogaataata kaama wodoo ewo, meeno taa agiyoo, kisee
ogo pege-pege see maga pigii mee.
19 Mee ebo kota magaa Babel mee maga kabadaa naadi gakee wedo
wodeenega. Uwoo to, magaa to ebo kota magaa yuwa kuwa miya
bogomedaaka. Kuwa Babel magaa kaa bagee okoo me pedeo yuwa kuwa
Ogatamee Wa me gaabuu taano taa kemaata Wa me kagoo kuwa okoo
kaa esee maamaa yamiyaabuuki. Anggur poo uwoo nuyaa see see Wa me
kagoo kuwa otaawee yiba awemaata kaama okoo maamaa nuyaagi.
20 Kuwa kaboo da maga okogoo yuwa uduma egadaaka, maga bago-pago
kuwa miya taa kedaaka, ewo.
21 Es dekaa, oma patagu keenda see dekaa kuwa epoo to kaa kaama
eseaneeka naaki mée yuwa dapimedaaka. Kuwa es dekaa kuwa kopa ena
edo-etaa ebeadeeyaa naaki esee edo, lima puluh kilo mokoo. Kuwa es
dekaa weegeeka kuwa esee pedeo naadi kaama mée tomaa yuwa okoo me
be kaa Ogatamee wisinegea, see kuwa anii deepa.

17

Pedeo see api damaa to see ekaa weeta magaa, Babel magaa mee pedeo kaata see wegata menaa

1 Kiyoo kaama malaikat bagee mée ena, kuwa otaawee petoo to doopea
malaikat bagee petoo to kuwa waa ena meedoota ni paagoo nasiino, "Aa
meei. Otoopa kepe masenaa see api damaa to mee pedeo kiyaano kuwa
kadeeyaanaka. Mee pedeo see api damaa to mee uwo eebaa see yoo
animaata toogeeka.
2 Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa mee apii to ma otoopa aadoge-
maadoge segeekea. Magaa da kaa bagee okoo boomagaa see uwoo maamaa
noomaata see see okoo mee apii to ma maamaa tobaaka taagee naadi
kaama boomagaa taakea mokoo" see nasigi.
3 Kiyoo kaama Roh me anii pesee nakiyaata kaama mee malaikat see
mée to me anii ebo mee maga ugii da kaa nadoogi. Peemaata kaama anii
deeyaa naaki api ena topa. Waa biyaa ipu epoo da see see agiyoo damaa
to dagii da kaa animaata totaaka. Mee agiyoo damaa to wa me maa to kaa
Ogatamee wisineekee ekaa yuwa maamaa ebeamaata topa. Waa mumo
kegaa petoo, takuu apa gaasi see agiyoo damaa to.
4 Apii to mee diino esee daamaa. Wa me dokaa yuwa ko dadi poo epoo
da ma, tadaa epoo da ma see see dokaa maataata topa. Wa me maa to
kaa emas ma, kepe ebo edaakee omaa yuwa ma, mutiara keepa yuwa
ma kuwa wasi-wasi taaka. Wa me yagaa da kaa emas otaawee ena agoo.
Mee otaawee yiba wa me tobaaka taagee naadi esee pedeo agiyoo maamaa
agoo, mée pedeo kiyaayaa agiyoo-pagiyoo kuwa pudii.
5 Wa me etaguu to kaa ekaa ena ebeamaata topa. Mee ekaa da mee mena
nekeeniino yaato idukaa kaama boonemaata awee da kaa kiyaano taa, mee
ko kisee: "Ebo kota magaa Babel mee ko tobaaka omaago see api damaa
to mee, pedeo kiyaa apii yuwa uduma me baayo mee ebea-ebea, magaa da
kaa pedeo agiyoo-pagiyoo uduma manii to mee" see menaa kuwa mee apii
to kaa ebeamaata topa.

6 Uwo noomaata kaama boomaga-baamaga siyaa mokoo mee apii to miya
kisee. Wa me Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee yuwa ma,
Yesus kaa menaa yaweganaa see bagee yuwa ma kuwa wa me okoo me
tadaa peeyaata kaama ede ma, ede ma boomaga-baamaga taaka mokoo.
Anii kisee deeta kaama dimi nagimaano ebo.
7 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me nasiino, "Aa kaasee kaa
dimi nagimeamoo taake? Mee apii to ma, bedaa mee mumo kegaa petoo,
takuu apa gaasi kisee mee apii to doonaa see agiyoo damaa to mee ma
ekea kaa boonemaata menaa nekeeniino yaato kuwa anii awee da kaa
kasi-maniinaka, mee ko kisee:
8 Mee apii to doonaa see agiyoo damaa to a me deepe mee ko waa
idukaa tota kiya eto toono taa. Waa eto toono taa kiya eebaa umiino taa
kaa waa paa yuwa dooyamoo taa see komoo to yiba kaama pakaatagi.
Pakaamaata kaama waa pedeo kiyaano yoo pootagi. Mee agiyoo damaa
to pakaamaagi kaboo magaa da kaa bagee me deeta kaama okoo me 'Ei,
waa idukaa tota kiya mee wodoo diino taa, eto too bedaa awee da kaa
kigi nao' naadi dimi nagii-nagii taatagea. Kuwa bagee kuwa ko Ogatamee
me kapogee kaa okoo ekaa yamagaano taa bagee yuwa. Mee ko Ogatamee
me idukaa petamanii agiyoo-pagiyoo uduma ogaatagaano taa kaboo Wa
me tuyaabuu siwoo taatagi bagee okoo ekaa yuwa yamaataata kiya kuwa
okoo ekaa yamaatagaano taa bagee yuwa me mee agiyoo damaa to deeta
kaama dimi nagii-nagii taatagea.
9 Kuwa menaa kuwa nekeeniino yaato ko dimi ipi see bagee yuwa
daamaa nekeenii, kuwa ko mumo kegaa petoo to kuwa ko maga kuye petoo
to ebea-ebea mee. Kiyoo ko mee apii to animaata toogee yoo.
10 Bedaa kisee miya kuwa mumo kegaa petoo to kuwa ko magaa da kaa
ebo tookee bagee okoo petoo kuwa ebea-ebea. Kuwa ebo tookee bagee
petoo to kuwa ko okoo idibi yaato ebo toono kuwa taa kiyaata. Okoo mée
waa ena eto ebo totaaki, petaagoo to mee eto ebo toono taa kaboo. Waa
meemaata ebo tootagi mee ko peenaa too, waa taa ma taa keedaa too ebo
tootagi.
11 Mee mumo kegaa petoo see agiyoo damaa to a me deepe mee gaayu ko
waa ebo tookee bagee wagaagoo to mee ebea-ebea. Waa idukaa ebo tota
kiya eto ebo toono taa. Waa ko okoo ebo tookee bagee petoo to kuwa mée
waa ena. Waa bedaa kaagaa ena ma ebo tootagi kiya waa pedeo kiyaano
yoo pootagi.
12 Mee agiyoo damaa to kaa takuu apa gaasi a me deepe kuwa ko okoo
epeekaa magaa da kaa ebo tookee bagee gaasi ebea-ebea. Okoo eto kiipaa
ebo toono taa kiya okoo mee agiyoo damaa to ma epo enaataa jam ena too
too ebo tusi naadi pesee da mee masiitagea.
13 Kuwa ebo tookee bagee gaasi kuwa okoo uduma ena dimii, ena menaa
kaa mee agiyoo damaa to wa too ebo tusi naadi okoo me ebo tusi naadi
maseta pesee da kuwa waa maniitagea.
14 Okoo epo enaataa Domba Pooduu to ma aawogee taano see naadi yape
masiitagea. Kiya Domba Pooduu to mee Waa Ebo Wodoo Eboo, magaa
da kaa tookee eboo yuwa uduma miya okoo asii Eboo yoka Wa me okoo
uduma daba, peedi kiyaatagi. Bedaa kuwa Waa ma epo enaataa bagee
okoo me miya kisee ukuwaatagea. Okoo ko Wa me Ni paagoo nameei naadi
kaama daamaa wigintaata bagee yuwa, Wa me menaa daamaa yayeetaa
see bagee yuwa" see kuwa mee malaikat see mée to me nasigi menaa.
15 Bedaa mee malaikat see mée to me nasiino, "Mee otoopa kepe masenaa
see api damaa to waa uwo eebaa see yoo animaata totaaka see a me deepe

mee ko kuwa uwoo yuwa kuwa gaayu ko mée ebea-ebea. Kuwa ko mée
tomaa-tomaa yuwa ma, maga tomaa-tomaa yuwa ma, mena tomaa-tomaa
yuwa ma kisee mée eebaa ebea-ebea kuwa.
16 Mee agiyoo damaa to waa takuu apa gaasi ebea-ebea see a me
deepe mee gaayu ko kuwa bagee gaasi kuwa ebo tuyaata kaama okoo
ma, mee agiyoo damaa to ma okoo paaya enaataa mee pedeo apii to
be kaa wa me agiyoo-pagiyoo uduma oma yamasegeeta kaama má tago
ekeasiitagea. Okoo me wa me ponee yuwa noomaata kaama waa biyaa
kaa pooniyaatagea.
17 Okoo me kisee ukuwaatagea kuwa ko Ogatamee me gaata-gaata
doodoo too. Wa me okoo me dimii yiba 'Kisee ukuwaai' see dimii mee
mantaata kaama okoo uduma ena dimii, ena menaa kaa mee agiyoo damaa
to wa too ebo tusi naadi okoo me ebo toono pesee da waa maniitagea. Mee
agiyoo damaa to magaa da kaa ebo tootagi, kisee too Ogatamee me kisee
ukuwaaniita, kisee ukuwaaniyaabuu taata see aseta menaa kuwa uduma
sikii, uwa daaniita yoo too.
18 Mee a me deepe api damaa to mee gaayu ko ebo kota magaa mee
ebea-ebea. Mee magaa mee too ebo, pesee, apanaa magaa kaa ebo tookee
bagee kuwa uduma me eboo" see kuwa mee malaikat see mée to me nasigi
menaa.

18

Babel magaa mee pedeo kiyaata kuwa deeta menaa

1 Kiyoo kaama anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena miya epoo to
wodoo kaama isigi. Wa me pesee da mee esee ebo, wa me asii-sege siyaa
agiyoo agoo da kuwa me uwoo to, magaa to uduma wogaamaaga.
2 Wa me mena ebo kaa wegaano,
"Bogomega nao, ebo kota magaa Babel mee bogomega nao.
Mee api damaa to mee ko paa totaa see yoo kega, esee pedeo see paa
tomaa-tomaa yuwa me koogo ometaa see yoo kega,*
se notaa bedoo yuwa ma, se notaa wodaa yuwa miya kisee be gaayaa
agiyoo kuwa uduma me omegee yoo kega.
3 Kisee ukuwaanega mee ko tobaaka ou see apii ena me boomagaa see
uwoo mée nuyaayaa mokoo
mée tomaa yuwa okoo me mee api damaa to me uwoo kuwa noomaata
kaama pedeo kedaa seta.
Bedaa tobaaka taayaa mokoo magaa da kaa ebo tookee bagee kuwa miya
okoo me mee apii to me pedeo ou gaayaa agiyoo kuwa epo enaataa
ukuwawoo seta.
Bedaa uwoo to, magaa to agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa
miya okoo me mee apii to me ou dimi-pami kuwa maseta kemaata
senawii keta.
Kisee kemaata mee ebo kota magaa mee bogomega nao" see menaa wegagi.
4 Kuwa kaboo da epoo to wodoo kaama mena wuu ena miya anii yeetaa,
mee ko kisee:
"Ikii Ni me bagee kuwa mee apii to paagoo kaama peeweei,

* **18:2** Babel magaa mee ko pedeo see api damaa to ebea-ebea, magaa da kaa pedeo iyee-payee ebea-ebea mee. Mée tomaa yuwa mée eebaa okoo kuwa pedeo iyee-payee kuwa me okoo me ou-ou dimi kaa umiwoo, toowoo taatagea, bedaa Yesus yaato bagee wegee-wegee taatagea. Kiya kuwa uduma Ogatamee me taa kiyaatagi, ebo kota magaa bugumiyaayaa see see mokoo, see ebea-ebea mee. **18:3** Why 14:8

wa me pedeo ukuwayaa agiyoo kuwa ikii miya epo enaataa se ukuwasea yoka se eetooi,
wa kaa pedeo meaniyaa agiyoo kuwa ikii kaa miya kisee meaniyaa yoka wa too pe-wigintagaai.
5 Wa me pedeo ukuwagee seta agiyoo kuwa maamaa eebaa, asii-kutu-kutu taa see epoo to kaa too nakimega.
Kuwa uduma Ogatamee me se gaabuu seta waa pedeo kiyaapi yoka ikii wa paagoo kaama peeweei.
6 Eto ko mee apii to me mée tomaa pedeo ukuwayaabuu seta see see kisee miya wa me pedeo ukuwataa to mokoo da manii,
wa me pedeo ukuwagee seta agiyoo yuwa doodoo kaagaa wiya ma waa modee masii.
Bedaa wa me otaawee yiba mée pedeo kiyaayaa uwoo aatogo-maatogo naadi kaama mée tomaa nuyaabuu seta see see
kisee miya otaawee yiba pedeo uwoo kaagaa wiya ma aatogo-maatogo naadi kaama waa nuyaai.
7 Waa ekaato ebo ekeata wa me ou see gaayaa agiyoo-pagiyoo yuwa kaa too ede ma, ede ma omegee, toogee seta doodoo
eto ko waa ae-wae, boodi abaayaa agiyoo kuwa waa manii.
Wa me dimi yiba gaano, 'Anii ko ebo tookee apii, anii miyaa apii to se,
anii ae-wae, dimi gaagaa see kaa se umiwoo taapa' see gaawoo seta.
8 Kuwa me kemaata egapii ena too too yiba se-pedeo, we-pedeo eebaa wa kaa medaa taata.
Mée booyaa ikiyoo ma, ae-wae, dimi gaagaa ma, naadi ebo, kisee agiyoo kuwa wa kaa meanee naadi kaama biyaa kaa pooneepeasiita.
Mee api damaa to wigintaata pedeo kiyaayaa Mée Tuhan Ogatamee Wa me pesee da mee ebo kemaata
kisee yaukuwaatagi" see wegagi.
9 Mee apii to biyaa pooneano see utuu pakaga kaboo magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa me kuwa deeta kaama okoo me wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Okoo me waa ma tobaaka, kisee pedeo ou see gaayaa agiyoo kaa ede ma, ede ma eeukuwagee seta kuwa me okoo wa kaa dimi boodi ebo kaatagea.
10 Waa boodi abaaga kuwa esee ebo yoka kuwa ebo tookee bagee yuwa me weda kaa beesekaa mokoo kaama yiinaageeta wegaatagea menaa kuwa ko kisee:
"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee, pesee, omaago see magaa Babel magaa mee.
Jam ena yiba too kisee ki pedeo keepeasega" see menaa wegaatagea.
11 Bedaa magaa da kaa okoo agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa miya mee apii to wa kaa yege ma, yii-yii ma taatagea. Kuwa okoo me pe-doogee siyaa agiyoo yaedaano bagee kuwa eto taa kega nao naadi kaama dimi boodi ebo kaatagea.
12 Okoo me pe-doogee siyaa agiyoo kuwa eebaa, kuwa ko emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo edaakee omaa apanaa yuwa ma, mutiara keepa yuwa ma, esee atokaa see dokaa ma, dadi poo epoo see dokaa ma, tadaa epoo see dokaa ma, apanaa daamaa dokaa tomaa-tomaa yuwa ma, wunu daamaa see piyaa kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, gading wodaa me egoo to kaa gepetaa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, kepe ebo edaakee piyaa kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa ma, tembaga

18:4 Yes 52:11, 2Kor 6:17

pose ma, besi pose ma, pualam omaa ma kisee agiyoo kaa ukuwataa see agiyoo tomaa-tomaa yuwa miya.
13 Kiyoo kaama wunu daamaa piya kado ma, gii ebo kisi naadi agiyoo yeeyee ma, wunu daamaa see agiyoo yeeyee ma, apanaa wunu daamaa agiyoo tomaa-tomaa mur ma, kemenyan see piya bakaa ma kuwa. Kiyoo kaama anggur poo uwoo ma, zaitun minyak uwoo ma, roti yeeyee ma, gandum ma, sapi wodaa ma, domba wodaa ma, kuda wodaa ma, kuda komaa yuwa ma, hamba kiyaata bagee, api miya, paayogaa miya. Mee apii to pedeo kiyaano taa kaboo mée me kisee agiyoo, kisee bagee kuwa maamaa pe-doogee, edaagee seta.
14 Mee apii to paagoo wegaatagea menaa kuwa ko kisee: "Kuwa a me ou dimii kaa kepe ebo edaagee seta agiyoo-pagiyoo kuwa uduma taa kedaaka. Kuwa a me senawii agiyoo yuwa ma, diino daamaa see agiyoo ma kuwa uduma egadaaka yoka eto kaama wodoo kuwa a paagoo se diipea" see wegaatagea.
15 Kuwa agiyoo-pagiyoo pe-doogee segee seta kaama senawii kedaa seta bagee okoo me mee apii to ae-wae, boodi abaaga kuwa yaai, weda nao naadi beesekaa kaama yiinaageeta yege ma, yii-yii ma taatagea.
16 Okoo me wegaatagea menaa ko kisee:

"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee.
Mee api damaa to waa esee atokaa see dokaa ma, dadi poo epoo see dokaa ma, tadaa epoo see dokaa ma kisee daamaa dokaa kuwa maawoo seta.
Bedaa waa emas pose ma, perak pose ma, kepe ebo edaakee omaa ma, mutiara keepa yuwa ma kuwa miya maatagaa naadi disi ebo, wisida-watada siwoo seta.
Kiya jam ena yiba too kuwa wa me senawii agiyoo-pagiyoo kuwa uduma taa kedaaka yaai, weda nao" see wegaatagea.

17 Apanaa bagee miya kisee menaa wegaatagea. Kuwa ko kapal komaa doonaa see bagee yuwa ma, okoo kaa tabogetaa see bagee yuwa ma, kapal komaa taa peetaa see bagee apanaa yuwa ma, kisee maakaa pikuu da kaa kepe abanaa see bagee yuwa kuwa uduma okoo beesekaa kaama yiinaageeta diitoo taatagea.
18 Okoo me mee api damaa to biyaa utuu pakaga see deeta kaama mena ebo kaa wegaano, "Mee ebo kota magaa mee see see magaa ena ma agoo ye?" see wegagea.
19 Okoo maga ponee masegeeta okoo dagii da kaa sigimeatoo naadi kaama yege ma, yii-yii ma wegaano,

"Yaai, pedeo nao, ebo kota magaa mee.
Kuwa maakaa pikuu da taa peenaa see bagee uduma miya mee api damaa to me senawii agiyoo yadoonaa seta kuwa me senawii kedaa seta.
Kiya jam ena yiba too waa pedeo kega yaai, weda nao" see menaa wegagea, see kuwa anii deepa.

20 Eto ko ikii epoo to wodoo topea bagee yuwa ede ma, ede ma siweei. Bedaa ikii Yesus mikee nao naadi daamaa wa too kiwigintaata bagee yuwa ma, Wa me menaa yadoonaa see bagee yuwa ma, nabi bagee yuwa ma ikii uduma miya ede ma, ede ma siweei. Mee apii to me ikii pedeo kikiyaabuu segee seta kuwa kaa Ogatamee me wa kaa pedeo agiyoo yamiyaagi yoka ede ma, ede ma siwoo taai.

Babel magaa mee taa kedaa taata see wegata menaa

21 Kuwa kaboo da pesee yago malaikat bagee mée ena me ebo omaa
ena, gandum poo ikii beendaasi naadi omaa mee see see omaa masegeeta
kaama maakaa piku yiba tamekomeegi. Tamekomeeta kaama wa me
wegaano,
"Anii kisee omaago ma ukuwaga mee see see ebo kota magaa Babel mee miya
tamekomeeta kaama wodoo ewo, se diipea.
22 Mee kaama wodoo ko aa apii to aa, a me magaa kaa musik baa-baa siyaano bagee okoo me menaa kuwa taa kaapa.
Kuwa ko kecapi see agiyoo baa-baa taano ma, yaayaa taano ma, ebo puusee taano ma, peedi puusee taano ma kuwa uduma si yiipea.
Eto kaama wodoo a me magaa kaa agiyoo tomaa-tomaa ipi kaa ukuwataa see bagee kuwa miya se diipea.
Eto kaama wodoo a me magaa kaa gandum poo yeeyee kisi naadi tagimetaa see menaa kuwa miya si yiipea.
23 Eto kaama wodoo a me magaa kaa peto ena ma ago se poopa, digiyoo too kaapa.
Eto kaama wodoo a me magaa kaa api goeyaa naagoo pesta siyaa kaa menaa kuwa miya si yiipea.
Kuwa a me magaa kaa agiyoo-pagiyoo pe-doogee taa see bagee kuwa esee ebo bagee keta, magaa da kaa pesee yago bagee keta.
A me paa me pesee kaa ukuwayaa agiyoo-pagiyoo kuwa me mée tomaa yuwa deebaa siwoo seta.
Kisee kemaata aa katamekomeeta kaama pedeo kaatage" see wegagi.
24 Kuwa mee apii to wa me booyaabuu seta bagee yuwa okoo me tadaa
yuwa wa me magaa kaa yapeeyaata kuwa awee da kaa topa. Kuwa ko
nabi bagee me tadaa ma, Yesus mikee nao naadi daamaa wa too wigintaata
bagee apanaa yuwa okoo me tadaa yuwa ma, bedaa uwoo to, magaa to
booyaabuu seta bagee apanaa yuwa miya uduma okoo me tadaa yuwa wa
me magaa kaa topa kemaata waa pedeo kaata.

19

Ogatamee me Babel magaa mee pedeo kiyaagi nao naadi yaapaagee seta kuwa yeeta menaa

1 Mee wodoo taa epoo to wodoo kaama mée maamaa eebaa epo enaataa
ebo menaa-menaa taakea keenda see kuwa anii yeetaa, kuwa ko kisee:
"Haleluya, inii me Eboo Ogatamee,
Wa too pesee, Wa too asii-sege, Wa too daba mée daagimaa peeyaano Mée mee.
2 Wa me mée kaa pedeo kiyaano see naadi wegayaa menaa kuwa uduma mikee, topoo too yoka kiiboo, paamee.
Mee ko Wa me mee otoopa kepe masenaa seta api damaa to mee pedeo kiyaagi.
Mee apii to wa me otoopa ukuwanaa see agiyoo kuwa me magaa da kaa bagee pedeo kiyaata kemaata Ogatamee me waa wigintaata pedeo kiyaagi.
Bedaa mee apii to me Ogatamee me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa okoo me tadaa yapeeyaata kuwa me
Ogatamee me modee yamasigi" see wegagea.
3 Kiyoo kaama bedaa wiyaagoo to ma okoo me mena ebo kaa wegaano,
"Haleluya! Mee api damaa to biyaa me poonooga yoo kaama utuu da pakaga, pakaga kisee too iminoo miya, iminoo miya" see wegagea.

4 Kuwa kaboo da kuwa ebo bagee mée oga ma wui kuwa ma, aya tookee
agiyoo wui kuwa ma okoo paaya mee ebo animagaano yoo animaata
totaaki Mée Ogatamee Wa ikigii to kaa esee-gapuunta Waa ebo ekee,
yaapaagee see kaa "Amin, Haleluya" see wegagea.
5 Kuwa kaboo da ebo animagaano yoo kaama mena wuu ena anii yeetaa,
mee ko kisee:
"Ikii Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee ebo miya, peedi miya kuwa
uduma inii me Eboo Ogatamee mee yaapaagee siweei.
Ikii Wa too weda, Wa too ebo ekee taa see bagee kuwa uduma Waa
yaapaagee taai" see wegagi.

Domba Pooduu to Wa me apii goeta kaama ebo pesta nuyaa yoo yaapaagee seta menaa

6 Kuwa kaboo da ebo mena wuu ena anii yeetaa, mée esee maamaa
eebaa menaakea mokoo. Mee mena wuu da mee ko yiino esee ebo, uwo
megea tukuu da mokoo, ebo keemuu tukuu siyaa mokoo, mee ko kisee:
"Haleluya! Inii me Eboo, Se-pesee We-pesee yago Mée Tuhan Ogatamee
mee Wa too ebo totaaki yoka kiiboo, paamee.
7 Domba Pooduu to Wa me api goeano naagoo kega yoka inii ede ma, ede
ma, oogita ma niisiweei.
Wa me goeano apii to waa ekaato daamaa ipiipii semaata topa yoka
Ogatamee ebo niiekee siweei.
8 Mee apii to esee atokaa see dokaa, pedeo taa see poodee dokaa da mee
waa maasi naadi manegea" see wegagea.
Esee atokaa see dokaa mee ko Ogatamee me daamaa wa too wigintaata
bagee okoo me daamaa yaokagee siyaa agiyoo kuwa ebea-ebea.*
9 Kiyoo kaama mee malaikat see mée to me nasiino, "Ni me kisiinaka
menaa kuwa ebeai, kuwa ko kisee: Domba Pooduu to me api goeano see
naadi pesta nuyaa yoo kiyoo meei see menaa aseta kaama miyaa bagee
kuwa daamaa, ede nao see menaa kuwa ebeai" see nasigi. Bedaa wa me
nasiino, "Kuwa menaa kuwa mikee menaa, Ogatamee me menaa kuwa"
see nasigi.
10 Mee malaikat see mée to me kisee nasigi naadi kaama anii waa ebo
ekee, yaapaagee taano see naadi wa me badoo da kaa esee-gapuunega.
Kiya wa me nasiino, "Kisee se ukuwaai. Aa ma, ikii Yesus yiba ena kenaa
bagee yuwa uduma ikii me Yesus kaa yawegataa see menaa kuwa daamaa
peneata Wa me agiyoo yaokagee siyaa see see anii miya kisee Wa me agiyoo
yaokagee see mée yoka Ogatamee mee too ebo ekee, yaapaagee taai. Mikee,
Yesus kaa menaa yawegataa see kuwa ko Roh me menaa doodoo too yoka
inii paaya Yesus kaa menaa yawegataa see bagee yuwa" see nasigi.

Ogatamee Me Menaa see ekaa munta Mée mee yape masiino see naadi peeta kuwa deeta menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki taka ena epoo to kabaanta kaama
kuda wodaa ena, poodee see wodaa tupi. Mee wodaa dagii da kaa
animaata totaaki Mée Wa ekaa da ko Mikee Menaa Se Ekeata Doowoo See
Mée see ekaa ma, Mikee Topoo See Mée see ekaa ma kisee ekaa munta

---

19:7 Ep 5:27 **19:8** Mat 22:12, Ep 5:26-27 * **19:8** Mee apii to mee ko Yesus mikee gaayaa bagee yuwa, Ogatamee me daamaa wa too wigintaata bagee kuwa uduma Wa me goeano apii to ebea-ebea. Okoo ko Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee kemaata Wa me okoo poodee see dokaa mantaata kaama Wa paagoo pedeo taa see kaa toowoo taatagea, see menaa mee. **19:9** Mat 22:1-14

Mée mee. Wa me mée wigintaata pedeo kiyaano ma, Wa me yape masiino
miya kuwa uduma topoo too see kaa ukuwataa see Mée.
12 Wa me emaa ko biyaa gadaa da mokoo. Wa me mumoo to kaa ebo
tookee bagee me maayaa agiyoo eebaa topa. Wa me maa to kaa ekaa ena
ebeamaata topa. Mee ekaa da mée me ewo, Wa too ipi.
13 Waa togoo see dokaa ena, tadaa yiba tokoata see dokaa maataata
totaaki. Wa ekaa da ko Ogatamee Me Menaa see ekaa munta.†
14 Epoo to wodoo okaa yago bagee ebo etaa Wa sekaataa obeegea. Okoo
esee atokaa see dokaa, pedeo taa see poodee see dokaa maataata kaama
poodee see kuda wodaa dagii da kaa animaata peetaakea.
15 Wa me ebee to kaa kaama uguu see mowai petaata topa. Mee mowai
da me mée tomaa yuwa daba, peedi ekeasiino see naadi dootaaki. Waa
pose tamoo da peneata okoo paagoo omaago ma ebo toowoo taatagi. Waa
ma yape kiyaa bagee yuwa kuwa ko anggur poo uwoo kisi naadi poo
tagimeamoo taa see yoo kaama poo yuwa bado batagi-patagi siyaa see see
Wa me kisee okoo yaukuwaatagi. Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee
Wa me kagoo ebo see dimii kuwa doodoo kisee yaukuwaatagi.
16 Wa me togoo dokaa da ma, motaa da ma kiyoo ekaa ena ebeamaata
topa. Mee ekaa da mee ko magaa da kaa tookee eboo kuwa uduma me
Eboo, bedaa magaa da kaa ebo bagee kuwa uduma me Eboo Tuhan see
ekaa mee.

Pedeo see agiyoo damaa to mee ma, wa me menaa yawegataa see mée mee ma ekea daba, peedi kiyaata kuwa deeta menaa

17 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena kenoo to
yibaa taa yiinaageeta totaaki. Wa me epaawee da taa peenaa see bedoo
yuwa paagoo mena ebo kaa asiino, "Ogatamee me ebo pesta ena ikii taano
kiipiipii semaagi yoka naano ke me-kutumeeii taai.
18 Kuwa ko magaa da kaa ebo tookee bagee ponee yuwa ma, yape tukuu
bagee ponee yuwa ma, omaago see bagee ponee yuwa ma, kuda wodaa
ponee yuwa ma, kuda wodaa dagii da kaa peetaa see bagee ponee yuwa
ma, se-bagee, we-bagee uduma, ebo miya, peedi miya, hamba kiyaata
bagee ma, hamba kiyaano taa see bagee miya uduma okoo me ponee yuwa
naano ke meei" see asigi.
19 Kiyoo kaama bedaa anii deeyaa naaki mee pedeo see agiyoo damaa
to mee ma, magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa ma, okoo me okaa yago
bagee yuwa ma kuwa topea. Okoo mee poodee see kuda wodaa dagii da
kaa animaata totaaki Mée ma, Wa me okaa yago bagee yuwa ma okoo ma
yape eemasiino see naadi kutumemaata totaakea.
20 Kisee kiya mee pedeo see agiyoo damaa to ma, wa me makapaa nabi
see mée to ma ekea okoo me peneasegea. Mee makapaa nabi see mée to
mee ko wa me mée tomaa yuwa okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa
yaato misi naadi dimi nagii-nagii agiyoo yaukuwaaniyaabuu seta mée mee.
Wa me kuwa dimi nagii-nagii agiyoo kuwa me mée tomaa yuwa deebaa
seta kaama okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see
nekeensi naadi agiyoo okoo kaa tabeata. Bedaa okoo me waa see see ebea-
ebea ipiipii seta agiyoo mee miya ebo ekee, yaapaagee seta. Mée tomaa
yuwa kisee deebaa seta kemaata mee pedeo see agiyoo damaa to ma, mee

† **19:13** Ogatamee Me Menaa see ekaa munta Mée mee ko Yesus mee. Waa ko Ogatamee me kisee ukuwaaniyaata see aseta menaa kuwa uduma yaukuwaaniyaabuu taa see Mée kemaata kisee ekaa munta. **19:13** Yoh 1:1

makapaa nabi see mée to ma ekea paaya peneata kaama wunu pedeo see
noogaa ma biyaa gada peetaa see piku yiba aya kaa tamekomeegea.
21 Ekea yaato yape maseta bagee apanaa yuwa kuwa ko mee poodee see
kuda wodaa dagii da kaa animaata totaaki Mée Wa me ebee to kaa petaata
mowai da me daapiiki. Kisee booyaata kaama bedo yuwa uduma okoo me
ponee yuwa maamaa noomaata kaama bekagea, see kuwa anii deepa.

20

Seribu tahun ebo toowoo seta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki malaikat bagee mée ena epoo to
wodoo kaama isigi. Wa me yagaa da kaa paa yuwa dooyamoo taa see
komoo to kene kabaano kunci ma, ebo pose onee ena ma kuwa doopi.
2 Wa me mee yoogi damaa to mokoo see agiyoo da mee peneata one
gadimetaagi. Mee agiyoo damaa to mee ko Iblis mee, idukaa miya tota
otoogiyoo da, paa damaa to ekaa da Satan see mee. Waa seribu tahun
daba se peesi naadi one gadimetaata kaama
3 paa yuwa dooyamoo taa see komoo to yibaa taa tamekomeeta eke. Wa
me mée tomaa yuwa seribu tahun yiba se deebaasi naadi kenee to kunci
taata kaama se kabasi naadi agiyoo tabeata eke. Seribu tahun omemaata
kaama too waa keedaa peenaasi naadi taa ma taa daba peeyaatagea.
4 Bedaa anii deeyaa naaki ebo animagaano yoo komoo yuwa topa.
Kiyoo animaata totaakea bagee yuwa okoo me mée tomaa yuwa okoo kaa
daamaa, pedeo see kuwa yawegamaata kaama pe-wigintaasi naadi pesee
da okoo manegea. Bedaa anii deeyaa naaki apanaa bagee miya topea.
Okoo Yesus kaa menaa ma, Ogatamee me menaa ma kuwa yaweganaa seta
kemaata ogo daata bagee okoo me dimi noogaa yuwa topea. Kuwa bagee
kuwa ko mee pedeo see agiyoo damaa to ma, waa see see ebea-ebea ipiipii
seta agiyoo yuwa ma kuwa ebo ekee, yaapaagee taano taa bagee yuwa.
Okoo mee pedeo see agiyoo damaa to wa yaato bagee ii see nekeensi naadi
agiyoo mee masiino taa. Okoo me etaguu to kaa miya, yagaa da kaa miya
tabeasiino taa. Kuwa bagee yuwa aya andoo peeta kaama Kristus ma epo
enaataa seribu tahun ebo toowookea.
5 Okoo aya andoo peegea mee ko boota bagee yuwa aya andoo poono
kuwa petamanii etaa. Boota bagee apanaa yuwa gaayu ko aya andoo poono
taa, seribu tahun omemaata kaama too aya andoo pootagea.
6 Kuwa petamanii etaa kaa aya andoo peeyaa bagee kuwa daamaa,
ede nao. Okoo ko Ogatamee me daamaa wa too wigintaata pedeo taa
see bagee yuwa. Mée bogaano wiyaagoo to mee okoo kaa taa kaata, se
deemagaatagea. Okoo Ogatamee ma, Kristus ma Ekea me imam bagee
yuwa kaatagea. Okoo Waa ma epo enaataa seribu tahun ebo toowoo
taatagea.

Iblis mee daba, peedi kiyaata kuwa deeta menaa

7 Seribu tahun omemaata kaama Iblis mee waa one gadimetaata
tamekomeeta yoo kaama daba peeyaatagea.
8 Daba peeyaata kaama wa me mée tomaa yuwa deebaa taano see naadi
peedoota uwoo to, magaa to uduma kiyoo-kiyoo peenaa taatagi. Iblis me
magaa da kaa bagee yuwa yape eemasiino see naadi kutumeeii senaa
taatagi. Kuwa mée tabaa da kuwa ekaa da ko Gog ma, Magog ma kisee

20:2 Kej 3:1

ekaa kuwa.* Okoo mée maamaa eebaa, maakaa pikuu da kaa ea ponee
eebaa kuwa see see.
9 Okoo kutuu semaata kaama uwoo to, magaa to yape degaawee naadi
kaama Ogatamee Wa me ou see gaata kota magaa kaa Wa me daamaa wa
too wigintaata bagee yuwa me toogee yoo kiyoo bobetaagea. Kiya epoo to
wodoo kaama biyaa isiyaagi naaki kuwa bagee yuwa pooneepeasegea.
10 Kuwa kaboo da mée deebaa see mée Iblis mee wunu pedeo see noogaa
ma biyaa gada peetaa see pikuu da yiba tamekomeegea. Kiyoo ko pedeo
see agiyoo damaa to ma, wa me makapaa nabi see mée to ma ekea miya
tamekomeeta yoo. Okoo egapi yaato miya, daatooyiba yaato miya kisee
too iminoo miya, iminoo miya boodi abaawoo taatagea.

Boota bagee yuwa wigintaata menaa

11 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki ebo animagaano yoo ebo komoo ena
topa, epoo da poodee. Kiyoo animaata totaaki Mée Waa miya tupi. Taka
ena epoo to ma, magaa to ma kuwa Wa paagoo kaama egaapeasega, ewo.
12 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki boota bagee yuwa, ebo, peedi
uduma ebo animagaano yoo ikigii to kaa yiinaageeta topea. Kapoge yuwa
miya topa. Kuwa kapogee yuwa kabataagea. Kabataata kaama apanaa
kapogee ena miya kabataagea, mee ko Ogatamee me tuyaabuu siwoo
taatagi bagee yuwa ekaa yamaatagaa seta kapogee mee. Boota bagee yuwa
okoo me ukuwagee seta yuwa kuwa kapogee yiba yaebeamaata doodoo
wigintagaakea.
13 Mee ko maakaa piku yiba boota bagee topea yuwa miya pakaaneekea,
bedaa mée boowoo siyaa pesee da kaa boota bagee toogee yoo topea yuwa
miya pakaaneekea. Okoo mée ena-ena okoo me ukuwagee seta yuwa
doodoo wigintagaakea.
14 Kiyoo kaama mée boowoo siyaa pesee da ma, boota bagee me toogee
yoo miya kuwa uduma biyaa piku yiba tamekomeegea. Mée bogaano
wiyaagoo to mee gaayu ko biyaa pikuu da mee.
15 Ogatamee me tuyaabuu siwoo taatagi bagee okoo ekaa yuwa yamaata-
gaa seta kapogee yiba ekaa taa see bagee yuwa kuwa biyaa piku yiba
tamekomeegea, see kuwa anii deepa.

21

Gipii epoo to ma, gipii magaa to ma kuwa agoo kedaa seta kuwa deeta menaa

1 Kuwa kaboo da anii deeyaa naaki gipii see epoo to ma, gipii see magaa
to ma kuwa topa. Epoo to ma, magaa to ma petamanii yuwa kuwa taa
kega, maakaa piku mee miya taa kega.
2 Bedaa anii deeyaa naaki daamaa wa too wigintaata magaa mee,
Yerusalem gipii see magaa mee epoo to wodoo Ogatamee paagoo kaama
esega, diino esee ebo. Api ena paimee paagoo poono kaboo disi ebo agiyoo
yuwa maatagaa siyaa see see mee magaa mee miya kisee daamaa ipiipii
semaata esega.
3 Kuwa kaboo da Wa me ebo animagaano yoo kaama ebo mena wuu ena
anii yeetaa, mee ko kisee: "Deede, Ogatamee me totaa see yoo kiyoo ko eto
mée paagoo kega yoka Waa mée yupii toowoo taatagi. Okoo Wa me bagee
yuwa kaatagea, bedaa Waa okoo me Eboo Ogatamee kaatagi.

---

* **20:8** Gog ma, Magog ma kuwa ekaa wiya kuwa ko idukaa ebo bagee ena ekaa da ko Gog wa me Magog magaa kaa bagee yuwa Israel bagee yuwa ma yape eemasiino see naadi kutumeeii taatagi, see menaa kuwa nabi Yehezkiel me wegata. **20:8** Yeh 38:1-15 **21:1** 2Pet 3:10-14 **21:2** Ibr 13:14 **21:3** 2Kor 6:16-18

4 Okoo me yegee uwoo yuwa kuwa uduma Wa me yawonaapeasiitagi.
Mee kaama asii bogaano miya taa, yege ma, yii-yii ma kuwa miya taa, boodi
miya taa. Kisee ukuwawoo seta yuwa kuwa uduma eto taa keepeasega" see
wegagi.
5 Kuwa kaboo da ebo animagaano yoo animaata totaaki Mée Wa me
wegaano, "Deede, eto Anii se-agiyoo, we-agiyoo uduma gipii kiyaabuu
taaka" see wegagi. Bedaa Wa me nasiino, "Kuwa menaa kuwa ko mikee
nao naadi daamaa masiyaa menaa yoka ebeai" see nasigi.
6 Bedaa kaagaa ena ma Wa me nasiino, "Eto ko sikii, ukuwaanega. Anii
ko Alpa ma, Omega ma kuwa, bedaa manii to ma, usii to ma kuwa ko Ani
too. Uwo naadi kiyaa bagee kuwa Ani me mée aya tuyaabuu siwoo siyaa
uwo mumaa to kaa kaama okoo aii nuyaabuu siwoo taapa.
7 Pedeo dimii, pedeo menaa peedi kiyaata makii taa see kaa toowoo siyaa
bagee kuwa okoo me kuwa Ni me aii maniita see aseta agiyoo kuwa uduma
daamaa masiitagea. Anii okoo me Eboo Ogatamee mee kaata, bedaa okoo
Ni me yogaa yuwa kaatagea.
8 Kiya apanaa bagee kuwa pedeo kaatagea. Kuwa ko weda gaayaa
bagee yuwa ma*, Anii mikee se nagaayaa bagee yuwa ma, pedeo dimii
gaawoo, ukuwawoo see bagee yuwa ma, mée wugiyaa bagee yuwa ma,
tobaaka taayaa bagee yuwa ma, deo peneasiyaa bagee yuwa ma, makapaa
ogatamee ebo ekee, yaapaagee siyaa bagee yuwa ma, makapaa menaa
wegataa see bagee yuwa ma kuwa uduma okoo wunu pedeo see noogaa
ma biyaa gada peetaa see piku yiba kiyoo toowoo taatagea. Mee biyaa piku
mee ko mée bogaano wiyaagoo to mee" see nasigi.

Kota Yerusalem magaa gipii mee eseta kuwa deeta menaa

9 Kuwa kaboo da malaikat bagee mée ena, kuwa mée kaa pedeo
meaniyaa agiyoo petoo to wodopasi yuwa kuwa otaawee yiba doota bagee
ena ni paagoo migi. Wa me nasiino, "Meei, Domba Pooduu to Wa me
goeano see apii mee anii kadeeyaanaka yoka" see nasigi.
10 Kiyoo kaama Roh me anii pesee nakiyaata kaama mee malaikat see
mée to me anii nadoodoota maga bago ena kaa, esee ebo see maga bagoo to
kaa. Kiyoo pakaamaata kaama kota Yerusalem magaa mee, Ogatamee me
daamaa wa too wigintaata magaa mee epoo to wodoo Wa paagoo kaama
esega. Mee malaikat see mée to me kisee nadeeyaagi.
11 Mee kota magaa mee kusi-kusi peedaaka yuwa diino esee daamaa dimi
nagi. Ogatamee me asii-sege siyaa agiyoo maamaa pudii, kepe ebo edaakee
omaa mokoo, yaspis omaa mokoo, diino esee daamaa awee, kristal omaa
wikiiniyaa mokoo.
12 Oma wagee to miya esee ebo. Oma wagee to kaa kene gaasi ma wiya
agoo. Kuwa kenee gaasi ma wiya kuwa kaa malaikat bagee gaasi ma wiya
miya agoo. Kene yuwa kaa ko Israel bagee mée apa gaasi ma wiya kuwa
ekaa yuwa ebeamaata topa.
13 Oma wagee to awii yaato kene wedo, yamuyaato kene wedo, wuyaato
kene wedo, keno seomigi yaato kene wedo.
14 Mee kota magaa kaa oma wagee kaboo da mee ko oma gaasi ma wiya
kuwa dagii da kaa maataata topa. Kuwa omaa yuwa kaa Domba Pooduu
to Wa me menaa yadoonaa seta bagee gaasi ma wiya kuwa ekaa yuwa
ebeamaata topa.

21:6 Yes 55:1, Yoh 4:10 * **21:8** Weda gaayaa bagee kuwa ko okoo daba toono ede, makii taa see kaa toowoo taano taa, mée me nawegee-wegee taapea yaai naadi kaama Yesus sekaataa kisee too poono weda see bagee yuwa.

15 Kuwa menaa naawegataaki malaikat see mée to wa me mee kota
magaa ma, oma wagee to ma, oma wagee kenee yuwa ma kuwa ebeadee
taano see naadi ebeadee see agiyoo ena agoo, emas tamoo da mee.
16 Mee magaa mee butu wui. Wa me mee tamoo da me butu ena kaa
kaama butu ena kaa too ebeadeeyaa naaki dua ribu empat ratus kilometer.
Amoo-yamoo da ma, woo-yamoo da ma, togoo-katuu da ma kuwa uduma
kisee. Naayaato miya, naayaato miya uduma mee too.
17 Wa me mee oma wagee to mee miya ebeadeeyaa naaki enam puluh
meter waa naa. Mee malaikat see mée to me ebeadee sipi kuwa ko mée
me miya agiyoo ebeadee siyaa doodoo.
18 Mee oma wagee to mee ko yaspis see omaa me ukuwata. Mee kota
magaa mee miya diino esee ebo, emas me ukuwata, daamaa awee see
kaca deeyaa mokoo.
19 Mee kota magaa kaa oma wagee kaboo da kaa kepe ebo edaakee
oma tomaa-tomaa yuwa topa, diino esee daamaa. Oma wagee kaboo da
petamanii mee kaa ko yaspis see omaa tabeata topa. Oma wagee kaboo da
wiyaagoo to mee kaa ko nilam see omaa. Wedaagoo to mee kaa ko mirah
see omaa. Wogeagoo to mee kaa ko zamrud see omaa.
20 Idibeagoo to mee kaa ko unam see omaa. Bedimeagoo to mee kaa
ko sardis see omaa. Petaagoo to mee kaa ko ratna cempaka see omaa.
Wagaagoo to mee kaa ko beril see omaa. Iyaagoo to mee kaa ko krisolit
see omaa. Gaaseagoo to mee kaa ko krisopras see omaa. Gaasi ma ena mee
kaa ko lazuardi see omaa. Gaasi ma wiyaagoo to mee kaa ko kecubung see
omaa, kisee oma tomaa-tomaa yuwa kuwa mee oma wagee kaboo da kaa
tabeata topa.
21 Bedaa mee magaa kaa oma wagee to kene gaasi ma wiya kuwa ko
mutiara keepa gaasi ma wiya kuwa. Kene gakata mutiara keepa ena too
too me ukuwata. Mee magaa kaa etaa da mee ko pedeo ena ma taa see
emas me ukuwata, diino ko awee see kaca deeyaa mokoo.

22 Mee kota magaa kaa Ogatamee me ee mee anii diino taa. Mee magaa
kaa Ogatamee me ee mee ko Se-pesee, We-pesee yago Mée Ogatamee Tuhan
mee ma, Domba Pooduu to mee ma Ekea kiyoo toogeekea kemaata Ekea
ko Wa me ee mokoo, idukaa oma ee to mee kiyoo taa.
23 Mee kota magaa kaa Ogatamee me asii-sege siyaa agiyoo agoo da
wogaamaaga, Domba Pooduu to Waa miya kisee peto agoo da mokoo.
Kisee kemaata kenoo to ma, agoo to ma kuwa mee magaa kaa ago
wogaamagaano gaano pedeo see taa.
24 Mée tomaa yuwa mee wogaamaaga agoo da taa daamaa peenaa
taatagea. Magaa da kaa ebo tookee bagee yuwa okoo me ebo ekeasiino
see naadi ebo agiyoo yuwa kuwa mee magaa kaa doomeetagea.
25 Kiyoo digiyoo peenaa ma taa, awee too kemaata kaagaa gakata oma
wagee kene yuwa kuwa se munitagaapea, kisee too ekeasiipea.
26 Mée tomaa yuwa okoo me senawii agiyoo yuwa ma, kisee ebo
ekeasiino see agiyoo apanaa yuwa miya kiyoo doomeetagea.
27 Kiya mée pedeo kiyaayaa agiyoo ena ma kiyoo se seemaapa. Ogatamee
me be kiyaa agiyoo ukuwataa see bagee ma, makapaa menaa wegataa see
bagee ma kuwa miya kiyoo taa kaata. Domba Pooduu to Wa me tuyaabuu
siwoo taatagi bagee ekaa yamaatagaa seta kapogee yiba ekaa agoo see
bagee yuwa too seemaatagea.

21:27 Luk 10:20

22

1 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me mée aya tuyaabuu siwoo
siyaa uwoo kuwa nadeeyaagi. Kuwa uwoo kuwa ko esee daamaa, awee,
kristal omaa deeyaa mokoo. Kuwa uwoo yuwa Ogatamee ma, Domba
Pooduu to ma Ekea me ebo animagaano yoo kaama peetaaka.
2 Kuwa uwoo kuwa mee kota magaa kaa etaa da taa peetaaka. Kuwa
uwoo naayaato-naayaato ko mée aya tuyaabuu siwoo siyaa piya wodoo to
topa. Mee piya wodoo to tahun gakata kaagaa gaasi ma wiya poo ekagee
see, keno gakata kisee too poo daamaa ekawoo siyaa. Mee piyaa iyee yuwa
me mée tomaa-tomaa yuwa kaa meanee see agiyoo yuwa yataa kiyaabuu
see.
3 Mee magaa kaa Ogatamee me pedeo ayaa yadootaayaa agiyoo ena ma
taa kaata. Ogatamee ma, Domba Pooduu to ma Ekea me ebo animagaano
yoo kiyoo agoo kaata. Wa me agiyoo daamaa yaokagee see bagee yuwa
me Waa ebo ekee, yaapaagee siwoo taatagea.
4 Okoo me Wa me ebeyumaa da diitagea. Wa ekaa da okoo me etaguu to
kaa yaebeamagaatagi.
5 Digiyoo kuwa kiyoo taa kaata. Tuhan Ogatamee Wa me agoo da mee
okoo kaa wogaamaayaabuu siwoo taatagi kemaata peto agoo da miya taa,
keno miya taa, kisee ago peeyaano agiyoo kuwa okoo gaano pedeo see taa
kaata. Okoo kisee too iminoo miya, iminoo miya ebo too toowoo taatagea,
see kuwa mee malaikat see mée to me nadeeyaagi.

Yesus mee moga meetagi yoka see kaa menaa

6 Kuwa kaboo da mee malaikat see mée to me nasiino, "Kuwa a me deepe,
yeepe menaa kuwa ko mikee nao naadi daamaa masiyaa menaa kuwa.
Tuhan mee, Waa nabi bagee paagoo Roh maniyaa Mée Ogatamee mee Wa
me malaikat see mée to paagoo asiino, 'Ni me agiyoo daamaa naokagee see
bagee yuwa paagoo pooi' see asigi. Kuwa moga ukuwaandaa taapa agiyoo
kuwa deeyaasi naadi okoo paagoo peeyaagi" see nasigi.
7 Yesus me menaa mee ko "Daamaa nekeenii: Anii moga meeta. Eto
mee kapogee yiba kisee ukuwaandaaka, bedaa kisee ukuwaandaa taata see
menaa kuwa miya okoo daamaa peneata doowoo see bagee kuwa daamaa,
ede nao" see wegagi.
8 Anii ko Yohanes, kuwa menaa kuwa yeetaa, deetaa sepa mée to. Anii
kuwa menaa yuwa yeetaa, deetaa semaata kaama anii mee malaikat see
mée to ebo ekee, yaapaagee taano see naadi wa me badoo da kaa esee-
gapuunega.
9 Kiya wa me nasiino, "Kisee se ukuwaai. Aa ma, nabi bagee yuwa ma,
ikii Yesus yiba ena kenaa bagee yuwa uduma ikii Wa me agiyoo yaokagee
siyaa see see anii miya kisee mée. Bedaa mee kapogee yiba menaa kuwa
daamaa peneata doowoo siyaa bagee kuwa miya inii paaya uduma Wa
me agiyoo yaokagee see bagee yuwa yoka Ogatamee mee too ebo ekee,
yaapaagee taai" see nasigi.
10 Bedaa wa me nasiino, "Monaa da katu yoka mee kapogee yiba
ukuwaandaa taata menaa kuwa se booneai.
11 Pedeo agiyoo ukuwaano too ede see bagee kuwa okoo pedeo agiyoo
ukuwawoosi yoka ekeasii. Bedaa pedeo dimii kaa too umiwoo see bagee
kuwa okoo pedeo dimii kaa umiwoosi yoka ekeasii. Dimi topoo see bagee
kuwa okoo daamaa, topoo see agiyoo ukuwawoo taapea, bedaa kisee okoo
daamaa wa too wigintaata pedeo taa see kaa umiwoo see bagee kuwa okoo

22:2 Kej 2:9, Yeh 47:12 **22:4** Mat 5:8, Ibr 12:14

daamaa wa too wigintaata pedeo taa see kaa umiwoo, toowoo taapea" see
kuwa wa me nasigi.
12 Yesus me menaa mee ko "Daamaa nekeenii: Anii moga meeta. Anii
mée gakata okoo me ukuwagee seta yuwa doodoo okoo me ukuwataa to
mokoo da maniino see naadi doomeeta.
13 Anii ko Alpa ma, Omega ma kuwa. Anii toono mee ko idukaa petamanii
kaama kisee too usii da ewo. Manii to ma, usii to ma kuwa ko Ani too" see
wegagi.
14 Okoo me dokaa wetogemaata kaama pedeo taa see bagee kuwa
daamaa, ede nao. Okoo mee kota magaa kaa oma wagee kenee to taa
daba seemiyaata kaama mée aya tuyaabuu siwoo siyaa piyaa poo kuwa
aii naatagea.
15 Kiya mee magaa kaa kaama amaa kaa tapa yaato ekeata bagee kuwa
ko kameno mokoo otoopa ukuwanaa see bagee yuwa ma, deo peneasiyaa
bagee yuwa ma, otoopa aadoona-maadoona see bagee yuwa ma, mée
wugitaa see bagee yuwa ma, makapaa ogatamee ebo ekee, yaapaagee see
bagee yuwa ma, makapaa menaa ou, makapaa agiyoo ou, kisee gaawoo,
ukuwawoo siyaa bagee yuwa ma okoo uduma mee kota magaa kaa kaama
amaa kaa ekeata bagee yuwa.
16 "Eto ko Anii Yesus mee me kisiino ko: Ni me malaikat see mee to wa
me ikii Yesus mikee nao naadi kutuu taa siyaa bagee yuwa paagoo kuwa
ukuwaandaa taata menaa yuwa kisiino see naadi pooi see aseta. Anii ko
Daud wa kaa kaama asii-kaba-kaba seta Mée, awii yaato keno wogaa to
see okadee mee wikiindaa siyaa mokoo see Mée mee" see kisega.
17 Roh mee ma, Domba Pooduu to Wa me goeano see apii to mee ma
kuwa me "Meei" see wegagea. Bedaa mee menaa yeeyaa bagee kuwa miya
"Meei" see kuwa asiino daamaa. Uwo naadi kiyaa bagee uduma meei. Uwo
naano ede kiyaa bagee yuwa uduma kuwa mée aya tuyaabuu siwoo siyaa
uwoo kuwa aii kisee naano ke meei.

Wodopasi menaa

18 Eto mee kapogee yiba kisee ukuwaandaaka, bedaa kisee ukuwaandaa
taata see menaa kuwa yeetaa see bagee paagoo ani me asiino ko: mée
waa ena me kuwa menaa yuwa kaa wa me too gaayaa menaa noonaa
ma tabeasiyu ko mee kapogee yiba mée kaa pedeo meanee see agiyoo
ebeamaata yuwa kuwa Ogatamee me mee mée to kaa pe-tabeasiitagi.
19 Bedaa mée waa ena me mee kapogee yiba menaa kuwa noonaa
wisintaata ekeasiyu ko mee kapogee yiba Ogatamee me kisee daamaa aii
maniita see ebeamaata agiyoo kuwa mee mée to se masiitagi. Kuwa ko Wa
me kuwa mée aya tuyaabuu siwoo siyaa piyaa poo kuwa wa me see yuwa
se nuyaatagi. Bedaa mee daamaa wa too wigintaata kota magaa kaa wa
me toopa see gaata komoo mee miya se tuyaatagi.
20 Kuwa menaa kuwa uduma anii daamaa naseta Mée Wa me wegaano
menaa ko "Mikee, Anii moga meeta" see wegagi. Amin. Tuhan Yesus Aa
meei.
21 Tuhan Yesus Wa me aii kiepa dimii mee ikii uduma epo enaataa
kiitoowoosi naadi kiasega. Amin. Kiyoo too.

22:12 Mat 16:27 **22:14** Mat 22:13, Why 2:7, 7:14 **22:17** Yes 55:1, Yoh 4:10, 7:37-38 **22:20** 1Kor 16:22